A Pécsi Galéria tisztelettel meghívja

PÉCS-BARANYA 2000

A TÁRLAT

című kiállításának megnyitására
a Pécsi Galériába (Széchenyi tér)
2000. március 3-án, pénteken délután 5 órára.

Megnyitja: Dr. Kunszt Márta
Pécs M. J. Város Önkormányzata
Kulturális Bizottságának elnöke

A kiállítás megtekinthető:
2000. április 2-ig, naponta 12-18,
szombaton 10-18 óráig, kedd szünnap.

PÉCSI GALÉRIA ● H-7601 Pécs, Pf. 162. ● T/F.: +36 (72) 315-623

Lóska Lajos
művészettörténész

Budapest
Felsőzöldmáli u. 61-65.
1025

A TÁRLAT

PÉCS-BARANYA 2000

ERNST
MÚZEUM
BUDAPEST

Az Ernst Múzeum tisztelettel meghívja Önt és barátait a

PÉCSI MŰHELY
"KITERJESZTÉS"

című kiállításának megnyitójára
2004. július 14-én, szerdán 18 órára

Válogatás FICZEK Ferenc, HALÁSZ Károly, KISMÁNYOKY Károly,
PINCZEHELYI Sándor és SZIJÁRTÓ Kálmán
1968-1980 között készült munkáiból

Megnyitó beszédet mond KOVALOVSZKY Márta

A pécsi Alexandra Kiadó gondozásában megjelent
"a PÉCSI MŰHELY NAGY KÉPESKÖNYVe"
a kiállítás nyitvatartási ideje alatt megvásárolható

2004. augusztus 25-én, szerdán 18 órakor
beszélgetés a Pécsi Műhely tagjaival

Megtekinthető 2004. július 15 - augusztus 29 között,
hétfő kivételével naponta 11-től 19 óráig

A múzeum fenntartója:

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTÉRIUMA

DEK. 04. 07. 07

1065 Budapest, Nagymező u. 8. T.: (1) 341-4355 Levelezési cím: 1376 Budapest 62. Pf.: 152. www.ernstmuzeum.hu

BUDAPEST
2004. 07. 06
Ka 62 Ka

Díjhitelezve
1376 Bp. 62.

Bánóci Zsuzsanna
MTA Művészettörténeti
Kutató Intézete
Budapest
Úri u. 49.
1014

LATA ÉS „NAGY KÉPESKÖNYVE"

erjesztés az Ernstben

ívni a figyelmet
lt magyar kultú-
keire is..." – vallja
rténész, az Ernst
sztus végéig Lan-
tanítványainak
ekben Kiterjesz-
ulajdonképpen a
demonstrációja
dezték meg a Pé-
ott alkotó Lantos

Ferenc életművének első felét bemutató tárlatot, 75. születésnapja alkalmából. Az 1968-ban alakult Pécsi Műhely összetétele az évtizedek során sokat változott ugyan, de öt ember folyamatosan központi szerepet játszott benne. A jelen válogatás 1968–1980 közötti tevékenységüket dokumentálja: az 1987-ben, 40 évesen elhunyt Ficzek Ferencé mellett, a most is aktívan tevékenykedő Halász Károlyét, Kismányoky Károlyét, Pinczehelyi Sándorét és Szíjártó Kálmánét.

A Pécsi Műhely tagjai markáns figurái lettek a hetvenes évek magyar neoavantgárdjának. Akkoriban itthon a legfrissebb honi adaptációját jelentették a szerialitásnak éppúgy, mint a minimal és a land artnak, avagy a konceptualizmusnak és a performansznak. A mostani fővárosi bemutatkozás előzményét az a tavaszi tárlatcsokor adta Pécsett, amellyel azonos címmel, párhuzamosan jelentkeztek a Pécsi Galéria, Pincegaléria, Hattyúház, Közelítés és Légó

Galéria termeiben
szerkesztett 320
könyvet" Pinczel
Alexandra Kiadó
tásával. A testes a
ajánlották tisztel
pesti kiállításnak
afféle „bővített"
társítva, amely m
tálja számos egyk
Folytatás a 25. ol

elpetés tanul

ÁGYI ENIKŐ SZÍNÉSZNŐVEL

**l hat hétig Párizs-
onestjével, 2005-
inát adja a fény
én tíz évig magyar
tszott, tizenhét
lt, ebből tíz főszе-
tévézett, rádió-
zmagyar" színész-
ra elől Belgiumba
e Magyarországon
indig ismeretle-
ra.**

*ent, esetleg a színé-
olnia.*
e gondoltam.

*lehetett egy év múl-
ni Romániába.*
amarabb kapok ál-
któl.

*ősen valószínűtlen-
giumban színésznő
tizenhét filmszere-
zerep. Ünnepelt szí-
a fogalmazott úgy,
ellett egy „díszma-
gosan elismert, sike-
dolhatta, ha bárho-
gyanezt elérheti.*
oltam. Belgiumból
ndenféle törekvést
ak színpadot akar-
hittem, hogy sztár
szágon az egyik leg-
övöm ki magam.

rve a sikereit, meg-

házban és filmen is

gyenes úton lehetett

egszakítottam. Meg
t onnan mennem.

övön aluli ütések ér-
tem, nem maradha-
a rendezők szerep-
, hogy filmfőszere-
sescut dicsőítő cik-
mi rettenetes volt.

fotók: Pélyi Nóra

*Ha addig olya
után mégis mi
ni önnek?*

A férjemet
nem román sz
sége. Akkoriba
a belügyminis
mánokat, a ma
eltávolították
Mind többszö
bam, vagy ker
bajjal, mert ha
mondanom, v
éltető dalokat
kelnem. Ezekb

*A „díszszínésznő
csak hihetővé v
embere.*

Soha nem v
mivel kompro
a férjemnek ál
úgy éreztem, h
mindenféleképp

*Ha a férje állás
kint takarítás*

Mert valam
denáron szüks
megzavarodo
hollandul és
örülök. Dolgoz
gam. Ha a tak
négykor kelte
futottam a te
magam. Ez me
londuljak meg
fogytam és tel
Másfél évig eg
cia–holland s
vényszéki toln

*Kelet-európai
tolmácsolt?*

Igen, és ez
könnyű felada
si, miközben
a nyelvet. Sze
az embereknel
getésével, akik
Előfordult, ho
szerre heten k
alól, és vágták
mint egy horr
nok voltak, csú
ségen és a fogl
mert akik fogv
ták, hogy a kel
Ettől a pillan
többé törvénys

fekély és törzsi szemlélet

kölcsileg beledestruálta szörnyűséges összeomlásába. Már pedig – pardon – nem ismerünk akkora tehetséget, amely miatt

hetően jelentkeztek, később azonban a zsidóságnak Magyarországon való elhatalmasodásával párhuzamosan igen kiütköztek". A Cél szerzője

„A magyar irodalom króni-

kifejteni, hogy
dat az odatar
nemcsak nyelv

óbita, Kispá

SZETRAJZA

saság vezetőségé-
Szeged és Pécs jött
nellett döntöttek,
és értő város, jó az
eszélve a hangula-
gy látja, a POSZT
eresztett Pécsett,
reti, és rengeteg új
yeket technikailag
. Az idei találkozó
mint negyven kü-
k.

dja

sztiválhangulat van
él, lüktet a város,
nek az emberek, s
szakmai viták, ba-
ronómiai kalando-
Tamás, a pécsi teát-
a Színészek főznek
hússal, idén külön-
örkölttel aratott si-
nadai kreol csirkét,
börköltet főzött. Az
kere volt a Krétakör
akik „komolytalan
ették meg a nagyér-
varán. „Sokan bírál-
n populáris progra-
fesztiválhoz a kuli-
látványosságok is
Jordán Tamás. Sze-
ármester és a pécsi
ogatja a fesztivált,
ott színházértőkhöz
rost, s így a fiatalo-

cs – főleg nyáron –
otthont ad. Több
net után tavaly in-
dtéri Játékok prog-
szerint „a szabadté-
ediségét, vonzerejét
en, javíthatja az Eu-
a címre pályázó Pécs
ogy a játékok költ-
lva sem optimális, s
gységes arculat, re-
z idei programban

A Pécsi Balett [jobbra] ugyanúgy hozzá tartozik a „városképhez", mint a

rjesztés
nstben

Ficzek Ferenc: Cím nélkül, 1978 [fent]; Szíjártó Kálm

udományegye-
a Műhelye se-
ly irányításá-
zülethetnek a
mikor például
nézi: ez a mű-
adon hagyott,
é, aztán felfelé
lt. Az Átválto-
klusainak to-
pojácaarc és
is-nevetős át-
ett a művész a
ra. Tán gon-
t másfél évti-
k és politiku-

Kismányoky Károly: Színnyomatok – formákra 1970–71

pozitívból negatívba váltó filmkockákkal. Miközben a néző a világszerte elharapózott terrorizmus értelmetlenségére asszociál a kollázsok láttán, az 1973-as Figyelő szemek fekete-fehér és színes variációi azonos témára már az ellenreakciót is előrevetítik. A hatalom a demokratikus jogok csorbításával fokozza az éberséget, és vonja szorosabb megfigyelése alá a társadalmat. Így kerülnek papírból kivágott tekintetek a kerti fa törzsére, levelére vagy a villanyoszlopra.

A felváltva magyar és olasz földön élő Halász Károly most így emlékszik vissza a kezdetekre: „Valamennyien fogékonyak voltunk az új szakmai kihívásokra, kísérletezésekre. Valamennyien közös szellemi alapokon, egymást erősítve a 'levegőbe szippant-

„a festészet metamorfózisa" alcím alatt. Privát adás akciósorozatából az Egy csokor virág a gyűlölet megelőzésére című fotókompozíciója különösen megszívlelendő, és sajnálatosan aktuális: fehér gyertyák lobognak a képernyő peremén, ő maga pedig meztelen testi-lelki kiszolgáltatottságában szorít egy fehér szekfűcsokrot magához.

Minálunk – egyelőre – tiltott hatalmi jelképpé vált az ötágú csillag. Amikor még törvényes, sőt szinte kötelező volt, a hatalom akkori urai sem nézték jó szemmel, miféle változatokat talált ki Pinczehelyi erre a „szent" emblémára. Először 1972-ben rakta ki szikladarabokból egy kőbánya talaján a csillagot, aztán fűben ismételte meg utca-

Szilágyi Enikő színésznő
eladta az araboknak a homokot, vagyis a párizsiaknak a sanzonestjét. A romániai karriert odahagyó művésznő magyarországi nehézségeiről is beszél
22–23. oldal

ahogy tetszik

Halász Károly: Pop art tanulmányok I., 1968; Pinczehelyi Sándor: Magyar kenyér, 1979 [lent]

A PÉCSI MŰHELY TÁRLATA ÉS „NAGY KÉPESKÖNYVE"

Kiterjesztés az Ernstben

„Nem titkolt célunk felhívni a figyelmet a Budapest-központúvá vált magyar kultúrában a vidék európai értékeire is..." – vallja Keserű Katalin művészettörténész, az Ernst Múzeum igazgatója. Augusztus végéig Lantos Ferenc legnevesebb tanítványainak munkái sorakoznak a termekben Kiterjesztés összefoglaló címmel. Tulajdonképpen a Pécsi Műhely retrospektív demonstrációja ez. Korábban ugyanitt rendezték meg a Pécsett született és máig is ott alkotó Lantos Ferenc életművének első felét bemutató tárlatot, 75. születésnapja alkalmából. Az 1968-ban alakult Pécsi Műhely összetétele az évtizedek során sokat változott ugyan, de öt ember folyamatosan központi szerepet játszott benne. A jelen válogatás 1968–1980 közötti tevékenységüket dokumentálja: az 1987-ben, 40 évesen elhunyt Ficzek Ferencé mellett, a most is aktívan tevékenykedő Halász Károlyét, Kismányoky Károlyét, Pinczehelyi Sándorét és Szíjártó Kálmánét.

A Pécsi Műhely tagjai markáns figurái lettek a hetvenes évek magyar neoavantgárdjának. Akkoriban itthon a legfrissebb honi adaptációját jelentették a szerialitásnak éppúgy, mint a minimal és a land artnak, avagy a konceptualizmusnak és a performansznak. A mostani fővárosi bemutatkozás előzményét az a tavaszi tárlatcsokor adta Pécsett, amellyel azonos címmel, párhuzamosan jelentkeztek a Pécsi Galéria, Pincegaléria, Hattyúház, Közelítés és Légó Galéria termeiben. Ezekről a kiállításokról szerkesztett 320 oldalas „nagy képeskönyvet" Pinczehelyi Sándor a helybéli Alexandra Kiadó hathatós anyagi támogatásával. A testes albumot Lantos Ferencnek ajánlották tisztelő tanítványai, és a budapesti kiállításnak is rangos kísérőjévé vált – afféle „bővített" katalógusként –, CD-vel társítva, amely mozgófilmekkel dokumentálja számos egykori akciójukat is.

Folytatás a 25. oldalon

Színpadot akartam

BESZÉLGETÉS SZILÁGYI ENIKŐ SZÍNÉSZNŐVEL

Szilágyi Enikő az ősszel hat hétig Párizsban lép fel francia sanzonestjével, 2005-ben pedig Anna Kareninát adja a fény városában. Pályája elején tíz évig magyar és román színpadon játszott, tizenhét román filmben szerepelt, ebből tíz főszerep volt. Rendszeresen tévézett, rádiózott, őt tartották a „díszmagyar" színésznőnek. Majd a diktatúra elől Belgiumba távozott. Jó néhány éve Magyarországon játszik, de neve még mindig ismeretlenül cseng sokak számára.

fotók: Pélyi Nóra

Amikor Belgiumba ment, esetleg a színészettel is le kellett számolnia.

Csak egy év szünetre gondoltam.

De akkoriban még nem lehetett egy év múlva csak úgy visszamenni Romániába.

Azt hittem, sokkal hamarabb kapok állampolgárságot a belgáktól.

De az nyilván meglehetősen valószínűtlennek látszott, hogy Belgiumban színésznő lehessen. Romániában tizenhét filmszerepet játszott, ebből tíz főszerep. Ünnepelt színésznő volt, saját maga fogalmazott úgy, hogy Romániában is kellett egy „díszmagyar" színésznő. Országosan elismert, sikeres ember volt. Nem gondolhatta, ha bárhová is megy külföldre, ugyanezt elérheti.

Ezt soha nem gondoltam. Belgiumból Magyarországra is mindenféle törekvést félretéve érkeztem. Csak színpadot akartam a talpam alá. Nem hittem, hogy sztár leszek, vagy Magyarországon az egyik legnagyobb színésznővé növöm ki magam.

De Romániában, ismerve a sikereit, megvolt ennek az ígérete.

Az első tíz évem színházban és filmen is gyönyörű volt.

Vagyis Romániában egyenes úton lehetett volna nagy színésznő.

Igen, de ezt az utat megszakítottam. Meg kellett tennem, el kellett onnan mennem.

Biztos ebben?

1986–87-ben olyan övön aluli ütések értek már, hogy úgy éreztem, nem maradhatok ott tovább. Átírták a rendezők szereposztását, nem engedték, hogy filmfőszerepet kapjak. Elena Ceausescut dicsőítő cikket írtak a nevemben, ami rettenetes volt.

Ha addig olyan jól futott a szekér, egy idő után mégis miért akartak valakik betartani önnek?

A férjemet kitették az állásából, mert nem román származású, és magyar a felesége. Akkoriban vette át Elena Ceausescu a belügyminisztériumot. Ekkor a nem románokat, a magyarokat, zsidókat egyaránt eltávolították a fontosabb posztokról. Mind többször gipszeltettem be falból a lábam, vagy kerültem kórházba hamis vesebajjal, mert hazafias verseket kellett volna mondanom, vagy Ceauescut és családját éltető dalokat kellett volna kórusban énekelnem. Ezekből én mindig kimaradtam.

A „díszszínésznőség" miatt azonban mégis csak hihetővé válhatott, hogy ön a hatalom embere.

Soha nem voltam az, ezért kellett valamivel kompromittálni engem is. Amikor a férjemnek állást ajánlottak Belgiumban, úgy éreztem, hogy nekem is mennem kell mindenféleképpen.

Ha a férje állást kapott, miért kellett önnek kint takarítást vállalnia?

Mert valamilyen tevékenységre mindenáron szükségem volt. Azt hittem, hogy megzavarodom. De közben megtanultam hollandul és franciául, aminek nagyon örülök. Dolgozni akartam, kipróbálni magam. Ha a takarításhoz az kellett, hajnali négykor keltem, és nyolc-tíz kilométereket futottam a tengerparton, hogy eddzem magam. Ez mentett meg attól, hogy ne bolonduljak meg teljesen, amikor tíz kilót fogytam és teljes depresszióba zuhantam. Másfél évig egyetemen is tanultam francia–holland szakon, majd hivatalos törvényszéki tolmács lettem.

Kelet-európai országokból jött bűnözőknek tolmácsolt?

Igen, és ez pszichésen megint nem volt könnyű feladat. Csak a felelősség volt óriási, miközben nem birtokoltam tökéletesen a nyelvet. Szembesülnöm kellett azoknak az embereknek a kétségbeesésével és fenyegetésével, akik nem értették, mit fordítok. Előfordult, hogy a tárgyalóteremben egyszerre heten kaptak elő pengét a nyelvük alól, és vágták fel az ereiket. Fröcskölt a vér, mint egy horrorfilmben. Állítólag ártatlanok voltak, csúnyán bántak velük a rendőrségen és a fogházban is. Lázadásból tették, mert akik fogva tartották őket, úgy gondolták, hogy a kelet-európaiak csak lophatnak. Ettől a pillanattól kezdve nem vállaltam többé törvényszéki tolmácsolást. ▶

Múló fekély és törzsi szemlélet

kölcsileg beledestruálta szörnyűséges összeomlásába. Már pedig – pardon – nem ismerünk akkora tehetséget, amely miatt

hetően jelentkeztek, később azonban a zsidóságnak Magyarországon való elhatalmasodásával párhuzamosan igen kiütköztek". A Cél szerzője

„A magyar irodalom króni-

kifejteni, hogyan érti ezt: „Tartottad jussodat az odatartozásra a fajtához, melyhez nemcsak nyelved fűzött, de közepette szü-

ERNST
MÚZEUM
BUDAPEST

Az Ernst Múzeum tisztelettel meghívja Önt és barátait a

PÉCSI MŰHELY
"KITERJESZTÉS"

című kiállításának megnyitójára
2004. július 14-én, szerdán 18 órára

Válogatás FICZEK Ferenc, HALÁSZ Károly, KISMÁNYOKY Károly,
PINCZEHELYI Sándor és SZIJÁRTÓ Kálmán
1968-1980 között készült munkáiból

Megnyitó beszédet mond **KOVALOVSZKY Márta**

A pécsi Alexandra Kiadó gondozásában megjelent
"a PÉCSI MŰHELY NAGY KÉPESKÖNYVe"
a kiállítás nyitvatartási ideje alatt megvásárolható

2004. augusztus 25-én, szerdán 18 órakor
beszélgetés a Pécsi Műhely tagjaival

Megtekinthető 2004. július 15 - augusztus 29 között,
hétfő kivételével naponta 11-től 19 óráig

A múzeum fenntartója:

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA

1065 Budapest, Nagymező u. 8. T.: (1) 341-4355 Levelezési cím: 1376 Budapest 62. Pf.: 152. www.ernstmuzeum.hu

BUDAPEST
2004.07.05
62

Díjhitelezve
1376 Bp. 62.

Bánóci Zsuzsanna
MTA Művészettörténeti
Kutató Intézete
Budapest
Úri u. 49.
1014

04.07.07

ERNST
MÚZEUM
BUDAPEST

Az Ernst Múzeum tisztelettel meghívja Önt és barátait a

PÉCSI MŰHELY
"KITERJESZTÉS"

című kiállításának megnyitójára
2004. július 14-én, szerdán 18 órára

Válogatás FICZEK Ferenc, HALÁSZ Károly, KISMÁNYOKY Károly,
PINCZEHELYI Sándor és SZIJÁRTÓ Kálmán
1968-1980 között készült munkáiból

Megnyitó beszédet mond **KOVALOVSZKY Márta**

A pécsi Alexandra Kiadó gondozásában megjelent
"a PÉCSI MŰHELY NAGY KÉPESKÖNYVe"
a kiállítás nyitvatartási ideje alatt megvásárolható

2004. augusztus 25-én, szerdán 18 órakor
beszélgetés a Pécsi Műhely tagjaival

Megtekinthető 2004. július 15 - augusztus 29 között,
hétfő kivételével naponta 11-től 19 óráig

A múzeum fenntartója:

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTÉRIUMA

DLR 04.07.07

1065 Budapest, Nagymező u. 8. T.: (1) 341-4355 Levelezési cím: 1376 Budapest 62. Pf.: 152. www.ernstmuzeum.hu

BUDAPEST
2004.07.06
Ka 62 Ka

Díjhitelezve
1376 Bp. 62.

Bánóci Zsuzsanna
MTA Művészettörténeti
Kutató Intézete
Budapest
Úri u. 49.
1014

ahogy tetszik – a város lelke

Bóbita, Kispál,

A PÉCSISÉG TERMÉSZETRAJZA

Folytatás a 21. oldalról

A Magyar Színházi Társaság vezetőségében Debrecen, Miskolc, Szeged és Pécs jött szóba, s végül Pécs mellett döntöttek, „mert színházat szerető és értő város, jó az infrastruktúrája, nem beszélve a hangulatáról". Jordán Tamás úgy látja, a POSZT négy év alatt gyökeret eresztett Pécsett, a város lakossága is szereti, és rengeteg új helyszínt találtak, amelyeket technikailag is sikerült jól felszerelni. Az idei találkozó programjai így már több mint negyven különböző helyen zajlottak.

Fesztiválok évadja

A POSZT idején igazi fesztiválhangulat van Pécsett: késő éjszakáig él, lüktet a város, a Király utcán nyüzsögnek az emberek, s a színházi élményekhez szakmai viták, baráti beszélgetések, gasztronómiai kalandozások társulnak. Balikó Tamás, a pécsi teátrum igazgatója például a Színészek főznek sorozatban tavaly lecsós hússal, idén különleges gombás marhapörkölttel aratott sikert, Havas Henrik kanadai kreol csirkét, Keveházi Gábor kakaspörköltet főzött. Az idei POSZT-on nagy sikere volt a Krétakör Színészzenekarnak is, akik „komolytalan bulizenével" örvendeztették meg a nagyérdeműt a Dante Café udvarán. „Sokan bírálnak minket a túlságosan populáris programokért, pedig egy igazi fesztiválhoz a kulináris élvezetek és más látványosságok is hozzá tartoznak" – véli Jordán Tamás. Szerinte Toller László polgármester és a pécsi közgyűlés is azért támogatja a fesztivált, mert nemcsak a beavatott színházértőkhöz szól, hanem az egész várost, s így a fiatalokat is megmozgatja.

A POSZT mellett Pécs – főleg nyáron – más fesztiváloknak is otthont ad. Több mint egy évtizedes szünet után tavaly indult újra a Pécsi Szabadtéri Játékok programja. A polgármester szerint „a szabadtéri játékok a város egyediségét, vonzerejét növelő érték", s mint ilyen, javíthatja az Európa kulturális fővárosa címre pályázó Pécs esélyeit. Más kérdés, hogy a játékok költségvetése finoman szólva sem optimális, s így nagyon nehéz az egységes arculat, repertoár kialakítása. Az idei programban mégis hat bemutató szerepel, és Vidákovics Antal fesztiváligazgató szerint az is nagy előrelépés, hogy ismét birtokba vehették a Káptalan utcai szabadtéri színpadot. Július utolsó napjaiban jórészt a belvárosi Sétatéren zajlott a Kultúrhét nevű nemzetközi ifjúsági találkozó, amelyen többek között az Anima Sound System, a Besh o droM, a Korai Öröm, a Toy Division és a Neo is fellépett; a dzsesszt a Jávori Sound Machine és Szakcsi Lakatos Béla, a világzenét a magyar Djabe és a török LPG képviselte.

A nyár elején bábfesztivált is rendeztek Pécsett: a város már tizenharmadik alkalommal adott otthont ilyen találkozónak, s

A Pécsi Balett [jobbra] ugyanúgy hozzá tartozik a „városképhez", mint a Széchenyi tér és a dzsámi [fent], a világörökség részévé nyilvánított ókeresztény temető és a vár (középen), a Pécsi Nemzeti Színház [jobbra lent] vagy éppen a Bóbita Bábszínház és újabban a POSZT

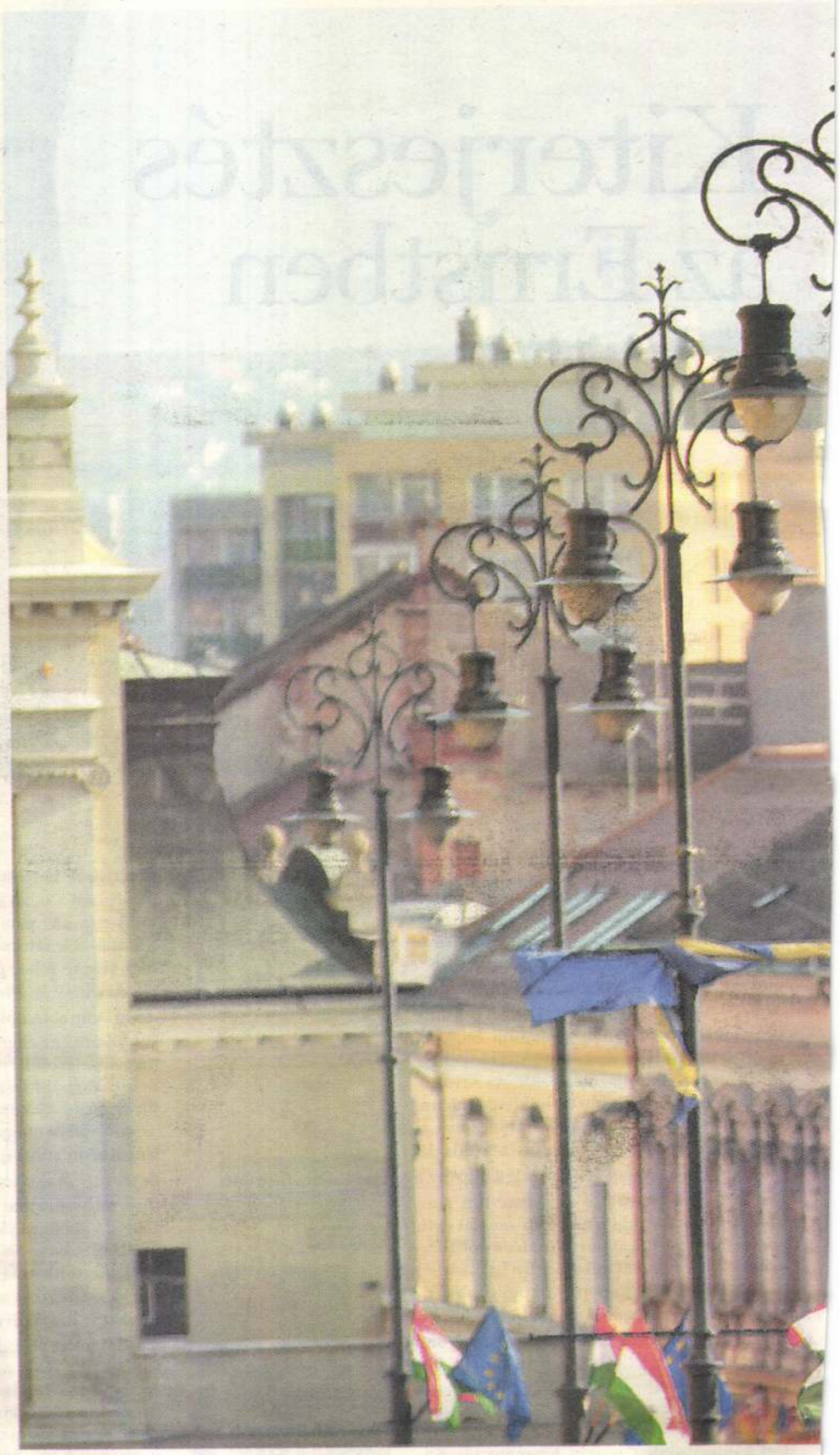

alapított társulat a hetvenes-nyolcvanas években elsősorban humoros felnőtt- és gyerekelődásaival, illetve instrumentális

riotizmus fűtött. A zenészekkel együtt meg akarták mutatni, hogy nemcsak a fővárosban lehet összehozni egy eredeti és életké-

Kiterjesztés az Ernstben

Ficzek Ferenc: Cím nélkül, 1978 [fent]; Szíjártó Kálmán: Arc, 1972–73 [lent]

Folytatás a 21. oldalról

A CD elkészítésében a Pécsi Tudományegyetem művészeti karának Média Műhelye segédkezett, Kismányoki Károly irányításával. Elképesztő „áthallások" születhetnek a mai szemlélő képzeletében, amikor például az 1976-os Változás fotósorait nézi: ez a művész jobb keze fejének szabadon hagyott, majd befáslizott, egyszer lefelé, aztán felfelé fordított hüvelykujjáról készült. Az Átváltozások fotográfiai önportré-ciklusainak továbbfejlesztett változatán a pojácaarc és a tükörlap közé még monoklis-nevetős áttetsző műanyag lapot is helyezett a művész a kettős torzítás összemásolására. Tán gondolhatunk a fordulat óta eltelt másfél évtized némely politikai pártjainak és politikusainak kaméleoni átváltozásaira is.

„Azt a felkérést kaptam, ...hogy több évtized hordalékanyagából próbáljak rekonstruálni egy sajátos időszakot,...amelyben minden a tiltott, tűrt és támogatott megjelölő hármasára egyszerűsödött, ahol mégis az általános beszorított/kiszolgáltatottságból eddig nem járt utakon, új területekre lehetett kimozdulni..." – írja Kismányoki Károly. 1971-es fotóakciója – az Entrópia-próba – „a pusztulás mechanizmusait, az eltűnés kezdeteit és fokozatait" tanulmányozta pozitívból negatívba váltó filmkockákkal. Miközben a néző a világszerte elharapózott terrorizmus értelmetlenségére asszociál a kollázsok láttán, az 1973-as Figyelő szemek fekete-fehér és színes variációi azonos témára már az ellenreakciót is előrevetítik. A hatalom a demokratikus jogok csorbításával fokozza az éberséget, és vonja szorosabb megfigyelése alá a társadalmat. Így kerülnek papírból kivágott tekintetek a kerti fa törzsére, levelére vagy a villanyoszlopra.

Kismányoky Károly: Színnyomatok – formákra 1970–71

A felváltva magyar és olasz földön élő Halász Károly most így emlékszik vissza a kezdetekre: „Valamennyien fogékonyak voltunk az új szakmai kihívásokra, kísérletezésekre. Valamennyien közös szellemi alapokon, egymást erősítve, a 'levegőbe szippantva' felfogtunk valamit a fejünk felett elszáguldó szellemi áramlatokból, és nyitott füleinket is használva, csak a számunkra fontos dolgokat fogadtuk be... A világot nem rendítettük meg, mint kezdetben reméltük. Az út vége felé visszanézve, ennyit sikerült letenni, amit őszintén vállalunk..." Talán ezért került zárójeles „készenlétben" megjegyzés az ő művére, a Batyu és botra, amelyet 1973-as akrilfestményén is vászonra vitt, 1975-ös fotóján pedig ironikus parafrázisát adta ugyanennek a motívumnak, „a festészet metamorfózisa" alcím alatt. Privát adás akciósorozatából az Egy csokor virág a gyűlölet megelőzésére című fotókompozíciója különösen megszívlelendő, és sajnálatosan aktuális: fehér gyertyák lobognak a képernyő peremén, ő maga pedig meztelen testi-lelki kiszolgáltatottságában szorít egy fehér szekfűcsokrot magához.

Minálunk – egyelőre – tiltott hatalmi jelképpé vált az ötágú csillag. Amikor még törvényes, sőt szinte kötelező volt, a hatalom akkori urai sem nézték jó szemmel, miféle változatokat talált ki Pinczehelyi erre a „szent" emblémára. Először 1972-ben rakta ki szikladarabokból egy kőbánya talaján a csillagot, aztán fűben ismételte meg utcakővel, majd a fekete-fehér fotóról nemzeti színű szitanyomatra is átvándoroltatta. 1979-ben hungarocellből kivágva helyezte a fűre, 1980-ban kólásdobozzal társítva, halászhálóban rejtette a nádas tövébe, akasztotta a Csepel bicikli kormányára. Végül Makón búzatáblára montírozta a szivárvány színskáláján, ofszet eljárással. A könyv és a kiállítás bizonyítja: ezzel párhuzamosan legalább ugyanennyi ötlete volt a sarló és kalapács variálására. Kimondottan „hungarikum" nála a tulipán, az alma vagy a hagyma és „mindennapi kenyerünk" ábrázolása.

Utóbbi 1972-ben fekete-fehér fotón, 1979-ben trikolórunk koloritjában és szeleteire tűzött nemzeti zászlócskákkal teljesedett ki a Magyar kenyér színes szitanyomatán.

Wagner István

A TÁRLAT

PÉCS-BARANYA 2000

A Pécsi Galéria tisztelettel meghívja

PÉCS-BARANYA 2000

A TÁRLAT

című kiállításának megnyitására
a Pécsi Galériába (Széchenyi tér)
2000. március 3-án, pénteken délután 5 órára.

Megnyitja: Dr. Kunszt Márta
Pécs M. J. Város Önkormányzata
Kulturális Bizottságának elnöke

A kiállítás megtekinthető:
2000. április 2-ig, naponta 12-18,
szombaton 10-18 óráig, kedd szünnap.

PÉCSI GALÉRIA ● H-7601 Pécs, Pf. 162. ● T/F.: +36 (72) 315-623

KÉSZPÉNZZEL BÉRMENTESÍTVE
2000 02 26
PÉCS 1

Lóska Lajos
művészettörténész

Budapest
Felsőzöldmáli u. 61-65.
1025

Pécsi ötvös Demeter

1614–1619.
1614. dec. 18. nyer polgárjogot.
1615. febr. 8. áll a céhbl. mesterrenek büntetés 16 frt.
1619. marc 8 án arzal a kéréssel járul a tanács elé, hogy mivel Zitta György ötvös-társával együtt Tállyára költözni s ott mindketten Alagi Menyhertnek a felvidék fővezérének alattvalói lenni kivainak, a város jogait s a kassai ötvöscéh privilégiumait megtarthassák. Mintán a tanács nehezségeket fainasztott, Pécsi társával együtt még ez érben a tanács engedélye nélkül el meg Kassáról,

Mihalik József. Kassavaros ötvösségenek tort. Bvest 1900. 255. L.

de már dec. 12. ín vissza kivan térni, s arzal a kéréssel járul a tanács elé, hogy mintán elhatozása által elkövetett vétkét bánja, s különben sem ávult meg el a polgárjoga, bocsásson meg neki a tanács s fogadja vissza a polgárok kebelébe. A tanács az ötvös céhhez utasítja, valószínűazonban hogy kérelmét teljesítették.

Kobent Jakob

otroš

XVIII 27.

Kucher Jakob

otroš.

XVIII. 27

Pécs

Lenkei Lajos: Ötven év Pécs életéből. Pécs 1922.

Cherbuliez V.

Művészet és természet.

Co-nexus koncertek a Zeneakadémián

Az első szombat este

Urusihara Aszako

Gyarapodnak a hangversenyeket szervező „társaságok", gyarapodnak a pódiumra lépési lehetőségek a művészek számára, tehát bővül a műsorok választéka.

A menedzseri tevékenységéről már közismert Pentaton Kft. képviselője, Zimányi Zsófia tájékoztatta nemrég a nyilvánosságot koncertszervezői terveikről — például arról, hogy az 1992-es évben, Rossini születésének kétszázadik évfordulóján, a Pentaton egy ismeretlen Rossini-opera bemutatására vállalkozik. Ezzel párhuzamosan egy másik koncertszervező társaság, a már nécert Kft. alapítója és vezetője — egyúttal a Liszt Ferenc Kamarazenekar aktív muzsikusa —, Kelemen Pál is ismertette idei műsortervét, s beszámolt menedzseri tevékenységükről. A Co-Nexus-Concert ebben az évadban négy hangversenyt rendez a Zeneakadémián — közülük például a május 2-i koncerten egy olyan angol duó produkciója szerepel, amelynek egyik tagja harmonikán (ún. „tangóharmonikán"), a másik pedig különböző fúvós hangszereken játszik: föllépésük nemcsak zenei élményt, de szórakoztató, vidám mulatságot is ígér.

két csodálatos tehetségű fiatal japán muzsikus kamaraestje. Urusihara Aszako hegedűművésznő és Kato Hirosi zongoraművész Giuseppe Tartini „Ördögtrilla" szonátáját és Richard Strauss op. 21-es számú Esz-dúr szonátáját adja elő a műsor első részében, majd a szünet után Maurice Ravel Szonátája, Hoszokava Tosio „Téli madár" c. szólóhegedű darabja és Henryk Wieniwski op. 21-es A-dúr Polonaise brillante c. műve hangzik el a Zeneakadémia nagytermében, fél nyolc órai kezdettel.

• Kiskalmi É.

Középkori szobrászatunk csúcsteljesítményei Pécsett

Magyar—amerikai értékmentés

Iskolai kirándulások, hazai és külföldi turistacsoportok számára vonzó uticél a pécsi székesegyház. Díszes és színpompás belsejében kedvvel tekint szét a látogató. Megcsodálja terének előkelő arányait, a közepén emelkedő hatalmas oltárbaldachint, a kőbe vésett bibliai jeleneteket az altemplomba vezető lépcsők falán, és közben kissé értetlenül hallgatja az idegenvezető szavait. Egy jelentékeny, lebontott székesegyházról van szó, a mai, százéves dóm középkori elődjéről, mely páratlanul gazdag faragott díszítésével minta és serkentő példa volt az új templom építői számára. Íme tehát a másolatok, de hol lehetnek az eredeti dombormű-vek, a román kori kőszobrászat egész múzeumnyi gyűjteménye? Joggal firtathatja ezt a pécsi székesegyház látogatója, aki, ha fiatal, aligha emlékezhet a kis múzeumra a templom szentélye mögött. Lassan két évtizede, hogy ez a múzeum becsukta kapuit, és ami nem jelenvaló, azt a köztudat kegyetlenül besorolja a kultúra hajdanvolt értékei közé. A Magyar Nemzeti Galéria kamarakiállításán pár különösen szépen faragott pécsi kő próbálja felvenni a küzdelmet a feledéssel, mely Magyarország legnagyobb középkori szobrászati gyűjteményét a művészettörténeti kézikönyvek lapjaira száműzi. A számonkérés valóban jogos, méghozzá a pécsinél jóval tágabb perspektívában: a régi magyar kultúra, a románkori művészet európai értékei nevében. A ránk maradt ezernél is több kőfaragvány ugyanis olyan pompás templomdíszítésről ad hírt, ami egyedül állt az Árpád-kori Magyarországon, és a szomszédos területeken is ritkaságszámba ment. Pécs püspökei mintha minden kortársukat túl kívánták volna szárnyalni székesegyházuk fényével. A templomba lépő hívők előtt szemet gyönyörködtető látványként tárult fel a szentély és a hajó találkozásánál a fontos oltárt magába foglaló Szent Kereszt kápolna. A kívül-belül faragással ékített, festett és aranyozott kis épület úgy hathatott a templomtérben, mint valami monumentális ékszerdoboz, és közvetlen környezetének dombormű-ves díszítése mindenben méltó volt hozzá. Az ornamentikának és a színeknek ezt a tobzódását nagyméretű domborművés jelenetsorok foglalták tartalmi keretbe. Az altemplomba vezető lépcsőket szegélyezték, és ábrázolásaik átfogták, amit a középkori ember múltnak és jövőnek tudott: az üdvtörténetet a világ teremtésétől az utolsó ítéletig. Ambiciózus program, nyugat-európai mesterekre bízott igényes kivitelben. A reliefsorozatok középkori szobrászatunk csúcsteljesítményei közé tartoznak. Krisztus születésének, a három királyoknak, az ószövetségi Sámson életének jelenetei az egyetemes románkori szobrászat ma is számontartott, nevezetes alkotásai.

A festett, aranyozott kőfaragványok rosszul bírják a hosszan tartó raktári tárolást. A pécsi székesegyház hontalanná vált kövei kevés híján maguk is felkerültek a magyar kultúra évszázados veszteséglistájára. A sorsdöntő fordulat központi és helyi kormányzati intézmények s a katolikus egyház összefogásának köszönhető. Kezdeményezésükre alakult meg a Pécsi Dómmúzeum Alapítvány, és vette kezdetét sürgős mentőakcióként a gyűjtemény köveinek restaurálása. Egyúttal megszületett az a felismerés is, hogy a jeles szobrászati együttes fizikai fennmaradása, kulturális továbbélése csak végleges múzeumi elhelyezés esetén biztosítható.

A restaurálás több éves munkája immár a végéhez közeledik. Döntő szerep jutott benne két amerikai alapítvány igen jelentős anyagi támogatásának: a J. Paul Getty Trust Grant Program-ja (Los Angeles) és a Samuel H. Kress Foundation adományának (New York; a Kress Alapítvány European Preservatin Program-ját a World Monuments Fund adminisztrálja). Ezek a tiszteletreméltó alapítványok kiemelkedő jelentőségű műalkotások megmentésén fáradoznak; részvételük a pécsi projektben nagy megtiszteltetés, és a székesegyházi gyűjtemény magas színvonalának elismerése. Európának ezen a részén Pécs az első, mely a Getty Grant Program ilyennemű támogatását élvezi.

Egy különösen épen fennmaradt, szép angyalfigura emblémául szolgál a pécsi alapítvány nagy múzeumépítési vállalkozásához. A Bachman Zoltán tervezte új Dómmuzeum, mint elődje, a székesegyház szentély mögött áll majd, és egyesíti a régi kőtár kitűnő helyi adottságait a ma kínálkozó modern szerkezeti és muzeológiai lehetőségekkel. A Dómmuzeum építkezése megkezdődött. 1994-re tervezett megnyitása nem maradhat a magyar muzeológia meddő vágya: olyan szükségesség ez, aminek a gyűjtemény biztonságos fennmaradása ad nyomatékot.

A Pécsi Dómmuzeum Alapítvány távolról sincs az építkezés teljes fedezetének birtokában. Intézmények, magánszemélyek támogatását várja avval a céllal, hogy Magyarország és Közép-Európa egyik legvonzóbb, eredeti szépségű muzeumát visszaadhassa a közönségnek.

• Tóth Melinda

Százéves az Irodalomtudományi Közlemények

Kevés folyóirat főszerkesztője mondhatja el lapjáról, hogy megjelenése két évre előre biztosított. Az Irodalomtörténeti Közlemények felelős szerkesztője, Komlovszky Tibor ezt megteheti. Nem mintha nem lenne veszteséges az újság, de megjelentetése az Akadémiai Kiadótól az MTA Irodalomtudományi Intézete majd az Argumentum Kft. kezébe került. A kft.-t az intézet munkatársai alakították, akik nyereséges kiadványok bevételéből támogatják az intézet három folyóiratát.

Az Irodalomtudományi Közlemények évenként hat füzetben lát napvilágot, nyolcszáz példányban. A magyar irodalomtörténeti kutatások legfrissebb eredményeit publikálhatják benne a kutatók. Olvasótábora szűk körű, kutatókból, egyetemistákból áll. A múlt századi és régebbi magyar írók-költők életművének kutatása és feltárása sem lezárt még. A lapban megjelennek az újonnan feltárt adatok, a kritikai kiadások munkálatainak dokumentumai, alkotók életművének egyre újabb megközelítései, irodalomtörténeti könyvek, szakirodalmi munkák ismertetése.

A múlt századi alapításkor felállt bizottság elnöke Szász Károly volt, tagjai között találjuk Gyulai Pált. Szerkesztői a magyar irodalomtörténeti kutatások megalapozói voltak. Feladatuk nem volt kisebb, mint a régi magyar irodalom feltárása, rendszerezése. Ezen a területen még most is bőséggel akad kutatni való, így a lap vezetősége próbál minél kevésbé eltérni az évszázados hagyományoktól, az alapítók elképzelésétől. Élő irodalommal épp ezért csak elvétve foglalkoznak, ezt a területet „riválisaiknak" engedik át.

Mivel a húsz évvel ezelőtt írt „spenót"-nak becézett magyar irodalomtörténeti munka — ami egyben egyetemi tankönyvként is szolgál — nagy részének irodalomszemlélete elavult, a hallgatók vizsgáikra készülve haszonnal forgathatják az Itk-t. Tanáraik sokszor kötelező olvasmánynak írják elő a benne megjelent, tananyagba illő tanulmányokat. Csalódás akkor éri a buzgó diákokat, amikor kiderül, hiába keresik vidéki egyetemi városuk könyvesboltjaiban, újságüzleteiben a vizsgaanyaggá vált folyóiratot. Ugyanis nem terjesztik vidéki városokban, legfeljebb a könyvtár egyetlen példánya fölött görnyedhetnek ketten-hárman.

• V. Zs.

Tévénapló

Ott teremnek a mitugrászok

PÉCS

KÖZLEMÉNY

Az Egri Dohánygyár Kft.

ezúton értesíti kedves vásárlóit termékeinek új, ajánlott fogyasztói áráról.

Termékek	Csomagonkénti ár (Ft)
Marlboro	105
Marlboro 100's	110
Marlboro Lights	105
Multifilter	62
Milde Sorte	85
Milde Sorte 100's	90
Memphis	95
Memphis Lights 100's	100
Ronson	55
Helikon	50
Helikon fehér	50
Helikon 100's	58
Agria	41
Románc	36
Senator	60
Senator 100's	65
Corvina	56
Efes	60
Fecske	35
Filtol	37

A fenti árak 1992 január 6-tól érvényesek.

Drágább lett a csempészkávé.

DE OLCSÓBB LETT A ZAMAT KÁVÉ!

kb. osztrák ár!

Örömmel tesszük közhírré,
hogy kávéink árát leszállítottuk.
Egy 200 g-os Orient Mokka
ára például 97 Ft helyett 90 Ft,
és egy Konzum Mokka 82 Ft helyett
már csak 76 Ft-ba kerül azokban
a boltokban,
ahol árainkat betartják.
(Sajnos, esetleg megtörténhet,
hogy új árainkkal csak valamelyest
megkésve találkozhatnak
kedves vásárlóink, mert az átárazáshoz
és a régi készletek levezetéséhez idő kell
a kereskedelemben is.)

MÉG OLCSÓBB A KÁVÉ A BUDAFOKI ÚT 64. sz. alatti saját boltunkban;
ott már ma 1 kg 280 Ft, és ott valóban friss!

MAGAS A KOFFEIN, ALACSONY AZ ÁR, FAVORIT A SZTÁR!

446 EH

niss-művek mellett — Bak Imre, Fajó János, Heneze Tamás, Trombitás Tamás, valamint két fiatal építész, Bachman Gábor és Szalai Tibor.

Az Iparművészeti Főiskola újonnan alakult Vizuális Nevelési Központjának részeként megkezdte működését a *Tölgyfa Galéria*, melynek fő profilja a hazai tárgykultúra és formatervezés bemutatása.

A Gondolat Kiadónál megjelent Hegyi Lóránd könyve, az *Avantgárd és transzavantgárd*, mely a XX. század képzőművészeti fejlődéstörténetét a „modern" és a „posztmodern" szituációk sajátos történeti alakulásával kirajzolható teóriaképben vázolja fel.

A *Filmvilág* 1987/9. számában teljes lapszámot szentel a film- és a képzőművészet kapcsolatának.

Boros Géza—Pataki Gábor

HAJLÉK. A PÉCS CSOPORT ÉPÍTÉSZEINEK KIÁLLÍTÁSA A BUDAPEST KIÁLLÍTÓTEREMBEN.

1987. december—1988. Január*

Charles Jenks és a posztmodernek az építészet technicizáltságának, uniformizáltságának, differenciálatlanságának, monotóniájának üzentek hadat. Az egyénit, a különöset, az egyszerit vették védelmükbe az általánosan elfogadottal szemben. Elméletüknek és gyakorlatuknak gyors és széles körű elterjedése a nyolcvanas években azt jelzi, hogy sikerült megfogalmazniok és formába önteniök a sokak által érzett kielégítetlenséget. Amikor ők egy spontán módon elterjedt építészeti kultúra és építészeti gyakorlat — nyugodtan mondhatjuk —, építészeti stílus ellen lázadtak, világosan megfogalmazhatták, hogy mi ellen van kifogásuk és mit szeretnének helyette.

Magyar kortársaik — szokás szerint — sokkal hátrányosabb helyzetből indultak. Ők a modern építészetet már csak megkésve, lepusztult, lezüllött formájában kapták: a sematizált formákat, a kiüresedett elveket az egykori tartalmak nélkül. A modern építészet a hatvanas években — általános agóniája idején — úgy érkezett Magyarországra, hogy nemzői sem ismerhették volna rá. A „nagy lakószoba — sok kis hálófülke" lakásideálból elmaradt a lakószoba és a „sok" — megépült néhány kis fülke, és abba kellett belegyömöszölni a családokat. A nagy parkokba lazán elhelyezendő magas épületek körül elmaradtak a parkok és a lazaság; a „darufállás" megszabta távolságra épültek egymás mellé a nyomasztóan egyforma hatalmas betontömbök, figyelmen kívül hagyva azt a természeti vagy építészeti környezetet, amelybe belevétkezték őket. Ez, az építészetnek a legjobb akarattal sem nevezhető építési gyakorlat nem csupán ellenérzést, kielégítetlenséget, hanem belső tiltakozást, dühöt váltott ki építészből, használóból, szemlélőből egyaránt. Elégedettek mindössze a jelentésírók voltak.

A felismeréshez eljutott posztmoderneknek azután már csak kellő pénzzel rendelkező megrendelőt kellett találniok; a „modern" építészet válságára ráébredő magyar kortársaiknak mindezeken túl a hatalmi helyzetben lévő bürokratákkal is meg kellett küzdeniök. Hiszen nálunk, ami szabad az kötelező, és ami nem elfogadott — adott esetben új, ismeretlen — az a biztonság kedvéért tilos. Nem feledhetjük, hogy Kelet-Európában vagyunk, ahol még a művészi kérdések is politikai megítélés alá esnek. (Ezért volt pl. a húszas vagy az ötvenes években tilos a „modern", azután szabad lett, tehát kötelező.) Mindenki gyanús, aki a kanonizálttól eltérőt, mást, esetleg egyénit akar. Azoknak az építészeknek, akik a „modernet", a kockaházat, a hatalmas lakótelepeket embertelennek ítélték, a megfelelő megrendelő megkeresése után még véres harcot kellett vívniok a szakmai ellenállással és az engedélyező hivatalokkal is. Többek között erről szól a *Hajlék* című kiállítás.

A Pécs Csoport építészei és nem kisszámú elvbarátaik egyrészt arról beszélnek, hogy az építészetnek nem egyetlen szerkesztési elve és módszere a derékszög alkalmazása (ezt persze évezredek óta lehet tudni, csak időnként megfeledkezünk róla), másrészt arról, hogy azt a bizonyos rosszul begombolt mellényt időnként ki kell gombolni és megkísérelni az újragombolást. (És ez legalább olyan fontos, mint az ívben hajló térlefedés.) Időnként végiggondolandó, hogy kinek és milyen célból építünk. Az alapkérdéseket magunknak is fel kell tennünk, mert nem elég, ha a mások által — időnként hibásan — feltett kérdésekre adunk legjobb képességeink szerint választ.

Ezen a ponton különös koincidenciára kell felfigyelnünk. (Talán mindkét fél tiltakozni fog e rokonítás ellen.) A Pécs Csoport, mint hatvan évvel korábban az ún. CIAM-osok, vették maguknak a fáradságot és a bátorságot, hogy a hivatalostól és az általánosan elfogadottól eltérően végiggondolják, hogy mit tartanak az építészet hivatásának, és — némi egyszerűsítéssel úgy mondhatjuk — az emberséges, az emberhez méltó építészetet ítélték annak. Vállalták annak kockázatát, hogy elképzeléseikkel kiálljanak a közönség elé, hívén, hogy igazuk van, és tudván, hogy nem lesz osztatlan elismerésben részük. (Egyiküknek sem lett.) Az igazságot egymástól eltérő tényekben vélték megtalálni: 1928-ban a lakógépben, a kisembert kiszolgáló tiszta szerkezetű, egyszerű formájú lakásban és lakóházban; ma, amikor már sokszorosan bebizonyosodott, hogy „nem azért élünk, hogy lakjunk", és bizonyos, hogy nem mindenkit ugyanaz boldogít, sőt a tipizálás inkább boldogtalanít — a szabadabb formálást, és a hagyományokhoz való visszatérést találják az emberhez méltó „lakás" alapfeltételének. Tragikus, és talán szintén kelet-európai jelenség, hogy a hetvenes évek építészeti vitája, az ún. tulipán vita éppen e két csoport között robbant ki. A nemzedéki vitának, a régi felfogáshoz szigorúan, betű szerint ragaszkodó vezérképviselője nem vette észre, hogy itt az ő régi attitűdjüktől induló fiatalokkal áll szemben. Olyanokkal, akik az önálló gondolkodáshoz, a saját kérdésfelvetéshez való jog hirdetésében éppen az ő fél évszázaddal korábbi énjüket idézik vissza. A konkrét kívánalmak megváltoztak ugyan, de a morális követelmény azonos maradt.

Jenks és a posztmodernek visszatérnek a tradícióhoz, és ez a visszatérésük, időnként, java alkotásaikban ironikus. Nem így a magyaroké. A világnak ezen a táján még a tradícióhoz való viszony is véresen komoly, ideológiával terhelt. Ha egy angol építész a népi építészethez fordul, azt ízlése vagy építészeti elve szerint teszi — tette —, nálunk ez már hosszú évtizedek óta politikai állásfoglalás. A két világháború között a nemzeti tradíció ápolása felülről mesterségesen táplált, azóta mesterségesen visszaszorított volt, s ha valaki ma ismét erre fordul, az „tettet" hajt végre és egyben gyanússá is válik. (Az ideológia most sem teljesen tisztázott, és az elődöké is ritkán volt az. Lechner Ödönnek a Függetlenségi Párt szólamait idéző soviniszta ideológiája is sokkal alacsonyabb szinten mozgott, mint európai jelentőségű építészete. A két háború között a népi építészeti ideológia többnyire kirekesztő szándékú volt. Ahhoz, hogy a magyar organikus építészet ideológiája sallangmentessé válhasson, még sok érdemi, tartalmi vitára lenne szükség, de semmi esetre sem olyanra, mint a „tulipán-vita" volt, amely „adminisztratív intézkedéseket" vont maga után és a paksi kísérlet leállításához, majd a pécsi Ifjúsági Iroda feloszlatásához vezetett.)

* Az 1968-tól Pécsett dolgozó, 1972—78 között a Pécsiterv-nél Ifjúsági Iroda néven működött, majd az Iroda feloszlatása után szétterült, de azóta is szellemi közösséget alkotó építészek munkáiból rendezték a kiállítást. A ma Pécs Csoport néven szereplő, időközben ifjabb kollégákkal is bővült társaság tagjai: Csete György, Dulánszky Jenő, Nyári József, Deák László, Blazsek Gyöngyvér, Jankovics Tibor, Kistelegdi István, Oltai Péter, Erdei András, Kovács Attila, Bachmann Zoltán, Csaba Gyula, Füzes Antal, Péczel.i István, Sánta Gábor.

Építészeti tudatunkból kiiktathatatlan, hogy a század elején a magyar építészeti nyelv ábécéjeként felfedezett erdélyi építészet hetven éve más államban található. Ez a tény is hozzájárulhatott ahhoz, hogy időközben nem tisztázódhatott, hogy a más éghajlati viszonyok, más építőanyagok hatására kialakult erdélyi építészet formailag megnyerő és meggyőző, de mégsem lehet az alföldi vagy a dunántúli építészet előképe. (A két háború között többször szóba került ez a tény az ún. népi építészeti vitákban.) Ha egy mai magyar építész a népi tradíció felé fordul, óhatatlanul szemben találja magát ezzel a problémával is. A Hajlék kiállítás — számomra — legmeggyőzőbb épülete, *Jankovics Tibor* zalaszentgróti vályogháza ezt a kérdést is érinti. A háromosztású terű magyar parasztházakra visszautaló alapelrendezés úgy tradicionális, hogy közben nem archaizál, a mai igényeket is szem előtt tartja. A központi tér, a konyha egyben lakótér is, mint a parasztházakban — akárcsak a nyugaton oly kedvelt „family room"-ok. A nappali részből kétoldalra nyílnak a hálószobák — ez már határozottan az alföldi parasztházak rendszere —, de a hálók nem foglalják el az épület teljes mélységét, mögöttük marad hely a mai igényeket kiszolgáló mellékhelyiségekre: fürdőre, zuhanyfülkére, kazánházra és az ismét régi rangjába visszahelyezett éléskamrára is. És mindez természetes, a helyszínen található építőanyagból, vályogból és fából. (Groteszkül hangzik egy új épületről — de ha végiggondoljuk, nem az —: ez az épület pusztulásában is része maradhat a környezetnek, visszatérhet a földbe, ahonnan vétetett, nem úgy, mint a panelházak, amelyek nemcsak használatuk közben ridegek és embertelenek, de idővel nemcsak használhatatlanná, hanem elemészthetetlenné is válnak.)

A kiállítási tablókon bemutatott épületek nem mind tettek rám ennyire meggyőző hatást. (Sajnos legtöbbjüket ez ideig nem sikerült valóságban látnom.) Az ortfűi forrásház (1971, *Csete György—Dulánszky Jenő)* plasztikai értékével megragadó, a pécsi Anna utcai lakóház (1985, *Kistelegdi István)* úgy simul a régi házsorba, hogy közben a tízes évek cseh kubista építészetét idézi (és ez nem válik kárára). A fadd-dombor hotel bejáratának megoldását értem ugyan, de mégis modorosnak érzem, akárcsak a szarvasi Ciprus fogadó nagy sátrát. A kiállításon vannak jobb és kevésbé jó művek, de nincsenek szellemi restségről árulkodó rutinmunkák ! A Pécs Csoport az idők során területileg szétszóródott, de szellemileg összetartó tagjai munkáikkal a szerves élettel rokon építészet létrehozását kísérlik meg. Ezt szolgálják a természetes építőanyagok és az élő organizmusok alakját formáló ívelt lefedések, amelyek az emberben a védettség, a biztonság érzetét keltik. Ezek az építészek a maguk eszközeivel az elidegenedettségből kivezető egyik utat kísérlik meg megjelölni.

1988. január

Gábor Eszter

PÉCS CSOPORT

Művtört.Ért. 1989 1/4

Pécsi székesegyház

Hankiss 183. l.

Angyal a pécsi székesegyház töredékeiből,
XII. század

tátongó, háborús kataklizmák vágta mély völgyekre, magunk előtt látjuk a magyar tudományosság természetrajzát. Egyfelől nagy, szinte lázas akarás és sok egyéni tehetség, másfelől óriási akadályok, amiket a magyar tudományos hajlam fejlődése sokszor igen nagy, de mindig gyorsan lefolyó küzdelmek árán le tudott győzni. Egyfelől az a tény, hogy olyan egymástól távolálló tudományok, mint a finnugor nyelvészet, a keleti nyelvészet (Kőrösi Csoma Sándor az első tibeti szótár és nyelvtan írója), az irodalomelmélet, a szellemtörténet, a folklore-kutatás, a fizika és matematika fontos fejezetei (a két Bólyai, Eötvös Loránd), a műszaki tudományok (Irinyi, a gyufa feltalálója, Kandó, az elektromos mozdony tökéletesítője, Wartha, a gubbiói eozin titkának fölfedezője stb.), a nőgyógyászat, közegészségtan (Semmelweis, Hőgyes, aki Pasteurt folytatta stb.), Magyarországon kezdemé-

PÉCSI KÉPZŐMŰVÉSZETI MESTERISKOLA

A Mesteriskola támogatói:

- Baranya Megyei Közgyűlés
- Pécsi Erőmű Rt.
- Magyar Köztársaság Művészeti Alapja

A kiállítás támogatói:

- Baranya Megyei Közgyűlés
- Polgár Pince

A PÉCSI KÉPZŐMŰVÉSZETI MESTERISKOLA KIÁLLÍTÁSA

Előfizetési föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre 12 frt, félévre ... 6 «
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt, félévre ... 4 «
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt, félévre ... 3 «
Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

40-ik szám 1880. BUDAPEST, OKTÓBER 3. XXVII. évfolyam.

PÉCSI EMLÉKEIMBŐL.

A VÁROST, mely a mult hét végén oly ünnepélyesen fogadta uralkodóját, nem kell azok közé a városok és helyek közé sorolni, melyek egy-egy ily fogadtatás táviratokkal hirdetett dicsősége által lesznek világszerte ismeretesekké. Milyen pompásan is érezhette magát például a krysoviczei, moscziskai, szadova-viszniai becsületes lengyel és ruthén atyafi, mikor városkájáról, községéről, mely felől fönnállása óta alig beszéltek messzebb, mint a Bezirksvorstand jelentéseiben, most öles táviratokban hirdették világgá, hogy mi történt.

Pécs városa s a pécsiek nem tartoznak ezen helyek közé. Pécs jelentékeny helyet foglal el hazánk városai közt; régi közmondás, hogy «magyarnak Pécs, németnek Bécs», s azonfölül jó hangzásu német neve azok közé a városok közé sorozta, melyeket a németországi és ausztriai sajtó is a nélkül emleget, hogy a «betyárfészek» jelzőt hozzá tegye, igy hát Pécsnek viszonylag nagy hire, neve van, s a kitüntetés, mely az uralkodó látogatásával érte, csak emlegetettebbé, de nem hiresebbé tette.

S a pécsiek tisztában vannak városuk érdemei és jelentősége felől. Nincs városával megelégedettebb, máshol magát kevésbbé mulató ember, mint a pécsi. Ha a főváros utczáin látsz valakit, a ki elégedetlen az aszfalttal, mert nagyon sikos, az bizonyosan pécsi; eszébe jut, hogy élesre kövezett otthonában elcsusznia sem lehet; neki a váczi utcza kirakatainál szebb a főutcza kirakata, a kigyó-utczát átszelő üvegesutczánál a Zsolnai-féle bazár «párisi utczája», a Hungáriánál többet ér a Nádor, a Szikszainál az Ercsényi, Lindley Weinerrel föleresztett vizvezetékénél a pécsi deszkavizveték, mely a Tetyétől a Bolikányig annyi közkutat, szökőkutat és — itató meg mosdó-váltut lát el vizzel, hogy Zsigmondy artézi kutja se többet (persze addig, a mig vizét a városligetben elpocsékolják); a Margitsziget felől persze elismerik, hogy többet ér, mint a pécsi sétatér, de ehhez aztán azon-

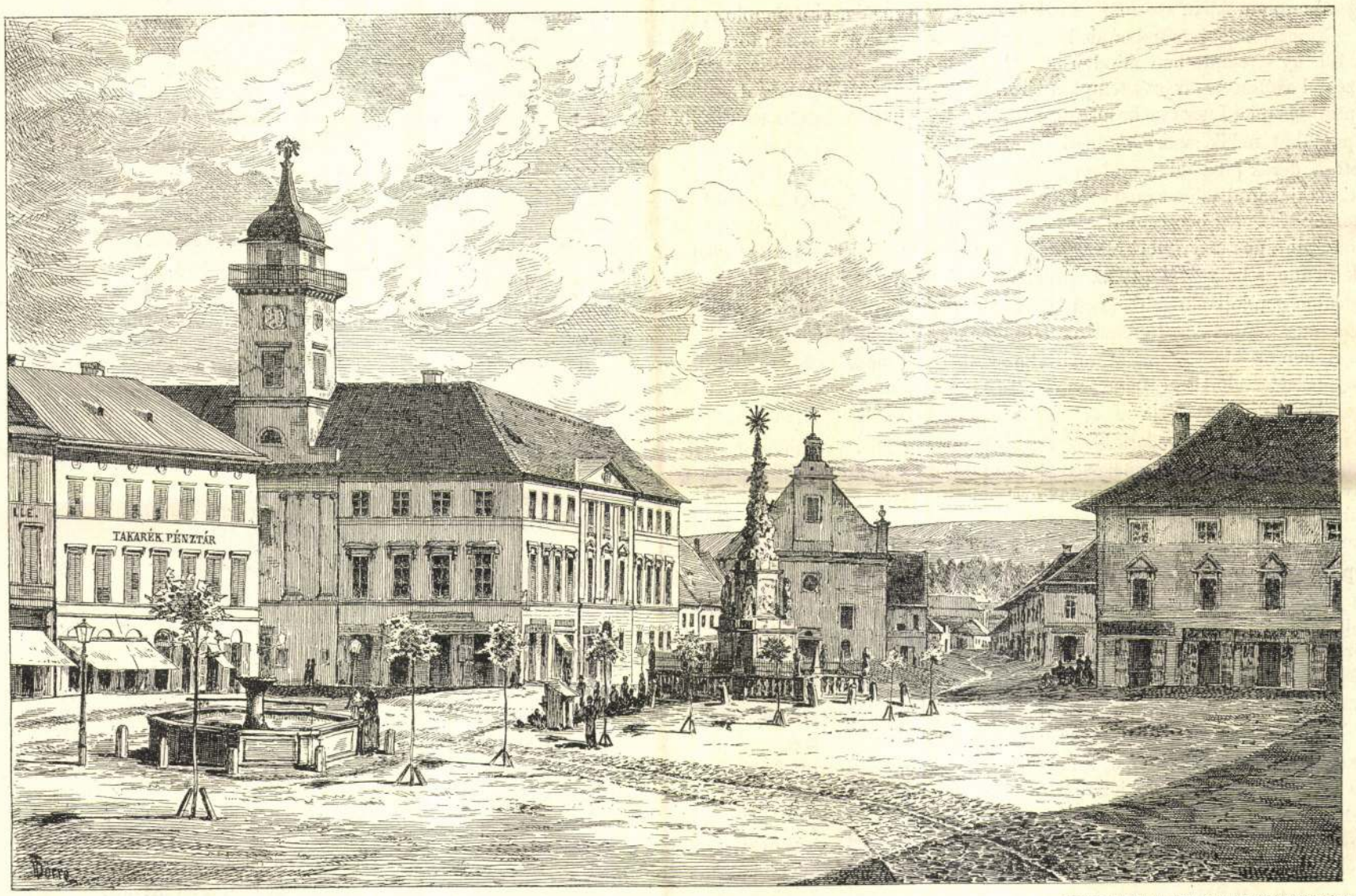

Exner fényképe után rajzolta Dörre Tivadar.

SZÉCHENYI-TÉR PÉCSETT.

SZÖKŐKUT. VÁROSHÁZ. IRGALMASOK TEMPLOMA. SZ.-HÁROMSÁG SZOBRA. PIACSEK-HÁZ.

nal hozzá is teszik: «azonban nagyon messze van». Szinházba a telivér pécsi a várba jár, csak azért, hogy elmondhassa, hogy «na ilyen ugyan a pécsi szinház is van», s ha bort iszik, souverain megvetés ül ajkára, abban a tudatban, mennyire fölötte áll mindennek a Litke bora. Jobb termő, szebb fekvésü, nagyobb jövőjü hegy a pécsinek nincs mint a pécsi, s a tokaji felől csak azért ismeri el, hogy jó bor, mert a város egy historiografja kimutatta, hogy valaha, a tizenharmadik század második, vagy a tizennegyedik első felében a hegyaljaiak Pécsről vittek — gyökeres vesszőt. Nevettek is a pécsiek, mikor az ő szőlejüket kormánybiztosi plakátokkal akarták megoltalmazni fillokszerától, tortriksz pilleriánától s más ilyenforma istenbogarától; a pécsi bosnyák mellét verte, s azt mondta, hogy holmi kerti szőlővel birhat az a bogár, de az ő szőlejükkel nem. S eddig igazuk volt; adja is isten, hogy mindig igazuk legyen.

Nekem tetszik ez a ragaszkodás az otthonhoz, a szülőföldhöz; ez a büszkeség a városra, melynek valaki polgára, tetszik annál inkább, mert jogosult. Pécs valódi kulturváros. Ha a térképen Kanizsától fölfelé egy vonalat huzunk északra egész föl valamivel Sopron alá, onnan egyet kelet felé a Dunáig, harmadik vonalnak képzeljük a lefelé sietö Dunát, negyediknek az országhatárt, akár a tulajdonképi magyar határt a Drávát, akár szent István koronája országainak határát a Szávát, ez egész nagy négyszögben, mely jóformán Magyarország nyolczadrészét magában foglalja, nem találunk várost, mely Pécscsel ugy népesség, mint különösen városiasság, műveltség, a czivilizáczió követeléseinek hódolás tekintetében egy vonalba lenne helyezhető. Utczái régtől fogva kövezettek, szépek, a főbbek többnyire emeletes házakkal szegélyezvék; Széchenyi tere is diszes; városháza nagyvárosias, tornyos épület; iskolái számosak; a legkülönbözőbb tanintézetek népesitik meg utczáit és mindezekhez hozzájárul fő nevezetessége: templomokban szerfölött gazdagsága.

Nincs vele sok mondva, de bizony nyilvánvaló, hogy e tekintetben minden pécsi jogos lenézéssel szólhat a főváros templomairól. A budapesti bazilika Lucza széke már annál kevésbbé imponálhat nekik, mert többérő és szebb Pécsett a derék püspöki templom, mely már rég mai alakjában diszlik, s melyet történelmi nevezetesség tesz még becsesbbé; a városi plébánia fölötte áll a pestinek, mert egész délelőtt miséznek benne, s ha valaki ezt az örökös misézést szabadon gondolkodó felfogással kicsinylené, a pécsi oda mutat az irgalmasok templomára, a melyben az isteni szolgálat mellett az emberi könyörületteendőit is oly nemesen végzik; s hogy még csak Gül Baba sirjával se legyünk előtte, ott is megvan egész eredetiségében a török mecset, s legujabban, az ugynevezett Püspök-kert helyén felosztott telkek egyikén, az evangelikusoknak is csinos templomuk emelkedett, mig a város egyik terét már több éve disziti a zsidók szép zsinagógája.

Mindez épületek közül legmonumentálisabb minden esetre a püspöki főtemplom. Tömör falai hosszu fennállásra vallanak s elegyesizlése (eleje góth, a középső rész ó-román) arról tanuskodik, hogy nem egy nemzedék műve.

Hatalmas oszlopai közt sokszor hallgatám orgonája méla szavát, s most, mikor képe előttem fekszik, eszembe jut a jelenet, melynek bizony már husz évvel ezelőtt tanui voltak e falak. Feketébe volt vonva a főtemplom, s a távol vidékről bejött kocsik hosszu sora töltötte el a sétatér alatt elterülő nagy piaczot. Uri fogat uri fogatot ért, de volt ott a baranyai nép különböző vallásu és nemzetiségü képviselőiből is egész tömeg. Mikor nagyapám elvezetett mellettök, s e lóra termett, hatalmas, vállas, határozott arczu fiukat megnézte, arczához emelte selyem zsebkendőjét, s azt mondta vele menő barátjának: mennyi honvédnek való fiu!... Az hallgatásra inté, hogy az utczasarkon ott tanyázott egy csapat katona. A tömeg a Széchenyi-requiemre gyült egybe. Oh milyen szemenszedett és szép gyülekezet volt az! A magyar öltözet kirí a tánczterem és nagyvilági ünnepélyek sima keretéből; de mily méltóság rejlik külsőségeiben a nemzeti tüntetések ily perczei idején! S ha elgondolom, hogy azok közül, a kiket akkor összehozott a sors és hazaszeretet, ma már hányat merre vetett a sors; kit előre, kit hátra; kit föl, kit le; ezt hatalomba, fénybe, amazt nyomorba, s még annál is alantabb, a sirba: bizony mélán hallom zöngeni fülem mellett a gyász isteni tisztelet bús dallamait, s ott ül lelkemen a mulandóság érzetének annyira megfelelő hangulat.

De akkor nem e hangulat volt uralkodó. A requiem egyuttal tüntetés is volt; hazafias tüntetés, s igy nem mint most, nyilván, hanem a legnagyobb titokban készültek reá. Az volt elhatározva, hogy a requiem végén, a szokásos imák és énekek elvégeztével a közönség — oh szörnyü! — reá fogja kezdeni az «Isten áldd meg a magyar» éneklését. S el volt terjedve a hir, hogy a katonaság ez esetben beavatkozik, a népet eloszlásra szólitja föl, s esetleg lő.

Föltünést keltett, hogy a templomban egy főur mellett, ki ma az ország legnagyobb méltóságainak egyikén ül, egy szintén előkelő magyar nevet viselő katonatiszt egyenruhája fényeskedett. «Ezt bizonyára azért küldték ide, hogy vigyázzon s jelt adjon», okoskodtak. A hosszu gyászmise véget ért, a várva várt percz megérkezett. A püspöki templom rendes énekesei elhagyták polczukat, s egyszerre csak a közönségből fölzendülve fölharsogott a hymnusz akkor oly népszerű, ma már felejtett fohásza. Ezer meg ezer torok énekelte, messze a templom utolsó zugáig, ki a templomon kivül. Döbbenve néztek sokan: mi fog történni s a tekintet oda tévedt önkénytelenül is a katonatisztre. S az — a vele ülő főméltósággal együtt — ép abban a pillanatban zenditette rá ujból a refraint

«Megbünhödte már e nép
A multat s jövendőt.»

Az ártatlan tüntetésnek nem lett nagyobb következése, mint az illető tisztnek nagyobb népszerüsége a városban. Átalán Pécsett még ma is jobb s teljesebb a polgári és a katonai elem közt az összeférés, mint az ország legtöbb városában. Melyik fél a simulékonyabb, nem tudni; de azt tudom, hogy azzal nem elégedetlenek a katonatiszt urak, ha állomásra Pécsre teszik őket. Vidám társadalmi élet van ott, s kevés városban van oly állandó és otthonias mulatozás, mint a pécsi kaszinó estélyein, melyek minden héten egyszer az egész nyár folyamán összehozzák a családokat s mulatságul szolgálnak ifjunak-öregnek.

Valaha nagy kifogása lehetett a magyar embernek Pécs ellen: nem volt magyar. Polgársága német volt, parasztsága bosnyák, s a hivatalnokok is csak azzal az árral usztak, a mely túlnyomó volt. El lehetett bizony menni Pécs utczáin végig ugy, hogy egyetlen magyar szót sem hallott az ember. Ma e részben sok minden megváltozott Pécsett, és a főváros után talán e város az, melyen legjobban meglátszik az utóbbi tiz év magyarositó hatása. Kitünő iskolái nagy tényezők erre nézve; de meg a város intelligenciájában azóta a magyar hivatalnoki és független középosztályi elem nagy szerepre jutott, s megváltoztatta a város hangulatát, arczulatát. Ma már nem Fünfkirchen az, hanem igazán Pécs. Baja különben, hogy vasuti összeköttetése egyenesebb irányban vezet Bécsnek, mint Budapestnek; ez hátráltatja szelleme olyan magyarosodását, a minőre képes lehetne; igy önkénytelen is van benn még egy s más, a mi arrafelé vergál; de hát ennek a magyar kultura a leghivatottabb ellenszere, s a magyar kereskedelmi és vasut-politika, azt hiszszük, előbb-utóbb megorvosolja azt a hibát is, melyet az által elkövetett, hogy a dunántuli részek egész alsó-dunamelléki vidékét a fővárossal minden vasuti összeköttetés nélkül hagyta.

Nem lenne egész e kép, ha a bosnyákságról is meg nem emlékezném. Sajátos nép ez, vad, de nem rokonszenvtelen, a városi elemmel gyűlölködő, de azért nem hazafiatlan. Soha sem felejtem el azt a jelenetet, mikor a város főterén, a kiálló városháztorony előtt, százszám vonultak el bosnyák lovasok és lovas nők, s kifeszitett zászlókkal éltették torokszakadtig nem Jelasicsot, hanem Kossuthot. A szélsőbalnak magyar vidékeken is kevés oly kitartó hivei vannak, mint ezek, s mikor Irányi először megbukott Pécsett, e bosnyákság oly kétségbeesésben volt, mintha attól tartana, hogy azonnal elsülyed a Tetye.

Pécs városa — gazdag város. A Kolónia nevü szénbányatelepét egy millió forintért vette meg a dunagőzhajózási társaság, ennek lefizetése most foly, s a mellett maga e bányatelep a jólét egy kies fészke, minőt keresve sem találni. Adja isten, hogy mindig ugy legyen, s hogy a hazafias és magyar szellem mentül több oly igazán nagyvárosias külsejü teleppel birjon, minő e város.

V. I.

Angela.

(Albán ballada.)

Demeter a sereg előtt
Szélvész volt, mely fákat ledönt,
Villám vala, melynek nyomán
Hull a zápor, dühöng orkán.
Társai közt hős Demeter
Nyájasszavu kedves ember.
Maga a kedv, pezsgő élet,
Tőle más is kedvre éled.
«Mig rózsámtól visszatérek,
Isten áldjon vig legények!»
Elballagott egymagában,
Hol Angela lakása van.
De midőn a kapuhoz jut,
Zárva lelte már a kaput.
Épen akkor ment be azon
Kapuőrző öreg asszony.
Zörget a hős, jön az asszony
S igy szól hozzá: «Senki sincs hon.»
Pedig a lány s ifju legény
Mulatott benn kénye kedvén.
Midőn ennek hallja neszit,
Nagy erővel ajtót feszit,
Ropog, recscsen, zajjal bedül,
Szerelmes pár remeg belül.
Azt a legényt összetépte,
S kést mártott a lány szivébe.
Holt testüket zsákba dobá
S elvitte a malom alá.
Mikor aztán öreg éj lett,
Hullámsirba dobta őket.
Éjjel-nappal sirt aztán ott,
El-eljött és ekkép szólott:
«Kedves malmom, édes lelkem,
Finom lisztet őrölj nekem,
Az ifju, kit megöltem én,
Nemes sarj volt s vitéz legény.
«Kedves malmom, édes lelkem,
Fehér lisztet őrölj nekem,
Mert a lány, kit én szereték,
Fehér hónál fehérebb még.»
Cziprus nőtt fel azon helyütt,
A hol az az ifju feküdt,
S fehér szőllő nőtt fel onnan,
Hová a lány temetve van.

Ut. Ember 2004. nept 12. 11.

Novemberben újabb ókeresztény emléket tárnak a látogatók elé Pécsett. A világörökség részét képező műemlékegyüttes keresztelőkápolnáját eddig csak a szakemberek láthatták. A kápolna különlegessége, hogy falai a világ hasonló korú és funkciójú épületeihez képest magasabbak, valamint az egyiken ablak is található, amelyet a régészek eddig egyedül itáliai keresztelőkápolnákon találtak.

Mi lesz veled Szent István tér 17.?

A hely önmagában is kulturális rendeltetést sugall

Úgy látszik, fölösleges az aggodalom a mai Nevelők Háza jövőjét illetően: a városi önkormányzati képviselő testület – a kulturális bizottság ajánlására – biztosítani kívánja a patinás épület mindenkori kulturális célú használatát. (Persze ez az ajánlás már sokadszor tér vissza a közgyűlés elé.)

A Szent István tér 17-be nemrégiben költözött át az intézmény, új nevén a *Nevelők Háza Egyesület*, a korábban négy évtizeden át volt otthonából, a közeli Szent István tér 6-ból. A 17-es számról a *„Belváros bibliájából", Madas József* nevezetes *„Pécs-belváros telkei és házai"* c. adatgyűjteményből szokatlanul keveset tudhatunk meg. Jelesül azt, hogy a tér nyugati teleksorával együtt 1777-ben még ez is „beépítetlen vár-előtér" volt, s hogy a város tíz esztendővel utóbb parcellázta a területet. Ezután történt a beépítés. De hogy itt ki által, arra – lehet – nem talált adatot Madas József, s csupán azt közli, hogy az 1800-as évek elejéből a *Rihmer-család* birtokában volt a telek, s hogy 1856-tól Hohe György, *Miltényi Miklós*, majd 1869-től *Förster Béla* uradalmi ügyvéd volt a tulajdonos. Madastól tehát nem tudhatjuk, de mindenesetre a századforduló körül kívül-belül csodaszép kis palota épült itt, az akkori Scitovszky téren. A palota mögött szép park, a park végén az úgynevezett barokk-pavilon, melynek a földszintje középkori eredetű kápolna falait rejti. E körül a közelmúlt években ásatásokat végzett *Kárpáti Gábor* régész, aki számos bizonyító jelét találta annak a korábban is már élt feltételezésnek, miszerint itt, az akkori város legmagasabb pontján volt az eredeti, *Szent István* korabeli pécsi székesegyház, amelynek a leégése után építették a mai bazilika ősét.

A hely tehát egyértelműen sugallja: itt más, mint kulturális rendeltetésű intézmény nem lehet. Bár nem is olyan régen volt ezzel ellentétes szándék is, ami szerencsére nem jutott ezen túl. Amikor az évtizedeken át itt működött úttörőház kiköltözött az Uránvárosba épült új épületbe (ma Szivárvány Gyermekház), szóba került a régi ház új hasznosítása: reprezentatív cukrászda. Mégis örülhetünk, hogy nem lett az. Utána német főkonzuli rezidencia „akart" lenni, aminek a Belváros forgalmának már akkor szándékolt csillapítása mondott ellent.

Így lett aztán ideiglenesen a Nevelők Háza Egyesület székháza a kis palota, és ezt a korábbi helyes döntést erősítheti meg az önkormányzati képviselőtestület, miután időközben felmerült már az egyéb irányú hasznosítás ötlete is. A székház most az egyetlen olyan közművelődési intézmény Pécsett, ami különböző kulturális irányultságú társadalmi egyesület klubszerű működéséhez szolgáltat nagyszerű hátteret. S erre még kínálkozik lehetőség.

Hársfai István

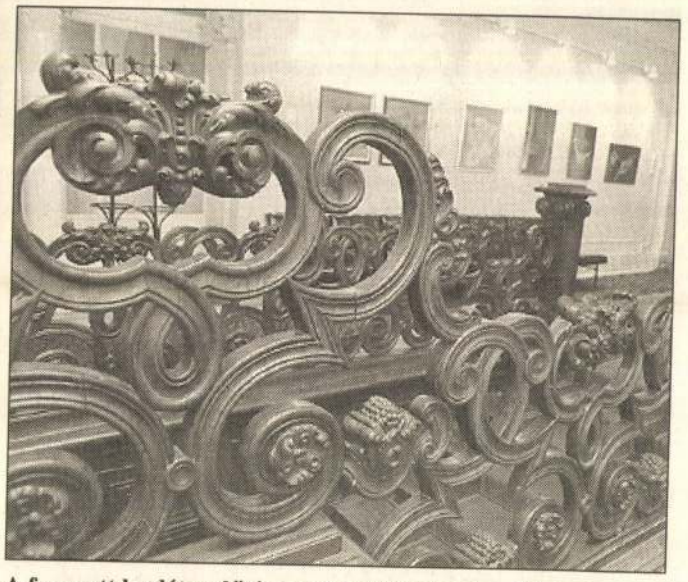

A faragott korlátos előtér most kiállításoknak ad helyet
Fotó: Szundi György

PÉCS

Szt.István tér 17.

HÁRSFAI István: Mi lesz veled Szent István tér 17.? = Ij Dunántuli Napló, 1994. január 27. 7.ill.

LAKÁS

1,5 szobás lakásmegoldást keresek Pécsen. Cím: Máté Andrea Kőszeg, Kálvária u. 16. (9654)

Kertvárosban, a Port J. u. 3-ban, 4 emeletesben, 1. emeleti lakás szépen átalakítva, telefonos, eladó 1500000 Ft. Érd.: 411-426 (105841)

Eladó Pécs, Hősök tere, Óvoda utca 5. sz. alatti, 32 m^2, gázfűtéses, zuhanyzós, zárt terasszal, nyárikonyhával rendelkező kertes lakás. Érd.: 445-190 telefonon. (99080)

Elcserélném Hajdú Gy. u. 2 szobás lakásom 2 + 2 fél vagy 2,5-3 szobásra vagy vennék kp-ért. 412-520 t. (99083)

2,5 szobás lakást vennék. Tel.: 447-142 (105094)

Eladó 1,5 szobás lakás a Rózsadombon. Érd.: 445-509 (99074)

2,5 szobás lakás eladó Matusán B. u. 23. IV. 15. Deák Tibor 446-453 (99077)

2 szobás lakás eladó 1350000. Érd.: 440-750 (99082)

1-1,5 vagy 2 szobás lakást vennék, OTP átvállalással is Kertvárosban. Telefon: 442-191 (103290)

Két vagy másfél szobás lakást vennék kp-ért első vagy második emeleten a Rózsadomb vagy Malomvölgyi út környékén. Érd.: tel. 439-783 vagy 444-332 ((99076)

3 szobás lakás eladó. Erkélyes, vízórás. Érd.: Ifjúság u. 5/A. V. em. 17. Rózsai, irányár: 1,8 M Ft. (107410)

Elcserélném ráfizetéssel Kodály úti, I. em., 2 szobás, telefonos, panel öröklakásom 3 szobás, telefonos, téglalakásra a környéken. T.: 332-559 (870)

Barcsi, kétszobás öröklakás sürgősen eladó vagy szigetvári, esetleg pécsi garzonra cserélhető. Érd.: 72/313-374 tel. 8-16-ig. (939)

Szliven mellett lakás kiadó diákok részére. Tel.: 372-497 (103273)

Kertvárosi, 3 szobás lakás nyári költözéssel eladó. T.: 441-239 17 óra után. (105806)

Komló, Körtvélyes u. 14. szám alatt földszintes, 2 szobás lakás olcsón eladó. Érdeklődni: körtvélyesi pavilonsoron a virágboltban egész nap. (105809)

2 szobás és 1 szobás gázfűtéses, földszinti, felújított, meszesi öröklakást elcserélnénk kertvárosi lakásokra, lehet önkormányzati is, esetleg eladnánk. T.: 336-744 (1206)

A MEDINFO EGÉSZSÉGÜGYI CÍMTÁR '94 PÉCS című információs kiadványba várjuk magánrendelők, gyógyszertárak, laboratóriumok jelentkezését.

Terjesztése Pécsett és környékén gyógyszertárakban, rendelőkben történik.

Érdeklődni a **(72)334-143**-as telefonon a délutáni órákban lehet.

SZOFI üzletek kínálata

4 m széles, minőségi

PADLÓSZŐNYEGEK

~~3490~~ → 2490 ~~1750~~ → 1200

- Üléshuzatok
- Trikóhuzatok

ÚJ Amerikai **Szótárgépek** **Víztisztító**

Engel J. u. 1/2 tel; 327-720

FEMA-parkoló üzletsorán

332-206 (este)

Piros Alma ABC környékén GARÁZST BÉRELNÉK. Ajánlatokat napközben a 332-192 tel. kérek.

Üres lakást bérelnénk garázzsal, telefonnal. Érdeklődni: 06-60-361-888 (T/203)

Üzletnyitás céljából keresünk a Nevelési Központ környékén 100-150 m^2 alapterületű helyiséget bérleti jog vagy tulajdonjog megvételével.

kész alagso
it befejezés
bérbe adnám
egység k
Érd.: az e
321-859 (T/
Belvárosi ös
különbejáratú
letbe kiadó 2
nak. Telefo
(T/199)

Pécse működő eladó vagy Bérlet

A Komlói Városi Bíróság végrehajtói munkakörre

Országos hálózattal rendelkező budapesti cég keres pécsi

KERTÉSZEK,

ÉPÍTTETŐK,

PÉCSI KÉPEK.

A pécsi kiállitás ajtai bezárultak. Azt a vállalatot, mely [illegible] pár hóval ezelőtt csak gondolatára is sokan gúnyosan mosolyogtak, Kardos Kálmán főispán a következő önérzetes szavakkal zárta be: «Az elért erkölcsi és anyagi eredmény egyaránt túlszárnyalta reményeinket. Önmagunktól, önerőnkből indulva ki, külbefolyás nélkül folytattuk a munkát, pártfogás és kölcsönzött fény nélkül fejeztük be. Az elért siker tehát méltán nevelte és fokozta bennünk a férfias önbizalmat és még a kétkedők táborát is meggyőzte tetterőnk és életképességünk felől.» A kiállításnak jelentékeny tiszta jövedelme volt, mi a kiállitások történetében ritka dolog, s e tiszta jövedelemből szép összeg jut a pécsi vizvezetéknek is, sőt tizenöt olajfestményt is vásárolhatott a bizottság, melyeket ki fog sorsolni.

Ha Pécsnek majd vizvezetéke és domja is elkészül, lesz kövezete, és az alföldi por megszünik: akkor még a Baedeckerbe is bele kerül, s kiállitás nélkül is el fog ide néha-néha egy-egy idegen vetődni. Mert való igaz, hogy Pécsnek számos érdekes pontja van, s a természet dúsan árasztotta el adományaival; a kultura pedig itt már ős időben tanyát ütött, s ha nem is annyira ujabb, mint inkább régibb emlékeivel, de bizonyosan vonzani fogja egykor az idegent.

A «Vasárnapi Ujság» rajzolója, Dörre Tivadar, ki a kiállitás alkalmából látogatta meg Pécsett, szétnézett a város távolabbi pontjain is és néhány szép vázlatot vett fel, a melyek nemcsak festőiségöknél, hanem már a tárgyak érdekességénél fogva is megérdemlik, hogy olvasóinknak bemutassuk.

Multkori képünk a várost deli, a mostani nyugati oldaláról mutatja be, ama dús szőlő-domboknak egyikéről, melyek már a rómaiak alatt szőlő vesszővel voltak beültetve, egyikök pedig, a Makárdomb, ma is Pécs egyik hős vivójának, Makár ezredesnek nevét viseli, kinek a város e szőlőhegyet hálából ajándékozta, s az erre vezető utczát is az ő nevéről nevezte el. E domb nyugati tövében huzódik az a bájos, szép völgy is, melynek dús erdővel borított fenekén fakad a «szent kút» forrása, a Mecsek alján. A völgy oldalait mindenfelé dús szőlőkertek, egyszerű nyaralók és pinczeházak, a kút felé a néhány házból álló Szentkút község, a nyilt déli részen pedig Magyar-Üszög s nyugaton a komor Jakabhegy teszik festőien változatossá.

A völgykatlan fenekén a csodavizű forrás kápolnaszerű épületbe van foglalva, melyet Mária-szobra ékesitene, ha a bucsujárók naiv kegyelettel tüllruhába nem öltöztették s ékes szalagokkal tele nem aggatták volna. Előtte két óriási hárs, a melyek árnyában búcsúsok és kirándulók a mindig kéznél levő mecseki czigány muzsikusok zenéje mellett szokták a tavasz és a szép vidék kellemeit élvezni. Ilyen alkalommal jutott a dádé és két fia is rajzolónk irónja hegyére.

Többi képeink a város másik részére vezetnek. Pécsnek multkor bemutatott főtere lejtős, négyszögü tér, melyet minden oldalról két-három emeletes épületek zárnak be. Közepén pedig az egykori török mecset büszke kupolája emelkedik, a mely mögött a hajdani karcsu kettős minaret helyett ma már magos torony, tövében pedig idomtalanul kiszögellő emeletes kápolnák terjeszkednek. De azért e tér, szeszélyes szentháromság-szobrával együtt, egészen külön álló, többi városainkétól egészen eltérő, érdekes képet nyujt. Kivált heti vásárokon, mikor a vidéki sokáczok, bosnyákok, magyarok és svábok tarka vegyülete hemzseg rajta, s a bolgár kertészek nagy veteményhalmazai borítják, egészen keleties szint ölt a piacz, s a festői érzékű ember figyelmét nagy mértékben leköti. Innen nyilik Pécsnek egyetlen hosszu fő utczája keletre, mely a többivel együtt, mint minden régi kerített város utczája, szük és girbegörbe, úgy, hogy a mai élénk közlekedésre nézve valami kényelmesnek bizony nem mondható. A külvárosok tiszta, csinos cserepes házakból állanak, de az utczák rendetlensége miatt itt a közlekedés csaknem nyaktörő veszélylyel jár. A kövezet különben a belvárosban is ugynevezett *pécsi kövezet*. Ez pedig azt jelenti, hogy itt minden házi gazda maga levén köteles a háza előtt kövezetet rakni, az a boldogabb, a ki a maga arasznyi széles, két sor követ a háza két végén levőnél nehány ujjnyival néha egy araszszal is magasabbra vagy alacsonyabbra rakhatja. Igy származik aztán a kettős Holbein-féle kigyó-vonal, girbe-görbe az utcza jobbra-balra, le és föl egyaránt.

Ha azonban az ilyen utczák labirynthján sikerült felvergődnünk legalább a felső bosnyák városba, a Tetye-utczába: egyszerre ismét olyan kép áll előttünk, a mely elfeledteti fáradságunkat. A meredeken felkanyargó vizmosásos utczasort idomtalan dombtető szakítja meg, a melynek tetején, roskatag körfaltól övezve, a Minden szentek temploma áll. Ezt mutatja egyik rajzunk is.

A négyszögű, nyomott épület külsején alig is akadunk már a hajdani román izlésű egyház némi ismertető jeleire. Sőt egyáltalán nehéz felismerni rajta bármely stilszerüséget. Legfölebb keleti oldalán, a hatszögü szanktuárium mutatja a gót izlésü átalakítás nyomát, a melynél azonban a félkörivű, de magas román ablakot meghagyták. Éjszaki fala később befalazott árkádokból, áll, s valószinüleg a templom eredeti része. Belsejében a kar alatti keskeny nyilásu dongaboltozatok s egy primitiv faragásu, keresztkut árulják el az egykori román egyházat. Különben pedig a

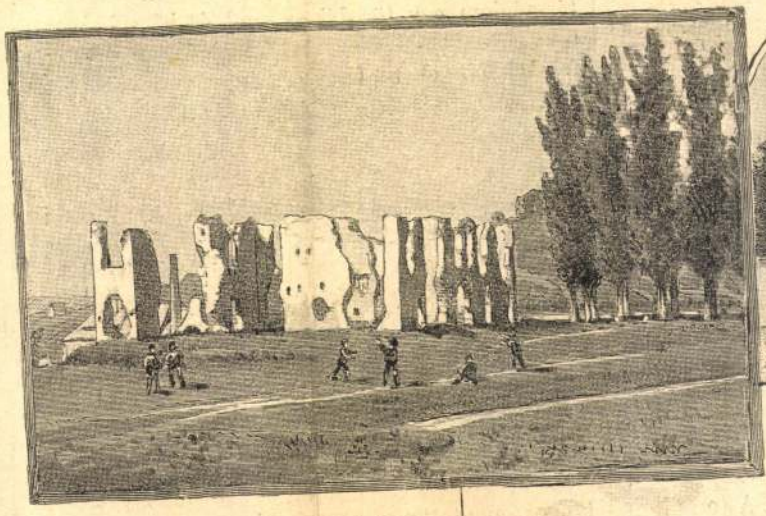

TETYEI ROM.

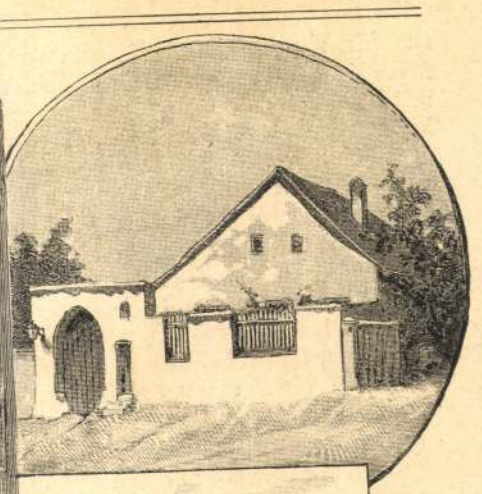

MINDENSZENTEKTEMPLOMA A TETYE-UTCZÁBAN.

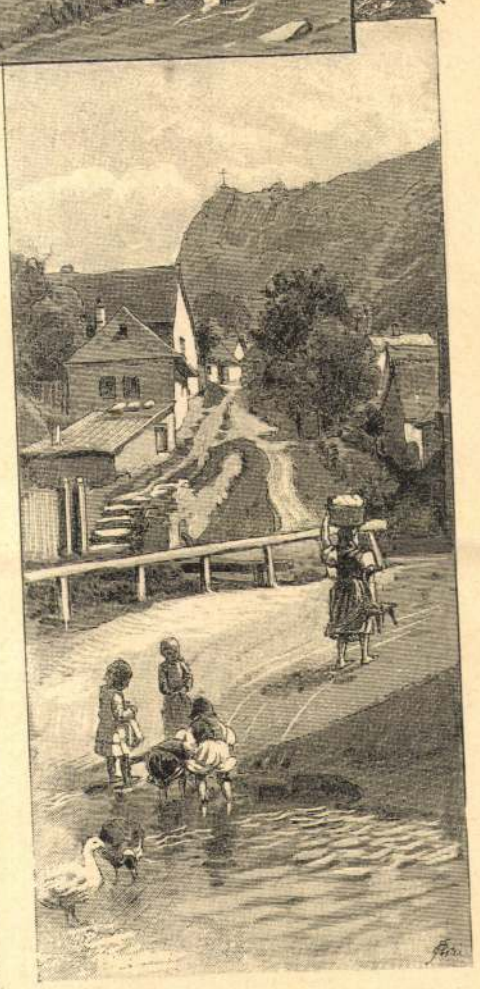

RÉGI PÜSPÖKI LAK A TÖRÖKÖK URALMA ALATT A TETYE-UTCZÁBAN.

FŐBEJÁRAT A TETYÉRE.

PÉCS VÁROS NYUGOTRÓL.

SZENTKÚT. MECSEKI CZIGÁNYMUZSIKUSOK.

PÉCSI KÉPEK. — DÖRRE TIVADAR RAJZAI.

szanktuárium gótivü boltozatát és a déli mellékhajó egy-két gót izlésü gyámkövét leszámítva, még az átalakítás által nyert jellegéből is kifosztva, s idomtalanul összetákolva látjuk az egész épületet. Oltárai, képei dísztelen, érdektelen kontárművek, legfölebb egy eldugott kitünő anatomiáju régi feszülete van, de ezen is igen elhanyagolt állapota miatt csak a fekete hátteret és a fehér testet sikerül felismernünk. Ezt a templomot, mely ma Pécsnek egyik legrégibb, de mint láttuk, magában véve kevés érdekü temploma, már 1157-ben szentelték fel. Szomorú emléküvé vált, mikor a török uralom idején a pécsi káptalan templomává lett, s mint székesegyház szerepelt. Vele szemben ma is áll az az egyszerü tornáczos kis bosnyák ház, melyben a hagyomány szerint e rémes időkben a pécsi püspök lakott. Most a harangozó és egyházfi lakik benne s Pécs sok más történelmi nevezetességü helyével együtt egészen jelentelenül áll. A templom magas kerítésén belől ma is temetkeznek, de a mögötte elterülő régi temető már felszántva s kövei jórészben kerítésnek használva gyászolják a mult időket.

Innen a falak mögül regényes tájkép terül el előttünk minden irányban. Jobbra a város, szemben egy mély szakadás, ezentul egy meredek szikla-fal, csúcsán egy kis kereszt, mely egy itt lezuhant papnövendék emlékét tartja fenn; fölebb a Havi boldogasszony temploma s balra a valóban festői tetyei romok, igen változatos képpé folynak össze.

A Tetyére érve utunk megszakad, meredek granitsziklák körítenek egy szép zöld plateaut, a honnan csak délre áll nyitva a vidék.

A sik tér egykor virágos kert és püspöki nyaraló, most pusztaság. A meredek sziklák töveiben fakad a dús forrás, mely századok óta látja el Pécset vízzel, sőt fölöslegében, fekvése miatt, ma is egész sereg gyár gépeit hajtaná el, ha összegyűjtenék. A talaj mindenütt elárulja, hogy emberi kéz egyengette; de ma egy részén a forrás vize kanyarog le szabálytalanul, másik részén pedig bosnyák gyerekek futkosnak és tehenet legeltetnek rajta. A délre nyiló nagy szakadás szélén a hajdani fényes nyári lak festői romjai könyökölnek és tekintenek alá a városra, jobbra a villákkal tarkított szőlő-hegyekre, balra a szikla-oldalba épített bosnyák házakra s a távol kéklő siklósi hegyekre. A tizenhatodik században építette e fényes nyári lakot Szakmáry püspök, a ki később esztergomi érsek lett s 1524-ben halt meg. Ugy látszik azonban, hogy a török dulás közben sem pusztult el, mert falai még ma is elég magasan állanak. Az épület kettős szárnya a városra tekintett és udvarát szökőkút, vagy más köralaku építmény diszíthette, a melynek nyomai a magas földhányás alatt ma is láthatók.

A város másfélszáz éves szenvedéseiből, fájdalom, maig sem épült ki annyira, hogy e szép helyet némi költséggel régi fényébe öltöztethetné. Évenként egyszer legalább mégis megelevenül a tér, a husvét másodnapi népünnep, legujabban pedig néha napján még az athlétaklub versenyei alkalmával is.

Husvétkor itt sürű sátor-utczák lepik a zöldgyepet, s tarka-barka öltözetü paraszt lányok és legények táncolnak a romok körül. Különben pedig minden csendes, még az a kis csárda is, mely a sziklatövébe huzódott, többnyire mélyen hallgat, s az egykori polgári lövőház, melynek pedig még kilátó tornya is van, pusztulásnak indult s a romokkal együtt mélyen fájlalja Pécs közönyét a szép iránt.

Bizzunk azonban a jövőben! Egy második kiállítás jövedelméből jut tán valami a tetyei utra és a Tetye feldiszítésére is. *Dr. G. P.*

ADATOK AZ 1849-IKI OROSZ BEAVATKOZÁS TÖRTÉNETÉHEZ.

Frolov orosz katonai iró művéből.

IX.

Az első napi parancs, melyet a czár Varsóban kibocsájtott, híven visszatükrözi azt a küzdelmet, mely lelkében régóta dúlt. Eddigelé *Berg* tábornok teendőihez tartozott a különféle napi parancsok szerkesztése, de a varsói első parancsot a *czár* sajátkezüleg irta, vagy mondta tollba *Adlerberg* gróf főhadsegédnek. Minthogy sem akkori, sem a mostanában megjelent történelmi munkákban szövegét nem láttam, annak szószerinti szövegét ide igtatom.

Katonák! Európa némely részeiben az emberi társadalom egy töredéke a rend és béke felforgatására szövetkezett. Fegyvert fogtak felkent törvényes fejedelmeik ellen. Oroszország nem tűrheti, hogy még sokáig ily bünös eljárásnak tanuja legyen. Ő felsége az osztrák császár felkért, hogy a birodalma egyik tartományában, Magyarországon kiütött fegyveres lázadás elnyomására segédkezet nyujtsak. Katonák, én személyesen foglak benneteket a lázadók ellen vezetni, és elvárom, hogy az orosz fegyverek dicsősége ezuttal sem fog rövidséget szenvedni!

Nikolai, m. p.

A parancs nagy feltünést keltett, de lelkesedést sehol sem láttunk, holott előbb mindenki rajongással beszélt a hadjáratról és a mulhatlanul bekövetkező dicső eredményről. *Olga* nagyherczegnő, ki a czárra mindig nagy befolyást gyakorolt, megtette az utolsó kisérletet arra, hogy a császárt a beavatkozás valósításától visszatartsa, de minden erőlködései daczára semmit sem tudott keresztülvinni. Meglátszott ugyan a czáron, hogy benső akarata ellenére intézi cselekedeit, de hiusága soha sem engedte volna, hogy még legjobb meggyőződése ellen is szavának ura ne legyen.

Azon előterjesztések, melyek a magyarországi ügyek mibenlétéről *Meller-Sakomelski* tábornok által a czár elébe terjesztettek, arról győzték meg, hogy eddigelé őszinte s az igazságnak megfelelő értesítések Bécsből nem érkeztek, sőt Windischgrätz herczeg viselt dolgai az 1848/9-iki téli hónapokban az osztrák közlemények szerint homlokegyenest ellenkeztek Meller-Sakomelski hivatalos jelentéseivel. A most nevezett tábornok már 1848 deczember első napjaiban oly czélból küldetett Magyarországba, hogy a helyszinén szerzett tapasztalatait a forradalom különféle mozzanatairól időnként Szent-Pétervárra juttassa.

Erről Bécsben sokáig mit sem tudtak, s így nagyon könnyen érthető, hogy az onnan érkező közlemények nem igen ragaszkodtak a valósághoz, hanem úgy adták elő a dolgokat, a miként azt a pillanatnyi helyzet szerint czélszerűnek tartották.

Nézetem szerint Bécsben egy erős áramlat a fegyveres beavatkozást az utolsó perczig ellenezte, mi már onnan is kitünt, hogy ottani magasb katonai körökben az orosz hadseregről folyvást a lehető kicsinylő hangon beszéltek. Ezen pártnak mindenesetre érdekében állott, hogy Varsóban, illetőleg szent Pétervárott az ügyek mibenlétéről minél kedvezőbb tudósítások forogjanak kézen, mert csak ily formán volt még remélhető, hogy a czár szándékát megváltoztassa.

Ámde nemsokára az ámítgatások ideje lejárt; Bécsben nem számították a lehetetlenségek közé, hogy a magyar hadsereg Bécset elfoglalva a császári palotában diktálja a béke feltételeit, vagy pedig — és ez sokkal valószinűbbnek látszott — végképen kiadja a Habsburg-ház utját valamely családi mellékág javára. Most tehát bele kellett harapni a savanyu almába, be kellett vallani Varsóban, hogy a győzelmes harczokról szóló bulletinek daczára, megérkezett az idő, melyben a kozák ló nyerítése szivesen hallott hanggá változott azok előtt, kik azt sehogy sem akarták hallani. Az eddigi ámítások elhangzottak, s nem akadt ember, ki azokért a felelősséget magára vállalta volna. S ha valahol, úgy ezen alkalommal valónak bizonyult a latin közmondás: «mundus se expediet». A baj itt volt, s nem lehetett rajta különben segíteni. A ki hazudott, és koholt hirekkel jobbnak akart látszani, mint a milyen valósággal volt, az csakugyan szégyenléssel visszavonulhatott, de azért egyelőre szemrehányásokra idő nem maradt.

Érdekes lett volna mindenesetre kitudni, honnan és kinek utasítása folytán kerültek Szent-Pétervárra, sőt még Varsóba is a hivatalos hazugságok s mit akartak az illetők tulajdonképen elérni. Erre nézve mai napig is adósok maradtak a felelettel szövetségeseink, s alig hiszem, hogy e tartozás valamikor tisztába fogna hozatni. A czár előtt, ki a hazugságot sehol meg nem tűrte, lehető módon mindent eltitkoltak, mi az ügy érdemének árthatott volna, s így több el nem simítható ellentmondás kivételével, úgy, a hogy, be kellett érni avval, mit Bécsen át Szent-Pétervárra hoztak. Néhány főúr kiméletesen megsugta ugyan az osztrák követnek a rosszakaratu misztifikációkat, melyek esetleg az orosz csapatokat nagy zavarba hozhatták volna, de miután az eredetileg kért 20,000 emberből márczius végével már 180,000 lett, kommentárra alig szorult valaki.

A magyar lázadók ereje szükségessé tette, hogy esetleg Lengyelország állapota is szemmel tartassék, habár az ottani vezérférfiak nyiltan kijelentették, miszerint ez alkalommal jogaik érvényesítését nem fogják megkisérleni.

Azon ürügy alatt, mintha a Magyarországba vonulandó seregnek erős tartalékokra lenne szüksége, Lengyelországban 150,000 ember lőn felállítva, s így összesen majdnem 350,000 katonát mozgósított Miklós czár 1849 ben Ausztria kedvéért. Ezen magában véve tekintélyes haderő tulajdonképen elegendő lett volna mindama fellengző tervek kivitelére, melyek akkoriban épúgy mint jelenleg a panszláv eszme követőinek hitvallását képezik, és nem csalódom azon feltevésben, hogy annak idején a legtöbb fanatikus panszláv azt hitte, hogy a beavatkozás csak ürügyet fog képezni Galiczia végleges elfoglalására. Szegény ábrándozók! Rosszul ismertétek Miklós czár jellemét, kinek lelkéhez a kétszinüségnek még árnyéka sem férhetett.

Midőn a szomoru hirek egymást érték Bécsből és Pozsonyból, hol Berg tábornok mint vezérkari főnök az osztrák megbizottakkal a legsürgősb teendők kivitele iránt tanácskozott, a császár végképen elzárkózott a világtól, és senkivel sem érintkezett, nehogy az előtte most már gyülöletessé vált ügyről eszmecserékbe kellessék bocsátkoznia. Legmeghittebb embereit napokig nem látta, s parancsai oly határozott hangon voltak szerkesztve, hogy értelmük iránt még a legcsekélyebb kétely sem merülhetett fel. Egy darab ideig szándékában volt a trónörököst is magával vinni, de a nagyherczeg épen akkor bárányhimlőt kapván, az orvosok nem tartották czélszerünek, hogy az a nélkül is gyenge testalkotásu fiatal ember az éghajlat különféle változásainak kitétessék.

Elmaradt továbbá a testőrlovasság kivonulása, mely intézkedésben sokan «post festa» a czár azon szándékát vélték felismerni, hogy személyesen *nem fogja* a sereget Magyarországba vezetni. Ennek ellenében azonban minden előkészület arra mutatott, hogy a legfelsőbb hadúr megmarad eredeti elhatározása mellett.

A mint tudjuk, eleinte Bécsben azt akarták, hogy az összes hadak osztrák fővezénylet alá jussanak, mire Miklós czár röviden kijelentette, miszerint az orosz csapatokat személyesen fogja vezetni. Ezen elhatározását oly időben mondotta ki a császár, midőn a sokféle rossz hirek, kohol-mányok és intrigák annyira felingerelték, hogy minden órában attól lehetett tartani, miszerint a beavatkozásról végképen lemond, s majd csak akkor veszi fel a fonalat, midőn cselekményének valamiféle bizonyosabb hasznát látandja. Ez pedig elég közelnek látszott a látkörön.

Bármit mondjanak is a különféle politikai szinezetü korabeli irók, minden jel oda mutat, hogy Miklós czárra valamely titkos kéz nem csekély hatást gyakorolhatott, a mennyiben az annyiszor feltünőleg jelzett változásokkal majdnem ugyanazon órában idegen beavatkozásnak nyomai voltak láthatók. *Adlerberg* grófon kivül senki sem férhetett a czárhoz, s alig hiszem, hogy annak figyelmét valamely idegen személy megjelenése kikerülhette volna. Ezen körülményt eddigelé mély titok fedi.

Nagy feltünést keltett Varsóban *Schlieben* porosz tábornok röpirata a beavatkozás tárgyában. A könyv tulajdonképen Németországban jelent meg német nyelven, de az orosz nemzet figyelmébe lévén ajánlva, nemsokára sok ezer példányban orosz nyelvre lefordítva közkézen forgott. Óva intették ebben *Miklós* czárt, hogy ezuttal lépre ne menjen, mert — úgy mondá a szerző, — még nem volt eset reá, hogy Ausztria valaki iránt elismeréssel tudott volna lenni, sőt ellenkezőleg a legelső alkalommal ellene fordul. *Schlieben* tábornok, ki még a Napoleoni harczok idején szolgált, határozottan visszautasította a neve alatt megjelent röpiratot; szerzőjét nem lehetett megtudni. A czár, ki véletlenül hirét hallotta a könyvnek, tüstént magához hivatta *Strelnikov* rendőrfőnököt, azt az utasítást adván neki, hogy a röpirat szabadon való elárusítását meg ne akadályozza. «Hadd olvassák, — mondá a czár — én úgy is tudom mi vár reám, de annál jogosultabban léphetek fel ezután, s ha nem is én, hát legalább utódaim!»

Berlinben a nélkül is irigy szemmel nézték a

2004. június 11.
Új Ember

Állandó kiállítás nyílt Pécsett, a Dómmúzeumban. A XII. században épült egykori pécsi székesegyház eredeti köveit, míves faragványait bemutató tárlaton a katedrális főbejáratának, népoltárának és oszlopainak maradványai láthatók.

6. A választ 1937. XII-ben Erdei Ferenc:
miatt betiltották.

7. Ld. 901/14.

8. Németh László egy ideig szerette és pá
lakott albérletben. Neki írta Vissza
Utóbb csalódott benne, s több ízben kese
905/3. - A Szigettel (ld. 1181/1.) ill.
okáról nem sikerült adatot találnom. Gál

9. Julika = Gál Istvánné Nagy Júlia.

10. Ld. 1244/2.

(Kalangya, 1938. X. 443-449.p.)

EMBERKÉNT AZ EMBERTELENSÉGBEN

Az auschwitzi haláltábor felszabadulásának 60. évfordulójára emlékezünk január 27-én, néhány héttel később pedig a kommunizmus áldozataira.

A Sátán birodalma

Katolikus kisközösségi élet az 1950-es esztendőkben

***Marx Gyula** orvostanhallgatóként Pécsett részt vett a katolikus kisközösségek életében. Itt hittani, erkölcsi, illetve világnézeti kérdések kerültek szóba. Az alábbiakban a Zalaegerszegen élő nyugalmazott főorvos hosszabb visszaemlékezéséből közlünk egy részletet. Akkor kapcsolódunk be az események felidézésébe, amikor az egyetemista és középiskolás korú fiatalok papi vezetőit 1949–50 táján egymás után letartóztatták. Marx Gyulát folyamatosan zaklatta az államvédelem, 1956 után több évet börtönben töltött.*

Előbb *Bulányi Györgyöt* tartóztatták le, majd *Szentgyörgyi Andrást* Debrecenben. Azután *Török Jenő* és *Juhász Miklós* piarista következett. Elsősorban a papokat hurcolták el.

Ennek ellenére hetenként továbbra is összejöttünk valamelyikünk albérletében. Ha nem volt más lehetőség, akkor vacsora után az akkor még létező katolikus menzán beszélgettünk. Egyik csoporttársammal együtt laktam egy idős házaspárnál. Soha nem kérdezték meg, miért jönnek föl időnként egyetemi társaink, abban azonban biztosak voltak, hogy tisztességes emberek vagyunk. Olyan időket éltünk, amikor az emberek már óvatosakká váltak, jobb volt nem tudni mások dolgairól.

Később *Ágoston Julián* és *Kühn Szaniszló*, a katolikus menza igazgatója is „eltűnt". Ekkor kérdeztük *Cserháti Józsefet* egyetemi lelkészt, későbbi pécsi püspököt, hogy mit tegyünk? Hiszen lelki vezetőre szükségünk volt. Erre megadott egy címet, hogy ott keressük Tamást.

Amikor jelentkeztünk, közölték velünk, ott nem lakik semmiféle Tamás. Pedig itt kell lennie, Cserháti József küldött bennünket. Ja, az más, volt a válasz. Így kerültünk *Jancsó Imre* atyához, aki *Dési János* néven akkor már bujkálni volt kénytelen.

Később *Wöllner Frigyes*sel is kapcsolatba kerültünk, ő évekkel később a Szabad Európa Rádiónál *Bojtár István* néven római tudósító lett. Jancsó Imre 1950 vagy 1951 tavaszán vette át a csoport vezetését, egészen ötödéves korunkig, amikor is szigorló orvosként különböző kórházakba kerültünk.

Jancsó Imre részt vett a heti összejöveteleken: dogmatikai, teológiai kérdésekben irányított minket, s vezette az elmélkedéseket. Ezenkívül valamelyikünk fölkészült egy-egy megadott témából, s előadást tartott a többieknek. Engem főleg a szociológiai, politikai kérdések érdekeltek, ezért a pápai enciklikákat, XII. Piusz beszédeit dolgoztam föl.

Mádl Ferenc volt a csoport egyik tagja, vele közösen például *A Rerum Novarum gazdasági rendje* címmel írtunk egy tanulmányt. A jogi karra akkor még jártak külföldi folyóiratok. Ottani barátaink átadták ezeket nekünk, így például a *Stimmen der Zeit*, illetve a *Die Furche* című lapokat. Fordítottuk, legépeltük, sokszorosítottuk az írásokat. Később ezt bűnös cselekedetként olvasták a fejünkre.

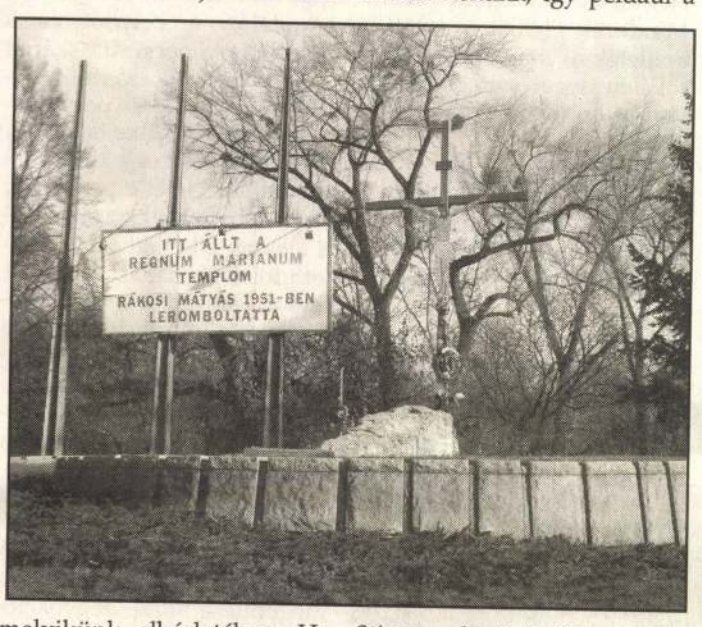

1945-ben kényszerűen megszakadt, 1990-ben helyreállt Magyarország és a Szentszék diplomáciai kapcsolata. Angelo Acerbi nuncius átadja megbízólevelét

Egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy Jancsó Imrét figyelik, s nekünk is a nyomunkban jártak. Amikor az összejövetelekről kiléptünk az utcára, mindig ott állt egy botra támaszkodó ember… egy idő után már köszöntünk neki.

Olyan feszültségben éltünk, hogy szinte megkönnyebbültem, amikor letartóztattak. A letartóztatás óriási stressz, de legalább megszabadultam az örökös bujkálás nyomása alól.

Amikor néhányan végeztünk az egyetemen, az eredeti, húszfős csoportból hatan kiváltunk, a többiek, például a pedagógiai főiskolán, folytatták a kiscsoportos életet.

Jancsó Imrét 1955. március 25-én vitték el. 1955. december 16-án nagy házkutatást tartottak nálunk, s mint kiderült, ugyanabban az időben sok helyütt az országban. Végül 1956. január 23-án tartóztattak le.

Akkor már házas voltam, feleségemet a kiscsoportban ismertem meg. 1955. szeptember 3-án összeházasodtunk, s ugyanazon a napon avattak doktorrá bennünket. A nagykanizsai kórházba kerültünk, feleségem gyermekgyógyász szeretett volna lenni, én a sebészet iránt érdeklődtem. A kórházon belül kapott szolgálati szobában laktunk.

December 16-án éjjel megjelent három ávós, és házkutatást tartott nálunk. Végignézték a könyveinket, lemezeinket. A gépelt anyagokból egy halomravalót összegyűjtöttek; különösen érdekelte őket minden olyan írás, melyben előfordult *Mindszenty József* neve.

Ekkor már éreztük, nagyon meleg a helyzet, s óriási feszültségben éltünk. Többek között elvitték azt a Stimmen der Zeitből fordított tanulmányt is, mely *A Sátán birodalma* címet viselte.

Végül január 23-án jöttek értem, s vittek el a kórházból. Egy hónap múlva tartották Moszkvában a XX. Kongresszust. A börtönben éltem át, hogyan változik a hangnem: hogyan leszek aljas összeesküvőből „érdekes" emberré.

Megfigyelhető volt, hogy egyre sűrűbben és egyre hosszabb fejtágítókat tartanak a fegyőröknek. A földszinti zárkám alatt helyezkedett el a kultúrterem. Nem lehetett érteni, mi hangzik el ott, de az Internacionálé hangjai fölhallatszottak.

Változott a kihallgatások stílusa. Az ütlegelés már nem tartozott a módszerek közé, üvöltő hangnemmel, mindenféle korlátozással és pszichés hatással igyekeztek sakkban tartani és megfélemlíteni bennünket. Ahogy haladt az idő, egyre udvariasabbak lettek, az őrök és a kihallgatók saját problémáikkal hozakodtak elő: némelyiküknek, aki iskolába járt, megoldottam a matematika föladatait, miközben ők mintegy kihallgattak, én pedig cigarettázhattam, és a matematika házi feladatot írtam.

Az államellenes összeesküvés vádját izgatásra és egyesülési joggal való visszaélésre változtatták; a vádat egyébként egy 1938-as (!) paragrafus alapján emelték ellenem.

A tárgyaláson A Sátán birodalmából részleteket idézett a bíró, aki egyébként viszonylag tisztességes ember hírében állott. Illusztrálni akarta, mennyi borzalmat tartalmaz az írás. Éppen azt a részt idézte, ahol a szocialista bíráskodást taglalja a szerző, ezen keresztül mutatva be a rendszer lényegét. Olvasta, olvasta, majd egyre lassabban, egyre hosszabb szünetekkel, végül hatalmas csönd ülte meg a tárgyalótermet, amikor odáig jutott az idézésben, hogy a szocializmusban a bíró készségesen kiszolgálja a vádhatóság indítványát, mert tudja, milyen rövid az út a bírói széktől a vádlottak padjáig.

A tárgyalást 1956. július 26–27-én tartották. Éppen annyi időre ítélt a bíró, amennyit addig leültem, így ítélethirdetés után azonnal szabadlábra helyeztek.

Elmer István

Az emlékezés vonata

Milcsinszky Éva Notre Dame de Sion nővér: karizmánk a keresztény–zsidó párbeszéd segítése

1842. január 20-án, amely dátum érdekes módon a vallások közötti egység hetére esik, a zsidó családból származó katolikus *Theodore Ratisbonne* testvére, *Alphonse Ratisbonne* Rómában Mária csodás közreműködésével megtért. Egy évvel később „Mária kezdeményezésére" megalapították a Notre Dame de Sion apácarendet. Az alapító eszméje a keresztény és zsidó vallás kölcsönös megismerése és az egymás hite iránti tisztelet elősegítése volt.

„Karizmánk a keresztény–zsidó párbeszéd segítése – mondja *Milcsinszky Éva* Notre Dame de Sion nővér, aki Ausztriában és Rómában töltötte eddig szolgálatát –, de a mindennapi feladatunk mégiscsak az, hogy segítsünk a rászorulóknak, akármilyen vallásúak is. Jeruzsálemben például, ahol két vendégházunk is van, nem csak zsidókkal dolgozunk együtt. Az egyik ház az óvárosban, az arab negyedben van, így ott elsősorban az arabokkal dolgozunk, ahogy Kanadában az indiánokkal, Ausztráliában pedig az őslakosokkal."

A rend a teológiai párbeszédben is részt vesz. Rómában a Gergely Egyetemen tanít egy nővér a zsidó és keresztény vallás közötti párbeszéddel foglalkozó tanszéken. „Néhányan közülünk tanultak judaisztikát, de a legtöbben a párbeszédet nem teológiai szinten művelik – hangsúlyozza Milcsinszky Éva –, hanem egész egyszerűen az embereknek segítenek, és a mindennapi életben ők teszik a legtöbbet."

A II. vatikáni zsinat *Nostra aetate* kezdetű nyilatkozata elindította a zsidók és a keresztények közötti párbeszédet, amelynek hatására a rend munkájában új utak tárultak fel. „A zsidó közösségekkel valóban jó a kapcsolatunk, ugyanakkor mi, keresztények a zsidó vallásban a gyökereinket keressük. A holokauszt emléke is megnehezíti a párbeszédet. Amikor megpróbálunk egy zsidó féllel kapcsolatot teremteni, akkor mindig tudni kell, hogy ő esetleg nem tud olyan nyitottan közeledni, mint mi. Nagyon sok türelemmel kell lennünk, és meg kell őket győzni arról – nem is szavakkal, hanem tettekkel, egész hozzáállásunkkal – hogy megértjük azt, ami rájuk nehezedik, a rengeteg szenvedést, illetve, hogy bizonyos idő kell ahhoz, hogy feldolgozzák ezt. De akik egyáltalán nyitottak arra, hogy együttműködjenek velünk, azok valóban dolgoznak azért, hogy a közös úton továbbhaladjunk."

A rend háromévenként utat szervez Auschwitzba, az „Emlékezés vonata" néven a Franciaországban lévő iskolájuk diákjai, tanárai és a szülők részére. „Fontos, hogy kortársaink, a fiatalok és az idősebbek is átérezzék, hogy bár az ember hatalmas, szép dolgok felépítésére képes, de rettenetes tettekre is. Ezeket az utakat tíz éve szervezzük, hogy ne csak könyvekből és filmekből ismerjük meg az országainkban néhány évtizede történt eseményeket – mondja Milcsinszky Éva. – A tábort látni óriási hatással van személyes életünkre, jelenünkre és jövőnkre. Az út tudatosítja bennünk emberi lehetőségeink méreteit, amelyek jóra és rosszra is képesek. Cél, hogy az úton részt vevők hazatérve emlékezzenek, és tanúságot tegyenek mindarról a szörnyűségről, amely a zsidó néppel és minden szenvedő néppel történt és történik napjainkban is. Az emlékezés a borzalmakra és ezzel együtt a jóakaratú emberek segítségnyújtására megnyitja az utat, hogy higgyünk az emberi természet jóra való képességében, és ösztönözzön a jó növekedésében való közreműködésben."

Idén az auschwitzi haláltábor felszabadításának emléknapján a hetvennyolc éves *Jean-Marie Lustiger* párizsi bíboros érsek képviseli II. János Pál pápát. A tizennégy éves korában megkeresztelkedett zsidó születésű bíboros édesanyját is Auschwitzban ölték meg.

k.a.

A nácizmus áldozata

Johann Gruber (1889–1944) Ausztriában, a Duna partján fekvő Linzben született. Szüleit már gyermekkorában elveszítette, ezért plébánosa helyet szerzett számára a püspökség által fenntartott linzi Petrinum iskolában. 1910-ben, miután ott befejezte tanulmányait, papnövendékként a linzi szeminárium lakója lett, 1913-ban pedig pappá szentelték. Az első világháború végén káplánként szolgált Alkovenben, egy Linztől néhány kilométerre nyugatra fekvő falucskában, valamint hitoktatóként dolgozott egy iskolában.

A világháborút követően püspöke – kiemelkedő képességeire való tekintettel – Bécsbe küldte, hogy ott további filozófiai és teológiai tanulmányokat folytasson. Ő ezeket francia nyelv, földrajz és történelem szakos képzéssel egészítette ki, és nemsokára tanítói, illetve tanári diplomát is szerzett. 1923 júliusában sikerrel védte meg teológiai témájú doktori disszertációját a Bécsi Egyetemen, s attól kezdve minden idejét

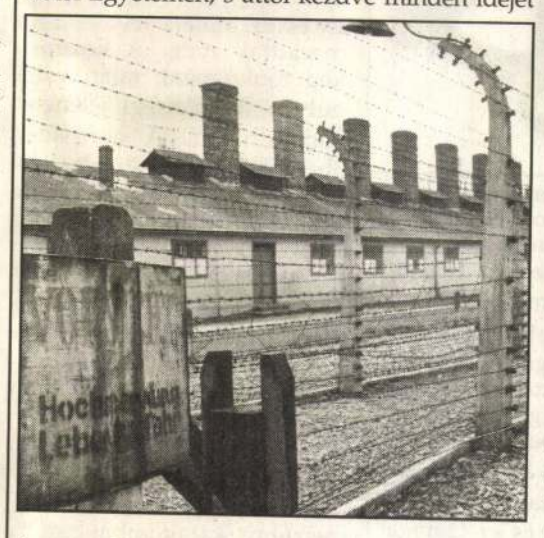

és energiáját a tanításnak szentelte, elnyerve a linzi Vakok Intézetének igazgatói székét.

Gruber atya nagyon alacsony, gömbölyded ember volt, átható tekintettel, csillogóan kék szeméhez pedig szüntelen mosoly társult. Mindig a legnagyobb mértékben gyakorlatiasnak bizonyult; a hozzá fordulóknak akár papként, akár tanárként adott lelki vezetése és tanácsai a lehető legpraktikusabbak és kézzelfoghatóbbak voltak. Rendkívül lelkes hazafi volt – a hazájáért érzett szeretete azonban tökéletes ellentétben állt azzal a nacionalizmussal, amely akkoriban végigsöpört Németországon és Ausztrián. Ausztriához fűződő mély szeretete nem gátolta meg abban, hogy más országokban is meglássa és szeresse a jót – s hogy életét francia, lengyel, orosz és más nemzetiségű rabtársai szolgálatának szentelje, amikor elérkezett az idő. Kapcsolatban állt *Kurt von Schuschnigg*al, aki 1934-ben Ausztria kancellárja lett, s aki a nácizmus megrögzött ellenzője volt, és mint ilyet, 1938-tól egészen 1945-ig börtönbe vetettek. Gruber atya szívből támogatta Schuschnigg politikáját.

1938-ban bekövetkezett az „Anschluss", vagyis Ausztria náci Németország általi bekebelezése. Ez éppen az ellentéte volt mindannak, amit Gruber atya a hazája számára kívánt. Attól kezdve írásban és szóban is megfélemlíthetetlenül kiállt a két ország eggyéolvadása, valamint a mögötte meghúzódó, gyűlölettel teli náci ideológia ellen. Szélesen művelt katolikus papként tisztán látta a nácizmus veszélyeit.

Mivel ismert és köztiszteletben álló személy volt, s ellenállása veszélyeztette Ausztria új urainak hatalmát, azok késlekedés nélkül felléptek ellene. Gruber atyát náciellenes propaganda terjesztésével vádolták. Bírósági pere megkezdéséig börtönbe zárták, előbb Linzben, majd Garstenben, Felső-Ausztria egy történelmi kisvárosában az Enns folyó partján. Ügyének tárgyalására 1938 augusztusában került sor Linzben. Amióta csak a náci hatóságok látókörébe került, már kimondták rá az ítéletet, hogy „bűnös" – a bíróság háromévi börtönre ítélte. 1940 áprilisában a garsteni börtönből a dachaui koncentrációs táborba szállították, az első táborba, amit *Hitler* közvetlenül hatalomra kerülése után, 1933-ban létrehozatott. Majd, mivel papi személy volt, 1940 augusztusában, ötvenegyedik életévében továbbküldték az annál is kegyetlenebb mauthausen-guseni koncentrációs táborba, amely Linz közelében működött, s amely négy évvel később vértanúságának színhelye lett.

(Részletek a *Johann Gruber és Jacques Bunel, a nácizmus áldozatai* címmel az *Új Ember Kiadónál* megjelenés előtt álló könyvből.)

Zsille Gábor fordítása

Az ókeresztény múlt nyomában – Pécsett

Az újonnan feltárt sírépítmény egykor keresztelőkápolna lehetett

Ha az ember egyszerűen csak sétálni indul Pécs belvárosában és átadja magát az épületek, kapuk, kövek, boltívek hangulatának, rádöbben, hogy egy egészen más világba csöppen. Visszamegy az időben, minden lelassul körülötte, és megelevenednek a régmúlt emlékei. Talán túlzás nélkül állíthatom, hogy itt valóban „beszélnek a kövek".
Ezért nem véletlen, hogy a pécsi ókeresztény temetőt sírkamráinak régészeti, művészettörténeti értékei miatt az UNESCO Világörökségi Bizottsága 2000 novemberében felvette a Világörökség-listára, vagyis az egyetemes értékű, az emberiség történetében kiemelkedően fontos kultúrtörténeti kincsek közé sorolta.
Nemcsak Magyarországon, hanem egész Európában itt maradtak fenn legnagyobb számban temetői épületek, ezért ez az ókeresztény épületegyüttes az emberiség története szempontjából kiemelkedő kulturális emlékcsoport.

Mint arról az *Új Ember* múlt heti száma is beszámolt, az eddig megtalált húsz sírkamra közül január 8-án adták át a 2000 és 2003 között feltárt V. számú keresztelőkápolnát.

Mielőtt azonban a Pécsett feltárt sírkamrákról szólnék, tekintsük át röviden az ókeresztény időszakot, melyben létrejöttek máig fennmaradt emlékeink.

A kereszténység – közelkeleti bölcsőjéből kiindulva – a római korban terjedt el Európában. Legkorábban az I. században jelentek meg a keresztények Itáliában. Nagyobb tömegben a II–III. században, elsősorban a keleti tartományokból érkeztek az európai provinciákba, így Pannóniába is. Ennek kiváltó oka + és később fenntartója is – a keleti tartományokkal folytatott kereskedelem és az ott vívott háborúk voltak. A IV. század végére Jézus tanait már széles körben ismerték, a keresztény hit nagyszámú követőt tudhatott maga mögött.

A kereszténység történetének korai időszakában (II–III. század) sorra adták ki a keresztényellenes rendeleteket, mivel a kereszténnyé vált polgárok megtagadták a római istenek imádatát, az áldozatok bemutatását, s ez egyben a császárkultusszal való szembeszegülést is jelentette. Az üldöztetés idején kivégzett vértanúk ereklyéit a közösségek megőrizték, közülük később többet Rómába vittek. (A vértanúkat a katolikus egyház azóta is szentekként tiszteli.) Pannóniából nem ismerünk régészeti emléket ebből az időszakból, mert a keresztények az üldöztetés, a kínzások, a vagyonelkobzások miatt tartózkodtak attól, hogy hitüket külsőségekben is kifejezzék.

Változást a 313-ban kiadott milánói (mediolanumi) türelmi rendelet hozott. *Constantinus* császár, aki maga is keresztény hitre tért, „feloldozta" a keresztényeket: lehetővé tette vallásuk gyakorlását. Ez elősegítette a keresztény közösségek megerősödését. Ettől kezdve életüket már régészeti hagyatékuk – elsősorban a temetkezéssel kapcsolatos építészeti emlékek és a sírokból előkerült leletanyag – alapján ismerjük. A IV. században a gyülekezetek egyszerű bazilikákat és kápolnákat, „emeletes" sírkamrákat építettek, melyek legnagyobb számban a baranyai megyeszékhelyen, Pécsett a Szent István téren és környékén elterülő római temető területén maradtak fenn.

A régi Sopianae, az egykori kistelepülés a III. század végén már városias külsőt öltött, és városi rangra is emelkedett. Később a III. század legvégén a négy részre osztott provincia Valeria nevű tartományának központja, közigazgatási székhelye lett, ahonnan a helytartó, a praeses irányította a provincia ügyeit. A IV. századra már virágzó tartományi székhellyé és a kereszténység egyik jelentős központjává vált – és maradt is keresztény kegyhely, hiszen Pécs 1009 óta püspöki székhely.

Krisztus-monogram a sírokban talált ékszereken

Sopianae temetőjét – az itt előkerült és feltárt épületek keresztény szimbólumokkal díszített falfestményei alapján – általában ókereszténynek tartjuk. Az olyan egyértelműen keresztény szimbólumok mellett, mint a Krisztus-monogram vagy a galamb, a korsó és a pohár, bibliai jelenetekkel (Ádám és Éva, Dániel próféta, háromkirályok, Jónás jelenete) is találkozunk a sírkamrák falain. Ezek közeli analógiáit Róma katakombáiból ismerjük. A kancsó és pohár az eucharisztia vagy a halotti tor jelképe lehet, a falfestészetben szívesen alkalmazott, Krisztus személyes jelenlétére utaló Krisztus-monogram a sírokban talált ékszereken, gyűrűkön, fülbevalókon is gyakran feltűnik. Nemrégiben került

A kerek, 8 centiméter átmérőjű, áttört bronzöntvény vázát Krisztus nevének görög kezdőbetűi, az X és a P – a H és az R latin megfelelői – alkotják. A betűszárak által hat részre tagolt kör cikkelyei közül kettőben az alfa és az ómega – a görög ábécé első és utolsó betűi –, a kezdet és a vég Jézus által önmagára is vonatkoztatott („Én vagyok az Alfa és az Ómega") jelképei olvashatók

elő egy eredetileg lámpafüggesztőként használt bronz Krisztus-monogram az I. számú sírkamra rekonstrukciójának kapcsán végzett leletmentésnél a Péter-Pál sírkamra melletti, IV. számú, ép boltozatú, de festetlen sírkamra boltozata feletti betöltésből.

Az utóbbi években számos leletmentés folyt a római város és a temető területén is. *Kárpáti Gábor* leletmentései eredményeként a lakott város nagyméretű épületei, fürdői, utcahálózatának részei és a késő római városfal kisebb szakasza kerültek napvilágra. A fentebb említett I. számú, Péter-Pál sírkamra a legismertebb pannóniai ókeresztény építmény.

Nevét onnan kapta, hogy a bejárattal szembeni főfalon Péter és Pál apostolok mutatnak rá a Jézus jelenlétét szimbolizáló Krisztus-monogramra. E dongaboltozatos sírkamra teljes belső falfelületét is

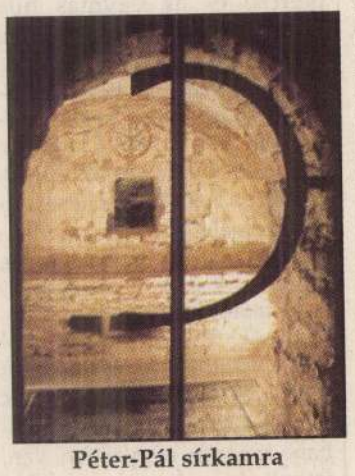

Péter-Pál sírkamra

bibliai jeleneteket ábrázoló freskók, valamint gazdag növényi és állati ornamentika díszíti.

Az építmény 1780-ban került elő, amikor a székesegyház déli oldalához csatlakozó reneszánsz kápolnát lebontották. A sírkamra falai és a dongaboltozat festményei megtalálásuk óta többszöri, állagmegőrző restaurálason estek át. A sírépítmény két részből áll: az alsó részbe (a tulajdonképpeni sírkamrába) temették az elhunytat. A felső szint falait már a XIX. században elhordták; a rendelkezésre álló adatok alapján egy valószínűleg apszisban végződő mauzóleum volt, ahol a halotti lakomát rendezték.

A belépő látogató figyelmét a bejárattal szemben Krisztus koszorúba foglalt monogramja ragadja meg, amely az északi oldalfalra van felfestve. A christogram két oldalán a két apostol, Péter és Pál ábrázolásai láthatók.

A keleti oldalfalon található három keretelt jelenet közül az első Ádámot és Évát ábrázolja az almafa alatt, a sírfestményből csupán a női fej és az almafa leveles ágai maradtak meg. A középső kép tönkrement, talán valamilyen ószövetségi jelenetet ábrázolhatott. A harmadik ábrázolás a délkeleti falsarokban Jónás próféta történetét ábrázolja egyetlen jelenetbe sűrítve (Jónás tengerbe vetése, Jónást partra veti a nagy hal és Jónás a lugasban). A sírkamra bejárati, déli oldalára az ajtónyílás vonalát követő félköríves képmezőben gazdagon burjánzó, akanthuslevelekből álló indadíszítés került, melyhez hasonló díszek a Róma városi ókeresztény katakombákban is feltűnnek.

A sírkamrának különösen szerencsés módon viszonylag épségben megmaradt a dongaboltozata. Az építmény gazdag növényi ornamentikája virágdíszítményeivel együtt a Paradicsomkert szimbóluma.

A kutatók egy része az északi fal közepén található nyílás mögötti kis fülkét egy hitéért vértanúhalált halt mártír sírjának vagy ereklyetartó helynek tartotta. A pécsi sírkamra bibliai ábrázolásai nemcsak az elhunytnak a halál feletti győzelmét, az örök életet és a feltámadást jelképezik, hanem az igaz hitű hívő egyházának, a katolikus egyháznak az arianizmus feletti győzelmét is.

Egy sor új sírkamra került elő

A sírkamrát és festményeit műemlékvédelemben részesítették, és egy védőépülettel látták el. 1913-ban ez az épület már felújításra szorult. A rekonstruálási munkálatok közben, ahogyan az összes feltárásnál, itt is egy sor újabb addig nem ismert sírkamra került elő. Ilyenek voltak a III-as, a IV-es és az V-ös sírkamrák. Az V. számú sírkamra volt az egyetlen az akkoriban felfedezettek közül, amelyiket nem tárták fel. Az épület észak-déli irányú támpillérekkel megerősített falát, ami a Péter-Pál sírkamrától keletre feküdt, a munkákat vezető *Szőnyi Ottó* és *Möller István* felmérték, ám a teljes feltárás-

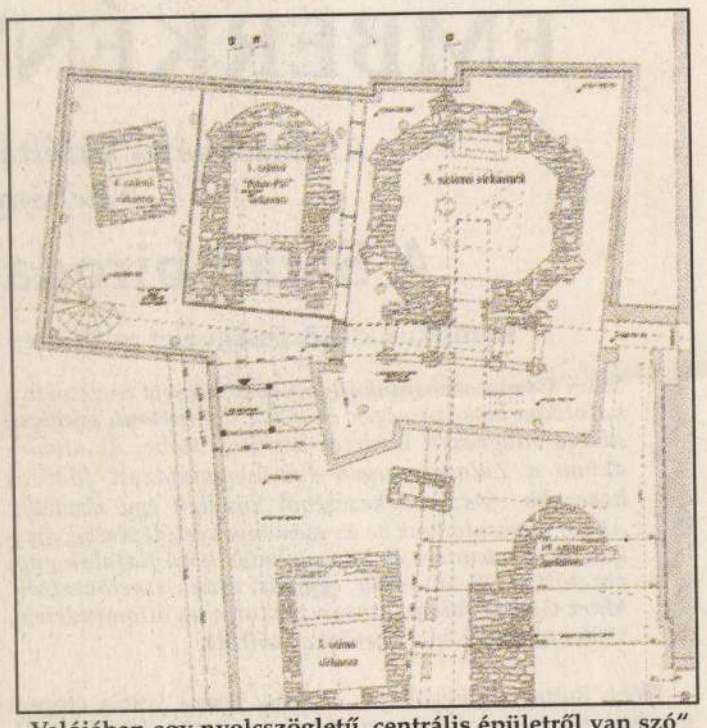

„Valójában egy nyolcszögletű, centrális épületről van szó" (V. sírkamra)

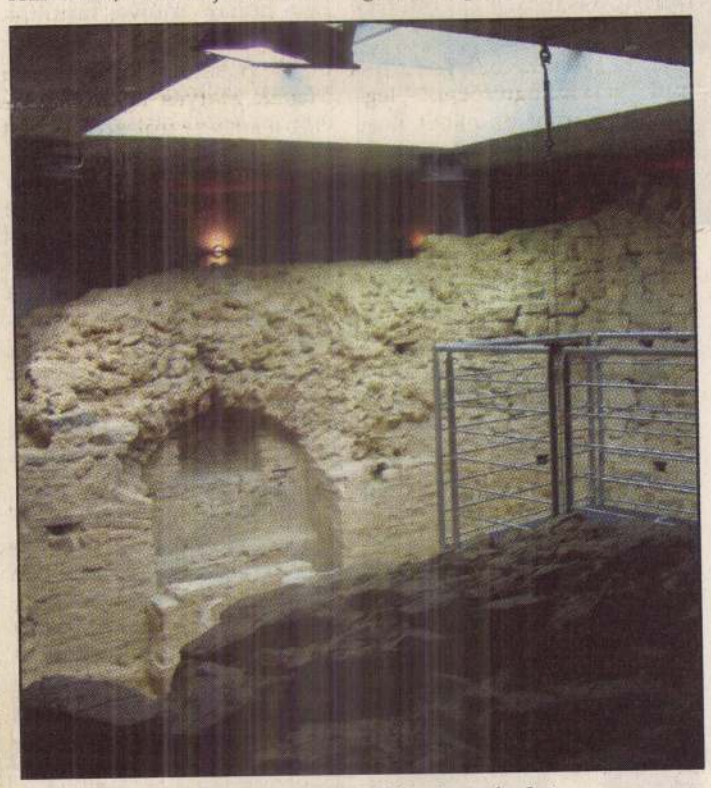

A feltárt keresztelőkápolna részlete

ra 2000–2003 között került sor. Az ásatást *Katona Győr Zsuzsa* és *Kárpáti Gábor* régészek végezték. Az ásatás során döbbentek rá a kutatást végző szakemberek, hogy az elképzelt alaprajz téves, hiszen valójában egy nyolcszögletű, centrális épületről van szó.

Kikindai András, a Pécsi Egyházmegye közgyűjteményi referense a következőképpen fogalmazott a sírkamrát illetően:

Az V. számú sírkamra a pécsi ókeresztény temető eddig feltárt sírépítményei között egyedinek számít. Nem kétszintes, nem apszisos, nem lineáris elrendezésű. A díszítését tekintve szegényesnek számít ugyan, de építészetileg lényegesen több jelentéstartalmat hordoz, mint a többi sírkamra.

Az épület nyolcszög alakú, a nyolcas szám pedig a keresztény szimbolikában Krisztus feltámadásának, a teremtés nyolcadik napjának számított. Egyben az utolsó ítélet és az örök élet kezdetének. Ezért építették nyolcszögletűekre a keresztelőkápolnákat és a keresztelőmedencéket. A Krisztus nevében végzett keresztelés utáni új életre való utalás jelképeként. Mindezek mellett a centrális épületek a világ rendjét és a tökéletességet szimbolizálták már az antik világban is.

Több kutató a mai székesegyház helyén egy ókeresztény bazilikát feltételez

A Pécsett előkerült oktogonális épületet ezért tartjuk keresztelőkápolnának. A székesegyház szomszédságában már korábban is feltételeztek nyolcszögletű épületet. *Gosztonyi Gyula* neves pécsi építész és régész az 1930-as években, másodlagos bizonyítékok alapján, a mai templomtól északra vélte azt elhelyezkedni. Az V. számú sírkamra épülete a bazilika déli oldalán van a délkeleti torony tövében. Több kutató a mai székesegyház helyén egy ókeresztény bazilikát feltételez. Talán ezzel az épülettel állhatott kapcsolatban az oktogonális keresztelőkápolna.

A keresztelőkápolna falai festetlenek voltak. Faragott és idomtalan köveket egyaránt felhasználtak az építésénél. A falban sok helyen szögletes alakú lyukakat látni. Lehet, hogy ide rögzítették az állványzatokat, de az is lehetséges, hogy valamilyen díszburkolatot rögzítettek ilyen módon.

Az északi oldalon a falba mélyítve egy fülke látható. A pécsi ókeresztény temetőben sok helyen meglévő fülke szerepe bizonytalan. Már a kereszténység előtti római sírépítészeti hagyományokban meglévő építészeti elemet a keresztények más tartalommal töltötték fel. Ide helyezték talán a kelyhet és a patenát. A pécsi II. számú úgynevezett Korsós sírkamrában egy korsó és pohár képét festették a fülke falára.

A fülke előtt egy kőszarkofág látható, felette pedig egy boltozat íve. Ezek az építészeti elemek alkothatják az épület utolsó fázisának részeit. A feltáró régész a következőképpen rekonstruálta az építészeti fázisokat. Először felépült az oktogon alaprajzú keresztelőkápolna, majd a keresztelőkápolnát valamilyen okból átépítették sírkamrának. A padló lemélyítése után az északi oldalon sírládás temetkezést alakítottak ki. A környezet járószintjének megépítése után négyoszlopos előcsarnokot építettek. A sírkamra belsejében ívekre támaszkodó, könnyű faszerkezetes galériát alakítottak ki, amelyhez egy külön felső bejáratot is építettek.

A fentiekben leírt építési periódusokon is látszik, hogy a jelenleg látható épület temetkezési hely. Az alaprajzi párhuzamok ellenére az V. számú sírkamrában nem találtunk keresztelőmedencét. Ellenben az északi végében egy szarkofágban sírt helyeztek el. Ahogy a feltáró Kárpáti Gábor régész is említi, az épület ekkorra már sírépítményként funkcionálhatott.

Az ezerhatszáz éves pécsi ókeresztény temető tehát csodálatosan mutatja a késő római temetkezési gyakorlatot és halotti kultuszt. Román kívül Pécsett maradt fenn a legnagyobb és legjobb minőségű ilyen típusú korai keresztény együttes, melynek értékét még növeli, hogy a IV. században emelt kultikus épületek olyan állapotban maradtak meg, amilyenben a népvándorlás korában voltak.

Mivel a pécsi székesegyház előtti sírkamrák nagy részének bemutatása a felszínen kialakult műemléki épületegyüttes, illetve műemléki környezet megbontásával nem lehetséges, ezért az örökségvédelemmel foglalkozó szakemberek úgy gondolták, hogy föld alatti védőépületeket kell tervezni köréjük. *Újvári Jenő* (Pécs/Sopianae Örökség Kht.) indítványa és *Bachman Zoltán* építész tervei alapján az egymáshoz közel levő sírkamrákat a látogatók számára értelmezhetően, egységes módon, egybekötve kell bemutatni, mégpedig úgy, hogy a modern kori föld alatti bemutatóhely ne keltse ókori katakombák hatását.

Fazekas Orsolya

alapján a tervek szerint áprilisban megkezdődhet a szövetségbe való belépés előkészítését célzó kétoldalú konzultációsorozat. A csatlakozni szándékozó kelet-európai országok közül elsőként Pozsony tette le az asztalra a javasolt tárgyalási témaköröket, valamint az általa vallott atlanti politika alapelveit számba vevő dokumentumot.

Groznijban vasárnap késő este is folytatódtak az összecsapások az orosz és a csecsen erők között. Pavel Gracsov védelmi miniszter hétfőn közölte: Jelcin elnök ígéretének megfelelően áprilisban megkezdődik az orosz csapatok kivonása Csecsenföldről.

Pokolgépet találtak egy moszkvai autóbuszban, de a robbanás időpontja előtt negyedórával sikerült hatástalanítani – közölte Szergej Bagdanov, a biztonsági szolgálat szóvivője hétfőn. A robbanószerkezetet vasárnap délután négy órakor fedezte föl a jármű vezetője az orosz főváros sűrűn lakott Kuncevo kerületében lévő végállomáson.

A magyar revizionizmus és az iszlám fundamentalizmus mindinkább veszélyeztetik a román nemzetbiztonságot – állapították meg a résztvevők

Bíróság előtt Todor Zsi
kezdődött Szófiában. A hajdani
verődött bűntársaival nőket erős

Moszkva m

Tanácskozás a

A daytoni békeszerződés végreh
lalkozott a hétfőn Genfben megt
amelyen az összekötő csoport tag
vül részt vett Szlobodan Milosevi
horvát elnök, valamint – a beteges
lyett – Ejup Ganics bosnyák aleln

Oroszország

pló

Ára: 33 Ft

Befektetőt vár a Balokány (3. oldal) FOTÓ: TÓTH LÁSZLÓ

PÉCS
Új Dunántúli Napló
98.03.15

Eladó múzeumok Baranyában

Több mint tízmillió forintot vont el az idén a megyei közgyűlés a Baranya Megyei Múzeumoktól. Ennek okáról *dr. Kurucsai Csabát*, a közgyűlés alelnökét kérdeztük.

Kurucsai Csaba elmondta, hogy a megyei közgyűlés a tanács struktúráját vitte tovább, amelyet a nyolcvanas évek végén tizenkétmilliárd forinttal működtetett a megyei testület. Az intézményrendszer maradt ugyan változatlanul, de a mai lehetőségek csak négymilliárdig terjednek. A megyei önkormányzatnak eleinte még négyszázmillós tartaléka volt, amely a forráshiányokat kezelni tudta. A legnagyobb problémák ma a szociális ágazatnál jelentkeznek, ezért ez most prioritást kapott, ami mindössze annyit jelent, hogy legalább konzerválják a meglévő állapotokat. Ehhez forrásokat a közgyűjteményektől próbálnak elvonni, elsősorban a múzeumtól, amelyik az ország második legnagyobb gyűjteménye. Ezzel párhuzamosan viszont nem kívánják ellehetetleníteni a múzeum működését, ezért, az országban

(Folytatás az 5. oldalon)

FOTO: LOFFLER GABOR

Eladó múzeumok Baranyában

(Folytatás az 1. oldalról)

egyedülálló módon ez a közgyűlés hozott olyan rendeletet, amely kimondja, hogy az ágazat ingatlanvagyonának értékesítéséből befolyt pénzeket vissza kell pumpálni az ágazatba.

Dr. Ecsedy István múzeumigazgató elmondta, hogy az intézmények és a gyűjtemény sokasága rendkívül nehézzé teszi a színvonal folyamatos fenntartását. A költségcsökkentés esetén abból kell kiindulni, hogy az alapfeladatok – a gyűjtemény megőrzése, bemutatása, szakmai munka – ne sérüljenek. Két tényezőt kell figyelembe venni mindenképpen: egyrészt az intézmények romló költségvetési helyzetét, másrészt a bennük dolgozó emberek egyre lehetetlenebbé váló anyagi helyzetét. A tervek szerint a harkányi bolgár múzeumot a teljesen rossz tetőszigetelés és a benne lévő elavult kiállítás miatt el szeretnék adni, a befolyt pénzből pedig a Szabadság úti Modern Magyar Képtár épületét felújítanák, ahová a természettudományi gyűjtemény anyaga kerülne. A képek pedig a Papnövelde utca 5. sz. épület második emeleti szintjén kapnának helyet, ahol egyelőre tanulmányi raktár szinten látogatható tér alakítható ki. Ebben az esetben a természettudományi osztály épülete a Rákóczi úton is eladásra kerülhetne, s ezt a pénzt is felhasználhatnák a múzeum épületállományának javítására.

Nagyon lényeges, mondta dr. Ecsedy, hogy a fejkvóta alapján megállapított normatíva azokat a múzeumokat sújtja a legjobban, amelyek az elmúlt évtizedekben a leginkább felfejlődtek. Feltétlenül szükség lenne az új múzeumi törvény kidolgozása során bevinni a rendszerbe egy olyan normatívát, amelyik nem az adott önkormányzat területén lakóknak a számára, hanem a meglévő, a nemzeti kulturális örökség részét képező gyűjtemények nagyságára épít. **Cseri László**

alatinus Szálló Bartók-terme a meghívottakkal, köztük politikusokkal, üzleti partnerekkel, újsá

PÉCS MŰEMLÉKEI

Az a sokszor hallott állítás, hogy kevés magyar város dicsekedhetik oly nagyszámú műemlékkel, mint Pécs, csak helyes megkülönböztetés mellett helytálló. Tény, hogy Pécsnek olyan műemlékei vannak, amelyek a világversenyben is számottevők. Az *őskeresztény sírkamrák* és a *székesegyház* ilyenek. Kimagasló jelentőségűek a *török* emlékek és a *renaissance* gyér emlékei azon fontos művészettörténeti eseménynél fogva, hogy az Alpeseken innen Magyarország fogadta be elsőnek a renaissance művészetét, de művészi kvalitásaival különösen a székesegyház Corpus Christi-kápolnájában álló *Szatmári-pastoforium*, szentségház. Kiváló alkotás a székesegyház Mária-kápolnájában levő *alabastrom epitáfium*, az antwerpeni Cornelis Floris iskolájának műve, mely azonban nem itt keletkezett és közvetlenül Rómából került Pécsre. Már csak a hazai viszonyok közt érdemel figyelmet a *Mindenszentek temploma* és a *tettyei Szatmári-féle* renaissance *palotarom*. Mindezek az országos műemlékgondozás tárgyai, az ország, sőt a világ szeme figyel rájuk, ezeket nem kell fölfedezni. A szorosan vett polgári építkezés emlékei tekintetében azonban sem minőségben, sem mennyiségre nézve még Magyarországon, a tatár-török pusztította és a zavartalanabb menetű nyugati fejlődéstől elmaradt országban, sem áll az elsők között Pécs. Nem is beszélve az elszakított részekről, Pozsonyról, Kassáról, általában a Felvidékről és Erdélyről, a Csonkaországban is előtte jár Sopron, Győr, Kőszeg, Eger. De már az alföldi falu-városokat veri. A Nyugat stílusirányait követő, városias építkezés több példáját tudja felmutatni, amelyek nem tartoznak ugyan a művészfantáziákból és kezekből kikerült, ragyogó alkotások sorába, a vidékiesség és a gazdasági viszonyok szerénysége meglátszik ugyan rajtuk, de azért mint közkatonák helyet kérhetnek a nyugati kultúrközösség falanxában. Áldassanak haló poraikban azok az elfeledett mesterek, kik vándorlóútjaikról hozták ide a művészeti mozgalmak újdonságait s becsületes tanulmányaikon épült jóakarattal és technikai szolídsággal oldották meg feladataikat. Nemcsak jó asztalosok és lakatosok, hanem jóravaló építőmesterek is voltak Pécsett a multakban. Hagytak ránk szép templomokat, hangulatos lakóházakat.

Tartsunk futólagos szemlét Pécs műemlékei között történelmi sorrendben.

Ha valahol, akkor éppen Pécsett jelent fordulópontot a műemlékek dolgában a török hódoltság kezdete és vége. A kezdete — az 1543. év — a megelőző korszak, majdnem öt, a magyar géniusz munkássága által kitöltött század alkotásainak szomorú pusztítását vezeti be; a vége — az 1686. esztendő — egy újabb fejlődési folyamatnak hajnala, melynek fényénél a magyarság újra munkához fog. Így van ez a török megszállta összes magyar városokban, Budapesten, Székesfehérvárott, Esztergomban stb. Ezért van olyan kevés középkori emlék Pécsett, de annál jelentősebbek. Mindenekelőtt a *székesegyház*, nemcsak az épület, hanem az is, ami belőle kikerült: a faragványos kövek, a *Dóm-múzeum anyaga*, melynek a román stílű szobrászat irányára nézve egyetemes jelentősége van, a hazai művészet középkori állapotának megismeréséhez pedig egyike a leggazdagabb forrásoknak. Ezekkel külön cikkekben foglalkozunk.

A városfalakon kívül eső, festői fekvésű *Mindenszentek temploma* alapvető részeiben középkori emlék. Átgotizált XII. századi, román stílusú szentélye, déli mellékhajójának bordás boltozati cikkelye a XV. századból, egyszerű, csúcsíves nyugati kapuja azt mutatják, hogy az eredetileg egyhajós, valószínűleg lapos famennyezettel borított templomot a késői gotika korában háromhajóssá építették ki és beboltozták. A boltozatok jórésze azonban megsemmisült. A mostani boltozatok, kivéve a szentélyét és a déli mellékhajó keleti cikkelyét, a XVIII. század negyvenes éveiben végzett barokk restaurálás alkotásai. Az oltárok és a szó-

Magyar Művészet 1929

szék szintén e korból valók. Egyik oltárán egy Krisztust a keresztfán ábrázoló, ismeretlen mestertől való barokk olajfestmény van, mely figyelemreméltó. Nem biztos, hogy nem máshonnan hozták-e át ide. A templomnak 1332 körül volt papjait a pápai tizedlajstromból ismerjük. A török hódoltság idején az egyedüli keresztény templom volt Pécsett, a protestánsok kezén. A pécsi hitvita, melynek kéziratos leírása a kolozsvári unitárius kollégium tulajdonában van, itt folyt le. A templom körül fallal kerített temető volt, a cinterem.

Középkori eredetűek Pécs *várfalai* és *bástyái* is, de a tatárjárásnál bizonyára nem régiebbek. A Radonay-utcára néző kerek bástyatornyot, melynek egykor felvonóhíddal ellátott, késői gót kapukerete, sőt a felvonóhíd csigái is megvannak, Hampó Ernuszt pécsi püspök építtette és mikor elkészült, Kinizsi Pál vizsgálta felül. A püspöki palota udvara mentén, a szeminárium fölött, a Papnevelde-utca 17. és 47. számú és a Deák- és Citrom-utca sarkán levő házak telkén maradtak fenn a régi várfal vonulatát megszakító bástyák. Ép lőréseket a vármegyeház udvarán láthatni. Ezek a maradványok látták az 1664. évi ostrom alkalmával Zrinyi Miklóst, a költőt. De látták a nagy Szulejmánt is nem egyszer. *Ha valamikor valami városrendezés szemet vetne rájuk, ügyesen kikapcsolhatná azokat a városkép festőisége érdekében. Ennek persze az az előfeltétele, hogy le ne hordják azokat.*

A *Káptalan-utca 2.* számú kanonoki ház nemcsak a gyönyörű barokk Mária-szobráról nevezetes, melynek mesterét még nem sikerült kideríteni, hanem a középkori részleteiről is, amit bizonyára kevesen sejtenek. Kőből faragott kapukerete és a kapu aljában levő konzolos, íves falfülkék a XV. századból erednek. Egy 1702-ben felvett tanukihallgatási jegyzőkönyv bizonyítja, hogy ez a „nagyprépositi ház" a török hódoltság alatt megvolt és a kapuzata felett volt feliratos tábla betűi az úgynevezett barátírás, vagyis a tört gotikus írás típusa szerint voltak kialakítva. Budán az Országház-utcában találunk hasonló kapualjakat Zsigmond vagy Mátyás király korából.

A többi, török előtti műemlék, mint a *Szatmári-féle szentségház*, a *tettyei palotaromok* és az *egyetemi címerkő*, a renaissance formáit mutatják. A szentségházról máshol szólunk. A tettyei palota egyemeletes volt. Földszintjén a fiókos tükörboltozattal ellátott kápolna renaissance konzoljai közül néhány fenmaradt. Az emeleti ablakok kőkeretei a renaissance igen egyszerű formáit mutatják. Egy baluszter, mely a földből került elő, a pécsi városi múzeumban van. A törökök a palotát dervis-kolostornak alakították át. Ebből a korból származhatik a palotarom helyének Tettye neve is a török tekke-ből. Az egyetemi címerkő Békefi Remig szerint nem lehet az 1367-ben alapított pécsi egyetem címere, mert a faragvány stílusa oly korra mutat, amikor az egyetem már megszűnt. Úgy hiszem azonban, hogy a rajta látható két betű, az „Academia" szó végső betűi, a liliomos ág és a könyv, továbbá a kő lelőhelye az egyetemi hitszónokoknak, a domonkosoknak zárdájához közel, ahol az egykori egyetem helyét keresni kell, mégis csak a volt, de talán a kő keletkezésekor már lezüllött egyetemre vonatkoznak.

Pécs *török hódoltsági* korára, csupán műemléki szempontból tekintve azt, nem kell haragudnunk. Mert ha a török fanatizmus és keleti nemtörődömség a magyar középkor igen sok emlékét megsemmisítette vagy hagyta megsemmisülni, cserébe a maga művészetéből egyenértékűt adott. Kilenc dsámit, három fürdőt és egyéb közhasznú házat épített. A fürdők nyomtalanul eltűntek, a ferencrendiek telkén a Schwarz-féle ház építésekor egy kőművesmestert ütött agyon az utolsóul fenmaradtnak romja. A dsámik közül egy, a *Jakováli Hasszáné*, másként a táncoló derviseké egészen épen áll még minaréjával együtt a belklinika udvarán, most Szent János-kápolna, a másik, a belvárosi templom, egykor *Khászim pasa dsámija*, nagy kupolás részében és minaréjának töve maradt meg. A budai külvárosi Szent Ágoston-plébániatemplom testének középső része őrzi a harmadiknak főfalát és a Kazinczy-utcai Polgári Casino-épület udvari szárnyának padlásán látható egy negyediknek, a *Ferhád pasáénak* északi fala a stalaktit-díszítményekkel. A Rókus-dombon, az állami gyermekmenhely kertjében az úgynevezett „puskaporos torony" jelöli meg *Idris Baba* török remete sírhelyét,

A PÉCSI MINDENSZENTEK TEMPLOMA, MOST A PÁLOSOK HASZNÁLATÁBAN. XII. század végéről
Zsabokorszky Jenő mérnök fölvétele

A PÉCSI TETTYEI ROMOK. Szatmári György pécsi püspök (1505—1521) renaissance nyári palotája

A PÉCSI NEP. SZENT JÁNOS-KÁPOLNA, EGYKOR JAKOVALI HASSZÁN DSÁMIJÁNAK MOSTANI BEJÁRATA

A PÉCSI NEP. SZENT JÁNOS-KÁPOLNA, EGYKOR JAKOVALI HASSZÁN DSÁMIJÁNAK MINARÉJE

türbéjét. Az ennek közelében levő közkútnak is vannak még török részletei. A Kálvária-utca 23. számú ház falába mélyedő török csúcsív és két golyó török kút emlékét őrzi. A pécsi városi múzeum török, faragványos kövein kívül még öt magánhelyen ismerek Pécsett török emlékeket: egy feliratos, 1622. évi kőhasábot, mely egy török rituális mosdómence mellett állt hajdan a Rókusdombon, talán Idris Baba zarándokok által fölkeresett türbéjénél; egy oszloplábat a basamalomi török nyaralóból, egy ehhez hasonló oszloplábat a Polgári Casino telkén állt dsámiból, egy sírkövet a rókusdombi török temetőből és több részletet a belvárosi templomból. 1891 előtt, a vízvezeték létesítése előtt specialitásai voltak Pécsnek a „sandervár" nevű (sadirvan-ból) török eredetű, medencés kutak. Sajnos, mind elpusztultak.

A török hódoltság után, a sok ostrom, barbár rombolás, rác gyujtogatás következtében romos, üszkös város reorganizálása korában divatozó barokk módja szerint kezdtek építkezni, persze nem épen a római Il Gesù vagy a svábföldi praelatusok úri arányaiban, hanem szegényesen, de ízléssel. A város katholikus papsága járt elől jó példával. A templomokkal, intézetekkel, kolostorokkal, lakóházakkal irányt szabott a polgárság roppant szerény művészeti igényeinek. A XVIII. század elején épült át a *püspöki székház*, mely alapjában véve középkori épület. Még most is láthatók a padlásán gotikus részletek, minő egy csúcsíves ablakkeret. Nevezetes barokk átalakításon ment át a belvárosi templom is, az egykori dsámi. Kétkupolás előcsarnokának helyébe a mai szentélyt és tornyot építették a jezsuiták, kiknek ez akkor templomuk volt. A török tornyot, a minarét azonban majdnem egészen lebontották. Ami megmaradt belőle, az ma a szószék lépcsőháza. A templom egységes rokokó felszerelést kapott. Ebből a főoltár és a szószék maradt meg, a mellékoltárokat az 1908. évi úgynevezett restauráláskor távolították el. A barokk stílus elemeit szólaltatják meg a jezsuiták a templom külsején és az új tornyon, az előcsarnokon és a nagy kupola finomvonalú tetőzetén. Ezeket is megváltoztatta a XIX. század helytelen stílusfelfogása. De még annyi viszontagság után is hatalmasan uralkodik ez az épület a város főterén.

Pécs katholikus templomainak nagyobb része a XVIII. században épült, tehát a barokk korában. De nincs egy nagyszabású sem köztük. A *pálosoké* a Király-utcában (most egyetemi) annak indult és fölszerelése is művészi volt. Ámde a pálosoknak II. József által való eltörlése után minden ékességétől megfosztva, profanizálták. Eredeti formájából csak a kéttornyú homlokzat maradt meg és azon az 1780-ban készült, két imádó angyalszoborral díszített kapuzat, amelyet másolattal pótolnak a közeljövőben rongáltsága miatt. Mostani szegényes fölszerelése Szepessy Ignác báró püspök korából, 1832-ből ered. A hozzácsatolt egykori páloskolostort, köznyelven „lyceumot" meglehetősen kiforgatták eredeti mivoltából. Csak két becses részlete van: az 1760-ban a római Porta pián kívül fekvő páloskolostor portáléjának mintájára épített géniuszszobros kőkapuzat, de már csak az 1923. évi műkő-másolatban és a lépcsőház elején a pálosok címerével díszített vertvasrácsos kapu.

A *ferencrendiek temploma* szinte darabokban épült fel. Középkori magvának és török használatának nyomai is eltűntek a barokk átgyúrásban. Oltárai, szószéke, egy feszülete jellegzetesen provinciális barokk munkák. Sekrestyéjének szép intarziás szekrényei Jani Lukács szerzetes fráter művei 1745-ből. A kolostornak könyvtárszobájában 1771-ben készült, rokokó stílusú, fából faragott pártázatokkal díszített könyvállványok vannak, ennek ablakain kidomborodó vasrostélyok.

Az *irgalmasok temploma*, melyet a kapucinusok építettek 1727—1731 csak intarziás faoltáraiért érdemel figyelmet és ismeretlen mestertől származó, Szt. Sebestyén vértanuságát ábrázoló főoltárképéért. Homlokzatán Kiss György Immaculata-kőszobra.

A budai külvárosi *Szt. Ágoston-plébániatemplom* egy török dsámiból alakult át, egyébként jelentéktelen építmény. Jó barokk mellékoltár-képei és a székesegyházból idehozott bécsi Fischer Márton-féle Pietà-oltár szobrai tarthatnak számot érdeklődésre.

A *havihegyi kápolna* építési anyagát a város lakossága a pestis megszünte után

GRÓF BERÉNYI ZSIGMOND PÉCSI PÜSPÖK (1739—1748) KÚTJA A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ MÖGÖTT

Zsabokorszky Jenő mérnök fölvétele

népies hímzései és végül a püspöki székházban levő *gobelinek*. Utóbbiak állítólag Mária Terézia királynő ajándéka gyanánt jutottak Klimó György pécsi püspök (1751—1777) tulajdonába. Scitovszky János pécsi püspök korában 1842-ben a püspöki székház kápolnájának falára szegelte fel azokat egy asztaloslegény és mivel nem fértek el, levagdosta a széleiket. Zichy Gyula gróf püspök 1908-ban levétette azokat erről a helyről és Párisban és Rómában megrestauráltatta. Hat darabból álló sorozat ez, melynek témái Mózes életéből vannak merítve: Mózes az égő csipkebokor előtt, vizet merít a kútnál Jethro főpap leányai számára, a fáraó előtt botját kígyókká változtatja, átkel a Vörös-tengeren, a pusztában vizet fakaszt a sziklából és Izrael népének az amalekitákkal való harcában karjait égnek emeli. A gobelinek basselisse technikával Brüsszelben készültek, amint ezt a műhely szignaturája bizonyítja. A kompozíciók erősen barokkos jellege a XVII. századra utal mint keletkezésük korára.

DR. SZŐNYI OTTÓ

szanak. A Ferenciek-utcája 42. számú házat, melynek homlokzata legközelebb állt a káptalani levéltárhoz, és a Munkácsy Mihály-utca 7. számú, 1778. évvel jelzett házat felismerhetetlenül átmodernizálták.

A copfban megpendített klasszicizmust betetőzte az empire. De ekkor már benne vagyunk a XIX. században. Pécs e kornak köszönheti legbájosabb, földszintes, polgári lakóházait. A falsík kezelésében szerények, mérsékelt emelkedésű falszalagokkal tagozzák a homlokzatokat. Kiváló szépségük a jól előreszökő, többnyire gerendavégekkel osztott s ezek közeiben bájos rozettákat vagy kazettamélyedéseket hordó fapárkányok, de néha ezek kőbe vannak átvíve. Az ablakok fölött, mélyedésekben szerény, de annál kedvesebb figurális stukkó-domborművek foglalnak helyet: a négy évszak allegóriái, mitológiai jelenetek; vagy csak díszítők: lant, halfarkú szörnyetegek, sasok, akanthuslevelek és miegymás, amit a Napoleon kora szeretett. Kiegészítik ez igazán polgári pompát az egyszerű vasrácsok, melyeknek szinte elmaradhatatlan motívuma a nyílvessző. Legjobb példák a Felső malom-utca 3, 5, 7, 10, 11, 19. és 23. sz. házak. A Mária-utca 17. és 23. számú és Király-utca 29. számú házakat részben vagy egészen kivetkőztették eredeti alakjukból. A Széchényi-tér 13., a Lyceum-utca 7. sz. házak emeletesek, épígy a Scitovszky-tér 6. A Mária-utca 13. sz. pilaszteres tagozása versenyez naív szépségben az előbbivel. A figurális stukkók tekintetében a Malom-utca 3, 19. és és 23. sz. a legérdekesebbek. Az elsőn Merkur alakját fel lehet ismerni, a másodikon a tavasz, nyár és tél van ábrázolva, a harmadikon Jupiter, Neptun, Bacchus és Apollo. Nem éppen Canova erejével, de a díszítő célnak megfelelően. Egy vallási és egy profán középület is e körbe illeszkedik. Egyik a Kálvária-kápolna, kupolás építmény 1842-ből, melynek belső berendezése már erősen biedermeier-ízű. A másik a volt püspöki, most egyetemi könyvtárépület a Szepessy-utcában, Piacsek József pécsi mester alkotása 1830-ból. Hatalmas toszkán oszlopsora és háromszögű orma nem érvényesül kellően a szűk utcában. Az Aranyhegy lábánál levő völgyben a Jankovics-Johan-féle oszlopcsarnokos, mansard-tetős villa és előtte a Flóra-szobor a klasszicista irány egyedüli képviselője Pécs szőlőhegyeinek számos villája között, amelyek az egyszerű, földszintes présház szegényes formáiból átmenet nélkül csaptak a svájciaskodó, lombfűrésszel kivagdosott deszkázattal díszített, verandás típusba.

Eljutva szemlém során a XIX. század közepéig, a Mi Asszonyunk-apácák templomával zárom le azt. Nem az épület művészies-sége miatt, hanem a mennyezetek *Boross János*-féle festményei és a Kupelwieser-féle Mária mennybevitele-oltárkép miatt.

Az itt nyujtott pécsi műemlék-sorozat nem lenne teljes az egyes házak lépcsőházait elzáró vasrácsos kapuk említése nélkül. Néhányat már említettem. Akadt azok között barokk, rokokó és copf. Rájuk következnek az empire motívumokkal elegyesen a romantika korának csúcsíveit mutató rácsok. Az Inczédy Dénes-utca 3. sz. volt Strobl-ház címeres kapuja, a Frühweisz-völgy 2. sz. villánál bizonyára másodlagos helyen álló 1821-ből, a Jókai-téri Tallián-ház, a Király-utca 34., Mária-utca 13., Scitovszky-tér 15. és a Kossuth Lajos-utca 7. egymással rokon alakítású rácsoskapui, a Papnevelde-utca 27. és az Anna-utca 5. már egyszerűbb kivitelű, de jellemző kapuja. A Lakics- (huszár-) kaszárnya erkélyrácsa ugyancsak e körbe tartozik. Tizenhét régi vasrácsos kaput olvastam meg Pécs területén.

Érdemes megemlíteni a város környékén levő kőszobrokat, mint a rácvárosi hídfülkében álló Nepomuki Szent János-szobrot, mely XVIII. századi, elég jó, barokk munka. De elsősorban Bartalits Mihálynak a régi temetőben volt és részben még meglevő síremlék-szobrait kell kiemelni, mint egy a klasszikai formákkal küzködő, de fejlődésében megakadt tehetségnek műveit. Pécs műemlék-állományában nevezetes tételeket jelentenek a magántulajdonban levő *festmények*, melyeknek értékeit a két év előtt rendezett képkiállítás mutatta be,[1] továbbá a volt püspöki, most egyetemi könyvtár *illuminált kódexei, ősnyomtatványai* és *grafikai művei*, melyekkel egy másik cikk foglalkozik, a Mattyasovszky-Zsolnay gyüjtemény *keleti szőnyegei* és

[1] Ismertetése a *Magyar Művészet* III. (1927) évfolyamában a 162—169. lapokon *Felvinczi Takács Zoltán* úr tollából.

GRÓF BERÉNYI ZSIGMOND PÉCSI PÜSPÖK (1739—1748) KÚTJA A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ MÖGÖTT
Zsabokorszky Jenő mérnök fölvétele

népies hímzései és végül a püspöki székházban levő *gobelinek*. Utóbbiak állítólag Mária Terézia királynő ajándéka gyanánt jutottak Klimó György pécsi püspök (1751—1777) tulajdonába. Scitovszky János pécsi püspök korában 1842-ben a püspöki székház kápolnájának falára szegelte fel azokat egy asztaloslegény és mivel nem fértek el, levagdosta a széleiket. Zichy Gyula gróf püspök 1908-ban levétette azokat erről a helyről és Párisban és Rómában megrestauráltatta. Hat darabból álló sorozat ez, melynek témái Mózes életéből vannak merítve: Mózes az égő csipkebokor előtt, vizet merít a kútnál Jethro főpap leányai számára, a fáraó előtt botját kígyókká változtatja, átkel a Vörös-tengeren, a pusztában vizet fakaszt a sziklából és Izrael népének az amalekitákkal való harcában karjait égnek emeli. A gobelinek basselisse technikával Brüsszelben készültek, amint ezt a műhely szignaturája bizonyítja. A kompozíciók erősen barokkos jellege a XVII. századra utal mint keletkezésük korára.

DR. SZŐNYI OTTÓ

A PÉCSI EGYETEMI, EGYKOR PÁLOS TEMPLOM KAPUZATA. 1780

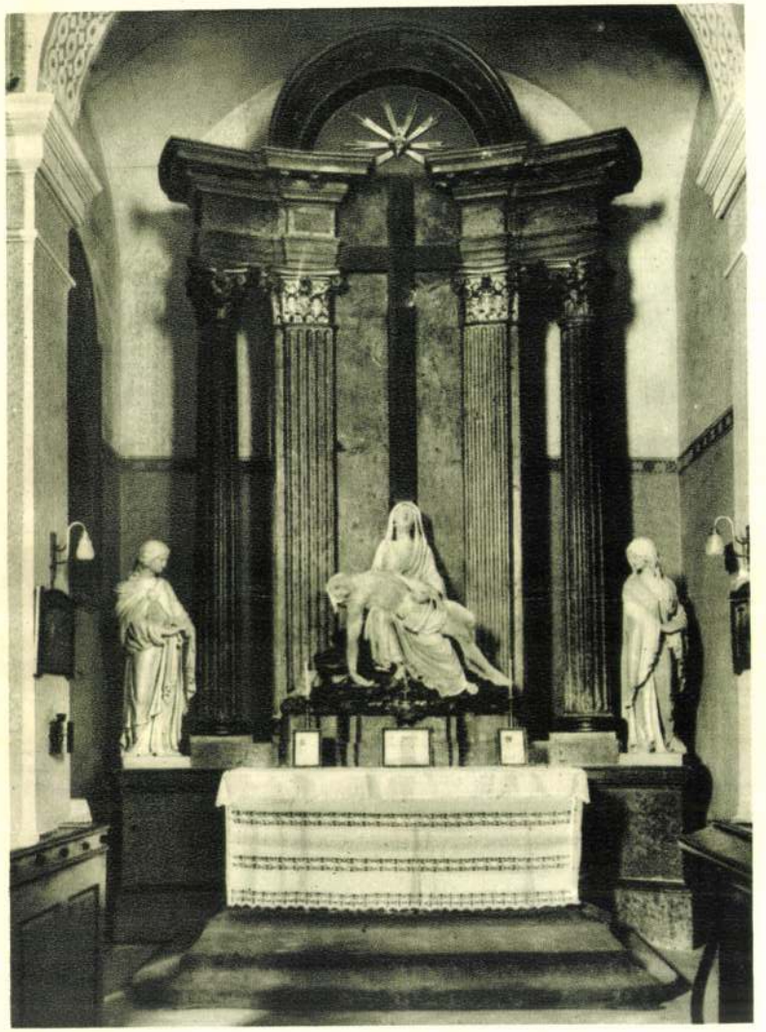

A PIETA-OLTÁRNAK A BÉCSI FISCHER MÁRTON ÁLTAL KÉSZÍTETT SZOBRAI. A pécsi budai külvárosi Szt. Ágoston-templomban, egykor a székesegyházban

Zsabokorszky Jenő mérnök fölvétele

A PÉCS, KÁPTALAN-UTCA 2. SZ. KANONOKI HÁZ KAPURÉSZLETE. A kapu kerete a XV. századból, a fölötte levő Immaculata-szobor a XVIII. század negyvenes éveiből származik Alatta Givovich nagyprépost címere

A PÉCSI VÁRMEGYEHÁZA KAPUZATA. 1755

PÉCSI UTCARÉSZLET. Balról a Káptalan-utca 2. sz. kanonoki ház XV. századbeli kapuval, fölötte barokk Immaculata-szoborral. Középen a papnevelőintézet (1745), hátul a vármegyeház, jobbról a székesegyházi énekiskola.

KANONOKI HÁZ PÉCSETT
Kardoss Kálmán-utca 4. sz. Épült 1772
Zsabokorszky Jenő mérnök fölvétele

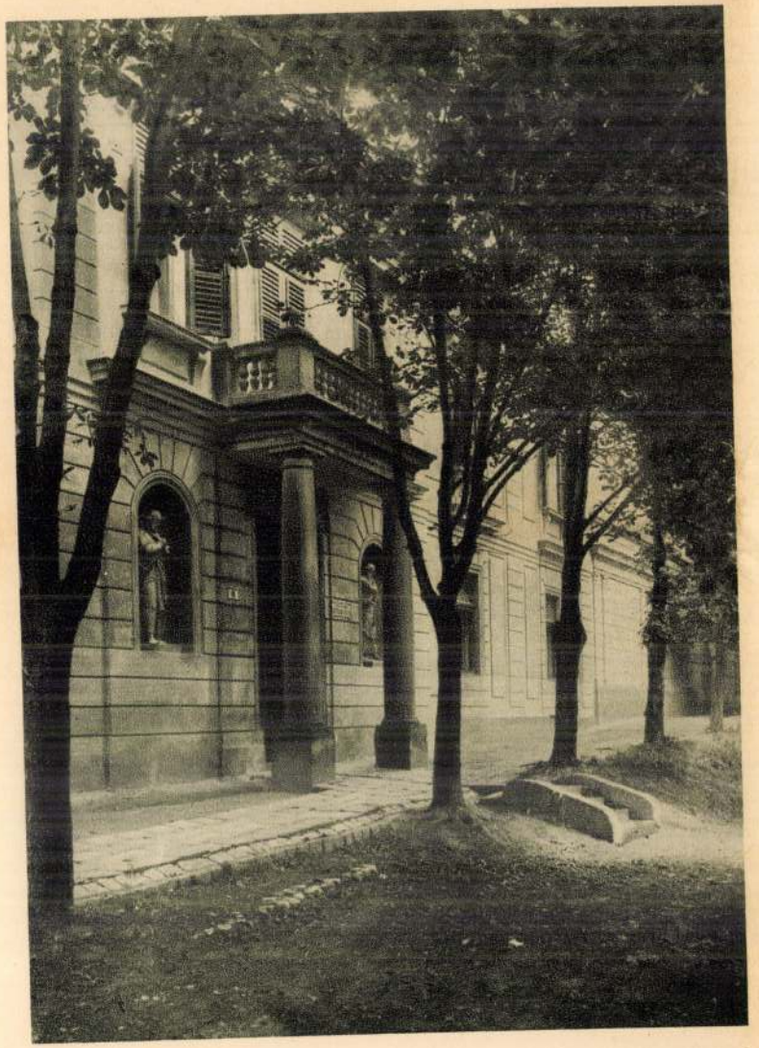

PÉCS, KÁPTALAN-UTCA 6. SZ. KANONOKI HÁZ. Kiss Györgynek Szt. Péter és Pál apostolok szobraival.
Zsabokorszky Jenő mérnök fölvétele

LAACHI BAKICH GÁBOR KANONOKI HÁZA
Káptalan-u. 4. sz. ház. 1730
Zsabokorszky Jenő mérnök fölvétele

ÖSSZEFOGLALÁS.

Az elmondottakkal az volt a célunk, hogy kimutassuk, milyen szerepe van a mérnöknek a műemlékkutatásban és műemlékrögzítésben. A műemléket, legyen az gépipari, építőipari, vagy vegyipari jellegű, mint műszaki alkotást határoztuk meg és evvel a ténnyel, amely meg nem támadható, máris rámutattunk arra, hogy a mérnöki munkával mindenkor szoros kapcsolatban van.

A *„mérnök"* meghatározás, mint fogalom, tulajdonképen újabb keletű és a műszaki munkaszolgáltatás ama legfelsőbb fokának jellemzésére szolgál, amely tudatosan, minden részletkérdésre kiterjeszkedve oldja meg műszaki feladatát, irányít és mérlegel, tanít és tanul, okot és célt keres, feladatot állít fel és feladatot old meg.

Egészen természetes, hogy ilyen legfelsőbb fokú munkaszolgáltatás létezett már akkor is, amikor a *„mérnök"* meghatározás még nem alakult ki. Az ősember első gépe megalkotásakor maga volt a mérnök, az iparos, a munkás és a gép hasznát élvező. És mérnök volt az egyiptomi királysírok, piramisok megalkotója, mérnök volt a középkori templomok minden céhmestere, mérnök volt a renaissance minden építésze, mérnök volt Henszlmann is és a magyar közelmult minden alkotózsenije, aki mérnöki diploma nélkül hozta létre Magyarország műszaki csodáit.

Amikor tehát mérnökről beszélünk, ennek a legfelső munkaszolgáltatásnak szellemét idézzük és érvényt akarunk szerezni számára ahhoz a helyhez, amelyet az életfeltételek biztosításában megérdemel.

A mérnök, a legfelső műszaki munkaszolgáltatás és eszközei, a munkaszolgáltató iparosok, munkások együttesen hozzák létre a műszaki alkotásokat és ennek bizonyos értelmű elvonatkoztatásával a műemlékeket, legyen az piramis,

köz biztosítása a leletek rögzítése céljából és megfelelő számú és képesítésű szakember beállítása, hogy azonnal vizsgálhassák, értékelhessék a leletet. Ebből természetszerűleg folyik az is, hogy a kutatás és rögzítés tulajdonképen csak ténymegállapítás lehet és olyan esetben, ha a csatornaárok műemléki leletet, építményt metsz át, fontos, hogy a műszaki munka azt lehetőség szerint a legcsekélyebb módon csonkítsa meg. A tulajdonképeni műemléki feltárásra és rögzítésre csak akkor kerülhet a sor, amikor a csatornázás már befejződött és a további tudományos munka legalább a szóban lévő szakaszon se műszaki, se jogi szempontból akadályt nem jelent. Ez utóbbi esetben azonban már megadott nyomon megindítandó tervszerű kutatómunkáról van szó és ennek folyamata teljesen megfelel annak, amelyet az előző példában láttunk.

Nem célja e tanulmánynak, hogy felsorolja az összes előfordulható eseteket. Ha még rámutatunk arra, hogy köz, vagy magánépítkezések műemléki vizsgálata kapcsán a legtöbb esetben ugyanaz a helyzet, mint a második példánál láttuk és ha arra gondolunk, hogy különösen magánépítkezés esetén alig kívánható meg a vállalkozótól, vagy magánostól az az áldozat, hogy a kutatással járó késedelem következményeit viselje, akkor rámutattunk nagy vonásokban azokra a problémákra is, amelyek a műemléki kutatás szempontjából megoldatlanok. És amelyek a mai magánjogi rendszer és anyagi viszonyok közt — kisajátítás stb. szempontjából — ma megfelelően meg sem oldhatók.

Mindezzel arra óhajtunk hangsúlyozottan rámutatni, hogy mérnöki műszaki munka nélkül a tervszerű és helyes műemlékvédelem végre nem hajtható.

tárását természetesen csak megfelelő szakképzettségű építészmérnök végezheti, együttműködve a gépipari és vegyipari jellegű műemlékeket, azaz régészeti leleteket feltáró és feldolgozó régész szakemberrel, vagy szakemberekkel. E munkában nincs első és másodrendűség, mintahogy a talált freskókat, mozaikokat feltáró, feldolgozó műtörténész sem alárendeltebb szerepű. Viszont az egész leletegyüttes feldolgozása, értékelése, összefoglalása és a történeti keretbe való beleillesztése együttes munka, melyben azé a történettudósé a vezérszerep, aki megadja ezt a történeti keretet.

A másik példát egy városi csatornázással kapcsolatos műemléki kutatás adja. Ilyen jellegű feltárási munka az előzőtől lényegében abban különbözik, hogy munkamenetét nem a régészeti kutatás, hanem a más értelmű műszaki munka írja elő. Itt tehát a kutatásnak párhuzamosan kell haladnia egy más munkával és annak menetét nem lassíthatja, nem gyorsíthatja és nem is állíthatja meg, csak abban az esetben, ha olyan műemlékre akad, amelynek műemléki jellege kétségtelen. De még ebben az esetben is feltétlenül az a szempont irányadó, hogy a közületnek egy határozott terv szerint lefolytatandó, kötött költségkerettel dolgozó munkálatáról van szó, ahol a határidő is kötött és minden megállás súlyos jogi és anyagi következményekkel járhat. Ilyen közületi munkát rendesen vállalati úton szoktak lebonyolítani, elképzelhető volna tehát a szerződésbe olyan záradékot felvenni, hogy a vállalkozó műemléki lelet esetén viselni tartozik a késedelem következményeit. Minden szakember tudja azonban, hogy ez mit jelent. A vállalkozónak számítani kell valamire, amelyről senki sem tudja előre, mi lehet. Ilyen záradék az egész ajánlatot komlytalanná teszi és az a vállalkozó, aki hajlandó elfogadni, eleve megbízhatatlan. Az 1924-28. évek közt Pécsett lefolytatott csatornázás is ilyen vállalati munka volt, természetesen műemléki záradék nélkül és a tudományos veszteségnek ez is volt egyik oka. A helyzet tehát az, hogy ilyen esetben a tudományos kutatás csak kísérője lehet a tényleges műszaki munkának és menetét annak rendszere szabja meg. Sietnie kell, ha siet és várnia kell, ha az megáll. Egész kutató és rögzítő berendezését ilyen értelemben kell tehát beállítania. Ennek feltétele pedig minden lehető esz-

gyorsaság felső határát éppen e funkcinális szükségletek, alsó határát pedig a feltárás műszaki és tudományos munkájának szükségleteit adják, mikor is a gazdaságosság kérdése egészen alárendelt szerepű, Mert költségkímélés egyik érdekeit sem veszélyeztetheti.

A feltárási munka már párhuzamos a műemléki rögzítéssel, amely végeredményben ugyanazt jelenti, mint amit a már meglévő műemlékek feltárás előtti rögzítéséről mondtunk. Részletes felmérések, részletadatok összegyüjtése, feldolgozása, ami tulajdonképen már maga a tudományos eredmény. Ezzel egyidejűleg folyik le a talált műemlékek tárgyi rögzítése is, vagyis az a munka, amely a műemlék tudományos és művészi szempontból szükséges további megőrzését van hivatva vizuálisan is biztosítani. E munkának két feltételt kell kielégítenie. A feltárt emlékeket elsősorban a további tudományos vizsgálat szempontjából, céljából is hozzáférhetővé, alkalmassá kell tenni, másodsorban úgy kell megőrizni, hogy az érdeklődő közönség, vagyis az idegenforgalom érdekeit is kielégítsék. Ez utóbbi fontosságára nem kell külön még rámutatnunk. A pécsi ókeresztény temetőterületnél e két irányú szükséglet nagyszerűen kielégíthető. A már meglévő folyosó, illetve pincerendszerek kijelölik azt az utat, amelyen haladni lehet és haladni kell. A talált, megrögzítésre alkalmas műemlékek, aránylag nagy lelőmélységük következtében ilyen folyosórendszerrel könnyen összekapcsolhatók, maguk a folyosók a kisebb tárgyi leletek elhelyezésére kiválóan alkalmasak és a leletet lelőhelye közelében őrzik. Csak az a fontos, ne keltsék katakomba hatását, mert a pécsi ókeresztény temetőnek jellemzője az, hogy nem katakomba, hanem egymástól független sírkamrák rendszere.

Nem célja e tanulmánynak, hogy további részletkérdésekre térjen ki, csak a cél érdekében arra kell ismételten rámutatnunk, hogy a munka minden posztján a megfelelő szakembernek kell állnia. A feltárás nyers, műszaki munkáját csak szakértő mérnök vezetheti, akinek elsősorban műszaki, biztonsági feltételeket kell betartania, műszaki rendőri szerepet kell betöltenie a tudományos eredmények biztosítása céljából végrehajtandó biztonsági követelmények mérlegelésével. Az építészeti jellegű műemléki létesítmények fel-

gyen a munka lebonyolítható. A kérdés maga főként technikai, így megoldásra minden körülmények közt biztosítható.

A feltárási tervezet lényege a feltárási munka tudományos szempontból kifogástalan lebonyolításában rejlik. Itt első és talán legfontosabb kérdés annak eldöntése, hogy elvileg melyik épület, építmény, leletcsoport az, amelyik a további kutatás céljából megsemmisíthető. Már rámutattunk arra, hogy a műemlékek a szétbonthatóság szempontjából két csoportra oszthatók. Az egyik csoportba tartoznak azok, amelyek fenntartása a lehetőség szerint biztosítandó, a másikba azok, amelyek szükség szerint megsemmisíthetők. Mivel a székesegyház előtti téren, vagyis az ókeresztény temetőterületen a települési rétegek egész sora mutatható ki, nagyon valószínű, hogy előáll az a helyzet: az egyik lelet miatt el kell bontani egy másikat. A vezérelvet kell tehát megállapítani, vagyis azt, hogy az egyes leletcsoportok közül melyik elsőrendű és melyik másodrendű fontosságú, melyik az, amelyiket feltétlenül meg kell őrizni és melyik elbontható. De természetesen csak az elv állítható fel, például úgy, hogy a székesegyház előtti téren az ókeresztény temető műemlékei elsősorban fontosak és ha helyzetük azt kívánja, hogy feltárásuk, vizsgálatuk valamely, későbbi korból származó ráépítés, műemlék elbontását, megsemmisítését teszi szükségessé, ez utóbbiak kellő rögzítés után elbonthatók. A tényleges végrehajtásánál azonban előállhat az a helyzet, hogy bizonyos esetben a vezérelvet módosítani kell és egy fontos, de későbbi lelet kedvéért elhanyagolni egy kevésbé értékes korábbi leletet.

A feltárási tervezet magában foglalja a munka lebonyolítására vonatkozó műszaki feltételeket is, a megindulás irányát, menetét, figyelemmel a tér funkcionális szükségleteire. De természetesen itt is csak keretet állíthat fel, amelyet a tényleges munka szükség szerint módosít.

E tervezet elkészítése után kerülhet sor a feltárás tényleges végrehajtására, amelyben minden szakembernek egymással párhuzamosan kell dolgoznia és minden eszközt felhasználni arra, hogy a feltárás részeredményeit megfelelő módon rögzítse. E munkának gyorsnak kell lenni, mert a tér funkcionális szükségletei nem engednek hosszú várakozást, a

letre, vagy leletcsoportra vonatkozólag. E kétirányú munkát eredményeik feldolgozásának kell követnie, amelynek lényege abban van, hogy az eddigi kutatások minden eredménye kicédulázva, kartotékozva, bizonyos kérdéscsoportoknak megfelelő rendszerben álljon a további kutatómunka rendelkezésére. E feldolgozásnak ki kell terjednie az épületformákra, méretekre, az épületszerkezetek építészeti szempontból helyes összehasonlítására, régészeti leletek, azaz gépipari és vegyipari jellegű műszaki alkotások összehasonlító és korhatározó csoportosítására, a művészettörténeti vonatkozások és értékelések lerögzítésére, vagyis mindazon eredmények részletező és átfogó csoportosítására, amelyek alapján az eddig ismert leletek megfelelően értékelhetők és a további kutatómunka irányítható. E munkával párhuzamosan kell haladnia a külföldi, vagy hazai egyéb hasonló adatok összegyüjtésének, hasonmások, vagy hasonló építmények, leletek megfelelő felkutatásának, összegyüjtésének és csoportosításának, hogy az értékelés ezek viszonylatában is felállítható legyen. E munkában természetesen mindazon szerveknek együttesen részt kell venniök, amelyek erre hivatottak. A lerögzítés, meghatározás, adatgyüjtés minden részletposztján a megfelelő szakembernek kell állnia, aki tudása teljességével és felelőssége tudatában gyüjti össze adatait, teljesíti kiosztott szerepét.

De ugyanígy kell dolgozniok tovább is a lerögzítést és feldolgozást követő feltárási tervezet elkészítésében. Míg az előző munka határozott és keretei teljes egészében kitölthetők, addig a feltárási tervezet már csak keretet adhat, ezt kitölteni csak a tényleges feltáró munka folyamán lehet. Egyes részletkérdések már eleve tisztázhatók, ez egészen természetes, nagy általánosságban azonban a tényleges feltárás nyujt módot a részletkérdések megoldására.

A tervezet elkészítésének első feladata az, hogy úgy a székesegyház, mint a környező épületek használata a munkálatok alatt biztosítható legyen, azaz funkcionális kötelezettségeiknek ez épületek maradéktalanul eleget tudjanak tenni. Itt már kialakult szükségleteket kell mérlegelés alá vetni és arra törekedni, hogy magánjogi sérelmek nélkül le-

A MŰEMLÉKVÉDELEM GYAKORLATI VÉGREHAJTÁSA.

A műemlékvédelem helyes és minden szempontból kielégítő, tudományos értékű és megfelelő eredménnyel járó végrehajtását gyakorlati példák kapcsán mutathatjuk be leghívebben. Az alábbiakban két példát vettünk fel, éspedig a pécsi ókeresztény temetőterület feltárását, mint az önmagáért végzendő, tervszerű kutatómunkát, továbbá a csatornázási munkák kapcsán végzendő kutatómunkát, mint a más műszaki követelmények folytán létrejött kutatási alkalom megfelelő kihasználását.

Mint láttuk, a pécsi ókeresztény temetőterület eddig ismert épületei, műemlékei majdnem kizárólag a véletlen folytán kerültek elő, tervszerű kutatás csak 1913-ban történt, az I. sz. festett sírkamra restaurálása, szigetelése kapcsán. Bizonyos tervszerűség volt az 1922. évi víztelenítési munkákban is, sőt a hétkaréjos épületet szintén egy másirányú kutatás hozta napvilágra, e tervszerűségek azonban nem voltak rendszeresek, összefüggésük is csak a legutóbbi időkben válhatott tudatossá, amikor az eddig ismert leletanyag térképezésével a római állapot keretei határozottan kialakultak.

A pécsi ókeresztény temetőterület tervszerű feltárását megfelelő előkészítésnek kell megelőznie. Minderre a műemlékvédelem fogalmának meghatározása kapcsán futólag már rámutattunk. Ennek legelső feltétele a mai tényleges helyzet legtökéletesebb lerögzítése. E lerögzítés elsősorban a mai helyzet pontos, háromméretű felvételét jelenti helyszínrajzzal, részletalaprajzokkal, metszetekkel, fényképezéssel, szintezéssel, magassági mérésekkel, szóval mindazon eszközök figyelembevételével, amelyek bitosítják a mai helyzet tényleges, helyes rajzi lerögzítését. E munkálatokkal párhuzamosan kell haladnia az összes irodalmi adatok lehetőleg szószerinti összegyüjtésének és rögzítésének minden egyes le-

sok részletkérdésére adott feleletet, de megfigyelés és rögzítés híján jóformán minden eredménye elveszett.

Nem is említve a pécskörnyéki illyr és kelta, pannon telepeket, amelyek összefüggése Péccsel nem is lehet vitás, Sopianae helyzetének pontos felkutatása, a frankkori Pécs egészének tisztázása és a szentistváni Pécs kereteinek megállapítása azok az elsőrendű feladatok, amelyekre Pécs műemlékkutatásának ki kell terjeszkednie. A pécsi ókeresztény temető, a rómaikori pogány temető és polgárváros, a frankkori és középkori Pécs eddig ismert részletei majdnem kizárólag véletlen folytán, tervszerű kutatómunka nélkül kerültek elő. Így a matematikai valószínűség számítás szerint is igen értékes alkotóelemeiknek kell a föld mélyén rejtőzniök.

Mindhárom kérdés nemcsak Pécs településtörténete szempontjából fontos, hanem nemzeti szempontból is. Az összefüggés kimutatása pontot tesz arra a hadjáratra, amely a magyar városok zömét, köztük Pécset is idegen alapításúnak akarja kimutatni; az ellenállás és győzelem katonája ebben a harcban az ókeresztény temetőterület épp úgy, mint az újkor barokk palotája, vagy a mult század empire, biedermeier házai. Pécsett van keresni és van találni való. De arra már nincs időnk, hogy a keresés, kutatás olyan ötletszerű legyen, mint az a mai napig volt. Pécs multja nem lehet függvénye néhány fanatikusnak, tervszerű, egyöntetű, minden rendelkezésre álló erőt féltékenység, lekicsinylés nélkül csatasorba állító munkára van szükség. Az eredményért pedig a társadalom minden hivatottja felelős.

sére ad feleletet, itt természetesen végleges állásfoglalásig alapos kutatómunkára van még szükség.

Ha figyelembe vesszük a már megsemmisült, csak irodalmilag lerögzített leleteket, mint a gimnázium elődjét alkotó jezsuita rendház alapozásakor 1716-ban talált festett sírkamrát, amelynek különleges értékét a benne talált ember- és lócsontváz együttese adja, továbbá a Haas által említett város alatti falakat és római kőhídalapokat, a kisebb boltozott sírkamrák sorát, amelyek a pogány temetőterületen kerültek elő, végül a szórványos sírkő, fogadalmi oltárkő, tégla, pénz és kerámikai leleteket, akkor vázlatos keretét adtuk a római-kori Pécsnek.

A frankkori Quinque Basilicae-Ecclesiae-ről a cella trichora második kifestésén, valamint a nyomokban észlelt népvándorláskorabeli temetőterületeken kívül nincs adatunk. E kérdés szorosan összefügg a székesegyház kialakulásával és Pécs településtörténetével. Mindaddig, ameddig nem sikerül kifürkészni e kor temetőterületét s a szentistváni Pécs határait, csak következtetésekre vagyunk utalva, bizonyos azonban, hogy a kérdés magja az 1157-ben felszentelt Mindenszentek temploma, mint később is önálló egész és a Tettye-völgy kulcspontja, valamint a székesegyház körül keresendő.

A középkori Pécs képét a hódoltság többé, kevésbé ismert városképéből következtethetjük vissza. A székesegyházon kívül a Káptalan-utca 2. sz. ház gót részletei, a középkori szerzetesrendek sorának nyomokban ma is fennálló, részben teljesen megsemmisült épületein kívül a renaissanceig alig van helyhatározó adatunk. Magát a keretet természetesen a többé, kevésbé még ma is érzékelhető és valószínűleg a tatárjárás után készült városfal adja. A belső vár, azaz a székesegyház környezete a déli és keleti határolás kivételével ma is megközelítőleg eredeti állapotában áll fenn, természetesen erősen átépítve. A püspöki palota magja szintén középkori, a központi fütés létesítése alkalmával román falazati részletek kerültek elő.

Szőnyi pécsi Útmutatója mindeddig az első tanulmány, amely a középkori és újkori Pécs e részleteit alaposabban ismerteti, sajnos azonban inkább idegenforgalmi jellegű. Az 1924—1928. évi csatornázás a középkori és újkori Pécs igen

Az ókeresztény temetőterület egyéb építményei közül fentieken kívül még három festetlen sírkamra ismeretes, valamint egy bazilika két pillére és egy oszlopa, ez utóbbi azonban Szőnyi szerint egy későbbi emlékműhöz tartozik. Henszlmann megemlékezik arról, hogy a székesegyház előtt annak déli kapuja és a püspöki palota közt a mult század második felében a térrendezés alkalmával egy bazilika pillér, illetve oszlopsora került napvilágra. A kérdésre ugyancsak a további ásatások adhatnak feleletet. Az ókeresztény temető sírjai közül a várplébánia építésekor talált és festett Krisztusmonogrammal díszített zárótéglák felhasználásával készített keresztény sír foglalja el az első helyet. A többi sír keresztény jelleget nem mutat, de ugyanabból a korszakból származik.

A székesegyháztól keletre és délre az ókeresztény temetőhöz csatlakozva a pogány temetőterület helyezkedik el, keleti határát megközelítőleg a Széchényi-tér, délit a Ferenciek-utcája, nyugatit pedig a Klimó-utcai dombhát adja. E területen kívül, keletre és nyugatra elszórtan még kerültek elő római sírok, belül azonban olyan nagy számban, hogy kétségtelen a terület temető jellege. A Nemzeti Bank, Notre Dame zárda, ciszterci gimnázium, majd legutóbb a belvárosi templom területén nagy összefüggő csoportokban, másutt szétszórtabban, de mindenütt rendszeresen előkerült római sírok száma meghaladja a százhetvenet, írott feljegyzésünk azonban megközelítőleg százharminc sírról van, ezek is csonkák és nagyrészük, különösen a világháború utáni leírások tudományos feldolgozásra alig alkalmasak.

E pogány temetőterületet a Ferenciek-utcájának vonala választja el a polgárvárostól, amelynek mentén igen sok sírkőlelet kerül elő másodlagos elhelyezésben. A polgárváros leleteinek egyik csoportja a világháború előtti időkben került elő és leírásuk, rögzítésük meglehetősen pontos, a csatornázás alkalmával a Rákóczi-út mentén előkerült leleteké annyira hiányos, hogy még pontos helymeghatározásra sem alkalmas. Az útnyomok egyelőre a Rákóczi-út vonalát jelölik ki, ez tehát a polgárváros egyik fő útvonala. A ferencesek telkét határoló várfal elbontott kapuíve a táborhely kérdé-

mindenben igazolta meglátásait. Paulovits István, az Erzsébet Tudományegyetem nemrég felállított régészeti tanszékének professzora szerint a képek tárgyai a legkorábbi katakombafestészettel mutatnak kapcsolatokat. Henszlmann, majd Dyggve szerint nem önálló egész, hanem egy földfeletti, támpilléres temetői kápolna, cella memoriae szerves tartozéka, így a köztudatba átment katakomba elnevezés teljesen téves és ahhoz semmi köze. Dex Ferenc megtalálta az előcsarnok festésnyomait is, eszerint tehát az előcsarnok is teljes egészében festve volt, lépcsőzet tehát itt nem foglalhatott helyet. A sírkamra egykori megközelítése tehát még nyitott kérdés, de minden jel arra vall, hogy a többi sírkamra és a római terepszint pontos megállapítása tisztázni fogja ezt is.

A II. sz. festett sírkamrát 1939. év tavaszán találták meg. Boltozata valószínűleg a mélypince építésekor omlott be, felette szintén támpilléres kápolna állott, falai azonban nem függtek össze. A két építmény tengelye azonos, a körítő falak helyzete is arányos, így az összetartozás kétségtelen. A sírkamrában lévő sírhely kettős fenékkel van ellátva, a felsőt átlyuggatott téglák burkolják, hogy levezessék a hullavizet. Szokatlan, érdekes elrendezés. Az északi fal kis félkörű falfülkéjében festett kancsó és pohár áll, felette szőlőindák, levelek és fürtök, a keresztény jelleg tehát nem tagadható. A többi falak és a mennyezet valószínűleg szintén dekoratív festése a többi pécsi festett sírakmrákkal tart fenn közeli rokonságot.

A cella trichorát 1922-ben fedezte fel Szőnyi és Möller. A támpilléres, lábazatos épület fejlettebb típust mutat. Jelentőségét kétszeri kifestése adja, amelyek közül a korábbi még ókeresztény jellegű és egyidejű a festett sírkamrákéval, a második az avar korszak után készült és függönymotívuma a frank időkre utalja az ilyen típusú néhány sírlelettel együtt, melyek egyikét az előcsarnokban találták meg.

Igen nagy jelentőségű az 1938-ban talált és azóta folytatólagosan feltárás alatt lévő *hétkarélyos* temetői épület, amely keletnyugati irányú tengely körül csoportosuló hét karéjból áll. Vizsgálata most folyik, végleges megállapítások egyelőre nem tehetők.

mére hivatott testületek, fórumok. A korszellem a hibás, amely palackjába dugva, érthetetlen egykedvűséggel viselte börtönét és nem tudta szétrobbantani üvegfalát. Pedig csodálatos munkát végzett közben, persze más irányban. Dacolva a világháború utáni időkkel, többet épített, többet alkotott, mint hatvan év a világháború előtt. Csak azt felejtette el, csak arra nem ébredt rá ebben a sziszifuszi munkában, hogy jelenén, jövőjén kívül még multja is van, sokkal távolabbi, sokkal kiteljesültebb multja, mint az érzékelhető jelen és remélhető jövő.

Ezt a korszellemet kell megváltoztatni, kiszabadítani átkos börtönéből. Tény az, hogy a harmincas évektől kezdve örvendetesen javul a helyzet és a figyelem a nehéz idők alatt is lassan ráterelődik azokra a kérdésekre, amelyek magyar szempontból különösen ma nem érdektelenek. Nem célunk, nem is vagyunk hivatottak arra, hogy ezt a meginduló folyamatot, részleteit, munkásait ismertessük. Munkájuk a jövő nagy ítélőszéke elé kerül amúgy is és akkor fog eldőlni, mit jelent munkájuk ahhoz a multhoz képest, amelyet fanatikus szeretettel kutatnak.

Ahhoz a multhoz képest, amelynek csodálatos emlékei itt bontják ki titkaikat részben feltárva, részben még ott rejtőzve a föld mélye alatt. Mert sok értékes műemléke áll előttünk ma is már Pécsnek, érzékelhető, kézzelfogható módon. De hogy érzékelhessük azt is, mi rejtőzik még a föld alatt, falak mögött, tekintsük át röviden Pécs ma ismert műkincseit.

Az azóta már világhírre emelkedett I. sz. festett sírkamrát, mint a pécsi őskereszténység szimbolumát, Koller idejében, 1780-ban találták meg a Szathmáry-féle renaissance palota elbontásakor. Falképei, Krisztusmonogrammjai a keresztény ókor virágidejébe utalják és hacsak ki nem mutatható majd, hogy a hunnok és az őket az avarokig követő népvándorlási népek hullámzása alatt még építőkultúráról lehet beszélni, a IV. század második felénél fiatalabbnak alig tekinthető. Magyar szempontból, mint azt Gerevich Tibor leszögezte, értéke az is, hogy nyugati falán találjuk a legkorábbi magyarországi Szűz Mária ábrázolást. Képsorát Szőnyi fejtette meg. A Dex-féle 1939. évi restaurálás

semmisíthették meg még azt a keveset is, ami a török után megmaradt. És amikor a háború után, az 1924—1928. közti években csatornázták a várost, amikor szabályszerű 4—5 méter mély-, hossz- és keresztirányú kutatóárkokkal metszették fel a város testét, az utcákat, amikor Pécs egész története jóformán egyik napról a másikra kiömlött a napfényes utcákra, amikor mást sem kellett volna tenni, csak szépen, gondosan végigolvasni a történelem feltárult lapjait, az első félév minden római sírt szájtátó csodálkozással vizsgáló érdeklődése után elfogta az egész társadalmat az unalom, az utcák kibuggyanó földtömegében mindenki élete ellen irányuló merényletet látott, végül is megszokva a minduntalan előkerülő, hátborzongató csontokat, koponyákat, méla unalommal aludta csipkerózsika-álmát tovább.

Pedig az a négy év, 1924-től 1928-ig olyan lehetőséget tárt Pécs elé, amilyent nem ismétel meg többet a történelem. Bécsben Novotny évtizedek lélekölő-idegölő munkájával figyelte a császárváros területén lefolyt építési munkálatokat és jegyezte fel térképére a talált falakat, műemléki leleteket. És amikor meggyőződött róla, hogy elég adata van, megrajzolta Bécs római térképét és művével csodálatba ejtette a világot. Pécsett négy év alatt feltárták jóformán az egész várost, minden utcát, minden négyszögét és ami Pécsett valaha épült és amit nem romboltak el az évszázadok, évezredek, minden napvilágra került. De néhány csonka naplójegyzeten, újságcikken, meg a mindíg többet felejtő emlékezeten kívül ebből a csodálatos lehetőségből egyéb alig maradt. Pécs térképét ma sem tudjuk megrajzolni, nem tudjuk végigkísérni történetét. A csatornaárkokat visszatöltötték, a kiemelt föld átfordulva tengelye körül visszakerült ugyan régi helyére, evvel az átfordulással azonban megsemmisítette önmagát, megsemmisítette titkait. És az sem vigasztal, hogy 1938-ban Sopronban történt ugyanez és a következő évek egyikében talán egy másik magyar városban fog megtörténni ugyanúgy. Pécs, a magyar föld első műemléki városa, a magyar föld történetének ez a kiteljesült folytonossága súlyos, talán soha helyre nem hozható sebet kapott.

És nincs jogunk bűnbakot keresni, az egyén nem hibás. De nem hibás a város sem, a közület, az ilyen célok védel-

kálatait, valamint a székesegyház vízmentesítését és tárta fel a sírkamrák sorával a pécsi cella trichorát, valamint a Henszlmann-féle bazilika néhány pillérét, oszlopát. A székesegyház körül fekvő ókeresztény temetőterület feltárásának tervszerű, műszaki megindítása tehát Möller István nevéhez fűződik.

Foerk Ernő a budapesti felsőépítőipari tanfolyam hallgatóival mérte fel Pécs törökkori műemlékeit és tette közkinccsé kiadványában részleteiket.

Ha még megemlékezünk azoknak a lelkes pécsi polgároknak soráról, akiknek nevét részben a helybeli napilapok, folyóiratok, részben a városi Múzeum gyarapodási naplója jegyezték fel, úgy véljük, eleget tettünk annak a kötelességnek, hogy vázlatosan bár, de bemutassuk Pécs műemlékkutató és feltáró, műemlékrögzítő munkásságát a harmincas évekig és levonhassuk eredményeit.

Ha végignézzük a kutatók hivatásos foglalkozását, azt látjuk, hogy a szűkebb munkakörű Cséfay Flóriánon és a korán elhunyt Szabó Lóránton kívül csupán Henszlmann, Schmidt, és Möller István volt a társtudományokban is tökéletesen jártas építészember. A többi kutatók csak főfoglalkozásuk kísérőprogrammjaként kapcsolódtak bele a műemléki kutatómunkába. A pap, a tanár, az ügyvéd, a hivatásos régész, a történettudós maga járta végig az utat, mely a műemléki felismeréshez vezetett. Szőnyi például az 1882. előtti állapotról írt könyvében a székesegyház építészeti vonatkozásai körül még igen erősen tapogatózik csak, de később sem tudott építésszé lenni és az építész könyörtelen szemével átrostálni a tapasztaltakat. Gerecze, Horváth és a többiek egy-egy elébük került emlék tapasztalatait szűrték le és alkalmazták a következőnél. Mindegyikük fontos őrhelyen állt és hogy munkájuk mégsem lett kerek egész, nem az ő hibájuk.

Elsősorban és főként hibás az a társadalom, amely intő szavuk ellenére sem ismerte fel munkásságuk jelentőségét és nem adta meg azt a támogatást, amelyet megérdemeltek. Amikor külföldön, persze zárt ajtók mögött, Bretagnetól Bécsig és Hamburgtól Sziciliáig szinte dühöngött már a műemlékhamisítás, akkor nálunk gondolkodás nélkül

állapotáról szóló tanulmánya indította meg, ezt követték a püspöki kőtárról és őskeresztény festett sírkamráról szóló könyvei. Számtalan hírlapi közlemény, hatalmas kézirat- és rajzmásolatgyüjtemény jelzik munkásságának vázát. Hagyatékának leltározását, részben feldolgozását Szentkirályi István, Szőnyi kortársa végzi. Szőnyi munkásságának még vázlatos méltatása is túlnő e tanulmány keretein. Nincs Pécsnek olyan történelmi, régészeti, műemléki, vagy művészeti megnyilatkozása, akár szellemi, akár tárgyi téren, amely Szőnyivel valamely úton ne volna kapcsolatba hozható. A temetői sírbolt kőtáblájára Szőnyi apró, gyöngybetűi írják fel láthatatlanul azokat az alkotásokat, amelyek az ő nevéhez fűződnek a székesegyházi ruhatár rendezésétől és katalogusától kezdve a vidéki plébániák kegyszereinek lajstromáig, a római sírok minden apró részletét lerögzítő leírásától a Mindenszentek kriptáján át a mult századév budai külvárosi temetője sírköveinek ismertetéséig. Pécs már akkor vesztett Szőnyivel, amikor Szőnyi Pécsről eltávozott. Ha itt marad Pécsett, ki tudta volna sarkaiból fordítani Pécs műemléki, régészeti világát és most Evlia Cselebiként járhatnók az önmagát kitáró pécsi történelem csodálatos kertjét.

Szőnyi kortársa, Marosi Arnold, pécsi tanársága alatt igen értékes munkát végzett, a népvándorláskorabeli temetők feltárása, ismertetése fűződnek nevéhez. Aztán Székesfehérvár régészetének szolgája lett és ott mutatta meg, mit vesztett Pécs vele.

Szőnyi utóda a városi Múzeumban Fejes György lett. Jószándékú kutató, de nem tudott megbírkózni azokkal a feladatokkal, amelyeket a világháború után megindult építési munkák, a város belterületét felszántó csatornázás tártak eléje. Támogatás nélkül, egyedül állott az erejét felülmúló küzdelemben.

Pécs műemléki felvételeit a századforduló körül Cséfay Flórián, a városi mérnöki hivatal tagja végezte. Neki köszönhetjük a postapalota helyén talált római épület, várfalrészlet és domonkosrendi kolostormaradványok felvételét és néhány római sírlelet és sírmezőrészlet rajzait.

Möller István 1913-ban és 1922-ben Szőnyi Ottóval együtt végezte az I. sz. festett sírkamra víztelenítési mun-

tási gondolatát kritika nélkül átveszi és evvel módot adott arra, hogy a modern kutatómunka néhány úttörője, a tekintélyi elv alapján hitelt adjon ennek és a tévedés zsákutcájába jusson. Pleidell Ambrusnak az ókeresztény temető kialakulására vonatkozó, igen tetszetős elmélete részben éppen erre a tévedésre épül. Posta Béla nem érdemelte meg, hogy munkáját azóta sem folytatták. Pécs szempontjából sem érdektelen, hogy kiegészítsék adatait és helyreigazítsák tévedéseit.

A középkori műemlékanyag gyüjtője és feldolgozója ezidőben Németh Béla. Az említett monografia második részét ő írta és e munkáján kívül számos más nagyobbszabású mű, Szigetvár, Németbóly története, a Dominikánus ház titkának feltárása, újságcikkek sora jelzik munkássága útját. A városi levéltárban őrzött naplójegyzetei, feljegyzései évtizedek óta komoly és alapos feldolgozásra várnak. Németh Béla Juhászhoz hasonló, de sokkal szerencsésebb kutató. Szintén egész lényével Pécsnek, Baranyának élt és nem volt a közel s távolkörnyéknek olyan zuga, amelyet szakértő szemmel ne vizsgált volna át. Nagyszerű tudományos felkészültsége lehetővé tette számára a levéltári kutatásokat és a tudományos alkotó munka minden eszközének felhasználását. A tárgyi műemlékkutatás sem esett kívül tárgykörén. Szőnyihez hasonló alapossággal kutatta össze egy-egy műemlék, műemlékegyüttes rögzítéséhez szükséges adatokat és a tárgyra koncentrált adatok lényegében már magát a műemléket rögzítik le, sokszor jobban, mint fényképei, vagy felvételi rajzai. Németh Béla is tévedhetett, erre ugyanúgy joga volt, mint azoknak is joguk van, akik eredményeiről azt állítják ma, hogy nagyrészük tévedés.

A századfordulón lép fel Szőnyi Ottó, a pécsi egyházmegye fiatal papja, jogakadémiai tanár, akit Hanuy Ferenc, a modern gondolkozású főpap, később egyetemi rektor emelt ki a papság sorából és indított el azon az úton, amely Pécstől a budapesti Központi Egyházművészeti Hivatalig vezette. Szőnyi Gerecze mellett járta a régészet inaséveit, de hamar önállósította magát, tevékeny része volt a Pécs—Baranyamegyei Múzeum Egyesület megalapításában, annak titkára, majd a városi Múzeum igazgatója lett. Irodalmi munkásságát a pécsi székesegyház restaurálást megelőző

barangolt a szőllőhegyek között, a szénbányák poros palahányóinál, a város kanyargós utcáin és így szívta magába Pécs és Pécskörnyék lényegét. Minden követ, minden fűszálat ismert és tudta, a maga ügyvéddé iskolázott fejével, hogy mindennek van valami oka. És perelt önmagával, perelt a gyüjtött kavicsokkal, edénydarabokkal, lándsavégekkel, tűzhelynyomokkal, római sírokkal, festett vakolattörmelékekkel, kiperelte belőlük a lényeget. Aztán mikor azt hitte, mondani valója van, leült és leírta mindazt, amit gondolt, amit érzett, pár íves füzetkébe, csak azért, hogy jóformán elfelejtsék írásaival együtt. És aztán jó pár évtized mulva majd jöjjön valaki és megállapítsa, hogy az a kis girbe, gúrba, keménnyé égett agyagdarab, amit Juhász talált valahol Meszes puszta körül, tényleg az újabb kőkorszak emberének putrijából való, jöjjön valaki, aki más úton bizonyítsa be azt, hogy a római Pécs nem zárt, körülhatárolt egység volt, hanem telephelyek sorozata, ezért többesszámú Sopianae neve. Mert Juhász például a maga idején ezt is állítani merte.

Méltó kortársa volt, ha sorsában nem is osztozott, a másik ügyvéd Horváth Antal, aki ugyanolyan lelkes buzgalommal kereste, kutatta a mult emlékeit, közölte eredményeit a tudományos folyóiratokkal. A légszeszvezeték készítésekor feltárt római sírok leírása, a Rákóczi-úti útnyomok megállapítása jelzik munkásságának útját. Kutatásainak, tapasztalatainak összefoglaló eredménye azonban értékes hagyatékának titka maradt. Remélhető, hogy nem örökre.

Posta Béla Pécs régészeti életében a tudós, szakértő összefoglaló szerepét tölti be. A millenium alkalmából Várady Antal szerkesztésében megjelent Baranya multja és jelene második kötetének első részét írta. A műemléki leletanyag első összefoglalása az ő érdeme és ez azóta sem ismétlődött meg. A tudományos kutatás még ma is erre az összefüggő egészt alkotó kezdetre támaszkodik, de még mindeddig nem került arra sor, hogy a mai szemszögből nézve fésüljék át, egészítsék ki, helyesbítsék adatait. Posta Béla, úgy látszik, nem is járt Pécsett, vagy ha járt, legalább is nem tanulmányozta úgy a helyszíni viszonyokat, mint amennyire feladata megkívánta volna. Juhászt jóformán figyelmen kívül hagyta, viszont Haasnak a római castrumra emlékeztető utcabeosz-

rajzai, amelyeket az akkori leletekről becsületes mérnöki munkával készített.

A pécsi műemlékkutatás két lelkes munkása volt ebben az időben két ügyvéd, Juhász László és Horváth Antal. Juhász László neve szintén feledésbe ment. Pécs és Baranya történetéről szóló szerény kiadványa még az utókor mérlegelésére vár, hacsak el nem porlad addig még fennmaradt utolsó példánya. Talán éppen azért nem méltatta figyelemre Pósta Béla sem a Baranya multja és jelenje című Váradyféle monografia második kötetében, mert ügyvéd volt és így dilettáns. De a Majorossy Imre Múzeum, a városi múzeum mégis éppen Juhász hatalmas gyüjteményének köszönheti létrejöttét, amelyet a város vett meg örököseitől.

Juhász hibás talán, hogy a leletkörülményeket nem rögzítette le és így leletanyaga ma már tudományos szempontból alig értékelhető, kérdés azonban, hiba-e ez olyan időben, amikor a középkori várfalak utolsó maradványait, a várkapukat, a római téglákból épített kapuívet, a szentistváni székesegyházat gondolkozás nélkül szedték szét atomjaira, tördelték össze nem függő darabokra és nem is gondolt senki sem arra, hogy mit vét ezzel a magyar mult ellen. Juhász a dilettáns végtelen szeretetével gyüjtötte ekkor az anyagot és vizsgált át mindent, ami eléje került. Ott állt a munkagödör szélén, amikor a Kert-utca, ma Eötvös-utca mentén, a középkori fal alól pinceásáskor római épületfalak, festett vakolattörmelékek, Herkules oltárköve és a római élet, építőkultúra egyéb sorozatos megnyilatkozásai kerültek napvilágra. Juhász gondosan azonnal jelentett mindent az Archaeologiai Értesítőnek és magához vette, amit talált, mert nem volt hivatalos szerv akkor, a kilencvenes évek körül még Pécsett, amelynek át kellett, vagy át lehetett volna adnia. És gyüjteményét később a város vásárolta meg. Mert Juhász László, a régészet könnyelmű szerelmese, utódainak, örököseinek vagyon hijján ócska köveket, rozsdás vasakat, patinás rézeszközök sorát, törött cseréphalmazt tudott csak hagyni, ócska, mit sem érő apróságokat, feliratos kődarabokat, amelyekből ő is éppen azt olvasta ki, mint pár évtizeddel később tudományosan képzett utódai. Sőt talán többet is. Mert Juhász László, a laikus ügyvéd, ócska esernyőjével ott

egyház multját érte evvel a félreállással éppen akkor, amikor munkájára leginkább szükség lett volna.

Gerecze Péter tanár munkásságát lassan a feledés homálya borítja, érdemtelenül. A pécsi Székesegyházi Múzeum kőtárában egyetlen egy betű sem jelzi azt, hogy létrejöttét tulajdonképen Gerecze Péternek köszönheti. Gerecze látta meg először a püspöki magtárban összehalmozott hatalmas faragványos anyag értékét és addig nem is nyugodott, amedig minden illetékest meg nem győzött arról, hogy ennek a csodálatos anyagnak, amelynek helyes és végleges értékelését éppen a legutóbbi időben adta meg Gerevich Tibor, a megillető helyre kell jutnia. Az Archaeologiai Értesítő, Archaeologiai Közlemények hasábjain Gerecze Péter mutatta be először az anyagot és a Szepesy-féle püspöki könyvtár, késŏbb Egyetemi könyvtár földszinti helyiségeiben és udvarán ő rendezte be a püspöki kőtárat, amely a szentistváni székesegyház faragványainak csodálatos sorozatát tárja ma is a nagyközönség és tudományos világ elé. A kőtár katalógusának kiadására már nem került sor, a kőtár szekrényeinek nem várt költségei betapasztották a könyvkiadás forrásait és Gerecze sárgult kéziratát ma is a Székesegyházi Múzeum őrzi. Csak jóval később Szőnyinek sikerült megírni a kőtár ismertetőjét és kiadni, ebben ismerteti Gerecze szerepét. A kőtár anyagának sorszámozása, csoportosítása Gerecze munkája volt, de Gerecze készítette a mai népoltár helyén állt építmény első rekonstrukciós rajzát is. Szőnyi nem értett egyet Gereczével, súlyos összetűzéseik voltak, amelyek heves vitákká fajultak a szakirodalom hasábjain. Gerecze még megírta a Székesegyház című könyvét, aztán átadta helyét az új generációnak. Gerecze munkásságának értékelése még a jövő feladata, éppúgy, mint a legnagyobb pécsi kutatóé, Szőnyié. Gerecze ott van azok sorában, akiknek Pécs igen sokat köszönhet. A római épületfalak, sírok egész sorának alapos, részletes irodalmi rögzítése őrzik emlékét és ha nem csalódunk, ő volt egyik spiritus rectora annak a beadványnak, amely a század elején Pécs polgármesteréhez érkezett és amelyben arra kérték, utasítsa beosztott szaktisztviselőit arra, jelentsenek és rögzítsenek le minden leletet. Az eredményt Cséfay Flórián jelentette és azok a fínom, színes

kiegészítő részei Koller és Buck felvételeinek. A népoltár helyén álló építmény, az altemplomi lejáratok felvételei, a déli belső oldal, a keleti oldal rögzítései okmányok ma már és féltett kincsként őrizendők. E rajzanyagot Szőnyi Ottó szerezte vissza Schmidt hagyatékából a szociáldemokrata Bécstől. A rajzok áttanulmányozása azonban már a futólagos vizsgálat nyomán is arra vall, hogy nem teljes a felvételi sorozat. Az északi belső oldal, a nyugati homlokzat részletei, a pillérek bontási rajzai mind hiányzanak. Lehet, hogy nem is készültek el, Schmidt nem tartózkodott állandóan Pécsett és talán ezért maradtak kihasználatlanok távollétének napjai. A Baujournal sem pótolja a hiányt. Az első hetekben még részletesen leírja, sőt kísérő rajzokkal érzékelteti a szentélyboltozat, diadalív, vállának megtalálását, de később az altemplomi lejáratok és oltársátor megtalálásáról, már csak pár szóval emlékezik meg, a továbbiakban jóformán még annyit sem ír, hogy lebontották még a nyugati oldalt, tornyot, boltozatokat. A kísérő körülményekről, leletekről ekkor már szó sem esik. A felmérés alkalmával talált középkori freskórészleteket Koppay másolta le, rajzait a székesegyházi kincstár páncélszekrénye őrzi.

Schmidt feljegyzéseinek hiányát Czobor Béla és nyomában Gerecze Péter pótolta a lehetőség szerint. Czobor Béla a bontás kezdete óta, sőt ezt megelőzőleg a felmérési munkák alatt is úgy szerepel, mint a székesegyház meghívott régésze, akit minden fontosabb leletnél értesítenek. Az Egyházművészeti lap hasábjain Czobor hosszú oldalsorokat szentel a székesegyházra, részletesen méltatja a felmérés közben talált festményeket, részleteket, bontási eredményeket, történeti adatok tömegét halmozza fel, és így alakítja ki a székesegyház eredetére vonatkozó elgondolását. Aztán lassan, szinte észrevétlenül elhallgat. És amikor a székesegyháznak olyan részleteire kerül a sor elbontás közben, amelyek épp oly fontosak, mint a Koller által 1800 körül már rajzban ábrázolt kettős szentély ablak (amelyet Schmidt a feltaláló örömével kiált bele a világba), vagy az altemplomi lejáratok, Czobor már hallgat. Nem tudjuk, miért hagyta Czobor magára a székesegyházat, személyi sérelem volt-e, igazságos volt-e, vagy igazságtalan, a lényeg az, hogy a veszteség a székes-

rálás fogalma alatt természetesen egészen mást értünk, mint amit Schmidt is értett a mult század nyolcvanas éveiben. Akkor a restaurálás annyit jelentett, hogy lebontani minden, ami kopott, észszerűtlen, formailag zavaros és újjáépíteni úgy, ahogy a restaurátornak nevezett tervező a maga jogosnak hitt romantikus elgondolásában elképzelte. Schmidt nem a pécsi Szent Péter székesegyházat restaurálta, mégha formaképzéséből meg is mentette, amiről azt hitte, meg kell menteni. Schmidt hatalmas felkészültséggel és művészi készséggel halmozta össze mindazt, amit legjobb meggyőződéssel a románkori magyar székesegyházról elképzelt, Európa legtávolabbi sarkaiból hordta össze anyagát, formai elgondolásait és mindezt ráöltöztette arra a négytornyos, furcsa vázra, amelyet Pollák szerinte hatvan, nyolcvan év előtt elrontott. Pollák munkájáról csodálatosképen alig tudunk valamit. A Rohbock-féle metszetek, képek, pár fakó fénykép a hatvanas évekből és Schmidt csodálatosan fínom homlokzati rajzfelvételei őrzik meg munkáját, de jóformán azt sem tudjuk, mi ebből Polláké és mi Gianone, Bartalits, meg a többi pécsi mester munkája. Csak annyit tudunk, Pollák a székesegyház tengelyét átfordította és kőkulisszájával a déli oldalnak olyan hangsúlyt adott, aminővel sohasem bírt. De a székesegyház belsejét nem bántotta, megőrizte abban az állapotban, ahogy az egyetlen ismert Zelesny-féle fénykép mutatja be, meg Schmidt felvételi rajzai. Schmidt megszüntetett mindent, szétbontotta, szétverte az egész székesegyházat, hiába emelte fel szavát egy ismeretlen plébános 1882-ben Pécsett és írt le olyan mondatokat, amelyek a mai felfogásnak is alapigazságai. A plébános megkapta válaszát, megállapították, hogy félti a székesegyházi alapból felvett kölcsönét és azért beszél. De Schmidt a szétbontás előtt becsületesen a rajzfelvételek sorát készítette el, míg Szőnyi inkább leírt mindent és nála a homloka mögött felraktározott anyag volt a fontos és ha bámulatosan rajzolt is, ezek anyagának csak kíséretét adták, addig Schmidt a Baujournalban csak egészen szűkszavú jelentéseket ad, helyesebben nem kényszerítette munkatársait arra, hogy mindent, amit láttak, tapasztaltak, írásban is rögzítsék le, viszont rajzoltatott. A székesegyház belsejéről, külsejéről készült felvételi rajzai fontos

egyház másait az alaprajzi és részletarányok hüvelykjeivel, viszonyszámaival igyekezett felkutatni, mert példát adott, miként lehet megközelíteni a dolgok lényegét. Az európai és magyar műtörténeti kutatás csecsemőkorában az adatgyüjtés, adatfeldolgozás, fogalmi meghatározások kialakulásának zűrzavarában Henszlmann módszere világító szövétnek volt. És ha azóta a szövétneket fényszóró is váltotta fel, a fényszóró feltalálásához meg kellett gyujtani a szövétneket. És ha minden Henszlmannt követő pécsi kutató olyan nyiltsággal, olyan gavalléros őszinteséggel szórta volna szét tapasztalatait, eredményeit, mint Henszlmann Imre, akkor ma nem kellene leltározás alatt lévő hagyatékok millió papírcédulája, rajzocskája közül kiolvasni azt, amit egy emberélet sziszifuszi munkával összegyüjtött. Szőnyi Ottóra célzunk most, és példájával nem az ő emlékét akarjuk kegyeletet tiporva megbántani. Amit Szőnyi Pécsért tett, avval úgy felvértezte magát, hogy nem lehet sérteni. Éppen az ő szellemének szegülnénk ellent, ha nem állapítanók meg életének nagy tanulságát. Hű segítő társa, Szabó Lóránt, akinek élete végén át akart adni mindent, tragikus módon megelőzte őt. És betegágyán tollbamondott Szent Mór könyvi tanulmányában öntötte ki magából csonkán, röviden, befejezetlenül a székesegyházra vonatkozó tapasztalatait. De azt, amit az egész Pécsről, a székesegyház keretéről gyüjtött össze, apró jegyzőkönyvek gyöngybetűire, papírcédulák, könyvszéljegyzetek glosszáira tudta rábízni már és eredményeit a temetőkápolna emléktáblával megjelölt sírboltjába vitte magával a pécsi műemléki kutatás legnagyobb tragédiájára. Szőnyitől sokat, nagyon sokat kell tanulni. Meg kell tanulni azt a szívós, ernyedetlen kutató szellemet, amely mégha éppen az egycél felé törekvésben össze is ütközött az uralkodó felfogásokkal, esetleges tévedései mellett a meg nem cáfolható adatok millióit gyüjtötte össze. De tanulnunk kell példájából is. Az adatok milliói sem érnek sokat akkor, ha a kísérő körülmények nincsenek lerögzítve, ha összefüggésüket nem tisztázza rendszeres összefoglalás, a betonná cementező rajzi, írott rögzítés, az eredmények kikristályosítása.

Szőnyinek bizonyos értelemben szinte ellentéte Schmidt Frigyes, a székesegyház nagyhírű restaurátora. Ma a restau-

a sírkamra nem katakomba, nem is önmagában álló egész, hanem egy földfeletti temetői kápolna, cella memoriae szerves tartozéka. Henszlmann a szakértő tudós szemével vizsgálta át apróra az akkori főbb részleteiben középkori székesegyház minden porcikáját és tanulmányainak magyar és németnyelvű sorában áldozott előtte és rögzített le írásban, képben olyan részleteket, amelyek azóta teljesen megsemmisültek. Henszlmann előtt nem maradt rejtve semmi, csak az, amit a vakolat, a később odafalazott tégla, kő rejtett el előle és amit kicsinyes akadékoskodással nem engedtek lefejteni, elbontani. A Péter király sírjának tartott altemplomi lejáratokról, amelyek egyikét hosszas küzdelmek után sikerült mégis kibontatnia, Henszlmann állapította meg, hogy semmi közük Péter királyhoz, altemplomi lejáratok csupán, ahogy azt Koller nyolcvan év előtt már leszögezte. És Szalágyi közlése után ő volt az első, aki az északi főfal mentén lévő csatornát, folyosót átvizsgálta és megállapította kapcsolatát az északkeleti torony ciszternájával, csak azért, hogy teljesen elfelejtsék és 1882—1891. közt a restaurálás alkalmával, bár megbolygatták, egy sort sem írjanak róla. És ha Henszlmann a székesegyház építését illetőleg nem is volt hajlandó tovább menni a XII. századnál, evvel nem zárta le a kapukat. Nem állítja, hogy előbb nem állott templom, csak azt állítja, enyészeti jellegű volt. És ha beigazolódik az, hogy a székesegyház gyökerei a korai középkorba nyúlnak és Szent István csak azért nem alapított Pécsett püspöki templomot, mert ott állt már a római kori, frankkori templom, akkor az is valószínűvé lesz, hogy a székesegyház alapformájának kialakulása több évszázadra terjedő folyamat. És akkor Henszlmann alig tévedett többet, mint pár évtizedet. De nem tévedett abban sem, hogy a székesegyház alapformájában négytornyú volt. A kialakulás befejezését a négytornyúság jelentette és ez egyidejűleg az alapállapottal, a Henszlmann által kijelölt XII. századra esik. Henszlmann a XIX. századvégi székesegyház részleteit kielemezte, az altemplomi lejáratok dombormű veit, a szirént, Ádámot beleállította az akkori műtörténet kereteibe, akkor, amikor a hivatalos magyar műtörténet még mindig Péter király sírjáról álmodott. Sőt Henszlmann lényegében még akkor sem tévedett, amikor a székes-

abba fogalható össze, hogy tervszerűen, egy célra központosítva gyüjti össze adataikat és ami Szalágyinál, Kollernél még nyers adathalmaz, az nála rendszerbe foglalva jelentkezik. Mintegy elődje Ruppnak, aki félévszázaddal később a magyar püspökségek egyházszervezete kapcsán szögezi le ugyanígy az addigi megállapításokat. Megemlítendő még a kanonoki házakra, a belvárosi Szent Bertalan templomra vonatkozó részletadata, ezek révén lép a kútfők sorába, ebben tér el Brüsztletől, aki a század második felében ismétli sokszor szószerint Szalágyit, Kollert, de lényegben semmi újat nem ad.

Haas Mihály, a szabadságharc pécsi belvárosi plébánosa, később szatmári püspök magyar és német nyelven megírt, sokáig korfestő és társadalmi értékűnek tartott bájos nyelvezetű munkáiban a mozaikpadlókra, a város alatt talált falakra, a római kőhíd megtalált alapjaira, valamint a törökkori írásos emlékekre vonatkozó adataival lép a kútfők sorába, különös jelentősége abban rejlik, hogy bár előtte már többen, így a Guzmics-féle Vallási és egyházi tárban például Szeder is, írtak magyarul Pécsről, az ő Baranya emlékírata az első könyv, amely magyar nyelven tette közkinccsé Pécs társadalma előtt a mult tudósainak eredményeit.

A Bach korszak után erőteljesen meginduló magyar élet kapcsán a nyugati műemlékkutatásba mindjobban beleilleszkedő magyar műtörténeti szellem hullámai Pécsre is eljutottak és Henszlmann révén belekapcsolták abba Pécset is. Henszlmann Imre munkásságát nem szükséges méltatni. Hogy Pécs mit köszönhet neki, még maga Pécs sem tudja, nem érzékeli. Amikor Henszlmann egyik tanulmányában panaszkodik pécsi informátorára, hogy bár hivatásánál fogva ismernie kellett volna a tényleges helyzetet, a székesegyház 1805. utáni átépítését Pollák helyett Gianonenak, Bartalitsnak tulajdonította és így Henszlmannt, az akkor már európai hírű tudóst abba a kellemetlen helyzetbe hozta, hogy helyesbítenie kellett állításait, nagy intőjelet mutatott Pécsnek. Hogy foglalkozzék azzal, becsülje meg, értékelje azt, amije van. Henszlmann megfejtette az I. sz. festett sírkamra titkát, de eredménye elmosódott és Ejnar Dyggvének kellett jönni, félszázadév mulva igazolja Henszlmannt és most már az európai műtörténet viszonylatába beleállítva bizonyítsa azt, hogy

nem színes vonalak érdekes játéka, színfoltok mozaikja, hanem maga az élet, amely a vonalzó, körző, mérőszallag csodálatos játékával dobja eléje magát a térkép színes papírján.

A tárgyi műemlékkutatás és rögzítés első pécsi megnyilatkozása, mint arra már rámutattunk, Koller Prolegomenája volt. Bár Szalágyi épen a pécsi székesegyházzal kapcsolatban néhány olyan tényre is rámutat, amely a későbbi kutatás szempontjából fontos lett, mint a székesegyház furcsa formája, a padlózat alatti, lényegével össze nem egyeztethető falak és a római téglákból készült vízcsatorna az északi főfal mögött, mégis Koller volt az, aki a leírt vagy legalább is érintett dolgokat képtábláival vizuálisan is érzékelhetővé tette és ha ezen ábrázolások, mint a pécsi székesegyház már említett homlokzati rajzai, a római kori sírok, sírkövek, fogadalmi oltárkövek, római boltív, az akkor ismert altemplomi lejárat dombormüve, a kórház közelében húzódó várfal római téglából falazott nagyméretű boltőv, az I. sz. festett sírkamra festményeinek színes vázlata és a középkori, újkori székesegyház számtalan részlete, sírköve, vitás boltozatkészítési évszáma, ha technikai kivitelükben gyarlók, kezdetlegesek is, becsületesek, olyanok, mint Balassi Bálint versei. Ezek furcsa, szinte mosolyra késztető ritmusában épúgy a való, a tényleges élet énekel, mint ahogy a való élet beszél Koller rajzolójának tolla, rézmetszőjének vésője alól. Azt a római téglából készült kapuívet, amelyet Koller rajza őrzött meg, csak pontos helyét nem adta meg és amely esetleg a rómaikori város, táborhely kérdését oldja meg, akkor bontották el a mult század végén, amikor megmosolyogták Koller rajzait.* És használhatatlannak, naívnak bélyegezték. Koller rajza, pár szavas leírása ma fel nem becsülhető értékű műemléki rögzítésnek számít, a mult századvégi kapuív bontás, Kollert megmosolygás helyre nem hozható, megbocsáthatatlan tévedés.

Koller után majdnem egy teljes évszázadra megszűnt minden ilyen irányú műemléki rögzítés. Aigl Pál a XIX. század elején Szalágyiból és Kollerből él, az ő megállapításaikat szűri össze és kristályosítja ki belőlük felfogását. Szerepe

* Dr. Szabó Pál Zoltán szíves közlése szerint az ívezet még megvan, falvakolat és hirdetőtáblák rejtik el. Rejtélyét a közeljövő építési munkái fogják megfejteni.

könyvként volt leolvasható a város térképeiről. A város egyes, akkor be nem épített területei még ma is sétatérként, kertterületként jelentkeznek és elképzelhetetlen az, hogy a hódoltság után, vagy közvetlen előtte szabadultak volna fel, azelőtt építőkultúra foglalta volna el, töltötte volna ki kereteiket.

Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a mai térképek nem volnának fontosak Pécs műemlékkutatása, műemlékrögzítése szempontjából. Az első rézkarctól, fametszettől a legújabb rétegvonalas térképig az összes ismert, vagy még ismeretlen városképet össze kell gyüjteni, fel kell kutatni és hozzáférhetővé tenni, majd legalább olyan mértékig feldolgozni, hogy a kézenfekvő esetekben kizárt legyen minden vita, hogy elkerülhető legyen az olyan sajnálatos tévedés, mint amilyennek Posta Béla a századfordulón esett áldozatul, amikor Haas közlése nyomán elhitte azt, hogy castrumra valló utcabeosztása van a belső várnak, amikor magában a várban nem volt utca, a külső várban pedig mindenről lehet beszélni, csak castrumszerű utcavezetésről nem, figyelmen kívül hagyva a castrumnak ellentmondó városméreteket. Vagy Pleidell Ambrus, aki az egyik sírkamrát a mai Irányi Dániel térre helyezte, mert nemrég azt is Buza-térnek hívták, épúgy, mint százévvel előbb a Svitovszky-teret, ahol a sírkamra tényleg előkerült.

A városképek, várostérképek összegyüjtése és megfelelő eredménnyel járó feldolgozása a mérnök közbenjötte nélkül el sem képzelhető. A térkép, vagy annak első megnyilatkozását mutató távlati városkép tudatos műszaki munka. Nem gépies másolás, hanem a tényleg fennálló városkép tudatos feldolgozása, mérlegelése és vetületi rögzítése. Ezt a munkát visszaállítani, a térképsorozat folyamatosságát, összefüggéseit felkutatni, összehasonlítani, majd a rendelkezésre álló egyéb történelmi adatok alapján a mindenkori tényleges állapotot visszaállítani csak a mérnök tudja, mert maga is benne él, minden alkotása egy kristálya a mai városképnek és ha évszázadok előtt élt volna, alkotásaival ugyancsak a városkép kikristályosodásának lett volna munkása. A mérnök térben és vetületben maga építi a mindenkori térképet és ezzel hivatott alkotója és bírálója is. Számára a térkép

Szőnyi szerint a karlsruhei udvari levéltár őrzi, közkézen csupán másolatai forognak. Pécs műemléki rögzítése szempontjából Koller képtábláival egyenlő értékű dokumentumok. Haüy az akkor álló török épületeket mind ábrázolja és ha egyes megállapításai még vitathatók is, az sem bizonyos, hogy ezekben nem tényleg neki van-e igaza. A fél évszázaddal később készült Hermanng féle rajz csupán a belső várat ábrázolja, épületei, épületmaradványai szempontjából talán még Haüy rajzainál is fontosabb. A további kutatás épen Haüy és Hermanng rajzai alapján műemléki szempontból nemcsak kívánatos, de szükséges, sőt kötelező. Haüy és Hermanng állításait a további kutatásnak kell mindenben igazolnia.

A XVIII. századból Pécsről már szabályszerű térképek is készültek, ezek elseje, a hódoltság után pár évtizeddel készült telekkönyv kiegészítő részét alkotó kataszteri felvétel mindeddig nem volt fellelhető. Azt reméltük, hogy a Szőnyi hagyaték megőrzi legalább másolatát. A hagyatékban azonban csupán Szőnyi vázlatos rekonstrukciója található, amelyet a telekkönyv adatai alapján készített, ez pedig arra vall, hogy Szőnyi múzeumi igazgatósága idején a térkép már hiányzott. Amikor Szőnyi a kezébe került legjelentéktelenebb, vagy annak látszó rajzot is bámulatra méltó hűséggel másolt le, elképzelhetetlen, hogy erről a nagyfontosságú térképről ne készített volna másolatot, vagy más módon, könyveiben ne emlékezett meg volna róla. Még kevésbé készített volna önkényes rekonstrukciót.

A XVIII. század végén, a XIX. század folyamán mindjobban felsűrűsödő várostérképek és távlati városképek már a mai állapotot tükrözik vissza és kétségtelenül megállapítható, hogy leolvasni belőlük többet, mint amire a mai állapot mérlegelése vezet, nem lehet. A belső vár város felé eső határolása leomlik, megszűnnek a várfalak és a város szétömlik a mai külvárosok helyére. Magában a belső várban lényegében nem változik már semmi, a külső várban, mai belvárosban az építőkultúra elfoglalja ugyan a fontosabb helyeket, azonban legnagyobbrészt csak a már előbb is beépített helyeket sűrűsíti fel és ha eltekintünk a legutóbbi évtizedek rohamos terjeszkedéseitől, meg kell állapítanunk, hogy a mult század végéig a hódoltság előtti állapot nyitott

új pécsi polgárság harcában a két fél közül szinte öntudatlanul az egyház lép szolgálatába a műemlékvédelemnek. Szalágyi István és Koller József, a XVIII. század két papjtudósa azért írták meg történelmüket, mert szükség volt az egyház, mint földesúr jogi helyzetének, jogi igényeinek igazolására. Szalágyi, majd egészen tudományos alapon Koller az akkori technika minden eszközét felhasználták arra, hogy igazolják az egyház álláspontját. És Koller legfőbb engedélyyel, támogatással tanult Rómában és fésülte át a vatikáni, pozsonyi, pécsi levéltárakat, hogy teljes képét adja Pécsnek és vele az egyház igazának. Anyagi lehetőségeire jellemző, hogy hatalmas könyvsorozatának kiegészítő részét alkotó Prolegomenájában a képes táblák egész sorát adhatta közre olyan ábrázolásokkal, amelyek négyötöd része akkor még a tudományos világot is alig érdekelte. Mindez azonnal érthető, ha arra gondolunk, milyen tétek forogtak kockán. A földesúri város felszabadulása és a hódoltság előtt kelt királyi rendeletekkel csak óvatosan és mértékkel körülnyírt jogi helyzet megszüntetése az egyház szempontjából annyit jelentett, hogy fel kell adnia vezető helyét. Szalágyi, Koller kötetszám publikált okmányai, Koller képes táblái, feliratismertetései mind mozaikok ebben a küzdelemben és fontos határkövei a pécsi műemlékrögzítésnek is. Koller okmányai határozzák meg az ősi pécsi plébániákat, szerzetesrendeket, Koller képtáblái adják a pécsi Szent Péter székesegyház első hiteles homlokzati rajzait, amelyek az 1805-ben készült Buck József-féle alaprajzzal, a Schmidt-féle 1882. évi feltárási felvételekkel, egyetlen ismert belső fényképpel, a székesegyházi múzeum kőtárának hatalmas kőanyagával együtt a székesegyház kialakulási folyamatát tárják elénk.

Az ezt megelőző időkből csupán néhány újkori, bizonytalan értékű fa és rézmetszet és Haüy, majd Hermanng várfelvételi rajzai nyujtanak némi támpontot Pécsre és annak magját alkotó belső várra, székesegyházra.

Elhanyagolva a közös eredetre visszavezethető és legfeljebb tájékoztató, vagy szórakoztató jellegű fametszeteket, rézkarcokat, Haüy és Hermanng rajzai olyanok, amelyekkel alaposabban foglalkozni kell. Haüy rajzsorozatát, amely az első pécsi műszaki térképezés határkövét is jelenti,

szorozta a neki is rosszul mondott számokat, bizonyos, hogy Evlia Cselebi sokszor megmosolygott sorai nélkül Pécsről sokkal, de sokkal kevesebbet tudnánk. Evlia Cselebi nem volt régész, mintahogy nem volt régész az őt megelőző, vele egykorú, vagy őt követő magyar történetírók sora, de ha ezek közül bármelyik is avval az alapos, becsületes, részletező szemmel nézte volna meg Pécset és írta volna le akkori állapotát, ma nem kellene szomorúan megállapítani azt, hogy Pécs a jóakaratú Evlia Cselebitől többet kapott, mint a vele egykorú magyar történetírók sorától. Tény és tagadhatatlan, hogy Pécs középkori, megszületendő újkori kultúráját a török állította meg, a török bénította meg azt a folyamatot, amely a magyar középkortól másutt Sopronig, Kassáig, Pozsonyig vezetett. De tény az is, hogy a török nem bántotta a pécsi Szent Péter székesegyházat, lovait nem kötötte be falai közé és Evlia Cselebi is megoldotta saruit, amikor padlójára lépett. Csupán villámsujtotta tornyára állított minarét, nem bontotta el a várfalakat és ha nem is volt szüksége a szerzetes rendek templomaira, rendházaira, a belvárosi Szent Bertalan templomra, ezek anyagából viszont újat épített, fürdőket, iskolákat, török templomokat és így közvetve megőrízte műemlék voltukat. A székesegyházhoz hozzáépített középkori, renaissance palotákat, Szathmáry püspök tettyei kastélyát, a városfalak zömét, a várkapukat, a középkori szerzetesrendek kolostor és templomromjait, a Szent Bertalan templom kerítésnek használt maradványait nem a török pusztította el, hanem a XVIII—XIX. század nagy újítói, akiknek a romok nem jelentettek többet, mint ócska kőhalmazt és ha a török fürdők, iskolák, templomok hatalmas soránál még talán érthető az, hogy a közel másfél évszázad elnyomatása, véres emléke kísértett vissza bennök és ezért kellett elpusztulniok, érthetetlen mégis, miért maradt meg a legutóbbi időkben csodálatos titkait kitáró belvárosi templom, Gázi Kászim pasa dsámija, hisz ezeket azonos elven szintén el kellett volna pusztítani.

Pécs önállósodásának hőskorában, a XVIII.—XIX. században, a hódoltság előtti jogait visszaigénylő egyházi hatalom, valamint a hódoltság alatti polgáriasultság ízét megérző

hely. És e két tény annyit jelent, hogy Sopianaeban olyan komoly műszaki alkotásoknak kellett lenni, amelyek megőrzése, sőt felkutatása az emberi lehetőség határain belül nemcsak kívánatos, hanem kötelező. Szalágyi és Koller, a XVIII. század e két pécsi nagynevű kutatója még nem tudott az Itinerariumról és Ammianus Marcellinus pécsi hivatkozásáról, de érezte a kapcsolatot és az akkori ismeretek anyagával igyekezett bebizonyítani igazát. Szalágyi és Koller fellépése előtt e római kapcsolatok még ismeretlenek voltak.

A magyar újkor történetírói, krónikásai Pécset, Quinque Basilicae-Ecclesiaet a maga egészében nézték és helyezték bele változatlanul szűk történeti keretükbe. Oláh Miklós esztergomi érsek a XVI. század derekán, Brodarics István a század végén, Istvánffy Miklós, Sennyey István és Kéry Pál a XVII. században, Eszterházy Pál herceg és Bél Mátyás a XVII. század második felében és a századfordulón foglalkoztak magyar szempontból Péccsel és írták le Pécs akkori állapotát. Adataikból keretet kapunk, amelyet a korábbi és későbbi részletadatoknak kell kitölteni. A pécsi székesegyház alapítólevele ismeretlen, csupán arról tudunk, hogy a vele kapcsolatos püspökséget Szent István alapította, 1009-ben nevezte ki Bonipertus személyében első püspökét. A krónikák szerint magát a templomot Péter építette temetési helyül, vagy legalább is ő fejezte be és az elkészült templom 1064-ben „a rohogó lángok iszonyú csapkodása és a tornyokból lezuhanó harangok rettentő robogása közt" leégett Salamon koronázásának éjjelén. Pár adat, egy rosszul olvasható, kétes évszám a beboltozásról, a templom festéséről az egész, amit a pécsi Szent Péter székesegyházról Evlia Cselebiig tudunk.

Evlia Cselebi, a török birodalom e nyitott szemű és tág látókörű világvándora 1663-ban járt Pécsett és neki köszönhetjük azt az első és részletes leírást, amelynek egyes részleteit már megfejtette a kutatás, más részleteit, éppen a székesegyházra vonatkozókat pedig majd csak ezután kell megfejteni. És igazolni Evlia Cselebit, aki még ha keleti fantáziájával el is túlozta a látottakat és körte és almafajok százaival népesítette is be a fügetermő Mecseket, lényegében jól látta meg a dolgokat. Kissé túlzottan, de igazat írt és ha néha el is tévesztette a helyes tájolást és tízzel, százzal be-

milyen jellegűek, milyen méretűek, milyen célra szolgáltak, csak azt tudjuk, hogy az eddig ismert leletanyag alapján itt kell lenniök és ha a kutató munka tervszerű, vagy a véletlen okosan van irányítva, akkor feltétlenül elő is kell kerülniök.

Pécs műemléki útját járjuk tehát végig és megvizsgáljuk mértföldjező pontjait és keressük azt, hova vezet az út, mit rejtenek ismeretlen részei. De ebben a munkában, éppen annak igazolására, hogy mit miért tartunk helyesnek és mit miért hibásnak, elkerülhetetlen az is, hogy személyek munkáját bíráljuk, kellemes, vagy kellemetlen tényeket rögzítsünk. Meggyőződésünk, hogy mindenki, aki Pécs műemlékvédelmével valaha foglalkozott, legjobb meggyőződése szerint járt el, akár elősegítette, akár akadályozta azt és ez a meggyőződés egyszersmind bizonyíték arra is, hogy nincs szó feldícsérésről, vagy gáncsolásról, tettek személyeskedő bíráslatáról, csupán a nagy cél érdekében történik minden, azért, hogy a helyes, tökéletes műemlékkutatás és védelem a mérnöki munkaszolgáltatás bekapcsolásával rátaláljon arra az útra, amelyet a magyar föld multja megkíván.

Nem holtak és élők személyeskedő, kegyeletsértő, bírálata mindaz, amit egymásra halmozott betűsorokban igyekszünk az alábbiakban kifejteni, hanem emberi mértékig tárgyilagos átolvasása egy könyvnek, amelyet az első pécsi műemléki lerögzítéssel kezdett írni valaki.

* * *

Az a valaki, aki Pécs műemlékeiről az első, ma is ismert meghatározást írta, az az ismeretlen római tisztviselő volt, aki Antoninus Itinerariumában Sopianaeról megállapította a római hadi és kereskedelmi utakkal való kapcsolatát és ezt menetrendbe rögzítette. A második Ammianus Marcellinus volt, aki közölte az utókorral, hogy ez a Sopianae egyszersmind a polgári kormányzó székhelye is, mert hiszen Maximinus császár atyja fia születése idején a sopianaei kormányzói hivatal irattárosa volt, a carpok sarja, akiket ősi fészkeikből Diocletianus telepített át Pannoniába. E két adat az első nyom Pécs alapállapotáról és ha tényleges műszaki alkotásokról nem is beszél, lényegében műemléki értékű meghatározást ad. Sopianae állomáshely fontos, műszaki alkotású mediterrán útvonalakon, Sopianae praesesi szék-

Gosztonyi Gyula –
A mérnök szerepe a
műemlékvédelemben.
Pécs 1940

Cód

MŰEMLÉKKUTATÁS EREDMÉNYEI EGY MAGYAR VÁROSBAN.

Gerevich Tibor Pécs műemlékeiről tartott rádióelőadásában megállapítása súlyának teljes tudatában kijelentette, hogy az eddig ismeretes leletanyag szerint a magyar városok sorában Pécs az első helyen áll, mint olyan város, ahol a történelmi és települési folytonosság az őskortól kezdve a mai napig kimutatható. Ennek, a Pécs szempontjából igen nagy horderejű kijelentésnek birtokában és azzal a felelősséggel, amely mindenkit megillet, aki Pécs multjával valamely formában foglalkozik, vettük fel példaképen Pécset annak kimutatására, hogy gyakorlatilag milyen eredményekkel dicsekedhetik és milyen veszteségeket mutat fel Pécsett a a magyar műemlékkutatás és rögzítés eddigi rendszere.

Ismételten hangsúlyoznunk kell, hogy műemlékek alatt, a törvény szövegéhez és helyes értelmezéséhez híven, nem csak kizárólag építészeti jellegű alkotást értünk, hanem minden olyan műszaki alkotást, amelynek megőrzése, főként tudományos szempontból szükséges. Mint említettük, a műemlék megőrzésének, megrögzítésének több, módja van. A tényleges, teljes megrögzítéstől kezdve a teljes megsemmisülésre kerülő alkotás írott, rajzolt, fényképezett rögzítéseig a műemlék számtalan módon óvható meg. Amikor tehát Pécs műemlékeinek, megőrzés szempontjából fontos műszaki alkotásainak kérdését tárgyaljuk, nemcsak azokról a műemlékekről lesz szó, amelyek ma is kézzel fogható valóságként állanak előttünk, hanem azokról is, amelyek valaha véletlen foytán előkerültek és valamely oknál fogva megsemmisültek. De szó lesz azokról a műemlékekről is, amelyeket ma még a föld mélye rejt, amelyekről nem tudjuk, tényleg hol vannak,

Pécsi műemlékek irodalma

TARTALOMJEGYZÉK.

Bevezetés 3
A műemlék fogalma és meghatározása 5
A műemlékvédelem fogalma és meghatározása 28
A műemlékek, mint műszaki alkotások osztályozása előállítási módjuk szerint 32
Műemlékek osztályozása múzeális használhatóság és szétbonthatóság szerint 42
A mérnök szerepe a műemlékvédelemben 47
Műemlékkutatás eredményei egy magyar városban 61
A műemlékvédelem gyakorlati végrehajtása 86
Összefoglalás 92
Irodalom 95

Gerzsenyi Gyula: A mérnök szerepe a műemlékvédelemben. Pécs 1940.

IRODALOM:

Őskor:

Csalogovits József: Őskori földvár a Jakab hegyen, Dunántúl, 1932.
Gallus Sándor: Őskortudományi bevezetés, Egyetemes tört. I.
Hillebrand-Bella: Az őskor embere és kultúrája.
Juhász László: Baranya és Pécs régészete.
Lambrecht Kálmán: Az ősember.
Posta Béla: Baranya multja és jelenje. II.
Roska Márton: Az ősrégészet kézikönyve, I. Régibb kőkor, II. Újabb kőkor.
Szabó Pál Zoltán: Pannonia öt polgársága. Pannonia. 1935.
Tompa Ferenc: A Dunántúl őstörténelme. Pannonia. 1935.

Ókor — római kor:

Ágh Timót: Emléklapok.
Aigl Pál: Historia brevis ven. Capituli Cath. Qu. Eccl.
Alföldi András: Magyarország népei és a római birodalom.
Alföldi András: Szent István Emlékkönyv I.
Arch. Közlemények. VIII. k.
Brüsztle József: Recensio Universi Cleri Dioec. Qu. Eccl.
Corpus I. L.
Corographus Cel. Hungariae, 1770.
Cséfay Flórián felvételi rajzok a városi múzeumban.
Czobor Béla: A keresztény műarchaeologia encyclopediája.
Danielik: Emlékkönyv.
Dyggve Ejnar: Pannonia 1935.
Eitelberger: Jahrbuch der k. k. Centralcomm. 1865. I.
Fejes György: Pécs Bar. Múz. Egy. Ért. 1930. — Dunántúl napilap.
Gerecze Péter: Arch. Ért. 1894—96. XIV—XVI. és 1904. XXIV.
Gerevich Tibor: Magyarország románkori emlékei.
Graf András: Pannonia ókori földrajza.
Haas Mihály: Baranya Emlékirat és Gedenkbuch.
Hampel József: Arch. Ért. 1894. XIV.
Hantos Gyula: Vázlatok Pécs földrajzához.
Henszlmann Imre: Pécsnek középkori régiségei I., II.
Henszlmann Imre: Mittheilung der k. k. Centralcomm. XVIII.
Horváth Antal: Arch. Ért. 1870. III—IV.
Juhász László: I. m.

Juhász László: Arch. Ért. 1901. XXI.
Kabdebo Gyula: Az építőművészet története.
Kiss Albin: A gimnázium története.
Koller József: Prolegomena.
v. Mészáros Ede: Sopianae.
Nagy Lajos: Szent István Emlékkönyv I.
Nagy Lajos: Óbudai cella trichora a Raktár-utcában.
Németh Béla: Baranya multja és jelenje II.
Pleidell Ambrus: Századok LXVIII.
Posta Béla: I. m.
Romer Flóris: Acta nova Musei Nat. Hung.
Rupp Jakab: Magyarország helyrajzi története.
Strzigovsky: Kunstgeschichtliche Karakterbilder a. Ö. U.
Szabó Pál Zoltán: I. m.
Szőnyi Ottó: Pécsi őskeresztény sírkamra.
Szőnyi Ottó: Magyar művészet 1928. 8. sz.
Szőnyi Ottó: Pécs Bar. Múz. Egy. Ért. 1909—13. II—VI. k.
Szőnyi Ottó: Ásatások a pécsi székesegyház körül 1922-ben.
Szőnyi Ottó: Arch. Ért. 1911. XXXI. és Dunántúl napilapban közlemények.
Szőnyi Ottó: Szent Mór Emlékkönyv.
Szőnyi Ottó: Religio LXXII. 1913.
Szőnyi Ottó: Pécs, Útmutató.
Szalágyi István: De statu eccl. Pann.
Városi Múzeum Gyarapodási Naplói I—III. k.
Zeiller Jaques: Les Origines crétiennes d. l. Prov. Danub. stb.
Szerző: Pécsi Szent Péter székesegyház eredete.

Középkor:

Békefi Remig: Pécsi egyetem.
Brüsztle: I. m.
Gerevich: I. m.
Haas: I. m.
Hantos: I. m.
Koller: I. m.
Németh Béla: I. m. és A Tettye multjáról.
Ortvay Tivadar: A pécsi egyházmegye alapítása.
Rupp: I. m.
Szalágyi: I. m.
Szabó Pál Zoltán: I. m.
Szentkirályi István: Kisebb értekezések, Dunántúl, Pécs Baranyamegyei Múzeum Egyesület Értesítője.
Szőnyi: I. m.
Vargha Damján: Szent Mór Emlékkönyv.
Szerző: I. m.

Újkor:

Bél Mátyás: De situ natura etc. Com. Bar.
Buonvisi: Jelentései.
Brodarics István: De conflictu cum turcis ad Mohacs v. d.
Cserkuti Adolf: Kisebb közlemények.
Esterházy Pál: Mars hungaricus.
Foerk Ernő: Török emlékek Magyarországon.
Gregorianec Pál: Breviarium verum hungaricarum hist. geog.
Hantos: I. m.
Istvánffy Miklós: Pannonii historiarum de rebus ung.
Kéry János: Martis turcicis ferocia.
Németh Béla: A Dominikánus ház története és I. m.
Oláh Miklós: Hungaria.
Ortelius Redivivus: Ausführliche Beschreibung der. Ung.
Papanek Ernő: Geographica descr. com. Bar.
Szentkirályi: I. m.
Szerémi György: Epistolae de perd. Reg. Hung.
Szőnyi Ottó: I. m.
Szerző: I. m.

Székesegyház:

Ágh Timót: I. m.
Aigl Pál: I. m.
Czobor Béla: Egyházművészeti lap III—IV. k.
Divald Kornél: Magyarország művészeti emlékei.
Foerk Ernő: Magy. Mérn. és Ép. Egylet Közl. 1926. III.
Gerecze Péter: A pécsi székesegyház és Arch. Ért., Arch. Közl.
Gerevich Tibor: I. m.
Haas Mihály: I. m.
Hekler Antal: A magyar művészet története.
Henszlmann Imre: I. m.
Káptalani folyamodvány.
Karácsonyi János: Szent István király élete.
Kövér Béla: Arch. Ért. 1891. XI.
Nagy Lajos I. m.
Péter András: A magyar művészet története.
Schmidt Frigyes: Baujournal, felvételi rajzok.
Szalágyi István: I. m.
Szentkirályi: I. m.
Szőnyi Ottó: A pécsi székesegyház leírása 1882. évi átép. előtt.
Szőnyi Ottó: A pécsi püspöki kőtár.
Szőnyi Ottó: Régi magyar templomok.
Szőnyi Ottó: Szent Mór emlékkönyv.
Szőnyi Ottó: Magyar művészet 1928. 8. sz. és I. m.
Szerző: I. m.

PARKMOZI

Péntek, augusztus 15.

Repriz! Uj példány!

A FOX legnagyobb filmalkotása

JANET GAYNOR és GEORGE O'BRIEN legkitünöbb alakitása!

VIRRADAT

Filmköltemény 10 fejezetben
Rendezte: F. W. MURNAU

Főszereplők: JANET GAYNOR, GEORG O'BRIEN, M. LIWINGSTON, J. FARREL Mc DONALD

Szombat, aug. 16.

A Fox kiváló attrakciója!

SZERELEM RÓZSÁI

Káprázatos filmregény Páris éjjeli világából. — Főszereplők: JUNE COLLIER és CONRAD NAGEL.

Előadások pénteken:
3, 1/2 5, 6, 1/2 8 és 9 órakor.
szombaton: 6, 1/2 8 és 9 órakor.
A 2 utolsó előadás kedvező időben a kertben, teljes zenekarkisérettel
A terem jéggel van hűtve!

APOLLO

Péntek, augusztus 15

A FOX LEGUJABB ATTRAKCIÓJA

SENKI FIA

Bünügyi dráma. Főszereplők: Frank Albertson és Helén Twelwetres

Előadások:
3, 1/2 5, 6, 1/2 8 és 9 órakor.
A 2 utolsó előadás kedvező időben a kertben és teljes zenekarkisérettel!
A terem jéggel van hűtve
Szombaton, aug. hó 16-án SZÜNET

Szerbek a románok ellen

Bukarest, aug. 14. — *Kreuter* romániai sváb szenátor bejelentette *Vajda* belügyminiszternek, hogy a *jugoszláv kormány a 300 holdon aluli birtokkal rendelkező román alattvalók tulajdonában levő területet kisajátítja.* Ezekre szerbeket telepit.

vevőre ráerőszakolhattam azt az árut, amely éppen rendelkezésre állt.

Vegyük tovább figyelembe azt, hogy a bolgár kisiparos ma már nem oly elmaradott, sőt erősen fejlődik, tanul. A kamarák által fenntartott felsőipariskolák igen szép eredményeket érnek el. Ezeket teljesen német mintára szervezték, főleg a gyakorlati életnek nevelnek. Alkalmunk volt egy pár kiállítást megnézni, amelyeket a tanulóifjúság rendezett; ha a kiállított tárgyak mögötte is maradtak a mi iparosaink produktumainak, azt el kellett ismerni, hogy az ottani viszonyok mellett szép eredményt értek el. Bizonyos aggodalom szállta meg lelkemet, amikor az előretörést tapasztaltam. A kormánynak és a kamaráknak sokat kell segiteni, az iparosoknak sokat kell dolgozni, különösen sokat kell tanulnia, hogy jelenlegi fölényünket még sokáig megtarthassuk.

Azelőtt is, de ezen tanulmányút után, még erősebb bennem az a meggyőződés, hogy gazdasági talpraállásunk, nem hangzatos, sokatigérő jelszavaktól, hanem egységes munkától függ. A munkával nem szabad késlekednünk, mert konkurrenseink már erősen dolgoznak. A Balkánt a magunk részére kell megszereznünk, mert más irányban nincs már szabad terünk.

Megtámadta és botjával az arcába sujtott a szolgálatos rendőrnek egy ittas pécsi kocsis

Riadalom az Irányi Dániel téren

Pécs, aug. 14. — Ma este 8 óra tájban két ittas férfi haladt el a Zsolnay Vilmos-utca elején levő Fehér Farkas vendéglő előtt. Az egyik közülök, akinek a nevét mindezideig nem sikerült megállapitani, *széles jókedvében öklével bevágta a vendéglő egyik ablakát.* A csörömpölésre kiszaladt a vendéglős, kérdőre vonta a garázda férfit és követelte, hogy *az okozott kárt térítse meg.* Az illető hosszas kapacitálás és fenyegetés után le is fizette a 2 pengő 50 fillért, amit a vendéglős követelt. A társaságában levő ittas férfi, aki *Romolhatatlan* Ferenc pécsi kocsis, rátámadt a vendéglősre és követelte, adja vissza a pénzt. A lármára nagy tömeg verődött össze. A közelben levő rendőr is a helyszínére sietett és rendre intette a féktelenül kiáltozó *Romolhatatlan* Ferencet. Ez ahelyett, hogy engedelmeskedett volna, *vastag botjával teljes erejével a rendőr arcába vágott.*

A rendőr sipjelzésére hamarosan öt rendőr érkezett futva a helyszínére, hogy megfékezzék a dühöngő részeget. Ez azonban nem ment simán, mert *a nagy erejü kocsis rúgott, harapott, sőt az egyik segitségül sietö munkásnak úgy a szemébe vágott, hogy be kellett szállitani a szemészeti klinikára.* Csak nagy nehezen sikerült megfékezni a vadúl védekező kocsist, akit azután bekisértek a kapitányságra. Társa a nagy hajcihőben kereket oldott. A szolgálatos rendőrt brutálisan bántalmazó ittas kocsis ellen megindult az eljárás.

Revideálni kell 1924-ig visszamenőleg Kispest összes középitkezéseit

Budapest, aug. 14. — Monda Sándor kispesti polgármesterhelyettes ügyében Madarász Adorján fegyelmi biztos ma délelőtt folytatta kihallgatásait arra a vádra vonatkozólag, hogy Monda mint a kispesti futball klub elnöke az egyik vállalkozótól pénzt kért a futball csapat részére. A polgármesterhelyettes leveleket mutatott fel, amelyeket Tárnok épitési vállalkozó irt a képviselő testületi tagoknak, akiktől támogatást kért, a közmunka elnyerésére és megigérte, hogy ebben az esetben segiteni fogja a futball csapatot. A közmunkát a képviselő testület az ő javaslata ellenére ítélte Tárnoknak. A vizsgálat során megállapitották, hogy a névtelen feljelentés szerkesztésével gyanúsitott maga is az épitkezésektől mintegy 30.000 drb téglát hordatott el.

Monda Sándor kispesti polgármesterhelyettes **minden váddal szemben ártatlanságát hangoztatta.**

Madarász Adorján fegyelmi biztos kijelentette, hogy **1924-ig visszamenőleg Kispest összes épitkezéseit és közmunkálatait revidiálni kell.**

A vármegye részéről a legteljesebb szigorúsággal, de a legnagyobb objektivitással folyik a vizsgálat.

Borzalmas vonatösszeütközés Romániában

Bukarest, aug. 14. — A Bukarestből jövő konstanzai gyorsvonat, ma délben Seceleanu állomáson belerohant az ellenirányból jövő gyorsvonatba. Mindkét vonat vagónjai izzé-porrá zuzódtak, magukalá temetve utasaikat. A kora délelőtti órákban 11 halottat és 14 súlyos sebesültet ástak ki az összetört kocsik romjai alól. A balesetet hibás váltóállitás okozta.

A városi épitési szakbizottság közmunkák vállalatba adásával foglalkozott

Pécs, aug. 14. — A városi épitési szakbizottság délután öt órai kezdettel ülést tartott, amelyen Makay István helyettespolgármester elnökölt. Elsősorban a közvágóhidon létesitendő kútfurási munkákra beérkezett ajánlatokkal foglalkoztak. Négy ajánlat érkezett be, amelyek közül mint legelőnyösebbet a Himmel és Szlipcsevicsét ajánlja a bizottság a közgyülésnek elfogadásra. A Siklósi utcai üzemi bérháznál is több munka várt kiadásra. Hosszas tanácskozás után úgy határozott a bizottság, hogy az üzemi bérház üveges munkáira új versenytárgyalás kiirását javasolja. A cserépkályhák szállitására Wigan József kap megbizást, míg a vaskályha szállitására Hemerli József. A fütőberendezésre vonatkozólag úgy határozott a bizottság, hogy ujabbi versenytárgyalásra hivja fel a legolcsóbb ajánlattevőket.

A bizottság ezután a Bányatelepi utca és házszámtáblák vállalatban adásával foglalkozott. Ezeket a munkákat a bizottság Hamerli Józsefnek javasolja kiadni. Hohmann Konrád pécsi lakós kérelmet idézett a város hatóságához, a 150. számú betétben felvett 12.978 hr. számú ingatlan megosztása iránt. A bizottság ezt a kérelmet nem tartja teljesithetőnek.

Hirek néhány sorban

A miniszterelnök aug. 17-én Budapestre utazik és részt vesz a Szent Imre ünnepségek egyes részein. — **Az amerikai Mark Twain társaság** alelnökévé választotta Tormay Cecilt. — **Az Angol Bank** kamatlábát 3 százalékban állapitotta meg. — **Luppé Herman nürnbergi** polgármester ma Szegedre érkezett. — **Elhunytak:** Vitéz Keresztély János ny. ezredes Berettyóújfaluban, özv. Beleznay Antalné Nagyváradon, Wahlner Aladár ny. h. államtitkár Bpesten. — **Meggyilkolták** Polaski lengyel grófot birtokán az elmult éjszaka a grófot jószágkormányzóját, Bem Vladiszlávot. **Az áldozat** Bem apónak a 48-as magyar szabadságharc hős vezérének unokája, aki nemrégiben Budapesten is járt. — **Az R. 100 léghajó** ma Montrealból elindult Angliába. — **Büntető expedicióra** készülnek az angolok az afridák ellen. — **Megfojtotta kis leányát,** azután öngyilkos lett Gugyella István orosházai lakós felesége. — **A Calmette szérum** mellett döntött az oslói tüdővész ellenes konferencia. — **Csalásért letartóztatták** Bpesten lovag Lembuczky Bless Viktor 40 éves nyomdászt. — **Amerikába szállitják** ifj. Konkoly-Thege Gyula feleségének Dorothy Arents holttestét. — **Nagykörös** mozgalmat indított, hogy katonaságot kapjon. — **Hazaszállitják a** Belgiumban elhunyt Kiss prélátus holttestét. — **Gázzal megmérgezték magukat** és meghaltak Budapesten Köllő Margit és Kolos Franciska. — **A hosszúpereszegi gomba lakomának** már hét halálos áldozata van. — **Elütötte a kerékpár** Gugy István budapesti rendőrt, aki agyrázkódást szenvedett. — **Ötvenegyen pályáztak** a nagykanizsai ügyészi állásra. — **Betörtek** a bpesti ciszterci plébánia hivatalba és 1300 pengőt elvittek. — **Hamis ötvenfillérest találtak** a nevesmegyei Bekölce községben. — **Elütötte a kerékpár** Mittelman Gyulánét budapesti lakóst, aki súlyosan megsérült. — **A nagyváradi jogakadémia II.** Károly nevet kapott az oláhok jóvoltából. — **Megvakult** a javasasszony orvosságától Jrisák Jakabné vadaspusztai lakós. — **Darabokra szaggatta a vonat** Szivós Imre kecskeméti szobafestő 18 éves fiát. — **Sztrájk tört ki** egy angol acélgyárban a dohányzási tilalom miatt. — Lecsapolják a kisbalatoni mocsártengert. — **Leszakitotta a lábát a cséplőgép** Talos János 25 éves baskai gazdának. — **Uj gépfegyverszabadalmat** vásárolt az angol hadsereg. A gépfegyver 8 kilót nyom és puska helyett vihető. — **Ford autókirály** öt munkanapot akar egy héten. — **Borzalmas vihar** pusztított Oberomergau vidéken. — **Négy-négy** havi fogházra ítélték Pangaloszt és Tautalideszt. — **Időjóslat:** Változékony, szeles és továbbra is hüvös idő.

Ambicióval dolgoznak és augusztus végén kiállítást rendeznek a pécsi művésztelep lakói

A város áldozatkészségével állandósítani kell a nyári művésztelepet

Pécs, aug. 14. — Egy hónap óta kedves, szerény és lelkesen dolgozó vendégei vannak Pécs városának. A Képzőművészeti Akadémia nyolc tehetséges növendéke, *Glatz* mester tanítványai járnak nap-nap után a várost környékező erdők-mezők és ódon utcák festői tájain, hogy színekbe álmodják a pécsi vakációnak gazdag impresszióit.

Hét esztendővel ezelőtt voltak utoljára művészvendégei Pécsnek. Az akadémia néhány európai hírű professzora és a növendékek legtehetségesebb gárdája talált meleg otthonra a püspöki szeminárium bálicsi szőlőbirtokán. A munkás nyárnak művészi termését kiállítás keretében mutatta be a fiatal generáció a pécsieknek. Az akkor elhangzott beszédekből mindenki azt hitte, hogy Pécsett megvetik az alapjait egy állandó, vagy legalább is nyári művésztelepnek.

Aztán múltak az esztendők és a pécsi művésztelep csak igéret és terv maradt. Most a nyáron munkába fogott egy fáradhatatlan agilitású művészbarát, *Török* Lajos rendőrfőtanácsos, a pécsi képzőművészek és műbarátok társaságának elnöke, hogy ha kezdetleges keretek között is, de lehetőséget nyujtson néhány fiatal művésznövendéknek, hogy Pécsett dolgozhasson. *Török* Lajos kezdeményezése megértésre talált, visszhangot keltett és a város törvényhatósága ezer pengőt szavazott meg a nyári művésztelep céljaira.

Igy jött le Pécsre *Glatz* Oszkár legkiválóbb nyolc növendéke július elején. A férfiak a Nagy Lajos kollégiumban kaptak lakást, a hölgyek pedig az Erzsébetbe költözködtek be.

Azóta dolgoznak és a kollégium egyik szobájából átalakított müteremben már sokasodnak a pécsi témájú képek. Ma délelőtt *Török* Lajos rendőrfőtanácsos kalauzolásával megtekintettük a rögtönzött kiállítást. Künn vígasztalanul zuhog az eső és a művésztelep résztvevői a műteremben várják, hogy kisüssön a nap és a szabadba mehessenek dolgozni. Vezetőnk bemutatja a gárda tagjait. A vezető *Domanovszky* Endre festőművész. Most végzett, de már jó neve van, a Nemzeti Szalon legutóbbi kiállításán feltünést keltettek figurális alkotásai, A többiek: *Péntek* Klára festőművész, okleveles rajztanár, *Fettik* Izabella a főiskola III. éves, *Hechl* Klára III. éves, *Dobrentey* Gábor III. éves, *Piri* Kálmán IV. éves, *Horváth* Dezső II. éves, *Pituk* József III. éves hallgatója.

Eddig 22 képet festettek. *Domanovszky* egy eredeti elgondolású női portréjával és egy vásári kompozíciójával, *Péntek* Klára egy finom nő tanulmányfejével, Havihegyi részletével és egy pécsi úrileányról, *Solymossán* Kláriról készített képével tesz tanuságot kvalitásairól. Jakabhegyi, ürögi részletek, plen-airban festett modellek váltakoznak a többi növendék tehetséget sugárzó vásznain.

A mostani kollekció augusztusban még teljesebbé lesz és mielőtt a vakáció lejár, a művésztelep lakói kollektiv kiállításon mutatják be pécsi munkásságuk eredményeit.

A művésztelep a kezdet nehézségein már túl van és jó lenne hinnünk, hogy a szép akció egyre nagyobb arányokban bontakozik ki és Pécs gyüjtőhelye, második otthona lesz az új magyar művészgenerációnak.

Ma este tárogató zene volt a városháza tornyáról

A tettyei gyermekünnepélyt jó idő esetén augusztus 15-én pénteken tartják meg

Pécs, aug. 14. — Ma este 8 órai harangszó után tárogató szólalt meg a városháza tornyáról. A valamikor tilos, üldözött kuruc hangszer hangjai tele zúgták a Széchenyi teret és a város minden részéből nagy tömeget csaltak a városháza köré. Egymásután csendültek fel a Szózat, majd a legszebb kuruc nóták. Sírt, zokogott a tárogató:

— Krasznahorka büszke vára...

Fél 9 órára már megtelt a Széchenyi tér és a közönség nagy lelki gyönyörűséggel hallgatta a toronyzenét, amelyet a tettyei gyermekünnepélyt rendező Géza bácsi adott a szülők tiszteletére. Páhok tárogatóművész nagyon szépen játszott és nem egyszer harsant fel a taps a térről.

A tettyei gyermekünnepélyt, ha kedvez az időjárás, holnap, pénteken Nagyboldogasszony ünnepén tartják meg a már hirdetett nagyszabású müsorral.

A pécsi cigányzenészek a délután 3 órakor kezdődő műsor keretében megtartják monstre hangversenyüket.

A hangversenynek bizonyára meglesz a fényes sikere.

A gyermekünnepély megtartását az fogja jelezni, hogy a leventék kiváló zenekara felvonul a Széchenyi térről. Ha ez a felvonulás elmarad, annak az a jele, hogy az időjárás kedvezőtlen és az ünnepélyt vasárnapra halasztják.

A pécsi fiu felsőkereskedelmi iskolát végzettek szövetsége készítette elő a nemzetközi kongresszus ügyrendjét és az országos szövetség alapszabálytervezetét

Littke József és Visnya Ernő a kongresszus tb. elnökei

Róth Sándor vezérigazgató előadást tart a kereskedelmi iskolákról

Pécs, aug. 14. — A pécsi fiú kereskedelmi iskolát végzettek szövetsége, tegnap tartotta meg Visnya Ernő kincstári főtanácsos elnökletével választmányi ülését, melynek keretében Schindler József ügyvezető-igazgató tájékoztatta a választmány tagjait a kereskedelmi iskolát végzettek Budapesten tartandó nemzetközi kongresszusának ügyeiről.

Az Országos Szövetség és a Nemzetközi Kongresszus létrejöttében döntő szerepe volt a pécsi szövetség elnökségének. Visnya Ernő kincstári főtanácsos, Littke József kormányfőtanácsos, Tausz Gyula bankár erélyes munkálkodása nélkül nem lehetett volna a kongresszus ügyét megvalósítani. A pécsi szövetség készítette el a kongresszus ügyrendjét és az Országos Szövetség alapszabálytervezetét.

Pécs hatásos közreműködését mutatja az a körülmény is, hogy városunk több taggal szerepel a kongresszuson, mint bármelyik más szövetség.

E tényállásnak megfelelően a szeptember 7—9-én tartandó budapesti nemzetközi kongresszus tiszteletbeli elnökei között ott találjuk a pécsi szövetség képviseletében Littke József kormányfőtanácsost és Visnya Ernő kincstári főtanácsost. Az előadók között szerepel Róth Sándor börgyári vezérigazgató, aki „A felső kereskedelmi iskola mint az élet főiskolájának előkészítője" címmel tart német nyelven előadást.

Tausz Gyula kongresszusi főtitkár adatai szerint a kongresszus sikere biztosítva van:

eddig mintegy 500 belföldi és 100 külföldi tag jelentkezett Európa minden számottevő államából.

A választmány kivánatosnak tartja, hogy a pécsi szövetség tagjai minél nagyobb számmal jelentkezzenek a kongresszusra és megkeresi a budapesti vezetőséget, hogy juttassa el a kongresszusi tagokhoz meghivását egy, a budapesti tanácskozásokat méltóan befejező, pécsi kirándulásra.

A szövetség ezúton is felkéri tagjait, hogy jelentkezzenek a kongresszusra. A jelentkezés legegyszerűbben a fiú felsőkereskedelmi iskola igazgatósága utján történik. (Tel. 4—86. sz.) Ugyanoda jelentendő be a 50 százalékos vasuti kedvezményre vonatkozó igény is.

Közkivánatra! Repriz!
CHARLES CHAPLIN
legnagyobb alkotása a
CIRKUSZ
legközelebb a PARKMOZIBAN.

A pécsi legényegyleti népes küldöttséggel vesz részt a Szent Imre ünnepségekkel kapcsolatos értekezletén

Vasárnap legényegyleti staféta érkezik Pécsre

Pécs, aug. 14. — A magyarországi katolikus legényegyletek a jövő héten a szent Imre ünnepségekkel kapcsolatban öt napon különféle értekezleteket és üléseket rendeznek. Háromnapos dékántanfolyam, öregtagok értekezlete, dékáni értekezlet, nemzetközi legénynap, propaganda ülés, országos elnöki értekezlet és a katolikus tannocinternátusok országos értekezlete képezik a nyilvános nagy ünnepségeken kívül a programmot.

Az ország összes legényegyletei képviseltetik magukat. Pécsről *Fejes* Károly elnök vezetésével az öregtagok és ifjúsági tagok szépszámú csoportja vesz részt. Az öregtagok megbízottja *Szieberth* Nándor ügyvéd.

Külföldről a németországi, ausztriai, hollandi, észak- és délamerikai, belgiumi, olasz, francia és lengyel kiküldöttek jelennek meg.

A legényegyleti gyülések magyarországi előadói és elnökei között Virág Ferenc pécsi püspök,

Schitter Ferenc esztergomi prelátus kanonok, *Révay* Tibor dr. prelátus kanonok, vitéz *Subik* Károly apátkanonok, *Pintér* József pápai káplán és számos budapesti és vidéki egylet vezetője szerepel. Külföldről előadók lesznek: Th. *Hürth* a világszövetség elnöke (Köln), *Kissling* dr. (Luzern), I. *Schneider* (Wien), A. *Winkler* titkár (Köln), I. *Nttermann* dr. a világszövetség vezértitkára (Köln), J. *Mairanderl* (Linz).

A legényegyletek megkoszorúzzák Szent Imre szobrát

Szent István napján az ország összes legényegyletei megkoszorúzzák szent Imre szobrát. Csonka hazánk hét végéről küldenek babérkoszorút, melyekre az útvonalba eső legényegyletek felkötik szalagjukat, úgy, hogy a hét babérkoszorút az ország összes legényegyleteinek felírásos szalagja fogja díszíteni. Koszorút indítanak: Balassagyarmat, Debrecen, Baja, Szigetvár, Kaposvár, Szombathely és Sopron.

A koszorúkat legényegyleti stafétáik viszik kerékpáron a szomszédos legényegylethez. A szigetvári legényegylet aug. 17-én, vasárnap kora reggel indítja a IV. vonal koszorúját.

Pécsre érkezik 8 óra tájban. Pécs viszi Mohácsra, a mohácsi staféta Bátaszékre, onnan Bonyhádra, majd Szekszárd, Paks, Dunaföldvár és Adony stafétái következnek, ahonnan Budapest központba ér a koszorú.

A pécsi legényegylet elnöksége ezúton is kéri az ifjúsági és pártoló tagokat, szíveskedjenek vasárnap, augusztus 17-én reggel 8 órakor minél nagyobb számban a legényegyletben megjelenni, hogy a Szigetvárról érkező koszorú fogadása és továbbindítása ünnepélyes keretek között történhessék.

os.

n előlapján szemlélhető, a hol
s arczélben van ábrázolva s a
öveg olvasható: »IOAN. BAPT.
MAX.«. Haja rövid, bajusza és
ltözete: redős palást. A hátlap
lig, balrafordultan ülő gyászoló
ező hadi ékítményt s jobbról
Folyamistent tüntet fel. Fel-

cm. — Lelt. sz. 1143. — Értéke
l ajándéka 1907 április 30-án (787–
november 24-iki 5395 (1950–909),
51–910) és a 3211–910 eln. sz. le-
uár 10-iki (2095–909) és az 1910
. jegyzékek alapján. — Bejelente-
908).

Pécs vára

Gosztonyi Gyula: Pécs
a XVII. században.
Pécs, 1938.

Pécsi székesegyház

Szőnyi Ottó: ~~Pécsi magyar templomok. Budapest, 1930.~~
—— A pécsi székesegyház és Magyarország műemlékei Szent Mór korában.
Szent Mór Emlékönyv. Pécs, 1936.

(Szép Ernő: Vers)

S lyukadnak rongyolt rámájú sebek
Combon, mellen, karon meg kézfejen
S azok vak fájdalmukban gennyet ejtnek
S színt váltanak, biborral sárga színt
És barnát violával és utálat
Pókhálós borzadása fut felettök
Saját büzölgő párájok miatt
S viasz hizottság alkony fénye járja
És dérlik rajtok síri vágy fehérje.
Nincs már kocsmátok, szombat éjszakátok,
Nincs kunyhótok, gólyás kéményetek,
Nincs egy eperfa, nincs cserép virág,
Nincsen kerítés, kis kert, boglya, kút.
Kutyátok megdöglött, elhullt csibétek
Nincsen jó reggelt nincs jó éjszakát,
Nincs nóta, nincs piac, nincs estharang,
Nincsen húsvét, nincs pünköst, nincs karácsony,
Nincs részeg itcének méz dünnyögés,

Pécsi székesegyház

románkori kövei

l.

Arch. Ért. 1932-33.

100, 101, 102, 103

104, 105, 106, 107,

108. l. Képekkel

ött bronz. A Ferenc József udvari hajó fölszereléséből.
gelb geäderter Marmor und Bronze. Französisch,

riposzos lábbal. A Ferenc József hajó fölszereléséből.
Bronze auf Triposfüsse. Französisch, Empirestil.

fel-fém. Bécs, XIX. sz. — Zwei Suppenschüsseln,
. Jh.

ristofel-fém. Bécs, XIX. sz. — Vier flache Schüsseln
X. Jh.

, XIX. sz. — Vier runde Schüsseln. Christofel-Metall.

stofel-fém. Bécs, XIX. sz. — Zwei Bratenschüsseln,

ofel-fém. Bécs, XIX. sz. — Zwei Bratenschüsseln, oval.

ristofel-fém. Bécs, XIX. sz. — Zwei grosse Fisch-
Jh.

stofel-fém. Bécs, XIX. sz. — Zwei Gemüseschüsseln
Jh.

XIX. sz. — Zwei runde Schüsseln. Christofel-Metall.

40.) Pietra tombale di Valentino Alsáni 1408.
Museo vescovile, Pécs.

Flor Rimási

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Pécsi liceumi templom

képe repr. –

Kiss Szikl hath Magy

310. l.

TÖLNANEMEDI

Pécsi dóm muzeum

Csáktornyai Ernüsth
Zsigmond püspök
kőcímere 1498.

Repr.
Bal XV-XVI. mür
II. 565. l

Schneider Iván fejléce.

Fischer és Detoma.

Két bérház.

A Ferenc-József-híd budai fejénél induló Fehérvári-út pár esztendő alatt tanúságot tett arról, hogy elérkeztünk az utolsó órához a főváros e minden tekintetben nagy jövőjű vidékének szabályozásában. Alig néhány év óta áll a híd és íme, hatalmas épületsor támadt a széles sugárút mindkét oldalán s az egészséges, tiszta levegő, a közeli sétahelyek és a villanyos-vasút vonalainak kiépülésével megszűnt távolságok, jómódú és kényes igényű közönséget vezettek az új városrészbe. A telkek beépítése rohamosan halad, a lakások ára aránytalanul szökik föl, úgy hogy mire a sok viszontagságon átesett Sárosfürdő megnyílik, annak oly nagyon várt városfejlesztő hatására ezen a területen nem is lesz szükség.

A Fehérvári-út újabb épületei között foglal helyet az a két bérház is, amelyeket a következőkben röviden bemutatunk.

1. Fehérvári-út 11—13.

Az egyik, a 11—13. számú, a *Vida-család* tulajdona. Építésénél arra törekedtünk, hogy kevés, de kényelmes lakást oszszunk be, ezért az aránylag bő telken emeletenkint csak három utcai lakás van s azok kényelmes mellékhelyiségekkel vannak ellátva. Az utcai szobák — inkább friss levegő nyerése céljából, mint a széles úton amúgy is fölös világosság végett — nagy ablakokkal nyílnak az utcára és a lakályosság fokozására zárt erkélyekkel vannak ellátva. Az építkezésnél nagy szerepet játszott a takarékosság is, aminek eredménye az, hogy a mintegy 18.000 m^3 beépített térfogat mindössze 280.000 koronába, tehát köbméterenkint 15·82 koronába került. A munkában résztvett építőiparosok a következők voltak: föld-, kőműves- és elhelyezőmunka *Fischer és Detoma;* szobrászmunka *Maróti* Géza műterme; kőfaragómunka *Weisinger* György; tetőfedőmunka *Czelder* A.; burkolómunka *Melocco* P.; padozati munka *Egyesült Parkettgyár;* asztalosmunka *Kovács* I.; lakatosmunka *Alpár* E.; üvegesmunka *Glatz* András; szobafestő-és mázolómunka *Kurbel* József; kályhásmunka *Zsolnay gyárak;* liftfölszerelés *Wertheim F. és Tsa;* redőnymunka *Justus Sándor és Fia.*

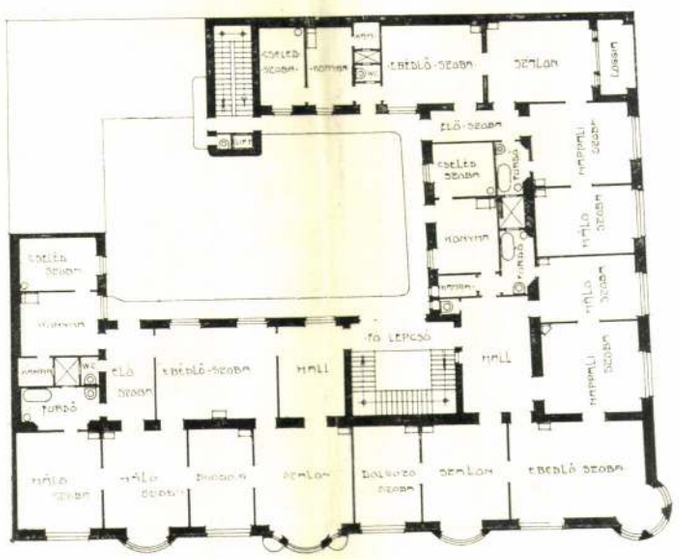

FEHÉRVÁRI-ÚT 11—13. SZÁMÚ BÉRHÁZ ALAPRAJZA.

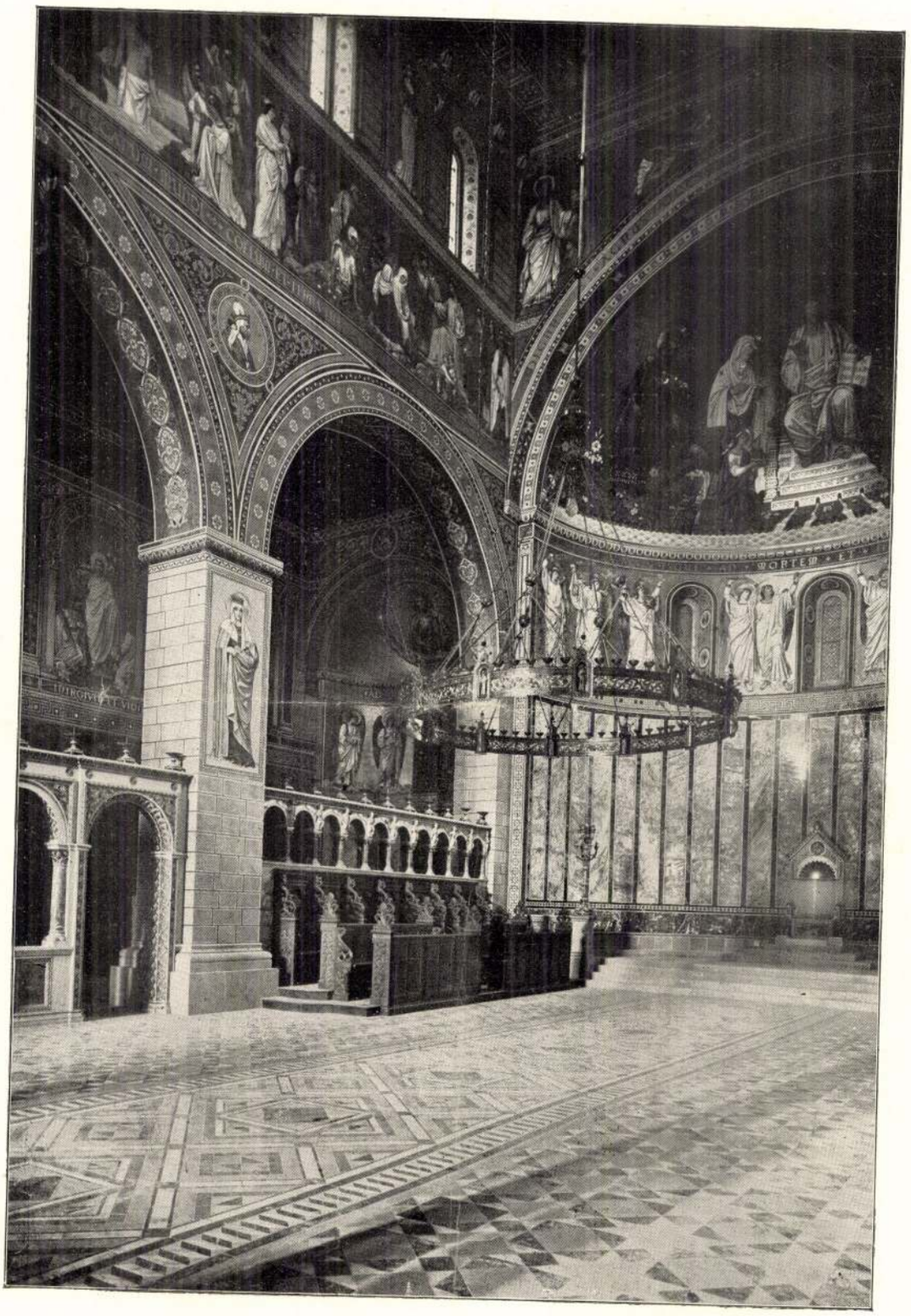

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ APSZISA.

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ ALTEMPLOMÁNAK LEJÁRÓJA.

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ BELSEJE.

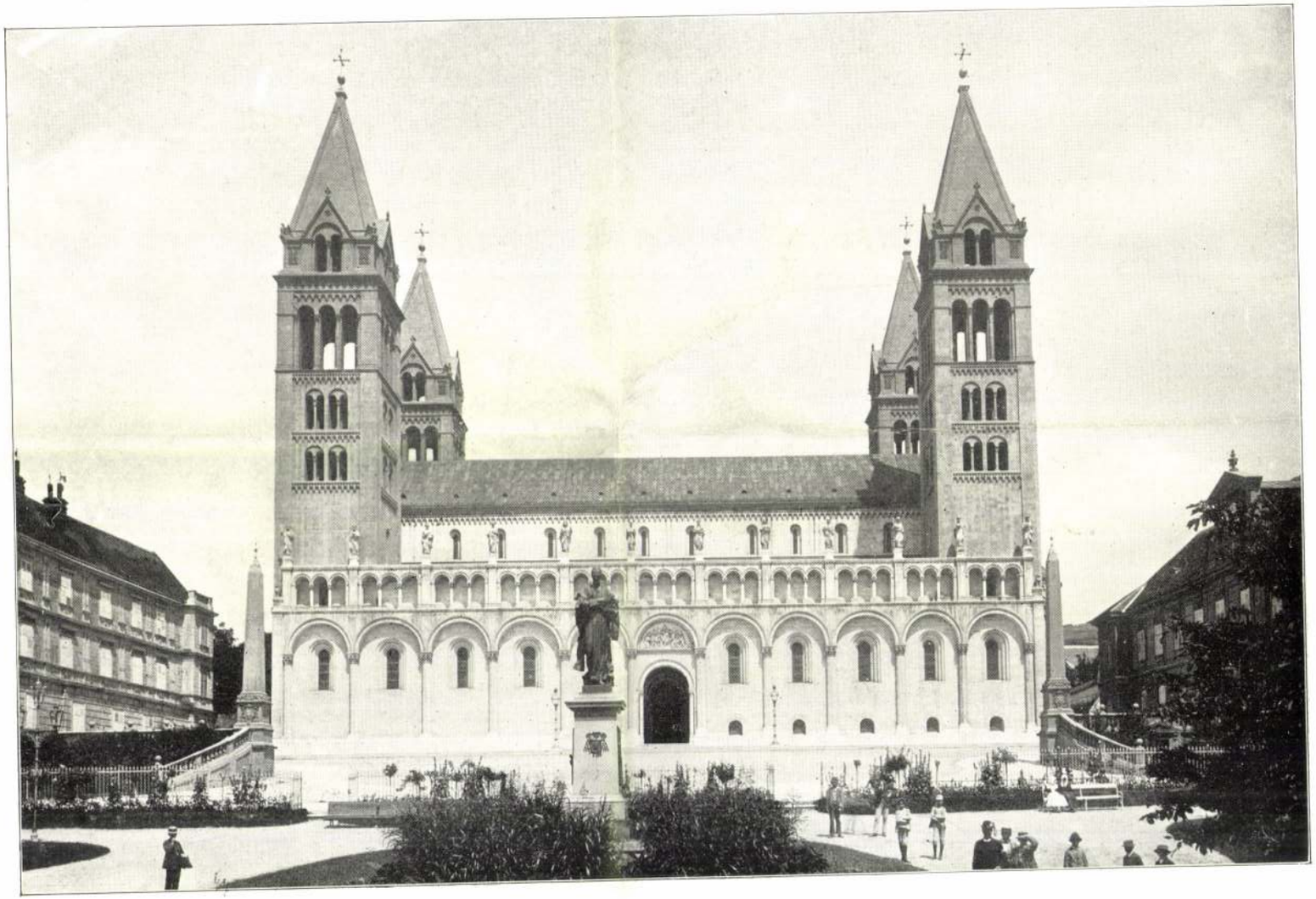

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ DÉLI HOMLOKZATA.

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ NYUGATI FŐHOMLOKZATA.

pozsonyi építőmester (magister murarium) 1763-ból eredő rajza mutatja, a XIX. század eleji állapotot pedig *Koller* Prologomenájának egyik táblája, amely szerint a déli oldal két tornya közötti kápolnák ezidőben még nem léteztek.

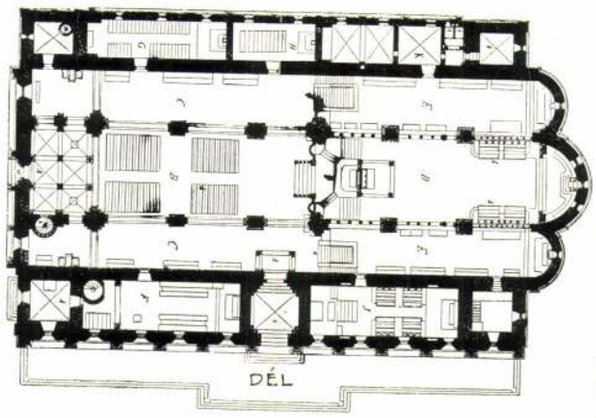

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ MAI ALAPRAJZA.

A székesegyház első lényeges átalakulása a XIX. század elején történt. Az átépítésnek tulajdonképpen inkább szerkezeti, mint művészeti okai voltak. Sajnos, az eredmény épp oly kevéssé felelt meg az egyik, mint a másik szempontnak. A főhajó boltozatai ebben az időben a támasztó falakat erősen kinyomták és azok megerősítése közben merült föl az alapos karbahozás eszméje. 1805-ben kapta *Pollák* Mihály pesti építész, a Nemzeti Múzeum alkotója, a megbízást az átépítési tervek készítésére, amelyek szerint azután bécsi mesteremberek (Windisch kőműves, Schell ács, Gianone kőfaragó és Brandler rézműves) végezték a munkát. Több mint husz esztendeig tartott a restaurálás, 1827-ben fejezték azt be *Szepessy* püspök alatt.

Az architektonikus kiképzés azon idők jellegzetes iránya szerint történt. A déli és nyugati hosszhomlokzatok egész magasságukban, és pedig nyugat felől nyolc, dél felől pedig tizennyolc oszlopból álló, kolonádot kaptak, melyeket csúcsíves boltövek kapcsoltak össze, fölül pedig hatalmas párkány koronázott. A főkaput és a két tornyot párosan csoportosított oszlopok hangsúlyozták, a tornyok eredeti sátortetőzetük helyébe lapos födelet és csipkés oromzatot kaptak. az egyes oszlopállások fölé a tizenkét apostol szobra került. A belső kiképzés az architekturát nagyjában megtartotta, csak a fölszerelő szerkezeteket, oltárokat, szószéket, keresztelő medencét padokat, stb. újította meg, a templomok belsejében ezidőtájt divatos, olasz barokk modorban.

A Pollák-féle restauráció nem igen nagy tetszést aratott, de a politikai helyzet miatt a pécsi székesegyház is csak a XIX. század vége felé beszéltetett ismét magáról. Az egyházmegye püspöke, *Dulánszky* Nándor a hetvenes évek végén a munka végzésével a templomépítés akkori első mesterét, a bécsi *Schmidt* Frigyes báró főépítőtanácsost, a bécsi városház és Szent-István templom meg a milánói dóm ujraalkotóját, kérte föl a feladat megoldására. Tervei alapján kezdették meg a templom építését a régi részek lebontásával 1882 június hó 9-én.

Az új épület alapkövét 1883 április 26-án tették le, s ettől kezdve a munka gyorsan haladt. A falfestményeket *Andra* Károly és *Bekerath* Móric német művészek, *Lotz* Károly és *Székely* Bertalan festették, a szoborműveket *Zala* György és *Kiss* György mintázták meg, míg a dekoratív festői munkát *Bamberger* Gusztáv végezte el.

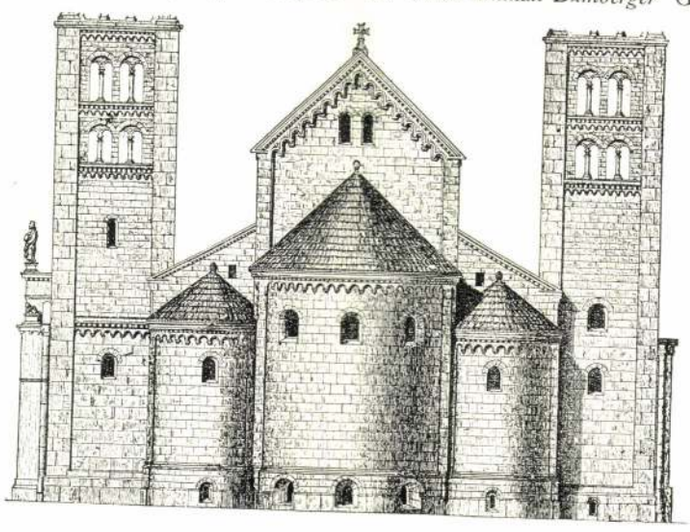

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ MAI KELETI HOMLOKZATA.

A székesegyház fölszentelése ő felsége a király, több királyi herceg, a pápa képviselője, a magyar kormány tagjai, az országgyülés mindkét házának képviselői és nyolc püspök jelenlétében, 1891 június hó 22-ikén történt meg nagy ünnepségek között.

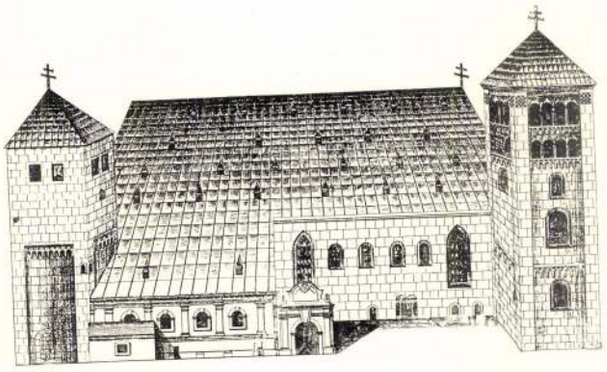

A PÉCSI DÓM DÉLI HOMLOKZATA A XIX. SZÁZAD ELEJÉN.

alatti, úgynevezett pécsi kubikulum (ókeresztény sírkamra) kivételével mind elpusztultak. A székesegyház, a mint nagytudományú ismertetője, *Henszlmann* Imre, a külföld hasonló emlékeinek összehasonlításából megállapítja, jelen alakjában nem lehetett régibb a XII. század utolsó negyedénél vagy a XIII-ik első felénél. Ő nem ad igazat a hagyománynak, amely szerint azt Péter királyunk (1038—1046) alapította volna. Vélekedése az, hogy a most fennlévő templomnak egyetlen részlete sem köszöni Szent-Istvánnak eredetét, avagy utódának Péter királynak.

Az első, ókeresztény templom 1064-ben teljesen leégett. Ennek találták meg egyes oszloptöredékeit a jelenlegi székesegyház előtti tér rendezésekor, amely maradványok meg is felelnek az ókeresztény építő stilusnak. A mostani, második templom román stilusa hazánkban a XII. század utolsó negyede előtt nem fordult elő. Igy a templom alapkövét minden valószínűség szerint a XII. század utolsó éveiben tette le *Calanus* püspök, belső díszítését pedig *Bertalan* püspök idejében fejezték be, a XIII. század legvégén.

A székesegyház későbbi történetéről már pontosabb adataink vannak. 1303-ban a keleti főapszis falát magasabbra emelik és két nagy ablakkal törik át, a templomot pedig a régi lapos menyezet helyett beboltozzák, sőt hozzáépítvén az északi tornyok közötti kápolnákat, meg is nagyobbitják. Mindez a munka a főapszis homlokzatán ma is meglévő föl-

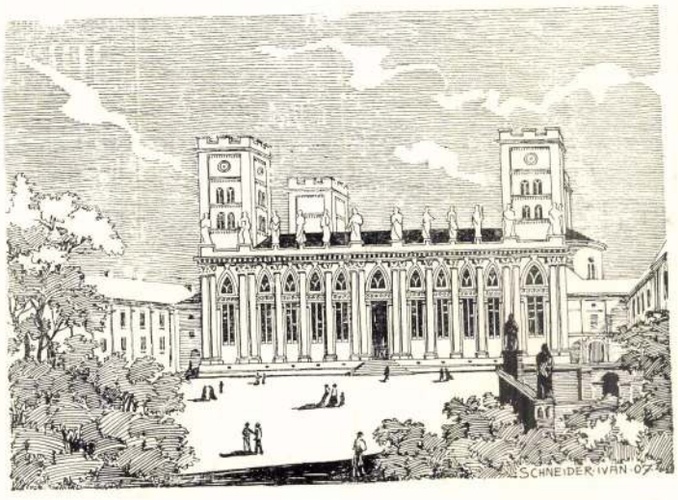

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ POLLÁK MIHÁLY RESTAURÁLÁSA UTÁN, 1852-BEN.

irat szerint *Demeter* kőművesmester (magister lapicidae) műve volt.

Jelentékeny javításokat tesz a templomon 1498-ban *Zsigmond* püspök, aki 1506-ban Sándor pápától *Jakab* bencés barátot kéri ki és vele festeti meg a boltozatok freskóit. A mohácsi csata után a törökök fölgyujtották a várost, de a templom szerencsésen megmenekült a tűzvésztől. Ettől kezdve másfél századon keresztül az ő kezükben maradt az. Ennek a korszaknak nyomait megtaláljuk a dóm nyugati kapujának, most már régiségtárba helyezett, bélésén, ahol a koránból való idézetek vannak bevésve. A följegyzések szerint a törökök az 1631-ben villámtól sujtott egyik tornyot ki is építették. A foglalók kitakarodása után, 1690-ben, német zsoldosok kerülnek a várba, kik a templomot is megrongálják, de *Radonay* Mátyás (1687—1703) püspök ismét kijavíttatja azt. 1704-ben ismét sokat szenved a templom a kuruc háboruk alatt, annyira, hogy még a középhajó boltozata is beszakad. A restaurálást ekkor *Nesselrode* (1703—1732) püspök végezteti el, szerencsétlenségre túlságos buzgalommal. Az egész épületet átalakítják a XVIII. század építőstiljében. Az alsó és felső templom közötti lejárókat megváltoztatják, az ajtókat és kapukat megrakják rokokó díszítéssel, és megtömik a hajókat oda nem illő, nagyméretű és túlgazdag márványoltárokkal, óriási gipszszobrokkal, úgy hogy az eredeti románstilű, egyöntetű, harmonikus belső architektura hatása teljesen megváltozik. A templom új homlokzatát *Pruner*

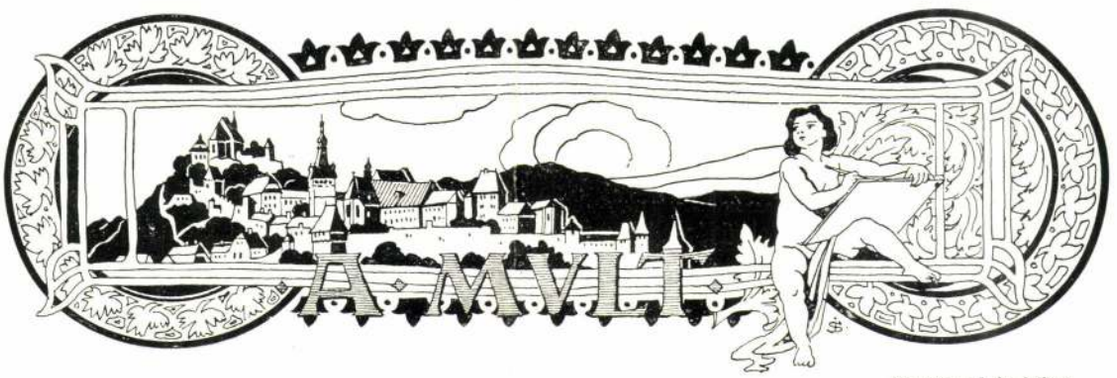

Schneider Iván fejléce.

Gerece Péter dr.

A pécsi székesegyház.

A mai Pécs helyén, a hajdani Pannóniának Sopianae nevű fővárosa feküdt. A Mecsek hegylánc déli lábánál, lankás dombok alján, messze fehérlő nyárilakok között ezer esztendő óta itt terül el a mai dunántúli Magyarország egyik legkiesebb helye. Kimagasló négytornyú pompás dómját, kétkupolás egykori török mecsetét, karcsú minaretjét, hosszú fasortól szegett zöldelő völgy, balról az üszögi erdő, távolabb a hosszú hegylánc bájos képpé foglalják össze. Jobbról a komor Jakabhegy könyököl reá, s azon alul a sikság messze, egész a Dráváig nyúlik el.

Majdnem kétezer esztendő zajgó eseményei vonulnak el e tájon lelkünk előtt. Már Kr. e. 35-ben megszállják Pannóniát a római légiók, az ő világuralmuk alatt fejlődik a szerény gyarmat a tartomány fővárosává. Itt futnak össze Semlintől és Mitrovicztól az erős hadi utak, innén ágaznak szét azok Bregetiumba, a mai Szőnyre, Kanizsára, Szigetvárra s tovább Nagyszombat és Bécs felé, éjszakra pedig Hidason át Fejérvárra, s innen Akvinkumig a mai Óbudáig.

A római uralomra következő öt évszázad nyomtalanul mulott el, alig tudunk róla többet, minthogy a művelődés már terjedni kezdett ezen a vidéken, amikor megjelentek sorban a betörő allemannok, vandálok, gótok és hunok seregei. A longobárdok Itália felé vonulnak el, helyökbe az avarok kerülnek, kikkel együtt már a hetedik nemzet tűnik el nyomtalanul erről a földről. A kereszténység minden valószínűség szerint akkor honosodott meg, amikor Nagy Károly frank császár, megsemmisítve az avarok birodalmát, az első nyugati telepeseket küldi ide: a frankokat és bajorokat. Egyetlen írott emlékünk e korból az, hogy a nagy uralkodó a Duna és Dráva közötti vidéket és így a mai Pécset is, a szalcburgi érsekség alá rendeli. A kilencedik században már mint Quinque ecclesiae — öt templomos város — szerepel Pécs az okleveleken.

Őseink Bojta és Ede vezérek alatt foglalják el a várost, körülbelül 899-ben. Első szent királyunk, István, 1009-ben alapítja meg püspökségét s ettől kezdve az ősi város kilencszáz éven át osztozik a nemzet jó és balsorsában.

A pécsi székesegyház nemcsak a magyar, hanem az egyetemes művésztörténetnek is egyik legmonumentálisabb kincse. Helyén, még talán a római időben, egy vagy több templom állott s körülötte terült le a belső vár, amelyet külön fal és árok erősített volt meg. Ezen kívül a város és annak erődjei nyúltak el. Ebben a fellegvárban lehetett az az öt templom, amelyektől városunk keresztény nevét is vette. Ezek a templomok a föld-

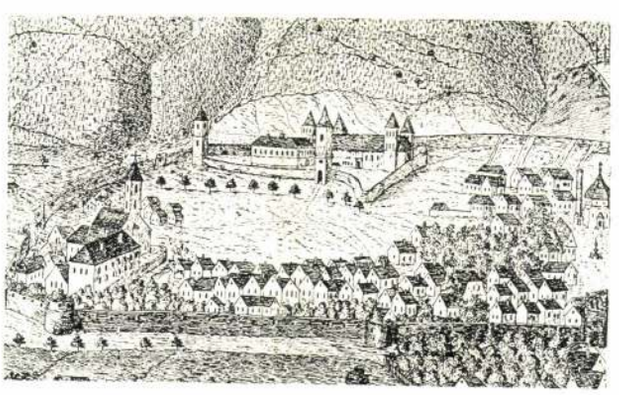

A PÉCSI DÓM ÉS VÁR 1763-BAN.

Magyar Építőművészet
1907. 9. sz. 4— l

elkövettek arra, hogy a helyzetet, melyet a törvény teremteni fog, minél kisebb zökkenővel, minél kevesebb sérelmi panaszszal és a szerzett jogok teljes megvédésével érjük el. Az Országos Középítési Tanács vitája, amelynek hosszas és beható tárgyalásain, mint a vezetése alatt álló Egyesület képviselője — és így a műegyetemi oklevél nélküli építészek érdekeinek védelmezője — vett részt, éppen arról a valóban önzetlen szabadelvűségről tanúskodik, amelylyel az érdekeltek az általánosan elfogadható megoldást keresik. Tagadhatatlanul szabályozatlan ma az építészi gyakorlat, tagadhatatlan, hogy azt valahogyan rendezni kell és elvitázhatatlan, hogy a Tanács tervezete ebben a tekintetben az összes eddigi javaslatok közül a lehető legjobban megközelíti a megoldást.

Alpár Ignác műépítész azt tartja, hogy az állapotok ma tényleg lehetetlenek. Az illetékes hatóság maga kimondotta, hogy az építészi címet a törvény nem védi, vagyis más szavakkal építésznek mindenki mondhatja és írhatja magát és így építészi gyakorlatot képesség nélkül bárki folytathat. A rendezés elkerülhetetlen és az csak a cím és jogok használatának helyes szabályozása lehet. Ami viszont a jövőre nézve bizonyos formaságokat is meg fog állapítani az eddigi szabad pályára. Mindenesetre sajátságos, hogy a műszaki kamarával az egész művelt világon nekünk kell legelőször foglalkoznunk, holott nyugaton magas fokon álló építőművészet tudott anélkül kifejlődni. A legtökéletesebb szabályokat maga az eleven élet állítja föl s ha már ezen a téren nyitva hagyta az ajtót, kétséges, vajjon nem volna-e helyesebb nekünk sem csinálni meg azt. A hivatalnok építészek meggyőződésem szerint nem fognak a kamara tagjai lenni, eltekintve attól, vajjon lesz-e erre joguk vagy sem. Mert hiszen az ügyvédi képesítésű ügyészek sem tagok, az ügyvédi kamarában. Ezen a téren is az élet fogja megmutatni a helyes utat. Igen nagy kár volna egy ilyen későbbi kérdésben megosztani az amugy sem tulságosan egyetértő technikus kart. Egyelőre kamaratag legyen mindenki, akit erre törvényes képesítése följogosít.

Quittner Zsigmond műépítész a műszaki kamarát szükségesnek tarta, nem csupán a technikus karnak, hanem sokkal inkább a nagyközönségnek érdekében. Szükséges az a közönség érdekei megvédésére, mert sehol a világon annyi visszaélés nem történik az építészeti címmel és gyakorlattal, mint minálunk. Egy országban sem annyira tájékozatlan a közönség afelől, hogy van-e különbség az építész és az építési vállalkozó közt. Ezért van azután, hogy még azt a megnyugtatást is hallani egyes építtetők szájából, hogy nem szükséges az építési terveket építészszel készíttetni, mert hiszen a hatóság úgy sem engedélyez rossz tervet. — Való, hogy művészi szempontból kifogás is tehető minden korlátozás és így a kamara ellen is, de ma már az építés nem tisztán művészi tehetséget, hanem szaktudást is követel. A nem iskolázott kiváló építész ma már kivétel. A törvény pedig nem a kivételek számára készül, de természetesen azért azokat gondosan figyelembe venni is tartozik. Amit a tervezett törvény tesz is! A kamarát úgy kell megcsinálni, hogy: 1. az átmenet a legszabadelvűbb legyen, senki meglévő jogaitól meg ne fosztassék; 2. hivatalnok építészek ne lehessenek tagok, mert magángyakorlatukban számtalanszor inkompatibilis helyzetbe kerülnek hivatalos állásukkal; 3. a tervezés teljesen különválasztassék a kiviteltől, nehogy ugyanazon egyén tervező és vállalkozó lehessen.

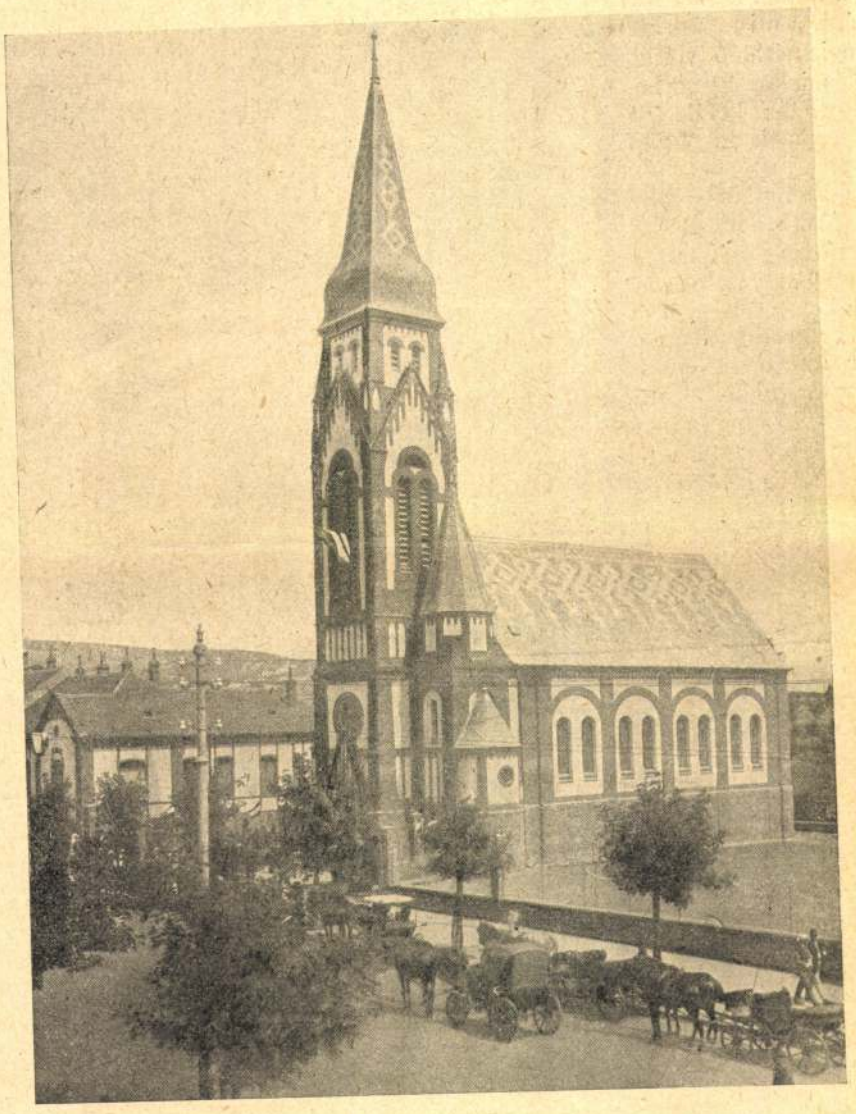

A PÉCSI EV. REFORMÁTUS EGYHÁZ ÚJ TEMPLOMA.

A motivuma azonban nem annyira gazdasági, mint — lélektani. Kétféle ember van. Olyan, a ki tud gazdaságosan, beosztással élni és olyan, a kinek ez a képesség meg nem adatott. Az előbbi csoportnak ez a reform se nem szükséges, se nem ártalmas, mert ez ki tud jönni a fizetéséből, akár harmincz napra kell beosztania egy nagyobb, akár hét napra egy kisebb összeget. De talán sokkal népesebb ennél a másik csapat, a melynek az ökonomikus fegyelmezettsége nem ilyen erős. A melyik talán számon tud tartani hat holnapi napot, de nem tud számon tartani huszonkilenczet. Ezekre az emberekre nézve az új rendszer tehát igenis jelent hasznot, a mennyiben az ökonomikus energiájukat e képességük nagyságával harmoniába segíti. Bizonyára így is akadnak majd, a kiknél a harminczadika már elsején délben elkezdődik, de az új elsejére váró keserves várakozás ideje is lényegesen megrövidül. A koplalás mesterségében pedig igen nevezetes föltétel, hogy lehetőleg — rövid ideig tartson.

TATÁRRABSÁG.

REGÉNY. (Folytatás.)

Irta PEKÁR GYULA.

XVIII.

Huszár Margit.

Tornyosodnak a felhők Rhédey uram pünkösdi királysága felett, maholnap bizony visszahelyezi az új országgyűlés Rákóczyt a fejedelemségbe, — de egy boldog ember azért még mindig van a Bethlen Druzsianna hanyatló udvarában. Warkochy Gábor az a vidám halandó; jóllakván donácziókkal, bánja is ő a Rhédey-világ felfordulását! Majd udvarolja ő az új Fejedelmet is, ha megehül, de addig is vivát az ő szerelmi triumfusa! Rendben a széna Koronkán; nagy garral hirdeti már mindenfelé, hogy ő a szép tatár özvegy mátkája. Meg is lesz a lakodalom és pedig hamarosan, még csak egy útja lesz neki «odahaza», aztán örökre «otthon» is marad a Tholdalagi-várban. Egy hét nem a világ, addig majd eszet ad az öreg asszony Margitnak. Számlálja Gábor úr a lassú perczeket! Estenden szobájába zárkózva nézegeti a lopott aranyláncot; buja csókokkal halmozza el a Margit talizmán-szivét és kéjes szinekkel festi maga elé a közeli boldog jövendőt.

— Enyém léssz hát végre, büszke Huszár Margit! — szól, mohón tárva ki karjait, — én foglak ölelni, csókod virága nekem nyílik! . . .

No, itt a várva-várt reggel. Hosszas cziczomázkodás után Warkochy főemberes díszszel rukkol ki. És szalad a szán a völgyben, a fagyott Maros mentén, Koronka felé . . .

Virradt aznap a Tholdalagi Mihály ősi fészkében is, de kevésbé vidáman. Hárman vannak ott együtt az öreg bástya toronyszobájában. Parancsolóan áll a középen Bessenyey Borbála s a jó Judith támogatja a nagyasszony elé boruló Margitot.

— Asszonyám, könyörgök még egyszer . . . Nincs erőm hozzá!

— Leányom, — kezdi újra az agg hölgy, — a fiadra, az én dédunokámra gondolj, meg arra, hogy szaporodnak a háborús hirek. Maholnap nyakunkon a török, meg a tatár, — nekik essék prédául e csecsemő, az utolsó Tholdalagi?

Emelné szavát az ifjú asszony, de Bessenyey Borbála kurtán végez vele:

— Megmondtam, — meg kell lenni!

Kívülről zaj kél.

— És készülj is már, — teszi még hozzá, — úgy tetszik, most érkezik Warkochy Gábor. Majd beküldöm ide hozzád. Derekas, emberséges választ tégy neki! És most menjünk, — Judith, te velem jösz . . .

Még pár suttogó szó s egy futó csók a bús Judith részéről s aztán úgy, a hogy hagyják, térdenállva, magára marad Margit a toronyszobában. Füle zúg-e csupán, vagy csakugyan mozgolódnának ott künn a folyosón? Csak akkor eszmél, mikor a Warkochy ismerős lépteit hallja közeledni az öreg tölgyfaajtóhoz. Talpra szökik és meredten áll meg; lesütött szemmel úgy várja a Gábor úr jöttét.

A veres ember oldalogva siklik be s nagy óvatosan teszi be háta mögött az ajtót. Az egyszer maga is illetődötten tekint fel; nem tud, nem mer hinni a szerencséjének! Csakugyan itt volna hát végre az a nő, a kit mohó vágygyal oly régóta kiván magának? . . . Igen, itt van a hatalmában, itt áll a parancsára, az övé, ölelheti! Diadallal élvezi a percz gyönyörét. Aztán kajánúl hajladozva, lábújjhegyen indul meg feléje.

— Húgom, — súgja, — itt volnék hát . . . fordítsd rám személyedet!

Ám ifjú Tholdalaginé továbbra is némán mered maga elé. Csak a keble emelkedik a gyászöltöny alatt egyre sebesebben; — nézi Gábor úr ezt a pompás termetet s hirtelen vérszemet kap a buja vágy benne. Nesztelenül somfordál tovább. Egész a közelébe merészkedik.

— Margit . . . szólj már!

Reszket Warkochy az egész testében. Egyszerre aztán vad kéjjel kap a fiatal asszony dereka után:

— Gazember!

Egy nagy sikoly, pillanatnyi heves tusa, majd mellbelökve az ajtóhoz tántorodik vissza a merénylő. Nagyot néz Gábor úr s indulatosan tör ki:

— De hát mi ez? . . . Nékem szives fogadtatást igért a Nagyasszony . . .

Azonban torkán akad a szó. Elképedve bámúl az udvarló, — mintha hirtelen fejjel nőne meg, lángoló arczczal egyenesedik ki előtte Huszár Margit. Nem az iménti alvajáró többé: a hozzáférhetetlen régi viczekirálynő ismét, kinek ébredés sugárzik tágranyitott, fényes szemeiből. Igen, riad Margit a gonosz álomból és mintegy reveláczióban, tisztán lát újra. Visszafojtott indulattal csapja a szót a Warkochy képibe:

— Pusztuljon előlem kegyelmed! . . . csúf

ANTAL GÁBOR ÉS BAKSAY SÁNDOR REF. PÜSPÖKÖK A PÉCSI ÚJ TEMPLOM FELAVATÁSÁNÁL.

A HÉTRŐL.

A dánosi rablógyilkosság. A dánosi pusztán rémes gyilkosság történt. Több oldalról jövő kivánságnak teszünk eleget, mikor bemutatunk nehány képet, melyek erre a borzalmas gaztettre vonatkoznak. Nem nagy lelkiörömmel teszszük. Mert szivünk mélyéből ellenségei vagyunk minden szenzációnak, melynek tárgya gonosztett vagy bűncselekmény. S az a meggyőződésünk, hogy a rabló vagy a gyilkos semmmikép se érdemli meg, hogy arczvonásait megismerje a nagy közönség. A mi szép és nemes, azt lelki élvezettel ismertetjük, a mi csúf és visszataszító, azt legföljebb kötelességből, s nem szivesen.

Bemutatjuk a csárdát, melyet felgyujtottak a gyilkosok, s melynek födele le is égett. Annak a dánosi (helyesebben dánszentmiklósi) pusztának a keleti végében fekszik, mely félszázad előtt is oly hirhedt szerepet játszott a rabló világban. E pusztán egyszerre akasztottak fel hat rablógyilkost egy Pipiske-hegy nevű buczka tetején, mely hely most a miniszterelnök birtokához tartozik. Itt volt a hirhedt Bogár rablóbandának a tanyája is. A Bogár testvérek egyikét Mike-Budán lőtte agyon Balla Kálmán, a bátor pandur-komiszárus, alig nehány puskalövésnyire attól a csárdától, hol a mostani rablás történt. A másik Bogár testvért is Dános közvetlen szomszédságában, a pótharaszti csárdánál lőtték le a rozsvetésben.

Bemutatjuk az elfogott és gyanusított czigányok csapatát is. A Kolompár, Ráfael és Lakatos családok ivadékai majdnem valamennyien, a Károlyné leszármazói, ki nehány esztendő előtt halt meg 106 esztendős korában.

Érdekes, hogy a czigányokat ép ez idő szerint nemcsak minálunk fogdossák össze, hanem máshol is űzik, kergetik. Egy kis képünk azt a jelenetet ábrázolja, midőn a genfi csendőrség állja utját a vándor karaván nak, s nem ereszti át a határon.

*

Népitélet. Budapesten, a csöndes és polgári erkölcsü Józsefvárosban az utóbbi napok folyamán két olyan dolog történt, a mi külön-külön is elég érdekes volt, de megismétlődő voltában karakterisztikus és beszédes jelenségnek is vehető. A Józsefváros népe egy héten belül kétszer rendezett — macskazenét. Ez a tisztesség idáig csak a politika és a szinpad primadonnáinak járt ki, mikor népszerűtlen szerepkörbe tévedtek, most azonban — demokratizálódott. Kapta az egyiket a József-utczában egy Don Juankodó szabómester, a ki egy idegen hölgy szép szeméért lelketlenül ott hagyta a beteg feleségét és a hat gyerekét; a másikat a Práter-utczában egy szatócs, a ki mint háziúr zsarnokoskodott a lakóin. E jelenségek láttára eszünkbe jut az, a mit az Egyesült-Államok erős filozófiájú elnöke, Roosevelt Tivadar mondott pár év előtt, mikor a közvélemény egy része statáriális intézkedéseket követelt a népitélet, a *linchelés* hagyományos szokásának kiirtása, illetve kegyetlen üldözése irányában. Roosevelt akkor a következőket mondotta:

— Ez az eljárás, ez a hagyomány, a mely az igazságszolgáltatás hivatalos szervei megkerülésével itél és hajt végre itéleteket, mindenesetre jogtalan, de nem menthetetlen, mert nem erkölcsi alap nélkül való. Az ilyen itélkezés a lelkekben élő és megbántott erkölcsi érzés haragos kitörése. Minden esetre türelmetlen kitörés, eljárásában hibázó, de forrásában el nem itélhető, mert ez a forrás; szolidaritás az erkölcscsel és szolidaritás azokkal, a kikkel az erkölcsöt, az igazságot, a méltányosságot vagy az emberséges érzést legázoló cselekedet történt. A munkájában lehet elitélendő, de a motivumai nem nélkülözik a tiszteletreméltóság miden föltételét.

Budapesten linchelés nem történt, se a kegyetlen szabót, se a zsarnokoskodó háziurat nem akasztották lámpavasra, csak — megboszantották és csuffá tették mind a kettőt. Ez — sok formai kellék híján — semmi esetre se jelenthet igazságszolgáltatást, de mond annyit, hogy e sok mindenfelől összegyűlt nagyvárosi népben is fejlődik az erkölcsi együttérzésnek egy olyan mértéke, a mely nem hagyja egészen magára az elhagyottat, a gyöngét, a kiszolgáltatottat és keresi a rajtuk esett sérelem megtorlásának az eszközeit. Hála Istennek, az indulata, a természete nem olyan, hogy linchelne, de erkölcsi szolidaritása elég erős arra, hogy az emberségességen esett sérelmet, ha az ütés nem az ő lelkét érte is, a magáénak érezze és fájlalja. És végre is egész erkölcsi rendünk ennek az érzésnek a köveiből épül.

*

A négy elsejes mozgalom. Tisztviselők, hivatalnokok immár hetek óta folytatnak tanácskozásokat egy reform előkészitésében, a melyet magukra nézve hasznosnak és üdvösnek tartanak. A reform az lenne, hogy a kik most havonta kapják a fizetésüket, ezentúl hetenként kapják, mint a hogyan például az ipari munkások. Ez a fizetési rend Amerikában általános: ott nemcsak a munkás, hanem a hivatalnok is hetenként kapja meg a járandóságát. Ezt a mozgalmat nevezték el tréfásan négy elsejes mozgalomnak, mert ha a reform megvalósul, akkor négy olyan napja lesz a hónapnak, a mely az *elsejének* azzal a kellemes tulajdonságával ékeskedik, hogy — pénzt kap az ember. Minden botnak két vége van. A havi fizetésből élő emberek között szállóige lett az az igazság, hogy minden elseje — harmadikáig tart és negyedikén már a harminczegyedike kezdődik. A követelt új szisztéma tehát a hogy megszaporitja az elsejek számát, ugyanúgy megnégyszerezi a harminczegyediket is. Száz forint akkor se több, ha négyszer huszonöt forintra osztják, sőt kevesebb is olyankor, ha például az embernek ötvenre van szüksége, mert akkor a hiányzó huszonötöt kölcsön kell kérni. A kölcsönpénzért pedig kamatot fizet az ember. De azért a követelt reform még se ok nélkül való.

A FORRÁSNÁL. — Neogrády Antal rajza.

25. SZÁM. 1891. BUDAPEST, JUNIUS 21. XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt | egész évre 12 frt | fél évre ... 6 • | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG | egész évre 8 frt | félévre ... 4 • | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre 6 frt | félévre ... 3 • | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ.

A SZÉKESEGYHÁZ FÖLSZENTELÉSÉRE.

Hazánk legrégibb székesegyházának ünnepélyes fölszentelésére ma utazott le az apostoli király. A nemzet figyelme a hagyományos ragaszkodás bensőségével fordul oda, hol a király koronája ragyog.

Van ünnep ismét az országon! Ünnepel a vallásos kegyelet, mely az ősök által emelt alkotásokat elpusztulni nem engedi; ünnepelnek a szépművészetek, melyek vetélkedve siettek régi fényébe helyezni vissza a századok viharaitól megtépett épületet, közel kilencz százados emlékét és tanúját a nemzet viszontagságos történetének.

A pécsi dóm alapítása felnyúl az első apostoli király koráig. Oly emléke az nemzetünknek, mint a szent korona, mely Szent István homlokát érinté, melyhez fogható nincsen széles e hazában.

Kilencz éve mult, hogy Pécs fenkölt szellemű püspöke, *dr. Dulánszky Nándor*, székesegyházának stilszerű helyreállítását megindítá. Nagy feladat volt ez, tele beláthatatlan esélyekkel. De fáradást nem ismerő férfi volt, a ki e föladatra vállalkozott s a fáradhatatlan kitartás, melylyel e főpap temploma helyreállításán csüngött, méltán megérdemlé, hogy társul szegődött mellé az a geniális alkotó erő, melylyel *báró Schmidt Frigyes* építészeti főtanácsos a reá bizott műemléket, az elébe halmozódott roppant nehézségek daczára, rekonstruálta.

Előttünk feküsznek az első tervek, mint halvány árnyéka azon hatásnak, melyet a hatalmas, színpompától és aranytól ragyogó épület valójában gyakorol a szemlélőre.

Végig mehetünk hazánk stilszerűn helyreállított műemlékein, elkezdve a néhai Simor János primás által még győri püspök korában restaurált Héderváry-kápolnán, a nemrég fölszentelt garam szent benedeki templomig: a pécsihez nemcsak hasonlót, de azt megközelítőt sem fogunk találni. Fejedelmi módra emelkedik ki közülök terjedelemre, fényre és pompára egyaránt.

És kis hija, hogy a dolog így esett s nem ütött ki balul. Még boldogult Kovács Zsigmond püspök idejében értelmetlenség és esetlen kezek törtek a páratlan műemléknek vesztére; de a szerencsétlen terv — szerencsére — papiroson maradt. Halálos vétek lett volna érette, ha, mint tervben volt, bevakolták volna értéktelen hamis márványnyal, mint a hogy azt a magyar Sionnak metropolis egyházával tették, tengernyi költséget fordítva reája.

A pécsi székesegyháznak mai alakjában történt fényes rekonstrukcziója első sorban dr. Dulánszky Nándor püspök érdeme. Ő mentette meg a pécsi dómot attól a fenyegető veszedelemtől, hogy nemes formáiból kiforgattassék, s az ő áldozatkészsége rekonstruáltatta a XI. század nevezetes alkotását oly fénynyel, annyi szépséggel, a mennyit még a művészetek szülőhazájában, Olaszországban is ritkaság látni egy épületen.

Zelesny Károly fényképe után.

A PÉCSI BAZILIKA BELSEJE. — A főhajó és a főoltár.

mind egyházi tárgyúak. Részint az oltári szentség alapításának, részint Jézus életének és szent szíve imádóinak történeteit és alakjait ábrázolja. Rendkivül sikerült és kiemelkedő az a freskó, mely az «Ur teste kápolná»-jában oltárkép gyanánt szolgál. Ezen a képen Krisztus, az Isten báránya, ki vérét ontotta a világ bűneiért, mennyei dicsősége közepett az utolsó napon az üdvözülteket, nevezetesen a magyar szenteket fogadja. Igen hatásos a «Krisztus kicsufoltatása» czímű freskó is, melyet be is mutatunk.

Székely Bertalan freskói, melyek a Szent-Imre és Szent-Mór kápolnákat diszítik, túlnyomólag magyar történeti tárgyúak. Különösen szépek «Szent István felajánlja koronáját Szűz Máriának», a «Patrona Hungariae», továbbá «Imre herczeg látománya a veszprémi székesegyházban és szüzességi fogadalma»; «Szent László Horvátország meghódítása végett átkel a Dráván Vaskánál»; «Szent Margit a margitszigeti zárdába lép», «Capistran János tábori misét mond a nándorfehérvári csata előtt.» Ez a kép remek kompoziciója, diskrét szinei és tökéletes alakjai miatt a legfőbb ékessége a templomnak. Végül ebben a Szent-Imre kápolnában van «Mária megkoronáztatásának» remek festménye. A Mór-kápolnát is Székely Bertalan festette ki, csupa magyar történeti képekkel, melyek Szent Mór második pécsi püspök, előbb pannonhalmi benczés szerzetes élettörténetét tárgyazzák. Különösen megragadó képek: «Mór felszenteli a pécsi székesegyházat»; «Két püspök társával, kik a Vatha-féle lázadás kegyetlenségeitől megmenekültek I. Endrét Fejérvárott megkoronázza». Mind e képek jelenetei Szent Imre herczeg életirójának művéből és több krónikából merítvék. Székelytől, valamint Lotztól több freskót találunk az *alsó-templomban* is, mely a maga nemében speciálitását képezi a templomnak.

A mostani restaurálás után a szentély lépcsőzetét két oldalt a negyedik pillérpár külső oldalán áttörő két márványlépcsőzet vezet az alsó-templomba, mely épen akkora, mint a fölötte levő szentély. Hoszsza 25 m., szélessége 21 m., magassága azonban csak 4·89 m. A boltozatokat három sorban elhelyezett 16 karcsu oszlop és négy izmos faltömb tartja, melyek tulajdonképen a felső templom pilléreinek alapfalai. Az itt elhelyezett egyetlen oltár Krisztus koporsóját tünteti fel, itt fognak tartatni a nagypénteki szertartások, innét indul ki nagyszombaton este a feltámadási körmenet. Nemcsak ennek az érdekes alsó templomnak, hanem magának az egész székesegyháznak rendkivüli diszét es kincsét képezik az altemplom lejáratának oldalfalain elhelyezett szoborművek, melyek a keresztény egyház három nagy korszakát tüntetik fel az események kőbe faragott lánczolatában. Ezeket a szoborműveket dr. Czobor Béla útbaigazítása nyomán, az itt talált, de csonka domborművek után *Zala* György készitette, abban a XI. századbeli modorban, honnét ezek a töredékek ránk maradtak. Ezek a szobrocskák már eddig is sok dicséretet szereztek létrehozóiknak.

Dr. DOLENECZ JÓZSEF.

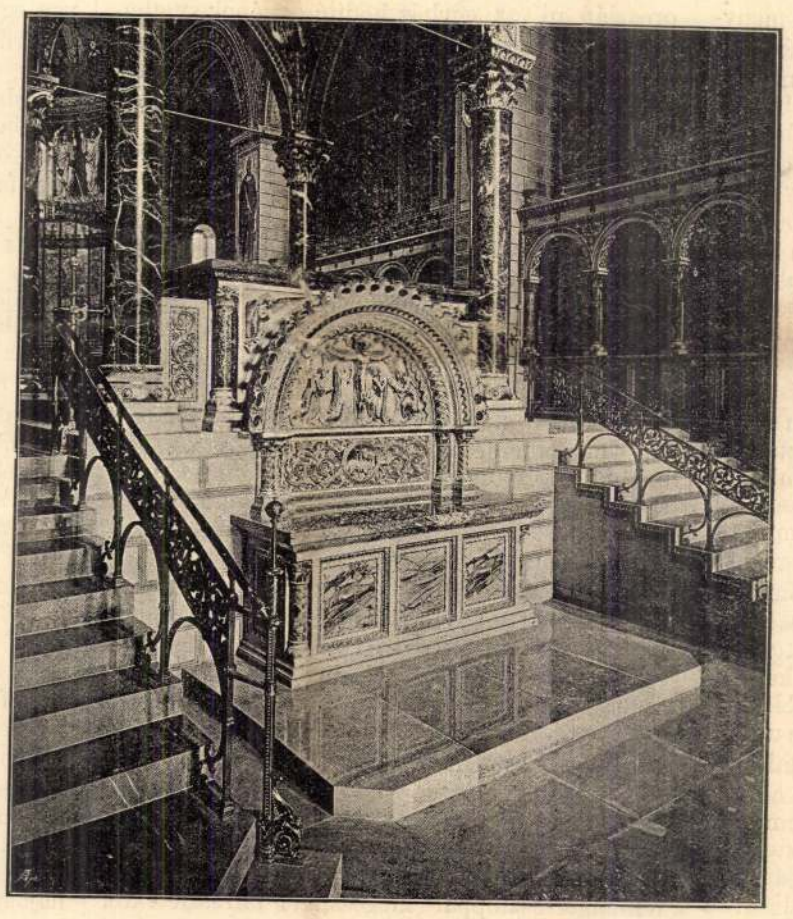

Zelesny Károly fényképe után.

NÉPOLTÁR. — LÉPCSŐZET A FŐOLTÁRHOZ.

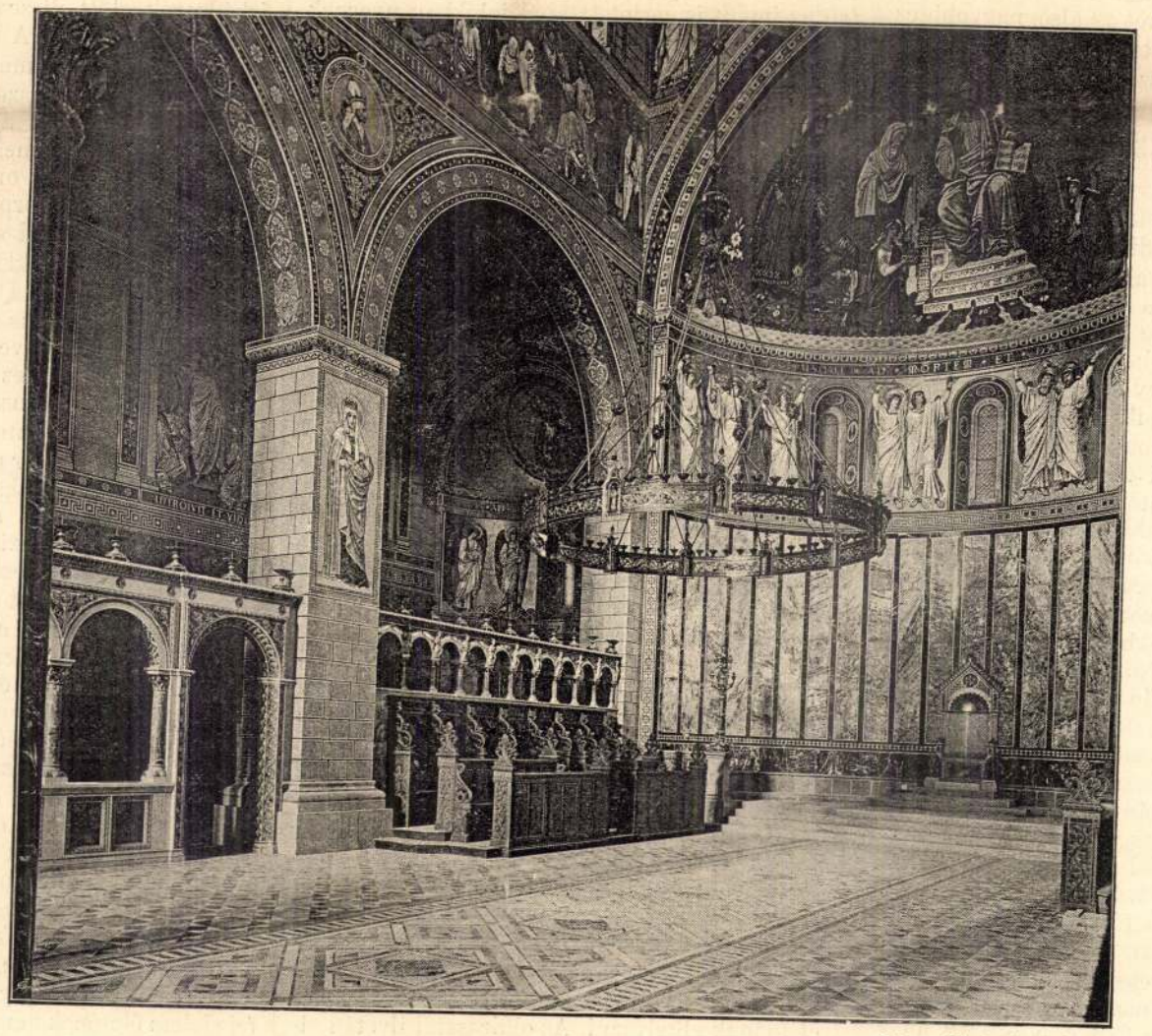

Zelesny Károly fényképe után.

FŐAPSIS. — PÜSPÖKI ÉS KANONOKI SZÉKEK.

A PÉCSI BAZILIKA BELSEJE.

EGYVELEG.

* **Manipur** elfoglalása után igen értékes nagy könyvtárt fedeztek fel egy a palota mellett levő templomban, mely szerencsére a rombolás közepette sértetlenül maradt. Az angol hatóság intézkedett, hogy az értékes leletben szakértők tehessenek tanulmányokat.

* **Harisnyák emberi hajból.** A khinai halászok a rendes gyapot-harisnyák felett még emberi hajból készült harisnyákat is hordanak, mint a mely hitük szerint legjobban védi meg őket a meghülés ellen. Az emberi hajat Khinában, habár Európába is nagy mennyiséget küldenek ki, igen sokfélekép használják s az apróbb hulladékokat trágyának gyüjtik össze.

* **Kalapfeltevés szertartása** (se cubrieron) folyt le nemrég Madridban. Több újonan kinevezett vagy öröklött méltóságában megerősített grand jelent meg a királynő előtt, hogy ott gyakorolja azon ősi privilégiumot, hogy a király előtt is feltett kalappal lehetnek. A szertartás az összes miniszterek, diplomaták, a katonai s polgári főhatóságok jelenlétében nagy szertartások között történt, a királyi palota fegyvertermében. A királyné a régi szokásokhoz teljesen ragaszkodott.

* **A kaliforniai óriás fák** nagy veszélyben forognak, mivel a gazdag emberek között divattá lett, hogy egy-egy ily óriást levágatnak s kuriozumként megőrzik. A kaliforniai tudós társaság megkereste a kormányt, hogy a hóbortos divatot gátolja meg, és a gyógyörü természeti ritkaságok megmentéséről gondoskodjék.

* **A dahomeyi szultán** rendjelt alapitott «Porto Novo csillaga» czím alatt. Alapjában a franczia becsület legió rendjeléhez hasonlít, de a kereszt közepén fekete a csillag van s kék és piros szalagon függ. Az okmányon Franczia ország képe van, a mint védelmébe vesz egy térdeplő dahomeyi nőt.

* **Papirhajókkal** tettek kisérletet az amerikai tengerészetnél. A kisérlet jól sikerült, a hajó teljesen vizmentes maradt s fél annyi sulya is alig van, mint a rendes fából készült dereglyéknek.

* **Az új mumia-leletet** Deir-el-Bahari mellett már Kairóba szállitották a Ghizeh múzeumba. 163 mumia és 75 papyrus van a gyűjteményben, az előbbiek a 21-dik dynastia korából valók, nagyobb részt Ammon papjai, de vannak közöttük tábornokok s más előkelőségek is, kiknek egyházi méltóságuk is volt.

* **Háromféle nyelv** uralkodik Japánban a müveltek között, menynyiben némely szavakat és kifejezéseket csak férfiak, némelyeket csak nők s ismét másokat csak gyermekek beszélnek. A nők nyelvét tartják legfinomabbnak és legudvariasabbnak s ezért a férfi is, ha udvarias akar lenni, a nők nyelvét használja, míg a gyermekek szavának használata a felnőtteknél elpuhultságot jelez. A japáninak általában nagyon kell vigyázni szavai megválasztásában, mivel minden társadalmi rangfokozathoz az illem különböző kifejezéseket tart méltónak.

* **Lajos bajor király** óriási adósságának végső részét most, halálának 5-ik évfordulójakor (junius 13-án) fizették ki. A költség mügyüjteménye egy részének eladásából és regényes palotáinak belépti dijaiból került ki. Lajos király különben nem mondható igazán pazarlónak, mivel mükincsei alig kerültek 4 millió forintba s ma legalább 10 milliót érnek.

* **A czethal sulyát** felnőtt korában átlag 2000 mázsára becsülik.

* **Tevetenyésztés Európában.** Az Európában megforduló tevék legnagyobb része nem Afrikából vagy Ázsiából ered, hanem Olaszországból. Piga közelében ugyanis már a keresztes háborúk korszaka óta rendesen tenyésztik a tevét, s innen veszik az állatseregletek a szükséges példányokat.

25. SZÁM. 1891. BUDAPEST, JUNIUS 21. XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt | egész évre 12 frt, fél évre ... 6 « | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG | egész évre 8 frt, félévre ... 4 « | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre 6 frt, félévre — 3 « | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ.

A SZÉKESEGYHÁZ FÖLSZENTELÉSÉRE.

Hazánk legrégibb székesegyházának ünnepélyes fölszentelésére ma utazott le az apostoli király. A nemzet figyelme a hagyományos ragaszkodás bensőségével fordul oda, hol a király koronája ragyog.

Van ünnep ismét az országon! Ünnepel a vallásos kegyelet, mely az ősök által emelt alkotásokat elpusztulni nem engedi; ünnepelnek a szépművészetek, melyek vetélkedve siettek régi fényébe helyezni vissza a századok viharaitól megtépett épületet, közel kilencz százados emlékét és tanúját a nemzet viszontagságos történetének.

A pécsi dóm alapítása felnyúl az első apostoli király koráig. Oly emléke az nemzetünknek, mint a szent korona, mely Szent István homlokát érinté, melyhez fogható nincsen széles e hazában.

Kilencz éve mult, hogy Pécs fenkölt szellemű püspöke, *dr. Dulánszky Nándor*, székesegyházának stilszerű helyreállítását megindítá. Nagy feladat volt ez, tele beláthatatlan esélyekkel. De fáradást nem ismerő férfi volt, a ki e föladatra vállalkozott s a fáradhatatlan kitartás, melylyel e főpap temploma helyreállításán csüngött, méltán megérdemlé, hogy társul szegődött mellé az a geniális alkotó erő, melylyel *báró Schmidt Frigyes* építészeti főtanácsos a reá bizott műemléket, az elébe halmozódott roppant nehézségek daczára, rekonstruálta.

Előttünk feküsznek az első tervek, mint halvány árnyéka azon hatásnak, melyet a hatalmas, színpompától és aranytól ragyogó épület valójában gyakorol a szemlélőre.

Végig mehetünk hazánk stilszerűn helyreállított műemlékein, elkezdve a néhai Simor János primás által még győri püspök korában restaurált Héderváry-kápolnán, a nemrég fölszentelt garam szent benedeki templomig: a pécsihez nemcsak hasonlót, de azt megközelítőt sem fogunk találni. Fejedelmi módra emelkedik ki közülök terjedelemre, fényre és pompára egyaránt.

És kis híja, hogy a dolog így esett s nem ütött ki balul. Még boldogult Kovács Zsigmond püspök idejében értelmetlenség és esetlen kezek törtek a páratlan műemléknek vesztére; de a szerencsétlen terv — szerencsére — papiroson maradt. Halálos vétek lett volna érette, ha, mint tervben volt, bevakolták volna értéktelen hamis márványnyal, mint a hogy azt a magyar Sionnak metropolis egyházával tették, tengernyi költséget fordítva reája.

A pécsi székesegyháznak mai alakjában történt fényes rekonstrukcziója első sorban dr. Dulánszky Nándor püspök érdeme. Ő mentette meg a pécsi dómot attól a fenyegető veszedelemtől, hogy nemes formáiból kiforgattassék, s az ő áldozatkészsége rekonstruáltatta a XI. század nevezetes alkotását oly fénynyel, annyi szépséggel, a mennyit még a művészetek szülőhazájában, Olaszországban is ritkaság látni egy épületen.

Zelesny Károly fényképe után.

A PÉCSI BAZILIKA BELSEJE. — A főhajó és a főoltár.

És a mester, kinek nevét, mint a középkori építészeti műemlékek regeneratoráét az egész művelt világ ismeri, lelkesedése egész hevével csüngött kilencz éven át ezen az ő utolsó alkotásán, belé lehelte alkotó szellemének vallásos bensőségét.

A lélekemelő ünnepély harmóniájából hiányzik az ő alakja. Az alkotó elköltözött. Nehány hónappal előbb ragadta el a halál, mint a hogy művét fölszentelik.

Holnap, ha felhangzanak a pécsi dóm aranyos márványfalai között az orgona hangjai és a chórus méltóságteljes éneke: az egész nemzet át fogja érezni, hogy az ősök emléke iránt táplált kegyeletet, a vallásosságot, nemzeti ereklyéinkhez való ragaszkodást és a művészetek dicséretét hirdetik hangjai.

A király kegye, melylyel e fényes dóm fölszentelésének ünnepélyét jelenlétével emelni elhatározta, újabb bizonyíték arra, hogy népének dicső emlékei és művészi törekvései iránt atyai jósággal és méltányló érzéssel viseltetik. A zárkőbe vésett szavak unokáknak, késő nemzedéknek fogják hirdetni az apostoli király vallásos lelkületét; a fáradhatlan főpap buzgóságát, az alkotó építész művészi erejét pedig hirdetni fogja maga a mű, mely nemcsak hazánkban, de egész Közép-Európában is egyik büszkesége az egyházi műépítésnek.

Dr. Czobor Béla.

A PÉCSI BAZILIKA.

I. A pécsi bazilika múltja.

A hazánk és nemzetünk felett elvonult viharok majdnem mindent elsöpörtek a nagy magyar előidőkből, mi szép, mi nagy, mi ragyogó volt; még romjait sem hagyták meg nekünk, hogy elmúlt nagy időknek alkotásaira emlékeztessenek. Puszta maradt a telek, a határ és a feledő kor gondtalan gyermeke nem tud a nagy multról. Kevés épületünk van, mely csak nehány száz évet is elért; közel 900 éves épületemlékünk a pécsi székesegyházon kivül pedig nincs is. Ez az egy nagy időnek, közel 900 évnek tanuja tehát nemzeti és állami életünk 1000 esztendejéből. Bizony megérthető, ha az épület küszöbét átlépve, a vallási buzgalom a honfiúi kegyelet meleg érzelmeivel egyesül szivünkben.

A pécsi székesegyház építését Ipolyi Arnold Péter királyunknak, Henszlmann Calanus püspöknek tulajdonítják. Részünkről Szent István királyt tartjuk alapítójának és építőjének. Kitünik ez a pécsi püspökség alapító leveléből, mely 1009 évben adatott ki. Ennek értelmében ezt a püspöki megyét alapító szent király, az apostolok fejedelméről, Szent Péterről nevezi el, kinek tiszteletére van szentelve a bazilika mai napiglan. Már pedig arra nincs eset, hogy az egyházmegyéről nevezték volna el a templomot és nem megfordítva.

Azt, hogy *Szent István*, ki a pécsi püspökséget alapította, egyszersmind a bazilikát is építtette, kétségbe vonni, de megdönteni nem, csupán Kézai Simon ezen megjegyzése nyomán kezdték: Petrus (t. i. a második magyar király) Quinque-Ecclesiis subterratus, quam fundasse perhibetur.» Az lehetséges, hogy *Péter* király e templomban temettetett el, több adat szól mellette, de azt, hogy a pécsi bazilikát Péter király alapította és építtette volna, el nem hihetjük. Mert a templomnak Péter halálakor késznek kell vala lenni, máskülönben temetkezési helyül, plane király számára, nem szolgálhat. Péter király azonban csak három évig (1038—1041.) uralkodott, folytonos viszály és háboruk között; tehát a rövid és zavaros idő alatt, tekintetbe véve az akkori primitivebb építkezési eszközöket is, lehetetlen volt e roppant bazilika felépítése. Különben is Péternek, e szilaj jellemű férfiúnak, kinek egyéb kegyeletes tényeivel más helyütt sehol sem találkozunk, elfogulatlanul nem tulajdoníthatjuk a templom építését. Azt már azonban megengedhetjük, hogy Péter király alatt fejeztetett be az építkezés, ki aztán itt el is temettetett.

Szent István királynak e mai napig fennálló bazilikája számos és pedig fontos történeti esemény szinhelye lett a hosszú századokon keresztül és az anyaszentegyház több ünnepelt szentjének lába nyomát őrzi. Tudjuk, hogy az alapító szent király nejével, Gizellával, és fiával Szent Imre herczeggel gyakran megfordult Pécsett és meglátogatta a templomot, hol a magyarok apostola Szent Gellért püspök és martir prédikált a magyar népnek. A bazilika második püspöke Szent Mór volt, kit a legenda szerint annyi gyöngéd kötelék füzött Szent István családjához. Számos feljegyzés tanusítja, hogy a szerencsétlen véget ért *Péter* király ebben a bazilikában temettetett el. Az alsó templomba helyezik sírját, melynek azonban már nyoma sincs. A restaurálás kezdetével a bontás alkalmával egy igen régi sirra akadtak a templom hajójában, mélyen a föld alatt. A hatalmas csontok, arany rojtok és szövetdarabok és a talált csontpálcza, mely buzogányhoz hasonló, arra a gondolatra vezethették pillanatra a szemlélőt, hogy ez a második magyar király sírja. Azonban általános meggyőződés szerint *More Fülöp* pécsi püspök sírjának tartják, ki 1526-ban a mohácsi csatában esett el.

Ebben a templomban koronázták *Salamont*, I. Endre fiát királylyá, 1064. év húsvét napján. E tény rendkivül fontos állami életünkre nézve. A fejledező magyar államot ugyanis a szenvedélyes trónviszály, mely András és Béla fiai között felmerült már-már végromlással fenyegette. E trónviszály itt e szent helyen szünik meg. Ezt az ünnepélyt Thuróczy a következő ékes szavakkal irja le: Salamon király és Géza herczeg húsvét ünnepét az egész udvarral (cum plena curia) Pécsett ünnepelték meg. Ugyancsak húsvét napján, az ország előkelőinek segédletével *Géza vezér kezei által* (igen érdekes közjogi momentum) tiszteletteljesen megkoronáztatott és Szent Péternek, az apostolok fejedelmének ékes székestemplomába szent mise hallgatására dicsőségesen bevezettetett. A magyarok egész serege, látván a király és a vezérnek (dux) békéjét és egymás iránti kölcsönös szeretetüket, dicsérték az istent, a béke szeretőjét és nagy öröm lőn a népben. «Quod, tanta Hungarorum lætitia omnium celebratum, ut diem publicæ hilaritatis inter festos retulerint» (Az egész magyar nemzet örömárban úszott és e napot közünnepül ülték) — mondja e napra vonatkozólag Bonfinius.

Azonban e fényes, békés korszaknak csak előestéjét érte meg a pécsi bazilika, mely a koronázási nap utáni éjjelen, melléképületeivel együtt, rögtön támadt tűz által elhamvasztatott és csak 1101. évben *Kálmán* király alatt épült fel hamvaiból. Ugyanebből az évből birunk első teljes feljegyzést a pécsi káptalan állapotáról. A pápai bullákban ez időből számos említését találjuk a fényes templomnak, melynek emelésére sokat tett *Calanus* (1187—1219.) pécsi püspök, ki érseki palliummal ruháztatott fel, melyet azóta a pécsi püspökök kiváltságképen viselnek.

A tatárjárás alatt a többi dunántúli egyházakkal együtt a pécsi bazilika is feldulatott. Az éjszakkeleti toronynak oldalkövei köztudomás szerint egész a mostani restaurálásig, az ez alkalommal pusztító égés nyomait mutatták. A tatárok pusztítása után a bazilika 1335-ben épül fel ismét. Folytatva történeti vázlatunkat, följegyezhetjük, hogy megfordult gyakran e templomban *Nagy Lajos* királyunk, a hajdani híres pécsi egyetem nagynevű alapítója; hasonlóképen *Zsigmond* király, ki többször tartózkodott Pécsett. Mindkettőtől alapítványt is bir a templom. *Mátyás* király leghivebb barátja «Janus Pannonius» (az első magyar nyelvtan irója) pécsi püspök volt, kit Mátyás király több alkalommal meglátogatott Pécsett és misét hallgatott a bazilikában. Fia pedig *Corvin* János a szerencsétlen sárvári ütközet után a szent koronát is magával hozva, itt talál menedéket, *Zsigmond* pécsi püspöknél, ki tántoríthatlan híve maradt. 1495 márczius 1-én II. *Ulászló* király Pécsre jött, márczius 3-án itt fogadja vissza kegyeibe Ujlakyt, de még márczius 25-én is itt tartózkodik. Mert a följegyzések szerint e napon, mint Gyümölcsoltó-Boldogasszony ünnepén, a király jelen volt a bazilikában, *Tamás* pécsi prépost új miséjén és offertoriumkor 4 forintot ajánlott fel, a mi az akkori értékviszonyok között nagy összeg lehetett. Ő utána magyar király nem fordult meg a pécsi bazilikában egész 1880 szept. 28-áig, midőn dicsőségesen uralkodó királyunk, *I. Ferencz József* pécsi látogatása alkalmával e templom küszöbén fogadtatott a klérus által és «Te Deum»-ra szerencsés megérkezése fölött, a bazilikába bevezettetett.

Az 1526. évi mohácsi vész után a törökök Pécs városát azonnal elfoglalták és a keresztet, papjaival együtt, a városból számüzték; az összes templomok, így a székesegyház is török kézre kerültek. Azonban a székesegyházat a törökök teljesen épségben meghagyták. Némelyek, biztos történeti adatok nélkül, azt állítják, hogy ezt a fényes bazilikát a törökök istállónak, fegyvertárnak, fürdőnek, gyárnak használták. Azonban mind ezt az állítást történeti emlékek és tények megczáfolják, sőt a mellett bizonyítanak, hogy a bazilikát a törökök szent helynek tartották meg a maguk számára. Ezt bizonyítja a *Szathmáry* György (1505—1521) püspök által emelt és most is, a restaurálás után, teljes épségében a «*Corpus Christi*» kápolnában meghagyott, gyönyörü, renaissance-stylben épült márvány oltár, mely mindenesetre leromboltatott volna, ha a hely profanáltatik. Ezt bizonyítják továbbá a számtalan felirások a templom falain, melyek a korán, vagy a keleti bölcsek jeles mondásait tartalmazzák, török, arabs, perzsa nyelveken. Ezeket a jeles mondásokat *Skerletz* Károly cs. kir. kamarás, orientalista 1845-ben le is másolta és lefordította magyarra. Ime itt van néhány mutatvány ezekből a törökkorbeli felirásokból:

I. *El-hamdu lillahi elessi la malik (fissema welerdh) illahuwe.* (Dicsérd Istent, kivüle nincs birtokos égben és a földön.)

II. *La illah illallah Mohamed resus Allah.* (Nincs Isten, Istenen kivül és Mohamed küldöttje Istennek.)

III. *Taallum ja feta wel — dschehl aar we la jerdha biha illa himar.* (Tanulj, oh ifjú! mert a tudatlanság szégyen, s azzal csak a szamár elégszik meg.)

IV. *Men mate fi kolufil-ilmi fekad sabaka shehiden.* (Ki a tudományok nehézségei között hal meg, a vértanut megelőzi érdemben.) stb.

Kétségkivül, ha a pécsi bazilikát a törökök profanálták volna, ezek a mondatok falaira nem kerülnek. Tehát vagy templomnak, vagy iskolának, vagy talán dervis-kolostornak használták. De erre vonatkozólag, t. i. hogy szent hely maradt, van még egy közelebbi történeti adatunk is. Ugyanis 1631-ben villámcsapás által az egyik torony megrongáltatott és ugyancsak a török által állíttatott helyre, mint azt a következő török feljegyzés bizonyítja: «*Wakad el — muba-*

scharet Ahmed Aga Belgrádi.» («Megkezdetett, t. i. a torony helyreállítása, belgrádi Achmed aga által 1041-ben» vagyis a keresztény időszámítás szerint 1631-ben.) Igy tehát 143 év mulva a török kezéből épségben került ki a bazilika, miután a török 1686 szeptember végén Pécsről kiüzetett.

Azonban 1690. évben a várba, hol a templom volt, német zsoldosokat (Hofkirch-ezred) szállásoltak be, a kik azután a bazilikát kifosztották és annyira megrongálták, hogy *Radonay* püspöknek (1687—1703) Baranyamegye rendeihez kellett folyamodni építkezési segélyért s miként az 1701 május 23-áról kelt jegyzőkönyv tanusítja, 200 kocsit rendeltek az építkezéshez. De alig, hogy újból felépült hamvaiból a bazilika, ismét újabb rombolás érte. Ugyanis 1704-ben Rákóczi kuruczai által, kik Pécs városát ostromolták, ágyúgolyókkal, különösen a szentély boltozata belövetett és *Nesselrod* Vilmos gróf pécsi püspök (1703—1732) állítja helyre. Ugyanekkor az isteni tisztelet fényének emelésére és a templom jó karban tartására az egyházmegyei törzsvagyonból, királyi jóváhagyás mellett, 325 egész telekből álló birtok szakittatott ki a templom számára. Ezután a béke napjai következtek e szent hajlékra. 1740-ben fényes «Te Deum» tartatik a bazilikában magyar, német, illyr szent beszédekkel, miután a borzasztó epemirigy, mely Pécs lakóinak felét kiölte, — megszünt. Végül följegyezhetjük, hogy *II. József* császár fivérével, Albrecht főherczeggel, 1770. május 4-én e főegyházban misét hallgatott, 1818 szeptember 21-én pedig *Ferdinánd* főherczeg, később V. Ferdinánd magyar király (1835—1848.) fordult meg a bazilikában.

II. A pécsi bazilika eredeti stilje és változásai.

A pécsi székesegyház eredetileg három hajós román bazilika, szentély alatti tágas alsó templommal, három kerek apsissal és kiszögellő négy sarok toronynyal. Alaprajza téglányt mutat, melynek oldalai a négy világtáj felé tekintenek. A főbejárat a nyugati oldalon van. A kiemelkedő főhajót a két mellékhajótól tizenhat négyszögű pillér választja el. A templom eredetileg nem volt boltíves, hanem az olaszországi minták szerint famennyezettel volt ellátva. Az egész épület faragott kövekből van és az egész tervezete határozottan a XI. század műizlésére vall. Henszlmann szerint azonban a sarokra épített és a templom testéből teljesen kiszökellő négy torony specziális magyar építési sajátosság és a tornyok elhelyezése valóban egészen elüt a külföldi román templomoktól. Állítólag e tornyok erődítési czélra szolgáltak.

Az imént vázolt hosszú történeti idő folyamán és annyi viszontagságok következtében a bazilika eredeti alakjából és pedig a jóizlés rovására, annyira kivetközött, hogy korunk művésze már csak az alaptervezetből és a történész négy, bár csonka román toronyból és némely stilszerü maradványokból ismerhet vala rá, az eredetileg román bazilikára. Messze vezetne tüzetesen megállapitani azokat az időpontokat, mikor mindezeket a változtatásokat eszközölték. De részint történeti események, részint pedig műtörténeti emlékekbe támaszkodva, megjelölhetjük az újitások és változtatások korát.

Tudjuk, hogy a bazilika 1064-ben leégett és *Kálmán* király alatt 1101-ben épült fel újra. Valószinü, hogy ekkor a stiljén változás nem történt. Hisz alig néhány évtized mult el a templom építése óta, és ily rövid idő alatt az izlés aligha változott. Körülbelül 200 év mulva *Calanus* püspökről (1187—1219.) olvassuk, hogy sokat tett a templom ékesitésére nézve. Ugyancsak ebben a korban jönnek divatba a kőboltozatok és valószinü, hogy ő rakatott először az eredetileg famennyezet tartására szánt falakba kőboltozatot.

De már nagy változáson megy át a templom stilje a tatárdulás után, midőn 1345-ben ismét felépült, miként azt VI. Kelemen pápa ez évi október 9-én kelt búcsúlevele tanusitja. Ez időszak ugyanis összeesik azzal a dómépitkezési forradalommal, mely az eddigi román műizlés uralmát megszüntetve, a góth izlést honosítja meg és ennek az újitási szeszélynek esett áldozatul a pécsi román bazilika is. A szentély főapsisát a középhajóval egyenlő magasságra emelik s a szentély boltozatát tiszta góth izlésben épitik és az egész templomot megrakják fantasztikus góth ékítményekkel. Miként a mostani restaurálás alkalmával, a bontásnál napfényre került, góth-izlésü szines domborművekkel telepitik meg sürüen a szentélyt. Hogy a góth templom titokzatos magasztosságát is érzékithessék, teljesen besötétitik a dómot. A középhajó eresze alatti román izlésü ablakokat betömik s a nyugati homlokzaton két hosszukás góth ablakot vágnak, hasonlóképen a szentély falain is, a szentháromságot jelző három román ablak helyett egy nyilt góthikus ablakot törnek. Ezek voltak azután egyedüli szegényes világosság-forrásai az egész roppant bazilikának. Természetesen ily setétségben értelme sem lévén a román bazilika belsejét ékitő gazdag festményeknek, ezeket a tudatlan kezek bemázolták. A bontásnál a levakart mészréteg alatt nagy számban találtak ily fresko-maradványokat, melyeknek gazdag szinezete, pazar aranyozása, mely azokon pompázik, leghivebb tanuja jámbor őseink vallásos áhitatának s a bazilika hajdani fényének.

A kőboltozat nyomása alatt azonban a nem e sorsra szánt oldalfalak tágúlni kezdtek s mármár katasztrófával fenyegettek. Ezt kikerülendő, — a középkor szokása szerint, — a négy torony közé az oldalfalak mellé, mintegy támogatóul, kápolnákat épiteni siettek. *Zsigmond* (1473—1505.) pécsi püspökről emlékezik meg Koller, a pécsi egyházmegye mult századbeli történetirója, hogy a kápolnákat ő épitteti; a roskadozó boltozatot kijavíttatja és a templom diszitésének emelésére VI. Sándor pápától *Jakab* olasz benczést, ki a festésben hires vala, egy évi időtartamra kéri, mit a pápa, 1500. évi október 10-én kelt oklevelével meg is enged. Ugyancsak a mostani restaurálás kezdetén a bontásnál több fali festményre akadtak, melyeket Jakab barátnak tulajdonitanak. A török uralmat azután ebben az állapotban élte át a templom, melyet 1690-ben a német zsoldosok, 1704-ben Rákóczi kuruczai megrongálnak, de már 1707-ben ujból felépül. Hogy minő stilusban történtek ekkor az ujitások, azt határozottan megmondani nem tudjuk. De miként a szentély ekkor épitett boltozata mutatja, a góth-izlésből kölcsönöztek motivumokat. Közel áll a valószinüséghez az a feltevés is, hogy az altemplom két oldalt nyiló lejáratát is ekkor falazták be és áldozatul estek az izléstelen kor tudatlan gyermekeinek az ide levezető két oldal lépcsőzet XI. századból származó domborművei. A két oldallejárat helyett most egyet nyitottak a középen, mely igen hasonló volt valamely pincze torokhoz.

De a sokféle toldozásnak, foldozásnak, hogy úgy mondjam természetellenes változtatásoknak, az lett az eredménye, hogy a bazilika összedőléssel fenyegetett, ennek a századnak elején. Az oldalfalak ijesztőleg elhajoltak a hatalmas kőboltozat nyomása alatt, a főhomlokzat pedig előre törvén, elvált a törzsépülettől. A katasztrófa minden pillanatban várható volt. Ezt kikerülendő, az akkori budai kir. épitészeti igazgatóság kormányzása alatt *Windisch* épitő, *Schell* ács, *Bandler* rézműves és *Gianone* kőfaragó, — mindnyájan pécsi mesteremberek, — hozzáfogtak a restauráláshoz, mely több mint húsz évi szakadatlan munka után 1831-ben befejeztetett és ebben az állapotban maradt a bazilika 1882-ig.

Nincs az a keleti, zavaros fantázia, mely sebes szárnyalásával elérhetné ezt a bizarr alkotást. Inkább tömeges arányaival, mint sem a szépen érvényre emelt műizléssel hatott a szemlélőre. A naiv és a merész fogalmát nyujtotta ennek a bazilikának képe. Valóságos múzeuma volt a korcs izlés alkotásainak. De maguk az épitők sem biztak alkotásuk maradandóságában, mert féltek, hogy az összehordott kőtömeg bedől. Ezért *Pollák* F. pesti épitészhez, ugyan ahhoz, ki a budapesti lipótvárosi bazilikát eredetileg tervezte, melynek általa konstruált kupolája be is dőlt, folyamodtak segitségért, *Pollák* aztán igen drasztikus orvosszert ajánlt. Valósággal megpántolta ezt a templomot. Az ő tervei szerint a dülékeny épületrészeket erős vasba verték, meglepő nagyságú vaskapcsokkal hálózták be az egész épületet. Ezen kivül a bazilikát az éjszaki oldalán hatalmas ívekkel támogatták meg, nyugaton és délen 2.5 méter vastagságú kolosszális homlokfalat épitettek. A kápolnák falai ennek következtében felnyúltak egész a főhajó ereszéig, úgy hogy a három hajó egy közös födél alá került. Igy aztán az eredetileg karcsuan kiemelkedő bazilikát ezen valóságos khinai falak közé nyomták be annyira, hogy a födélsisak nélküli, csonka román torony, alig birt kiemelkedni, az egész épület pedig hűséges képét tüntette fel a felforditott asztalnak. A bástyaszerű oldalfalak diszitése a legqualifikálhatatlanabb izlésben eszközöltetett. A csúcsos góth-ablakokat egyptusi virágos fejű oszlopok közé szorították. A meghagyott román diszitést pedig góthikus motivumokkal keverték. A déli homlokzat tetejébe azután a 12 apostolnak *Bartalits* pécsi kőfaragó által mintázott négy méter magasságú sárgára festett szobrait helyezték el, melyek a memnoni szobrokra híven emlékeztettek, különösen óriási fejeikkel keltvén feltünést. Nemkülönben restauráltatott a templom belseje is, mely a mult században épült szinházak czikornyás diszitményeit tüntette fel. A templom nagy üregét fehérre meszelték. A pillérekhez és a két mellékhajó fülkéibe egy-egy, összesen kilencz rokkoko izlésü oltárt támasztottak. A főoltárra egy óriási disztelen gipsz-szobrot állitottak, mely Krisztust ábrázolta, mikor Péter apostolt az anyaszentegyház látható fejévé teszi, neki adván a mennyország kulcsait. A barokk izlés értékes márvány oltárain kivül egyetlen műbecsü tárgyat sem lehetett találni ebben a drága pénzen épitett templomban, melyen, kivülről úgy, mint belülről az eredeti román izlés komoly egyszerüségének még fogalmát is elhomályositották, de annak nyomai is alig maradtak. Ezen kivül a templom roskadozó falai még mindig bedőléssel fenyegettek, az 1880-iki földrengés után pedig számos széles hasadás támadt a falakon. Be kezdték látni lassanként, hogy a templom ebben az állapotban nem maradhat. Már a mostani püspök elődje, *Kovács Zsigmond*, későbbi veszprémi püspök is foglalkozott a restaurálás eszméjével, és *Lippert József* épitész által terveket is dolgoztatott ki, de az végrehajtásra nem került.

Ezt a nagy feladatot utódjára, dr. *Dulánszky* Nándor pécsi püspökre hagyta, ki 1877-ben elfoglalván a pécsi püspöki széket, első gondját székesegyházának helyreállitása képezte. Ugyanebben az időben néhai *Trefort Ágost* vallás- és közoktatásügyi miniszter, kinek annyi műemlékünk restaurálása köszönhető, ismételt megkeresésében felszólította a pécsi püspököt és káptalant, mint a pécsi bazilika terjedelmes jószágainak kezelőit és gondnokait, hogy e kiváló történeti becscsel biró bazilikát stylszerüleg restauráltassa. Nem sokára életbe lépett az 1881 : 39. t.-cz., mely a műemlék tulajdonosát a restaurálásra kötelezi. Mindez csak rugóul szolgált dr. Dulánszky püspöknek, rég táplált terve megvalósitására. De első lépésével úgyszólván csendes forradalmat idézett elő, úgy a közönségben, mint a papságban. A közbeszéd, a sajtó «pro» és legtöbbet «contra» beszélt a restaurálással szemben, mert a megszokás, a régihez való ragaszkodás igen nagy hatalom. Volt oly időpont, mikor a restaurálás eszméjét a papság részéről egyedül a püspök, a közönség részéről pedig csak a közöny képviselték. Nincs itt terünk azt a sokféle ellenzést felsorolni, melylyel a püspök találkozott. De az eszme és az ennek megvalósitásáért küzdő erély győzött. És a restaurálás megtalálta mesterét báró *Schmidt* Frigyes cs. és kir. épitészeti műtanácsos, a bécsi Szent István templom épitészének s a magyarországi műemlékek orsz. bizottsága kültagjának személyében.

Schmidt báró, a pécsi bazilika tüzetes átvizsgálása után elkészitette a nagyszerü restaurálási tervezetet és részletes költségvetés kiséretében benyujtotta. Tervezetének alapgondolata ez: *A pecsi bazilika tiszta román stilben, miként az hajdan (eredetileg) vala, restaurálandó, azonban a román stil intentiójával nem ellenkező későbbi épületek (kápolnák) megőrzésével.*

Ezeket a tervezeteket azután a hazai műemlékek országos bizottsága elé terjesztették, mely azokat egész terjedelmükben jóváhagyta. A püspök pedig bemutatta a terveket ő felségének, ki teljes megelégedését fejezte ki azok fölött és mindjárt hozzá is fogtak a munkához.

1882. évi úrnapján tartatott az utolsó szent mise a régi állapotú bazilikában és már másnap, 1882. évi junius 9-én, megkezdették restaurálás,

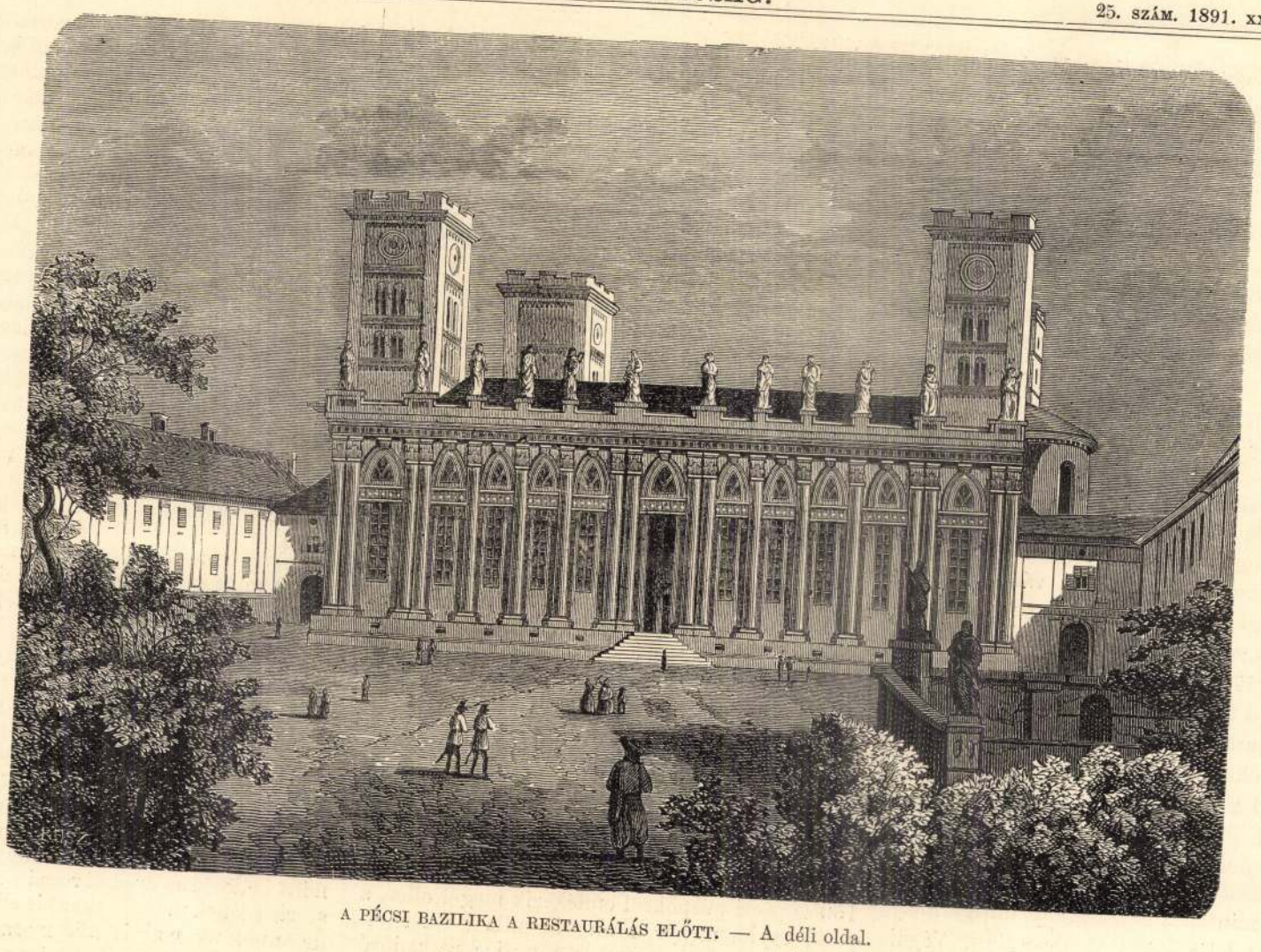

A PÉCSI BAZILIKA A RESTAURÁLÁS ELŐTT. — A déli oldal.

illetve a bontás munkálatait, melyek azután kilencz esztendeig szakadatlanul folytak télen és nyáron egyaránt. Az építkezés vezetését *Kirstein Ágoston* ratibori születésű építőmesterre, tanítványára bizta Schmidt báró, maga csak a felügyeletet és felülvizsgálatot tartotta fenn magának. E czélból sürűen lerándult Pécsre. Schmidt halála után, mely f. évi január 23-án következett be, az utolsó restaurálási munkálatokat egyedül Kirstein Ágoston vezette, a ki egyfolytában kilencz évet töltött az építkezésnél.

Maga az építkezés, tekintve az óriási munkát, gyors tempóban folyt. Az eredeti munkaterv szerint 4—5 év alatt kellett volna a restaurálásnak megtörténni, de egy egész évet vett igénybe, mig az állványokat felállították és a rossz falakat leszedték és ugyancsak a bontásnak eredménye és tapasztalata a restauráczió tervét és keretét is lényegesen megváltoztatta. Most egy teljesen rekonstruált bazilikával állunk szemben. A régi bazilikából csak a négy torony maradt meg a felső kettes ablakokig, már azonfelül új rakás van rajtuk. Megmaradt még a szentélyfülkének egy része és az oldalhajók főfalai, de ez utób-

A PÉCSI BAZILIKA A RESTAURÁLÁS ELŐTT. — A nyugati homlokzat.

biakat is czélszerűbb lett volna újból épiteni, mert mint most tapasztalják, az oldalhajók főfalai a hajdani nyomás következtében a középen még ma is körülbelül 32 cm.-re hajolnak a függélyestől kifelé és e miatt a rajtuk levő festmények állandóan porosak. A többi mind új a bazilikában, hol egyébként a restaurálás alatt kő kövön nem maradt. Az oldal kápolnákat is az eredeti terv szerint érintetlenül hagyni szándékolták, de később alapjuktól kezdve egészen újonan épitették fel azokat.

A lebontás befejeztetvén, 1883 április 23-án egyházi szertartások között letették az első követ a templom keleti falainál és folytatták a középhajó-kiépitését; 1884 november 17-én már a vastetőzetet kezdték rárakni, 1885. április 20-án elkészült a nyugati főhomlokzat, 1885 szeptember 21-én pedig a déli oldal, melynek árkádjain elhelyezték *Kiss* György baranyamegyei születésű jeles szobrászunk 12 apostol szobrát, melyeket a «Vasárnapi Ujság» 1888. évi 31. számában már bemutatott. 1886-ban kiépült a nagy ablakoktól kezdve a két déli torony. A délnyugati toronyban van a híres pécsi nagy harang, melynek magának uradalma van. Ennek a századnak az elején *Weinbert* pécsi harangöntő készitette és hetvenkét mázsás. 1887-ben a két éjszaki torony épült ki és ezzel a külső épitkezés befejeztetett 5 és fél évi munka után.

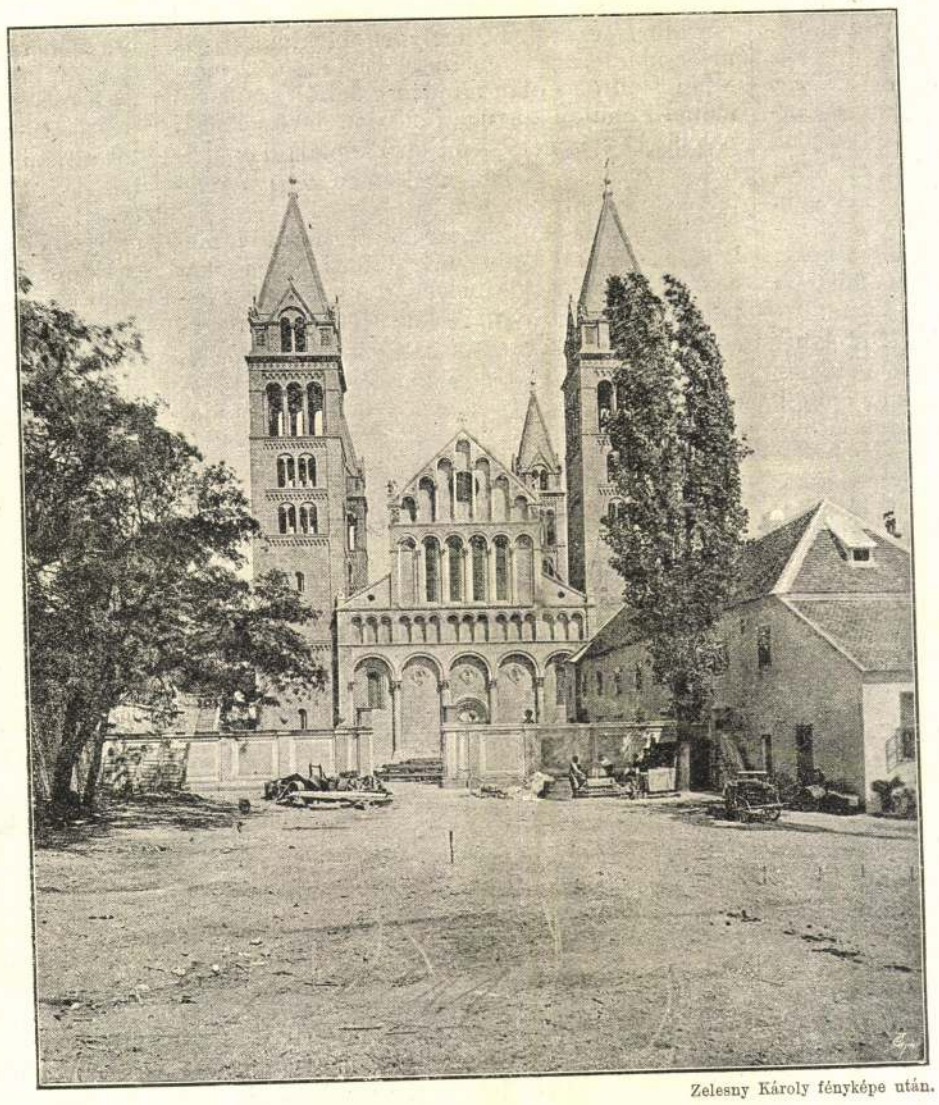

Zelesny Károly fényképe után.

A PÉCSI BAZILIKA A RESTAURÁLÁS UTÁN. — A nyugati homlokzat.

A román műizlésnek megfelelőleg, *Schmidt* báró különös sulyt helyezett a bazilika figurális festésére és diszitésére és ezt az eredeti templom falfestményeinek és szobordiszitményeinek megfelelőleg tervezte, és *Andreä* Károly rajnavidéki történelmi festővel lépett szerződésre, ki 1884. évben bemutatta terveit és azokat az épités vezető bizottság elfogadta. Andreä a fő- és mellékhajók összes képeinek kifestését vállalta el. Társul vette maga mellé *Beckerath* Mór crefeldeni, porosz-rajnavidéki születésű történelmi festőt, kivel megosztván a munkát, 1885 junius 20-án hozzáfogott a festéshez és azt 1888 julius végén be is fejezte. A kápolnákat és az altemplomot azonban már egészen magyar festők és pedig *Székely* Bertalan és *Lotz* Károly festették és pedig iskolai szünetek alatt, mivel mind a két jeles művészünk a budapesti festő akadémián mint tanár és igazgató van elfoglalva. A lapos diszitményeket *Bamberger* Gusztáv würzburgi születésű festőre bizták, kitől figurális festmények is vannak a sekrestyében. A szoborművek azonban már kizárólag magyar művészek alkotásai. A már emlitett 12 apostol-szobor és a déli bejárat fölötti domborművek valamint a nyugati homlokzat összes szobor művei *Kiss* Györgytől valók. A templom belsejében levő kőszobor műveket, melyek közül különösen kiemelendők az altemplom két lejáratának domború kőképei, (Biblia Pauperum) *Zala* György alkotásai. Ezeket a rendkívüli érdekes, java részben elpusztult kőképeket br. Schmidt kiegészíteni nem volt képes. Mármár egészen új kép-cziklus megalkotására gondoltak, midőn e feladatot a bontás alkalmával az altemplomban talált XI. századbeli csekély maradványok nyomán dr. *Czobor Béla* jeles műtörténészünk megoldotta, a képsort rekonstruálta és az ő útbaigazitása mellett mintázta azokat Zala György. Még a belső dekorációknál fel kell emlitenünk *Angster* József pécsi mester orgonáját, melynek remek faragványait *Jiratko* Albin pécsi szobrász készitette.

Az egész restaurálást dr. *Dulánszky* Nándor

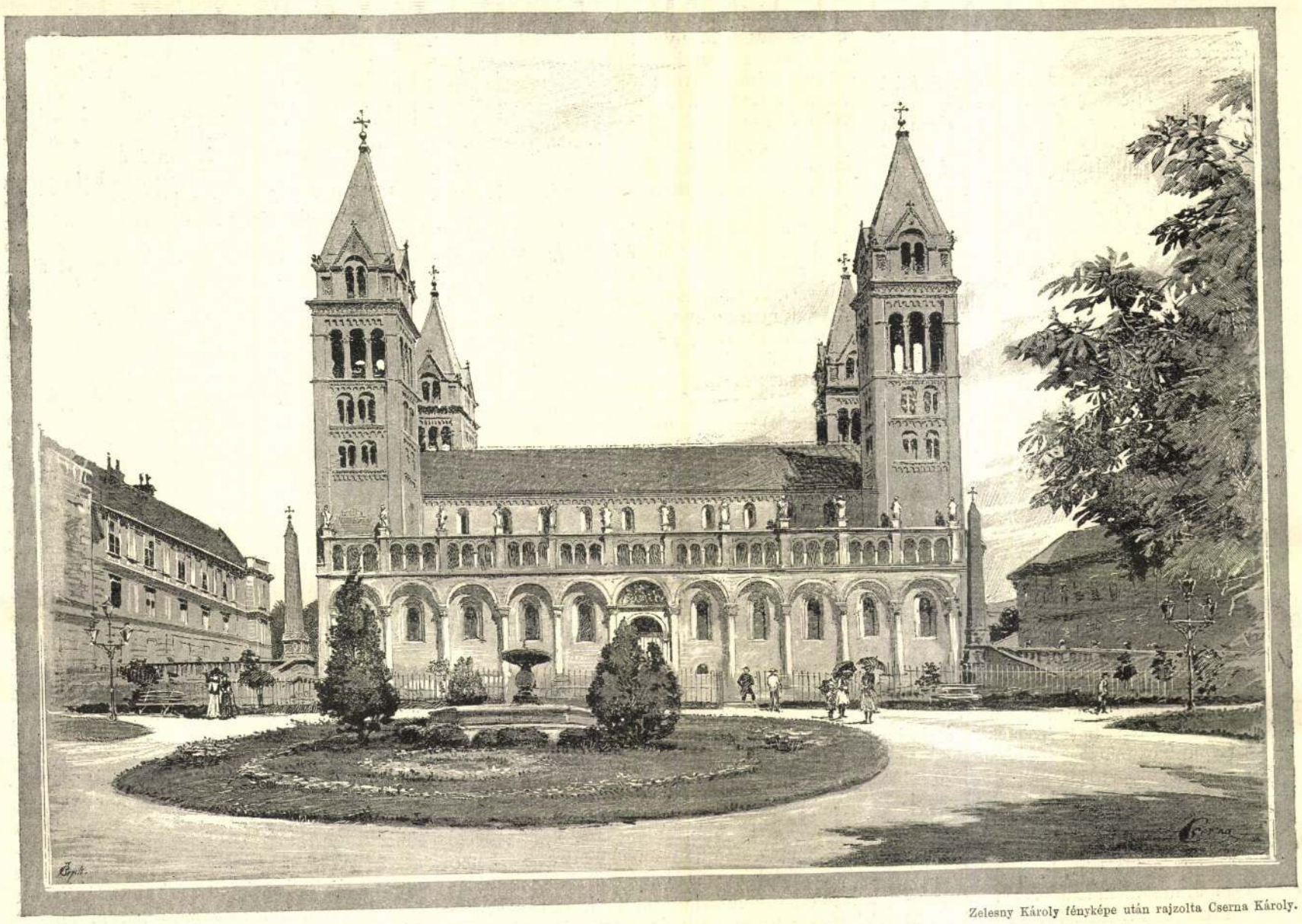

Zelesny Károly fényképe után rajzolta Cserna Károly.

A PÉCSI BAZILIKA A RESTAURÁLÁS UTÁN. — A déli oldal.

pécsi püspök, valóságos belső titkos tanácsos, a Ferencz-József rend nagykeresztese, stb. elnöklete alatt *egy nagyobb építő bizottság* intézte. Ezen kivül közreműködött *egy építési szükebb bizottság*, mely a tulajdonképeni végrehajtó organumként szerepelt. Ennek a bizottságnak elnöke *Troll* Ferencz pápai prelatus, cz. apát, éneklő kanonok, több jeles rend vitéze. Feladata volt első sorban a sűrűen tartott üléseket vezetni. Mivel azonban a nagybizottság elnöke, dr. Dulánszky püspök majd minden szükebb bizottsági ülésen jelen volt, az elnöki tisztet itt is maga a püspök gyakorolta. De Troll prelatus irt alá minden szerződést és az ő neve alatt lettek a beadványok beterjesztve. Ennek az építési bizottságnak továbbá tagjai voltak még a következők:

Szeifricz István cz. prépost, kanonok és a káptalani uradalmak jószágkormányzója, ki, mint a bizottság pénztárnoka, az eddig kiadott 1.685,000 frtot vagy kerekszámban 1.700 ezer frtot tételenként kifizette. Neki volt gondja arra, hogy a lefolyt 9 évi cziklus alatt a hetenkénti, valamint a többi fizetések alkalmával a szükséges pénz készletben legyen, a fizetések meg ne akadjanak.

Megjegyzendő, hogy az összes helyreállítási költségek a székesegyház uradalmainak jövedelméből fedeztettek és midőn a munkálat megkezdetett, közel 800,000 frt állott rendelkezésre.

Walter Antal cz. apát, püspöki oldalkanonok és a püspöki iroda igazgatója, a bizottság jegyzője volt. Ő vezette a szükebb bizottsági, valamint a nagyobb bizottsági jegyzőkönyveket is. Ezen kivül az európai műveltségü jeles egyházi férfiunak véleményére nagy sulyt helyezett a bizottság.

Dr. *Lechner* János cz. apát, kanonok, a pécsi papnövelde rektora és jószágkormányzója, számos, a gyakorlati életből merített tanácsával mozditotta elő a restaurálás ügyét a bizottságok ülésein.

Hinkovczei *Hinka* László püspöki jogtanácsos, a pécsegyházmegyei alapok és több uradalom rendes ügyésze, kincstári és közalapitványi jogképviselő és a pécsi jogakadémiai államtudományi államvizsgáló bizottság tagja, az építési bizottság összes jogügyeit vitte. Szóval és irásban jogi véleményt adott, képviselte a bizottságot a hatóságok előtt, rendezte az adó- és illetékügyeket. Rendkivüli munkásságáról és a restaurálás körül tanusitott hathatós közreműködéséről tanuskodik, hogy több mint száz szerződést szerkesztett.

Említettük, hogy az eredeti helyreállítási tervtől igen nagy eltérés történt és ez a költségvetésben is nagy változást idézett elő. Ugyanis előirányozva volt 700,000 frt; kiadatott eddig 1.700,000 forint, vagyis kerek *egy millióval több*, sőt a számadások véglezárásáig még tetemes kiadásokra lehet számitani. A kiadások közül a nevezetesebb tételek ezek:

Báró Schmidt Frigyes cs. és kir. építészeti főtanácsosnak segédmunkásaival együtt	80,000 frt
Andreä Károly és Beckerath Mór festőknek és összes segédmunkásaiknak	75,300 «
Lotz Károly és Székely Bertalan hazai festőművészeknek segédek nélkül	38,000 «
Zala György hazai szobrásznak	33,200 «
Kiss György hazai szobrásznak	15,500 «
Dekorativ festészetért	112,200 «
Kőanyagért	257,000 «
Képfaragók és mintázóknak	73,000 «
Kőfaragóknak	213,000 «
Orgonákért	30,000 «
Heti munkabérekre	250,000 «

Lássuk már most ennek az óriási anyagi áldozatnak, annyi kiváló férfiú buzgóságának, annyi kitünő művészi erő és fényes tehetség munkájának eredményét. Előre is kijelenthetjük, hogy az eredmény felülmulja a képzeletet és várakozást, az alkotás valóban elragadó. Hazánk a pécsi templom restaurálásával valóban gazdagabb lett egy világhirű műkincscsel, mely messze elviszi áldozatkészségünk és műizlésünk hirét.

III. A pécsi bazilika külső képe az 1882—1891. évi restaurálás után.

A pécsi bazilika kedvező fekvésénél fogva, ezt a hegylejtőre épült várost, melynek sűrű házcsoportjaiból majdnem tökéletesen kiemelkedik, teljesen uralja és a város távlati képének 63 méter magas négy tornyával különös jelleget kölcsönöz, fenséges hátterét képezi az erdőkkel borított Mecsek-hegy, melynek lábainál, egyik magasabb terraszon épült a bazilika és a mostani restaurálás után minden oldalról szabadon maradt, miután a nyugati oldalon levő püspöki palotának és a kelet felől levő káptalani épületnek a székesegyházhoz ragasztott szárnyépületeit lebontották.

A déli oldal előtt négyszögű tér terül el, melyet hoszszában két egymás fölötti lejtős síkra oszt a kőpárkányzat, melyet szobrok és két hatalmas obeliszk diszit. A dóm előtti teret vasrácsozat választja el a diszes városi sétatértől, hova a zöldlombos Scitovszky-térről magas lépcsőzet vezet fel. Igy tehát a hatalmas épület arányai közelből és távolról egyaránt szemlélhetők.

A bazilikát déli oldalról tekintve, az égbe emelkedő hatalmas tornyok, melyeknek kősisakkal végződő csúcsain a világ négy tája felé mutató, egymást derékszögben metsző négykaru aranyozott vaskereszt díszlik, hívja fel mindjárt figyelmünket. Az újitást azonnal felismerhetjük a tornyokon, melyek az 1831-iki restaurálás után csonkán maradtak, lapos tetejüket a várfalaknál szokásos csipke-párkányzat koritette. Most azonban karcsúan és 21 méterrel magasabban emelkedik fel a négy teljesen egybevágó és hasonló torony, a nyulánk alakra nézve igen élénken emlékeztetve a budapesti ferenczvárosi templom karcsu tornyára. A régi toronynak a kápolnák oldalfalából kiemelkedő és a négy sarkon felfutó falszalagok közötti félkörives párkány *(fries)* és fűrészfog-diszítés által felosztott három emeletére, most egy jóval magasabb, negyedik emelet van rakva, melyet azután diszes főpárkányzat koszorúz és ezen nyugszik a külön konstrukciót képező 10 méter magas négyszögű kősisak-fedél. A torony második és harmadik emeletein a régi kettős (2·30 m. magas és 1 m. széles) ablak megmaradt. Az újonan épitett negyedik emeletet pedig 4·20 méter magasságú, három egyes ablak töri át. A torony csúcsát képező kősisak négy oldalát, melyet báró Schmidt eredeti rajzain egyszerű bádog fedéllel tervezett, szintén kettős román (3·12 m. magas. 1 m. széles) ablak tagolja, a négy sarkán pedig négy oroszlán testü sas-symbolum diszíti. A régi tornyokon levő órát, mely az ó-román stilusban anakronizmust képezett volna, eltávolították és a szomszédos káptalani épület homlokzatán emelt óra-házban helyezték el. De a restaurator ragaszkodva a torony köveinek eddigi sárga szinéhez, ebben a színben folytatta tovább a fölebb építést, minek következtében a tornyok szinei elütnek a templom többi falainak színétől, melyek élénk szürke színű kövekből épitvék. Azonban ezt a színkülönbséget hamar elfeledjük, ha tüzetesebben szemléljük a bazilika remek részleteit, melyek magasztos harmóniába olvadnak össze.

A bazilika távlati hatása a minden szemnek kitett, messze ellátszó *déli oldalra* lévén fektetve, ennélfogva ez oldal tetszetős, díszes külsőt nyert, bár a román alapból kiinduló restauratornak nem könnyü feladattal kellett itt megbirkoznia. Ugyanis, miként történeti fejtegetéseink során kimutattuk, éjszakon és délen a két-két sark-torony közötti hosszukás négyszögü teret kápolna-sorral épitették be a román stil rovására. De a restauratornak, már a templomhajók erősitése szempontjából is meg kellett hagyni a kápolna-sorokat és ezért iparkodott a román izléssel összhangzásba hozni, mindenekelőtt egy tető alá vonván a mellékhajókkal, külsőleg úgy tüntetvén fel, mintha annak szerves részét képeznék a kápolnák, melyek különben a templom testét nyomottá és tulterjeszkedővé tették. És tényleg ezt az anakronizmust sikerült is elpalástolni. A keleti és nyugati oldalon a tornyok elfödik a kápolna-sort, a déli oldalon pedig most akadálytalanul emelkedik ki a templom keskeny főhajójának oldalfala, melynek egyszerü díszét a főhajó mennyezetét bevilágító hosszukás, harántos mélyedésbe vágott román ablakok és a főhajó eresze alatt végig futó félkörives «fries» és háromsoros fürészfog-diszítés képezi.

Annál változatosabb és gazdagabb tagozást tüntet fel a kápolnák oldalfala, mely tövéből újra van épitve, miután az előbbi rengeteg magas oldalfalat (még a főhajó oldalfalának ablakait is elfödte) le kellett bontani. Az új fal másfél méter magas kőpadon nyugszik és hoszsza 62 méter, magassága pedig 14.20 méter, kissé előre szökik, a tornyokat elfödi, de nem öleli át, hanem a tornyok sarkán megszakad, két szögletpilaszterben (oszlopfal) nyervén befejezést, melyen két oroszlán nyugszik. Erről a kőpadról tizenkét oszlop emelkedik fel, mely kettős attikai lábakra van állitva, és csak 3/4 részben lép ki a falból. Az oszlopoknak változatos és stilszerüségüknél fogva remek és tanulmányt érdemlő oszlopfőit tizenegy nagy (9.75 m. magas és 5·45 m. széles) félkörív köti össze egymással, díszes árkádot alkotván. Mindegyik ív alatt egy-egy román ívű nyulánk (3.17 m. magas, 0·97 m. széles) ablak nyilik a kápolnákba, a középső ív alatt pedig a déli főkapu vezet a templomba. E fölött van Kiss György domborműve: «Magyarország szentei hódolnak Máriának», mely dombormű egészen modern izlésben van mintázva és azért nincs összhangzásban a templom alapstilusával. Ezt a képet már bemutattuk. («Vasárnapi Ujság» 1888. évi 31. sz.) Ez a kapuzat egy előcsarnokba vezet, melynek boltíveit a csarnok négy sarkából kiinduló márványoszlop-csoportozaton nyugvó meglepően szép oszlopfők tartják; az egész csarnok pedig, mely különben két kápolna közé van ékelve, még boltozata is, csupa ékesre faragott kövekből van összerakva. Ebből az előcsarnokból márványszáru nagy kétszárnyas, gazdag diszitésü ajtó nyilik a templomba és azon keresztül mindjárt a főoltár elé jutunk. A kapuzatról keletre, a kápolnák ablakai alatt, öt kisebb ablak nyilik az alsó templomba.

A nagy körívek (vak ívek) fölött a déli oldal egész hoszszában, még a két oldalpilasztert is átörve, keskeny párkányzat fut végig. Ezen pihen a felső kisebb árkád-sor, mely nyilt galleriát képez. Az előbb említett kis párkányzat fölötti tért, az alsó hatalmas, tizenkét oszlop irányában tizenkét zömök oszlopfal tizenegy részre osztja. Ezeket a részeket azután a három arányos félköriv s két-két szabadon álló sárga márvány-oszlopocska, ismét három fülkére osztván, harminczhárom (2·50 m. magas, 1·50 m. széles) ívü, könnyüd hatásu, kecses árkádsort alkot, mely a román izlés egyik legjellemzőbb és legfestőibb vonása és a főfalak felső részén mintegy könyebbitésül szolgál. A nyilt árkádsor fölött ismét diszes párkányzat szalad végig, mely elfödi a kápolnáknak a mellékhajókkal közös félfödelének ereszét és alapzatul szolgál Kiss György szobrász tizenkét apostol-szobrának, melyek közül Péter és Pál közbül a kapu fölött állanak. Az apostol-szobrok elhelyezése a régi déli oldalra emlékeztet, persze művészi tökélyre és esztetikai hatásra össze sem hasonlítható az előbbi barbár bástyával. A mostani déli oldalfalat részleteiben művészi tökély, nemes izlés és kellemes arányai teszik vonzóvá.

Távlati szempontból még a keleti és nyugati oldal jöhet tekintetbe, miután az éjszaki oldalt elfödi a mindjárt mellette emelkedő halom és váromladék, melyet azonban sétakertté szándékoznak átalakitani, ha a most még ott álló kőfaragó házakat eltávolitották. Most is azonban annyiban javitottak e kedvezőtlen topographiai helyzeten, hogy a bazilika éjszaki fala mellett széles utat nyitottak aszfalt burkolattal és a hegy oldalát parkszerüleg rendezték.

A keleti oldal képe a restaurálás után teljesen új alakot öltött, miután a főhajó ereszéig felhuzott és rengeteg góthikus ablak által áttört szentély-falat tövéig lebontották és az apsis visszanyerte eredeti alakját. Most a keleti oldalon az épületet függélyes lap metszi át, melynek szélén egyszerű falszalag, a födelek szélei alatt pedig egy sor fokozatosan emelkedő ívecske, «fries» fut végig. Ennek a különben csupasz, tüzfalszerű lapnak egyetlen tagozatát a főhajó padlására nyiló kettős ablakocska és a mellékhajók padlását bevilágító kis négyszögű ablak képezi. Ennek az oldalnak diszét tulajdonképen a falhoz támaszkodó három félkörív alakú kidomborodás, az úgynevezett apsis (középső) és a két kisebb apsidiol képezi, melyek a fő és mellékhajók oltárfülkéinek neveztetnek. De a pécsi templomnál csak a két mellékfülkében van az oltár, holott az apsisban a püspöki trón foglal helyet. Mind a három félkör kettős párkányzaton nyugszik, melyeket az al-templom ablakai törnek át s egy kisebb és egy nagyobb attikai lábhoz hasonló párkányzat koszorúz és csak az apsis és apsidiolok érintkezésénél látunk falszalagot, különben mind a három félhenger felülete sima, csupán az eresz alatt van egyszerű diszités. Az apsison három román ablak (Szent-

háromság symboluma), az apsidiolokon pedig egy-egy ablak van és tetőzeteiket félkúpalakú úgynevezett apsisfedelek képezik. A főapsis fedelének csúcsát Krisztus-fej, az apsidiolok csucsait pedig fenyődoboz diszíti. A főhajó ormóján ellenben görög kereszt van.

Az éjszaki oldal teljesen csupasz, minden diszítés nélkül, de szintén faragott kövekből van épitve és a kápolnákba, valamint a főhajó menynyezetét bevilágító hosszukás kerek íves ablakok emlékeztetnek a román stilre, hanem annál felségesebb architekturai hatás tekintetében *a nyugati főhomlokzat*, mely valóban kár, hogy a világ szemei elől úgyszólván el van rejtve és csak kerülővel lehet jutni arra a keskeny négyszögű térre, mely előtte elterül és a püspöki palota kisebbik udvarát képezi. A dóm nagynevű restauratora ezen a nyugati homlokzaton oldotta meg legfényesebben a feladatát. Maga Schmidt báró a legsikerültebb alkotásának nevezte ezt a homlokzatot, melyről mindig a művész-büszkeség érzetével szólott. Ez volna tulajdonképen az épület arcza, mely a román műizlés nemes egyszerűségével, világos felosztásával és összhangzatos egységével hat a szemlélőre, élénken emlékeztetve a pisai dóm árkád-soraira.

Az első pillanatra észrevehetjük a homlokzat kettős felosztását. Ez a fal ugyanis keresztbe metszve két főrészre oszlik, u. m. a három hajó közös homlokzatára (21·48 m. magas és 24 m. széles) és a főhajó és födél keskenyebb homlokzatára, a rakványra (az alaptól az ormó keresztjéig 30·25 m. magas, a rakvány külön szélessége 14 m.). A három hajó közös homlokzatán ugyanazt a tagozást ugyanazon méretekben találjuk, mint a déli homlokzaton. Csakhogy itt a homlokfal nem födi el a torony falát, hanem kissé előre tolakodik és csak szögletpilasztereivel támaszkodik a két torony belső falszalagjára. Ha ellenben átölelné a tornyot, úgy a déli oldal oldalfalával érintkeznék és annak mintegy folytatása lenne, de ez által szétterjedne és nyomottá lenne a nyugati homlokzat, holott most karcsuan és könnyedén emelkedik fel a két vastag torony között. Itt is, miként a déli oldalon, a két pilaszter közötti teret az alsó nagyobb és a felső kisebb árkádsor tagozza. Csakhogy itt kisebb levén a tér, hat oszlop és öt nagy ív képezi az alsó árkádsort és csak az első és ötödik ív alatt töri át a falat a harántmetszésű köríves román ablak, mely a mellékhajókba önt világot, holott a harmadik nagy ív alatt a nyugati kapu román stilű ívezetes kerete látható. Mig ellenben a második és harmadik (kapu fölötti) valamint a negyedik ívezet alatt, hegyére állított négyszögletű medaillonba fogfalt Szent Péter, Szent Mór és Szent István király mellképeit ábrázoló dombormű foglal helyét. Mind a három dombormüvet Kiss György faragta mészkőbe.

A felső, nyilt galleria itt is ugyanazon tagozattal bir, mint a déli homlokzaton, csak hogy itt a két pilaszter közötti teret a hat alsó nagy oszlop irányában hat zömök alapfal és csak öt részre osztja és a déli oldalon látott, azokkal egybevágó és hasonló három félkörív, valamint a két-két szabadon álló sárga márvány-oszlopocska tizenöt ivű árkádsort alkot. Erre támaszkodik azután a két mellékhajó ereszfala és erről emelkedik fel, az épitő-művészet diadalkapuja gyanánt, a főhajó büszke homlokfala, szintén kettős árkádsor, melyet keskeny párkányzat választ el a három hajó közös homlokzatától. Magát a főhajó homlokzatát pedig szintén hasonló keskeny párkányzat két részre osztja. Az alsó hosszukás négyszögü alapépitmény, mig a felső a derékszögü födél homlokfala. Hét-hét ív diszíti mind a két részt. Csakhogy mig az alsó hét iv karcsu oszlopai 1/4 részben a falba épitvék, addig a felső hét ív nyilt galleriát alkot, melynek oszlopai a derékszögű fedél lejtőjéhez képest, jobbra és balra nagy arányokban rövidülnek. Az alsó részen, a 2, 3, 4, 5. ív alatt négy (5·45 m. magas, 0·88 m. széles) ablakok nyilnak a főhajóba, mig a felső nyilt galleria hátterét 1·40 m. átmérőjü kerek ablak képezi, mely a bazilika padlását világítja be. A nyugati homlokzat apró részletein is a román müizlés egyszerű bája ömöl el és mindmegannyi bevégzett művészi alkotás. De bennünket, megkerülvén kivülről az egész templomot, már is a templom belső fényének varázsa csalogat, hogy minél előbb lépjünk be a nyugati kapun, honnét a legszebb áttekintést nyerjük a templom belsejébe. Néhány pillanatra azonban lefoglalják figyelmünket a nyugati homlokzat symbolikus szobrai. Ott látjuk a homlokfal két sarkán a két térdelő angyalt, kik kezökben pálmát tartva hivják az embereket a béke hajlékába. A födélhomlok falának pilaszterein balról látjuk a phönixmadarat, a diadal jelképét, jobbról pedig a pelikánt, melyről a népmonda azt tartja, hogy vérével táplálja fiait. Itt Jézust jelképezi, ki vérét ontotta értünk a keresztfán. Ezek fölött két oroszlán ül, az egyház hódító erejének symboluma. Ezeket is mind Kiss György faragta. Az ormozat tetején ott ragyog a kereszténység általános jelvénye, a kereszt, mely itt valóban a keresztény müizlés ezredéves diadalát jelenti.

IV. A pécsi bazilika belseje.

A pécsi bazilika belsejét a kórus alól tekintve, hova a nyugati kapun jutunk, szemkápráztató kép tárul elénk, mely valóban elvarázsol, elbüvöl és pillanatok mulva tudunk csak felocsúdni ennyi szépség, ennyi fény egyszerre való tömeges hatása alól. Valóban az ember szeme ebben a templomban nem talál helyet, hol pillanatokra bár megpihenjen. A mohó látnivágy elragad bennünket, gyorsan befutjuk tekintetünkkel ezt a rengeteg csarnokot, melynek hoszsza 69.60 méter, szélessége a mellékhajókkal együtt 22.28. (Az alacsonyabb mellékhajók együtt véve oly szélesek, mint a főhajó, mely maga 11.98 méter.) S mikor már többször végig futottunk szemünkkel, kezdünk a pillanatnyi hatás alól szabadulni és kezdenek előttünk kibontakozni a templomhajónak, a szentélynek arányai, hol az óriási oltársátor, mely majdnem a templom felső padlásáig felér, ragadja magára figyelmünket.

A közép- vagy főhajót, mely hossznégyszögben nyugatról keletre vonul, hol a már emlitett apsisban nyer befejezést, egymással páronként szemben álló tömör négyszögü és két oldalán félhenger-oszloppal kiegészitett falrészletekre, az úgynevezett pillérekre nehezedő merész ívezetek fölött magasba nyuló két oldalfal képezi, melyek a lapos mennyezetet tartják. A főhajóval párhuzamosan vonul két oldalt a két szükebb és alacsonyabb mellékhajó, melyek keleten az imént ismertetett apsidiolokban nyernek befejezést. A főhajó mennyezete vasból, mig a mellékhajóknak szintén lapos mennyezete fából van. De mind három rendkivüli gazdag czifrázatu. Fönn a magasban, a főhajó mennyezete alatt, a két oldalfalon 13—13 hosszukás román ablak világítja be a főhajót. Ettől a római korból eredő épület-beosztástól nyerte a templom a bazilika nevet.

A közép (fő) hajó közepén, (a negyedik pillérpár között), hol a szentély 21 foku márványlépcsőzete kezdődik, egy hatalmas diadalív (keresztivezet) emelkedik, mely az egész középhajót két részre osztja, u. m. az innenső a néphajó és a tulsó a szentély vagy felső templom. Ezen «arcus triumphalison» kivül van még két keresztívezet, az egyik a nyugati lejárattól számítva az első pillérpárnál, mely a karzatot zárja el és a másik keleten, az apsisnál, mely a közép (fő) hajó záródásának homlokzatát alkotja.

Mielőtt tovább szemlélnők az oldalfalakat és azok diszítményeit, röviden felsoroljuk a templom belső berendezését.

A talaj fehér és fekete faragott márvány koczkákkal van burkolva és eredetileg a hajóban padokat nem terveztek, most azonban finom faragásu tölgyfa-padsorokkal találkozunk.

A főoltár, mely maga templomhoz hasonlít és emlékeztet a frigy-sátorra, a templom közepén áll, mindjárt a szentélybe vezető márványlépcsőzet fokán. Az oltár asztala, mely a négy sötétzöld márványoszlopokon nyugvó sátorfödél alatt van elhelyezve, egy darab vörösmárványból készült négyszögü sima lap, és négy márványoszlop lábon nyugszik. A márvány-lap közepe ki van vájva és a mélyedésbe szent ereklyét fognak elhelyezni. Az oltárasztal ilyetén elhelyezése mellett a miséző pap mindig a nép felé néz és sohasem kell kifordulnia a «Dominus vobiscum»-ra és igy a nép folyton láthatja a papot mise közben. Az oltár-asztal fölötti gazdag aranyozású és nehéz ivezetü sátort tartó gyönyörü négy sötétzöld márványoszlop fejezetei igen szép konstrukcziót képeznek és gazdagon vannak aranyozva. Különben az egész oltár megaranyozott művészi faragványokkal, symbolikus képekkel ékeskedik, ezek közül különösen kiválik a négy evangelista képe. A főoltártól jobbról és balról egy-egy diszes szószék, úgynevezett ambó áll, megfelelve a régi román bazilika stilusának, hol tulajdonképen prédikáló szék nincs, hanem mise közben az egyik segédpap az oltárról előre jött jobbra egy külön emelvényre és itt olvasta fel az epistolát, a másik segédpap pedig ugyancsak mise közben a másik felén az evangeliumot olvasta fel és magyarázta meg a népnek. Innét van a két ambo.

A főoltár alatt közvetlen, a lépcsőzet aljában van egy kisebb, tiszta márványból faragott egyszerü oltár, melyet *népoltár*-nak szoktak nevezni, azért, mert hajdan itt áldoztatták a népet és a kevésbbé ünnepélyes misék itt mondattak. Ez itt a bevágott lépcsőzet között, melynek széleit aranyozott rácsozat diszíti, van elhelyezve. Rajta régi faragás szerinti feszület, János és Mária s két angyal domborművü csoportja, ez alatt pedig az Isten báránya látható. Ezen kívül a főhajóban még két oltár van, u. m. az éjszaki mellékhajó apsidioljában Szent József és a déli apsidiolban Szent István király, a pécsi püspökség és bazilika alapitójának oltárai.

A felső templom (szentély) pillérei között igen díszes márványoszlopos ívezet fut végig s ez jobb és balfelől elválasztja a tulajdonképeni szentélyteret, hol a szertartások tartatnak, a mellékhajóktól, melyek itt is a nép számára vannak fenntartva. A szentélytér fölötti mennyezetről függ le az aranyozott bronz függő lámpa, melyet a tizenkét apostol gyönyörü szobra ékesit. (Van ezenkívül a középhajó oldalíveiről lefüggő hat csillár, melyek szintén aranyozott bronzból készültek.)

A főhajó apsisában *a püspöki trón* van elhelyezve, mely márványból faragott szék és háromfoku lépcsőzetes emelvényen nyugszik; a szék elejébe nagy értékü drágakő van beillesztve. Két oldalt kisebb szék áll, a két segédpap számára. Ugyancsak jobb és balfelől kilenczágú aranyozott bronz kandeláber áll. A mellékhajókat elválasztó árkádsorok párkányzatain is bronz gyertyatartók vannak elhelyezve. A püspöki széktől a főoltárhoz körülbelül 15 lépésnyi hosszu út, a «via triumphalis» vezet, melyet stilszerüleg külön készittetett szőnyegek futnak be. Ezt az utat két oldalt, a mellékhajókat elválasztó árkádsorok előtt díszes faragásu kanonoki székek fogják közbül. A szentélylyel szemben a nyugati homlokfal mellett emelkedik az orgonakarzat, hova díszes márványoszlopos lépcsőzet vezet fel. Itt áll Angszter József pécsi orgonakészitőnek remek nagy orgonája, melyen kívül még két kisebb orgona van, egyik a szentélyben, másik a «Corpus Christi» kápolnában.

A főhajó oldalfalai szebbnél-szebb bibliai és szent tárgyu freskókkal vannak benépesitve, melyeknek felsorolása is lapokra terjedne. Az alakok és symbolikus alakzatok száma, melyek a falakra vannak festve, több százra rúg és valóságos tömött tárlata ez a hajó az aranyozott lapokra, élénk és változatos szinben, ősrégi egyházi festési modorban tartott freskóknak. *Andreä* Károly és *Beckerath* Mór rajnavidéki festők nagyszámu segédmunkásaikkal több mint három esztendeig dolgoztak a főhajó és mellékhajók kifestésén, a laposdiszítéseket pedig *Bamberger* Gusztáv würzburgi festőre hagyták. A két rajnavidéki festő úgy osztotta fel a munkát, hogy mig Beckerath Mór a néphajóban azokat az ó-testamentombeli jeleneteket festette le, melyek a megigért Messiás eljövetelére vonatkoznak, ezek az úgynevezett «elő-evangeliumi», «proto-evangelicus» képek, addig AndreäKároly a szentélyben az igéret teljesülésének jeleneteit, az újszövetségnek Krisztus eljövetelére vonatkozó képeit és symbolumait örökitette meg. Ugyancsak Beckerath a Krisztus eljövetelét megjövendelő prófétáknak, Andreä pedig az apostoloknak, pápáknak, egyházatyáknak alakjait festette a falra. A freskó-csoportozatok közül különösen kiválik a Péter és Pál cziklus, melyek az apostolok cselekedetei és hagyományok nyomán a két apostolfejedelem életének mozzanatait tárgyazzák a mellékhajó falain. A Pál-cziklus Beckerath Mór, a Péter képsorozat pedig Andreä műve, kinek legmegkapóbbal kotása a fő-apsis fülkéjének íve alatt festett Krisztus-kép, mely uralkodni látszik az egész bazilika fölött.

A főhajóba nyiló négy kápolnát és az alsó templomot, mely a szentély alatt van, egészen magyar festők: Székely Bertalan és Lotz Károly festették és a szoborművek is mind magyar kézből, Zala György és Kiss György szobrászaink vésői alól kerültek ki.

Lotz Károly képei a «Corpus Christi» kápolnát és a «Jézus szent szive» kápolnát diszitik,

mind egyházi tárgyúak. Részint az oltári szentség alapításának, részint Jézus életének és szent szive imádóinak történeteit és alakjait ábrázolja. Rendkivül sikerült és kiemelkedő az a freskó, mely az «Ur teste kápolná»-jában oltárkép gyanánt szolgál. Ezen a képen Krisztus, az Isten báránya, ki vérét ontotta a világ bűneiért, mennyei dicsősége közepett az utolsó napon az üdvözülteket, nevezetesen a magyar szenteket fogadja. Igen hatásos a «Krisztus kicsufoltatása» című freskó is, melyet be is mutatunk.

Székely Bertalan freskói, melyek a Szent-Imre és Szent-Mór kápolnákat diszitik, túlnyomólag magyar történeti tárgyúak. Különösen szépek «Szent István felajánlja koronáját Szűz Máriának», a «Patrona Hungariae», továbbá «Imre herczeg látománya a veszprémi székesegyházban és szüzességi fogadalma»; «Szent László Horvátország meghódítása végett átkel a Dráván Vasknál»; «Szent Margit a margitszigeti zárdába lép», «Capistran János tábori misét mond a nándorfehérvári csata előtt.» Ez a kép remek kompoziciója, diskrét szinei és tökéletes alakjai miatt a legfőbb ékessége a templomnak. Végül ebben a Szent-Imre kápolnában van «Mária megkoronáztatásának» remek festménye. A Mór-kápolnát is Székely Bertalan festette ki, csupa magyar történeti képekkel, melyek Szent Mór második pécsi püspök, előbb pannonhalmi benczés szerzetes élettörténetét tárgyazzák. Különösen megragadó képek: «Mór felszenteli a pécsi székesegyházat»; «Két püspök társával, kik a Vatha-féle lázadás kegyetlenségeitől megmenekültek I. Endrét Fejérvárott megkoronázza». Mind e képek jelenetei Szent Imre herczeg életirójának művéből és több krónikából merítvék. Székelytől, valamint Lotztól több freskót találunk az *alsó-templomban* is, mely a maga nemében speciálitását képezi a templomnak.

A mostani restaurálás után a szentély lépcsőzetét két oldalt a negyedik pillérpár külső oldalán áttörő két márványlépcsőzet vezet az alsó-templomba, mely épen akkora, mint a fölötte levő szentély. Hoszsza 25 m., szélessége 21 m., magassága azonban csak 4·89 m. A boltozatokat három sorban elhelyezett 16 karcsu oszlop és négy izmos faltömb tartja, melyek tulajdonképen a felső templom pilléreinek alapfalai. Az itt elhelyezett egyetlen oltár Krisztus koporsóját tünteti fel, itt fognak tartatni a nagypénteki szertartások, innét indul ki nagyszombaton este a feltámadási körmenet. Nemcsak ennek az érdekes alsó templomnak, hanem magának az egész székesegyháznak rendkivüli diszét es kincsét képezik az altemplom lejáratának oldalfalain elhelyezett szoborművek, melyek a keresztény egyház három nagy korszakát tüntetik fel az események kőbe faragott lánczolatában. Ezeket a szoborműveket dr. Czobor Béla útbaigazítása nyomán, az itt talált, de csonka domborművek után *Zala* György készítette, abban a XI. századbeli modorban, honnét ezek a töredékek ránk maradtak. Ezek a szobrocskák már eddig is sok dicséretet szereztek létrehozóiknak.

Dr. DOLENECZ JÓZSEF.

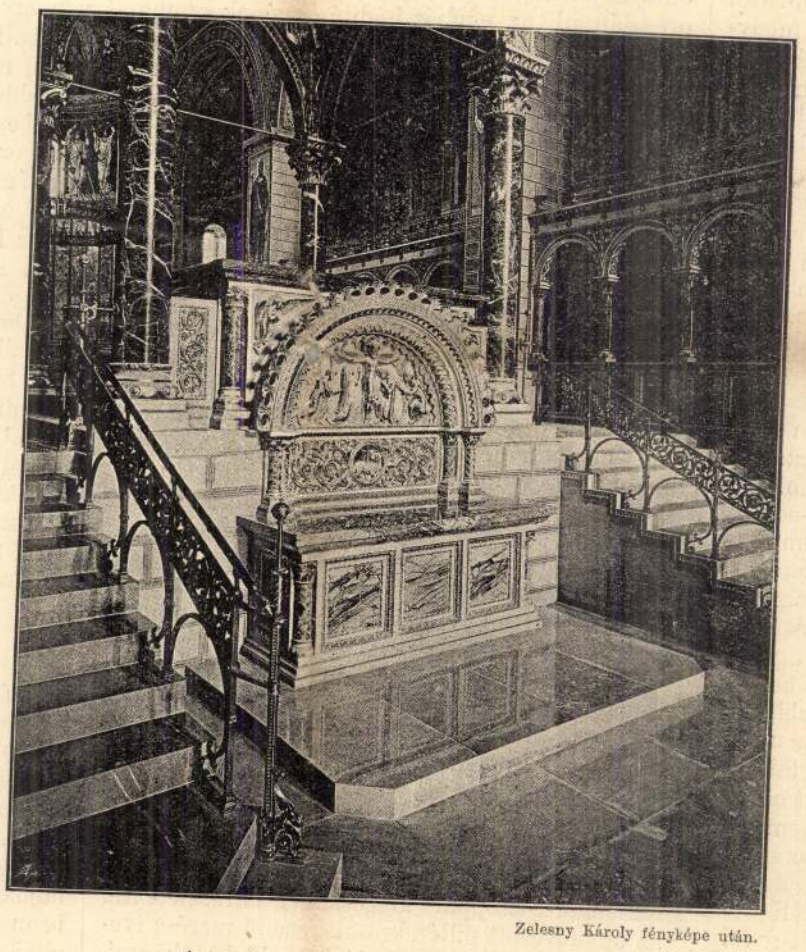

Zelesny Károly fényképe után.

NÉPOLTÁR. — LÉPCSŐZET A FŐOLTÁRHOZ.

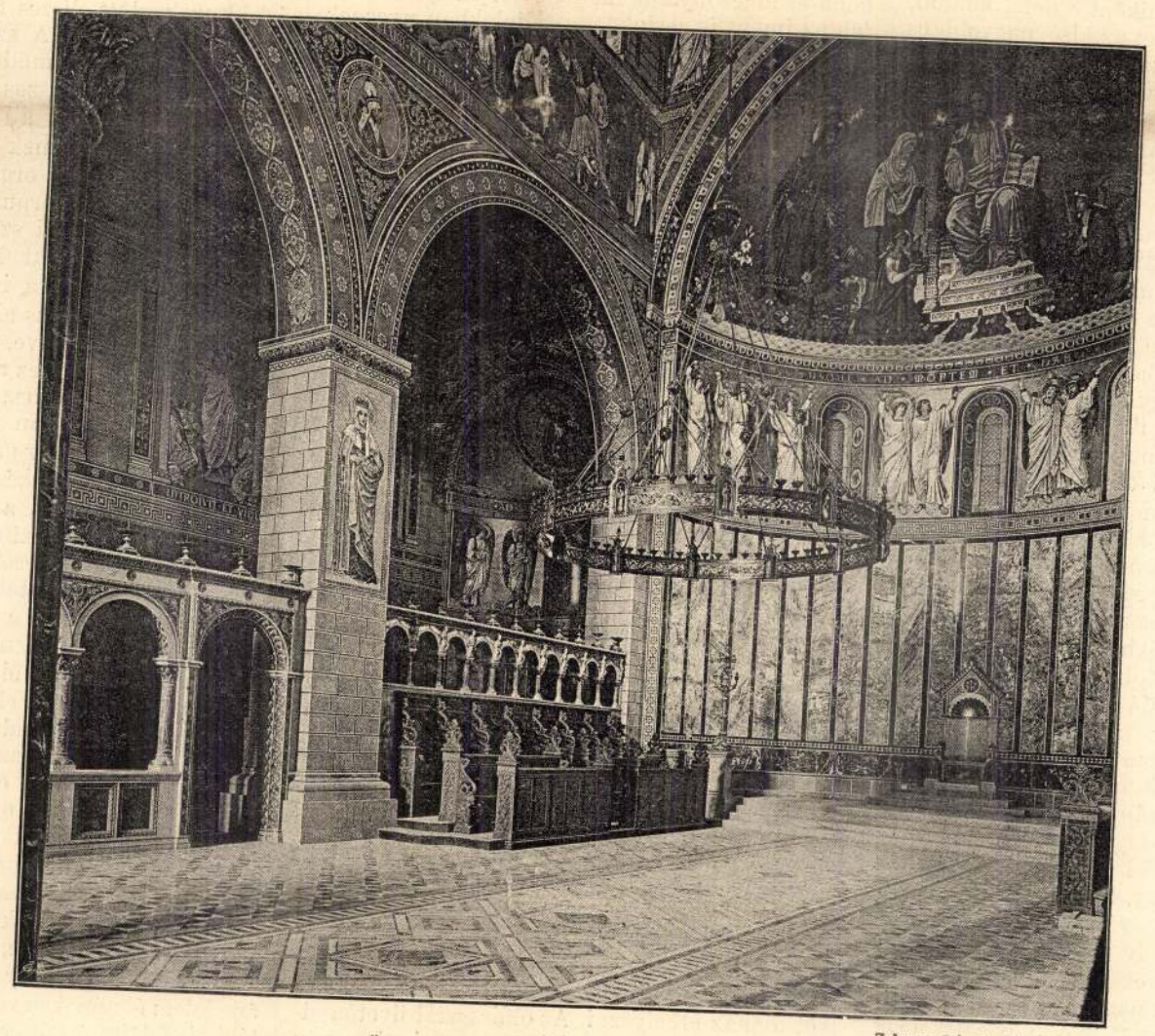

Zelesny Károly fényképe után.

FŐAPSIS. — PÜSPÖKI ÉS KANONOKI SZÉKEK.

A PÉCSI BAZILIKA BELSEJE.

EGYVELEG.

* **Manipur** elfoglalása után igen értékes nagy könyvtárt fedeztek fel egy a palota mellett levő templomban, mely szerencsére a rombolás közepette sértetlenül maradt. Az angol hatóság intézkedett, hogy az értékes leletben szakértők tehessenek tanulmányokat.

* **Harisnyák emberi hajból.** A khinai halászok a rendes gyapot-harisnyák felett még emberi hajból készült harisnyákat is hordanak, mint a mely hitük szerint legjobban védi meg őket a meghülés ellen. Az emberi hajat Khinában, habár Európába is nagy mennyiséget küldenek ki, igen sokféleképen használják s az apróbb hulladékokat trágyának gyüjtik össze.

* **Kalapfeltevés szertartása** (se cubrieron) folyt le nemrég Madridban. Több újonan kinevezett vagy öröklött méltóságában megerősített grand jelent meg a királynő előtt, hogy ott gyakorolja azon ősi privilégiumot, hogy a király előtt is feltett kalappal lehetnek. A szertartás az összes miniszterek, diplomaták, a katonai s polgári főhatóságok jelenlétében nagy szertartások között történt, a királyi palota fegyvertermében. A királyné a régi szokásokhoz teljesen ragaszkodott.

* **A kaliforniai óriás fák** nagy veszélyben forognak, mivel a gazdag emberek között divattá lett, hogy egy-egy ily óriást levágatnak s kuriozumként megőrzik. A kaliforniai tudós társaság megkereste a kormányt, hogy a hóbortos divatot gátolja meg, és a gyögyörü természeti ritkaságok megmentéséről gondoskodjék.

* **A dahomeyi szultán** rendjelt alapitott «Porto Novo csillaga» czím alatt. Alapjában a franczia becsület legió rendjeléhez hasonlít, de a kereszt közepén fekete a csillag van s kék és piros szalagon függ. Az okmányon Franczia ország képe van, a mint védelmébe vesz egy térdeplő dahomeyi nőt.

* **Papirhajókkal** tettek kisérletet az amerikai tengerészetnél. A kisérlet jól sikerült, a hajó teljesen vizmentes maradt s fél annyi sulya is alig van, mint a rendes fából készült dereglyéknek.

* **Az új mumia-leletet** Deir-el-Bahari mellett már Kairóba szállitották a Ghizeh múzeumba. 163 mumia és 75 papyrus van a gyűjteményben, az előbbiek a 21-dik dynastia korából valók, nagyobb részt Ammon papjai, de vannak közöttük tábornokok s más előkelőségek is, kiknek egyházi méltóságuk is volt.

* **Háromféle nyelv** uralkodik Japánban a müveltek között, menynyiben némely szavakat és kifejezéseket csak férfiak, némelyeket csak nők s ismét másokat csak gyermekek beszélnek. A nők nyelvét tartják legfinomabbnak és legudvariasabbnak s ezért a férfi is, ha udvarias akar lenni, a nők nyelvét használja, míg a gyermekek szavának használata a felnőtteknél elpuhultságot jelez. A japáninak általában nagyon kell vigyázni szavai megválasztásában, mivel minden társadalmi rangfokozathoz az illem különböző kifejezéseket tart méltónak.

* **Lajos bajor király** óriási adósságának végső részét most, halálának 5-ik évfordulójakor (junius 13-án) fizették ki. A költség mügyüjteménye egy részének eladásából és regényes palotáinak belépti dijaiból került ki. Lajos király különben nem mondható igazán pazarlónak, mivel mükincsei alig kerültek 4 millió forintba s ma legalább 10 milliót érnek.

* **A czethal sulyát** felnőtt korában átlag 2000 mázsára becsülik.

* **Tevetenyésztés Európában.** Az Európában megforduló tevék legnagyobb része nem Afrikából vagy Ázsiából ered, hanem Olaszországból. Piga közelében ugyanis már a keresztes háborúk korszaka óta rendesen tenyésztik a tevét, s innen veszik az állatseregletek a szükséges példányokat.

25. SZÁM. 1891. BUDAPEST, JUNIUS 21. XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt | egész évre 12 frt, fél évre ... 6 « | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG | egész évre 8 frt, félévre ... 4 « | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre 6 frt, félévre — 3 « | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ.

A SZÉKESEGYHÁZ FÖLSZENTELÉSÉRE.

Hazánk legrégibb székesegyházának ünnepélyes fölszentelésére ma utazott le az apostoli király. A nemzet figyelme a hagyományos ragaszkodás bensőségével fordul oda, hol a király koronája ragyog.

Van ünnep ismét az országon! Ünnepel a vallásos kegyelet, mely az ősök által emelt alkotásokat elpusztulni nem engedi; ünnepelnek a szépművészetek, melyek vetélkedve siettek régi fényébe helyezni vissza a századok viharaitól megtépett épületet, közel kilencz százados emlékét és tanúját a nemzet viszontagságos történetének.

A pécsi dóm alapítása felnyúl az első apostoli király koráig. Oly emléke az nemzetünknek, mint a szent korona, mely Szent István homlokát érinté, melyhez fogható nincsen széles e hazában.

Kilencz éve mult, hogy Pécs fenkölt szellemű püspöke, *dr. Dulánszky Nándor*, székesegyházának stilszerű helyreállítását megindítá. Nagy feladat volt ez, tele beláthatatlan esélyekkel. De fáradást nem ismerő férfi volt, a ki e föladatra vállalkozott s a fáradhatatlan kitartás, melylyel e főpap temploma helyreállításán csüngött, méltán megérdemlé, hogy társul szegődött mellé az a geniális alkotó erő, melylyel *báró Schmidt Frigyes* építészeti főtanácsos a reá bizott műemléket, az elébe halmozódott roppant nehézségek daczára, rekonstruálta.

Előttünk feküsznek az első tervek, mint halvány árnyéka azon hatásnak, melyet a hatalmas, színpompától és aranytól ragyogó épület valójában gyakorol a szemlélőre.

Végig mehetünk hazánk stilszerűn helyreállított műemlékein, elkezdve a néhai Simor János primás által még győri püspök korában restaurált Héderváry-kápolnán, a nemrég fölszentelt garam szent benedeki templomig: a pécsihez nemcsak hasonlót, de azt megközelítőt sem fogunk találni. Fejedelmi módra emelkedik ki közülök terjedelemre, fényre és pompára egyaránt.

És kis híja, hogy a dolog így esett s nem ütött ki balul. Még boldogult Kovács Zsigmond püspök idejében értelmetlenség és esetlen kezek törtek a páratlan műemléknek vesztére; de a szerencsétlen terv — szerencsére — papiroson maradt. Halálos vétek lett volna érette, ha, mint tervben volt, bevakolták volna értéktelen hamis márványnyal, mint a hogy azt a magyar Sionnak metropolis egyházával tették, tengernyi költséget fordítva reája.

A pécsi székesegyháznak mai alakjában történt fényes rekonstrukcziója első sorban dr. Dulánszky Nándor püspök érdeme. Ő mentette meg a pécsi dómot attól a fenyegető veszedelemtől, hogy nemes formáiból kiforgattassék, s az ő áldozatkészsége rekonstruáltatta a XI. század nevezetes alkotását oly fénynyel, annyi szépséggel, a mennyit még a művészetek szülőhazájában, Olaszországban is ritkaság látni egy épületen.

Zelesny Károly fényképe után.

A PÉCSI BAZILIKA BELSEJE. — A főhajó és a főoltár.

És a mester, kinek nevét, mint a középkori építészeti műemlékek regeneratoráét az egész művelt világ ismeri, lelkesedése egész hevével csüngött kilencz éven át ezen az ő utolsó alkotásán, belé lehelte alkotó szellemének vallásos bensőségét.

A lélekemelő ünnepély harmóniájából hiányzik az ő alakja. Az alkotó elköltözött. Nehány hónappal előbb ragadta el a halál, mint a hogy művét fölszentelik.

Holnap, ha felhangzanak a pécsi dóm aranyos márványfalai között az orgona hangjai és a chórus méltóságteljes éneke: az egész nemzet át fogja érezni, hogy az ősök emléke iránt táplált kegyeletet, a vallásosságot, nemzeti ereklyéinkhez való ragaszkodást és a művészetek dicséretét hirdetik hangjai.

A király kegye, melylyel e fényes dóm fölszentelésének ünnepélyét jelenlétével emelni elhatározta, újabb bizonyíték arra, hogy népének dicső emlékei és művészi törekvései iránt atyai jósággal és méltányló érzéssel viseltetik. A zárkőbe vésett szavak unokáknak, késő nemzedéknek fogják hirdetni az apostoli király vallásos lelkületét; a fáradhatlan főpap buzgóságát, az alkotó építész művészi erejét pedig hirdetni fogja maga a mű, mely nemcsak hazánkban, de egész Közép-Európában is egyik büszkesége az egyházi műépítésnek.

Dr. Czobor Béla.

A PÉCSI BAZILIKA.

I. A pécsi bazilika múltja.

A hazánk és nemzetünk felett elvonult viharok majdnem mindent elsöpörtek a nagy magyar előidőkből, mi szép, mi nagy, mi ragyogó volt; még romjait sem hagyták meg nekünk, hogy elmúlt nagy időknek alkotásaira emlékeztessenek. Puszta maradt a telek, a határ és a feledő kor gondtalan gyermeke nem tud a nagy multról. Kevés épületünk van, mely csak nehány száz évet is elért; közel 900 éves épületemlékünk a pécsi székesegyházon kivül pedig nincs is. Ez az egy nagy időnek, közel 900 évnek tanuja tehát nemzeti és állami életünk 1000 esztendejéből. Bizony megérthető, ha az épület küszöbét átlépve, a vallási buzgalom a honfiúi kegyelet meleg érzelmeivel egyesül szivünkben.

A pécsi székesegyház építését Ipolyi Arnold Péter királyunknak, Henszlmann Calanus püspöknek tulajdonítják. Részünkről Szent István királyt tartjuk alapítójának és építőjének. Kitünik ez a pécsi püspökség alapító leveléből, mely 1009 évben adatott ki. Ennek értelmében ezt a püspöki megyét alapító szent király, az apostolok fejedelméről, Szent Péterről nevezi el, kinek tiszteletére van szentelve a bazilika mai napiglan. Már pedig arra nincs eset, hogy az egyházmegyéről nevezték volna el a templomot és nem megfordítva.

Azt, hogy *Szent István*, ki a pécsi püspökséget alapította, egyszersmind a bazilikát is építtette, kétségbe vonni, de megdönteni nem, csupán Kézai Simon ezen megjegyzése nyomán kezdték: Petrus (t. i. a második magyar király) Quinque-Ecclesiis subterratus, quam fundasse perhibetur.» Az lehetséges, hogy *Péter* király e templomban temettetett el, több adat szól mellette, de azt, hogy a pécsi bazilikát Péter király alapitotta és építtette volna, el nem hihetjük. Mert a templomnak Péter halálakor késznek kell vala lenni, máskülönben temetkezési helyül, plane király számára, nem szolgálhat. Péter király azonban csak három évig (1038—1041.) uralkodott, folytonos viszály és háboruk között; tehát a rövid és zavaros idő alatt, tekintetbe véve az akkori primitivebb építkezési eszközöket is, lehetetlen volt e roppant bazilika felépítése. Különben is Péternek, e szilaj jellemű férfiúnak, kinek egyéb kegyeletes tényeivel más helyütt sehol sem találkozunk, elfogulatlanul nem tulajdoníthatjuk a templom építését. Azt már azonban megengedhetjük, hogy Péter király alatt fejeztetett be az építkezés, ki aztán itt el is temettetett.

Szent István királynak e mai napig fennálló bazilikája számos és pedig fontos történeti esemény szinhelye lett a hosszú századokon keresztül és az anyaszentegyház több ünnepelt szentjének lába nyomát őrzi. Tudjuk, hogy az alapító szent király nejével, Gizellával, és fiával Szent Imre herczeggel gyakran megfordult Pécsett és meglátogatta a templomot, hol a magyarok apostola Szent Gellért püspök és martir prédikált a magyar népnek. A bazilika második püspöke Szent Mór volt, kit a legenda szerint annyi gyöngéd kötelék füzött Szent István családjához. Számos feljegyzés tanusitja, hogy a szerencsétlen véget ért *Péter* király ebben a bazilikában temettetett el. Az alsó templomba helyezik sírját, melynek azonban már nyoma sincs. A restaurálás kezdetével a bontás alkalmával egy igen régi sirra akadtak a templom hajójában, mélyen a föld alatt. A hatalmas csontok, arany rojtok és szövetdarabok és a talált csontpálcza, mely buzogányhoz hasonló, arra a gondolatra vezethették pillanatra a szemlélőt, hogy ez a második magyar király sírja. Azonban általános meggyőződés szerint *More Fülöp* pécsi püspök sírjának tartják, ki 1526-ban a mohácsi csatában esett el.

Ebben a templomban koronázták *Salamont*, I. Endre fiát királylyá, 1064. év húsvét napján. E tény rendkivül fontos állami életünkre nézve. A fejledező magyar államot ugyanis a szenvedélyes trónviszály, mely András és Béla fiai között felmerült már-már végromlással fenyegette. E trónviszály itt e szent helyen szünik meg. Ezt az ünnepélyt Thuróczy a következő ékes szavakkal irja le: Salamon király és Géza herczeg húsvét ünnepét az egész udvarral (cum plena curia) Pécsett ünnepelték meg. Ugyancsak húsvét napján, az ország előkelőinek segédletével *Géza vezér kezei által* (igen érdekes közjogi momentum) tiszteletteljesen megkoronáztatott és Szent Péternek, az apostolok fejedelmének ékes székestemplomába szent mise hallgatására dicsőségesen bevezettetett. A magyarok egész serege, látván a király és a vezérnek (dux) békéjét és egymás iránti kölcsönös szeretetüket, dicsérték az istent, a béke szeretőjét és nagy öröm lőn a népben. «Quod, tanta Hungarorum lætitia omnium celebratum, ut diem publicæ hilaritatis inter festos retulerint» (Az egész magyar nemzet örömárban úszott és e napot közünnepül ülték) — mondja e napra vonatkozólag Bonfinius.

Azonban e fényes, békés korszaknak csak előestéjét érte meg a pécsi bazilika, mely a koronázási nap utáni éjjelen, melléképületeivel együtt, rögtön támadt tűz által elhamvasztatott és csak 1101. évben *Kálmán* király alatt épült fel hamvaiból. Ugyanebből az évből birunk első teljes feljegyzést a pécsi káptalan állapotáról. A pápai bullákban ez időből számos említését találjuk a fényes templomnak, melynek emelésére sokat tett *Calanus* (1187—1219.) pécsi püspök, ki érseki palliummal ruháztatott fel, melyet azóta a pécsi püspökök kiváltságképen viselnek.

A tatárjárás alatt a többi dunántúli egyházakkal együtt a pécsi bazilika is feldulatott. Az éjszakkeleti toronynak oldalkövei köztudomás szerint egész a mostani restaurálásig, az ez alkalommal pusztító égés nyomait mutatták. A tatárok pusztítása után a bazilika 1335-ben épül fel ismét. Folytatva történeti vázlatunkat, följegyezhetjük, hogy megfordult gyakran e templomban *Nagy Lajos* királyunk, a hajdani híres pécsi egyetem nagynevű alapítója; hasonlóképen *Zsigmond* király, ki többször tartózkodott Pécsett. Mindkettőtől alapítványt is bir a templom. *Mátyás* király leghivebb barátja «Janus Pannonius» (az első magyar nyelvtan irója) pécsi püspök volt, kit Mátyás király több alkalommal meglátogatott Pécsett és misét hallgatott a bazilikában. Fia pedig *Corvin* János a szerencsétlen sárvári ütközet után a szent koronát is magával hozva, itt talál menedéket, *Zsigmond* pécsi püspöknél, ki tántoríthatlan híve maradt. 1495 márczius 1-én II. *Ulászló* király Pécsre jött, márczius 3-án itt fogadja vissza kegyeibe Ujlakyt, de még márczius 25-én is itt tartózkodik. Mert a följegyzések szerint e napon, mint Gyümölcsoltó-Boldogasszony ünnepén, a király jelen volt a bazilikában, *Tamás* pécsi prépost új miséjén és offertoriumkor 4 forintot ajánlott fel, a mi az akkori értékviszonyok között nagy összeg lehetett. Ő utána magyar király nem fordult meg a pécsi bazilikában egész 1880 szept. 28-áig, midőn dicsőségesen uralkodó királyunk, *I. Ferencz József* pécsi látogatása alkalmával e templom küszöbén fogadtatott a klérus által és «Te Deum»-ra szerencsés megérkezése fölött, a bazilikába bevezettetett.

Az 1526. évi mohácsi vész után a törökök Pécs városát azonnal elfoglalták és a keresztet, papjaival együtt, a városból számüzték; az összes templomok, így a székesegyház is török kézre kerültek. Azonban a székesegyházat a törökök teljesen épségben meghagyták. Némelyek, biztos történeti adatok nélkül, azt állítják, hogy ezt a fényes bazilikát a törökök istállónak, fegyvertárnak, fürdőnek, gyárnak használták. Azonban mind ezt az állítást történeti emlékek és tények megczáfolják, sőt a mellett bizonyítanak, hogy a bazilikát a törökök szent helynek tartották meg a maguk számára. Ezt bizonyítja a *Szathmáry* György (1505—1521) püspök által emelt és most is, a restaurálás után, teljes épségében a «*Corpus Christi*» kápolnában meghagyott, gyönyörü, renaissance-stylben épült márvány oltár, mely mindenesetre leromboltatott volna, ha a hely profanáltatik. Ezt bizonyítják továbbá a számtalan felirások a templom falain, melyek a korán, vagy a keleti bölcsek jeles mondásait tartalmazzák, török, arabs, perzsa nyelveken. Ezeket a jeles mondásokat *Skerletz* Károly cs. kir. kamarás, orientalista 1845-ben le is másolta és lefordította magyarra. Ime itt van néhány mutatvány ezekből a törökkorbeli felirásokból:

I. *El-hamdu lillahi elessi la malik (fissema welerdh) illahuwe.* (Dicsérd Istent, kivüle nincs birtokos égben és a földön.)

II. *La illah illallah Mohamed resus Allah.* (Nincs Isten, Istenen kivül és Mohamed küldöttje Istennek.)

III. *Taallum ja feta wel — dschehl aar we la jerdha biha illa himar.* (Tanulj, oh ifjú! mert a tudatlanság szégyen, s azzal csak a szamár elégszik meg.)

IV. *Men mate fi kolufil-ilmi fekad sabaka shehiden.* (Ki a tudományok nehézségei között hal meg, a vértanut megelőzi érdemben.) stb.

Kétségkivül, ha a pécsi bazilikát a törökök profanálták volna, ezek a mondatok falaira nem kerülnek. Tehát vagy templomnak, vagy iskolának, vagy talán dervis-kolostornak használták. De erre vonatkozólag, t. i. hogy szent hely maradt, van még egy közelebbi történeti adatunk is. Ugyanis 1631-ben villámcsapás által az egyik torony megrongáltatott és ugyancsak a török által állittatott helyre, mint azt a következő török feljegyzés bizonyítja: «*Wakad el — muba-*

scharet Ahmed Aga Belgrádi.» («Megkezdetett, t. i. a torony helyreállítása, belgrádi Achmed aga által 1041-ben» vagyis a keresztény időszámítás szerint 1631-ben.) Igy tehát 143 év mulva a török kezéből épségben került ki a bazilika, miután a török 1686 szeptember végén Pécsről kiüzetett.

Azonban 1690. évben a várba, hol a templom volt, német zsoldosokat (Hofkirch-ezred) szállásoltak be, a kik azután a bazilikát kifosztották és annyira megrongálták, hogy *Radonay* püspöknek (1687—1703) Baranyamegye rendeihez kellett folyamodni építkezési segélyért s miként az 1701 május 23-áról kelt jegyzőkönyv tanusítja, 200 kocsit rendeltek az építkezéshez. De alig, hogy újból felépült hamvaiból a bazilika, ismét újabb rombolás érte. Ugyanis 1704-ben Rákóczi kuruczai által, kik Pécs városát ostromolták, ágyúgolyókkal, különösen a szentély boltozata belövetett és *Nesselrod* Vilmos gróf pécsi püspök (1703—1732) állítja helyre. Ugyanekkor az isteni tisztelet fényének emelésére és a templom jó karban tartására az egyházmegyei törzsvagyonból, királyi jóváhagyás mellett, 325 egész telekből álló birtok szakittatott ki a templom számára. Ezután a béke napjai következtek e szent hajlékra. 1740-ben fényes «Te Deum» tartatik a bazilikában magyar, német, illyr szent beszédekkel, miután a borzasztó epemirigy, mely Pécs lakóinak felét kiölte, — megszünt. Végül följegyezhetjük, hogy *II. József* császár fivérével, Albrecht főherczeggel, 1770. május 4-én e főegyházban misét hallgatott, 1818 szeptember 21-én pedig *Ferdinánd* főherczeg, később V. Ferdinánd magyar király (1835—1848.) fordult meg a bazilikában.

II. A pécsi bazilika eredeti stilje és változásai.

A pécsi székesegyház eredetileg három hajós román bazilika, szentély alatti tágas alsó templommal, három kerek apsissal és kiszögellő négy sarok toronynyal. Alaprajza téglányt mutat, melynek oldalai a négy világtáj felé tekintenek. A főbejárat a nyugati oldalon van. A kiemelkedő főhajót a két mellékhajótól tizenhat négyszögű pillér választja el. A templom eredetileg nem volt boltíves, hanem az olaszországi minták szerint famennyezettel volt ellátva. Az egész épület faragott kövekből van és az egész tervezete határozottan a XI. század műizlésére vall. Henszlmann szerint azonban a sarkokra épített és a templom testéből teljesen kiszökellő négy torony speciális magyar építési sajátosság és a tornyok elhelyezése valóban egészen elüt a külföldi román templomoktól. Állítólag e tornyok erődítési czélra szolgáltak.

Az imént vázolt hosszú történeti idő folyamán és annyi viszontagságok következtében a bazilika eredeti alakjából és pedig a jóizlés rovására, annyira kivetközött, hogy korunk műtörténésze már csak az alaptervezetből és a négy, bár csonka román toronyból és némely stilszerü maradványokból ismerhet vala rá, az eredetileg román bazilikára. Messze vezetne tüzetesen megállapitani azokat az időpontokat, mikor mindezeket a változtatásokat eszközölték. De részint történeti események, részint pedig műtörténeti emlékekbe támaszkodva, megjelölhetjük az újítások és változtatások korát.

Tudjuk, hogy a bazilika 1064-ben leégett és *Kálmán* király alatt 1101-ben épült fel újra. Valószinü, hogy ekkor a stiljén változás nem történt. Hisz alig néhány évtized mult el a templom építése óta, és ily rövid idő alatt az izlés aligha változott. Körülbelül 200 év mulva *Calanus* püspökről (1187—1219.) olvassuk, hogy sokat tett a templom ékesítésére nézve. Ugyancsak ebben a korban jönnek divatba a köboltozatok és valószinü, hogy ő rakatott először az eredetileg famennyezet tartására szánt falakba köboltozatot.

De már nagy változáson megy át a templom stilje a tatárdulás után, midőn 1345-ben ismét felépült, miként azt VI. Kelemen pápa ez évi október 9-én kelt búcsúlevele tanusítja. Ez időszak ugyanis összeesik azzal a dómépítkezési forradalommal, mely az eddigi román műizlés uralmát megszüntetve, a góth izlést honosítja meg és ennek az újítási szeszélynek esett áldozatul a pécsi román bazilika is. A szentély főapsisát a középhajóval egyenlő magasságra emelik s a szentély boltozatát tiszta góth izlésben építik és az egész templomot megrakják fantasztikus góth ékítményekkel. Miként a mostani restaurálás alkalmával, a bontásnál napfényre került, góth-izlésű szines domborművekkel telepítik meg sürűen a szentélyt. Hogy a góth templom titokzatos magasztosságát is érzékithessék, teljesen besötétitik a dómot. A középhajó eresze alatti román izlésü ablakokat betömik s a nyugati homlokzaton két hosszukás góth ablakot vágnak, hasonlóképen a szentély falain is, a szentháromságot jelző három román ablak helyett egy nyilt góthikus ablakot törnek. Ezek voltak azután egyedüli szegényes világosság-forrásai az egész roppant bazilikának. Természetesen ily setétségben értelme sem lévén a román bazilika belsejét ékitő gazdag festményeknek, ezeket a tudatlan kezek bemázolták. A bontásnál a levakart mészréteg alatt nagy számban találtak ily fresko-maradványokat, melyeknek gazdag szinezete, pazar aranyozása, mely azokon pompázik, leghivebb tanuja jámbor őseink vallásos áhitatának s a bazilika hajdani fényének.

A köboltozat nyomása alatt azonban a nem e sorsra szánt oldalfalak tágúlni kezdtek s már-már katasztrófával fenyegettek. Ezt kikerülendő, — a középkor szokása szerint, — a négy torony közé az oldalfalak mellé, mintegy támogatóul, kápolnákat épiteni siettek. *Zsigmond* (1473—1505.) pécsi püspökről emlékezik meg Koller, a pécsi egyházmegye mult századbeli történetirója, hogy a kápolnákat ő épitteti; a roskadozó boltozatot kijavíttatja és a templom diszitésének emelésére VI. Sándor pápától *Jakab* olasz benczést, ki a festésben hires vala, egy évi időtartamra kéri, mit a pápa, 1500. évi október 10-én kelt oklevelével meg is enged. Ugyancsak a mostani restaurálás kezdetén a bontásnál több fali festményre akadtak, melyeket Jakab barátnak tulajdonitanak. A török uralmat azután ebben az állapotban élte át a templom, melyet 1690-ben a német zsoldosok, 1704-ben Rákóczi kuruczai megrongálnak, de már 1707-ben ujból felépül. Hogy minő stilusban történtek ekkor az ujitások, azt határozottan megmondani nem tudjuk. De miként a szentély ekkor épített boltozata mutatja, a góth-izlésből kölcsönöztek motivumokat. Közel áll a valószinüséghez az a feltevés is, hogy az altemplom két oldalt nyiló lejáratát is ekkor falazták be és áldozatul estek az izléstelen kor tudatlan gyermekeinek az ide levezető két oldal lépcsőzet XI. századból származó domborművei. A két oldallejárat helyett most egyet nyitottak a középen, mely igen hasonló volt valamely pincze torokhoz.

De a sokféle toldozásnak, foldozásnak, hogy úgy mondjam természetellenes változtatásoknak, az lett az eredménye, hogy a bazilika összedőléssel fenyegetett, ennek a századnak elején. Az oldalfalak ijesztőleg elhajoltak a hatalmas köboltozat nyomása alatt, a főhomlokzat pedig előre törvén, elvált a törzsépülettől. A katasztrófa minden pillanatban várható volt. Ezt kikerülendő, az akkori budai kir. épitészeti igazgatóság kormányzása alatt *Windisch* épitő, *Schell* ács, *Bandler* rézműves és *Gianone* kőfaragó, — mindnyájan pécsi mesteremberek, — hozzáfogtak a restauráláshoz, mely több mint húsz évi szakadatlan munka után 1831-ben befejeztetett és ebben az állapotban maradt a bazilika 1882-ig.

Nincs az a keleti, zavaros fantázia, mely sebes szárnyalásával elérhetné ezt a bizarr alkotást. Inkább tömeges arányaival, mint sem a szépen érvényre emelt műizléssel hatott a szemlélőre. A naiv és a merész fogalmát nyujtotta ennek a bazilikának képe. Valóságos múzeuma volt a korcs izlés alkotásainak. De maguk az épitők sem biztak alkotásuk maradandóságában, mert féltek, hogy az összehordott kötömeg bedől. Ezért *Pollák* F. pesti épitészhez, ugyan ahhoz, ki a budapesti lipótvárosi bazilikát eredetileg tervezte, melynek általa konstruált kupolája be is dőlt, folyamodtak segitségért, *Pollák* aztán igen drasztikus orvosszert ajánlt. Valósággal megpántolta ezt a templomot. Az ő tervei szerint a dülékeny épületrészeket erős vasba verték, meglepő nagyságú vaskapcsokkal hálózták be az egész épületet. Ezen kivül a bazilikát az éjszaki oldalán hatalmas ivekkel támogatták meg, nyugaton és délen 2.5 méter vastagságú kolosszális homlokfalat épitettek. A kápolnák falai ennek következtében felnyúltak egész a főhajó ereszéig, úgy hogy a három hajó egy közös födél alá került. Igy aztán az eredetileg karcsuan kiemelkedő bazilikát ezen valóságos khinai falak közé nyomták be annyira, hogy a födélsisak nélküli, csonka román torony, alig birt kiemelkedni, az egész épület pedig hűséges képét tüntette fel a felfordított asztalnak. A bástyaszerű oldalfalak diszitése a legqualifikálhatatlanabb izlésben eszközöltetett. A csúcsos góth-ablakokat egyptusi virágos fejű oszlopok közé szorították. A meghagyott román diszitést pedig góthikus motivumokkal keverték. A déli homlokzat tetejébe azután a 12 apostolnak *Bartalits* pécsi kőfaragó által mintázott négy méter magasságú sárgára festett szobrait helyezték el, melyek a memnoni szobrokra híven emlékeztettek, különösen óriási fejeikkel keltvén feltünést. Nemkülönben restauráltatott a templom belseje is, mely a mult században épült szinházak czikornyás diszitményeit tüntette fel. A templom nagy üregét fehérre meszelték. A pillérekhez és a két mellékhajó fülkéibe egy-egy, összesen kilencz rokkoko izlésü oltárt támasztottak. A főoltárra egy óriási disztelen gipsz-szobrot állítottak, mely Krisztust ábrázolta, mikor Péter apostolt az anyaszentegyház látható fejévé teszi, neki adván a mennyország kulcsait. A barokk izlés értékes márvány oltárain kivül egyetlen műbecsü tárgyat sem lehetett találni ebben a drága pénzen épitett templomban, melyen, kivülről úgy, mint belülről az eredeti román izlés komoly egyszerüségének még fogalmát is elhomályositották, de annak nyomai is alig maradtak. Ezen kivül a templom roskadozó falai még mindig bedőléssel fenyegettek, az 1880-iki földrengés után pedig számos széles hasadás támadt a falakon. Be kezdték látni lassanként, hogy a templom ebben az állapotban nem maradhat. Már a mostani püspök elődje, *Kovács Zsigmond*, későbbi veszprémi püspök is foglalkozott a restaurálás eszméjével, és *Lippert József* épitész által terveket is dolgoztatott ki, de az végrehajtásra nem került.

Ezt a nagy feladatot utódjára, dr. *Dulánszky* Nándor pécsi püspökre hagyta, ki 1877-ben elfoglalván a pécsi püspöki széket, első gondját székesegyházának helyreállitása képezte. Ugyanebben az időben néhai *Trefort Ágost* vallás- és közoktatásügyi miniszter, kinek annyi műemlékünk restaurálása köszönhető, ismételt megkeresésében felszólította a pécsi püspököt és káptalant, mint a pécsi bazilika terjedelmes jószágainak kezelőit és gondnokait, hogy e kiváló történeti becscsel biró bazilikát stylszerüleg restauráltassa. Nem sokára életbe lépett az 1881: 39. t.-cz., mely a műemlék tulajdonosát a restaurálásra kötelezi. Mindez csak rugóul szolgált dr. Dulánszky püspöknek, rég táplált terve megvalósítására. De első lépésével úgyszólván csendes forradalmat idézett elő, úgy a közönségben, mint a papságban. A közbeszéd, a sajtó «pro» és legtöbbet «contra» beszélt a restaurálással szemben, mert a megszokás, a régihez való ragaszkodás igen nagy hatalom. Volt oly időpont, mikor a restaurálás eszméjét a papság részéről egyedül a püspök, a közönség részéről pedig csak a közöny képviselték. Nincs itt terünk azt a sokféle ellenzést felsorolni, melylyel a püspök találkozott. De az eszme és az ennek megvalósitásaért küzdő erély győzött. És a restaurálás megtalálta mesterét báró *Schmidt* Frigyes cs. és kir. épitészeti műtanácsos, a bécsi Szent István templom épitészének s a magyarországi műemlékek orsz. bizottsága kültagjának személyében.

Schmidt báró, a pécsi bazilika tüzetes átvizsgálása után elkészitette a nagyszerü restaurálási tervezetet és részletes költségvetés kiséretében benyujtotta. Tervezetének alapgondolata ez: *A pecsi bazilika tiszta román stilben, miként az hajdan (eredetileg) vala, restaurálandó, azonban a román stil intentiójával nem ellenkező későbbi épületek (kápolnák) megőrzésével.*

Ezeket a tervezeteket azután a hazai műemlékek országos bizottsága elé terjesztették, mely azokat egész terjedelmükben jóváhagyta. A püspök pedig bemutatta a terveket ő felségének, ki teljes megelégedését fejezte ki azok fölött és mindjárt hozzá is fogtak a munkához.

1882. évi úrnapján tartatott az utolsó szent mise a régi állapotú bazilikában és már másnap, 1882. évi junius 9-én, megkezdették restaurálás,

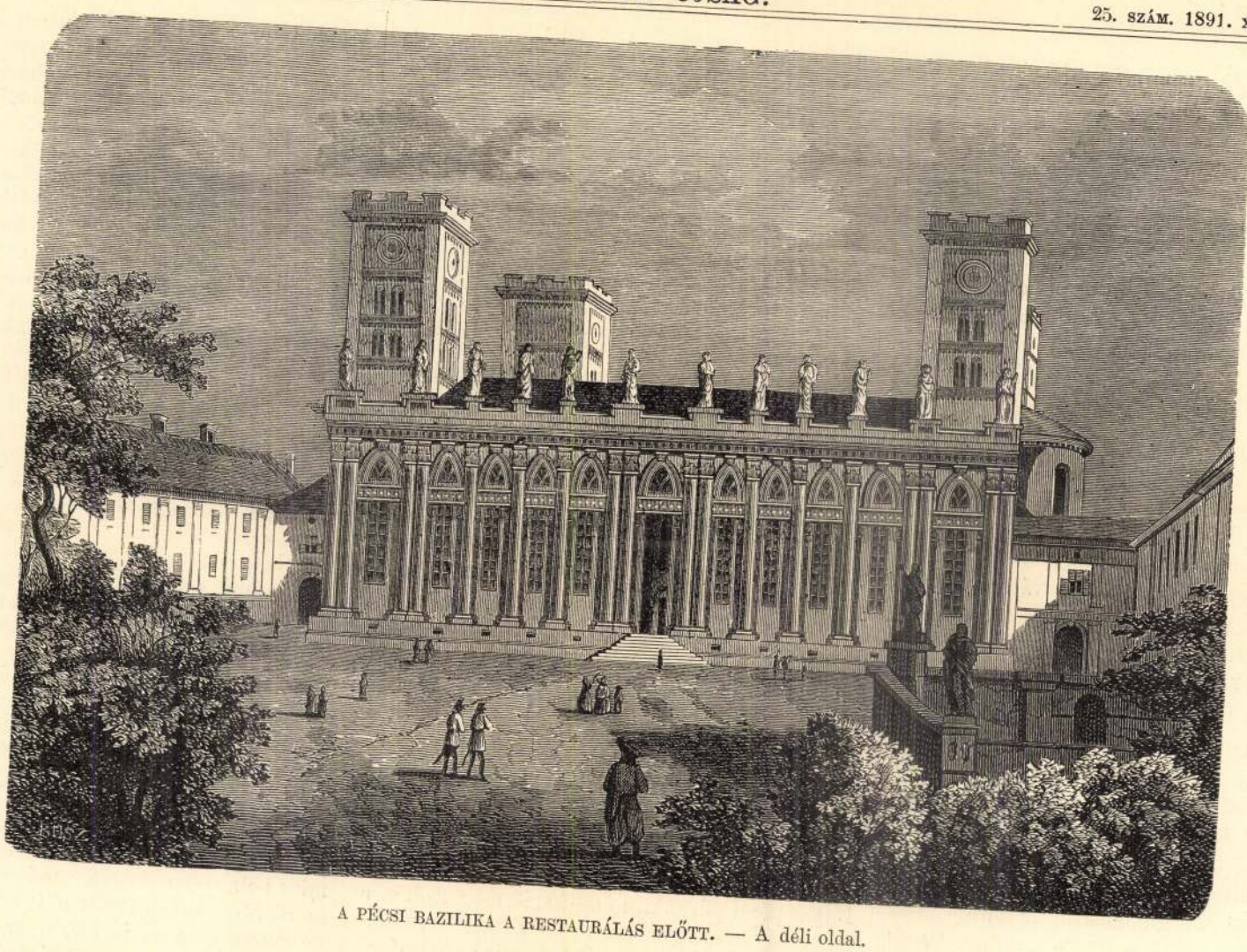

A PÉCSI BAZILIKA A RESTAURÁLÁS ELŐTT. — A déli oldal.

illetve a bontás munkálatait, melyek azután kilencz esztendeig szakadatlanul folytak télen és nyáron egyaránt. Az épitkezés vezetését *Kirstein* Ágoston ratibori születésű építőmesterre, tanitványára bizta Schmidt báró, maga csak a felügyeletet és felülvizsgálatot tartotta fenn magának. E czélból sürűen lerándult Pécsre. Schmidt halála után, mely f. évi január 23-án következett be, az utolsó restaurálási munkálatokat egyedül Kirstein Ágoston vezette, a ki egyfolytában kilencz évet töltött az épitkezésnél.

Maga az épitkezés, tekintve az óriási munkát, gyors tempóban folyt. Az eredeti munkaterv szerint 4—5 év alatt kellett volna a restaurálásnak megtörténni, de egy egész évet vett igénybe, mig az állványokat felállitották és a rossz falakat leszedték és ugyancsak a bontásnak eredménye és tapasztalata a restauráczió tervét és keretét is lényegesen megváltoztatta. Most egy teljesen rekonstruált bazilikával állunk szemben. A régi bazilikából csak a négy torony maradt meg a felső kettes ablakokig, már azonfelül új rakás van rajtuk. Megmaradt még a szentélyfülkének egy része és az oldalhajók főfalai, de ez utób-

A PÉCSI BAZILIKA A RESTAURÁLÁS ELŐTT. — A nyugati homlokzat.

biakat is czélszerűbb lett volna újból építeni, mert mint most tapasztalják, az oldalhajók főfalai a hajdani nyomás következtében a középen még ma is körülbelül 32 cm.-re hajolnak a függélyestől kifelé és e miatt a rajtuk levő festmények állandóan porosak. A többi mind új a bazilikában, hol egyébként a restaurálás alatt kő kövön nem maradt. Az oldal kápolnákat is az eredeti terv szerint érintetlenül hagyni szándékolták, de később alapjuktól kezdve egészen újonan építették fel azokat.

A lebontás befejeztetvén, 1883 április 23-án egyházi szertartások között letették az első követ a templom keleti falainál és folytatták a középhajó-kiépítését; 1884 november 17-én már a vastetőzetet kezdték rárakni, 1885. április 20-án elkészült a nyugati főhomlokzat, 1885 szeptember 21-én pedig a déli oldal, melynek árkádjain elhelyezték *Kiss* György baranyamegyei születésű jeles szobrászunk 12 apostol szobrát, melyeket a «Vasárnapi Ujság» 1888. évi 31. számában már bemutatott. 1886-ban kiépült a nagy ablakoktól kezdve a két déli torony. A délnyugati toronyban van a híres pécsi nagy harang, melynek magának uradalma van. Ennek a századnak az elején *Weinbert* pécsi harangöntő készítette és hetvenkét mázsás. 1887-ben a két éjszaki torony épült ki és ezzel a külső építkezés befejeztetett 5 és fél évi munka után.

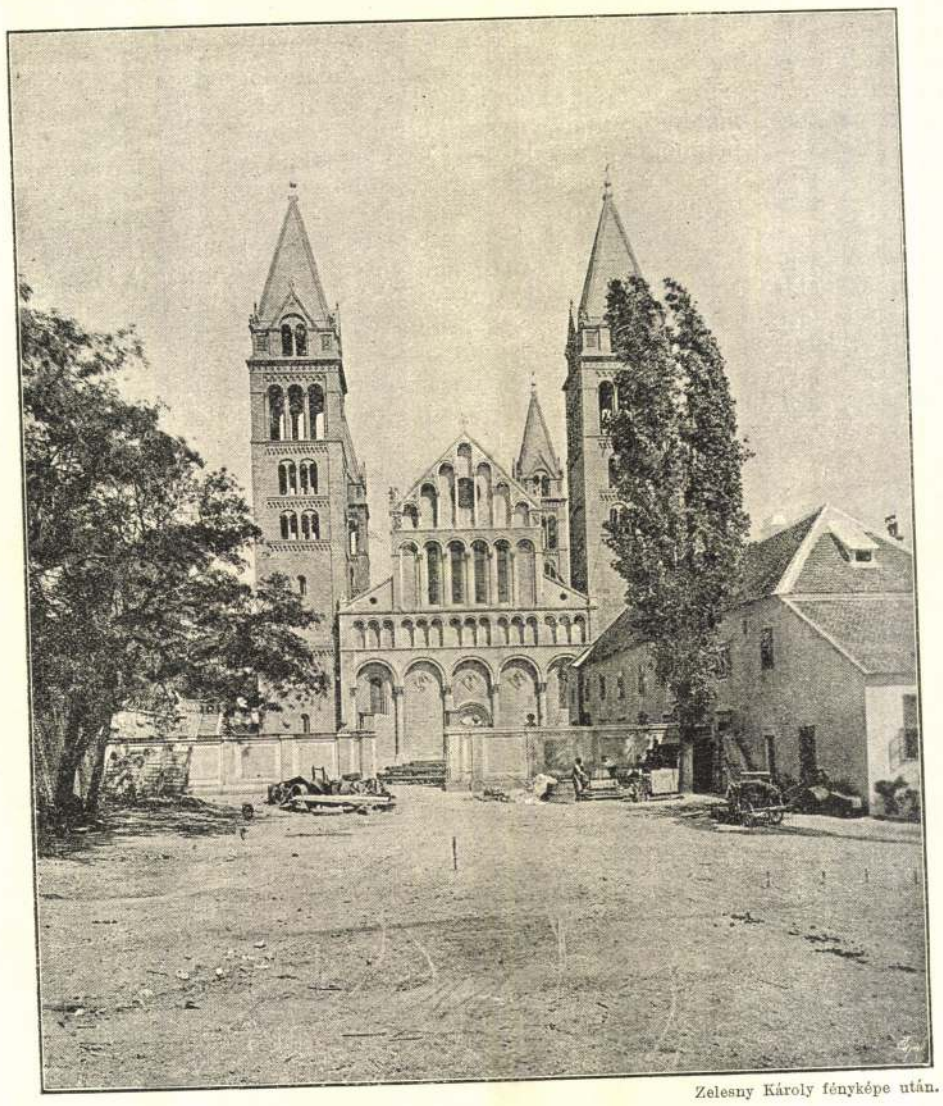

Zelesny Károly fényképe után.

A PÉCSI BAZILIKA A RESTAURÁLÁS UTÁN. — A nyugati homlokzat.

A román műízlésnek megfelelőleg, *Schmidt* báró különös sulyt helyezett a bazilika figurális festésére és díszítésére és ezt az eredeti templom falfestményeinek és szobordiszítményeinek megfelelőleg tervezte, és *Andreä* Károly rajnavidéki történelmi festővel lépett szerződésre, ki 1884. évben bemutatta terveit és azokat az építés vezető bizottság elfogadta. Andreä a fő- és mellékhajók összes képeinek kifestését vállalta el. Társul vette maga mellé *Beckerath* Mór crefeldeni, porosz-rajnavidéki születésű történelmi festőt, kivel megosztván a munkát, 1885 junius 20-án hozzáfogott a festéshez és azt 1888 julius végén be is fejezte. A kápolnákat és az altemplomot azonban már egészen magyar festők és pedig *Székely* Bertalan és *Lotz* Károly festették és pedig iskolai szünetek alatt, mivel mind a két jeles művészünk a budapesti festő akadémián mint tanár és igazgató van elfoglalva. A lapos diszitményeket *Bamberger* Gusztáv würzburgi születésű festőre bízták, kitől figurális festmények is vannak a sekrestyében. A szoborművek azonban már kizárólag magyar művészek alkotásai. A már említett 12 apostol-szobor és a déli bejárat fölötti domborművek valamint a nyugati homlokzat összes szobor művei *Kiss* Györgytől valók. A templom belsejében levő kőszobor műveket, melyek közül különösen kiemelendők az altemplom két lejáratának domború kőképei, (Biblia Pauperum) *Zala* György alkotásai. Ezeket a rendkívüli érdekes, java részben elpusztult kőképeket br. Schmidt kiegészíteni nem volt képes. Mármár egészen új kép-ciklus megalkotására gondoltak, midőn e feladatot a bontás alkalmával az altemplomban talált XI. századbeli csekély maradványok nyomán dr. *Czobor Béla* jeles műtörténészünk megoldotta, a képsort rekonstruálta és az ő útbaigazítása mellett mintázta azokat Zala György. Még a belső dekorációknál fel kell említenünk *Angster* József pécsi mester orgonáját, melynek remek faragványait *Jiratko* Albin pécsi szobrász készítette.

Az egész restaurálást dr. *Dulánszky* Nándor

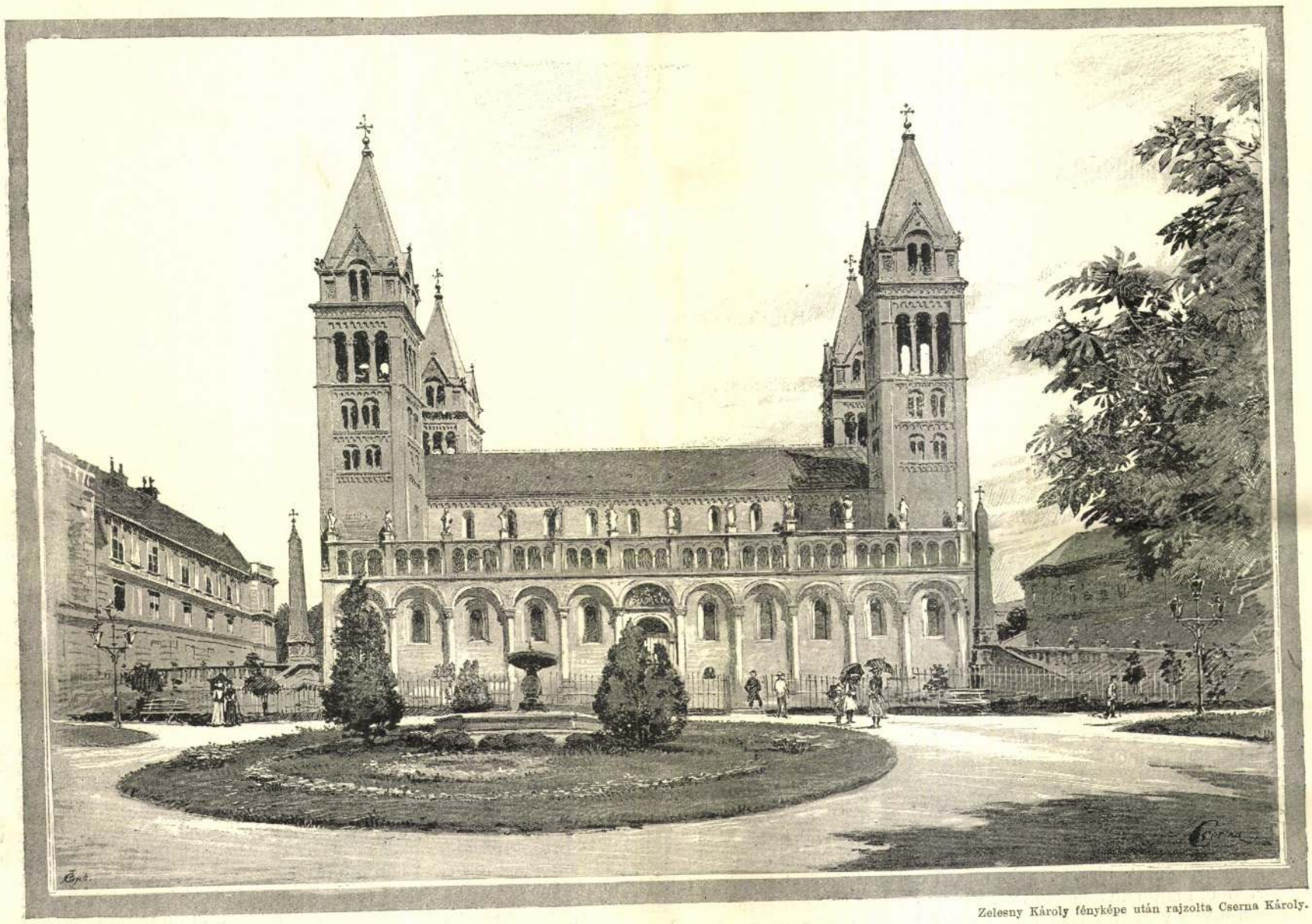

Zelesny Károly fényképe után rajzolta Cserna Károly.

A PÉCSI BAZILIKA A RESTAURÁLÁS UTÁN. — A déli oldal.

pécsi püspök, valóságos belső titkos tanácsos, a Ferencz-József rend nagykeresztese, stb. elnöklete alatt *egy nagyobb építő bizottság* intézte. Ezen kivül közreműködött *egy építési szükebb bizottság*, mely a tulajdonképeni végrehajtó organumként szerepelt. Ennek a bizottságnak elnöke *Troll* Ferencz pápai prelatus, cz. apát, éneklő kanonok, több jeles rend vitéze. Feladata volt első sorban a sűrűen tartott üléseket vezetni. Mivel azonban a nagybizottság elnöke, dr. Dulánszky püspök majd minden szűkebb bizottsági ülésen jelen volt, az elnöki tisztet itt is maga a püspök gyakorolta. De Troll prelatus irt alá minden szerződést és az ő neve alatt lettek a beadványok beterjesztve. Ennek az építési bizottságnak továbbá tagjai voltak még a következők:

Szeifricz István cz. prépost, kanonok és a káptalani uradalmak jószágkormányzója, ki, mint a bizottság pénztárnoka, az eddig kiadott 1.685,000 frtot vagy kerekszámban 1.700 ezer frtot tételenként kifizette. Neki volt gondja arra, hogy a lefolyt 9 évi ciklus alatt a hetenkénti, valamint a többi fizetések alkalmával a szükséges pénz készletben legyen, a fizetések meg ne akadjanak.

Megjegyzendő, hogy az összes helyreállítási költségek a székesegyház uradalmainak jövedelméből fedeztettek és midőn a munkálat megkezdetett, közel 800,000 frt állott rendelkezésre.

Walter Antal cz. apát, püspöki oldalkanonok és a püspöki iroda igazgatója, a bizottság jegyzője volt. Ő vezette a szükebb bizottsági, valamint a nagyobb bizottsági jegyzőkönyveket is. Ezen kivül az európai műveltségü jeles egyházi férfiunak véleményére nagy sulyt helyezett a bizottság.

Dr. *Lechner* János cz. apát, kanonok, a pécsi papnövelde rektora és jószágkormányzója, számos, a gyakorlati életből merített tanácsával mozdította elő a restaurálás ügyét a bizottságok ülésein.

Hinkovczei *Hinka* László püspöki jogtanácsos, a pécsegyházmegyei alapok és több uradalom rendes ügyésze, kincstári és közalapítványi jogképviselő és a pécsi jogakadémiai államtudományi államvizsgáló bizottság tagja, az építési bizottság összes jogügyeit vitte. Szóval és irásban jogi véleményt adott, képviselte a bizottságot a hatóságok előtt, rendezte az adó- és illetékügyeket. Rendkivüli munkásságáról és a restaurálás körül tanusított hathatós közreműködéséről tanuskodik, hogy több mint száz szerződést szerkesztett.

Említettük, hogy az eredeti helyreállítási tervtől igen nagy eltérés történt és ez a költségvetésben is nagy változást idézett elő. Ugyanis előirányozva volt 700,000 frt; kiadatott eddig 1.700,000 forint, vagyis kerek *egy millióval több*, sőt a számadások véglezárásáig még tetemes kiadásokra lehet számitani. A kiadások közül a nevezetesebb tételek ezek:

Báró Schmidt Trigyes cs. és kir. építészeti főtanácsosnak segédmunkásaival együtt	80,000 frt
Andreä Károly és Beckerath Mór festőknek és összes segédmunkásaiknak	75,300 «
Lotz Károly és Székely Bertalan hazai festőművészeknek segédek nélkül	38,000 «
Zala György hazai szobrásznak	33,200 «
Kiss György hazai szobrásznak	15,500 «
Dekorativ festészetért	112,200 «
Kőanyagért	257,000 «
Képfaragók és mintázóknak	73,000 «
Kőfaragóknak	213,000 «
Orgonákért	30,000 «
Heti munkabérekre	250,000 «

Lássuk már most ennek az óriási anyagi áldozatnak, annyi kiváló férfiú buzgóságának, annyi kitünő művészi erő és fényes tehetség munkájának eredményét. Előre is kijelenthetjük, hogy az eredmény felülmulja a képzeletet és várakozást, az alkotás valóban elragadó. Hazánk a pécsi templom restaurálásával valóban gazdagabb lett egy világhirű műkincscsel, mely messze elviszi áldozatkészségünk és műízlésünk hirét.

III. A pécsi bazilika külső képe az 1882—1891. évi restaurálás után.

A pécsi bazilika kedvező fekvésénél fogva, ezt a hegylejtőre épült várost, melynek sűrű házcsoportjaiból majdnem tökéletesen kiemelkedik, teljesen uralja és a város távlati képének 63 méter magas négy tornyával különös jelleget kölcsönöz, fenséges hátterét képezi az erdőkkel borított Mecsek-hegy, melynek lábainál, egyik magasabb terraszon épült a bazilika és a mostani restaurálás után minden oldalról szabadon maradt, miután a nyugati oldalon levő püspöki palotának és a kelet felől levő káptalani épületnek a székesegyházhoz ragasztott szárnyépületeit lebontották.

A déli oldal előtt négyszögű tér terül el, melyet hoszszában két egymás fölötti lejtős síkra oszt a kőpárkányzat, melyet szobrok és két hatalmas obeliszk diszít. A dóm előtti teret vasrácsozat választja el a diszes városi sétatértől, hova a zöldlombos Scitovszky-térről magas lépcsőzet vezet fel. Igy tehát a hatalmas épület arányai közelből és távolról egyaránt szemlélhetők.

A bazilikát déli oldalról tekintve, az égbe emelkedő hatalmas tornyok, melyeknek kősisakkal végződő csúcsain a világ négy tája felé mutató, egymást derékszögben metsző négykaru aranyozott vaskereszt díszlik, hívja fel mindjárt figyelmünket. Az újitást azonnal felismerhetjük a tornyokon, melyek az 1831-iki restaurálás után csonkán maradtak, lapos tetejüket a várfalaknál szokásos csipke-párkányzat koritette. Most azonban karcsúan és 21 méterrel magasabban emelkedik fel a négy teljesen egybevágó és hasonló torony, a nyulánk alakra nézve igen élénken emlékeztetve a budapesti ferenczvárosi templom karcsu tornyára. A régi toronynak a kápolnák oldalfalából kiemelkedő és a négy sarkon felfutó falszalagok közötti félköríves párkány *(fries)* és fűrészfog-diszítés által felosztott három emeletére, most egy jóval magasabb, negyedik emelet van rakva, melyet azután diszes főpárkányzat koszorúz és ezen nyugszik a külön konstrukciót képező 10 méter magas négyszögű kősisak-fedél. A torony második és harmadik emeletein a régi kettős (2·30 m. magas és 1 m. széles) ablak megmaradt. Az újonan épitett negyedik emeletet pedig 4·20 méter magasságú, három egyes ablak töri át. A torony csúcsát képező kősisak négy oldalát, melyet báró Schmidt eredeti rajzain egyszerű bádog fedéllel tervezett, szintén kettős román (3·12 m. magas. 1 m. széles) ablak tagolja, a négy sarkán pedig négy oroszlán testü sas-symbolum diszíti. A régi tornyokon levő órát, mely az ó-román stilusban anakronizmust képezett volna, eltávolitották és a szomszédos káptalani épület homlokzatán emelt óra-házban helyezték el. De a restaurator ragaszkodva a torony köveinek eddigi sárga színéhez, ebben a színben folytatta tovább a fölebb építést, minek következtében a tornyok szinei elütnek a templom többi falainak színétől, melyek élénk szürke színű kövekből építvék. Azonban ezt a színkülönbséget hamar elfeledjük, ha tüzetesebben szemléljük a bazilika remek részleteit, melyek magasztos harmóniába olvadnak össze.

A bazilika távlati hatása a minden szemnek kitett, messze ellátszó *déli oldalra* lévén fektetve, ennélfogva ez oldal tetszetős, díszes külsőt nyert, bár a román alapból kiinduló restauratornak nem könnyü feladattal kellett itt megbírkoznia. Ugyanis, miként történeti fejtegetéseink során kimutattuk, éjszakon és délen a két-két sark-torony közötti hosszukás négyszögü teret kápolna-sorral épitették be a román stil rovására. De a restauratornak, már a templomhajók erősítése szempontjából is meg kellett hagyni a kápolna-sorokat és ezért iparkodott a román izléssel összhangzásba hozni, mindenekelőtt egy tető alá vonván a mellékhajókkal, külsőleg úgy tüntetvén fel, mintha annak szerves részét képeznék a kápolnák, melyek különben a templom testét nyomottá és tulterjeszkedővé tették. És tényleg ezt az anakronizmust sikerült is elpalástolni. A keleti és nyugati oldalon a tornyok elfödik a kápolna-sort, a déli oldalon pedig most akadálytalanul emelkedik ki a templom keskeny főhajójának oldalfala, melynek egyszerü diszét a főhajó mennyezetét bevilágító hosszukás, harántos mélyedésbe vágott román ablakok és a főhajó eresze alatt végig futó félkörives «fries» és háromsoros fürészfog-diszítés képezi.

Annál változatosabb és gazdagabb tagozást tüntet fel a kápolnák oldalfala, mely tövéből újra van épitve, miután az előbbi rengeteg magas oldalfalat (még a főhajó oldalfalának ablakait is elfödte) le kellett bontani. Az új fal másfél méter magas kőpadon nyugszik és hoszsza 62 méter, magassága pedig 14.20 méter, kissé előre szökik, a tornyokat elfödi, de nem öleli át, hanem a tornyok sarkán megszakad, két szögletpilaszterben (oszlopfal) nyervén befejezést, melyen két oroszlán nyugszik. Erről a kőpadról tizenkét oszlop emelkedik fel, mely kettős attikai lábakra van állitva, és csak 3/4 részben lép ki a falból. Az oszlopoknak változatos és stilszerüségüknél fogva remek és tanulmányt érdemlő oszlopfőit tizenegy nagy (9.75 m. magas és 5·45 m. széles) félkörív köti össze egymással, díszes árkádot alkotván. Mindegyik ív alatt egy-egy román ívű nyulánk (3.17 m. magas, 0·97 m. széles) ablak nyilik a kápolnákba, a középső ív alatt pedig a déli főkapu vezet a templomba. E fölött van Kiss György domborműve: «Magyarország szentei hódolnak Máriának», mely dombormü egészen modern izlésben van mintázva és azért nincs összhangzásban a templom alapstilusával. Ezt a képet már bemutattuk. («Vasárnapi Ujság» 1888. évi 31. sz.) Ez a kapuzat egy előcsarnokba vezet, melynek boltíveit a csarnok négy sarkából kiinduló márványoszlop-csoportozaton nyugvó meglepően szép oszlopfők tartják; az egész csarnok pedig, mely különben két kápolna közé van ékelve, még boltozata is, csupa ékesre faragott kövekből van összerakva. Ebből az előcsarnokból márványszáru nagy kétszárnyas, gazdag diszitésü ajtó nyilik a templomba és azon keresztül mindjárt a főoltár elé jutunk. A kapuzatról keletre, a kápolnák ablakai alatt, öt kisebb ablak nyilik az alsó templomba.

A nagy körívek (vak ívek) fölött a déli oldal egész hoszszában, még a két oldalpilasztert is átörve, keskeny párkányzat fut végig. Ezen pihen a felső kisebb árkád-sor, mely nyilt galleriát képez. Az előbb említett kis párkányzat fölötti tért, az alsó hatalmas, tizenkét oszlop irányában tizenkét zömök oszlopfal tizenegy részre osztja. Ezeket a részeket azután a három arányos félkörív s két-két szabadon álló sárga márvány-oszlopocska, ismét három fülkére osztván, harminczhárom (2·50 m. magas, 1·30 m. széles) ívü, könnyüd hatásu, kecses árkádsort alkot, mely a román izlés egyik legjellemzőbb és legfestőibb vonása és a főfalak felső részén mintegy könyebbitésül szolgál. A nyilt árkádsor fölött ismét diszes párkányzat szalad végig, mely elfödi a kápolnáknak a mellékhajókkal közös félfödelének ereszét és alapzatul szolgál Kiss György szobrász tizenkét apostol-szobrának, melyek közül Péter és Pál közbül a kapu fölött állanak. Az apostol-szobrok elhelyezése a régi déli oldalra emlékeztet, persze művészi tökélyre és esztetikai hatásra össze sem hasonlítható az előbbi barbár bástyával. A mostani déli oldalfalat részleteiben művészi tökély, nemes izlés és kellemes arányai teszik vonzóvá.

Távlati szempontból még a keleti és nyugati oldal jöhet tekintetbe, miután az éjszaki oldalt elfödi a mindjárt mellette emelkedő halom és váromladék, melyet azonban sétakertté szándékoznak átalakitani, ha a most még ott álló kőfaragó házakat eltávolították. Most is azonban annyiban javítottak e kedvezőtlen topographiai helyzeten, hogy a bazilika éjszaki fala mellett széles utat nyitottak aszfalt burkolattal és a hegy oldalát parkszerüleg rendezték.

A keleti oldal képe a restaurálás után teljesen új alakot öltött, miután a főhajó ereszéig felhuzott és rengeteg góthikus ablak által áttört szentély-falat tövéig lebontották és az apsis visszanyerte eredeti alakját. Most a keleti oldalon az épületet függélyes lap metszi át, melynek szélén egyszerű falszalag, a födelek szélei alatt pedig egy sor fokozatosan emelkedő ívecske, «fries» fut végig. Ennek a különben csupasz, tüzfalszerű lapnak egyetlen tagozatát a főhajó padlására nyiló kettős ablakocska és a mellékhajók padlását bevilágító kis négyszögű ablak képezi. Ennek az oldalnak diszét tulajdonképen a falhoz támaszkodó három félkörív alakú kidomborodás, az úgynevezett apsis (középső) és a két kisebb apsidiol képezi, melyek a fő és mellékhajók oltárfülkéinek neveztetnek. De a pécsi templomnál csak a két mellékfülkében van az oltár, holott az apsisban a püspöki trón foglal helyet. Mind a három félkör kettős párkányzaton nyugszik, melyeket az al-templom ablakai törnek át s egy kisebb és egy nagyobb attikai lábhoz hasonló párkányzat koszorúz és csak az apsis és apsidiolok érintkezésénél látunk falszalagot, különben mind a három félhenger felülete sima, csupán az eresz alatt van egyszerű diszités. Az apsison három román ablak (Szent-

háromság symboluma), az apsidiolokon pedig egy-egy ablak van és tetőzeteiket félkúpalakú úgynevezett apsisfedelek képezik. A főapsis fedelének csúcsát Krisztus-fej, az apsidiolok csucsait pedig fenyődoboz diszíti. A főhajó ormóján ellenben görög kereszt van.

Az éjszaki oldal teljesen csupasz, minden diszítés nélkül, de szintén faragott kövekből van épitve és a kápolnákba, valamint a főhajó menynyezetét bevilágító hosszukás kerek íves ablakok emlékeztetnek a román stilre, hanem annál felségesebb architekturai hatás tekintetében *a nyugati főhomlokzat*, mely valóban kár, hogy a világ szemei elől úgyszólván el van rejtve és csak kerülővel lehet jutni arra a keskeny négyszögű térre, mely előtte elterül és a püspöki palota kisebbik udvarát képezi. A dóm nagynevű restauratora ezen a nyugati homlokzaton oldotta meg legfényesebben a feladatát. Maga Schmidt báró a legsikerültebb alkotásának nevezte ezt a homlokzatot, melyről mindig a művész-büszkeség érzetével szólott. Ez volna tulajdonképen az épület arcza, mely a román műizlés nemes egyszerűségével, világos felosztásával és összhangzatos egységével hat a szemlélőre, élénken emlékeztetve a pisai dóm árkád-soraira.

Az első pillanatra észrevehetjük a homlokzat kettős felosztását. Ez a fal ugyanis keresztbe metszve két főrészre oszlik, u. m. a három hajó közös homlokzatára (21·48 m. magas és 24 m. széles) és a főhajó és födél keskenyebb homlokzatára, a rakványra (az alaptól az ormó keresztjéig 30·25 m. magas, a rakvány külön szélessége 14 m.). A három hajó közös homlokzatán ugyanazt a tagozást ugyanazon méretekben találjuk, mint a déli homlokzaton. Csakhogy itt a homlokfal nem födi el a torony falát, hanem kissé előre tolakodik és csak szögletpilasztereivel támaszkodik a két torony belső falszalagjára. Ha ellenben átölelné a tornyot, úgy a déli oldal oldalfalával érintkeznék és annak mintegy folytatása lenne, de ez által szétterjedne és nyomottá lenne a nyugati homlokzat, holott most karcsuan és könnyedén emelkedik fel a két vastag torony között. Itt is, miként a déli oldalon, a két pilaszter közötti teret az alsó nagyobb és a felső kisebb árkádsor tagozza. Csakhogy itt kisebb levén a tér, hat oszlop és öt nagy ív képezi az alsó árkádsort és csak az első és ötödik ív alatt töri át a falat a harántmetszésű körives román ablak, mely a mellékhajókba önt világot, holott a harmadik nagy ív alatt a nyugati kapu román stilű ívezetes kerete látható. Míg ellenben a második és harmadik (kapu fölötti) valamint a negyedik ívezet alatt, hegyére állított négyszögletű medaillonba fogfalt Szent Péter, Szent Mór és Szent István király mellképeit ábrázoló dombormű foglal helyét. Mind a három dombormüvet Kiss György faragta mészkőbe.

A felső, nyilt galleria itt is ugyanazon tagozattal bir, mint a déli homlokzaton, csak hogy itt a két pilaszter közötti teret a hat alsó nagy oszlop irányában hat zömök alapfal és csak öt részre osztja és a déli oldalon látott, azokkal egybevágó és hasonló három félkörív, valamint a két-két szabadon álló sárga márvány-oszlopocska tizenöt ivű árkádsort alkot. Erre támaszkodik azután a két mellékhajó ereszfala és erről emelkedik fel, az épitő-művészet diadalkapuja gyanánt, a főhajó büszke homlokfala, szintén kettős árkádsor, melyet keskeny párkányzat választ el a három hajó közös homlokzatától. Magát a főhajó homlokzatát pedig szintén hasonló keskeny párkányzat két részre osztja. Az alsó hosszukás négyszögü alapépitmény, mig a felső a derékszögü födél homlokfala. Hét-hét ív diszíti mind a két részt. Csakhogy mig az alsó hét iv karcsu oszlopai 1/4 részben a falba épitvék, addig a felső hét ív nyilt galleriát alkot, melynek oszlopai a derékszögű fedél lejtőjéhez képest, jobbra és balra nagy arányokban rövidülnek. Az alsó részen, a 2, 3, 4, 5. ív alatt négy (5·45 m. magas, 0·88 m. széles) ablakok nyilnak a főhajóba, mig a felső nyilt galleria hátterét 1·40 m. átmérőjü kerek ablak képezi, mely a bazilika padlását világítja be. A nyugati homlokzat apró részletein is a román műizlés egyszerű bája ömöl el és mindmegannyi bevégzett művészi alkotás. De bennünket, megkerülvén kivülről az egész templomot, már is a templom belső fényének varázsa csalogat, hogy minél előbb lépjünk be a nyugati kapun, honnét a legszebb áttekintést nyerjük a templom belsejébe. Néhány pillanatra azonban lefoglalják figyelmünket a nyugati homlokzat symbolikus szobrai. Ott látjuk a homlokfal két sarkán a két térdelő angyalt, kik kezökben pálmát tartva hivják az embereket a béke hajlékába. A födélhomlok falának pilaszterein balról látjuk a phönixmadarat, a diadal jelképét, jobbról pedig a pelikánt, melyről a népmonda azt tartja, hogy vérével táplálja fiait. Itt Jézust jelképezi, ki vérét ontotta értünk a keresztfán. Ezek fölött két oroszlán ül, az egyház hódító erejének symboluma. Ezeket is mind Kiss György faragta. Az ormozat tetején ott ragyog a kereszténység általános jelvénye, a kereszt, mely itt valóban a keresztény műizlés ezredéves diadalát jelenti.

IV. A pécsi bazilika belseje.

A pécsi bazilika belsejét a kórus alól tekintve, hova a nyugati kapun jutunk, szemkápráztató kép tárul elénk, mely valóban elvarázsol, elbűvöl és pillanatok mulva tudunk csak felocsúdni ennyi szépség, ennyi fény egyszerre való tömeges hatása alól. Valóban az ember szeme ebben a templomban nem talál helyet, hol pillanatokra bár megpihenjen. A mohó látnivágy elragad bennünket, gyorsan befutjuk tekintetünkkel ezt a rengeteg csarnokot, melynek hoszsza 69.60 méter, szélessége a mellékhajókkal együtt 22.28. (Az alacsonyabb mellékhajók együtt véve oly szélesek, mint a főhajó, mely maga 11.98 méter.) S mikor már többször végig futottunk szemünkkel, kezdünk a pillanatnyi hatás alól szabadulni és kezdenek előttünk kibontakozni a templomhajónak, a szentélynek arányai, hol az óriási oltársátor, mely majdnem a templom felső padlásáig felér, ragadja magára figyelmünket.

A közép- vagy főhajót, mely hossznégyszögben nyugatról keletre vonul, hol a már említett apsisban nyer befejezést, egymással páronként szemben álló tömör négyszögü és két oldalán félhenger-oszloppal kiegészített falrészletekre, az úgynevezett pillérekre nehezedő merész ívezetek fölött magasba nyuló két oldalfal képezi, melyek a lapos mennyezetet tartják. A főhajóval párhuzamosan vonul két oldalt a két szűkebb és alacsonyabb mellékhajó, melyek keleten az imént ismertetett apsidiolokban nyernek befejezést. A főhajó mennyezete vasból, míg a mellékhajóknak szintén lapos mennyezete fából van. De mind három rendkivüli gazdag czifrázatu. Fönn a magasban, a főhajó mennyezete alatt, a két oldalfalon 13—13 hosszukás román ablak világítja be a főhajót. Ettől a római korból eredő épület-beosztástól nyerte a templom a bazilika nevet.

A közép (fő) hajó közepén, (a negyedik pillérpár között), hol a szentély 21 foku márványlépcsőzete kezdődik, egy hatalmas diadalív (keresztivezet) emelkedik, mely az egész középhajót két részre osztja, u. m. az innenső a néphajó és a tulsó a szentély vagy felső templom. Ezen «arcus triumphalison» kivül van még két keresztívezet, az egyik a nyugati lejárattól számitva az első pillérpárnál, mely a karzatot zárja el és a másik keleten, az apsisnál, mely a közép (fő) hajó záródásának homlokzatát alkotja.

Mielőtt tovább szemlélnők az oldalfalakat és azok diszítményeit, röviden felsoroljuk a templom belső berendezését.

A talaj fehér és fekete faragott márvány koczkákkal van burkolva és eredetileg a hajóban padokat nem terveztek, most azonban finom faragásu tölgyfa-padsorokkal találkozunk.

A főoltár, mely maga templomhoz hasonlít és emlékeztet a frigy-sátorra, a templom közepén áll, mindjárt a szentélybe vezető márványlépcsőzet fokán. Az oltár asztala, mely a négy sötétzöld márványoszlopokon nyugvó sátorfödél alatt van elhelyezve, egy darab vörösmárványból készült négyszögü sima lap, és négy márványoszlop lábon nyugszik. A márvány-lap közepe ki van vájva és a mélyedésbe szent ereklyét fognak elhelyezni. Az oltárasztal ilyetén elhelyezése mellett a miséző pap mindig a nép felé néz és sohasem kell kifordulnia a «Dominus vobiscum»-ra és igy a nép folyton láthatja a papot mise közben. Az oltár-asztal fölötti gazdag aranyozású és nehéz ivezetű sátort tartó gyönyörű négy sötétzöld márványoszlop fejezetei igen szép konstrukcziót képeznek és gazdagon vannak aranyozva. Különben az egész oltár megaranyozott művészi faragványokkal, symbolikus képekkel ékeskedik, ezek közül különösen kiválik a négy evangelista képe. A főoltártól jobbról és balról egy-egy díszes szószék, úgynevezett ambó áll, megfelelve a régi román bazilika stilusának, hol tulajdonképen prédikáló szék nincs, hanem mise közben az egyik segédpap az oltárról előre jött jobbra egy külön emelvényre és itt olvasta fel az epistolát, a másik segédpap pedig ugyancsak mise közben a másik felén az evangeliumot olvasta fel és magyarázta meg a népnek. Innét van a két ambo.

A főoltár alatt közvetlen, a lépcsőzet aljában van egy kisebb, tiszta márványból faragott egyszerű oltár, melyet *népoltár*-nak szoktak nevezni, azért, mert hajdan itt áldoztatták a népet és a kevésbbé ünnepélyes misék itt mondattak. Ez itt a bevágott lépcsőzet között, melynek széleit aranyozott rácsozat diszíti, van elhelyezve. Rajta régi faragás szerinti feszület, János és Mária s két angyal domborművü csoportja, ez alatt pedig az Isten báránya látható. Ezen kívül a főhajóban még két oltár van, u. m. az éjszaki mellékhajó apsidioljában Szent József és a déli apsidiolban Szent István király, a pécsi püspökség és bazilika alapitójának oltárai.

A felső templom (szentély) pillérei között igen díszes márványoszlopos ívezet fut végig s ez jobb és balfelől elválasztja a tulajdonképeni szentélyteret, hol a szertartások tartatnak, a mellékhajóktól, melyek itt is a nép számára vannak fenntartva. A szentélytér fölötti mennyezetről függ le az aranyozott bronz függő lámpa, melyet a tizenkét apostol gyönyörű szobra ékesit. (Van ezenkívül a középhajó oldalíveiről lefüggő hat csillár, melyek szintén aranyozott bronzból készültek.)

A főhajó apsisában *a püspöki trón* van elhelyezve, mely márványból faragott szék és háromfoku lépcsőzetes emelvényen nyugszik; a szék elejébe nagy értékü drágakő van beillesztve. Két oldalt kisebb szék áll, a két segédpap számára. Ugyancsak jobb és balfelől kilenczágú aranyozott bronz kandeláber áll. A mellékhajókat elválasztó árkádsorok párkányzatain is bronz gyertyatartók vannak elhelyezve. A püspöki széktől a főoltárhoz körülbelül 15 lépésnyi hosszu út, a «via triumphalis» vezet, melyet stilszerűleg külön készittetett szőnyegek futnak be. Ezt az utat két oldalt, a mellékhajókat elválasztó árkádsorok előtt díszes faragásu kanonoki székek fogják közbül. A szentélylyel szemben a nyugati homlokfal mellett emelkedik az orgonakarzat, hova díszes márványoszlopos lépcsőzet vezet fel. Itt áll Angszter József pécsi orgonakészítőnek remek nagy orgonája, melyen kívül még két kisebb orgona van, egyik a szentélyben, másik a «Corpus Christi» kápolnában.

A főhajó oldalfalai szebbnél-szebb bibliai és szent tárgyu freskókkal vannak benépesitve, melyeknek felsorolása is lapokra terjedne. Az alakok és symbolikus alakzatok száma, melyek a falakra vannak festve, több százra rúg és valóságos tömött tárlata ez a hajó az aranyozott lapokra, élénk és változatos szinben, ősrégi egyházi festési modorban tartott freskóknak. *Andreä* Károly és *Beckerath* Mór rajnavidéki festők nagyszámu segédmunkásaikkal több mint három esztendeig dolgoztak a főhajó és mellékhajók kifestésén, a laposdiszítéseket pedig *Bamberger* Gusztáv würzburgi festőre hagyták. A két rajnavidéki festő úgy osztotta fel a munkát, hogy mig Beckerath Mór a néphajóban azokat az ó-testamentombeli jeleneteket festette le, melyek a megigért Messiás eljövetelére vonatkoznak, ezek az úgynevezett «elő-evangeliumi», «protoevangelicus» képek, addig Andreä Károly a szentélyben az igéret teljesülésének jeleneteit, az újszövetségnek Krisztus eljövetelére vonatkozó képeit és symbolumait örökitette meg. Ugyancsak Beckerath a Krisztus eljövetelét megjövendelő prófétáknak, Andreä pedig az apostoloknak, pápáknak, egyházatyáknak alakjait festette a falra. A freskó-csoportozatok közül különösen kiválik a Péter és Pál cziklus, melyek az apostolok cselekedetei és hagyományok nyomán a két apostolfejedelem életének mozzanatait tárgyazzák a mellékhajó falain. A Pál-cziklus Beckerath Mór, a Péter képsorozat pedig Andreä műve, kinek legmegkapóbbal kotása a fő-apsis fülkéjének íve alatt festett Krisztus-kép, mely uralkodni látszik az egész bazilika fölött.

A főhajóba nyiló négy kápolnát és az alsó templomot, mely a szentély alatt van, egészen magyar festők: Székely Bertalan és Lotz Károly festették és a szoborművek is mind magyar kézből, Zala György és Kiss György szobrászaink vésői alól kerültek ki.

Lotz Károly képei a «Corpus Christi» kápolnát és a «Jézus szent szive» kápolnát diszitik,

mind egyházi tárgyúak. Részint az oltári szentség alapításának, részint Jézus életének és szent szíve imádóinak történeteit és alakjait ábrázolja. Rendkivül sikerült és kiemelkedő az a freskó, mely az «Ur teste kápolná»-jában oltárkép gyanánt szolgál. Ezen a képen Krisztus, az Isten bárányа, ki vérét ontotta a világ bűneiért, mennyei dicsősége közepett az utolsó napon az üdvözülteket, nevezetesen a magyar szenteket fogadja. Igen hatásos a «Krisztus kicsufoltatása» czímű freskó is, melyet be is mutatunk.

Székely Bertalan freskói, melyek a Szent-Imre és Szent-Mór kápolnákat diszítik, túlnyomólag magyar történeti tárgyúak. Különösen szépek «Szent István felajánlja koronáját Szűz Máriának», a «Patrona Hungariae», továbbá «Imre herczeg látománya a veszprémi székesegyházban és szüzességi fogadalma»; «Szent László Horvátország meghódítása végett átkel a Dráván Vaskánál»; «Szent Margit a margitszigeti zárdába lép», «Capistran János tábori misét mond a nándorfehérvári csata előtt.» Ez a kép remek kompozicziója, diskrét szinei és tökéletes alakjai miatt a legfőbb ékessége a templomnak. Végül ebben a Szent-Imre kápolnában van «Mária megkoronáztatásának» remek festménye. A Mór-kápolnát is Székely Bertalan festette ki, csupa magyar történeti képekkel, melyek Szent Mór második pécsi püspök, előbb pannonhalmi benczés szerzetes élettörténetét tárgyazzák. Különösen megragadó képek: «Mór felszenteli a pécsi székesegyházat»; «Két püspök társával, kik a Vatha-féle lázadás kegyetlenségeitől megmenekültek I. Endrét Fejérvárott megkoronázza». Mind e képek jelenetei Szent Imre herczeg életirójának művéből és több krónikából merítvék. Székelytől, valamint Lotztól több freskót találunk az *alsó-templomban* is, mely a maga nemében speciálitását képezi a templomnak.

A mostani restaurálás után a szentély lépcsőzetét két oldalt a negyedik pillérpár külső oldalán áttörő két márványlépcsőzet vezet az alsó-templomba, mely épen akkora, mint a fölötte levő szentély. Hoszsza 25 m., szélessége 21 m., magassága azonban csak 4·89 m. A boltozatokat három sorban elhelyezett 16 karcsu oszlop és négy izmos faltömb tartja, melyek tulajdonképen a felső templom pilléreinek alapfalai. Az itt elhelyezett egyetlen oltár Krisztus koporsóját tünteti fel, itt fognak tartatni a nagypénteki szertartások, innét indul ki nagyszombaton este a feltámadási körmenet. Nemcsak ennek az érdekes alsó templomnak, hanem magának az egész székesegyháznak rendkivüli diszét es kincsét képezik az altemplom lejáratának oldalfalain elhelyezett szoborművek, melyek a keresztény egyház három nagy korszakát tüntetik fel az események kőbe faragott lánczolatában. Ezeket a szoborműveket dr. Czobor Béla útbaigazitása nyomán, az itt talált, de csonka domborművek után *Zala* György készitette, abban a XI. századbeli modorban, honnét ezek a töredékek ránk maradtak. Ezek a szobrocskák már eddig is sok dicséretet szereztek létrehozóiknak.

Dr. Dolenecz József.

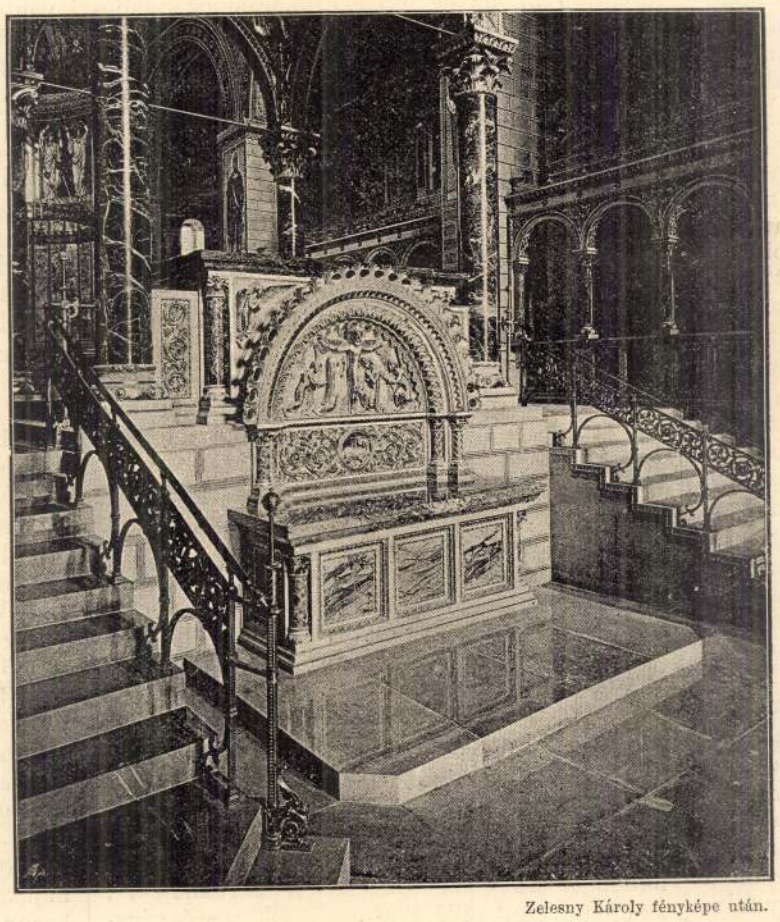

Zelesny Károly fényképe után.

NÉPOLTÁR. — LÉPCSŐZET A FŐOLTÁRHOZ.

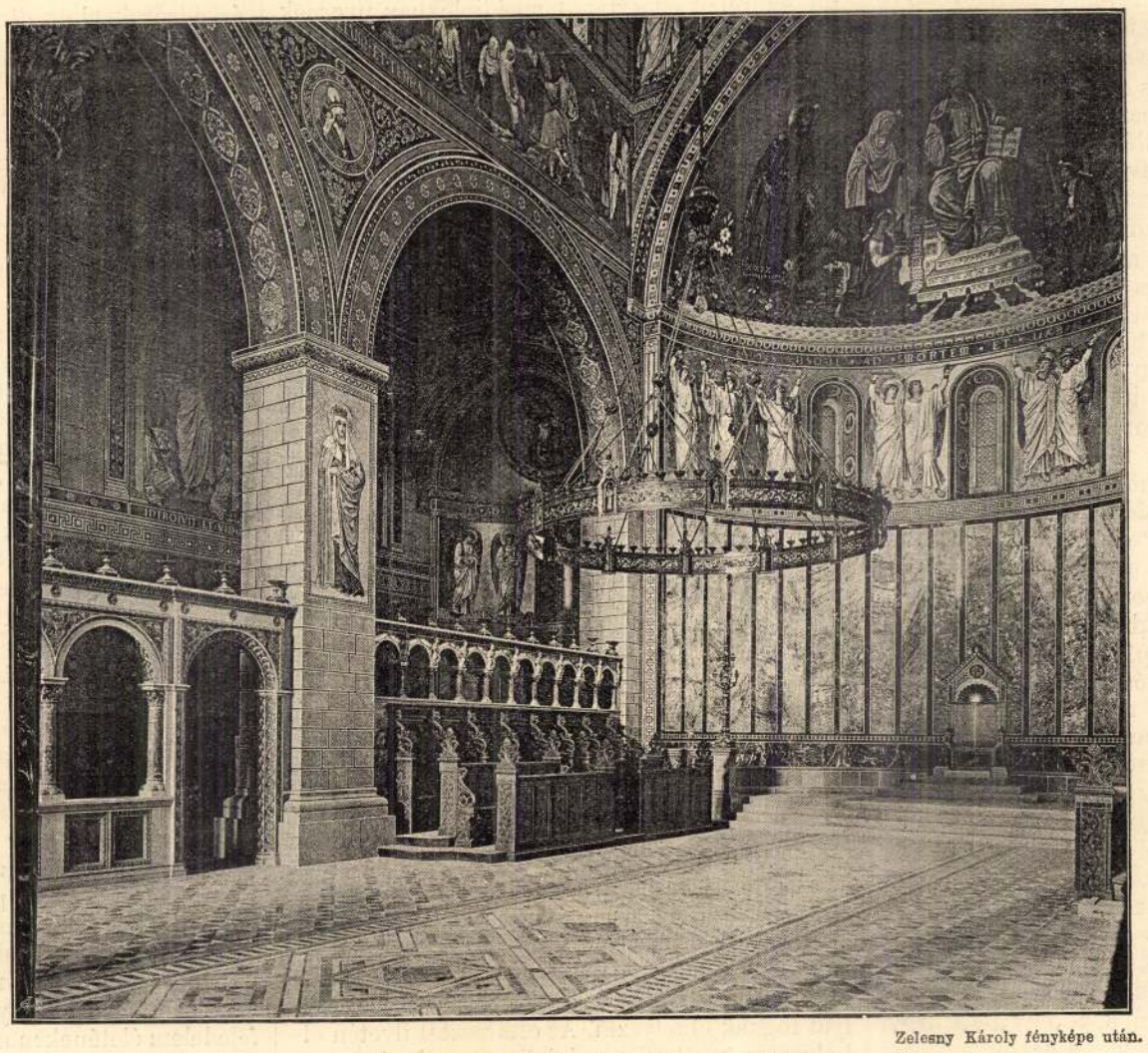

Zelesny Károly fényképe után.

FŐAPSIS. — PÜSPÖKI ÉS KANONOKI SZÉKEK.

A PÉCSI BAZILIKA BELSEJE.

EGYVELEG.

* **Manipur** elfoglalása után igen értékes nagy könyvtárt fedeztek fel egy a palota mellett levő templomban, mely szerencsére a rombolás közepette sértetlenül maradt. Az angol hatóság intézkedett, hogy az értékes leletben szakértők tehessenek tanulmányokat.

* **Harisnyák emberi hajból.** A khinai halászok a rendes gyapot-harisnyák felett még emberi hajból készült harisnyákat is hordanak, mint a mely hitük szerint legjobban védi meg őket a meghülés ellen. Az emberi hajat Khinában, habár Európába is nagy mennyiséget küldenek ki, igen sokféleképen használják s az apróbb hulladékokat trágyának gyüjtik össze.

* **Kalapfeltevés szertartása** (se cubrieron) folyt le nemrég Madridban. Több újonan kinevezett vagy öröklött méltóságában megerősített grand jelent meg a királynő előtt, hogy ott gyakorolja azon ősi privilégiumot, hogy a király előtt is feltett kalappal lehetnek. A szertartás az összes miniszterek, diplomaták, a katonai s polgári főhatóságok jelenlétében nagy szertartások között történt, a királyi palota fegyvertermében. A királyné a régi szokásokhoz teljesen ragaszkodott.

* **A kaliforniai óriás fák** nagy veszélyben forognak, mivel a gazdag emberek között divattá lett, hogy egy-egy ily óriást levágatnak s kuriozumként megőrzik. A kaliforniai tudós társaság megkereste a kormányt, hogy a hóbortos divatot gátolja meg, és a gyögyörü természeti ritkaságok megmentéséről gondoskodjék.

* **A dahomeyi szultán** rendjelt alapitott «Porto Novo csillaga» czím alatt. Alapjában a franczia becsület legió rendjeléhez hasonlít, de a kereszt közepén fekete a csillag van s kék és piros szalagon függ. Az okmányon Francziaország képe van, a mint védelmébe vesz egy térdeplő dahomeyi nőt.

* **Papirhajókkal** tettek kisérletet az amerikai tengerészetnél. A kisérlet jól sikerült, a hajó teljesen vizmentes maradt s fél annyi sulya is alig van, mint a rendes fából készült dereglyéknek.

* **Az új mumia-leletet** Deir-el-Bahari mellett már Kairóba szállitották a Ghizeh múzeumba. 163 mumia és 75 papyrus van a gyűjteményben, az előbbiek a 21-dik dynastia korából valók, nagyobb részt Ammon papjai, de vannak közöttük tábornokok s más előkelőségek is, kiknek egyházi méltóságuk is volt.

* **Háromféle nyelv** uralkodik Japánban a müveltek között, menynyiben némely szavakat és kifejezéseket csak férfiak, némelyeket csak nők s ismét másokat csak gyermekek beszélnek. A nők nyelvét tartják legfinomabbnak és leguduariasabbnak s ezért a férfi is, ha udvarias akar lenni, a nők nyelvét használja, míg a gyermekek szavának használata a felnőtteknél elpuhultságot jelez. A japáninak általában nagyon kell vigyázni szavai megválasztásában, mivel minden társadalmi rangfokozathoz az illem különböző kifejezéseket tart méltónak.

* **Lajos bajor király** óriási adósságának végső részét most, halálának 5-ik évfordulójakor (junius 13-án) fizették ki. A költség mügyüjteménye egy részének eladásából és regényes palotáinak belépti dijaiból került ki. Lajos király különben nem mondható igazán pazarlónak, mivel műkincsei alig kerültek 4 millió forintba s ma legalább 10 milliót érnek.

* **A czethal sulyát** felnőtt korában átlag 2000 mázsára becsülik.

* **Tevetenyésztés Európában.** Az Európában megforduló tevék legnagyobb része nem Afrikából vagy Ázsiából ered, hanem Olaszországból. Piga közelében ugyanis már a keresztes háborúk korszaka óta rendesen tenyésztik a tevét, s innen veszik az állatseregletek a szükséges példányokat.

TURINBAN.

Mikor a magyar ember messzebb, idegen földről jöve, az elmaradó hegyek után feltünni látja maga előtt Turin város tornyait: önkéntelenül olyanforma érzés fogja el, hogy *haza*-érkezett.

Az út mentén bólintgató fehér virágos akáczfák mintha már a mi falunk fehérlő házsorait takarnák. A Po is, fel-felcsillanó szőke habjaival, úgy illeszkedik be a nyájas, ismerősnek tetsző kép keretébe, hogy szinte megharagszol a vonat-ütötte nagy írigy lármára, miért nem engedi hozzád szállani onnan, a parti fák alól, azokat az édes- bús, ismerős nótákat, miknek elringató visszhangja már a puszta képzelettől is ott zsong a szived közepén.

Turin!

Melyik magyar ember nem ismeri ezt a nevet?

Egy város, mely kiszáll az idegen ország térképéről, s helyet követel, helyet nyer magának egy távoli nemzet szivében, költészetében.

Talán minden bokorágon, minden falombon egy-egy magyar szivnek erre szálló áldása fogamzott meg, itt a hajladozó virágok képében?

Még az a tavaszi eső is, mely megérkezésünkkor ugyancsak «karikába» kezd el lezuhogni: mintha csak onnan, arról a tájról szállt volna el idáig, először is azt hozni itt eszünkbe, hogy

«Valahány csepp esik rája
Annyi áldás szálljon rája!»

*

A körülbelől 300 ezer lakosú nagy városban gyorsan tájékozhatja magát az ember. Fávalszegett széles utczái nyíl-egyenesen szelik át a várost, s bármerre indulsz: könnyen, minden kérdezősködés nélkül számon tarthatod az irányt, a merre menni akarsz.

Turinban a magyar utazó épen nem ritkaság. S hogy azok többnyire egyazon czéllal mennek oda: arra eléggé jellemző példaként állt előttem a vendéglő portása, a ki mikor a bejelentési lap kitöltése után neki indultam, hogy a városban egy kissé széttekintsek: minden felhivás, kérdezősködés nélkül nagy készséggel kezdte magyarázni, hogy merre találom legközelebb a «Via dei Mille-t, azt az utczát, a melyben *Kossuth* lakik.

SZENT ISTVÁN KIRÁLY FELAJÁNLJA SZŰZ MÁRIÁNAK MAGYARORSZÁG KORONÁJÁT.
Székely Bertalan fali festménye a pécsi bazilika «Imre herczeg» kápolnájában.

SZŰZ MÁRIA MEGKORONÁZÁSA. — KAPISZTRÁN JÁNOS TÁBORI MISÉJE A NÁNDORFEHÉRVÁRI CSATA ELŐTT.
Székely Bertalan fali festménye a pécsi bazilika «Imre herczeg» kápolnájában.

Csak annyit tudott, hogy magyar vagyok, s el sem tudta képzelni, hogy egyéb keresni valóm is lehetne Turinban.

Mikor pedig, — egy kis szándékos malicziával is, — azt találtam neki mondani, hogy «köszönöm, nem oda megyek»: olyan szemeket vetett rám a becsületes talián, mintha az apját, anyját megöltem volna.

Láttam, hogy legalább is egy tizenhárom próbás hazaárulót olvas ki belőlem.

*

A vezetőim, — két turini egyetemi hallgató, — váltig fogadkoztak előttem, hogy ha nem akarnám hinni nekik, milyen népszerü név az ő városukban is a mi Kossuthunk neve: ám győződjem meg róla magam. Kérdezzük meg három, egymás után következő utczasarkon a legelső embertől, hogy hol lakik «general Kossuth?» Ha a három közül kettő nem fogja megmondani: ők veszitettek.

Az már aztán csakugyan nem a puszta véletlen dolga volt, hogy *mind a három* meg tudta mondani.

Pedig egy közülök katonatiszt volt, s még az magyarázta ép a legkészségesebben.

(Szerencséje, — gondoltam, — hogy nem magyar önkéntesnek született, mert úgy talán sohasem lett volna tiszt, — ilyen *sok* ismerettel!)

*

Nagy hazánkfiát, — Helfy képviselő úr szíves tanácsa nyomán, — délután 2—3 óra közt kerestem fel.

Lakása a Via dei Mille 22-ik száma alatt egy két emeletes ház első emeletén van. És a szép, tágas, *Garibaldi* híres «ezer»-éről elnevezett útcza, Pó felőli végén a hős hatalmas ércz szobrával, olyan méltó keretéül tűnik fel e lakásnak, a magyar ember szemében!

Az elsőemeleti üveges folyosó ajtaján ez az egy szó «*Kossuth*» jelenti, hogy jó helyen járunk.

A bejelentő szolga csakhamar megnyitja az

író- és elfogadó-terem ajtaját, s dobogó szívvel állok meg a jóságos tekintetű, galambősz öreg ember előtt; eleinte alig találva szót attól a mély elfogódástól, mely «mint fölleg-omlás a nagy Alpokon» fölém nehezedik.

De egy pár szivélyes szó az ő ajkairól, és csakhamar olyannak tűnt fel előttem Kossuth a valóságban is, mint a minőnek én gyermek szívvel képzeltem; (mikor még — oh drága, boldog idők — egy nagy, hazahívó expedicziónk törött meg a tanító úr hazafiatlanságán;) nagynak, nemesnek, de egyszersmind jóságosnak is; mint a hogy a nótában «Kossuth Lajos édes apánk»-nak szólongattuk!

*

A vele való beszélgetés fonalát, ha szószerint követhetném is, le már csak azért sem irnám, mert nem tartom helyesnek minden ilyen magán beszélgetést (kivált engedély nélkül, a mit pedig nem kértem) nyilvánosságra vinni.

De van, a mit mégis meg kell említenem.

A mult napokban egy ilyen mondata fordult meg a lapokban Kossuthnak: «szeretném oda kiáltani Budapestnek, hogy megállj, adj már a haladásodból Debreczennek is!» Pedig ennek igy, magában, az ő ajkára adva, szinte visszatetsző értelme van. De az előzmények megmagyarázzák.

Olaszországról beszélgetve jött fel, hogy mennyi nagy — több százezer lakosú — város van itt az ország sajátságos történelmi fejlődésénél fogva. Ebből folyólag szólott aztán Kossuth ilyen formán:

— És ez Olaszországnak sohasem lesz kárára. Az erők tulságos czentralizálása, mint minden tulság, félő, hogy előbb-utóbb megboszúlja magát. Vajha Magyarországnak is volna még Budapest mellett egy igazi nagy Debreczenje és Szegedje.

Ide következnek aztán az a fentebb említett mondat.

*

Hogy a külföldön, — mely még ma is sokszor és sokban félreismer bennünket, — régebben milyen visszás fogalmakat tápláltak felőlünk, arra nézve Kossuth egy igen jellemző esetet mondott el az ötvenes évek közepéről, melynek az volt a pointja, hogy az egész franczia parlamentben nem akadt három ember, a ki tudta volna, hogy hol fekszik és micsoda tartomány az a Transzilvánia?

«Transilvania, — Pensilvania, — előttük valami kapcsolatos két fogalom volt», — tette hozzá jóizű mosolylyal.

*

Végül még a multkor elterjedt aggasztó hirekre vonatkozólag, — bár azokat egy turini távirat nyomban megczáfolta, — hadd írjam még ide, hogy Kossuthnak — hála Istennek — még sok esztendőt igérhetünk.

Az ő idestova 90 éve után mit várhatna egyebet a látogató, mint, hogy egy roskatag aggastyánt fog találni, a kinek lelke nyilvánulása, szelleme ha még olyan ép is: vállaira bizonyosan már a halál támaszkodik.

De nem igy van.

Egy életerős öreg ember áll előttünk, viruló arczszínnel, a ki — saját kifejezése — reggeltől estig iróasztalánál dolgozik.

Az ő arczképei nem mondanak igazat. A másoló eszközök vele szemben gyarlók maradnak. Nem tudják visszaadni szemének szinte fiatalos tüzét. Azt az erőt pedig, mely még mindig bűbájosan csengő hangjából árad felénk: visszaadni meg sem kisérelhetik.

Én azzal az erős hittel hagytam el, hogy ezer évünk megünneplését még legalább is megéri.

A jövő Istené. De Isten jó, s meg fogja adni néki, mint hajdan Mózesnek, azt az örömet, hogy innen, e Nébóról vethessen még egy pillantást második ezer évünk igéretföldére.

Melyik magyar nem mondaná el erre, hogy legyen úgy!

SZABOLCSKA MIHÁLY.

AZ URI TOLVAJOK KLUBJA.

Egy londoni rendőrügynök elbeszélése.

(A «Quarterly Review» után.)

Kétséget nem szenved, hogy a világ legügyesebb rendőrségét Párisban kell keresni. Ezt minden velem született chauvinizmus daczára szivesen elismerem. Mindazonáltal mi sem vagyunk a legutolsók, mint ezt a következő eset előadásával be fogom bizonyitani.

Az 1889-iki párisi világkiállítás megnyitása előtt tudomásunkra jutott, hogy a *londoni uri tolvajok klubjában* formaszerü munkaprogrammot dolgoztak ki, melynek értelmében ötnél több tag egyszerre nem időzhet Párisban és ezek is, minden egyes sikerült *művelet* után a tért elhagyni kötelesek. Ezen intézkedés majdnem lehetetlenné tette a felügyeletet, minek folytán méltán attól kellett tartani, hogy a nemzetközi tolvaj-szövetkezet valóságos irtóháborút indit a közönség tulajdona ellen.

Távirati tudakozódásainkra Párisból nyert válaszok után abban állapodtunk meg, hogy az ottani rendőrség egyik tagja Londonba fog jönni, kivel aztán a *klub* ügyében a további lépéseket megbeszélhetjük.

Az *uri tolvajok klubjáról* csak annyit tudtam, hogy eleinte a Piccadilly egyik előkelő szállodájában tartotta helyiségeit, de tagjainak névsora soha sem jutott kezembe. Elnökük ezelőtt két évvel párbajban elesett s azóta a társulat nyomát végképen elvesztettük. Kivételesen nekem jutott a szerencse, hogy a párisi bajtárssal a klub felkeresésében részt vegyek. *Princel* ur elébe Folkestone-ba kellett utaznom, hogy esetleg a franczia postagőzössel megérkező angol tolvajokat figyelemmel kisérhessük. Ez leginkább azért történt, mivel valahányszor magasabb rendőrségi ügynökök Párisból Londonba, vagy Londonból Francziaországba utaztak, a tolvaj-czég megfigyelésük czéljából többnyire egy-két tagját szintén kiküldte. Ezek aztán üzleti dolgokban járó társaikat kellő időben figyelmeztették a veszélyes turistákra, s ekkép az efféle küldetések többnyire meghiusultak. Igy történt ez Frigyes német császárné Londonba való utazásakor, midőn franczia és angol tolvajok Berlinből majdnem a windsori kastély kapujáig utaztak a császárnéval, kinek gyémántjait az utolsó órában szerencsésen el is loptak. A párisi rendőrség idejekorán értesült a tervről, de mivel a tolvajok szintén jókor tudták meg az ellenük kiadott utasitást, már Kölnben tévutra vezették az ügynököket, kik három órával megkésvén, a nagyszerű lopást meg nem akadályozhatták.

Princel urat soha sem láttam s igy az «Orion» postagőzösből tömegesen kiszálló, többnyire urias kinézésű utasok tömegében nem is akadhattam volna reá. Ő sem ismert engem, de ki volt csinálva, hogy az előre megjelölt helyen való találkozásnál megismerkedünk. Egyelőre csak az utasokat akartam szemügyre venni. Ugyan ki lehet amaz előkelő kinézésű uri ember, kinek gomblyukában nem ugyan a becsületrend veres csokrát, de egy ritka szépségű fehér szegfűt látok? Mintha valahol már találkoztunk volna; tán Diéppe-ban. No, ez bizonyára az én emberem Igen, ő az; kétséget sem szenved; hiszen kinek is jutna eszébe ilyenkor, mintegy a zsebmetszők felbátorítására, tárczáját tüntetőleg egyik zsebből a másikba áthelyezni. Utána megyek, megszólitom, és bemutatom magamat.

Midőn az indóházhoz sietö tömegen keresztül vágok, egy ügyetlen hordár belém botlik, kalapom a földre esik, s mikor utána nyulok, valaki hátul sarkamra lép.

— Bocsánatot kérek, sir, — mondá a hordár.

— Ördög vigye, mily ügyetlen, dörmögém magamban.

Mire ismét rendbe jövök, *Princel* ur nyom nélkül eltünt. Se baj, majd megtalálom a mondott helyen.

— Hadd lám, hány óra van?

— De mi ez? Órám lánczostól együtt eltünt. Életemben most loptak meg először. Soha! Ha otthon elmondom, társaim agyon kinoznak örökös élczeikkel. Igy tehát még nem is beszélhetek róla.

Ezután sietek, hogy *Princel* ur hiába ne várakozzék reám. De hát mit mondjak, ha véletlenül azt találja tőlem kérdezni, hány óra ilyenkor Folkestoneban? Ki látott ügynököt óra nélkül? Szép arany chronometer volt, harmincz font sterlingbe került, a lánczot feleségemtől ajándékba kaptam; szememet kikaparja, ha elmondom, mily ostoba módon vesztettem el, sőt, a mi több, el sem fogja hinni, hogy ellopták! Nem, ez sok, ezt ki nem birom!

Ilyen és ehhez hasonló monológok közt a «kék oszlop» czimű fogadóba értem, hol utasitásom értelmében *Princel* urral találkoznom kellett.

— Egy Párisból érkezett urat keresek, — mondám a kapusnak.

— Első emelet 7-ik szám, — felelé az örökké mosolygó olasz, kit huszonöt év óta ismerek.

Midőn a 7-ik számu szobába benyitok, egy egészen más alaku embert pillantok meg, ki magát, mint Princel detektiv főfelügyelőt bemutatja, a legközelebbi egérlyukba szeretnék elbujni, nehogy magam előtt elpiruljak.

— Bocsánat, kedves kartárs, — kezdi *Princel* ur, — de a tengeri levegő nagyon kifárasztott; alig várhattam, hogy valami érdemes reggeli-

AZ APÁCZÁK TEMPLOMA AZ ALSÓ SÉTÁNYON.

A VÁROSHÁZA A FŐTÉREN.

TÖRÖK MECSET (JELENLEG KÓRHÁZ-TEMPLOM).

PÉCSI KÉPEK. Zelesny fényképei után rajzolta Dörre Tivadar.

hez jussak, a milyet csak Albion partjain lehet kapni. Foglaljon helyet, és lásson hozzá.

— Senkit sem láttam a hajón, — folytatá *Princel* ur a második pohár pezsgő után. — Úgy hiszem a kiállítás megnyitása előtt nem igen akarnak megmozdulni. Egyetlen egy ficzkó furakodott közibénk, kiben egy régi, harmadrangú zsebtolvajra ismertem. Meghagytam nekie, hogy a legközelebbi hajóval ismét visszafelé induljon, de a gazember már a partraszállás utáni első perczek alatt *dolgozott;* egy értékes aranyórát lánczostól együtt találtam nála. He, he, úgyebár csinos óra? Rögtön elvettem tőle, mert különben még többet is lopott volna.

Az én órám volt, de nem mertem szólni, nehogy *Princel* úr kinevessen.

A délutáni vonattal Londonba indultunk. *Princel* úr az erős reggeli hatása alatt rögtön elaludt. Mélyen aludt: horkolása a kocsi előtt elsietö kalauzt megijesztette, ki valószínüleg azt hitte, hogy a kocsiban valakit megfojtanak.

Órám ott volt mellénye másik zsebjében. Hiszen nem követek el lopást, midőn tulajdonomat ismét magamhoz veszem? Nem, ez csak önvédelem a sors mostohasága ellen.

Princel úr úgy aluszik, hogy ágyúszóval sem lehetne felverni. Egy ügyes alig észrevehető rántás és órám lánczostól együtt ismét birtokomba juthat. Hja, de az átkozott ember valami módon úgy megerősitette a láncz végét mellénye zsebjében, hogy az órát egy könnyen ki nem huzhatom. Kétszer, háromszor kisértem meg, de hiába.

Ekkor Princel úr nagy álmosan azt mökögi:

— Lám, miért nem erősitette meg óráját mindjárt eleinte, akkor ki nem huzhattam volna. Máskor jobban vigyázzon holmijára.

E szavak után az órát lánczostól kezembe adván, újra elaludt.

Princel pihenése befejezése után, aranyos jó kedvében elmondotta, hogy a hajóból kilépve, azonnal reám ismert és tudományos jártassága jeléül rajtam kisértette meg mesterségét.

Nagyokat nevettünk az eredeti ötleten és mire Londonba értünk, be kellett ismernem, hogy Princel urhoz képest még csak tanuló inas vagyok. Mig azon tanakodtunk, mily módon lehetne *az uri tolvajok klubjának* mostani helyiségeit megtudni, Princel azzal az egyszerü kijelentéssel állott elő, hogy szerinte a klub valószinüleg nem valamely divatos városrészben, hanem inkább ronda, piszkos utczákban keresendő. Ezt onnan következtette, mivel legújabban a magas arisztokráczia által lakott negyedekben kerestük őket.

Harmadnapra Princel, ki mint valamely telivér vizsla többnyire egyedül vadászott tilosainkban, sokféle érdekes adatot tudott elmondani. Ördöngös emberi eszén mindannyian alig lennénk képesek tuljárni. Ötletei mindenkor meglepök, de azért oly egyszerüek, hogy az ember önkénytelenül Columbus tojására gondol.

PÉCS. — A SZÉCHENYI-TÉR DÉLI RÉSZE.

— Mondja csak kedves kartárs, — kérdé Princel ur, midőn a Quadrant elegáns tömegei közt sétálgatva, az arany- és gyémántkereskedők milliókat érő kirakatait nézegettük, — ugyebár itt ritkán fordulnak meg *munkás kezek?*

— Sőt ellenkezőleg Storr és Keen urak boltjában, melyet amott az utcza tulsó sarkán lát, a mult héten hatezer guineát érő holmit emeltek el; eddigelé csak annyit tudunk, hogy a gyémántokat valószinüleg Párisban kell keresni.

— Erről már én is hallottam valamit, — veté közbe Princel.

— Tessék a kirakatot megnézni. Mialatt Storrék első segédje egy különös szépségü karpereczet innen kivett — s ez legfeljebb tiz másodperczig tartott, — addig a művész a gyémántokat, melyek egy nyitva maradt szekrényben voltak, zsebre rakta. Ha úgy tetszik, lépjünk be; Storr úr már meglátott bennünket és bizonyára örülni fog, ha önt, kedves kollega, bemutatom.

Ezek után a világhirü czég főnökének Princel urat formaszerüleg bemutattam.

— Ugy hallom önöket csúnyául meglopták? kezdé Princel.

— Igen. Bennünket nem annyira az anyagi veszteség, mint inkább ama megfoghatatlan szemtelenség bántott, melylyel itt fényes nappal csuffá tettek. Itt e fiókból, melyben többnyire csiszolt, de nem foglalt gyémántokat tartogatunk, emelték ki a kézügybe eső, legfelsőbb csomagot. Még ezer szerencse, hogy az alatta fekvő kisebb csomagot el nem vitték, ebben több mint 200 ezer fontot érő kövek voltak. Az egész dolog csak úgy történhetett, hogy mialatt segédem ezt a kirakatra nyiló belső ablakot felnyitotta és a kivánt karpereczet onnan kivette, a tolvaj a fiókba nyult. Igy ni!

E szavakkal Storr úr az egész proczedurát megmutatta, sőt előbb azt is, hogy első segédje, — ki azóta bánatában megbetegedett, — hogyan nyitotta fel a kirakat ajtaját.

Princel ur azt találta Storr magyarázatára felelni, hogy a tolvaj nem hátulról, hanem felső testével előre hajolva nyúlt a fiókba, még pedig balkezével, nehogy szeme elől elveszitse a segéd arczát. A franczia kollega oly ügyesen utánozta a mozdulatokat, hogy Storr velem együtt beismerte nézete helyes voltát.

Majdnem félórai időzés után, mely alatt a német császárné gyémántjainak története is szóba került, a milliomostól elbucsúzva, ismét az utczára léptünk.

Dél felé járván az idő, Princel villásreggelit emlegetett, s midőn erre való hajlandóságomat kijelentettem, abban állapodtunk meg, hogy Blannál megrendelem azt; Princel pedig ez alatt lakására hajtat, hogy a számára esetleg megérkezett leveleket és táviratokat átvegye.

Princel a legközelebbi állomáson kocsiba ült, én pedig Blan éttermébe siettem, hogy franczia barátom kényes étvágyának kielégitésére a szükséges intézkedéseket megtegyem. Blannál ilyen időben külön szobát csak nagynehezen kap az ember, de mivel a főpinczérnek régi ismerőse voltam, az elémbe gördített akadályok mintegy varázsütésre eltüntek.

A reggelit pontban egy órára akartam feltálaltatni, de Princel még három negyed kettőre sem jött vissza. Valószinüleg fontos válasz-sürgönyök fogalmazásával lesz elfoglalva, hiába, hivatásunk olyan, hogy az ember gyakran még reggelijét sem kötheti el, a mikor akarná.

Kollegám bizonyára nem veendi rossz néven, ha az evéssel megelőzöm, annál hamarabb mulik az idő. De Princel csak nem jött vissza. Valami baj érte. Utána nézek.

Az előkelő szállodában, melyben Princel lakott, a kapus nagy ámulatomra azt jelentette, hogy a franczia ur ezelött két órával elutazott.

Na, most már bizonyosra vehettem, hogy valami rendkivüli dolog történt. Estve felé majd megtudom Scotland-Yardban.

Haza mentem. Nőm jól megszidott, a miért a reggelitől való elmaradásomat ideje korán be nem jelentettem. Ennek is csak az átkozott Princel az oka. Hát ha feleségem még azt is tudná, hogy a fényes villásreggeliért négy guineát fizettem!

Az erős bordeaux-i kissé fejembe ment, nem jól éreztem magamat.

Alig hogy ledőltem pamlagomra, az átkozott

PÉCS. — A SZÉCHENYI-TÉR ÉJSZAKI RÉSZE.

telefon csengetyűjét hallom, mely parancsoló hangon hív.

— Halló, halló — ki beszél?

— Ön az Mills ur? Nos mi baj?

— Jöjjön rögtön a központba, Storr és Keennél a Quadranton ma délelőtt kétszázezer font sterling értékű foglalatlan gyémántokat elloptak. Az egész dandár mozgósítva van, csupán ön hibázik. Jöjjön azonnal.

— Tüstént megyek!

Storr és Keen? ma délelőtt gyémántokat loptak, foglalatlan, mesés értékű gyémántokat? Princel rögtön elutazott, a nélkül, hogy engem értesített volna! — Nem, nem, az nem lehet; hiszen ott álltam mellette, minden mozdulatát figyelemmel kisértem. Hja, de mikor aranyórámra gondoltam, egészen más színben tünt fel előttem a dolog. (Folyt. köv.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Ifj. Brády Albert költeményei «Pitypalatty» czim alatt jelentek meg e napokban Kolozsvártt. A szelid epedés, méla ábránd és zavartalan családi boldogság szólalnak meg a csinos kiállitású kis kötetben. A szerző bölcs mérséklettel, csekély erejű hangját nem feszíti túl s a mint az «Előszó»-ból látjuk, öntudatosan kerüli a tárgy és hang szertelenségét:

«Sasszárnyakon repülnek mások,
Én csak pillangó szárnyakon,
Felhők között az óriások,
Én virágos mezőn lakom.»

Ennek a bölcs mérsékletnek tulajdoníthatjuk, hogy kötete kellemes olvasmány, s nem érezzük mellette azt a bántó diszharmoniát, melyet a középszerű tehetség hiú erőlködése és szánalmas vergődése szokott kelteni. Apró dalai közt van ugyan elég értéktelen csecsebecse, de viszont van a kötetnek számos darabja, melyben az igaz érzés őszinte, természetes hangon szól s kedves accordja annak a derült összhangnak, mely a fiatal költő lelkét eltölti. A kötetből kiemeljük az «Oh mit jelent», «Máskép», «Kis szobámban», «Megoldás» és «Májusi reggelen» czimű költeményeket, s a két utóbbit be is mutatjuk olvasóinknak. A kötet ára 1 frt.

Megoldás.

Házas vagyok és asszony lett a lány,
Ez az élet mily örökös talány:
Azt hittem, ime, végre fejtve lesz,
S most látom, hogy a megoldás nem ez!

Boldog vagyok, igaz, boldog nagyon,
Hogy lánykámat onyémnek mondhatom,
De valami azt sugja titkosan,
Hogy a megoldás mindig hátra van.

Mert életünknek útja oly csodás:
Mikor azt hittük, nincsen czélja más
És minden vágyunk végre teljesült,
Fölfedezünk szivünkben egy kis *ürt*,

S ez jól van igy, oh, jól van istenem,
Hogy vágyainknak tere végtelen.

Mert míg szívünk az eszményt keresi
Van miért élni, tenni, küzdeni!

Májusi reggelen.

Oh, sugarak, fuvalmak,
Művészei a dalnak,
S te bájos, tarka rét!
Hirdessétek a nyárnak,
Kedves gólya-madárnak
Közel jövetelét.

Oh, ti dalos madárkák!
Szeretve kiki párját
Ott a kis kertbe' lenn:
Mint e szelid virágok,
Örömet, boldogságot
Hirdessetek nekem!

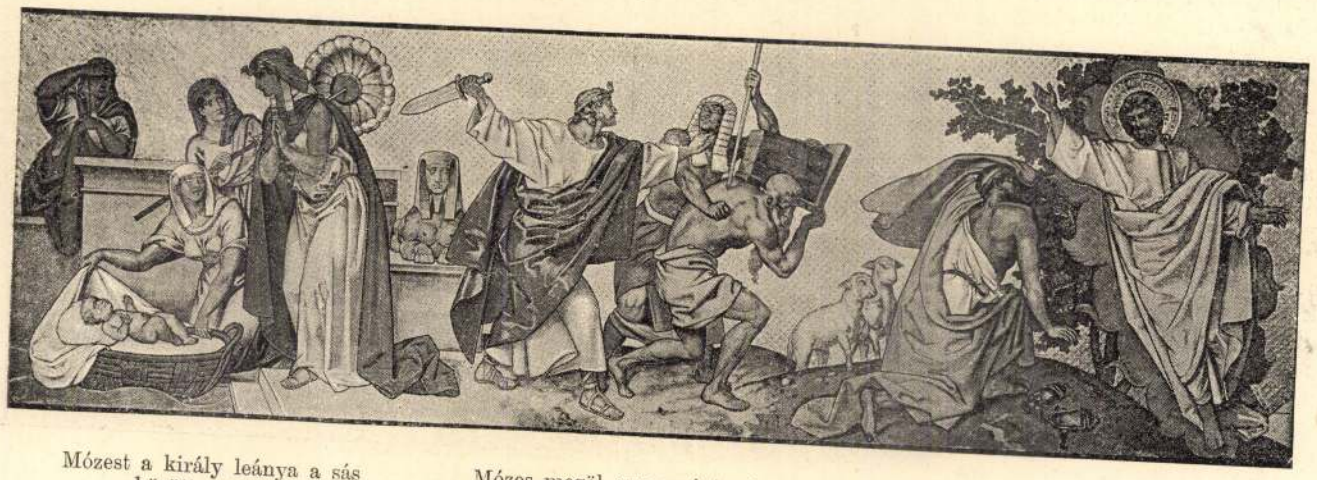

Mózest a király leánya a sás között megleli. — Mózes megöl egy egyiptomi durva felügyelőt. — Mózes az égő csipkebokor előtt.

PROTOEVANGELIKUS FALI FESTMÉNY A NÉPHAJÓBAN BECKERATH MÓRTÓL.

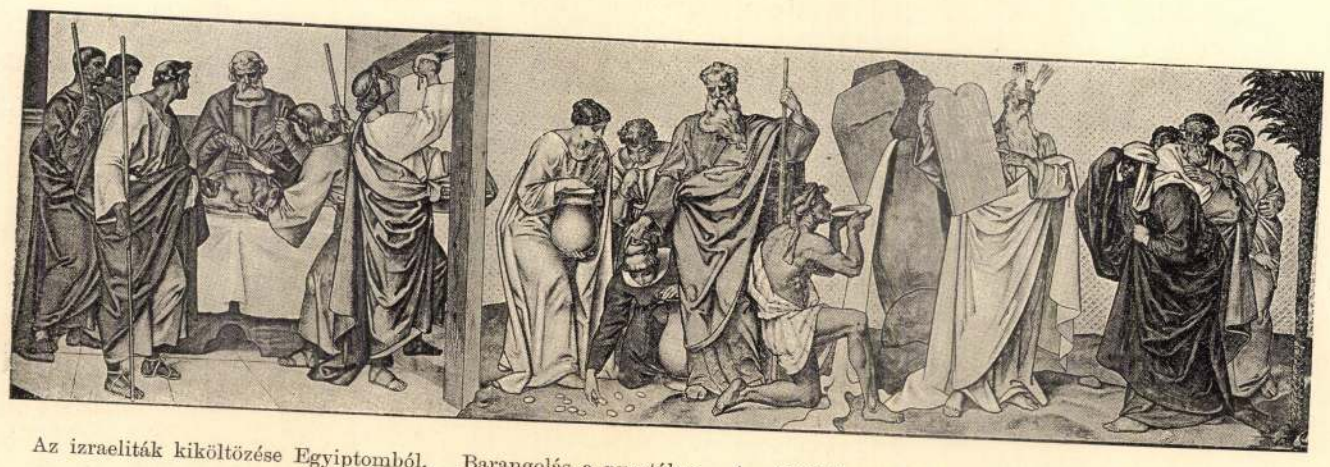

Az izraeliták kiköltözése Egyiptomból. — Barangolás a pusztában. Mannaesés. — A sziklából csudálatosan fakasztott forrás. — A tizparancsolat kihirdetése.

PROTOEVANGELIKUS FALI FESTMÉNYEK A NÉPHAJÓBAN BECKERATH MÓRTÓL.

Az angyal köszönti Szűz Máriát. — A három király imádja a kisded Jézust.

UJSZÖVETSÉGI FALI FESTMÉNY A SZENTÉLYBEN ANDREÄ KÁROLYTÓL.

FALI FESTMÉNYEK A PÉCSI BAZILIKA FŐHAJÓJÁBAN. — ZELESNY K. FÉNYKÉPEI UTÁN.

Dicsőség, balga álom,
Tévelygő ifjuságom,
Ábránd, isten veled!
Akáczok illatoznak,
Kis fecskék csókoloznak
Vidám lakunk felett.

És odabenn a házban
Mily bájoló világ van!
S mily édes titka van!
Hófehér ágyban, szépen
Alszik kis feleségem,
Édesen, gondtalan'.

Menyhért édesanyja), mint nemes anyát és hazafias érzésű nőt tüntette föl. Az új kötet czíme: «*Éjjeli elmélkedések*», s a naplójának ama részeit foglalja magában, melyekben a finom műveltségű és gazdag kedélyű úrnő gondolatjait, reflexióit, vallásos elmélkedéseit jegyezte föl. Ezeket is leánya bocsátotta ki 162 oldalra terjedő kötetben.

Élete utolsó éveiben irt elmélkedései, melyek őt álmatlan éjjelein foglalkoztatták, érzelmeinek fenköltségét, lényének szellemességét bizonyítják. Ez éjjeli elmélkedésekkel a szenvedő, nehezen sujtott tekintetbe vételével, az egyes csoportozatokra alkalmazott elnevezések természetes alapon való megállapításával. Dr. Jankó János nagy gonddal fogott e feladathoz, melyet azonban csak számos szakemberek összetett munkássága oldhat meg. Megtette a kisérletet hegységeinknek természetes csoportosításban való feltüntetésére, s leirja azokat részletesen, jellemző sajátságaikkal együtt. Felhasználta az idevágó irodalom adatait, tekintélyes anyagot gyüjtött s a kérdés most már föl van vetve a nyilvánosság

Krisztus tanítása a hegyen.

UJSZÖVETSÉGI FALI FESTMÉNY A SZENTÉLYBEN ANDREÄ KÁROLYTÓL.

Az utolsó vacsora.

UJSZÖVETSÉGI FALI FESTMÉNY A SZENTÉLYBEN ANDREÄ KÁROLYTÓL.

Krisztus levétetik a keresztről.

Krisztus viszi a keresztet a Golgothára.
Veronika kendője. Siránkozó asszonyok.

UJSZÖVETSÉGI FALI FESTMÉNY A SZENTÉLYBEN ANDREÄ KÁROLYTÓL.

FALI FESTMÉNYEK A PÉCSI BAZILIKA FŐHAJÓJÁBAN. — ZELESNY K. FÉNYKÉPEI UTÁN.

Nagy az én boldogságom!
Nem kutatom, nem bánom,
Más akármit mivel:
Hadd szálljanak az évek,
Oh, én már nem cserélek
E világon senkivel!

S nem gondolok reátok
Többé, ti jó barátok,
Csalfák mindannyian:
De itt a zöld gyepágyon
Találgatom: leányom
Lesz-e vagy kis fiam?

Lónyay Jánosné emlékirataiból megjelent a második kötet is. Az első kötet főleg az 1848—49-iki és azokat követő eseményekről nyujtott nagyérdekű följegyzéseket, s Lónyay Jánosnét (néhai gr. Lónyay lények számára kivánt életbölcseséget, erős, tántoríthatatlan vallásos hitet kifejteni, vigaszt, megnyugvást, bátorítást nyujtani. S azok a fenkölt gondolatok az életről, istenről, a földi és emberi jókról, a lélek bátorságáról, sat. valóban érdemesek az elolvasásra. A mű Budapesten Reiner Imre által (Kazinczy-utcza 2. sz.), és Beregszászon a Farkas-féle könyvkereskedésben kapható.

Magyarország hegyvidékeinek csoportosítása, a magyar földrajzi intézet megbizásából kidolgozta dr. *Jankó* János, térképmelléklettel. A magyar földrajzi intézet (Hölzel és társa) kiadása. A földrajzi intézet első feladatai közé vette föl, Magyarország hegy- és vizrajzi térképének új kiadását, a modern földrajzi és geologiai elvek szerint: az egyes hegycsoportok belső szerkezete, geologiai viszonyainak előtt, s a szerző és a kiadók kérik a szakköröket, vitatnák meg, tennék meg saját javaslataikat, hogy oly csoportosítást lehessen megállapítani, mely az orographiai és geologiai viszonyak leghivebb tükre. A munkához szines térkép van mellékelve, mely az ország hegységeinek új csoportosítását tünteti föl. Ára 80 kr.

Tanulmányfejek, elbeszélések, irta *Malonyay* Dezső. Megjelent a Révai-testvéreknél. A fiatal szerző nem régiben «Pipacsok» czímű elbeszélő kötettel hivta magára a figyelmet, mely erős realizmussal volt irva, de a tehetség sok jelentkezésével. Az új kötetben a realizmus nyersesége sokat vesztett, s az élet sötét oldalai mellett feltünnek a derültebb, s a ridegség mellett a melegebb tájak is. Leirásban, az

alakok rövid jellemzésében a szerző otthonos. Párbeszédeinek megvan jellemző tulajdonságuk, s mondanivalója a szerzőnek is akad. Nagyobb kompozicziókra nem törekszik, de egy-egy lélektani mozzanat, vagy epizód, egy rövid történet, epigrammatikus befejezéssel rendesen sikerül neki. Hivatott iró, a kitől még többet is várni lehet.

Sport-szilánkok, a vadászat, természetrajz és vizslászat köréből irta *Hanvay* Zoltán. Megjelent Budapesten, Grill Károly könyvkereskedésében. A vadászati sport irodalma nálunk csak ritkán juttat egy-egy könyvet sajtó alá. Hanvay könyve (190 oldal) szakember tollából való, a szerző a vadászat egyik ismert embere, s mint vizsla-tenyésztőt is jól ismerik mindenfelé.

Bevezetőleg «Vadászati törvényhozás» czimen elmondja, hogy mit tart jónak és elhibázottnak vadászati törvényünkben. Aztán következnek a vadászatokról, a madárfajokról és a vizslákról irt czikkei, vadászati élmények, vadász-tréfák, élénk előadásban. Ezek három külön részbe osztvák: «Vadászat», a hanvai, kárpáti, gömöri, tiszolcz-klenóczi hegyekben tett tapasztalatokról. «Természetrajz:» melyben azt a kérdést veti föl: vándormadár-e a fogoly és hány faja van az erdei szalonkának. «Vizslászat,» mely a legterjedelmesebb, noha a vadászati sport e német nálunk virágzónak mondani nem lehet. A szerző a sport embereit érdeklő sok érdekest mond el, s a hanvai vizsla-tenyésztő ólat szintén megismerteti. A könyv ára 2 frt, díszkötésben 3 frt.

Gonzaga szent Alajos élete, halálának három százados évfordulója alkalmából irta *Rosty* Kálmán, kalocsai főgimnáziumi tanár. Szent Alajos a kath. ifjuság példaképe és pártfogója, s e több képpel illusztrált kimerítő életrajz is a kath. ifjuság számára készült olvasmányul. A Franklin-társulat nyomdája izléssel állította ki.

A hadtörténelmi pályadíj nyertese. A magyar tudományos akadémia hadtudományi bizottsága által kiirt pályázaton, az 500 frankból álló pályadíjat «A mezőkeresztesi ütközet» czimű munkájával dr. *Komáromy* András országos levéltári fogalmazó nyerte el.

Folyóiratok. A «*Századok*», a történelmi társulat folyóiratának juniusi számában nagyobb dolgozatokat közölnek: Fest Aladár «Az uszkok és velenczések Fiume történetében», dr. Kvacsala János «Bisterfeld János Henrik élete» és Domján István «Kemény János fejedelemsége» czim alatt. Ezenkivül történeti irodalmi művek ismertetése és kisebb közlemények is bőven olvashatók e füzetben. A «*Szövetkezés*» czimü közgazdasági folyóirat e havi száma Bernát István szerkesztésében a magyar munkásokról, a maffiáról, az angol és franczia szövetkezetekről sat. közöl érdekes dolgozatokat. — «*Hittudományi folyóirat*» (szerkeszti és kiadja Kiss János) juniusi nagy kötetéből fölemlítjük a következő értekezéseket: Az egyház önálló, tökéletes társaság, dr. Dudek Jánostól. A holtak iránti kegyelet hajdan és most, Végh Kálmántól. A kritika és a történelem Jézus Krisztus életrajzában, P. Didontól. Mózes öt könyvének hitelessége, Kováts Sándortól. Dante theologiája, Csicsáky Imrétől. Nehány szó szemináriumaink tantervéhez, Vajó Józseftől.

A Turisták Lapja új füzetében *Csapodi* István ir a turista orvosszereiről s ismerteti azt a czélszerü szerestáskát, melyet a Kárpátegyesület budapesti osztálya kirándulásaira elvisz. *Weber* Samu a Dunajecz völgyét és a tátrafürediek kedvelt lengyelföldi kirándulóhelyét, Scsavniczát ismerteti, Dörre Tivadar rajzaival. *Czirbusz* Géza az Andrássy-havasokról ir, vagyis a gyalui havasok ama részéről, melyek Andrássy Gyula vadászkastélyáról vették nevüket. Itt szokta a nagy államférfi nyaraló idejét tölteni. *Gabnay* Ferencz mármarosi népszokásokat ismertet. Végül kisebb közlések vannak. A füzethez mellékelve van a juniusban és juliusban rendezendő kirándulások sora és a természeti szépségekkel anynyira megáldott Szepesség egy új fürdőjének, Iglófürednek ismertetése.

Uj lapok. Érdekes lap mutatványszámát kaptuk. Dankó Pista megindítja a «*Magyar Czigányok Lapjá*»-t, mely minden hó elsején és 15-én fog megjelenni. Előfizetési ára egész évre 4 frt; egyes szám 20 kr. A programm hangsulyozza betegsegélyző egylet létesitését a czigányművészek számára. — *Általános borászati, szeszstermelési és serfőzési ujság.* Szaklap, megjelenik háromszor havonként, felelős szerkesztője Somogyi M. Előfizetési ára egész évre 8 frt, félévre 4 frt.

A székelyek története megiratására, melyre 10,500 frt gyült össze és melyet külön bizottság kezel Kolozsvártt, *nyilt pályázatot* hirdetnek, egy évi határidővel.

Az u. n. «székely-alap» közgyülésén, mely gr. Kuun Géza elnöklete alatt folyt, melegen emlékeztek meg Szabó Károlyról, ki élete e főmüvét nem irhatta meg. Hosszas és tüzetes vita után elhatározták, hogy a néhai Szabó K. által 1711-ig összeállitott okiratgyüjteményt kiadják és a hátrahagyott családnak 3000 frtot fizetnek ki tiszteletdijul. Az okmányokat 1850-ig, a székely institucziók megszüntéig kell összegyüjtenie a megbizandó történetirónak, kinek öt éve lesz a könyv megirására. Az okmánytárért 800, a történetért 4000 frt tiszteletdíjat kap. Az összes költség csak 6300 frtot tévén, a népies nyelven és tudományos színvonalon irandó mű olcsón adható ki.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia e hó 15-iki ülésén *Than* Károly elnökölt s a napirendet szaktudományi előadások foglalták el.

Lengyel Béla ismertette *Győry* István dolgozatát egy nitrogén tartalmu uj vegyületről. Ugyancsak Lengyel Béla terjesztette elő a mohai Agnes forrás uj kémiai elemzésének eredményét. E szerint a mohai Agnes forrás kémiai tartalma a lefolyt tiz évben nem változott meg, ámbár a forrás nagy mértékben igénybe volt véve. Míg ugyanis 1880-ban 82,114, 1886-ban már 1millió 9 százezer palaczk vizet adtak el és azóta is évenként a millión felül küldenek szét belőle. *Hőgyes* Endre mutatta be ezután *Lenhossek* Mihálynak a duczhelyzékek fejlődéséről szóló dolgozatát és a *Schaffer* Károly által szolgáltatott nehány adatot «A gerinczvelő összehasonlító rostázat-tanához» irmertette. *Klein* Gyula «A növénylevelek rendellenességeiről» szóló nagyobb dolgozatából olvasott föl. Utána *Kherndl* Antal a vonólánczokkal fölszerelt ívtartók grafikai elméletéről értekezett. Végül még *Simányi* Károly műegyetemi asszisztensnek az antypirinre vonatkozó kristálytani és optikai vizsgálódásait mutatta be *Krenner* J. rendes tag. A felolvasó ülést zárt ülés követte, a melyen folyó ügyeket intéztek el.

A Kisfaludy-társaság e hó 17-ikén tartotta a nyári szünetek előtt utolsó ülését, *Gyulai* Pál elnöklete alatt.

Beöthy Zsolt titkár jelentette, hogy báró Podmaniczky Gézáné a társaság részére 200 frtos alapitványt tett. Ezután *Szász* Károly olvasott föl részleteket a Dante «Divina Commediájáról» irott tanulmányából. Ezuttal az ugynevezett «Matilda-kérdést» fejtegette. A hölgy, a kit Dante, a földi paradicsom szinterére föllépve, a Lethe tulsó partján, magánosan, virágokat szedegetve, dalolva lát, hajnali álma, sejtelmének valósulása, de nem Léa. Nevét sokáig nem tudjuk meg; a mű végén is csak mintegy önkéntelenül nevezi meg Beatrice: a neve Matilda. Hogy ki ez a Dante Matildája, e kérdésnek a nagy Dante-irodalomban magának egy külön irodalma van, de mint oly kérdésekkel, a melyek egyszerre biztosan meg nem oldhatók, rendesen történni szokott, ez is — minél tovább tárgyalják s minél több ember szól hozzá, — annál inkább összebonyolul. Szász Károly szerint Matilda az egyházi közszolgálat jelképe. Ezzé teszi őt jelleme, a költeményben viselt tiszte, a Dante rendszere s gondolkodása és költésmódja. Azonban Szász Károly is annak ád kifejezést, hogy a rejtelmes világról szóló rejtelmes költeménynek ez is egyik tisztába nem hozott s valószinüleg örökre tisztázatlan maradó rejtélye. — A nagyobbára hölgyekből álló közönség az előadást zajos tapsokkal fogadta. — Végül *Várady* Antal olvasta föl *Timár* Szaniszló tanulmányát Ibsenről Ugyanez alkalommal *Szász* Károly bemutatta Burns Róbert költeményeit, Lévay József fordításában.

Erdélyi M. pillanatnyi fényképe után.

Gerlóczy polgármester átadja Guggenberg ezredparancsnoknak a főváros 10,000 frtos alapító-levelét.

A 32-IK GYALOGEZRED JUBILEUMI ÜNNEPÉLYE A BUDAI VÉRMEZŐN.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Baksay Sándor lelkészi jubileuma. Kun-Szent-Miklós ref. egyházának kitünő lelkésze, *Baksay* Sándor, a jeles iró, huszonöt évet töltött már az Ur szolgálatában, s lelkészi jubileumát hiveinek szeretete e hó 28-ikán fényesen készül megülni. A meghivókat a kunszentmiklósi egyház közönsége nevében Kovács Zsigmond főgondnok bocsátotta ki.

Délelőtt 10 órakor tartandó isteni tiszteleten *Dömötör* Bertalan tassi ref. lelkész mondja az alkalmi beszédet. Majd küldöttség keresi föl lakásán a jubiláns lelkészt s negyedszázados hivataloskodása emlékére papi palástot és bibliát nyujtanak át. Az üdvözletek is ekkor történnek. Kun-Szent-Miklósra a nagyérdemü pap és iró sok tisztelőjét várják e napon, kiknek szives látásáról az egyházi közönség gondoskodik. Az irói körök, melyeknek Baksay ép oly nagyrabecsült és jeles tagja, mint egyházának, a legjobb kivánságaikkal csatlakoznak az ünnepélyhez, és bizonyára e lapok olvasói is, kiknek oly bő alkalmuk nyilt élvezni e tősgyökeres magyarságu és ritka eredetiségü iró müveit.

Az iparművészeti iskola kiállítása. E hó 15-én nyilt meg az iparművészeti iskola növendékeinek munkakiállítása, mely az intézet hat szakosztályát foglalja magában, s két helyen van berendezve.

A rózsa-utczai 20. sz. alatti ház egy földszinti termében vannak kiállítva a fafaragási és az ornamentális szobrászati szakosztályok növendékeinek munkái. Van még számos gipszminta-utánzat kezdő nö-

Pécsi ókeresztény temetői épülete

— A pécsi hétkaréjos ókeresztény temetői épület építészeti jelentősége. *Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye* LXXIV. évf. p. 207—210. 9 ábra.

٢٠١٢

szalmából és bambusznádból, a japánoké — akik Kr. u. 610-ben vették át fajrokonaiktól a papirgyártást — a papireperfa fiatal hajtásainak hánesából készült. Az el fayumi papiros len és gyapot keveréke, tehát már rongypapir. A rongy maradt a papiros nyersanyaga a XVIII. századig. Az egyre növekedő papirszükségletet a rongy azonban már abban az időben is alig tudta kielégiteni és

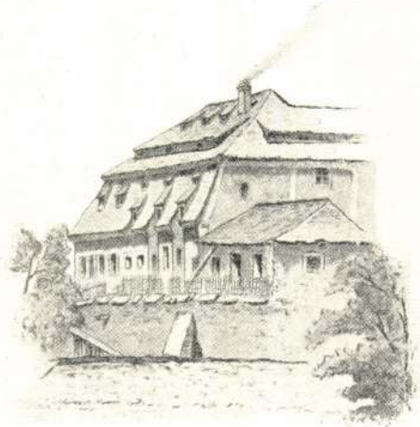

A PÉCSI PAPIRMALOM A TETTYE PATAK PARTJÁN

ekkor felmerült már olyan terv is, mely a rongyszedést állami, illetve községi felügyelet alá kivánta helyezni és azt javasolta, hogy tüzgyujtáshoz rongy helyett taplót használjanak. Ez a nyersanyaghiány inditotta Schäffer Jakab Keresztély regensburgi superintendenst a rongyot pótló papirosnyersanyagok tanulmányozására. 1765—1771 között jelent meg beszámoló müve, amelyet 1772-ben már a második kiadás követett 81 saját készitésü mintamelléklettel. Ez a kiadás megvan a budapesti müegyetem könyvtárában is és cime: „Johann Christian Schäffers, Doctors der Gottesgelehrtheit und Weltweisheit, Ev. Predigers zu Regensburg etc. sämmtliche Papierversuche."

Ő abból indult ki, hogy minden szálas anyag alkalmas a papirgyártásra és ezért a nyárfa és gyapjusás (Eriophorum) pelyhéből, majd a fenyő, bükk, füz, eper, zuzmók, szalma és kukorica fájából, leveléből, hánesából, illetve magszőréből készitett — kis mennyiségü rongy hozzáadásával — papirosmintákat. Schäffer az igy előállitott papirost főleg csomagolópapirnak szánta, mig a rongypapirost irói és nyomdai célokra hagyta meg. Később az espartófüvet (Stipa tenacissima) is kezdték papirkészitésre használni.

Az ujabb kor papirosának főanyaga a növényi celluloze; a silányabb minőségü, pl. enyvezetlen ujságpapiros kizárólag köszörült faanyagból való; az irópapiros főanyaga rongy és vegyileg előállitott fa, szalma-celluloze.

A celluloze vagy lignóz (magyarul farost) a cukor elemeiből álló szénhidrát. Vegyi összetételét tekintve szénből, hidrogénből és oxigénből áll (C_{12} H_{20} 0_{10}). Ezt a farostot a növényi sejtfalból vegyileg híg lúg, sósav, viz, alkohol és éter vonja ki (extrahálja).

A köszörült fa-anyagot a papirgyártáshoz 1846 óta használják általánosan, amikor Völter megszerkesztette a faköszörüt.

Janus Planeus rimini-i főorvos irja Schäffernek, hogy Olaszországban a XVII. század óta kukoricalevelekből készitenek papirost, Schmettam dán tábornok pedig arról értesiti, hogy Christiániában kenderkötélből is készitenek papirost.

A legrégibb magyar rongypapiros az, amelyre Gentilis pozsonyi biboros Benedek erdélyi püspöknek irt 1309-ben levelet. Erről a levélről a „Honművész" 1833. évi kötete (62. és 166. old.) megjegyzi: „ha bár azt állitjuk is, hogy a Cardinalis Olaszországból, hol már régebben divatban voltak a papirosmalmok, hozta magával", ezenkivül is ismerték nálunk azon időben a papiroskészitést.

Régi följegyzésekből tudjuk, hogy Lőcsén 1542-ben élt egy „papyrmaccher", tehát papiroskészitőnek özvegye. A legrégibb magyar papirosmalom, amelyről tudunk, Brassóban állott 1546-ban.

1613-ban Spielenberg János lőcsei orvos állitott fel a szepesmegyei Teplieskán papirosmalmot, 1648-ban már I. Rákóczi Györgynek saját papirosmalma volt; papirosának viznyomata a Rákócziak félkerékből kiemelkedő sasos cimere.

1669-ben Zborón épült papirosmalom, amelyet a „papiros-esináló" árendában birt. Volt ebben a malomban matériatörő és két hosszu temérdek fában nyolc kölyü, amely az anyagot zuzta. A papirosmalomhoz tartozott a sajtós-ház, ebben „kész matériához való kád, melyből a matériát táblákra szedik, papiros-sajtó és papiros-esináló munkás eleiben való tőke". 1690-ben e „papiros-malom vizcsatornái meglehetősek; vizes kereke egyik uj; a kölyüház köből épült". A papirost zsinóros rámákon száritották, de egy 1697. évi jelentés szerint „ezen zsinórok többnyire hársból valók, igen alkalmatlanok papiros szárasztáshoz". Ugyane jelentés megemlit egy „öreg rézüstöt papirosenyvezéshez".

A zboróri papirmalom bérlője 1684-ben az Ur részére adott „irásra való papirost két bált, nyomtatni való papirost hat bált, udvarhoz pro 2.50 fl. kötésit adja, irnya (azaz irni) való papir kötésit pro 2 fl. Egy-egy koncz essék per den. 10. Nyomtatni való papirosnak adja bálját pro fl. 12".

Takáts Sándor kutatásaiból tudjuk, hogy 1687 körül Budán megkezdték egy papirosmalom épitését.

II. Rákóczi Ferenc a XVIII. század első éveiben a dunántuli Lékán épittetett papirosmalmot. Legtöbb papirosmalmunk azonban Felsőmagyarországon állott. Széki Teleki Józsefné, Bethlen Kata irja Sorostélyról 1743 október 1-én rokonának, Teleki Lászlónak:

„A hévizi jószágomhoz épittettem egy papirosmalmot, még augusztusban elkészülve. Kevés takaró papirost esináltak is rajta...; kedves öcsém uramnak van a felföldön sokkal ösmeretsége, ottan lévén pedig sok papirosmalmok, felkérem szerezzen egy papirosesináló mestert."

1750 körül Dobra környékén dolgozott egy papirosmalom; ugyanabban az évben pedig Klimó György pécsi püspök épittette meg a romjaiban még ma is álló pécsi papirosmalmot a Tettye-patak partján. A malom 1820

PAPIRMALOM HAYNSBURGBAN
ÉPÜLT 1713-BAN, 1913-BAN MÉG ÜZEMBEN ÁLLOTT

körül Pécs város tulajdonába ment át, 1838-ban pedig Hüttner Keresztély vette meg. Alatta a malom évente 1000 mázsa rongyot dolgozott fel 4—5 ezer rizsma papirosra. Gróf Teleki Domokos is megemliti a „Hazai utazásokban"

tanitásaikkal. És a könyvművészet fejlődése abban a pillanatban indul meg, melyben a művészi egységről való felfogások értékét felismerik. A Kelmscott-Press könyvei ma pompázatos bibliofil-műremekek gyanánt hatnak a szemlélőre, de elvitathatatlan nagy érdemük, hogy példát adtak arra, miként kell a betüvetés szépségével, természetes diszitő eszközökkel és a legnagyobb összhang megteremtésével a könyv szépségét tetőpontjára emelni. Ashbee és Gordon Craigh, akik a modern könyv fejlődésére éppen ugy hatottak, mint Walter Crane és Morris, csak tökéletesitették a könyvet az egyszerüség irányában. S mikor a könyvkötésben Gleeson White bevezeti a gépi uton előállitható vászonkötések pompás, szines példányait, azokat a mohazöld, pasztellvörös és rózsaszin vásznakat, melyek az angol könyvnek annyi festőiséget adnak, a művészies tömegeikknek legvonzóbb tipusait teremtették meg.

A modern könyv fejlődése innen kezdve egyenes vonalban halad a mult század utolsó s a jelennek első két évtizedében az egyszerüség, az olcsóság és az izlésesség vonalán. Lassanként a tipográfiai szépség válik urrá a könyvön s háttérbe szorul mindaz, amit illusztrációnak lehet nevezni. A diszitőelem jóformán a kezdőbetükre s néhány vignettára szoritkozik, legfőképen azonban a betüvetés hat, a betük vágása, ritmikus folyása, az oldalnak folthatása és a két szemközt levő oldalnak összeilleszkedése. Az irásszépség középkorias szerelméből a nyomott betütipus folyamatosságának csöndes csodálata született meg. Az archaizáló, régies könyvek lassanként a könyvamatőrök számára készülő ritka és drága művek sajátos jellegzetességei lesznek, mig a tömegesen készülő könyv friss modernséget lehel. S mialatt a franciák könyvművészeti téren is elfogult utánzói a régieknek, addig a németeknél egyre-másra támadnak a század vége felé művészek, akik a naturalizmuson és szecessziós művészeten át elvezetik a könyvet mai állomásához: a technikai egyszerüséghez.

A nyolcvanas és kilencvenes évek még itt is inkább az illusztrált művészetnek kedveztek. Grafikus-művészek irják fel a könyvre művészi ötleteiket, egy Klinger, Th. Th. Heine, Sattler, Lechter s annyi más igyekszik a könyvnek egységét az ugynevezett „Buchschmuck" azonos stilü motivumváltozataival megteremteni. Hol empire- és biedermeier-derü, hol vaskos müncheni élc, hol ó-német kalendáriumok ódon szelleme lengi át a könyveket. Azután finom és gyöngéd könyvlirikusok, mint Vogeler, Walser, Pretorius és mások juttatják kifejezésre a könyv fedelén, lapjain halk visszhangját annak a poézisnek, melyet egy-egy költő szonettjei, vigjátéka, regéi ébresztettek bennük. Mintha mindnek Sonoff volna az ideáljuk, az orosz biedermeiernek, az elfinomult Anyegin-ábrándoknak édesszavu rajzolója, aki valóságos futamokat ad tolla hegyével az orosz előidőkből. De ha már a modern könyv uttörőinél tartunk, nem szabad elfeledkezni a dán Frederik Henriksonról és a belga Felicien Ropsról sem, akik nemcsak a maguk hazájában, de azon tul is mélyen hatottak a könyv művészi megtermékenyitésére.

S ily előzmények után jöttek azok a tiszta konstruktiv szellemek, akik a könyvet a mérnök-esztétikai törekvésüknek egyik területéül fogván fel, számüztek belőle minden ornamentikát és csupán az anyag, a festék, a nyomtatott lap művészetének egységéül tekintették. Behrens és a német könyv-technikusok szinte puritán disztelenségre törekszenek és az irásnak ritmikus tagozásában látják a könyvlap csaknem egyedüli szépségét. Klingspor, Eckmann, Behrens ezért tiszta és kifejező betütipusokat teremtenek meg, elsősorban szép és nyugodt antikvákat, amelyek tudjanak kecsesek és könnyedek lenni, ha kell és szélesen monumentálisak, ha a szöveg ugy kivánja. A könyv szépségében valeurhatásoknak, tömegelosztásnak s más ily raffinált nyomdatechnikai megoldásoknak kell közrejátszaniok, minden melódiakiséret nélkül és tisztán a maga erejével, a betük nagyon gondos elosztásával, minden résznek pontos összehangolásával kell hatni az oldalaknak.

A fejlődés a könyvművészetet a hajdani mecénáskornak buja szépségeiből az egyéni művészet amatőrhajtásain át a tömegtermelés átlagkulturájához vezette. A könyvnek volt hőskora és voltak ünneplőruhás évszázadai is, most hétköznapjait éli, munkás-, sőt gyárimunkás korszakát. De megtisztultan a salakoktól, nemes egyszerüségében is történelmi hivatást tölt be: milliók életébe viszi bele megjelenésének puszta tényével a szépséget és a szegény ember legolcsóbb, legnemesebb műtárgyaivá válik.

NÁDAI PÁL

A PAPIROSMALOM

AZ ANNYIRA keresett, ezekben az időkben annyira nélkülözött papiros, amely manap hatalmas gyárak nagyüzemében készül, még csak nem is oly régen szerény, apró, vizhajtotta malmokban készült. A papiros őstörténete, mint minden kulturális alapszükségleté, a homályba vész. Az kétségtelen, hogy a kinaiak már 123-ban Kr. e. ismerték a gyapotból, papirepersa (Broussonetia papyri fera), hánesából, szalmából, bambuszból és szilfából előállitott papirost. Kr. u. 580-ban már a tatárok kezén is találtak papirost, tőlük 650-ben átvették az arabok. Mekka, Medina és Damaskus arabjaitól vették át a VIII. században az egyiptomiak, akik az állati bőrből és a papiros-sás (Cyperus papyrus) bélszövetéből készült irólemezeket már sokkal előbb használták.

A rongypapirost állitólag már a kinaiak is ismerték, de első kétségtelen nyomukat Wiesner bécsi tanár találta meg az egyiptomi El Fayumban. Európába a keresztes háboruk során került a papiros és ekkor terjedt el készitésének ismerete is. Régi oklevelek és följegyzések Franciaországban 1250-ben, Olaszországban 1275-ben, Németországban 1312-ben (Kaufbeuren 1312, Nürnberg 1319, Au bei München 1347), Angliában 1320-ban, Ausztriában (Leesdorf) 1356-ban, Svájcban (Basel) 1380-ban emlékeznek meg az első papiroskészitőkről.

A legrégibb papirosmalmok, amelyekről egykoru följegyzések megemlékeznek, a franciaországi Troyenben (1350), Nürnbergben (1390), az angliai Stevenageban (1460) és Dartfordban (1558) állottak. Hogy azonban a papirosmalom Németországban már a XVII. század derekán magas fejlettséget ért el, az kitünik Böckler G. A. művéből, amely Nürnbergben jelent meg 1673-ban folio alakban a következő hosszu cimmel: „Theatrum machinarum novum d. i. neuvermehrter Schauplatz der mechanischen Künsten, handelt von allerhand Wasser-, Wind-, Ross-, Gewicht- und Hand-Mühlen, wie dieselbige zu dem Fruchtmahlen, Papyr-, Pulver-, Stampf-, Segen-, Bohren-, Walcken-, Mangen- und dergleichen anzuordnen. Beneben nützl. Wasser-Künsten als da seynd Schöpff-Pompen-, Druck-, Feuer-Sprützen und Bronnen-Wercken, damit das Wasser hoch zu heben, zu leiten und fortzuführen. Mit 154 Kupfertafeln.

Anyaga szerint a kinaiak papirosa fák beléből, rizs-

Pécsi papirmalom

hogy micsoda munka vár rám. A cég kalkulációs táblázatokat ad ki, ami olyasmi, mint a nálunk is ismeretes önszámoló. Vagyis ha tudni akarom, hogy pl. heti 49 óra munkaidő mellett egy munkás 39¾ óra alatt 27.50 dollár heti fizetés mellett mennyit keresett, felütöm a kalkulációs táblázatok megfelelő oldalát s a keresett számot irón és papir használata nélkül megtalálom. Egyéb munkája a cégnek nincs is, ugyanesak saját kiadásában megjelenő, két különböző tipusu napi tömbnaptáron kivül, s természetesen a cég saját reklámnyomtatványai.

Az összes szedéseket szedőgéppel állitják elő, amiket én állitok össze, a szükségletnek megfelelően. Én helyezem el a megfelelő beosztást, cimeket szedek oda, ahol arra szükség van s ennek megtörténte után elkészitem a korrektura-levonatot. Ez igy elmondva egész rendes, európai menetü munkának látszik, a valóságban azonban mégsem ugy van. Tudni kell ugyanis, hogy itt — legalább ebben az üzemben — semminemü, méretve vágott térző vagy vonal egyáltalán nem áll rendelkezésre és nonpareillenél vastagabb ürpótló csupán fából található, ugy, hogy a napnak legnagyobb részét a villanyerőre járó fürészek előtt töltöm el. Kettő van ugyanis, egy erősebb kaliberü az ólom és egy gyengébb a fa fürészeléséhez. Ha most már egy formára való szedést összekalapáltam, folytatódik ez a munka a zárólemezen, amennyiben szedésemet magamnak kell zárni ugyanesak faanyaggal, amikor aztán nagy szerepe jut a fürésznek. Az igy előállitott munkákból legközelebb fogok egy kis kollekciót küldeni, amikor azután könnyebben meg is lehet érteni azokat a technikai nehézségeket, amelyeket én odahaza nem ismertem, de ha az ember ezeket már megszokta, természetesnek találja. Egy nyomdaüzem szedőberendezés nélkül!

Az összes előállitott szedéseket a cég állva hagyja, mert hiszen maga a munka nem változik, mert 2+2 mindig 4 marad, valamint ahogy a naptárral kombinált kamatszámitási táblázatokat szintén eltesszük jövőre. Ezek azok a szedések, amelyeket a rekeszekbe dugva találtam. Persze nálunk egy ilyen üzem alig volna életképes, mert hiszen hol lehetne azt a nagymennyiségü kalkulációs táblázatot és naptárt elhelyezni, amelyet ez a kis üzem előállit. Maga az első kis mintakönyvecske több 100.000 példányban készült. A kalkulációs táblázatok különböző rendszerben és különböző célnak megfelelően készülnek, amely számolási mintákat szerény heti fizetés mellett bevándorló „green"-ek készitik (akadt közöttük két magyar). Ugy értesültem különben is, hogy ez a cég előszeretettel foglalkoztat bevándorlókat, amit könnyen meg lehet érteni, ha tudjuk, hogy az ilyen cégek ezt csupán üzleti számitásból csinálják, mert hiszen a bevándorló az első időben minden munkát vállal s ezt nagy buzgalommal is végzi, csak hogy minél tovább megmaradhasson. Olcsó, sokat szállitó munkaerőt kap tehát.

Egyelőre ennyit. Elfoglaltságom mellett — a napi munkán kivül 2½ órát forditok naponta utazásra és hetenkint háromszor 2 órát az esti iskolára, amelyről legközelebb fogok irni — most nem foglalkozhatom azzal a gondolattal, hogy hosszabb közlemény irásához fogjak, de azért előmunkálatokat folytatok — amennyire módomban van — a kereskedelmi nyomtatványok, valamint a napilapok és folyóiratok ismertetését tárgyaló közleményt illetőleg, amely utóbbiakban különösen a hirdetések érdekelnek. Ismertetni fogom továbbá az itt élő magyar származásu Pogány Willy grafikus és festőművész grafikai munkásságát, aki készséggel szives volt kivételes látásba helyezni, hogy munkásságát megismerteti velem, s amit a közlemény érdekében szükségesnek tartok, rendelkezésemre bocsátja.

GONDOS IGNÁC

REGÉNY ÉS NOVELLA

Valaki azt kérdezte tőlem a multkor:

— Van-e olyan szabály, hogy a regényben szerelemnek is kell lenni?

— Nincs — feleltem — sőt tulajdonképen... tulajdonképen sem arra nincs szabály, hogy minek kell a regényben lenni, sem arra, hogy milyen legyen a regény.

A legtöbb, általánosan elismert irodalmi szabály még a klasszikus korból származik. Akkor készültek azok a remekművek, melyekből a szabályokat levonták. Nos, a klasszikus kor még nem ismerte a regényt. A regénynek az eposz volt az őse. Ennek helyébe lépett, de formáit nem örökölte. Hogy miért nem, ennek sok oka van. Homérosz korában az eposzt énekelték összegyült közönség előtt, a regényt — amikor már regényeket irtak, — egyenkint olvasták az emberek. Az eposz közönségének, még a Homérosz korabeli naiv közönségnek is, erős érzéke volt a formák szépsége iránt. A regény közönsége évszázadokon keresztül csak a tartalomra, az érdekes kalandokra volt kivánesi, az előadás szépsége közömbös volt neki, sőt terhére is volt a verses forma, a költői előadás. A könyvnyomtatás feltalálása után, mikor az olvasás tudománya szélesebb körökben elterjedt, s a könyv aránylag olcsó és hozzáférhető szórakozássá vált, egymásután irták át prózába mindazokat a történeteket, melyeket a középkoron át verses formájuk óvott meg a feledéstől.

A XVI. században divatozó kalandos regények s a XVII. század édeskés pásztorregényei abban az egyben rendkivül hasonlitottak egymáshoz, hogy egyáltalán nem voltak megszerkesztve. A főhős azonossága adott egyiknek-másiknak némi látszólagos egységet, de sokszor még ez a főhős is eltünt a középpontból és hosszas epizódok, egész idegen emberek történetei szakitották félbe a mese folyamatosságát. Az ilyenfajta formátlan regény tulajdonképen a mai napig is virágzik, főként a nagy külföldi ujságok egyidőben nálunk is divatos tárcaregényeiben. A XIX. század folyamán megszületik a művésziesen megszerkesztett regény is, de a század legkiválóbb regényei, alapvető formái sajátságaikban annyira eltérők, hogy ezekből sem lehet általános érvényü szabályokat levonni.

Mivel soha senkisem próbálta megmondani, hogy mi a regénynek elképzelhető legtökéletesebb formája — mint ahogy ezt a drámáról vagy a lyrai költeményről, akár klasszikus, akár romantikus elméletek alapján, de meg lehet mondani — a regény formájának nincs is önálló fejlődése. Örökké hullámzik a lyra és a dráma között, néha megpróbál visszatérni őséhez, az eposzhoz, néha pedig kisiklik a tudomány, a politika, a szociológia irányába.

A XVIII. század végén és a XIX. század elején a lyrához járt közel a regény. A lyrai regényre Rousseau Uj Heloise-a és Goethe Werther-je adta a legnevezetesebb példát. Még ezeknél is nyiltabban lyrai volt az ugynevezett Ichroman, ahol a szerző egy álnevet biggyesztve magára, első személyben mondta el legbelsőbb élményeit. Közel járt ehhez az ugynevezett Entwicklungsroman, mely szintén alig leplezett formában magának az irónak fejlődését beszélte el. Ennek klasszikus példája Goethe Wilhelm Meister-e s a XIX. század második felében Gottfried Keller Zöld Henrikje. A realista és naturalista regény a drámához járt közel, sokat és jellemzően beszéltetett és lehetőleg objektiven jellemzett alakjaival. Sokat átvett a dráma szerkezetéből is, például a hatások pontos előkészitését, a szimbolizmust és a regényen végighuzódó vezérmotivumokat. Végül az eposzhoz próbálta visszatéríteni a regényt nyugodt, lassu menetével, nagy jelentőségü tárgyával, Tolsztoj Leó, a Háboru és béké-ben. A

(1796), hogy a Tettye fensikról fakadó forrás „le jövett egy kis Patakot formál és a régi Épületeken aloll egy nagy Pappiros Malmot hajt".

1792-ben Erdélyben Brassó és a környező városok papirszükségletét a Telekiek keresesorai és a fiskus fogarasi malmai elégitik ki.

A XIX. század első felében országszerte sok malom ontja a papirost. Abaujmegyében Kassán és Szinnyén, Árvában 3, Baranyában 2, Barsban 3 és Borsodban 5—5, Bereg- és Biharban 1—1, Gömörben 12 malom dolgozik. Itt a dobsinai malom az ugyanott bányászott azbesztből, a rozsnyói pedig szalmából készitett papirost. Liptóban, Máramarosban és Nógrádban 1—1, Pestmegyében a szentendrei, Nyitrában 3, Pozsonymegyében 3 állott üzemben. Az utóbbiak közül a pilai papirmalomban 1845 körül 6 legény, 4 férfi- és 8 nőmunkás évente 2500 mázsa papirost készitett, az ompitáli (borostyánkői ?) malomban pedig csak keménypapiros készült szalmából. Sárosban 17, Somogyban 1, Szepesben 7, Temesben 1, Trenesénben 12, Turócban 2, Vasban és Veszprémben 2—2, Zemplénben 1, Zólyomban 5, Fiuméban 1 papirosmalom állott.

1786—1842 között Magyarországon 91 papirmalom állott üzemben, de akad közöttük nagyméretü papirgyár is. A gömörmegyei Nagyszlabos gyárának angol gépei 100.000 pengő forintba kerültek ; a pécsi malom „hollandiai módra" volt berendezve, a pápai hetenként 100 rizsmát állitott elő, a fiumei pedig angol részvényesek tulajdona volt.

A régi papirosmalmaink közül csak kettő maradt a legujabb időkig üzemben : a kisszebeni és a nadabulai (Rozsnyó mellett). A trianoni béke ezután nemcsak ezektől, de a diósgyőri kivételével összes nagy papirgyárainktól (Hermanec, Péterfalva, Fiume) megfosztott. Európa legrégibb papirosmalma kétségtelenül a haynsburgi. 1713-ban épült Haynsburg bei Zeitz-ban és három

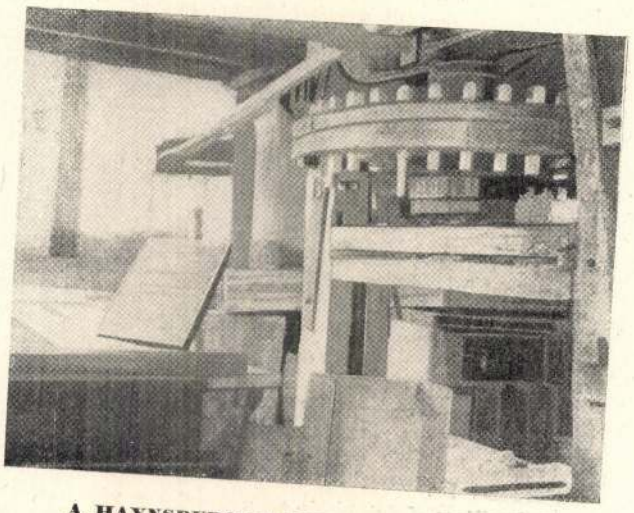

A HAYNSBURGI PAPIRMALOM BELSEJE
ÉPÜLT 1713-BAN, 1913-BAN MÉG ÜZEMBEN ÁLLOTT

alulcsapó vizkerék hajtja. Fennállásának kétszázadik évfordulóján a német papirgyárosok egyesülete megvette a müncheni „Deutsches Museum" számára. Mielőtt azonban odakerült volna, müködésben bemutatták a lipcsei nemzetközi grafikai kiállitáson.

LAMBRECHT KÁLMÁN

"KEEP SMILING"

Brooklyn, N. Y., 1921 november vége.

Annyit jelent e sorok fölé helyezett cim : „Mosolyogj !" Ezzel a felirattal találkozik az ember üzletekben, magánlakásban egyaránt, amit alig lehet elhinni azok után, amit az ember erről az idegen világról hall, mielőtt idejön. A rideg amerikai, a dollárt hajszoló bevándorló mosolyogjon tehát ... De van is benne valami ! Itt mindenki jókedvü, hangos, amit meg is lehet érteni, mert hiszen a háboru okozta változott viszonyok dacára, itt nem tudják, mi volt a háboru ? Ezt különben elismeri mindenki, ha ez netán szóba kerül. Ezek azonban csak általános érdekü dolgok, holott én inkább a szükebb szakmai világunknak szeretném csoportositani tapasztalataimat, illetőleg elmondani, amit erre érdemesnek tartok.

Amerikai tapasztalatokról irni rövid négy hét után, merész vállalkozás. Lehet, hogy találóak észrevételeim, lehet, hogy felületesnek tünhetnék fel, mégis vállalkozom reá, mert olyan dolgokat fogok elmondani, amik ha nem is általánosithatók, mindenesetre mégis bizonyitékai annak a specializálódásnak, amelyről odaát is beszélnek.

Mint egész fiatal „green", persze a lehetetlenségek csimborasszójának tünik fel magyar bevándorló előtt, hogy nyomdában munkát vállaljak. Nekem pedig volt bátorságom hozzá, már az első napok után, hogy mint compositor munkát vállaljak. Miután itten — amint magyar kollégáim mondják — nem lehet várni arra, mig a munkaközvetitő a munkásigényléseket kielégiti, magától értetődő természetszerüség, hogy a munkaadók napilapokban hirdetnek, amikor valamilyen munkásra van szükségük, amelyek között az union-nyomdák feltüntetik hirdetésükben ilyen voltukat. Hogy ez miért van igy, egyelőre még nem tudom, tény, hogy egy ilyen hirdetésre én is jelentkeztem, másik 3 pályázóval együtt és szerény angol tudásommal előadva kivánságaimat, rögtön el is kezdtem dolgozni. Most már tudom, hogy ez csak ugy volt lehetséges, hogy valamicske angol nyelvtudást hoztam magammal, mert enélkül bizony nehéz dolog az, hogy valaki állást kapjon, de még nehezebb, hogy betüszedőkondicióhoz jusson.

Lementem a bolthelyiségből a pincében lévő nyomdahelyiségbe, ahol egy Linotype és két Monotype szedőgépen kivül négy különböző tipusu, önberakóval felszerelt, óránkint több mint 2000 példányt nyomó gyorssajtót találtam néhány segédgépen kivül, mig főnököm egy kuckószerü helyet mutatott, azzal az utalással, hogy itt fogok dolgozni. Körülnéztem, hogy merre is vannak a betüszekrények, de nem igen láttam ilyeneket, hanem ezek helyett a mennyezetig érő, keskeny reteszekkel biró állványokat láttam. Néhány percre magamra maradtam, amit felhasználtam arra, hogy a titokzatos rekeszek tartalmával megismerkedjem ; néhány hajón beráfolást váró betüket találtam, amelyekről utólag kitünt, hogy ezek a Monotype segélyével állittattak elő, sőt kitünt az is, hogy e nyomdának másfajta betüje nincs is, de meg a rendelkezésre álló kizáróanyag is Monotype, ugy, hogy rendszeres kizárásról alig lehet beszélni. Tovább kutatva, azbesztlapokon sürü nonpareille-szedésből álló táblázatokat találtam, amelyek mindvégig szedőgéppel állittattak elő, csupán a keretet, a benne elhelyezett léniákat kombinálta bele a kéziszedő. Találtam aztán néhány, a nálunk használatos kis betüszekrényeknél is jóval kisebb szekrényt, amelyek beosztása az európaitól teljesen eltérő, amelyekben el van helyezve a Monotype által öntött néhány cimsor-betü. Találtam azonkivül nagymennyiségü különböző hajót, valamint néhány láda fastéget nonpareilletől 4 ciceróig különböző hosszuságban. Erről a kizáróanyagról különben már hallottunk zengeni.

Közben visszaérkezett főnököm és én megtudtam,

Pécsi nékesegyház

ÁLLÓ SZENTEK
Pécs. Székesegyházi kőtár. XIV. század közepe

Dercsényi: Nagy Lajos kora

Pesti mekesgyhar

EMLÉKEK ÉS LELETEK.

ZÓLYOMVÁRMEGYE ŐSTELEPEI.*

Körülbelül négy év előtt indult meg ama mozgalom, mely oda irányult: fölkutatni vármegyénknek egyes régészeti szempontból nevezetesebb és fontosabb helyeit, világot vetni azok múltjára s megmenteni ezáltal a múltakat a feledéstől.

Az eszme testet öltött a Pusztaváron (Pusztihrad) megkezdett ásatásokban. Az ásatások eszméje bizonyára lebegett már annak előtte is egyikünk-másikunk előtt, de megvalósulása egyrészt az erre szükséges anyagi eszközök hiánya, másrészt a bizonytalan eredmény előre való látása következtében, csak afféle «pium desiderium» gyanánt tűnt fel mindaddig, míg 50 frtot gyűjtvén, azon a bejáró kaput kiásattam. Hogy az ásatások folytathatók legyenek, mindenek előtt oly eszközökről kellett gondoskodni, melyek folytán a czél előbbre vihető legyen, s erre nézve legczélszerűbbnek látszott egy — megyénk régiségeit felölelő — régészeti kiállításnak rendezése. E kiállítás — ámbár tehát csak eszköz volt és nem czél — ezen rendeltetése mellett is teljesen megfelelt a várakozásnak, sőt talán azt is mondhatjuk, hogy fölülmulta azt. Mert nemcsak hogy a legvérmesebb reményeket is kielégítette, hanem még azokat is elhallgattatta, a kik a régészeti mozgalmak iránt bizonyos kicsinyléssel viseltettek. És ezen felül e kiállítás, mely igen sok idegent és egyúttal több szakembert is vonzott városunkba, megyőzött minket még arról is, hogy megyénkben igen sok értékes és szép régiség gyűjthető össze.

Az ásatásokhoz szükséges költségek fedezésére szolgáltak még, a kiállításon kívül, az egyes felolvasások. E czélból felolvasást tartottak itt: dr. Czobor Béla, dr. Szendrei János és az értekező. A kiállítás ismertetése kimerítőbben annak idején az «Arch. Értesítő»-ben jelent meg s azonkívül az egyes lapokban is; a fölolvasások egész terjedelmökben a helybeli «Zólyomvármegyei Hirlap» illető tárczáiban lettek közölve. Ezeket tartottam szükségeseknek előrebocsátani, s most legyen szabad áttérnem értekezésem tulajdonképeni tárgyára, mely ismertetni fogja: Pusztavárat, Borovahorát, a szélnyei «üvegvárat», Hrabkovát és a többi őstelepeket.

1. A mai *Pusztavár*-ra (Pusztihrad) vonatkozó okmányokban e várnak első nyomai az Anonymus jegyzeteiben lelhetők fel, ki azt Bors vezér által föl-

* Az orsz. régészeti társulat zólyomi vándorgyülésén tartott előadás alapján.

felelhetünk névvel. Stilistikus rokonsága a két budapesti pastoforium közül azzal, melyen rajta van Pest városa címere és az évszám: 1507, följogosít arra, hogy a művészt azon szobrászok körében keressük, a kik a két rokon pesti domborművet készítették; sőt az izlés mind a három emléken annyira egy, hogy az a föltevés sincs kizárva, hogy mind a hármat ugyanegy művész tervezte. A három emlék közül kétségtelenül a pécsi s az évszámos pesti áll legközelebb egymáshoz. Mindkét emléken ott látjuk a szentségtartó fülke fölötti boltozaton a három repülő angyalfőt, oldalt itt és ott is imádkozó angyalok állanak s a két pillért diszítő motivumok csekélyebb részletekben is megegyeznek, bár nem egészen azonosak, a mit a művészet virágzása korában nem is tételezhetünk föl. Ily alárendeltebb különbség az is, hogy a pécsi emléken az «előcsarnok» boltívét tartó párkány egyszerűbb, ellenben a boltív hajtásától fönmaradó két sarokba lebegő angyalokat helyezett ezúttal a pécsi pastoforium művésze, míg ugyanezen a helyeken a pesti analogián egyszerű paterákat látunk.

Szatmáry György nevét hiába keressük az emléken, beérte azzal, hogy odatétette jól ismert címerét. Címere keresztbe rakott pánton oroszlán s fölül, alul a czímerpaizs fönmaradó részén liliom és rózsa.

A műkedvelő főpap szülővárosa Kassa, hol Szatmáry a maga költségén bővítette ki a Szt.-Mihály-kápolnát, mai nap is birja az ő főpapi czímerét, melyet már Budai lexikonában említ, idézvén a czímer mellé vésett két ismeretes hexametert, mely megmagyarázza, mikép kapta Szatmáry a czímer alakjait.*

Szatmáry Pécsett is gyönyörködött gazdag főurak nemes luxusában, építkezésekben; pompás püspöki palotáról van tudomásunk, mely egykor ott díszlett, a hol a mostani Nesselrode-féle residentia terül el. A műszerető főúr valószínűleg nem sejtette, hogy e hajlékának századok múlva csak ritkán forgatott könyvek fogják emlékét megőrizni, de bizton remélhette, hogy a székestemplom megfogja óvni szép pastoforiumát. E reménye teljesült és a pécsi templom helyreállítói jó ízlését kell dicsérnünk, midőn a sok újjítás közepette a magyarhoni renaissance egyik gyöngyét tiszteletben tartották.

* Budai szerint 1783-ban találták a két márványtáblát, melyen a czímer van s e versek olvashatók; Lilia bina rosis totidem conjuncta gerebam | Rex dedit auratum Corvinus et ipse Leonem. (L. III. Szathmáry.)

Kövér Béla.

Ellenben összevág mindhárom emléken a középső mező: domború díszszel gazdagon ellepett két pillér között, távlatban befelé terjedő bolthajtásos előcsarnoknak képzelt három oldalú tér, melynek szemközt álló hátsó falán van a szentség számára szolgáló fülke.

A fülke közvetlen környezetében minden arra mutat, hogy ez az egész alkotmány fő- és középpontja. Szárnyas angyalfők diszítik a nyilás fölötti bolthajtás három osztályát s a csarnok két oldalfalának mélyedésében a pécsi emléken három-három angyal sorakozik imára összekulcsolt kezekkel.

A pillérek arányosan tagozott gerendákat hordanak, melyeknek alsó szélét majd gyöngy-, majd finom levélsor szegélyzi, míg a legfelső gerendát a legremekebb domborművű növény- és virágfolyondárok ékítik.

Mindez ékítményekben nehéz volna a bécsi művész kezét föltételezni. Lehet, hogy helylyel-közzel romlott részleteket helyreállított, de úgy a növény-, mint az állatmotivumok és az angyalfők, épúgy mint a finom redőzetű felöltözött angyalalakok, a tiszta renaissance üde frisseségét és ügyességét vallják.

Lehet, hogy a falfülke közepéig érő lap, valamint a képzelt csarnok talapzatának közepén hozzácsatlakozó lapok utolsó toldások, de ezt sem merjük bizton állítani, mert az anyagukat nem vizsgálhattuk meg, a mi talán a legbiztosabb támpontot adná.

Legtöbb dolga lehetett a bécsi restauratornak a főpárkányt tetező félköríven. A tympanon főalakja, a kezét áldásra emelő Úr s mellette az egymásra zárt szárnyakkal lebegő angyalfők roccoco alkotásoknak látszanak. A képesmezőt szegélyző párkánykeretet s úgy szintén a mezőt tartó koronapárkányt is a bécsi szobrász művének itélném és az ő munkájának tartom a palmetteket. Úgy értesültem, hogy a felső közép palmett-dísz a régibbnek modern utánzása. Valószínű, hogy a bécsi szobrász mind a hármat akkor még fönnlévő régi minták után dolgozta, de ha úgy van, akkor a pesti pastoforiumok palmetteit vévén összehasonlítási alapul, azt kell hinnünk, hogy ezúttal alighanem saját koraízlése szerint változtatta át őket, mert a pécsi palmettek levelei erősebben hajlanak és szélesebbre terjeszkednek s a tövükbe bujtatott rózsa is több czikornyával készült.

Egészében tehát a Szatmáry-féle pastoforiumról az a benyomásunk, hogy két alsó részét lényegében úgy birjuk, a hogy a XVI. századi művész megalkotta, de hogy a tympanon nem így került ki az ő kezéből.

Mikor készült a szép mű és ki volt az alkotója? Szatmáry György pécsi püspök volt 1506-tól 1521-ig, tehát e másfél évtizednyi időszakra tehetjük a pastoforium keletkezését. Arra, hogy ki készítette, még nem

tanulságosan Czobor Béla értekezett (Egyhm. Lap.); hátra van, hogy ez értekezést a vezető építész jelentései és fölvételei kiegészítsék.

Az utóbbi századok alkotásaiból csak egy maradt meg, a Corpus domini oltár, melynek ezúttal részletesebb ismertetést szentelünk, a többi mind eltünt, vagy, mint a hajó oldalaihoz csatolt kápolnák, az új restauratio alatt lényegesen átváltoztak. A legutóbbi századok és a jelen század elején történt átépítések- nek és módosításoknak csak annyi volt a műtörténeti fontossá- guk, hogy a templom nem dőlt össze, de fönmaradt, míg egy műszerető főpap genialis művészek által majdnem teljesen régi formákban új, páratlan fényű remekművet varázsolt helyébe.

* * *

Koller a pécsi püspökség történetében azt mondja, hogy Szatmáry György püspök jeles művű vörös márványoltárt állíttatott föl a Szent-Péter-székesegyházban.* Mikor Koller 1801-ben róla szól, már ott állott mai helyén, a Corpus Domini kápolnában; 1782-ben még nem állott ott, átvitele 1783-ban történhetett, miután egy bécsi művész kijavította s újból összeállította. Aigl a pécsi káptalan történetében említi ugyan az akkori káptalani jegyzőkönyvekből e mozzanatot,** de nem nevezi meg a bécsi művészt, azt sem mondja, mit javított s mit változtatott a művész az oltáron s azért ma, mikor az oltár a legutolsó restauratio óta újból fényesre csiszolva előttünk áll, alig lehet egész biztosan megmondani, mi rajta régi s mit tett hozzá a bécsi szobrász.

Valószínű, hogy az «oltár» azelőtt nem is volt oltár és alighanem a bécsi szobrász csinált a régi pastoforiumból oltárt, úgy, hogy a mensát építette hozzá, mely elé antipendiumnak odatette a pastoforium alsó címeres talapzati tábláját. Ha a mensát elképzeljük és a címertáblát eredeti helyére gondoljuk, előttünk van egy szentségtartó pastoforium, minőt kettőt a budapesti IV. ker. plébánia-templomban ismerünk.***

Mind a három emlék elrendezése egyforma. Alsó talapzatán mind hármon az alapító címerét látjuk; csakhogy ezúttal a címer aljából erős lendülettel jobbra balra fölfelé kanyarodó díszes növény-motivum mellett, a két szélén nem marad pillérnek helye.

* Koller, Hist. ep. quinqu. Tomus V. 1801. 5 lap jegyzet.

** Aigl Historia brevis venerabilis cap. cathedr. eccl. quinqueeclesiensis. 1838. 239 és 240. l. «eandem Vienna accitus sculptor, investigavit, vitia et fracturas ejusdem detexit, se proprio ex marmore, Vienna expensis Templi Cath. deferendo pro tribus mille florenis, ex integro reparaturum, ac in Sacellum Corporis Christi translaturum obligavit.»

*** Legutóbb fénynyomatokban megjelentek Arch. Ért 1890. 246 és 247. l.

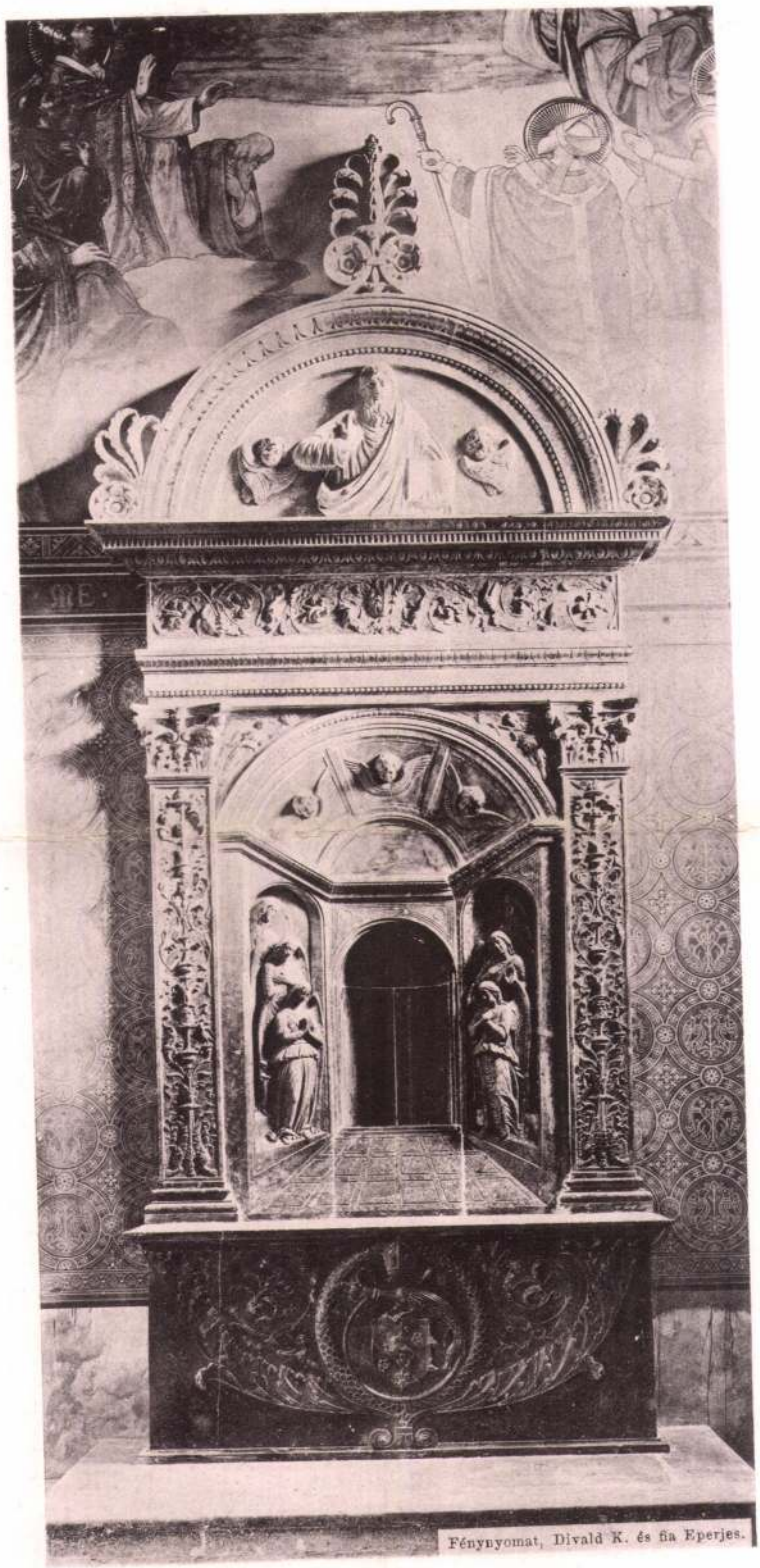

Fénynyomat, Divald K. és fia Eperjes.

A «CORPUS DOMINI» OLTÁR A PÉCSI SZÉKESTEMPLOMBAN.

történetirója Bode a szász iskola részére veszi őket igénybe.* Pedig mind e föltevések úgy fognak szétoszlani mint a ködképek, mihelyt mindez emlékekről hű és teljes kiadványunk lesz. Könnyű lesz a szakértőknek bebizonyítani, hogy az építészek, kik a templomot Péter megbizásából építették és a szobrászok, kik e dombormüves díszekkel ékítették, éjszakolaszországi mesterek voltak. Hisz igen természetes, hogy olasz eredetű fejedelem, a ki hazája emlékeit ismerte és tudhatta, hogy munkás kezek ott vannak legnagyobb bőséggel, onnan hozatta terve végrehajtására a munkaerőket.

Az altemplomba vezető lépcsők oldalain díszlő domborművek részben igen rongált állapotban maradtak reánk, egyes részletei kivesztek, másutt a falon épen csak nyomuk látszik. Sehol a román kor elejéről ily gazdag reliefsorozatok nem maradtak reánk, a pécsiek tehát fölötte nagy műtörténeti becscsel birnak és sehol az altemplom lejáróit ily ékesen nem díszítették, a miért bizonyos fokig valódi unicumok. A díszkiadvány már ezért is európai érdekkel fog bírni és meglesz azon előnye, hogy a hozzáértők a hiányok kiegészítésének és a cyclusok, jelenetek és alakok kellő magyarázatával fognak foglalkozhatni, mi annál kivánatosabb, mert úgy Henszlmann nagy munkájával, mint a megejtett restauratiókkal szemben jogos kételyek merülhetnek föl. Annyit mellékesen, de mint elég fontos tényt megemlítünk, hogy az eredeti domborműveken sehol sem maradt színezés vagy aranyozás nyoma, sem a déli lejáró domborművein, melyek jobb karban vannak, sem az éjszaki lejáró művein, melyeket a legtöbb viszontagság: tűz, víz és egyéb rongálás ért.

A történeti följegyzések szerint az Árpádkorban többször érte a templomot tűzvész. Utoljára a XIII. század végén. Ezért építették föl újra a XIV. század elején — az ekkor divó csúcsíves stilusban. Abból, mit ez izlésben a XIV. század mestere teremtett, ma a helyszinén semmit sem látunk. A restauratorokra e kor átalakítása semmi gyakorlati értékkel nem birt; de a műtörténetirót e kor is érdekli és a mit e korbeli maradványokról már előbb lehetett tudni, arra Koller és Henszlmann rajzai adnak fölvilágositást, de ehhez a restaurálás folyamata alatt ujonnan föltalált föliratok és festmények járultak, melyekről már 1882-ben

* V. ö. Arch. Ért. 1891. 259. l.

Mihelyt tehát ezt az «opera del duomo»-t hozzáértő szakember rendezni fogja, meg lesz adva az alkalom arra, hogy a szerencsés véletlen által a II. pécsi templomból fönmaradt díszítményes részletek a mostani föltevést műtörténeti ténnyé változtassák.

A harmadik templomot a Mecseken Péter király építtette. Ezt már Ipolyi helyesen mondta és Henszlmann föltevése Calanus püspök alapításáról mindazokkal a következtetésekkel, melyeket Henszlmann oly bőségesen levont e téves hypothesiséből, elejtendő. Czobor Béla igen helyesen utalt kézikönyvében a templom védszentjére, szt. Péterre, a kinek Péter király örök nyughelyének szánt templomát fölajánlotta.

Gondos építészeti vizsgálat a föld alatt is mindenütt a román templom falainak szoros összefüggését a négy toronynyal és az anyag egyformaságát itt és ott kimutatta, nincs tehát okunk abban kételkedni, hogy Péter temploma kezdettől fogva négy tornyúnak volt tervezve. De nem bizonyos, hogy a templom e széles alapon már Péter alatt épült föl teljesen. Csak az fogadható el biztosan, hogy az altemplom, a szentély s az altemplomba vezető lépcsők oldalait díszítő domborművek készültek el legelőbb. A lépcsők oldalfalainak végei csupaszon állanak és belé nyulnak a hajóba, melylyel nincsenek semmi szerves kapcsolatban. A templom építészei az omladék eltávolítása után így találták e falak nyomait, tehát híven restaurálták; ezért hiszszük, hogy már azok az építészek sem tudták e helyen a szentélyt s a hajót belül szervileg összekapcsolni, kik, talán az 1064-ik évi tűzvész után, a hajót kiépítették.

A szentély és a hajó találkozásának környékén tett tanulmányoknál az építészek egy «laikusok oltára» maradványaira akadtak. Ezek oly domborművekkel voltak díszítve, melyek egykoruak a lejárók domborműveivel, tehát ez az oltár Péter templomának kiegészítő része volt. A szentélybeli sátoros oltárból is maradtak részletek: kritikus és egyúttal kellő képzelemmel bíró archæologus dolga lesz a bazilikai muzeumban őrzött valamennyi töredéket kellően összealkotni.

Eddig a domborműves alakok és díszítmények igen kis részét ismertük. Onnan lehet, hogy az irók oly elágazó nézeteket nyilvánítottak róluk. Ipolyi azért gyönyörködött bennük, mert hazai műiskolának érvényesülését látja azokban; Henszlmann Franciaországból származtatja a mestereiket, bár elismeri, hogy olasz-országi minták is kimutathatók; a német szobrászat legújabb

nyos monographia késhetik, de nem maradhat el, mert kell, hogy a restauratio alatt nyert műtörténeti alapokon megoldassanak azon problemák, melyek a pécsi templom iránt fönforognak.

E problemák kimerítő megoldása szempontjából sajnos, hogy a templombontás seholsem hatolt le az őstalajig. Igaz, hogy gyakorlati czélokkal foglalkozó építészekre nem volt annak a kérdésnek semmi fontossága, hogy vajjon a fundamentumokban vannak-e régibb templomalapok nyomai, melyek a szt. Péter templomát megelőzhették? Annál fontosabb a kérdés a műtörténészekre.

Mert indokolt a föltevés, hogy a szt. Péter templomot a Mecsekhegyen, vagy annak tövében más két templom előzte meg.

Majdnem legtöbben, kik a cubiculumról értekeztek, utaltak arra, hogy annak közelében római korbeli sírok kerültek elé, hogy a cubiculum bolthajtása fölé nyuló falak felső építményt, kápolnát tételeznek föl, és hogy ez a kápolna őskeresztény bazilika kiegészítő részének képzelhető.

Mennyiben helyes ez a föltevés, akkor fog eldőlni, mikor valamely áldozatkész egyházi főúr a cubiculum környékét le fogja hordatni, hogy kiderüljön, nem-e ott állott a sopianæi keresztények szentegyháza? Mert ez első templomnak a IV. és V. században léteznie kellett és csak a helye kérdéses.

Biztosabb a második templom létezése. Föltevésünk szerint ez az avar-frank korban a Mecsek tetején föltételezhető római négytornyú erőd romjaira épült. Már Koller hitte és Aibl is mondta, újabban Henszlmann mint eredeti föltevést állította, hogy néhány XI. századi magyar templom alaprajza az antik világ erődeinek mintájából származtatható.

Több okunk van hinni, hogy e föltevés elfogadható, de azzal a lényeges módosítással, hogy a XI. századi építészek néhány századdal idősebb, romjaikban még fönálló négytornyú bazilikákat állítottak helyre vagy idomítottak át.

Így Pécsett is a Péter-féle templomot megelőzte az avar-frank korban egy négytornyú templom, mely a belőle fönmaradt részletek után ítélve talán a VII—IX. századokban keletkezhetett. Tehát a középkori «Quinqueecclesiæ» vagy «Pécs» csakugyan e korból származhatik.

Az avar-frank kor Dalmacziától a Dunáig terjedő vidéken több helyütt hagyott építészeti maradványokat. Pécsre nézve az építendő püspöki muzeumban fogjuk e maradványokat együtt birni.

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ.

A Corpus domini oltár fénynyomatával.

Junius havában szentelték föl az újra épült pécsi székesegyházat. Ezúttal az egész ország figyelme méltán Pécs felé fordult, mert fényesebben mint valaha támadt föl halottaiból hazánk legnevezetesebb árpádkori műemléke.

Műtörténetünkben Pécs régóta birja az őt megillető helyet. Koller óta a kül- és belföldi szakirodalom egyaránt méltányolta a pannóniai kereszténység legtiszteletreméltóbb emlékét, a székestemplom tőszomszédságában, a IV. vagy V. századból fönmaradt földalatti sírkápolnát és csak azt kell sajnálnunk, hogy érdekes falfestményeiről soha sem készítettek oly pontos fölvételeket, melyek a képek alig föltartóztatható végromlása után emléküket híven meg fognák őrizni.

Ugyancsak Koller óta a székesegyház monographiáját is birja az irodalom, melyhez azóta Henszlmann, Ipolyi és más tudósaink adtak becses pótlékokat.

Azonban soh'sem volt a tudománynak oly kedvező alkalma a pécsi emlékek alapos megismerésére, mint a melyet ily tanulmányokra a templom újjáépítése nyújtott.

Csak most, mikor mindazok a toldások, melyekkel szeretetteljes gondozás vagy értelmetlen buzgalom a székesegyházat eredeti idomából kivetkőztette, lehullottak, lehetett a templom átalakításainak különböző szakaszairól igazi képet nyerni.

E tudományos eredmények összefoglalása egy újabb monographiában, mely Koller és Henszlmann elavult művei helyébe lépne, nemcsak időszerű föladat, de a szakértők öröme a gyönyörű székesegyházban nem is lehetne teljes, ha nem létesülne ily irodalmi emlékmű.

Reméltük, hogy már a templom fölszentelésekor számíthatunk ez emlékszerű monographiára és hitünk szerint ily tudomá-

Pécsi székesegyház

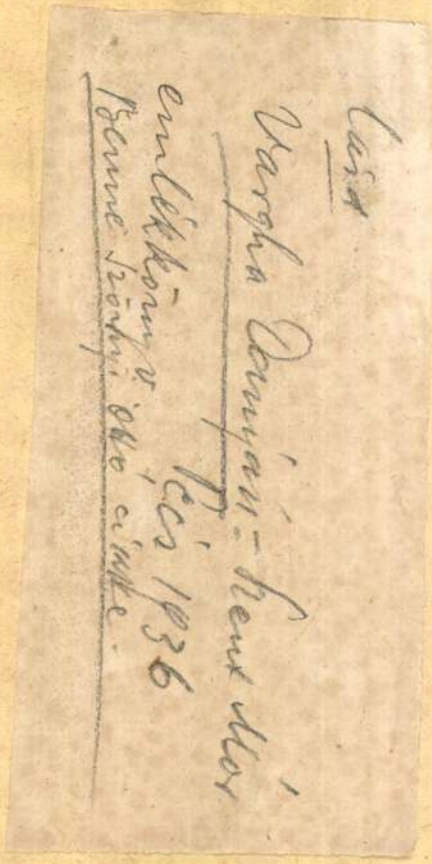

Kebeti Gusztáv

Idősb Markó Károly
Magyar könyvtár 97.

« QUINQUE-ECCLESIAE »

L'origine de la basilique de Saint-Pierre de Pécs

Par JULES GOSZTONYI

APRÈS LES SYNTHÈSES trop souvent peu fondées du tournant du siècle, depuis quelques dizaines d'années les historiens de l'art s'adonnent fort heureusement aux recherches de détail, surtout en ce qui concerne les débuts du moyen âge. Même dans les cas exceptionnels où ils se voient forcés de généraliser, ils entendent non pas fixer des résultats définitifs, mais signaler les lacunes des recherches de détail, et désigner le chemin que devront suivre les autres chercheurs. En plusieurs grands ouvrages d'ensemble parus au cours des dernières années, revient comme une antienne la constatation que par rapport à la plupart des questions essentielles qui se posent, il est impossible, en raison précisément de l'imperfection des travaux de détail, d'arriver à des résultats définitifs.

Dès maintenant, on peut constater l'effet salutaire de l'importance attribuée aux recherches de détail. Dans le cas de nombreux monuments de l'art qui semblaient ne plus offrir de problèmes en ce qui concerne leur origine, un examen approfondi de détails jusque-là négligés a jeté sur celle-ci une lumière nouvelle. Ainsi on a pu démontrer qu'un grand nombre de monuments de l'époque romane dont on croyait qu'ils devaient leur naissance aux besoins du moment, sans aucuns antécédents matériels, remontaient en réalité à l'époque précédente. Auparavant on examinait le monument comme un tout indépendant; désormais on cherche les causes lointaines de sa naissance, le processus à la suite duquel il a pris naissance en un endroit donné, sous une forme déterminée, dans un genre répondant aux exigences de l'époque.

Dans le cas de la basilique de Saint-Pierre de Pécs l'emploi de la même méthode est indiqué. Le processus de cristallisation de cette cathédrale à quatre tours, restaurée pendant la seconde moitié du siècle passé avec une certaine tendance romantique, dans un style roman parfait, idéalisé conformément à l'esprit de l'époque, a dû commencer dès la première moitié du XIe siècle. A la fin du XIIe elle était entièrement achevée dans toute la splendeur d'un style roman dont on peut reconstruire les éléments avec exactitude à l'aide des plans, des dessins de façade et de détail provenant des XVIIIe et XIXe siècles, des parties originales conservées et des abondantes sculptures du musée archéologique de la cathédrale. Mais précisément les éléments exceptionnels dont on retrouve un si grand nombre sur ce monument et qui diffèrent sensiblement des motifs de l'architecture de l'époque sans pour cela permettre de conclure à des influences orientales ou provinciales, font comprendre que le problème de l'origine de la cathédrale ne s'explique pas suffisamment par le processus de cristallisation facile à démêler qui se poursuivit du XIe au XIIe siècle. Certes, les détails de forme et de structure répon-

Nouvelle Revue de Hongrie
1940. mars.

reconnaître: sa captivité l'avait complètement brisée. Rentrée dans son appartement de Bude, elle ne put y séjourner longtemps. La vue du Neugebäude la remplissait d'effroi, elle se sentait traquée par des espions. C'était l'époque de l'oppression autrichienne et le pays était plein de dénonciateurs. Elle aurait voulu partir pour Munich où elle espérait pouvoir soigner la cataracte qui avait attaqué ses yeux, mais le passeport tardait toujours. Elle l'obtint enfin et put partir. Mais la saison avancée indiquait un séjour à Menton dont le climat, croyait-elle, allait la guérir de ses maux. Elle passa par Dresde et Stuttgart et s'arrêta à Paris pour revoir sa sœur Emma qu'elle avait quittée quand toutes deux étaient encore heureuses, pleines de projets pour l'avenir, d'espoirs pour le relèvement de leur patrie, que toutes deux servaient avec le même élan, l'une chez elle, l'autre dans un pays étranger devenu sa nouvelle patrie.

A peine arrivée dans la maison de sa sœur, Blanche contracta une pneumonie que son organisme épuisé par les souffrances ne put surmonter. Elle y succomba au bout de quelques jours, en 1862.

Ainsi cette patriote ardente, créatrice et propagatrice de l'enseignement hongrois, n'eut pas la joie de voir la réconciliation de son pays avec la dynastie et l'essor qui s'ensuivit dans tous les domaines de la culture nationale. En cela, elle partageait le sort de ses grands compatriotes Petőfi, Széchenyi, Wesselényi et tant d'autres, qui, comme elle, avaient devant eux la claire vision de ce que la nation hongroise devait travailler à atteindre, et qui surent si bien exprimer les aspirations nationales sans pouvoir être témoin de leur accomplissement.

* A propos du rôle de la famille française De Gérando dans la vie publique hongroise, voir l'article de M. Jean Kósa : « L'opinion française et la Hongrie au siècle dernier » (Mars 1940).

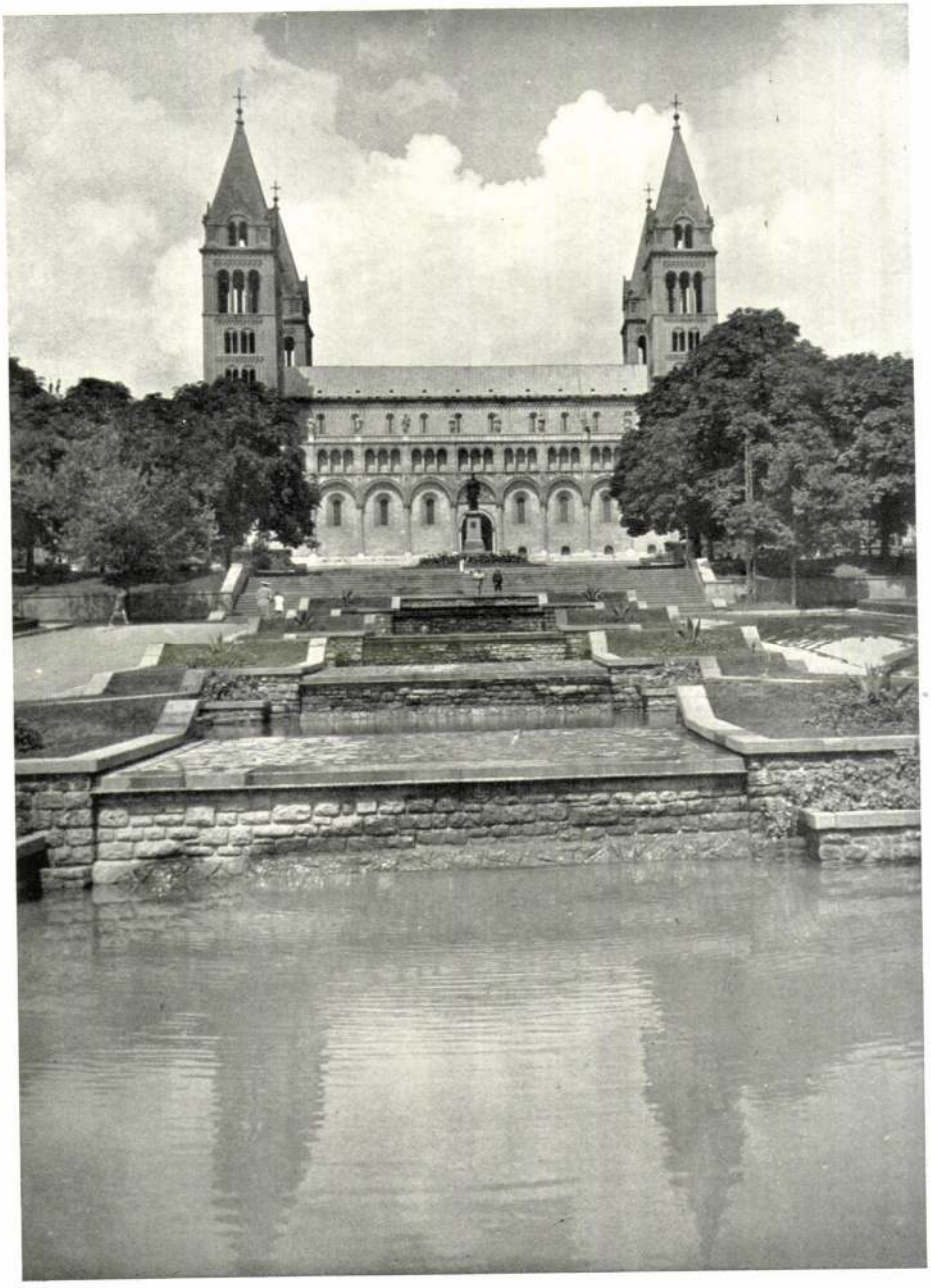

CATHÉDRALE DE PÉCS

antérieur, cette continuité matérielle du christianisme romain, slave et hongrois occupe la première place au nombre de nos preuves. Par contre, le fait de la triple répartition insolite de l'espace intérieur de la basilique (qui, si l'on fait abstraction de la tribune ultérieurement ajoutée, se divise en trois parties égales), en raison précisément du niveau déjà signalé du pavé de la crypte et du canal de dérivation datant de l'époque romaine pratiqué à côté, permet de constater que la forme prise par la cathédrale à l'époque romane est due à la présence d'une basilique chrétienne primitive située sur l'emplacement de la crypte, de dimensions et de contours égaux. Le dessin fondamental de la crypte est aujourd'hui encore à trois nefs, celles-ci étant terminées par des chevets ou des absides droites, alors que le sanctuaire situé au-dessus se termine, déjà, par une tribune fermée à la dalmate à trois absides. Au cours des dix derniers ans on a découvert en Hongrie à Fenékpuszta (près du lac Balaton) des fondations de basilique se terminant par une tribune de ce genre; les proportions fondamentales du type d'église primitive dalmate et adriatique répondent aussi à celles de la crypte de Pécs: ainsi on peut supposer à bon droit que ce fut le maintien traditionnel d'un tel noyau de basilique qui détermina les dimensions insolites de la crypte, autrement tout à fait incompréhensibles. La présence du canal de dérivation romain s'explique par le baptistère adjoint à la basilique du côté nord, dont l'emplacement est occupé aujourd'hui par l'une des quatre tours de la cathédrale, la tour nord-est, à la disposition étrange, en dehors du corps de l'église. Au siècle dernier, ses fonts baptismaux montraient encore cette origine. D'ailleurs les fondations de la tour en question, à couches superposées et aux contours divergents, offrent une preuve assez convaincante.

D'autres caractéristiques de la cathédrale permettent de conclure que le noyau de basilique remontant à l'époque romaine s'était sensiblement accru dès avant l'époque romane et que la formation de la nef principale et des tours, de même que de la tribune, a été déterminée par cet accroissement. La distance de l'axe des rangs de piliers séparant les nefs (c'est-à-dire la distance les uns des autres des centres des piliers disposés en sens longitudinal) est si grande qu'on n'en retrouve nulle part la pareille, même pas dans les églises romanes d'Italie, pourtant si différentes de leurs sœurs occidentales et nordiques par ce qu'elles ont d'aérien et de spacieux. Ce grand éloignement des axes, dépassant 8 m et ½, ne peut s'expliquer que si l'on suppose qu'à la place de la nef principale, pendant la période franque, pour élargir la capacité de la basilique primitive, on avait, conformément au goût de l'époque, ajouté une rallonge avec tribune, où alternaient piliers et colonnes. Après l'enlèvement des colonnes intercalées, on a obtenu ce système de piliers très espacés qui forme une des marques distinctives, insuffisamment relevées jusqu'ici, de la cathédrale de Pécs. La présence de cette tribune supposée expliquerait d'autre part la curieuse disposition, déjà signalée, des tours. Les deux tours ouest peuvent en effet avoir leur origine dans les escaliers menant à la tribune; celle-ci une fois enlevée, on a procédé à la construction d'une couple de tours dans le goût oriental, ce qui a conduit à ériger ensuite les deux tours orientales sur l'emplacement de l'ancien baptistère et cela, symétriquement, du côté sud. On ne retrouve un ensemble de tours semblable que dans la cathédrale d'Augsbourg; les nombreuses tours des cathédrales romanes des bords du Rhin remontent à un système tout à fait différent.

Ainsi l'examen des détails éclaire le processus de cristallisation de la forme qu'avait la cathédrale à l'époque romane. Mais ce sont précisément les étapes non motivées de ce processus, étapes ne répondant pas à l'esprit de l'époque, de même que leur ordre de succession exceptionnel, qui nous ont amené à en chercher l'origine non pas dans l'église elle-même, mais dans des conditions antérieures. Nous ne voudrions pas fatiguer nos lecteurs en leur exposant nos autres recherches de détail. En tout état de cause, l'origine de la cathédrale Saint-Pierre de Pécs, pareille à celle d'un grand nombre de cathédrales d'Occident, remonte à des étapes antérieures de l'évolution et si ce fait apparaît aussi nettement lors de la reconstruction, c'est-à-dire si l'architecture romane n'a pas rompu avec les systèmes anciens, cela s'explique par plusieurs raisons. D'une part on éprouvait le besoin psychologique de sauvegarder la continuité chrétienne dont la conscience ne s'était pas encore estompée; d'autre part, les conditions économiques d'une nation naissante ne permettaient qu'une lente transformation. Les cent cinquante ans écoulés entre l'exécution de piédestaux de colonnes sans feuilles ornementales et celle de piédestaux décorés de feuilles angulaires embrassent la période de cristallisation de la cathédrale de Pécs. Ce n'était donc pas un édifice selon un projet organique, conformément aux conceptions d'un seul auteur, comme le ferait croire la restauration opérée au siècle passé, mais le produit d'un processus de cristallisation qui dura cent cinquante années et correspond à l'architecture des deux premières périodes chrétiennes. Cette constatation ne diminue en rien le mérite de l'architecture hongroise de l'époque de saint Etienne; bien au contraire, il faut considérer comme un triomphe de la vitalité hongroise qu'elle ait pu sauvegarder d'une manière durable, sur un vieux sol chrétien consacré par le christianisme martyr des premiers siècles et où les Slaves avaient tenté vainement de former un Etat, la pensée chrétienne. Cette pensée, la cathédrale dont les quatre tours élancées veillent sur les cendres de l'un des premiers martyrs, sinon du premier évêque, du christianisme romain de Sopianae, la perpétue depuis un millénaire.

Les grandes lignes de la cathédrale romane accusent des influences italiennes, adriatiques; ses parties sculpturales telles que les chapiteaux des colonnes et des piliers, mais surtout l'entrée de la crypte, exécutée pendant la seconde moitié du XIIe siècle, et la grandiose grille du sanctuaire qui, dans la ligne de l'axe principal, renferme le maître-autel, construit à la manière d'une chapelle, présentent des motifs lombards et français, mais toujours empreints d'un cachet hongrois. La plupart des compositions figurées de la cathédrale apparaissent presque simultanément dans le Sud-Ouest aussi bien que dans les églises romanes caractéristiques de la Gaule. Mais il faudra des recherches nouvelles pour élucider si leur chemin allait de l'Est à l'Ouest ou inversement.

Le premier évêque de Pécs, Bonipert, était d'origine française. En 1008, un an avant la fondation officielle de l'évêché de Pécs, il demande à son ancien maître et ami, Fulbert, évêque de Chartres, la grammaire de Priscien qu'il reçoit par l'intermédiaire d'un autre prêtre d'origine française, Hilduin. Un de ses successeurs tardifs, Barthélemy, au XIIIe siècle, était français lui aussi. Bien que les bénédictins hongrois ne fussent pas en contact direct avec Cluny, en raison de leurs relations avec Rome, on connaît les liens d'amitié qui existaient entre saint Etienne et plusieurs Français, dont Fulbert lui-même. Il semble

également vraisemblable qu'un des archevêques de Kalocsa, diocèse limitrophe de celui de Pécs, était d'origine française. Cet archevêque, nommé Georges, était du Nord de la France, ce qui fait comprendre pourquoi Léon IX le choisit pour établir la paix avec ses sujets français et belges révoltés. Il est donc certain qu'à côté de la forte influence allemande et italienne qui se faisait jour dans la vie ecclésiastique de la Hongrie à l'époque de la naissance de la cathédrale Saint-Pierre de Pécs, l'influence française n'était pas non plus insignifiante.

Le passé de la ville de Pécs qui sert de cadre à la cathédrale, se perd dans la nuit des temps, mais de longues années de recherches ont établi les étapes principales de son évolution. En prenant pour point de départ l'étymologie du nom romain de la ville, Sopianae, confirmée par les trouvailles archéologiques, on peut constater que parmi les tribus celtiques de la civilisation de La Tène, fondatrices de villes, ce fut la tribu des Suippes (venue des bords de la Suippes, dans la région où s'élève aujourd'hui Châlons-sur-Marne) qui vint fonder ici des colonies nommées Sopia et Suppia aux environs de la Pécs actuelle. L'une de celle-ci porte aujourd'hui encore le nom de Sopie: c'est une localité slavonne située au delà de la Drave. L'autre est Sopianae, c'est-à-dire Pécs elle-même. De cet établissement celtique, les conquérants romains firent une ville pendant le Ier siècle de l'ère chrétienne. Vers la fin du IIIe siècle, elle devint le chef-lieu de la Pannonie Valérienne. De bonne heure, une communauté chrétienne a dû s'y former et créer à proximité du cimetière païen un territoire cultuel d'une richesse en édifices telle que sauf en Italie on ne connaît rien de pareil. C'est précisément un de ces édifices, la *cella trichora*, restée en usage après la migration des peuples et repeinte une seconde fois, qui nous permet de conclure que la communauté urbaine elle-même survécut aux orages des grandes migrations, même si la ville romaine fut alors détruite, la ville nouvelle se cristallisant plus au nord, près du cimetière chrétien et autour de la cathédrale bâtie par saint Etienne. La cathédrale, le palais épiscopal et le cimetière devinrent ainsi le noyau de la ville médiévale et le nœud des routes de la contrée, construites sur le tracé du réseau romain. Les vestiges des murs élevés après l'invasion des Tartares marquent aujourd'hui encore le quartier central. Même s'il ne reste plus grand'chose de la ville antique, on sent dans les ruelles tortueuses, parmi les vieilles maisons grimpant sur les pentes du Mecsek, le souffle de plus de deux mille ans d'histoire.

Les trésors du cimetière chrétien attendent encore la bêche de l'archéologue. Leur étude systématique, intéressante au point de vue du tourisme et surtout de la science, sera la tâche de l'avenir. Mais quant à la cathédrale Saint-Pierre (sur l'origine de laquelle la mise au jour complète du cimetière chrétien ne pourra manquer d'apporter de nouvelles preuves), il est certain d'ores et déjà que dans son état actuel, avec sa crypte renfermant des colonnes et des voûtes anciennes, ses tours reposant sur d'anciens fondements, ses murs principaux intacts, elle occupe une place honorable parmi les églises romanes de l'époque, moins par ses ornements sculpturaux et ses proportions que par les influences primitives dont elle garde la trace, par ses formes et son plan caractéristiques. Et c'est pourquoi elle mérite que l'histoire de l'art occidentale la tire de la catégorie des imitations provinciales où elle était reléguée jusqu'ici, et la place au rang qui lui revient parmi les créations de l'architecture religieuse.

antérieur, cette continuité matérielle du christianisme romain, slave et hongrois occupe la première place au nombre de nos preuves. Par contre, le fait de la triple répartition insolite de l'espace intérieur de la basilique (qui, si l'on fait abstraction de la tribune ultérieurement ajoutée, se divise en trois parties égales), en raison précisément du niveau déjà signalé du pavé de la crypte et du canal de dérivation datant de l'époque romaine pratiqué à côté, permet de constater que la forme prise par la cathédrale à l'époque romane est due à la présence d'une basilique chrétienne primitive située sur l'emplacement de la crypte, de dimensions et de contours égaux. Le dessin fondamental de la crypte est aujourd'hui encore à trois nefs, celles-ci étant terminées par des chevets ou des absides droites, alors que le sanctuaire situé au-dessus se termine, déjà, par une tribune fermée à la dalmate à trois absides. Au cours des dix derniers ans on a découvert en Hongrie à Fenékpuszta (près du lac Balaton) des fondations de basilique se terminant par une tribune de ce genre; les proportions fondamentales du type d'église primitive dalmate et adriatique répondent aussi à celles de la crypte de Pécs: ainsi on peut supposer à bon droit que ce fut le maintien traditionnel d'un tel noyau de basilique qui détermina les dimensions insolites de la crypte, autrement tout à fait incompréhensibles. La présence du canal de dérivation romain s'explique par le baptistère adjoint à la basilique du côté nord, dont l'emplacement est occupé aujourd'hui par l'une des quatre tours de la cathédrale, la tour nord-est, à la disposition étrange, en dehors du corps de l'église. Au siècle dernier, ses fonts baptismaux montraient encore cette origine. D'ailleurs les fondations de la tour en question, à couches superposées et aux contours divergents, offrent une preuve assez convaincante.

D'autres caractéristiques de la cathédrale permettent de conclure que le noyau de basilique remontant à l'époque romaine s'était sensiblement accru dès avant l'époque romane et que la formation de la nef principale et des tours, de même que de la tribune, a été déterminée par cet accroissement. La distance de l'axe des rangs de piliers séparant les nefs (c'est-à-dire la distance les uns des autres des centres des piliers disposés en sens longitudinal) est si grande qu'on n'en retrouve nulle part la pareille, même pas dans les églises romanes d'Italie, pourtant si différentes de leurs sœurs occidentales et nordiques par ce qu'elles ont d'aérien et de spacieux. Ce grand éloignement des axes, dépassant 8 m et ½, ne peut s'expliquer que si l'on suppose qu'à la place de la nef principale, pendant la période franque, pour élargir la capacité de la basilique primitive, on avait, conformément au goût de l'époque, ajouté une rallonge avec tribune, où alternaient piliers et colonnes. Après l'enlèvement des colonnes intercalées, on a obtenu ce système de piliers très espacés qui forme une des marques distinctives, insuffisamment relevées jusqu'ici, de la cathédrale de Pécs. La présence de cette tribune supposée expliquerait d'autre part la curieuse disposition, déjà signalée, des tours. Les deux tours ouest peuvent en effet avoir leur origine dans les escaliers menant à la tribune; celle-ci une fois enlevée, on a procédé à la construction d'une couple de tours dans le goût oriental, ce qui a conduit à ériger ensuite les deux tours orientales sur l'emplacement de l'ancien baptistère et cela, symétriquement, du côté sud. On ne retrouve un ensemble de tours semblable que dans la cathédrale d'Augsbourg; les nombreuses tours des cathédrales romanes des bords du Rhin remontent à un système tout à fait différent.

dent entièrement au goût de l'époque, le vêtement dont le corps de l'église est habillé est tout à fait roman, mais ce corps lui-même accuse des différences notables en comparaison d'autres monuments de la même époque. Nous n'affirmons pas que telle ou telle partie conservée depuis l'époque romaine date d'une époque antérieure; mais le plan insolite de la basilique et certaines particularités dans la formation de détails peuvent être ramenés à un état de choses antérieur qui, de son côté, a pour ainsi dire déterminé celui de l'époque romane.

Au nombre des preuves à l'appui de cette thèse, il faut citer avant tout certaines constructions remontant sans conteste à l'époque romaine et que l'on trouve à proximité de la cathédrale. La partie exhumée jusqu'ici montre qu'aux environs de la basilique de Pécs il existait un ancien cimetière chrétien dont l'étendue n'est comparable qu'à celle de quelques cimetières d'Italie. Le premier de ces édifices est l'hypogée peint mis au jour en 1780, construit, — comme en témoignent les scènes bibliques rappelant l'époque de splendeur de la peinture romaine des catacombes, et deux monogrammes constantiniens du Christ, — pendant la seconde moitié du IVe siècle. De nouvelles fouilles pratiquées en 1913 ont révélé les fondations de la chapelle dont cet hypogée était surmonté, ce qui prouve qu'il s'agit réellement du prolongement d'une *cella memoriae* chrétienne. Un autre hypogée également relié à une chapelle a été trouvé en 1939 non loin du précédent. Une importance égale revient à deux autres édifices dont l'un, une sorte de *cella trichora*, a été mis au jour en 1922 et l'autre, formé de sept lobes concentrés autour d'un axe à direction est-ouest, et dont le dessin rappelle le Gereon de Cologne, fait l'objet d'excavations depuis le printemps de 1938. L'importance de la *cella trichora* est due à ses deux peintures successives. La première de celles-ci date certainement de l'époque romaine, l'autre présente des motifs de rideaux, caractéristiques de l'époque franque, ce qui prouve que la chapelle a constamment servi même après la domination avare, à l'époque des grandes migrations. Quant à l'édifice à sept lobes, il avait un étage et la structure de ses murs comme sa disposition parmi les autres bâtiments en démontrent l'origine romaine. Cette série d'édifices jusqu'ici mis au jour est complétée par plusieurs hypogées non peints et de nombreux tombeaux romains de caractère nettement chrétien qui tous entourent la cathédrale, de telle sorte que par exemple le niveau du pavé, tel qu'il peut être reconstruit, de la *cella trichora* et du premier hypogée peint correspond à celui de la crypte de la cathédrale, alors que les autres édifices sont disposés sur des degrés inférieurs en épousant la pente du terrain. Jusqu'ici on n'a pas encore fait de recherches systématiques, et toutes ces trouvailles sont dues au hasard, mais il est certain qu'il y a encore toute une série d'édifices semblables autour de l'église et qu'ils marquent l'emplacement du cimetière chrétien primitif de la Pécs romaine (Sopianae), conservé même après la chute de l'empire romain et conduisant en ligne droite, en passant par la seconde époque chrétienne (époque franque) et les tentatives slaves de former un Etat, à la troisième époque chrétienne, le christianisme de l'Etat hongrois millénaire.

Ainsi donc, quand nous cherchons une des *Quinque Basilicae* du IXe siècle, dont l'existence est prouvée par des chartes, sur l'emplacement de l'église Saint-Pierre de Pécs et que nous affirmons que le singulier système de construction de cette cathédrale romane est la conséquence nécessaire d'un état de choses

CATHÉDRALE DE PÉCS

CATHÉDRALE DE PÉCS

Pécsi Szent Bertalan
plébánia templom

1940.

— A pécsi Szent Bertalan plébániatemplom. *Technika* XXI. évf. p. 112—113. 2 kép.

Pécs

műemlékei. A székesegyház a XI. sz.-ban épült három hajós bazilika volt négy sarktoronnyal és altemplommal. 1064 tűz pusztította el, a XII. sz. újjáépítették, a későbbi századokban ismételten átalakították. 1543–1686. török mecset volt. 1882–91. Dulánszky Nándor püspök báró Schmidt Frigyes bécsi építészmesterrel román stílben restauráltatta. A székesegyház régi faragott kövei ekkor a püspöki múzeumba kerültek; kiválnak ezek közül a XII. sz.-i oltár népoltár töredékei. A dóm belsejében van a Szakmáry-féle renaissance pastoforium 1506-ból, a Mária-kápolnában egy XVI. sz.-beli alabástrom dombormű, a Kápolnában Lotz K. és Székely B. falképei. A székesegyház előtt van a IV. sz.-ból való ókeresztény sírkamra. A belvárosi plébánia templom eredetileg török mecset volt. A Ferencek-utcájában áll a XIV. sz. alapított ferencrendi kolostor 1701. épült barokk templomával. A Kórház-téren lévő szt. János kápolnát minaretes és kupolás török mecsetből alakították át. Régi épületei még a városmegyházának (1731), a püspöki líceum temploma (1741) és a papnövelde (1742).

Pécs

PÉCS A XVII. SZÁZADBAN

GOSZTONYI GYULA

OKL. ÉPITÉSZMÉRNÖK

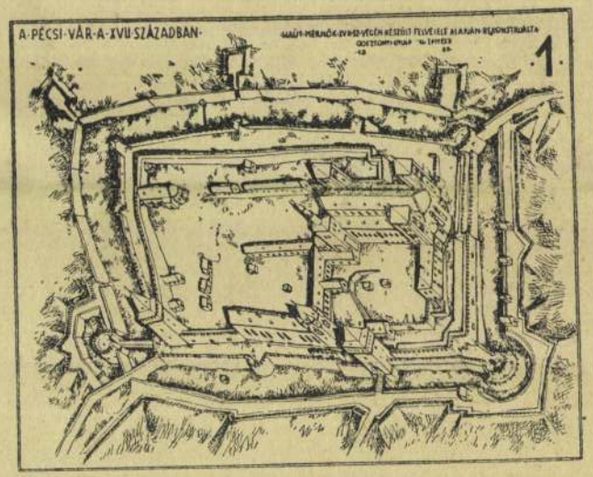

DUNÁNTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA R.-T. PÉCSETT.

IRODALOM.

Bárdos István: Pécs régi német utcanevei. 1933.

Békefi Remig: Pécsi Egyetem. Akadémiai székfoglaló. 1909.

Haas Mihály: Baranya emlékirat. 1845.

Németh Béla: Dominikánus ház története. 1903.

Pécs szab. kir. város levéltára: 1728. évi telekkönyv.

Vitéz Szabó Pál: A régi pécsi egyetem. Közl. a Pécsi Erzsébet Tud. Egyetem könyvtárából 18. sz. 1933.

Szőnyi Ottó: Pécsi útmutató. (Évszám nélkül.)

Szőnyi Ottó: Archeológiai Értesítő u. f. 1928. 241 l.

Szőnyi Ottó: Magyar Művészet. 1929. 8. sz.

Közlemények a Dunántúl c. napilapban és a Muzeum Egyesület Értesítőjében.

Török Magyarkori Történelmi Emlékek. II. k. Török történetírók. 1904.

Török Magyarkori Történelmi Emlékek. III. k. Evlia Cselebi Magyarországi utazásai. 1904.

Várady — Posta — Németh: Baranya multja és jelenje. II. kötet. 1897.

Térképek, rajzok.

Haüy tervei: eredetiek a Karlsruhei udvari levéltárban, fényképmásolatok a Városi Muzeumban, reprodukciók az Arch. Ért. 1928. évfolyamában.

Távlati képek: a Városi Muzeumban és Városi levéltárban, reprodukciók Várady—Posta—Németh Baranya Multja és Jelenje, II. k., — Koller Prolegomena, 1804. — Magyar Művészet. 1929. 8. sz.

Egyéb: Németh Béla, Dominikánus ház története. 1903.

KÜLÖNLENYOMAT A „DUNÁNTÚL" XXVII. ÉVFOLYAM 293. SZÁMÁBÓL.

ták el és a katolikusok kis fatemplomba vonultak. Az Ágoston-téri templom helyén dzsámi és kolostor állott.

A mai Zidina-környék középső részét a Domonkos-rendi apácák középkori kolostorának romjai foglalták el, melynek anyagát a XVIII. században a Domonkosok azóta részben elbontott, illetve átalakított Király-utcai rendházának és templomának építésére használták fel.

A Tettye patak (vagy az egyik egykorú metszet szerint „Rio del Fiume Koretz) mentén, amely részben két ágra oszolva vezette le a forrás vizét, különböző ipari célokra szolgáló malmok álltak (Molini di poluere-polvere: puskapormalmok stb.)

A Szigeti külváros a mai Kórházkápolna és a Szigeti országút környékén helyezkedett el, Jakováli Hasszán dzsámiján és főiskoláján, valamint a dervis kolostoron kívül értékesebb építménye még Idrisz Baba türbéje volt a mai gyermekmenhely kertjében.

A Siklósi külváros helyén, valamint a hegyvidéken település csak a XVIII. században kezdődött.

*

Fentiekben megkíséreltem egy szűkre szabott tanulmány keretén belül összefoglalni az eddigi kutatások eredményeit, illetve felvázolni Pécs arculatát, ahogy az a török hódoltság végére kialakult. A modern történelemkutatás igen sok álláspontot revideált, így bizonyos kereteken belül rehabilitálta a törököket is, megállapítván azt, hogy mégha a hódoltság, mint minden erőszakos és a zökkenésmentes, természetes fejlődéssel ellenkező beavatkozás erkölcsi, politikai és gazdasági szempontból fel nem becsülhető károkat is okozott, a kultúrértékek rombolásában korántsem érezhette olyan mértékben hatását, mint ahogy az az egykorú történetírók nyomán a közvéleményben kialakult és amilyen mértékben a hódoltság után egyrészt épen a honvédelmi okokból bekövetkezett erőszakolt erődítési munkák kapcsán (ha talán Pécsett nem is, de az ország egyéb városaiban, Egerben, Esztergomban stb.), másrészt nemtörődömség, vagy gyűlölet folytán bekövetkezett. A megszállóknak ép úgy érdekükben állott a város és várbeli magán és középületeknek további fenntartása, mint legalább a belső vár falainak állandó karbantartása, sőt kifejlesztése, ez utóbbit illetőleg elég, ha rámutatok a visszafoglalás nehézségeire. Tagadhatatlan, hogy például a belvárosi templom mögötti Bertalan templom, valamint a domonkos és bencés zárdák teljes megsemmisülését a törökkori építkezések okozták, de kétségtelen az is, hogy a székesegyház a hódoltság alatt alig szenvedett, valótlan, hogy a törökök istállónak használták, legfeljebb néhány szoborművét csonkították meg, ami pedig a mai kultúrnépek némelyikénél sem szokatlan dolog. És kétségtelen az is, hogy másfél évszázad alatt a város a középületek egész sorával gazdagodott, éspedig kivétel nélkül iskolákkal, templomokkal és fürdőkkel, ez pedig olyan kultúrteljesítmény, amely figyelmen kívül hagyva a megszállók vallását, erkölcsiségét, nemzetiségét, tehát magasabb nézőpontból tekintve minden kézenfekvő és nem kellemes összehasonlítás kikapcsolásával is tiszteletet, sőt csodálatot érdemel...

És ma, amikor komoly építészi problémaként szerepel a belvárosi templom eredeti állapotának kibővítéssel kapcsolatos rekonstruálása, sőt küszöbön áll a székesegyház körüli várbástya kiszabadítása is, talán kissé fáj, hogy valahol a Mór-utca sarkán, vagy a Ferenciek körül nem áll egy furcsa, kétkupolás, keleti hatású fürdőépület és nem okoz komoly közlekedési akadályt egy furcsa, ódon városkapu valahol a Király-utca, Ferenciek-utca, Incédy Dénes-utca táján... Egy török fürdő, egy régi városkapu, amit ma már minden keletfélelem, vagy közlekedési probléma ellenére sem lennénk képesek elbontani...

Evlia Cselebi beszámol arról is, hol vannak a városban sétahelyek, ezek közül kiemeli a belső vár mögötti hegyoldalt, ahol pázsitos és árnyékos hegyszegély van csillogó vízmedencékkel, folydogáló forrásvizekkel. A szőlős kertek száma szerinte meghaladja a hatezret.

Pécs, 1938. január.

A SZERZŐ KIADÁSA.

DUNÁNTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA R.-T. PÉCSETT.

Mély tisztelettel
Gosztonyi

PÉCS A XVII. SZÁZADBAN

Irta: Gosztonyi Gyula okl. építészmérnök

A XVII. század második fele Pécs multjának az a szakasza, amelyből a megelőző idők össze nem függő részletadatai helyett már annyi kútforrás áll rendelkezésünkre, hogy a város arculatát többé-kevésbbé rekonstruálhatjuk.

A város alaprajzi elrendezését illetőleg, tehát műszaki szempontból legértékesebbek azok a mérnöki felvételek, amelyeknek eredeti példányait a rajtuk levő pecsét tanusága szerint a karlsruhei udvari levéltár őrzi. A sorszámozás és metszetutalások szerint jóval több lapból álló sorozat három darabjának fényképmásolata szerencsére a pécsi Városi Múzeum birtokában van és így a rekonstrukciós munkánál műszaki hitelességük beigazolásával elsősorban felhasználhatók. A három másolat közül csak egy, éspedig a vár 1686. évi ostromának utolsó fázisát bemutató III. 2. jelű rajz, tartalmaz évszámot. A német felirattal bíró rajz közvetlenül a vár bevétele előtt készült, rajzolója a vár beosztását, belső elrendezését nem ismerte, így csupán azt ábrázolta, amit a mai Nyil-utca környékének valamely felső pontjáról látott és amit a belső vár beosztásáról elképzelt. Igazolja ezt többek közt az is, hogy a püspöki palota akkor már álló épületeit közvetlenül a székesegyház elé rajzolta, de zavaros a belső vár körítő falainak és főként a város felé eső várárkon túli erődítmények konturrajza is. Különlegessége abban rejlik, hogy bemutatja az ostromütegek állását a bombázás irányának feltüntetésével, éspedig a mai Kardos Kálmán-utca végpontján, illetve a Nyil-utca alsó szakaszán.

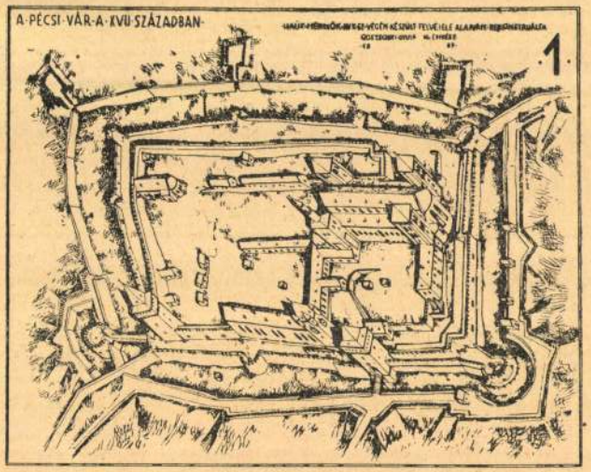

Az előbbitől eltérőleg francianyelvű feliratokkal ellátott VIII. 21. a. jelű

rajz, amely a belső és külső vár (mai belváros) erődítményeit, utcavonalait és fontosabb építményeit mutatja be, készítőjét is megnevezi „Haüy Ingenieur" személyében, aki valószínűleg Badeni Lajos hadseregének műszaki személyzetéhez tartozott, vagy annak vezetője volt. Az előbbi rajz is tőle származik, amit a tornyok teljesen azonos alaprajzi ábrázolása igazol, mégha a rajzok feliratának nyelve és íráskaraktere különböző is.

A harmadik VIII. 21. jelű rajz a püspöki palota és az előtte lévő erődítmények metszetét ábrázolja.

Ami a rajzok műszaki megbízhatóságát illeti, csak azt említem meg, hogy a francia ölben (toise: 1.949 m) készült felmérés szerint a Haüy-féle adatok és a tényleges méretek közti eltérés átlagosan alig haladja meg az öt százalékot, ami tekintettel lejtős terepre, zegzúgos utcákra, erődítményekre, az akkori technikai eszközök mellett elsőrangú mérnöki munkára mutat és így a felvételek műszaki hitelessége kétséget kizárólag kimutatható.

A kutforrásul felhasználható egyéb rajzi adatok másik csoportját részben a pécsi Városi Múzeumban, részben magánosok birtokában lévő egykorú távlati képek alkotják. Ezek legnagyobbrészt a török megszállás végső idejéből származnak, vagy az azt követő 100 éven belül készültek, korábbi rajz eddig nem volt felkutatható.

A rajzok előképe néhány kivételével az a vázlat, mely a Városi Múzeum tulajdonában van, és amely valószínűleg a városnak 1664-ben bekövetkezett felgyujtásáról készült Zrinyi és Hohenlohe sikertelen ostroma alkalmával. E rajzocska mindazokat a tényleges helyzetnek nagyrészt meg nem felelő részletadatokat tartalmazza, amelyek az összes többi képeknél rendszeresen megismétlődnek, mint a vár négyszögű alaprajza három sarokbástyával és egy saroktoronnyal, a várban dzsámi és minaré, külön tornyos épület, a városban lévő egy, vagy két kupolás minarés dzsámik, a kapuk hibás ábrázolása, sarokbástyák számbeli eltérése, a Tettye patak és mellette a kupolás, minarés dzsámi és a jezsuiták temploma stb. az északról való ábrázolással együtt. Határozott fokozat állapítható meg a metszeteket készítő művészek mesterségbeli készségében és fantáziájában is, ahogy a hollandi, német, vagy olasz mester idegenben az előképül szolgáló rajzot maga ízlése és elképzelése szerint módosítja. Jellemzőül talán annyit, hogy az olasz másolaton, a vártól nyugatra toszkánai izlés szerint megrajzolt távoli hegysor felől szabályszerű római aquaduct vezet a város felé tényleg az északi várárokban lévő vízvezeték helyett. De érdekes a rajzokon megfigyelni azt is, miként alakul át a tengelybe állított mináré mögötti kupola a rajzok sorozatos másolása folytán kettős kupolává. A vizsgálat tehát azt mutatja, hogy a távlati képek kutforrásul csak igen csekély mértékben és fenntartással szolgálhatnak.

Az irott kutforrások közül Evlia Cselebi török utazó és történetíró leírása a legjelentősebb. Evlia Cselebi 1611-ben született Konstantinápolyban és már fiatal korától kezdve járta Európa, Ázsia és Afrika török fennhatóság alatt álló területeit. Az akkori keleti gondolkodásmódra és érzésvilágra jellemző túlzások beszámításával is igen értékes 10 kéziratos kötetből álló művének hatodik kötetében írja le 1663. évi pécsi utazásának tapasztalatait. E kötetet dr. Karácson Imre fordításában a Magyar Tudományos Akadémia 1904-ben a „Török magyarkori történelmi emlékek" sorozatában kiadta, pécsi vonatkozású közleséit néhai Szönyi Ottó dr. az Archeológiai Értesítő 1928. évi évfolyamában bővebben ismertette és méltatta.

Evlia Cselebi leírásának hitelességét vizsgálva elsősorban is figyelmen kívül kell hagyni, illetve bizonyos esetekben kellő értékre kell leszállítani számszerű adatait. Hóman-Szekfü „Magyarország története" IV. kötetében határozottan leszögezi, hogy Pécs török helyőrsége alig haladta meg az ötszáz főt, tehát az Evlia Cselebi által közölt 2000 fő még akkor is valószínűtlen, ha a környékbeli katonai erőt is hozzászámítjuk. Pécs ilyen nagy főnyi katonaság befogadására helyszűke miatt még akkor is alig lehetett volna alkalmas, ha az egész

megsérült tetőzete helyébe tettek a törökök ideiglenes kupolát és ezért ábrázolnak a távlati képek közvetlenül a Székesegyház szomszédságában minárés dzsámit. A nyugati belső fal mellett (13.) egy Haüy idejében már romokban heverő templom állott, amely Szönyi szerint a keresztelő Szent Jánosról elnevezett várbeli társas káptalan középkori egyháza volt.

A belső várban lévő egyéb épületek (14.) valószínűleg a katonaság elhelyezésére szolgáltak. A mai mély pince (21.) már akkor is állott, a 22, 23, és 26. jelű helyeken kutak voltak, ezek közül a püspöki palota udvarán álló 22. és a déli várárokban lévő 23. jelű már megsemmisültek, a 26. jelű helyén a mai Berényi-féle kut áll. A Székesegyház előtt Haüy szerint kézimalmok (moulin à bras, 25.) álltak.

Maga a Székesegyház (15.) a XV. század végén a restaurálás előtti gótikus boltozatokkal, bazilikális tetőelrendezéssel és a Koller szerinti homlokzatokkal állott, de déli kápolnasor nélkül. Csupán északi oldalán voltak már meg a XIV. században épült Szent Móricz és aranyos Mária kápolnák (17.). A Székesegyház délkeleti tornyához csatlakozott a Szatmáry György püspök által épített emeletes renaissance-épület (16.), amely földszintjén kápolna, emeletén könyvtár céljaira szolgált. Az épületet 1780-ban bontották el, s akkor fedezték fel alapjaiban a világhírű ókeresztény sírkamrát.

Perdöntő jelentőségű lett Evlia Cselebinek a Nagy Lajos által 1367-ben alapított és Békefi Remig szerint legkésőbb 1401-ben megszűnt pécsi egyetem helyére vonatkozó közlése. Evlia Cselebi ugyanis a belső várral kapcsolatosan azt írja, hogy ott az isteni Eflátun (Plato) régi, tudományos iskolájának, melynek keleteről és nyugatról gen sok hallgatója volt, akik mestereiktől csodálatos tudományokat tanulván, tökéletesítették magukat, igen sok fejedelmi boltozatú és az építészeti tudomány szerint kiképzett helyisége volt, ezek azonban Evlia idejében a várkatonaság elhelyezésére szolgáltak. Békefi Remig 1909-ben tartott akadémiai székfoglalójában más oldalról is megcáfolván az egyetem helyére vonatkozó felfogásokat, végeredményben a fenti közlés, de a józan meggondolás alapján is kimutatja, hogy az egyetem csakis a belső vár területén lehetett, de hogy melyik épületrészben, figyelembe véve azt, hogy a Szathmáry-féle épület csak a XVI. század elején létesült, egyéb adat hijján még meg nem állapítható, Haüy terve alapján azonban valószínű, hogy a püspöki palota akkor fennálló épületének egyik szárnyában lehetett.

A várfalak kiképzése annyiban tér el a külső vár fentiekben felvázolt megoldásától, hogy itt felső pártázatos lezárás csak részben volt, ilyent Haüy egyetlen metszetrajzáról leolvasni nem lehet, viszont Koller fentidézett rajzmelléklete pártázat létezését, igaz, hogy későbbi időben, itt is bizonyítja. A III. erődöv határoló falai mentén a déli és északi oldal, egy részén, a nyugati oldalon pedig annak teljes hosszában a várfaltól szerkezetileg függetlenített ácsmunkájú, fedetlen vívófolyosó vonult végig Haüy rajza szerint, részben két, részben három alátámasztó faoszlopsorral, míg a keleti oldalon a boltozott, katonaszállások és raktárak felett falazott járó volt, ágyúállásokkal és nagyobb méretű lőrésekkel.

Még a belső vár vízvezetékéről kell megemlékezni. Buonvisi pápai követ szerint a várbeliek ivóvizüket az akkor már boltozattal lefedett és elrejtett Petrezselyem-forrásból kapták, honnan földalatti kőagyagcsövek vezették a vizet a várárokig, itt szabad vezeték (24.) vitte át a vizet a belső övben elhelyezett víztartóig.

A külvárosok

A külső várhoz keleten a palánkokkal körülvett budai külváros, nyugaton a szigeti külváros csatlakozott. A budai város a Budai-úttól felhúzódott a Havihegy oldalára is. A Tettye-patak mellett több mint 40 malom állott. Szatmáry püspök tettyei palotája ekkor már romokban hevert. A középkori eredetű Mindenszentek temploma a hitviták színhelye volt, később az unitáriusok foglal-

vízvezeték (24.), valamint a keletről csatlakozó városfal és feljáró (d.) védelmére voltak hivatva.

Vizsgáljuk most az egyes építményeket: A kaputornyot (1.) a kapuja feletti és ma a Dómmúzeumban levő feliratos címer tanusága szerint Csáktornyai Hampó Ernesztus püspök építtette 1498-ban és 1819-ben bontották le a Székesegyház előtti tér rendezésekor. Evlia Cselebi azt írja, hogy a felirati táblán kétfejü madár van. Ezt Szőnyi keleti fantáziára valló elképzelésnek tartotta, de a dombormü alaposabb vizsgálata Evliának ad igazat, mert a két címer-tartó bajuszos angyal szárnyai, valamint a köztük lévő címert-koronázó püspök-süveg jellegzetes formája, különösen alulról nézve jogosan kelthették a talléron látható sas benyomását.

A belsőség délnyugati sarkán álló torony (2.) ablakelhelyezésénél fogva korábbi keletünek látszik, mint a hozzája csatlakozó és Klimó püspök által létesített könyvtárépület-szárny, így valószinünek tartom, hogy az eddigi véleménytől eltérően a 3. jelű kapubástya helyett ezt a tornyot létesítette Hampó Ernesztus püspök, és vizsgáltatott felül Kinizsivel, de mai formáját Klimó püspök alatt nyerhette.

A délnyugati kapu-bástya (3) valószínüleg már Hampó püspök előtti időből származik és tulajdonképen ez az ötödik kapu, amelyet Evlia Cselebi Kárikinek, vagy Kárjeninek nevez, mert noha csapóhídja és kapuja észak felé nyilik, a kijáró iránya kerülővel tényleg déli, másrészt a külső várnak éppen az idecsatlakozó délnyugati részén nem volt Haüy szerint várárok, ezt pedig Evlia Cselebi külön is hangsúlyozza. A belső várból nézve e kapu tényleg a külső várhoz tartozónak látszik, amit a távlati városképek is igazolnak, mert a belső vár délnyugati sarka és a Szigeti kapu közé egy városkaput helyeznek, melyet Büttner-Thornak neveznek.

A 4. jelü északkeleti sarokbástya még ma is látszik. A délkeleti bástya (5.) Haüy tervéből leolvashatólag pontosan a mai Kioszk-épület helyén állott, illetve valószínüleg ma is annak alépítményét alkotja.

A Székesegyház (15.) és a Szathmáry-épület (16.) keleti oldalán húzódó külső falrendszer (19.) Haüy méretei szerint déli szakaszán pontosan megegyezik a mai várplébánia alaprajzával, tehát ezen épület a várfalak egy részének felhasználásával készülhetett, így boltozatos pincéje és íves kocsiátjárója valószínüleg még a régi várfal szerves alkotórészét alkotta és a katonaság elhelyezésére szolgált, mert e célra a külső erődökben más lehetőség nem is kínálkozott. A belső vár és a Székesegyház éppen a keleti és déli oldalán volt legjobban kitéve az ostromnak, így itt magasabb és erősebb falazatra volt szükségük még a külső övben is. A várplébánia épületében nemrég végrehajtott bontási munkák alkalmával a földszinti középkőfalból középkori faragott szenteltvíztartó és több faragványos kőtöredék került elő. Vizsgálatuk most van folyamatban.

A kaputorony mögötti kis építmény (6.) a kapuőrség elhelyezésére szolgálhatott. A püspöki palota bejárati tornyára (7.) semmi adatunk nincs, csupán a távlati képek jelzik és Haüy tervéből feltételezhető. A püspöki palota déli szárnya (8.) emeletes volt és nyugati sarkán nyitott lépcső (9.) vezetett fel emeletére. Mai déli erkélye nem a várfalakra épült, hanem a régi épület elé, az ott álló támpillérek beépítésével.

A püspöki palota és a Székesegyház délnyugati tornya közt kápolna állott, (12.) valószínüleg ez volt a XIV. században épült Szent András kápolna, melyet Szőnyi a mai Corpus-Christi kápolna helyére helyezett, ennek azonban ellent mond Haüy felvétele, mely a XVII. század végén beépítést itt nem jelez, másrészt Koller „Prolegoménája" a Székesegyház főhomlokzatát feltüntető rajzán a délnyugati torony déli oldalán befalazott ajtót jelez, mely a kápolna déli folyosójába nyilhatott. Valószínüleg a 12. jelü kápolnát használhatták a törökök a várbeli török istentisztelet céljaira. A hozzája csatlakozó délnyugati torony felső része beomlott villámcsapás következtében, így azt Achmed belgrádi agának kellett helyreállítani akként, hogy arra Evlia szerint deszka minarét állított. Lehetséges, hogy a kápolna ekkor

mai belváros, tehát külső vár jóformán csak katonai laktanyákból állott. A falak, árkok, építmények méreteire és számára vonatkozó közlései a legritkább esetben közelítik meg a tényleget. Figyelmen kívül kell hagyni szertelen túlzásait is, amelyekkel a vár, város és egyes építmények szépségeit ecseteli. Végül helyesbítendők égtájbeli megállapításai, amennyiben azok tényleg tévedések és nem feltételezett értelmezésből eredő félreértések. De leírásának egyéb ténybeli részeit alapos megfigyelés és tanulmányozás alá kell venni, mert amint az alábbiakból kitünik, több, az eddigi kutatások és ismeretek alapján valótlannak látszó megállapítása más megvilágításba helyezve valónak minősíthető.

Evlia Cselebi leírásán kívül még néhány rövidebb, általános jellegü leírás maradt fenn, főként az 1664. és 1686. évi mostromok idejéből, mint Oláh Miklós esztergomi érsek, Gregoriancz Pál győri és Senyey István váci püspökök, Istvánffy Miklós alnádor, Eszterházi, Kéry, stb., valamint néhány török történetíró, mint a Pécsett született Pecsevi Ibrahim, és Dzselálzáde Musztafa, Szinán Csausz, Kátib Mohamed Zaim közlései. Ezek értéke a számbeli és műszaki adatokat illetőleg alig haladja meg a metszetek értékét. Egyedül Buonvisi pápai nunciusnak 1686-ban a vár elfoglalásáról szóló jelentése bír jelentőséggel, ebben a vár elfoglalását a vízvezeték lerombolásának tulajdonítja és a vízvezeték leírásával Haüy rajzát kiegészíti. Mindenesetre az egykori feljegyzések műszaki szempontból történő értékelése külön tanulmányba kivánkozik.

E műszaki, rajzi és írott kutforrások, valamint a ma is fennálló épületmaradványok alapján megkísérelhetjük Pécs XVII. század végén fennálló állapotának rekonstruálását. A bemutatott rajzokról itt csak annyit, hogy az 1. ábra a vár akkori állapotának rekonstrukciós vázlatát mutatja be, természetesen az ilyen munkákra mindenkor kötelező és szükséges fenntartással.

A négykapus külső vár (2. ábra)

A mai belváros helyén elterülő külső vár haditechnikai szempontból jelentős szerepet sohasem játszott. Valószínüleg a tatárjárás utáni időkből származó köritő falai már a török hódoltság előtt olyan rossz állapotban voltak, hogy egykoru feljegyzések ezt mindig külön meg is említik. A törökök valószínüleg szintén csak provizórikusan állították helyre, mert az 1664. évi ostrom alkalmával Zrinyi és Hohenlohe csapatai alig pár órás komoly küzdelem után elfoglalták, 1686-ban pedig kardcsapás nélkül esett Bádeni Lajos birtokába. A keletre elterülő budai város és a nyugatra húzódó szigeti város palánkjai komoly akadályul nem szolgálhattak, e két oldalról az ostromlók a lakóházak védelme alatt közvetlenül a falakhoz juthattak, délről a Pécsi-víz körüli és Haüy rajza szerint a várárokig elhúzódó mocsarak némileg már gátolhatták a felvonulást, de észak felől az egész külső vár mindenkor szabad prédája volt a Kálvária-domb ágyúinak.

A külső vár négy kapun át volt megközelíthető. Nyugat felől a szigeti út (Chemin de Siguette 1.) betorkolásánál a Ferenczieк-utcája 52. és 37. sz. házak között állt a Szigeti kapu (Haüy szerint Porte de Siguette, Evlia szerint Szigetvár Kapuszin 5.) délről az akkor még mellékútként szereplő és a mocsáron átvezető út betorkolásánál a Siklósi-kapu, Porte de Siklós (6.), a keletről a délkeleti várárok mellett elhaladó Siklósi-út, Chemin de Siklós, (2.) és a Buda felé vezető út, Chemin de Bude (3.) torkolatánál a Király-utca 44. 47. sz. házak között a Budai kapu, Porte de Bude, Budin kapuszin (7.). végül a Mecsek, törökül Ferava (melyről Evlia azt írja, hogy alacsony dombszerü hegy) lábánál a hegyi út torkolatában (4) és az Haüy által forrásnak (Fontaine) jelzett Aranyos kút mellett a hegyi kapu, Porte de Montagne (8), melyet Evlia Cselebi Ujkapunak, Jeni kapuszi-nak, a metszetek legtöbbje pedig vaskapunak nevez.

Evlia még egy ötödik kaput is felemlít, mint a városba vezetőt, és azt Káriki (Kárjeni) kapunak nevezi, azt írván róla hogy kapuja dél felé nyilik, de ilyenről Haüy terve nem szól, az alábniak szerint azonban nyilvánvalóan a belső vár délnyugati kijáratáról van szó. (10).

Eszterházy Mars Hungaricajában szintén öt kapuról, és ezek között külön Eszéki kapuról tesz említést, de tévedése onnan eredhet, hogy a Siklósi-kaputól kiinduló mellékutat és a Budai-kaputól dél felé induló tulajdonképeni siklósi utat két külön útvonalnak vette, mellvéddel. Talán a budai kapu, mint a legforgalmasabb bejárat, lehetett dekorativ szempontból értékesebb, amit a felvonóhíd jelenléte indokol.

A kaputornyokat mainak többé-kevésbbé megfelelő magasságú terméskőanyagú várfal kötötte össze a szigeti és siklósi kapu közt három, a siklósi és budai kapu közt egy, és a budai és hegyi kapu közt ugyancsak három félkörű, illetve szögletes várbástyával megszakítva. Haüy terve e falakról egy metszetet jelez, a rajz azonban nincs meg, sőt Szőnyi szerint az ilyen irányú kutatás Karlsruheban is eredménytelen volt.

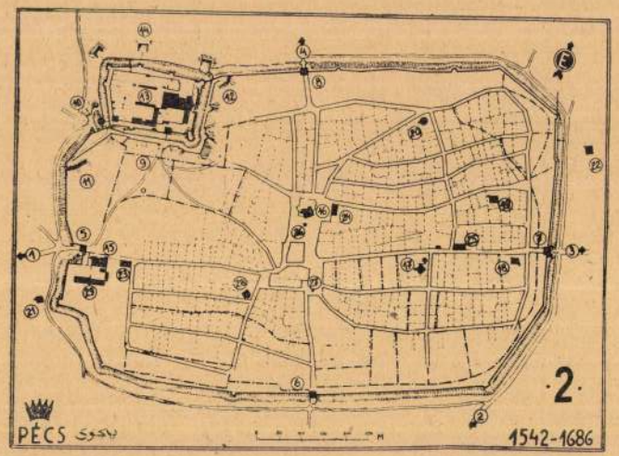

éspedig ez utóbbit Eszék felé vezetőnek és ezen utak végpontjaiba külön kaput képzelt, tehát a Budai kaput megkettőzte.

A szigeti, siklósi és hegyi kapuk előtt valószínűleg fa palánkkal, palliszáddal körülvett félkörű térség volt, mint közvetlen kapuerődítmény, a Budai-kapunál felvonóhíddal. Maguk a kaputornyok, — figyelmen kívül hagyva a nem hiteles metszeteket, a Ráth Mátyás kiadásában 1874-ben megjelent és az 1763. évi állapotot feltüntető kőrajz szerint, de a várfalak strukturájából is következtetve egészen egyszerű kivitelű négyszögalaprajzú építmények lehettek, alul félkörű kapunyilásokkal, belül ülőpadokkal, falépcsővel a közbeiktatott emeletre és felül tetőzet nélkül lőréses Evlia Cselebi szerint a falak egészen faragott kőből épültek és alapkövei elefánt nagyságúak, ami persze keleti fantáziára valló túlzás.

A várfalak kiképzését és felső lezárását illetőleg főként Evlia Cselebi közléseire, valamint a városfalak máig fennmaradt részein észlelhető nyomokból levonható következtetésekre vagyunk utalva. Evlia Cselebi azt írja, elég homályosan, hogy a falakon 5500 mellvéd van, melyek gyöngysor módjára sorakozó lőrések. A mellvédeket számszerint határozza meg, tehát nem összefüggő mellvédről van szó, melyet ablaknyílásszerű lőrések törnek át, hanem pártázatos megoldású mellvédsorról, melyet valószínűleg a császári katonaság alakított át helyenkint lőrésekké, vagy pedig

nak rendelkezésünkre, így a várispánságok központjai, mint Misleny környékén Koaszt vára, Baranyavár, a Vajszló környéki Gara-vára, továbbá a nemesi várak, mint Bodavár, Márévár, Dáróvár és a pécsváradi apátság erődítménye.

Azt az álláspontot, amely tagadja a magyar városoknak már a tatárjárás előtt várfalakkal való megerősítését, sőt általában kővárak létezését (néhány, mint a pannonhalmi, vagy esztergomi kivételével), a modern történelemkutatás Anonymus hitelességének rehabilitálásával már teljesen megdöntötte, így Pécsett, ha a külső vár nem is, de a belső vár, a székesegyház környékének európai értelemben való megerősítése a tatárjárás előtt feltétlenül bekövetkezett.

Indokolt tehát az a feltevés, hogy a pécsi püspökségnek a nemesi birtokok övezetébe eső székhelye már akkor rendelkezett olyan megerősítéssel, mely az előbb említettekkel legalább egyenrangú volt. A ma rekonstruálható elrendezés arra mutat, hogy az első erődítést a terv szerinti III. külső váröv határvonalán, tehát a várárok mellett levő falrendszer képviselte, a későbbi falrendszer ennek alapfalazatán létesülhetett.

A XVII. század végére kifejlődött állapot haditechnika szempontjából jelentősebb volt, mint ahogy azt történetíróink állítják. Ezt igazolja az, hogy noha a terepviszonyok folytán a belső vár is alig volt védhető az északi oldalról támadó ágyúk elől, mégis 1664-ben Zrinyi és Hohenlohe több, mint egy hétig tartó ostrom után sem tudta elfoglalni, bár egyes kútfők szerint faltörő ágyúk is álltak rendelkezésre, 1686-ban pedig Bádeni Lajos öt napos küzdelem után csak a szökevények útján felfedezett vízvezeték elrombolásával tudta megadásra bírni.

A belső vár a XVII. század végén tulajdonképen hatszoros védelmi övrendszerből állott. A vár magvát alkotó központot (I.) délről a mai püspöki palota kocsibehajtójából, ettől északra kisebb folyosóból és a felettük lévő emeletsorból álló palota (8.) az ehhez nyugatra csatlakozó várfal és a ma is fennálló saroktorony (2.) nyugatról és északról ma nagyrészt a gazdasági épületekbe beépített várfal, keletről a Székesegyház (15.) épülete és a püspöki palota akkor valószínűleg még földszintes középső szárnya (10.) határolta. E központ két útvonalon át volt megközelíthető, az egyik a püspöki palota sötét, boltozatos folyosóján át vezetett, melyről Evlia Cselebi a Székesegyházban tett látogatása kapcsán megemlékezik, a másik pedig a Székesegyház mögötti kettős kapuzattal bíró nyitott folyosón (18) keresztül, melynek alapfalai kábelfektetési munkálatok alkalmával nemrég részben napvilágra is kerültek.

A Székesegyház déli kapuja, valamint a délkeleti toronyhoz csatlakozó, azóta elbontott Szatmáry-féle épület (16.) védelmére még egy közbeeső udvar volt beiktatva, (II.) melyet keletről a Szatmáry-féle épület (16.), délről bástyafal és valószínűleg a kapuőrség elhelyezésére szolgáló épület (6.), valamint kis bástyatoronnyal védett lépcsőfeljárat (20.) határolt.

E belsőséget egy külső övezet vette körül (III.), melynek déli falvonalán a Szepessy-szobortól észak-nyugatra állott a felvonóhiddal ellátott várkapu (1.). E külső övet vette körül a külső oldalon szintén támfallal burkolt várárok (A, B, C, D,), mely külső burkolófal ma délről a püspök kert déli kerítésének alapjait, nyugat felől a Klimó-utca, északról pedig a Petrezselyem-utca helyenként ma is érzékelhető támfalazatát alkotja.

A várárkon kívül dél- és kelet, tehát a város felé még egy földhányásból és palliszád-sorból álló összefüggő védővonal (IV.) helyezkedett el, a kaputoronnyal szemben (a.), valamint északi és keleti végpontjain (b, d,) egy-egy ugyanígy védett feljáróval. A délnyugati sarkon álló bástyát (3.) a külső övezettel fahíd kötötte össze, észak felé nyiló és ma is látható felvonóhídas kapuja előtt szintén földhányással és palliszád-sorral megerősített erődrendszer védte (V.) árokkal, (E.) és délnyugati kijáróval (c.). Az északi és nyugati oldal védelmére pedig Haüy szerint „Redoutte"-nak nevezett, földhányásból és palliszád-sorból álló külső erődítmények helyezkedtek el (VI), melyek a várárkon át voltak csak megközelíthetők, és a

a szegények számára és Ferhád pasa nevét viselte.

Megemlítendők még a csorgó kutak (csesmék), melyeket speciális pécsi kifejezéssel később sandervárnak neveztek. Ilyen volt Kászim pasa csorgója a belvárosi templom előtt (26.), Kádi csorgója a mai Irgalmasok-templom előtt (27.), Memi pasa csorgója valószínűleg a Várady Antal utcában, a többi a város egyéb helyein, a Deák és Szent Mor utcában, az alsó sétatéri szökőkút és a káptalani házak kútjai helyén állt. Vizüket a hegyvidéki forrásokból (a mai Petrezselyem, Kaposvári, Papnövelde, stb.) idevezetett kőagyagcsővezeték szolgáltatta, melynek nyomai a csatornázási munkák kapcsán több helyen előkerültek.

Evlia Cselebi megemlékezik még három fogadóról is, valószínű, hogy az akkori szükségletnek megfelelően ezek egyike a Budai kapu körül, talán a volt Hétfejedelem vendéglő helyén, a másik a Szigeti kapunál, talán a mai Korona szálló helyén, a harmadik pedig benn a városban, talán a Ferenciek, vagy Király-utca, tehát az akkori bazár, illetve üzletutca mentén helyezkedett el.

A belső vár (1, 3. ábra)

A belső vár erődítményei Szönyi szerint, szintén a tatárjárás utáni időkből származnak. Nem valószínű azonban, hogy a Székesegyház környékét valamely formában már a tatárjárás előtt meg ne erősítették volna. Véglegesen elejtve magában foglaló pécsi település valamelyik része ne rendelkezett volna az akkori zavaros népvándorlási időknek megfelelő erődítményekkel. Az pedig, hogy a Szent István rendeletére a XI. század fordulóján kiépített és a maga

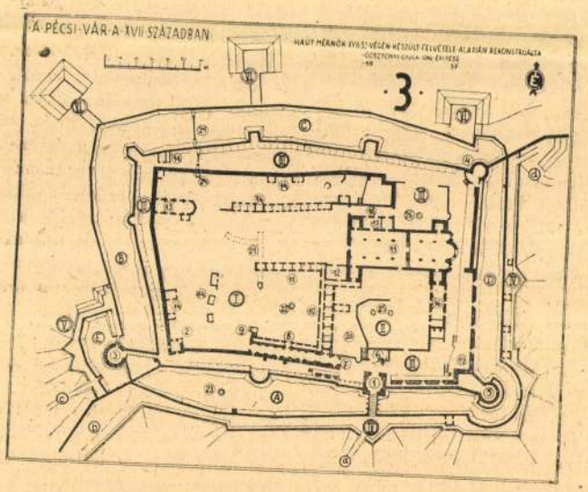

Koller, Szalágyi és Henszlmann álláspontját, hogy a Székesegyház egykori római Castrum alapjain, illetve annak felhasználásával épült, alig tehető fel, hogy már a VII—VIII. században Quinque Basilicae néven szereplő, tehát minden valószínűség szerint öt templomot nemében tekintélyes építészeti értéket képviselő Székesegyház és a hozzája tartozó építmények védelmére ne létesítettek volna korszerű védőrendszert, egészen valószínűtlen, annál is inkább, mert abban az időben Baranya területén már fejlett várkultúra bizonyítékai áll-

a hódoltság vége felé, tehát Evlia Cselebi ittjárta után, még a török uralom, amikor híre járt annak, hogy a kereszténység leszámolásra készül. Az 1874-ben kiadott és az 1763. évi, tehát XVIII. század közepén fennálló állapotot mutató kőrajz a városfalakon mindenütt már lőréssort mutat, csupán a városkapuk pártázatosak. De pártázatos volt még a székesegyház északnyugati sarkához csatlakozó fal is Koller kanonoknak 1804-ben „Prolegomena" címmel megjelent művében közölt homlokzati rajz szerint. A városfal átvizsgálása alkalmával ilyen pártázat nyomaira a Papnövelde-utca 43. sz. ház udvarán akadtam. Nem valószínű, hogy esetleg később elfalazott ablakhelyek lennének, mert az ablakkibontás a függélyes éleket feltétlenül megcsorbázta volna. Itt megemlítem, hogy az ősz folyamán a pécsváradi vár keleti falán is észleltünk a lemálló falvakolat alatt embermagasságot jóval meghaladó méretű, elfalazott mellvédrendszert. Egy mellvédre átlag 80 cm-t számítva az 5500 mellvéd megfelel a városfal teljes hosszának, e számadat tehát Evlia megbízható adatai közé sorolható. Haüy a várfalakat kettős vonallal rajzolja, feltétlezhető tehát, hogy a fal felső részén, a mellvéd magasságában faszerkezetű építménnyel kiszélesített, fedetlen gyilokjáró volt, melynek külső oldalán, a fal színében állott a pártázat. A faszerkezetű folyosó tartógerendázatának fészkei sok helyen észlelhetők. A Klimó-utca alsó szakaszán, ahol a fal kétrészű, a mellvéd valószínűleg az alsó etázs külső szélén állhatott. Egyébként a még fennmaradt bástyatornyok és falrészek majdnem folytonos be-, illetve elépítése miatt csak az esetleges házelbontások kihasználása ad módot végleges megállapításokra, főként a bástyatornyok belső kiképzését illetőleg.

A várfalat külső oldalán várárok szegélyezte, már ahol a terepviszonyok azt lehetővé tették. A várárok átlagos szélessége Haüy térképe szerint 30 méter körül mozoghatott, mélysége nem haladhatta meg a 4—6 métert. Természetes azonban, hogy a Kálvária-utca nyugati szakaszán, valamint a Klimó-utca alsó vonalán ilyen várárokról a terepviszonyok miatt, szó sem lehetett, legfeljebb igen kis mértékben, amit Haüy alaprajzán a vonalkázással határozottan jelez is. Itt tehát a falhoz meredek rézsü csatlakozott és annak alján lehetett egy kisebb árok, a Klimó-utcai várfal különleges kettős megoldása is ezt igazolja. A Klimó-utcai kerti pavillon alatti ma is látható szögletes sarokbástyát Haüy még nem jelzi, ez tehát későbbi létesítmény lehet, valószínűleg a megrokkant fal alátámasztására épült.

Ugyancsak a terepviszonyok mutatják, hogy a várárkokban víz csak a nagyobb esőzések idején és akkor is legfeljebb az amúgy is posványos déli oldalon lehetett, mert a Haüy által a Kálvária-utca déli sarkán jelzett forrás vize egy patakocska méretét is alig haladhatta meg. Másrészt a Tettye-víz a várároktól keletre, attól függetlenül vezetett és vízére a 40-nél is több malom hajtására volt szükség, így árok-töltésre nem igen használhatták. De alátámasztja ezt Evlia Cselebi is, aki vízárokról egyáltalán nem beszél, sőt azt mondja, hogy az árkok közepén halformájú földhányás volt, melyre ostrom idején fa „sorompót", palliszádot tűztek, amit vízárok esetén nem igen tehettek volna. Még megemlítendő, hogy Haüy rajza a Klimó-utca 10. és 14. sz. házak közt, valamint a Várady Antal- és Bercsényi-utcák vonalában erős falsérüléseket, falbeomlásokat jelez, ahol ideiglenes palliszádot (breche pallisadée) állítottak.

A külső városban elhelyezendő város képéről Haüy ad igen érdekes tájékoztatót. A 2. rajzon a már akkor szereplő utcavonalak kettős vonallal, az azóta kiépült utcák eredményvonallal vannak jelezve. Összehasonlítva Haüy felvételét a mai állapottal, megállapítható, hogy belváros utcái közül a belső vár, valamint a városfalak védelmi övébe eső teleksávok utcáin, illetve úttorkolatain kívül a legtöbb mai utca nyomvonala már megvolt, a terek közül Széchenyi-tér sűrűbb beépítésű volt, a Jókai-tér pedig már nagyjából a mai alaprajzzal szerepet. Eltérés csupán a Zrinyi-, Teréz-, Dischka Győző-, Lyceum-, Flórián-, Gábor- és Papnövelde-utcák vo-

nalvezetésénél jelentkezik. E kérdésben Haüy állítása a valószínűbb, mert alig tételezhető fel, hogy egyrészt az amúgy igen pontos Haüy ennyire elmérte volna magát, másrészt, hogy különösen a keleti részen végeredményben a várvédelem céljaira épült falak mellett már akkor a mai helyzetnek megfelelő közelségben engedtek volna települést. Az útvonalak mai értelmű eltolódása valószínűleg a várfalak jelentőségének csökkenésével bekövetkező telekbővítések, területfoglalások folytán állott elő, amit igazol például a József-utca keleti végének indokolatlan megtörése, amelyet Haüy nem jelez, és ami az eredeti állapot egy megmaradt szakaszát képviseli.

Az utcák, városrészek elnevezését illetőleg a hódoltságbeli török kincstári adólajstromok (defterek) tájékoztatnak. Egy 1557-ből származó defter Szent Ferenc, Szent László és Szent Tamásról elnevezett városrészekről beszél, de külön említ még Szent Mária és Szent Ferenc-utcai, továbbá Kis-, Nagy-, Kőhíd-, Patacsi-, Malom-, Városmalom-, Fazekas- és Semel-utcai városrészeket és cigányfertályt is. Az elnevezések lokalizálása a hódoltság utáni utcanevek teljes ismerete, továbbá a középkori épületek, kolostorok helyének megállapítása után különösebb nehézséget nem okoz, így a Nagy-utcai városrész valószínűleg a mai Király-utca környékén, a Szent Ferenc, illetve Szent Ferenc-utcai a Ferenciek körül, a Szent Tamás városrész a középkori Dominikánus kolostorok valamelyike körül, tehát vagy a Zidina környéken, vagy a Munkácsy Mihály-utca táján, a Patacsi a mai Szigeti külvárosban, a Kőhíd a Siklósi külváros valamelyik csatlakozó, akkor már telepítés alatt álló szakaszán, a Városmalom, illetve Malom-utcai pedig a Tettye-patak felső, illetve középső szakasza körül keresendő. Természetesen ezek a hódoltság első feléből származó elnevezések a török uralom, illetve a lakosság kicserélődése folyamán eltűntek és helyet adtak a hódoltság utáni, majdnem kivétel nélkül német elnevezéseknek. Evlia Cselebi csupán egy utcát, a Csarni, vagy Bazár-utcát említi meg, amely a mai Ferenciek- és Király-utcák vonalán vezetett.

Evlia Cselebi az utcákról erős túlzással azt írja, hogy azok a sakktábla mezőinek megfelelő szabályos telektömbökre osztják a várost, úgy, hogy bármelyik irányból is nézzük, ezek az utak a város egyik végétől a másikig átláthatók. Egyébként kétoldalt végesvégig széleskövű, régi kövezetű, igen tiszta gyalogjárókkal vannak ellátva.

Házak, templomok, csorgó-kutak

A külső vár beépített területének telekviszonyait vizsgálva (azzal a feltételezéssel, hogy a telekhatárok eltulajdonítás, vagy megosztás folytán csak lényegtelenül változhattak, azaz számuk legfeljebb növekedett, de nem csökkent), kimutatható, hogy a várvédelmi szempontból be nem épített területsávok kivételével a XVII. században már fennálló telkek száma alig haladhatta meg a 200-at. Minden telekre egy lakóépületet és két családot, minden családra három családtagot számítva az összes lakóépületek száma átlagosan nem lehetett több, mint 200—250, a családoké 400—500, a lakósoké pedig 1200—1500, esetleg 2000. A külvárosok lakosságát ugyanennyire becsülve, a teljes létszám alig haladhatta meg a 2500—3000 főt. Ezt igazolják a Városi Levéltár adatai is, melyek 1554-ben kereken 1900, 1698-ban 637, 1720-ban 2300 lakóst, 1686-ban 289, 1695-ben pedig 335 lakóházat mutatnak ki. A XVIII század elején a mai belváros helyén már kereken 460 telek, a szigeti város helyén 110, a budai városban pedig 130 telek volt.

Evlia Cselebi a lakóházakról azt írja, hogy azok nagyobb részt régies alakú, különböző magasságú, szép kőépületek, rózsaszínű cseréppel, vagy deszkával fedve, minden házban kertek, vízmedencék, kutak vannak. Az előkelőbbek negyven palotája a mai Király- és Ferenciek-utcájának vonalán állott, ahol a csarni és bazár (üzlet) utca vezetett.

A törökkori jelesebb épületek Evlia Cselebi és Haüy adata szerint az alábbiakban rekonstruálhatók.

A XVII. században épült Ferenciek-templomát (15.) a törökök Memi pasáról elnevezett dzsámivá alakították át, minaréja az északnyugati sarkon állt és északról ide csatlakozott az előcsarnok (hárem), míg imafülkéül (mihráb) a mai szentély helyét használták (mert a szentély eredetileg ferences szokás szerint, a már akkor fennálló torony tövében, tehát kelet felé volt). A mai kolostor épület akkor fennálló részét (29.) a törökök iskolának (medresse), a visszafoglaló csapatok katonai parancsnokság elhelyezésére (Maison du general) használták. Keletre a Várady Antal utca északnyugati sarkán (23.) Memi pasa igen díszes, kétkupolás fürdője állott.

A mai belvárosi templom (16.) Gázi Kászim pasa dzsámijának épült az egykor Fürdős Boldogasszony oltárát magában foglaló Bertalan templom romjaiból. E templom a Haüy által ábrázolt félkörű apsis fülke tanúsága szerint a dzsámitól északra állhatott. A törökök fennmaradó romjaiból kerítést építettek keleti szokás szerint a dzsámi elé, melynek kijárata akkor északra nyílott két 3—3 oszlopra állított iker-kupolás és az ülőpadokat (szófa) magában foglaló építmény között. A dzsámi minaréjának tövéma a nyugati oratórium feljárója. A Bertalan templom helyét illetőleg Haüy pontosságára vall, hogy rajzát a Széchenyi-tér rendezése alkalmával feltárt apsis alapfalak és bejárati lépcső mindenben igazolták.

Ferhád pasa dzsámija (17) Németh Béla Dominikánus házról szóló tanulmánya, de a Polgári Kaszinó padlásán ma is észlelhető falmaradványok szerint a Kazinczy-utca nyugati oldalán állott, míg Haüy az utca keleti oldalára, majdnem a Mór-utca tengelyébe helyezi és a Kazinczy-utcát is feltünteti, noha Németh Béla szerint úgy ez, mint a mai Boltivköz, melyet csak később boltoztak át, a XVIII. század közepén nyílt meg a Dominikánusok építkezései kapcsán. Az Evlia Cselebi által említett és Ferhád pasa dzsámijával kapcsolatos főiskola (medresse) valószínűleg a későbbi, azóta bérházzá átalakított dominikánus templom szentélyéhez csatlakozó déli építményben volt, ezt azonban Haüy nem tünteti fel, Evlia Cselebi viszont nem szól arról a kis épületről, melyet Haüy a dzsámitól északkeletre ábrázolt. Itt tehát még több kérdés van, ami tisztázandó, így vitatható lesz Szőnyi lokalizálási álláspontja is, mellyel éppen ezt a dzsámit tartja Ferhád pasáénak.

A Kücsük (kis) dzsámiról Evlia Cselebi azt írja, hogy gyönyörű fekvésű. Szőnyi tehát a Haüy által a Megye utca keleti sarkán jelzett dzsámival (20.) azonosítja, amit alátámaszt az is, hogy e helytől nem messze egy építkezésnél másodlagos elhelyezésű turbános, török sírkő került elő.

A mai egyetemi templom, egykor pálos templom helyén (18.) El hadsi Husszein pasa dzsámija állott, melyet Evlia Cselebi szerint a közeli budai kapu esti imát jelző erős hangú harangja miatt kevesen látogattak.

A Kórház-kápolna (21.) Jakováli Haszszán dzsámija volt, vele kapcsolatban állott Mevláni Rumi, azaz a táncoló dervisek kolostora és Jakováli Hasszán főiskolája igen díszes kivitelben.

Haüy a Mária-utca 38. sz. ház helyén is jelez dzsámit (19.), erről, valamint a Szőnyi által felfedezett és az Ágostonteri templom főhajó falát képező dzsámiról (22.) Evlia nem beszél, lehetséges tehát, hogy ezek utazása után, tehát az 1663—1686 közötti években épültek. Az utóbbi mellett török kolostor is állott, melyet a régi rajzok mind jeleznek, alaplafai egy részét a szerző az 1935. évi bővítés alkalmával fel is tárta.

A dzsámik Evlia Cselebi szerint igen díszes kivitelűek voltak, ólomburkolatú kupolákkal, minarékkal, melyek helyét Haüy pontosan feltünteti. A fentieken kívül még 10 kisebb imaház (mecset) is volt a városban, melyekben a dzsámiktól eltérőleg a hivatalos pénteki imát (khutbe) nem mondhatták. Talán ezek egyike volt a Haüy által a Deák és Hunyadi utcák sarkán jelzett épület (28.).

A belvárosi templomtól keletre a király ítélőtábla belső udvarrészén (24.), valamint a Szent Mór és Király utcák sarkán (25.) még egy-egy kétkupolás fürdő is állott, az előbbi igen díszes és Kaszim pasáról volt elnevezve, utóbbi

Baranya vármegye pécsi járása. *Baranya vm. cikkhez.*

Pécs

Európában 5·5—6·5 km magasság között keletkeznek. Más földrészeken sokkal nagyobb magasságban is előfordulhatnak.

Bárányhimlő *(varicella)*, heveny, fertőző, ragályos, hólyagos kiütéssel járó megbetegedés, amelyben leginkább kis gyermekek betegszenek meg. A fertőzést 2—3 hetes lappangási idő követi, amely rendszerint tünetmentes s csak olykor előzi meg egy-két napos láz, fejfájás, bágyadtság. A kiütés arcon, fejen és törzsön jelenik meg először, kis rózsaszín foltok alakjában, amelyek egyrésze órák alatt lencsényi nagyra nő s tiszta nedvet tartalmazó, piros udvarral körülvett hólyagocskává alakul. Ezek egy részének tartalma zavarossá válik s középen köldökszerű behúzódást mutat, majd napok alatt beszárad, de a levált pörk helye még egy ideig látszik. A kiütések jellege, hogy egyazon időben a fenn leírt kifejlődés legkülönbözőbb szakaszai láthatók testszerte. A betegség első napjait láz kíséri. Szövődmények rendkívül ritkák. Ügyelni kell arra, hogy a beteg se a kiütéseket ne vakarja, se a pörköket ne szedje le, nehogy a himlőhelyek (amelyek egyébként nyom nélkül gyógyulnak) megmaradjanak. Önmagától múlik el, különösebb kezelésre nincs szükség. A valódi himlővel csak „névrokonságban" van, nincs hozzá semmi köze.

Baranyi *(Váradi és Micskei)*, biharmegyei család, mely *Mihály* fiaiban két ágra szakadt: *Mihály* (*1644, †1692) biharmegyei alispántól a debreceni, *Györgytől* pedig a bihari ág származik. A debreceni ágból *László* (*1729, †1796) író, m. kir. testőr, majd debreceni szenátor. A bihari ágból *Miklós* (*1680, †1756) Bihar vm. alispánja, majd a hétszemélyes tábla bírája, megszerezte a micskei birtokot, honnan utódai második előnevüket írják.

Bárányjelek, a juhok megjelölésére szolgáló fajelek. A juhászok maguk faragnak két-két, egy nagyobb és egy kisebb, csizma, balta, rocska stb. alakú fajelet. A juh elletésén a rossz anyák nyakába a nagyobbikat, báránya nyakába a kisebbiket kötik, így a juhász tudja, hogy melyik bárányt nem hagyta szopni az anyja. Az ilyen anyát flával együtt beteszik a szoktatóba s addig tartják együtt őket, míg az anya el nem vállalja fiát. A B. készítésénél a pásztorok faragóművészete, ügyessége, leleményessége szabadon nyilvánul meg, s ezért ezek a kis fatárgyak néha népművészeti remekek. Különösen a Debreceni Déri-múzeum őriz belőlük szép gyüjteményt.

Báránykút *(Bărcut)*, nagyküküllőmegyei község a Hortobágy völgyében. Tr. óta Romániához tartozik. (1930) 1193 lak.

Bárányos *(Ovča)*, torontálmegyei község. Tr. óta Jugoszláviához tartozik. (1930) 1469 lak.

Báránypirosító, az *Alkanna* (l. o.) növény népies neve.

Bárányprém, a kifejlődött juh prémjénél mindig tetszetősebb, ezért értékesebb, keresettebb is. Általában legszebb a zsírosfarú és -farkú v. kövérfarú és -farkú juhfajták bárányainak prémje. A B.-ek között legértékesebb a *karakul-juh* prémje, amit perzsabárány-prémnek is neveznek, nemkülönben a *breitsvanc-prém* (l. o.). Utánzatai közül igen szép a *bueno-bárányprém* és *bueno-breitsvanc-prém* (l. o.). Különféle eredeti B.-ek a *mongol-B.*, a *smasen*, a *hangajuh-B.*, a *krimmer*, a *mandel*, a *tibetine*, az *ukrajnai*, a *manfredoniai* stb.

A B.-készítés régi magyar iparág. Már az Anjouk korában vittek külföldre szücsöket tőlünk. Ma pedig nemcsak a vidéki szőrme-kisipar, de nagyobb városi feldolgozó üzemek mellett az európai hírnevű újpesti Pannonia-gyár is foglalkozik vele. Különösen ismert az ú. n. „nemesítés", amelynek révén merinóbárányok bundájából megfelelő fésülés, nyírás és barnára festés után a hódpatkány (nutria) és hód (biber) szőrméjéhez megközelítőleg hasonló ú. n. nutrietteket, biberetteket állítanak elő. A szürkére festett ilyen B.-émek pézsma (bizám) utánzatokként kerülnek forgalomba. De sakál, nyest, sőt ocelot, genettmacska stb. utánzatok is készülnek B.-ből. Ezeknek az utánzatoknak egyetlen hibájuk, hogy huzamosabb használat után a bunda fürtös belszerkezetének megfelelőleg elvesztik síma felületüket. A magyar B.-kikészítő ipar jóhírnevéről tanuskodik, hogy Angliából, Franciaországból stb. is küldenek ide kidolgozásra B.-eket.

Baraolt, l. *Barót* (Románia).

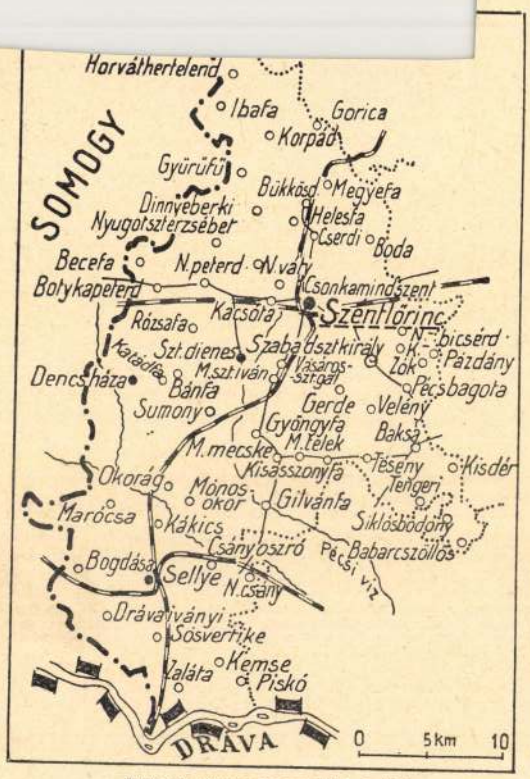

Baranya vármegye szentlőrinci járása.

és a szentlőrinci. Székhelye Pécs tj. v., fontosabb települései Pécsen kívül: Mohács megyei város, Siklós, Villány, Szentlőrinc és Sásd. Vármegyeszékhely: Pécs.

Története. B. területe, kedvező fekvése következtében, a történelmi korban állandóan lakott föld volt. A római impérium idejében már a kereszténység is elterjedt itt. Utána a népvándorlás hódító népeinek uralma alá került, majd a magyar honfoglalók szállták meg. Szt. István Pécsett alapította az első magyar püspökségek egyikét, a pécsváradi apátságot. A pécsváradi apátságban rejtették el Kálmán bosszúja elől a későbbi II. Béla királyt. Az a körülmény, hogy az Eszékről Budára vezető fontos út a vm. területén vonult végig, kedvező hatással volt a vm. gazdasági fejlődésére. A tatárok a vm.-t teljesen elpusztították. A tatárjárás utáni korban Özséb esztergomi kanonok a Jakab-hegyen a pálosok magyar rendjét szervezte meg. Művelődésünk történetében fontos szerephez jutott a vm. a XIV. sz.-ban; itt, Pécsett alapította Nagy Lajos királyunk 1367-ben az első magyar egyetemet. A vm. területén, Siklósvárában tartották fogságban a felkelt főurak egy ideig Zsigmond királyt (1401). 1526-ban a török csapatok elárasztották B.-t s a védelemre kellően fel nem készült Pécset teljesen kifosztották. Ettől az időtől kezdve török uralom alatt volt a vm. egészen 1689-ig. Már a felszabadító háború folyamán a nagyrészben kipusztult régi lakosság helyébe szerbek telepedtek a vm.-be, majd a török teljes kiverése után birodalmi németeket telepített le I. Lipót. Ez a magyarázata, hogy a vm. lakossága a világháború előtt csak mintegy 51%-ban volt magyar. A világháborút követő összeomlás idején szerb csapatok szállták meg a vm. nagy részét Pécs városával együtt. Tr. a vm. déli részét, (1143 km²) Jugoszláviának ítélte oda.

Baranyay *Jusztin*, kat. egyházjogász, *1882. A ciszterci rend tagja, a budapesti Bernardinum volt igazgatója, 1925 óta a budapesti egyetemen az egyházjog tanára; többször volt dékán. A Központi Sajtóvállalat egyik alapítója.

Baranyai *Lajos*, pápai prelátus, *1884. A Fejérmegyei Napló szerkesztője volt. A Központi Sajtóvállalat egyik alapítója és 1918 óta vezérigazgatója; a kat. irodalom tevékeny fejlesztője.

Bárány- és birkabőrök. Növényi anyagokkal cserezve laza szerkezetűek, tartósságuk kicsi, ezért főképpen cipőbélésés kalapbélésnek készítik ki a B.-et. A B.-et ú. n. *glacé*-cserzéssel kesztyűbőröknek is feldolgozzák. Újabban, krómcserzés segítségével, a B.-ből már használnavehető cipőfelsőrészbőröket és díszműbőrutánzatokat is sikerült előállítani.

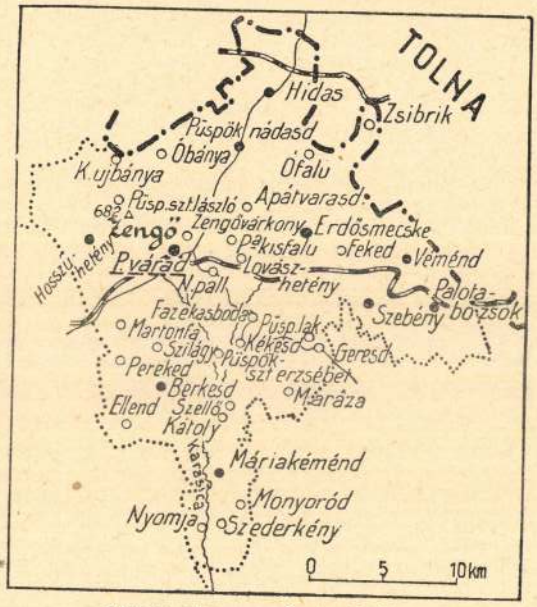

Baranya vármegye pécsváradi járása.

Bárányfelhők *(cirrocumulus)*, cirrusszerű (l. o.) felhők; egyes fehér pelyhekből állanak, amelyek sorokban helyezkednek el.

Baranya vármegye siklósi járása.

Baranya vármegye mohácsi járása.

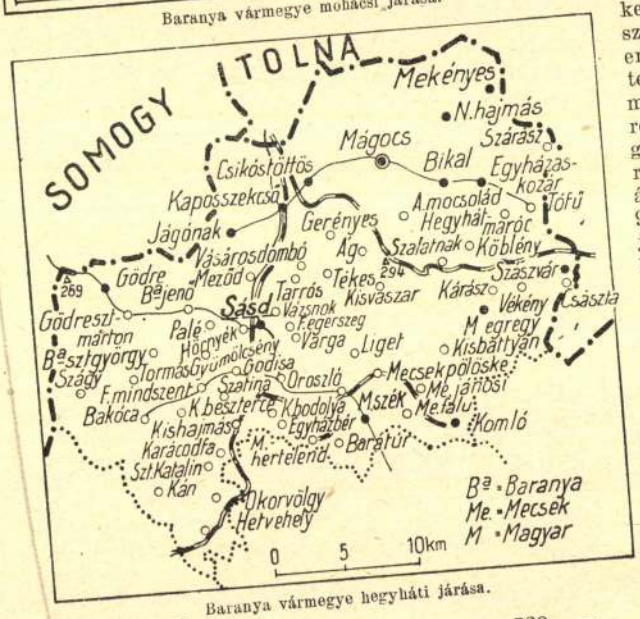

Baranya vármegye hegyháti járása.

kincsei közül fontos a Mecsek kőszene és az ú. n. „pécsi föld" (agyag- és porcellánföld), ásványos vizei közül a harkányi kénes forrás említendő. Nevezetes a Mecsekben az Abaligeti barlang (l. o.). Néprajzi és földrajzi szempontból érdekes, kevertlakosságú táj Délbaranyában az Ormánság (l. o.), részben a Dráva és a Duna áradmányos, terraszos síksága, részben löszszel borított táblavidék.

A vm. éghajlata kedvező, mérsékelt, kiegyenlített. Átlagos évi középhőmérséklet (Pécs) 10.9° C. Legmelegebb a Duna—Dráva szöge, a hegyvidék hűvösebb. A csapadék évi menynyisége a síkságon 750 mm körül van, a Mecsekben 800 mmnél is több.

A mai vármegye. Területe 3943 km², (1930) 249.997 lak. Népsűrűsége 63·4. A lakosságból 151.194 (60·5%) magyar, 86.581 (34.7%) német, 9596 (3.8%) horvát, szerb és bunyevác, egyéb 2626 (1%). Vallás szerint: róm. kat. 82 %, gör. kat. 0·1 %, ref. 10·7%, ág. ev. 5·4%, gör. kel. 0·6%, izr. 1%, egyéb 0·2%. Irni, olvasni tud a lakosság 89·5%-a. A vm. területéből 232.731 ha szántóföld, 7060 ha kert, 32.439 ha rét, 11.044 ha szőlő, 84.368 ha legelő, 54.372 ha erdő, 238 ha nádas, 22.125 ha terméketlen terület. Főbb termények (1000 q-ban): búza 647, rozs 123, árpa 272, zab 184, tengeri 1356, burgonya 665, cukorrépa 176, must 248.722 hl. Állatállomány (1932): szarvasmarha 99.129, ló 45.230, sertés 135.580, juh 49.317. Közútjainak hossza 1078 km, ebből épített 578 km, és pedig állami 201, törvényhatósági 321, községi 55 km. Vasútvonalainak hossza 393·9 km. Rádióvevőkészülékeinek száma 3400. A vm. területén van 15 kisdedóvó, 351 elemi népiskola, 312 általános, 23 gazdasági továbbképző népiskola, 8 iparostanonciskola, 4 polgári iskola és 2 gazdasági szakiskola. A vm.nek 7 járása van: a baranyavári, hegyháti, a mohácsi, a pécsi, a pécsváradi, a siklósi

Baranya vármegye baranyavári járása. *(Baranya vm. cikkhez.)*

Bárány *Róbert*, magyar származású, bécsi születésű fülorvos, *1876, †1936. A bécsi Politzer-klinikán működött, ott lett magántanár. A világháborúban Przemysl várában dolgozott, mint katonaorvos és fogságba esett. Svéd közbenjárásra szabadult ki, felvette a svéd állampolgárságot, majd az upsalai egyetemen a fülészeti klinika igazgatója lett s ott működött haláláig. 1915-ben kapta meg a Nobel-díjat a háborús agysebészeti és a hallószerv élettani működését tárgyaló dolgozatai elismeréseként. Az általa felfedezett *B.-féle félremutatás* a belső fül, ill. a félkörös ívjáratok izgatásakor és megbetegedésekor észlelhető tünet. Lényege, hogy a vizsgált egyén, csukott szemmel, kinyujtott karját a függőleges v. vízszintes síkban úgy mozgatja, hogy az a kitűzött iránytól v. célponttól eltér, tehát karjaival „félremutat".

Bárány, a szopó fiatal juh. A himet kos-B.-nak, a nőstényt jerke-B.-nak, az ivartalanított himet ürü-B.-nak nevezik. 8—14 hétig szopik; ettől kezdve 13 hónapos koráig választott B. a neve.

A gyenge, kissé zsíros B.-hús minden elkészítési módon jóízű. A *B.-pörkölt* és *paprikás* a magyar konyha különlegessége. Becsináltnak (Erdélyben tárkonyosan) igen kedvelt. Gerince és combja (szegye töltve is) sütve, kirántva, akár hidegen is, különösen tavasszal, kiváló csemege. A B. hagyományos husvéti ünnepi eledel. Különleges ízét elveszti, ha elkészítés előtt éjen át tejben áztatják.

Bárány, keresztény jelkép, l. *Agnus dei*.

Baranya *(Baraninca)*, ungmegyei község, Tr. óta Csehszlovákiához tartozik, (1930) 721 lak.

Baranyabán *(Popovac)*, baranyamegyei község, Tr. óta Jugoszláviához tartozik. (1930) 2709 lak.

Baranya csatorna, a Mecsek hegység É.-i lejtőiről összegyülő vizek és a környék vizenyős völgyeinek felesleges vizét levezető csatorna. Komlónál kezdődik és Dombóvárral szemben torkollik a Kaposba.

Baranyahídvég, kk. Baranya vm. siklósi j.-ában, u. p. Sámod, u. t. Vajszló. (1930) 369 lak.

Baranyai *József*, történetíró, hírlapíró, *1876. Komárom város főkönyvtárosa. A *Jókai-Egyesület* titkára, a *Csehszlov. Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság* alapító tagja. Nagyszámú történelmi tanulmány szerzője. *(A régi Csalló köz, A komáromi könyvnyomdászat és sajtó története*, stb.)

Baranyai *Zoltán*, miniszteri osztálytanácsos, író, *1888. 1921-től 1935-ig Genfben a Népszövetség melletti magyar titkárság vezetője. A szegedi egyetem magántanára. Könyvet írt a kisebbségek védelméről és a francia műveltség elterjedéséről Magyarországon.

Baranyai Deesi *János*, magyar humanista, †1601. Latinnyelvű történeti művében Báthori Zsigmond uralkodásáról írt. Jogtudománnyal is foglalkozott, Sallustiust magyarra fordította és Erasmus *Adagia* c. latin közmondásgyűjteményéhez magyar szólásokat fűzött.

Baranyajenő, kk. Baranya vm. hegyháti j.-ában, u. t. Sásd. (1930) 804 lak.

Baranyakisfalud *(Baranjina)*, baranyamegyei község, Tr. óta Jugoszláviához tartozik. (1930) 1430 lak.

Baranyaszentgyörgy, kk. Baranya vm. hegyháti j.-ában, u. p. és u. t. Baranyajenő. (1930) 487 lak.

Baranyaszentistván *(Petlovac)*, baranyamegyei község, Tr. óta Jugoszláviához tartozik. (1930) 1099 lak.

Baranyavár *(Branjin Vrh)*, baranyamegyei község, Tr. óta Jugoszláviához tartozik, (1930) 2735 lak.

Baranya vármegye, dunántúli vm. a Duna és a Dráva szögében. Területe Tr.-ig 5106 km² volt; ekkor D.-i, kisebb részét (1163 km²-t) Jugoszláviához csatolták.

Baranya vármegye címere.

A régi vm. leírása. Legészakibb része löszborította halomvidék, ebből emelkedik ki menedékes lejtővel a Mecsek hegység, melynek iránya DNy.—ÉK.; D. felé meredek lejtővel végződik. Magasabb részeit szép erdőségek borítják. A Mecsek D.-i lejtőjéhez löszborította halomvidék támaszkodik: folyókkal, patakokkal szabdalt tábla; enyhén lejt D.-felé. Belőle enyhe lejtőkkel emelkedik ki a Mecsekkel párhuzamos irányú Villányi hegység és a kis Vörösmarti szigethegység. A vm. D.-i és DK.-i része síkság, az Alföld egy darabja;

Uj Idők Lex. III. k.

Pécs I

Baranya m.

Rome ~~[illegible]~~ lékéből.

1) Schuler ferenc 1861. vállkő részletrajzok és 1 kőkő
Othesen 6 db várlat. –

2) Schuler ferenc
a török mecset felvételi terve fejkép erve.
2 lapon.

3) 1 török fürdő romjainak tárlati képe. –

Forbát Alfréd 1916.

1) Tekszei romok 3 fejmasolat ugyanez 1:200
2) egy ~~[illegible]~~ tarna ugyanat tárlati kép.
3) a Krypta alaprajza Gercze (altemplom) Pfeifer K. 1892) 1:100.
4) felvételi lapok Schulz ferencztól mindenkiéntetik kiegyszerűen
3 db

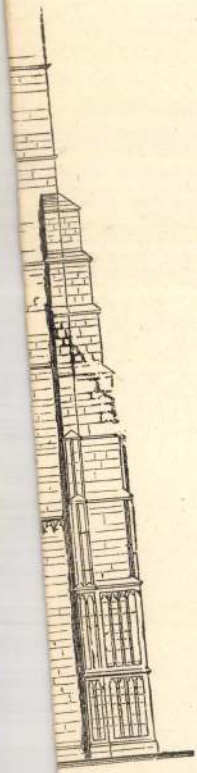

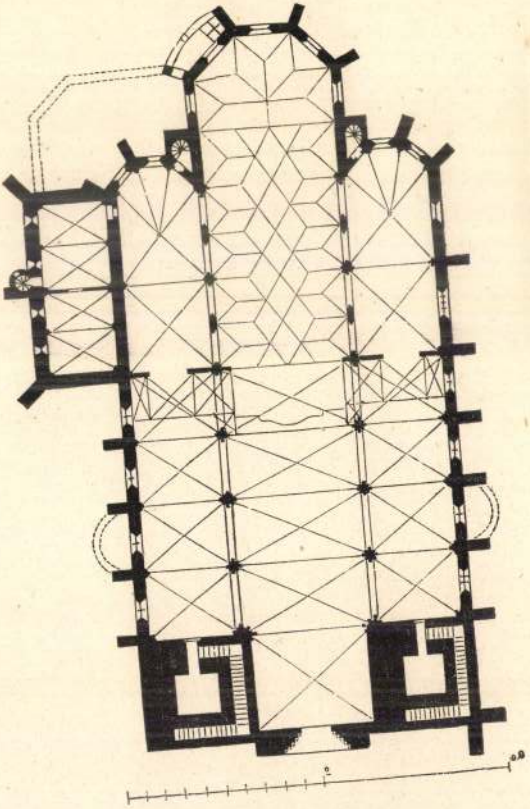

3.

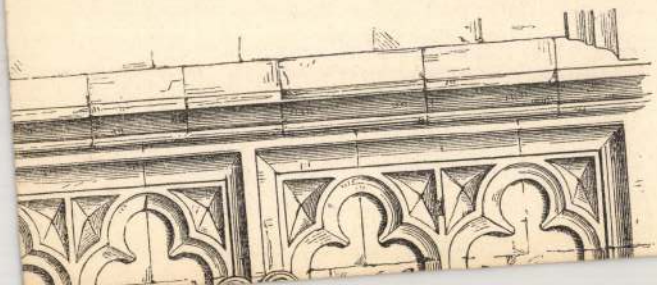

Baranyam

Pécs ~~Baranya megye~~ II

Dom Genere.

1) a főoltár aljanak alapraja $4^{cm} = 1^{m}$

2) ugyanaz nagyobb $10^{mm} = 1^{m}$ alapraja

3) ugyanaz Keresztmetszet $10^{cm} = 1^{m}$

4 " hosszmetszet. "

5. ugyanannak homlokrajza

6. Távlati képe tusrajz

7. Pécsi dóm keresztmetszete helyszeli lesz előtt 1:100

a pécsi dóm régi képe német.

8) keleti és nyugati oldal $1^{III} = 1^{lib}$.

Kelen Arnim 1881.

1) szakmári oltár felrajza $25\frac{1}{2}^{cm} = 1^{m}$

Cubiculum. Genere 1:100

1) metszet és alapraja 1:10 keresztmetszet.

Schulek Jr. 1879. a cubiculum feletti kápolna.

2) alapraja metszetek és nézet 1:100.

Kitfele tevo ~~kitfele~~ 2) darabrajz.

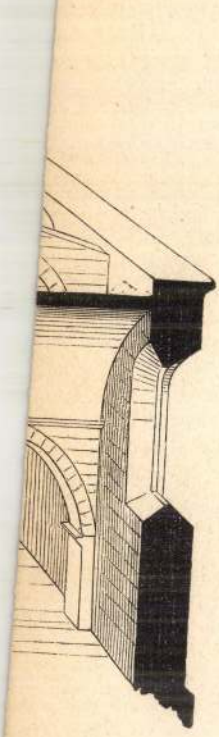

2.

Pécs

Klimó püspök gyűjteményei

lásd

IFJ. ENTZ GÉZA: **Klimó György pécsi püspök kultúrális tevékenysége.** Különlenyomat. 28 lap.

A kiváló pécsi főpapról, Klimó György püspökről írt adatokban gazdag, lelkiismeretes tanulmányt *ifj. Entz Géza.* Klimó püspök csodálatosan sokoldalú kulturális érdeklődését, tudományos és művészeti felkészültségét és változatos tevékenységét kutatja. Tanulmánya elején rövid kortörténeti áttekintést ad, majd Klimó püspök életrajza után kulturális munkásságát méltatja. Ismerteti a vallásos élet elmélyítése érdekében, továbbá templomok tömeges építése és megújítása céljából tett intézkedéseit s részletesebben is kitér a Klimó püspök által emelt épületek művészi értékelésére. A továbbiak során a püspök kép- és rézmetszet gyüjteményét, majd gobelin-gyüjteményét írja le, majd részletesebben foglalkozik a püspök nagyszerű éremtárával, amely minden gyüjteménye fölé emelkedett értékben. A tanúlmány utolsó része Klimó püspök könyvtárával foglalkozik. *Ifj. Entz Géza* értékes tanúlmánya a legjobb kultúrtörténeti értekezéseink közé tartozik.

Magyar Kultúrszemle

1940. 11-12. 256 l.

Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága

Grafikai és iparművészeti kiállítás Pécsett. A „Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága" huszonhatodik kiállítását rendezte meg nemrégiben. Ezúttal grafikai és iparművészeti anyagot mutattak be. A kiállításra változatos és értékes munkák gyűltek össze. Pécs bővelkedik festői témákban, úgy fekvése, mint építészeti emlékei, valamint a Mecsek-hegység megragadó szépségei nagyon kívánkoznak a művészi megörökítésre. A helybeli témák szerencsésen jelentkeztek a nagy érdeklődést kiváltó kiállítási anyagban, melynek gazdagságát a Zsolnay-gyár részvétele is emelte. A finom kisplasztikák, néhány szines szőttes és a pécsi exlibris gyüjtők jóízlésű kollekciója is kellemes hatást tettek. A pécsi rendőrség új tanácstermének magyar bútorberendezéséből (az első és egyedülálló kísérlet ezen a téren) több darabbal külön fülkét állítottak össze.

19

Szépművészet
1941. (X. szám)
19, 20. l.

Ilyen jó együttest még alig mutattak be a pécsieknek, az érdeklődés sokkalta nagyobb volt, mint ezt megelőzően bármikor. Az olajfestmények kizárásával, kis felületekre szorítva, a rajz fontosságának föltételével a résztvevő művészek elmélyültebb, nemes egyszerűségű műveket hoztak, melyeket a nézők szinte egyenként kézbe véve, tiszta úton közelébb kerültek a bensőséges művészi gondolathoz. Ez a pécsi kiállítás propaganda volt az unalmas, olcsó, üzleties ízű, átlag-festmények ellen és az igazi finomságokra terelte rá a közönség figyelmét.

Magyaroknak drágaságát,
Szent István szent koronáját
Bethlen tartá biztos kézbe,
Nem kenette föl fejére.
Homlokát besugározta
Ércnél fénylőbb gondolatja,
A hont nagygyá tette — ő!

Rákóczinak gazdagsága,
Tenger földe, kedves vára
Csak azért volt, hogy megváljon
Mindenétől, szive fájjon.

Fényességünk! Dicsőségünk!
Legyetek ti mindig vélünk.
Rossz napokban, ha megszállna
Csüggedésnek lomha árnya,
Lankadnánk a küzdelembe,
Önbizalmunk fogyna, veszne.
Rázz fel, diadalmi mámor,
Diadalmas Bethlen Gábor!

Ha káprázat elvakítna,
Görnyesztene, tántoritna,
Ha multunkat megtagadnók,
Ha jövőnket elalkudnók,
Emelje fel a mi lelkünk

A PANNONIAI ÓKERESZTÉNY EGYHÁZKÖZSÉGI BAZILIKÁK

Krisztus vallása a III. század folyamán jutott el Pannonia területére, és itt először a tartomány déli városaiban (Sirmium-Mitrovica, Siscia-Sziszek, Poetovio-Pettau) vert gyökeret a század második felében. A Drávától északra fekvő területek később, a konstantinusi béke éveiben nyiltak meg a keresztény hit számára. A kereszténység elismerése a római állam részéről, valamint a pogány vallásosságnak a keleti kultuszok befolyása alatt a monotheismus irányában meggyorsított belső fejlődése, a misztériumvallások tanításai készítették elő a talajt, s hogy ezeken a területeken is lehetővé vált életerős egyházközségek szervezése. A IV. század második felétől kezdődőleg már beszélhetünk keresztény Pannoniáról, amelyet püspököktől, vagy presbiterektől vezetett egyházközségek népesítenek be. A keresztény életnek ilyen ismert központjai a már említetteken kívül Savaria-Szombathely, Brigetio-Ószőny, Aquincum-Óbuda, Sopianae-Pécs, Mursa-Eszék, ahonnét a környező vidékre is szétsugárzik az új vallásos világnézet és életforma.[1]

A keresztény hit terjesztésében Itália és Kelet tartományai egyaránt kivették részüket. Ugyanezekre a forrásokra megy vissza a pannoniai keresztény művészet is, amely míg egyrészt Róma és a közelebbi itáliai centrum Aquileia művészetének formakincséből táplálkozik, erős szálakkal kapcsolódik Kelethez is.

A Pannonia földjén előkerült emlékek közül jelen alkalommal az egyházközségi kultuszépületekről, a bazilikákról emlékezünk meg, a végén futólagosan említve a sírkápolnák egyik csoportját, a cella trichora-t. Az itt csak jelzett keresztény falfestészetről egy más alkalommal kívánunk összefoglaló képet adni. A kultuszépületek osztályozásánál nem az építészeti, hanem a liturgikus szempontokat követtük, mint ahogy az ókereszténység szemében is ez volt az iránytadó, amikor *basilica* névvel jelölték a nem háromhajós, kisebbméretű templomokat is. Pannoniában is kétségtelenül az első kultuszhelyeket magánházakban rendezték be. Az alaprajzi formának és a felépítménynek itt természetes határt szabott a már meglévő épület. A belső elrendezésre a mindenütt azonos liturgikus szükségletek voltak iránytadók, amelyek egy szentély- és egy hosszhajó-rész megkülönböztetését kívánták meg. A magánházban berendezett szentélyre is szokásos volt a bazilika elnevezés. A bazilika azonban ekkor még nem központja egy egész egyházközségnek; kezdetben alig több mint családi szentély, s csak lassanként válik egy-egy városrész keresztényeinek kultikus központjává. A római birodalom területén mindenütt ez jelenti a fejlődés egyik kiindulópontját. — A magánházakban berendezett kultikus épületek ismert száma nem nagy. Pannoniából csak egyet idézhetünk, amelyet sajnos, publikálatlan volta miatt csak párosoros irodalmi utalásból ismerünk.[2] Háromosztatú, apszisos lezárású formája azonban már egy fejlettebb bazilika-típus beépítését mutatja a magánházba. Különben is temetői bazilika volt, s ezért csak jobb híjján idézhetjük. A világi rendeltetésű épületekben berendezett szentély primitív formája Itáliában és a Duna-vidék korán krisztianizált területein elsősorban a teremegyház alakját mutatja. Ennél az átlós falak lebontásával nyert hosszteremnek a bejárati résszel szemben fekvő rövidebb oldalán a klérus helyét jelentő, szabadonálló, félköríves fal *(subsellium)* közrefogva az oltárasztalt *(mensa)*, képezi a szentélyrészt. A salonai úgynevezett északi therma oratoriuma és az aguntumi bazilika[3] ennek a formának legtisztább képviselői a szomszéd tartományokban. Pannoniában eddig még hiányzik. De meg kellett lenni, mert a kékkúti kisebb bazilikában (1. kép) már mint önálló építmény jelentkezik.

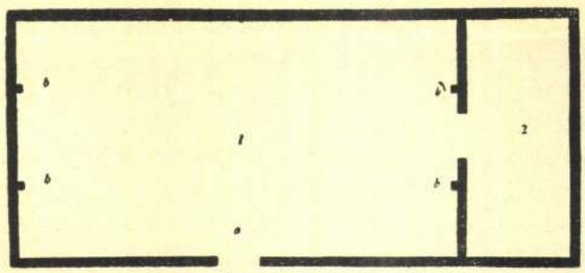

1. KÉP. A KÉKKÚTI KISEBB BAZILIKA.

Az alaptípusból több irányban indul meg a fejlődés. Meg kell azonban jegyezni, hogy a pannoniai ókeresztény építőművészetben jelentkező új formák és építészeti megoldások nem valami belső fejlődés kifejezői. Tartományunk e téren is egy nagyobb, birodalmi keretbe tartozik. Az ott meglévő formák jelentkeznek — elsősorban Aquileia szűkebb körzetének közvetítésével — a pannoniai ókeresztény bazilikák egyes példányaiban. Az ilyen korszerűségi szempontok mellett a fejlettebb típus megjelenésére alkalmat nyujtott az egyházközségek lélekszámának gyarapodása, amikor a kisméretű bazilika kibővítése, illetve egy újabb építése vált szükségessé. Az előbbit jól példázhatja a savariai bazilika.[4] Az ú. n. Quirinus-bazilika mozaikpadlózata alatt megmaradt exedra és subsellium egy korábbi teremegyház szentélyrészét képezte. Az újabb kultuszépület építésekor az exedrát és a klé-

Szépművészet
1941. 6. sz.

a középkor legkitűnőbb földrajzi művét írta, egészen hatástalan volt a nyugat földrajzi próbálkozóira. Az arab építészet formái sem hatottak sehol az olasz félsziget építészetére, még magára Sziciliára sem. A görög Neilos Doxopatrios, aki a XII. század egyik legnagyobb vonalú egyházpolitikai művét írta, osztozik Edrisi sorsában. A görög nagy mozaik éppenúgy visszhangtalan. Nemcsak a formák, a valóban klasszikusnak mondható kompozícionális elvek mennek feledésbe, hanem magát a technikát, magát a mozaik-mesterséget is teljesen elfelejtik Sziciliában. És a sziciliai kultúrára mélyen jellemző, hogy a mozaik-mesterségnek még a reneszánszban sincs föltámadása.

Sajátságos és igen ritkának mondható jelenség az a keresztény kultúrán belül, hogy egy nagy lendülettel megindult, nagy eredményeket hozó és még nagyobb reményekre jogosító fejlődés egyszerre megszakadjon s úgyszólván úgy enyésszen el, hogy belőle a későbbi korok fejlődésében jóformán semmi se legyen található. A sziciliai normann művészet nem őse semmiféle későbbi fejlődésnek. Sajátságos módon nemcsak az arab és görög elementumok mentek tönkre ebből a raffinált, magas színvonalú, eklektikus kultúrából, hanem megsemmisültek a sajátképeni latin elemek is.

Ennek a jelenségnek viszont elsősorban azáltal lehet magyarázatot adni, hogy akár a királyi ház, úgy a normann vezetőréteg is gyorsan degenerálódott és elpusztult. Észak szőke óriásai nem sokáig bírták a dél hevét, az elpuhító, elmállasztó arab nagyúri életformát. Azt lehet róluk mondani, amit a krónikás mondott II. Rogériusz királyról: „Meghalt Vénusz dolgaihoz szokva, éretlen öregségtől megemésztve."

S itt, a sziciliai normannkultúra pusztulásában rejlik a tulajdonképeni sziciliai probléma. A modern történetszemlélet, s így a művészettörténetszemlélet is — és talán elsősorban ez — megszokta, hogy az európai kultúra történetét egy nagy organizmus élete folyásának tekintse. Az egész történetkutatás — és megint elsősorban az összehasonlító művészettörténet formakutatása és leszármaztatása, nem egyéb, mint nagy — ősi vagy későbbi élménykomplexusok és azok hatásainak fölfedezése az európai szervezet életében. A világtörténet mindig aszerint foglalkozik egy-egy néppel, vagy egy-egy kultúrkörrel, amint ez a nép vagy kultúrkör a történeti fejlődés hangsúlyát látszik hordozni.

Szicilia azonban kivételes eset, „Sonderfall" volt. Egy komplex és nagyon magasrendű jelenségről van itt szó, amely éles ellentétben a nyugati fejlődés kultúrgénjeinek termékenyítő szokásával, megtagadja a termékenyítést, magtalanul és hatástalanul kihal.

Pedig kétségen felül áll, hogy ez a kultúra elsősorban művészeti téren valami olyat tudott, amit az európai kultúra azóta sem tud többé megvalósítani. Megoldotta, ha nem is egészen tökéletesen — hiszen mindig eklektikus maradt — különböző kultúrák együtt, illetőleg egymás mellett élésének problémáját. Nekünk magyaroknak, akik nyugati és keleti kereszténység mesgyéjén élünk, ez például sohasem sikerült.

A másik, amit a sziciliai kultúra megoldott, a művészi kifejezés egy egészen sajátságos módja volt, amit megint nem sikerült ilyen módon soha többé utána csinálni. A palermói, a monreáléi, de elsősorban cefalùi dóm a maguk hatalmas, tömör és mégis melodikus, várszerű, zordon, de mégis harmonikus benyomásukban olyan építészeti meglátást tükröznek, amihez foghatót sem a korábbi, sem a későbbi európai templom nem tudott felmutatni. A nagy mozaik pedig ezúttal eltekintve kompozícionális tökéletességétől, a kifejező erő egészen sajátságos tökélyére emelkedett. A cefalùi, de elsősorban a monreáléi Pantokratos az istenábrázolásnak egy olyan, kissé idegenszerű, de rendkívül magas színvonalú tökéletességéhez, olyan fönséghez ért el, ami mellé a későbbi fejlődésben is egyedül Michelangelo istenábrázolásai állíthatók. Azonban ott is, ahol nem jön segítségére a sziciliai mozaiknak a nagy méret, mint a palermói Martoranában, ahol II. Rogériusz Krisztus általi megkoronázása van ábrázolva, ott is ez a megrázó erejű fönség van jelen. Elérése az olasz művészet fenségest érintő alkotásainak eszközeitől alapvetőleg eltér. A díszes ruhájú király a földön állva meghajtja fejét s úgy fogadja el a koronát, amelyet a nála méretben csak kissé nagyobb, lebegő, hamuszürke ruhájú Krisztus helyez a fejére. A kifejezés annyira szellemi, annyira nem a matéria eszközein nyugvó, annyira távol van tőle mindaz az érzéki öröm, amelytől az olasz művészet még a fönséges ábrázolásban sem tud elszakadni, hogy valóban csak sajnálni lehet, hogy ez a művészeti felfogás, hogy ez a szellemiség az európai fejlődésre nem hatott.

Ha pedig nem hatott, akkor egy olyan élményről van szó, amely az európai emberiségben megjelent, de amelyet az európai emberiség valamely oknál fogva soha fel nem dolgozott és soha fel nem használt.

Ez a felismerés pedig egész történetszemléletünkre alakító befolyással lehet. A művészettörténet szempontjából arról van szó, hogy a szűk körre beállított derivációs módszer bizonyos esetekben felmondja a szolgálatot. A jelenség értéke nem abban van, hogy hogyan hatott a későbbi fejlődésre, hanem egyedül és kizárólag önmagában.

A sziciliai művészet sorsának problémája tehát a gondolkozót egy módszertani kérdéshez vezeti s ezen át egy történetfilozófiai problémához.

Ezt a problémát pedig talán így lehet megfogalmaznunk: mi az oka, mi az értelme a magtalan kultúráknak „Isten előtt"?

FERDINÁNDY MIHÁLY

rus félköríves ülőhelyét lebontották, illetve elegyengették, s föléje a gazdag kivitelű mozaikpadlózatot húzták. A Quirinus-bazilika szentélyrésze a középhajót lezáró apszisba került. A hosszhajónak ez a lezárási formája jelentkezik a fenéki nagyobb kultuszépületnél is, amely — mint még látni fogjuk — ugyancsak átépített, alakjában maradt reánk. Elterjedt bazilikatípus lehetett ez Pannoniában, s Itáliában is a közönséges formák közé tartozik. Tartományunkban Kisdiószpuszta mindenesetre nem sorozható ide; a megnyujtott, patkóalakú szentélylezárása már a Karoling korba utalja.

A kibővítésnek egy másik módja volt egy vagy több sekrestye hozzáépítése a hajóhoz. Ennek egyszerűbb formái, melyeket tőlünk nyugatra Aguntum és Romain môtier[5] képvisel, Pannoniában nem maradtak meg.

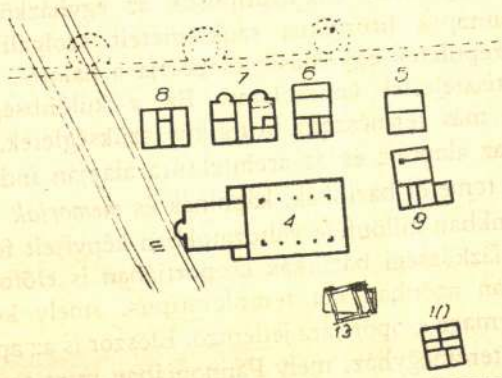

2. KÉP. A FENÉKI NAGYOBB KULTUSZÉPÜLET.

A fenéki nagyobb kultuszépületnél (2. kép) a háromosztatú hajóhoz egy feltűnően tágas, s jobb híjján *presbiterium*nak nevezhető terem csatlakozik, apszidális szentélylezárással. A presbiteriumhoz ott, ahol a templomhajóhoz kapcsolódik, kétoldalt egy-egy sekrestyét, a *prothesis*t és a *diakonikum*ot építették. Pannonia közelében a salonai városi bazilika áll ehhez legközelebb. A fenéki nagyméretű presbiterium azonban csak mint a háromosztatú hajóhoz egy kibővítés alkalmával hozzáépített traktus érthető meg, ahonnét a hívők sem voltak kizárva. A prothesis és a diakonikon elhelyezése miatt itt nem gondolhatunk egy másik „keleti" megoldásra. Ez utóbbit azzal jellemezhetnénk, hogy amikor a hívők számának hirtelen megnövekedése folytán az egyház befogadóképessége szűknek bizonyult, a hajó bejárati része elé a homlokzatot is eltakaró előcsarnokot építettek, az armeniai *zamatune* példájára.[6]

Feléken azonban már a telep hosszú életét tekintve[7] is számolni lehet a bizánci közvetítéssel idekerült építészeti hatásokkal. Ennek mindjárt egyik példáját mutatná a kisebb fenéki kultuszépület (3. kép), amely a megerősített telep fennállásának utolsó időszakából (V—VI. sz.) származhat. A háromosztatú, előcsarnokos *(narthex)* bazilika középhajóját egy nagyobb átmérőjű apszis zárja be; elől kétoldalt egy-egy kisebb

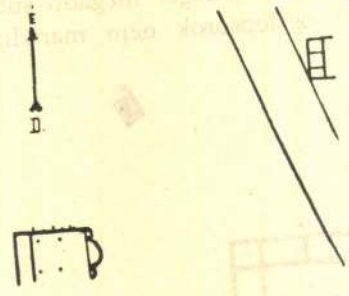

11.

3. KÉP. A FENÉKI KISEBB KULTUSZÉPÜLET.

átmérőjű apszis helyezkedik el. A szentélyrész lezárásának ez a módja eddig még ismeretlen az itáliai gyakorlattól függő korai keresztény építőművészetben. Ezzel szemben közönséges formát képvisel az újabb görög kutatóktól hellenisztikus jellegű bazilikáknak nevezett csoportban, ahol a két kisebb, félköríves záródású sekrestyék, a prothesis és a diakonikon céljait szolgálta.[8]

Szentélykörzet jellege van már a középső udvar *(atrium)*, vagy folyosóval összekötött két teremegyháznak. Alaprajzi típusban és architekturában újat ez már nem ad. Oszlopsorral három részre osztott hosszhajó, egyik rövidebb oldalán az előcsarnokkal, a másikon a szabadon álló subsellium az oltárral. A sekrestye kezdetben nem nyer külön helyiségben elhelyezést. Mintegy mintaképe lehet ezeknek az aquileiai Theodorus bazilika.[9]

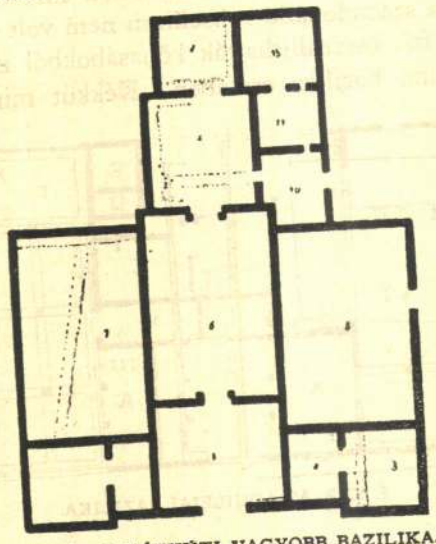

4. KÉP. A KÉKKÚTI NAGYOBB BAZILIKA.

Nesactium esetében a külön sekrestyeszárnyak és az épületkomplexumot összefogó folyosó már igen fejlett típust képvisel, míg Hemmabergen minden építészeti kapcsolat nélkül áll egymás mellett a *consignatorium* és az egyházközségi bazilika.

Pannoniából a kékkúti nagyobb épületcsoport és az aquincumi polgárváros bazilikája (4—5. képek)[10] tartozik ebbe a körbe. Kékkúton a két szélső, hosszúkás terem kultikus jellegét megadó subsellium és a feltételezhető oszlopsorok nem maradtak meg. Ez

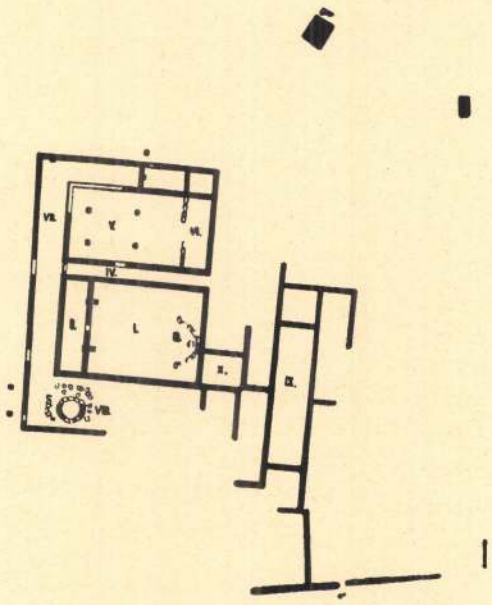

5. KÉP. AZ AQUINCUMI BAZILIKA.

utóbbiak igen gyakran fából készültek, s régészetileg csak egy-két esetben voltak megállapíthatók, mint pl. Sümegen. A kőből épült subselliumot Kékkúton el is bonthatták, ami annál könnyebben megtörténhetett, mikor a szabadonálló subsellium nem volt mindenütt épített fal, összeállíthatták kőhasábokból is, mint az aquincumi bazilika esetében. Kékkút mindenesetre

6. KÉP. AZ AQUILEIAI BAZILIKA.

igen közel áll az aquileiai Theodorus-bazilika típusához, (6. kép) s amennyiben a bazilikarészhez csatlakozó kisebb szobák a klérus lakóhelyéül szolgáltak, ez a körülmény még szorosabbá teheti a kettőjük közötti kapcsolatot. A klérus „bentlakása" ugyanis a IV. századvégi reformmozgalom eredménye, amelynek kiinduló helye Nyugaton épp Aquileia és környéke volt.[1]

A másik ebbe a körbe tartozó épületkomplexum az aquincumi bazilika, ahol két teremegyházat keskeny folyosórész kapcsol össze. A keleti épület (az V., VI. számmal jelzettek) az egyházközség mindennapos liturgikus ígényeit kiszolgáló tulajdonképeni bazilika. A háromosztatú hosszhajó keleti oldalához épült kis négyszögalakú helyiség szolgált sekrestyéül. A nyugati előcsarnokos terem a katechumenaeum, amelyhez dél felé egy második sekrestye (X. szám) és a lakóépületek csatlakoztak. Az építészetileg bazilikatípusú két kultuszépületet folyosó vette körül, akárcsak az itáliai Nesactiumban. Az először magánházból átalakított, majd később önállóan épült apszis nélküli teremtemplomnak Pannoniában az aquincumi képviseli a legfejlettebb típusát.

A megbeszélt bazilikatípusok az egyházközségek mindennapos liturgikus szükségleteit szolgálták. A kultuszépületek egy másik csoportja a halott-, illetve mártírtisztelettel kapcsolatos. Ez a különbségtevés csak a más természetű liturgikus szükségletek, nem pedig az alaprajz és az architektúra alapján indokolt, mert a temetői bazilikák, kápolnák és *memoriak* tartományunkban különféle változatokban képviselt formái az egyházközségi bazilikák csoportjában is előfordulnak. Van azonban két templomtípus, amely különkülön a maga csoportjára jellemző. Először is az apszisnélküli teremegyház, mely Pannoniában mint temetői bazilika nem jelenik meg. S ez érthető, ha e típus szentélyrészének reprezentatív jellegére gondolunk, ahol a subsellium előtt a püspök és a presbiterek a bazilikák záróapsisában freskó, vagy mozaikon ábrázolt Krisztus és apostolai példájára a hívők felé fordulva foglalnak helyet. A temetői kápolnáknál a klérus ilyen reprezentációja szükségtelen. Egy-egy mártír kultuszában u. i. nem vett részt az egész egyházközség, hanem annak csak különleges *devotio*val a vértanúhoz kapcsolt része. Más a helyzet a „nagy mártírok", vagy a vértanúhalált halt egyházalapítók esetében. Az ő ünneplésük azonban nem a temetői kápolnákban történik, hanem a reprezentatív egyházközségi bazilikában. Itt — ezektől az ünnepektől eltekintve — a mártírkultusz alárendelt szerepet játszik a többi kultikus cselekményhez viszonyítva. Más vértanúk szenvedésének emléknapján *(dies natalis)* a lector az *amboról* felolvassa a helyi martirológium bejegyzését és a vértanúság írásba foglalt történetét, a hitelesség ruhájába öltöztetett *actat*. Ezzel szemben a temetői kápolnákban minden kultikus cselekmény a halott-, illetve a mártírkultusszal függ össze. Az élő egyházközséget elsősorban érintő kultikus cselekmények (keresztelés, konfirmáció stb.), ahol az egész klérus is jelen van, itt nem kap helyet. Mindez magyarázza a temetői bazilikák, kápolnák szerényebb

méreteit és a reprezentatív jellegű teremegyházak típusának elmaradását.

Más részről hiányzik viszont az egyházközségi bazilikák csoportjából a temetői kultuszépületeknek egy, Pannoniában is kedvelt típusa: a kvadratikus középteret három oldalról apszisokkal lezáró, kupolával fedett centrális építmény, az ú. n. cella trichora. Ennek az alaprajzi formának a hellenisztikus-római kultikus és profán (exedrák, nymphaeumok, thermák) építészetben Hadrianus korától különösen jól megfigyelhető jelenlétét már Weigand kimutatta.[12] Ugyancsak megtalálható ebben a körben a középtér kupolával történő lefedése. A korai keresztény építőművészetnek tehát nem volt szüksége az alaprajzi elrendezést és a kupolaépítményt a hellenisztikus-római kultúrkörön kívüleső területekről kölcsönvenni.[13] Meg volt ez Itália

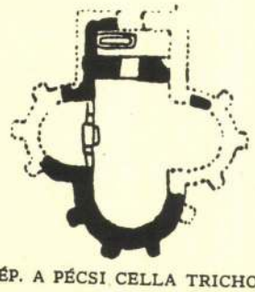

7. KÉP. A PÉCSI CELLA TRICHORA.

azon területein, ahol a kereszténység erős gyökeret vert és korán felvirágzott, csak alkalmazni kellett a különböző liturgikus szükségletektől életre hívott kultikus épületeknél. Az ókeresztény építőművészet ezt a centrális elrendezésű, a középteret kupolával fedett épületformát baptisteriumok, s különös előszeretettel a temetői sírkápolnáknál használta Itáliában. A dunai provinciák, s elsősorban Pannonia felé Aquileia és környéke játszhatta a közvetítő szerepét. Tartományunkban Sirmium, Sopianae, (7. kép) Aquincum (8. kép)

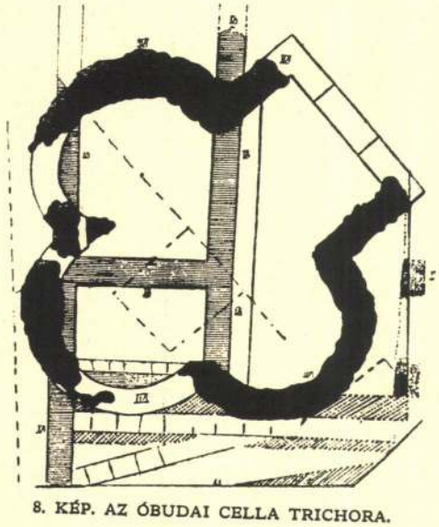

8. KÉP. AZ ÓBUDAI CELLA TRICHORA.

és Savariaból ismeretesek cella trichorak. Ezek közül csupán az aquincumi és a pécsi lóhere alakot mutató sírkápolnákról rendelkezünk pontos felvételekkel. A savariai még publikálatlan, a sirmiumit pedig csupán egy irodalmi utalásból ismerjük.

Valamennyi közül a pécsi cella trichora rendelkezik a legnagyobb multtal. A IV. század közepe táján épült, de később átalakították, belsejét újból kifestették és a szentélyrészt az északi apszisból a keletibe helyezték át. Ezt az átalakítást eddig a IX. századra tették és Privina működésével hozták kapcsolatba. Az átfestésből az északi apszisban jelentős részek maradtak meg, melyek fehér alapon függönymintát utánzó festményt mutatnak, alul lineáris fekete keretbe foglalt szegélyyel (oo. képek). A cella trichora átfestésének korát a függönyminta helyes értelmezése adja meg.

A rómavárosi bazilikában a VII. századtól kezdve jelenik meg a szentélyrészben a függönymintát utánzó festészet. Rómában megtaláljuk a függöny ráncaira festett szívalakú levélkét *(flabellum)*, valamint a napot és a csillagokat. Mindez a pécsi cella trichoraban elstilizálva tűnik fel. A flabellum mint háromszög jelentkezik, az égitestet pedig a pontkörbe foglalt gömb kívánja jelezni. Rómában világos a függönyfestészet szimbolikus jelentése. Az apszisfülkében ábrázolt császár-Krisztus mennyei palotája előtt az égitestekkel teleszórt mennybolt képezi a függönyt. A bazilika itt nem más, mint a császár-Krisztus trónterme. A pécsi cella trichora függönymintát utánzó festménye mögött azonban ilyen gondolatokat nem szabad keresni. Egyrészt itt sírkápolnával van dolgunk, másrészt pedig épp a rómavárosi díszítő elemeknek a felismerhetetlenség határáig elmenő stilizáltsága teszi kérdésessé, hogy a festő ismerte-e a *velum* szimbolikus jelentését.

A nem reprezentáló, hanem a tisztára dekorációs hajlamot jellemzi különben a függönyszegély is. Ezen három stilizált tagból összetett motívum ismétlődik állandóan. A szegélynek ez a mintázata hiányzik Itáliában, s ezért már Szőnyi utalt arra, hogy talán Keleten kellene analógiát keresni. Szőnyi megérzése helyesnek bizonyult. A motívum egyes tagjai khufita írásjegyekre mennek vissza, mint azt más helyen részletesen kívánom igazolni. Itt csak arra utalok, hogy a függönymintát utánzó falfestmények, az alsó szegélyén elstilizált khufita írásjegyekkel a VIII. századtól kezdődőleg megtalálhatók a perzsiai moschékban, s már a monumentális művészetben való alkalmazása előtt felhasználják az elstilizált írásjegyeket mint díszt kőemlékeken és iparművészeti tárgyakon.

Kérdés, hogyan kerülhetett ez a minta a pécsi cella trichora függönyszegélyére. Egy dolog bizonyosnak látszik. A Privinától Salzburgból kért mesteremberek nem hozhatták magukkal. Ez a negatívum azért fontos, mert ezzel elesik az eddigi IX. századi kormeghatáro-

zás, amely a függönyfestészet rómavárosi megjelenésének és a Conversio Bagoariorum történeti adatának kombinálásából adódott. Az viszont bizonyos, hogy a cella építése a pécsi templomkörzet nagyobbarányú átrendezésével kapcsolatosan történt, amikor ezzel egyidőben a cella szentélyrészét az északi apszisból a keletibe helyezték át, összhangba hozva a mellette álló bazilika keletelésével. Privina tevékenysége után viszont első ízben a XI. század elején van tudomásunk a pécsi templomkörzetben végzett nagyobbszabású átalakítási munkálatokról. A XI. századeleji magyarság egyházművészeti hagyatékának tekintve a cella trichora függönyfestését, a szegély elstilizált díszítésének megjelenésére a sok figyelembe vehető lehetőség közül elsősorban a bizánci közvetítés nyujthatná az egyik magyarázatot. Az újabb hazai történeti kutatás alapján eléggé ismeretes, hogy a bizánci kapcsolatokat épp a déli végeket megszálló magyarság ápolta nagy erővel. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a déloroszországi népek között kifejtett eredményes izlám misszionálást sem, amely a IX. századi magyarság körében is híveket szerzett. Ha az izlám művészetre jellemző szegélyminta vándorlási útja a cella trichoráig ma még homályos is részleteiben előttünk, viszont nem kétséges az a művészeti kör, ahonnét származott. Más részről éppúgy az sem vitatható el, hogy a függönyfestés alkalmazása egy keresztény kultuszépületben a rómavárosi és itáliai gyakorlat nélkül nem képzelhető el. A bazilikák apszisának faldekorációja adta a festő, vagy a megrendelő részére az ösztönzést az egészen más jellegű kis cella-fülkék festéséhez.

NAGY TIBOR

[1] *Nagy* T., A pannoniai kereszténység története (Diss. Pann. II. 12.) Bp., 1939. 31 sk. ll.

[2] *Nagy* L., Pannonia Sacra. 126. l.

[3] *R. Egger*, Frühchristliche Kultbauten . . . Wien, 1926, 66. l. és 69. kép.

[4] *Paulovics* J., La basilica di S. Quirino nell'antica Savaria (Estratto da Corvin 1938). (Előzetes jelentés az ásatásokról.)

[5] R. Egger, i. m. 101. kép.

[6] Pl.: *S. Strzygowski*, Die Bauform d. Armenier und Europa. I. Wien, 1918, 236 sz. ll., és a 266. képen közölt choschawanki bazilika.

[7] *A. Alföldi*, untergang d. Römerherrschaft in Pannonien. II. Berlin, 1926., 31 sk. ll.

[8] Pl.: *G. A. Soteriou*, Les basiliques palaeochrétiennes de lu Grèce. Athénes, 1931, 187 l., 19. kép.

[9] *G. Cechelli*, Gli edifici ed i mosaici paleocristiani nella zona della basilica di Aquileia. Bologna, 1933, 42. kép.

[10] *Nagy L.*, Az aquincumi ókereszténység újabb emlékei (Arch. Ért. 1941), 246 sk. ll., és 1. kép.

[11] *Nagy T.*, A pannoniai kereszténység története. Bp., 1939, 167 l.

[12] *E. Weigand*, Das Theodosioskloster (Byz. Ztschr. 23, 1914) 167 sk. ll., különösen 174—189 ll.

[13] *J. Strzygowski*, Mschatta. Jahrb. d. preuss. Kunsts. 1904, 231 sk. ll. — D. Baukunst d. Armenier und Europa. 495, sk., 830 sk. ll.

„FIGYELŐ"
UJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
Telefon: 299—632.

Lap: Dunántúl (Pécs)
1944 jan. 21.
Megjelent:

Restaurálják a 800 éves Mindenszentek templomának főoltárát

Pécs, jan. 20. — Megkapó az a szeretet és az adakozó készség, mellyel különösen az utolsó tiz évben vették körül ősi templomukat a pécsi Mindenszentek templom környékén lakó hívek. Méltán írja dr. Dőry László a templom történetében: „A nyolcszázéves templom tíz év után mintha megfiatalodott volna. Csodálatraméltó az a lelkesedés, amellyel a hívek a templom ügyeit felkarolták. Egyik gondolat a másik után szü ette meg és mind a templom szépítését célozta. Nem a lelkész dolgozott, ő csak örömmel nézte a sok tervezést és a készmunkákat." Valóban meggondolásra érdemes, hogy mi az, mi a hívők százait gyüjti a százados szentegyház széles falai közé és művészeket ihlet, hogy ecsetjük alá vegyék a szinte falusias ódon templomot? Mi az oka, hogy nagyon sok pécsi lakás falát díszíti ez a szentély olajban és akvarellben egyaránt?

Talán az is, hogy most a világtörténelem apokaliptikus jelenjében, amikor bizonytalanságban ijeszti a magyar sorsot a jövő, szeretünk visszamerengeni a multba, amelyhez görcsösen ragaszkodunk, amelynek némán álló, mégis beszédes tanuja a pécsi Mindszentek temploma.

Hát nem szivdobogtató az a tény, hogy ezt a templomot már 1157-ben felszentelték és az 1333-ik évből származó pápai tizedjegyzék szerint már plébániatemplom, amelynek plébánosa „Georgius de Ecclesia Omnium Sanctorum". Végighullámzott rajta különböző korok stilusa és hiven tükrözi azokat. Megtalálhatók a kétségtelen román elemek, az ablakokon, a bordás keresztboltozaton, de már a csúcsíves nyugati kapú az apsis nyomott bordázata a korai gótikát viseli magán. Berendezése pedig csaknem kizárólagosan barokk.

Látta a kis templom a tatárok zúduló áradatát s kis harangjával biztosan elsíratta a dicső multat. A török idők alatt szinte kizárólagos szerephez jutott, mert csak ez az egyetlen templom maradt a keresztények kezén; papság hiányában, idejárt imádkozni a kisded nyáj, a maroknyi magyar lakosság. Ez a kis templom mentette át a pécsiek számára a kereszténységet, hisz a székesegyházról is tudjuk, hogy mosenak és iskolának használta a török. „1687 augusztus 12-én vivott nagyharsányi ütközet után, mely végzetes csapást mért a törö re, csakhamar megjelent Pécsett Radonay Mátyás az augusztus 8-án kinevezett pécsi püspök. A hagyomány tudósít arról, hogy a Mindszentek templomában tartotta püspöki funkcióit és a vele szemben levő házban lakott addig, míg a siralmas állapotban levő székesegyházba és püspöki palotába beköltözött." (Szőnyi.)

Áll ez a templom, némán és időtlenül. Immár a pécsi Kármelszent hegyén és öreg falaihoz engedelmesen simul Nagy szent Teréz leányainak kolostora, hogy további századokra biztosítsa a templom jövőjét, hogy az ősi szentély oltárán napnapután megujuló szentáldozat nyujtsa a rácsok mögött imádságban és kemény vezeklésben élő zárdaszüzek számára a mindennapi természetfeletti Kenyeret.

Ennek a szentélynek százados, most már restaurálásra szoruló főoltára nyeri vissza eredeti szépségét a köve kező hónapokban avatott kezektől, egy kegyes adomány révén, amelyben Hamerli Károly kesztyügyáros és fiai nagylelküen részesítették a templomot. 3000 pengőt ajánlottak fel a nyolcezer pengős költségvetéshez, amelyért ezúton is hálás köszönetet mondunk mindazok nevében, akik a templom ügyét magukévá teszik.

A férfiak pedig, az utolsó tiz év bátor harcosai — hüen önmagukhoz — páratlan lelkesedéssel fogadták a gondolatot, hogy míg szerte a nagyvilágban templomok omolnak és oltárok zúzódnak széjjel, ők oltárt építenek az Urnak. Boda József neves asztalosmester önként és ingyen vállalta az 1000 pengős asztalosmunkát, Gadó István templomgondnok pedig örömmel állítja fel a szükséges áliványokat ingyenesen. A templom lelkésze 300 pengőt ajánlott fel, Radnai Antal karnagy pedig 150 pengőt adott. 3600 pengő a hiány. Bizton reméljük azt, hogy Pécs katolikus közönsége s főleg azok, akiknek szive az ősi templomhoz nőtt, s akik kegyelettel őrzik és ápolják azt, ami pécsi és a multból egy darab, jótevő adományaikkal hamarosan lehetővé teszik a főoltár restaurálását is. (ni.)

Pécsi mindszentek temploma

Az égeri butorok stilusában. — Kl

t alakokkal és fejekkel. Olasz, XVII. sz. — Kommode
XVII. Jh.

erfa, rózsa- és jávorfaberakással. Olasz, XIX. sz. —
lz, mit Rosen- und Ahornintarsia. Italienisch, XIX. Jh.

árványozott díszítéssel, oszlopos sarokkal, oromzatában
reites Bett, geschnitzt und mit bemalter Marmorierung,
ch, XVII. Jh.

Magyar, XVIII. sz. — Kommode, Nussholz, mit Band-

, nyárfagyökérberakással, felnyiló irólappal. Magyar,
eibschrank, Nussholz, mit Intarsia. Ungarisch, zw. H.

, diófa, berakással. Bidermeierstilus. — Zwei schmale
iedermeierstil.

4 karosszék, 2 zsámolyszék és 1 asztal, mahagonifa,
garnitur, Kanapee, 4 Armstühle, 2 Schemmel, 1 Tisch.
. Jh.

, mahagonifa, bronzveretekkel, asztalállványon. XIX. sz.
t Bronzebeschläge, auf einem Tischgestell. XIX. Jh.

döztetésekor — amint Koller említi [1] — a cubiculum közepén emberi csontokra akadtak, ami valószinüleg arra mutat, hogy az itt eltemetett keresztények sírjai kiraboltatván, csontjaikat szerte szórták. Ezen nézetet megerősíti a későbbi ásatás is, mely 1870-ben itt történt s néhány csontot hozott csak napfényre, melyek valószinüleg a fölfödözés után ásattak itt el. — Ami e cubiculum korát illeti, arra nézve igen megbízható támpontot szolgáltat a benne ismételten előforduló Krisztus-monogramm, melyek közül az épebbet külön is ide mellékeljük (12. ábra). Első tekintetre a IV. századbeli u. n. Constantinus-féle idomot ismerhetjük föl benne, párját a pápák sírkamrája ajtó-ivén láttuk, mely szintén e korszakból, Damasus pápa restauratiói közül való. — Ugyanezen korra utal a festmények jellege s a szinhangulat n. *Tonalität*, f. *gemma de couleurs*, mely utóbbi alatt a festmény szineinek egymáshoz való arányát értjük a térfogat, élénkség, vegyület, minőség stb. számbavételével. Egyszóval ezen felette becses őskeresztény műemlék, melynek falfestményei, ha nem is tartoznak a remekművek közé, de bizonyára az e nembeli jobbak közül valók, a IV. század közepe táján készülhetett, s mint ilyen annyi évszázadon át lappangott a föld alatt, hogy irott történeti adataink csak a mult évszázad végén történt esetleges fölfödöztetése óta szólanak felőle.

12. ábra. — Krisztus-monogramm.

E sírkamra valaha, amint Koller művéből kitünik, őskeresztény temetőben állott. Nevezetesen a szomszédságban épült házak alapjainak letétele alkalmával összesen tizenhárom, római téglából szerkesztett

a *b* *c* *d* *e* *f* *g* *h* *i* *k*

13. ábra. — A Krisztus-monogramm főbb typusai.

sarcophagot találtak a bennök levő csontvázakkal s az egyik sírláda nyeregfödelének háromszögére, a tetem fejénél és lábainál a Krisztus-monogramm volt festve. [2] Az előbbinek alakja 13. ábránk *d*-vel jelölt idomához: a lábainál talált a Constantinus-féléhez *(b)* hasonlít. Végül

[1] Prolegomena. 33. lap: «In Area Sacelli ossa crassiora hominis reperta sunt.»

[2] Prolegomena. 34. lap: «ad caput et pedes monogramma Christi *pictum* in latere fuit.» Rajzát XIV. táb. 7. sz. alatt adja *Koller*.

vétetik föl. Ezen utolsó tételt, hogy az örökkévalóság örömében Krisztus szine látásán örvendhetnek a hivők, cubiculumunk festésze a dongabolt alakjaival iparkodott kifejezni. A két oldalt lombdiszítményekkel betöltött sujtástól határolt négyszögkeret középpontját (v. ö. 7. ábra) zöld és vörösszinű körbe foglalt koszorú képezi, mely egykor a Krisztusmonogrammát zárta magában, ma csak némi nyomaiból sejthetjük, hogy alkata a sírkamra már ismertetett másik monogrammjával (6. és 12 ábra) azonos volt. Az egész mezőnyt, mely vörös virággal és levelekkel van mintegy tele hintve, négy virágbokréta osztja szét ugyananynyi kisebb mezőre. A két átellenes virágbokréta oldalain szembe nálló páva-, a másik kettő mellett pedig galambpár látható hasonló helyzetben; végül a négy sarkot ugyanannyi arczképkeret tölti ki, melyek közül kettő meglehetős ép, míg a többi csaknem végkép elenyészett. Ezen, ékes kerthez hasonló négyszög a túlvilági életet, a paradicsomot tünteti föl, melynek központja a Megváltó (a disciplina arcani szerint arczképét monogrammja helyettesíti) s hol halhatatlanság (pávák) és béke vár a bűneiktől megtisztult lelkekre (galambok). A négy mellkép valószinüleg az itt, e sírkamrában eltemetettek arczképeit ábrázolja, kiket elhunytuk után, a mennyországba jutottak közé számított a cubiculum festésze.

Összefoglalván most a sírkamra összes képeinek symbolikus jelentményét, kezdve a belépővel szemközt levő acclamatio-szerű falfestménytől egész a boltozatig, így fejezhetjük ki: «Krisztusban van csak üdv, kit az evangeliumból tanulsz belépő ismerni! A bűnbeesett ember, kit az Üdvözítő megváltott, ha megkeresztelkedik és elkövetett bűneitől megtisztulva, Krisztus teste- és vérével magát megerősíti, föl fog támadni az örökéletre, s ott a halhatatlanság paradicsomában békét élvezve, Krisztust szinről szinre látandja, miként az e sírkamrában eltemetett keresztények.» Ime röviden nehány festményben, a kath. vallás sarkalatos tételei, dogmái, kegyszerei, melyek az embert bölcsejétől a túlvilágig kísérik.

Hátra van még, e sírkamrában történt ásatásokról s az egész őskeresztény műemlékek keletkezési koráról szólanunk. Mindjárt fölfö-

eredendő bűn s a felnőtteknél a személyi elkövetett vétkek eltörlésére az oltáriszentség, melynek méltó vétele implicite magában foglalja a törödelem szentségét. A többi négy szentség közül, a kath. egyház tanítása szerint, egyik sem elkerülhetetlenül szükséges az örök boldogság elnyerésére; nem a bérmálás és nem az utolsó kenet; az egyházi rend és házasság még kevésbbé, amennyiben e két szentség csak bizonyos állapotba lépők számára rendeltetett Krisztus által. Megjegyzendő, hogy az őskeresztény katakombák műemlékei mind a hét szentségre vonatkozólag tartalmaznak kétségbevonhatatlan adatokat és bizonyítékokat. V. ö. *Czobor B.* A régészet és a hittudományok 12—14. lap; *Wolter*, Die röm. Katakomben und die Sacramente der katholischen Kirche. Frankfurt a. M. 1866.

11. ábra. — A laterani múzeum sarcophagja. (V. ö. a 335. lap. 2. sz. jegyzetét.)

lanúl eltüntek rólok — röviden szólani. Az őskeresztény festészeti és szobrászati emlékek kétségtelen feleletet adnak azon kérdésre, mely maig megoldatlan, hogy t. i. minő képek töltötték ki ezen két keretet? Az ó- és új-szövetségből merített paralellák szerint, melyek egész sorát találjuk a katakombák falfestményein és domborművein, e fal hiányzó képeit a vele szemben levő részben töredékesen ma is látható festmények sejtetik velünk. Nevezetesen míg Noé bárkája a keresztséget, a királyok imádása pedig a megváltást tüntetik elénk symbolikus előállításukkal: ezen képekkel szemben csakis a bűnbeesés története és az oltáriszentség lehettek ábrázolva. Az előbbi a fa alatt levő első emberpárt vétkezve, az utóbbi pedig valószinüleg a hal hátán levő kenyérkosár jelképében, lehettek föltüntetve.[1] Például szolgálhat a laterani muzeum egyik IV. századbeli, tehát, mint alább látni fogjuk, egykorú sarcophag domborműves teteje, melyen a bűnbeesés (Ádám és Éva a fa alatt), az ó-szövetségi törvényhozás (Mózes átveszi a táblákat), a megváltás (a királyok imádása), a keresztség (Noé a bárkában), a feltámadás (Jónás története) és az egyház kegyelemforrása (Mózes vizet fakaszt a sziklából) vannak egymás mellett ábrázolva.[2] Ilykép kiegészítvén a hat képből álló cyclust, a következő symbolicus jelentést tulajdoníthatunk e festményeknek: a bűnbeesett ember megváltatván Isten egyszülött fia által, ha megkeresztelkedik és az oltáriszentség vétele által magát megerősíti,[3] halála után föltámadván, az örök boldogságba

10. ábra. — Jónás.

[1] Ezen combinatio, melyet a pécsi cubiculum meglátogatása előtt állítottam föl, az egyik képet illetőleg teljesen helyesnek bizonyult. 1879-ben Pécsett létemkor sikerült a bűnbeesést föltüntető képből az almafa gyümölcseit és lombjait, továbbá a mellette két oldalt álló Ádám és Éva mezítelen alakjainak némi, de felismerhető nyomait fölfödöznöm. A hatodik kép helyén már tabula rasa-t találtam. Kár, hogy nyolcz évvel ezelőtt, midőn *dr. Henszlmann* a mainál sokkal jobb karban levő festményeket fölvétette, ezen két képre nézve oly fölületesen jártak el.

[2] V. ö. *Parker*, Historical photographs. Christian Museum of the Lateran. No. 2923. és 2924. Ez utóbbi szám alatt valamivel nagyobb és tisztább a fölvétel. A bűnbeesés és megváltás paralell előállítását láthatni a laterani hires sarcophagon is, (v. ö. 11. ábránkat) továbbá a *Parker*-féle 2933. sz. felvételen a Noé-bárkával együtt; végül Jónás történetét és a Noé bárkáját együtt láthatni a 2905, 2922. és 2938. sz. sarcophagokon és domborművés lapokon.

[3] Itt csupán az egyház két sarkalatos szentsége volt föltüntetve, melyek használása elkerülhetlenül szükséges a bűnbeesett emberre nézve; t. i. a keresztség az

rajzunkon a bálványképnek semmi nyoma sincsen; tehát legfölebb a közbeeső képen lehetett volna az ábrázolva, s így ifjaink a *bálványok felé sietnének, térdhajtást előtüntető mozdulattal*, ami ugyancsak épen ellentéte a bibliai előadásnak. Súlyt kell fektetnünk Koller bár gyarló rajzára is, ki tálakat adott e három alak kezeibe, a mit képzeletből véve bizonyára szivesebben fölvált vala magokkal az ajándékokkal, ha nem találja épen a tálak nyomát a festményen. A tálak szereplése az őskeresztény festményeken és domborműveken meglehetős gyakorinak mondható a három király vagy bölcs előállítása alkalmával; így pl. 9. ábránkon, mely a S. Pietro és Marcellino katakombából van véve, szintén tálat látunk a királyok kezében.[1]

8. ábra. — Noé.

A most leirt képekkel szemközt levő keleti falon, eredetileg szintén három festmény foglalt helyet, melyek közül azonban csak egynek maradt fön némi nyoma. E kép, melyet kissé nagyobb alakban ime itt (10. ábra) adunk, Jónás történetét ábrázolja, még pedig mindkét főbb mozzanatában. A tengerbe dobatás pillanatát, a hajóban ülő alakok közt lefelé irányuló láb jelzi; a hajó előtt a hal valószinüleg azon helyzetben volt festve, amint elnyeli a prófétát; míg a festmény egyik felső sarkában maig meglehetős épségben vehetni ki a lugas alatt fekvő alakot. Tekintve, hogy Jónás próféta története a halál és feltámadás jelképe gyanánt használtatott föl már az őskeresztény századokban is: igen helyesen választá ki a művész a legfontosabb két mozzanatot, t. i. a hal által való elnyeletést, mint a halál jelképét, s a megmenekült prófétát a lugas alatt, mint a feltámadás előképét.[2] — Hátra van még a két egymásután következő keret egykori tartalmáról — mert a festmények nyomta-

9. ábra. — A királyok imádása.

[1] *Henszlmann* ellenkező véleményét (Monum. Hung. Arch. II. köt. 1. rész. 128—140. lap) néhány sarcophag domborműveivel támogatja (v. ö. Bullettino di arch. crist. 1864. évf. 47. lap; 1866. évf. 63—64. lap), azonban e faragványokon a *bálvány előtt álló*, utálatot kifejező mozdulatú alakok első pillanatra eltérő felfogást tanusítanak. Különben az ily képeket soha sem szabad a többi közül kiragadva magyarázgatnunk, hanem az egész képcyclussal együtt, mert mint paralell festmények szoros összefüggésben vannak és néha egymást föltételezve magyarázzák.

[2] A *Disch Károly* gyüjteményében levő kölni üvegpatena aranyozott biblicus alakjai közt, Jónás története négy medaillonban van ábrázolva, u. m. 1. Jónás a tengeren, 2. amint elnyeli a hal, 3. a partra kiteszi, 4. a lugas alatt pihen. (V. ö. Jahrbücher des Vereins der Alterthumsfreunden in Rheinlande. 36. (1864) évf. 124—128. lap, III. tábla 3 d—g ábrák.)

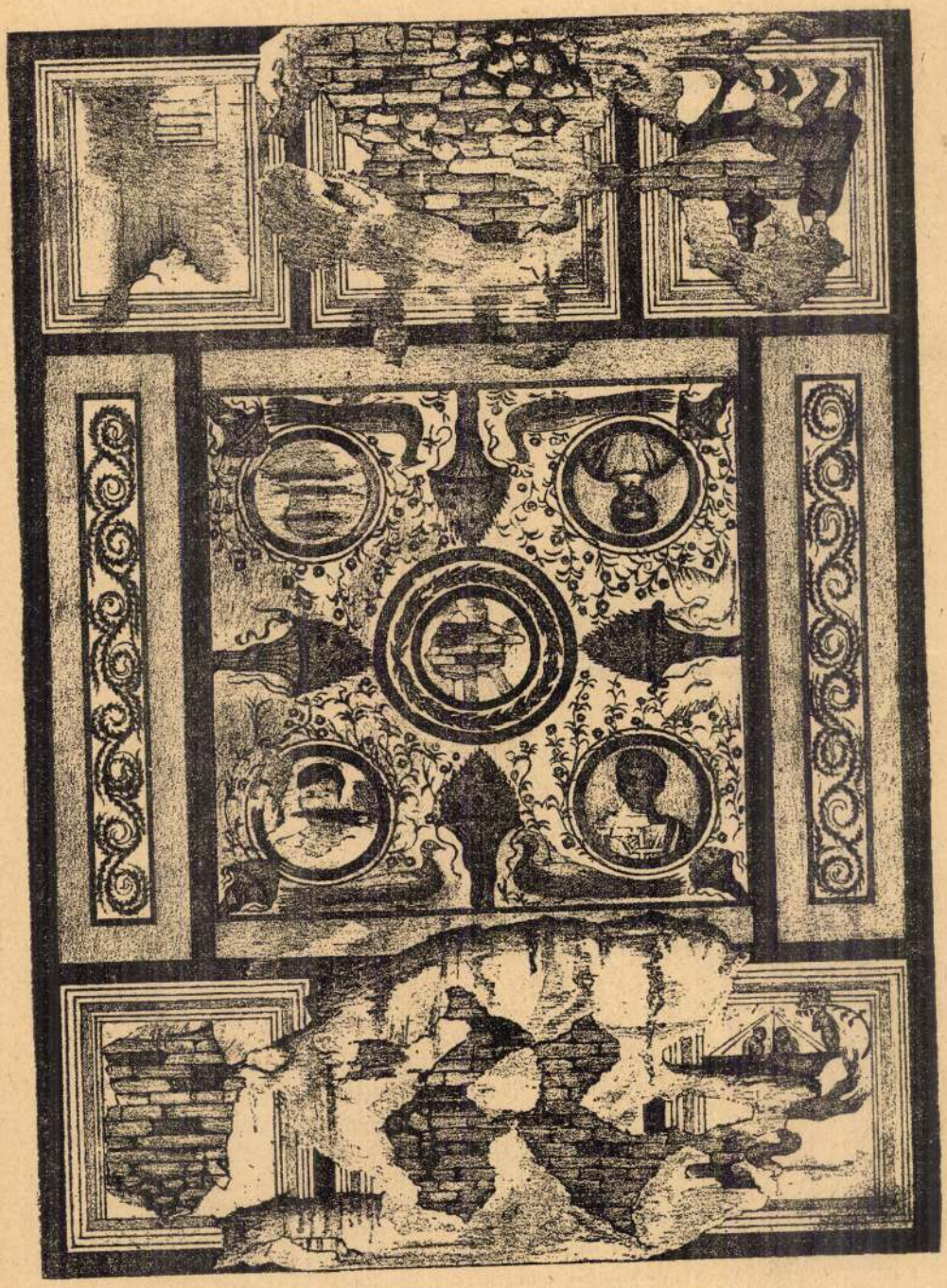

7. ábra. — Festmények a pécsi cubiculum mennyezetén és oldalfalain.

dalán sz. Pétert, a balon sz. Pált. A jobb oldalinak kopasz feje és rövidebb szakálla, az első pápa hagyományos ősi előállításának jellemző ismérve, szemben a bal oldalt álló, dúsabb hajzatú és hosszabb szakállú alakkal, mely előállítási mód sz. Pál apostolt szokta megkülönböztetni, a legrégibb műemlékektől le a mai ikonographiai szabályokig.

Most áttérhetünk az oldalfalak és dongaboltozat festményeinek magyarázatára, melyeket ide mellékelt 7. ábránk együttesen kiterjesztve tüntet elénk.[1] Vegyük mindjárt a balkéz felől (a nyugati oldalfalon) eső képsort, mely három, külön keretbe foglalt festményt ábrázolt, ma azonban csak kettő ismerhető föl közülök, t. i. a két sarkon levő kisebb kép, de ezek is csak töredékes maradványaikban, Koller idézett munkája és gyarló rajzai megfigyelésével. E fal északi sarkán Noé volt ábrázolva a bárkában, amint a galambot beveszi. Koller idejében e kép meglehetős ép volt; rajzát művéből átvéve alább itt adjuk (8. ábra). Ma már csak a láda egyik részét vehetni ki a megrongált falfestményen. A következő, valamivel tágasabb keretet a lehullott vakolat miatt már Koller üresen találta; míg a harmadik vagy sarokképen a három király vagy keleti bölcs alakjára ismert. Megrongált képünkön ma még annyit kivehetünk, hogy három férfi a középső keret felé irányult léptekkel sietve közeledik, térdeik meghajolvák s felső testük mozdulata arra enged következtetni, hogy valamit tartottak kezükben. Úgy hiszem elégséges figyelmeztetést tartalmaz e töredékesen föntartott festmény még ma is arra nézve, hogy a középső képpel, annak tartalmával, mely — sajnos — elpusztult, valaha szoros viszonyban, kapcsolatban volt. Aki a katakombai festészet és szobrászat műveit behatóan tanulmányozta s ismeri az őskeresztény-korban kedvelt biblicus képköröket: nem habozhat e festménytöredék előtt a fölött, hogy itt a három keleti bölcs vagy király imádását ábrázolta festészünk, még pedig külön keretbe foglalva úgy, hogy a középső keretben a bold. Szűz karos széken ülve, ölében a csecsemővel, háta mögött sz. József s az előtérben a kisdedet imádó pásztorok lehettek; míg a keleti bölcsek ajándékaikkal e jelenethez közeledőknek voltak föltüntetve.[2] Azon vélemény, mintha e három alakban a babiloniai ifjakat kellene sejtenünk, tarthatlanná válik azon egyszerű okból, hogy

[1] Mittheilungen der k. k. Central-Commission id. kötet, I. tábla; Monumenta Hung. Arch. id. köt, (3.) tábla; Bullettino di arch. crist., id. évf. VII. és VIII. tábla 1.

[2] *De Rossi* is e nézeten van: «Dalle vestigia superstiti si scorge, che in uno lato erano effigiati tre magi offerenti i doni; il loro atteggiamento confrontato con le simili pitture e sculture lo indica chiaramente. Laonde nel quadro dimezzo dovette essere dipinta la Vergine col divino fanciullo.» Bullettino di archeol. crist. 1874. évf. 151. lap.

födve, vörös és sárga keretben zöldszínnel festett lombdiszítményeket találunk [1] (5. ábra), de egy részök ma már a vakolattal együtt lehámlott a falról s a nyers téglák szerkezetét láttatja. A bemenettel szemben, az imént említett kőpad fölött levő négyszögű nyilás körül, hasonlóképen vörös és sárga színekkel festett keretben, guirlandoktól határolt mezőben, két férfiu alakja vonja magára figyelmünket (6. ábra [2]) amint jobb kezükkel a nyilás fölött álló körbe foglalt Krisztus-monogrammra mutatnak. Mindketten a római alsó ruhába *(Tunica)* és felső köpenybe *(Pallium)* vannak öltözve, mely öltönyök színei igen elhalványultak s biztosan meg nem határozhatók. A jobb oldalt álló

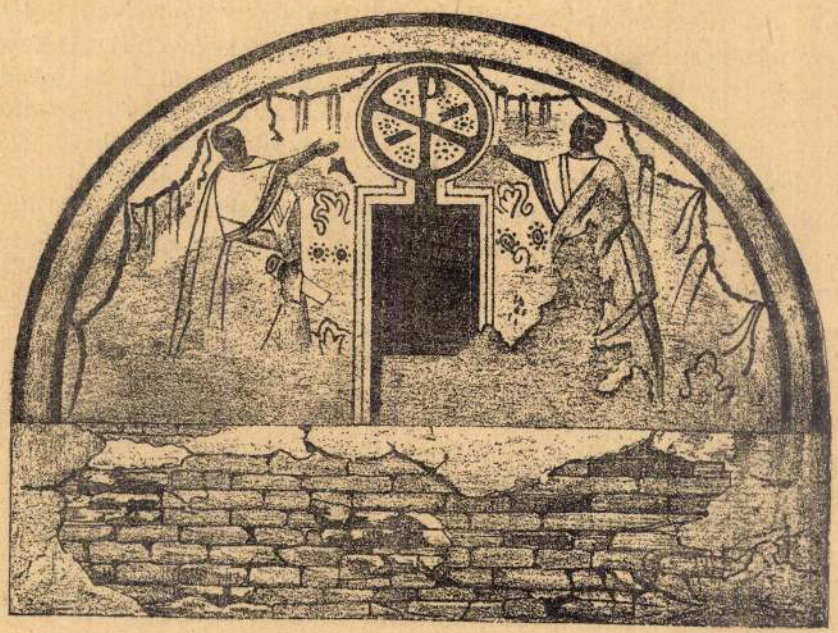

6. ábra. — Falfestmény, a bemenettel szemközt.

férfi bal kezét római szokás szerint tógájába rejti, míg a baloldali irástekercset tart benne. Tekintve az öltözetet, irástekercset, sőt némileg még az arcok typusát is, az apostolok fejedelmeit *(Principes Apostolorum)* találjuk itt ábrázolva, még pedig a monogramm jobb ol-

[1] Mittheilungen, id. kötet II. tábla; Monumenta id. köt. (4.) tábla; Bullettino di archeol. crist. 1874. VII—VIII. táb. 3.

[2] Mittheilungen der k. k. Central-Commission. 1873. XVIII. évf. II. tábla; Monumenta Hung. Arch. II. köt. 1. rész. (4.) tábla; Bullettino di archeologia cristiana 1874. évf. VII—VIII. tábla 3.

nák Olaszországban, Róma környékén is léteztek az őskeresztény-korban; így pl. az ostiai kapun kijövet jobbra, a Cajus Cestius pyramisán túl, egy ily kápolnának maradványait látta *de Rossi*, melyet az 1849-iki forradalom rombolt le teljesen.[1]

A pécsi sírkamra főnevezetességét régi falfestményei képezik, melyekkel hajdan az egész cubiculum belseje ékítve volt. Azonban fájdalommal kell constatálnunk, hogy ezen nagybecsű őskeresztény műemlék, az évszázadok hosszú során át igen sokat szenvedett már földalatti fekvésénél fogva is; a falképek egy része a nedvesség folytán lehullott, úgy hogy Koller sem talált néhányat, de sőt felfödöztetése

5. ábra. — Falfestmény, a cubiculum bemenete körül.

óta lepergett rövid század alatt is sokat vesztett eredeti kinézéséből. Mindezen hiányok daczára, az őskeresztény festészet egyik kiválólag érdekes példányát birjuk benne még ma is, melyhez hasonló, Olaszországon kívül csak Rheims környékén maradt fön, egy szintén festett hypogæumban, de érdekesség szempontjából ez sem szárnyalja túl a miénket. Lássuk most a falfestményeket, freskókat, melyek e földalatti sírkamrát belül ékítik. A dongaboltozatu cubiculum bejárata, keskeny és alacsony (4′ 4″ magas) ajtaja körül, mely kerek ivvel van

[1] Bullettino di archeologia cristiana. 1866. évf. 33—34. lap.

pedig az alaprajzot, végül a harmadik a dongaboltozatú cubiculum architektonikus szerkezetét tárja elénk. Mindegyik rajzon a térméretek pontos számokban tüntetvék föl, míg az ujabbkori hosszú folyosó elhagyásával 4. ábránk mutatja be nagyobb rajzban a cubiculumot.[1] E római téglákból épült[2] hossznégyszögü sírkamra hossza 3·22 (10′ 2″) szélessége 2·823 m. (8′ 11″), magassága pedig a dongaboltozat középpontjáig 2·316 m. (7′); a bemenettel szemközt, az északi falnál $6\frac{3}{4}$″-nyi széles hosszú kőfal látható — ezen részlet csak 4. ábránkon van szemlélhetővé téve — mely a szertartásokhoz szükséges szentelt tárgyak, eszközök és paramentumok tartására szolgált. Ugyanezen kőfal fölött, egy négyszögü metszésü nyilást találunk, mely a kamra mögött levő 2′ $6\frac{1}{2}$″ terjedelmü szűk helyiséggel van összeköttetésben valószinüleg üde levegő nyerhetése czéljából, a sírkamrák luminaréihez hasonlóan, a ma már nem létező tölcsérded kéményen át. — A földalatti sírkamra architektonikus szerkezetéhez tartozik megmagyaráznunk az előbbi ábrák egyikét, mely a falazat fölrajzát tünteti elénk (V. ö. 3. ábránkat) s a cubiculum dongaboltozata fölött a falak folytatását láthatni, amiből következtethető, hogy e sírkamra az u. n. kettős kápolnák közül való, melyeknek fölső emeletük a föld felett, az alsó ellenben a föld alatt terült el s mint ilyen csakis az üldöztetések megszüntével készülhetett; mert a fölső kápolna már nyilvános isteni tiszteletre szánt helyiség volt. Hasonló kettős kápol-

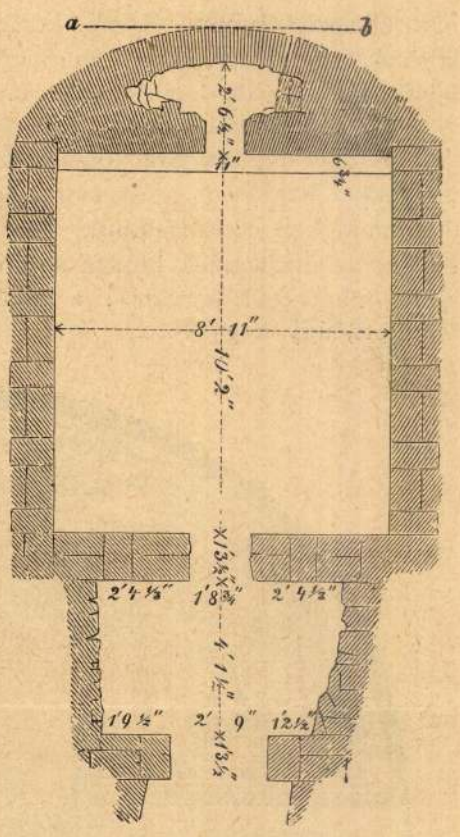

4. ábra. — A pécsi cubiculum alaprajza, méreteivel.

[1] Megjegyzendő, hogy e felvétel pontosabb az előbbieknél, amennyiben pl. az előcsarnok rendezetlen idoma felel meg a valóságnak, továbbá a sírkamra belsejében levő kőpadot is föltünteti stb.

[2] *Koller* megjegyzése szerint, a téglák hasonlók az IMP · N · (Imperator Noster) feliratú eszékiekhez, azonban csak anyagra és állagra, de ily vagy más bélyeget még nem födöztek föl rajtuk.

Egyházművészeti Lap
1880

Pécsi kegyképek

Sigg, Z. P.: Gründliche Bericht von Ursprunge der Gnadenbilder in Fünfkirchen. Pécs, 1777

Gent (2020)

95.89

236·5 kötegő nagyszámos

1/2 köb fehér mész

4 szekér pozsond

80 kgs roman cement

60 " port "

Ha

Erre kilett utalványozva

Az I sö kereset alkalmá

a II ik " " "

Maradmég

Az az négyszer kilo

Kolozsvár 1913 febr

Átvitel

Ezen munkálatok
nabátynem végre hajtását igazo
nézhuszonegy korona 85 fillér
Budapest 1913 április 30

MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG
Budapest VIII., Könyves Kálmán körút 40
Telefon: 137-545

ORSZÁGOS IPARMŰVÉSZETI MUZEUM
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI-ÚT 33-37. TEL. 189-676

Pécsi kőfaragó iskola
XI – XIII. 21

MAGYAR RÉGÉSZETI
ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
TÁRSULAT
Budapest IX., Üllői-út 33-37
Telefon: 189-676

ORSZÁGOS IPARMŰVÉSZETI MUZEUM

Dr. Szentiványi Gyula

NYOMTATVÁNY

Hivatalból
Díj átalányozva

Bpest.

Lágymányosi ut 10.

Meghívó 4.2 MNOSz 4604 — F. k.: Szolnoky Lajos.

Úttörő-nyomda 6670. F. v.: Becker Géza.

MEGHÍVÓ

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG
ÉS A MAGYAR RÉGÉSZETI
ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT
KÖZÖSEN RENDEZETT

PÉCSI VÁNDORGYŰLÉSÉRE

PÉCSETT, 1950. ÉVI DECEMBER HÓ 11—13.

December 11., hétfő.

10.00 : Nagy Lajos gimnázium (Széchenyi-tér 11.) **biológiai előadóterme.**

BANNER JÁNOS : Megemlékezés Bella Lajosról, születésének 100 éves évfordulója alkalmából

DOMBAY JÁNOS : A zengővárkonyi ásatások újabb eredményei. (Vetített képekkel.)

18.00 : Járási Tanács tanácsterme (Kulich-utca 5).

ORTUTAY GYULA : A lenini-sztálini nemzetiségi elv érvényesítése a magyar néprajztudományban.

December 12., kedd.

10.00 : Nagy Lajos gimnázium (Széchenyi-tér 11.) **biológiai előadóterme.**

DERCSÉNYI DEZSŐ : A pécsi kőfaragó iskola az Árpádkorban. (Vetített képekkel.)

18.00 : Járási Tanács tanácsterme (Kulich-utca 5).

LÁSZLÓ GYULA : A szovjet régészet példája és magyar feladataink. (Vetített képekkel.)

December 13., szerda.

10.00 : Nagy Lajos gimnázium (Széchenyi-tér 11.) **biológiai előadóterme.**

IFJ. KODOLÁNYI JÁNOS : A baranyai néprajzi kutatások.

18.00 : Járási Tanács tanácsterme (Kulich-utca 5).

POGÁNY Ö. GÁBOR : Az Első Magyar Képzőművészeti Kiállítás tanulságai. (Vetített képekkel.)

Pécs. –

A székesegyházi alsemplom lépcsőfalának dombor-művei.

Dörre Tivadar rajza

Repr.

Om. IV. 113. l.

Térkép.

E lapnak felirata fölül

SITO
PARTICOLA
DIL CONTADO
DI SEBENICO
Parte di DALMA
IN SEBENICO
M D LXX.

Rm., mér. a vk. 29

140-95.

Pécs

Regnyi S.

A pécsi állami főreál-
iskola története.

Petrik 1886–1900

Pécs

Szilvek L.

A pécsi egyetem
története

Petrik 1886-1900

Pécs

369

Pécsi kalauz

Petrik 1886-1900

Pécs

Puskás A.

Jegyzéke a Pécs szab. kir. város és határában levő épületeknek

Petrik 1886-1900

Pécs

Kopcsainé K.

A pécsi jogakadémia
multja s jelene.

Petrák. 1886-1900

Pécs

Agh T. J.

Emléklapok Pécsváros
multjából és jelenéből.

Petrik 1886-1900

Pécs

Lőbrössy A.

A pécsi püspöki tanító-
képzőintézet történelmé-
nek rövid vázlata.

Petrik 1886–1900.

Pécs

Pécsi Emlék

a magyar Kereszténység
900 éves jubileumára

Petrik 1886–1900

Pécs-budai kül-
városi temető

Szőnyi Ottó: A pécs-budai külvárosi temető

4°, K, L, Pécs, 1911.

csodálkozik, amikor a tóvárosban, sőt a legtöbb vidéki városban is rátör a *monumentalitás :* feléje áramlik a kőbe faragott, vászonra öröködött mult s a hozzá méltó jelen és ha ennek láttára mégis betéved egy-egy múzeumba, úgy érzi, hogy valami megrendült benne s új kinyilatkoztatással lett gazdagabb.

Hogyan segít magán a felületes ember, ha valahol, ahol sivatagi romantikát várt, a kövek beszélni kezdenek hozzá? Vagy úgy, hogy igyekszik ezt a beszédet a füle mellett elengedni, mint »jelentéktelent«, »szórványost« vagy »kivételest«. Vagy ha már ez lehetetlen, minden furfangjával azt magyarázgatni, hogy a kövek idegen nyelven — nem az ország nyelvén — beszélnek s így nem tartoznak szorosan ahhoz, ami őt e percben érdekelheti.

Azok, akikhez könyvünk szól, nem folyamodhatnak az első megoldáshoz. A második megoldás csapdája azonban őket is fenyegeti. A magyar művészet, híven a Szent Istvántól, sőt az első magyaroktól napjainkig érvényes tételhez : az egészséges és hasznos eklekticizmushoz, minden időben szívesen élt a külföldi, különösen a nyugati művészet tanulságaival. Ebből aztán el-

Pécsi székesegyház

Hankiss 182. l.

Faragott kőtöredék. Pécs, XII. század

Pečsi belvárosi plé-
bánia templom

Cserna Károly rajza
Repr.
Om IV. 155. l.

6881
T. 6445 –

lül jobbra ERKLAERUNG DER ZEICHEN UND
:a fölül balra a sarokban:

E

N LAENDERN
ıalzeichnungen,
:chtungen

KOWINY, ISLENIEF &c.
Herrn I. WUSSIN k.k. Wegdirektor,
on WENZELY
er im Baudepartement
T.A. SCHRAEMBL

72. D., N. 72. E., N.72. F.és N.72. G.

110.6 : 86.5 cm.

)-901-a-d
7

A pécsi belvárosi templom története

Kis 8°, 0K, 25L, Pécs, 1906.

Pécsi belvárosi templom

Pécsi dominikánus ház 1871

Németh Béla: A pécsi dominikánus-ház története

8°, K, 76L, Pécs, 1903

A pécsi ferenciek templomának főhajója

Pécsi ferencrendi templom

Minden jog fenntartva.
Eredeti fénykép.

Zsabokorszky mérnök, Pécs.

5854

Pécs müemlékei MDK

A bazilika belseje.A főhajó és a főoltár.
Fénykép repr.

Vasárnapi Ujság 1891,25 sz. 397 l.

Pécs müemlékei MDK

A bazilika a restaurálás előtt.A déli oldal.
Metszet. - A nyugati homlokzat.Metszet.

Vasárnapi Ujság,1891,25 sz. 4oo l.

MRK

Pécs müemlékei

A bazilika a restaurálás után.A nyugati homlokzat.Fénykép repr. - A déli oldal.Fénykép repr.

Vasárnapi Ujság ,1891,25 sz. 401 l.

MDK

Pécs müemlékei

Kanonoki ház Pécsett. Kardoss Kálmán-utca 4.sz.
Épült 1772.Felv. Kép 557.o.
Pécs, Káptalan-utca 6.sz. Kanonoki ház.Kiss
Györgynek Szt.Péter és Pál apostolok szobrai-
val.Felv. Kép 558.old.

Magyar Müvészet 1929.

MDK

Pécs müemlékei

Laachi Bakich Gábor kanonoki háza.Káptalan u. 4.sz. ház. 1730. Felv. Kép 558.old.
Gróf Berényi Zsigmond pécsi püspök /1739-1748/ kutja a pécsi székesegyház mögött.Felv. Kép 560 old.

Magyar Müvészet 1929.

MDK

Pécs müemlékei

A Pécs, Káptalan-utca 2.sz. kanonoki ház kapurészlete. A kapu kerete a XV.sz.-ból, a fölötte levő Immaculata-szobor a XVIII.sz.negyvenes éveiből származik, alatta Givovich nagyprépost cimere. Kép 556.old.
A pécsi vármegyeháza kapuzata.1735. Kép 556.o.
Pécsi utcarészlet. Balról a Káptalan-utca 2.sz. kanonoki ház XV.századbeli kapuval, fölötte barokk Immaculata-szoborral.Középen a papnevelő intézet /1745/, hátul a vármegyeház,jobbról a székesegyházi énekiskola. Kép 557.o.
Magyar Müvészet 1929.

MDK

Pécs Müemlékei

Az őskeresztény sirkamrák.
A székesegyház.
A török emlékek.
A székesegyház Corpus Christi-kápolnájában álló Szatmári-pastoforium, szentségház.
A székesegyház Mária-kápolnájában levő alabástrom epitafium, az antwerpeni Cornelis Floris iskolájának müve, mely Rómából került Pécsre.

Magyar Művészet 1929. 545.l.

MDK

Pécs müemlékei

A török előtti müemlékek, mint a Szatmári-féle szentségház, a tettyei palotaromok és az egyetemi cimerkő a renaissance formáit mutatják.A tettyei palota egyemeletes volt.Egy baluszter, mely a földből került elő, a pécsi városi muzeumban van.
Pécs török hódoltsági korából fenmaradtak: A dsámik közül egy egészen épen áll a belklinika udvarán, most Szent János-kápolna.

Magyar Müvészet 1929. 546.o.

MDK

Pécs müemlékei

A Káptalan-utca 2.sz.kanonoki ház nemcsak a barokk.Mária-szobráról nevezetes,/mestere ismeretlen/ hanem a középkori részleteiről is. Kőből faragott kapukerete és a kapu aljában levő konzolos, ives fafülkék a XV.sz.-ból eredtek.Egy 1702-ben felvett tanukihallgatási jegyzőkönyv bizonyitja, hogy a török hodoltság alatt már megvolt.

Magyar Müvészet 1929. 546.o.

MDK

Pécs müemlékei

Pécs török hódoltsági korából fenmaradtak:
A belvárosi templom, egykor Khászim pasa dsámija, nagy kupolás részében és minaréjának töve maradt meg.
A budai külvárosi Szt.Agoston -plébániatemplom testének középső része őrzi a harmadik dsámi főfalát.
A Kazinczy-utcai Polgári Casino padlásán látható a negyediknek északi fala a stalaktit diszitményekkel.

Magyar Müvészet 1929.546.o.

MDK

Pécs müemlékei

A Mindenszentek temploma.
A tettyei Szatmári-féle renaissance palotarum.
A dóm-muzeum anyaga.
Pécs várfalai és bástyái, középkori eredetüek.
A Radonay-utcára néző kerek bástyatornyot,
Hampó Ernüszt pécsi püspök épitette. A püspöki
palota udvara mentén, a szeminárium fölött,
a Papnevelde-utcal7. és 47. sz. és a Deák- és
Citrom-utca sarkán levő házak telkén maradtak
fenn a bástyák.

Magya Művészet 1929. 546.o.

MDK

Pécs müemlékei

A rókusdombon,"puskaporos torony" jelöli meg Idris Baba török remete sirhelyét.A közelében levő közkutnak is vannak török részletei.
A Kálvária-utca 25.sz. ház falába mélyedő török csucsiv és két golyó török kut emlékét őrzi.
A pécsi városi muzeum török, faragványos kövei. 1622.évi kőhasáb, mely egy törk rituális mosdómedence mellett állt a Rókusdombon.
Magyar Művészet 1929. 551.o.

MDK

Pécs müemlékei

Egy oszlopláb a basamalomi nyaralóból.
Egy oszlopláb a Polgári Casino telkén állt dsámiból.
Egy sirkő a rókusdombi török temetőből.
A XVIII.sz.elején épült át a püspöki székház, mely alapjában véve középkori épület.
A pálosok temploma /Király-u./ Eredeti formájából csak a kéttornyu homlokzat maradt meg és azon az 1780-ban készült két angyalszoborral diszitett kapuzat.

Magyar Müvészet 1929. 551.o.

MDK

Pécs müemlékei

Középkori bástya Pécsett a Papnevelde-utcában 47.sz.Felv. Kép 549.o.
A pécsi belső vár nyugati kaputornyának belseje a püspöki székház kertjének végében.XV.sz
Kőszobrok a pécsi székesegyház egykori barokk főoltáráról. Kép 549.o.
A pécsi Nep.Szent János-kápolna, egykor Jakovali Hasszán Dsámijának mostani bejárata.Kép az 550.old.-on.

Magyar Művészet 1929.

MDK

Pécs müemlékei

A pécsi Mindenszentek temploma a XII.sz.végéről. Felv.Kép az 547.o.
A pécsi Tettyei romok.Szatmári György pécsi püspök /1505-1521/ renaissance nyári palotája. Kép az 547.o.
Kocsiáthajtó a pécsi káptàlani levéltári és székesegyházi plébánia épület alatt.Kép 548.o.
Középkori várfolyosó a pécsi püspöki székház udvara felé. Kép 548.o.

Magyar Müvészet 1929.

MDK

Pécs müemlékei

A rácvárosi hidfülkében Nepomuki Szt.János szobra XVIII.sz.barokk munka.
Bartalits Mihály siremlék-szobrai.
Pécs müemlék-állományában nevezetes tételeket jelentenek a magántulajdonban lévő festmények.
Az egyetemi könyvtár illuminált kódexei, ősnyomtatványai és grafikai müvei.
A Mattyasovszky-Zsolnay gyüjt.keleti szőnyegei, népies himzései és a püspöki székházban levő gobelinek. /1751-1777/Mária Terézia ajándéka.

Magyar Művészet 559-560.o. 1929.év.

MDK

Pécs müemlékei

A pécsi Nep. Szt.János-kápolna, egykor Jakovali Hasszán dsámijának minaréje.Kép 550.o.
A pécsi belvárosi templom, egykor Gázi Khászim pasa dsámija. A háttérben balról a papnevelő és a kálvária-kápolna, jobbról a vármegyeház. Felv. Kép 552.o.
Idrisz Baba türbéje, Pécsett, az áll.gyermek-menhely udvarán. Épült 1592 után.Felv.Kép 552.o

Magyar Müvészet 1929.

Pécs müemlékei

MDK

A legkorábbi magyarországi Szüz Mária ábrázolás az I.sz.festett sirkamrában.

Gosztonyi Gyula:A mérnök szerepe a müemlékvédelemben. Pécs,1940. 81 l.

Pécs müemlékei MDK

Napoleon katonái emlékoszlopa Pécsett.

Fénykép repr.

Vasárnapi Ujság 1908.23 szám,472 l.

Pécs müemlékei MDK

A pécsi Székesegyház Muzum létrejöttét Gerecze Péternek köszönheti. Könyvet irt a Sz. egyházról.

Gosztonyi Gyula: A mérnök szerepe a müemlékvédelemben. Pécs, 1940 74 l.

Pécs müemlékei MDK

Napoleon katonái emlékoszlopa Pécsett.
Kilátás az emlékoszloptól a város felé.

Fénykép repr.

Franciák Magyarországon c.cikk

Vaárnapi Ujság 1908, 23 szám, 473 l.

Pécs Müv.é. 19.2.

Rajztanárok. l. Pfilf, Hochrein, Tirtzka.

A Pécsi Képzőművészek
és Műbarátok Társasága.

* **(Képkiállítás Pécsett.)** A *Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága* az oltani Katolikus Kör dísztermében őszi kiállítást rendezett, mely vasárnap délelőtt nyilt meg. A kiállítás iránt a pécsi közönség nagy érdeklődést tanusít.

Budapesti Hírlap, 1928. dec. 4.

M.D.K.

A pécsi szláv ötvösök céhlevelének részlete.
fekete repr. 268.o.

Somogyi Árpád: Pécsi szláv ötvösök a XVII-XVIII. században és céhlevelük. 268.o.

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve,1965.Pécs,1966

Pécsi müemlékek MDK

Pleidell Ambrus az egyik sirkamrát a mai Irányi Dániel térre helyezte át.A sirkamra a Svitovszky-téren került elő.

Gosztonyi Gyula:A mérnök szerepe a müemlékvédelemben. Pécs,1940. 67 l..

Pécsi müemlékek MDK

Haas Mihály a szabadságharc pécsi belvárosi ple
bánosa,majd szatmári püspök a pécsi mozaikpad-
lókról,romao kőhid-maradványokról,falakról irt.

Gosztonyi Gyula:A mérnök szerepe a müemlékvéde-
lemben. 1940,Pécs. 69 l.

Pécs müemlékei

MDK

A székesegyház népoltára,lépcsőzet a főoltárhoz.Fénykép repr. - Főapsis.Püspöki és kanonoki székek.Fénykép repr.

Vasárnapi Ujság 1891,25 sz. 4o4 l.

MDK

Pécsi müemlékek

Pécs müemlékeiről az első meghatározást az a római tisztv.irta,aki Antonius Itinerariumaban Sopianaeról megállapitotta a római hadi és keresk. utakkal való kapcsolatát és menetrendbe rögzitette.

Gosztonyi Gyula:A mérnök szerepe a müemlékvédelemben.Pécs,194o. 62 l.

Pécs 1664 - ihi ostroma

kepe repr.

Világi: Magy. nemzet

tört. VII. ~~[illegible]~~ 186. l.

Pécs-belvárosi templom
(„török eredetű")

Gosztonyi Gyula dr:
A „török eredetű" pécsi belvárosi templom műemléki feltárása.
Építészet. 1941. 3. k.

Tervrajzokkal és alaprajzokkal illusztrálva.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pécs felégetése

1663. ban

Egykorn metszet

után

repr.

Szechy Károly

Gróf Zrinyi Miklós

1620–1664. V. k.

M. Tört. Elektr. Bp.

1902. 71. l.

Megjelent Ortelius

Redivivus et Continu-

atus. Frankfurt 1665.

II. k.

154.

S.O.

M. kir. postatakarékpénztári csekkszámla
Filmkölcsönző osztály 7653. Egyéb 35.710

LM BUREAU A. G. ~~ HUNGARIAN FILM AGENCY
YVES KÁLMÁN-KÖRÚT 15. TELEFON *146-346
EST, IV. POSTAFIÓK 19
~~
TCA 5-7. TELEFON: *145-510, 56-os és 57-es m. á.
I-UTCA 25. TELEFON: *145-510, 60-as és 172-es m. á.
ERZSÉBET-KÖRÚT 45. TELEFON: 222-098 és 222-099
ET. VII, NYÁR-UTCA 7. TELEFON: 423-252

Budapest, 194 3. jun. 30.

ámla

Számla száma F/682.

országos Bizottságának,

Budapest.
Hőgyes Endre u.10.

alapján

Teljes tisztelettel
Magyar Film Iroda rt.
fényképosztály
Hiess István s.k.

	Egységár	Összeg	Összesen

Pécs astroma
1664-ben

képe repr.

Bubeller
165. l.

Szöveg 281, 282 l.

Pécsi székesegyház

Szatmári György pas-
toforiuma

kéjl repr.

Tóth-Szabó Pál:

Szatmári György
prímás (1457–1524)
Magy. Tört. Életrajzok.
Bp. 1906. 64. l.
utan

ának

udapest

<Pécsi nékeseghász>

Hampel József:

A < > Arch. Ért

1891. 289–295. l.

Pécsi vetkeregyház

csod
z
Csányi műemlékvesz

18, 19, 48. l.
kéjiekkel.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pécsi székesegyház

Forbát Alfréd:

A pécsi székesegyház
Szathmári-oltára
Arch. Ért. 1918-1919
42-56. l. Egy kép-
táblával.

Pécsi műemlékek

l.

Kiss. Pécs.

Ajtay *József* (* 1876). Közigazg. bíró és publicisztikai író. Foglalkozott a nemzetiségi kérdéssel és a választói jog kérdésével, újabban pénzügyi és gazdaságpolitikai kérdésekkel.

Ajtókopogtató. Vasból v. bronzból készült gyűrű- v. kalapácsalakú ajtóvasalás, melyet oly célból erősítenek az ajtószárnyra, hogy azzal zörgetni lehessen.

Ajtony (*Ohtum, Achtum*). Sz. István korában a Maros alsó folyásánál lakó nemzetség feje. 1028. fellázadt a király ellen, aki Csanádot kiűzte ellene. Csanád legyőzte és megkapta birtokait. A név török eredetű, jelentése a. m. arany.

Ajulás. Hirtelen beálló, gyakran szédülés által megelőzött öntudatlanság, leginkább az agyvelő vérzéses megbetegedése következtében.

Akácia. A pillangósok közé tartozó É.-Amerikából származó *Robinia pseudacacia*, mely nálunk teljesen meghonosodott. Kitűnő homokkötő, faja jó tűzelő- és szerszámfa; fürtös virágzata első rangú méhlegelő. A növénytanban *Acacia* néven ismert növények aprógömbös sárga virágcsomókkal jellemezhetők; egyik-másik fajt nálunk, mint *mimozát* árulják.

Arábiai akácia.

Akadályverseny. Lóversenyek az a fajtája, melynél a pályán vegla vágtatási természetes v. mesterséges akadályok nehezítik.

Akadémia [gör.). Eredetileg Platon bölcseleti iskolája, ma v. főiskola, v. tudományos társaság. Tudós

hajtásának törvényes módja. A. útján történik a halálbüntetés végrehajtása hazánkon kívül még Angliában, Ausztriában, Bulgáriában, Oroszországban.

Akatholikus (gör.), nem katholikus keresztény.

Akbar (arab). 1. Allahnak egyik jelzője (u. a. mint *ekber*); a legnagyobb. 2. (v. Személynév, melléknév. Pl. Dzselál-ed-din Mohammed, a legkiválóbb nagymogul (1556—1605).

Akcentus (lat.). Ékezet, hangsúly.

Akcidentalis (lat.). Lényegtelen. Ellentéte: esszentialis, lényeges.

Akiba ben József (József fia Akiba (* Kr. u. 50?). Hírneves zsidó törvénytudós, akinek jelentékeny része volt a zsidók szent könyvének, a Talmudnak kiépítésében.

Akkad. Sumer nyelven Agadé. Az Eufrát balpartján fekvő ősi északbabiloniai város, amely i. sarrukéntől (2684 Kr. e.) alapított első nagyobbszabású mezopotámiai sémi államalakulat, az ú. n. A. (v. Agadéi) birodalom (2684—2188 Kr. e.) székhelye volt. Mint politikai-földrajzi elnevezés szemléletvén a róle nevét első Sumerföldet, idők folyamán faragadt az Akkad birodalom vezetőrétegét alkotó sémi népre s ennek nyelvére. Az „A. nyelv" elnevezés tehát Mezopotámia első sémi hódítóinak nyelvét jelenti, szemben a nem sémi sumer nyelvvel.

Akklamáció, l. *Acclamatio.*

Akklimatizáció. Trópusi meleg és forróégövi növényeknek a mi éghajlatunkhoz szoktatása; nálunk gróf Ambrózy-Migazzi István malonyai és jelli parkjában örökzöld növényekkel. Az állatok közül könnyebb a melegvérűek A.-ja, mint a hidegvérűeké; könnyebb a fogságban, mint a szabadban; nagyobb tömegekkel, mint kisebbekkel. Az A. mindig átalakítja többé-kevésbbé az illető állat- v. növényfajt.

Akkomodáció, l. *Alkalmazkodás.*

Pécsi ref. templom

képe repr.

Kiss Pécs

15 l –

Verbőczi-emlék, alsópetényi

VIII. 194.

Arzt János György, f. 1768-1772.

Arzt Károly, f. 1774.

~~Artt l. Artzt.~~

Asmer Ferenc, rm. 1742-1796.

Asmer Lipót, rm. 1776-1778.

Assinius, ö. 1558.

~~Asswer l. Asmer.~~

Asztalos Antal, ö. 1569.

Asztalos György, ff. 1628.

Asztalos Imre, f. 1735.

Asztalos István, f. 1735.

Asztalos János, f. 1642.

Asztalos József, f. 1768.

Asztalos Lőrinc, f. 1765.

Asztalos Mátyás, ö. 1576-1585.

Asztalos Péter, ö. 1577.

Asztalos Sándor, f. XIX.

Athanár c.

Attavante, m. 1452-1517.

Pécsi első [illegible]

l.

Szabóárpép

27. l.

Pécsi őskeresztény
cubiculum

l.

Egyházm. Lap
I. 327. és köv
l.
képekkel

Pécs műemlékei

Kis Pécs

Vallás- és Közokt. minisztérium

VIII. 228.

Pécsi vár

Török Gyula dr

Pécsi utmutató
Pécs 1943. 181,
182
183
184-l.

NEMZETI SZALON MŰVÉSZETI EGYESÜLET

1936. MÁJUS HÓ 24-TŐL JUNIUS HÓ 1-IG.

Pécsi ókeresztény cubiculum

PÉCS

ókeresztény cubiculum

G: A pécsi székesegyház. VV 1869, 585-586 l

Pécsi nékesegyház

PÉCS

Gréhesegyház

Képe VV 1869, 585 l, 589 l.

Pécsi székesegyház

PÉCS

Székesegyház

G: A pécsi székesegyház. VV 1869, 585–587 l.

Pécs nákeseggyhár

PÉCS

Grékeseggyhár

B. V: Pécs és vidéke. VV 1866, 165 l.

Pécsi mérescsyhár

PÉCS

Grékeszegyház

V. I: Pécsi emlékeimből. VI 1880, 654 l.
(képe 656 l)

Pécsi székesegyház

PÉCS

Székesegyház

Az orsz. ~~magyar~~ régészeti tárzulat... VV
1881, 220 l.

PÉCS

Irgalmasok tulma

Pécsi irgalmasok temploma

Képe VV 1880, 653 l.

Pécsi mecset – tanyhom

PÉCS

Mecset-tpl

V. I: Pécsi emlékeimből. VV 1880, 654 l.

PÉCS

Mecset-templom

B. V.: Pécs és vidéke. VV 1866, 165 l.
(Képe 165 l.)

Pécsi műemlékek képeslapon

PÉCS

Mecset-templom

Zombory Gusztáv: A pécsi parochialis egyház. V 1865, 408-9.

Pécsi ötvös céh

szabályai. A céh
másolata. Hitelesítette
Buda in Zemneg kamarai
tanácsos. 1714. sept. 6.
Nemet - latin. 2-r -

Nemzeti Múzeum levél-
tára. Nagyobb céh-
iratok

Romhányi

281. l.

VIII.

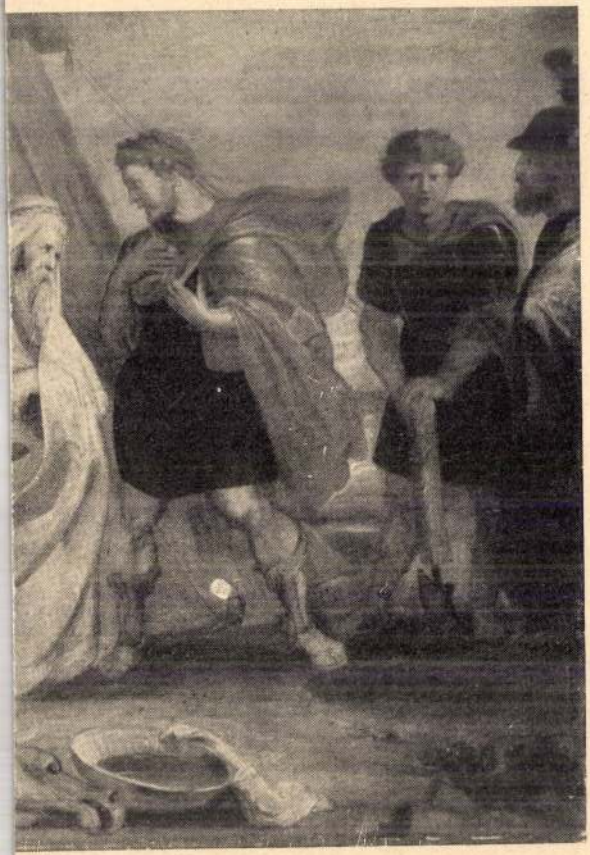

Pécs műemlékei

Gosztonyi, Dr Ing. Arch.
Julius: Altchrist-
liche und mittelal-
terliche Kunstdenk-
mäler in Pécs.
Pécs 1941.

Roma

Fraknói – Iván

Toth, Zadislao: La recente storiografia ungherese
Corvina, Anno II, Vol. III – 1922, 120 t. – 121 l.

Pécs műemlékei

Gosztonyi Gyula =

Pécs törökkori viz-
vezetéke

Pécs, 1941

PADUA

Dóm: Hagy reliefvárein

Moschetti, Andrea: Il tesoro del Duomo di Padova.
Dedalo, VI – 1925/26, 277 – 281 l. (Képe 277 előtt,
278, 279 l.)

Pécs vára

Baranya vm.

Luk Podr.

III. k. 678. l.

al

peres ellen, ennek

összes

ingóságaira

elrendeltetik, és annak az 1881: LX. t.-cz.

értelmében

Dr. Takács Sándor felperesi ügyv.

vagy helyettese közbenjöttével

leendő foganatositása végett a II.III.pld.

a bpesti I. III. ker.kir.jbg.

megkerestetik.

Miről

végrehajtató czég

je

ügyvéd által első példányon értesittetik.

Kelt Bpest 1906 május 19-én.

Budapesti VI. Ker. Kir. Járásbíróság

kir. albiró.

Ingókra vezetendő kielégitesi végrehajtás elrendelése.

(1881: LX. t.-cz. 11. §.) Kiadvány.

Pécsi nékesegyház

Szönyi Okó: A pécsi püspöki nyomdakötára.
Pécs 1906.

1939.év
előirányzott: 162 tényleges: [illegible]
lőirányzat Zárószámadás
szerint
72.71o.- P 344.984.22 P

ndelkezések következtében a
látoztuk, mind a vakvégek meg-
. A tolózárakat csak a legszük-
évben megkezdett házicsap-cse -
tást és szerelést a nyári hóna-
javitási munkáknál az asztalt-
yzatnál is jobban csökkentek, mi-
ozóval végeztettünk.

Pécs műemlékei

Henszlmann Imre:

Pécsnek középkori régi-
ségei
Magyarország régiszeti
emlékei Bp. 1869.

Az 1938.évben 164.596.95 P

az általános részben indokoltuk.

2.Alrovat. Munkabérek.

Létszám:

1938.év
tényleges: 84

E

1

Több: 2o.666.66 Pvel.

Az 1938.évben 197.898.22 P

a foglalkoztatott munkások létszámának

3.Alrovat. Anyagszükséglet.

E

8

Kevesebb: 3.oo2.73 Pvel, a

felelően. Az 1938.évben 2.186.33 P vol

Pécsi székesegyház

pastoforiuma

1507

Szakmáry György pus-
pök rendelésére ké-
szült -

erod

z

Dívald Magyarův emb.

185. P.

BUDAP
11 XII. 25
62

Pécsi belv. plébánia

templom

Pécsi belvárosi plébánia (lebontott) (faragvaingai VI. 171. –) stuccodisztitési VI. 171

Mur. és Kiz. Ért

< Pécsi püspöki kőtára >

(múzeum

Dr Könyi Ottó:

A < 7. Pécs 1906.

Tom. Gerecze Péter dr.

Arch. Ért.

1907. 81–85. l.

be a kormánnyal, hogy megállitsam azon az uton,
elyzethez és az áldatlan belpolitikai zavarokhoz
viselőház feloszlatása előtt kiléptem a kormány

aggodalom és választóim ezreivel való személyes
izdjek a kormány politikája ellen, mely a nemzet
dasági megélhetést veszélyezteti.
na eszme szolgálatában, mely egyedül vezetheti
és

ius zászlaját a fővárosban!
rályért, Hazáért"

Pécsi nőrescegyház

l.

Szabóárpép

52 – 76. l.

számos képpel

Pécsi püspöki múzeum
kéziratára

Dr Szőnyi Ottó válasza
és dr. Gerecze Péter
viszontválasza.
Arch. Ért. 1907.
175–179. l.

kben a történelmi órákban. Pegyvertársam a le=
klós, aki félországot hódított meg a nemzeti nép=
yvertársam minden jóérzésű ember, aki rendet,
és kalandmentes külpolitikát akar.
nhez, jóakaróimhoz. Szeretettel hivom őket, csat=
. Én becsületes iparkodással szolgáltam minden
ájáért, küzdöttem a panamák ellen és segítettem
em tehát a főváros közönségétől, hogy segítsen

ne és bizalom fűz hozzám: **ne írjon alá senki=**
a nem jönnek olyan ajánlási ivvel, melyen
erepel.

a sorsdöntő választások előestéjén

Payr Hugó.

Pécsi bazilika

Izsák áldása, vésett, egykor mozaikos kőlap. XI. n.

Repr.

Divald Magnuvenul

30. l.

A megvakított Sámson története, ködombormű XII. n. Repr.

u. o. 31. l.

1132

Pécsi bazilika és kriptájának alaprajza

Repr.

Divald Magyarország.

27. l.

Pécsi bazilikából

domborúsverkőkeret-

töredék

XI. sz.

Repr.

Dívald Magyrúsvend

22. l.

ıischen Hochschule, deren Geschichte
Vergangenheit aufweist, die sehr ge-
begrüssen.

›sichtigt die Fachabteilung für Archi-
n Arbeiten der Studenten zusammen-
ıd zur Erinnerung hieran veröffentlicht
aus den ausgestellten Plänen, zugleich
ı bekanntmachen, nach welchen die
ıen Hochschule stattfindet.

Hochschule wünscht, den aus allen
beehrenden Kongressmitgliedern Be-
auch auf dem Gebiete der Bildung der
die Schicksalsschläge des Weltkrieges
ızeitig über unsere zielbewusste Vor-
eine bessere Zukunft!

ıl Congress of Architects to be held
in Budapest, the capital of Hungary,
nt of Architecture of the Royal Hun-
s back to a past of more than half a
e the Members of the Congress.

Technical High-School avail itself of
ork accomplished by the Department
of its Students, and in remembrance

Pécsi egyetem, régi

Gerecze Péter. A pécsi egyetem helye és címere. (Egyabrával) Arch. Ért 1904. 193–195. l.

-.-	113.48	42.64
-.-	-.-	175.64
5.036.-	-.-	5.081.45
4.051.-	-.-	4.165.28
0.000.-	8.139.18	31.228.11
1.800.-	3.799.32	2.339.06
850.-	7.808.60	.940.-.
1.500.-	9.652.08	4.388.58
1.000.-	12.539.10	10.569.30
6.000.-	16.000.-	10.000.-
4.000.-	2.400.-	3.000.-
-.-	1.000.-	1.000.-
-.-	400.-	400.-
-.-	700.-	700.-
300.-	300.-	300.-
300.-	200.-	200.-
3.100.-	43.191.18	30.557.88

Pečsi postapalota

Gerecze Péter dr.:
A pečsi postapalota alatt kiásott régi falak. (Négy ábrával.) Arch. Ért. 1904. 322-325. l.

lőirányzat	Zárószámadás szerint	1938.évi zárószámadás szerint
3.1oo.-	43.191.18	3o.557.88
-.-	1.ooo.-	1.ooo.-
-.-	17.168.2o	-.-
-.-	3.5oo.-	-.-
-.-	6.ooo.-	-.-
4oo.-	4.49o.17	2.387.93
3.5oo.-	75.349.55	33.945.81
7.5oo.-	7.ooo.-	6.65o.-
o.2oo.-	23.643.99	18.328.83
1.212.-	1.234.22	1.22o.o8
3.25o.-	-.-	3.o66.8o
7.618.-	26.77o.22	43.573.73
-.-	5.181.51	-.-
3.ooo.-	4.332.86	9.747.35
o.618.-	36.284.59	53.321.o8
5.5oo.-	5oo.-	852.-

1561. HAMEDAN FUTÓSZŐNYEG, négy Medaillons. XIX. Jh. 455×100 cm.

1562. HAMEDAN FUTÓSZŐNYEG, hasonl lich dem Vorigem. XIX. Jh. 465×1(

1563. PERZSA FUTÓSZŐNYEG, cipruszd teppich, mit Cypressen und Tiere. X

1564. HAMEDÁN FUTÓSZŐNYEG, barna Spiegel braunes Gittermuster. XIX.

1565. SZAMARKAND IMASZŐNYEG, öt Nischen. XIX. Jh. 200×95 cm.

1566. KIS BOKHARASZŐNYEG, halvány blasse Farben. XIX. Jh. 135×105 c

1567. JOMUD-TÁSKA, rozsdavörös alappa

1568. LADIK IMASZŐNYEG, vörös imafü nische. XIX. Jh. 208×105 cm.

1569. ANATOL-IMASZŐNYEG, vörös ima 156×96 cm.

1570. SZUMAK-SZŐNYEG, fehér tükréber weissen Spiegel Rosetten. XIX. Jh.

XVIII. Jh. 190×125 cm.

krében nagy rozetta. XVIII—XIX. sz. — Bergamoteppich,
e. XVIII—XIX. Jh. 140×100 cm.

rajzzal. XIX. sz. — Knüpfteppich, mit gestreiftem Muster.

vörös fülkével. — Gebettepich mit zwei Säulen, die Gebet-

fülkével, zöld boltmezővel. — Anatolischer Gebettepich, mit
162×120 cm.

rati rajzzal. XIX. sz. — Grosser Ferahanteppich, mit herater

glavörös tükrében indás disz. XIX. sz. — Grosser Kirman-
Rankenmuster. XIX. Jh. 380×285 cm.

arna alpon erdélyi rajz. XIX. sz. e. — Anatolischer Teppich,
Muster. Anf. XIX. Jh. 175×132 cm.

i tükörrel. XIX. sz. — Persischer Laufteppich, mit gelbem

sdisszel. XIX. sz. — Kasak Laufteppich, mit Cypressen-

Pécs török emlékei

lásd

Szabó Károly:
A török Pécs 1543–
1686. A város
története – Pécs
1941.
118 l. 12 t.

Bübájosok. és boszorkányok Komárom vár-
megyében IX. 181.

Pécsi székesegyház

és a város egyéb műemlékei

Gosztonyi Gyula:

A pécsi szent Péter
székesegyház eredete.

Pécs 1939.

Id.

Pécsi romaikori
emlékek

l. Ger MRE 834. l.

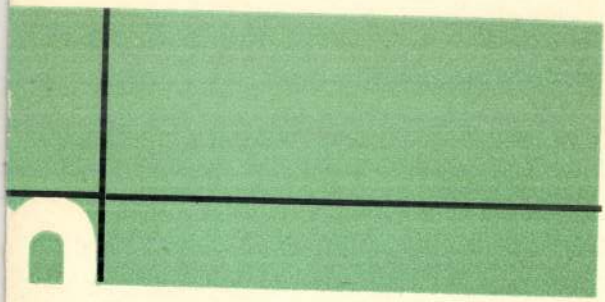

AGYAR LAJOS

ZÍJ- ÉS MŰSZAKI BŐRÁRUGYÁR
VÉNYTÁRSASÁG BUDAPEST

ATONA JÓZSEF U. 9-11

NYCÍM: MAGYARSZÍJ. TELEFON: T.137-00

ıc (Biró-nyomda)

Pécsi székesegyház

Zelesny K. A pécsi
restaurált székesegyház
fényképalbuma
Pécs, c. n. 100 fl.

L a kik terden alól vannak ábrázolva.

...nöglete asztalnál négy idősebb hölgy
...issé jobbra néz és a treff-ötöst játszsza
...ilő pedig figyelve lesi, hogy a jobbra
...ő asszonyság mit fog majd ráadni.
...hát visel és tagjai körül kettő csiptetőt
...tt égő petroleum-lámpa lóg; a háttér-
...leány kávés-cseszét visz kifelé; a fal
...és balra a falon keretes kép lóg. Jelzése
...m."

...z: 98 Jm.
...g sz. leirattal. Ára 300 frt.
...delettel L az Aradi Muzeumnak ~~adatott át~~ (223/99
...és az erre vonatkozó jelentést (241/99) Andomá-
...-diki 36384 sz. leirat. (461/99).
...: IV. 6-án (14/99) és az elszámolás elfogadta-
...29855 sz. leirattal (277/99)

Vid. Muz.

Pécs, székesegyház

Schäfer, Dr Georg:

Der Dom zu Fünfkirchen. Zeitschrift für bildende Kunst. (Leipzig) 1892. evf.

Mittheilungen der k. k. Centralcomission. Wien. III, XIII. XIV. XV. kotet

lja, ~~midőn~~ a nászmenet ~~a~~ nek templomba in-
deles. hár udvarán, balra, a czigányok előtt,
erében félig telt boros üveggel; középült a
ek egyike hátra néz és a felkoszorúzott menn-
dővel és virág-csokorral; jobbra, a lakodal-
a násznép vette körül és ~~kik~~ ~~körül~~ a két
élyt jó tanácsokkal látja el. A menetet
om ~~fiú~~ gyerek, kiknek egyike a ~~[illegible]~~ keritésre is felmá-
gy asszony, ki hogy jobban lásson bal
ó egy fiú, a ki kezeit ~~[illegible]~~ zsebre ~~[illegible]~~ dugta
leány~~ny~~ megy és földre ült fuicska nézi. A hát-
ár és a fák koronáin túl a kőség tem-
A derült égbolt könnyen felhőzött.

87 cm.
sz. leirattal. Ára 1200 frt.
IV. 6-án (14/99), az elszámolás elfogadva.
sz. leirattal (277/99)

< Pécs. műemlékei >

Gosztonyi Gyula < >

A szigeti kapu kör-
nyéke Pécs, é n.

fd.

Pécs műemlékei

Gerecsényi Gyula:

Pécs a XVII. században.

Pécs [1938]

〈Pécs műemlékei〉

Gosztonyi Gyula:

〈7〉 A pécsi ókeresztény temető.

Pécs, é. n.

fd

Pécsi ágostonrendi

kolostor és

templom

(II. Ik letelepülés.)

Fallenbüchl Ágostr.

187 és kv. Cl.

Pécsi ágostonrendi

kolostor

l. (Ágoston

Fallenbüchel) 57. l.

Pécsi belvárosi
plébániatemplom

Gosztonyi Gyula:
Pécs műemlékei –
A városplébánia építés-
története. Pécs é. n.
(1942?)

Pecsi belvárosi

rk. templom

kéje repr

Kiss Sikl kath. Magy

703. l.

Nagyságos

Dr.SZENTIVÁNYI GYULA urnak

a Müemlékek Országos Bizottsága titká

Feladó:DR.ifj.Vayer Lajos.Bp.XIV.Aréna-

Pécsi dominikánus

templom és

rendhaz

Németh Béla: A

pécsi dominikánus

ház története.

Hés é?

Pécsi dóm muzeum

Alsáni Bálint
bíboros pécsi püs-
pök síremléke
† 1408

Repr.
Bal XV-XVI. műv
II. 540. l.

Kodrän
Borgoprandr.

<Pécsi dominikánus-
ház története>

Nemeth Béla: < >
Pécs, 1903.

fd.

VILMOS CSÁSZÁR ÚT
32.
ÉS KERESKEDELMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Pécsi irgalmasok

temploma és

háza

képe repr.

Kiss Bikkhath Magy

1099-l.

SALGÓ

Várrom

RMV 12, 96.l

Pécsi Mindszentekről nevezett Középkori

templom VII. 151.

Pécsi Mindszentek-
ről nevezett templom

Mur és Kit Ert

Pécsi régi fatkepek

a) Cubiculum

b) Wekesegyház

c.

Gereczefatképek

489, 490 h.

Kehely aranyozott erüst, lábán Kálvária, Feltámadás és passioeszközök. Romantikus díszű. Maj... Bécsi munka 1858-ból

<Pécsi székescgyház>

IV. FAJÁ

Kövér Béla: A < >

Arch. Ért

1891

289–295 l.

1060. KANNA, fajánsz, domboru és sz
Fayence mit Rokokodekor. Holics

1061. KORSÓ, népies fajánsz, ónfedővel,
— Krug, volkstümliche Fayence,

1062. KORSÓ, fajánsz, ónfedővel, testén
Fayence mit Zinndeckel. Siebenbü

1063. KORSÓ, népies fajánsz, ónfedővel,
volkstümliche Fayence mit Zinnd

1064. KORSÓ, fajánsz, ónfedővel, testén
Krug, Fayence mit Zinndeckel.

1065. KORSÓ, fajánsz, ónfedővel, testén
mit Zinndeckel. Alvinc, XVIII. J

1066. KORSÓ, fajánsz, ónfedővel, testén
— Krug, Fayence mit Zinndecke

1067. KIS VÁZA, keménycserép. Jelezve
Modern.

1068. CSUTORA, keménycserép, szines
Feldflasche, Steingut, mit far

TÓ, szines fajánsz. Holics, XVIII. sz. v. — Tintenbehälter
ce. Holics, E. XVIII. Jh.

szines vizparti tájképpel. Francia, XIX. sz. — Viereckige
. Französisch, XIX. Jh.

emmel, középen két parasztember két ügyvéd jelenlétében
at. Pápa, 1830 k. — Platte, Steingut, mit Figuren. Pápa,

virágos disszel. 2 kanna, 1 cukortartó, 1 öblitőtálka és 6
- Teeservice, Steingut. 2 Kannen, 1 Zuckerschale, 1 Spül-
en. Englisch, M. XIX. Jh.

alaku testtel. Japán, XIX. sz. — Stehlampe. Japan,

IX. sz. — Blumengestell, Terrakotta, XIX. Jh.

ábrázoló jelenettel, nyolcszöges, aranyozott diszü fekete
- Prunkschüssel, Majolika, mit Scene, in achteckigem

k párja, Sámson és Delila jelenetével. Nyolcszöges, ara-
modora. — Prunkschüssel, Majolika, Gegenstück zu Nr.

na-keménycserép, tojásdad testén szines jelenet, számos
grosse Sacumavasen, Steingut. Japan, XIX. Jh.

Pécsi székesegyház

Gerecze Péter: Római emlék-kövek a pécsi székesegyházból. Arch. Ért. 1894. 388–392. l.

Lotz Károly (Karl) (1833—1904).

278. MOSÓNŐK (Wäscherinnen). Jelezv 1927.
Vászon (Leinwand). 27×33 cm.

Lotz Károly (Karl) (1833—1904).

279. HAJÓVONTATÁS (Schiffschleppen
Lavírozott tusrajz (Lavierte Tuschz

Lotz Károly (Karl) (1833—1904).

279a PARASZTLAKODALOM (Bauernh
Vászon (Leinwand). 34×46 cm.

L. S. monogrammista, XVI. sz. **(Monog**

280. MÁRIA MENNYBEMENETELE (
írva (Übereinandergeschrieben).
Fa (Holz.) 134×95 cm.

Lundens, Gerrit (1622—1677).

281. A REGGELI (Das Frühstück). Jel
bizonylatával (Mit Gutachten von).
Fa (Holz). 26×21 cm.

Madarász Viktor (1830—1917).

292. AZ ALFÖLD (Die Tiefebene). Jelez

898).

us „Tausend und eine Nacht"). 1925. aktkiállitás (Akt-

z.): Ligeti A., 1879.

Illusztr. XXII. tábl.

ıe Küste). Jelezve (Bez.): Ligeti A., 1887.

n.

Illusztr. II. tábl.

XVII. Jh.)

(Vision des heiligen Domenicus). Lent a megrendelő neve
Franc. Novatus S. A. Notarius Hoc. Opus F. F. 1634.

1699. IRÓASZTAL d'ófa, szallagos berakásos alacsony fiokos felső részekkel. Magyar intersien auf vier gebogenen Füssen, XVIII. J.

el, mit weisser Marmorplatte, weiss gestrichen, vergoldet.

rokokódiszü számlappal. Barokkstilus. — Standuhr, Nuss-
em Rokokodekor. Barockstil.

rettel. Empire. — Bett, Nussholz, rot gebeizt, mit Bronze-

l, berakott disszel. Magyar, XVIII. sz. — Tisch, Nuss-
arsia. Ungarisch, XVIII. Jh.

nboru lakkdiszitéssel, ferde, felnyitható irólappal. Hollan-
eibschrank, mit reliefiertem Lackdekor, schräger Schreib-

ozott fa, himzett párnázással. Német, XVIII. sz. —
ldetes Holz, mit gestickter Polsterung. Deutsch, XVIII. Jh.
Illusztr. XL. tábla.

tt és aranyozott fa, Louis XVI.-diszitéssel, gobelinkárpi-
l. Egy kanapé, négy karosszék. Louis Philippe. — Salon-
it Louis XVI. Dekor und Gobelintapezierung. Ein Kanapee,
Illustr. XL. tábla.

Pécsi nékesegyház

Gerecze Péter dr: A pécsi nékesegyházban talált római korbeli faragott kövekről. 3 ábra. Arch. Ért. 1895. 73-75. l.

Greguss Imre (1856—1910).

168. IDILL A KUTNÁL (Idylle am Brunn
Vászon (Leinwand). 46×33 cm.

Griffier, Jean (1625—1718).

169. A VÖLGY (Das Tal).
Vászon (Leinwand). 51×68 cm.

Gross Béla (1835—1914).

170. A VERÉB HALÁLA (Der Tod des S
Vászon (Leinwand). 55×42 cm.

Gross Béla (1835—1914).

171. FIATAL LÁNY ARCKÉPE (Bildnis
Vászon (Leinwand). 53×42 cm.

Grund, Norbert iránya (Richtung des), XV

172. PIHENŐ A KUTNÁL (Rast am Bru
Rézlemez (Kupfer). 18×16 cm.

Gubig, I., XIX. sz. (Jh.)

173. A NÁPOLYI ÖBÖL (Der Golf von N
Karton, 23×35 cm.

Guercino, Gianfrancesco Barbieri után más

754).
Jelezve (Bez.): C. d. H.
cm.

40) **modorában (in der Art des).**
)en).

0) **modorában (In der Art des).**
)en).

aus Amsterdam). Jelezve (Bez.): Amsterdam, 1902, Háry.

nis zwei Mädchen)

d. XIX. Jh.).
ildnis des Desider Szilágyi). Jelezve (Bez.): fest. Hatschek,

81.

Pécsi püspöki

Aigl, Paulus:

Historia brevis venerabilis capituli cathedralis ecclesiae Quinque-Ecclesiensis.

Quinque-Ecclesiis.

1838.

Pécsi székesegyházi

Koller, Josephus:

Prolegomena in
historiam episcopatus
Quinqueecclesiarensis.

Posonii
1801.

KIRÁLYI EGYETEMI MAGYAR NYOMDA

31 nap **MÁJUS** 19. hét

4 Vasárnap	Jubilate	*Flórián*
5 Hétfő	V. Piusz	*Gotthárd*
6 Kedd	János aps. e.	*Frida*
7 Szerda	B. Gizella	*Napoleon*
8 Csütörtök	Mihály f. m.	*Gizella*
9 Péntek	N. Gergely	*Gergely*
10 Szombat	Antonin	*Ármin*

Pécsi ötvöscéh

Ötvöscéh, pécsi, pecsétje 1826-ból

VI. 291, 292

Muz. és Kit. Est

Pécsi cubiculum

Dyggve, Ejnar:
Das Mausoleum in
Pécs. Pécs 1933.
Pannonia-Könyvtár
3.füz.

Pécsi Műemlékek

Vörös M. Pécs
(Varoskepek)
1941 v. 1942 2.

Pécsi Hétesegyház

Könyi Ottó: Ásatások a pécsi hétesegyház környékén 1922-ben. Rég. Társ. Évk. II. 1923–26. 172. és kv. ll.

Pécsi török
építészeti emlékek

l.

Gyenthtörökmineml.

319. l.

322. l

323 l.

Tabán (Budapest) VII. 27

Pécsi vékes egyház

kéje repr.

Kisstikl kath. Magy

695. l.

Pécsi szentjárabhegyi

pálos templom és

kolostor romjai

kepe repr.

Kiss Lukkath Magy

700. l.

), heliogravure de Dujardin. *Statue de Voltaire* Houdon, eau-forte de Gery-Richard.

EITSCHRIFT DES KUNST-GEWERBE-EINS IN MÜNCHEN. 1886. 7. és 8. füzet.

eg: Josef Bühlmann. *Die geschichtliche Entwicke-des Mobiliars.* Vortrag, gehalten im Kunst-erbe-Verein. J. Sepp, *Der alte Münster in sobrunn ein Karolingerbau (743—753.) und die t des Steingusses.* Vier Gildelieder. Vom Bücher-: Vermischte Mittheilungen. Képek a szövegen : *Stuhlwerk* aus der St. Michaelskirche in chen. Ende des 16. Jahrh. *Gothischer Plafond,* der Festung Oberhaus bei Passau. *Bestattungs-* des Herzens Weiland Sr. Maj. König Ludwig ntworfen von Fr. Brochier. *Füllungsornamente.* orfen von F. X. Mederer. *Monstranz.* Aus-irt von Andreas Norz in Innsbruck. *Gemaltes* er, Entwurf von Fr. Seitz.

ÄTTER FÜR KUNSTGEWERBE. XV-ik . 8-ik füzet. Szöveg: B., *Ueber Brunnen.* delin Boeheim. *Die Luxusgewehr-Fabrication in reich* im XVII. und XVIII. Jahrhundert. (Schluss) ren. Képek a szövegen kivül: *Zwei Silberteller,* mit Niello und Goldincrustation, der zweite rt und vergoldet Entworfen von Hans Macht.

MDK

Pécsi református templom

A pécsi ev.református egyház uj temploma.
Kép a 622.old.-on.

Vasárnapi Ujság 1907.54.évf. 31.sz. 622.o.

MDK

Pécsi székesegyház

Háry Gyula rajzai. Repr.

Om IV. 161,163.1.

MDK

Pécsi székesegyház

Az altemplom lejárata, a szegények bibliájával
Döre Tivadar rajza.Repr.

Om IV. 337.1.

MDK

Pécsi székesegyház

Háry Gyula rajza. Repr.

Om IV. 335.1.

MDK

Pécsi Székesegyház

A Corpus Domini kápolnájában levő renaissance oltár Cserna Károly rajzolta.képének repro-ja.

Om.IV. 141.1.

Pécsi székesegyház MDK

A püspökséget Szt.István alapitotta,első püspöke 1009-ben Bonipertus.A templomot Péter fejezte be,1064-ben leégett Salamon koronázásának éjjelén.

Gosztonyi Gyula:A mérnök szerepe a müemlékvédelemben.- Pécs,1940. 63 l.

Pécsi székeskegyház MDK

Koller okmányai,képes táblái,feliratismertetései és az első hiteles képe a templom homlokzatáról.

Gosztonyi Gyula:A mérnök szerepe a műemlékvédelemben. 1940,Pécs. - 65 l.

K Pécsi székesegyház

az altemplom lejárata, a szegenyek bibliájával.

Dörre Tivadar rajza

Repr.

Orn IV. 337 l.

SZÉKESFEHÉRVÁR

Sohszögű bástya

Képe VV 1862, 520 l.

K Pécsi székesegyház

Hárry Gyula rajza

Repr.

Om IV. 335. C.

SZÉKESFEHÉRVÁR

Püspöki palota

Képe VV 1879, 317 l.

K

Pécsi székesegyház

Renaissance oltár a Corpus Domini kápolnájában

Cserna Károly rajza

Repr.

Om IV. 141. l.

6885
T. 6449.-

üt jelölték, mig alól a diszes keret-

Viaggio

25 : 31.2 cm.

~~tis Architecton: Milit:~~
~~atis Cosmographiae~~

E
redum
'66.

. 50.~~3 : 57 cm.~~

Pécsi nékosoghai

Hoiny Gyula rajzai

Repr.

Om IV. 161, 163. f.

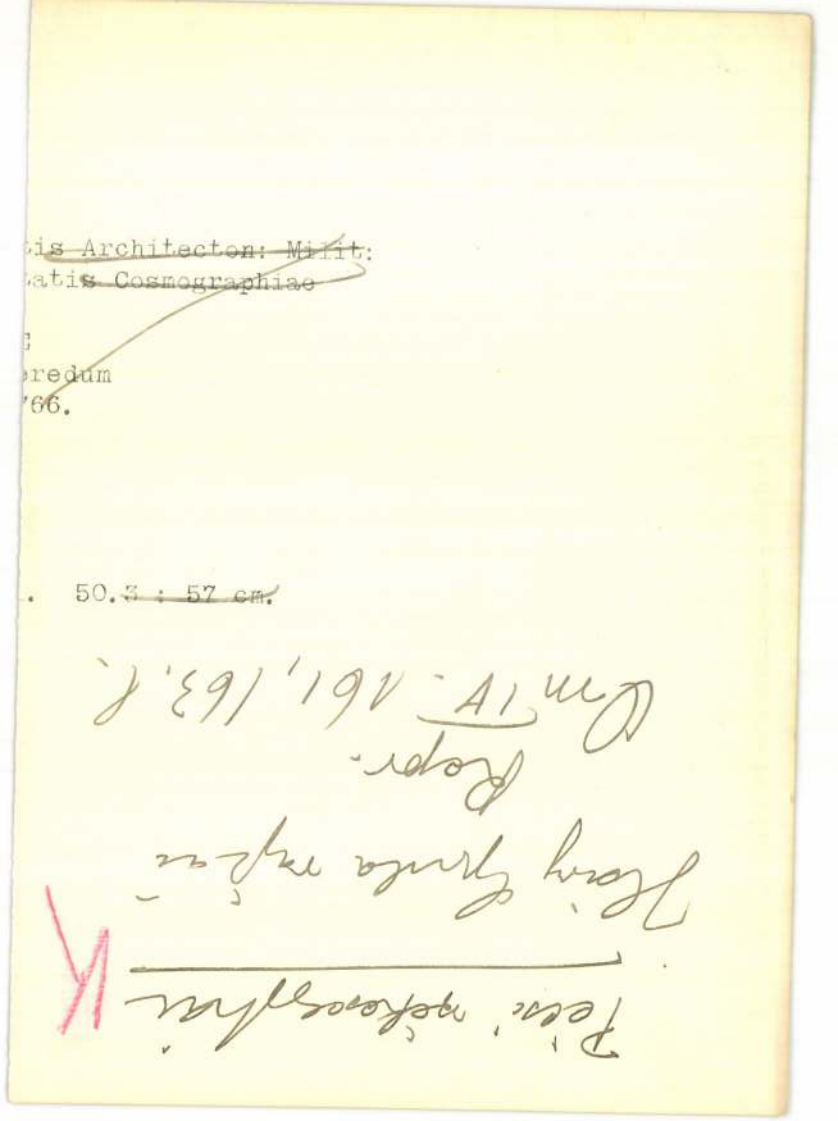

Térkép.

E Cours de Danube jelzé
szes keretben:

TOTIUS
DANUBII
cum
ADJACENTIBUS REGNIS
nec non
TOTIUS GRAECIAE
et
ARCHIPELAGI
Novissima Tabula
ex recentissimus subsidiis
et ad [illegible] Leges Projectioni
reducta
ab
AUGUSTO GOTTLOB BOEHM

Eszterhazi Gyula: Pécs a XVII. században

Kny. Dunántúl
8°, 3K, 12L, Pécs, 1938.

Pécs a XVII. században

Pécs. –

Ókeresztény sírkamara

Dörre Tivadar rajza

Repr.

Orn IV. 103. l.

Térkép.

E lapon fölül az irányt
ben a felirat ez:

I CONTADI DI TRAV
SPALATRO, E MACARSKA,
IL PRIMORIE, E NARENTA,
COLL´ISOLE AGGIACENTI.
Per servire
al [illegible] Volume II. del
in Dalmatzia.

Rm., mér. a vk.

140-95.

Pécs itodalma

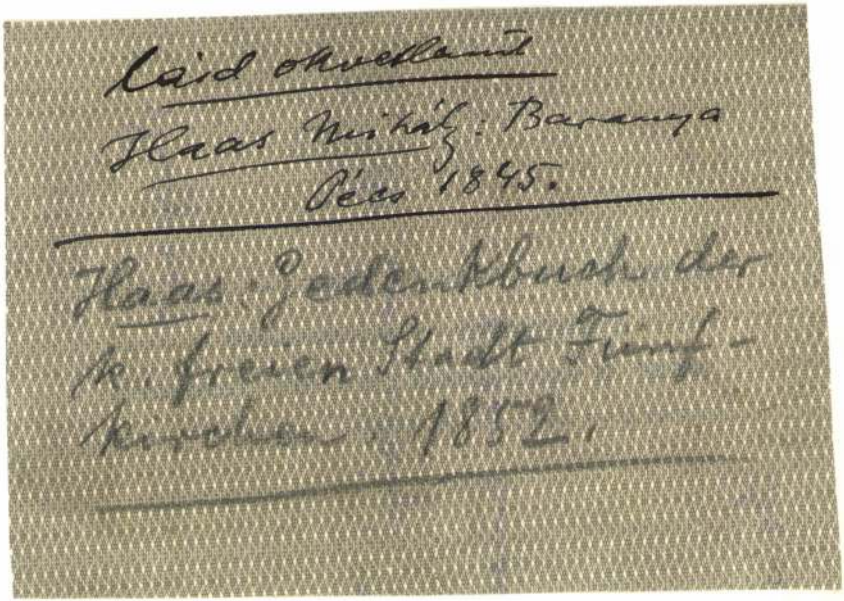

Neuer Markt 2. Előkelő, elsőrangú ház. Lift, telefon, fürdők, éttermek. Sürgöny: Schadnhotel.

*

Bécs. Café Central. I. Herrengasse. Előkelő kávéház, legfinomabb italok, figyelmes kiszolgálás.

*

Bécs. Grand Hotel, I., Kärtnerring Nr. 9. Elsőrangú szálloda. 300 elegánsan berendezett szoba. Fürdőszobák stb.

*

Bécs. Hotel Post I. Fleischmarkt 16. Elsőrangú szálloda a főpostával szemben, a város közepén. Modern kényelem.

*

Bécs. Szent-István-vendéglő, I., Rothenthurmstrasse. Elsőrendű étkező és borház. Tulajdonos: Fritsch Florián.

*

Bécs. Hotel Tegetthoff, I., Johannesgasse No. 23. Elsőrangú minden kényelemmel berendezett szálloda a város központján. Tulajdonos P. Wolfbauer.

*

Bécs. Hotel Kummer, VI., Mariahilferstrasse 71. Kényelmes olcsó szobák. Kitünő konyha.

fölszerelések, irodai ber
delmi és üzleti könyvek

Fiume de la Ville nagy
pályaudvarral szemben.
bák, magyar konyha. Tul

Fiume. Grand Hôtel Bon
zésü új szálloda. Kitünő
ban. Mérsékelt árak. Tulaj

Gardone-Riviera, a Gard
Hotel. Idény szeptembe
világítás, központi fütés.
a házban. Illustrált prosp

Graz. Dr. Hansa Frigye
Modernül, a higienia mi
fölszerelt szanatórium. C
ellátás és mérsékelt díjak.

Pécsi kórházi kápolna
(török mecset)
Cserna Károly rajta
Repr.
Om IV. 155. l.

Térkép.

Az iránytüvel fölül jo

LA HONGRIE
LA TRANSIL
LA VALAC
LA MOLDAV
Par
N. de Fer. Geog
de sa Majesté C
A. PARIS
Chez l´Auteur
du Palais sur
de l´Orloge a
Royale 17

fölül jobbra: 52.
alól balra: Rich.

Rm., mér. a rl. 2

Szn. 147-
642-901-5

Gosztonyi Gyula: Pécsi mesekönyv

16°, K, 56 L, Pécs, év nélkül (1940)

Pécsi mesekönyv

Pécs műemlékei

Henszlmann Imre: Pécznek középkori régiségei I–II, Pécznek régiségei; első és második függelék.

I.–III. kötet

2°, + + K, +372+163 L, Pest, 1869–1873

Pécsi nemet sajtó és színészet:

Kardos Emília:
A pécsi német sajtó és színészet története.
Pécs, 1932. 8r. 156 l.

Megvan könyvtárunkban.

— A pécsi hétkarélyos ókeresztény temetői épület. (Német kivonattal.) *Archaeologiai Értesítő* III. folyam I. k. p. 56—61. 3 kép. 1 [XIII.] t.

1940,

Pécsi ókeresztény temetői kápolna

Pécsi Ötvöscéh

Pécsi ötvöscéh pecsétje 1826-ból

VI. 293.

Múz. és kvt. Ét

Pécsi ötvösek

Pecsét 1826-ból, pécsi ötvöscréhé

VI. 291, 292

Muz. és Kot. Ét

Berkovits Ilona: A pécsi püspöki könyvtár
festett kéziratai és ősnyomtatványai.

(Kny. Magyar Könyvszemle)
8°, 5K, 79L, Budapest, 1937.

Pécsi püspöki könyvtár festett kéziratai

Pécsi püspöki múzeum kőtára

Szőnyi Ottó: A pécsi püspöki múzeum kőtára

8°, 262K, 279L, Pécs, 1906.

Gerecze Péter: A pécsi székesegyház egykori oltárairól és azoknak maradványai.

O, K, L, Budapest, 1897.

Pécsi püspöki könyvtár

Pécsi székesegyház

Gerecze Péter: A pécsi restaurált székesegyház külseje. 8 o, 7 K, L, Pécs. 1888.

Gerecze Péter: Vezető a pécsi székesegyházban. 8 o. K, L, Pécs 1891.

Gerecze Péter: a pécsi székesegyház és falfestményei. Utmutató a templom megtekintésére. 16 o, 0 K, 93 L, Pécs, 1891.

Gerecze Péter: A pécsi székesegyház különös tekintettel falfestményeire. 4 o, 55 K, 282 L, Budapest, 1893.

Pécsi Székesegyház

Gosztonyi, Jules: L'origine de la basilique de Saint-Pierre de Pécs. *Nouvelle Revue de Hongrie* XXXIII. (IX.) évf. LXII. k. p. 376—380. 2 t.

1940.

Röviditések.

Magyarországi idegen-
nyelvű helynevek.

Henszlmann, Emerich: Genesis der Kathedrale von Fünfkirchen in Ungarn.

Kny. Mittheilungen der Central-Commission
4°, 6K, 7L, Bécs, ér nélkül, 1869.

Pécsi székesegyház

Henselmann, Emerich: Die Kathedrale von Fünfkirchen

Kng. Mittheilungen der Central-Commission
4°, 29K, 29L, Bécs, 1868.

Pécsi püspökség

Garay Alajos: A pécsi székesegyház érdekében.

8°, OK, 49L, Szekszárd, 1882

Pécsi székesegyház

Pécsi székesegyház

1940.

Gosztonyi Gyula: Egy dóm életrajza. *Tükör* VIII. évf. p. 321—323. 4 kép.

Pécsi székesegyház

Grőnzi Attó: A pécsi székesegyház leírása az 1882 évi átépítés előtti állapotban.

Közl. Pécs-Baranyamegyei Múzeum-Egylet Értesítője 8°, K.52L, Budapest, 1916.

Pécsi székesegyház

Szőnyi Ottó: Ásatások a pécsi székesegyház
környékén 1922-ben.

Kny. Régészeti Évkönyv
8°, 6K, 26L, Budapest, 1926.

Gozztonyi Gyula: A pécsi Szent Péter székes-egyház eredete

8°, 28K, 296L, Pécs, 1939

Pécsi székesegyház

Pécsi Székesegyház

rect. Vonatk.

Arch. Ért. 1882.
XXXVII–VIII. l.

Pécsi székesegyház

Gerecze P.

A pécsi székesegyház
külseje

Petrik 1886–1900

1804

Pécsi székesegyház.

A pécsi székesegyház

leírása

Petrik 1886–1900

Pécsi székesegyház

Gerecze P.

Verető a pécsi székesegy-
házban

Petrik 1886-1900.

Pécsi székesegyház

Szőnyi Ottó: A pécsi székesegyház és Magyarország műemlékei Szent Mór korában.
Szent Mór emlékkönyv.
295–362. l.

804

Pécsi székesegyház

Az újjáalakított pécsi székesegyház. Képekkel ellátott népszerű templommagyarázó kalauz

Petrik 1886–1900

Pécsi székesegyház

1.

Entz Géza ifj.:

A pécsi székesegyház kinscsinek sorsa.

Pannonia. 1942, 3-4. sz.

Pécs

Székesegyház.

Épült 1150-70.

Felsőolasz-lombard plasztika hatására alakul.

Irodalom

ifj. Dercsényi Dezső: A somogyvári Szent Egyed apátság maradványai. Bpest 1934. 42 és köv. ll.

Pécs

Székesegyház

Alábbi szerző (véleménye, szerint) a pécsi dombornüvek stílusa főjellemvonásaiban az olasz románkori szobrászat legnagyobb egyéniségének, Benedetto Antelaminak köréből származlat, s a pécsi reliefek korát a XIII. század elejére teszi.

Irodalom:

Balogh Ilona: Adatok az olasz románkori szobrászat magyarországi hatásához. Arch. Ért. 1932-33. 110-115. l.

F háromhajós bazilika volt
négy sarokteromzal és al-
templommal.

Φ A székesegyhár régi faragott kövei
ekkor a püspöki muzeumba kerültek, kivál-
nak ezek közül a XII. szból való népol-
tár töredéke. A dóm belsejében van
a Szakmáry fele renaissance pasto-
forium 1506-ból, a Mária kapolná-
ban egy XVI. szteli alabástrom dombor-
mű, a kapolnákban Lotz K. és

↑ A belvárosi plébánia templom
~~[illegible]~~ eredetileg török mecset volt.

JULIUS

7

Pécs műemlékei. A sikeres egyházi a XI. sz.-ban ~~[illegible]~~ épült † 1064. tűn pusztítottak el, a XII. sz. újjáépítették, ~~[illegible]~~ a keresztes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], 1543-1686. [illegible] [illegible] volt. 1882-91. [illegible] Nándor [illegible] Schmidt Frigyes, [illegible] [illegible] [illegible] román stilben restaurál-[illegible]. ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] falképei, a sikeres egyházi [illegible] van a ~~[illegible]~~ a IV. sz. ból való ó-keresztény [illegible]. † A ferenciek ~~[illegible]~~ utcajában ~~[illegible]~~ all a XIV. sz. alapított ferencrendi kolostor 1701. épült barokk templomával. A kórházterén ~~[illegible]~~ levő a Ss. János kapolnát ~~[illegible]~~ minaretes és kupolás török mecsetből alakítottak át. Pécs épületek, mel a vármegyeháza (1731), a ~~[illegible] [illegible] [illegible] (1741)~~ és a [illegible] (1742). [illegible]

Művészeti lexikon 617. l

Pécs

Iparmúvészet

Fabínyi Tihamér.

A pécs i iparmúvészet
fenyeiva. Pannonia.
1936. II. ev. 4-6 z
165-170 l

ra il più vivo entusiasmo hanno poi par
capo delle sezioni giovanili, Simojoki,
ioso, Kares, il quale non ha potuto e=
le nazioni occidentali si sentano pre
o fervore cristiano per proteggere la
suo pseudo cristianesimo.-
amenti programmatici dell'I.K.L. giova
l "Movimento Popolare" è una "Finlan=
interno che di fronte allo straniero".
vi è l'annientamento dello spirito di
'instaurazione di un potere forte e au
a l'organizzazione interna, il sistema
è ora sulla lotta dei partiti, deve
orporativo. Attualmente sedicimila la
organizzazione sindacale lappista; nu
tien conto della forte propaganda
isti nei centri operai, e della recen
fascisti. (I sindacati rossi non con=
). E' prevista l'organizzazione del
o italiano e l'istituzione di contrat
arie categorie.-

o

Pécs

Cella trichora

K. u. IV. szárad

zród
2

Nagy Lajos

Serszent István

I. 118. l.

M

Wiszelingh J. v.

Évzrámok

Pécs

Pécs-gyárvarosi ókeresztény temető

erod

Alföldi András:

A keresztenység nyomai Pannoniában a népvándorlás korában.

Serbent István

I. 156 és Kövll.

Kepekkel

939 JAN 23 21

Pécs

Ókeresztény héroon
(temetőkápolna)
rekonstrukciója

Nagy Lajos. Pannonia
sacra Szerkesztvén

I. 127 l. 128 l.

F8. Tempefői: Budapesten akkoriban. 1848—1849. 9.—

315. Schoen A.: A budapesti Központi Városháza. Bp. 1930. 15.—

303. Siklossy L.: Svábhegy Bp. 1929. 8.—

510. Szendy K.: Budapest története. I—II. Bp. 1942. 60.—

389. Szigeti J.: Budapest Buda, Óbuda és Pest a XIX. század első harmadában. Bp. 1933. 2.—

504. Tanulmányok Budapest multjából I—IX. 76.—
I—VIII. á 8.—
IX. 12.—

190. Tinody Varga L.: Budapest volt házi ezredének a cs. és kir. 82. gyalogezrednek története 1741—1918. Bp. 12.—

365.602. Várady A.: A régi Pest emlékeiből. Bp. 1921. 4.—

EGYHÁZ.

168. Áldásy A.: A görög bucsu a baseli zsinaton. Bp. 1900. [illegible]

216. Ravasz L.: Alfa és Omege I-II. Bp. 25.—

74. Rigault: Historie générale de l' institut des Fréres des Ecoles Chrétien. — L oeuvre pédagogique et religieuse de Saint Jean—Baptiste de la Salle. Paris. 10.—

110. Schematismus cleri archidiocess Colocensis et Bacsion sis 1886. Kalocsa. 3.—

256. Szokolóczy: Tribunal ecclesiasticum fori utrusque patriae quoque legibus accomadatum. Posonii 1762. 12.—

MATEMATIKA.

706. Bachmann: Die Lehre von der Kreist heilung. Leipzig, 1872. 14.—

705. Burkhardt: Einführung in die Theorie der Analytischen functionen einer Complesten Veränderlichen. Leipzig, 1897. 12.—

[illegible]

STORNO MAGÁNGYŰJTEMÉNY
SOPRON, FERENC JÓZSEF-TÉR

Pécs

Dyggve, Ejnar

Das Mausoleum in Pécs.

Pannonia-Könyvtár

3. 4. Pécs, 1935.

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Pécs

Entz Géza ify:

Klímó György pécsi püspök kulturális tevékenysége

Pécs 1940.

Pécs

Kopcsányi Károly:

A pécsi jogakadémia
multja és jelene.
Pécs, 1897

Pécs

Egyetemi könyvtár
176,350. l.
Kép: 99. 17.
Kálvária kápolna
271. l.
Megyeháza 270. l.
Székesegyház
40, 41, 80, 81, 82, 187. l.
Színház 176,348. l.
Városháza 176,270. l.

Zádor-Rados

Pécsi Képzőművészek
és Műbarátok Társa-
ságának története

Első kiállí-
tása Pécsett 1926.

Pécsi Képzőm Társ
1933. május

Beograd
1931

KATALOG

I. IZLOŽBA

Madjarskih slikara i vajara

Pécsi kiállitások

1929. Magyar Festők, Szobrászok, Építészek, Ipar-művészek Társasága Szövetség egyházművészeti kiállitása.

1930. Magyar Művészek kiállitása.

1931. Artes Magyar Mesterek Reprezentativ Csoportja kiállitása.

Emlitve

Pécsi Képzőm Társ

1933 nyár

Pécsi őskeresztény
Kubikulumok

Építő Ipar – Építő
Művészet. 1925. 143. l.

Pécsi ókeresztény temető

Gosztonyi Gyula:

A < >.

Katolikus Szemle

1941. 2. 7.

hier erwehnen wir weiters den rund
National Museum, in dessen Mitte e
Sukykelches erinnerende Pieta-Dars
Ränder mit feinen Filigranemail ve
XV. Jahrhunderts entstandenen Sieb
Stilprägung weisen den selben Typu
Zipsergegend. Die stilistische Einh
ebenso evident, wie in dem Werken
dieser Wechselwirkung, sind die Er
schmiede, von denen der ungarische
Die Zentren der ungarischen Goldsc
vásárhely / Neumarkt, während die
Hermannstadt und Kronstadt wärkten
der beiden erstgenannten Städte fa

Pécsi székesegyház
restaurátiója

Arch. Ért. 1882.
1—14. l.

(1437-től 1888-ig.)

(Pécs-budai kül-
varosi temető)

Szőnyi Ottó: A (
4-r, Pécs, 1911.

Gent (2160)

Szepes Szepetnyi
Elnökségének

Sz.

t 6. átiratára van
teritemi, hogy-amil
gán szóval is jelentet.
I. églói könnyes mes.
költségvetése elfogy.
14./nov. 3 án az a vélek

Pécs belv. rk. templom

A pécsi belvárosi
templom története

Pécs, 1906.

Geist (53)

Pécs középkori régiségei

Hamlmann Imre:

I. Pécsnek középkori régiségei II. Pécsnek régiségei 4-r
372+163 l. Pest
1869-73.

Agent (941)

---

el

zé-

re

<Pécs 1763-ban>

Gosztonyi Gyula:
< > . 8 . r, 16 kép
40 l. Pécs 1944

Gent (834)

tions a été accueillie

Comme suite notre

e permets de vous

int contenant ses publi-

e de le faire parvenir

umaine suscite.

eurs remerciements

e aimable veuillez

inistre, l'assurance

sidération

3/ mai

Sous-Secrétaire

d'...

Pécs a XVIII. szá-
zadban

Gosztonyi Gyula:
A barokk Pécs.
8-r. Pécs, 1942

Gent (830)

zemélyes körülményei olyanok,hogy az
fontolás tárgyává kellene tenni ez
n juttatását;tehát az érintett ingat-
észrevételezőre kedvezőbb helyzetet.
egyedül a pusztazámori rom.kath. plé-
agyobb házhelycsoport alakitására,nem
lan igénybevétele,minthogy Érden nagy-
ált szükségessé.-Minthogy pedig ezen
endelkezések szerint cserekártalani-
ezetten kérte is,s ezen célra helyze-
n a gr.Karátsonyi Jenőné birtoka je-
Országos Földbirtokrendező Bíróság
okból adandó ki,-s az észrevételekben
olyi Imre birtokaiból azért nem,mert
zenek a pusztazámori rom.kath. plébá-
megmaradó birtoktesttől,minélfogva
ásrészt azért sem,mert ezen birtokok
olytán már nagyobb területeket voltak
átengedni,mig a gr. Karátsonyi Jenő-
ni sem váltatott meg.
érdekeltek egyetértésével jelöltettek
területek,e részben bővebb indokolás-

Györgyöt azért utasitotta el az Or-
,mert a 22243/1925. O.F.B. sz. itélet
ási ingatlanokra nem engedélyezett.
ndó,mert a föld átvételére való je-
vezett eziránt kellő időben jelentkez-
azért kellett elutasitani,mert nem
a T.2. §.-ában felsorolt egyik kate-

elkezései annak végrehajtását célozzák

(Pécs műemlékei
A szigeti kapu
környéke.)

Gosztonyi Gyula:
(.) 8-r, 12 kep
31 l. Pécs é n

Gent (832)

<Pécs műemlékei

A várostemplom
építéstörténete.>

Gosztonyi Gyula:

< > 8-r, 34 kép,
54 l. Pécs é. n.

Gent (833)

/.....39...../ pengőt a 127.688

3./ Elhelyezési

/.....77...../ pengőt a 127.688

4./ Kiküldetési

/.....20...../ pengőt a 127.689

pest, 1931. évi .november .

K. Róbert s.k.

. xxxx

A hivatal

mi

(Pécs a XVII. században)

Gosztonyi Gyula.

( ) Kny. Dunai-
tul. 3. kep., 12 l.
Pécs 1938

Gent (823)

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS TANÁCSA.

3700/29 szám.

ngk.1926.

Műemlékek.

Bizott

A világ

emlékü idők hősi ha

lyi tábori püspökse

15 óra 30 perczkor

/:X.kerület,Sirkert

as villamos végállo

gyászbeszéddel egyb

A Kormán

Pécs törökkori vízvezetéke

Gosztonyi Gyula:

( ) Kny Pécsi Múzeum Értesítője. 8-r. 1 kép; 12 l. Pécs, 1941

Gent (828)

Budapest, 1926 október 22.

zágos Bizottsága,

Budapest

---

eséssel fordultunk az arra hivatott
y a külföldet négy nyelven tájékoz-
vétel céljából, naptári megjelölés-
müködésének minden oly eseményét,
not tarthat.- Tudni kivántuk az
k, gazdasági, ipari és müvészeti ki-
imagaslóbb szinházi események, nem-
ptári dátumát.-
kból ugy látjuk, hogy ezidószerint

Pécs épületei

Puskás A.: Jegyzéke a Pécs városában és határában lévő épületeknek. 101 l. Bécs (alighanem Pécs) 1896.

Gont (1838)

nak folyó évi április 16-án 126 sz.-a. kelt
nágunk a legnagyobb készséggel kívánja
bahelyezése céljából szükséges munkák
gyidejüleg Sztehle Ottó müépitész urat a
gy már ebben az évben a templom jó karba-
ényem tünőfélben van, mert már május
a hely szinén még nem jelent meg, hogy a

<Pécs>

Vörös Márton:

<> 16 r. 24 Ecp.
40 l. Bp. 1941.
Gent (2335)

Pécsi széresegyház

Szőnyi Ottó: Ásatások a pécsi széresegyház környékén 1922-ben. Kny. Régészeti Évkönyv. 8-r. 6 k 26 l. Bp. 1926.

Gent (2163)

Tárgy

Kelet

hó nap

Folyó szám

lyreállítása

ámolás
nyugták alapján

	Bevétel		Kiadás	
	korona	fill.	korona	fill.
...ból	500	–		
...iv. ellennyugta	800	–		
...összesen	1300	–		
...lakatos nyugtája			14.	30
...ánum XI) 5-10 ig			479.	00
...et lenedés nyugta			50	–
XI) 12-17 ig			313.	20
XI)			[illegible]	[illegible]

Rigler J. E r.-t. 1904. VII m. sz. 02793.

Pécsi székesegyház

Szőnyi Ottó: A pécsi
székesegyház leírása
az 1882. évi átépítés
előtti állapotban.
Kny. Pécs-Baranya-
megyei Muzeum-
Egylet Értesítője -
8-r. 52 l. Bp. 1916.

Gent (2161)

körokt. ministerium által az
sz. rendeletével a román
etkerett károk és hiányok federé-
annyira igénybe lett véve, hoopy
felett rendelkerünk, kérjük a
ágot, hoopy ezen kiadás, vala-
a jta növények nevezetesen 12 edény
anátfának, melyeket a Lábonos
került a pusztulástól megóvunk,
tal pincréjébe való elhelyezése-
kintalványozni.
ketbéke idejében az általános áta-
tuk el, de jelenleg nem rendel-

<Pécsi püspöki
muzeum kötása>

Szönyi Ottó: A <>

8-r 262 kép, 279 l.
Pécs, 1906.

Gent (2159)

jabb hátorús

vi tizennégy hónap- J e g y z e t.
ge ra ső összege

f. K. f.

6 3.383.32
3 1.166.66
6 2.333.32
5 6.883.30

<Pécs székesegyház egyhori oltárszátra és szobrászati maradványai>

Gerecze Péter: A

<> Bp. 1897

Gent (788)

zoktatásügyi Minisztorium.

A m. kir. vallás- és közoktatás

ügyszám alatt a keb. számv. VII.

deletének másolata:

Utasitom a sz

. . . . . Schulek János mü

részére /:lakik: . Budapest I. Hor

Budapestről Nagymaros-Visegrádra

utazása alkalmával felmerült uti

állitott és számvevőségem által

/:35:/ P H a r m

50

. . . . . fillért a 127.689. szá

(Pécsi székesegyház.

különös tekintettel

falfestményeire)

Gerecze Péter (AL)

4-r., 55 kép, 282 l.

Bp. 1893

Gent (786)

al, hogy ez a burkolat a müemlék
sen összhangban és annak művészi
l távoli tása és megfelelő pótlása
dő szerint keresztül nem vihető.
eljes átalaki tása tervbe vétetett
megfelelő hitelösszeget sikerül a
átalaki tására kieszközölni, ugy
lni.

tember 11.

A polgármester megbizásából:

tanácsnok.

Székesfővárosi házinyomda 1926 — 1207

<Pécsi mesékönyv>

Gosztonyi Gyula: ( )
16-r. 56 l. Pécs
1940.

Gent (826)

a tervezett akcionknak pontos napt
van megállapitva s ennekfolytán a
Minthogy azonban e k
forgalom érdekében teendő ezen fon
arra kérjük igen tisztelt Cimet, h
actiójának pontos naptári megjelöl
megjelölni sziveskedjék, melyre az
Nyomatékosan kell uj
beküldésével az egész ország gazda
jelentős szolgálatot s hogy az adat
igényt nem támasztunk.-
Midőn még arra kérjük
haladott voltánál fogva igen sürgős

IDE

(Pécsi Szent Péter-
egyház eredete)

Gosztonyi Gyula

< > 8-r, 28 kép
296 l. Pécs 1939

Gent (825)

12150/926 I/Dr.P./P.

T.

Müemlékek Ors

A közelmultban megker
helyekhez és igy t. Cimhez is, hog
tató " Esemény Naplónkba" való fel
sel közölni méltóztassék 1927. évi
mely az idegenek érdeklődésére szá
1927. évben tervezett kongresszuso
állitások, tudományos előadások, k
zeti ünnepélyek, sportversenyek na

A beérkezett válaszo

Pécsi őskeresztény és
középkori emlékek

Gerevich, Julius

Altchristliche und
Mittelalterliche
Kunstdenkmäler
in Pécs.
8-r. 21 kép, 40 l.
Pécs, é. n.

Agent (831)

.évi szeptember hó 30.-án
Székács Aladár tanácsvezető helyett:

dr Fürstenwerth

tanácselnök.

Pécsi (Scitovszky-tér
környezetének hely-
történeti vizsgálata)

Gosztonyi Gyula: A

L) Kny. Pécsi
Múzeum Értesítője.
8-r., 6 kép, 12 l.
Pécs, 1941.

Gent (829)

hetne,azonkivül a tulajdonosok s
ingatlan megváltása esetében meg
esetben is megfelelő csereingatl
lan megváltása sem teremtene az
A tárgyalás adatai szerint Érden
bániai alap ingatlana alkalmas n
volt tehát elkerülhető ezen inga
számu házhelyterület kiosztása v
megváltást szenvedő a törvényes
tásra tarthat igényt,s azt kifej
ténél fogva legmegfelelőbbnek ép
lentkezik,azért határozott ugy a
is,hogy a csereingatlan ezen bir
felsorolt Halápy Oszkár s gr. Ká
azok egyrészt jóval távolabb fek
niai alap tulajdonát képező s mé
kevésbé alkalmasak a célra,-de m
a 22243/1925, O.F.B. sz. itélet
kénytelen birtokpolitikai célokr
né érdi birtokából eddig még sem

Tárnokon az összes é
ki a vagyonváltságból a megfelel
ra az itélet nem szorul.

Bojó Jánost s Lózsi
ságos Földbirtokrendező Bíróság
további jelentkezéseket mezőgazd
Göncz György azért volt elutasit
lentkezés határideje lejárt s ne
ni elmulasztotta.Skultéti Jánost
lakik a községben s nem tartozik
goriába sem.

Az itélet többi ren

(Pécsi dominikánus ház)

Németh Béla: A ( ) története. 8-r 8 kép, 76 l. Pécs 1903.

Gent (1655)

V/22.

Cavo fonte Erula e.
Chiese

Pécsi (iparmuvészet
fénykora)

Fabinyi Tihamér:

A pécsi [ ]

Pécs, 1936

8 l.

Gent (640)

Országos Bizottságának

Budapesten

te Templom biztosítási és
kálatok tárgyában, hivat-
ájus hanában tett felter-
en a munkálatok ért járó
gállapítását és az esedékes
t kértem, tiszteletel kérem
tiszteletdíjam végleges

Pécsi wékesegyház

Entz Géza: A pécsi wékesegyház kincseinek sorsa. Kny. Pannonia. Pécs, 1942.

Gent (605)

tetni a „Müemléke
ellenvetés nélkül ten
gyunk reá. Hiszen n
berenderése, az uj ka
sének költsége majd
terhet ró vállainkra.
meglevő adóságunkna
saját megadóztatásun
Méltóztassék gond
megterheltetésecz a m
gyülekezetünknek.
Reményljük, hogy
teljesíttetni fog és a
sík. Ezen reményünkbe
Pesőszinyen 1913 e

Pécsi székesegyház

Garay Alajos: A pécsi székesegyház érdekében.
8-r. 49 l.
Szekszárd. 1882

Gent (736)

PÉCS Csoport

Csete György
Blazsek Gyöngyvér
Deák László
Dulánszky Jenő
Jankovics Tibor
Kistelegdi István
Kovács Attila
Nyári József
Oltai Péter

A Budapest Galéria
tisztelettel meghívja Önt
a Pécs Csoport építészeinek
HAJLÉK
című kiállítására.
A kiállítást megnyitja:
Csete György
1987. december 11-én pénteken
délután 6 órakor
a Budapest Kiállítóteremben
(Budapest V. ker., Szabadsajtó u. 5.)
A kiállítás megtekinthető
hétfő kivételével naponta
10–18 óráig.
A kiállítást Sulyok Miklós rendezte.

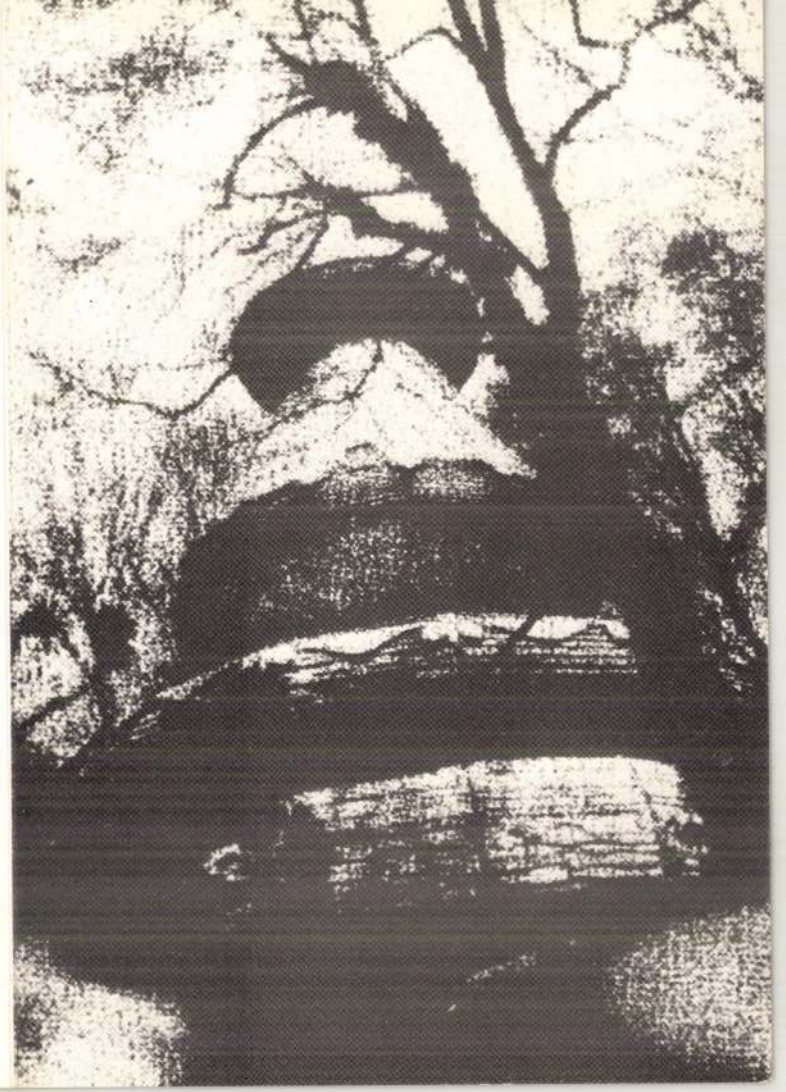

F. k.: Zsigmond Attila BUDAPESTGALÉRIA MAHIR – Zalai Ny. 87 4380 o

Pécsi Építészet Története

A Magyar Építőművészek Szövetsége
a Dél-dunántúli Építész Kamara,
a Pécsi Galéria és a Művészetek Háza, Pécs
tisztelettel meghívja, a

KORTÁRS PÉCSI ÉPÍTÉSZET 1980-1998

– **Pécsi Galéria** (Széchenyi tér)
– **Pécsi Kisgaléria** (Szent István tér 4.)

valamint a

PÉCSI ÉPÍTÉSZET TÖRTÉNETE 1880-1980

– **Művészetek Háza** (Széchenyi tér 7-8.)

kiállításainak megnyitására a Pécsi Galériába (Széchenyi tér)
1998. szeptember 1-én, kedden, délután 5 órára

Megnyitja:
Dr. PÁVA Zsolt
Pécs Város polgármestere

A kiállítások megtekinthetők 1998. szeptember 27-ig,
a galériák nyitvatartási idejében.

PÉCSI GALÉRIA – H-7601 Pécs, Pf.: 162. – T/F.: +36 (72) 315-623

MEGÉRKEZETT 1998 AUG 28
II
PÉCS 1

Loska Lajos
mûvészettörténész

Budapest
Felsõzöldmáli u. 61-65.
1025

III

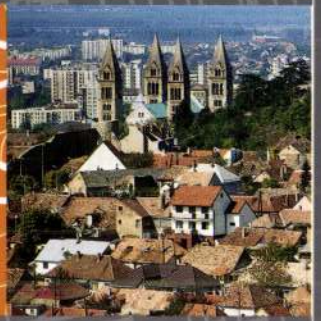

KORTÁRS PÉCSI ÉPÍTÉSZET

1980-1998

Erdei András

Halmos György
Koller József
Péczeli István
Sánta Gábor
Berendi Péter
Füzes Antal
Kovács Attila

Kistelegdi István
Oltai Péter
Jankovics Tibor
Blazsek Gyöngyvér
Deák László
Nyári József
Dulánszky Jenő
Csete György

Dévényi Sándor
Salamin Ferenc
Turi Attila
Szentesi Anikó
Ekler Dezső
Nagy Ervin
Várlaki Erzsébet

Kravár Ágnes
Komjáthy Attila
Sáros László
Gerle János
Koppány Zoltán
Mezei Gábor
Makovecz Imre

Szabó Tibor
Borbás Gábor
Deák Varga Dénes
Kovács Péter
Varga Ákos
Dabóczi József
Gáts András

Lőrincz Ferenc
Szabó Tünde
Kampis Miklós
Egyed Tibor
Szász János
Fülöp László
Callmeyer Ferenc

Thoma Emőke
Taba Benő
Bodonyi Csaba
Koczor György
Bakonyi Tibor
Kőszeghy Attila
Kertai László

Tóth László
Nagy István
Pár Nándor
Zalaváry Lajos
Borvendég Béla
Farkas Gábor
Kerényi József

Borsos József, Sándy Gyula, Tálos Gyula, Komáromi József, Vargha Kálmán,
Thomas Antal, Wellisch Andor, Padányi Gulyás Jenő, Nászay Miklós,
Miskolczy László, Tóth Kálmán, Csaba Rezső, Tóth János, Vargha László,
Nagy Márton, Radó Sándor, Foerk Ernő, Tornaallyai Zoltán, Rácz György,
Undi György, Szeghalmy Bálint, Francsek Imre, Lavotta Gyula,
Kaffka Péter, Irsy László, Molnár Farkas, Lehoczky György, Vakár Tibor,
Bardon Alfréd, Ligeti Pál, Rimanóczy Gyula, Wanner János, Imrényi Szabó Imre

Árkay Bertalan
Debreczeni László
Mende Valér
Málnai Béla
Kaszab Miklós
Tátray Lajos
Györgyi Dénes
Kozma Lajos
Szivessy Tibor

Jánszky Béla
Thoroczkay Wigand Ede
Sváb Gyula
Kertész K. Róbert
Árkay Aladár
Maróti Géza
Medgyaszay István
Zrumeczky Dezső
Kós Károly

Tóásó Pál
Tóth István
Szőke Imre
Nagy István
Lechner Jenő
Morbitzer Sándor
Kosztolányi Gyula
Sebestyén Artur
Hegedüs Ármin
Böhm Henrik
Baumhorn Lipót

Vágó József
Vágó László
Baumgartner Sándor
Körössy Albert
Bálint Zoltán
Jámbor Lajos
Márkus Géza
Jakab Dezső
Komor Marcell
Lajta Béla
Lechner Ödön

A szecesszió, a népi irányzat és az organikus építészet alkotói.

BLAZSEK GYÖNGYVÉR –
DEÁK LÁSZLÓ
5000 Szolnok, Tarló utca 2.

CSETE GYÖRGY
1124 Budapest, Nárcisz utca 48.

KOVÁCS ATTILA
2092 Budakeszi, Rákóczi út 20.

DULÁNSZKY JENŐ –
KISTELEGDI ISTVÁN – NYÁRI JÓZSEF
7621 Pécs, Rákóczi út 1. PÉCSITERV

JANKOVICS TIBOR
8360 Keszthely, Kossuth utca 54.

OLTAI PÉTER
1014 Budapest, Táncsics utca 1. OMF

BUDAPEST GALERIA SZOLNOKI GALÉRIA

A plakát és katalóguscímlap Deák László munkája . A fényképeket Basa János , Berendi Péter , Cseri László, Csete György,Danka István, Erdei András, Litwin József, Oltai Péter, Panyik István, Sellei Sarolta, Zsitva Tibor és Dejori Dietmar készítették.A kiállítást Sulyok Miklós rendezte.Felelös kiadó : Tálas László. Készült a Damjanich János Múzeum Sokszorosító Üzemében , Szolnokon .
ISSN : 0236 7017

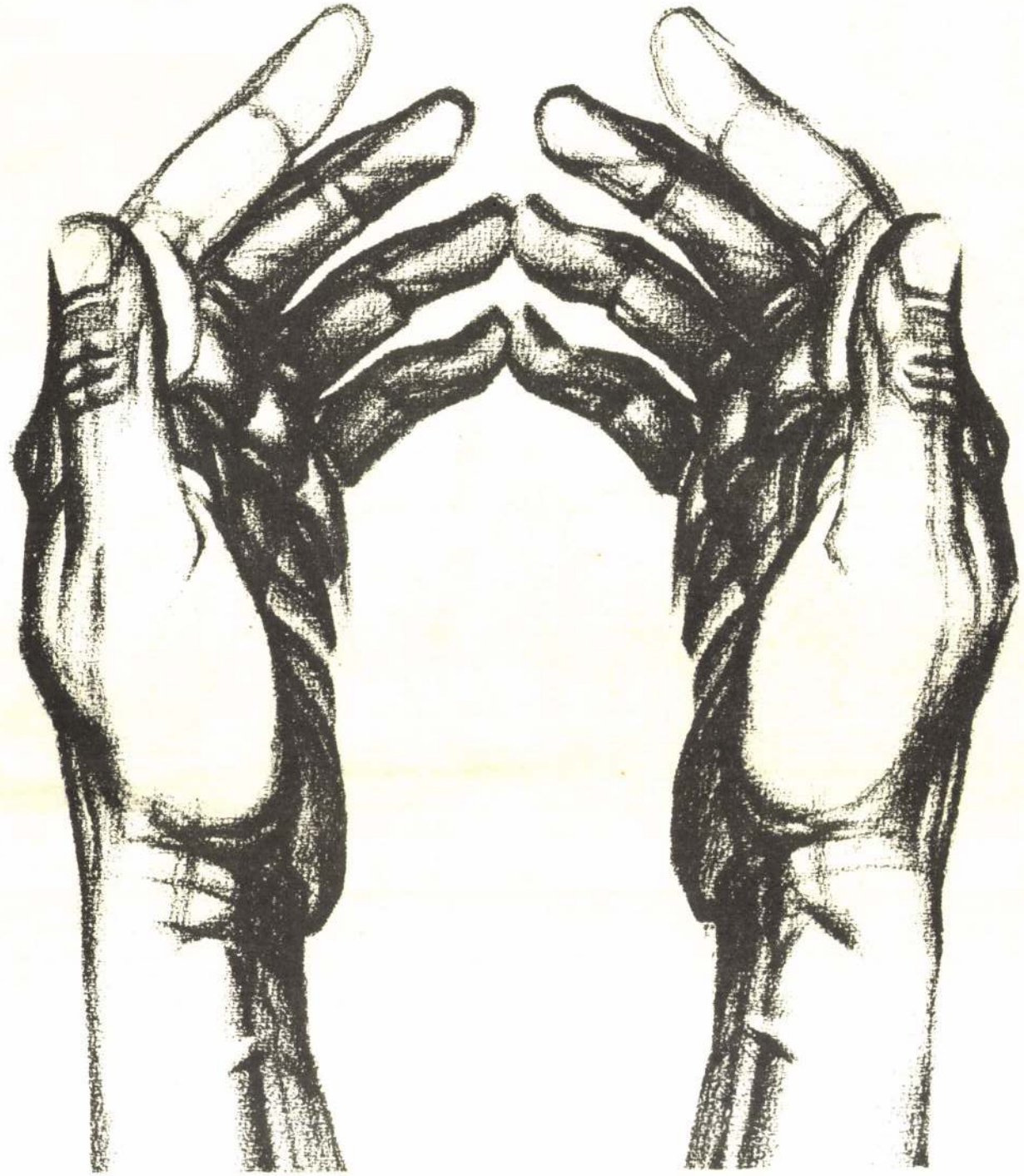

HAJLÉK

A Pécs Csoport építészeinek kiállítása
a Szolnoki Galériában
1989

Az organikus természeti kultúrák, az ősművészet, esetünkben a lovas népek: szkíták, hunok, avarok, magyarok művészete és az ebből sarjadt népkultúra: népművészet-építészet felfedezésével a múlt században indult el a magyar művészetnek és építészetnek az a vonulata, amely az önmagunkra találás öröme mellett az idegen művészeti irányzatok befolyását is módosította, népünk mellett pedig érzelmileg és szociálisan egyaránt elkötelezett volt.

„Magyar formanyelv nem volt, hanem lesz" – hirdette meg programját Lechner Ödön. Követői, majd Thoroczkay Wigand Ede, Kós Károlyék, Medgyaszay István és sokan mások a nemzeti érzéssel telített historizmus és romantika után a magyar szecesszióval európai színvonalú építészetet teremtettek. *„Lesznek akik utánam jönnek"* – jósolta Kós Károly, s valóban, a mozgalom, bár szerényebb keretek mellett, de tovább élt és jelentős szolgálatot vállalt a két világháború közötti időszak építészetében is a szociális gondok megoldásában.

A háborút követően majd húsz éves kényszerű szünet után tört ismét a felszínre (és nemcsak az építészetben, de az irodalomban, a zenében, filmművészetben, a képző- és iparművészetben egyaránt) a századfordulón indult mozgalom új hulláma, amely mindenek előtt hazai értékekre alapoz.

A magyar organikus építészet egyrészt (– százados előzményeit is beleértve –) élesen megkülönböztethető az itthoni, állandóan változó idegen divatáramlatoktól, rövid életű irányzatoktól, másrészt új lehetőséget kínál a megrontott környezet formálásában, s az ökológiai szemléletű, valóban „élő építészet", a „zöld építészet", a „napfény építészete" felé halad. Nem technikaellenes és nem múltba néző, de arra alapozó, embert szerető. Az új jelszó ma az lehet: *„Előre a természet felé!"*

A magyar organikus építészeti mozgalomban Makovecz Imre személyiségének és életművének jelentősége aligha szorul bizonyításra. Vele egyidőben indultak a kecskemétiek és a „pécsi fiatalok", a most kiállító „Pécsi Csoport" tagjai, s később még sokan mások.

1937. Csete György, Dulánszky Jenő, Nyári József születésének éve.
1943. Deák László és Blazsek Gyöngyvér születési éve.
1944. Jankovics Tibor, Kistelegdi István, Oltai Péter születésének éve.
1946. Erdei András születési éve.
1951. Kovács Attila születésének éve.
1956–61. Nyári, Csete, majd Dulánszky elvégzik a Műegyetem Építészmérnöki Karát.
1962–67. Deák is diplomát kap.
1963–68. Jankovics, Kistelegdi, Oltai, Blazsek szintén lediplomáznak. Blazsek Gyöngyvér az Iparművészeti Főiskola Belsőépítészeti Szakán folytatja tanulmányait.
1964. Csete '61-től tíz éven át többnyire ipari épületeket tervez, közben szemináriumi előadó a Műegyetemen. Népművészeti gyűjtőutak, díjazott pályázatok: Szentendrei Szigetcsúcs, Dunaparti Szállodasor rendezése.
1965. Hallgatóival: Bachman Zoltánnal, Jankoviccsal, Kistelegdivel készíti a Nemzeti Színház, majd a Hévizi Tófürdő pályázatát organikus felfogásban, geológiai, növényi, népi építészeti előképek nyomán.
1966. Együtt készítik a Velencei üdülőtelep pályázatot is ornamentális, organikus modorban.
Népi építészeti hatásra Csete üdülőházat épít Bánkon, később kultúrházat Nógrád községben, ezeket követő vázlatok: dombházak, toronyházak: növényi-ornamentális, geológiai-eróziós és népi ihletésű tér és tömegformák, tetősziluettek, – minimal art, land art.
Erdei András, Gerle János, Kertai László és mások Csete szemináriumi hallgatói.
1968. Jankovics, majd szervező munkája nyomán többi évfolyamtársa is Pécsre, a BARANYATERV-hez kerül. Készülnek első terveik, de csakhamar felmerül az egység, a szellemi azonosság kimunkálásának igénye.
1970. Épülnek a Jankovicsék első házai, Csete üdülője Hajdúszoboszlón. Terv a beremendi ravatalozóra, az orfűi ház vázlatterve.
1971. Mischl Róbert, Eördögh István és Jankovics kérésére Csete is Pécsre megy.
Jankovics és Oltai Erdélyben és az Őrségben tesznek ismeretszerző utakat.
1972. Erdélyben Jankovics felkeresi Kós Károlyt, előkészíti a később évente ismétlődő találkozásokat és hangfelvételt készít vele.
1973. Előadások és kiállítás „Csak tiszta forrásból" címmel a Fészek-klubban Molnár Éva segítségével, Kós bevezetőjével hangfelvételről. Kiadványfüzet a „pécsi fiatalok" építészeti, ökológiai szemléletű programjával, idézet a „Cantata profana" szövegéből. A pécsi és a hivatalos „Mesteriskola" (FÉK) találkozása Szekszárdon. Kapcsolat, majd építész-szekció a Fiatalok Népművészeti Stúdiójában (Népművelési Intézet), megismerkedés Csoóri Sándorral, Kósa Ferenccel, Bánszky Pállal, Kátai Mihállyal, Halmy Miklóssal, Pap Gáborral, Bosnyák Sándorral és másokkal. Készülnek a paksi panelházak alaprajzai és homlokzati fejlesztési tervei.
Megjelenik a Művészetben: „Anyanyelvünkön beszélünk-e építészetünkben?" Karácsonyi látogatás Kós Károlynál, Debreczeni Lászlónál, Kallós Ferencnél Kolozsvárott. Kós 90 éves. A „pécsiek" plakátot-emléklapot készítenek, rajta Kós felnagyított aláírása.
1974. Kondor Béla-emlékkiállítás Orosz Jánossal a Fészekben, amelyet Nagy László nyit meg. A FÉK-Mesteriskola Pakson és Pécsett, a szekszárdi dombház, mint országosan ajánlott minta bemutatása. (Az utcák, régi alacsony házsorok meghagyásával tömb-belsőkben épülhetnének a lelépcsőző tömegű panelházak erdélyi és más hajlékok tetősziluettjével.)
Tanulmány az építészeti téralakításról.
1975. Első országos tudósítások a paksi kísérletről, a Hajdúszoboszlón rendezett kiállítás katalógusszövege, amelyet nem a pécsiek írtak, de vállalták, szolgál majd alapul a „Nagypanel és tulipán" címmel írt támadó hangú cikkhez. Tokaji népművészeti tábor, építészek és költők találkozása: Nagy László, Csoóri Sándor, Kormos István, Kiss Ferenc, Kósa Ferenc, Makovecz, Kathy Imre, Kerényi József, Erdei András és Csete. Szeptemberben az „És" a címoldalon közli M. M. kritikai írását, a vita hónapokon át tart, majd folytatódik a Magyar Építőművészetben.
Nagy László a pécsiek védelmére kel a „Hol a tulipán?", majd a „Hol az építőművészet?" című cikkeivel. Az akkori hangulatra utal a „Nyakszirtbeli szív" címmel írt közöletlen glosszája is.
„Érdekfeszítő írás az És-újságban november elsején: Mi újság „Spanyolban"? Hírei közt mond a tudósító olyant, amitől tátognának még „Spanyolban" is. Beszámol egy bikaviadalról, ahol a lovas toreádor, „Mendoza félszemét lehunyja és a kilencvencentis toledói penge a nyakszirten át keresztüldöfi a bika szívét". Világszenzáció! Eddig csak a mar-nál, a két lapocka közt döfték a kardot a szívbe. Most a nyakszirtnél, a nyak hosszában is eltalálják. Igaz, hogy mostanában döfködik a szegény bikákat nyakszirten is, de ott nincs szív, csak velő meg ér és ideg. A kockázat nélküli hentesmunka divat most. Kevesen hajolnak be a szarvak közé. Ha a „művészet" ellen vét a torreádor, vánkossal megdobálja a közönség. Mivel az egyébként jeles írásban barnulgat egy szeplő, mit mondjunk a tudósítóra? Csak ennyit: Eltalálta a szarva közt a tőgyit! Nem akarom folytatni, mert nem tehén állt az arénában, hanem bika."
Kós Károlyhoz is eljut a vita híre: „Hát, hogy vagytok a paksi ügy után? Nem tudom, mi juthatott M. M. eszébe? ... Van egy írása. ... Abban megállapítja, hogy a mai építészet rideg, nem művészet többé ... baj van, ezen segíteni kell. És ugyanakkor nemsokára megtámadja azt, aki megpróbálja ... Aki kritizál, az tessék, csináljon jobbat. Itt bizonyítani kell, nem beszélni. ... Egy felelet lehet csak: jobban csinálni, többet tenni, közelebb jutni az igazsághoz! ... Mondom, nagyon csudálkoztam. De azért nem szabad egyáltalán elkeseredni, kétségbe esni. Világért sem, szó sincs róla, csak tovább menni azon az úton ... tovább. ... A fiatalság nem szabad engedjen a maga jussából!"
B. J. építésügyi miniszter megjegyzéseire betiltják a paksi kísérletet. Leállítják a paksi iskola, a települést szervező szellemi központ tervezési munkáit is, a lakótelep szervetlen egységekre hullik szét. A még hátralevő, építés alatt álló munkákat átalakítják. „Vége a tulipános korszaknak."
1977. A Pécsi Ifjúsági Iroda hatásának ellensúlyozására létrehozzák a „Dél-dunántúli Építészeti Stúdiót", Csete kihagyásával. Húsvétkor utolsó látogatás Kós Károlynál. Erdély népe fejedelemként búcsúztatja Kóst. Otthon Makoveczék és a pécsiek mellőzésével megalakítják a „Kós Károly Kört".
1978. „Hószakadás a szívre." Meghal Nagy László. A Pécsitervnél feloszlatják az Ifjúsági Irodát, Blazsek Gyöngyvér és Deák a Szolnoktervhez; Jankovics, Füzes Antal, Berendi Péter és mások a Zalatervhez; Oltai és Kovács a Műemléki Felügyelőséghez, Csete a Környezetvédelmi Hivatalhoz kerül. Kovács Attila csakhamar a MAFILM díszletépítésze lesz, Deák és Jankovics önálló munkacsoportot alakítanak Profil, illetve Formaterv néven. A Formaterv építészei még: Berendi István (sz. 1947), Füzes Antal (sz. 1948) mellett Péczeli István (sz. 1946), Bakonyi Attila (sz. 1957), Ser Róbert (sz. 1957) és Sánta Gábor (sz. 1960).
1979. Mindenkit elfoglalnak elhelyezkedési gondjai és első munkái, de csakhamar felmerül az igény kapcsolatfelvételre. Koller József, Dévényi Sándor, aki első munkáival rokonságot mutat a volt „pécsi fiatalokkal", a Pécsitervhez kerülnek Kistelegdi műtermébe. Továbbra is ott dolgoznak Nyári és Dulánszky is.
1980. Fadd-Domboriban találkoznak a volt „pécsiek" és barátaik, igényelve a nagy távolságok ellenére is az együttműködést, a baráti és munkakapcsolatokat.
Erdei András Finnországban ismerteti a magyar organikus építészeti mozgalmat, ami ott nagy érdeklődést kelt.
1981. Erdei előkészítő munkájának köszönhetően a mozgalom ismertté válik a világban. A Finn Építészeti Múzeum meghívására Makovecz, Csete, Erdei és Kovács kiállításon mutatják be az „organikusok" építészeti tevékenységét. A kiállítás katalógusa nemzetközi elismerést szerez az irányzatnak, következményeként máig számos kiállítás és publikáció ismerteti a magyar építészet organikus vonulatát.
Helsinkiben találkozás Reima Pietilä építésszel. A kiállítást Markku Komonen rendezi. „Group Pécs"-cikk az „AR"-ban ismerteti a pécsiek munkáit. Megalakul a „Pécs Csoport".
1982. Egy emlékezetes esti beszélgetés Erdeinél a finn kiállítás résztvevői között. Makovecz és Erdei Stockholmban, ahol Lampel Éva és Miklós ottani építészek karolják fel az ügyet.
1983. Kós Károly születésének centenáriuma. Előadások, kiállítások, kiadványok Makoveczék és a Pécs-Csoport, valamint a Bercsényisek részvételével. Palotás József a pécsiek felkérésére elkészíti a Kós-érmet. Makovecz Grazban, Csete Innsbruckban Molnár Jenő segítségével bemutatják az organikusok anyagát. Molnár proponálja a „falusi építész" szerepkör vállalását Magyarországon, ausztriai gyakorlat szerint.
1984. A müncheni kiállításon Erdei és Makovecz; Kovács és Csete a bécsi Collegium Hungaricumban (Balázs Kamilla segítségével, Alföldi Klára szervezésében).
„A magyar élő építészet" bemutatkozása a Mezőgazdasági Kiállításon.
1985. Lechner születésének 140. évfordulója. A Pécs-Csoport Palotással érmet készíttet. A Földtani Intézet auláiában, baráti körben Makovecz kapja meg az érmet, aki 50 éves akkor.
1986. Paks új főépítésze, Makovecz Imre több tervező iroda (kaposváriak, miskolciak, Finta-iroda) bevonásával kísérletet kezd a település átformálására.
Csete Innsbruckba távozik Othmar Barth professzor meghívására, s az egyetem építészkarán témamodellező kísérleteket végez hallgatóival az ősi hajlékok analógiájára.
Meghal Erdei András. Pályája együtt indul az organikus építészeti mozgalom magyarországi kibontakozásával. Döntő szerepet vállal a mozgalom külföldi megismertetésében, nyelvtudása, önzetlensége, tehetsége egyaránt nélkülözhetetlenné teszi személyét. A közvetítő, békítő nehéz szerepét is vállalja, s végül a mellőzöttséget is. Pályája rövid, mégis lezárt ív, amely a népi építészeti előképek alapján tervezett velemi faragó tábor házaitól az elvontabb, de mítoszok erőltetése nélküli tiszta szellemben fogant hévízi uszoda épületéig vezet.
Nemzetközi konferencia (IPLEAO) a napenergia passzív hasznosítására az építészetben, Pécsett. A Szász János–Fülöp László tervezte napház átadása.
1987. Kós Károly halálának tizedik, Zrumeczky Dezső halála hetvenedik, Medgyaszay István születésének száztizedik évfordulója.
A miskolciak átadják a Kós-emlékházat.
Az Építészeti Múzeum kiállítása és kiadványa eddig hiányzó láncszem volt, amely összeköti építészetünk lassan száz éve indult vonulatát, a szecessziós és organikus építészeti mozgalmat: „A népi irányzat továbbélése a magyar építészetben 1918–1950".
Lechner-film készül.
A Lechner- és Kós-plakett átadása.
December: a Pécs-Csoport kiállítása.
1988. Január. Nagy László halálának tizedik évfordulója.
Zsombón felépítik Kós és Zrumeczky hetven éve tervezett két kapuját.

A Pécs-Csoport történetét összefoglalta: CSETE GYÖRGY
Budapest, 1987. október

HAZAI ÉPÜLET-DOKUMENTÁCIÓ KIÁLLÍTÁSOK
AUSSTELLUNGEN IN UNGARN
1974. „Kós Károly és a Pécsi Ifjúsági Iroda", VÁTI
1975. Hajdúszoboszló, Galéria
Szombathely, Megyei Könyvtár
1976. Békéscsaba, Ifjúsági Ház
1977. Ózd, Galéria
1978. Budapest, Fiatal Művészek Klubja
Pécs: Déldunántúli építészeti kiállítás
Debrecen, Dote-Galéria
Budapest, Bercsényi u. 28–30.
1982. Budapest, Tendenciák. Óbuda Galéria
Budapest, Erzsébetvárosi Galéria
Gödöllő, Galéria
Dombóvár, Művelődési Ház
Nyíregyháza, Művelődési Ház
1983. Debrecen, Művelődési Ház
1984. „Magyar élő építészet"
Budapest, Mezőgazdasági Kiállítás
Gödöllő, Agrártudományi Egyetem
1987. Szeged, Művelődési Ház
Budapest, Fényes Adolf Terem
HAZAI KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSOK
1973. „Csak tiszta forrásból ..." (Térformálás I.)
Budapest, Fészek Művészklub
(Függesztett vászon szerkezet; tértextil: 6x6x4 m)
1974. „A mindenség mutogatója." (Térformálás II.)
Budapest, Fészek Művészklub.
(Feszített zsineg szerkezet; tértextil: 6x6x4 m)
1977. „Kopjafa szerkezetek" (Térformálás III.)
Pécs, Ifjúsági Ház;
Bp., Józsefvárosi Galéria;
Bp. BME Galéria; Bp. SOTE Galéria;
Debrecen, KLTE Galéria
(Kötözött rúdszerkezet: 3–2x2x2 m)
„Sárkányos kupola" 1977. (Térformálás IV.)
Képzőművészeti Világhét (Pécsi Műhellyel)
Pécs, Ifjúsági Ház. (Műanyagfólia és aluminium szerkezet: R = 2 m)
1978. „Szék" kiállítás
Bp. Józsefvárosi Galéria
„Építés élő fából"
Debrecen, DOTE Galéria kertje
1980. „Tendenciák 1970–1980."
Budapest, Óbuda Galéria
1982. „Játék" kiállítás
Bp., Józsefvárosi Galéria
1978. „Mágikus Művek"
Budapest, Lajos utcai Galéria
Szombathely, Képtár

KÜLFÖLDI KIÁLLÍTÁSOK
AUSSTELLUNGEN IN AUSLAND
1981. Suomen Rakennustaiteen Museo, Helsinki
Alvar Aalto Museo, Iyväskylä
1982. Arkitekturmuseet, Stockholm
1983. Technische Universität, Graz
Technische Universität, Innsbruck
1984. Fachhochschule, München
Collegium Hungaricum, Wien
1985. Kurokawa CO. Tokio
1986. SARP, Warszawa
1987. Collegium Hungaricum, Wien
1988. Mainz (Prof. Kanis segítségével)

HAZAI PUBLIKÁCIÓK, KRITIKÁK
PUBLIKATIONEN UND KRITIKEN IN UNGARN
KÖNYVEK
„Régi és új formák" 1977. (Tanulmányok. Magyar Helikon)
„Művészet '78." 1979. (Évkönyv)
Nagy László: „Adok nektek aranyveszszőt" 1979. (Prózai írások. Magvető)
„Új építészet, új társadalom 1945–1978." 1981. (Építészeti viták. Corvina)
„Nomád nemzedék" 1981. (Népművelési Intézet)
„Hagyomány és kreativitás" 1982. (Népművelési Intézet)
Bosnyák Sándor: „A néphagyomány vonzásában" 1985. (Interjúk. Múzsák)
Kós Károly 1983. (Életmű. Bercsényi 28–30.)
„Kós Károly emlékezete" 1984. (Pest megyei Múzeum)
„Élő magyar építészet" 1984. (Magyar Organikus építészet. Bercsényi 28–30.)
Bosnyák Sándor: „A néphagyomány vonzásában" 1985. (Interjúk. Múzsák)
Lechner Ödön 1985. (Életmű. Bercsényi 28–30.)
SAJÁT KIADVÁNYOK
Programfüzet 1973.
„Kós Károly 90 éves" – emléklap 1973.
„Centrális terek" – tanulmánylap 1974.
„Kós–Bartók" – emléklap 1978.
FOLYÓIRATOK
„Művészet" 1973/9., 1974/5., /8., 1975/6., 1978/1., /12., 1979/9., /11., 1980/7., /12., 1982/4., 1983/3., 1986/9.
„Mozgó Világ" 1975/1. (Paks)
„Élet és irodalom" 1975/39-től (Építészeti vita)
„Magyar Építőművészet" 1976/2., /3., 1977/3. (Építészeti vita), 1981/3., /5.
„Városépítés" 1979/1. (Paks)
„Kritika" 1981/3.
„Valóság" 1981/5., /8.
„Magyar Építőipar" 1984/5.
„The New Hungarian Quaterly 100" 1985.
„Új Auróra" 1987/2.
„Ipari Forma" 1987/4.

KÜLFÖLDI PUBLIKÁCIÓK
PUBLIKATIONEN IN AUSLAND
1981. AR; The Architectural Review, 1981/12. London
1982. Arkkitehti; Finnish Architectural Review 1982/2. Helsinki
1983. Arkkitehti; Finnish Architectural Review 1983/7. Helsinki
1984. A+U; Architecture and Urbanism 1984/3. Tokio
1985. Kultermann: Zeitgenössische Architektur in Osteuropa, Du Mont Verlag, Köln
Byggekunst, The Norwegien Review of Architecture, 1985/2. Oslo
Bauwelt, 1985/10.
Espaces et Societes, 1985/47.
1986. Prolegomena 54, Wien
1987. ART; Das Kunstmagazin, 1987/2. Hamburg
Architecture and Society, Sofia
Arcithese 1987/3. Zürich

- Hogyan alakult meg a Pécs Csoport, mik voltak az előzményei?

- Egyetemi ismeretség következménye volt: fiatal építészként meghívtak a Műegyetemre, először a Középülettervezési, azután a Lakóépülettervezési tanszékre tanársegédnek. Annak ellenére, hogy neves professzorok álltak a meghívás mögött, az egyetemi adminisztráció nem értett egyet azzal, hogy én neveljem az ifjúságot. Azonban, mint gyakorló építész hetenként bejárhattam, hogy szinte velem egykorú fiatal embereket lakóépület-tervezésre oktassak.

- Mikor történt ez?

- 1964-ben kezdődött, és kisebb megszakításokkal egészen mostanáig tart. 1965-ben, hogy jobb kedvvel végezzem a munkát, segített Bitó János, Sárvári István és mások, fiatal tanársegédek, s egy különösen jó csoportot bíztak rám. Hozzám került Jankovics Tibor, Kistelegdi István, és ugyanabba a nagyobb csoportba, de nem hozzám tartozott Bachman Zoltán, Oltai Péter, Blazsek Gyöngyvér. Meglehetősen jó viszony alakult ki közöttünk. Fontos, hogy ez volt az az időszak, amikor munkám során rengeteget jártam a Balaton-felvidékre, a Zemplénbe, a Bükkbe, a Mátrába. Az Érc- és Ásványbányáknál dolgoztam ekkor. Az utazások rányitották a szemem olyan dolgokra, amik iránt azelőtt is érdeklődtem, kerestem a helyemet, a pályámat, elégedetlen voltam az egyre idegenebb építészeti környezettel, ami körülöttünk formálódott. A népi építészet akkor még igen sok megmaradt darabját láthattam a valóságban. Megrendítő volt számomra a kálváriákkal való találkozás, melyek vallásos témájukban nem pusztán építészeti, hanem szobrászati, festészeti művek is, ráadásul egy-egy kálvária a domb tetején úgy jelenik meg, mint egy kis város modellje. Tehát a tájat, az építészetet és a társművészeteket mind együtt láttam. Számomra a szobrászat, és nem egyszer a festészet is inspirációs forrás volt és maradt mostanáig.

A népi építészet felfedezése érdeklődésemet egyetlen határozott irányba terelte. Volt azonban másik dolog is, ami a hatvanas években lekötött - az űrhajózás, amely énnekem a XX. század romantikus kaladját jelentette. Ez a technikai tényező végig befolyásolta gondolkodásomat a másik mellett, bár a kettő látszólag összegyeztethetetlen. E friss élmények kisugárzódtak azokra a fiatal emberekre is, akikkel akkor találkoztam, elvégezték a kötelező féléves feladatukat, de bevontam őket pályázatok elkészítésébe is.

- Mikor?

- 1965 őszén. A Nemzeti Színház pályamű ma is megvan, nem nyertünk díjat.

- A pályamű stílusa összefügg az akkori népi építészeti tanulságaidda!?

- Nem. Reima Pietilaa, a finn organikus építészet legnagyobb ma élő alakja hatására készült, részben. Egyébként diplomamunkámon - múzeumterv Esztergomba - is az ő befolyása érződik. Ehhez járult a magyar nemzeti romantika hatása, a Parlament tömege, sziluettje visszatér a Nemzeti Színház formájánál, még ha első pillantásra nem is nyilvánvaló. A színház egyetlen sugárzás volt az égre, a tér felé bezárult, hátul a park felé megnyílt.

- A terv a felvonulási térre készült?

- Igen. A színpad valódi hátterét a park fái, a természet, és az égbolt adták. A terv feldolgozásában, a grafikai munkákban Bachman Zoltán, Kistelegdi István és Jankovics Tibor segítettek. Következő tervünk a hévízi tófürdő pályázati anyaga volt Organikus épület. Geológiai és növényi alapformákból indult ki. A hévízi fürdő felülnézetből nagy virához hasonlít. A tó tele van vízililiomokkal, ez volt az egyik "mintánk", a másik pedig a Hévizet körülvevő Balaton-felvidék sziluettje, amely vulkáni kratereivel visszatükröződött az épület körvonalaiban, sőt lefelé is, hiszen a tavat vízzel ellátó forrás maga is - negatív - kráter. Megemlítenék egy harmadik lényeges előképet is, Zalaváry Lajos élete főműve, a legújabbkori magyar építészet történetében is mérföldkő, ami nagy hatással volt rám, a jászberényi fürdő épülete 1962-ből. Ez korábbi, mint Makovecz Cápá-ja, vagy bármi más.

- Ezek a Pécs Csoport embrionális állapotának évei. Beszéljünk most a tényleges megalakulásotokról.

- Bachman Zoltán lekerült Pécsre, hiszen ő odavalósi volt. Lehívta Jankovicsot, ő pedig Kistelegdit, később Deák Lászlót, Blazsek Gyöngyvért, Oltai Pétert. Egy csoport tétovázó fiatalember a "cápák" között. Ezalatt azokat az építészeket értem,

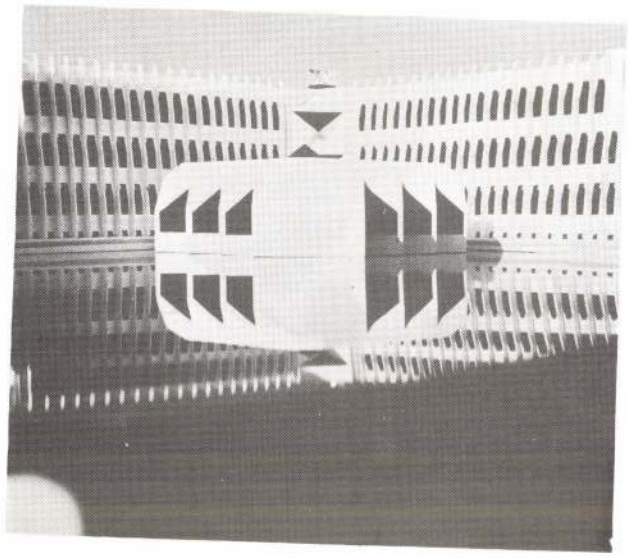

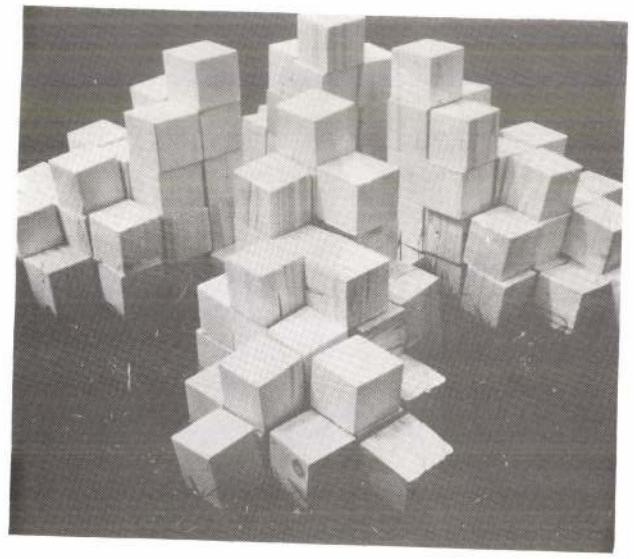

Nyári József : Általános iskola, Kaposvár
Csete György : Térbeli négyzetháló
Deák László : Árkád Üzletház, Szolnok

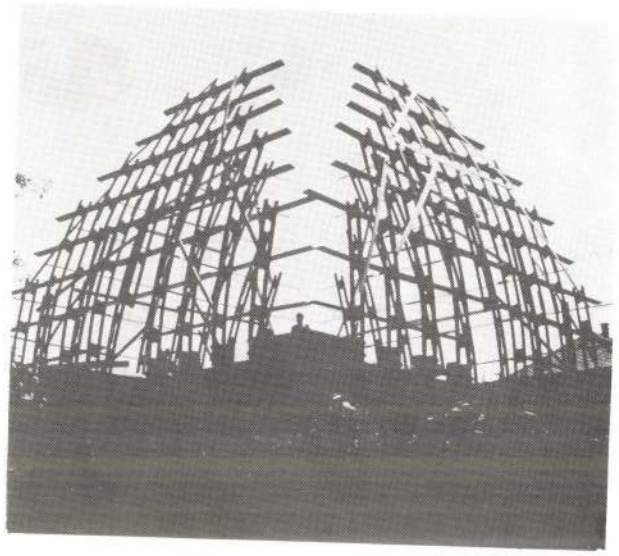

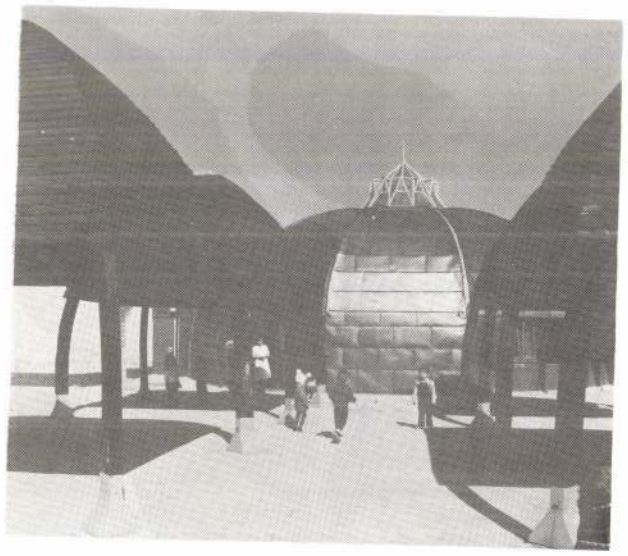

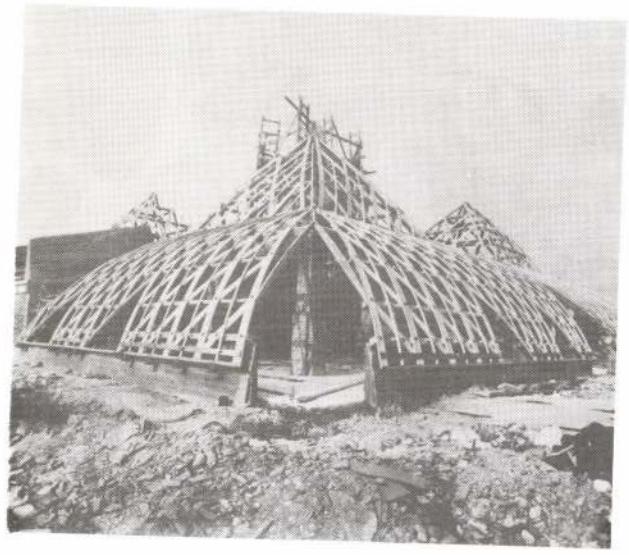

Csete - Dulánszky : Templom, Halásztelek
Kovács Attila : Óvoda, Kaposvár
Sánta Gábor : Gulya Csárda, Balatonszentgyörgy

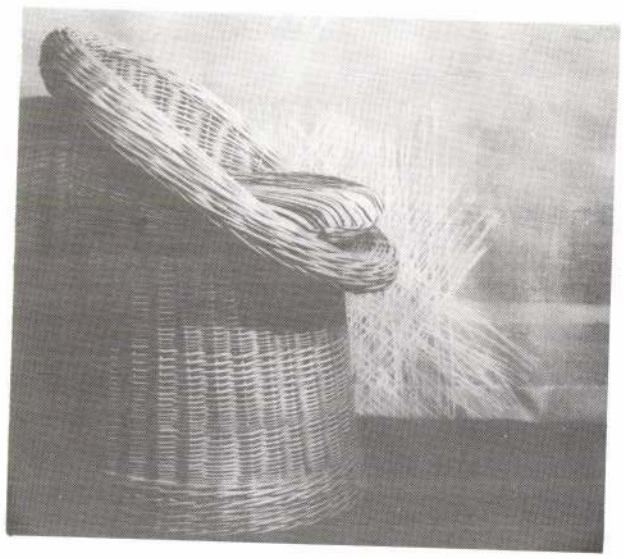

Csete - Dulánszky : Palotás - ház, Dunaújváros
Csete György : „ Ciprus " fogadó, Szarvas
Blazsek Gyöngyvér : Fonott bútorok

A háromkirályok álma
Dream of the Magi (relief from the Christological cycle)
Traum der hl. drei Könige

Oroszlán a Szent Kereszt Kápolnából
Lion figure from the Chapel of the Holy Cross
Löwenfigure aus der Heiligkreuzkapelle

Pillér és fejezet a Szent Kereszt Kápolnából
Pillar and capital from the Chapel of the Holy Cross
Kapitell und Dienst aus der Heiligkreuzkapelle

Az alapítvány címe: H-7621 Pécs, Kulich Gy. u. 5. Janus Pannonius Múzeum.
Bankszámlaszáma: 249-98934/K02-13786.
Devizaszámlaszáma: 401-0003-01-K02
A Pécsi Dómmúzeum Alapítvány alapítói:
a Janus Pannonius Múzeum, a Pécsi Püspökség, a Baranya Megyei Tanács,
Pécs megyei Jogú Város Önkormányzata, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium,
az Országos Műemléki Felügyelőség.
Az alapítvány támogatói:
The Getty Grant Program (USA), World Monuments Fund (USA),
a Magyar Hitelbank Művészeti Alapítványa.
A Pécsi Dómmúzeum Alapítvány Kuratóriumának elnöke: Mayer Mihály megyéspüspök.
Részletes felvilágosítással szolgál az alapítvány titkára, Várkonyi György
múzeumigazgató-helyettes.

The foundation's mailing address:
Janus Pannonius Museum, Kulich Gy. u. 5. Pécs, Hungary 7621
Bank account number: 249-98934/K02-13796;
Number of foreign exchange account: 401-0003-01-K02
Pécs Cathedral Museum Foundation founders: Janus Pannonius Museum, Pécs,
Pécs Bishopric, Pécs City Council, Baranya County Council, Ministry of Education,
National Office of Historical Monuments.
Sponsors of the foundation: The Getty Grant Program (US),
World Monuments Fund (US), The Hungarian Credit Bank Art Foundation.
President of the Pécs Cathedral Museum Foundation curatory board:
County Bishop Mihály Mayer.
For more information please contact the foundation secretary:
György Várkonyi asst. museum director.

Die Anschrift der Stiftung lautet: H-7621 Pécs, Kulich Gy. u. 5.
Janus Pannonius Múzeum
Die Bankkontonr. : 249-98934/K02-13796.Die Devisenkontonr. : 401-0003-01-K02
Gründer der Stiftung Pécser Dommuseum: Janus Pannonius Museum, Bistum von Pécs,
Rat des Komitates Baranya, Selbstverwaltung der Stadt Pécs,
Ministerium für Bildung und Erziehung, Landesinspektorat für Denkmalpflege.
Sponsoren der Stiftung: The Getty Grant Program (USA),
World Monuments Fund (USA),
Stiftung zur Unterstützung der Kunst (Ungarische Kreditbank).
Vorsitzender der Kuratoriums: Bischof Mihály Mayer.
Weitere Auskünfte werden erteilt von György Várkonyi,
stellvertretendem Museumsdirektor und Sekretär der Stiftung.

Szerkesztette: Várkonyi György • Grafikai terv: Gellér B. István
Fotók: Lantos Miklós • Felelős kiadó: Várkonyi György
Zalai Nyomda Zalaegerszeg 91 2129 o
Felelős vezető: Galla József igazgató

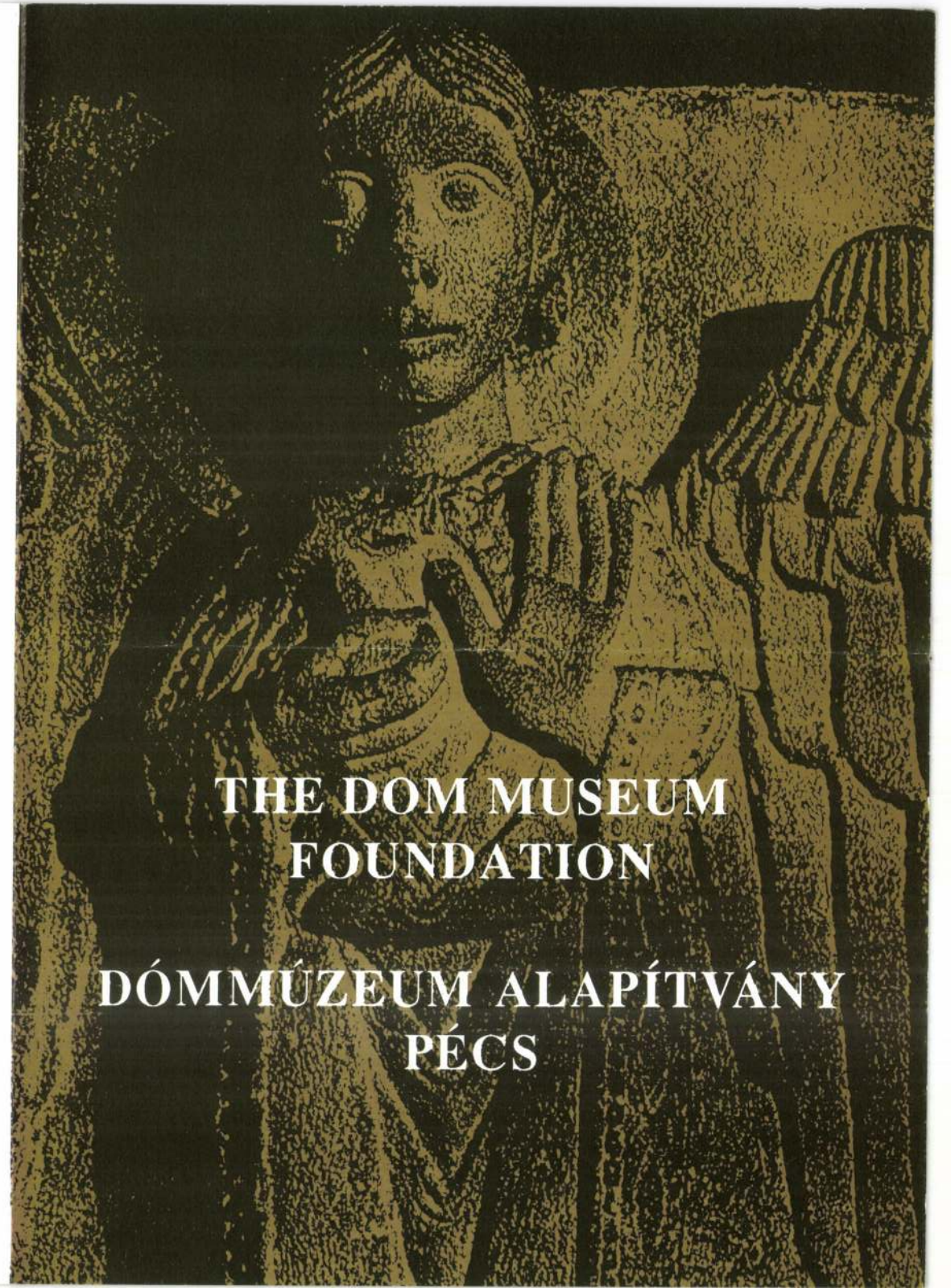

THE DOM MUSEUM FOUNDATION

DÓMMÚZEUM ALAPÍTVÁNY PÉCS

Száz esztendeje Közép-Európa legnagyobb szabású szoborlelete került napvilágra Pécsett. Árpád-kori székesegyházaink legdíszesebbikének maradványai tárultak fel, nagyméretű bibliai képsorok Ádám és Éva, Sámson és Krisztus életjeleneteivel, angyalok, királyok, apostolok reliefjei, egy ékes kápolna festett és aranyozott kövei különösen gazdag ornamentális faragással. A mintegy ezer faragványt számláló együttes a középkori magyar művészet egyik csúcsteljesítménye, az európai román kori kőszobrászat számon tartott, jeles alkotása.

Nemzeti kultúránk e páratlan kincsét a közönség már-már elfeledte, kis múzeuma ugyanis másfél évtizede bezárta kapuit. Hosszú raktári hányódás után most végre lehetőség nyílik a múzeum újrateremtésére eredeti helyén, a székesegyház szentélye mögött. A kedvező fordulat a gyűjtemény tűrőképességének huszonnegyedik órájában következik be: a szobrászati együttes fizikai fennmaradásának, kulturális továbbélésének ez az egyetlen esélye. Az új Dómmúzeum munkálatai megkezdődtek, állandó kiállításának megnyitására a tervek szerint a kilencvenes évek derekán kerülhet sor.

Az új pécsi Dómmúzeum a székesegyháztól keletre, a középkori várárokban épül, tömegével és homlokzatával szerényen illeszkedve az építészettörténeti értékekben gazdag környezetbe. Középpontját a tervek szerint egy 18 x 24 méteres alapterületű terem alkotja. Ez a csarnok igen kedvező feltételeket biztosít majd a szobrászati gyűjtemény múzeumi bemutatásához, és alkalmas keretet ad néhány nagyobb faragványegyüttes – a Szt. Kereszt kápolna, bibliai tárgyú reliefsorozatok, egy nagy kapuzat – eredeti alakjának rekonstruálásához is. A terem tengelyében üvegtető biztosít vizuális összeköttetést a székesegyházzal, melyből a faragványok származnak. Az épület Magyarország és Közép-Európa egyik legvonzóbb, legeredetibb szépségű múzeumának fog otthont adni.

A rekonstrukciós program kivitelezésére Pécsi Dómmúzeum Alapítvány néven alapítványt hoztak létre e nemes cél megvalósítására szövetkező alapítók: állami és egyházi szervek és intézmények. Az alapítvány elsődleges célja a szobrok restaurálása, valamint a Dómmúzeum felépítése Bachman Zoltán itt bemutatott tervei szerint. Az alapítvány közhasznú és nyitott: bizalommal várja a céljait támogatni kész bel- és külföldi jogi- és magánszemélyek segítségét, adományait, felajánlásait.

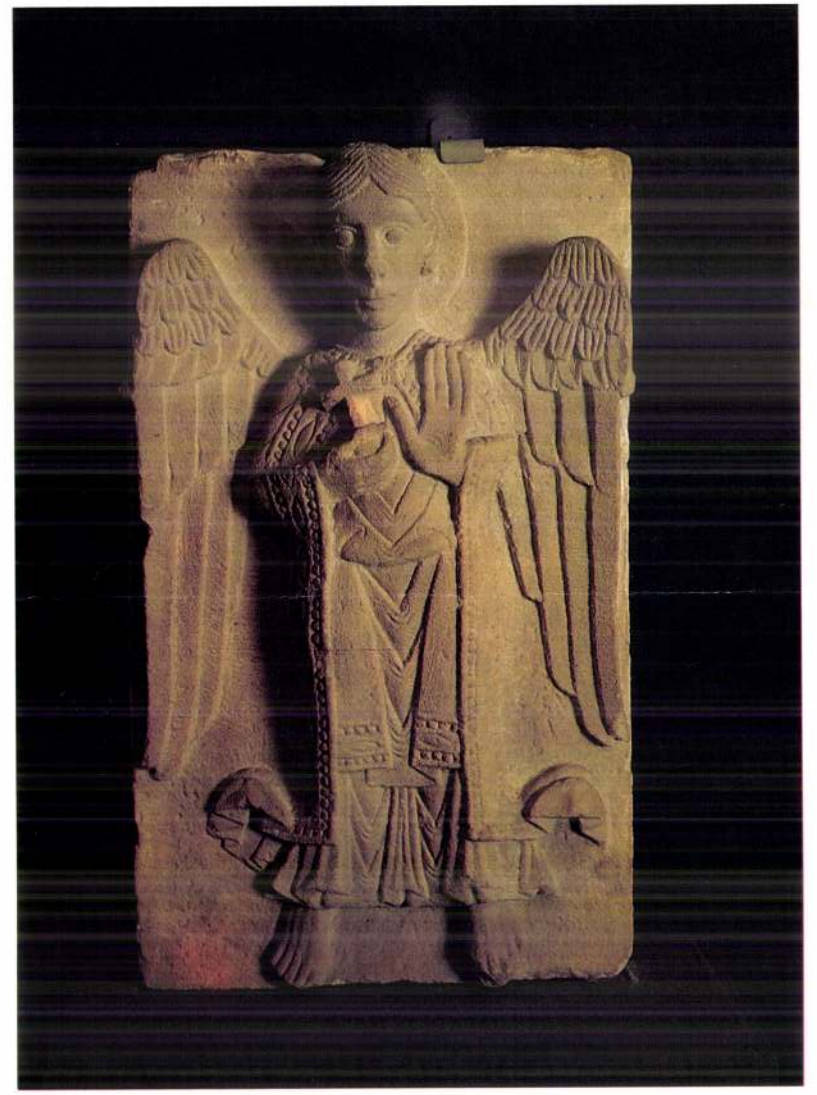

Angyal alakja
Figure of an angel
Engelfigur

A hundred years ago, Central Europe's largest sculptural find was uncovered at Pécs. Remains of Hungary's richest Romanesque church interior were revealed: large biblical cycles with scenes from the lives of Adam and Eve, Samson, and Christ; reliefs of angels, apostles and kings; and painted, gilded and ornately carved stones from a small chapel. This collection of nearly a thousand carvings represents one of the pinnacle achievements in medieval art of Hungary, and an important relic of European Romanesque sculpture.

This unique treasure of Hungarian culture was all but forgotten by the public when the small museum housing it was closed a decade and a half ago. After years of neglect, the museum has finally received the opportunity to return to its original place behind the Cathedral sanctuary. This fortuitous event has come in the eleventh hour of the collection's ability to endure: for its physical survival and cultural preservation this was its only chance. Work on the new Cathedral Museum has begun, with the permanent exhibition scheduled to be opened in the mid-nineties.

Pécs's new Cathedral Museum is under construction east of the cathedral, at the site of the medieval moat, where the flat-roofed building modestly assumes its place in an important monumental setting. In its centre a large hall will provide excellent museological conditions for the display of the sculptures. The permanent exhibition will include several large sculpted sets reconstructed in their original form, such as the Chapel of the Holy Cross, a marble portal and two ensembles with biblical cycles. In the axe of the hall a glass roof establishes visual contact with the cathedral the sculptures originate from. The new building will house a most attractive museum of genuine beauty.

In order to finance the reconstruction project the Pécs Cathedral Museum Foundation was established by state and church organizations uniting for this noteworthy goal. Primary purposes of the foundation are the conservation of the sculptures, and the construction of a new museum building according to the design of architect Zoltán Bachman. The foundation is non-profit and open to the public: it will gratefully accept support, offers and donations from individuals and corporations wishing to assist in this goal both inside Hungary and abroad.

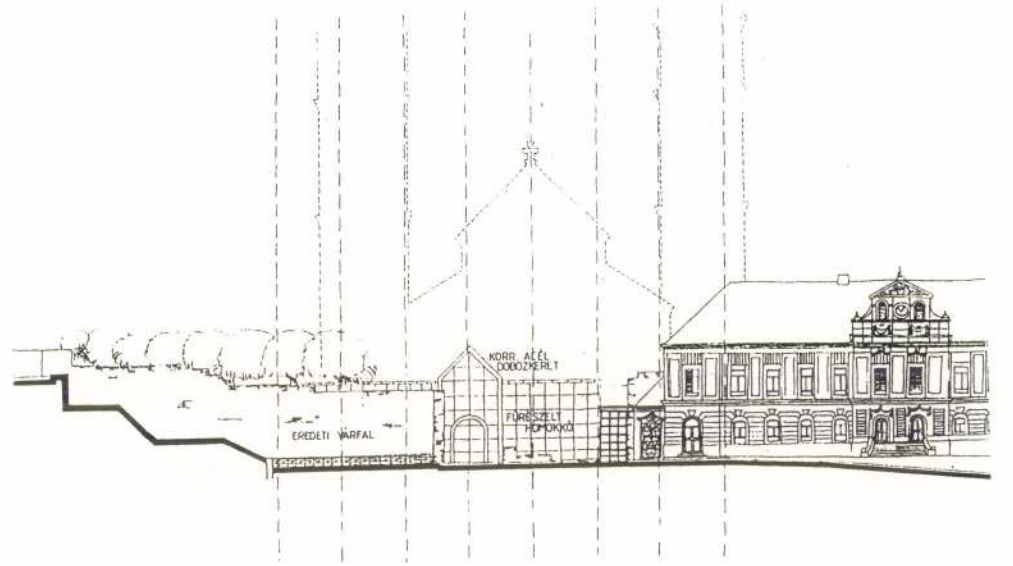

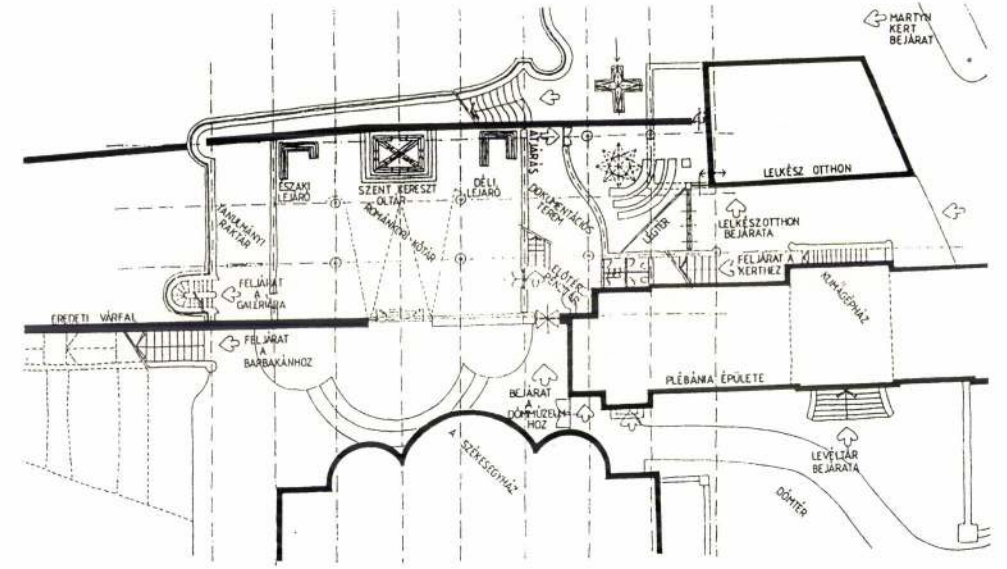

PÉCS

Vor hundert Jahren wurde in Pécs/Südungarn einer der bedeutendsten Skulpturenfunden Mitteleuropas zum Vorschein gebracht. Es fanden sich die Reste der besonders reichen Ausstattung der romanischen Kathedrale: umfangreiche Bilderzyklen aus dem Alten und dem Neuen Testament, Reliefs von Engeln, Königen und Aposteln, die geschnitzten und vergoldeten Steine einer aufwendig verzierten Kapelle. Die aus etwa tausend Stücke bestehende Skulpturengruppe ist eine Spitzenleistung der mittelalterlichen ungarischen Kunst, und gilt auch als ein bedeutsames Werk der europäischen Romanik.

Die Skulpturen gerieten fast in Vergessenheit, denn ihr kleines Museum in den letzten fünfzehn Jahren geschlossen blieb. Nach dem langjährigen Herumliegen der Sammlung in Depots ergibt sich nun die Möglichkeit zur Neugestaltung des Museums an seinem ursprünglichen Platz, hinter dem Chor der Kathedrale. Diese positive Wende trat in der letzten Stunde ein, und ist tatsächlich die einzige Überlebenschance der Skulpturen. Die Bauarbeiten des neuen Museums haben bereits begonnen. Die Eröffnung der Ausstellung ist auf die Mitte der 90er Jahre vorgesehen.

Das neue Dommuseum von Pécs wird östlich der Kathedrale, im mittelalterlichen Burggraben errichtet; der Bau fügt sich bescheiden in die monumentale Umgebung. In seinem Mittelpunkt bietet eine 18 x 24 m grosse Halle den entsprechenden Rahmen zu den ausgestellten Skulpturengruppen: der Heiligkreuzkapelle, den biblischen Reliefzyklen, einem grossen Portal. In der Achse der Halle gewährt ein Glasdach eine visuelle Verbindung zum Dom, aus welchem die Skulpturen stammen. Das Gebäude wird das Heim für eines der original schönsten und reizvollsten Museen Mitteleuropas sein.

Zur Ausführung des Rettungsprogramms wurde unter dem Namen Stiftung Pécser Dommuseum eine Stiftung durch staatliche und kirchliche Institutionen ins Leben gerufen. Primäre Ziele der Stiftung sind die Konservierung der Skulpturen, sowie die Erbauung des Dommuseums nach den hier vorgestellten Entwürfen von Zoltán Bachman. Die Stiftung ist gemeinnützig und offen: sie ersucht die Spenden in- und ausländischer juristischer und Privatpersonen.

MA

Szeretettel köszöntjük névnapjuk alkalmából ***SÁNDOR, EDE*** *nevű kedves olvasóinkat.*

A Nap kél 5.49, nyugszik 17.56 órakor

Hírek, tudósítások, események közölhetők 10-től 12 óráig a 10-053-as telefonszámon.

Hírszerkesztő: **CSUTI JÁNOS**

Ma 9-12 óráig panaszügyekben fogad, a 10-046-os számon hívható: **HETÉNYI JÁNOSNÉ**

Szerkesztőségi hírügyeletes 16-tól 19 óráig a 15-000-es számon: **NAGY ISTVÁN**

Tavaszvárás

Sándor, József és Benedek napján a gazdák a tavaszt köszöntötték, várták a meleget, hogy legkésőbb Józsefkor munkába állhassanak. A bukovinai magyarok Sándorkor kezdték a búza- és árpavetést. Szent József ácsra emlékezve a napján fogtak építő munkába. Másutt e három nap egyikén csak tavasz-járásra, vagyis határszemlére indultak a parasztok, hogy döntsenek a vetés idejéről. Koronát ezen időszakra a Benedek-nap tett, hisz ekkor kezdődik a csillagászati tavasz. Az időjárásjósló rigmusok is a termés bőségéért, a jó idő termékenyítő erejéért szólnak: „Sándor, József, Benedek, zsákban hozza a meleget." „Ha József napján derül, a bőség hozzánk kerül." Benedek napján járta: „Ha ekkor dörög az ég, akkor száraz nyár lesz." A madarakról a földművesek Józsefkor azt mondták: „József kiosztotta nekik a sípot." E szerint holnaptól minden madár dalba fog. Névnapján faluhelyen minden Sándort köszöntöttek. Aki bírja, most is megteheti. **Cs. J.**

Időjárás

Eleinte borult idő várható többfelé esővel, majd nyugat felől felszakadozik a felhőzet. Éjszaka és reggel párás lesz a levegő. A nyugati, északnyugati szél megélénkül.

Vízállások: Mohács 214 cm, áradó, vízhő 5 fok, Őrtilos –92 cm, apadó, 1 fok, Barcs –57 cm, apadó, 2,3 fok, Drávaszabolcs 40 cm, áradó, 4,3 fok.

Férfit védő

A Sándor a görög Alexandroszból származik, jelentése: férfiakat védő. Az Ede név lehet az Ed, Edömér nevű kun vezérnevek rövidülése is. De nyugati névkutatók szerint az ónémet és angol alapszavai alapján birtokot védőt jelent.

— **Elnézést kérünk olvasóinktól,** hogy a tegnapi lapunk Mai műsor című rovatában technikai ok miatt újból a keddi TV 1 és TV 2 programajánlója jelent meg.

— **Mától ismét látogathatók** a baranyai kórházak, klinikák, szanatóriumok és más egészségügyi intézmények, miután megszűnt az influenzajárvány.

— **Baranya időszerű közművelődési kérdéseiről** tartanak ankétot ma 16 órakor a pécsi Várostörténeti Múzeumban, amelyen előadó Nádor Rudolfné, a Megyei Közgyűlés Ifjúsági, Kulturális és Sportbizottságának az elnöke lesz.

— **Tavaszi virágok.** A Pécs feletti Mecsek-részeken, így a Misina és a Lapis közötti részen javában nyílik a hóvirág és a szigorúan védett, gyógynövénynek is számító illatos hunyor.

— **Fogadóórára várja** a polgárokat dr. Andrásfalvy Bertalan, Pécs 1. sz. vk. országgyűlési képviselője holnap 15-től 17 óráig Pécsett, az Apáca utcai MDF-székházban.

— **Közúti baleseti mérleg.** Megyénkben a 10. héten 4 súlyos, 11 könnyű sérüléses közúti baleset történt főként azért, mert a járművezetők gyorsan hajtottak, nem adták meg az elsőbbséget.

— **Értekezés védése.** Racionalitás és szakszerűség a jogban címmel elkészített egyetemi doktori értekezését védi holnap 11 órakor dr. Maczonkai Mihály egyetemi tanársegéd Pécsett, az Állam- és Jogtudományi Kar tanácstermében.

— **Riportfilmek a Suli-Tévétől.** A pécsi Nevelési Központban működő Suli–Tévé diákközössége újabb egészségnevelési és környezetvédelmi témájú kisfilmeket készít Lászka Mária vezetésével. Legutóbb Soós Ferenc természetgyógyászról készítettek ismeretterjesztő filmet.

— **Közhasznú munka.** A Mozgáskorlátozottak Megyei Egyesülete olyan munkanélküli és rokkant személyek jelentkezését várja, akik szakképzettségüknek megfelelő közhasznú munkát tudnának vállalni. Jelentkezés levélben, cím: 7623 Pécs, Tüzér u.1-3.

— **Pécs fesztiválsátrában** Pécsi Mustra néven cégek, magánvállalkozók termékbemutatóját szervezik március 26-tól három napon át a Családi Intézettel együttműködve. Érdeklődés a 36-567-es telefonon.

A népi emlékezet keresztjei

A temetőkben, az utak mentén a keresztek nemcsak az égiekre, de az állíttatókra, így a paraszt- és iparos emberre, vagy a régi temetőre, netán a középkori templomra is emlékeztetnek. Előttük keresztet vet, főt hajt az arra járó. Kereszt tövébe virágot tenni azt is jelenti, hogy szerelmének kíván jót valaki, gyógyulását akarja ismerősének, de a néphit azt is tartja, aki viharban a tövébe kuporodik, védelmet kap villámsújtás ellen.

A legtöbb ütött-kopott, düledezik, de műanyag virágtartó mindegyikre kerül. Újabban felújítják őket. A Pécsi Faiskolánál lévőt sziklára állították, fém-korpusza acél-szikrákat hány a napsütésben. A Keszüi út kezdetében is most újult meg egy: alja múlt századi, felső része modern kori. A szabolcsfalui Öreg temetőben magasodó mállik, a Jézus egyik lába letört, piétáját lekoptatta az idő. Így is a hajdani kőműves nemes lelkére vall az alkotás.

A másik szabolcsi temetőben csak a tartó tömb maradt meg, amelyet kiegészítettek egy vas kereszttel. Fenséges a látvány. Mellette a vörösfenyő törzsét spirálként csavarták meg a hegyi szelek. A fa és a kereszt együtt az idő, a végtelen, a legyőzhetetlen természet misztikumát sejteti. Szabolcsban három temető található, mindegyik elindítója egy-egy módosgazda családi temetkezési helye még a középkorból. A görcsönyi Pap-kert szomszédságában vigyáz a határra az az emlék-kereszt, amit 1887-ben újított fel a Bernhardt-család. A volt temetőt és az első templomot jelöli. E falu keleti részében terült el a török előtti Aszód nevű település. Az 1901-ben megerősített keresztjén a felírat „aszódi közösséget" említ. Gyódon portán áll a kereszt. A családias gondoskodás, a lokálpatriotizmus jelképének is tekinthetjük.

Csuti János

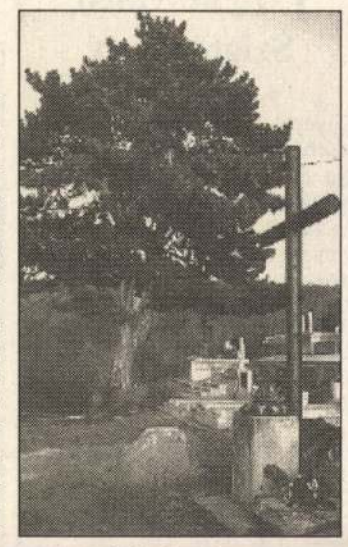

A szabolcsi vaskereszt Tóka András felvétele

Bábfigurákból rendezett kiállítást a Bóbita Bábszínház a pécsi Szivárvány Gyermekházban. Az elmúlt évek sikeres bábszínházi darabjainak hőseivel a gyerekek most közelebbről is megismerkedhetnek. A kiállítás április 21-ig tart nyitva. **Fotó: Proksza László**

Rendezvények

A készülő közoktatási törvényről tartanak fórumot ma 15 órakor Szigetváron, a Deák tér 16-ban.

A Mecsek Fúvósötös koncertezik ma 19 órakor a pécsi Művészetek Házában.

Ma 10, 13 és 14.30 órakor a pécsi Szivárvány Gyermekházban a Pitypang Színpad szerepel.

Pécsett, a Szabadság úti Gépíróiskolában ma 14.30-kor pályaválasztási ankét kezdődik.

Pécsett, az Anikó utcai Iskolában ma reggel 7.30-tól számítástechnikai nyílt tanítási órákat tartanak.

Ma 19 órakor a Komlói Színházteremben bemutatkozik a Veszprémi Petőfi Színház.

ÉK: Fórum

A Pécs-Baranyai Értelmiségi Klub a Várady Antal utcai Vasutas Művelődési Házban ma 20 órakor „Színház az egész világ" címmel nyílt fórumot tart. Meghívottak a Pécsi Önkormányzat vezetői és a Pécsi Nemzeti Színház vezetősége. Szponzorok: a Három Cédrus Ételbár, a Pult Kft.

Közlemények

A MOHOSZ Megyei IB értesíti a horgászokat, hogy az Orfűi- és a Pécsi-tavon csukára és süllőre a halászati törvényben előírt tilalmi idők érvényesek. A Pécsi-tavon kijelölt kíméleti területen június 15-ig tilos a horgászat.

A Parasztszövetség Megyei Elnöksége kéri a részarány-földtulajdonosokat, hogy március 23-ig kérelmezzék a tsz-es földkiadó bizottságoknál a tulajdonuk kijelölését. Bővebb információval hétfőn, szerdán, pénteken naponta 9-12 óráig szolgálnak Pécsett, az Apáca u. 15-ben.

Alapfokú könyvtárosi tanfolyamot indít a Baranya Megyei Könyvtár március 20-án. Jelentkezőket még várnak, érdeklődés a 33-533-as telefonon Szabolcsiné Orosz Hajnalkánál.

Harmadszor állnak a Német Vöröskereszt megbízásából az Osztrák Katonaszövetség munkatársai azok rendelkezésére, akik a háborúban a német hadsereg kötelékében eltűnt hozzátartozókat keresik. Március 20-án, szombaton 9 órától egész nap várják a hozzátartozókat a pécsi Lenau Házban.

04 - 05 - 07

Pécsett, a Semmelweis u. 17-ben, az egyik lakásban dohányzás miatt kigyulladt a heverő, szekrény és szőnyeg. A lakók időben eloltották a tüzet.

Egyre több fát vágnak ki engedély nélkül a Nagydobszai Búzakalász Mezőgazdasági Szolgáltató Szövetkezet erdeiből, ezért a tsz-vezetés kéri a szomszédos községek önkormányzatait és a rendőrséget, hogy segítsenek az eddig ismeretlen tettesek kézre kerítésében.

A székelyszabari elágazásnál egy hektáron avar és gaz lángolt. A tűz tovaterjedését a mohácsi tűzoltók akadályozták meg. Szalatnakon száraz fű, bozótos gyulladt ki. Béta-aknán is avartűz volt. Mindkét helyen a komlói tűzoltók avatkoztak be sikeresen.

Körzeti TV-adás

Ma 18.20-kor jelentkezik az MTV Pécsi Körzeti Stúdiója Hétközben c. műsora. A tartalomból: Ismét elkezdődött az élet Harasztiban, az egyetlen horvátországi szabad községben, ahol magyarok laknak. Kelle Sándor festőművész gondolatai. Maradnak-e a gilvánfai cigánygyerekek a magyarmecskei iskolában? Drog- és alkoholmegelőző program gyerekeknek. – Óriás hologramok Pécsett.

A kérdőjel

Holnap 14.30-tól újból VTV-fórum lesz a Pécsi VTV-én, a TV 1-es, az UHF-sáv 26 és 49-es csatornáján. A város vezetőit főként lakástémában lehet kérdezni levélben (7626 Pécs, Lánc u. 6.), vagy a 12-516, a 32-333-as telefonon adásidőben is. Személyesen ma 14-16 óráig a Széchenyi téren, esős időben a Művészetek Háza udvarában kamera, mikrofon várja a kérdezőket. A helyszínre egy nagy kérdőjel utal.

Az APEH közli

A személyi jövedelemadó bevallásának határideje a hétvége miatt március 22-éig meghosszabbodik. Ezért az APEH Megyei Igazgatósága hosszabbított nyitvatartással áll az adózók rendelkezésére. Pénteken a korábbitól eltérően folyamatos nyitvatartás lesz 8-16 óráig, szombaton rendkívüli ügyeletet tartanak 8-12 óráig, és hétfőn is nyújtott ügyfélszolgálat lesz 8-18 óráig Pécsett, a Rákóczi u. 54-56-ban.

Baráti kör

Holnap 15 órakor a NISZ Gróf Széchenyi István Baráti Kör Pécsett, a Széchenyi Gimnáziumban tartja évi küldött-közgyűlését. Előtte *Széchenyi Péter* festőművész édesapja, *Széchenyi László*, – aki New Yorkból látogat haza – , dedikálja a Mégis kisüt a nap című könyvét.

Koncert

Holnap 19 órakor a POTE Aulájában Jandó Jenő zongoraművész koncertet tart a *Lantos Ferenc és Apagyi Mária* vezetésével működő Művészeti Iskola javára. A bevételt a „Művészeti Szabad Iskola Alapítvány javára ajánlják fel.

Indiai táncok

Pénteken 17 órakor a Pécsett, Bóbita Bábszínházban Indiai táncok címmel műsort adnak *Tina és Michel Perret-Gentil,* egy svájci kétszemélyes bábos-társulat tagjai. Szombaton 17 órakor a Művészetek Házában bemutatják Grimm: A hét holló című meséjének bábváltozatát.

A magyar nő

A KDNP Női Tagozata a Magyar nő címmel fotópályázatot hirdet amatőr fotósoknak is március 20-i határidővel. Érdeklődés a 11-553-367-es telefonon. Cím: *Földi Edit*, Női Tagozat, 1126 Budapest, Nagy Jenő u. 5.

Pontosítás

„Az FM. Megyei Földművelésügyi Hivatal vezetőjét *állásából nem függesztették fel,* mint az a március 6-iki ÚDN-ben megjelent. Dr. Raskó György államtitkár február 22-iki keltezéssel a hivatalvezetői megbizatásomat vonta visszsza, más besorolásba helyezett. Március 2-ikán *én mondtam le köztisztviselői jogállásomról,* – ez olyan, mint a felmondás, csak helyzetünkben más kifejezést használnak –, amely május 2-ikán jár le."(Bíró Imre)

Locsoló-versek

Az ÉS Szerkesztősége, a pécsi Apáczai Gimnázium locsolóvers-pályázatot hirdet középiskolásoknak. Az írásokat gépelve, három példányban március 20-ig kell a gimnáziumba küldeni. A borítékra felírandó Locsolóvers-pályázat.

Egészségügyi szolgálat

Mindennapos felvételi ügyeletek gyermek belbetegek részére: Pécs város: POTE Gyermekklinika Szigetvár város és járás, a pécsi és a volt sellyei járás: Megyei Gyermekkórház. Gyermeksebészeti, kórházi felvételt igénylő gyermekfülészeti betegek részére páratlan napokon: POTE Gyermekklinika; páros napokon: a Megyei Gyermekkórház látja el; a főépület rekonstrukciója miatta 400 ágyas klinika földszintjén, Pécs és Baranya megye egész területéről érkező betegek részére.

Pécs város lakossága részére felnőtt belgyógyászat, sebészet: POTE I. Sebészeti és Belgyógyászati Klinika. Baleseti sebészet: POTE Traumatológiai Önálló Osztálya. Égési sérülések: Honvéd Kórház. Koponya- és agysérülések: Idegsebészet. Pécs város és a csatolt községek neurológiai betegeinek felvételét a Neurológiai Klinika; pszichiátriai betegek felvételét a Pszichiátriai Klinika látja. Mindennapos akut urológiai ellátás és felvételes ügyelet: POTE Urológiai Klinika. (Munkácsy M. u.) Szemészeti betegek ügyeleti ellátása 17 órától: POTE Szemészeti Klinika. (400 ágyas Klinika). Felnőtt fül--orr-gégészet: POTE Fül-Orr--Gégeklinika. (Munkácsy u.)

ÉJSZAKAI KÖRZETI ORVOSI ÜGYELET

Pécs város felnőtt lakossága részére egy helyen a Lánc utcai rendelőintézet földszinti ügyeleti helyiségeiben minden este 7 órától másnap reggel 7 óráig. Telefon: 14-347.

Fogászati ügyelet minden este 7 órától másnap reggel 7 óráig a Lánc utcai rendelőintézet földszinti ügyeleti helyiségeiben, gyermekek részrée is. Telefon: 14-347.

Gyermeklakosság részére egy helyen, a Gyermekklinikán, Pécs, József A. u. (bejárat a Bajnok utca felől) délután 5 órától másnap reggel 7 óráig. Telefon: 10-938.

ÉJSZAKAI ÜGYELETES GYÓGYSZERTÁRAK

Pécs, Lánc u. 20. 10/8. sz. gyógyszertár; Pécs, Bajcsy-Zsilinszky u. 23. 10/14. sz. gyógyszertár.

SOS-ÉLET telefonszolgálat díjmentesen hívható a 12-390-es számon, este 7 órától másnap reggel 7 óráig.

A MMSz pécsi csoportja ingyenes orvosi és tanácsadó szolgálata bárki részére beutaló nélkül Pécs, Janus Pannonius u. 6. szám. 12-13-ig tüdőgyógyászat, 13-16-ig belgyógyászat, 16-18-ig nőgyógyászat. Jogi tanácsadó szolgálata naponta 17-19 óráig.

Nemzetközi Gyermekmentő Szolg. Pécs, Konzum Irodaház. Tel.: 72-12-277/17 m. Félfogadás naponta 11-13 óráig.

Pszicho-video Szigetváron

A Pannonia Pszichiátriai Egyesület és a Szigetvári Városi Kórház pszichoterápiás osztálya „Pszicho-video '93" címmel pályázatot hirdetett. Az alkotók és alkotások négy kategóriában versengenek, a pályamunkákat március 19-20-án megrendezendő kétnapos szemle keretében tekinthetik meg a szakmai érdeklődők és a zsűri tagjai a szigetvári kórház pszichoterápiás osztályán.

A falu címmel új folyóirat

Újra megjelenik A falu című folyóirat – jelentette be Elek Sándor, a Földművelésügyi Minisztérium helyettes államtitkára, a szerkesztőbizottság elnöke szerdán sajtótájékoztatón. A falu című folyóirat a két világháború között a faluszövetség lapja volt. Most az Agroinform vállalta, továbbra is megjelenteti az újságot annak ellenére, hogy ez anyagilag nem kifizetődő számára. A jelenlegi VIII. évfolyam 1. számát a kft. saját költségére adta ki, mintegy 1,1 millió forintos költséggel. Az első számban a szerzők foglalkoznak az EK vidékfejlesztési elképzeléseivel, a magyar önkormányzatok e téren szerzett tapasztalataival. A folyóirat az elképzelések szerint negyedévente jelenik majd meg 3-500 példányban. A tervek szerint a kiadáshoz szükséges pénzt a későbbiekben egy e célra létrehozott alapítványból fedeznék.

Jótékonysági Honvédbál

A II. világháború óta első alkalommal lesz Magyarországon Honvédbál a Magyar Honvédség Művelődési Házában március 20-án. A bál belépődíjaiból és a támogatásokból származó bevételt a szolgálatteljesítés közben elhunyt katonák hozzátartozói, illetve a megrokkant katonák segélyezésére fordítják. Várhatóan megtiszteli részvételével a rendezvényt Göncz Árpád köztársasági elnök. A bál védnöki tisztét Antall József miniszterelnök tölti be. A házigazda Für Lajos honvédelmi miniszter és Lőrincz Kálmán vezérezredes, a Magyar Honvédség parancsnoka lesz.

Homokkal töltik fel a festett sírkamrát

Az osztrák vendégek megtekintik a betemetés előtt álló festett sírkamrát

Az ókereszténység születésének tettenérése

Egymillió schilling támogatás a kutatásokra

Osztrák vendégek – *dr. Hans Horcicka* miniszteri tanácsos, a Kutatási és Tudományos Minisztériumból és *dr. Ernst Bacher* az Osztrák Műemléki Felügyelőség főmunkatársa – jártak tegnap Pécsett, hogy a Sírkamra Alapítvány kuratóriumának tagjaival együtt megtekintsék az 1. számú, Péter Pál sírkamrában folyó munkálatokat.

Az osztrák minisztérium ugyanis egymillió schillinget adományozott a sírkamra megmentésére. Ez az a sírkamra, amit a Dóm előtti ballusztrádból lehet megközelíteni.

A kivitelezési munkálatok már megkezdődtek egy kutatóvágat kialakításával. Ez többek közt ahhoz nélkülözhetetlen, hogy megállapítsák, hol helyezkedik el a torony alapja, amely szükség esetén megerősítést kap. *Pintér Attila* restaurátor pedig elkezdte a festett falképek megmentésének ideiglenes védelmét.

Mint *Bachmann Zoltán* tervezőtől megtudtuk, a székesegyház előtti tér valamikor késő római, ókeresztény temető volt. A terep szintkülönbségéből adódóan teraszos elrendezésű volt a temető, a különböző szinteken elhelyezkedő teraszokon pedig egy-egy temetőkápolna állt. A két terasz közti rézsűkön keresztül lehetett megközelíteni a terasz alatti sírkamrákat. Az idők során azonban a terület feltöltődött. Most szeretnék a jelenlegi térszint alatt visszaállítani a valamikori térszintet, amely 4-5 méterrel volt mélyebben, mint napjainkban. A majdani látogató elé tehát egy hajdan volt római temető tárul.

Az egymillió schilling fedezi a kutatási költségeket, amely alapján el lehet majd készíteni a részletes terveket, és fedezi a festett képek ideiglenes védelmét is, továbbá a tér ezen területének kiásását (a székesegyház dél-keleti tornya előtt), amelyre egy védősátor kerülne. A legoptimistább számítások szerint '94-'95-re elkészülhetne a védelem – ez 50-60 millió forintot tenne ki –, és '96-ra az egész.

Bachmann Zoltán szerint az ókereszténység születését tetten érni, vizuálisan, bárki számára, nem mindennapi élmény. Ennek az együttesnek része lehetne a Dóm-múzeum is, amelynek megvalósítására a sírkamrához hasonlóan, ugyanazokkal az alapítókkal (OMMF, püspökség, a város, a megye stb.) alapítvány jött létre. 60 millió forint fekszik már benne, hiányzik még negyven.

Pintér Attila restaurátortól megtudtuk, hogy a múlt század végén feltárt 1. számú sírkamra falfestményei az elmúlt évtizedekben sokat romlottak a felületen kivált sótól. Történt ez azért is, mert természetes szellőztetéssel próbálták meg megoldani ezt a kérdést. A talajnedvességet ugyan sikerült kizárni, de a szellőztetéssel bejutó magas páratartalmú levegő a sírkamra falán lecsapódott, az átnedvesedett, és a falban lévő só megjelent a felületen.

A tervek szerint a klimatikus állapotot megpróbálják stabilizálni, hármas klimatizált tér kialakításával. A védelem lényege az, hogy a sírkamrában magasabb páratartalmú levegőt biztosítanak, a kívül eső térben alacsonyabbat, amely a páradiffúzió irányát a sírkamrából kifelé fogja biztosítani.

Ahhoz, hogy a munkálatok alatt ne történjen a festményekben nagyobb károsodás, homokkal visszatemetik a sírkamrát arra az időre, amíg el nem készülnek. Ennek legfőbb indoka, hogy a homok a kamrában olyan stabil klímát teremt hőtechnikai tehetetlensége folytán, amely jó hatással van a falfestményekre.

Cs. L.

Billy Graham, négy estén át

Ma este 18.30-kor kezdődik az a négy estén át tartó műholdas program, amely egész Európában fogható, s amelynek keretében az amerikai *Billy Graham* hirdet igét.

A Billy Graham Társaság az ország 20 városába telepített speciális vevőkészülékeket, amelyek segítségével a németországi Hessenből közvetített élő adás képe egy-egy 6X7 méteres ernyőn jelenik meg. A négynapos program után a video-kazetták itt maradnak, kisebb helységekben vagy házi összejöveteleken megtekinthetők lesznek.

Az estek nyilvánosak, azokra minden érdeklődőt szeretettel várnak Pécsett, a Bokor utcai baptista templomban. *Balogh Miklós* lelkipásztor véleménye szerint a program azért időszerű, mert nemzedékek nőttek fel vallás és erkölcs nélkül, és szeretnék ezeket az embereket a meglévő egyházakba betagolni. Természetesen önkéntes döntés alapján.

Megtudtuk azt is, hogy április 1-től 4-ig tartják Pécsett az Európai Külmissziós Konferenciát. Itt lesznek az Európából a külmisszionáriusokat tartó országok képviselői, s misszionáriusok is Afrikából és a világ számos más tájáról. Ez az első ilyen jellegű konferencia a világon, körülbelül hatvan résztvevőre számítanak.

Április 12-én, húsvét hétfőn, 11 órától pedig a pécsi Bokor utcai templomban zajló istentiszteletet a Magyar Televízió élő adásban sugározza. **Cs. L.**

Képességfejlesztő oktatás Mohácson

A százéves mohácsi Széchenyi István Általános Iskola körülállványozott falai megújulásra várnak. Bár a tervezett több milliós beruházás elkészülte után sem nevezhetjük majd korszerűnek az intézményt, viszont a körülményektől függetlenül éppen a napokban értesülhettünk arról, hogy az ott folyó oktató-nevelő munka színvonala országosan elismert.

A Köznevelés című szaklapban a múlt év utóján megjelent pályázatra küldték be a Hajnal Anna és Schefferné Gárdai Györgyi témafelelősök vezetésével összeállított, náluk évek óta alkalmazott pedagógiai programot, amellyel első helyezést értek el. A tizenöt fős team a dolgozatával egyúttal százezer forintot is szerzett az iskolának.

– Nyolc évvel ezelőtt kezdtük az ismert Zsolnai-módszer szerint az oktatást, s tapasztalva a speciális tehetséggondozási és felzárkóztatási lehetőségét, öt évvel ezelőtt helyben kidolgozott szisztéma szerint bevezettük az értékközvetítő, valamint képességfejlesztő saját programunkat, melyekhez minden taneszközt a nevelők maguk készítenek – mondja Hajnal Anna tanárnő, majd részletezi, milyen elvek szerint igyekeznek minden gyerek számára az érdeklődési körének megfelelően elfogalaltságot, feladatot találni, ahol biztos sikerélményre számíthat. A délelőtt-délután folyó tanítás keretében a program helyi adaptációjából adódóan az egyik tanulócsoport horvát nyelvet tanul, az osztályban a délutáni bábozás, a tánctanulás és minden szabadidős program keretében horvátul beszélnek a gyerekek és a nevelők.

A természettudományos irányultságú képességfejlesztő csoportjukban a matematika köré koncentrálják a foglalkozásokat. De nem a számtanórák számát növelik, hanem elsőtől számítástechnikát tanulnak, délután matematikai játékokat játszanak, és például a logikai gondolkodásuk formálására sakkoznak, keresztrejtvényt fejtenek.

A sokoldalú képzési formának akadnak ellenzői is, akik úgy vélik, túlzott a diákok leterheltsége. Ám a Széchenyibe járó diákok szülei alapjában véve elégedettek a nevelési módszerrel, így a körzetükhöz tartozó gyerekeken kívül a város más részéből is beiratnak tanulókat.

A kapott százezer forintot hihetetlen nehéz lesz elköltenünk. Annyi minden kellene az iskolának, hogy lehet, a végén úgy sorsolják ki a sok nélkülözött eszköz közül, melyiket vegyék meg a pénzből. **B. M.**

A nemzetiségi törvény általános vitája az Országgyűlésen

Magyarország színes nemzetiségi népessége maradjon meg

Részletek dr. Wekler Ferenc baranyai képviselő beszédéből

Magyarországon 1991-ben elkészült a magyar nemzetiségek által támogatott és a kormánnyal közösen kidolgozott törvényjavaslat a nemzetiségi jogok érvényesítéséről. Ez az 1991. szeptemberi változat nemzetközi bemutatásra került, ám eztán jó félév elteltével megdöbbenve tapasztaltuk, hogy kormányzat a konszenzusos javaslattól eltérő törvénytervezettel állt elő. Ez azért is érthetetlen, mert nem csak a hazai kisebbségekről van szó, hanem azokról a magyar nemzetiségekről is, kik határainkon túl élnek. Nagyon nehéz a határon túl élőknek megmagyarázni, hogy Magyarországon három évvel a szabad választások után miért nem lehetett a magyar parlamentben a magyarországi kisebbségek számára megnyugtató törvényjavaslatot elfogadni.

A nemzetiségi törvény alapvető feladata az, hogy a Magyarországon élő nemzetiségek számára megteremtse az Alkotmányban rögzített jogaik törvényi előfeltételeit. A törvénynek a legfőbb alkotmányos értékként a nemzetiségi identitás megőrzésének lehetőségét kell deklarálnia. Biztosítania kell a lehetőséget, hogy a nemzetiségek Magyarországon élni tudjanak az anyanyelvükkel, hogy nemzetiségi kultúrájukat ápolni tudják itt élő kisebbségeink.

A magyarországi nemzetiségek részére jelenleg ezek a lehetőségek nem biztosítottak. A kisebbségek nagy része már nem ismeri saját nyelvét, nem tudja továbbadni saját nemzetiségi kultúráját gyermekeinek.

Ez olyan sajátos feladat, amelyet fel kell vállalnia a nemzetiségi törvénynek – az államnak, az önkormányzatoknak.

Nem csak az elmúlt 40 évet, hanem a háború előtti időszakot is a magyarországi nemzetiségek folyamatos asszimilálódása jellemezte. Nagy bűn lenne, ha ebben a parlamentben e folyamatot tétlenül néznénk tovább. A nemzetiségi törvénynek alapvető feladata, hogy olyan többlet jogokat és garanciákat nyújtson a nemzetiségi állampolgároknak, melyek lehetővé teszik, hogy Magyarország színes nemzetiségi népessége megmaradjon. Csak akkor van értelme törvényt alkotni, ha ezeket az általános elveket a törvényjavaslat felvállalja.

Csak akkor van értelme törvénykezni, ha a törvényben granciákat tudunk biztosítani arra, hogy az itt szorgalmazott jogok ne csupán deklarálicók, hanem a gyakorlatban is érvényesíthető jogok legyenek.

Ugyanakkor egyértelműen le kell szögezni azt is, hogy a kisebbségi jogok biztosítását nem csak helyi szinten kell szorgalmazni. Ez állami feladat, kormányzati feladat, éppen ezért a kormányzatnak kell biztosítania az anyagi garanciákat.

Nem értek egyet a törvényjavaslatban megfogalmazott céllal, hogy: a helyi önkormányzatoknak kell vagyont átadniuk ahhoz, hogy a helyi kisebbségi önkormányzatok létrejöhessenek, hogy helyben élni tudjanak kisebbségi jogaikkal a település lakói. Ez a felfogás a felelősség áthárítása lenne és emlékeztet a korábbi évek gyakorlatára.

A nemzetiségi jogok érvényesítése és biztosítása tehát állami feladat, ami természetesen nem zárja ki, hogy az önkormányzatok közreműködjenek e feladatok teljesítésében, de hangsúlyozom, anyagi kompetenciája az államnak van ezen a területen, az állami költségvetésnek kell vállalnia a szükséges források megteremtését.

A törvényjavaslat felvázolja a nemzetiségi önkormányzatok lehetőségét. A *helyi kisebbségi önkormányzatok létrejöttéhez* szükséges eszközök biztosítását a települési önkormányzatok adhatják, de a vagyonnak és a funkciók kiváltására *állami alapot kell létrehozni.* Ha ez nem így történik, akkor egy adott közösség, ahol kisebbségek is élnek, hátrányos helyzetbe kerül (lásd nemzetiségi oktatás kérdése, plusz tantermek, plusz pedagógus stb.). Nem lehet tehát a helyi önkormányzat kizárólagos feladatává tenni azokat a többlet feladatokat, amelyek a kisebbségek igényeiből adódnak.

A feladatok ellátására olyan *állami alapot* kell létrehozni, amelyből a települési önkormányzatok „lehívhatják" *a funkció ellátására szükséges* pénzösszegeket.

Fontos, hogy *a mostani költségvetésben biztosított támogatások,* amelyek a nemzetiségi oktatásra fordíthatók, *ne szűnjenek meg* a nemzetiségi törvény létrejötte esetén sem. Garantálni kell, hogy ezek a továbbiakban is megmaradjanak és ezekhez társuljanak olyan anyagi garanciák, melyek növelik a jelenlegi lehetőségeket. (Zárójelben jegyzem meg, hogy ezt azért tartom fontosnak, mert például a magyarországi németségnek Magyarországon nincs egyetlen általános iskolája sem.)

Ha létrejönnek a törvény keretei között a *nemzetiségi önkormányzati formák,* nekik kell megkapniuk *a többlet forrásokat* és a *nemzeteiségi célokat szolgáló pénzek helyben történő elosztásának jogát.* Ezzel a rendszerrel a mostani finanszírozás anomáliái is kiszűrhetők lennének. Javaslom továbbá, hogy a magyarországi önkormányzati finanszírozási rendszer keretein belül azok a települések, ahol nemzetiségek élnek, *pozitív megkülönböztetésben részesüljenek azáltal is, hogy több személyi jövedelemadót áramoltatnak vissza ezekre a településekre,* mint egy átlag magyar faluba, városba. Ennek indoka az, hogy ezeken *a településeken többlet feladatokat kell ellátni.*

Ha a garanciális feltételek többségét a törvényjavaslatban nem fogalmazzuk meg, akkor nem érdemes Magyarországon nemzetiségi törvényt alkotni. Ezek megléte nélkül a hazai kisebbségek leendő önkormányzatai – a közigazgatási feladatok infrastruktúra-fejlesztési feladatok átvállalásával – olyan válságos helyzetbe kerülhetnek, amely alkalmas lehet nemzetiségi feszültségek szítására, konfliktus-helyzet teremtésére.

Felhívnám a figyelmet arra is, hogy az anyanyelv megőrzését célzó programcsomag kérdését nem elegendő, ha csak a nemzetiségi törvényben tárgyaljuk.

A nemzetiségi kultúra és anyanyelv ápolásának ügyét az oktatási törvénynek is tárgyalnia kell. Az oktatási törvénynek kell megteremtenie a nemzetiségi alapfokú, középfokú, felsőfokú illetve szakoktatás infrastrukturális és szakembertámogatási rendszerének állami garanciát. Azt gondolom, hogy nagyon nagy szükség van nem csak a nyelvetoktató tanárképzsére (német, szerb, horvát stb.), hanem olyan képzésre is, amely megoldja azon pedagógusok képzését, akik a történelmet, földrajzot és egyéb szaktárgyakat is képesek a nemzetiségek nyelvén oktatni.

Évtizedeken keresztül olyan „kirakat" nemzetiségi politikát folytattak Magyarországon, amely a felületes külföldi szemlélő számára mintaértékűnek tűnt.

A felszín alatt azonban nyílt vagy kevésbé burkolt asszimilációs törekvések voltak jelen, amelynek következtében a magyarországi nemzetiségek nagy része asszimilálódott. A még meglévő nemzetiségi értékek csak az általam felvázolt – fenti garanciákat magában foglaló – nemzetiségi törvény képes biztosítani. Ha az állami garanciavállalás nem kerül a törvényben rögzítésre, úgy nincs szükség csak a külföldet megnyugtató kirakat törvényre.

Mennyit fizetünk az Adóhivatalnak?

Nőtt az egyéni bevallások száma (7. oldal)

Új Dunántúli Napló

KÖZÉLETI NAPILAP

IV. évfolyam, 104. szám
1993. április 17., szombat
Ára: 13,80 Ft

Ülést tart a Baranya Megyei Közgyűlés

Hétfőn, április 19-én ülést tart a Baranya Megyei Közgyűlés. A 9 órakor, a MESZÖV székház nagytermében (Pécs, Konzum Áruház irodaháza I. emelet) megtartandó tanácskozáson a közgyűlés elnöke terjeszti elő a megyei önkormányzat 1992. évi gazdálkodásáról szóló beszámolót, majd javaslat hangzik el az 1993., valamint az 1994. évi címzett- és céltámogatási pályázatokra. Előterjesztik a Dél-dunántúli Regionális Fejlesztési Alapítvány létrehozásának, valamint a Dél-dunántúl Autópálya Kft-ben a közgyűlési részvétel javaslatát. Személyi kérdésekben is döntenek: megválasztják a Baranya Megyei Idegenforgalmi Információs Hivatal vezetőjét és a Baranya Megyei Kórház gazdasági igazgatóját.

Önkormányzati akadémia

A kisebbségi és nemzetiségi jogok törvénytervezetéről hallhatnak előadást a résztvevők az önkormányzati akadémia április 19-ikei, hétfői programjában. Ezt követően a helyi vezető testületeknek a pártokkal, egyesületekkel kialakított kapcsolatrendszer meghatározó elemeit ismertetik a megjelentekkel. Másnap az önkormányzatokra vonatkozó alkotmánybírósági döntésekről tart előadást a JPTE szakértője, majd az ÁFA 1993. évi önkormányzatokat érintő változásait ismerteti az APEH munkatársa.

Van ötös!

A Szerencsejáték Rt. tájékoztatása szerint a 16. héten öttalálatos szelvényt találtak, melynek száma: C 37 364 771 (Szeged). A nyeremény összege: 99 millió 300 ezer 218 forint.

Torgyán-tárgyalás felfüggesztve

Felfüggesztették a Torgyán József ellen folyó pert pénteken a Pesti Központi Kerületi Bíróságon. A Független Kisgazdapárt elnökét hatóság nagy nyilvánosság előtt történt megsértésével, továbbá rémhírterjesztés vétségével vádolják. Torgyán József 1992 júniusában a Kisgazdapárt székháza elleni támadás után nyilatkozott a Nap tévében. A bíróság úgy döntött: mivel a közelmúltban nyilvánosságra került négy rendőrtiszt vallomása szorosan összefügg az üggyel, a Legfőbb Ügyészség vizsgálatának befejeztéig a tárgyalást felfüggeszti.

Nemzeti Rákellenes Napok

Beszélgetés a megyei onkológus főorvossal

A MELIUS Alapítvány, a Magyar Rák Liga regionális képviselője szervezésében tegnap délután Pécsett is megkezdődtek a Nemzeti Rákellenes Napok rendezvényei. Ennek keretén belül került sor arra a kerekasztal beszélgetésre a Pécsi Ifjúsági Házban, amelynek résztvevői neves szakemberek voltak. Közülük *dr. Faluhelyi Zsolt*tal, megyei onkológus főorvossal beszélgettünk.

– A rák ma már népbetegségnek számít, hiszen a halálokok között a második helyen áll. Mi ennek az oka?

– A hetvenes évek közepétől nő Magyarországon a daganatos megbetegedéseknek a száma. Addig nem szerepeltünk ilyen előkelő helyen, hiszen ma a férfi halálozásban az első, nőiben a harmadik helyen állunk a világon. Ez, még a környező, volt szocialista országokat tekintve is, lehangoló. Ennek oka elsősorban a környezetszennyezési problémák – a szennyezés a talajban, levegőben, ivóvízben, ételben, amit a műtrágyától kezdve a különböző ipari szennyezések okoznak –, a másik pedig a helytelen életmód. Főleg a táplálkozási szokások azok, amelyek szerepet játszanak. A környező országokban, ahol ugyanazok a külső tényezők találhatóak, a táplálkozási szokások nem ennyire rosszak. Az alkohol minden vonatkozásban káros, tehát nem csak a gyomor esetében, hanem az egyéb szervi lokalizációk előfordulásánál is olyan tényezőként szerepel, amely megkönnyíti a rákos megbetegedés előfordulását. A zsíros, fűszeres, csípős étel, a rendszertelen táplálkozás, a reggeli nélküli és túl sok vacsorát fogyasztó életmód mind hozzájárulhat a daganatos betegségek kialakulásához.

(*Folytatás a 2. oldalon*)

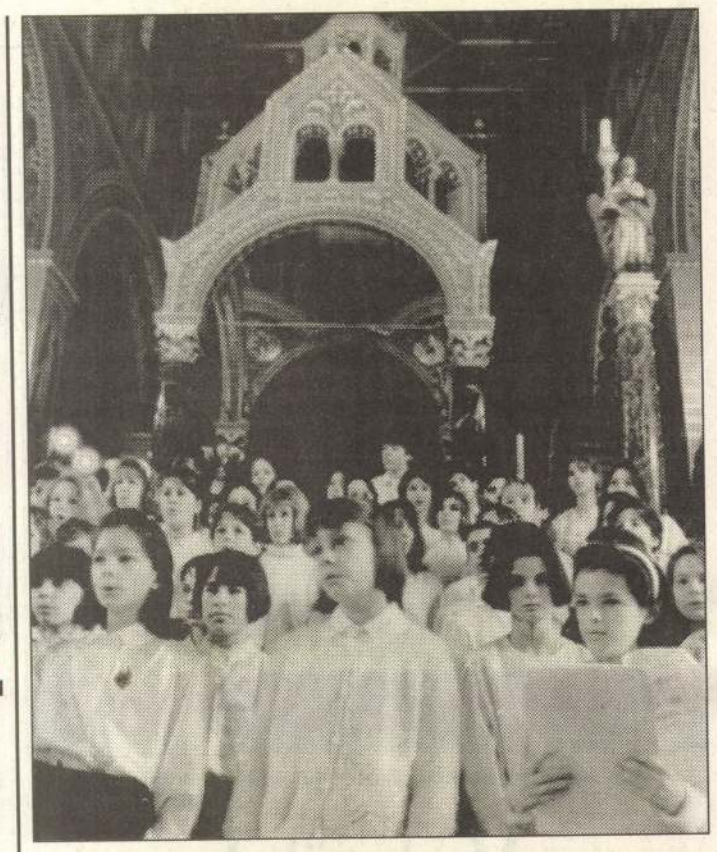

A pécsi Éneklő Hét záró koncertjét tegnap este rendezték a Bazilikában. A nagy érdeklődést keltő hangversenyen közreműködtek a JPTE 1., és 2. sz. gyakorló iskolájának kórusai Schóber Tamás ill. Kutnyánszky Csaba vezényletével, a Művészeti Szakközépiskola (Rába Mária), a JPTE női Kara és a Mátyás Király utcai ének-zene tagozatos általános iskola kórusa (Denis Duprey). A Liszt Ferenc Zeneiskola és a gyárvárosi általános iskola növendékeivel kiegészített összkar egy francia szerző művét mutatta be a vendég francia karnagy irányításával. Közreműködtek Szamosi Szabolcs, dr. Kopjár Gábor, Hortváth Judit és Varga Márta orgonán, szólót énekeltek Horváth Andrea ás Farkas Cecilia. – Képünk a tegnap délutáni főpróbán készült. Szundi György felvétele

Megszűnt a korhatár, marad a FIDESZ név

(Munkatársunk telefonjelentése)

„Jövőre szavazz jobb jövőre!" – hirdeti a felirat a debreceni sportcsarnokban, a Fidesz ötödik kongresszusának helyszínén. A tegnap délután több mint 300, köztük 26 baranyai küldött részvételével nyugodt légkörben megkezdődött tanácskozás fő célja a párt szerint, hogy kimondhassák: vállalják akár a kormányzás felelősségét is az 1994-es választások megfelelő szavazati arányai esetén.

Már idefelé a buszon is érezhető volt az a feszültség, amelyet a Fidesz kongresszus első napjának fő témája okozott, azaz az említett felelősségvállalás miatt is szükségessé vált alapszabály módosítás. Tudósításom pillanataiban is élénk vita folyik, sokszor egymással szöges ellentétben álló vélemények ütköznek a csak látszólag szervezeti belső ügyekről. Megoszlanak a vélemények arról, hogy bevezessék-e a pártelnöki rendszert. Más-más nézetek csapnak össze a párt esetleges új nevével kapcsolatban, és egymásnak ellentmondó megközelítéseket hallhattunk az egy település – egy szervezet elnevezésű tervezetről is.

Trombitás Zoltánnak, a Fidesz pécsi országgyűlési képviselőjének nem lesz könnyű dolga ma éjjel, hiszen ő vezeti a feltehetőleg hajnalig tartó szavazást az alapszabálytervezettel kapcsolatban beérkezett több mint 500 módosító indítványról.

Lapzártánkig eldőlt, nem csak a FIDESZ elnevezés, hanem a párt neve sem változik, 51 küldött ellenszavazata ellenére a párt továbbra is a Fiatal Demokraták Szövetsége nevet viseli. A másik nagy érdeklődéssel várt témában olyan döntés született, hogy feloldják az eddigi életkori felső határt, és minden 16 évesnél idősebb magyar állampolgár tagja lehet a pártnak.

A kongresszus ma a Fidesz politikai és gazdasági programját vitatja meg.

B. L.

Az Alkotmánybírósághoz fordul az államfő

Alkotmánybírósághoz fordul a köztársasági elnök az 1991–es kárpótlási törvény idén elfogadott módosítása ügyében. A törvénymódosítás eredetileg azt célozta, hogy a kárpótlási földárveréseken élvezzenek előnyt a helyi lakosok, illetve azok, akik az adott helységben elvett földjeik után részesültek kárpótlásban. A T. Ház a jogszabályt elfogadta, abból azonban – mint utóbb kiderült – hiányzott a hatályba lépésről rendelkező passzus. A kifogásolt kiegészítés szerint az említett jogszabály március 19–cel, visszamenőlegesen lépne hatályba. Mivel a földárverések mindeközben országszerte folytatódtak és folytatódnak, a törvénymódosítás visszamenőleges hatályba léptetésével vitatottá válhatna a tulajdonszerzés, ez pedig jogbizonytalanságot okoz. A köztársasági elnök ezért előzetes normakontrollt kér az alkotmánybíráktól.

Látó-est Pécsett

A Marosvásárhelyen megjelenő Látó című szépirodalmi folyóirat munkatársai vendégeskedtek tegnap Pécsett, a Művészetek Házában. *Gálfalvi György* főszerkesztő-helyettes, *Káli István* és *Kovács András Ferenc* szerkesztők az 1989 óta (előtte 36 évig Igaz Szó-ként) megjelenő lap életéről, nehézségeiről, sikereiről beszéltek. Bár a romániai magyar irodalom bemutatása a fő céljuk és feladatuk, szeretnének az egyetemes magyar irodalom „széles ölelésű" orgánuma lenni. Épp ezért gazdaságilag is a saját lábukra próbálnak állni, nem a nyereség a fő cél, hanem a megjelenés, a szerény megélhetés.

Bár a nemzetiségi sors hatványozott vidékiséget jelent, s az erdélyi irodalom sok vért veszítettt halottaival, eltávozó alakjaival, a mai szerkesztők nem adják fel a reményt, hogy a jövendő generációk kezébe is olvasmányos, szép magyar verset, novellát adjanak.

M. K.

Megkerültek a Vasváry-ház műtárgyai

Csaknem minden darabja megkerült a pécsi Vasváry-ház műemlék jellegű épületéből ellopott, csaknem 30 darabból álló műtárgyaknak.

Mint azt az Új Dunántúli Naplóban is hírül adtuk, március 18-án a pécsi önkormányzat feljelentést tett ismeretlen tettes ellen a városi rendőrkapitányságon, akik a lakattal lezárt, elhagyatott, Király utca 19-es szám alatti, Vasváry-házból ellopták a több milliós, pótolhatatlan értékű, a lakóház szalonjának ablakát keretező, mahagóni fából faragott műtárgyakat. Az önkormányzat akkor 20 ezer forintot ajánlott fel a nyomravezetőnek, s mint kiderült, a számtalan bejelentő egyikét sem a pénz vezérelte, sokkal inkább a lokálpatriotizmus, hogy Pécs történelmi múltját idéző, érintetlenül megmaradt nagypolgári lakásból a tolvajok ilyen könnyen elvihették a művészeti értékeket.

A rendőrség a feljelentés után megkezdte a nyomozást, s a bejelentések alapján március 31-ikén egy pécsi lakásban szinte hiánytalanul sikerült

(*Folytatás a 2. oldalon*)

Még hallani fogunk róluk

Befejeződött a Ki mit tud? megyei döntője

Tegnap este lapzárta után a komlói Színház- és Hangversenyteremben a zsüri értékelésével befejeződött a Magyar Televízió által meghirdetett Ki mit tud? vetélkedő megyei döntője. A közel félszáz indulót – egyéni és csoportos produkciókat – csütörtökön *Petkó Jenő*, a Baranya Megyei Művelődési Központ főmunkatársa köszöntötte, majd a mohácsi Vada táncegyüttes fiataljainak temperamentumos bemutatója jelentette a vetélkedő nyitányát. Az első napon a vers- és prózamondás, a hangszeres és a vokális zene, valamint a néptánc műfajában mutatták be tudásukat a versenyzők, majd tegnap ifjú sásdi, nagykozári népdalénekesek a modern táncok és a táncdaléneklés képviselői.

Már az első este, a hagyományőrző együttesek gazdag repertoárja s más produkciók alapján sejteni lehetett, hogy ez a vetélkedő a tehetségek toborzója lesz. A Vag-Dalárda paródiájára, a szemével is játszó Gráf Csillára, Kovács István vagy Bogolin Ágnes énekhangjára, Finák Gábor és Kovács Tünde táncára, vagy a komlói „Hajcihők" diákos humorára, a mohácsi Puch Éva versmondására akkor is emlékezni fogunk, ha a versenyzőknek csak egy töredékét látjuk viszont színpadon a közeljövőben. A zsüri döntéséről hétfői lapunkban számolunk be.

B. R.

Palotás János (jobbról a második) az Új DN számítógép központjában Fotó: Szundi György

A Köztársaság Párt fóruma Pécsett

Népszerűségi listákon az élen áll többnyire *Palotás János*. E népszerűséget nem csak megjelenésének, modorának köszönheti: valószínűleg annak is, amit tesz és mond. Pécsett tegnap első ízben tartott fórumot részvételével az a *Köztársaság Párt*. E fórumon hangzott el az a mondat, mellyel hangversenyterem politikára még éhező hallgatóságát is megnyerte: *Nem azon kell töprengeni, hogy mikor, ki és mit csinált rosszul, hanem azon, mit és hogyan kell jól csinálni.*

A Köztársaság Párt elnöke késő este ellátogatott lapunk szerkesztőségébe, ahol kötetlen eszmecserét folytatott *Lombosi Jenő* főszerkesztővel és a lap vezető munkatársaival, majd megtekintette az ország egyik legkorszerűbb szövegszerkesztő rendszerét.

(*Tudósítás a 3. oldalon*)

A képen látható korinthoszi oszlopfőből hiányzik még négy darab
Fotó: Löffler Gábor

Megkerültek a Vasváry-ház műtárgyai

(Folytatás az 1. oldalról)

megtalálniuk az eltulajdonított műtárgyakat. Mint azt Váradi Csaba alhadnagy, a Pécsi Rendőrkapitányság nyomozója elmondotta, az elhagyatott lakóépületbe a bűnözőknek nem volt nehéz bejutniuk, a lakatot lefeszítve többször jártak ott, alaposan kiismerhették a lakást, feltérképezhették az ott lévő értékeket. A szalon ablakát szegélyező, fából faragott műtárgyakat könnyedén leemelték, darabjait egy februári délelőtt a Király utcán a hónuk alatt cipelve szállították el albérleti lakásukba. Mindez senkinek sem tűnt fel a forgalmas belvárosi sétálóutcában. A bűnelkövetők felajánlották egy pécsi polgárnak megvételre a lopott holmikat, aki előlegbe fizetett is 10 ezer forintot. A rendőrség nyomozói előtt a személyleírás alapján végül is ismertté váltak a tolvajok, akiket április 2-án Szegeden fogtak el.

Továbbra is keresik viszont azt a körülbelül 25 centiméter magas, korinthoszi oszlopfőre emlékeztető műtárgyat, amelyből 4 darabot nem találtak meg a már említett lakásban. A nyomravezető egyébként a 20 ezer forintot nem vette fel, a polgármesteri hivatal átutalja egy általa megnevezett alapítvány számlájára.

B. G.

Nemzeti Rákellenes Napok

(Folytatás az 1. oldalról)

– Kétszáz évvel ezelőtt is nagyjából így táplálkoztunk.

– Igen, de akkor, amikor hagymával és szalonnával mentek dolgozni, akkor rendkívül erős fizikai munkát végeztek. A felesleg ledolgozásra is került. Ma a fizikai munka általában könnyebb, többnyire abból áll, hogy az ember hazamegy a munkahelyéről, a sörével ledől a fotelba, és nézi a tv-t. Ez nagyon passzív tevékenység, és ezért örülünk annak, ha az emberek kocognak, úsznak, kerékpároznak satöbbi.

– Nyilvánvaló, hogy nagyon fontos a korai felismerés. De ez gyakorlatilag megvalósítható-e?

– A leggyakrabban előforduló rákok könnyen fölismerhetők. A leggyakoribb a tüdőrák. A tüdőszűrővizsgálatok lehetőséget adnak arra, hogy aránylag kis daganatokat is észrevegyenek. Bár, ebben az esetben is az esetek jó részében az egész tüdőre kiterjedt a daganat, és annak a résznek az eltávolításával nem tudunk teljes gyógyulást biztosítani. Más szerveknél, miután azok körülhatároltabbak, a keringésük és a nyirokellátásuk is körülhatároltabb, van lehetőség arra, hogy korán észrevéve teljes gyógyulást tudjunk elérni. A következő leggyakoribb az emésztőszervi daganatok a gyomortól a vastagbélen át a végbélig. Ha összeadjuk ezeket a daganatokat, az eléri tüdődaganatok halálozási számát. Az utóbbi időben a gyomorrákok száma csökken, a vastag és végbélrákok száma nő.

– Ezek is szűrhetőek?

– Természetesen, sőt a harmadik helyen álló az emlőrák is, amely emelkedő tendenciát mutat, s tolódik el a fiatal kor irányában. Pedig tapintással hamar észrevehető. Ijesztő az ajak és szájüregi rákok gyakorisága, amiért egyértelműen a lakosság elhanyagolt higiénés állapota tehető felelőssé. A méhnyakrák esetében el kell mondanom, ha el tudjuk érni, hogy a betegek megjelenjenek aránylag nagy számban szűrővizsgálaton, akkor annak eredménye is lesz. A méhnyakrák ugyanis a harmadik-negyedik helyről 15 év alatt visszaesett a hatodik-hetedik helyre. Hogy még mindig nagy számban van elhanyagolt eset, az azért fordulhat elő, mert a női lakosság 40 százaléka nem megy el vizsgálatokra. Ha végre el lehetne érni, hogy elmenjenek, és hogy végre a tüdőszűrésre is elmenjenek – mert nem titok, hogy nincs 80 százalékos az átszűrtség –, akkor a daganatos betegségek mai 56 százalékos gyógyultsági foka 80 százalékra lenne növelhető. **Cs. L.**

Ismerkedés az EBRD-vel

A kelet- és közép-európai országok piacgazdaságának fejlesztésére létrehozott, legfőképpen a Közös Piac országai által finanszírozott Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank magyarországi irodájának egyik vezető munkatársa, Sunil Sabharwal tartott előadást a bank tevékenységéről, elképzeléseikről, valamint a hitelezési lehetőségeikről.

A pécsi Pénzügyi Klub és az Inter-Európa Bank szervezésében megtartott rendezvényen az EBRD képviseletvezető helyettese elmondotta, a pénzintézet maximum 10 éves hiteleket nyújt magánvállalkozásoknak, 15 éves lejáratra infrastrukturális, legfőképpen állami, önkormányzati beruházásokat finanszíroz. A pénzintézeti vezető azt is elmondotta, előkészületben van egy pécsi székhelyű, külföldi tulajdonú vállalat beruházási hitelkérelmének elbírálása is.

A lakosság bevonása a privatizációba

Kormányszóvivői tájékoztató

A kormány az Országgyűlés elé terjeszti az élelmiszerekről szóló törvénytervezetet. Sürgős tárgyalást kér a Parlamenttől annak érdekében, hogy a jogszabály megalkotása után mielőbb elkészülhessenek a Közös Piac követelményrendszeréhez igazodó technikai formák, amelyeket a leendő Magyar Élelmiszerkönyv első kötete gyűjt majd egybe – közölte Juhász Judit a pénteki kormányszóvivői tájékoztatón.

– Elfogadta a kormány a kisbefektetők privatizációs részvételét ösztönző program koncepcióját – jelentette be a továbbiakban a szóvivő. Az úgynevezett kisbefektetési részvényvásárlási programnak az a célja, hogy segítse a lakosság szélesebb körű bevonását a privatizációba, s hogy hozzájáruljon annak gyorsításához. A kormány elé került javaslat szerint az állampolgárok egyéni privatizációs keretet kapnának csekély összegű – várhatósan 1000 forintos – regisztrációs díj fejében. A keretből állami tulajdonban lévő részvényeket vásárolhatnak. A felhasznált összeget kamat nélkül, több esztendő – várhatóan öt év – alatt kell majd visszafizetni. A brit tanácsadók közreműködésével kidolgozott programban a kormány esélyt lát arra, hogy bővüljenek a lakossági befektetések lehetőségei, szélesedjen az értékpapírpiac és erősödjön a tőzsde szerepe a privatizációban. A vállalkozók aktív bekapcsolása révén pedig hatékonyan érvényesülhet a magánérdekeltség a privatizálandó vagyon feljavításában.

A program elindításának végleges feltételeit és konkrét ütemezését június végéig nyújtja be a kormánynak a privatizációért felelős tárca nélküli miniszter, valamint a pénzügyminiszter. A regisztrálás feltehetően az utolsó negyedévben megkezdődhet.

A tájékoztató vendégeként Cinkotai János kormányfőtanácsadó, a legfrissebb statisztikai adatok alapján beszámolt az infláció alakulásáról. Közölte, hogy márciusban tovább csökkent az infláció üteme: 0,8 százalékkal emelkedett a fogyasztói árszínvonal februárhoz képest. A múlt év márciusában a növekedés 1,9 százalékos volt. Hozzátette, hogy a következő hónapokban számítani kell az év eleji forintleértékelés árszintnövelő hatására. Valószínűnek tartotta, hogy az infláció az év végére a 16–19 százalékos kormányprognózis felső határa körül alakul.

24 ÓRA A NAGYVILÁGBAN

○ **New York:** Az ENSZ Biztonsági Tanácsa hétfőn és kedden általános vitát tart Boszniáról, amelyen a világszervezet sok tagállama készül kifejteni álláspontját. Ez a kompromiszszum alakult ki a csütörtök esti ülésén, miután az el nem kötelezett államok nem tudták elérni, hogy azonnal szavazzanak a Szerbia elleni új rendszabályokról. A BT a hét elején – orosz kezdeményezésre és amerikai támogatással – április 26-ra, az oroszországi népszavazás utáni időpontra halasztotta a határozat elfogadását, hogy ne nehezítsék Borisz Jelcin orosz államfő helyzetét. A Biztonsági Tanácsban képviselt öt, el nem kötelezett ország azonban mielőbbi szavazást igényelt, de csak azt érték el, hogy a BT előtt két napon át szót kap az ENSZ számos tagállama.

○ **Moszkva:** Szünetet rendelt el a puccsisták ügyét tárgyaló bíróság péntek délelőtt, miután az egyik vádlottat, Alekszandr Tizjakovot szívbántalmakkor születik döntés, ha a bíróság megkapja a vádlott egészségi állapotáról szóló hivatalos orvosi jelentést. Tizjakov a per nyitó napján rosszéllétre hivatkozva idő előtt elhagyta a tárgyalótermet. A vádlott ügyvédje pénteken azt közölte, hogy Tizjakovot szívinfarktus gyanújával tartják megfigyelés és kezelés alatt az egyik moszkvai kórházban.

AWACS-ok a magyar légtérben

A magyar légtérben repülő AWACS gépeknek nincs felhatalmazásuk arra, hogy bármiféle katonai akcióban harci repülőgépeket irányítsanak Bosznia-Hercegovina légterében. Így foglalt állást pénteken Magyarország, amely arra törekszik, hogy ne keveredjen bele a volt Jugoszláviában zajló konfliktusba – írja a Reuter budapesti tudósítója. Váradi Emil „Magyarország figyelmezteti a NATO–t a boszniai repülések kapcsán" című jelentésében utal a parlament tavaly októberi határozatára, amely a NATO AWACS gépeinek csak a Bosznia-Hercegovina légterében elrendelt ENSZ-tilalom megsértéseinek megfigyelését engedélyezte. Az ENSZ BT-nek a boszniai repülési tilalom kikényszerítéséről hozott határozata után az Országgyűlés külügyi és honvédelmi bizottsága szerdai együttes ülésén úgy döntött, felkéri a kormányt, hívja fel a NATO figyelmét arra, hogy Magyarország csak a nem katonai célú járőrözésekhez járult hozzá annak idején.

„A bizottságoknak az volt az álláspontja, hogy fenntartják a parlament októberi határozatát. Ha a NATO újabb intézkedéseket akar tenni, újabb engedélyekre lesz szükség" – idézi a Reuter Balogh Györgynek, a honvédelmi bizottság elnökének szavait.

A NATO európai haderői főparancsnokságának szóvivője megerősítette, hogy a Magyarország, illetve az Adriai-tenger fölött repülő AWACS-gépek egyaránt a tiltott boszniai légtérövezetben járőrőző NATO-gépeket irányítják – mutat rá a Reuter. A NATO továbbra is együttműködik Magyarországgal a BT határozatainak végrehajtásában, beleértve a Bosznia feletti repülési tilalom végrehajtását. „A magyar hatóságok ebben az összefüggésben megerősítették, hogy az AWACS-repülésekre vonatkozó rendelkezések továbbra is teljes mértékben érvényben maradnak" – idézi a brit hírügynökség a NATO–szóvivőt.

Magyarország igyekszik megőrízni semlegességét a jugoszláv állam felbomlásával kitört konfliktusban – mutat rá a Reuter budapesti tudósítója, majd ismerteti Herman János külügyi szóvivő tájékoztatását, amely szerint a kormány teljesíti a két országgyűlési bizottság kívánságát és emlékeztette a NATO-t az eredeti felhatalmazás korlátaira. „Az AWACS járőrözései, a BT-nek a repülési tilalom betartásáról hozott 816. számú határozata előtt egyértelműen békefenntartó tevékenységnek számítottak. Ez az, amihez Magyarország annak idején hozzájárulását adta" – mondta a külügyi szóvivő.

Április 15-én autó-bomba robbant Bogotában. Egy férfi sérült gyerekkel segítségért siet. A robbanás egy üzleti negyedben történt. A rendőrség föltételezi, hogy drogkereskedők állnak mögötte.

FÁK-csúcs Moszkvában

Zárt ajtók mögött kezdték meg újabb, két órásra tervezett tanácskozásukat péntek délután a Független Államok Közösségének államfői. A kazah elnök által kezdeményezett értekezlet célja a FÁK–on belüli együttműködés szorosabbra fűzése és az ehhez szükséges lépések meghatározása.

A tanácskozáson valamennyi tagország képviselteti magát, igaz, egyesek, mint például Kirgizisztán, nem a legmagasabb szinten.

Borisz Jelcin orosz elnök minszki megérkezésekor támogatásáról biztosította a Független Államok Közösségén belüli szorosabb gazdasági és politikai együttműködésre irányuló törekvéseket.

Kedves Édesanyák!

Az Új Dunántúli Napló Szerkesztősége és az Axel Springer-M. Kiadó Kft Baranya Megyei Irodája szeretettel köszönti az Édesanyákat, nagymamákat és kismamákat, a közelgő Anyák Napja alkalmából.

Azért ilyen korán, mert köszöntőnk mellé kettő db görögországi társasutazást is szeretnénk kisorsolni Anyák Napján.

Elnyerésének feltétele, válaszoljanak 3 kérdésünkre:

1.) Ki volt Jézus Krisztus nagyanyja?
2.) Ki volt Szent Imre királyfi édesanyja?
3.) Ki volt az utolsó magyar királyné?

Válaszokat olyan anyáktól várunk, ahol az egy fedél alatt élő családoknál májusra is előfizettek az Új Dunántúli Naplóra.

Levelezőlapjaikat az alábbi címre küldjék 1993. április 25-ig.
Axel-Springer-M. Kiadó Kft.
Baranya Megyei Irodája
Pécs 7601 Pf.: 134.

A Magyarországi PH-Kereskedelmi Részvénytársaság Igazgatósága

értesíti tisztelt részvényeseit, hogy a társaság

évi rendes közgyűlését

1993. május 18-án (kedden) 17 órától tartja az MPH Rt. központjában Pécs, Ifjúság u. 11. szám alatt

Napirend:

1. Az igazgatóság beszámolója az 1992. évi üzleti tevékkenységről
2. A Felügyelő Bizottság és a Könyvvizsgáló jelentése a mérlegbeszámoló megvizsgálásáról
3. Az 1992. évi gazdálkodás mérlegének megállapítása
4. Az 1993. évi üzleti terv meghatározása
5. A könyvvizsgáló díjazásának megállapítása

MPH Rt. Igazgatósága

Pécs

A munkanélküliek az SOS-szolgálatnál

Pécsett miért nem lesznek kék telefonok?

Mennyiben változott a munkanélküliség növekedésével az SOS telefonos segélykérés tematikája, és tervezi-e a szolgálat Pécsett a kék telefonok kihelyezését? E kérdéskörre válaszolt *dr. Kézdy Balázs* pszichiáter a JPTE Bölcsészettudományi Kar pszichológiai tanszékének a vezetője, az SOS-telefon megalapítója.

– A munkanélküliség problémája felkészületlenül érte társadalmunkat– mondta a doktor úr. – Egy nyugat-európai átlagember számol azzal, hogy élete egy bizonyos szakaszában esetleg munkanélkülivé válik. Ezt a helyzetet nem csődként, krízis-helyzetként éli meg, ahogy azt teszik magyar sorstársai, hanem a gazdasági élet természetes velejárójaként. A felkészületlenség, a váratlanul jött munka nélkül maradás ténye indokolja azt, hogy – bár az SOS segélykérések száma nem nőtt, de – a hívások tematikája megváltozott. Eszerint az állásnélküliség, a munkahely elvesztése hólabda-szerűen az egyéb kudarcokat is mobilizálja az emberi lélekben. Megfigyeléseim azt mutatják, hogy könnyebben esik lélektani krízisbe olyan, aki más, kisebb ok miatt is pánikhelyzetbe kerül. Segélykérő szolgálatunkat nemcsak a felnőtt lakosság veszi igénybe, hanem sokszor fordulnak hozzánk kamaszok is. Budapesten már néhány hónapja működnek úgynevezett *kék telefonok*, melyeken éppen a serdülők kérhetnek tanácsokat a fővárosi segélykérő központban.

E telefonok kihelyezését azért nem tervezzük Pécsett, mert tapasztalataim szerint a dolog nem perspektívikus. Szolgálatok jönnek és szűnnek meg. A segély-hívó szolgálatban eltöltött évek tapasztalatai alapján, beleértve a nemzetközi tapasztalatokat is, a kék telefonos rendszernek nincs igazán jövője. Ugyanis e rendszerben a telefon csak a segély-hívások eszköze, míg *az általunk kidolgozott és működtetett hálózatban a telefon nem eszköz, hanem módszer.*

A módszerkénti alkalmazáshoz olyan lelki törvényszerűségeket kell ismerni, mint az anonimitás. A névtelenség ténye azért lényeges, mert az egyén önmaga számára is megfogalmazhat olyan dolgokat, amiket egyébként a hétköznapi életében nem tesz meg. Másfelől, és ez jellemző a serdülőkre is, a segélykérő az operátorba belevetítheti a szülő, tanár, barát figuráját is. A telefon-módszer jellegének éppen ez a lényege.

Pécsett a nyolcvanas évek végén volt egy kezdeményezés, mely jellegében hasonlított a kéktelefonos rendszerhez. Itt az operátor szerepét diákok töltötték be. Megszűnésének oka nagyrészt ennek tudható be, ugyanis a serdülők fejlődéslélektani sajátosságaiknál fogva nem tudnak empatikusan viszonyulni a világhoz, és kapaszkodóként a felnőtteket választják.

Annak a kamasznak, akinek gondjai vannak, azt hiszem, teljesen mindegy, hogy segélykérésekor milyen színű telefont is tart a kezében.

E. É.

Tájékoztatás a folyószámla egyeztetéséről

A sajtóból már értesültek a Tisztelt Adózók arról, hogy az APEH megkezdte az adófolyószámlák kiküldését. Ezekben a napokban azok a magánszemélyek és egyéni vállalkozók kapják kézhez a kivonatokat, akiknek 1993. március 31-én 100 Ft-ot meghaladó túlfizetése, illetve tartozása, valamint az adó késedelmes befizetése miatt késedelmi pótléka mutatkozott az adófolyószámláján.

Az adófolyószámla-kivonat által felölelt időszak: a társasági adótörvény hatálya alá nem tartozó magánszemélyek esetében 1992. I. 1.–1993. III. 31., valamennyi magánszemély esetében 1992. IV. 1.–1993. III. 31-ig terjed ki.

Az azonosítórészben az adófolyószámla-kivonat tartalmazza a kivonatkészítés időpontjának megfelelő adóalany nyilvántartási adatokat, továbbá az illetékes megyei igazgatóság nevét és címét, ahova egyeztetés céljából fordulni lehet.

A kivonat fő részében szerepel adónemenként az érintett időszakban benyújtott adóbevallások (a 0-ás adattartalommal benyújtottak is), önrevíziók, egyéni vállalkozók esetében az 1993. I. 1-i nyitóegyenleg. Ezek az adatok alkotják a kötelezettség oldalt.

Pénzforgalmi oldalon szintén a jelzett időszakban teljesített befizetések találhatók, a befizetés dátumának feltüntetésével. A kötelezettségoldal és pénzforgalmi oldal összehasonlításával történik a tartozás vagy túlfizetés megállapítása.

Az 1992. évi adófizetési kötelezettség késedelmes teljesítéséből eredő késedelmi pótlék felszámítása is most történik.

Az adóhatóság által közölt késedelmi pótlékot a közléstől számított 15 napon belül kell megfizetni.

Mi a teendője az adózónak a folyószámla kivonat átvétele után? Először is szükséges egyeztetni a kivonatban közölt adatokat a nyilvántartásokkal. Amennyiben minden bevallás és befizetés szerepel az adófolyószámlán és adóhátralék mutatkozik, a kivonat kézhez vételéig nem teljesített befizetéseket a mellékelt postautalványokkal lehet rendezni. A befizetést mindig a megfelelő adónemre kell teljesíteni.

Ha az adózónak túlfizetése van, az értesítéstől számított 30 napon belül rendelkezhet az összeg visszatérítéséről. Rendelkezés hiányában az adóhatóság a túlfizetést a később esedékes adó kiegyenlítésére számolja fel.

A kivonaton tapasztalt eltérések esetén egyeztetés céljából az APEH Baranya Megyei Igazgatósága adókönyvelési és pénzforgalmi osztályához lehet fordulni. Ügyfélszolgálatot az igazgatóság tanácstermében tartunk hétfőtől-csütörtökig 8-12-ig és 13-16 óráig. Kérjük az adózókat, hogy a folyószámla egyeztetéshez lehetőleg személyesen, könyvelő esetében a meghatalmazással rendelkező könyvelő jelenjen meg és az adóévet érintő bevallás-másolatokat, befizetést igazoló feladóvevényeket, illetve egyéb iratokat szíveskedjenek rendelkezésre bocsátani.

Minden esetben a személyi azonosító (személyi szám, adószám) pontos közlése szükséges. A folyószámla-kiküldés első ütemében a megyében közel 40 ezer magánszemély és egyéni vállalkozó érintett, ezért az egyeztetések eredményes lefolytatásához segítőkész együttműködésüket kérjük.

Marton Mária
osztályvezető

Polgármester-választás Vázsnokon

Lezárult a jelölési időszaka a 117 főt számláló baranyai faluban, Vázsnokon, s szeptember 11-re tűzték ki a polgármester-választást, ugyanis *Renner Ferenc* 1993 június 7-én lemondott tisztségéről. A választók szavazataiért induló négy jelöltet elképzeléseikről, terveikről kérdeztük. *Árki Tibor* nem tervez előre konkrét dolgokat, tudja ugyan hogy hol szorít a cipő, de úgy gondolja, hogy majd a lehetőségei szabják meg a feladatait. Véleménye szerint az igéret csak úgy szép, ha meg is valósul. *Pataki Ferenc*: – Szerintem aki az önkormányzatban bármilyen tisztséget vállal, akár polgármester, akár képviselő, a demokrácia szabályai szerint kell, hogy képviselje a lakosságot, tudomásul véve, hogy a falu „szolgájának" és nem a „gazdájának" kell lennie. A négy fős testület véleményének mindig tükrözni kell a falu lakóinak az akaratát. A testületi ülések nyilvánosak, ezért szeretném elérni, hogy minél többen segítsék véleményükkel, javaslataikkal a falu felelős vezetőjének döntés-előkészítését. *Rácz Csaba* kiemelte elképzelései közül azt, hogy egymással együtt és nem egymás ellen kell dolgozni; és elmondta: a lakosság igényét a lehetőség szerint a legteljesebb mértékben szeretné kielégíteni. *Renner Ferenc*, aki ez év nyaráig betöltötte a faluban a polgármesteri tisztet, több ember megkeresésére indul újra a választásokon. Mivel ő három évig élt együtt a falu gondjaival, a legfontosabbnak az aktuális teendők mellett, az *élni és élni hagyni* elvet szeretné megvalósítani. Mindannyian beszéltek a kövesutak és járdák építéséről, a főárok tisztításáról, a játszótér megépítéséről és a sportolási lehetőségek kielégítéséről, a nyugdíjasok, fiatalok és munkanélküliek helyzetének javításáról.

Megyeri Tiborné

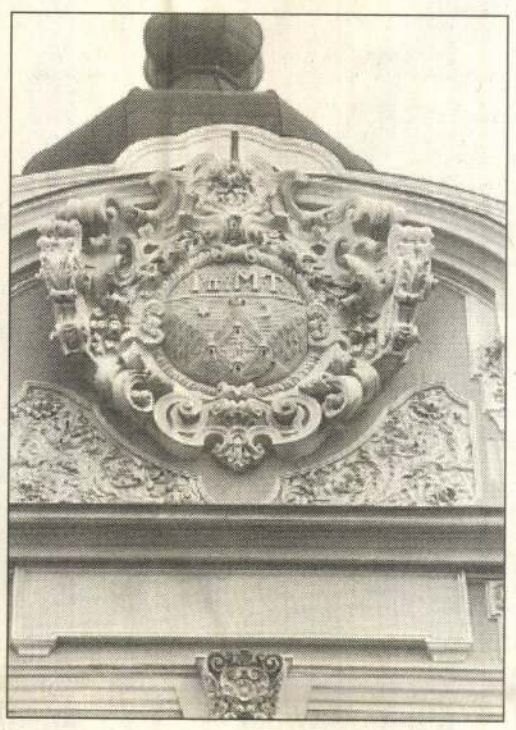

Címerek Pécsett, a Vasváry-házon és a Városházán **Laufer László felvételei**

Pécs város címeres emlékei

Még a mogyorót törő mókus is

Sey Gábor középiskolai matematikatanár már vagy huszonöt esztendeje foglalkozik heraldikával – címertannal - és származáselméleti kutatásokkal. Amint említette: kétféle ember van. Az egyik, akit érdekel a múltja, a másik, akit nem; s azoknak a bogaras embereknek sincsenek több ősei, akik számbatartják felmenőiket.

Sey Gábor egy remek helytörténeti munka kéziratát zárta le a minap: esély is akad a kiadásra. Pécs város címeres emlékeit gyűjtötte össze szívós munkával, nyitott szemmel járva, aprólékos elemzéseket készítve. A közterületeken fellelhető, bárki által észre vehető és megtekinthető országcímereket, megye- és városcímereket, rendi, családi és egyéb *felségjeleket*. Középületeken, magánépületeken, s kint a temető sírjain. (A tanár úr családjának történetét feldolgozó munkájával néhány éve országos pályázaton nyert díjat. Erről annyit: családjukat, mely még a Hamerli családhoz is kötődik, egy 1387-es okirat említi először.)

Nos, a pécsi címeres emlékek igen alapos munka, a hozzá kötődő történetek a város történetei. Ki tudta vajon, hogy a közismert Vasváry család 1882-ben még *Traiber* családnévvel ismertetett, vagy hogy Pécsnek három egykori, egymástól különböző címere is fellelhető a házaink homlokzatain. Az 1445-ös, az 1505-ös és az 1780-as, melyet újólag a hivatalos városcímeri rangra visszaemeltünk. Nem elírás: 126 különféle címert örökített meg korabeli kőműves vagy kovácsmester városunkban, kitéve közterületre. Köztük a Zsolnayék, a Nádosyék, Bakitsék, Szikorszkyék, Belitskáék vagy éppen Pilaszanovichék családi címerei. Kardokkal, szablyákkal, pajzsokkal. Berényi Zsigmond család-jelképében például ott a mogyorót törő mókus is.

Sokan, maga a szerző is joggal reménykedhet abban, hogy a „városi címertan" kötet kiadását talán valamelyik könyvkiadónk fölvállalja, hiszen a lektorok mielőbbi közkinccsé tételét javasolják. A kiadáshoz Sey Gábor már némi pénzt is megpályázott sikerrel, mindenesetre jó lenne, ha akár az önkormányzat, akár más – a pécsiségben fantáziát és reklámot látó cég – segítené, hogy mielőbb napvilágot lásson e sajátos történelmi kalandozás.

Kozma Ferenc

A termelők öt pontja

Demonstrációt terveznek hazánk mezőgazdasági termelői abban az esetben, ha követeléseiknek, a kormány szeptember 2-i agráregyeztető tárgyalásán sem sikerül érvényt szerezniük. A kormány szakértői, valamint a Mezőgazdasági Termelők és Szövetkezők Országos Szövetségének (MOSZ) vezetői között folyó tárgyalások jelenlegi eredmény(telenség)eiről a napokban tájékoztatta tagjait a Baranya megyei Mezőgazdasági Termelők Szövetségének elnöksége.

– *Bár a kormány elismeri, hogy rossz helyzetben van a magyar mezőgazdaság* – mondta *Németh Zoltán*, a TESZÖV elnöke, aki a MOSZ szakbizottsági munkájában vesz részt –, *de a termelési adottságok és a téves politika következményeit már három éve mi szenvedjük.*

Az elnök értékelése szerint a pénzügyi helyzet fenntartásával és a mezőgazdaság jövedelempozíciójával foglalkozó szakbizottsági munka jobbára felületes, látszatintézkedéseket produkált.

Sajnálatos továbbá az is, hogy az agrárkamara és az érdekképviseleti szervek között az azonosság helyett a széthúzás mutatkozott meg, mert bár elképzeléseik tartalma egyező volt, sokan szubjektív érzelmeiknek adtak hangot. Baranyára egyébként mindez nem jellemző, s az egyeztetés végére kompromisszum született.

A mezőgazdasági termelők 5+1 pontba szedték kiemelt önálló kérdéseiket, amelyek elsősorban a hitelek elengedésére irányultak, ám a kormány csak a hitelek átütemezéséről hajlandó tárgyalni.

A napokban tájékoztatták a bankokat, hogy tekintsenek el a lejárt és soron lévő hitelek hozamától, mert rövidesen lesz megegyezés. A felhívást azonban eddig nem vették tudomásul, márpedig az aszálykáros üzemeknél nem termett annyi, hogy a visszafizetést fedezze. Szerencsére megyénkben az aszály sújtotta területek nagysága nem annyira jelentős, de ha hitel-átütemezés nem, akkor újabb hitellehetőség sem lesz.

A mezőgazdasági termelők második „pontja", hogy a vetési támogatások összegét a hektáronkénti 1500-ról 5000 forintra emelje a kormány, ám a kamara végül 2000 forintot ajánlott.

Vitatott még, hogy törvény nélkül vagy törvénymódosítással oldható meg a támogatás; kik kaphatják és pályázni kell-e érte.

A negyedik pont az exporttámogatások mechanizmusának megváltoztatása, mégpedig hogy a jövőben ne csak az élelmiszeripari-forgalmazói szféra, hanem az alapanyagot termelő is részesüljön export-támogatásban.

A legjelentősebb eredményt eddig a garantált árak területén sikerült elérni. A búzáé most 8200 forint.

További problémák forrása a még tartó kárpótlás. A termelők felháborodással vették tudomásul, hogy a kormányzat önkormányzati agronómusokat kíván beállítani.

Ha a kéréseknek nem sikerül érvényt szerezni, lesznek térségek, ahol nem vetik el a búzát. A MOSZ szervező bizottsága már egy esetleges demonstráció lebonyolításán, engedélyeztetésén dolgozik, ugyanis ha egyezség mégsem születik, demonstrációval „válaszolnak" a mezőgazdasági termelők – politikai színezetet mellőzve, a gazdasági problémák rendezése érdekében.

A szeptember 2-i tárgyalást egyébként demonstratív, de alapvetően tájékoztató jellegű falufórumok előzik meg – az országos programhoz megyénk is csatlakozik. Ugyanis mint Németh Zoltán hozzátette, félő, hogy pont az érintett tömeg számára nem világos a mezőgazdaság jelenlegi, ellentmondásos állapota.

Információink szerint a MOSZ, a hat pontos követelést tartalmazó röplapokat is készít, amelyből Baranya 6000 darabot rendelt, a vezetőségi ülést követően.

Troszt É.

Rémmesék felborzolt idegzetűeknek

Mindannyian ismerünk olyan "igaz", szinte hihetetlen történeteket, amelyek barátunk barátjával, unokaöcsénk barátnőjével estek meg. Ezek a történetek nagyon hasonlítanak egymáshoz, csak a helyszín, a nevek változnak meg bennük. A sztori mesélője mindig abban a megingathatatlan hitben él, hogy amit elmesél, az cáfolhatatlanul igaz, valóban megesett. Pedig nem történt meg soha az egész. A félelem beszél.

Egy víg történet. Nyaralásból érkezik haza az ifjú házaspár. A szomszéd, aki eddig virágaikat öntözte, lelkesen újságolja: "*Milyen jó, hogy nálunk volt a kulcs! A hűtőben nagyon rossz szag volt. Kidobáltam belőle mindent!"* A fiatalasszony elsápad. A PÖRKÖLT feliratú tégelybe rejtette összes ékszerét.

Félelem a szexben. A férfi felébred. A nő persze már sehol. A fürdőszobai tükrön rúzzsal írt feliratot talál: *"Üdvözlünk az AIDS-klubban".*

A strandra ki kellett hívni a mentőket,mert az egyik öltöző kabinban egy szerelmes párra rányitották az ajtót. Hüvelygörcs állt be! Ránk maradt mítoszok szerint az emberek mindig is féltek a hüvelyükben éles fogazattal bíró nőktől, bár ilyen nő még sohasem született.

De a gépek is szörnyűséggel teliek. Rengeteg olyan történet van, ahol a közlekedési baleset áldozata halála előtt még valami tettet hajt végre. Egy motoros fejét levágja a teherautóból kiálló rúd, de a motoros száguld tovább. Az autóban összeroncsolódott ember kiszáll, és beszél.

A döglött macska történetének rengeteg változata van. Az alap: A nénike kiviszi élettelen macskáját a temetőbe elhantolni. Egy sötét arcú férfi ugrik elé, és elrabolja a macskát rejtő szatyrot. Ez a történet a bűnt rögtön bünteti.

A rossz lelkiismeret története. A férj csak titokban mer otthon dohányozni. Egy reggel amint a kagylóba dobja a csikket, lángcsóvák csapnak elő. A feleség túl sok vécétisztítót használt, és az felgyulladt. A megérkező mentősök annyira nevetnek a megégett férfin, hogy elejtik, és eltörik a lába.

Miért mesélünk egymásnak ilyen soha meg nem történt eseteket, miért hiszi mindenki azt, hogy igazat mond, igazat hall? Pszichológusok szerint ezeknek a töréneteknek a segítségével megszabadulunk azoktól a rejtett félelmeinktől, amiket másként nem tudunk legyőzni. Kibeszéljük őket. Ezek a történetek azért szólnak oly sokszor a halálról, a szexualitásról, vagy a büntető hatalmakról, mert nem tudjuk őket kiszámítani, kiismerni. A történetekben azonban mintha felvillanna igazi arcuk. Mintha megismerhetnénk őket itt. Azért vágyunk rémmeséinkre, hogy megnyugodjunk. Ha elég erős a vágy borzalmaik iránt, akkor erős a hit is abban, hogy igazak.

U. G.

MA

Szeretettel köszöntjük névnapjuk alkalmából ***RÓZSA*** *nevű kedves olvasóinkat.*

A Nap kél 6.00 nyugszik 19.29 órakor

Hírek, tudósítások, események közölhetők 10-től 12 óráig a 410-053-as telefonszámon.

Hírszerkesztő: **CSUTI JÁNOS**

Ma 9-11 óráig panaszügyekben fogad, a 415-000-es számon hívható: **REZES ZSUZSA**

Szerkesztőségi hírügyeletes 16-tól 19 óráig a 415-000-es számon: **REZES ZSUZSA**

A Konzum nem játszik

Kellemes hangú telefonáló invitálja pár percnyi telefonos kérdezz-felelek játékra újabban mind gyakrabban a pécsi polgárokat. Nem éppen fantáziadús módon, többnyire közismert könyvcímeket kér a játékra kapható „ügyfelektől". A már-már primitív kérdésekre adott válaszok tétjeként azután értékes nyereményeket kínál, a nevét diplomatikusan elhallgató „játékvezető". S teszi mindezt a pécsi Konzum áruház nevében, bosszús, kényelmetlen perceket szerezve ezzel az ott dolgozóknak, akikhez már csaknem hetente betoppan valaki, jogosnak vélt jutalmát követelve. Márpedig a Konzum *így* nem játszik. Már ismert játékainak nyertes-listáját egyébként rendre lapunk hasábjain teszi közzé.

Mindeddig nem sikerült fényt deríteni a „játékoskedvű" személyére, és arra sem, hogy üres órái elűzése, netán hitelrontás céljából telefonálgat a Konzum kontójára. Egyik szempont szerint sem jó játék. **Troszt É.**

Időjárás

Északnyugat felől tovább csökken a felhőzet, de a déli és keleti országrészekben még lehet kisebb eső. Több-kevesebb napsütés mindenütt várható. Az északi szél sokfelé megélénkül.

Vízállások: Mohács 320 cm, áradó, 20 fok, Őrtilos –54 cm, apadó, 17,5 fok, Barcs 44 cm, áradó, 18,3 fok, Drávaszabolcs 110 cm, áradó, 18 fok.

Rózsát a Rózsának

Mai kedves nevünk névadója a Kaukázus hegység déli lejtőjének vadvirága, amely innen jutott el mintegy két és félezer évvel ezelőtt a Földközi-tenger vidékére, ahonnan állítólag szerzetesek hozták be hazánkba az akkori görög nevén „rhodon", latin nevén pedig „rosa" virágot. Érdekes, hogy egyedül a magyar nyelvben, férfinévként is szerepelt, például Arany János Rózsa és Ibolya című művében a királyfi viselte ezt a nevet. A Rózsám kifejezést egyébként mindkét nembeli szerelmes használja kedvese megszólítására. Természetesen rózsacsokrot adjunk a Rózsának névnapjára, a különböző színű virágokból kötött csokrot páfránnyal díszítsük.

Ma ünneplik névnapjukat a Bodonyok, a Félixek, a Patrikok, a Rozalindák, a Roziták is.

— **Aranylevelecske Irodalmi Stúdiójába** várja azokat a kisdiákokat a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Pécsi Egyesülete, akik szívesen mondanak verset vagy prózát.

— **Indián-nyári kirándulás.** A Lakiteleki Alapítvány pályázatával nyert pénzből három napot töltenek hazánk északi vidékén a Lánycsóki Népház Nyugdíjas Klubjának idősei.

— **Elveszett** egy nagytestű, aranysárga színű, másfél éves kan briard juhászkutya augusztus 26-án Pécsett, Meszes-Fehérhegyen, a Kedves utca környékéről. A kutya gyógyszeres kezelés alatt áll, ezért gazdája kéri, hogy a becsületes megtaláló mielőbb jelentkezzen a 336–960-as telefonszámon. (x)

— **Pénzszűke a TESZ-nél.** A megemelkedett fenntartási és rezsi költségeket egyre nehezebben állja a pécsi TESZ-székház, amely közel húsz társadalmi szervezetnek ad otthont, biztosít irodahelyiséget. Információink szerint sajnos nem kizárt, hogy rövidesen utcára kerül néhány szervezet.

— **Őszi-téli menetrend** szerint közlekednek szeptember 1-jétől a Pécsi tömegközlekedési Rt. járatai. Megszűnik munkanapokon az M83-as és az M86-os járat. Új indulási időkkel és útvonalon közlekedik az M84-es. Kertvárosból új járat indul M55-ös jelzéssel a Kürt utcáig. Változnak a 3-, 6-, 7-es járatok. Ismét indulnak a 103, 106, 107 jelzésű gyorsjáratok és a 38-, 42-, 43-as vonalak iskolajáratai is.

Lottónyeremények

A Szerencsejáték Rt. közlése szerint a 35. játékhéten öttalálatos szelvény nem volt.

A 21 négytalálatos szelvényű fogadónak egyenként 780 826, a 3617 háromtalálatos nyertesnek 3778 forintot fizetnek.

A kéttalálatos szelvények száma 138 929, nyereményük egyenként 118 forint.

A következő hétre képzett öttalálatos nettó nyereményösszeg: 100 000 000 forint.

Buckák közt bukdácsolva Közép-Daindolban

A közművesítés mindig nagy felfordulással jár egy már beépült utcában. Türelmet és megértést várnak az építők az érintett házak lakóitól. Pécsett, Közép-Daindolban már egy hónapja dolgoznak a gázvezeték-építésen. Az időszak hosszúnak tűnik, mert már nehezen viselik el az emberek a földbuckák közötti bukdácsolásokat, a kötéltáncosokat utánzó egyensúlyozásokat az árkokon átfektetett alig 20 cm-es keskeny pallókon.

Az 1 kilométeres szakaszon nincs egy talpalatnyi hely, ahol biztonságban állhat az ember. Sem az 1,5-2 méter mélységű árok mentén, sem pedig az átjárókon nincs korlát, de annál nagyobb a balesetveszély. A DDGÁZ építteti az utcán végighúzódó gázvezetéket, de a kivitelezést, a földmunkát, árokásást, csőfektetést egy vállalkozó végzi. Az utca lakói reménykednek, hogy még a fűtési szezon kezdete előtt az eredeti, szeptember 23.-ai határidőre elkészülnek a munkával, bár látva, hogy még csak a felénél tartanak, többen kételkednek benne.

Közműfejlesztési hozzájárulásként telkenként, bekötésenként 55 000 Ft-ot fizettek a mintegy 80 házból. A közúti forgalmat lezárták, és az utca felső végétől dél felé haladva végzik az építők a gázvezeték-fektetést. Az ott lakók nem értik, miért kellett az egész utcájukat földkupacokkal telerakni. A hiányos közvilágítás miatt este, sötétben rengeteg veszély fenyegeti a hazatérőket, Azért is tették szóvá a lakók, hogy megelőzzék a nagyobb bajt. Az emberek félnek, mert a sötétben nem látnak az orruk elé, és már többen is az átjárópalló mellé léptek, vagy lecsúsztak róla, sőt akadt, aki közelebbről is megismerkedett az árok mélységével. Szerencsésebben megúszták azok, akik csak megbotlottak, vagy orra buktak a buckákon, de a bokaficam mindennapos.

Közép-Daindol lakói kérik a kivitelezőket, hogy a közúton legalább egy sávot biztosítsanak nekik a gyalogos közlekedésre, és korláttal ellátott átjárókat helyezzenek a mély árkok fölé. A DÉDÁSZ, ha nem is tud gépkocsival behajtani az utcájukba, állítsa helyre a megromlott közvilágítást. Az érdekeltek addig tegyenek a veszély ellen, amíg az megelőzhető, amíg nem történik súlyos sérülés. A későbbi szakasz kivitelezésénél vegyék figyelembe, hogy az ott lakóknak nem szűkülhet le az életterük. Azért a mindennapi életnek tovább kell folynia a buckák között is. **Rozvány György**

Kutyabarát kutyaiskola

Nemcsak a nebulók számára kezdődik szeptembertől a tanév, Baranya megye kutyaiskoláiban is a beiratkozás időszaka van ezekben a napokban. A MEOE Hungária Németjuhász Klub és Sportkutyás Egyesület most alakult csarnótai csoportja például szeptember 3-án indítja tanfolyamait.

A Túrony közeli településen, a Fő utca 34. sz. alatt ideális környezetben várják mindazon kutyásokat, akiknek nevelési, kiképzési problémájuk van. *Pécsi János* iskolavezető szerint kiképzésvezetőjük, *Burai Béla*, valamint az ugyancsak kiképzésvezetői végzettségű segédek („csibészek") közreműködésével azon kutyák harci kedvét is fel tudják lobbantani a sportklubban, amelyek eddig túl szelídnek, vagy gyávának bizonyultak, amelyek engedetlenségükkel ríttak ki társaik közül.

A most induló engedelmes, őrző-védő, valamint tenyészszemlére felkészítő tanfolyamaik mellett igény esetén az MK 1-es vizsgára való felkészítést is vállalnak. Tegnap már több mint húsz kutyás jött össze Csarnótán, szoktatva állataikat az iskolai környezethez.

Kérdésünkre, hogy kiket nem látnak szívesen a telepen, Pécsi János rövid választ adott: „Akik nem szeretik a kutyájukat. Hisz közülük kerülnek ki azok, akik pár hónap után megunják, szélnek eresztik hűséges barátjukat.

A csarnótai tanfolyam módszere a teljes kutyabarátságra épül. A képzést az állatok szemszögéből dolgozták ki, különösen nagy súlyt fektetve a kutya-gazda kapcsolatra. Fontosnak tartják, hogy a kutyával megszerettessék a foglalkozásokat, ezért labdázással, „csibészeléssel" kezdik a gyakorlatokat, és csak utána következik a fegyelmezés. **Balog N.**

Közlemények

Mozgásművészeti tanfolyamaira hirdet felvételt a pécsi ANK Művelődési Ház. A kurzusokat hétfői és szerdai napokra tervezik. A zenés gyermektornára, művészi tornára és sportaerobikra ma, 8 és 19 óra között a balett teremben várják a beiratkozókat.

A Lenau ház gyermekkórusa felvételt hirdet. 8-13 éves, jó hangú gyerekek jelentkezését várják szeptember 1-jén, szerdán délután 15 és 17.30 óra között.

A pécsi, Papnevelde utcai Általános Iskola és Diákotthon (kisegítő iskola) értesíti dolgozóit, hogy a tanévnyitó értekezlet időpontja augusztus 31-ére módosult.

A Vasi Baráti Kör szeptember 1-jén, szerdán délután 6 órakor tartja legközelebbi összejövetelét Pécsett, a Lenau házban, amelyre mindenkit szeretettel várnak.

Pótfelvételi és pótbeírás lesz szeptember 2-án 13 órakor a Szigetvári Állami Zeneiskolában, ahol zeneóvoda, előképző, rézfúvó, ének, zenetörténet szakra, valamint népitáncra szakra várják a jelentkezőket.

Értelmiségi Klub

Ismét tartalmas programokkal kezdi az őszt a Pécs-Baranyai Értelmiségi Klub. Pető Iványt látják vendégül szeptember 1-jén, a balatonfenyvesi közéleti táborban pedig Bodor Pál publicistát, valamint a Népszabadság, az Új Magyarország, a Magyar Hírlap és a Kurír főszerkesztőit hívták meg. A szeptember 23-i program Magyarország és az Európai Közösség témakörére épül. Szeptember 30-án Marton Frigyes az Értelmiségi Klub vendége.

A Pult Kft. és a Három Cédrus Ételbár támogatását élvező klub rendezvényei nyilvánosak.

Ma este 19 órakor
DIVAT SHOW
a FORDAN CENTERBEN
Tapsoljon a legújabb modelleknek, a sztár manökeneknek, s nevessen a TALK-Show művészeinek!
IGAZI NYÁR VÉGI PROGRAM!

04 - 05 - 07

A hétvégi esőzésektől csúszóssá vált utakon szerencsére megfontoltabban közlekedtek az autóvezetők, így csaknem békésen telt az elmúlt két nap.

Egy súlyos baleset történt. Szombaton a késő esti órákban a 6-os főút bevezető szakaszán Pécs és Pécsvárad között megcsúszott, az árokba hajtott, majd felborult személygépkocsijával egy idős, 76 éves pécsi bácsi. Ő súlyos, míg utasa könnyű sérüléseket szenvedett.

A baranyahídvégi Mezőgazdasági és Szolgáltató Szövetkezet vezetői és dolgozói mély megrendüléssel tudatják, hogy

SÁNDOR IMRE

a szövetkezet főkönyvelője tragikus hirtelenséggel elhunyt. Temetése 1993. augusztus 31-én, kedden du. 13 órakor lesz Barcson a Béke utcai temetőben.

Emlékét kegyelettel megőrizzük

Pécs, Nyugati Ipari út 1.
Telefon: 325-480
MECSEKTRADE RT.
EMLÉKSZIK?
Jól járt, mert nálunk járt!
ÚJRA MECSEKTRADE HÉT
augusztus 30 - szeptember 4-ig
Ilyen még nem volt!
1 héten keresztül engedményesen vásárolhat áruházunk minden osztályán és építőtelepünkön!
HA 1.000Ft FELETT VÁSÁROL AZ ENGEDMÉNY 5%!
HA MECSEKTRADE KÁRTYÁVAL VÁSÁROL az engedmény 10%!
AJÁNLATAINK:
Vegyi- és háztartási osztályunkon
- festékek, tapéták, hígítók, ecsetek (SUPRALUX NYEREMÉNYAKCIÓ)
- Mosóporok, öblítők, mosogatószerek,
- Illatszerek, gyermekápolási cikkek, gyermekjátékok
Szerelvényosztályunkon
- KOMPLETT FÜRDŐSZOBA-GARNITÚRÁK vására! (fehér, bahama, karamell, bermudakék, manhattan, camell wisperrózsa, wisperkék színekben)
- Lapradiátorok (DeLonghi) (500, 600, 900-as magasságban 480-2100-ig minden méretben)
- gázkazánok - FEG (C-12, C-18, C-24)
Villamos és szerszámosztályunkon
- mezőgazdasági kisgépek, barkácsgépek (BOSCH)
- Tungsram termékek (Mecsektrade Áruház - Tungsram márkabolt)
- SZŰRETELŐKÁDAK (megrendelhetők 125-1000 l-ig 50% előleg befizetéssel)
- SZŐLŐPRÉSEK 36-100 l-ig
Ha a hét bármely napján 1000 Ft felett vásárol, sorsoláson vesz részt!
NYEREMÉNYESÉ!
FŐDÍJ: DeLonghi M31-es UNIVERZÁLIS TISZTÍTÓGÉP 25.000 Ft értékben
Sorsolás: SZOMBAT 12.00 óra
Látogasson ki hozzánk! Számoljon! Velünk jól jár!
Kárpótlási jeggyel is fizethet! Várjuk kedves vásárlóinkat!
Nyitva: hétfő - péntek 8.00-17.00 óráig
szombat 8.00-12.30 óráig

Egészségügyi szolgálat

Mindennapos felvételi ügyeletek gyermek belbetegek részére: Pécs város: POTE Gyermekklinika Szigetvár város és járás, a pécsi és a volt sellyei járás: Megyei Gyermekkórház. Gyermeksebészeti, kórházi felvételt igénylő gyermekfülészeti betegek részére páratlan napokon: POTE Gyermekklinika; páros napokon: a Megyei Gyermekkórház látja el; Pécs és Baranya megye egész területéről érkező betegek részére.

Pécs város lakossága részére felnőtt belgyógyászat, sebészet, baleseti sebészet, égési sérülések, orr-fül-gégészet: Honvéd Kórház. Koponya- és agysérülések: Idegsebészet. Pécs város és a csatolt községek neurológiai betegeinek felvételét a Neurológiai Klinika; pszichiátriai betegek felvételét a Pszichiátriai Klinika látja. Mindennapos akut urológiai ellátás és felvételes ügyelet: POTE Urológiai Klinika. Szemészeti betegek ügyeleti ellátása 17 órától: POTE Szemészeti Klinika.

ÉJSZAKAI KÖRZETI ORVOSI ÜGYELET

Pécs város felnőtt lakossága részére egy helyen a Lánc utcai rendelőintézet földszinti ügyeleti helyiségeiben minden este 7 órától másnap reggel 7 óráig. Telefon: 414-347.

Fogászati ügyelet minden este 7 órától másnap reggel 7 óráig a Lánc utcai rendelőintézet földszinti ügyeleti helyiségeiben, gyermekek részrée is. Telefon: 14-347.

Gyermeklakosság részére egy helyen, a Gyermekklinikán, Pécs, József A. u. (bejárat a Bajnok utca felől) délután 5 órától másnap reggel 7 óráig. Telefon: 310-938.

ÉJSZAKAI ÜGYELETES GYÓGYSZERTÁRAK

Pécs, Lánc u. 20. 10/8. sz. gyógyszertár; Pécs, Bajcsy-Zs. u. 23. 10/14. sz. gyógyszertár.

✳

Pécs éjszakai ügyeletes állatorvosa dr. Hartung István, Pécs, Szatmári u. 32. Tel.: 337-257.

SOS-ÉLET telefonszolgálat díjmentesen hívható a 412-390-es számon, este 7 órától másnap reggel 7 óráig.

✳

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat pécsi csoportja ingyenes orvosi és tanácsadó szolgálata bárki részére beutaló nélkül igénybe vehető Pécs, Janus Pannonius u. 6. szám alatt: 14-15-ig bőrgyógyászat, 15-17-ig gyermekgyógyászat, 17-18-ig urológia, 18-19-ig belgyógyászat.

Jogi tanácsadó szolgálat naponta 17-19 óráig.

✳

Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Pécsi Iroda Pécs, Konzum Irodaház. Tel.: 72-12-277/17 m. Félfogadás naponta 11-13 óráig.

Kereszt és félhold a kupolán

450 éve kezdték el építeni a magyarországi török hódoltság legnevezetesebb emlékét, Gázi Kászim pasa dzsámiját Pécsett

„A világvédő padisah ő felsége ... megparancsolta, hogy égig érő sátorát a Siklovis nevű vár közelében üssék fel ... Előbb, mikor szolgáját, Ahmed pasát Siklovis vára ellen küldte és ez oda érkezett, a Pecsevi nevű vár népe Ahmed pasának Siklovis vára alá érkeztét meghallván, ide jött és azt mondva, hogy a nép és az egész tartomány a padisahé, meghódolt..."

Így írja le *Szinán csausz*, II. Szulejmán szultán 1543. évi magyarországi hadjáratának hivatalos történetírója Pécs elfoglalását, amely a 143 évi török uralom nyitánya volt. Ugyancsak ennek a hadjáratnak számunkra gyászos eredményeként került Baranya, Tolna, Fejér, Esztergom és Komárom megye java része török uralom alá, tűzetett ki félhold Valpó, Siklós, Pécs, Szászvár, Anyavár (a mai Sióagárd), Visegrád, Esztergom, Tata és legvégül Székesfehérvár tornyaira.

A kortárs magyar és török forrásmunkák az események kronológiájában, sőt egyes tényeiben is ellentmondanak egymásnak. Példaként említhetjük, hogy a kortárs magyar történetírók szerint Szulejmán járt Pécsett, a törökök szerint nem. A magyarok szerint – s ez ma is hivatalos verzió – előbb, július 7-én Siklóst hódoltatták és Pécsre csak július 20-án került sor. A török források fordított sorrendről tudnak.

Ugyancsak érdekes ellentmondásnak tűnik a mai hivatalos kronológiában, hogy Siklóstól Pécsig a török hadnak 13 nap kellett, Pécs meghódoltatása után viszont mindössze kettő nap telik el Szulejmán Budára érkezéséig! Ám nem érdemes ezt itt tovább bogozni, azt viszont tényként említhetjük, hogy Szinán csausz volt az egyetlen történetíró, aki részt is vett az eseményekben.

A 450 évvel ezelőtti tragédiából Pécs valamelyest mégis csak profitált, még ha annak értékét csak évszázadokkal később kezdték el méltányolni, s ha még így is visszamenőleg szívesen lemondanánk róla. Mindjárt a hódoltság első hónapjaiban – vagyis szintén kerek 450 éve – kezdte el építtetni Pécs első török parancsnoka, *Gázi Kászim* pasa a később róla elnevezett dzsámit, amely ma a város főterének legfőbb idegenforgalmi látványossága. Nem méltatlanul, hiszen a legnagyobb magyarországi dzsámi, s egyben a török kor legszebb építészeti emléke. A nagy török utazó, *Evlia Cselebi* a 17. század közepén Szelim szultán isztambuli dzsámijához hasonlónak méltatta.

A dzsámi, vagyis a mai Belvárosi katolikus templom története a kövek és a szakrális funkció sajátos öröklődésének a históriája. A középkorban Pécs főterének ezen a pontján a gótikus Szent Bertalan plébániatemplom állt, a város akkori második legnagyobb temploma. Ennek falait lebontatva és köveit felhasználva építették a törökök a dzsámit. A város felszabadítása után a dzsámi a jezsuiták temploma lett, akik nem romboltatták le, de számos átalakítást végeztettek rajta. Ekkor tűnt el a török előcsarnok, helyébe kupolával fedett szentély került, amelyhez két oldalt kápolna és sekrestye is csatlakozott. A dzsámi minaretjét 1753-ban bontották le, s helyébe tornyot emeltek. Végül a gimnáziumhoz emeletes, alul árkádos folyosót építettek. Az átalakítás-sorozatot a századunk elején épült neoreneszánsz kupola építése zárta le.

A dzsámi 1939-ben kezdődött műemléki feltárása során, illetve annak következményeként az átépítés már az eredeti állapot lehetséges helyreállítását célozta meg: lebontották a hozzátoldásokat és az 1950-es években visszaállították az eredeti formájú kupolát is, amelynek csúcsán hosszú-hosszú idő óta a tolerancia és a történelmi emlékek megbecsülésének jelképeként a kereszt alatt ott van a félhold is.

Dunai Imre

Az elmúlt század végén ilyen volt a dzsámi és környéke

Finisben az aratás

Az idén az ország egész területén várhatóan augusztus közepére fejeződhet be a gabona aratása – tájékoztatta a Magyar Távirati Irodát a szaktárca illetékese hétfőn. Balla István elmondta: július végéig az aratás 85-90 százalékát végezték el a gazdálkodók. Az eddigi felmérések szerint a hektáronkénti hozam átlagosan 3–3,1 tonna körül mozog. Az aratás azért húzódik el, mert a gyengébb adottságú gazdaságok nincsenek olyan anyagi helyzetben, hogy elegendő gépet vegyenek bérbe.

Az országban bevetett terület nagyságát, és az aratás eddigi tapasztalatait figyelembe véve gabonából az idén összesen 3–3,1 millió tonna termés várható. (MTI)

A Lakiteleki Népfőiskola tanfolyamai

A lakiteleki Népfőiskola 1993. szeptemberében az alábbi tanfolyamokra hirdet felvételt:

Angol nyelviskola

Bentlakásos, 2x15 hetes, heti 30 órás, hétfőtől – péntekig, évi össz. óraszám: 900 óra.

A London Stúdió szakmai irányításával, eredményes tanulás esetén középfokú állami nyelvvizsgával. Kezdők jelentkezését várjuk. Felvételi követelmény: érettségi bizonyítvány.

Tandíj (étkezéssel, szállással együtt): 210 ezer Ft. A felvételt nyert hallgatók a tandíj 50%-áig pályázhatnak a Lakitelek Alapítvány ösztöndíjára. Felvételi keretszám: 20 fő.

Középfokú ügyintéző titkár-titkárnőképzés

Bentlakásos, 2x15 hetes, hétfőtől – péntekig, évi össz. óraszám: 900 óra.

Az angol nyelv mellett gépírás, gyorsírás, egyéb szakismeretek. Eredményes tanulás esetén középfokú angol nyelvvizsgát és szakképesítést ad.

Tandíj (étkezéssel, szállással együtt): 240 000 Ft.

A felvételt nyert hallgatók a tandíj 50%-áig pályázhatnak a Lakitelek Alapítvány ösztöndíjára. Felvételi keretszám: 18 fő.

Jelentkezési lap az alábbi címen igényelhető: Népfőiskola Alapítvány, Lévai Jánosné igazgatóhelyettes 6065 Lakitelek, Felsőalpár 3.

A jelentkezési lap beküldésének határideje: 1993. augusztus 31. A felvételi beszélgetés időpontja: 1993. szept. 6–10. Tanévkezdés: 1993. szeptember 20.

„A gyerek ajándék"

Látogatóban egy nyolcgyerekes pécsi családnál

Nagyon szép pécsi családi ház kerttel, a szomszédban is három-négy gyerekes szülők élnek. Amikor becsengettem, egy csomó gyerek jelent meg a lépcsőházban. Most álltak fel a reggeli mellől, és nem csak Farkas doktorék gyerekei, hanem egy rokon, és egy szomszéd kisfiú is köztük volt.

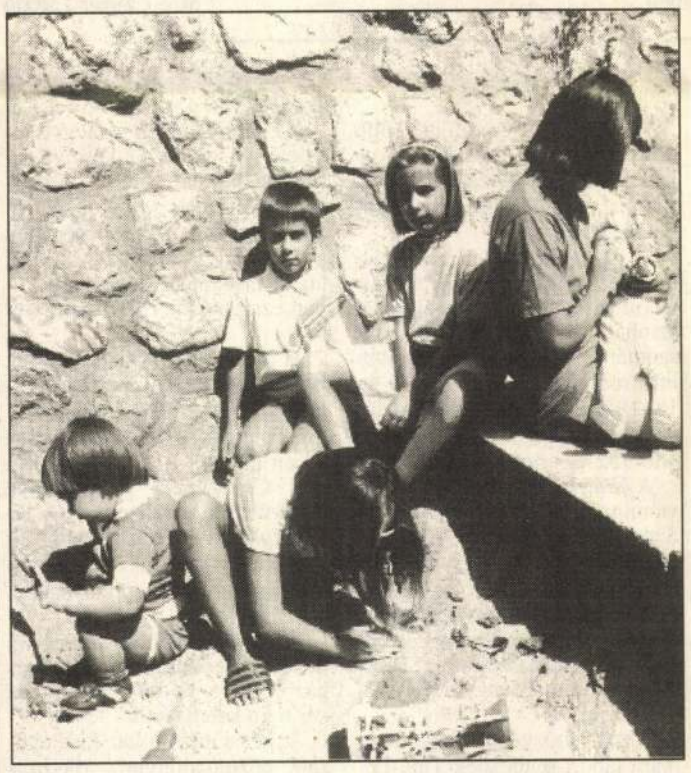

A kánikulában az udvarban játszanak a gyerekek

Farkasné Székely Kamillával a nappaliban beszélgetünk, karján a három hónapos Bori, köztünk a négy éves Kinga, aki mindenképpen részt szeretett volna venni a társalgásban. Kamilla kicsit tartózkodva fogadta, hogy írni szeretnék róluk, mert számára a nagy család a világ legtermészetesebb dolga.

– Más fest vagy ruhát varr, mi gyerekeket nevelünk, nekünk ez a hivatásunk – mondta.

Közben Kinga rájött, nem mi vagyunk számára az ideális társaság és kiment az udvarra a többiekhez. Kamilla úgy érzi, sokan túl idillinek látják a nagy családokat, míg mások csak a gondokat veszik észre, az igazság azonban valahol a kettő között rejtőzik.

– Kétségkívül lemondást jelent a gyerekek számára is a nagy család, de megtanulnak figyelni egymásra, szeretik egymást, és ez a legfontosabb.

– Nem csak a nagy családot tartjuk értéknek, azt viszont szeretnénk elérni, hogy a sokgyerekeseket is értékeljék annyira, mint a két-három gyerekeseket. Ne írjanak le bennünket a normálisak köréből azért, mert háromnál több gyereket nevelünk.

Közben a kis Bori pelenkája cserét igényelt, és én meglepődve vettem észre, hogy Kamilla textilpelenkát használ. A magyarázata: nem olyan nagy munka, és ő alapvetően takarékos természetű.

Két fiú és hat leány él a Farkas családban, édesapjuk gyermeksebész, édesanyjuk is egyetemet végzett, de ma már csak hittant és angolt tanít kicsiknek. Mindenkinek megvan a saját feladata a családban. A négyéves Kinga, aki sokáig köztünk ült, reggel már kisikálta az egyik mosdókagylót. A nyolcgyerekes családot támogatják a nagyszülők is, két gyereket például minden évben elvisznek magukkal nyaralni. A nagyobbak már különféle táborozáson vesznek részt, de nyaranta egy-két hetet mindig együtt tölt az egész család, ilyenkor az apai nagyszülők orfűi nyaralójába utaznak.

A nappali felújítatlanul is szép barokkos bútorai az apa nagyszüleitől valók. A burkolatlan lépcsők, a terasz kopottas garnitúrája jelzi, nem futja mindenre. A negyven felé járó házaspár nem vár több csemetét. A megszületett gyerekeket ajándéknak tekintik, amelyet a gondviseléstől kaptak.

Porth E.

Váratlan pillanatokban szakad el a kempingágy

Ha elszakad a sátor, a kempingszék

Kidobni vagy javíttatni?

Telektulajdonosok és kempingezésre készülők gyakran csak akkor veszik észre, hogy szakadt, netán lyukas a sátor, hintaágy, kempingágy, kempingszék, napernyő anyaga, amikor azt már felállították. A tulajdonos ilyenkor joggal dühöng és vagy kidobja szemétbe szakadt vásznú cuccát, vagy megfogadja, hogy elviszi javíttatni, újravásznaztatni.

Aztán hazaérve döbben rá, hogy könnyelmű fogadkozását milyen nehéz betartani. Mert hiába is bújja a telefonkönyvet, veszi nyakába a várost, ha szerencsével jár, ráakadhat arra az egy-két iparosra vagy varrodára, akik vállalják a kempingezéshez nélkülözhetetlen holmik javítását. És, ha nincs szerencséje?

Jó néhány éve még voltak ilyen feladatra szakosodott szolgáltató cégek, legfeljebb a vállalási határidejük volt túlontúl hosszú, netán örökösen módosított. De volt hová vinni mondjuk az elrongyolódott kempingszéket, sátrat, s a javíttatás még mindig olcsóbb volt, mint helyette megvenni az újat.

Telefonon segítséget kérő olvasóink megkönnyebbülésére (elkerülendő a reklámot) örömmel jelenthetem, sikerült két szolgáltatót felfedeznem. Pécsszabolcson, a 21-es busz végállomásától néhány percre lévő varrodában minden ilyen holmi javítását, új huzattal való ellátását elvégzik, akár hozott anyagból is. A Garai utcai ernyőjavító iparos kerti napernyők huzatának javítását, újrahúzását is vállalja.

Azzal számolni kell, hogy az anyagárak jócskán megdrágultak, de a boltban kapható vadonatúj kempingcikkek árai még annál is jobban. De előbb-utóbb az újakat is javíttatni kell.

M. L.

Sebezhetőek a házak ablakai

A lakásbetörők most sincsenek szabadságon

Biztonság nem csak pénzért

Alig várjuk a nyári szabadságot! A betörők meg azt várják, hogy a néhány hétre gazdátlanul hagyott lakásunkban egy kicsit körülnézhessenek.

Mit tegyünk, tehetünk, mivel védekezhetünk a hívatlan látogatók ellen? Érdemes megfogadni *dr. Cserép Attila* rendőr alezredes, a Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság bűnmegelőzési osztályvezetője és a lakásbiztonsággal is foglalkozó szakember, *Katona Győr Zoltán* tanácsait.

Ne feledjük: a profi vagy alkalmi betörő biztosra szeret menni, megkeresi tehát lakásunk legsebezhetőbb behatolási pontjait: az emeleti lakások bejárati ajtóit, a földszinti lakások és családi házak ablakait is. Aki megteheti, hogy nem is keveset áldozzon lakása biztonságáért, az sokféle mechanikus és elektronikai védelmi eszköz között válogathat, hogy ajtóit, ablakait, netán az egész lakását, házát védhesse. Altatja védekező reflexünket a „feddhetetlenségi mítosz", miszerint a közvetlen környezetünkben nem raboltak ki lakást, minek költeni ilyesmire. De ha beüt a krach? Késő bánat!

Akinek ilyesmire nem telik, az legalább fogadja meg a rendőri jótanácsot: a lakásból való távozás előtt minden ajtót és ablakot (még az emeletit is) zárjunk be, levélszekrényünket rendszeresen üríttessük, lakásajtónkon ne hagyjunk senkinek üzenetet, hogy eddig és eddig nem vagyunk itthon, kérjünk meg szomszédot, rokont a rendszeres terepszemlére. Az ajtón lévő egyetlen zár szinte csábít a behatolásra, de két zár sem jelent feltétlenül garanciát. Álkulcs is van a világon, a gyenge keretű és lapú ajtó is könnyen benyomható, ha csak nem védi hevederzár. Ajánlatos otthoni értékeinket (video, fényképezőgép, ékszerek, értékpapírok, takarékkönyvek) dokumentálni: fotót készíteni róluk, felírni a gyártási és egyéb számukat, típusukat. Így nagyobb az esély, hogy ezeket utólag visszakaphassuk, ha a rendőrök nyakoncsípték a betörőt.

M. L.

MA

Szeretettel köszöntjük névnapjuk alkalmából ***HERMINA*** *nevű kedves olvasóinkat.*

A Nap kél 5.20 nyugszik 20.19 órakor

Hírek, tudósítások, események közölhetők 10-től 12 óráig a 410-053-as telefonszámon.

Hírszerkesztő: **KATONA GÁBOR**

Ma 9-12 óráig panaszügyekben fogad, a 410-046-os számon hívható: **HETÉNYI JÁNOSNÉ**

Szerkesztőségi hírügyeletes 16-tól 19 óráig a 415-000-es számon: **NAGY ISTVÁN**

Mammon

Végre a bemutatkozásra is sor került. Az apósjelölt nem olyan nehéz eset, de a neje . . .! „Kit hoztál ebbe a házba? Ezt a kancsal(?), csóró, kis senkit?". A lány családja jómódú. A hangulat és világkép Mikszáth, Móricz novelláit idézik.

Az apa tesztel: a bölcsészhallgatót hatalmas gyümölcsösében gyakorlatoztatja. Fák öntözése, növénytermesztésre vonatkozó kérdések, fuss ide, fuss oda – groteszk jelenetek sora. „Hát, fiam, téged sem nagy talentummal áldott meg az Isten".

A lány otthonában sistergő indulatok, zárt ajtók mögött vádlás, zsaroló zokogás, káromkodás, fenyegetőzés. „Egy ilyen semmirekellőt . . .!" A fiú fiatal és naiv. Rómeó és Júlia, meg a költő sorai járnak fejében: „egy jómódú leányt szerettem//osztálya elragadta tőlem". (Államalakulattól függetlenül ez úgy tűnik, változatlan marad). Lehet, hogy a dolgoknak ez a rendje, s ő valóban méltatlan. Álmában is kedvesét faggatja: „Ugye még mindig!". De Mammon hatalmas úr. **K. G.**

Időjárás

Túlnyomóan napos, meleg nyári idő várható, néha megnövekszik a gomolyfelhőzet, de számottevő csapadék nem lesz. Időnként megélénkül kissé a déli, délkeleti szél.

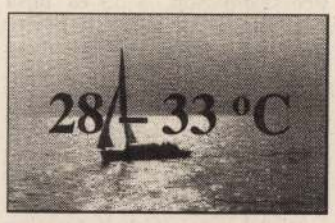

Vízállások: Mohács 580 cm, áradó, vízhő 18,8 fok, Őrtilos –16 cm, apadó, 18 fok, Barcs 32 cm, apadó, 18,5 fok, Drávaszabolcs 161 cm, apadó, 18 fok.

A győztes

Az ófelnémet nyelvben a „heri" hadsereget, a „man" pedig embert jelentett. Ezek az alapszavai a Herminának, amely egyébként a Hermann, Hermenegild férfinevek női megfelelője. Jelentése: a mindenséget legyőző, a mindenség ura. Mindezek a nevek az Irmin, Ermin ógermán félisten nevéből származnak. Nyugat-Európában kedveltebb ez a név, és használatos Hermine, Ermina formában is. A Hermináknak névnapjukra fehér, nagyvirágú dáliákat ajándékozzunk. Ugyancsak ma ünneplik névnapjukat az Ágostonok, a Bennók, a Harmatkák, a Kaméliák, a Lídiák, a Mirtillek, a Nikodémuszok, a Teák és a Tíriák is.

— **Zsúfolt medencék** fogadták hétvégén a pécsi Hullámfürdő vendégeit. Szombaton 2400-an váltottak belépőt, s ez, a legalább 500 bérletes fürdővendéggel együtt csúcsforgalomnak számít az idén.

— **Svájci hagyományőrző** együttes fellépése színesíti a nyári szabadtéri rendezvénysorozatot Baranyában. A villányi művelődési házban augusztus 3-án este 8 órakor, a pécsváradi várudvarban pedig 4-én szerepel a népes társaság, a Baranya Megyei Művelődési Központ meghívására.

— **Osztrák vendégek Bicsérden.** Az elmúlt napokban Bicsérden járt az osztrák testvérközösség, Oberhaag vezetőinek és lakosainak küldöttsége. A vendégek a község lakóinak nevében ajándékot, játékokat és 15 000 schillinget adtak át Vér József polgármesternek, amelyet a bicsérdi gyermekek, valamint a lakosság részére használnak majd fel.

— **Rétisasok Baranyában.** A Magyar Madártani Egyesület Baranya Megyei Csoportja évek óta részt vesz a rétisasok védelmében. Munkájuk eredményeként ma már 9 rétisas-pár költ a megyében. Ezek a hatalmas madarak táplálkozásukban a vízhez kötöttek, így a tavak, patakok állapota jelentősen befolyásolja életlehetőségeiket.

— **Kárpát-Ukrajnában vendégszerepelt** a Pécsi Iparos Színkör. A csoport látogatásával a Kárpátaljai Magyarok Demokratikus Szövetsége meghívásának tett eleget. A Nóti-Garai-Vadnai-Kellér írásokból készített színes összeállítást a Felső-Tisza vidékén mutatták be nagy sikerrel.

Szegedi székhelyű KFT. pécsi üzletébe
szakembert keres.
Profil: szélvédőeladás.
Legalább középfokú végzettség szükséges.
Pályázni lehet levélben rövid életrajzzal.
C-P AUTOGLAS
Szeged, Kis-Tisza u. 10.
(5800)

Egy ember, aki csak dolgozik, dolgozik . . .

Nem tudja munka nélkül elképzelni az életét, számára pihenés a tett. 71 évesen is olyan fürge Barát Lajos bácsi, az egykori tűzoltó, mintha most is időre kellene összerakni a tömlőket, megmászni az emeleteket. Nyugdíjasan is egésznapos munkaidőben dolgozik.

Ízig-vérig pécsbányatelepinek vallja magát, akkor is, ha nem bányász volt. Mint minden gyerek, ő is katona vagy tűzoltó akart lenni. Aztán ifjúkori barátai elhívták tűzoltónak. Nyugdíjba vonulásáig készenlétes életet élt, mert ha egy tűzesethez szólt a riasztás, percek alatt szolgálatra késznek kellett lennie. Ez az életfelfogás látszik mai mozgásán. A pécsi Melinda parkban dolgozik, ahol egy személyben parkőr és parkgondozó, de minden adódó munkát elvégez.

A környéken mindenki jól ismeri. Csendben, hajlott derékkal szorgoskodik a bokroknál, a homokozónál, takarítja a járdát, lapátol, talicskázik. Keveset alszik, mint mondja, mindig is rossz alvó volt. Egyedül a munkájában hitt. Akkor került a Melinda parkba, amikor elkezdték a füvesítést. Ennek már 13 éve, és azóta itt is ragadt. Idős munkatársai lassan elfogytak, mint a szépemlékű Géza bácsi. A fiatalok csodálják munkaszeretetét, életkedvét, pedig szomorúságra neki is lenne oka. Tavaly hunyt el a felesége, röviddel az aranylakodalmuk előtt, – istenem, micsoda szép ünneplést tervezett! 4 unokája és 5 dédunokája nem engedi szomorkodni. Amint lehet, viszi őket játszani a tettyai játszótérre, mert a pécsbányatelepit nem lehet használni, se a város, se a bánya nem tekinti magáénak.

Ha szomorkodni kell, akkor a három kiszáradt gesztenyefájáért teszi. A külfejtés miatt. Ő maga se a korával, se a betegséggel nem foglalkozik. A reuma? Istenem, a tűzoltók betegsége! Foglalkozási ártalom. Ha eddig megvolt vele, ezután is elviseli. A tűző napon jobban érzi magát. Ködös időben, hejh, az a derék, az a hát be nagyon nyikorog!

A gyerekeket nagyon kedveli. A parkban engedelmeskednek is, ha valamiért figyelmezteti őket, de a kerékpárosok és a kutyasétáltatók bizony szemtelenkednek vele, visszafeleselnek neki. A nyugdíjas tűzoltók találkozóin rendszeresen jelen van, mert nélküle egyetlen történet sem lenne igazi. A régi, nagy tüzek feletti győzelem mindig büszkeséggel tölti el. Sokat mesél unokáinak, mert ki tudja, véletlenül melyikből lesz egyszer tűzoltó. **Rozvány György**

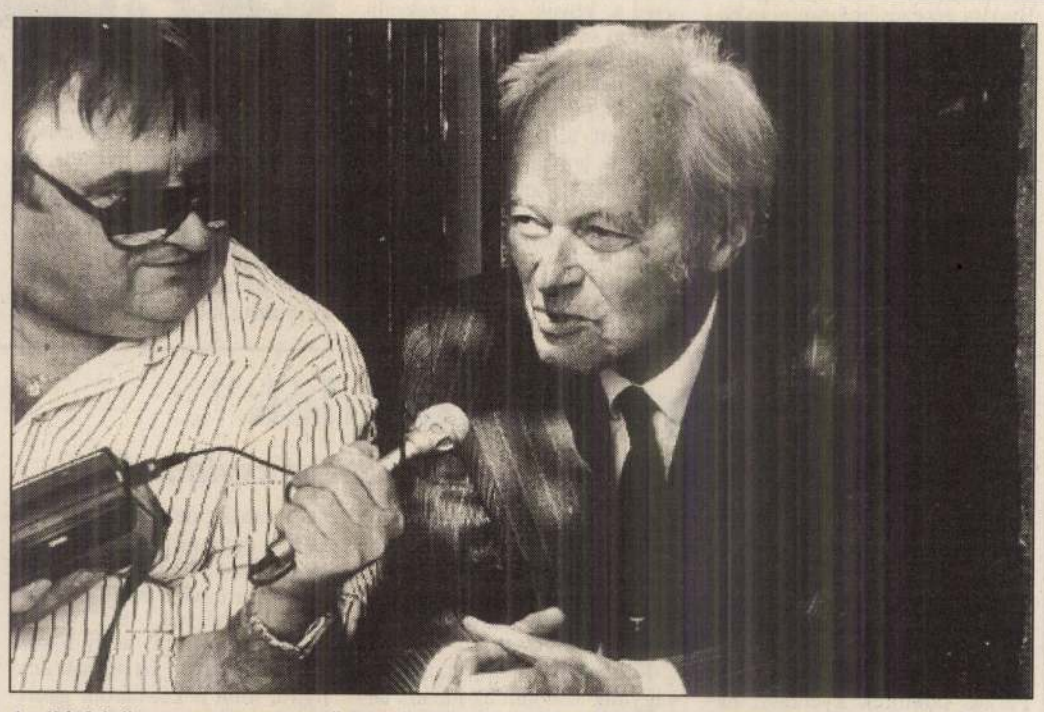

A világhírű magyar zeneszerző Bartók Béla fia a Pécsi Rádió ma reggeli vendége. Ifjabb Bartók Bélával a zenéről, pécsi élményeiről, édesapjáról reggel fél nyolc és nyolc óra között a stúdió szerkesztője, Kovács Imre beszélget. **Fotó: Laufer László**

Hitoktatók lelkigyakorlata

A katolikus hitoktatók lelki gyakorlatára Pécsett, a Zárda-templomban kerül sor e hét végén. A jelentkezéseket a pécsi, Janus Pannonius utcai Caritas-irodában várják. Az érdeklődők a 327-352-es telefonszámon kaphatnak felvilágosítást.

Hadirokkantak találkozója

A Hadirokkantak, Hadiözvegyek, Hadiárvák Baranya Megyei Szervezete ma délelőtt fél 10-től Pécsett a Városháza dísztermében tartja beszámolóját, első félévi eredményeiről. Várják azokat is, akik szívesen belépnének a szervezetbe.

Balatoni táborozás

A Pécsi Gyerekotthon több mint 40 gyereke mától táborozik Balatonfonyódon. Az intézt testvér kapcsolatban áll egy Szlovákiai gyerekotthonnal, tőlük is fogadnak gyerekeket üdültetésre.

Balaton-sirató

A Siotour tájékoztatása alapján idén tíz százalékkal kevesebben nyaralnak a Balatonon a tavalyi szezonhoz képest. Ebben az évben 421 ezer vendég éjszakázott a Siotour-nál, a fizetővendégszállókon kívül. Jelenleg főként németországi, dániai és hollandiai turisták töltik szabadságukat legnagyobb tavunk partján.

Drágul a telefon előfizetési díja

Négy százalékkal drágult vasárnaptól a telefon előfizetési díja. Megnyugtató ugyanakkor, hogy a telefonkártyák ára nem változik, mert a Magyar Távközlési Rt. vállalta az ÁFA kifizetését.

Rendezvények

A Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat üdültetési programot szervez augusztus 2–6. között a nevelőszülős nagycsaládoknak és gyermekotthonokban élő apróságoknak. Várják a programhoz csatlakozókat és a támogatókat is, a 315-829-es telefonszámon.

A villányi Diófás téren hagyományőrző együttes szórakoztatja ma este a nagyérdeműt.

A Hajdúnánási Nyugdíjas Klub tagjai színes népi műsorral lépnek fel augusztus 6-án 16 órakor Pécsett, a Ságvári Endre Művelődési Ház színháztermében.

10 %/hó extraprofitot, továbbá 25-28-30 %/év profitot hozó vállalkozásokba fektetjük pénzét!
Tőkebefektetők jelentkezését várjuk.
ONINVEST Pénzügyi KFT.
Keresse fel budapesti és vidéki irodáinkat.
Telefoninformáció: 9-17 óráig.
Ügyfélfogadás: előzetes bejelentkezésre.
Központ: **International Trade Center**
(608.) 1051 Budapest,
Bajcsy-Zsilinszy u. 12.
Tel.: 266-3217, 266-3218
Mobil: 06-60-323-535, 06-60-330-825
Fax: 266-3280 Tx. 22-2070 hun h.

Közlemények

A Meszesi Nyugdíjas Klub értesíti tagjait, hogy a botanikus kerti látogatásra ma kerül sor. Indulás reggel 8 órakor, a klubhelyiségből.

A pécsi Art Kísérleti Stúdió tánc- és mozgásszínházi tagfelvételt hirdet a tánc, valamint a színház iránt érdeklődő fiatalok számára. Jelentkezés, további információ augusztus 3–4–5-én 18–19 óra között az ANK Művészeti Iskolájában, vagy a 450-152-es telefonszámon.

A Magyar Camping és Caravanning Club Baranya Megyei Szervezete augusztus 13. és 20. között tartja hagyományos kempingtalálkozóját és vízitáborát Baján, a Sugovica Kempingben. A jelentkezéseket augusztus 10-ig Pécsett, a Búza tér 8. szám alatt vagy a helyszínen várják.

Fiatal mozgássérültek számára tábort rendeznek Tata-Fényesfürdőn szeptember 1-jétől 10-ig, amelyre az ország minden részéből várják az érdeklődőket. Jelentkezni augusztus 15-ig, a Mozgáskorlátozottak Komárom-Esztergom Megyei Szervezeténél (2801 Tatabánya, Pf. 189.) lehet.

04 - 05 - 07

Az elmúlt héten a megye területén 3 súlyos, 12 könnyű sérüléses baleset történt. A legtöbb Pécsett és környékén fordult elő. Az esetek többségében a felelőtlen gyorshajtás okozott koccanásokat és súlyosabb következményekkel járó baleseteket.

A Siklósi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztálya tanúkénti kihallgatás miatt kéri azon személy jelentkezését, aki július 24-én hajnali 4 és 4.30 óra között Csányoszró felől Sellye belterületén haladt egy IFA tehergépkocsival. A rendőrség kéri, hogy személyesen jelentkezzen a siklósi kapitányságon. Tel.:72-352-311.

A sásdi szőlőhegyen másfél hektáros területen száraz fű és gaz égett le, komolyabb anyagi kár nem keletkezett.

A pécsi tűzoltókat kiselejtezett gőzmozdonyhoz riasztották, amely ismeretlen okokból gyulladt ki a hétvégén.

Egészségügyi szolgálat

Mindennapos felvételi ügyeletek gyermek belbetegek részére: Pécs város: POTE Gyermekklinika Szigetvár város és járás, a pécsi és a volt sellyei járás: Megyei Gyermekkórház. Gyermeksebészeti, kórházi felvételt igénylő gyermekfülészeti betegek részére páratlan napokon: POTE Gyermekklinika; páros napokon: a Megyei Gyermekkórház látja el; Pécs és Baranya m. egész területéről érkező betegek részére.

Pécs város lakossága részére felnőtt belgyógyászat: Megyei Kórház I. sz. Belgyógyászata. Sebészet: Megyei Kórház. Baleseti sebészet: POTE Traumatológiai Önálló Osztálya. Égési sérülések: Honvéd Kórház. Koponya- és agysérülések: Idegsebészet. Pécs város és a csatolt községek neurológiai betegeinek felvételét a Neurológiai Klinika; pszichiátriai betegek felvételét a Pszichiátriai Klinika látja. Mindennapos akut urológiai ellátás és felvételes ügyelet: POTE Urológiai Klinika. Szemészeti betegek ügyeleti ellátása 17 órától: POTE Szemészeti Klinika. Felnőtt fül-orr-gégészet: POTE Fül-Orr-Gégeklinika. (Munkácsy M. u.)

ÉJSZAKAI KÖRZETI ORVOSI ÜGYELET

Pécs város felnőtt lakossága részére egy helyen a Lánc utcai rendelőintézet földszinti ügyeleti helyiségeiben minden este 7 órától másnap reggel 7 óráig. Telefon: 414-347.

Fogászati ügyelet minden este 7 órától másnap reggel 7 óráig a Lánc utcai rendelőintézet földszinti ügyeleti helyiségeiben, gyermekek részére is. Telefon: 414-347.

Gyermeklakosság részére egy helyen, a Gyermekklinikán, Pécs, József A. u. (bejárat a Bajnok utca felől) délután 5 órától másnap reggel 7 óráig. Telefon: 310-938.

ÉJSZAKAI ÜGYELETES GYÓGYSZERTÁRAK

Pécs, Lánc u. 20. 10/8. sz. gyógyszertár; Pécs, Bajcsy-Zs. u. 23. 10/14. sz. gyógyszertár.

SOS-ÉLET telefonszolgálat díjmentesen hívható a 412-390-es számon, este 7 órától másnap reggel 7 óráig.

Pécs városi éjszakai ügyeletes állatorvos dr. Láng Miklós Pécs, Kürt u. 7. Telefon: 323-507.

A MMSz pécsi csoportja ingyenes orvosi és tanácsadó szolgálata bárki részére beutaló nélkül igénybe vehető Pécs, Janus P. u. 6. 12-13-ig pszichiátria, belgyógyászat, 13-14-ig bőrgyógyászat, 15-17-ig belgyógyászat, 17-18-ig sebészet, 18-19-ig reumatológia.

*

Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Pécsi Iroda Pécs, Konzum Irodaház. Tel.: 72-312-277/17 m. Félfogadás naponta 11-13 óráig.

A TITÁN ÁRUHÁZ AJÁNLATA
1993. augusztus 3-tól amíg a készlet tart

Energolux mosógép 751/2	~~36.000 Ft~~	**32.900 Ft**
Energolux mosógép 751/3	~~37.500 Ft~~	**34.250 Ft**
Energolux mosógép thermál 770/7	~~39.000 Ft~~	**36.100 Ft**
Energolux mosógép thermál 770/8	~~40.400 Ft~~	**37.360 Ft**
Evrika mosógép	~~20.400 Ft~~	**18.360 Ft**
Znaussi mosógép ZK 30	~~39.900 Ft~~	**36.410 Ft**
Zanussi mosógép ZT 842	~~58.300 Ft~~	**52.970 Ft**
Zanussi mosógép ZT 400	~~39.900 Ft~~	**36.410 Ft**

Minden mosógéphez 2 db Persil 2 kg-os mosóport ajándékozunk.

Zanussi mosogató ZW 46	~~32.900 Ft~~	**29.610 Ft**
Zanussi mosogató ZW 454	~~59.500 Ft~~	**53.550 Ft**

Minden mosogatógéphez 1 db Somat 3 kg-os mosogatóport ajándékozunk.

15. sz. TITÁN Áruház Pécs, Verseny út 21.
12 sz. OTTHON Kisáruház Pécs, Király u. 63.

Pécs

MŰVÉSZETEK HÁZA
7621 Pécs, Széchenyi tér 7-8. Pf. 403.
Telefon: (72) 315-388, 315-045, 315-229

Igazgató: Molnár G. Judit
A Művészeti Tanács elnöke: Bertók László József Attila-díjas költő
Háznagy: Brandstätter György
A Ház nyitvatartási ideje: hétfőtől - péntekig 8-19 óráig,
illetve a rendezvények végéig

1996. NOVEMBER

MARTYN FERENC TETŐTÉRI GALÉRIA
MENDELE FERENC EMLÉKKIÁLLÍTÁSA
Nyitva: november 14 – december 5-ig, naponta 12-17 óráig, szombat, vasárnap zárva.

JÁTÉKTEREM
DANIELLE DUMONTEL AKVARELLJEI
Látogatható november 11-ig a Ház nyitvatartási idejében.
LISZT FERENC ÉLETE LEVELEZŐLAPOKON
Látogatható november 26 – december 6-ig a Ház nyitvatartási idejében.

4. HÉTFŐ, 18 ÓRA, BREUER MARCEL TEREM

„ÍVES - KÖNYVEK" BEMUTATÓ
A közelmúltban az Íves-könyvek sorozatában négy költő verseskötete jelent meg. A rendezvényen a szerzőket Kemenczky Judit költőnőt, Cselényi Béla, Kurdi Imre és Balogh Robert költőt Pálinkás György költő mutatja be.
Közreműködik: Sólyom Katalin színművész.
Az est vendége a NyomdaCOOP képviseletében: Szabó József
A rendezvény támogatója a Nemzeti Kulturális Alap Irodalmi Kollégiuma.

4. HÉTFŐ, 19 ÓRA, FÜLEP LAJOS TEREM

A KOMÉDIUM SZÍNHÁZ ELŐADÁSA
AZT MESÉLD EL, PISTA!
Örkény István az életéről. Elmondja Mácsai Pál
Az író saját szavaiból összeállította: Beremányi Géza, Mácsai Pál
Színpad: Ruttka Andrea. Munkatárs: Fenyvesi Katalin. Jelmeztervező: S. Hegyi Lucia
Mi lenne, hogyha Örkény István ismét megjelenne, egy színészben, egy színházban, egy este, leülne, venne egy lélegzetet, beszélni kezdene, elmesélné saját szavaival — olykor — felállna — az életét, vagy ami hirtelen eszébe jut, azután megint eltűnne? Ezen az estén az író a színész testét ölti magára.
Belépődíj: 300 Ft. Jegyelővétel a Művészetek Házában október 25-től.
(Az előadás támogatója a Nemzeti Kulturális Alap Irodalmi Kollégiuma.)

6. SZERDA, 18 ÓRA, BREUER MARCEL TEREM

HÁZIMOZI: ÖRKÉNY ISTVÁN: MACSKAJÁTÉK (1973), 115 perc
Rendezte: Makk Károly
Szereplők: Dayka Margit, Makay Margit, Bulla Elma, Balázs Samu, Tyll Attila, Törőcsik Mari

6. SZERDA, 19 ÓRA, FÜLEP LAJOS TEREM

MAURICE RAVEL
(Előadás/Zene)
Maurice Ravel zeneszerző életét és művészetét Roger Bouillon francia zenetörténész mutatja be.
Az Alliance Francaise de Pécs és a Művészetek Háza közös szervezése.

8. PÉNTEK, 19 ÓRA, FÜLEP LAJOS TEREM

A MUSICA ANTIQUA EGYÜTTES KONCERTJE
A Musica Antiqua Együttes 1977-ben alakult Hévízen. Hangversenyeiken reneszánsz, barokk, klasszikus és modern zenét tolmácsolnak. Hazai fellépéseiken kívül külföldi turnéik során Ausztriában, Belgiumban, Dániában, Németországban és Svájcban adtak forró sikerű hangversenyeket. 1985-ben az együttes „cum laude" I. díjat kapott Belgiumban a 33. Európai Ifjúsági Zenekari Fesztiválon, valamint elnyerte a Belga Kulturális Minisztérium „Pro Musica" emlékérmét. A fesztivál zsűrijének véleménye a kamarazenakarról: „Nagyon jó az együttes összjátéka, minden darabot stílusosan és érdekes módon interpretálnak. Szép a hangszín, jó az intonáció. Ez a zenélő csoport átlagon felüli képességű és igen jó közvetítője a régi zenének." Belépődíj: 100 Ft

12. KEDD, 18 ÓRA, BREUER MARCEL TEREM

PÁRKAPCSOLAT, INTIMITÁS, SZEXUALITÁS - filmművészeti alkotások tükrében
BERTOLUCCI: UTOLSÓ TANGÓ PÁRIZSBAN
Bevezetőt mond: dr. Stark András
(A JPTE Pszichológia Tanszéke és a Művészetek Háza közös rendezvénye.)

12. KEDD, 19 ÓRA, FÜLEP LAJOS TEREM

FIATAL MŰVÉSZEK PÓDIUMA
ANCIL ANITA ZONGORAESTJE
Közreműködik: Kiss Gyöngyi - hegedű. Műsoron Chopin, Schubert és Schumann művei
Belépődíj: 100 Ft

13. SZERDA, 18 ÓRA, BREUER MARCEL TEREM

HÁZIMOZI: STEPHEN FREARS: MÉREGZSÁK (1993)
(színes, szinkronizált ír vígjáték, 90 perc)
A filmünk hősei, a meglehetősen nagy káoszban vergődő Curley család jeles tagjai. A hamisítatlan, vidám és zajos ír családot villámként éri a hír, hogy a család büszkesége Sharon gyermeket vár, de nem hajlandó elárulni az apa kilétét. Első verziója egy spanyol tengerészről szól, de a jelek másra utalnak, így hamarosan az egész város a boldog apa után kutat...

14. CSÜTÖRTÖK, 17 ÓRA, MARTYN FERENC TETŐTÉRI GALÉRIA

MENDELE FERENC EMLÉKKIÁLLÍTÁSA
Megnyitja: Kalmár Péter, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal elnöke és Takács Gyula, nyugalmazott megyei tanácselnök-helyettes
A kiállítás rendezője: OMvH, az Országos Építészeti Múzeum, a Magyar Építőművészek Szövetsége és a Művészetek Háza.

14. CSÜTÖRTÖK, 18 ÓRA, BREUER MARCEL TEREM

HÁZIMOZI: SOULEYMANE CISSÉ: „WAATI" (Az idő)
(1995/135 perc)
(Mali, többnyelvű, részlegesen angol feliratozású film)
Egész Afrika, „minden Afrikák" képe rajzolódik ki előttünk a főhős, Nandi sorsán keresztül, aki az apartheid idején született Dél-Afrikában. A film gazdagsága időnként zavarbaejtő: a nyelvek és tájak forgataga egyszerre fejezi ki a káoszt és a rendet, az emberi butaságot és bölcsességet.

18. HÉTFŐ, 19 ÓRA, FÜLEP LAJOS TEREM

YOTAM COHEN IZRAELI (tenor) OPERAÉNEKES KONCERTJE
A világhírű művész a Tel Aviv-i Akadémián végzett, tanulmányokat folytatott Londonban és Milánóban. Számtalan nemzetközi operafesztiválon vett részt. 1996. áprilisában igen nagy sikert aratott a Kolozsvári Magyar Operában a Bruno Berger osztrák rendező által színpadra állított Rigoletto előadásban a mantuai herceg szerepében. Ebben az évben debütált a Budapesti Állami Operaházban Don Ottavio szerepében.
Zongorán kísér: Jana Miklin. Az est támogatója a Budapesti Izraeli Nagykövetség és a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Alapítvány.
A koncert rendezője: az Izrael Pécsi Barátainak Köre és a Művészetek Háza.
Belépődíj: 150 Ft

19. KEDD, 16 ÓRA, FÜLEP LAJOS TEREM

MICHIEL OLDENKAMP (HOLLANDIA) SZAXOFONKONCERTJE
Michiel Oldenkamp 1962-ben született. Először a helyi fúvószenekarban fedezte fel a szaxofont, melyet azonnal úgy kezelt, mint senki más. Zenei tanulmányai alatt számos mesterkurzuson vett részt Belgiumban és Hollandiában. Nagy hatással volt rá Norbert Nozy, aki a Maastricht-i Főiskolán magasabb végzettséghez juttatta. Bár elsődlegesen klasszikus szaxofonjátékos, ennek ellenére rengeteg jazzt is játszik sok big-band és soul zenekar vendégeként.

19. KEDD, 18 ÓRA, BREUER MARCEL TEREM

GÖMÖRI GYÖRGY KÖLTŐI ESTJE
Gömöri György 1934-ben született Budapesten. Részt vett a forradalomban, 1956. októberében az *Egyetemi Ifjúság* egyik szerkesztője volt. 1956. decemberétől Angliában él, 1969 óra a cambridgei egyetemen tanít lengyel és magyar irodalmat. Hat magyar nyelvű verseskötete jelent meg, ebből öt külföldön, a hatodik, *Búcsú a romantikától* címmel a Magvető Kiadónál 1990-ben. Első angol nyelvű versválogatása, *My Manifold City* címmel 1996-ban látott napvilágot. 1993-ban Salvatore Quasimodo-díjjal, 1995-ben pedig Olaszországban Ada Negri-díjjal ismerték el költészetét.
A beszélgetést P. Müller Péter irodalomtörténész, kritikus vezeti, a költő saját verseit olvassa fel.
Az est rendezői: Jelenkor Szerkesztősége, a Pécsi Akadémiai Bizottság Irodalmi Szakosztálya és a Művészetek Háza. Támogatója: a Nemzeti Kulturális Alap Irodalmi Kollégiuma.

19. KEDD, 19 ÓRA, FÜLEP LAJOS TEREM

„FIATAL TEHETSÉGEK PÓDIUMA"
GULYÁS ÁRPÁD, CZIRJÁK ZOLTÁN - KÜRT ÉS TÍMÁR JUDIT - FUVOLA KONCERTJE
Zongorán közreműködik: Horváth Judit
Műsoron Beethoven, Schumann, Defaye és Poulenc művei
Belépődíj: 100 Ft

20. SZERDA, 18 ÓRA, FÜLEP LAJOS TEREM

A LISZT FERENC ZENEISKOLA HANGVERSENYE

20. SZERDA, 18 ÓRA, BREUER MARCEL TEREM

HÁZIMOZI: KRZYSZTOF ZANUSSI: CSENDES ÉRINTÉS (1992)
(színes, feliratos, angol-lengyel-dán film, 96 perc)
Szereplők: Max von Sydow, Lothaire Bluteau, Sarah Miles
Egy megkeseredett, szomorúvá öregedett lengyel zenész hazáját a második világháború után elhagyva, a hűvös Észak-Európában szép pályát fut be. Már a halál felé tart, amikor két fiatal robban be az életébe: egy lengyel fiú, aki tanulni szeretne tőle, alázattal fogadni a mester szavait, és egy dán lány, aki mézízű csókokkal kecsegtet.

21. CSÜTÖRTÖK, 18 ÓRA, FÜLEP LAJOS TEREM

80 ÉVE SZÜLETETT CSORBA GYŐZŐ
Beszélgetés a Jelenkor emlékszámának szerzőivel.
Az est támogatója a Nemzeti Kulturális Alap Irodalmi Kollégiuma.

25. HÉTFŐ, 18 ÓRA, BREUER MARCEL TEREM

TETE D'AFFICHE CLAUDE NOUGARO ÉNEKESSEL
Claude Nougaro 1929-ben született Toulouse-ban (mely város iránt olthatatlan vonzalmat érez) egy dalénekes fiaként. Ennek hatása mindvégig nyomon követhető művészetében. A francia nyelv szerelmese, zsonglőrként bánik a szavakkal, aranyműveshez méltó ügyességgel dolgozza ki szövegeit. A stílusok mágusa is, egyike az első francia énekeseknek, akik az afrikai hangzás- és a brazil ritmusvilágot is alkalmazni kezdték. 1962-től, első sikerei évétől napjainkig terjedő munkásságában a jazz, a blues vagy a funk legjobb hagyományaiból merített. Hangjának ereje és kifejező gazdagsága, kedvelt témái (a halál, az erotika, a nő), veleszületett ritmusérzéke biztosították számára közönsége időn és generációkon átívelő hűségét.
Az énekessel videofilm és francia nyelvű előadás keretében ismerkedhetnek meg.

25. HÉTFŐ, 19 ÓRA, FÜLEP LAJOS TEREM

BINDER KÁROLY (ZONGORA) JAZZKONCERTJE
Belépődíj: 150 Ft

26. KEDD, 17.30 ÓRA, JÁTÉKTEREM

LISZT FERENC ÉLETE LEVELEZŐLAPOKON (STEINER JÓZSEFNÉ GYŰJTEMÉNYE)
A kiállítást Szkladányi Péter fuvolaművész, a Pécsi Szimfonikus Zenekar igazgatója nyitja meg.
Közreműködik: Komáromi Alice (ének) és Tényi Zoltán (zongora)
Liszt három Petrarca szonettjét adják elő.
(A Liszt Ferenc Társaság Pécsi Csoportja és a Művészetek Háza közös kiállítása.)

26. KEDD, 18 ÓRA, BREUER MARCEL TEREM

PÁRKAPCSOLAT, INTIMITÁS, SZEXUALITÁS - filmművészeti alkotások tükrében
SODEBERGH: SZEX, HAZUGSÁG, VIDEÓ
Bevezetőt mond: dr. Stark András
(A JPTE Pszichológia Tanszéke és a Művészetek Háza közös rendezvénye.)

28. CSÜTÖRTÖK, 18 ÓRA, BREUER MARCEL TEREM

VÉRVÁDAK A HOLOCAUST UTÁN
Vendégünk Pelle János, Az utolsó vérvádak (Az etnikai gyűlölet és a politikai manipuláció kelet-európai történetéről) c. kötet szerzője. Az esten levetítjük a Hunnia Filmstúdió „Midőn a vér..." c. filmjét. Rendező: Simó Sándor, Surányi Andrea és Kőszegi Edit.
Az est az Izrael Pécsi Barátainak és a Művészetek Háza közös rendezvénye, támogatója a Magyarországi Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségekért Alapítvány és a Pécsi Szabadművelődési alap.
A Pelikán Kiadó gondozásában megjelent kötet a Művészetek Háza portáján megvásárolható.

28. CSÜTÖRTÖK, 19.30 ÓRA, FÜLEP LAJOS TEREM

A PÉCSI PLAYBACK SZÍNHÁZ ELŐADÁSA
„A playback színház olyan spontán, rögtönzött színház, ahol a nézők egy játékmesterrel és egy sor játékra kész színésszel, illetve egy muzsikussal találkozhatnak. Önt és a közönség többi tagját felkérik, hogy mondjanak el történeteket a saját életükből és azután ezt azonnal lejátsszák a mozgás, a párbeszéd, a zene és a pantomim segítségével. Így minden előadás egyszeri és megismételhetetlen színházi élmény."
Az előadás támogatói: a BAVTRANS Kft. és a Pécsi Szabadművelődési Alap
Belépődíj: 150 Ft

Pecsenke József

MTI SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAPKIADÓ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1969 NOV 15

MAGYAR NEMZET

Budapest

— **Pecsenke József** grafikai munkáiból kiállítást rendeztek a Ferencvárosi Pincetárlat helyiségében. A tárlatot pénteken nyitotta meg dr. Végvári Lajos művészettörténész. A kiállítás november 23-ig naponta 11—19 óra között tekinthető meg.

1021

Pecsenke József

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ORVOSEGYETEM
Budapest

Pecsenke Józsefet

látta vendégül a FOK IV/2-es alapszervezete, hogy meghallgassa előadását „*A modern képzőművészet formanyelve, útkeresése és filozófiai problémái*" címmel, majd utána elbeszélgessen vele a témáról. Az ismert grafikus és festőművész körülbelül harminc diát vetített az 1945-ig kialakult modern művészeti irányzatok képviselőitől (az 1945. utániakat csak szóban ismerhettük meg), meghatározva előbb, *mit is nevezünk modern művészetnek.* A művek vetítése közben ugyancsak kapkodtuk a levegőt, mert a bemutatottak igen különböztek a szokásos alkotásoktól. Sajnos, oly kevés, a ma élő és kialakuló irányzatokkal lépést tartó, kiállítást láthatunk. Így ez is egyik (és nem kis) oka annak, hogy ezek a vetített képek a hozzájuk fűzött magyarázatokkal *tudatunk úgyszólván fehér területeire törtek be.*

Most ismételten szeretnénk megköszönni Pecsenke Józsefnek, hogy megismertette velünk a mai képzőművészet kifejezési formáit. Valóban, ki voltunk éhezve erre az előadásra: az önálló oktatás két óra hosszat tartott.

Somogyi József

a község fejlődéséről. Először a helyi vezetőkkel találkoztunk, akik a későbbiekben tájékoztattak bennünket eredményeikről és problémáikról.

A tanács vb-elnöke elmondta, hogy a keretük sajnos, eléggé kicsi, így nem elég a nélkülözhetetlen beruházásokra. Szükség volna egy orvosi rendelőre, a közvilágítás javítására és korszerű iskolára. Az épülő új iskola csak kéttantermes lesz, tornatermet sem kap, így végleges megoldást az sem jelenthet.

A kultúrházat, amely a közelmúltban épült, természetesen még az első nap felkerestük. Egybeépítették a mozival, nagyon szép, kulturált berendezése, tágas termei minden igényt kielégítenek. Sajnos, nem fűtik rendszeresen a helyiségeket, s ennek valódi okát nem sikerült megtudni. A könyvtárosnő elmondta, hogy a gazdag választékú könyvtárat bizony nem veszik

Ifj Pecsenke József
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
SZÖVETKEZETI HIRLAP
1984 SZEP 24.

Újhajtások

1021

Az út még előtte áll

Néhány hete még Itália dombvidékeit rótta, valahol Firenze és Róma között. Bejárta Pieter Breughel és a többi nagymester útját. Mikor a sixtusi kápolnából kilépett, egy pillanatra megtorpant: hogyan tovább...?

Ifjabb Pecsenke József, a Képzőművészeti Főiskola ötödéves növendéke újra szembekerült a művészi felelősséggel, amelyhez nem elég a tehetség, a fiatal lobogás.

Festőnek indul, de hamarosan a grafikához pártol. Úgy érzi, ez a szüntelen mozgást feltételező, a mindennapokkal együtt lüktető műfaj közelebb áll belső alkatához. Álmai is fűtik: a művészet eszközeivel segíteni szeretne az új, modern, kulturált élet kialakításában.

Ő maga csupa egyensúlykeresés. De az árapály hullámjátéka fölött már ott az irányjelző bólya. A fiatal főiskolás szenvedélyesen vallja a haladó művészet célját: a hazugság elvetését és az igazság összefüggéseinek felderítését.

Első nyilvánosságot látott rézkarcai, tusrajzai szerény, bensőséges vallomások. A vonalak nyelvén talán csak ennyi: „szeretem a szelet...” vagy „örülni jó...” A tiszta hangvétel felkelti a hozzáértők figyelmét. Pecsenke József könyvillusztrációkra kap megbizatást.

Mint a HISZÖV ösztöndíjasa, népművészeti kiállításokon mutatkozott be a nyilvánosságnak, dekorációs tablóival. Lelkesedéssel beszél e sajátos feladatról. Hiszen a jó kiállítás olyan, mint egy tökéletes egyensúlyban levő mérleg. S a grafikai keretnek nem az a rendeltetése, hogy öncélúan bilincselje le a közönséget, hanem hogy összegezésével mintegy vezérelje az áttekintést.

Amíg beszél, ceruzája nyomán nyughatatlan emberalakok születnek tucatjával a kezeügyébe eső papírdarabokon...

Megjárta az ösvényeket, amelyeken valamikor a nagy elődök zarándokoltak az „örök város” felé, meghőkölt a reneszánsz nagysága előtt, mai fiatalokkal találkozott, hozzá hasonló vándorokkal, a szépség igazságának és az igazság szépségének szerelmeseivel.

Mivé érleli saját nyarának álmait ez a hosszúra nőtt, huszonhárom éves fiú?

Csak a holnap felelhet rá. Az út még előtte áll.

Grigássy Éva

forint. Ebből az építőiparé 29 millió, nagyobb felét a lakosság részére végzik. Az idén

vitték el a pálmát, 37 százalékkal túlteljesítették előirányzatukat. Az egyéni verseny is

INNEN-ONNAN

A SZARVASI ÉPÍTŐIPARI KTSZ-ben 15 brigád versenyben áll egymással. Felajánlották, hogy tervüket 15 százalékkal túlteljesítik, öt százalékkal növelik az eddigi anyagmegtakarítást, és a munkákat határidő előtt befejezik. Saját irodaházuk építésénél társadalmi munkában elvégzik az alapozást, az ácsmunkát és a festést.

★

A BONYHÁDI RUHÁZATI ÉS SZOLGÁLTATÓ KTSZ két dolgozója — Deér Lajos és Reizer Ádám — felajánlotta, hogy a mezőgazdasági munkában a maguk módján segítenek. Több szövetkezetben és állami gazdaságban megjavították a kombájnok hevederjeit, bőrüléseit, rendbehozták a szakadt ponyvákat.

★

AZ UJPESTI RUHÁZATI KTSZ Hámán Kató szocialista brigádja bensőséges névadó ünnepség keretében sok ajándékkal lepte meg Palkovics Józsefné brigádtag Józsika nevű kisfiát.

★

A BUDAPESTI VERSENY RUHÁZATI KTSZ a közelmúltban három speciális varrógépet állított munkába, amivel a női fürdőruhák hátába varrják a gumiszegélyt. A három géppel naponta — az eddigi 230 helyett — 700 fürdőruhán tudják elvégezni ezt a munkafolyamatot.

★

EGERBEN a szocialista brigádok vezetői tanácskozást tartottak. Megbeszélték a mozgalom kiszélesítésének lehetőségét.

★

A TABI ÉPÍTŐ ÉS VEGYES KTSZ legutóbbi közgyűlésén 51 dolgozó kapott törzsgárdajelvényt.

★

A KECSKEMÉTI ASZTALOS KTSZ-ben az egy főre jutó termelési érték negyed év alatt 1900 forinttal emelkedett.

★

A BAJAI SZÖVETKEZETEK a lakosság részére végzett javító-szolgáltató tevékenységük előirányzatát állandóan túlteljesítik. Különösen jól dolgozik a Vas- és Fémipari Ktsz, valamint a Cipész Szövetkezet.

★

A TURKEVEI HÁZIIPARI SZÖVETKEZET KISZ-fiataljai újjászervezték ifjúsági munkabrigádjukat, s célul tűzték ki a szocialista cím elnyerését.

A képen látható kézi meghajtású gyorsfelvonó készülék dohánypajták, istállók, magtárak cserépfedésénél kiválóan alkalmazható. A készüléket Balkányi Sándor újító (Nyíregyháza, Asztalos János u. 3.) javaslata alapján, az újfehértói és a balatonfüredi vegyesipari szövetkezeteknél vezették be. A készülék alkalmazásával — az 5 ezer forintos beruházásra eső értékcsökkentés levonása után — egy dohánypajta fedésénél több mint 1200 forint bérmegtakarítás érhető el.

Vásároljon mindent egy helyen!

A fodrásziparban szükséges anyagok, segédeszközök, textiliák, beruházási cikkek legelőnyösebb és kényelmes beszerzési forrása az

Országos Fodrászanyag Készítő és Készletező Ktsz

Budapest VIII., Mező Imre út 4. Telefon: 143—880.

nyv felében

meg a Kozmosz egyik legszebb, leggazdagabb kiadványa, a Kozmosz almanach, *Utak a föld körül* címmel. Ez a sokoldalú antológia az irodalom és művészet útjain vezeti olvasóit a nagyvilágba Európa, Ázsia, Afrika, Észak- és Latin-Amerika kiváló modern írói szerepelnek a kötetben, mint John Steinbeck, Italo Calvino, William Saroyan, Frank O'Connor, Francisc Munteanu, Yukio Mishima, Lu Hszin, Pablo

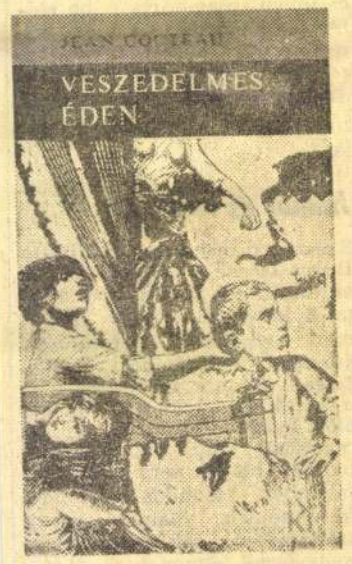

Neruda, Nicolás Guillén stb. Külön érdekessége az almanachnak, hogy kötetben először közli *Françoise Sagan: Enyhe kis mosoly* című regényét, Kolozsvári Grandpierre Emil fordításában. A mai magyar irodalmat többek között *Fehér Klára* „optikrimije", *Moldova György* szatírája, *Ungvári Tamás* önironikus emlékezései, *Vidor Miklós* novellája, és neves fiatal költők versei képviselik. De szó lesz a kötetben a nemzedéki harcról és a nemi erkölcs problémáiról is. Az almanach ezenkívül 40 egész oldalt szentel a világ legmodernebb grafikai alkotásainak, köztük magyar műveknek.

A Kozmosz készülő, s 1966-ban megjelenő kiadványai tehát meggyőzően tanúskodnak arról, hogy ez a *kiadó a felnőtt* fiataloké.

M. E.

nyújtanak.

1966 második felében, előreláthatóan 16 mű fog megjelenni a Kozmosz gondozásában. Egyetlen félév, természetesen, nem adhat teljes képet egy kiadó munkájáról, de a 16 mű címe is bizonyítja, mennyire szem előtt tartja a Kozmosz fontos misszióját.

Shakespeare szonettek, Illyés, Váci válogatás

Néhány magas színvonalú verseskötettel nemcsak olvasóinak irodalmi műveltségét gyarapítja, de lehetővé teszi számukra azt a nemes fajtájú szórakozást is, amit a kiváló költőkkel való ismerkedés jelent. A készülő kötetekből mindenekelőtt *Shakespeare szonettjei*-t kell megemlítenünk, Szabó Lőrinc fordításában. A négy évszázadot megélt csodálatos költemények, mint maga Szabó Lőrinc mondja: Shakespeare „szívének, szíve egy korszakának a kulcsai". Hamarosan várható az *Északamerikai költők*, és a *Bolgár költők antológiája*, amely két, merőben különböző, de értékes nemzeti, népi költészetről ad áttekintést. *Illyés Gyula: A költő felel* című válogatott versei, és *Váci Mihály: Akác a forgószélben* című válogatott verseskötete a mai magyar költészet két élő reprezentánsát fogják bemutatni.

Cocteau, Leonov és Tersánszky kötetek

A prózairodalmat is nagy nevek képviselik az év második felében. Megjelenik *Jean Cocteau: Veszedelmes Éden* című regénye, amely a második világháború előtt játszódik. *Leonov: Gubanc* című regénye a mai szovjet irodalom egyik legjelentősebb alkotása. Tersánszky Józsi Jenő *Ötvenkét lapos* című kötete a magyar novellairodalom egyik klasszikusának legjobb elbeszéléseit tartalmazza.

Akkor voltunk húszévesek

Egy nem mindennapi emlékirat is megjelenik a következő félévben. *Kende István: Akkor voltunk húszévesek* című műve azokról vall, akik a legnehezebb időkben voltak húszévesek Magyarországon, de nem váltak magatehetetlen áldozatokká, hanem harcoltak.

Sokoldalú antológia a Kozmosz almanach

A humort *Dalmáth—Réber: Krapekok* című szöveges-rajzos szatíragyűjteménye fogja képviselni. Dalmáth Ferenc, a Ludas Matyi fiatal munkatársa, és Réber László, a kiváló grafikus a „mai fiatalokat" tűzték toll-, illetve ceruzahegyre, nem kímélve azokat az „öregeket" sem, akik olyannyira sopánkodnak az ifjú nemzedék viselt dolgai miatt.

Végül, de egyáltalán nem utolsó sorban, őszre jelenik töltött az USA déli államaiban, s a „másodrendű állampolgár" élményeit naplóban örökítette meg. Szívderítőbb, de nem kevésbé izgalmas *Nyárády Gábor: Istenek völgye* című képes riportkönyve, amely a legutóbbi magyar régészeti expedíció egyiptomi útjáról számol be, föltárva közben az ősi afrikai ország múltját, kulturáját és mai életét is. *Máté György Vietnamról* szóló könyve szintén a szerző személyes tapasztalatain alapul. *Jim Corbett: Emberevő tigrisek között* című kötete hiteles indiai vadászkalandok lebilincselő feldolgozása.

Két könyvsorozat — fiataloknak
Vélemények a Kozmoszról és az Új Természről

Két könyvsorozat, amelynek darabjai jobbára az ifjúságról s a főként az ifjúságnak szólnak: a *Kozmosz Kiadó* és a Magvető *Új Termés*-sorozata. Mindkét sorozat könyvei évek óta rendszeresen megjelennek a könyvesboltok kirakataiban, s többnyire hamarosan olvasókra is lelnek — ám keveset tudunk arról, *milyen hatást keltenek, s hogyan fogadják e könyveket azok, akiknek készültek: a fiatalok.* A hírlapi kritika is elég mostohán bánik ezekkel a könyvekkel; míg az Új Termés köteteiről olykor csak-csak véleményt mondanak az irodalmi lapok és folyóiratok bírálói, a Kozmosz-könyveknek csak nagyon kis hányadát méltatja vagy kritizálja a sajtó. Ezért is kérdeztük meg ezúttal néhány, az ifjúság olvasásának ügyével foglalkozó szakember véleményét e két sorozatról, s a könyveknek az ifjúság körében kiváltott hatásáról.

Több mint félmillió példány

— A KISZ Központi Bizottsága 1964-ben hozott határozatot arról, hogyan kell elősegíteni, hogy a fiatalok minél értelmesebben töltsék el szabad idejüket — mondja *Lakatos Tibor*, a KISZ KB kulturális osztályának munkatársa. — A Kozmosz-könyvek célkitűzésével —: népszerű, olcsó, színvonalas irodalmat adni az ifjúságnak — nagyon egyetértünk. Máig harmincnyolc Kozmosz-könyv jelent meg, több mint félmillió példányban. A sorozat *ismertté és kedveltté vált* a fiatalok körében; ez a legelső fontos eredmény. Számos kitűnő, a nevelési célokat hatásosan, népszerűen szolgáló könyv látott napvilágot Kozmosz-köntösben, amelyek kulturáltan s elismerésre méltó esztétikai színvonalon terjesztettek politikai, irodalmi és általános kulturális ismereteket.

— *Például melyek voltak a legsikerültebb kötetek?*

— Valóban csak példaként, s korántsem a teljesség igényével említek néhány kötetet. Sikerült kiadványnak tartjuk a Brüning: *Róma, Főposta*, Somorjai József: *Ólomkatonák*, Randé Jenő: *A Világ végétől a Szent Öbölig*, Kosztyenko: *Ez történt az Ifjú Gárdával*, a *Szerelmes arany kalendárium*, a *Toll és ecset*, Erdődy János: *Éjszakai párbaj*, Szántó Tibor: *Tizezer rendszám*, Hoffmann—Klemm: *Őszinte szó a szerelemről* című könyveket. Ez utóbbi a tudományos-ismeretterjesztő kiadványok egyik legsikeresebbike volt; kár, hogy németből fordított, s nem hazai szerző műve, mert bizonyára van némi különbség az NDK mai fiataljainak és a mi ifjainknak a szokásai, felfogása, gondolkodásmódja között.

— *És melyek voltak a gyengébb kötetek?*

— Itt is csak példákat említek. Jurij Krimov: *A Derbent tankhajó*, Fekete István: *Csend*, valamint Kolozsvári Grandpierre Emil: *A burok* című könyvét tartjuk kevésbé sikerültnek. Az utóbbi regény problematikája, konfliktusa nagyon izgalmas és aktuális, de a feldolgozás módja, a megoldás — úgy véljük — nem a legszerencsésebb.

— Ami a Kiadó további terveit illeti, javasoltuk a kiadónak, hogy főként a politikai s a tudományos-fantasztikus regények számát kellene növelnie. *S nagyon nagy szükség volna legalább egy, Vietnammal kapcsolatos kötetre; a fiatalok országszerte igénylik, hogy ilyen tárgyú könyvet kapjanak kézbe.* Szeretnénk, ha sikerülne megjelentetnünk a *Kozmosz-füzeteket* is: havonta látnának napvilágot ezek az egy-két íves, olcsó füzetek, amelyek fiatal írók műveit közölnék — fiatalokról, fiataloknak. Talán ezzel is közelebb jutnánk ahhoz a célhoz, hogy legtehetségesebb fiatal íróinkat, költőinket bekapcsoljuk az ifjúság — irodalom révén történő — nevelésébe. Ezt a célt szolgálná az országos ifjúsági könyvklub megszervezésére vonatkozó elképzelésünk is: a fiatalok csekély évi tagdíj ellenében nemcsak a Kozmosz-füzeteket kapnák meg hónapról hónapra, hanem számos egyéb kedvezményben is részesülnének.

— *És az Új Termés?*

— Ennek a sorozatnak jóval kisebb a példányszáma, s természetesen szűkebb az olvasóköre is. Elsősorban a szépirodalom iránt intenzívebben érdeklődő *egyetemisták, középiskolások* kedvelik, s olvassák rendszeresen a sorozat köteteit, de egyik-másik könyve gyakran szóba kerül más körben tartott ifjúsági író—olvasó találkozókon is. A fiatal szerzők közül különösen azoknak a könyveit keresik mindenütt a boltokban, akiknek a nevét a lapokból, folyóiratokból már előbb megismerték, s írásaikat megkedvelték, mint például *Baranyi Ferenc, Gerelyes Endre, Soós Zoltán.* Az ő köteteik példányszáma ritkán elég magas a fiatalok érdeklődéséhez képest...

Pedagógusok vitája

A második véleményt mondó: *dr. Károlyi Zsigmondné*, az Országos Pedagógiai Könyvtár módszertani osztályának munkatársa, akinek hivatása a fiatalok olvasmányainak tanulmányozása.

— A Kozmosz Kiadó céljával valamennyi pedagógus egyetért, különösen azóta, hogy elolvasták Lakits Pál *Középiskolásaink és az irodalom* című tanulmányát, amelyből kiderül, hogy gyerekeink kissé tanácstalanul állnak a magyar és a világirodalom rengetege előtt, s irányításra, vezetésre szorulnak. A Kozmosz-könyvek miatt *sok a vita a pedagógusok körében.* A de a kamaszkorból már kinőtt fiatalokhoz szólnak elsősorban; *az átmenetet kívánják megteremteni a szorosabban vett ifjúsági és a „felnőttirodalom" között.* S a legtöbb kötet tematikája időszerű: a mai élet kérdéseiben segít eligazodni, és a politikai nevelést kívánja szolgálni.

— Meg kell azonban mondanom azt is, hogy a harmincadik kötetén túl járó Kozmosz könyvek miatt *sok a vita a pedagógusok körében.* A tanárok egyik csoportja azzal érvel, hogy középiskolásaink napirendje nagyon zsúfolt; a matematikai, fizikai, biológiai — egyszóval a reális — tanulmányok egyre növekvő követelményei annyira igénybe veszik őket, hogy alig. marad szabad idejük. Ennek nagy részét is kitölti a sport, a zene, a tánc. Ami — nagyon kevés — idejük olvasásra jut a diákoknak, azt elsősorban a klasszikusok megismerésére kellene fordítani — vélik. Az így gondolkozó pedagógusok azt várják a Kozmosztól, hogy a magyar és világirodalom klasszikus remekeinek megismerését segíti majd elő, a tananyaghoz kapcsolódva. Ők inkább csak az olyan típusú — egyébként valóban nagyon jó és hasznos — Kozmosz-könyveket látják szívesen diákjaik kezébe, mint a *Thibault-család* rövidített változata, az *Új szerelmes kalendárium*, a *Szerelmes arany kalendárium* stb.

— A pedagógusok másik, korszerűbben gondolkodó csoportja felismerte, hogy ez a sorozat hatékonyan segítheti a politikai nevelőmunkát. Ők csak azt kifogásolják, hogy *a sorozat könyveinek színvonala nem elég egyenletes*, akadnak közte esztétikailag gyenge kötetek is.

Népszerűség és művészi érték

Végül a gyakorló könyvtárost kérdeztük meg, akitől a diákok hazaviszik — vagy nem viszik — olvasni a köteteket. *Kónya Lajos* költő, a II. Rákóczi Ferenc Gimnázium könyvtárosa mondja:

— Az Új Termés sorozatnak kisebb az olvasóköre, mint a Kozmoszé; az előbbit csak az irodalmi érdeklődésű kisebbség kölcsönzi rendszeresen, ők azonban annál nagyobb érdeklődéssel várnak minden új kötetet, lesik minden új név felbukkanását az irodalomban.

— A Kozmosz-könyvek megnyerték a nagy többség tetszését; ha a diákok meglátnak egy-egy, a sorozat jellegzetes külsejét viselő kötetet, azonnal kikölcsönzik. *S számos olyan regény jelent meg ennél a kiadónál, amelyet egymás kezéből kapkodtak ki a diákok.* A legutóbbiak közül Kolozsvári Grandpierre Emil regénye, *A burok* keltett ilyen nagy érdeklődést; főleg a diáklányok körében volt népszerű olvasmány. Igaz, sokan csalódással beszéltek róla, miután elolvasták: főként a lány alakját tartották túlzottnak és elrajzoltnak. S általában is tapasztalom, hogy *a Kozmosz könyveinek népszerűsége nem mindig áll egyenes arányban a művészi értékkel.* Ezért is kellene nagyon vigyázni a kötetek esztétikai nívójára, mert a fiatalok irodalmi ízlése nem eléggé érett, kiforrott még, s kár lenne, ha egy ilyen népszerű, nekik készülő könyvsorozat — ahelyett, hogy csiszolja — rontaná ízlésüket. Szerencse, hogy a sorozatnak *csak nagyon kevés darabja vádolható ezzel.*

Zsugán István

Új Termés – új meglepetések

A *Magvetőnek* népszerű Új Termés-sorozata mindig szolgál meglepetésekkel, mind az olvasóközönség, mind az irodalmárok számára. A közelmúltban jelent meg *Simonffy András* novellaskötete, s a tehetséges fiatal szerzőnek egyik novellájából már film készült. A könyvesboltokban hamar elfogyott *Horgas Béla, Bella István* verskötete, nem különben a *Ratkó Józsefé* is. Csak a minap jelent meg *Raffai Sarolta* uszódi tanítónő verskötete, a *Részeg virágzás* — és már készen áll következő kötete, az *Egyszál magam* című regény.

Ebben az évben még egy kötet várható az Új Termés-sorozatban, *Parancs János* verseinek gyűjteménye, címe: *Portölcsér.* A kiadó megítélése szerint igen érdekes anyag.

Természetesen a kiadó további meglepetésekre is készül. Már korábban vázoltuk az Új Termés feladatát, és akkor megemlítettük, hogy ebben a sorozatban a Magvetőnek nincsenek műfaji megkötései, számára az a fontos, hogy lássa a fiatal szerzőben a tehetség jegyeit. Ezt a „kötetlenséget" most még tovább kívánja tágítani, oly módon, hogy a kísérletezés lehetőségét megadja egy más művészet fiatal és tehetséges képviselőinek is. Így kerül majd sor — valószínűleg már csak a jövő évben — *három fiatal karikaturista* közös kötetének megszerkesztésére és kiadására. Úgy gondoljuk, fontos feladatot teljesítenek egy ilyen kötet kiadásával, hiszen terjedelmében nagyobb publikációs alkalmat adnak a művészeknek, mint amilyet a hírlapokban való megjelenés nyújthat. A három karikaturista — *ifj. Kertész László, Kálmánchey Zoltán* és *Zsoldos Sándor* — vitriolba mártott tollal rajzolta meg életünk, mindennapjaink rengeteg visszásságát, kitekintve hazánk határain túlra is. A Magvető nagy sikert vár ettől a kötetétől, amely mindenképpen érdekes színfoltja és újdonsága lesz az Új Termés-sorozatnak.

(jl)

RAFFAI SAROLTA

CSODA

Boszorkányt égetnek a napban,
aranypernye hull, tűzszilánk.
A levegő megfoghatatlan
hálót feszít és szűri ránk

villogó füstjét. Fények cseppje
sohasem fut le, visszatér,
s a láthatatlan zsinegekbe
tapadt csillám hintafüzér.

Híg lávató az ég azurja.
Szűkül a szem: nem bír vele.
S legényesen nyárshegyre szúrja
a csodát — egy szál jegenye.

Részlet a költőnő Részeg virágzás című kötetéből. (Magvető).

1021

„Dunának Oltnak egy a hangja"

A gondolat, a Duna völgyében élő és velünk egy vagy hasonló sorsú szomszéd népek testvérisége, sorsközössége a két háború között, és különösen a harmincas évek idején, amikor az egyre növekvő fasizmus árnya mind jobban beborította látóhatárunkat, a legjobbak, írók és gondolkozók eszméjévé lett. Sokszor keserűen emlegették azt, hogy az egymást nem ismerés milyen akadálya annak, hogy a Duna-völgy népei valóban egyesítsék erőiket. Az utóbbi húsz év azután meghozta az egymást megismerés lehetőségét, nem utolsósorban éppen az irodalom, a könyvek segítségével. A magyarra fordított cseh, román, lengyel, bolgár, jugoszláv regények, versek százai ma már elérhetők, és rajtuk keresztül megismerhetők ezeknek az országoknak emberei, élete, múltja és jelene. Igaz, néha még nem élünk eléggé a lehetőségekkel, a sznobizmus nemegyszer erősebb, mint a valóban mély világirodalmi ismeretekre való törekvés, és előnyben részesít harmadrangú nyugati műveket szomszédaink kitűnő, irodalmi rangú alkotásaival szemben.

Izgalmas és érdekes körülpillantani a következő hetek és hónapok termésében, tájékozódni arról, hogy mit mutatnak be a kiadók szomszédaink irodalmából, ismerkedni új nevekkel és kóstolgatni alkotások új ízeit.

Valóság és romantika

A közeli hetekben vehetjük kézbe *Vladimir Neff* nálunk is rendkívül népszerűvé vált regényciklusának utolsó kötetét *A királyi kocsihajtót*. A ciklus negyedik része A víg özvegy eseményei az első világháború kitörésekor végződnek, s az utolsó, befejező kötet az 1918-as évtől 1945-ig terjedő történelmi negyedszázadban játszódik. Neff történelmi, társadalmi és családregény elemekből szőtt alkotása széles sodrású, az érdekes részleteket elmélyítő alkotás volt. Ebben az utolsó kötetben felgyorsulnak és szétágazóbbá lesznek az események, sok kisebb képben villantják fel az elszegényedett Born és Nedobyl sarjak történetét. *A királyi kocsihajtó* két fő alakja Cyril Born az író, és könyvkiadói lektor — Neff tulajdonképpen az ő regényének kapcsán mondja el a családregény befejező eseményeit – a másik pedig a negyedik nemzedék egyetlen tehetséges és kérlelhetetlen üzletembere, Albert Nedobyl.

Illusztráció Jerzy Andrzejewski: Nagyhét Varsóban című művéhez. Pecsenka József munkája

A falu és a vidéki élet irodalmi ábrázolásának kedvelői örülnek majd a klasszikus bolgár irodalom egyik legolvasmányosabb és legnépszerűbb regényének, *Jovkov: Birtok a határszélen* című művének. Néhány évvel ezelőtt már megjelent magyar nyelven egy Jovkov-kötet, de ez a regénye sokkal méltóbban reprezentálja Jovkov tehetségét és a bolgár irodalmat is. A történet középpontjában romantikus szerelmi történet áll, amely egy nemkevésbé viharos időszakban 1923 augusztusában és szeptemberében játszódik, amikor a bolgár parasztok százezrei hatalmas antifasiszta fegyveres felkeléssel próbálták megdönteni a hatalomra jutott fasisztákat. E véres háttér előterében játszódik Nonának, a Svájcból hazaérkezett földbirtokoslánynak szenvedélyes szerelme Galcsev határőr hadnaggyal. Ez alatt indul meg a földesúr, Nona apja ellen a parasztok harca, akiknek az élén a falu tanítója áll, aki maga is — reménytelenül — szerelmes a lányba. *A valóság és a romantika megejtő ötvözete* ragadja meg az olvasót a nagy művészi erővel bemutatott történetben, Jovkov legjobb munkájában.

Az emberi magatartás önvizsgálata

Ugyancsak falusi környezetben játszódik, de már a második világháború után *Wilhelm Mach* lengyel író érdekes alkotása, az *Agnieszka* is. A történet, melyet az esztétikai és filozófiai írásaival nevet szerzett író felvázol, nem túlságosan új. A faluba került fiatal tanítónő küzdelme az elmaradott falu felemeléséért, és a falu diktátori vezetői ellen, a téma adta természetes, romantikus színeivel együtt, már ismerős, de újjá és izgalmassá varázsolja az író szemléletmódja és beállítása. Hiszen a szemben álló felek, a falu bírája, a nagyon is kemény kezű, volt partizán és a fiatal tanítónő ugyanazt az eszmét szolgálja, telve idealizmussal, csakhogy a bíró elavult gyakorlatának a történelem logikája szerint meg kell hátrálnia a tanítónő elvei előtt. S ezen a kérlelhetetlenül érvényesülő igazságon a kettejük között kibontakozott szerelem sem segíthet. Mach ábrázolása itt-ott jelképes színekkel mutatja be a falu elmaradottságát, elszigeteltségét, írása azonban izgatóan mai témájú, kitűnő szerkezetű, olvasmányos, és bizonyára sokan méltányolják majd rejtettebb szellemességét.

A lengyel irodalmat Mach művén kívül még néhány más írás is vonzóan képviseli a következő hónapokban. Ezek közül elsősorban a rövidesen megjelenő *Nagyhét Varsóban*t kell megemlítenünk. *Jerzy Andrzejewski* a Hamu és gyémánt kitűnő szerzője, regényének eseményei azon a héten játszódnak, amikor a varsói gettóba zárt zsidóság fegyveres ellenállással próbált változtatni kegyetlen sorsán. A felkelés azonban csak háttér, az előtérben látszólag egyszerű történet áll. Egy lengyel középosztálybeli, értelmiségi férfi, a németek által ostromlott gettó falainál találkozik régi barátnőjével, Irenával, a bujkáló, egykor gazdag nagypolgári családból való zsidó leánnyal. Saját belső vonakodása ellenére, a pillanat kényszerében hazaviszi feleségéhez a leányt, bár még maga sem tudja, hogy mi a szándéka, menedéket akar-e nyújtani az üldözöttnek. Az események ezután a férfi otthonában, házában zajlanak le, de sokkal döntőbb az, ami a szereplők bensőjében történik ez alatt az idő alatt. Andrzejewski írása az emberi magatartás önvizsgálata egy olyan pillanatban, amikor a felszínes humanizmus szétfoszlik és a cselekvő magatartás lép előtérbe. Kemény írás ez, kíméletlenül beszél a valóságról, az események frissében és ezt a keménységet szolgálja a regény dísztelen stílusa is.

Humor és mélység

Egészen más jellegű *Stanislaw Dygat* írása, a *Búcsúzások*. A nálunk is jól ismert *Breza* írta a könyvről, hogy *„igéző, mert egyszerű, csodálatosan könnyed, mulatságos, lendületes, őszinte és tiszta"*. A második világháború kitörése előtt kezdődő történet egy jó családból való, de a társadalomban helyét nem lelő fiatalember kalandos életének, szerelmeinek, hányódásainak szellemesen, sok humorral és mélységgel elmondott története. Párizs, a Riviera, az 1944-es felkelés Varsója a történet színhelye, és ebben a történetben bőven jut hely Dygat szellemes és csípős nézeteinek, amelyekkel az álszent polgári magatartást, a főúri köröket kigúnyolja.

A román prózairodalom egyik legizgalmasabb alkotása közel négy évtizede jelent meg először, de máig is megőrizte érdekességét, frisseségét. *Matei Caragiale* az *Aranyifjak alkonyá*ban a századforduló Bukarestjét mutatja be az irodalmi impresszionizmus eszközeivel.

Az *Európa Zsebkönyvek* legközelebbi kötete lesz *Capek Detektívhistóriá*inak gyűjteménye, melyekben megejtően keveredtek a szellemes ötletek, a bürokráciát ért csípős támadások és az elgondolkoztató lélektani ismeretek.

—i —r.

MATEI CARAGIALE

Aranyifjak alkonya

Gore Pirgu semmirekellő volt, s e nemben aztán igazán párját ritkította. Pimasz udvari bolondhoz illő, sótlan tréfái eszes ember hírébe hozták, s ehhez járult még — magam sem tudom, miért —, hogy jó fiúnak tartották, pedig csak a rosszban jeleskedett.

Poharunkat egy emberként emeltük szeretett házigazdánk, Pantazi egészségére, s élvezettel szürcsöltük a pezsdítő italt. Pirgu csak éppen megnedvesítette az ajkát; fintorogva mormolta:

— A pezsgő nő nélkül nem ér egy árva garast.

A nőket azonban egyszer s mindenkorra kizártuk lakomáinkról. Gorica minden erőfeszítése, hogy engedelmünkkel barátnőjét közénk hozhassa, kudarcba fulladt. Pantazi örömmel járult volna hozzá, de Pasadia hajthatatlan volt. Arra szorítkoztunk, hogy kurta kandúrpillantásokat vessünk a szomszéd asztaloknál ülő nőkre, akik rendszerint ravasz kacsintásokkal válaszoltak.

Pasadia zavaros, szomorú tekintete levetkőztetett egy vele szemben, kissé távolabb ülő, gömbölyű zsidónőt. Én is betársultam ehhez a keresztényi cselekedethez, tudván, hogy ezzel egyáltalán nem sértem meg nagy barátomat. Teljes virágjában levő, csodálatos keleti szépségének tudata hidegen szikrázott selymes pilláival árnyalt, bársonyos pillantású szemében, arca halványfehér, mintha viaszból volna; a választott faj határtalan gőgje oly mozdulatlanná és közömbössé igézte, mint ősanyáit, akiket meztelenül hurcoltak volt a rabszolgavásárokra, vagy később Torquemada csigái alá. Miközben lábát keresztbe rakta, szoknyája térdéig csúszott, s átlátszó, fekete harisnyája alól fölsejlett hibátlanul szép, halvány, sima lábikrája. Amikor elhatározta, hogy eltakarja, sietség nélkül tette, s anélkül, hogy belepirulna. Pirgu szemérmetlenül szemezett egy fölfuvalkodott és fölcicomázott kalmárnéval, akinek a festék alatt is tüzelt az arca. Epedőn, félig csukott szemmel rá-rámosolygott, aztán fölemelte poharát, finomkodva hörpölte belőle az italt, s élvezettel nyalogatta az ajkát. Csak Pantazi nem nézett semerre. Álmodozó tekintete, mint mindig, most is szelíden, szomorúan másfelé kalandozott. Intett a pincérnek, hogy még hozzon pezsgőt.

Pirgu önmagán is túl tett a tréfában. A kiürített poharat távcsőként a szeme elé tartotta, s a másik kezével csókokat küldött a testes kalmárnénak, aki majd megpukkadt nevettében. Pasadia azt tanácsolta neki, mérsékelje magát, különben még meggyűlhet a baja:

— Tetszenék, ha üstökön ragadnának és kipenderítenének innen?

Pirgu szánakozó megvetéssel nézett rá:

— Úgy látszik, azt hiszed, én is afféle szerzet vagyok, mint te, akit csak úgy ki lehet rúgni, mint valami pernahajdert, vagy csavargót. Ki nem ismer engem itt vagy bárhol, ki nem szeret, hol nem vagyok én otthon?

S hogy bebizonyítsa állítását, fölállt, átment a kalmárné asztalához, kezet csókolt neki, a fülébe sugdosott, aztán sorra látogatta a többi asztalt is, de legtovább a szép zsidónő asztalánál tartózkodott.

— Raselica megkérdezte — mondta visszatérve hozzánk —, hogy olyan finom ember, mint én, bojárivadék, mint

Gyulai Líviusz rajza

én, hogyan állhat össze ilyen közönséges népekkel? Nagyon dühös volt. Arra kértem, ne rója föl nekem; az egyik, mondtam neki, szegény, züllött vénember, hajdan volt valami tehetsége, de azóta megavasodott; a másik pedig kölyök.

Pasadia nyelt egyet, és hallgatott. Követtem a példáját. Elámultam, mennyi mindenkit ismer Pirgu.

Mindenféle rendű és rangú embert, majdnem mindenkit. Valóban, ki nem ismerte, hová nem volt bejárása?

Még mint iskolás fiú, beteg nőkhöz vitte a barátait. Az ilyen dolgokban kimeríthetetlen, ördögi leleményességet tanusított. Valósággal buzdított a züllésre, testét-lelkét a feslettségnek áldozta — szinte apostoli fokon. Jártas lévén mindenféle alkuszi csalárdságban és lókötésben, romlásba döntött néhány pénzes fiatalembert, és bukásba taszított több nőt; az ő rovására írható, hogy ismert nevek bemocskolták a becsületüket. Ritkán esett meg olyan alávalóság, amelybe bele ne keveredett volna ő is, gyakran csupán azért, hogy kielégíthesse kegyetlen és csillapíthatatlan gúnyolódó kedvét, s ilyenkor semmitől sem riadt vissza; koholmányokat agyalt ki, rágalmazott, pletykálkodott, viszályt vagy pört szított, fenyegetőzött, hogy napvilágra hoz rábízott vagy kicsikart titkokat, névtelen leveleket írkált — minden eszköz jó volt neki. Az ember föltesz a kérdést, ugyan mit kellett volna még Gore Pirgunak elkövetnie, hogy rossz fiúnak tartsák?

Mivel hízelgett neki csodálatom, nem kellett kétszer kérdeznem, máris mesélte, miképp járt legutóbb pórul Mursa asszony, de Raselica távozása félbeszakította. Puha léptekkel asztalunk felé indult, hogy a szomszéd fogasról leakassza a kabátját. Pirgu fölugrott, s rásegítette a kabátot. Raselica kimondhatalanul csinos és tetszetős, nem ok nélkül hasonlítják a nőt virághoz; ő valóban virág, fekete, trópusi virág, tele méreggel és mézzel, minden mozdulata meleg illatot áraszt köröskörül, kábító-szenvedélyesen. Ám közelről, anélkül, hogy szépsége bármit is veszítene ragyogásából, van benne valami visszataszító, jobban érződik benne Éva, mint más nőkben, az idegen, örökre engesztelhetetlen Éva, aki kísértést és halált lehel maga körül. Amikor asztalunk sarka fölé hajolt, nyugodt pillantása szikrázva csapott össze Pasadia pillantásával. Holmi hajlott hátú suhanc követte, a szeme karikás, üveges volt, arcát egészségtelen pirosság borította. Száraz köhögés gyötörte szüntelen. A mosoly, amellyel Pirgutól búcsúzott, mintha a végleges elválás fájdalmát fejezné ki.

— Misu — suttogta nekünk Pirgu — fél lábbal a sírban van. Ezt is kikészítette; három férfi élét év alatt, nem számítva, amit még hozzákanyarított; Váljék egészségére; becsületemre, remek egy asszony.

Majd Pasadiához fordulva:

— Ha te is eléje akarnád vetni magad, azt hiszed, birnád? Beszélj, hadd tudjam, majd szólok az érdekében, ez is a terveimbe vág.

Pasaida válasz helyett az utolsó csöppig kiürítette poharát.

(Részlet az Európa kiadásában rövidesen megjelenő regényből. Szenczei László fordítása.)

dalmi szenzációvá vált és óriási közönségsikert aratott. Nem nehéz megjósolni, hogy ugyanez a sikeres sors vár az idei könyvhéten megjelent regényére is. *(Magvető)*

Ökrös László

MAGYAR MOZAIK '86
Irodalmi riportok

A *Magyar Mozaik '86* című irodalmi riportkötet-sorozatot indít, pontosabban egy szép múltú könyvsorozat — az 1970 és 1984 között megjelent *Írószemmel* című riportantológia — szerepét veszi át. Pelle János, az átalakuló könyvsorozat szerkesztője maga is a kialakult hagyományok követésében jelöli meg a vállalkozás célját. Mint mondja: „a hazai valóságról szeretnénk tükröt tartani az olvasó elé." Az antológia hat témakörbe csoportosítja az egymást követő írásokat, ezek a témakörök rendre a falusi élet változásait, a vállalkozói mentalitás különféle következményeit, a pedagógusok, illetve az állami gondozott gyermekek helyzetét, a társadalmi deviancia különféle formáit, végül az egészségügy működését mutatják be. Voltaképpen egyik témakör sem kínál megnyugtató olvasmányokat, a magyar társadalomnak igen sok gondja van, s közöttük talán a legnagyobb, hogy e gondok szüntelenül „újratermelődnek", hosszú évek óta mindig ugyanazokkal az fonákságokkal, bajokkal találkozik a köznapok világában élő ember, és persze a riporter, aki a nyilvánosság elé tárja tapasztalatait. Talán csak a vállalkozási mechanizmusok körében találhatók újabb tapasztalatok, ezek azonban a legkevésbé sem megnyugtatók. Aki Paládi Józsefnek a „Zöldért-szindrómáról", vagy Ónody Évának a vállalkozói mentalitásról készült kitűnő riportjait olvassa, bizony eltöprenghet azon, hogy a társadalom írott és íratlan törvényeit mennyire háttérbe szorítják az erőszakos nyerészkedők, a közvagyon fosztogatói, a gazdasági életben tevékenykedő fondorlatos maffiák. Ezeket a riportokat a ma működő gazdasági rendőrség és a közeljövőben felállítandó adóügyi apparátus figyelmébe szeretném ajánlani. *(Minerva)*

Pomogáts Béla

SZÁZADVÉGI TÖRTÉNET
Sándor Iván regénye

Hogy melyik századvégén játszódik Sándor Iván különleges könyvheti regénye, az világos: a kor „antibolsevista paktuma", a Szent Szövetség egyik későbbi főalakja, Habsburg Ferenc császár, a magyar jakobinusok hóhérja uralkodásának kezdete idején. A meghatározó helyszínek is biztosak: a monarchia országai, Buda, Bécs, Krakkó, Magyar utca, Singer-Strasse, Szent Katalin-templom. Minden más — az író szándéka szerint — bizonytalan. A rettenet regénye ez, a bizonytalanságé. Az író biztos történelmi felkészültséggel, bravúros, elsőszemélyes, időbontásos szerkesztéssel, a párbeszédtechnika mellőzésével, egy lélegzetre bontakoztatja ki történetét — már amennyire a bizalmatlanságnak, a kettős kémeknek ebben a hideglelős világában bármi is kibontakozik. A regényt azért is neveztem különlegesnek, mert egész előadásmódját a lélektanból ismert „déjà vu" (mintha már láttam volna) jelenség sokasága járja át. Az egymást figyelés rettenetében minden és mindenki mindig bizonytalan, a korai Jancsó-filmek ritka levegőjű légkörében vagyunk. A magyar testőrtiszt, a lengyel hercegnő, az államtanácsos középpontban álló szerelmi háromszöge és az ide kapcsolódó más kusza szerelmi szálak is tökéletesen vértelenek és érdektelenek, mert a kémvilág indái a magánélet minden résén bekúsznak, érzelmi impotenciába lökik a főúri szereplőket. Rémségekkel, véres küzdelmekkel, meddő törekvésekkel tele, nehéz korszak. Nem vitás, az író hasonlóságot érez egy általunk pontosabban ismert századvéggel. *(Szépirodalmi)*

Rajk András

MAGYAR KÖNYVTÁRTÖRTÉNET
Csapodi Csaba, Tóth András és Vértesy Miklós könyve

Megnövekedett a közönség érdeklődése a híres magyar könyvtárak iránt. Keresztury Dezső televíziós sorozata néhány esztendeje igen nagy sikerrel hívta fel a figyelmet a történelmi könyvtárainkban — Pannonhalmán, Egerben, Kalocsán, Debrecenben, Budapesten és másutt — összegyűjtött nagy nemzeti értékekre, s azóta több könyvtártörténeti kiadvány is sikert aratott. Csapodi Csaba, Tóth András és Vértesy Miklós — mind a hárman ismert könyv- és könyvtörténeti szakemberek — most arra vállalkoztak, hogy tudományos céllal, ugyanakkor a szélesebb olvasóközönség érdeklődésére számítva adjanak képet a hazai könyvtárak történetéről. Ez a történet ezer esztendőt ölel fel: a tizedik század végén nálunk megtelepült Benedek-rendi szerzetesek hozták létre az első könyvtárakat (Pannonhalmán, Bakonybélen és Pécsváradon), ezeket később további egyházi, illetve királyi és főúri bibliotékák egészítették ki. A magyar könyvtártörténet az ország históriájával párhuzamosan haladt: a fájdalmas pusztítások után mindig akadtak áldozatos és felelős tudósok vagy művelődéspolitikusok, akik új gyűjteményeket hoztak létre a felégetett, széthordott könyvesházak helyén. A több mint félezer oldalas kézikönyv ezt a küzdelmes, nemegyszer kalandos krónikát örökíti meg. Nagy értéke, hogy nem általánosságokat mond, hanem igen nagy ismeretanyagot halmoz fel: tényeket közöl, adatokat gyűjt össze. Ez a tény- és adatszerű feldolgozás többet árul el könyvtáraink és könyvtárosaink hősi erőfeszítéséről, mint a legszebb méltatás. *(Gondolat)*

P. B.

DIAGNÓZISOK 2
Hankiss Elemér esszéi

Ahogy sokasulnak a magyar társadalom átalakításának gondjai és kihívásokat termelő követelményei, úgy változik a szerző műveinek távolsága, jobbító jellege. Maga is utal arra, hogy korábban a *szellemi teljesítmény*re ügyelt mindenek felett; a gondolatmenetek tisztázottságára, támadhatatlanságára, a logikai következtetések makulátlanságára. Ma — egyre inkább az elmélet — a lehetőségek terepének bejárása — és a gyakorlati megvalósítás (a szükséges feltételek) egybecsengése izgatja. Továbbfejlesztett gondolkodói magatartása nem azt jelenti, hogy gyengített társadalomkritikája élességén; e téren továbbra is nyomasztóan cáfolhatatlan. Felelősségérzete azonban azt diktálja, hogy a szorító helyzetben erősítse a határozathozók *önbizalmát*, ami nélkül nem tudnák képviselni a *közérdeket*. Ugyanakkor a legújabb fejlemények taglalásával figyelmezteti őket s az értelmiségi véleményalkotókat az intézményes intézkedések *várható* hatásának pontos felmérésére, a jelentős lépések összefüggéseinek mellőzhetetlenségére.

Szociológusi természetétől eddig sem volt idegen — miként ő mondja — a *jól-léti* körülmények hangsúlyozása. Az utóbbi fél évtizedben *életünk minőségének* negatívumai, s az elesettek létügyeinek fölvállalása mégis emberközpontúbbá tette a Hankiss-írásokat, s fokozta szándékai humanitásértékét. Noha nem szeretném, hogy tudós társadalomkutatóból és briliáns szintézismodellezőből valaha praktizáló politikussá legyen, megkockáztatnék — hozzá illően felvilágosodás kori kifejezéssel — egy *jámbor óhajt:* vajha minél több felelős vezetőnk, s testületünk fogadná sajátjává az ő gondolkodói makacsságát, dialektizáló, de konstruktív általánosító képességét, *türelmesen* izzó tettrekészségét közös dolgainkban. *(Magvető)*

Iszlai Zoltán

AZ ÉRTELEM DICSÉRETE
Benedek István tanulmánya

„Kissé felületes filozófiatörténész"-nek nevezi Benedek István Will Durantot, s talán zokon is veszi, ha bevallom, a könyv olvastán nekem minduntalan ez az újra divatos szerző jutott az eszembe. Tudniillik *A gondolat hősei* valóban nem annyira mély, mint amennyire olvasmányos (ez jelent meg magyarul), de a 18 kötetes Durant-féle egyetemes művelődéstörténet csak annyira felületes, amennyire a feladatból adódik. S a párhuzam vonásának oka: egy jó házból való amerikai úr nyelvtanulási-utazási-könyvbeszerzési lehetőségeivel mire lehetne képes a két kultúrában otthonos Benedek István! Ám így is megírta az európai művelődéstörténetnek azt a két századát, Savonarolától Newtonig, amely hol máglyára vetett, hol nagy állami jövedelmekhez juttatott gondolkodóival előkészítette a Nagy Francia Felvilágosodást.

A csillagbúvár Kopernikusz, a természetfilozófus Giordano Bruno, Kepler, Galilei, megannyi tananyagunkból ismert fizikus, orvos, író, filozófus, vagy egyszerűen okos ember egymással rendszert alkotó portréja kerekedik ki a könyvből, fölöttébb életszerűen; például nem hallgatva el, hogy a híres tudósok majdnem annyit törődtek a *prioritás* — akkor még inkább hiúsági, mint anyagi — kérdésével, mint magával a felfedezéssel.

Ha ezt a kötetet egy hasonlóképp összefoglaló felvilágosodás kori és XIX. századi művelődéstörténet követi, meglesz a *legolvashatóbb* bevezetés századunk tudományához. *(Natura)*

Székely András

Színház

ARGENTIN SZIMFÓNIA
Békéscsabai Jókai Színház

A nálunk mindeddig ismeretlen argentin drámaíró, Osvaldo Dragún első itthon bemutatott színműve leplezetlenül idézi fel Brecht *Kurázsi mamájának* alaphelyzetét. Anya, gyermekei és a történelem szövevényes viszonyát egy kerekeken guruló bódé belsejében és közvetlen környezetében. S mert nagyon erős ez az áthallás, túlságosan gyorsan kiderül: az argentin szerzőnek nemcsak Brechthez képest nincs friss mondandója.

A kisember, aki értetlenül és tehetetlenül a történelem játékszerévé válik, Mrsán János békéscsabai rendezésében meglehetősen kaotikusan éli meg a káoszt. Maria, az anya saját életösztönébe és a gyermekeinek vágyott fényes jövőbe kapaszkodva foggal-körömmel küzd a túlélésért; küzd az ismeretlen katonákkal, a gyorsan változó helyzetekkel, gyermekei ellen fordulva is a gyermekekért, s mire mindent túlél, s minden sikerül — egyedül marad. És újabb katonák jönnek.

Felkai Eszter és Harkányi János

Mindez — Dés Mihály jó fordítása ellenére — kissé nehézkesen halad előre, a szimfónia időnként kakofóniává válik, amiben Mrsán János rendezői bizonytalansága, állandó hangsúlyzavara mellett jelentős szerepe van Németh Zoltán kellemetlenül vegyes díszletének is.

A vázlatos, egyarcú szerepeket a színészeknek nem sikerült tartalmassá, kerekké varázsolniuk. A jobbára gyenge, erőtlen alakítások közül Felkai Eszter játéka emelkedik ki; ő a brechti Kurázsi mama színeit, elszánását, vaksággal párosult belső erejét igyekszik megmutatni Maria szerepében. **Csáki Judit**

Kiállítás

PECSENKE JÓZSEF RÉZKARCAI
Szentendrei Műhely Galéria

New Yorkból érkezett. Ott — amikor kiállít — azt mondják róla: Magyarországról jött. A tájékozottabbak, hogy Budapestről. Azt hiszem, ezek mind-mind fontos momentumok. Pecsenke ugyanis — amennyire most bemutatott *A szél ellen (A nagy generáció I—XVIII.)* című rézkarcsorozatából megítélhető — úgy lett amerikai, azaz messze földön értékelhető, élvezhető művésszé, hogy megmaradt magyarnak, ha tetszik, kelet-közép-európainak. És úgy lett közérthető, hogy megmaradt intellektusnak.

Ez a sorozata olyan, mint egy esszégyűjtemény: valamennyi darabját életének egy-egy nevezetes találkozása sugallta. Mindegy, hogy festő, szobrász, avagy művészetért hadakozó polgármester ihlette meg a kompozíciót — amely mindannyiszor a festőiség és a gondolatiság egészen sajátságos ötvözete —, a személyes élet és a kérlelhetetlen világ egy meglepő szelete tárul ki vele.

„A nagy generáció" egy darabja

Ami az alkalmazott technikát illeti, alighanem új fejezetet jelentenek e lapok a festő még nem különösen hosszú, ám annál sokoldalúbb életművében. Ami sokkal fontosabb ennél, a befogadó iránt is valami újfajta viszonyulást mutatnak. A művész egyik mestere, Végvári professzor szerint egyfajta tudatos befejezetlenséget, ami szinte kényszeríti a nézőt az értelmezésre, sőt, a továbbgondolásra. Ez szellemes és találó megállapítás. Nem kevesebbet jelent, mint hogy a festőnek annyi képe lesz, ahányan csak megnézik figyelmesen. És, gondoljuk meg, Pecsenke mindehhez még eléggé termékeny is, s a festőkornak mindössze felét élte meg. **Balog János**

KÖRNYEZETVÉDELMI VILÁGNAP

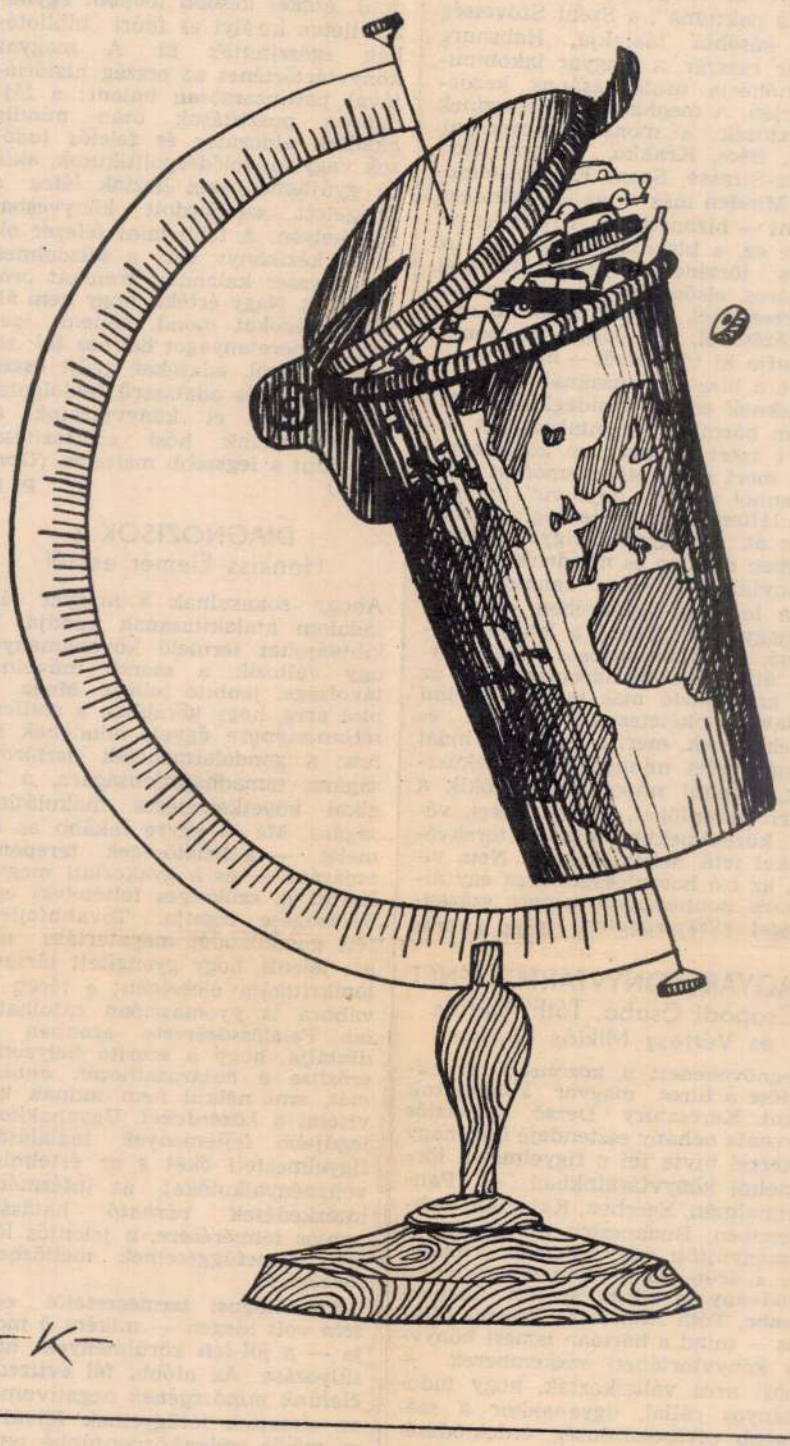

—K—

Film

GYERMEKKORUNK TANGÓJA
Szovjet film

Igazán tetszett az örmények által készített, Szovjet-Örményországban játszódó, örmény folklórral is átitatott derűs-borús történet. Borús, mert a háború következményeit ábrázolja, a feldúlt családi életeket, a roppant anyagi nehézségeket, a mindennapok keserveit és kínjait. Ám derűs is, elsősorban azért, mert alapvető humanista szemléletmód árad minden kockájából, emberséges derű az alaphangja. A film hőse Ruben, aki elhagyja a feleségét, s gyermekeit egy háborús özvegyasszony szerelméért. Nem valami hozzá méltatlan, őt nevetségessé tevő ifjú pipihez pártol, hanem egy korban hozzáillő asszonyhoz, ráadásul nem is idegenhez, hanem családjuk — elhagyott feleségének is — régi barátnéjához. S hogy milyen fordulatok következnek be mindannyiuk életében, hogy miként tűri el — illetve nem képes eltűrni — érzelmi kifosztottságát az első asszony, hogyan reagálnak a szerelmi háromszögre a gyerekek, miként viselkedik a csábító asszony, hogy kit jogos megütnie a férjnek asszonyai közül és kit nem, hogy kié legyen a komód, a családi bútordarabok legbecsesebbike — erről meg az érzelmek hol szemérmes, hol indulatos áradatáról és sok minden egyébről szól Albert Mkrtcsjan filmje, a *Gyermekkorunk tangója*. Elsőrangú színészek is tesznek róla, hogy a film élményünkké váljék.

Barabás Tamás

ÚJ TÜKÖR / Képes kulturális hetilap

Szerkesztőség: Budapest VII., Lenin körút 9–11. 1073
Telefon: 221-285, 222-408
Főszerkesztő: **FEKETE SÁNDOR**
Főszerkesztő-helyettes:
GYURKÓ LÁSZLÓ,
KÖRÖSPATAKI KISS SÁNDOR

Kiadja: **PALLAS LAP- ÉS KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT**
Budapest VII., Lenin krt. 9–11. 1906
Felelős kiadó: **SIKLÓSI NORBERT,**
a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat vezérigazgatója
HU ISSN 0133–1361

87.1085 Athenaeum Nyomda, Budapest, rotációs mélynyomás. Felelős vezető: **SZLÁVIK ANDRÁS** vezérigazgató. Meg nem rendelt fényképekért és kéziratokért a szerkesztőség nem vállal felelősséget.

A szerkesztő bizottság tagjai:
FEKETE SÁNDOR
GYURKÓ LÁSZLÓ
KELETI ÉVA
KÖRÖSPATAKI KISS SÁNDOR
NÁDAI FERENC
ÖKRÖS LÁSZLÓ
SZÉKELY ANDRÁS

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (Helir) Budapest V., József nádor tér 1. — 1900 —, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a Helir 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj: negyedévre 120.— Ft, fél évre 240,— Ft, 1 évre 480.— Ft.

Új Tükör, XXIV. évf. 23. sz. 1987
PECSENKE JÓZSEF

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

ESTI HÍRLAP

Pecsenka József

1967 JUN 26

TELJES GŐZZEL DOLGOZIK A FILMGYÁR

Ünnepnapok, Kártyavár, Fiúk a térről

Már az utómunkálatoknál, zenefelvételnél, szövegszinkronnál tart Kardos Ferenc rendező filmje, az Ünnepnapok. A népes szereplőgárdát — Horváth Terit, Gurnik Ilonát, Bánki Zsuzsát, Koncz Gábort, Halász Jutkát, Görbe Jánost és Avar Istvánt — felvonultató alkotás dramaturgja Szabó István, operatőrje Sára Sándor. Palásthy György rendezi Az özvegy és a százados címmel készülő filmet, amely egy rendőri nyomozás történetén keresztül keres választ arra, hogy miért marad magára egy ember. A film főbb szerepeiben Sinkovits Imrét, Tolnay Klárit, és Bessenyei Ferencet látják viszont a mozinézők.

Badacsonytomajban forgatják Bacsó Péter rendező Nyár a hegyen című filmjét. A történet napjainkban játszódik. A film szerepeit Mensáros László, Gyöngyössy Katalin és Tomanek Nándor játssza, s szerepet kapott benne egy „civil", Pecsenka József grafikusművész is. Mai történet mai fiatalokról Fazekas Lajos rendező első filmje, amely Lássátok, feleim címmel készül. Operatőrje Szécsényi Ferenc, főbb szerepeit Dóry Virág, Huszti Péter, Mensáros László és Benkő Gyula alakítja.

Fiúk a térről címmel Szász Péter kezdett új filmbe. A történet Budapest német megszállásának idején játszódik. Bemutatja, hogyan válnak felnőtté, antifasiszta ellenállókká a fiúk a térről: Kovács István, Bujtor István, Huszti Péter, Tahi Tóth László és Márton András. Uj magyar bűnügyi filmet rendez Kártyavár címmel Hintsch György. Tucatnyi neves művészünk között szerepet kapott a filmben Törőcsik Mari, Bodrogi Gyula, Pécsi Sándor, Kállai Ferenc, Páger Antal.

Az ENSZ-palotában

Koszigi
sajtóérteke

- **NINCS MEGÁLLAPODÁS A KÖZ**
- **HALADÁS AZ ATOMSTOP ÜGY**
- **GROMIKO ÉS RUSK KAPCSOLA**

Washington, június 26.

Kis Csaba, az MTI tudósítója jelenti:

Koszigin szovjet miniszterelnök vasárnap este, magyar idő szerint a késő éjszakai órákban *New Yorkban*, az ENSZ épületében sajtókonferenciát tartott. Koszigint *Gromiko* külügyminiszter és *Fedorenko*, a Szovjetunió állandó ENSZ-képviselője kísérte el a sajtókonferenciára.

Az egy óra húsz perces konferencián a szovjet miniszterelnök ismertette a Johnson elnökkel folytatott tárgyalásairól kiadott közleményt, kifejtette álláspontját az ENSZ rendkívüli közgyűléséről, és

csaknem harminc kérdésre válaszolt.

Koszigin hangoztatta: az ENSZ szovjet kezdeményezésre összehívott rendkívüli közgyűlésére jött New Yorkba. A Szovjetunió *azért* kérte a közgyűlés összehívását, mert a *Közel-Keleten* súlyos feszültség mutatkozik és nem vezettek eredményre azok a

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Pecsenka József

ESTI HÍRLAP

1967 JUN 26

1021

TELJES GŐZZEL DOLGOZIK A FILMGYÁR

Ünnepnapok, Kártyavár, Fiúk a térről

Már az utómunkálatoknál, zenefelvételnél, szövegszinkronnál tart Kardos Ferenc rendező filmje, az Ünnepnapok. A népes szereplőgárdát — Horváth Terit, Gurnik Ilonát, Bánki Zsuzsát, Koncz Gábort, Halász Jutkát, Görbe Jánost és Avar Istvánt — felvonultató alkotás dramaturgja Szabó István, operatőrje Sára Sándor. Palásthy György rendezi Az özvegy és a százados címmel készülő filmet, amely egy rendőri nyomozás történetén keresztül keres választ arra, hogy miért marad magára egy ember. A film főbb szerepeiben Sinkovits Imrét, Tolnay Klárit, és Bessenyei Ferencet látják viszont a mozinézők.

Badacsonytomajban forgatják Bacsó Péter rendező Nyár a hegyen című filmjét. A történet napjainkban játszódik. A film szerepeit Mensáros László, Gyöngyössy Katalin és Tomanek Nándor játssza, s szerepet kapott benne egy „civil", Pecsenka József grafikusművész is. Mai történet mai fiatalokról Fazekas Lajos rendező első filmje, amely Lásátok, feleim címmel készül. Operatőrje Szécsényi Ferenc, főbb szerepeit Dőry Virág, Huszti Péter, Mensáros László és Benkő Gyula alakítja.

Fiúk a térről címmel Szász Péter kezdett új filmbe. A történet Budapest német megszállásának idején játszódik. Bemutatja, hogyan válnak felnőtté, antifasiszta ellenállókká a fiúk a térről: Kovács István, Bujtor István, Huszti Péter, Tahi Tóth László és Márton András. Uj magyar bűnügyi filmet rendez Kártyavár címmel Hintsch György. Tucatnyi neves művészünk között szerepet kapott a filmben Törőcsik Mari, Bodrogi Gyula, Pécsi Sándor, Kállai Ferenc, Páger Antal.

Az ENSZ-palotában

Koszig
sajtóérteke

- **NINCS MEGÁLLAPODÁS A KÖ**
- **HALADÁS AZ ATOMSTOP ÜGY**
- **GROMIKO ÉS RUSK KAPCSOL**

Washington, június 26.

Kis Csaba, az MTI tudósítója jelenti:

Koszigin szovjet miniszterelnök vasárnap este, magyar idő szerint a késő éjszakai órákban *New Yorkban,* az ENSZ épületében sajtókonferenciát tartott. Koszigint *Gromiko* külügyminiszter és *Fedorenko,* a Szovjetunió állandó ENSZ-képviselője kísérte el a sajtókonferenciára.

Az egy óra húsz perces konferencián a szovjet miniszterelnök ismertette a Johnson elnökkel folytatott tárgyalásairól kiadott közleményt, kifejtette álláspontját az ENSZ rendkívüli közgyűléséről, és

csaknem harminc kérdésre válaszolt.

Koszigin hangoztatta: az ENSZ szovjet kezdeményezésre összehívott rendkívüli közgyűlésére jött New Yorkba. A Szovjetunió *azért* kérte a közgyűlés összehívását, mert a *Közel-Keleten* súlyos feszültség mutatkozik és nem vezettek eredményre azok a

Pecsenke József festő

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

ESTI HÍRLAP
1967 DEC 27.

FELFEDEZŐ KEDV

Bacsó valóban kivételes érzékkel szokta megtalálni civil szereplőit. Ő fedezte fel például a *Nyáron egyszerű* című filmjéhez *Tóth Bencét*, aki azóta már egy sor film főszerepét játszotta el. A Nyár a hegyenben pedig egyöntetű sikerrel mutatkozott be filmszínészként *Pecsenke József* — festőművész.

(f. t.)

Pácser Attila: B. A. (Boldog Angyalok) XXXVII., 1987

PÉCSER ATTILA

SZAMADÁM György: Frissen festett fényképek.
Fotó,1989.2.sz. 61.p.

A MŰGYÜJTŐ KRÓNIKÁJA

AZ A. A. A. A., vagyis az American Art Association Anderson-Gallery Newyorkban januárius folyamán titokzatos árverést rendez, amelyen »egy Svájcban élő nemes ember« műgyüjteményét, festményeit és ezüstműveit bocsátja kalapács alá. Mint az árverező cég köréből eredő hírek mondogatják, ez a gyüjtemény voltaképpen II. Vilmos volt német császár műkincseinek tetemes részét foglalja magába. Vermeer, Frans Hals, Nicolaus Maes, Terborch, Hobbema, a Brueghelek, Van Dyck, Ruysdael, Murillo, Dou, Rubens, Bellini, Tintoretto és Tiepolo a feltünőbb nevek a katalógusban. Mi a magunk részéről egyszerűen elképzelhetetlennek tartjuk, hogy a habsburgi kincsek és a Welfkincs után most a Hohenzollernek is hozzásegítsék Európát a teljes művészi leszegényedéshez. Olyan ballépés lenne ez II. Vilmos részéről, amely sokkal megbocsáthatlanabb, semmint az álruhás menekülése 1918 novemberében. Ezzel a meneküléssel csak a maga karrierjét fejezte be csattanósan ; de ha a Hohenzollern-család az egész német kulturéletre mér olyan csapást, aminőt ez az akció jelentene, akkor ezzel az egész dinasztia eljátszotta a németség szemében a maga kisded játékait.

*

STANDARDIZÁLÁS A MŰKERESKEDELEMBEN. A nagy világnyomorúság egészen érdekes ötletekre nyújt alkalmat. Az ú. n. egységárak eddig tudvalevőleg csupán a bazárokban és a nagy-áruházakban voltak divatosak. Most karácsonyra azonban a Deutsche Kunstgemeinschaft is rendezett a berlini Schlossban egy standardizált kiállítást a raktáraiban felhalmozott műtárgyakból. Három termet rendezett be erre a célra. Az egyikben csupa olyan műtárgy volt, amelynek egységára 300 márka (részletfizetés esetén 396 márka), a másikban csupa 200 márkás (288 márkás) és a harmadikban csupa 150 márkás (216 márkás) műtárgy. Bár kissé amerikaias ízű, mégis egészen jó gondolat s mondják, hogy nagy sikere is volt. Bizonyára a műkritikának könnyíti meg első sorban a dolgát, mert hiszen ezentúl nem kell az egyes művészek valőrjeit nehézkesen körülírnia, hanem egyszerűen zárójelben odateszi a megjegyzést : «Hans Thomas (300 márkás festő)« . . .

AZ ÖRÖK NŐ. Azt tudtuk, hogy a Nő a művészetnek minden korokban halhatatlan témája volt. Azt is tudtuk, hogy az antik régészet leletei között rendkívül fontos szerepet játszik a Nő holmija, csecsebecséje, toalettberendezése, ékszere. Ujságot jelent azonban ezen a téren Gordon Childe professzornak, az edinburghi egyetem régészettanárának »leleplezése«, aki az Orkney-szigeteken végzett prehisztorikus ásatásai során rábukkant az őskori asszony — arcfestőkészletére. »Csudálatos« — mondja Childe — »mennyire közeli rokona az Orkney-szigetek ősbarlangjainak asszonya a mai asszonynak. Az az ősasszony is épúgy festette magát, mint a mai nők. Ásatásaim során rábukkantunk különböző festékes csészékre, rózsaszín és kék arcfestékekkel, amelyek nyilván a mai »ruzst« pótolták«. Lám, valami, amit az »Ember tragédiája« új rendezésébe bele kellene vinni : Éva a paradicsomi jelenetben »bécsi ronggyal« kenegeti az arcát . . .

*

AZOK UTÁN A REVIZIÓS ELJÁRÁSOK UTÁN, amelyekkel a közelmúlt években Jézus és Szokratesz pörét újították fel, hogy a világhistória számára rehabilitálják ezeknek a szellemóriásoknak az emlékét, most sor került a világtörténelem egyik legnagyobb művészének, Rembrandt van Rijnnek »tisztázására« is. Rembrandt tudvalevőleg meglehetősen bohémmódon gazdálkodott s az erős alkoholélvezet súlyos adósságokba keverte őt. Ezért az amsterdami kereskedelmi törvényszék 1656-ban csődöt nyitott ellene. Feleségének, a Rembrandt ecsetje által halhatatlanná lett Saskiának egyik törvényes leszármazottja most kérvényt adott be a mondott törvényszékhez, amelyben arra kéri a bíróságot, hogy a Rembrandt elleni csődöt jogérvényesen szüntesse be. A bíróság komolyan fogadta a kérvényt, tárgyalási határnapot tűzött ki, amelyre felhívást intézett a hitelezők ismeretlen örököseihez, hogy a határnapon jelenjenek meg és igényeiket jelentsék be. Ha a csődegyezség sikerül, akkor Rembrandt újra visszanyeri polgárjogait, amelyeket a csődeljárás következtében elveszített. Kár. Rembrandthoz valahogy sokkal stílusosabban illett ez a konfliktusa a Mammon rideg felségével !

A MŰGYÜJTŐ MAGYAR HIREI

A MŰGYÜJTŐ decemberi számában, a 367. oldalon alkalmi tudósítónk beszámolt dr. Nagy Lajosnak az aquincumi ókeresztény templomról tartott előadásáról. A beszámolóba tévedés csúszott be, mert a pécsi *cella trichora*-ról úgy emlékezett meg, mintha az a székesegyház restaurálásakor elpusztult volna. Szőnyi Ottó dr., a Műemlékek Orsz. Bizottságának előadója és a cella tudományos ismertetője most arra hívja fel a figyelmünket, hogy a cella annál kevésbé sem pusztulhatott el a kathedrális restaurálásakor, mert ez a művelet 1882—1891 között folyt le, míg a cellát 1922-ben fedezték fel. Azóta vasbetonmennyezettel látták el és villanyvilágítást vezettek be, sőt lépcsőházában kis múzeumot is berendeztek. A pécsi cella különben még ma is unikum, mert másfél méter magas falait falfestmények borítják, míg az aquincuminak a falai alig látszanak ki a földből; azonkívül Pécsett az ősi oltárnak a töve is fennmaradt, amiről az aquincuminál szó sincs.

*

NEMES MARCELL hagyatékának értékesítése körül, hosszas huzavona után, végre megtörtént a döntés. Az aukció, amelyet a berlini Paul Cassirer és az amszterdami Mensing cég közösen rendez, Münchenben, az elhunyt műgyüjtő villájában fog lefolyni, és pedig 1931 júliusában vagy kora őszén. A harmadik Figdor-aukcióval együtt a Nemes-féle aukció az 1931. esztendőnek legjelentősebb eseményeül ígérkezik a műkereskedelem terén.

*

A BÉKÉSCSABÁHOZ tartozó kanálisi szőlőkben, Botyánszky városi főpénztáros kertjében, őskori agyagedényeket és őszarvas fogait lelte meg egy napszámos.

ÓBUDÁN, a Flórián-téri Flórián-szoborral szemközt P. Schönwiesner már 1778-ban megállapította egy római fürdő alapzatának létezését. Idővel azonban megfeledkeztek erről az érdekes emlékről. Most azonban, a tér rendezésével kapcsolatban, a Fővárosi Múzeum vezetősége feltárta az egykori fürdő »hall«-jának, *caldarium*-ának gőzfűtéses alépítményét, amely kb. másfélméteres trachytoszlopok rengetegén nyugszik. Innen kiindulva, most már a valószínűleg Septimius Severus császár által építtetni rendelt egész fürdő alépítményeit kikutatják, bejárata fölé kis római stílusú épületet emelnek s aztán megnyitják látogatók részére.

*

MÓRA FERENC — akiről nem tudni, írónak nagyobb-e, vagy tudósnak — a Makó melletti Kiszombor határában ásatott e nyáron. Hún, avar és magyar sírok kerültek ki. Jellegzetes eredménye az ásatásnak az a megállapítás, hogy az avarok halottaik mellé egész lovat temettek, a magyarok pedig csupán a ló koponyáját és négy lábát. A hún sírokból pedig unikum került ki: az egyik elhunyt nő markában barnára festett és kikapart díszű, girlanddal ékes tojáshéja volt. Ez a lelet egyedül áll a világon a maga nemében.

*

A KÖZÉPKOR polgári életének emlékeiben feltünően szegény a mai Magyarország földje. Ezt a hiányt most kissé kitölti a Kecskemétvárosi Múzeum ezévi ásatása a város környékén, ahol öt középkori templom romjain kívül egy polgári lakás maradványaira is bukkantak. Érdekes kályhacsempék kerültek ki többek között s ezekből összeállítanak majd egy középkori kemencét a múzeumnak felállítandó »középkori szobájában«.

A Műgyüjtő 1931. 1. 17

A PÉCSI FERENCRENDI ZÁRDA SEKRESTYESZEKRÉNYE

A régi magyar bútor kérdése művészettörténeti kutatásunk elhanyagolt tere volt mindig. Annyira megszoktuk hosszú időkön át azt mondani, hogy úgyis elpusztult minden emlék a török és kuruc—labanc háborúk alatt, míg kitört a világháború, aminek következményeképpen a Felvidéket és Erdélyt elvesztettük s ezzel a művészet- és kultúrtörténelmi kutatás két legfontosabb területe ha nem is elveszett, de rendkivül nehezen munkálhatóvá lett számunkra. A régibb generáció, főleg Divald Kornél munkáiban, a Magyar Iparművészet c. folyóirat háború-előtti számaiban és a Magyarország Műemlékei c. kollektiv forrásmunkában, majd dr. Éber Lászlónak Az Iparművészet Könyve c. munka második kötetében[1] megjelent tanulmányában találunk ugyan adatokat, utalásokat, melyek egy-egy régi templomi, ritkábban világi bútorra vonatkoznak, de fénykép csak a legritkább esetben áll rendelkezésünkre és ezzel a további feldolgozás megakadt. Mennyi magyar bútor lappanghat még ismeretlenül régi családoknál vagy kolostorokban. Tervbe vettük e bútoroknak felkutatását és kultúrtörténetünk számára való megmentését. Ez lenne a magyar bútor történetének megalapozása, amely nehéz munkához az adatgyüjtés már nagyban megkezdődött.

Kutatásainkban két szempont vezérel: az egyik az egyházi, templomi bútoroknak a világiaktól elkülönített csoportosítása, a másik — időbeosztás, amely két nagy csoportban: a XVIII. század előtt való és a XVIII—XIX. századi bútorokat öleli fel. A XVIII. század előtt való emlékanyagban a templomi bútor fordul elő nagyobb számban, a világi bútorhoz viszonyítva s ez megint hazánk történelmi viszonyaival magyarázható. A XVIII—XIX. századi emlékeink számbavételénél látjuk, hogy a világi bútorok száma is növekszik. Eredetiségben a XVIII. sz. előtti bútorok vezetnek; a XVIII. századiak beleillenek abba a nagy egységbe, ami az osztrák-magyar és délnémet bútorművességet a XVIII. sz. elejétől a XIX. sz. elejéig összekapcsolja. A mi feladatunk lenne itt is a magyar karaktert meglátni és kidomborítani.

E tanulmányunkban egy sekrestyeszekrénnyel, mely a pécsi Ferencrendi zárda sekrestyéjében áll és melyet *Jani Lukács* laikus fráter készített 1745 -46-ban, foglalkozunk. Kiváló kvalítása mellett különös érdekessége, hogy mestere nevét és készítése idejét pontosan ismerjük. Tudjuk, hogy a szerzetesrendek betelepítésük óta folytattak művészi tevékenységet nálunk is. A magyarországi ferences zárdák között a XVII—XVIII. századokban alig van egy is, mely ne dicsekedhetnék valamilyen régi művészi bútorral Ezeket rendesen maguk a szerzetesek készítették. Néha a mesterember színtjén felülemelkedve igazi művészi produktumokkal lepnek meg. Érdekes feladat lenne a hazánkban működött szerzetes-művészek munkáinak ismertetése és méltatása. A sekrestyebútorok között mai tudomásunk szerint művészi szempontból, a székesfehérvári ciszterci-templom sekrestyeberendezése (1764—67) után a pécsi intarziás szekrény következik. Már Szőnyi Ottó, Pécs és környéke c. vezetőjében s az e folyóirat pécsi számában (1929. V. évf. 8. sz.) közölt, „Pécs műemlékei" című írásában (551. l.), megemlíti s mivel ezen a nyomon haladva a sekrestyében nem találtuk meg a keresett bútort, a sekrestyés barát hátravezetett minket az udvar végén lévő asztalosműhelybe, ahol 10—12 fiatal ferencrendi szerzetes kalapált, gyalult, ragasztott és fényezett, egyszóval dolgozott, hogy az idők folyamán kissé megrongálódott bútort szakszerűen helyreállítsa. Megkapó látvány volt Szent Ferencnek késői, fiatal követőit munkaközben megfigyelni, amint a lelkesedés tüzében égve egy XVIII. századi szerzeteselődük munkáját restaurálni igyekeznek. Ez teljes mértékben sikerült is nekik s ma a bútor ismét ott áll a fehérfalú sekrestye bolthajtásai alatt.

A szekrény hatalmas ⌐ alakú, ú. n. Mária Terézia-stílusú intarziás bútordarab. Alapja diófa- és diógyökér borítás, thuyagyökér, ében-, körte- és paliszanderfa berakással. Fölépítés tekintetében a felső szekrényszerű részhez commode jellegű alsó rész csatlakozik, mely sokkal szélesebb s ezáltal a felső rész ajtajai előtt, végig a commodeok párkányának szintjén közel félméteres síma, vízszintes felület keletkezik. A szekrény homlokoldala két azonos részre osztható, rövid oldala egyrészes, hasonló kialakítású. Egy ilyen rész felül, két-két domború, egyenes párkányú szekrénytag közé foglalt ha-

[1] (1905, Athenaeum).

MAGYAR MŰVÉSZET
1933.

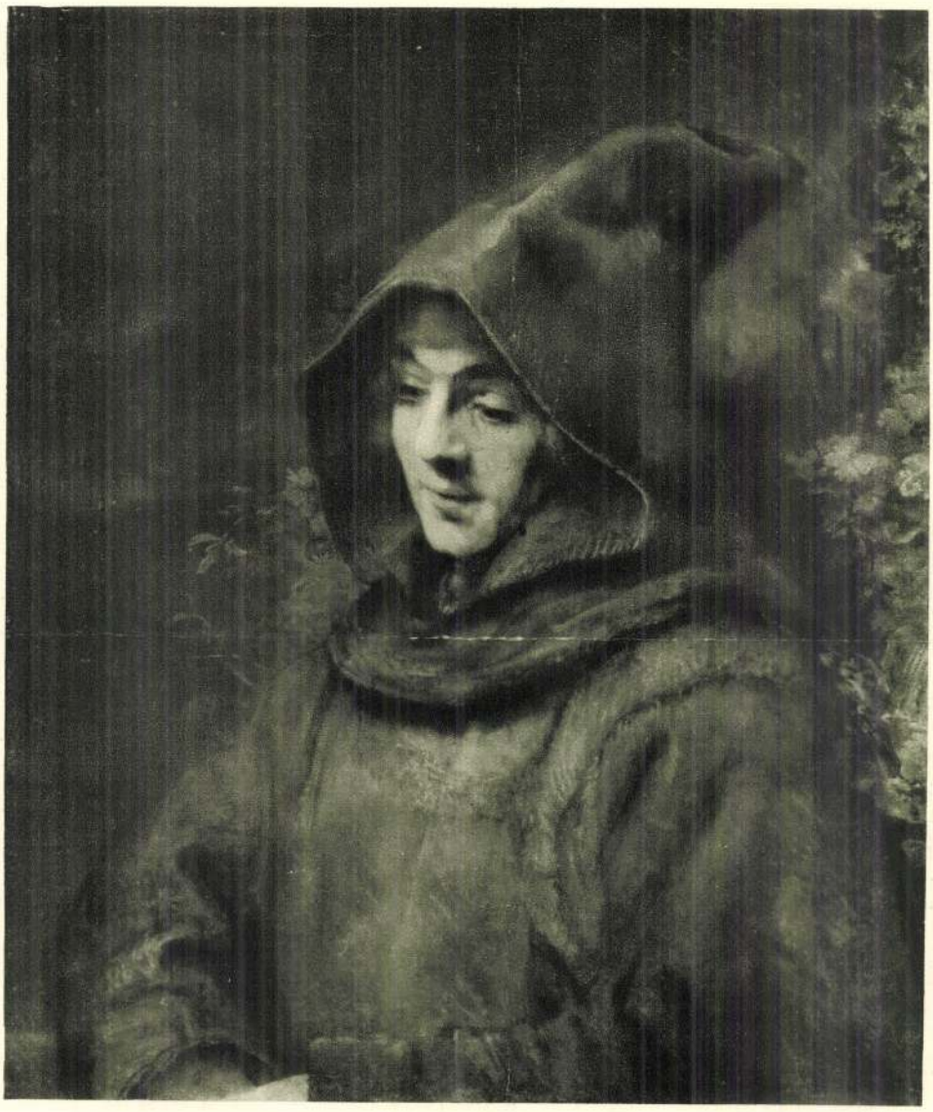

REMBRANDT VAN RIJN (1606—1669): KAPUCINUS BARÁT (Titus)
Amsterdam, Rijksmuseum. Előbb a gróf Stroganoff-féle gyüjteményben

sonló, de magasabb és félkörívben záruló középszekrényből áll, melynek alul két-két 3 fiókos, hullámos profilú commode és egy homorú, keskenyebb szekrényrész felel meg. A tagolás fent és lent korintusi pilaszterek által történik. A felső részen, egy-egy ilyen pilaszterek által határolt domború tagon, félköríves ajtó nyilik, alatta és fölötte egy-egy kisebb fiókkal. A felső rész közepét aranyozott és üveggel fedett fülkében álló Szt. Ferenc-szobor jelzi. A hullámzó profilú alsó résznél a hosszoldalon, két homorú ajtónyílásos szekrényke fog közre négy, fiókos szekrényrészt, míg a rövid oldalon csak egy commoderészt határol két homorúajtós szekrény. Az egész fölépítése nagyon egyszerű és monumentális hatását a domború és homorú profilok variálása által keletkezett hullámzó fényeloszlás fokozza.

A diszítés a pilaszterek faragott kapitelljeitől eltekintve tisztán berakásos; az alsó rész figurális jeleneteiben kulminál a bútor egyéni jellege. A felső rész berakása egyszerű szalagos, a Mária Terézia-bútorra oly jellemző „Bandelwerk", amely minden domború ajtón más-más rajzú és felül keresztben végződik. Alul, a szekrény két síma oldalsó falán és a homorú görbületű szekrényajtókon látható a figurális berakás, mely a bútort oly jellegzetessé teszi. Az egyes jelenetek tárgya vallásos, többnyire a ferencrendi szerzetesek életéből merített, rajzuk kissé naiv, de annál erőteljesebben jellemző s különösen érdekes a kosztümöknek, a XVIII. század közepén dívó magyar, úri viseletnek visszaadása. Amennyiben a berakáshoz használt különféle faanyagok más-más színűek, vagy sokszor enyhén színesre pácoltak, az egész bútor méltóságteljes, barna alaptónusa kedvező színes accentust nyer. A kis jelenetek különféle rajzú, szalagos berakás között kapnak helyet; néha egy mezőben három jelenetet is láthatunk, néha az egész mezőt egy jelenet tölti ki. Nem célunk a jeleneteknek sorrendben való felsorolása, csak néhányat szeretnénk megemlíteni, hogy kiemeljük a mester változatos megfigyelőképességét. Ott látjuk, többek közt, csavart oszlopos fülkében Szt. Józsefet a kis Jézussal, majd egy szószékről prédikáló ferences barátot, amint magyarruhás nők és férfiak figyelemmel hallgatják. Az egyik ajtón felül Szt. Anna ruhát varr, mellette a kis Szűz Máriával, alul Szt. József ácsmunkával foglalatoskodik. Másutt gyóntató ferencrendi szerzetes látható, fent egy másik, áldozó kelyhet vivő barát, előtte magyarruhás kisfiú halad. Ott látjuk ezenkívül a barátokat hol zászlóval a kezükben, hol halálfej előtt imádkozva, hol asztalnál olvasva, hol gyertyát tartva, közben rokokoruhás urakkal, hölgyekkel és gyermekekkel.

A pécsi sekrestyeszekrény beleillik abba a nagy egységbe, melyet Ausztriában és Magyarországon a Mária Terézia-korabeli bútorok csoportja alkot. Ezeknek a bútoroknak az architektúrája a német barokk túlzásaitól mentes s az erős plasztikai hatást nem a díszítés, hanem a bútor profiljának lendületes volta adja meg. Jellemző a faragott díszítés takarékos alkalmazása a beragott dísz túlsúlya mellett és ennek a mozgalmas bútorhomlokzatnak a síkszerű, berakott dísszel való párosulásának eredménye a Mária Terézia-bútorok oly kiegyensúlyozott hatása. A mi szekrényünk érdekes voltát a figurális dísz mellett fokozza, hogy datálva van, mégpedig egy pilaszterkapitellen 1745 és az aranyozott középfülkében belül 1746 évszámmal. (Mindkét évszámot alkalmunk volt látni akkor, amikor a bútor még szétszedett állapotban volt.) A szekrény a maga egyszerű monumentális fölépítésével, világos, harmonikus tagolásával és enyhén hullámzó profilálásával a nemes Mária Terézia-stílusú bútoroknak abba a csoportjába illik, amelyet az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban lévő, s a girálti kastélyból származó, Szirmay-Potornyai címeres ebédlőszekrény és a sümegi püspöki könyvtár képviselnek. Korban is megegyeznek körülbelül. A pécsi szekrény 1745—46-os évszáma kissé későinek látszik a stílusjegyeihez viszonyítva, mert hiszen a XVIII. század közepe általában már a rokokó formavilága, aminek itt még nyoma sincsen. Tekintetbe kell vennünk, hogy hozzánk, határainkba minden nyugati stílusáramlat kissé késve érkezik s így találkozhatunk a XVIII. század közepén még tiszta, nemes barokkformákkal.

A pécsi bútor mesterét is ismerjük Jani Lukács ferencrendi laikus barát személyében, akiről a pécsi Historica Domus így szól: Anno 1475 in Sacristia perificiuntur Armaria opera Religiosi fratris Lucae Jani arcularii Lajci. (Hist. Dom. 77.)[2] Jani Lukácsról különben igen szűkszavúan emlékezik meg a Historia Domus. Csak azt tudjuk róla, hogy 1784-ben halt meg Pécsett, 83., szerzetesi életének 54. évében. Die 26 augusti moritur R. F. Lucas Jani Laicus arcularius, qui plurima in Ecclesia, Sacristia, Choro et Refectoris argumenta reliquit (Hist. Dom. 460).[3] Az itt említett többi munkákról, amelyek a templomban és a refectóriumban lennének, nem tudunk bizonyosat; a refectóriumba nem is volt bejárásunk. Mindenesetre kár, hogy ilyen kiforrott művészi fantáziával és a monumentalitás iránt kifejlett érzékkel bíró

[2] 1745-ben készítette tisztelendő Jani Lukács laikus testvér asztalos, a sekrestyében a szekrényeket.

[3] Aug. 26-án meghalt R. F. Jani Lukács laikus asztalos, ki sok emléket hagyott a templomban, sekrestyében, kórusban és a refectóriumban.

SEKRESTYESZEKRÉNY, MAGYAR, JANI LUKÁCS MŰVE 1745—46
Pécs, Ferencrendi zárda
Zsabokorszky Jenő mérnök fölvétele

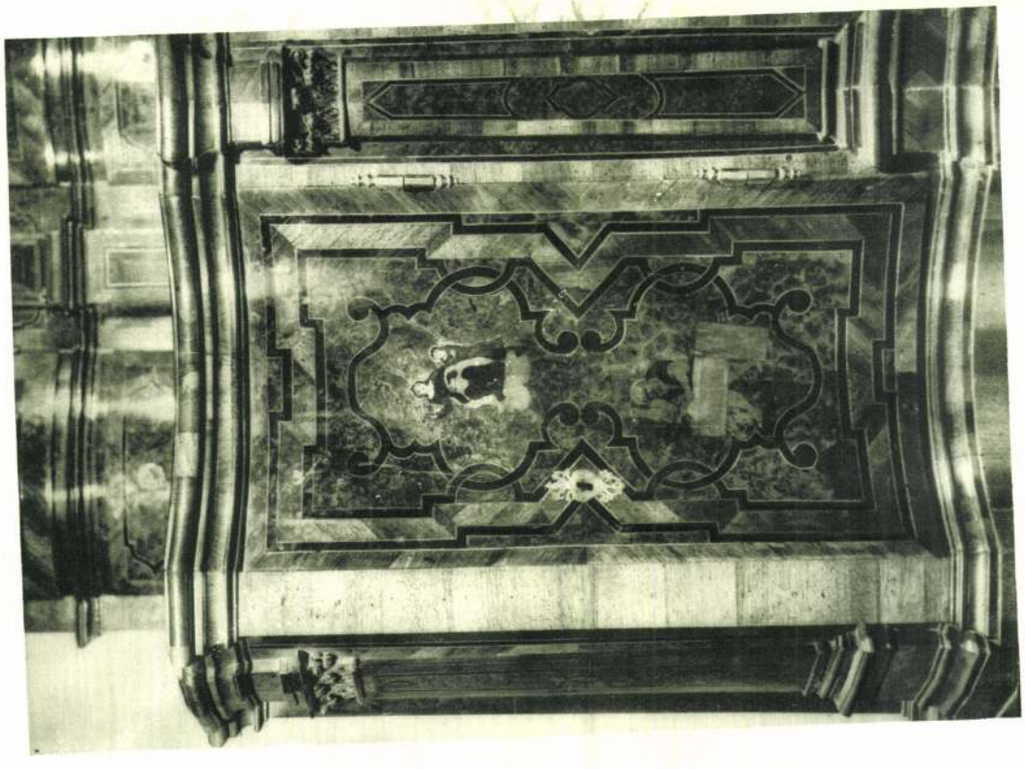

RÉSZLETEK AZ ELŐBBI BÚTORRÓL
Zsabokorszky Jenő mérnök fölvételei, Pécs

magyar asztalosmester munkáiról ilyen keveset tudunk.[4]

Még egy emlékünk van, amelyet — bár adatszerűen nem bizonyítható — stíluskritikailag mégis Jani Lukácsnak tulajdonítunk: a szigetvári ferencrendi zárda sekrestyebútora. A kolostorban élő tradíció azt tartja, hogy ezt is Jani Lukács készítette, amit azonban semmi írott adat nem támaszt alá. Sem a szigetvári, sem a pécsi Historia Domusok nem szólnak róla. Tekintve Szigetvár és Pécs majdnem szomszédos fekvését és az alábbiakban ismertetett stílusanalógiát, Jani Lukács fráter szerzőségét nyugodtan elfogadhatjuk.

A szigetvári bútor igen rossz állapotban van, ezért fényképben való közlésétől eltekintettünk. Első pillantásra nyilvánvaló a pécsi szekrénnyel való összefüggése: az egész bútor nem más, mint a pécsi egy szakaszának ismétlése. Itt is ugyanaz a niveaukülönbség látható szélességben a bútor felső és alsó része között. Felül, itt is korintusi pilaszterekkel elválasztott hét, domoborúajtós szekrényke nyílik, három-három azonosan egyenes párkányú, a középső nagyobb és kiemelkedő, félköríves lezárású. Ennek megfelel lent két, hullámzó profilú, háromfiókos, szélesebb commode-szerű rész, középütt (a felső, félköríves lezárású szakasz alatt) szélesebb, kétoldalt egy-egy keskenyebb szekrénykével. Felül az ajtók itt is félkörívben nyilnak, alul négyzetesen. Anyaga a dió és diógyökér, dísze a faragott kapitellektől eltekintve szimmetrikus, szalagos ébenfaberakás, mely az ajtókon, a fiókokon és a boltcikkelyekben foglal helyet. Szép, nyugodt, monumentális benyomást kelt, melyen csak a rossz állapota kifogásolható. Kétségtelenül Jani Lukács műve a szigetvári bútor is, annyira rokon fölépítésben és dekoratív elgondolásban a hiteles pécsi bútorral. Lehet, hogy néhány évvel korábban készült annál, de túlnagy korkülönbség a kettő között nem tehető fel.

Hogy a magyarországi szerzetesrendek tagjai művészi munkákat alkottak, ez egyáltalában nem elszigetelt jelenség. Gondoljunk csak a Dominikánusok budai szobrászműhelyére, melynek kiváló művészi eredményeit a Halászbástya Múzeum nem egy faragott márványsírköve hirdeti. A XVIII. században gyakran fordult elő, hogy a fráterek maguk készítették a templompadokat, a sekrestyebútorokat és a rendház más berendezését. A számos példát, ami még részben feldolgozásra vár, felsorolni lehetetlen lenne, csak megemlítjük a sok közül a szécsenyi ferencrendi kolostor sekrestyebútorát, melyet a XVIII. század közepén készítettek *Spiegel Márton* és *Oszter Liborius* asztalos fráterek, az egri Minorita-templom padjait és orgonakarzati padsorát, melyeket *1772-ben Fráter Josephus Stesele* és *1778-ban Fráter Benedictus Mönch* készítettek, s a budapesti központi papnevelőintézeti könyvtár remek berendezését és ajtaját, melyeket ugyancsak a XVIII. század közepén készítettek a pálos szerzetesek. Fráter Jani Lukács intarziás szekrénye egyike a legnagyobb művészi értékkel bíró emlékeinknek és fényes tanujelét adja annak, hogy az akkori magyar bútorművesség nem állott a többi országoké mögött.

Dr. BÁRÁNY ISTVÁNNÉ

[4] A Historia Domusbeli adatokat főtisztelendő Páter Kaiser Ferdinánd pécsi házfőnök úr kedves előzékenységének köszönhetem.

A PÉCSI SEKRESTYESZEKRÉNY RÉSZLETFÖLVÉTELE
Zsabokorszky Jenő mérnöktől

IN MEMORIAM

BACSA ANDRÁS. Nyári tartózkodása helyén, Szepesmindszenten augusztus 28-án meghalt *Bacsa* András festőművész, az Iparművészeti Iskola tanára. Neve ma már kevéssé ismert a közönség előtt, mert az utóbbi évtizedekben csak nagyritkán szerepelt kiállításokon (így legutóbb 1926-ban a Műcsarnokban), túlnyomórészt arcképekkel, idejét inkább az oktatás foglalta el. 1907-ben ugyanis kinevezték az Iparművészeti Iskolába geometriai tárgyak tanítására s e feladatot *Bacsa* odaadó buzgalommal teljesítette. *Bacsa András* Szepesmindszenten született 1870-ben s 1890—7-ig növendéke volt a Rajztanárképzőnek, 1905—6-ban *Lotz* mesteriskolájának. 1899-ben állított ki először a Műcsarnokban. Régebben résztvett művészeti mozgalmainkban is és 1904-ben meglehetős feltűnést keltett egy röpiratával, amelyben a Műcsarnok zsűri-rendszerének alapos reformját szorgalmazta.

PÁLESCH PÁL festőművész szeptember 5-én meghalt Budapesten. Mint a Spirituális Művészek Szövetségének tagja, több ízben (1925, 1928, 1930) szerepelt a Nemzeti Szalon kiállításain szimbolikusan elgondolt festményekkel (Beethoven utolsó szimfóniája, Feltámadunk, Vízió, Moll-akkord stb.) Oltárképeket is festett. *Pálesch Pál* Zólyomban született 1883-ban, húsz éves korától fogva katonatiszt volt, emellett 1910—4-ig a bécsi akadémián rajzolni, festeni tanult. Két évvel utóbb áthelyezték a pécsi reáliskolába, amelynek csaknem egy évtizedig rajztanára volt. Mint őrnagy ment nyugalomba s azóta még kiadósabban festett. Eleinte (1909) Bécsben, utóbb Budapesten állított ki, 1927-ben 75 művét mutatta be gyüjteményes kiállításban.

NYÁRY ALBERT BR. festőművész szeptember 6-án meghalt Budapesten. Még csak nemrégiben is szerepelt képeivel a Nemzeti Szalonban (1930), de legújabban sokágú tevékenység vette igénybe idejét, nevezetesen sokat fáradozott a lengyel-magyar kapcsolatok kiépítése körül és egy ilyen egyesületnek elnöke is volt, azután szenvedélyes régész létére folytatta archaeologiai tanulmányait (ami szinte hagyomány volt a családjában). *Nyáry Albert br.* Füleken született 1871 június 2-án, jogi doktorátust szerzett Budapesten, 1890—5-ig pedig a Mintarajziskolát járta, ahol *Greguss János, Székely Bertalan, Lotz Károly* voltak tanárai. Ezalatt az öt év alatt nagy szorgalommal foglalkozott különösen aktfestéssel, későbbi képeinek is gyakori tárgya a női akt. Mintarajziskolai évei után festésen kívül sok mindenfélével foglalkozott, ásatásokat végzett saját költségén árpádkori temetőkben, részletes tanulmányokat írt magyar céhekről, egy darabig fogalmazó is volt a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban, írt novellákat (magarajzolta képekkel), nagyszámú hírlapi cikket. Emellett folytatta festészeti munkásságát, amelynek eredményeként mintegy 60 képét kiállította a Nemzeti Szalon 1925. évi tárlatán. Ezek egy része női akt volt, más része tájkép, néhánya történeti kompozicióvázlat. Festési törekvéseiben szigorúan a valóságot tekintette irányadónak és idegenül állott szemben az újabb festői törekvésekkel. Ideálul mesterének, *Lotz Károlynak* aktképeit tekintette.

MŰVÉSZETI ÉLET ÉS IRODALOM

AZ ÚJ SIENAI KÉPTÁR. A sienai képtár egyike Olaszország legszebb és legérdekesebb vidéki múzeumainak, de rövid idővel ezelőtt még egyike volt a legelhanyagoltabbaknak is. A sienai provincia, amelynek tulajdonában volt, nem fordított gondot sem a gyüjtemény, sem az egyébként is kevéssé használható múzeumi helyiségek karbantartására és a gazdag anyag — több mint hatszáz festmény — mindössze tíz-tizenkét teremben volt raktárszerűen összezsúfolva. Hosszú, többéves tárgyalások után végül két évvel ezelőtt a gyüjteményt államosították, a képtár az „Academia di Belle-Arti" helyébe fölvette „R. Pinacoteca di Siena" nevet s rövid idővel ezelőtt új helyiségben, új környezetben, gondosan restaurált anyaggal nyilt meg a közönség előtt.

Az új felállítás munkájánál elsősorban az új helyiségek adaptálása okozott nehézséget. A képtárnak nem modern épület az otthona, hanem két egymás mellett fekvő, összeépített XIV. századi palota, a Palazzo Buonsignori és a Palazzo Brigidi, amelyeknek belsejét a XIX. század elején neo-klasszikus stílusban átépítették. A nagyobb termekben levő klaszszicizáló oszlopok szép keretet nyujtottak, de gondot okozott a világítási kérdések megoldása: a paloták kétemeletesek lévén, csak a másodikemeleti termekben lehetett felső világítást alkalmazni s ez azzal a veszéllyel járt, hogy kronologikus felállítás esetén éppen a

FRANCZIÁK MAGYARORSZÁGON.

Pécs városa Napoleon világhódító hadjáratainak egyik, reánk nézve érdekes mozzanatát ünnepli e hét folyamán. Ez az ünnep a magyarországi napoleoni harczok elesettei emlékére szólaltatja meg a kegyelet szavát s hogy külső keretében is méltó legyen az egykori harczok jelentőségéhez, a magyar és franczia kormány küldöttei képviseletében áldoz az egykori harczok emlékének. Az ünnepély maga inkább szimbolikus jellegű s mint ilyen, nem a lokális események emlékének, hanem az 1809-iki magyar-franczia hadakozásoknak szól, mert a napoleoni hadjáratok idején Pécs városának nagyobb szerepe a históriai köztudat szerint nem igen volt. Az 1809-iki insurrectionális harczoknak nem Pécs, hanem Győr volt a középpontja, sőt a harczterep ama területéből, mely Pozsonytól kezdve keleti irányban a Nyitra és a Duna vonalában, nyugaton Pozsonytól lefelé Sopron, Kőszeg és a stiriai határszél, délen Zalaegerszeg, Keszthely, a Balaton vonal, keleten pedig Székesfehérvár-Pest irányban húzódott, — egészen kiesett, úgy hogy Barcs, Magyaróvár, Sopron, Moson, Sárvár, Kapuvár, Kőszeg, Pápa stb. helyek körül mind fontosabb események mentek végbe,

KILÁTÁS AZ EMLÉKOSZLOPTÓL A VÁROS FELÉ.

VICOMTE DE FONTENAY BUDAPESTI FRANCZIA FŐKONZUL FÖLOLVASSA A BÉCSI FRANCZIA NAGYKÖVET BESZÉDÉT.

mint Pécsen, hol még kisebb ütközetet sem vívtak az ellenséges csapatok.

Az a százhuszonöt franczia katona, a ki itt, részben, mint fogoly, szökevény vagy bolyongó, a saját seregétől elmaradt, a Macdonald hadtestéhez tartozott. Ennek a híres generálisnak, a ki Napoleon valamennyi hadi vállalatában részt vett, Magyarországon az volt a feladata, hogy az Olaszországból jövő János főherczeget Laibachon és Cillyn át Magyarországba kövesse és iparkodjék tüntetésekkel, kisebb harczokkal és portyázó rajtaütésekkel haladásában akadályozni. Macdonald május vége felé átlépte a magyar határt, a franczia előhadat ugyanekkor Grouchy tábornagy vezette, kinek később a waterlooi ütközet elveszítését tulajdonították. Közel két hónapig tartott a franczia hadsereg Magyarországon való időzése, de e két hónap alatt nem hogy Pécsen, hanem a többi helyeken sem történtek jelentékeny ütközetek. Egyedül Győr volt a kivétel, hol az insurrectio és a Beauharnais Eugen olasz alkirály vezetése alatt álló franczia sereg junius 14-én délután egy órától négy óráig ütközetet vívott, mely a magyarországi hadműveletek további sorsát véglegesen eldöntötte.

Az egész hadjárat, mely magyar területen folyt le, inkább abból a szempontból érdekes, hogy Napoleon világra szóló vállalataival Magyarország is, habár nem épen előnyére, vonatkozásba jutott. Azok a híres franczia vezérek, kik nemrég az asperni csatában harczoltak az osztrákok ellen, 1796-tól kezdve pedig Napoleon oldalán résztvettek az összes Európai hadjáratokban, ezuttal Magyarországon is megjelentek, hogy szereplésükkel Napoleon rendkívüli lángelméjének emlékét itt hagyják a mi históriánkban. Massena, Macdonald, Dunoc, Rapp, Berthier, Bertrand, Lauriston, Montbrun, Grenier és még számosan világhírű hadvezérek voltak már ekkor s a magyarországi expedicziót nem is tekintették tulságosan nehéz feladatnak. A francziák ugyanis jól voltak értesülve az insurrectio viszonyairól s eleve azzal a reménynyel mentek a küzdelembe, hogy a győzelem minden valószinűség szerint az ő fegyverüket fogja kisérni.

Az osztrák hadvezetőség súlyosan bünhődött most olyan hibákért, melyeket féltékenységből és tulzott óvatosságból a magyar nemzet ellen évtizedek óta és különösen a napoleoni hadjáratok alatt tanusított. A magyar alkotmány érdekében a nemesség tartozik megvédeni az országot, mihelyt az ország területén ellenség mutatkozik. A nemesség készséggel teljesítette ezt a kötelességét, ámde az osztrák kormány attól tartva, hogy a jól kiképzett és jól felszerelt nemesi insurrectio válságos politikai idők esetén ellene is épen olyan jól fordíthatja

MAGYAROK ÉS FRANCZIÁK CSOPORTJA AZ EMLÉKOSZLOP ELŐTT.

NAPOLEON KATONÁI EMLÉKOSZLOPÁNAK LELEPLEZÉSE PÉCSETT.

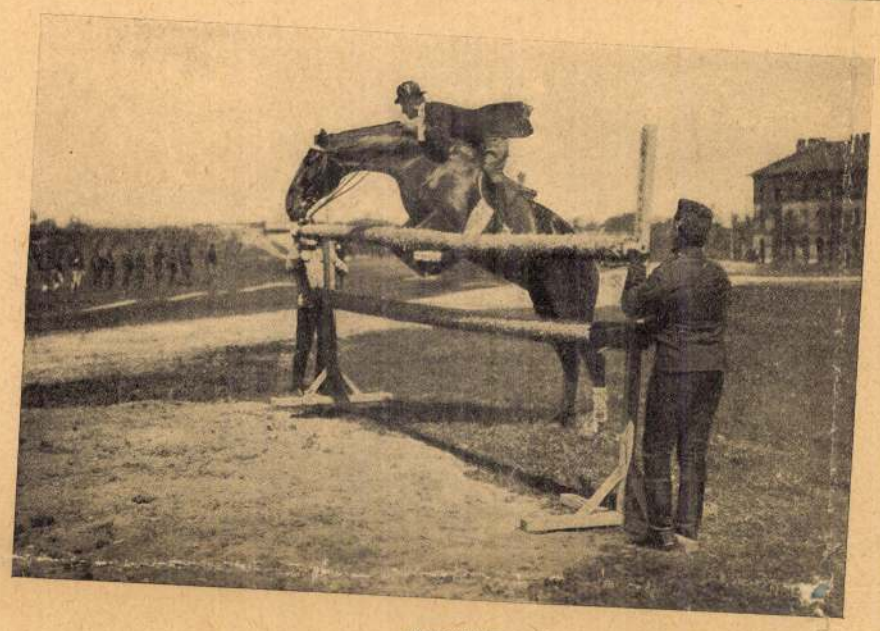

KERESZTES ÁKOS HUSZÁRHADNAGY (SZOMBATHELYI 11. HUSZÁREZRED) MAGASUGRÁSA.

KATONATISZTEK DÍJUGRATÁSA. — Menyhárt Antal fölvételei.

a fegyvert, szándékosan mulasztotta el a csapatok kiképzését és fegyverzettel való ellátását. Ebben a hadjáratban történt az az ismeretes anekdota, hogy a tiszai insurgens hátrálás közben a kiabáló Alvinczy generálishoz oda lépett és elébe vágta puskáját, melynek se taplója, se kovája nem volt. A huszonegy ezerre menő insurrectionalis hadból a csata napján nyolcz ezer még mindig nem volt felszerelve és egy ilyen seregtől kivánta volna az osztrák hadvezetőség, hogy Európa legjobb katonái fölött győzelmet arasson.

A János főherczeg megindulása után azonban nem lehetett a harczot kikerülni. Az osztrák főherczeg nyomában ott voltak a franczia és Beauharnais Eugén alkirály junius 4-én már elhagyta Bécsujhelyet, hogy a magyar területre átlépjen. Sopron, Kőszeg, Szombathely elhagyása után Sárvár körül egyesült Macdonald hadtestével s miután Macdonald kisebb különítményeket figyelő és hírszerző feladattal különböző pontokra kitolt, tovább haladtak Győr irányában, hol a döntő ütközetnek kellett megtörténnie. János főherczeg már junius 13-án hadrendbe állította a magyar hadakat, melyek négy kerületet alkottak. A dunáninneni kerület parancsnoka báró Dávidovich táborszernagy volt. A dunántúlié báró Ott altábornagy. A tiszáninneni insurrectiót gróf Hadik vezérőrnagy, a tiszántúlit báró Duka altábornagy vezényelték. A magyar sereg felállítása junius 13-án ez volt: a jobbszárny a győri erődített tábornál állott a külvárosokra támaszkodva. A czentrum Győr-Szabadhegy-Kis-Megyer magaslatokat szállotta meg, a balszárny Kis-Megyertől délre Puszta Táplányig húzódott. A franczia sereg junius 14-én reggel a következő hadállásba tagozódott. A jobbszárny Montbrun tábornok parancsnoksága alatt Puszta-Táplánynak vett iránynyal Kis-Barátnál vett állást. A czentrum Grenier vezetésével Csanaknál a Szabadhegy-Kis-Megyeri magaslatok irányában. A balszárny Lauristonnal élén a közép meghosszabbításában balról-jobbra húzódó irányban. A támadást a francziák kezdték meg a czentrummal, melyet lépcsőviszonyban toltak előre. Az insurgensek keményen tartották magukat s kétszer is visszavetették az előretörő roham-oszlopokat. Ekkor a czentrum fedezésére Eugén huszonnégy ágyút vontatott fel egyik közeli dombra és ugyanakkor Montbrunnak parancsot adott, hogy lovasságával támadja meg az insurrectionális lovasságot. Mihelyt Mecséry altábornagy észrevette a Montbrun szándékát, az Andrássy-dandárt rögtön kikanyaríttatta a franczia támadás arczvonalába. Ugyanekkor egy másik dandárral a francziák oldalába akart törni. Tervét azonban nem hajthatta keresztül, mert az insurgensek, mielőtt a franczia roham elérte volna őket, úgy összezavarodtak, hogy a rend tökéletesen felbomlott és az egész magyar balszárny meghátrált. A czentrumban azért keményen folyt a harcz ezután is. Csak mikor a balszárny egészen elszakadt és a francziák tartalékaikat is bevonták, hagyták el a harczállást s délután négy óra után az egész vonalon megkezdték a visszavonulást. Ezzel ez epizóddal vége is lett a győri csatának s egy hónap mulva már a wagrami harcztéren voltak a francziák, hol az osztrákok fölött az összes eddigi diadalok között a legnagyobbat aratták.

A pécsi ünnepély ezeket az epizódokat idézi fel és állítja oda az aktualitás előterébe. A magyarországi napoleoni expedicziót a többi nagy hadivállalatokhoz mérve jelentéktelen epizód csupán. Tulajdonképen a Napoleon ijesztgetésének tekinthető, a ki így akart elégtételt venni magának, a miért a magyarok nem hallgattak csábító szózataira és vonakodtak a dinasztiától elszakadni. Az idő és az események nem sokára igazolták a magyar nemzet magatartását. Napoleon szerencséje amolyan pünkösdi királyság volt, mely abban a pillanatban összeomlott, mihelyt a hadiszerencse elpártolt tőle. Nagyságának és lángelméjének azonban ez a szerencsétlenség nem tudott ártani. A világtörténetben neve a legnagyobbak között fog szerepelni ezután is s az olyan ünnep, mely ennek a kultusznak áldoz a kegyelet és az emlékezés eszközeivel, mindig megérdemli az érdeklődést.

ARANYORSZÁG ÉBREDÉSE.

— Az indiai legújabb mozgalom. —

Eljön az idő, a midőn az angol világbirodalom elveszti koronájának legdrágább ékességét, a mesés Aranyországot: Indiát. A felvilágosultság, melyet egykor jogczímül tekintettek Európa fejedelmei, hogy birtokukba vegyék az óvilág sötétségben tévelygő birodalmait a népek millióival és mérhetetlen gazdagságukkal együtt: éltető szélfúvásként végighúz a föld kerekségén és megmozgatja Ázsia lomha és nehéz levegőjét is. Felébredt s nagygyá lett Japán; Khina érezni kezdi erejének végtelenségét; Tibet, melynek kapujánál megtörve rogyott össze egykor a szegény Kőrösi Csoma Sándor, feltárta évezredeken át őrzött rejtelmeit, Középázsia tud már a világról, a mohammedánság tépi bilincseit s emberi jogokat kér — és felriadt hosszú, mély álmából, mely a felülmulhatatlan fény tündériességével és a feneketlen nyomor rémképeivel volt tele, felriadt és feleszmélt a regés India.

Angolország fegyverrel igázta le és fegyverrel tartotta féken mindmostanig ezt a nagy birodalmát, mely hatszor akkora, mint Francziaország és háromszázmillió embert tart el földjén. De a czivilizáczió, mely rabszolgatartója volt, idő multával nevelője lett a hindu millióknak. Megtanította reá, hogy az ember nem szolgának, hanem szabadnak születik s hogy a szabadság olyan kincs, melyért érdemes koczkára vetni az életet s mely nélkül élni, ha egyszer megismerte: a hindunak sem érdemes. És nagyot fordult a világ Indiában. Az idegenek korlátlanul uralkodtak még mindig, de a hindu érezni kezdte szolgaságát; az inség és a döghalál még mindig milliószámra pusztitotta az emberéletet, de a tudásvágy mind többeket hajtott a czivilizáczió forrásához, Európába, s ezeknek, visszatérve testvéreikhez, sajogni kezdett szivök a népért. És India a forrongás, a hangos elégületlenség hazája lett. Az angolok tűzzel és vassal fojtották el a népmozgalmakat, de a vérbe fúlt szipoj lázadás borzalmai olthatatlanná tették az elnyomottak, a megvetettek és a leigázottak keserűségét. A művelt hinduk kezükbe vették a nép ügyét. Az erőszaktól sem irtózó összeesküvés megszokottá lett Indiában. Az angolok, kénytelenségből, megadtak egy-egy szabadságot, de ez a szabadság is fegyver lett a békétlenek kezében. És a benszülötteknek hatalmas sajtója támadt Indiában s az ujságok nyomán mindegyre izmosodó közvélemény. A japán győzelmek hire kimondhatatlan hatással volt a hindu olvasókra. Ime, egy ázsiai faj, mely eltiport egy európai hatalmasságot! És az indiai sajtó most még fogékonyabb lelkekhez beszélt. «Hol van a pokol a földön?» — így kiált fel az egyik ujság. — «Ott, a hol a feringhi (az angol) uralkodik. Csak hadd tánczoljanak örömükben, mint a vörösképű majom, eljön még az ő órájuk is.» A másik így szól: «Idegenek törtek otthonunkba. Elkergetjük, vagy cselédeinkké teszszük őket. A nagy India a kicsiny Angliát.» A harmadik már európai példát említ:

«Ne féljetek! Vajmi kevesen hallgattak az ifju Mazzinira, midőn szive szakadtán elhatározta, hogy megszabadítja a szolgaságtól szenvedő hazáját. De Olaszország most már levezekelte bűnét, vérrel mosta le gyalázatát. Bengália gyermekei, csak ti nem vállalkoznátok erre?»

«Nincs esztendő, hogy milliókat ne pusztitana el közületek a dögvész és az éhhalál. És mégsem akad Bengáliának tizezer szülötte, ki kész volna meghalni, hogy boszút álljon hazánk megalázásáért? Nem több félmilliónál az angolok száma Indiában, és mily kevés az angol hivatalnok egy-egy kerületben! Ha erős az elhatározástok, egy nap alatt végezhettek a brit uralommal. Elérkezett végre az ideje, hogy megtudják az angolok, hogy nem tarthat örökké: élvezni az uralkodás gyönyörűségeit egy idegen országban, melyet jogosulatlanul vett tulajdonába. Hadd tudják meg végre, hogy nem élhet már tovább is bátorságban a tolvaj, ki idegen tulajdont tett a sajátjává. Áldozza fel ki-ki az életét, s oltsa ki helyette egy angol életét! Áldozzátok fel élteteket, engesztelésül, a szabadság templomában! Vérontás nélkül nem imádhatja senki ezt az istenséget!»

Ilyen gyűlölet áll hátterében annak az aggasztó harcznak és nyugtalanságnak, mely urrá lett mostanában India éjszaknyugati határán. Afgán bandák, rendes afgán csapatoktól is támogatva, betörnek az indiai területre és Anglia sietve küldi ellenök a büntető expedicziót, hogy a harcz lángja magasabban fel ne lobbanhasson. Kérleli és fenyegeti Habibulla emirt, az afgánok uralkodóját, ki egy évvel ezelőtt barátságot fogadott az angol királynak, vendégül ment Indiába, megkapta az

A KÖZÖNSÉG AZ EMLÉKOSZLOP ELŐTT.

más után való ütését, előre kiszenvedi azt a kínt, a mit akkor érez, mikor egyik pillanatban melege lesz, másikban fázik az ágyban. Fél lefeküdni, fél ébren maradni.

És ez az előre való félelem kétségtelenül hozzájárul ahhoz, hogy csakugyan rosz éjszakája legyen. Az izgatott agyat és a kizaklatott idegrendszert kerüli az álom. Jön helyette hálótársul a töprengés, az élet temérdek gondjának végnélkül való tovább gombolyítása, a felajzott idegrendszer és a vérrel roszul ellátott agyvelő munkássága által megnagyobbodott rémeszmék egymást kergetése, a roszul működő szív erős dobogása, fetrengés, hánykolódás, s hosszu-hosszu kinlódás után valami félálom, félébrenlét, melyről maga az alvó előre tudja, hogy nem is tart soká, nem is ér semmit.

Igazi circulus vitiosus. Az aludni készülő izgatja magát azzal a gondolattal, hogy nem fog tudni aludni, s nem alszik azért, mert fel van izgatva. Nyilván beteg testének valamelyik része. Ez a betegség okozza az izgalmat, s előzi a várva-várt álmot. Igy születik meg sokszor az általános idegesség, a neurasthenia, mely aztán állandóvá teszi az álmatlanságot.

Közbevetőleg szólva, ezzel az «idegesség» szóval nagyon gyakran visszaélnek a mi korunkban. Sok ember, különösen úri sorban levő asszony egészen hozzá illőnek, divatosnak, finomnak tartja azt, hogy ő ideges. Azt hiszi, hogy ez valami modern dolog. Ha hiszterikusnak mondják, azt nem nagyon szivesen hallja, de már a neurastheniát magához méltónak tartja. Ez korszerű. Nem jut eszébe, — talán nem is tudja, — hogy a középkorban az emberiség szintén sok idegbetegségnek volt rabja, csakhogy akkor nem beszéltek hisztériáról, hipokondriáról, neuraszthéniáról, hanem megrontásról, lidérczről, boszorkányról s a keresztes háboruk rajongói, a flagellansok örjöngői, a rémuralom vadjai és a többi, épen úgy beteg idegzetű és agyvelőjű szerencsétlenek voltak, mint a mi korunk neuraszthéniás és hiszterikus szenvedői. Az úri nő manapság nem mérges, hanem ideges, s mikor összevész fűvel-fával, mikor földhöz csapja a leveses tálat és leszamaraz minden körülötte két lábon járó Isten teremtését, szegény idegeit hozza mentségéül annak az állapotnak, mely voltaképen sokszor nem is betegség, hanem neveletlenség, zabolátlanság és természetes következménye annak, hogy úgy a szülei háznál, mint az ura házánál mindenki örökösen csak kényeztette és soha sem juttatták eszébe azt, hogy neki is megvannak más felebarátai iránt a maga kötelességei. Asszonyomnak szóltam, uram is értsen róla.

Az azonban tagadhatatlan, hogy korunkban sokkal számosabb a valóban ideges ember, mint hajdanában volt, s így az álmatlansággal is sokkal több küzködik. Hogy milyen elterjedt nyomoruság ez ma, azt mutatja az orvosságoknak az a rengeteg sora, mely mind az álmatlanságot akarja gyógyítani. Az öreg opiummal és az ő sok származékával kezdve meg a sort, folytatva a chloral-félékkel, aztán a sulfonállal, veronallal és a többivel, a brom-félék hozzáadásával több mint 60 szer van ma használatban az altatók csoportjában.

AZ EMLÉKOSZLOP.

De ez nem csuda a mi korunkban, a mikor az ember, — kivált a városi ember, — a természetessel annyira ellenkező életet él. Nem is beszélve arról a tülekedésről, a melyet a gyors pénzszerzés magával hoz, nem is gondolva arra, hogy minden dolgunkat carrière-ben nyargalva végezzük, csak azt vegyük figyelembe, hogy a bennünket környékező tárgyak és berendezések mennyire ártalmára vannak idegeinknek. A négy fal közt gáz, vagy villamvilágítás mellett élő, szabad levegőt csak ritkán élvező, telefont hallgató, az utczán villamos és motorkocsik közt folyvást életéért, épségéért aggódó, s a mellett a drága, modern élet számtalan igényét kielégíteni kivánó és e miatt magát rabszolgaként hajszoló ember eredetileg aczélos idegei természetesen több rongálásnak, megbetegedésnek vannak alávetve, mint azé, ki «szánt, vet, fákat nevel», vagy «solutus omni foenore, paterna rura bobus exercet suis».

Az ilyen ember álma természetesen nem lehet valami nyugalmas, mert idegrendszere többé-kevésbbé beteg. Már pedig az idegek, az agy megbetegedései álmatlansággal járnak. A kisajtolt agyvelő félelmetes betegsége, a napjainkban oly gyakori agylágyulás, paralysis progressiva jelöltjei sokszor hetekig be nem hunyják szemöket, s ha elszenderednek, rémes álmokkal gyötrődnek. A delirium tremens áldozatai szintén álmatlanok. Jól alvó elmebeteg általában nem igen van.

De hát mivel gyógyítsuk az álmatlanságot? Semmi esetre sem álomhozó szerekkel, — azokat hagyjuk az orvos rendelkezése alatt, hanem azzal, hogy igyekezzünk minél természetesebb, minél egyszerűbb, minél kevesebb izgalommal járó, nagy szenvedélyeket nem keltő contemplativ életet élni, filozof nyugalommal, derült kedélylyel, óvakodva életmódunkban minden olyan élvezettől, mely érzékeink, idegrendszerünk, agyvelőnk szabályos működését a rendestől eltérő, rohamos munkálkodásra kényszeríti. Igyekezzünk optimisztikus világfelfogásra. Ne azon sopánkodjunk, — mint egy nagy emberünk mondá, — hogy elvesztettük a balszemünket, hanem örüljünk annak, hogy látunk a jobbal. Növeljük akaratunk erejét, s kerüljünk mindent, a mi sötéten látókká tenne bennünket. Ne akarjunk aranyhegyeket halmozni fel magunk körül, meggondolván, hogy a leggazdagabb embernek is csak egy s többnyire rosz gyomra van.

Dr. Osváth Albert.

NÉPÜNNEP A TETTYÉN.

NAPOLEON KATONÁI EMLÉKOSZLOPÁNAK LELEPLEZÉSE PÉCSETT.

hogy mennydörgést hallott s azért jött előbb. Mennydörgést? Lujza azonnal kiment a terraszra az eget megnézni. Erősen fenyegető felhőt nem látott. A cressognói csúcs és a Galbiga fölött az ég egészen derült volt a Como-tói hegyekig. A másik oldalon, Carona felett sötét volt ugyan, de nem nagyon. Ha a marchesa nem jönne, félve a rosz időtől! Elővette a régi kis távcsövet, mely mindig a loggiában állott. Semmit sem látott. Ámde még igen korán is volt. Hogy három órára a Calcinerához érjen, a marchesának a nehéz gondolással el kellett indulnia 1/2 3 óra felé; Lujza tehát visszatért a terembe, a hol Eszter, a tanár és Mária ültek. Jobb szerette volna, ha Mária a loggiában marad a bácsival, de Ombretta kisasszony, valahányszor idegenek jöttek, mindig anyjába kapaszkodott s csupa szem és fül volt. Lujza arra gondolt, hogy elindulása perczében majd elküldi s addig magánál tartotta. Egyébiránt a jegyesek félrehúzódtak s majdnem félhangon beszélgettek.

Két órakor Lujza ismét kiment a terraszra, nézte a távcsövön, vajjon a gondola véletlenül nem bukkan-e elé a Teutionnál. Talán a marchesa sietteti jövetelét a rosz idő miatt. Semmi. Azután nyugat felé tekintett. Az ég nem volt sötétebb, mint előbb. Csupán a Bisguago és Caprino hegyek között a könnyed bemetszés fölött, melyet «Zocca d'i Ment»-nek neveztek, jött fel az Intelvi völgyből és tornyosult egy nagy sötétkék felhő, baljóslatúan, mint egy felhúzott szemöldök a vak szem fölött. Mintha meglátta volna mogorva pajtásainak seregét, a melyek Carona felől a tó fölé húzódtak és ő is részt akarna venni a kirándulásban. Lujza nyugtalankodni és félni kezdett, hogy a marchesa nem jön. A kertbe ment megnézni a Bogliát. A Boglián csak fehér, könnyű felhők voltak. Visszatért a terembe s ott találta Máriát a tanár és Eszter előtt állva, kik mindketten nevettek, nagyon elpirulva.

(Folytatása következik.)

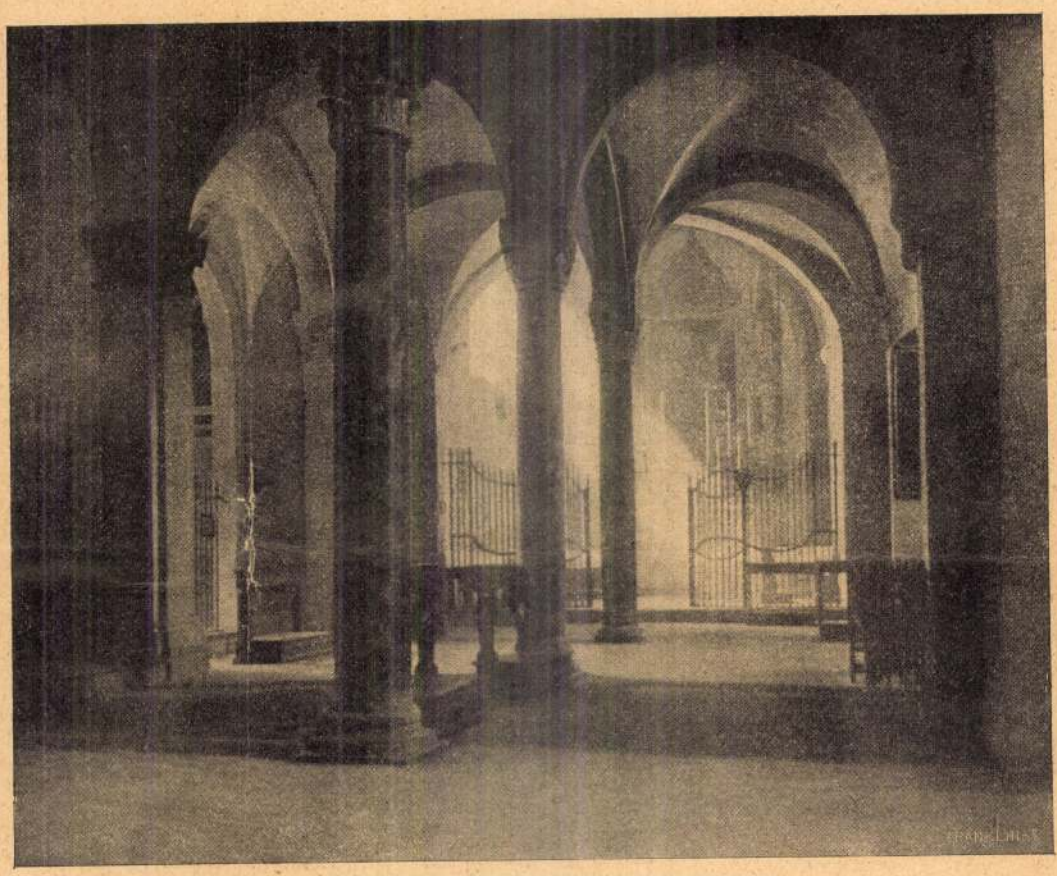

Harmatzy Dezső: Templom-interieur.

AZ ORSZÁGOS MŰVÉSZI ÉS TUDOMÁNYOS FÉNYKÉPKIÁLLÍTÁSRÓL.

ÁLOM. ÁLMATLANSÁG.

Azt mondják, az álom a halál szimboluma. Nem az. Az álom az életre való készülődés.

A zsidó-keresztyén mithosz egyik legszebb, legpoetikusabb jelenete Éva teremtetése. Az ártatlan álmát álmodó Ádám felébredésekor ott találja az ő élete párját, az emberiség fenmaradásának, örök tenyészetének biztosítékát, millió nemzedék ősanyját, a ki az ő testéből vétetett, vele egy vér, a ki arra van hivatva, hogy neki az életet szebbé, unalom nélkül valóvá tegye és az ő faját tovább szaporítsa mind az időknek végéig.

Van-e szebb, van-e teljesültebb álom, van-e termékenyebb alvás e világon? Az ősapa alszik édesdeden, s alvása alatt megszületik az örök élet: az ősanya!

Kell-e nagyobb bizonyíték arra, a mit legelől mondtam, hogy az álom az élet előkészítője és semmi köze a halálhoz?

A mi zengzetes magyar nyelvünk nem is elégszik meg azzal, hogy édesnek mondja, hanem elnevezi az ép, egészséges álmot *édesdednek*.

Az öreg Homér is beczézgeti az álmot, felékesíti a legszebb jelzőkkel, elnevezi Agamemnon álmát nedumosnak, ambrosiosnak. Éreztetni akarja, hogy milyen kedvesnek, milyen becsesnek tartja.

De legszebben irja le Shakespeare az álmot Macbethben: «a gond kuszált szövedékét kibontja, búk fürdője, sebzett szivek balzsama, a nagy természet másod ét-sora, fő tápszerünk az élet lakomáján.»

Az ember minden időben érezte azt, a mit a magyar közmondás kifejez: «régi példabeszéd, étel, ital, álom, hogy az egészséghez szükséges ez három.»

Miért olyan becses az álom? Mi történik az alvó ember szervezetében? Mi az alvás?

Nyugalom, pihenés. A kifáradt nagy izmok működése teljesen szünetel. A szív verése, a tüdő lélekzet-vétele meglassúdik. Az érzékszervek munkája a minimumra száll alá, — nem szünetel teljesen, mert hiszen álmában is hall valami keveset az ember, az undorító szagtól elfordítja az orrát, s a nyelve hegyére tett keserűség az arczán fanyar kifejezést idéz elő. S a szerveknek e minimális működése különös álmokat láttat az álmodóval. A halló idegnek az a csekély munkája, melyet nem is hallás, csak sejdítés következtében végez, az alvó fantáziája folytán esetleg ágyúdörgéssé, égzengéssé magasztosul, s mint ilyen szerepel álomképében. A kellemetlen szagra borzasztó, pesztilenciális környezetben, holttestek, mocsáros vidékek közelében látja magát. Épen így százszorosan nagyítja az izlés útján nyert ingert is, s ha hálóingének gombja kissé megnyomja a mellét, Átlászt rajzol ki neki fékevesztett képzelődése.

Mert az idegek tevéketlensége és kivált az agyvelőé csak korlátolva van, de nem teljes. Az agyvelőnek leginkább azok a sejtjei tompulnak el alvás közben, melyekben az itélet, a józan ész lakik, míg azok a sejtek és duczok, hol a fantázia székel, alvás közben is folytatják munkájokat, s minthogy a gátló akadály: a józan itélet nem korlátozza őket, zabolátlanul csaponganak szerteszét, a legzavarosabb, s a legképtelenebb eszmelánczolatok szédítő útjain.

Ha az ember teljesen egészséges, ha az alvás közben kapott ingerek nem nagyon erősek, akkor az álmok nem torzulnak rémképekké. Akkor többnyire azok a napi események ismétlődnek az álmodó agyában, melyek az ő megszokott, rendes foglalkozásával függenek össze. A természetes, az egészséges álmodás felséges példája az Arany csőszéé, a ki:

«Alszik pedig, s álmában hortyogat
Élvezve sok szép égi látományt;
Markol temérdek csőszgarasokat,
Üveg pálinkát és pipadohányt.»

Ez az egészséges ember álma, de csak a fiatalé, a mikor bizony még az is megesik, a mi Toldival történt, hogy: «tiszta nyál csordult ki Toldi szája végén.»

Az öreg ember álma nem ilyen. Öreg korban az ember nem alszik hosszan, egyfolytában, hanem gyakran felébred, többnyire nem is alszik mélyen, csak szendereg, szundikál. A test egyes részeinek funkcziói a sejtek kopása, sorvadása következtében nem levén olyan összevágók, mint a fiatal emberben, az alvás sem lehet olyan tökéletes. Innen van, hogy a suton ülő öreg asszony elbóbiskol csakhamar, de mire az unokája a legény csókját viszonozná, akkorra már szerencsésen felébred.

A beteg ember álma még roszabb. Vagy lethargiává, kába álommá sülyed, vagy rendkívül szakadozott, rémképekkel teljes, fel-felriadó. Nem üditi, csak kifárasztja a testet, s az ébredő bágyadtabb, mint elalvása előtt volt.

Az élő testnek álomra azért van feltétlenű szüksége, hogy alvása közben energiát halmozzon fel az ébrenlétel idejére. Úgy tesz a szervezet, mint a jó háziasszony, a ki elrakja a nyári gyümölcsöt szépen befőzve télre. Mint a jól számító gazda, ki hét kövér éve termését takarék-magtárba rakja a hét sovány esztendő számára. Az alvó megtakarítja teste erejét, hogy az ébren levő kellő kitartással munkálkodhassék. Takarékoskodik éjszaka, hogy nappal annál többet adhasson ki. S az alvás közben kipihent izmok, a kevesebb munkát végzett tüdők, a lassúbb tempóban működő véredények, a kevesebb meleget fejlesztő test a felébredés után megújult erővel, megsokszorosodott kitartással végezheti tevékenységét.

Látható ebből, hogy az az ember, ki nem adja meg testének a kellő nyugalmat, meglopja saját magát. A ki kevesebbet alszik, mint a mennyire testének szüksége van, a legnagyobb tékozló a világon, mert életét rövidíti meg. És munkájának eredménye sem lesz soha olyan tökéletes, mint azé, ki mielőtt dolgozni kezd, jól kialuszsza magát. Nem hiába mondja Kölcsey, hogy «a kiderült fő többet tehet egy órában, mint a beteges egész nap.»

De az igaz, hogy nem egyforma az emberek álom szükséglete, ép úgy, mint nem egyforma a felvett táplálék mennyisége sem. Az újszülött 24 órából sokszor 23-at alszik, holott egy normális felnőtt embernek nyolcz óra untig elég. Bizonyos, hogy e tekintetben nagy befolyása van a megszokásnak is. Voltak hosszú életű, nagy tudósok, kik rendesen csak 4—5 órát aludtak napjában, viszont voltak és vannak nagy gondolkodók és szellemek, kik 9—10 órát szoktak aludni. Goethe hatalmas alvó volt, míg Humbolt kevéssel beérte.

Hogy milyen édes kincse az embernek a jó álom, azt semmi sem mutatja úgy, mint azoknak az állapota, kiket a természet azzal a csapással sujtott, hogy nem tudnak aludni. Minő kétségbeesés hangja az, melyet Macbeth hallat: «Glamys megölte az álmot s azért Cawdor nem alhatik többé soha, Macbeth nem alhatik többé soha!» A gyötrelem, a szenvedés legnagyobb fokának ad kifejezést ez a felkiáltás, ez az álmatlanságtól való rettegés.

Nézzünk meg egy idegbeteg embert, mikor lefeküdni készül abban a tudatban, hogy ágyában nem pihenni, csak gyötrődni fog. Hogy fél az éjszakától! Csekélyke remegő reménye van, hogy majd csak elszenderedik. Érzi az alvás szükségét, s retteg, hogy azt kielégíteni nem tudja. És előre hallani véli az óra egy-

Pécsi székesegyház

Gyainkő

Gerevich. M. románkori
eml. 217. tabla

MŰKINCSEK
AMELYEKET MOST FEDEZÜNK FEL

Az idegenben járó magyarnak, miközben a londoni Tower ódon köveit tapossa, vagy Nürnberg ma is ép és sértetlen várfalait járja, Firenze történelmi levegőt lehelő házsorait csodálja, vagy a párizsi Notre Dame tornyainak kőszörnyetegei között álmodik a középkorról, lehetetlen keserüség nélkül hazagondolnia, ahol szinte már csak mohalepte templomromokon, denevérlakta várromladékokon pókszőtte szemfödő alatt álmodik a mult. Ahol a nyugati kultura nagy tényeivel egyidejüleg graciőz palotahomlokzatok, árnyas kéjlakok helyett durva bástyafalakat épitettek, szobrok helyett golyót öntöttek, márvány helyett ijjat faragtak. Bizony, az ilyen összehasonlitás után sovány vigasz az áldozat nagysága és szépsége és az önérzetes megállapitás, hogy a magyar müvészet emlékei azért tüntek el a föld szinéről, hogy a nyugat számára a fejlődés ezen a téren is biztositassék.

Mert volt magyar müvészeti kultura, volt dus virágzás nálunk is a szellemi életnek ebben az ágazatában. Hiszen egy nemzettől, amelynek speciális népmüvészete és zenéje van, a hajlam és a rátermettség a müvészet terén elvitathatatlan lenne még akkor is, ha a fennmaradt emlékek nem ezt bizonyitanák. Logikai tévedés csupán a kegyetlenül megnyirbált emlékanyag hiányossága alapján az ellenkezőt állitani. A szinte ritmikus megismétlődésü nemzeti csapások voltak azok, amelyek időről időre letarolták itt mindazt, amit egy viszonylag békésebb kor ezen a téren nálunk alkotott. Az Árpádokkal hatalmas fejlődésnek indult középkori müvészeti kulturát a tatárpusztitás sodorja el. Az ujabb nekilendülés Mátyás udvarában csucsosodik ki és a többi európai államokat megelőzve Itália után itt emeli először trónra a humanisztikus müvészetet, hogy pár évtizednyi csillogás után a másfélszázados török megszállás kipusztitsa azt és megbénitsa továbbfejlődésének lehetőségét. A felszabadulás ára a politikai függetlenség feláldozása volt, amelyet megint csak sulyosan megsinylett a főmecénás udvart nélkülöző müvészet is. A kiegyezés hallatlan arányu fejlődés lehetőségét nyitja meg a müvészet előtt, de tudjuk, hogy annak utja ismét csak egy világháboruba és a trianoni békébe torkollik, amely müvészetünk legbecsesebb, legértékesebb lelőhelyeitől fosztott meg bennünket.

Részlet a pécsi dómból.

Ami e viszontagságos mult után müvészetünk emlékeiből fennmaradt, az igazán csak torzó és ugy hat, mint egy széttört klaszszikus szobor törmeléke, amelyet könnyes kegyelettel szedeget és illeszt össze az utókor. Az anyaggyüjtés és feldolgozás munkája nálunk a mult század 50-es éveiben indult meg, ma is tart és hosszu időbe fog még telni, amig az irott források tanuságával alátámasztott gyüjtőmunka megérik a szintézisre. Ma még ez a szintézis époly nehéz, mint — hogy a hasonlatnál maradjunk — egy antik szobor rekonstruálása hiányos töredékeiből. De ezek a töredékek máris bizonyitékai egy imponáló, mélyen a nemzetben gyökerező müvészeti kulturának, amelyet megismerni nemrég még csak egyesek élvezete volt, ma már hazafias kötelesség.

Valljuk be, a háboru előtti magyar társadalom általánosságban nem nagyon ismerte és bizony nem is nagyon érdeklődött a magyar müvészeti kultura emlékei iránt. Ma, mikor legnagyobb és legértékesebb részét ezeknek tőlünk elidegenitették, érezzük csak igazán a szörnyü veszteséget s hogy mit jelentett számunk-

Magyarság jubileumi evkönyv 1920-1930.

A bünbeesés. Dombormű a pécsi Dóm-muzeumból.

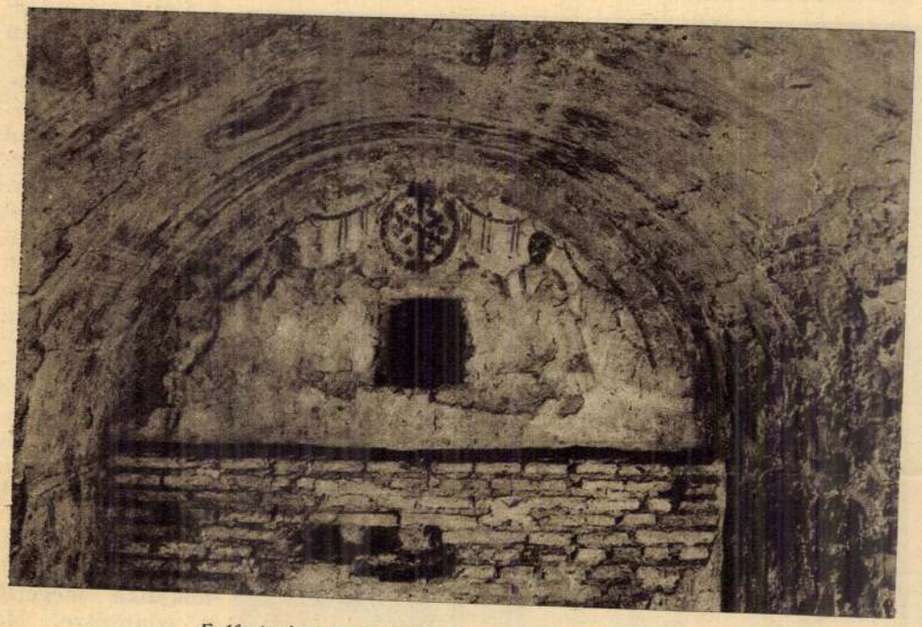

Falfestmények a pécsi őskeresztény sirkamra falán.

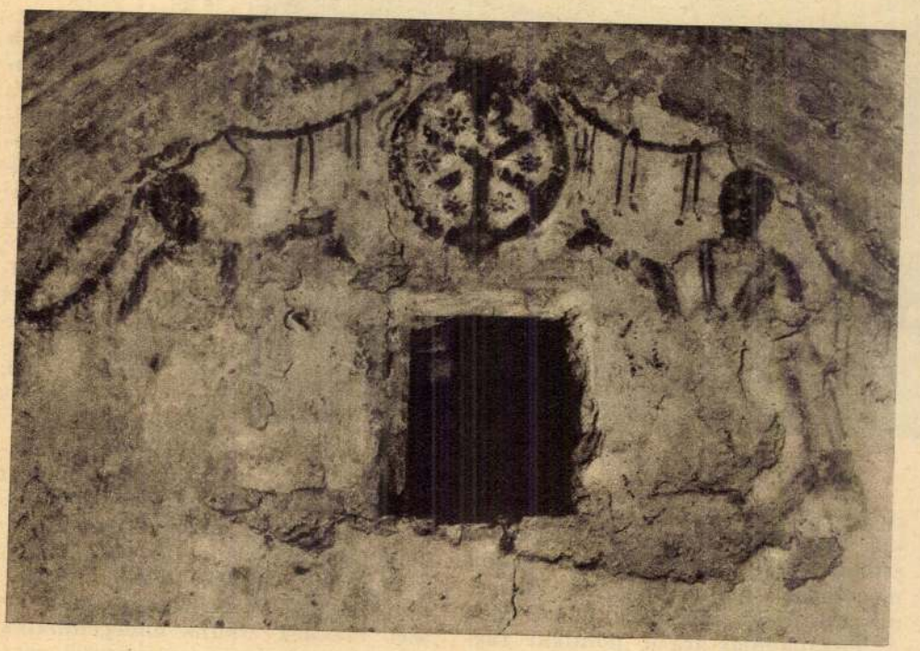

A pécsi őskeresztény sirkamra északi fala.

ra az elszakitott országrészek müvészete, amely földrajzi helyzeténél s a politikai történelem kedvezőbb kihatásainál fogva többet őrzött meg a multból, mint Csonka-Magyarország. És ha fájó szivvel a Felvidéket hivjuk vissza: a kassai magyar Szent Erzsébet-dóm pillérei, a csütörtökhelyi magyar Sainte Chapelle szinpompája, Eperjes pártás falai, Bártfa, Lőcse, Poprád faragott oltárai személyesitik meg azt számunkra. S ha Erdélybe vágyunk: Vajdahunyad komoly pompája, Gyulafehérvár tornyai, Kolozsvár reneszánsza, Brassó és Szeben polgári jóizlése az, amit délibábunk mutat. És nyugaton Fraknó vára, délen Zágráb szélesegyháza a szimbolum.

Ime, igy tette aktuálissá Trianon a müemlékismeretet! Valamikor kevesek passziója, uri kedvtelés volt. Ma: belső kényszer és kötelesség.

S ha mostani határaink nem is engedik, hogy közelebbről megismerhessük elvett mükincseinket, ne higyjük, hogy a határokon belül nem kinálkozik elég feladat e téren. Látni fogjuk, hogy Csonka-Magyarországot sem ismerjük eléggé. És e téren sokat tanulhatnánk a németektől, ahol a rajnavidéki kötelességének tartja megismerni a szász Svájcot, a délbajor a német partvidéket és viszont. Nálunk is szükség lenne ilyen belső forgalomra, amely nemzeti és kulturális szempontból mindenesetre fontosabb az idegenforgalomnál is.

Azok a városok és mükincsek, amelyeket itt most mint szemelvényeket bemutatunk, mind Csonka-Magyarország területén vannak. A szakirodalom már bőven foglalkozott velük s ha cikkünk cimében mégis „felfedezésről" beszélünk, ezzel nem azok ismeretlen voltára, hanem a nagyközönség igényeire akarunk utalni, amelynek számára valósággal ujra fel kell fedezni ezeket az igazán ritkabecsü helyeket és emlékeket. Célunk persze nem lehet a teljességre való törekvés, hanem csupán jellemző szemelvények bemutatása.

★

PÉCS, mint müemlékekben gazdag, régi város közismert. A rómaiak idejében már Sopianae név alatt fontos szerepet vitt kormányzósági székhely, amely a pannoniai kereszténységnek is egyik nevezetesebb gyülekezete lehetett. Püspökségét Szent István alapitotta 1000-ben. Nagy Lajos egyetemi várossá tette, ahol Mátyás király is sokszor megfordult. A török Mohács után leégeti, akiknek megszállása alól csak 1686-ban szabadul fel. Négy saroktornyos főtemploma az egyetlen ránkmaradt Árpádkori székesegyház, amelynek épitését már az első Árpádok alatt befejezték. Sorsa jellemző minden középkori székesegyházunkéra. 1064-ben leég, később

felépitik, átépitik, majd eredeti formájából kiforgatják. A mult század végén Dulánszky püspök román stilusban restauráltatja, amely munkába különösen Székely Bertalan és Lotz Károly freskómüvészete kapcsolódott bele emlitésre méltóbban az egykoru hazai müvészek közül. Várfalai, régi templomai, ujabban létesitett nagyértékü Dóm-Muzeuma fontos állomásai még a város látogatóinak. Müemlékei közül azonban kétségkivül az az ókeresztény sirkamra (cubiculum) a legérdekesebb ritkaság, amelyet a XVIII. század végén fedeztek fel. Ha tekintetbe vesszük, hogy az Olaszországtól északra fekvő országok közül Franciaországon kivül egyedül Pécsett találtak katakombafestészetet, ez a tény mint kuriózum is minden figyelmet megérdemel. A cubiculum a Kr. u. IV. századból való és falfestményeinek témaköre megegyezik az egykoru rómakörnyéki katakombák képes ábrázolásaival, a keresztény müvészetnek a bájos első gyermeki gügyögéseivel. Tartalmuk: a görög Krisztus-monogramm, Péter és Pál apostolok, Madonna a gyermekkel, a Királyok imádása, Noé a bárkában, a bünbeesés, a Jó pásztor és Jónás története a mély hit és a szimbolisztikus előadás hangján, virágfüzérek, pávák, galambok miliőjében. Ugy, amint egyszerü mestere a gazdagok faláról elleste s hitének megfelelően a profán formákat átalakitotta.

PANNONHALMA valóságos vár a Bakony egyik magaslatán, a magyar tudományosság Szent Istvántól alapitott fellegvára, a bencés szellem ősi fészke, gazdag mügyüjtemények őrzőhelye. A hagyomány szerint itt született Szent Márton, a későbbi tours-i püspök, akinek emlékezetére Nagy Károly itt kápolnát épittetett. A monostort ennek helyén állitólag már Szent István atyja, Géza vezér kezdte épittetni és Szent István látta el kiváltságlevéllel 1001-ben. A kolostor századokon át a magyar egyházi és világi tudomány, irodalom és müvészet egyik legfontosabb gócpontja lett, amelynek erkölcsi és anyagi támogatásáról királyaink is gondoskodtak. Első főapátja a koronahozó Asztrik püspök volt. Pannonhalma a müvészeti stilusoknak pompás emlékeivel dicsekedhetik, mert épitészetében és berendezésében a legkülönbözőbb müvészi kifejezőmódok keveredtek. Eredeti Árpádkori templomát 1001-ben szentelték fel Szent István jelenlétében, akinek trónját ma is kegyelettel őrzik az altemplomban.

Érdekesek a románkori székesegyház figurális oszlopfői és egyéb dombormüvei és a hires diszkapu (porta speciosa) 1225-ből. A reneszánsz nem sok nyomot hagyott a monostorban. Annál jelentősebbek a barokk emlékek, az ebédlő, a sekrestye és az empiretorony. A gótikus apáti siremlékeknél régebbi a magyar koronázási palástnak egy sokat vitatott bysussmásolata, amelyet Mária Terézia királynő ajándékozott a rendnek. Ezt a példányt egyesek a budavári palást előmintájának tartották, ujabban azonban inkább az a vélemény alakult ki, hogy későbbi másolata annak. Az eredeti palást 1031-ben készült, Szent Imre halálának évében és állitólag az ő emlékezetére, amit annak egy ifju szentet ábrázoló részletével próbálnak bizonyitani. Gyönyörü barokk interieur fogadja magába a gazdag könyvtárat, amely mellett a kincstár és különösen az egész sor elsőrendü nevet képviselő képtár igen jelentős.

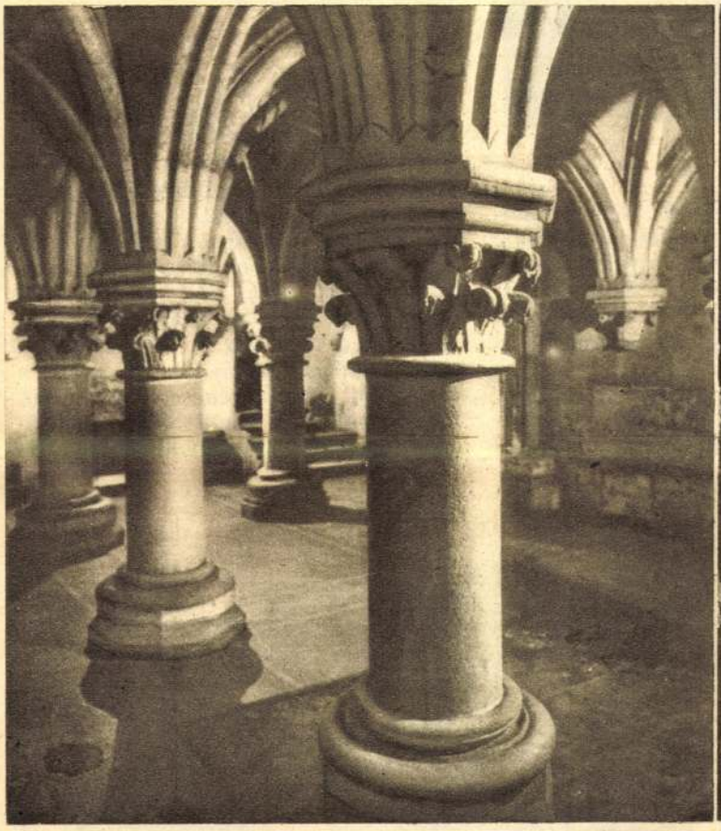

A pannonhalmi alsótemplom a XIII. századból.

Pompeo Batoni: Justitia et Pax. A pannonhalmi képtárból.

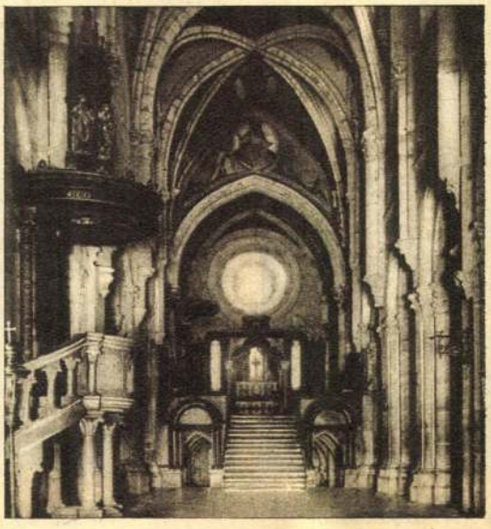

A pannonhalmi templom belseje.

A régi evangélikus temető sírkövei Sopronban.

SOPRON egyike legősibb kultu-rájú városainknak, amely régi latin müveltség nyomain épült. Alapitása a kelták idejébe megy vissza, akiknek emlékét a város határában feltárt erődítések és urnasirok tartották fenn. Sopron szellemiségében csakugy, mint müvészetében, a magyar hazát német nyelven is szerető és szolgáló gondolat jut kifejezésre. Sopron saját erejéből lelkes mübarát polgárainak áldozatkészségéből lett a magyar nyugat zenei és müvészeti gócpontja. S ezért müvészetének emlékei közül talán nem is annyira középületei a jellemzők és érdekesek, mint inkább patinás utcasorai, bájos kis barokk lakóházai, szebbnél szebb kapukiképzései, vasalásai és müvészi ajtókopogtatói. Rendkivül érdekesek ezeken kivül megszünt régi evangélikus temetőjének barokk-, rokokó- és empirestilusu és egészen eredeti felépitésü siremlékei, melyek most a gazdag Városi Muzeum udvarán láthatók. Sopron egyházi rendeltetésü müemlékei sorában számos gotikus templomot találunk, köztük a XIII. századi Szent Mihály és a XIV. századi egykor ferences, ma bencés, egyénien érdekes, háromhajós csarnoktemplomot. A Szent György székesegyház a XVI. században épült, stukkódiszitményei hiresek. Sopron városképét ezeken kivül az ősi tornyu városháza, a bécsi Graben-en álló mellé állitható Szentháromság szobra és utmenti feszületei teszik jellegzetessé.

★

ESZTERGOM Szent István születési helye, királyi, majd érseki székhely, sokat szenvedett vár, majd a magyar katolicizmus székhelye. Hegyenvölgyön épült, festői fekvésü, történelmi hangulatu, müvészetben gazdag város a Duna kanyarulatánál. Fejlődését müvészbarát nagynevü érsekurai biztositották, akik alatt a török hódoltság koráig élte virágkorát. Esztergom a müvészeti stilusfejlődés minden fázisáról tájékoztat, noha a történelmi balszerencse ugyancsak meglátogatta és megtizedelte mükincseit, melyek megfogyatkozott álla-

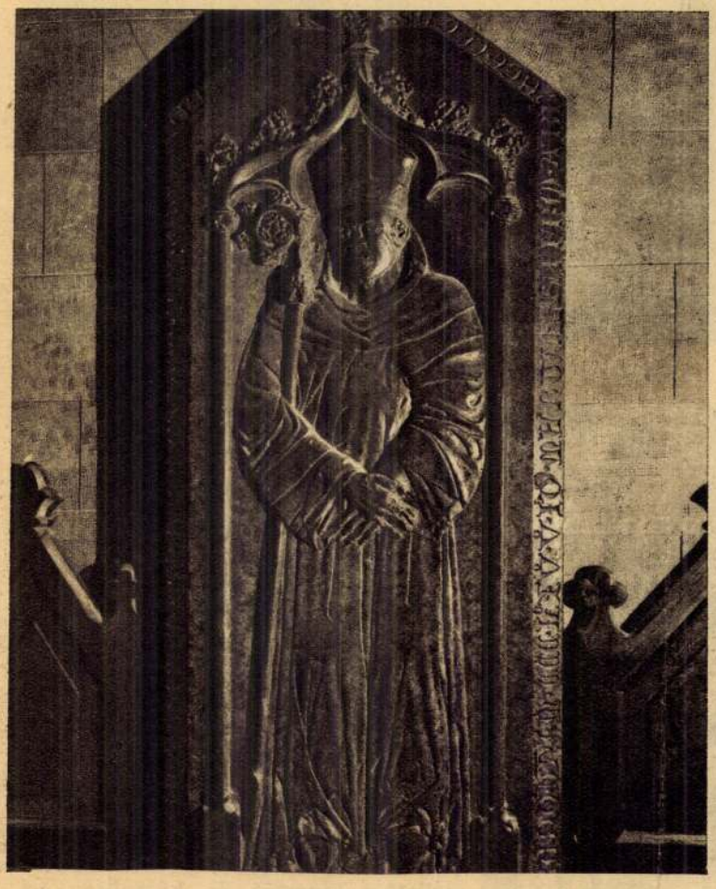

Szigfrid apát siremléke Pannonhalmán, a XIV. századból.

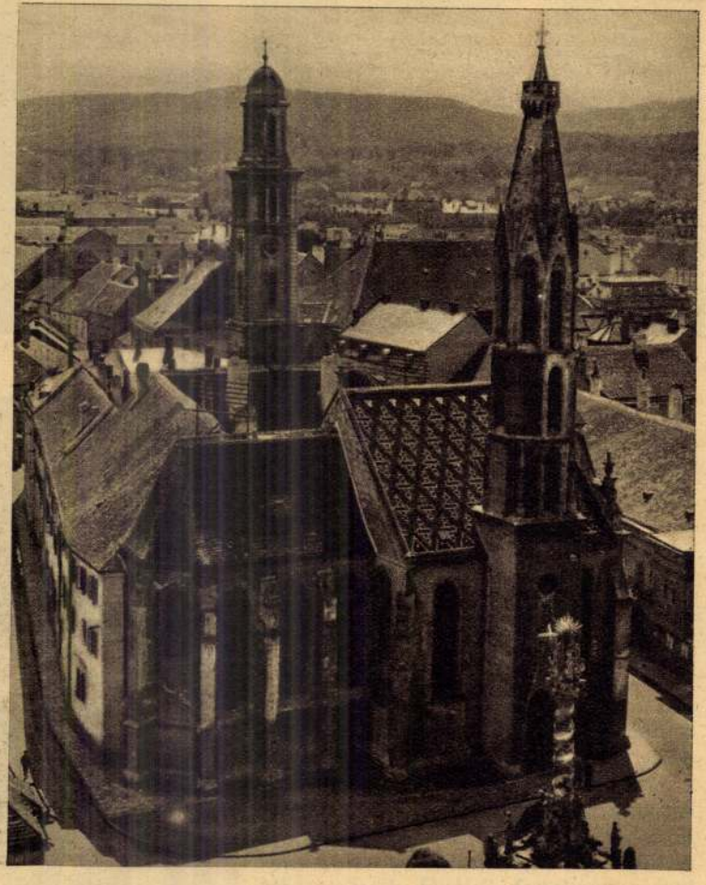

A soproni bencés-templom és székház.

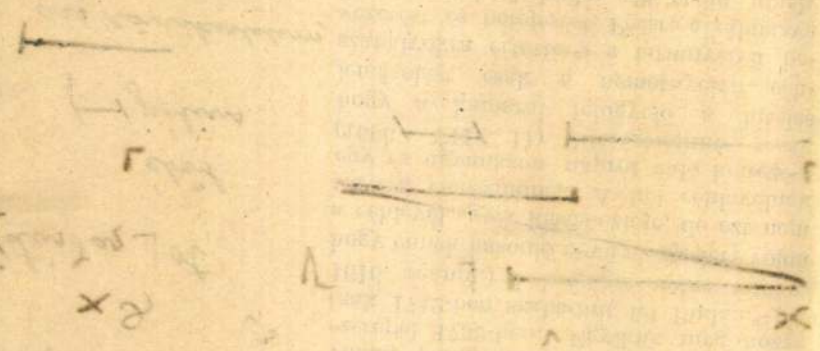

PÉCS

Pécsett már 1495-ben II. Ulászló király számára dolgozott egy ötvös[1] s így feltehetjük, hogy e város már a török uralom előtt virágzó ötvösség színhelye volt.

FÜNFKIRCHEN

Ein Goldschmied arbeitete schon im J. 1495 für den König Wladislaus II in Fünfkirchen.[1] Wahrscheinlich blühte also hier die Goldschmiedekunst schon vor der Türkenherrschaft.

A török uralom megszünte után 1724-ben alakult meg az ötvöscéh, átvéve a budai céhnek 1696-ban kelt szabályait.

A céhlevél az Országos Levéltárban van, a Nemzeti Múzeumból átvett céhiratok között. Ezt a díszesen kiállított, függőpecsétes, hártyára írt levelet Georgius Christ. Zenegg de et in Scharffenstein, magy. kir. kamarai tanácsos, az egész budai kerület kamarai felügyelője 1724 szeptember 6-án adta ki a pécsieknek, és pedig mint egy I. Lipót király által három pécsi ötvös kérelmére 1696-ban kiállított szabadalomlevél másolatát. Szakirodalmunk 1696-ból valónak vesz[2]. Alapos okaim vannak arra, hogy ezt a céhlevelet csak a budaiak 1696-i céhlevele átírásának tekintsem, amely a pécsiek részére 1724-ben készült. Ha lett volna 1696-ból való eredeti céhlevelük, aligha kellett vona 28 év után újra kiállíttatni azt, még hozzá ilyen díszes alakban, függő pecséttel, amelyben a budai céh 1697-ben készült pecsétje látható. Az sem valószínű, hogy a szabadalmakat állítólag 1696-ban szerzett ötvösök valamennyien 36 éven felüli ideig működtek volna, pedig mindháromnak neve újra szerepel 1732-ben.[3] Egyikük még hozzá csak 1712-ben szabadult fel Budán.[4] (S. Nr. 1616. számú.) ~~Lehetséges volna ugyan~~, hogy ennek hasonló nevű elődje lett volna a céhlevél egyik kieszközlője, de ezt nem ~~tartom valószínűnek~~. A két céhlevélnek egy és ugyanazon napról való keltezést (1696 VII 11) ~~kétségtelenné teszi~~, hogy a kamarai felügyelő a hiteles lemásolást csak a németnyelvű céhszabályokra értette s a latinnyelvű bevezetést és befejezést Pécsre alkalmazva iratta hozzá. A budai céh pedig, amely mintegy anyacéhe volt a török uralom alól felszabadult terület újjáalakuló ötvöscéhei, a nagyobb hitel és tekintély kedvéért a saját pecsétjét függesztette a pécsieknek bőrbe kötött, nyilvánvalóan első szabadalomlevelére.

Nach der Vertreibung der Türken wurde in 1724 die Goldschmiedezunft gebildet, wobei die Artikel der Ofner v. 1696 übernommen wurden.

Der Zunftbrief wird im Staatsarchiv zu Bp. aufbewahrt. Diese, auf Pergament ausgestellte, mit einem Hängesiegel versehene Urkunde wurde von Georg Christ. Zenegg de et in Scharffenstein, Consiliarus der kön. ung. Kammer und Kameralinspektor des Ofner Bezirkes, 6. IX. 1724 für die Fünfkirchner Goldschmiede ausgestellt und zwar als Kopie des Privilegs, das König Leopold I. in 1696 für sie gegeben hat. In der Literatur wird diese Urkunde auf 1696 gesetzt.[2] Triftige Gründe bewegen mich zur Annahme, daß dieser Zunftbrief nur eine, in 1724 entstandene Abschrift der Ofner Artikel v. 1696 sei. Es ist schwer zu glauben, daß im Falle, wenn der Zunftbrief in 1696 für die Fünfkirchner ausgestellt worden wäre, sie schon in 1724 eine Kopie, noch dazu in so prächtiger Form, benötigt hätten. Auch das ist unwahrscheinlich, daß die Goldschmiede, die die Artikel in 1696 angeblich erwirkt haben, alle drei über 36 Jahre tätig gewesen wären, und doch werden alle in 1732 wieder erwähnt.[3] Von einem wissen wir außerdem, daß er in der Ofner Zunft in 1712 freigesprochen wurde.[4] (S. Nr. 1616). ~~Es könnte zwar sein~~, daß ein Gleichnamiger in 1696 tätig gewesen wäre, doch auch das ist ~~unwahrscheinlich~~. Aus dem Übereinstimmen des Datums (11, VII, 1696) an beiden Urkunden schliesse ich ~~folgendes~~: G. Zenegg bezog das Kopieren nur auf die deutschen Artikel selbst und hat erlaubt, daß die lateinische Einleitung und der Schluß für die Fünfkirchner adaptiert werde. Die Ofner Zunft aber, die die Mutterzunft aller auf dem gewesenen türkischen Gebiet neu entstandenen Zünfte war, hat der größeren Glaubwürdigkit wegen diesen, offenbar ersten Zunftbrief der Fünfkirchner, mit ihrem Siegel versehen.

Pécsi ötvös cék

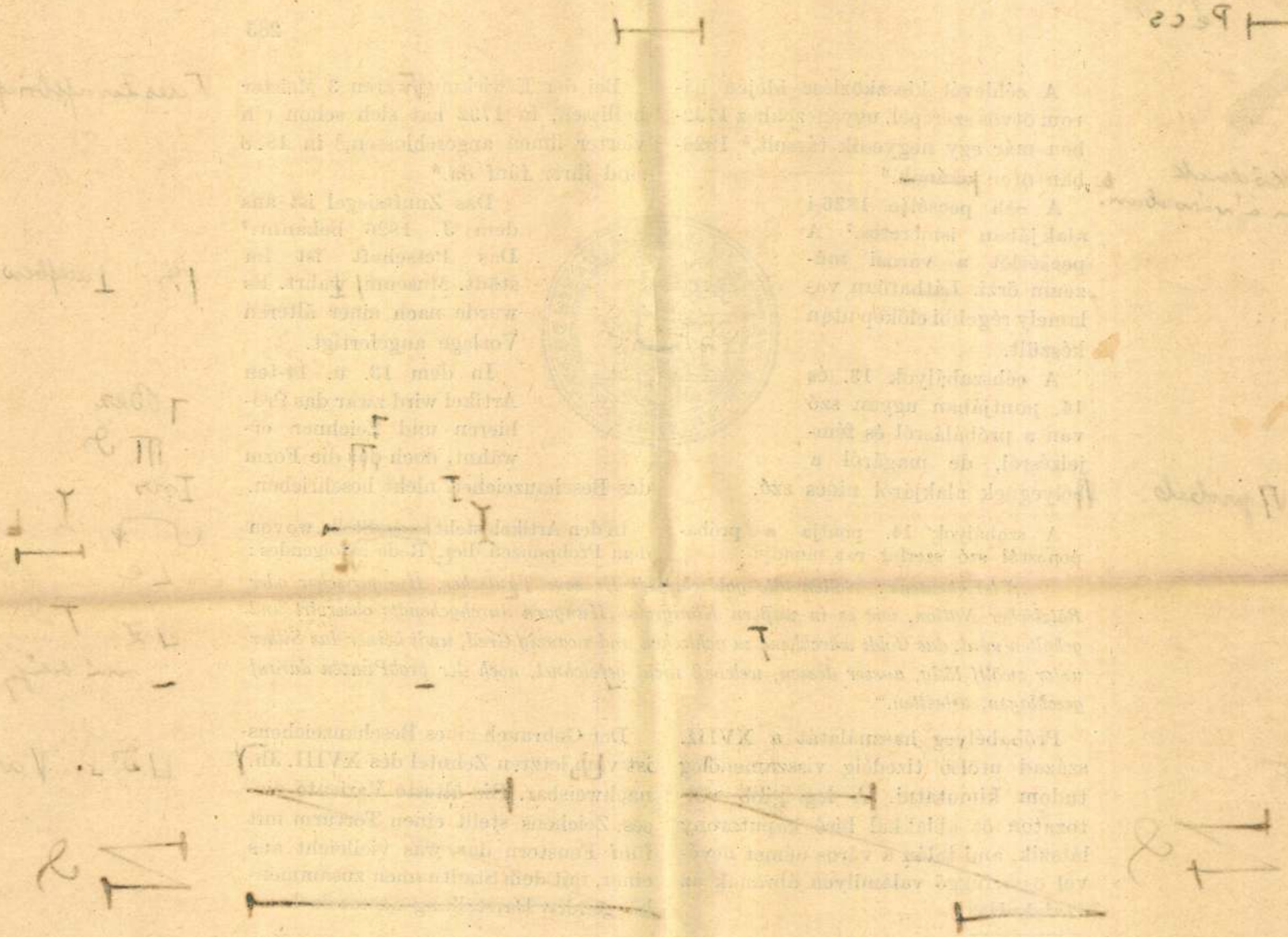

A céhlevél kieszközlése idején három ötvös szerepel, ugyanezekhez 1732-ben már egy negyedik társult,[5] 1828-ban öten voltak.[6]

A céh pecsétje 1826-i alakjában ismeretes.[7] A pecsétlőt a városi múzeum őrzi. Láthatóan valamely régebbi előkép után készült.

A céhszabályok 13. és 14. pontjában ugyan szó van a próbálásról és fémjelzésről, de magáról a pályegnek alakjáról nincs szó.

A szabályok 14. pontja a próbaponczról szó szerint ezt mondja:

„Vierzehentens: Sollen alle goldschmiedt Er seye Teutscher, Hungarischer oder Rätzischer Nation, wie es in unßern Königreich Hungarn durchgehendts observirt und gehalten wird, das Goldt würckhen zu achtzehen und zwanzig Grad, undt keiner das Silber unter zwölff lötig, ausser dessen, welcheß nicht gefeichnet, noch der probPunzen darauf geschlagen, arbeitten."

Próbabélyeg használatát a XVIII. század utolsó tizedéig visszamenőleg tudom kimutatni. A legrégibb változaton öt ablakkal bíró kaputorony látszik, ami talán a város német nevével összefüggő valamilyen ábrának az átalakulása.

Bei der Erwirkung waren 3 Meister beflissen, in 1732 hat sich schon ein vierter ihnen angeschlossen,[5] in 1828 sind ihrer fünf da.[6]

Das Zunftsiegel ist aus dem J. 1826 bekannt.[7] Das Petschaft ist im städt. Museum verwahrt. Es wurde nach einer älteren Vorlage angefertigt.

In dem 13. u. 14-ten Artikel wird zwar das Probieren und Zeichnen erwähnt, doch das die Form des Beschauzeichens nicht beschrieben.

In den Artikeln steht an der Stelle, wo von dem Probpunzen die Rede ist, folgendes:

Der Gebrauch eines Beschauzeichens ist vom letzten Zehntel des XVIII. Jh. nachweisbar. Die älteste Variante dieses Zeichens stellt einen Torturm mit fünf Fenstern dar, was vielleicht aus einer, mit dem Stadtnamen zusammenhängenden Darstellung zustande kam.

[1] Századok, 1874, 423 (Hatos J.). — [2] Századok 1877, 808 (Rómer F.). Arch. Ért. 1884, 344 (Ballagi A.) Szádeczky Lajos: Iparfejlődés . . ., II. 294. — [3] Arch. Értesítő 1904, 385 (Illésy J.). — [4] Mihalik Sándor dr. szíves közlése „Budai ötvösök" címen készülő munkájából. — *Gefl. Mitteilung Dr. A. v. Mihalik aus seinem in Vorbereitung sich befindlichem Werke über die Ofner Goldschmiede.* — [5] Vide nr. 3 — [6] Kapossy János: M. orsz. ötvösök . . ., Bp. 1934. — [7] Múz. és Könyvt. Értesítő 1912, 288 (Kőszeghy E.). — [8] Vide nr.[3]

F. sz. *Lf. Nr.*	Próba *Beschau*	Kor *Zeit*	F. sz. *Lf. Nr.*	Próba *Beschau*	Kor *Zeit*	F. sz. *Lf. Nr.*	Próba *Beschau*	Kor *Zeit*
1610		1793	1612		Ca 1810	1614		Ca 1810
1611		Ca 1800	1613		Ca 1820	1615		Ca 1840

Pécs

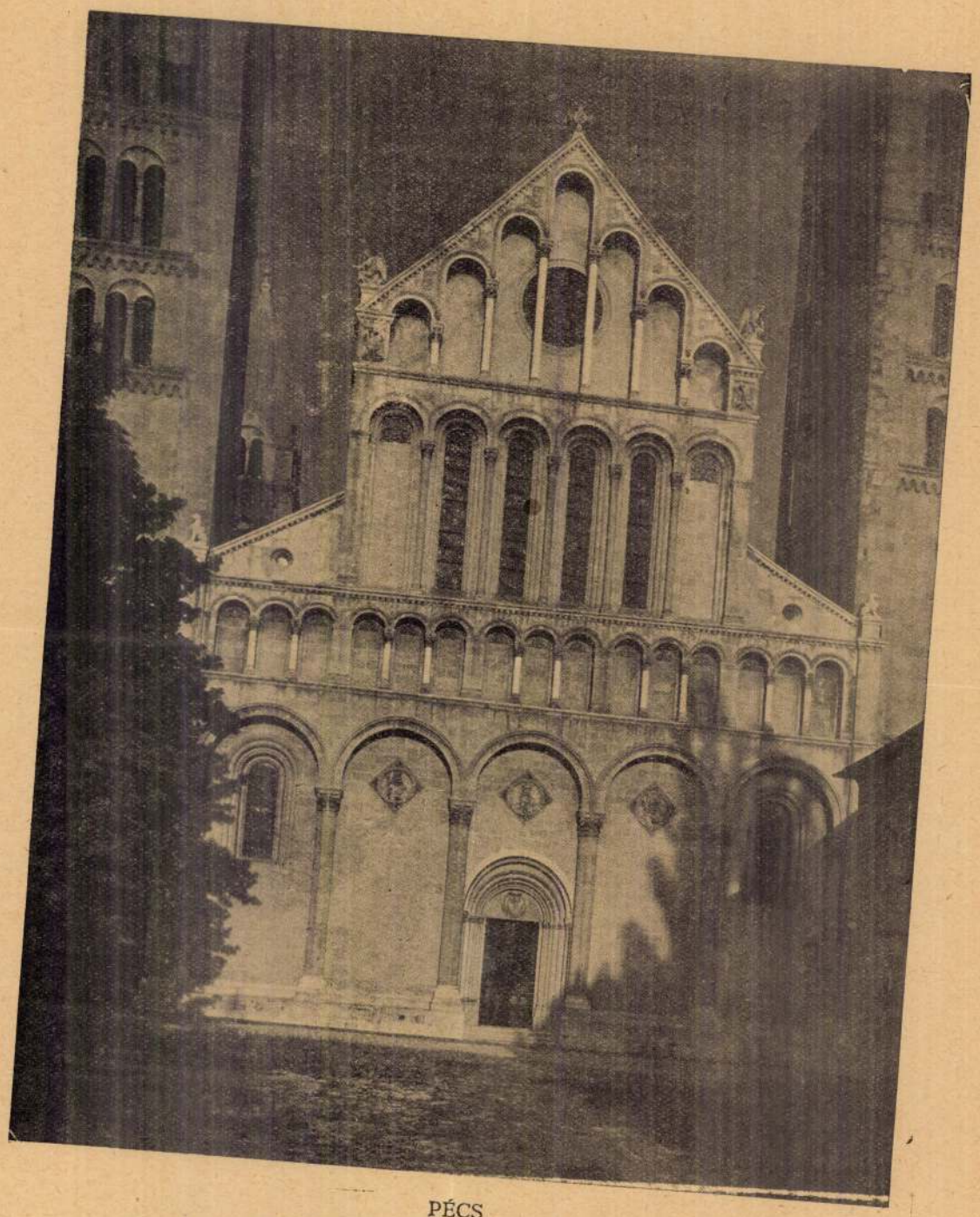

PÉCS

A SZÉKESEGYHÁZ NYUGATI HOMLOKZATA

Gerevich: M. romankor cml.

Pécs

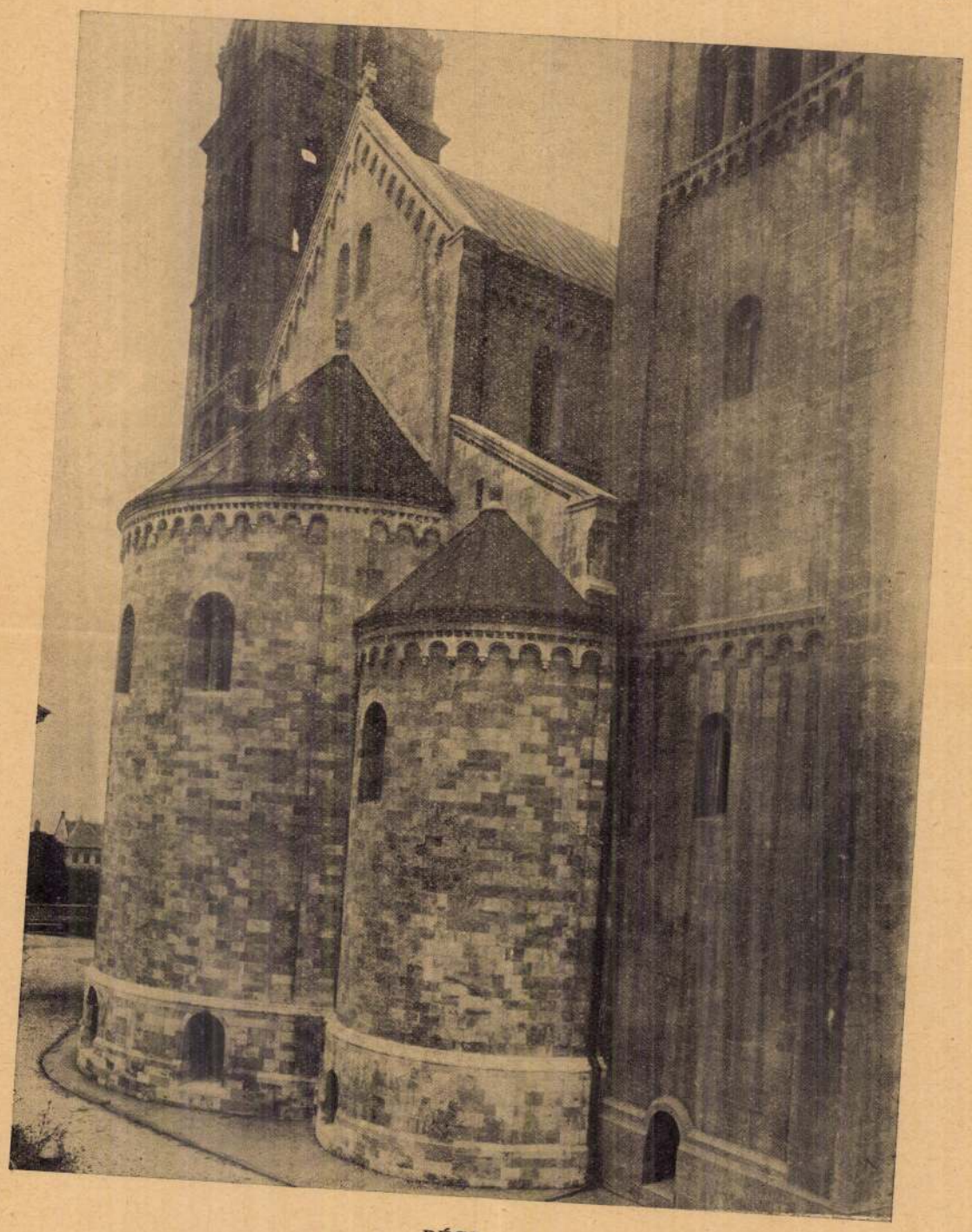

PÉCS

A SZÉKESEGYHÁZ KELETRŐL

Gerevich: M. románkor. I.

Pécs

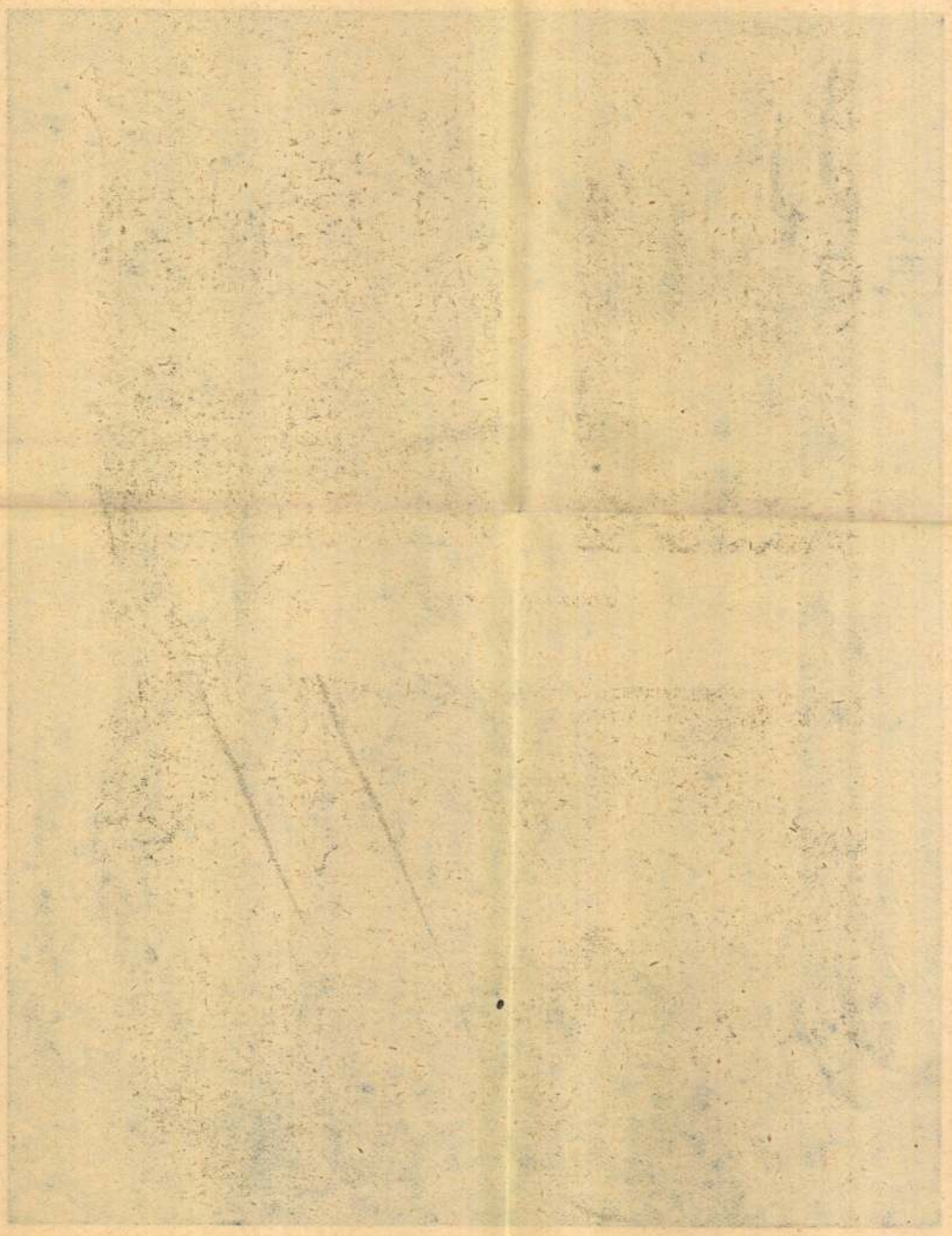

PÉCS

A SZÉKESEGYHÁZ BELSEJE

Gerevich: M. romankori eml.

Pécs

PÉCS

AL TEMPLOM. XI. SZÁZAD

Pécs

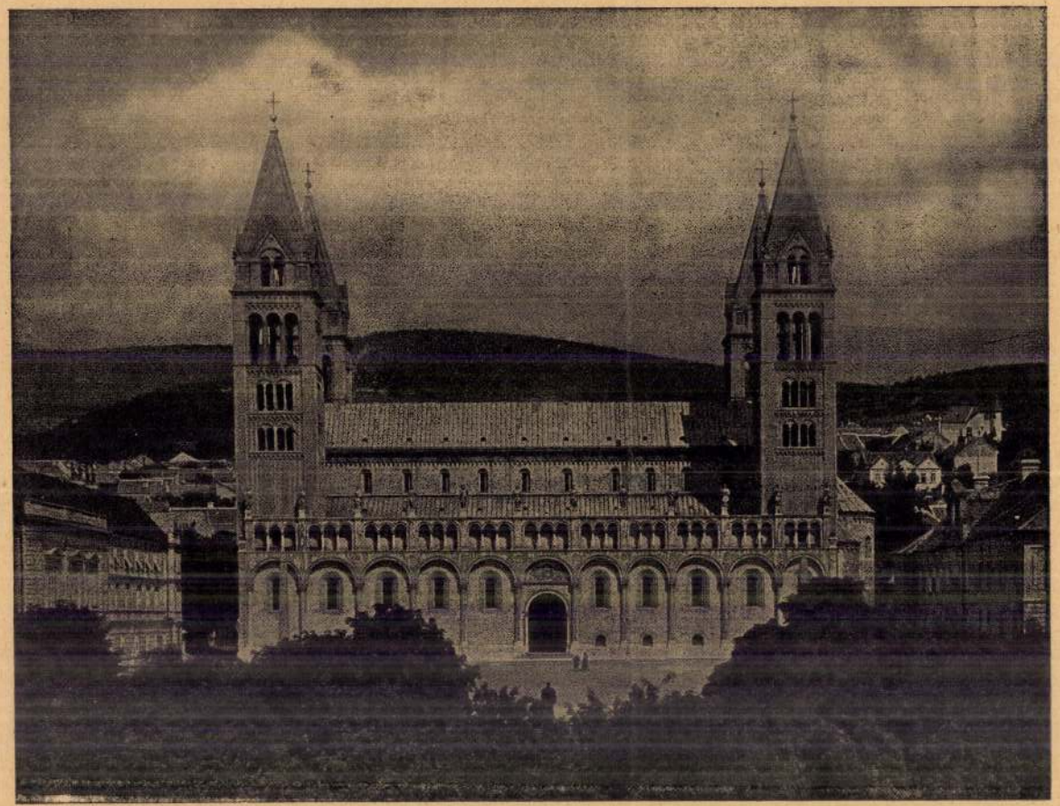

PÉCS

A SZÉKESEGYHÁZ DÉLRŐL. XI.—XII. ÉS XIX. SZÁZAD.

IV

Gerevich: M. romanikor cent.

latinból, zsidóból, rokonnyelvekből, ide tesz egy hangot, oda tesz egy hangot, majd a szavak elejét csonkítja, majd a végét, s az értelem is majd így módosul, majd amúgy a szerint, hogy elveszünk egy hangot, vagy hozzátoldunk a szóhoz, magas vagy mély, kemény vagy lágy hangokkal bűvészkedünk, — hogy az olvasó szinte észrevétlenül beleringatózik, belekábul ebbe a tudóskodó műveletbe s önkéntelenül bólogat hozzá. De egyszercsak túlságosan játék lesz a játék s az ember szemdörzsölve riad rá a valóságra, ha pl. ilyesmit olvas: „*ad* rendes katonát, *had* nem rendest jelent eredetileg. Ha *h* vagy *v* hang kerül az *ad* elé, az *nem rendes embert* vagy éppen *állatot, nem szelíd állatot* jelent. *Hadonászik* annyit jelent, hogy *nem rendesen vív*, hanem *tanulatlanul, összevissza vagdalkozik*. A *hadonász*-szó a *hadona*-szóból képződött, annak meg az *adona* az eredeti alakja. Ebből az *adona*-szóból származott a zsidó *Adonai*-név is, az Isten *seregekura* jelzője." (24. l.) Vagy amikor az író azt állítja, hogy a magyar szavaknak is van nemük s ennek a bizonyítására megállapítja, hogy a *ját∽ján* szóváltozatban a *t* és az *n*, az *apa∽anya* szópárban a *p* és *ny* hang fejezi ki a hím-, illetve a nőneműséget, mint kemény, illetve lágy hangok. (34. l.) Ezek után már meg sem lepnek az ilyen megállapítások, hogy a *halál*-szó a *hal-áll* (= a halnak az álla) szóból ered (141—155. l.); *Balaton: bala isten = rossz isten* (130—134. l.), vagy amikor levezeti, hogy „*un, unatkozik* szavunk *un* töve a latin egyet jelentő *unus*-szó *un* tövével azonos, melynek képzett *ullus* alakja azonosképzésű a mi *üllő, olló, öllő, ellő* szavunkkal". (21. l.)

Erdélyi, amint maga mondja, a fogalomalkotás útjait és szabályait keresi s a nyelvtudományt olyan *megbízható* tudománnyá szeretné tenni, aminő a vegytan. Az a módszer azonban, amelyet ajánl, éppen nem a vegytan szigorúan tárgyilagos s a valóság tényeinek a megfigyeléséből táplálkozó eljárás, hanem „a módszer" egyszerű: a legmerészebb képzelet és a legszigorúbb következetesség. (158. l.) Ő főleg az elsőt használja s bizonyára ennek a következménye sok meglepő és meghökkentő „felfedezése". Erdélyi kutató módszerét és felfedezéseit a nyelvtudomány szakemberei aligha fogják követni és elfogadni, a nagyközönség és a fiatalság — akikben ő bizakodik — nem igen szokott nyelvészeti műveket olvasni. Van a könyvben néhány finom költői meglátás és sok érdekes és értékes nyelvi nyersanyag. Úgy gondoljuk, hogy ebből a nyelvészeti kirándulásból több haszna lesz Erdélyinek, a költőnek s általában a magyar irodalmi nyelvnek, mint a szaktudománynak. Bár ő azt mondja, hogy nyelvészeti munkásságát többre becsüli egyéni költészeténél (12. l.), mi sokkal jobb véleménnyel vagyunk az ő költői értékességéről s becsüljük annyira, hogy nem fogjuk saját ítélete szerint értékelni. *(Semetkay József.)*

Gosztonyi Gyula: *A pécsi Szent Péter székesegyház eredete.* (Pécs.)

A szerző: a pécsi műemlékek szerencsés kezű kutatója, aki módszeres munkával az utóbbi években két nagyfontosságú ókeresztény emléket tárt fel a pécsi székesegyház előtti téren.

A téma: az Árpád-kori magyar építőművészet legizgalmasabb, mindmáig legtöbbet vitatott kérdése. Henszlmann híres elméletének kiinduló pontja és legfőbb bizonyítéka.

A könyv két különálló részre oszlik. Az elsőben az ásatások, a jelenlegi helyzet és az egykorú felvételi rajzok alapján álló szellemes elméletét fejti ki a szerző, mely szerint a pécsi székesegyház legelső alakjában, mint ókeresztény bazilika már a negyedik században fennállott, a frank uralom idején átépült és ebben a formájában alapjául szolgált a Szent Istvántól alapított pécsi püspökség első székesegyházának. A könyv második része, mely egyben a tekintélyesebb is, „Részletkutatások és eredmények" szerény címet viseli és a pécsi műemlékekkel foglalkozóknak kitűnő útmutatást nyujt az eddigi leletanyagban, irodalomban stb. Ismerteti Pécs kialakulásának történeti kereteit, a leletanyag pontos, szinte statisztikai feldolgozása alapján a város római kori helyrajzát és történetét, továbbá a város kialakulását Szent István korától egészen a török hódoltságig, végül Pécs fejlődését a török hódoltság alatt.

Gosztonyi több évi fáradságot nem ismerő munkásságának gyümölcse ez a könyv, a szerző legszebb elismerést azzal nyeri majd el, ha az ott felvetett problémák végleges megoldására ásatások indulhatnak meg, feltárható lesz a Székesegyház-tér ókeresztény emlékekkel megszentelt talaja, valamint elképzelése szerint felállítható lenne a magyar románkori művészet legértékesebb szobrászati anyaga, mely most a Dóm-múzeumban van összezsúfolva. Ismerve a szerző rendkívüli agilitását, minden reményünk megvan arra, hogy a közeljövőben a pécsi ókeresztény sírmező rendezését és ezzel kapcsolatban a románkori szobrászati anyag méltó felállítását bemutató könyvét ismertethetjük.
(Dercsényi Dezső.)

Diárium 1940. 6. szám -

Harsányi László: *Az akarat nevelése a cserkészetben.* (A Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem Pedagógiai Szemináriuma és Pszichológiai Intézete.)

Harsányi disszertációja tulajdonképen a cserkészet jellemnevelő hatásáról és valóban áldásos munkásságáról írt és helyenként egész lendületes stílusú munka. Első részében az akarat nevelésének elvi kérdéseivel foglalkozik a szerző; az idevágó alapvető irodalmat jól ismeri és a probléma fölött biztosan uralkodik, azonban hiányossága, hogy sem a legújabb akaratlélektani vizsgálatokba nem merült el kellőképen, sem pedig az akarat nevelésére vonatkozó mai irodalmat nem idézi. A tanulmány második része a cserkészet munkáját ismerteti az akarat és a jellem nevelése terén. Emelkedett, lelkes hangja, valamint a szerzőnek mindúntalan előtűnő őszinte — nem csupán frázisokban feloldódó — és szilárd alapokon álló erkölcsi világnézete teszik rokonszenvessé munkáját, mint a magyar cserkészet egy valóban önzetlen és lelkes katonájának parainezisét. *(Faragó László.)*

Halácsy Dezső: *A magyar városokért.* (A szerző kiadása.)

A könyv címében benne van a cél és a célban a méltatás. Várospolitikai tanulmányok, melyek nemcsak tényeket állapítanak és helyzeteket világítanak meg, hanem ötleteket is adnak a célravezető megoldások felé. A szerző elsősorban gyakorlati kérdések iránt érdeklődik, érdeme, hogy sosem marad a kérdésnél, mindíg megkeresi a helyes választ is. Kétségtelenül értékes, használható gondolatokat ébreszt, kár volna, ha csak azok figyelnének rá, akik hivatalból illetékesek; jó volna, ha minden városi ember annak érezné magát. *(Fáth Imre.)*

Kárász József: *Tanya.* (Stádium.)

Irodalmunk ma új népiesség útjait járja. Csakhogy míg az irodalomtörténeti népiesség a nép lelkét mint az egyetemes magyarság lelkét önmagában és önmagáért szerette és fejezte ki, a mai népiességet a nép sorskérdésein keresztül érdekli s egyetemes nemzeti problémákba tördeli bele a népi lelket. Valójában ennek a népi irodalomnak első jelentkezéseit nem is az úgynevezett „szépirodalomban" kell keresnünk, hanem afféle tájrajzokban, egyes vidékekről szóló monográfiákban, mint aminő a Tardi helyzet, a Viharsarok vagy a Puszták népe volt. Regényirodalmunkba áramlatszerűen csak a legújabb időkben csapott át ez a jelenség, s mivel nem régi regényíróink tértek ebbe az irányba, hanem merőben új emberek foglalkoznak vele, úgy kell tekintenünk, hogy az az előbb említett népies irány közvetlen folytatása s az új regény az új korszak jellegzetes műfaja lesz: népies irányregény.

Kárász József is ezek közül az új írók közül való. Ő maga is az Alföld fia s mindjárt első művében visszahajlik a föld felé: úgy látszik tehát, rendeltetése útját követi. Kétségtelen, hogy nem közönséges művészi erőre vall már ez az első regénye is. A szegedvidéki tanyák életébe vezet, arra a vidékre, ahol talán legerősebben perzsel a magyar nap, s a tanyai parasztság életében legsűrűbben préselődnek össze azok a szociális és nemzeti kérdések, melyek a magyar parasztság életét meghatározzák s melyek ugyanekkor az egyetemes magyarság létének is alapproblémái. Az író klasszikus egyszerűséggel és tömörséggel egyetlen napra sűríti össze az eseményeket: Imre, az öregbéres hajnali kettőkor ébred fel s még ott érzi csontjaiban az előző nap keserves fáradtságát, s késő este ugyanazzal a megszokott zsibbadással szunnyad el a holnapi munka számára. De közben megláttuk a nincselen zsellérember egész gyökértelenségét, mely nem engedi meg neki, hogy a betévő falaton túl a családalapításra is gondoljon, a módos tanyás kétségbeesését, hogy nem lesz búza s nem tudja fizetni az adósságait, az egymást felváltó két gazdanemzedék ellentétét s azokat a veszedelmeket, melyeket az új, gyökértelen életformák után való vágyakozás jelent a fiatalabb generáció számára. Egy sárbaragadt autó kiemelése, a városi urak tanyai látogatása drámai erővel világítja meg annak a szakadéknak a

TÉRKÉPEK

irodák, turisták, autósok, szervezési és propaganda célra is

KÓKAI LAJOS

ÁRJEGYZÉK INGYEN!

Budapest IV., Kammermayer Károly-u. 3.

Telefon: 189—444, 189—464.

A M. Kir. Honv. Térképészeti Int. főbizományosa.

nom; majd rábeszélem. De nem profanáczió-e ez? Élő nő arczát festeni le egy szent nő helyett!

— Az maga is élő nő volt egykor — kiált föl akaratlan lelkesedéssel az őrnagy — s a maga idejében szebb, vagy szendébb alig lehetett!

— Igaz, igaz! erősitik mindnyájan.

— És tudjátok, urak, minő furcsaság van még a dologban? hogy a mi mintánkat is épen Máriának hivják.

— Az igaz — mondják mindnyájan nevetve.

*

A festő, bár csak vidéki hirrel biró, ezuttal remekelt; talán tárgya lelkesitette: a szép Mária, kinek külsője ép ugy, mint belső tulajdonai oly érdemesek voltak a lelkesedésre.

Soha nagyobb buzgósággal nem tette le zászlóalj esküjét lobogójára; s meg kell adni, hogy azt mindvégig meg is tartotta.

Még egy pár hétig maradt a zászlóalj gyakorló helyén s ez alatt lassankint a tiszti állomások is betöltettek. Azt a szőke főhadnagyot, ki a hadi tanácsban oly lelkesülten szólalt föl a mintául választott mellett, századossá léptették elő.

A kilenczfejü sárkány azonban megmozdult az ország határain és belsejében s a zászlóalj egyszerre parancsot kapott az alföldre indulásra.

Az elindulás előtti napon G. őrnagy diszben állitott be Sz... százados elé.

— Százados ur — mond hivatalos hangon — jelentem, hogy igen komoly mondani valóm van.

— Beszéljen őrnagy ur — mond Sz... százados meglepetve.

— Jelentem alásan százados ur, azért jöttem, hogy Mária kisasszony kezét ünnepélyesen megkérjem.

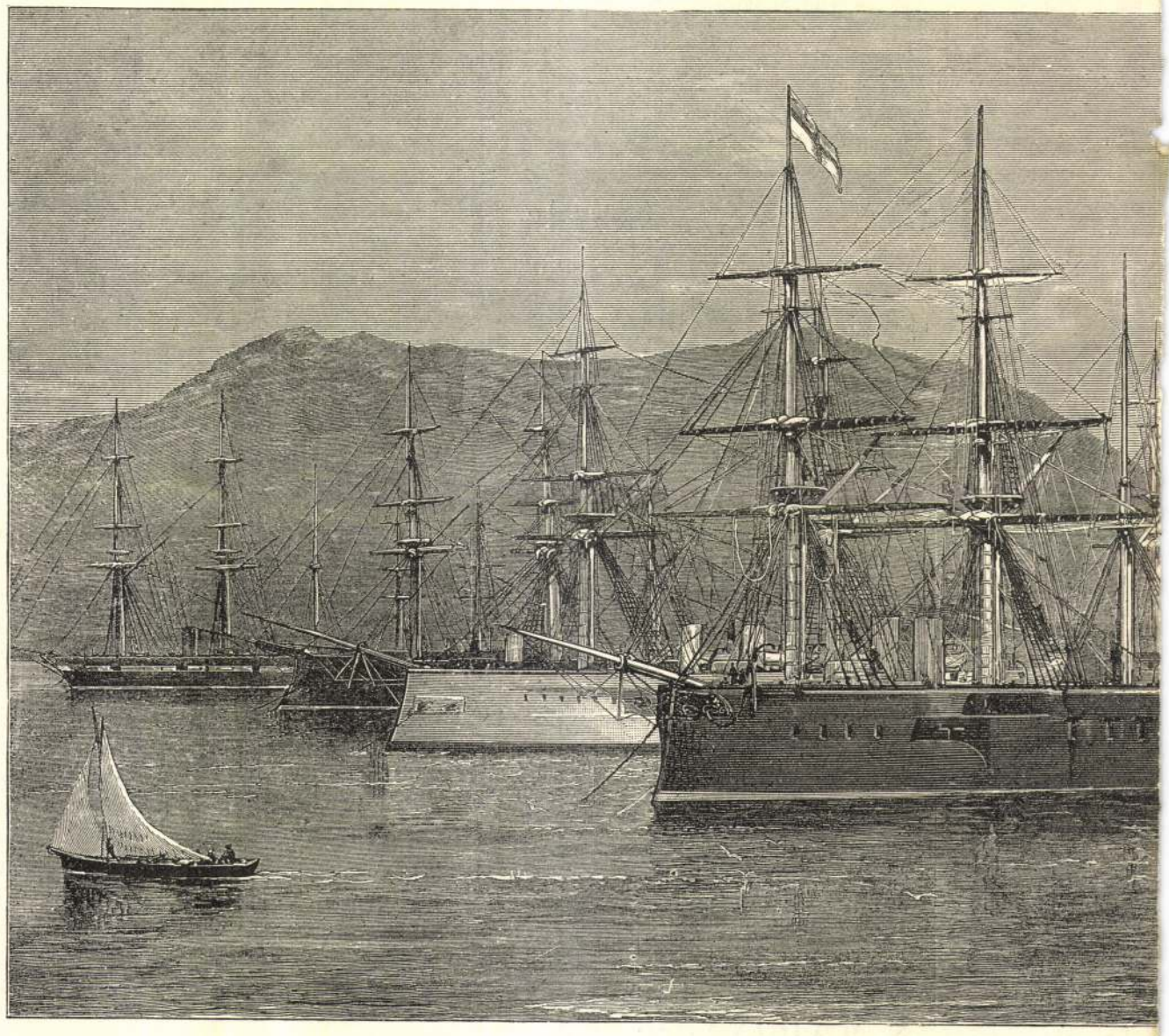

«SVETLAND» (OROSZORSZÁG). «SUFFREN» (FRANCZIAORSZÁG). «TÉMÉRAIRE» (ANGLIA). «ALEXANDRA» (ANGLIA) admirális hajó.

AZ EURÓPAI HATALMAK

SZÉKESEGYHÁZ PÉCSETT.

Ezt a cziprust keresik fel
Jó vitézek sebeikkel,
Letépnek egy kis levelet,
Melytől a seb gyógyul, heged.
Itt e fehér szőllő körül
Számos beteg letelepül;
Esznek fehér gyümölcsébül
S bajából a beteg épül.

Albánból. *Erődi Béla.*

Idegen vagyok...

Idegen vagyok itt, afféle jövevény,
Hogy vetődtem ide? az ég tudja, nem én.
Nem itt rengett bölcsőm fája,
Más vidéknek róna tája
Vall övének engem.

Akár el is menjek; könnyü volna menni,
Még hátra se néznék, utánam se senki.
Csak az a sír le ne kötne,
Melynek hideg, sötét gödre
Éltem kincsét rejti.

Nem megyek már innét, itt maradok már most;
Lakosoddá fogadj, te idegen város!
Száll a levél, kit szél ragad,
Vágyam is szállt, de fennakadt
Egy kicsiny sir halmán.

Lelkem olyan, mint az őszi napnak fénye,
Még világit, ámde melegének vége.
Majd a fény is elhagy engem . . .
De a mig tart, ott derengjen
A kicsiny sir halmán!

Góbi Imre.

A MADONNA-KÉP.

Epizod Budavár 1849-ki ostromából.*

Irta P. SZATHMÁRY KÁROLY.

A szentirás azt mondja, hogy Isten a világot a maga gyönyörűségére teremtette.

A költő, midőn teremt, élvezi ez isteni gyönyört.

De élvezik a nemzetek is, midőn nagyot, magasztosat teremtenek. Élvezték az északamerikai államok, midőn függetlenségi nyilatkozatukat tették, midőn a rabszolgaság eltörlését kimondák; élvezte Francziaország, midőn egyetlen tollvonással eltörlé a hűbériség minden intézményét; a Rüttli férfiai, midőn hazájok fölszabaditására ég felé emelt kézzel esküt tettek.

E szent örömet érezte Magyarország is, midőn 1848-ban eltörölte a jobbágyságot; midőn megteremtette a magyar honvédséget, a később dicskoszoruzott «névtelen hősöket».

És e magasztos isteni gyönyörben részt vett az egész nemzet. Volt főur, ki négy felnőtt fiával egyszerre lépett a honvédseregbe (báró Huszár Károly); volt család, melyből 7—8 honvéd került ki a 28—30 évestől a 14 évesig (a Bogdánffyak); volt tudós, ki eladta könyveit, ruháit s azok árát megtakaritott tőkécskéjével letette — mint akkor mondták — «a haza oltárára», maga pedig beállott közhonvédnek (Sasku Károly).

A lelkész levetette reverendáját; az ügyvéd ott hagyta a már ugy is elévült «corpus jurist»; a mérnök letette körzőjét s odaállott az ágyu háta mögé; az orvos tépés után látott; a diák lecsapta könyvét s beállott huszárnak, tüzérnek, bakának; a földmives kiegyenesitette kaszáját; az iparos letette eszközeit s vetélkedve siettek az ország szüz-máriás lobogói alá. Egész főiskolák népsége ürült ki egyszerre s igy jött létre a 3-ik, 9-ik, 11-ik zászlóalj, a «Mátyás-huszárok»; igy nőtt ki a haza drága göröngyei közül a honvédsereg.

* Egy-két megváltoztatott neven kivül történeti valóság.

Hát még a régi huszárok?!.. Ezek oly lapokat irtak a magyar történelem könyvébe, melyeket a késő kor mythoszoknak fog tartani. Távol, idegen földön vették hazájok veszedelmének hirét: erre aztán összebeszéltek, csapatokba verődtek és jöttek haza torony irányában, — de akadályversenynyel; ellenséges szuronyerdők között, rohanó folyók árján át, uttalan havasi vadonokon, ázva, fázva és éhségtől, ellenségtől egyaránt sarkalva. Mégis haza jöttek!

*

Zemplénmegyében is megalakult az első honvédzászlóalj; ott is a megye szine virága sorakozott a haza védelmére.

Fölszerelés, begyakorlás igen könnyen ment *abban az időben.*

Magam is emlékezem a fölszerelés egy pár esetére.

Például a 31-ik zászlóalj posztót kért, hogy felöltöztesse embereit.

Ugy de a barnaszinü posztó, melyet gondolom a komáromi vagy budai tüzérségi raktárakban talált a magyar kormány, már elfogyott volt; kapott tehát e helyett a zászlóalj a régi Turszky-ezred raktárából vagy ezer darab fehér frakkot! Na már azt csak nem lehetett kivánni, hogy a magyar honvéd fehér frakkot huzzon magára! Azonban a szükség találékonnyá tesz: a frakkok szárnyát levágták a szabók s hozzá toldozták elül a frakk derekához, hol a hiányt kipótolta. Még csak vörös zsinór és fehér csigagomb kellett hozzá s készen állott a kissé rövid, de kifogástalan fehér honvédattila. E derék zászlóalj, mely Erdély minden nagyobb csatáját együtt küzdötte, mely a vizaknai veszteséget és Piskiig visszavonulást több száz ember életével fizette meg, a piskii csata diadalmas végeldöntését eszközlé s több érdemjelet kapott Bemtől, mint a hány tisztje megmaradt, — később kitüntetésül vörös sipkát, gránátos marsot, lobogójára érdemrendet nyert ugyan, — de az egész erdélyi hadjáratot a frakkból travesztált attilában küzdötte végig.

Egy másik zászlóalj, — talán a 32-ik — Kolozsvártt alakult épen abban az időben, midőn Urbán előnyomulása következtében az egész kolozsvári helyőrség kivonult a városból a Királyhágó felé.

Ezek a szegény fiuk még nem kaptak egyebet, mint kaszárnya-paplanyokul szolgálandó erdélyi cserge-pokróczokat. A hideg éjszakán, midőn e kivonulás történt, ezeket keritették vállaik körül, átszoritották a fekete szuronyszijjal, s ez volt pár hétig *az egyenruha.*

Jól emlékszem a hadgyakorlatokra is. Mig idő volt reá, mindennap kivonultunk napjában kétszer is. Megtanultuk az egyes mozgásokat, a kettős rendet, szakasz-századonként fölvonulást, a csatárlánczot, csoportulást s a szuronyszegezést, rohamot. Megismerkedtünk a fegyver alkotó részeivel, a dobjelekkel, de csak nagyjából; de lőttünk czélt is, csatába menetel előtt mindössze — *két izben.* De ha nem volt több idő. Két-három hét volt a békés hadgyakorlatok ideje s ez alatt — bár kitünő őrnagyunk volt — sok figyelmet a parádés dolgokra nem fordithattunk. De a következés megmutatta, hogy ez is elég volt, az öreg osztrák katonák futottak előttünk Erdély felső határától Szebenig s később innen a romániai határig.

Ilyszerü volt a zempléni zászlóalj alakulási története is. Táblabirák, ügyvédek, megyei, városi tisztviselők, főkép a középnemesi osztályból siettek, mint önkénytes csoport a vezénysző alá. Ezekből s közönségesen egy pár volt hadseregbeli tisztből alakult aztán meg a zászlóalj tiszti és altiszti kara; ezek adták aztán a szellemet, a lelket a hadseregnek. A közlegénységet a megyék sorozás utján állitották ki.

Meghamisitása volna a történelemnek, ha ezt másként adtuk volna elő. A magyar köznemesség, mely nemzete jövőjeért már évtizedek óta küzdött a legnemesebben a jobbágyság fölszabaditása mellett — tehát saját anyagi érdeke ellen — a soraiba régen fölvett honorácziorosztálylyal képezte a honvédsereg *szellemét*; az adta azt a lelkesedést, mely a honvéd nevet dicsőséggel sugározza körül a nemzet történetében. A szellemileg, politikailag elhanyagolt volt jobbágy-osztály részéről elég volt, hogy ösztönszerüleg sejtette, miért foly a harcz, s az elámitott idegen ajkuakon kivül nem vonogatózott vérét is kiontani ujon nyert s még alig élvezett szabadságáért. Nem történt és nem történhetett meg, hogy a reakczió a köznépet, mint Lengyelországban 1831-ben, a nemesi osztály ellen forditsa; s nem hogy — mint ott, öt forintjával adta volna el földesurai fejének darabját; — hanem keserü kifakadásra kényszerité az ellenséges hadvezért, hogy nem képes Magyarországon találni kémet!

De térjünk vissza a zempléni zászlóaljhoz.

A zászlóalj már megvolt, meg is tudott állani a sorban, kifejlődni szakaszokban s elsütni vagy boldog végére fogni a puskát: — de mindez ideig még nem volt zászlója! Zászlóalj, zászló nélkül!

Az őrnagy G. Béla összehivta a még nem komplet tisztikart; főtárgya a tanácskozásoknak a zászlókérdés volt. Aztán egész katonás rövidséggel előadta a dolgot.

— Bajtársak! Zászlóaljunk már csatakészen áll; a zászlót is megvarrattam; a derék Sz. grófné vállalkozott a zászlóanya szerepére, de még van egy hiány: a lobogóról hiányzik a Mária-kép.

— Nem lehetünk el a nélkül? kérdi egy köyér nyaku kálvinista tiszt.

— Igen is, — nem. Először, mert a többi honvédzászlókon is Mária-kép van, — másodszor, mert ugy szebb s harmadszor, mert szűz Mária Magyarország védasszonya.

— Az már más — mondja az előbbi — akkor fogjunk egy festőt hozzá, hadd pingálja oda.

— Azt is keritettem — mondja az őrnagy — de egy kifogása van: azt állitja, hogy minta nélkül nem tud festeni semmit, itt pedig sehol sincs a templomokban Mária-kép.

— Mondok én valamit — vág közbe hirtelen egy fiatal hadnagy — de hirtelen visszakapta a szót s elpirult, mintha gondolata nyilvánitását megbánta volna.

— No mi az Marczi pajtás? — kérdi az őrnagy.

— Hát — mond ez zavarral — én bizony nem is tudom, hogy jutott eszembe. Egy *élő mintára* gondoltam; ha azt lefestené jól, igazán szép lenne.

— Nos rukkolj ki vele! kiáltják többen.

— Talán valami választottad? kérdi kedélyesen az őrnagy.

— Ó, őrnagy ur . . . . Azon sokkal fölül áll . . .

— Nos valami báróné, vagy grófné?

— Még azoknál is föntebb.

— Hohó! — kiáltja egy zömök főhadnagy, kit társai Bélának szólitottak . . . Ez valami angyalt látott.

— Valóban az — hebegi Marczi.

— No — csak ki vele hát!

— Sz . . . százados ur leánya — mondja Marczi egy nehéz lélegzettel.

Erre aztán az őrnagy ur pirult igazán el.

— Brávó Marczi! — kiáltják többen — látszik, ki az ügyes ember.

Sz . . . százados kissé meghatottan mondá:

— Ha mindnyájan akarjátok, én nem bá-

*

leánya, dr. *Vida* Lajosné, jegyzője *Székely* Lajosné. A leánycsoportot *Vermes* Olga vezeti, a szellemi irányításban hathatósan résztvesz *Miskolczy* Sándorné, földbirtokos neje, aki a templomi énekkar önkéntes vezetője.

KECSKEMÉT

A kecskeméti főtéren álló izraelita templomot 1871-ben adták át először rendeltetésének, majd az 1911-i földrengés után, amely katasztrófálisan sujtotta a monumentális épületet, 1913-ban másodszor. A 2000 lelket számláló kecskeméti hitközség története alig száznegyven esztendős, s ebből száz év a heroikus küzdelmek kora volt. A hitközség pénzügyi alapjait Kecskeméti Lajos tiszti főorvos vetette meg 38 esztendős elnöksége alatt. A világháborúban a hitközség 270 tagja vett részt, hősi halottaik száma 27, az ellenforradalom mártirjaié 8. A hitközség lelkipásztora a nagytudású dr. *Borsodi* József, elnöke dr. *Donáth* József, alelnöke dr. *Holzer* Zsigmond, akinek vezetésével a kecskeméti hitközségnek kb. 70.000 pengőnyi költségvetéséből nagy része jut a hősi halottak családjainak segélyezésére és a numerus clausus folytán külföldre kényszerült egyetemi hallgatók támogatására is.

SZOMBATHELY

Szombathelynek két nevezetessége van zsidó szempontból: az első tornyos zsinagóga, amely a híres bécsi építész, *Schöne* művészi alkotása, a második az úgynevezett Héber Tanfolyam, amelyet 160—180 egyén látogat évenként, s addig nagy eredményekkel dicsekedhetik a héber nyelvkul-

PÉCS

Három képet kell megrajzolni annak, aki a pécsi izr. hitközség százötven esztendejét érzékeltetni akarja. Első kép az, amikor *Engel* Péter 1803-ban, a Jánosi Engelék ükapja, hosszas, hősies küzdelem után a zsidóknak eddig tilos házat szerez, amelynek egyik szobájában az egész pécsi zsi-

A pécsi zsidó templom — Die Synagoge in Pécs.

dóság (10 férfi) összejön a napi imádságra; a második kép, mikor a magyar szabadságharc leverése után, a Haynau kegyetlenkedéseitől meggyötört zsidóság, fogcsikorgatva, de azértis, valami szent langtól üzetve, felépítik a monumentális, kétemeletes zsidó templomot (1869); a harmadik kép a mai, amikor a hitközség lélekszáma 8500, kultúrális, vallási és szociális intézményeiknek pedig se szeri, se száma. A pécsi hitközségnek, melynek kitünő monografiáját Weisz Gábor főtitkár irta meg, eddig hat rabbija volt mindössze. Az első *Löw* Izrael, a „vármegyei rabbi", I. H. *Hirschfeld*, aki később augsburgi főrabbi lett, *Ehrlich* Ede után a halhatatlan *Kohut* Sándor, a lexikografia nagy tudósa, *Perls* Ármin, majd dr. *Pfeiffer* Izsák s a mai *Wallenstein* Zoltán dr. főrabbi, aki fáradhatatlan harcosa minden zsidó ügynek.

A pécsi hitközség első elnöke *jánosi Engel* Adolf, akiről uccat is nevezett el a hálás városa, megóvta a hitközséget a szakadásoktól, *Wertheimer* Jakab, aki az anyagi ügyeket vitte előre, majd tizenhét esztendőn át *janosi Engel* József a X. községkerület elnöke, akinek elnöksége alatt épült az országos hírű zsidó kultúrpalota, a jelenlegi: dr. *Deutsch* Zsigmond elnök és *dr. Greiner* József alelnök, akiknek bölcs vezetésével a pécsi hitközség nagy virágzásba indult. Hiszen a Szeretetházon, Iskolán, Talmud Tóra-iskolán, Tápintézeten, Iskolabarátokon, könyvtáron kívül az Egyetemi Menza is a hitközség áldozatkészségét dicséri. Irók, tudósok, nagy bírák, művészek bölcsői ringottak a kis pécsi zsidó házakban, s a háború hősi halottjai közül közel száz a pécsi zsidók soraiból került ki.

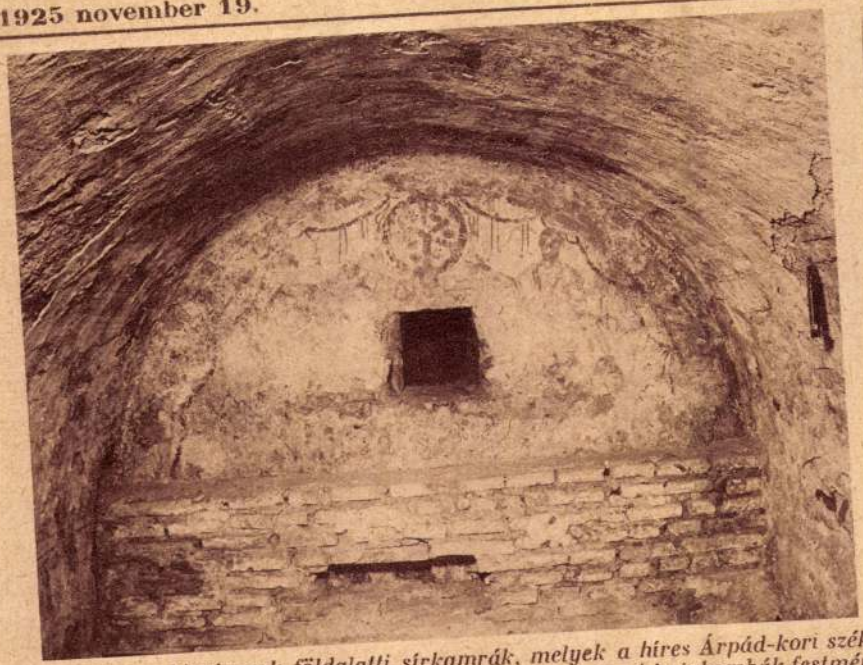

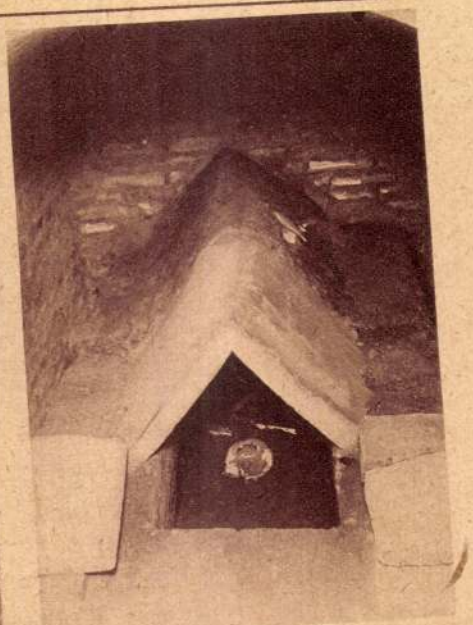

A pécsi cubiculumok földalatti sírkamrák, melyek a híres Árpád-kori székesegyház területén lévő római temetőhöz tartoznak. A sírkamrák közül az egyiket, amely a római katakombák festményeihez hasonló bibliai tárgyú falképekkel van díszítve, már 1780 óta ismerik, a többi az 1923. és 1924. évi ásatások alkalmával került elő. A festett őskeresztény sírkamra Itálián és Pécsen kívül egész Európában nem fordul elő.

A kávések most tartották országos kongresszusukat. Képünk a kongresszus elnökségéről készült.

Bársony István, a kiváló író, most töltötte be életének 70-ik évét.

A KANSz államvasuti csoportjának futballcsapata, amely a III. osztály első helyére került.

Az esztergomi MOVE ez év folyamán nyert vándordíjai.

Zahranik Mariska,

aki egy cseh szépségversenyen az első díjat nyerte. Anélkül, hogy az ítélkező zsűri szuverén jogait sérteni akarnók, vagy a díjnyertes kisasszony szépségéből valamicskét is le akarnánk vonni, — e kép láttára önkéntelenül is előtérbe tolul a kérdés: hogyan nézhetett ki a szépségküzdelem többi versenyzője?

A máriapócsi Szívgárda műkedvelői. — Abda, Börcs és Pinnyéd község leventéinek fogadalomtétele.

A Paksi Evangelikus Ifjúsági Egyesület jelmezes szüreti felvonulást rendezett, erről készült a felvételünk, középen Pál Béla segédlelkész, az egyesület alapítója és vezetője.

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat mélynyomása

SZÍNHÁZ ZENE RÁDIÓ MOZI

Nyilatkozik a stagionéról Romeo, Júlia, a kórista és az igazgató

Az ország színésztársadalmát most az a terv foglalkoztatja, amelyet a Kamara a kultuszminisztériummal karöltve óhajt megvalósítani: *a stagione-rendszer* bevezetése. Utána jártunk az érdekeltek társadalmában s beszámolhatunk róla, *kinek kell a stagione és ki mit vár az új rendszertől.*

Romeo és Júlia a strandon

Az alföldi mezővárosban találtuk meg a társulat drámai hősét. Már Budapesten is volt színész.

— Tagadhatatlan, — mondta a vidéki Romeo — hogy a színész természetében is *van valami vonzódás a vándorláshoz.* A nyári kirándulásoknak hét-nyolchónapi egyhelyben tartózkodás után mindig örülünk. A darabok készen vannak, nem kell új szerepet tanulni, nappal úszunk, csónakázunk, este játsszunk. Ha itt a víz hátán beszélünk róla, majdnem vonz a folytonos vándorlás terve. Nem tudom, hogy novemberi zimankóban a kávéházban, mikor albérleti szobám nyugalmára olyan nagy szükségem van, vajjon szintén ezt mondanám-e?

— A téli évad állandósága viszonylagos nyugalmat, megszokott környezetet és főleg megismert állandó publikumot adott. Kiismertük egymást. Ők engem, én azokat, akikről tudtam, hogyan fognak egy-egy alakításomra reagálni. Színész és közönség közt van egy állandósult kapcsolat. Tudom, hogy *a hétfői zónaelőadás nézőterének ugyanazt a szerepet másként, más dinamikával kell játszanom, mint csütörtökön, a bérletes közönségnek.* Építek arra az intim viszonyra, ami a nézők és köztem kifejlődik.

— Ha ez a munka kéthónaponkint újra kezdődik, lelkileg éppen úgy meg leszek terhelve, mintha tíznaponkint új és új szerepet kell játszani. Különben is azért jöttem vidékre, hogy minél többet játsszam. *Húszhuszonnégy nagy szerepet évente.* Fejleszteni akarom magamat. Úgynevezett elsőosztályú társulat tagja vagyok. *A mi közönségünk büszke a színházára és társulatára.* Mit fognak szólni, ha most, mint olvasom, *második osztályba fokozzák le őket.* A vidéki közönség érzékeny, valahogy saját külön házi és személyi ügye az állandó színház. *Büszke a színészére, akit megkedvel.* Szeretik megszokni a társulatot. Szeretnek tanácsokat adni igazgatónak és nekünk, hogy melyikünk mit játsszék. Összehasonlítják a pesti előadással a munkánkat. Most ez mind elveszne. *Egy évre beskatulyázva nyolc-tíz szerepre,* megfosztva egy-egy nagy pesti siker vágyának frissítő izgalmától...

Mit szól a *primadonna* a stagionehoz?

A strandon üdülő és napozó primadonna így válaszol:

— Ha arra gondolok, hogy *csak két hónapra kell ruhát csinálnom, nagyon örülök neki. Ha arra gondolok, hogy folyton vándorolni kell: szeretnék varrólánynak menni* vagy komornának Londonba. Tudja-e, hogy nekünk primadonáknak és ezzel az egész vidéki operettéletnek *mennyire fontos a rajongók tábora.* Ne értsen félre, nem a széptevő lovagokra gondolok, de azokra, akiket hetekig tartó jókedvvel, bájjal kell a színházba csalogatni, a színpadi kultúra rajongóira. Fontos ez az egész társulat számára is. Kéthónaponkint el fogják felejteni az embert...

A színházban

Este bemegyünk az alföldi város színházába. Háromnegyed ház. *A kedvenceket,* akiket tavalyról ismernek (néhány nap óta játszik csak a társulat) *fergeteges ováció fogadja.* A színpadon odamegyünk egy *kardaloshoz* és véleményét kérdezzük a stagione-rendszerről.

— Nézze, jó uram — válaszolja — biztos, hogy *az új létminimum okos dolog. De én inkább azt szeretném, ha a nyugdíjunkat intéznék el,* hogy öregségemre ne havi kilenc pengőből éljek. Nekem már mindegy, hogy mikor, mennyit és hol énekeljek, csak *pontosan kapjam a fizetést.*

Az igazgató

Felkerestük az irodában az igazgató urat. Pénzt számolt. Ugynevezett à conto-nap van.

— *Háromszáz pengő híján együtt van az à conto* — mondta. — A hiányt még éjjel elő kell teremteni. Nyár van, politika van, kedélytelenség van, *a közönség egyrészét elvesztettük.* Szerintem elsősorban a közönséget kellene beszervezni. Kössék ki a műsorszínvonalat, követeljenek rendes előadásokat és garantálom, hogy nem lesz baj. Mindegy, hogy két hónapig, vagy nyolc hónapig játszom, ha nincs elegendő közönség. *A válságot a publikumnak kell igazán megoldania.* Össze vagyunk forrva az anyavárosunkkal, ott megvannak az útjaink, hogy váratlan bajok esetén kinél, hogyan és mivel segítsünk. Ezt kéthónaponkint *négy városban* mind kitapasztalni, megépíteni, ehhez már fáradt és öreg vagyok. Mielőtt a rendszeren változtatnak, szaporítsák a közönséget...

ELNÉMULT HARANGOK

Rákosi Viktor »Elnémult harangok« című gyönyörű regényéből filmet akarnak készíteni. *Hunyady* Sándort kérték fel a forgatókönyv megírására.

Lugosi Béla Greta Garbóval játszik Lengyel Menyhért új filmjében

Hollywood, július 21
(Az Est tudósítójától)

Lugosi Bélát, a kiváló hollywoodi magyar filmszínészt az Universal studióhoz köti szerződés, de a Metro kölcsönkérte, hogy *Greta Garbóval játsszon egy filmben.* A »Ninocska« című filmről van szó, amelyet *Lengyel* Menyhért írt Greta *Garbo* számára.

Ebben a filmben *Lugosi a cseka főnökét alakítja.* A »Ninocska« műfajra nézve vígjáték és cselekménye körülbelül fordítottja a »Tovaris«-nak, Jacques Deval darabjának. A »Tovaris« amerikai előadásában is játszott Lugosi, aki akkor egy népbiztost alakított.

* **Török vendég.** Egy török hegedűművész fog vendégszerepelni Budapesten. *Seyfettin Asal* a neve. *Saját műveit adja elő* július 29-én, szombaton.

Herczeg Ferenc mond emlékbeszédet Madách Imréről a szegedi Dóm téren

Szeged, július 21
(Az Est tudósítójától)

Szegeden, július 29-én, a »Bizánc« előadása előtt országos ünnepség keretében helyezik el a Dóm tér árkádjai falában *a visszatért felvidéki vármegyék címereit.* Az ünnepi beszédet *Jaross* Andor mondja. Július 30-án, vasárnap is ünnepség lesz, amikor »Az ember tragédiája«-t adják és *Madách Imréről Herczeg Ferenc mond emlékbeszédet.* Az ünnepség után megkoszorúzzák az árkádok alatt elhelyezett Nemzeti Emlékcsarnokban a halhatatlan költő szobrát.

Valentino és Bánky Vilma egy pesti moziban

Tizenhárom esztendővel ezelőtt játszották Budapesten Rodolpho *Valentino* és *Bánky* Vilma »A sejk fia« című filmjét. Egy newyorki mozis *szinkronizáltatta a*

Bánky Vilma

Valentino

filmet, műsorra tűzte és nagy sikert aratott vele.

Mint halljuk, Budapesten is megvalósítják ezt az ötletet és *újra előadják* a némafilm-korszak e híres legszebb darabját.

KIS HÍREK

VERGŐDÉS

(Zombory Mercedes most megjelent »Menekülő szavak« című verseskötetéből.)

— Egy odavetett számítást ha végzek,
Elvonul előttem szegény kis nyomorult életem
S mikor az elmúltaknak a szemébe nézek,
Elcsukló, görcsös kézzel irom le végzetem...
Nem tudom miért, de elhamvadt bennem
A zsarátnok,
Minden nappal a tegnapi énemet temetem el
És zúgnak legbelül üresen kongó lélekharangok,
Az útról elhullott álmokat szedegetek fel,
Lilába hull köröttem ilyenkor az ég,
Látok gyász lánggal égő nagy-távol hegyeket,
Bűnös kelepcében vergődnek gondolataim
És láncra verni igyekszem zsarnok verseimet.

⊙

Vajda László, a Párisban élő kiváló filmrendező, aki sok magyar filmet rendezett nagy sikerrel, felségül vette a francia fővárosban *Kemény* Emmyt, a Hunnia filmgyár volt filmvágóját. Vajda most a *»Sebastopol«* című film forgatókönyvét írja Párisban.

⊙

Voinovich Géza hétfőn Szegedre utazik és résztvesz »Magyar passió« című művének próbáin a Dóm-téren. Július 28-án kezdődnek a szabadtéri játékok a »Magyar passió« előadásával.

Sertéssel lép a színre Zsupán, a margitszigeti „Cigánybáró"-ban

Kincskeresés a szigeten

A Margitszigeti Színpad a jövő héten előadja *Strauss* János »Cigánybáró« című operettjét, amelyet *Vértess* Lajos rendez. A Vígszínház művészének *ez lesz az első szabadtéri rendezése.*

— Az első felvonásban — mondotta nekünk — *az árvízlepte vidék* megoldása az első feladat. A második felvonásban megelevenedik a »Kincskeresés a szigeten«, azaz *Barinkay kastély romjai* között. Harminc pár táncolja a nagy toborzót, *Zsupán,* a disznókereskedő *pórázon vezetett poggyászhordó sertéssel jön be a színpadra.* A harmadik felvonásban, amely a bécsi Praterben történik, *Strauss* János »Király keringő«-jét táncolják a párok, ezzel bővül a muzsika.

* **Közvetítés az Erzsébetvárosi Színházból.** A rádió vasárnap, július 23-án helyszíni közvetítést ad az Erzsébetvárosi Színházból, a *»Zimberi-zombori szépasszony«*-t játsszák.

Népszavazás dönti el Szegeden, ki legyen a színigazgató

Szeged, július 21
(Az Est tudósítójától)

Dr. *Pálfy* József szegedi polgármester ma délre összehívta a város színügyi bizottságát, hogy döntsenek a szintársulat kérdésében. A polgármesternek az a véleménye, hogy a színművészeti kamara által javasolt stagione rendszer *Szeged számára elképzelhetetlen.*

Kijelentette a polgármester azt is, hogy Szeged városát különben is 1940-ig szerződés köti *Sziklai* Jenő színigazgatóhoz, tehát mindenekelőtt abban a kérdésben kell dönteni, hogy *a város fentartja-e szerződését vagy sem?*

Elő akarja terjeszteni a ma déli ülésen a polgármester, hogy abban az esetben, ha Szeged ragaszkodik *Sziklai* Jenő igazgató személyéhez, akkor *megkapja számára a koncessziót.* Erre a polgármester ígéretet kapott a minisztériumban.

A polgármester óhaja az, hogy Szegeden *döntse el a közönség,* kívánja-e továbbra is *Sziklai* Jenőt színigazgatónak, vagy nem ragaszkodik hozzá. Ezért a lapok útján is felhívják *Szeged* közönségét, *jelentse be mindenki, ha kifogása van Sziklai Jenő személye ellen..*

Pécs-Belvárosi M. Színház

Kincsek és bonyodalmak a pécsi belvárosi templom átépítésénél

Dr. Török Gyula múzeumi vezető nyilatkozata

A RÓMAI ÉPÜLET FELTÁRÁSÁN DOLGOZNAK A MUNKÁSOK

Pécs, július 21
(Az Est tudósítójától)

A pécsi belvárosi templom átépítésénél váratlanul nagyértékű leletekre bukkantak.

Az első lelet *egy négyszögű építmény alapfala volt, vörös vakolással, alatta nagyméretű római téglából épült faltömbök beomolva.* Ez alatt 40 centimétertől néhol másfél méterig terjedő *égetett csontréteg feküdt.* Erre omlott rá a régi római épület.

Régész-körökben nagy feltűnést keltett a lelet. Megkérdeztük dr. *Török* Gyulát, a pécsi városi múzeum vezetőjét a lelet értékéről. Dr. *Török* a következőket mondotta:

— *Egész Európában egyedülálló ez a lelet,* amelyre váratlanul bukkantunk. *Ilyen kis kerületen ennyi kor nyoma eddig seholsem volt fellelhető,* — szinte egymás folytatásaként. Sőt,

ilyen nagyméretű földalatti építményt sem tártak fel eddig nálunk.

Az első lelet *római,* ami kétségtelenül megállapítható abból, hogy a feltárt római sírokban *Jovianus császár érmével datált üvegedényeket és agyagmécsest találtunk, a nagyméretű római téglából épült leomlott faltömbökön kívül.*

— *Legérdekesebb leletünk egy feliratos oltárkő,* amelyet könnyen rekonstruáltunk *Paulovits* professzornak, a pécsi egyetem régészprofesszorának segítségével és amelyen teljesen épen látható, hogy az

SABINO II. F. és VENUSTO C. S.

vagyis Sabino és Venusto konzulok idejéből, tehát

Krisztus után 240-ből való!

— A római sírok leletei Krisztus után 400 körüliek, erre vallanak a Jovianus érmék és a sírokban épen talált üvegedény és mázas korsó, amelyekről már tudjuk, hogy ezek a negyedik század jellegzetességei voltak.

— A római kor után hosszú ideig nem volt építkezés hazánkban. A honfoglalás után, a kereszténység terjedésével kapcsolatban

megindultak a templomépítések.

Ebből a korból csupán egy román stílű templom alapfala és néhány faragványa maradt, mert *később az egészet átépítették hatalmas gótikus templommá,* amiből szintén igen értékes leleteink vannak. Bordázatok, címerpajzstöredék, felírásos betűtöredékkel és mindez a fellelt érmékkel pontosan datálható.

Több mint száz különböző érmét találtunk,

Anjou Mária, Zsigmond, Ulászló, V. László idejéből, egész a török hódoltságig. A megmaradt hatalmas távolságú három pillér *igen nagy templomra enged következtetni.*

— Szóval,

első leletünk a római korból 240-ből való, második román, harmadik gótikus lelet.

Ekkor, közvetlen a török hódoltság előtt *Szent Bertalan* templom volt a templom neve és *Evlia Cselebi* leírása szerint a *lebontott Szent Bertalan templom köveiből építették fel a török dsámit a mai belvárosi templom helyén.* A minaré a dsámi északnyugati sarkán állott, most lebontották a bővítés miatt és

két minarettet akarnak hozzáragasztani a modern építkezéshez,

amely stílusban tartva, török mintára épül.

Török Gyula szerint *felbecsülhetetlen értékű muzeális kincsek kerültek az ásatásokkal felszínre.* Csodálatosképpen ez a tervbe vett bővítési elgondoláson *semmit nem változtatott.* Még a napfényre került muzeális értékek rovására is *keresztül akarják vinni az eredeti elgondolást.* Ez nagy visszatetszést keltett a hozzáértők körében.

Most két pártra oszlott a város közvéleménye:

egyik bővíteni akar mindenáron, másik szeretné megmenteni a »dsámit«,

amely a legészakibb ilyen építmény és csupán a Balkánon található még, ahova nem szívesen megy a művelt nyugat. *Másrészt pedig nevelési és idegenforgalmi, de művészeti szempontból is szükségesnek tartja a leletek megfelelő elhelyezését.*

A templom bővítése kedvéért ezt az idegenforgalmi és nevelési szempontból felbecsülhetetlen anyagot akarják most részben *láthatatlanná* tenni, részben *elpusztítani.*

Ne szenvedjen!
Béreljen vendéglátót
1 hónapra 7.— pengő, 2 hónapra 12.— pengő
Vermes Zoltán Margit-körút 4. Tel. 150-511; 156-014

Izgalmas fegyencszökés a szegedi Csillagbörtönből

Szeged, július 21
(Az Est tudósítójának telefonjelentése)

Izgalmas események játszódtak ma reggel a szegedi Csillagbörtön környékén. *Többszáz rabot kísértek át a börtön mellett lévő bútorgyárba,* amelynek telepén az elítéltek rendszeres munkát folytatnak. Három rabnak *sikerült elválni társaitól* azzal, hogy anyagot szállítanak a műhelybe. Feljutottak az egyik épület tetejére, átugrottak a kerítésen és *vad menekülésbe kezdtek a dohánygyár irányában.* A bútorgyárral szemben lévő börtön egyik épületének tetején *rab kőművesek dolgoztak* egy börtönőr felügyelete mellett. Amikor már a második rab is átugrott a kerítésen, ez a börtönőr észrevette a dolgot és *riasztó lövést adott le.*

A lövés hallatára a bútorgyári telepen tartózkodó rabok között *nagy izgalom támadt,* éktelen kiáltozásba kezdtek. A börtönőrök már azt hitték, hogy előre megszervezett cselekményről van szó és hogy együttes akcióra készülnek.

Azonnal *börtönőrszakaszok vonultak ki, ugyanakkor értesítették a rendőrséget és a közeli honvédlaktanyát,* innen is két szakasz katona vonult ki. *Több riasztó lövés* hangzott el a telepen, izgalmas jelenetek következtek. A rendőröknek és katonáknak végül is sikerült bekeníteniök a menekülőket és *a Pulz-utcában elfogták őket.* Kiderült, hogy amikor az egyik betörő *leugrott, lábát törte, társai így nem tudtak elég gyorsan menekülni vele.*

Megindult a vizsgálat, miképpen készülhettek elő a szökésre, amikor már teljes üzemben dolgozott a börtön által fentartott bútorgyár. Hogy könnyebben menekülhessenek, *levetették magukról rabruhájukat* és alsóruhára vetkőzve igyekeztek elmenekülni.

Ma reggel kivégezték a kecskeméti rablógyilkost

Kecskemét, július 21
(Az Est tudósítójának telefonjelentése)

Ma hajnalban kivégezték *Laczi* Ferenc napszámost, akit rablógyilkosság miatt *a kúria jogerősen kötéláltali halálra ítélt.*

1935 Szilveszter éjszakáján vakmerő kegyetlenséggel elkövetett gyilkosságot fedeztek fel a város közelében lévő szőlőkben. *Ismeretlen tettes meggyilkolta és kirabolta özvegy Mészáros Vendelné jómódú asszonyt.* A nyomozás során *Hatos* Imre böllért vonták gyanuba. Egy esztendeig ült vizsgálati fogságban, míg kiderült, hogy

ártatlan.

1937 végén a csendőrök egy tolvajbandát fogtak el. Ennek egyik tagja, *Borbély* József, elmondotta, hogy az elfogottak között van *Laczi* Ferenc napszámos, aki meggyilkolta *Mészáros* Vendelnét.

Laczi Ferencet azonnal vallatóra fogták, nem is tagadott,

beismerte, hogy ő volt a tettes.

A kecskeméti törvényszék rablógyilkosság miatt *Laczi* Ferencet halálra ítélte. A tábla a büntetést életfogytig tartó fegyházra változtatta, *a kúria azonban a törvényszék halálos ítéletét emelte jogerőre.*

Minthogy a halálraítélt kegyelmi kérvényét elutasították,

az ítéletet ma reggel hét órakor hajtották végre a kecskeméti törvényszék udvarán.

Már tegnap Kecskemétre érkezett *Bogár* János állami ítéletvégrehajtó két segédjével és a fogház udvarán felállította a bitófát. *Laczi* Ferencet tegnap a siralomházba vitték. Itt látogatta meg felesége és négy gyereke. Elbeszélgetett velük, majd elbúcsúzott tőlük. *Este három deci bort kért a halálraitélt vacsorája mellé.* Elfogyasztotta, utána elaludt.

Ma reggel, mikor a vesztőhelyre kísérték, *egykedvűen viselkedett, majd*

mélyen meghajolt a kivégzés tanui előtt.

A kivégzés *mindössze két és fél percig tartott.* Utána meg hét percig függött a bitófán a rablógyilkos, azután *az orvosok megállapították, hogy szíve nem ver többé.*

Laczi Ferenc holttestét a város szélén lévő *külső* temetőbe vitték, ahol eltemették.

Ezt is a meleg okozta?

Szeged, július 21
(Az Est tudósítójának telefonjelentése)

Magera István, Hétvezér-utca 36. számú házban lakó sütőmester hirtelen idegrohamában minden előzetes összeszólalkozás nélkül *késsel támadt feleségére és mellbeszúrta.* Azután saját ütőereit metszette fel. Eszméletlen állapotban zuhant felesége mellé. Mindketten súlyos állapotban voltak, amikor kórházba szállították őket. Különösen a férfi állapota súlyos.

a székről, olyan jól mulat a
PÉNZ ÁLL A HÁZHOZ
című magyar filmburleszken
Németh Romola, Kiss Manyi, Somogyváry Rudolf Vaszary, Bilicsi, Latabár Kálmán
Atelier-Fonó-film
FORUM Ma! SCALA

bennünket hazánk történetének egyik legszomorubb korszakára, midőn Magyarország nagyobb része a török uralom alatt volt kénytelen 145 évi sulyos igát türni, midőn hazánk legnagyobb, legszebb, s legvirágzóbb városai a török kormánykerületek főhelyeit képezték, és alakjukból, ugyszólván, kivetköztettek; a keresztyén diszes egyházak leromboltattak s helyükön török mecsetek emelkedtek égbe nyuló karcsu minaretjeikkel, mindenütt török őrség és mahomedán hivatalnokok uralkodtak, kik a szegény népet annyira nyomták, hogy sokan sorsuk enyhitése tekintetéből a mohamedán vallásra tértek át.

E szomoru korszakból van alkalmunk jelen képünkön egy érdekes emléket bemutatni, melyen első pillanatra fel lehet ismerni a keresztyén és mohamedán épitészet vegyületét.

A pécsi parochialis templomról, mely a törökök által épitett mecsetből alakittatott át katholikus egyházzá, azt mondják, hogy az akkori török birodalom legnagyobb és legszebb mecseteihez tartozott, s két magas karcsu minarettel ékeskedett. Érdekesnek találjuk itt megemliteni, hogy Pécsett a török világban nem kevesebb, mint kilencz mecset volt; már most képzeljünk mindenikhez legalább egy vagy két minaretet, s a város egész kis Konstantinápoly lehetett.

A törökök elüzetése után a jezsuiták által keresztyén templommá alakitották át, szépen kifestették, szentélylyel, sekrestyével, kápolnával és két szép imádkozóval öregbitették. Midőn pedig a jezsuita-rend II. József császár uralkodása alatt 1773-ban eltöröltetett, e templomuk a főegyházba kebeleztetett, mely akkor egyuttal plebániai egyház is volt. 1780-ban pedig a plebánia a püspöki templomtól elkülönittetett s azóta ez szolgál a városnak anyaegyházul.

184⁶/₇-ben belseje ujra kijavittatott s a kor kivánalmaihoz képest feldiszittetett. — Kupolája igen szép, s oszlop nélkül 87 lábnyi magasságra emelkedik. A minaretek már eltüntek mellőle, s ezek helyett ujabb időben egy tornyot épitettek a templomhoz, mely azonban ennek épitésétől nagyon elüt. A templom előtt elterülő nagy főpiaczon szintén a török időkből fennmaradt s azok által épitett csinos nyilvános kut van, milyet Pécs városa ezenkivül még hármat bir, u. m. egy másodikat a vármegyeház alatt, harmadikat a hajdani siklósi kapu felé, és a negyediket a kapuczinusok zárdájában.

A pécsi parochialis templom. — (*Myskovszky V.* rajza.)

Általában Pécsett igen sok török emlékre találunk és a mi legnevezetesebb, az a város nyugati végén található második török mecset, melyet Nesselrode püspök szintén keresztyén templommá alakittatott át, de a mellette levő szép minaret meghagyatott, s ez hazánkban az egyetlen teljes épségben megmaradt minaret; még vas karzata is megvan, melyről a hodzsa az igazhivőket imára hivta fel. (Rajzát l. V. U. 1855· 11. sz.)

A félhold lehanyatlása után tehát nem adtuk vissza nekik a kölcsönt, nem romboltuk szét emlékeiket, hanem a keresztyénség jelvénye alatt megvédtük az idő romboló hatalma ellen, s fenntartjuk az utókornak ama szomoru idők emlékeztető jeléül. És midőn a régi emlékek iránt kegyelettel viseltetünk, ezáltal mindenkor csak önmüveltségünknek adjuk bizonyitékát.

Tiszteljük tehát az emlékeket, mert azok a történetnek megkövült lapjait képezik, melyek századokról századokra sokkal jobban hirdetik a multak nagyszerü eseményeit, és sokkal nagyobb hatással vannak az emberi lélekre, mint az irott lapokon hátrahagyott minden más emlék.

Zombory Gusztáv.

A rovarok életéből.

A levelész (Aphis).

(Vége.)

Tartsunk egy kis szemlét a levelész ellenségei felett, melyek egyrészt testök belsejébe furódván, mások testök fölületén, a legtöbbek pedig a nyáj között elhaladva, roppantul pusztitanak közöttük. Ha figyelmesen vizsgálgatunk valamely növényt, mely a levelészek által szinte beboritva látszik, észrevehetjük, hogy egyesek, a nyáj tömegétől elkülönözve, mintegy menedéket látszanak keresni. Ezeknek szipókája, mely különben szüntelen tevékenységben szokott lenni, lábszáraik közt, nyugvó helyzetben van. Finom c sipéssel emeljünk el egyet a növény fölületéről és egy kis skatulába árva, vigyük haza és tegyük egy fehér papir darabra, üveg boriték alá, hogy a történendőket kényelmesen megfigyelhessük. S mit fogunk tapasztalni? E levelész mindinkább felpuffad, talán megszülendő fiainak sokasága miatt? oh nem; csak egyetlen egy állatka fejlődik ki belőle, melynek megszülemlése annak halálát okozza. Ez pedig egy pimer, melyektől még a nők sem idegenkednek, s közönségesen *Isten-bogárkának* neveznek, és a melyek, mint a fecskék és gólyák, már a néphitben gyökerező közkimélet által, szabad járás kelésben részesülnek; ezen kis bogárkák, mondom, a leveléseknek szintén hatalmas ellenségei, mert egyedül velök táplálkozva, számtalan levelészt megsemmisitenek, és pedig nem annyira a bogarak maguk, mint azoknak pondrói vagy hernyói. Ilyenformán tehát hasznos hernyók is léteznek. Nem hiába látjuk e kedves kis bogárkákat oly gyakran azon növényeken föl s alá sétálni, hol levelészek tartják tanyájukat, ők itt alkalmas helyet szemelnek ki maguknak, hogy petéiket lerakhassák, melyekből hosszukás, 6 hosszu lábu hernyó-félék fejlenek ki. Ezeknek táplálkozására egyedül a levelészek levén kijelölve, világos, hogy alig bujnak ki a petékből, csakhamar neki esnek a levelész-seregnek s abból rendre szedik fel indolens prédájukat; de fel nem falják őket, csak a nedvüket sziják ki az utolsó cseppig s aztán a kisajtolt bőrt ellökik. Fölebb emlitettem már, hogy a leveléseknél tunyább és érzéketlenebb állatokat alig lehet képzelni. Ellenségük fényes nappal támadja meg őket, de azért az ellentállásnak vagy önvédelemnek legkisebb jelét sem vehetjük észre. Ha bárányaink közé, melyeknek türedelme közmondássá vált, egy farkas beférkőzik, s egyet prédául ejt, a többiek legalább szétszaladnak s futással igyekeznek menekülni; nem ugy a levelészek. Ezek közt a többnemü farkasok a legnagyobb nyugalommal pusztitanak, prédájukat a hely szinén költik el, s ha egyet kisajtoltak, csak egy lépést kell tenniök, hogy a második, harmadik levelészt s igy tovább felkapják, mig vérszomjukat a jóllakásig le nem csillapitották.

Hasonlóul cselekszenek a két-röpüek közül a *lebbenő legyek*, (syrphidae) pondrói, ezek is valódi levelész-farkasok.

Nem különben a reczés-röpüek közül a *fátyolka*-nemüek, (Hemorobiodea) melyeknek petézési módjuk figyelemre méltó.

Az anyák t. i. a levelek felszinére finom kis szálakat ragasztanak, melyek függélyesen a levéltől elállva, végükön, az az, a levegőben hordják a petéket, mi igen különös, a miért is régebben penésznemü növény-gombákul tekintettek, sőt el is nevezték *ascophora ovalis*-nak, mig végre kisült, hogy ezen apró kis buzogányocskákból pondrók válnak, melyek szintén mint levelész-pusztitók lettek ismeretesekké.

Láthatja ezekből a nyájas olvasó, hogy a leveléseknek a rovarok között is mennyi ellenségük van, ugy, hogy elszaporodásuknak illő korlátok között maradása már ezen rovarok nagy étvágya által biztositva látszik; de a természetben valamint sokszor a legnagyobb takarékosságot, ugy más részt véghetetlen pazarlást veszünk észre.

Nem elég, hogy a leveléseket legközelebb vérrokonaik oly kiméletlenül pusztitják, hozzá járul a tizedelésben a rovar-evő madarak nagy sokasága és legvégre az ember, ki a leveléseket kiirtására mindenféle szereket kigondolt.

Nem régiben a pesti Ludoviceum főkertésze azt javasolta a „Falusi-Gazdában, hogy higitott chlor-mészszel kell a kellemetlen vendégekkel ellepett rózsákat befecskendezni, mitől ezek egészen megtisztulnak.

Czinyi kis darázsféle, négy szárnyu rovar, melyet *fürkésznek* vagy *gyilkos-darázsnak* is neveznek. (Aphidius varius, vagy Ichneumon aphidum). Ennek anyja tojó gerelyével a még ifju levelész testébe egy petét csúsztatott, melyből csakhamar egy kis fürkész-pondró válik, mely a levelész nedveiből élődik, mig tökéletes nagyságát elérve, belülről kifelé uj lyukat fur annak bőrébe és azon kibujva, kis gubót fon magának, itt bábbá átváltozik, s ebből mint szárnyas-fürkész tünik elő, mely párt keresve, a tartott menyekző után folytatja mesterségét, s minden petéit külön külön egy-egy levelész testébe elhelyezi. Ha eltekintjük, hogy már maga az ifju levelész mily paránvi, hogy annak megnézésére görüvegre van szükségünk, elképzelhetjük, hogy azon fürkész-darázs petéje milyen apró lehet, hogy amannak testébe furatva, semmi különös bántódást nem éreztet, s csak a pondró növekedése következtében, mely végre minden belső nedveitől megfosztja, válik halálos sérüléssé. Ily kicsinyben is, ha fogékony kedélye van, mily remek müveket láthat a természetbarát!

A bogarak közt a *fuskaták*, (Coccinellae) azon fekete pontos, többnyire vörös, kicsiny, félgömbös bogárkák, melyeket minden gyermek ös-

Nagy kort ért embereink,

többnyire a XIX. századból.

(Összegyüjtötte: *Inkey Ádám.*

Nevezetesebb halottaink ezen évek óta gyüjtögetett összeirása, a születés és halálozás éve szerint, bizonyosan érdekkel fog birni mindazok előtt, kik a statistikai adatok barátai s a kik az ilyen adatokból tanulságos élvezeteket tudnak meriteni. A nevek tulnyomólag a jelen század ismertebb nevei közé tartoznak s majd minden olvasó fog azok között jól ismert vagy kedves nevekre találni.

1. Tönkös István, földmives Pátkán, Győr, 1756—1864; — 108 éves.

2. Csonka Márton, gulyásgazda, Tetétlen pusztán, Pest, 1755—1855; — 100 éves.

3. Kluibert Mihályné, csaplárosné, a révházi csárdában, Győr, 1766—1865; — 100.

4. Gedeon László, nagyváradi jogtanár és igazgató, Bihar, 1768—1863; — 96.

5. Széchenyi György, esztergami érsek, Pest, 1602—1695; — 93.

6. Draskóczy Sámuel, megyei alkot. tisztvis. és 51 évig táblabiró, Gömör, 1751—1843; — 92.

7. Góczy Konrád, szigetvári lelkész és pécsi kanonok, Somogy, 1772—1863; — 92.

8. Mikos László báró, taródházi államtanácsos, Vas, 1747—1838; — 90.

9. Nitzky János gróf özvegye, szül. gróf Smidegg Mária, Somogy, 1776—1865; — 89.

10. Mikos László báró államt. özvegye, szül. Galanthai Balogh Terézia, Vas, 1760—1849; — 89 éves.

11. Andrásy János, Abony városi lelkész, Pest, 1775—1863; — 88.

12. Gyertyánfy Lukács özvegye, szül. Placsintár Johanna, Torontál, 1776—1863; — 88.

13. Péchy Imre, 6 országgyülésen követ és alnádor, Bihar, 1753—1841; — 88.

14. Splényi Károly báró, földbirtokos, Fehér, 1775—1863; — 88.

15. Balassa Sándor báró, kékkői várur, Nógrád, 1745—1832; — 87.

16. Intzédy Sámuel báró özvegye, szül. gróf Haller Zsófia, Erdély, 1777—1864; — 87.

17. Prandau Hildebrand báró özvegye, szül. gróf Pejácsevics Mária, Baranya, 1776—1863; — 87 éves.

18. Bethlen Sándor gróf 71 unokát és dédunokát hagyott, Erdély, 1778—1863; — 86.

19. Mihálovics József, alispán sok évig, Baranya, 1756—1842; — 86.

20. Vay Miklós idősb báró özvegye, szül. báró Adelsheim, Borsod, 1777—1863; — 86.

21. Almássy József, földbirtokos, Heves, 1773—1858; — 85.

22 Bezerédy György, kőszegi kerületi tábla elnöke, Vas, 1779—1863; — 85.

23. Chernel Ferencz, kőszegi kerületi tábl. ülnöke, Vas, 1779—1863; — 85.

24. Domokos Sára, özvegy, Lukács Antalné, Erdély, 1780—1865; — 85.

25. Ivánkovics Antal, földbirtokos, Vas, 1777—1862; — 85.

26. Kubinyi Rozália, özvegy báró Prónay Józsefné, Pest, 1774—1859; — 85.

27. Schvartz János, eperjesi esperes, Sáros, 1773—1858; — 85.

28. Véssey Ferencz, sok id. alk. m. tisztvis. és főbiró, Somogy, 1771—1857; — 85.

29. Batthyányi János gróf, főispán, Torontál, 1747—1831; — 84.

30. Budatinszky György, beszterczei apát, Zólyom, 1781—1864; — 84.

31. Gelei József, m. akademiai tag és iró, Borsod, 1754—1838; — 84.

32. Kovács Ignácz, nagy-ölyvedi lelkész; Esztergom, 1780—1863; — 84.

33. Végh Mihály, heténvi reform. lelkész, Komárom, 1779—1863; — 84.

34. Kisfaludy Mihály, Sándor és Károly atyja, Zala, 1743—1826; — 83.

35. Lázár József gróf, maros-vásárhelyi földbirtokos, Erdély, 1782—1865; — 83.

36. Macskássy Lajos özvegye, szül. gróf Haller Karolina. Erdély, 1780—1863; — 83.

37. Perczel Sándor, földbirtokos, Mór m. tábornok atyja, Tolna, 1778—1861; — 83.

38. Trattner Petróczai Mátyás, egyetemi nyomdaigazgató, Pest, 1745—1828; — 83.

39. Bacsányi János, hirneves költő, Zala, 1763—1845; — 82.

40. Bene Ferencz, főorvos özvegye, Pest, 1781—1863; — 82.

41. Bajzáth József, püspök, Veszprém, 1720—1802; — 82.

42. Benkő Sámuel, nagyhirü orvos és természetvizsgáló, Erdély, 1743—1825; — 82.

43. Molnár Péter, nagyváradi kanonok, Bihar, 1781—1863; — 82.

44. Pongrátz N. János, földbirtokos, Trencsén, 1763—1845; — 82.

45. Rétsei János, esperes és bogyoszlói lelkész, Bihar, 1754—1836; — 82.

46. Batthyányi Iván gróf, Vas, 1787—1865; 81 éves.

47. Budai Ezsaiás, tiszántuli superint., akad. tag és iró, Bihar, 1760—1846; — 81.

48. Chinoránvi Boldizsár, megyei főbiró, Zala, 1782—1863; — 81.

49. Sréter Mihály özvegye, szület. Gyürky Klára, Bihar, 1782—1863; — 81.

50. Sárváry Pál, 44 évig tanár a debreczeni ref. kolleg., Bihar, 1765—1846; — 81.

51. Boronkay Miklós, földbirtokos, Fehér, 1780—1861; — 80.

52. Bolla Márton, kegyesrendi orsz. főnök, Zala, 1751—1831; — 80.

53. Csuzy Pál, földbirtokos, Zala, 1780—1861; — 80.

54. Cziráky Antal gróf, főispán, Fehér, 1772—1852; — 80.

55. Festetics Károly gróf, Sopron, 1780—1860; — 80.

56. Lukovich József, régi nyugalm. őrnagy a franczia fölkelésből, Hont, 1783—1863; — 80.

57. Nagy Pál (felsőbüki), hires országgyül. követ, Sopron, 1777—1857; — 80.

58. Szabó Dávid, Baróti, hires m. iró, jezsuita, Erdély, 1739—1819; — 80.

59. Spanier Ferdinánd, nagy-kanizsai polgár, Zala, 1785—1865; — 80.

60. Hadik András gróf, magyar tábornok, Bács, 1710—1790; — 80.

61. Fáy András, hirneves iró, Pest, 1786—1864; — 79.

62. Gaál István, büsüi földbirtokos, Somogy, 1784—1863; — 79.

63. Gasparik Kázmér, váczi nagyprépost, Pest, 1784—1863; 79.

64. Hollósy Bogdán, Kornelia atyja, Arad, 1780—1859; — 79.

65. Madocsányi Imréné, szül. Marczibányi Teréz, Árva, 1784—1863; — 79.

66. Sréter László, alispán és orsz. gyülési követ Nográd 1784—1863; — 79.

67. Szirmay Antal, országgyülési követ, Zemplén, 1786—1865; — 79.

68. Bánhidy Antal báró, alispán, Arad, 1781—1859; — 78.

69. Batthyányi Francziska grófné Széchényi István nővére, Sopron, 1783—1861; — 78.

70. Batthyányi István gróf, idősb, Fehér, 1787—1865; — 78.

71. Beliczai József, megyei tiszviselő, Békés, 1781—1859; — 78.

72. Beőthy Gáspár, táblabiró, Komárom, 1786—1864; — 78.

73. Bruckenthal József báró, fölbirtokos, Erdély, 1781—1859; 78.

74. Dugonics András. magyar iró, s kegyes szerzeti tag, Csongrád, 1740—1818; — 78.

75. Gyöngyössy Pál, csornai prépost, Sopron, 1780—1857; — 78.

76. Gyürky Pál, főispán, Nográd, 1781—1859; — 78.

77. Hertelendy Gábor, tábornok, Heves, 1748—1826; — 78.

78. Komjáthy Anna, Ürményi Józsefné, Nyitra, 1751—1830; — 78.

79. Pák János, nagyváradi kanonok, Bihar, 1785—1863; — 78.

80. Szaplonczay Pál özvegye, szül. Szentgály Jozefa, Marmaros, 1785—1863; — 78.

81. Szegedy Károly, földbirtokos, Vas 1779—1858; — 78.

82. Vidákovics Ferencz, nagy-kanizsai polgár, Zala, 1786—1865; — 78.

83. Virágh Benedek. hirneves iró, Somogy, 1752—1830; — 78,

84. Ebner János, városi polgár és volt orsz. gyül. képvis., Pest, 1787—1863; — 77.

85. Hám János, szatmári püspök, Heves, 1781—1857; — 77.

86. Haydn József, hires zeneszerző Sopron, 1732—1809; — 77.

87. Hertelendy Károly, alispán és orsz. gyülési követ, Zala, 1784—1861; — 77.

88. Istvánffy Miklós, hirneves történetiró, Varasd, 1538—1616; — 77.

89. Klapka József, György táb. atyja. polgárnagy és volt orsz. gyül. képviselő, Temes, 1787—1863; — 77 éves

(Folytatása következik.)

Mesék az orrszarvuról.

Az orrszarvu (rhinocerus) természetrajza kétségtelenül ismeretes olvasóink előtt, miután az minden iskolában tárgyaltatni szokott; kevésbbé lesznek azonban ismeretesek a róla fennmaradt mesék, melyeknek egykor nemcsak a nép, hanem még a tudósok is hitelt adtak, sőt azokat hüségesen le is irták, ugy, hogy nekünk csak föl kell ütnünk az ő régi, molyette könyveiket, ha e meséket, melyeknek érdekeltségét müveltség-történeti szempontból tagadni nem lehet, ismerni akarjuk.

Először is, sokat tudtak mesélni a régiek arról, hogy az orrszarvu és elefánt egymásnak halálos ellenségei, ugy, hogy mihelyt valahol találkoznak, egymást azonnal megrohanják, s csatájukat mindaddig engesztelhetlen dühvel folytatják, mig egyikök a csatatéren halva nem marad. A római circusban látták az orrszarvut és elefántot egymással küzdeni, de ezen állatok már előbb szándékosan felbőszittettek, ugy, hogy midőn a küzdtéren megjelentek, átalában csak valami tárgyat kerestek, hogy rajta boszujokat tölthessék. Azonban uj, nyugodt s többször ismételt észlelések folytán kitünt, hogy az egész nem egyéb mesénél, mert az orrszarvu és elefánt az állatseregletekben atyafiságos békességben élnek egymás mellett. Más, hasonló mese volt az, hogy az orrszarvunak tövises nyelve van, s azzal ellenségét mindaddig hüségesen nyalja, mig a páráját iszonyu fájdalmak közt kileheli. Pedig hát csak oly sima az orrszarvu nyelve, mint a legártatlanabb borjué, azzal bizony még borotválkozni sem lehetne. Lehet, hogy az orrszarvu igen haragos állat, de, hogy oly civilisált kegyetlenségre is képes volna, azt csak olyan kapaczitás hiheti el, mint az augsburgi kávénénike.

De még az sem elég. Ez állat szarváról is kellett valami csodadolgot költeni. Ha az orrszarvu haragszik, fejét rázza, minek következtében szarva borzasztó csörgést-zörgést visz végbez, mitől minden jó léleknek ég felé mered a haja ijedtében. Ugy hivék a régiek. Azonban szerencsétlenségökre, e szarv oly szilárdan nőtt az állat fejéhez, hogy a csörgősipka szerepére egyátalában nem alkalmas. Hogy a dolog annál érdekesb legyen, a jámborok még azt is hozzáadták, hogy az orrszarvu, mielőtt ellenségét megtámadná, szarvát valami kemény kőhöz dörzsölve kegyetlenül kiköszörüli, hogy ellensége hasát annál könnyebben fölhasithassa. Lám a szegényt valóságos köszörüssé degradálták! Igen valószinünek tartjuk, hogy az orrszarvu fiatal éveit valamely köszörüsmühelyben nyomorogta el, s ott ragadt rá ez a nemes mesterség. Csak az még a kérdés, hogy vajjon kokusz- vagy faolajt használ-e szarva kiköszörüléséhez. Miután pedig e szarv csörgethető és köszörülhető volt, igen természetes, hogy más csodálatos sajátságokkal is kellett birnia, minő az, hogy a megmérgezett italokat elárulta, mert ezek, mihelyt ily szarvból készült pohárba töltettek, habzani és sustorogni kezdtek, vagy a pohárból kifutottak; sőt még a viz is, ily pohárból iva, nevezetes gyógyerővel birt, főleg ha valamely hegyes vassal mindaddig kevertetett, mignem kissé zavarossá vált. Mily mélységes bölcseség; Nem csoda tehát, ha az orrszarvu körmeit, fogait és vérét is egykor hathatós ellenméregnek tartották.

Még egy mese maradt fenn az orrszarvuról, az t. i. hogy a mily ellensége az elefantnak, ép oly benső barátságban áll a tigrissel, s azt még vadászataira is követi. Hogy az orszarvu talán az egyedüli állat, melyet a tigris meg nem támad az való, mert bőre sokkal vastagabb, hogysem a tigris fogai keresztül hathatnának rajta, s az utóbbira nézve a viaskodás kétségtelenül hátrányosan ütne ki, mert az orrszarvu szarvával ellenfelén majd mindig halálos sebet szokott ejteni. A tigris a macskák családjához tartozik, s minden macska okos, azért kerüli a tigris is az összeütközést a felnött orrszarvuval; de a fiatalt bizony megtámadja, ha szerét ejtheti, husát épen oly jó étvágygyal falatozza föl, mint például a kecskéét. Csakhogy jól kell magára vigyáznia, nehogy az anya által a csinyen rajtakapassék, mert akkor menthetlenül halálfia; mert a felbőszült orrszarvu rendkivül gyorsan fut, s ellenfelét oly makacsul üldözi, hogy addig nem tágit, mig beérnie nem sikerül. Tapasztalta már

polgárosodás
vitéz kitartás-
bekkel, s ennek
köszönheti
Nyugat-Eu-
rópa, hogy
ama félelmes
ellen hozzá-
jok nem fér-
közhetett, és
hogy bizton
és nyugod-
tan haladhat-
tott tovább
a művelődés
pályáján.

Sokszor halljuk ellenünk azt a szomoru valóságot vádként fölemliteni, hogy hazánk mily szegény az épitészeti műemlékekben, s ebből következtetve, eleink műveltségi fogékonyságát kétségbevonni; de a kik igy szólnak, nem gondolják meg, hogy ha — mit kétségbe nem lehet vonni — léteztek is műemlékeink, azok a folytonos harcz és háboru dulásainak s rombolásainak estek nagyobbrészt áldozatul.

A hajdankorból fennmaradt legszebb épitészeti műemlékek nemcsak nálunk, de átalában mindenütt leginkább vallásos épületekből, nagyszerü templomokból állanak. Már pedig tudjuk hazánk történeteiből, hogy első apostoli királyaink a keresztyénség meghonositásakor az ország nevezetesebb helyein mindenütt nagyszerü templomokat épitettek, s azok fenntartására gazdag alapitványokat rendeltek, hogy századokon át is fényben virágozzanak s az Isten dicsőségére szolgáljanak; látjuk továbbá épségben megmaradt csekély számu műemlékeinken, hogy azok művészeti tekintetben is épen oly jeles és nagyszerü épületek voltak, hogy bármely külföldi nevezetességgel is bátran kiállották a versenyt. S vajjon nem hirdetik-e ezek eléggé hangosan eleinknek a tudomány, művészet és épitészet iránti fogékonyságát?

A keresztyénség egykori legnagyobb ellenségeivel, a törökökkel századokon át folytatott harczaink, hála az égnek, már majdnem 200 éve, hogy megszüntek: de azért az ország keblén ejtett sebek oly mély és állandó nyomokat hagytak maguk után, melyek többé kevesebbé még maig is érezhetők.

Mai képünk tárgya önkénytelen visszavezet

Ha
S bá
Jön a
S vége
Nem mon
Hol küzd
Hol egyk
Később n

De jól va
Adjon tér
Halandón
Feledje el
Ugyis me
Evezvén
Sirassuk
Elég ha

Nyugalma
Virág va
Sirod fel
Egy szell
— E han
S mellé
Felettök
Vagyon t

Ember!
Ne kisér
Ez a nyu
Mely rád
Ne hábor
Az enyh
Itt a szel
S a felhő

J

(Egy

Nem rég
fordult óhaj
nagy nemzet
egy lényben. A tér—a sport nemes tere, a versenytér volt; a lény—a nemes négylábu, a ló. A sok lebegő kérdést egy időre mind hátra szoritotta a lókérdés. Szerencsére nem sokáig kellett várni a megoldásra, s az azóta világhirüvé vált „Gladiateur", kinek (az ember nem is meri mondani, hogy *melynek*) győztes lábát s homlokát most már a lapokban is bámulhatjuk, 100,000 frankot kapott azért, hogy társai közt leggyorsabban rakta a lábát, vagy tán végső esetben leghosszabbra tudta kinyujtani a nyakát. Ha jól emlékszem, ugyanennyire rug a franczia nagy császári dij is annak részére, a ki öt év leforgása közben a leghasznosabb fölfedezést vagy találmányt birja fölmutatni a természettudományok terén. Láthatni ebből, mily roppant fontosságuak e versenyek, s némi megelégedéssel mondhatni, hogy nálunk is erősen indulnak a müvelt nyugat nyomába — tanuskodnak legujabb fényes *lóversenyeink*, a *regatta*, a napról napra szaporodó *csónakegyletek*.

Ha egyszerü lelkedben mégis olyan forma kételyek támadnának, hogy lovagolni,

Műemlék, dzsámi, vagy megnagyobbított katolikus templom?

Heves vita támadt a pécs-belvárosi török eredetű templom bővítése körül

Pécs, július 19.

(Az Esti Ujság tudósítójától.)

Pécsett még a tikkasztó kánikuláról és a danzigi kérdésről sem beszélnek annyit

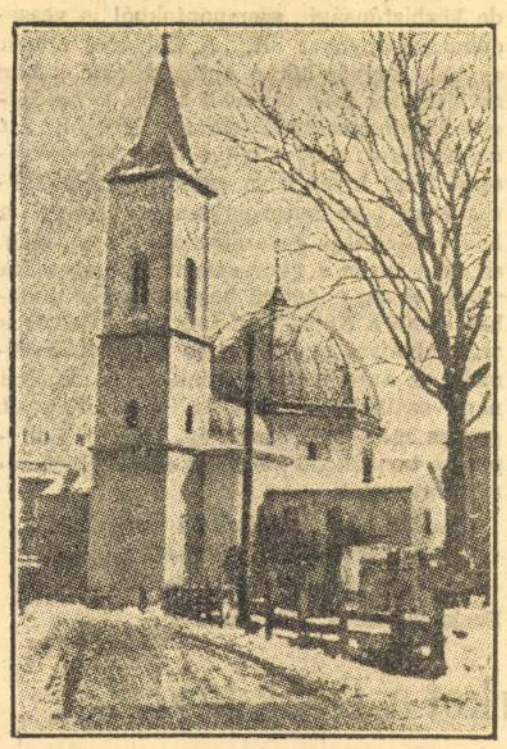

az elmúlt napokban, mint *a város egyik legszebb műemlékének, a 300 éves, török eredetű belvárosi templomnak a bővítéséről.* A pécs-belvárosi egyházközség, élén *Kelemen* Andor dr. apátplébánossal a török hódoltság alól történt felszabadulás 250 éves emlékének megörökítésére elhatározta, hogy

a belváros szívében álló kupolás templomot kibővíti, a stílustalanságokat eltünteti és a török hódoltságra emlékeztető műemléknek visszaadja eredeti keleti jellegét.

Az országosan meghirdetett tervpályázat eredményeként *Körmendy* Nándor budapesti műépítész terveit fogadták el kivitelezésre, mert úgy az egyházi főhatóság, mint az *Egyházművészeti Hivatal* és a *Műemlékek Országos Bizottsága* némi módosítással *Körmendy* tervét találta a legsikerültebbnek, mint amely *„kitünően egyeztette össze a műemlék-jelleget a mai templomépítészet követelményeivel".*

a Két és fél hónappal ezelőtt meg is kezdték a bontási munkálatokat. Elsőnek a jezsuiták által a templom északi részéhez épített

kétszázéves barok tornyot bontották le, majd a szentélyt, kápolnát és a sekrestyét.

Egy ideig olyan volt a templom környéke, mintha repülőtámadás érte volna. Házmagasságban állt a bontásból megmaradt tégla, kő és vakolat, amelyet a kocsik százai hordtak el. *Most már csak a kupola áll háborítatlanul,* tetején a félholdas kereszttel és ez a jellegzetes török dzsámi tagadhatatlanul *sokkal szebb most,* mint a régi állapotában a sok stílustalan toldalék épülettel.

A további bontás során a vakolat leverése után előtűntek

a kupola eredeti török falai, keleti ívelésű befalazott ajtója és ablaknyílásai.

Ez indította el azután a parázs vitát, a templom bővítése körül. Elsőnek *Török* Gyula dr. régész, a városi múzeum vezetője hallatta szavát.

„Bővítés helyett állítsák vissza az eredeti török templomot."

— *Az eredeti török templomot vissza kell állítani,* — hangoztatta *Török* dr., — mert a főfalak, a két kupola alapfalai, boltozatánakcsatlakozása, valamint a minaret helye teljesen megvannak. Tekintve, hogy sehol az országban nincs olyan nagyméretű török templom, amelynek a falai eredetiek,

nagyon is kívánatos lenne a pécsi dzsámi teljes helyreállítása.

Pécs ezáltal olyan műemlékkel gazdagodnék, amely idegenforgalmi szempontból *egyedülálló lenne a maga nemében,* másrészt a *Széchenyi-tér* az eredeti török templommal és előtte — a jelenlegi Szentháromság szobor helyén — a lebontott, de visszaállított török kuttal, a sandervárral, egységes hatású lenne, míg *a megnagyobbított templom teljesen agyonnyomná az amúgyis szük teret.*

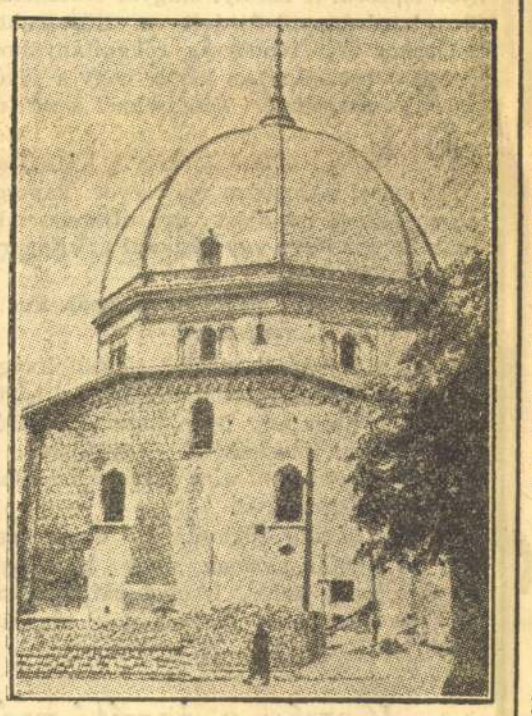

Végül hangoztatta *Török* dr., hogy

a jelenlegi templom nagyon is szükséges és indokolt bővítését a földalatti altemplom kiépítésével kell megoldani, mert ezt hadászati szempont is követeli, ugyanis így a város bombabiztos istentiszteleti helyhez jutna.

Török Gyula dr. véleménye a hozzászólások egész lavináját indította el, *Pécs* keresztény sajtóorgánumának, a *Dunántúlnak* a hasábjain nap mint nap érdekes kritikák és indítványok hangzottak el. Megállapíthatóan túlsúlyban azok voltak, akik *Török* dr. véleményéhez csatlakoztak. Megállapították a hozzászólók, hogy az értéktelen részeitől megszabadított kupolás templom háttérben a Mecsek vadregényes erdőségeivel, a Széchenyi-térhez alkalmazkodó kifogástalan arányaival úgy áll, mint egy gyönyörű kristály.

A kibővítés után a tér egyharmad részét elveszítené, esztétikai és építészeti szempontból is helytelen lenne a gyönyörű műemlék körülfalazása.

Gábor Jenő, a külföldön is ismertnevű pécsi festőművész is azt hangoztatta, hogy *a pécsiek elbüvölve állnak a remekbe készült műemlék előtt* és alig akadna még város Nyugat-Európában, amely romboló kézzel merne nyúlni egy ilyen értékes építményhez.

— Ha a templom eredeti alakját visszaállítanák — írja *Gábor* Jenő —, először is nyerne vele a város olyan vonzó szépségű és értékű műemléket, amelynek idegenforgalmi értéke óriási. Azután nyerne a helyreállítással maga a Széchenyi-tér, amely *arányaiban és térhatásaiban pompásan megjavulna.*

Szabó Pál Zoltán dr. egyetemi magántanár is azt hangsúlyozta, hogy

a pécsi dzsámi szinte páratlan európai érték és azt konzerválni kell.

Mások már azt is javasolták, hogy mivel a bővítés előreláthatólag félmillióba kerül, *nem volna-e helyesebb, ha az építtető belvárosi egyházközség venne egy megfelelő telektömböt és azon létesítene egy teljesen új templomot a pasztoráció ellátására,* a török templom pedig megfelelően restaurálva műtörténeti érték maradna.

A művészi és műtörténészi szempontokkal szemben természetesen felvonultatták az ellenkező táborban állók is érveiket. A ciszterci gimnázium igazgatója a rend és az iskola nevében kijelentette, hogy

ragaszkodik a templom bővítéséhez, mert anélkül a diákok és azok szülei templom nélkül maradnának, viszont a rendház a várostól, mint a templom kegyurától jogot nyert a templom használatára.

A belvárosi egyházközség hívei viszont hangoztatták, hogy tisztelettel viseltetnek a művészi szempontok iránt, de aki a templomba áhitatos lélekkel imádkozni jár, *annak az áhitat fontosabb, mint a műemlék.* A hívek ragaszkodnak a tervezett bővítéshez és

a templom műemlék jellegét véleményük szerint már csak azért sem érheti sérelem, mert akkor annak kivitelezéséhez bizonyára nem járult volna hozzá ismételten is a Műemlékek Országos Bizottsága.

Ilyen előzmények után ült össze Pécs város építési szakbizottsága, hogy döntsön a templombővítés ügyében. A bizottság kiszállt a helyszínre, ahol *Körmendy* Nándor műépítész adott részletes felvilágosítást a szakbizottság tagjainak az elmérgesedett vita középpontjába került bővítésről. Beható tanácskozás után

a szakbizottság nagy többséggel a Műemlékek Országos Bizottságának szakvéleménye alapján a templom kibővítése mellett foglalt állást és ilyen értelmű javaslatot terjesztenek a legközelebbi közgyűlés elé.

Nem vitás, hogy a közgyűlés is megszavazza a bővítést, úgyhogy a megkezdett munkálatok folytatásának nem lesz akadálya. A tervek szerint az új kápolna, szentély és sekrestye építésével még ebben az évben szeretnének elkészülni. A következő vre maradna a mostani kupolát körülfutó folyosó, az új bejárat és a kórus megépítése. A felső részek építésével párhuzamosan halad majd az altemplom építése, amely nemcsak temetkezési helyül, de légoltalmi óvóhelyül is szolgál majd.

(KB)

Valkó Lajost megválasztották a Kereskedelmi Bank elnökévé

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank július 18-án tartott rendkívüli közgyülésén Walkó Lajos dr. ny. m. kir. külügyminisztert az igazgatóság tagjává, a közgyülést követően tartott igazgatósági ülésen pedig az igazgatóság elnökévé választották.

Uj postatermet avattak fel a Fővámház épületében

Érdekes felavató ünnepség zajlott le ma délelőtt tíz órakor a Fővámház épületében. Már féltízkor gyülekeztek a különböző vámügyi hatóságok és minisztériumok képviselői. Görög *Staub* Károly dr. miniszteri tanácsos a pénzügyminisztérium képviseletében, dr. *Nemeshegyi* Tibor osztályfőnök a vámosztály vezetője, *Tolnay* Lajos miniszteri tanácsos vámügyi igazgató, *Pellionis* Béla dr., *Majay* Arthur vámszéki főtanácsos a Fővámhivatal főnökhelyettese.

Csizik Béla államtitkár adta át rendeltetésének a postatermet, amelyet azért építettek, hogy a vámkülföldről érkező postacsomagok vámkezelését minéljobban megkönnyítsék. A teljesen újszerü, modern berendezésü helyiséget a közönség érdekeinek szemelőtt tartásával emelték.

A Dopolavoro 450 munkásának ünnepélyes fogadtatása a Keleti-pályaudvaron. Középen Vinci gróf budapesti olasz követ, Armando Fraschetti, az olasz Dopolavoro utazási irodájának vezérigazgatója és vitéz Marton Béla, az NMK országos elnöke

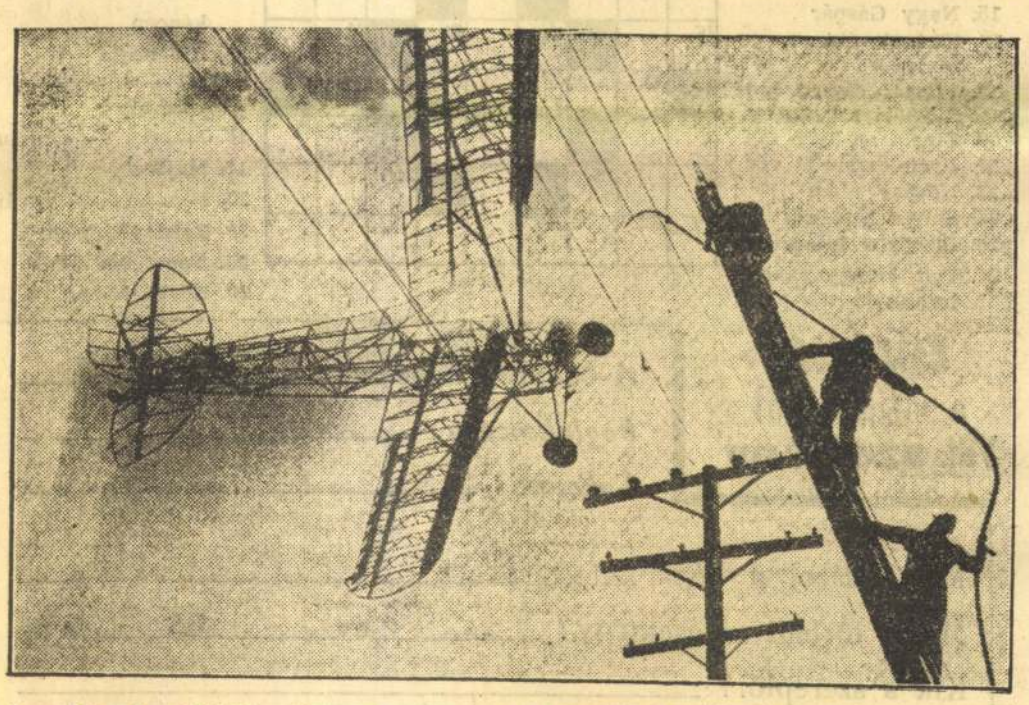

San Diegoban, Kaliforniában egy repülőgép leszállás közben rázuhant egy magasfeszültségű vezetékre, a gép felrobbant, a pilóta a vezetékbe kapaszkodva csodálatos módon megmenekült

Megismételjük ezerpengős rejtvényjátékunk nyolcadik feladatát

Az „Esti Ujság a világ körül" című rejtvényjátékunk nyolcadik feladatát a tegnapi számunkban közöltük. Sajnálatos, hogy a feladat keresztrejtvény részébe hiba csúszott be, amennyiben tévedésből elcserélték a keresztrejtvény alaprajzát, s így a tegnapi feladat megoldhatatlanná vált. Amikor elnézést kérünk ezért olvasóinktól, egyúttal közöljük, hogy a rejtvényjáték időtartamát nem hosszabbítjuk meg. Ahogy előre hirdettük,

július 22-én, szombaton fejeződik be a rejtvényfeladatok közlése s miután keddi számunkba tévedés folytán megoldhatatlan rejtvény került, az „Esti Ujság a világ körül" cím rejtvényjáték csupán tizenegy feladatból fog állani

s az olvasónak 11 megfejtett és kitöltött szelvénye kell beküldeni.

Ma megismételjük a játék nyolcadik feladatát. Természetesen azoknak, akik a keresztrejtvény mellőzésével sikerült megfejteni a feladatot, a mai kép nem probléma. De tekintettel kell lenni a játékban résztvevő olvasóknak arra a tömegére, amely csak a keresztrejtvénnyel tudja a közölt képek értelmét megtalálni.

Tehát az „Esti Ujság a világ körül" rejtvényjáték tizenegy feladatból fog állani.

A rejtvények megfejtéseit együttesen tegyük borítékba,

amelyen tüntessük fel a rejtvényjáték címét is.

Ezerpengős rejtvényjátékunk

(VIII. feladata)

VIZSZINTES:

1. Csaknem — parányi
4. Ukrajna fővárosa
7. Vezetőférfiú
8. Leánynév
10. Hónaprövidítés
12. Mutatószó tárgyesete
14. Volt abesszin méltóság
15. Nagy Gáspár
16. Csehszlovákia v. rövidítése
18. Vissza: okozat apja
19. Egyházi kiközösítés
20. Finom az ilyen lap
21. Ilyen eszme is van
22. Növény része
24. Súlyos betegség
26. Bizonyos időszak
27. Volt külügyminiszterünk

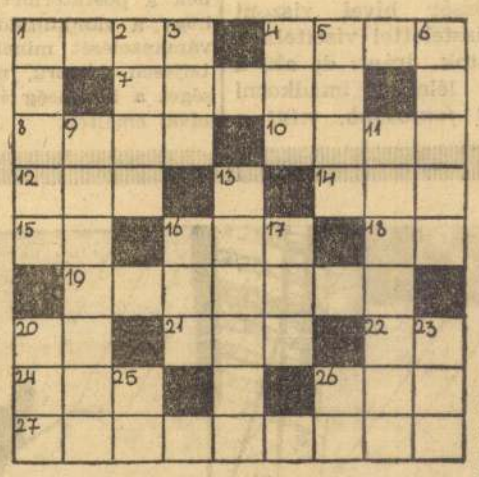

FÜGGŐLEGES:

1. Lengyelország id. nyelven
2. Idegen aprópénz
3. Leánynév
4. A kőfal kezdete
5. Két egyforma
6. Európai főváros
9. Lázítás — másképpen
11. Szőlőfajta
13. Nagy társadalmi esemény
16. Macska — angolul
17. Hajócél
20. Fémtartalmú ásvány
23. Svéd váltópénz
25. Fonetikus betű
26. Rövid kilométer

Esti Ujság
a világ körül
VIII. szelvény

A beküldő neve: _____

Foglalkozása: _____

Lakcíme: _____

Mit ábrázol a kép? _____

Mikor történt az esemény? _____ év _____ hó _____ nap

Kik a szereplői? _____

Az esemény szinhelye: _____

Kétezernégyszáz „hajléktalan" autó álldogál éjszakánként Budapest utcáin

A garázs-hiány megbénítja az automobilizmus szépen megindult fejlődését

Néhány hónappal ezelőtt a kormány rendelettel intézkedett az autók behozatali vámjának leszállítása ügyében. Ez a mozzanat döntő fordulatot jelentett a magyar automobilizmus fejlődésében. Pár hónap alatt megváltozott a budapesti utcák képe. Megindult az autóvásárlás, jelenleg havonta hét-nyolcszáz kocsival gyarapodik az autók száma. Ez a hirtelen növekedés meglátszik a forgalomban is, mindenképpen előnyös helyzetet teremt. A magyar automobilizmus ilyen nagyarányú örvendetes fejlődésével azonban sok olyan körülmény született, ami a további lehetőségeket megakadályozza; még , hogy kis jóakarattal, kevés változtatással lehet segíteni ezeken a bajokon.

Az első és legfontosabb kérdése Budapest erősödő automobilizmusának a garázskérdés. A helyzet ugyanis az, hogy

jelenleg nincs elég garázs Budapesten,

s ez a hiány különösen a város belterületén mutatkozik. A Budapesten tartózkodó járművek száma motorbiciklikkel együtt körülbelül 16.000, *ennek húsz százaléka nincs elhelyezve garázsokban.* Elképzelhető, hogy a szabadban való garazsirozás mennyi kárt okoz az autotulajdonosoknak, de közbiztonsági szempontokból is veszedelmes arányokat ölt. A Belváros utcáin egymás hegyén-hátán autók állnak, s bár ezt jelenleg még rendelet tiltja, *a hatóságok kénytelenek jóindulatúan elnézni ezt az állapotot, mert a tényen nem lehet segíteni.* Nem kívánhatja senki, hogy a Belvárosban lakó autótulajdonos esetleg a Külső-Váci-úton garazsirozza autóját, mert az autó éppen a gyorsaságot szolgálja. Ha valaki el akar indulni hazulról, nem taxizhat előbb a Külső-Váci-útig. A Belváros szűk utcáival egyébként is mostohagyermeke az automobilizmusnak. A dunaparti nagy szállodák környékén lévő egy-két garázs még arra sem elég, hogy a Budapesten tartózkodó idegenek autóit elhelyezzék. Igy aztán

éjszakánként a belvárosi utcák tele vannak szabadban garazsirozó „hajléktalan" autókkal.

Ezeknek száma 2400-ra tehető.

Központi gyüjtőparkot a Deák-téren!

Ebben a kérdésben már történtek bizonyos lépések. A Királyi Magyar Automobil Club beadvánnyal fordult a Közmunkatanácshoz és a rendőrség főkapitányához. Ebben a beadványban kérte, hogy a jövőben *a városrendezési kérdéseknél legyenek tekintettel a szükséges garázsokra is, valamint az autóparkoló helyekre.* A KMAC az új központi városháza épitésével kapcsolatban felveti mindjárt az átrendezendő Deák Ferenc-téren egy központi gyüjtőpark lehetőségét.

Nyolcszáz autó parkolna a Deák Ferenc-téren

s ezzel a belvárosi utcák túlzsúfoltsága nagy mértékben megszűnne. Egyúttal kérte a KMAC, hogy egy ilyen hatalmas autóparkoló hely létesítésével egyidőben *a Belváros bizonyos utcáira parkirozási tilalmat is rendeljenek el.*

Éliássy Sándor főkapitány, aki a magyar automobilizmusnak nagy híve, magáévá tette a KMAC beadványát. Válasziratában értesítette az autósok klubját, hogy

közbiztonsági szempontból ő is szükségesnek látja a parkirozó helyek, valamint a garázsok számának szaporítását.

A főkapitány a belügyminiszternek indítványozni fogja a bizonyos fokig már elavult rendeletek megszüntetését, hogy a garázsépitési kedvet fokozza. Jelenleg ugyanis még életben vannak olyan intézkedések, amik például a Belvárosban lehetetlenné teszik az új garázsépitést. A magas telekárak miatt csupán garázsépület nem volna kifizetendő, viszont a mostani rendeletek a bérházakban való bérgarázsok létesítését nem engedik, főleg tűzbiztonsági okokból. A főkapitány véleménye szerint *megfelelő tűzrendészeti óvintézkedések után meg kellene engedni a bérházakban létesítendő garázsokat.*

Természetesen a külföldön már általánosan elterjedt pincegarázsok jönnének elsősorban szóba a Belvárosban, ámbár itt a talajviszonyok nem kedvezőek.

Kevés a javító-műhely és a benzinkút

Az újonnan épülő garázsok megoldanák az árak kérdését is. Jelenleg a kocsi üzemköltségének körülbelül 30—40 százalékát jelenti a garázs. *Ez az ár igen magas.* Ha megfelelő számú garázs épülne, ez az ár egészen bizonyosan kisebb volna.

A rohamosan fejlődő automobilizmus égető kérdése lett a service-szolgálat tökéletesítése. Ugyanis az utóbbi hónapok hatalmas forgalmával a jelenlegi autójavítóműhelyek nem képesek lépést tartani. Az autók hiába futnak be javítás végett a műhelyekbe, sokszor két hétig is eltart egész jelentéktelen munkák elvégzése. Nem túlzás az az állítás, hogy

az autók szinte sorba állnak a serviceekben.

Kevés a benzinkút is. A fővárosból kivezető utak benzinkútjainál vasárnap összetorlódnak a kocsik. Ennek egyik oka az, hogy a benzinkutak régi típusúak és nem elég gyorsan töltik a benzint. Érthetetlen, hogy a szivattyúkartel miért nem rendezkedik be automatikus szivattyúkra. A jelenlegi benzinkutak nyolc-tíz méteres gumicsövében *néha két liter motalko is szerényen vissza marad, persze az autós kárára.* Nincsenek felszerelve a benzinkutak motorikus légpumpákkal sem, ilyet csak elvétve lehet találni.

Az autósproblémákat vizsgálgatva őszintén be kell vallani, hogy

egyedül a hatóságok voltak azok, akik a hatalmas fejlődéssel szemben lépést tudtak tartani.

A főkapitányság mindig szigorúbban ellenőrzi az autósokat, hogy megelőzze az esetleges szerencsétlenségeket. A hatóságok igyekeznek hozzásimulni az autózás időszerű problémáihoz. Az autóvezetés a nagy forgalomban természetesen mindig nehezebb lesz, ezért a vezetői vizsgák mind szigorúbbak lesznek, amiért a közönség csak hálás lehet a rendőrségnek. Az autósoknak az a kérése, hogy több vizsgáztató rendőrségi tisztviselőt állítsanak szolgálatba, a jelentkezők tehát minél előbb kerülhessenek vizsgára.

Érdekes tervet valósitottak meg egyes nagy külföldi városokban az autógarazsirozással kapcsolatban. Az utóbbi években épült légvédelmi pincéket,

a tömeg-óvóhelyeket veszélytelen időkben autógarázsoknak engedik át.

Ezekben a külföldi városokban a légoltalmi tömegóvóhelyek már úgy épültek, hogy nem lépcsők, hanem lejtős utak vezetnek a mélybe. A földalatti óriás garázsok nagyszerűen beváltak. A magyar autósok, akik külföldön járva személyesen is tanulmányozták ezt a kérdést, most a magyarországi, illetve budapesti tömegóvóhelyekre vonatkozóan tervet szándékoznak készíteni. A figyelemreméltó tervvel remélhetően a hatóságok is foglalkoznak majd.

Átdolgozott tervek alapján oldják meg a törökeredetű műemlék bővítését Pécsett

Hóman Bálint és vitéz Imrédy Béla is megtekinti az országos érdeklődés középpontjába kerülte pécsi dzsámit

Pécs, augusztus 23.

(Az Esti Ujság tudósítójától.)

Pécs egyik legszebb műemléke, a törökeredetű, kupolás belvárosi templom bővítése körül fölmerült vitákat, — amelyekről az *Esti Ujság* már beszámolt, — sikerült nyugvópontra vinni. Mint ismeretes, a bontási munkálatok során *teljes szépségében bontakozott ki a 300 éves török dzsámi* és a város lakossága két pártra szakadt a bővítés kérdésében. Olyan kívánságok merültek föl, hogy

a maga nemében egész nyugat Európában páratlan műemléket eredeti alakjában kell visszaállítani és ezzel

a város nemcsak idegenforgalmi szempontból nyerne, de a *Széchenyi-tér* is egészen új, esztétikai és építészeti szempontból színfoltokat kapna. Viszont a belvárosi egyházközség és a ciszterci gimnázium ragaszkodott a pasztorációs szempontokhoz, hangsúlyozva, hogy *a műemléket nem szabad megfosztani katolikus jellegétől.*

A vita már túlnőtt a helyi szempontokon, foglalkoztatta a szakköröket és a fővárosi sajtót is. *Makay* István polgármester igyekezett kiegyenlíteni a fölmerült ellentéteket és azok áthidalása végett a mult héten *fontos és döntő tárgyalásokat folytatott Budapesten a Műemlékek Országos Bizottságában és a kultuszminisztériumban.* A tárgyalások eredményeként úgy módosították az eredeti terveket, hogy

a török hódoltság alatt épült dzsámit, illetve annak legértékesebb kupolás részét teljes archeológiai hűséggel és eredeti alakjában állítják vissza és ezzel a napvilágra került leletet kivülről és belülről is zavartalanul szemléltetővé teszik. A bővítést pedig az ujonnan létesítendő szentéllyel oldják meg, amely a műemlékkel harmóniában lesz és művészi együttest alkot.

Az új döntés Pécsett *általános megnyugvást és örömet váltott ki* a hívek körében és ennek adott kifejezést a Pécsi Műbarátok és Képzőművészek Társaságának a polgármester előtt megjelent küldöttsége. A társaság részéről annak elnöke, *Török* Lajos főkapitányhelyettes a város lakosságának elismerését fejezte ki *Makay* István polgármester előtt, hogy megvédte a templom műemlék jellegét és e mellett olyan megoldást talált, amely *az összes érdekeltek szempontjait figyelembe vette és kielégítette.* A város polgársága részéről *Mattyasovszky-Zsolnay* Tibor kormányfőtanácsos, gyáros pedig levelet intézett a polgármesterhez, akinek

bejelentette, hogy amennyiben az új tervnek megvalósítása a rendelkezésére álló fedezeten kívül szükségessé teszi a város társadalmának hozzájárulását is, úgy

a maga részéről 10 ezer pengő értékü anyagot és munkát ajánl fel erre a célra.

A bővítés előtt álló pécsi dzsámiról egyébként *Gerevich* Tibor dr. egyetemi tanár csütörtökön este rádióelőadást tart, *Hóman* Bálint kultuszminiszter és *Imrédy* Béla dr. volt miniszterelnök, a város képviselője pedig értesítették a polgármestert, hogy

a közeli napokban leutaznak Pécsre, hogy megtekintsék az érdeklődés középpontjába került pécsi dzsámit.

A török imaház természetesen erősen foglalkoztatja a pécsi művészeket is.

— **Gyomor- és bélbajoknál, a máj és az epeutak megbetegedéseinél,** reggel felkeléskor egy pohár természetes **„Ferenc József"** keserűvíz, különösen kortyonként elfogyasztva, igazán remek hashajtó. Kérdezze meg orvosát!

Kún Béla kivégzésének oka: elcsapott zsidó tisztekkel merényletet tervezett Sztalin ellen

(Az Esti Ujság római szerkesztőjének telefonjelentése.)

Róma, augusztus 23.

A szerda reggeli olasz lapok megerősítik azokat a keddi rigai táviratokat, amelyek *Kun* Béla kivégzéséről számoltak be. A vörös népbiztost Moszkvában végezték ki egy hosszú, titokban megtartott per után. *Kun* Béla a *Sztalin által elcsapott orosz zsidószármazású katonatisztekkel merényletet tervezett Sztalin ellen és ebbe a merényletbe több elcsapott zsidószármazású diplomata is bele volt keverve. Kun* Béla kivégzése mintegy 14 nappal ezelőtt történt.

V. F.

A munkások és az építőmesterek az építőipari sztrájk rendeleti úton való megszüntetését kérik

A szociáldemokrata szakszervezet vezetősége nem fogadta el a tizszázalékos béremelést

Az építőipari sztrájk ügyében kedden ülésezett a bérmegállapító bizottság alosztálya. Az ülésen az építőmesterek kiküldötte 5 százalékos béremelést ajánlott fel. Ez a magasabb munkabér azonnal érvénybe lép, amint a munkát felveszik. Az építőmesterek egyébként a munka felvétele esetében hajlandó elfogadni azt a béremelést is, amit az augusztus 30-án összeülő bérmegállapító bizottság fog megállapítani.

Az építőmesterek azért ajánlották fel egyelőre csak az 5 százalékos béremelést, mert nem tudják, hogy az általuk egyébként elfogadhatónak tartott 10 százalékos béremelés áthárítható lesz-e munkáltatókra.

Az 5 százalékos béremelést a saját számlájukra is megigérhették, 10 százalékos munkabértöbbletet azonban a legtöbb építőmester már nem tud bekalkulálni a munkáknál.

Tekintettel arra, hogy a munkásság körében általában a munka felvételét kívánják,

szerdán már több épületen megindult a munka.

A munkáok számítanak arra, hogy az augusztus 30-án összeülő ármegállapító bizottság a már elfogadott 5 százalékos béremelés helyett 10 százalékos béremelést fog megállapítani és így a 10 százalékot visszamenően fogják megkapni az építőmesterektől. Igen érdekes ezzel szemben a szociáldemokrata szakszervezet vezetőinek ellásfoglalása.

A vezetők a sztrájk további folytatására akarják kényszeríteni a szakszervezetbe tömörült munkásságot, amely már megelégelte a közel egy hete tartó áldatlan sztrájkot.

A munkásság körében megdöbbenést keltett hogy a keddi albizottsági ülésen a MÉMOSz kiküldöttje határozottan kijelentette, hogy

a sztrájk ügyében nem a ténylegesen dolgozó hat-hétezer munkás, hanem százszázötven vezető határoz.

Ilyenformán a szociáldemokrata szakszervezet vezetősége maga is elismerte, hogy csak száz-százötven ember véleményét képviseli eben a nagyhorderejü kérdésben és ezek az emberek kényszerítik a szakszervezetei munkássgáot a a sztrák folytatására.

Az összmunkásság érdekében éppen a nemzeti alapon álló munkásság, a Nemzeti Munkaközpontba, valamint a keresztényszocialista szövetségbe tömörült munkások kedden este a minisztériumokhoz küldött feliratban kérték, hogy

a hatóságok rendeleti úton tiltsák be a sztrájkot,

hogy a dolgozni akaró munkásság a munkát felvehesse. Ugyanezt kérték az építőmesterek is, akik a munka szüneteltetésének rendkívül súlyos következményeiről érvelnek.

— **Az emésztőszervek megbetegedéseinek kezelésénél** reggel éhgyomorra egy pohár természetes **„Ferenc József"** keserűvíz abszolút megbízható hashajtó, amelynek hatása igen kellemes. Kérdezze meg orvosát!

Menekülnek a kínaiak! Japán tengerészek megszállták Sanghájban az angol védelmi vonal egy részét

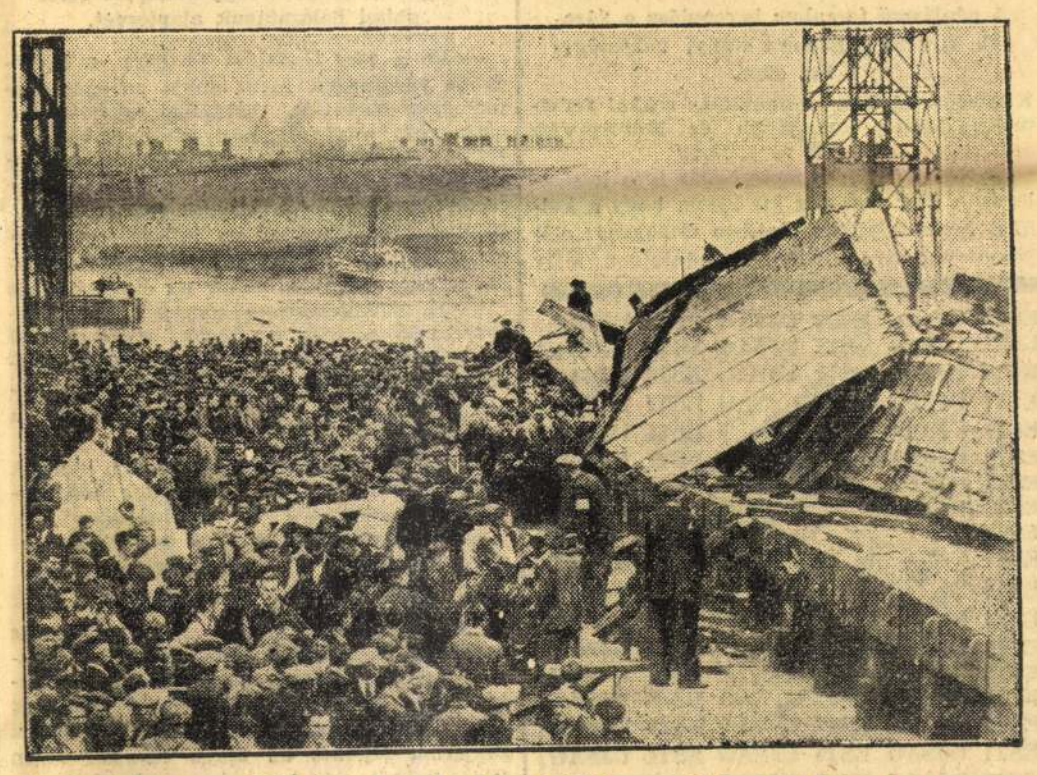

Titokzatos szerencsétlenség az angol „Formidable" repülőgépanyahajó vízrebocsátási ünnepén. A keresztelési szertartás előtt a hajótest hatalmas robajjal elindult

A modern városrendezés főkérdése: gyors és veszélytelen közlekedés!

Münnich Aladár érdekes nyilatkozata Budapest közlekedéspolitikájáról

Az automobilizmus fejlödése egyre több és több közlekedéspolitikai problémát vet fel a fővárosban és országos viszonylatban egyaránt. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa nemrégiben megállapította Nagy-Budapest főforgalmi hálózatának alapterveit. Ezekről a nagyjelentőségü kérdésekről beszélgetett az *Esti Ujság* munkatársa *Münnich* Aladár épitészmérnök, középitési tanácsossal a közlekedési problémák egyik legkiválóbb és legalaposabb ismerőjével.

Kifogástalan utakat az autóknak!

— A távolságok legyözése — mondotta *Münnich* Aladár — mindig egyik legfőbb vágya volt az emberiségnek és a közlekedési eszközök fejlödése a legnagyobb hatással volt az emberek életére és a társadalom kialakulására. Görögországot hajdan a hajózás tette naggyá, a csodálatos római birodalom fejlett útrendszerének köszönhette hosszú fennmaradását. A középkori primitiv útviszonyok között

a nagy birodalomnak apró kis országokká hullottak szét és csak akkor kezdtek újból erős egységek kifejlödni, mikor a vasút a maga acélpántjaival azokat újra összefogta.

A mult századot joggal nevezhetjük a vasút századának és bámulattal kell adóznunk azoknak a hatalmas teljesitményeknek, amit e téren apáink véghezvittek, mikor tekintet nélkül a természeti és jogi nehézségekre, belevágták az ország testébe a mindentől független pályákat és megalkották azakkori idök legnagyobbszerübb forgalmi eszközét, a időjárástól és helyi nehézségektől független vastúi hálózatot.

— A századfordulóban megjelent a gépjármü, amely új, eddig ismeretlen lehetőségeket tárt fel az egyéni közlekedés és gyorsaság terén. A nagy vasútépitési lázban természetesen erősen elhanyagolták az utak épitését, mert a helyi jellegü szekérforgalomnál arra szükség sem volt.

A gépjármü azonban megnyitotta a távolsági közlekedés lehetőségét és a mai felfogásunk szerint nem versenytársa a vasútnak, hanem szerves kiegészitő része az ország forgalmának.

Örökéletüek a főútvonalak

— Az olasz autostrádák, az amerkai és német különleges autópályák, városi bevezető utak azonban már jelzik az új elgondolást, amely hazánkba is lassan el fog érkezni.

— Nagy nehézséget okoz azonban a különleges pályák kiképzése a városok területén, ahol már annyi költséges létesitményt találunk.

A gépjármü forgalom bevonulása a városok utcáiba mindenütt súlyos nehézségeket okoz.

Külföldön, ahol a motorizálás sokkal fejlettebb, a lehető legnagyobb és költségesebb erőfeszitéseket teszik arra, hogy

— Nálunk még a motorizálás igen kezdetleges, s még van egy kis idönk, hogy a külföldi tapasztalatokat idejében értékesitve, elökészitsünk arra a forgalmi sürüségre, mely előbb-utóbb nálunk is be fog következni, fel kell ismernünk azonban, hogy

a gépjármü gyökeében változtatta meg a városrendezés feladatait s annak most első kötelessége, hogy a forgalom zavartalanságát és veszélytelenségét biztositsa.

— Tudnunk kell azt, hogy

egy-egy háznak élettartama legalább 50 év és egy-egy főútvonal, mint pl. a római Via Appia, vagy a mi Dunapartunk, belső körutunk, majdnem örökéletü.

Egy város meglevő főútvonalrendszerének gyökeres megváltoztatása pedig szinte lehetetlenséggel határos. A rohamosan növekvő város kialakuló új főútrendszerét ezért a legnagyobb körültekintéssel kell megállapitani és minden ház épitésének engedélyezésénél legalább 50 évre kell előrelátni a város fejlödését.

— Ezt az új, a gépjárműre alapitott városrendezési felfogást indította meg az a tanulmány, melyet a *Magyar Touring Club* 1934-ben adott ki, s melyben felhivtuk az összes illetékesek figyelmét arra, hogy mulhatatlanul meg kell állapitani Budapest, illetőleg Nagy-Budapest főforgalmi hálózatát, s minden erővel törekedni kell a fokozatos megvalósitásra.

Egységes közlekedéspolitikát!

— Leszögeztük azt az elvet, hogy

a gépjármü forgalmat az előre kijelölt útvonalakra kell koncentrálni, mert ha az összes útcákat elárasztja akkor sürü kereszteződéseket kapunk, amelyen a gyors és biztos haladás lehetetlenség.

A kijelölt útvonalaknak céltudatos és egységes hálózatot kell képezniök, amely egyenletesen tárja fel az egész területet. A legszemléltetőbb, ha e főutak mindegyikét jövőbeli autóbuszvonalnak tekintjük, amelyek minden lakóutcából rövid gyaloglással elérhetők. Természetes, hogy

ezeket a főútvonalakat azután áldozatoktól vissza nem riadva úgy kell kiképezni, hogy azokon a közlekedés a leggyorsabb és legbiztosabb legyen,

a költségek egy részét pedig úgy fedezhetjük, hogy a többi utcákat, a mainál egyszerübben, csöndes és barátságos lakóutcákká képezzük ki. Természetes az is, hogy a lakóutca fogalom nem azt jelenti, hogy azokból a gépjárműveket kizárnánk, hanem azt, hogy ott csak mérsékelt sebességgel haladhatunk s igy önként igyekezni fognak, hogy a gyors főútvonalat mielőbb elérjük.

— A kiadványban részletes tervet és javaslatot is készittettünk a hálózat egyes vonalaira, de ennek ellenére, ez az újszerü elgondolás csak lassan hódított tért, mig végre

ez év folyamán a Fővárosi Közmunkák Tanácsa hivatalosan is megállapitotta Budapest„ majd Nagy-Budapest főforgalmi hálózatának alaptervét.

— Ez a terv Budapest jövőjére a legnagyobb jelentőségü, mert alapja az egész városfejlesztésnek. A határozat azonban önmaga nem elegendő, mert azt nyomban követnie kell annak az igen fáradságos munkának, hogy részletesen feldolgozzák mindazokat a teendőket, amelyek szükségesek a hálózat kialakitásához és szükségessé tételéhez. Sajnos e téren még a kezdet kezdetén is alig vagyunk, pedig az élet halad és könnyen keletkezhetnek közben olyan létesitmények, melyek az illető vonalszakaszt egy félévszázadra vagy hosszabb időre megbénitják, vagy amelyeknek eltávolitása temérdek költséget fog igényelni, mint pl. a tabáni Bethlen-udvar.

— Ha a városrendezést gyorsan akarjuk keresztülvinni, úgy az mérhetetlen költségeket jelent, amit csak az mérsékel, ha

távolbanéző perspektivával és céltudatos előrelátással a kis részletekig gondosan előkészitjük a jövő fejlödését.

Ez az előkészités azonban nem várhat és megfelelő áldozatoktól sem riadhatunk vissza, mert a városrendezés természetes eszközei igen lassúak és mig 5—10 év alig hoz számbajövő változást a város képében, a gépjármü fejlödés az újabb időkben olyan gyors iramot vett, hogy úgy mint külföldön, nálunk is könnyen bekövetkezhetik *a forgalom csődje.*

ESTI UJSAG ESTI UJSAG ESTI UJSAG
Esti Ujság
a keresztény jobb oldali magyarság délutáni napilapja
Kérje mindenütt!

A tannenbergi emlékünnep nyitja meg a keletporoszországi őszi hadgyakorlatot

Berlin, augusztus 23.

Mint minden évben, az idén is ősz elején tartják meg a keletporozsországi első hadtest. nagy hadgyakorlatát. mihelyt a termést betakarították a földekről. A tannenbergi emlékünnep lesz a hadgyakorlatok megnyitása is a mazuri ütközet huszonötödik évfordulóján, augusztus 27-én. A hadgyakorlatokra a tartalékosokat is behivják. Ez sem rendkivüli intézkedés, mert Németországban a hadgyakorlatokon mindig kipróbálják a tartalékot is.

Harmincöt utassal a Bicaz-folyóba zuhant egy román autóbusz

Bukarest, augusztus 23.

A moldovai Bicaz-folyó vizébe, mint a *Romania* jelenti, belezuhant egy harmincöt utassal telt autóbusz. A lap a szerencsétlenség következményeiről csak annyit ir, hogy a katasztró.fa következtében több utas életét veszitette és több megsebesült. A halottak és sebesültek pontos számát a lap nem közli. Feltűnő mindenesetre, hogy a többi bukaresti lap egyáltalán nem ir erről a szerencsétlenségről.

KISSZAKASZ, ODA=VISSZA!

E heti sorozatunk mindegyik rejtvényében van egy-egy kisszakasznyi (négybetüs) szó, melyek visszafelé olvasva is értelmes szavakat adnak. A megforditott szavak első betüi helyes sorrendbe (nem a közlés sorrendjében) rakva egy vizighirü fürdőhely nevét adják. Ez küldendő csupán be augusztus hó 31-ig. Melléklendő rovatunk hat cime (Kisszakasz, oda-vissza!).

E HETI DIJAINK: EGY DARAB TIZPENGÖS, KETSZEMÉLYES TEAS- VAGY KAVÉSKESZLET, EGY ZSURTEPITÖ, HAROM ÜVEG KÖLNI ÉS NÉGY PIPERECSOMAG.

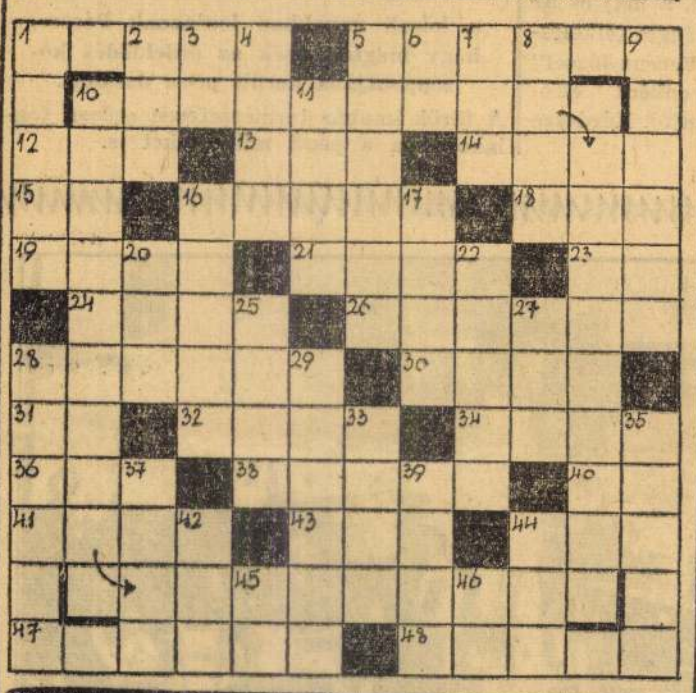

VIZSZINTES:

1. Belzebúb társalog itt Luciferrel
5. Tüzhányó torka — kissé németesen
10. Petőfi-népdal első két sora. (Folyt. l. 10. függ.)
12. Van bátorsága
13. Szappanmárka
14. Rákóczi okos hadvezére (mezitlábasok)
15. Lám!
16. Amerikában élő magyar rajzoló
18. Tengeri halfajta
19. Hitler beszéde
21. A költő szerint ilyen lábon jár az ellen
23. Lengyel Zoltán
24. Szlovák politikus
26. Divatos időpont teára
28. Ilyen legyen a pénztárca
30. Kellemetlen igető!
31. Kis kutya
32. Búfelejtője
34. Intő jel (ék. h.)
36. Kukucskál
38. Szerb király neve
40. Nátrium vegyjele
41. Igecsoport
43. Angol sör
44. Vallásrövidités
47. Hitelt ad szavának
48. Agyonhasznált

FÜGGŐLEGES:

1. Azsiai tensik
2. Városrész — röviden
3. Autómárka
4. Találja
5. Diák ide irja a „puskát"
6. Hiányos rés
7. Angol segédige
8. Mértani idom
9. Wagner ifjúkori operája
10. Lásd 10. vizszintest
11. Ökörcsemete
16. Szerződést csinál
17. Dalsor
20. Kettőzve — irtózatos hatású lövedék
22. Képpen — másképpen
25. Arányi részecske
27. Főváros német neve
28. Csak a közepébe!
29. Hármas — idegen nyelven (Földkorszak)
33. Idegen fasor
35. Fontos ipari nyersanyag
37. Egyiptomi istenség
39. Szövetség - fajta (Légi)
42. Sporteszköz
44. Ügy — latinul
45. Szintén
46. Nagy Cecilia

(VALLÓ EMIL)

MAGYARSÁG

Melléklet a Magyarság 1925 november 5-iki számához. (36.)

Képek a pécsi egyetemről

A belgyógyászati és szemészeti klinikák épülete. Az előtérben a török időkből származó minaret.
(Igazgatók: Prof. Ángyán János dr. és prof. ifj Imre József dr.)

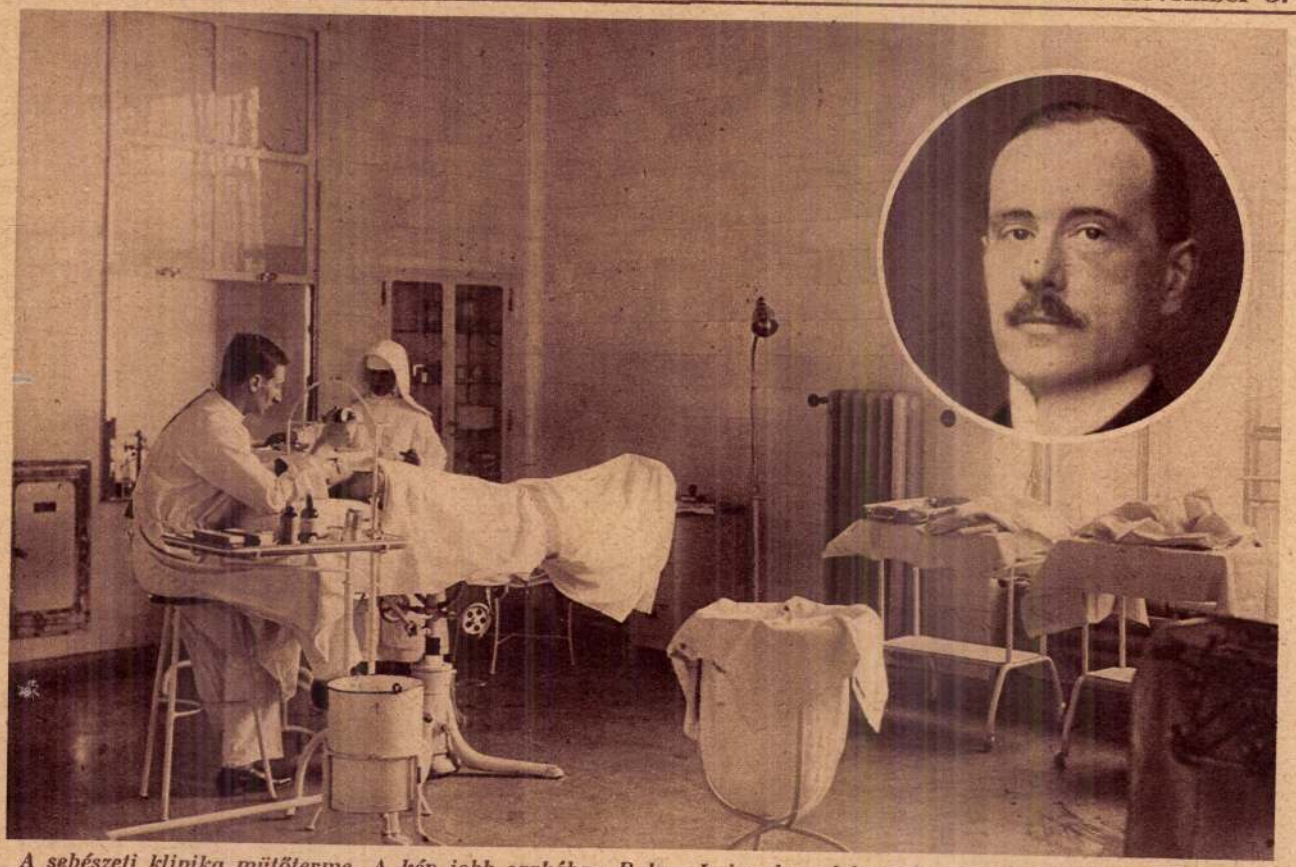

A sebészeti klinika műtőterme. A kép jobb sarkában Bakay Lajos dr. sebészprofesszor, az egyetem ezidei rektora.

A bőrgyógyászati klinika (Igazgató: Beck Soma professzor.)

A pécsi egyetem központi épülete. Jobboldali képünk az egyetemi könyvtár egy részét s az olvasótermet mutatja be.

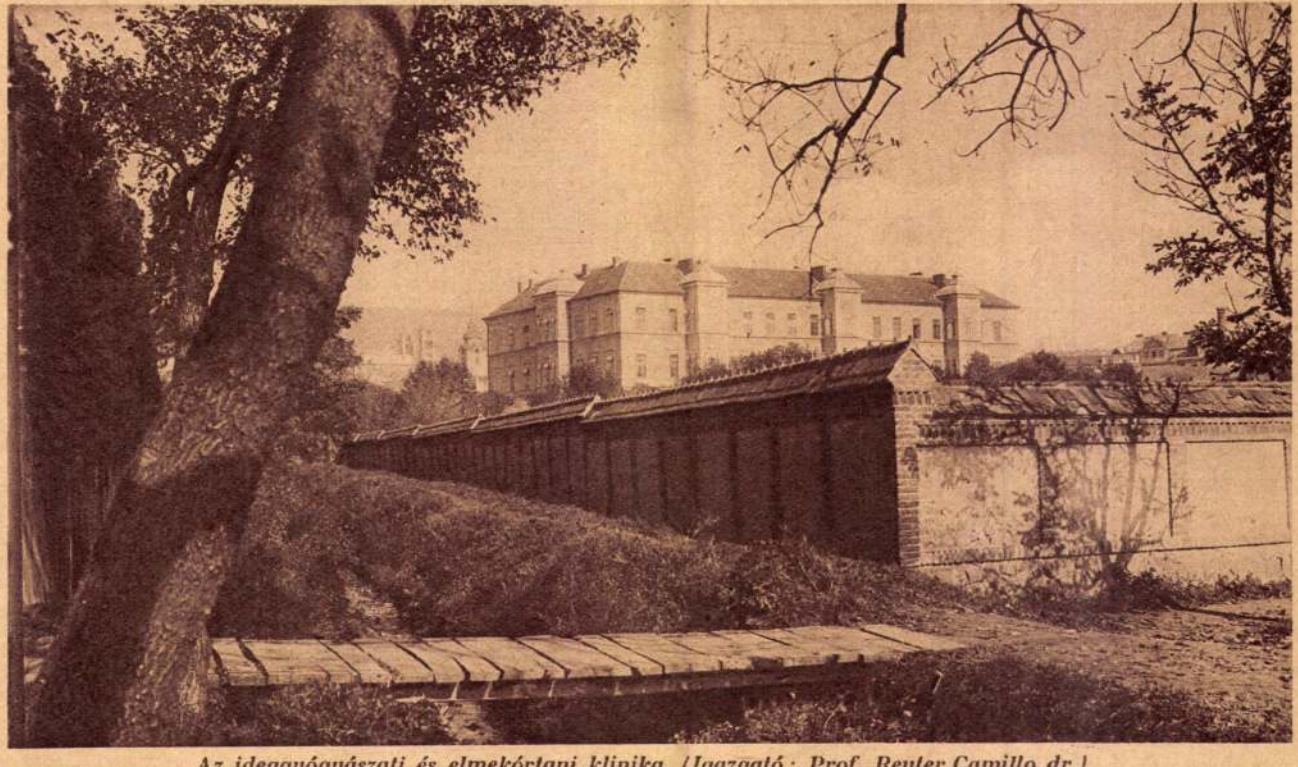

Az ideggyógyászati és elmekórtani klinika. (Igazgató: Prof. Reuter Camillo dr.)

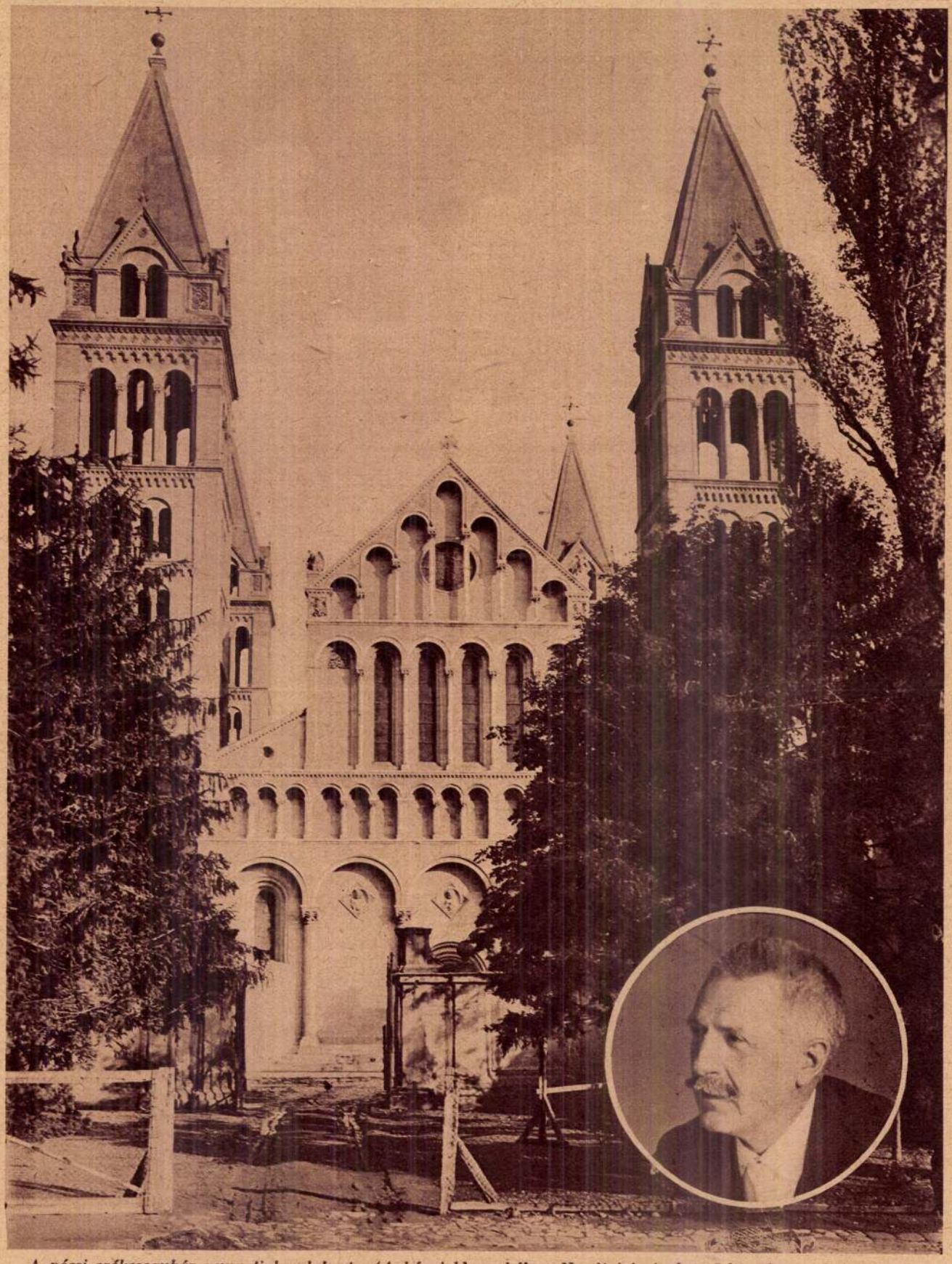

A pécsi székesegyház nyugati homlokzata. (A kép jobb sarkában Nendtvich Andor, Pécs város polgármestere.)

Ötvenszázalékos utazási kedvezmény a munkások fizetéses szabadságának idejére

A közelmultban adta ki a kereskedelmi miniszter azokat a rendeleteket, amelyek a vasuti személydijszabás tételeit leszállitották, az egyes családok utazási lehetőségeit a gyermekek után fizetett menetdijak csökkentésével megnövelték, a Balaton partján fekvő és egyéb fürdőhelyek felkeresését olcsó viteldijak által biztositották és most ujabb, szociális és kulturális jelentőség szempontjából hasonló fontosságu kereskedelmi miniszteri rendelet jelent meg.

A miniszter ugyanis elrendelte, hogy az *ipari, kereskedelmi és bányászati munkások, valamint ezeknek velük együtt utazó családtagjai — feleség és tizennégy évnél nem idősebb gyermekek — a családfő fizetéses szabadságának ideje alatt egyizben az ország bármely állomására, majd vissza 50 százalékos menetdijkedvezmény igénybevételével utazzanak.* Ez a rendelkezés szerves kiegészitő részét alkotja a munkások fizetéses szabadságáról szóló és a mult évben megjelent iparügyi miniszteri rendelkezésnek és azt van hivatva biztositani, hogy a munkás és családja e szabadságidő alatt lakóhelyüknek megszokott környezetéből ha rövid időre is, eltávozhassanak és megnyiljék számukra a lehetőség, hogy szabadságidőt más helyen lakó rokonaik meglátogatására, vagy esetleg munkahelyüktől távoleső helyen üdülésre használhassák fel.

Figyelemmel arra a körülményre, hogy a rendelkezés a munkások és családtagjaik óriási számát érinti, gondoskodni kellett természetesen arról is, hogy megfelelő ellenőrzési rendszer bevezetésével az esetleges visszaélések megakadályoztassanak. Ezért minden munkás személyazonossági igazolójegyet kap. Ezt az igazolójegyet azonban — amennyiben munkaadója az Országos Ipari és Bányászati Családpénztár kötelékébe tartozik — a munkás részére maga a munkaadó állitja ki, ha pedig olyan kisebb munkaadónál van alkalmazva, aki nem tagja a családpénztárnak, ugy az illetékes ipartestülettől kapja meg.

Ezenkivül a munkás a maga és családtagjai számára féláru jegy váltására szóló utalványt kap, amelyen szabadságának ideje, tehát az az idő is fel lesz tüntetve, amely alatt a kedvezményt élvezheti. Ezt az utalványt a munkások szintén a fentemlitett módon munkaadójuktól, illetőleg az illetékes ipartestülettől szerzik be.

A munkaadók és az ipartestületek között a személyazonossági igazolójegyeket, valamint az utalványokat az Országos Ipari és Bányászati Családpénztár osztja szét.

Látható ezekből az intézkedésekből, hogy a miniszter rendelete végrehajtásánál a lehető legnagyobb egyszerüségre és gyorsaságra törekedett.

A most vázolt egyéni utazási kedvezmény mellett a miniszter elő kivánja mozditani a munkásság csoportos utazásait is. Éppen ezért kilátásba helyezte, hogy *a kulturális és szociális célu csoportos munkásutazásokra a jövőben nagyobbmérvü — a csoportok létszámának megfelelően — 57—75 százalékig terjedő menetdijkedvezményt fog engedélyezni.* Ezeket a kedvezményeket a miniszter az esetről-esetre benyujtandó kérelmek alapján az iparügyi minisztériummal egyetértve fogja elbirálni.

Miért akarják lebontani a páratlan müvészi értékü pécsi török templomot

(Riportpályázat)

Pécs ősi városa olyan müvészettörténeti szenzáció szinhelyévé lett a napokban, amely legutóbb feltárt kulturemlékeink mellett is méltán feltünést kelthet. Itt is, mint mindenütt, ahol egy-egy régmult müvészeti emlékünk napvilágra került, az történt, hogy a középkor nemes müvészetét az ujabb kor izléstelen stilusában toldották-foldották s addig alakitották, vakolták, amig *nemes müvészi formáit egészen eltemették.*

A pécsi belvárosi egyházközség, illetve a Cisztertica-rend, amelynek a város 1823. évben örök használatra átengedte a város főterén álló hires *török mecset-templomot,* — még tavaly elhatározta, hogy *Kászim Gházi* dzsámiját közel félmilliós költséggel *kibővitteti* s ennek érdekében a közel 200 évvel ezelőtt a templom mellé épitett *oldalszárnyakat és a mögéje emelt tornyot lebontatja.*

Ámde alig hullottak le az izléstelenség és dekadens ujkori épitészet méteres téglafalai, alig verték le a munkások a kupolás templom falairól a stilizált vakolat-sablonokat, a város közönség álmélkodva állott meg az előtt a mindent felülmuló, ragyogó szépség előtt, amely szinte napok alatt bontakozott ki előtte és nemcsak magát a keleti mohamedán épitőművészet egyik drága gyöngyszemét mutatta be a maga eredeti szépségében, hanem a mult egyetlen néma, de fenséges intésével magát a *Széchenyi*-teret — Pécs egyik büszkeségét — talán az egész ország *legharmonikusabb, leghangulatosabb terévé varázsolta.*

A lakosság tiltakozik

Sokan már régen sejtették, hogy nagy szépség van itt eltemetve s már ismételten felmerült a stilszerütlen toldalékok lebontásának gondolata, azonban arra mégsem gondolt senki, hogy ilyen nagyszerü változás fog bekövetkezni a *templom müvészi értékében.* Az öröm és bámulat érzése nyügözte le az ősi város polgárait s az eddig kicsinyitett másolatban közszemlére kitett és helyeselt kibővitésnek most egyetlen feljajduló, elementáris kitöréssel *megálljt* kiáltott.

Ezt a ragyogó, évszázados szépséget mégegyszer eltemetni, bájos, égretörő karcsuságát pajtatetős toldalékokkal körülépiteni, gyönyörü ivelésü 24 ablakát ujra befalazni, az ég tiszta azurjából lerántani a sáros, fekete földre, ezt, ezt a müvészettagadást, ezt a szépségrombolást az évezredek fényébe és dicső tradicióiba visszatekintő város népe *nem engedheti!*

És a féltő felzudulás napról-napra szélesebb gyürüket vetett a kánikulai hőségben is lelkesedő és müértő pécsi közönség körében. Társaságban, kaszinókban, sekrestyékben, hivatali szobákban s végül már az utcán sem volt más beszédtéma, mint ennek az Isten-ajándékozta mütörténeti szépségnek a megmentése, *amely annyira megejtette a város lakosságát, hogy egy emberként szállott harcba az eddig helyeselt kibővitéssel.*

A helyi lapok szerkesztőségeit annyira elárasztották a tiltakozó levelek özönével, hogy a legnagyobb helyi lap kénytelen egy *ankét* számára megnyitni hasábjait, ahol a hirtelen fellobbant müvészetimádás alapos érvek felsorakoztatásával, nivós cikkekben lelkendezve kér, könyörög, követei oltalmat és kiméletet az uj, a szépséges, a megujhodott dzsámi számára, amelynek 22 *méter magas gyönyörüen ivelt, patinás kupolája tetején a félhold fölött immár kétszázötven év óta diadalmasan ragyog Krisztus keresztje.*

Nem a hivatalosok és egyházi személyek ügye immár az átépités, kihömpölygött onnét, mint a vészes ár, a multért és müvészetért rajongók adják szüntelen vészjeleiket az egész országnak és a *tiltakozás mind hangosabban kiált megálljt! Csupa féltés, csupa izgalom és szenzáció a város.*

Megmozdul a Müemlékek Bizottsága

Közben a helyi lap beszünteti a nyilvános ankétot, részben a mind tömegesebb és erősebb hangu tiltakozások és éles kritikák miatt, részben, ugy látszik, *„illetékes" leintésre.* Azonban a templomainak müvészi multjára és szépségére gondosan ügyelő város közönsége, amelynek tulajdonát képezi ez a vakolatsirjából kiásott mütörténeti kincs, *az ország közvéleménye elé viszi panaszát.*

A kibővitést *zsufoltság* miatt kivánó ciszterciták, akiknek hatalmas gimnáziuma a közvetlen szomszédban van, a közelség és valláspedagógiai szempontból mereven ragaszkodnak az eredeti tervhez. A felzudulás azonban oly nagy, hogy *a Müemlékek Országos Bizottsága, amely előzőleg már jóváhagyta a kibővitési terveket, kénytelen ujra helyszini szemlét tartani s habár nem deferál egészen, de revideálja korábbi véleményét és a tervezeten változtatásokat eszközöl. A város közönségét pedig megnyugtatják, hogy semmihez, ami müemlék, nem fognak nyulni egy ujjal sem.*

A város szépért lelkesedő, kitünő polgármestere, *Makay* István is érzi, hogy sulyos felelősség fogja terhelni minden elhibázott csákányvágásért s szinte permanens ülésen tartja együtt a város épitészeti szakbizottságát, amely egyre tartja helyszini szemléit, nehogy jóvátehetetlen hibával ujabb évszázadokra megfossza városát minden idegent vonzó, lebilincselő szépségtől. *De nem kell félni! Az igazi müvészet szépségeitől megejtett szivek most már őrtállanak, testőrsége alakult a dzsáminak.*

Ez a lelkes közönség most már társadalmi uton is egyre cáfolja a hivatalos indokolást. Ha szük ez a templom a ciszterci diákok befogadására, öt percnyire van tőle *Szent István világhires dómja.* Öt percnyi áldozatot Istenenk és a müvészetnek mindenki meghozhat.

Nem hiába volt az ősi *Sophiána,* a későbbi *Fünfkirchen, az öttemplom városa,* de 90 százalékban katolikus népe szereti és félti templomait és nem engedi, hogy *ami ezer éven át neve, jellegzetessége, büszkesége és tradiciója volt a városnak, sehogy sem engedi ezt a szépségében megujult bájos kis templomát kétszeres toldalékkal körülfalazni, malteros kanalakkal ujra bevakolni, még akkor sem, hogyha Kaszim Gházi, akit talán az elfoglalt templomváros áhitata szállott meg annyira, hogy itt épitette fel Európa legszebb és legnagyobb dzsámiját — ha ezt Allah dicsőségére is cselekedte.*

„Égi esztergályos kezéből kikerült szépség"

De nézzük, hogy jogosult-e ez a nagy felzudulás minden csákánycsapás ellen, amely belevájni készül egy ritka müemléket képező ártatlan szépségbe? Miért látja Pécsett mindenki olyan nagy müremeknek ezt a zöldkupolás kis templomot, amely mellett több mint két évszázadon át szinte közömbösen haladt el?!

Maga a templom egy élével keletnek forditott és a Széchenyi-tér tengelyébe helyezett, felső, sarkain kissé lecsapott élő kockára állitott remek ivelésü, 22 méter magas kupolából áll. Ez a patinás kupola szinte sulytalanul lebeg a templom négyszegletes teste felett. Mindez annyira eredeti, annyira különös, ment minden sablonos megoldástól s ami talán a legnagyszerübb, a térbe való beilleszkedése tökéletesen arányos és harmonikus, ugy hogy elválaszthatatlan *egységet* képez ezzel a különben is gyönyörü térrel, amelynek legmagasabb pontját foglalja el. Minden falsikját párhuzamosan, 3—3 gyönyörü csucsives ablak disziti.

Valóban ez a szépség már olyan magas fokon áll, amikor már nem lehet jogcimet találni, hogy egy ujjal is hozzányuljunk ahhoz, amit az elmult és többé vissza nem térő történelmi idők müvészete alkotott. Ha azt a müvészetet és szépséget, amely a most szemünk láttára kibontakozott remekmünek lényege, az esztétika tudományának felkészültségével akarjuk lemérni, meg kell állapitanunk, hogy az épitőművészetnek olyan magas fokán áll, hogy szinte *azt kell hinnünk, hogy a müvész nem is tudatosan alkotta ilyen tökéletesen szépnek, hanem Isten különös kegyelméből sikerült olyannak, amilyennek ma látjuk.*

Oh, nem csett a keleti tulzás hibájába Evlia *Cselebi* török utazó, aki egykoru utleirásában áradozva magasztalja a dzsámi szépségeit és kupoláját *drágakőnek, égi esztergályos kezéből kikerült szépségnek mondja.*

Pécs müértő közönsége is igy látja Kászim Gházi dzsámiját, amelyet ha most féltetőre formált körbefutó kettős toldalékkal épitenek körül, akkor égnek törő *bübájos karcsuságát elvastagitják, kontár kezekkel lehuzzák a földre, ahol ellaposul, a teret pedig teletömik vele s egyformán müvészietlenné teszik mind a kettőt; megbontják azt a gyönyörü harmóniát, amely a szépség varázsát hordozza magában.*

Ahogy most ez a templom áll, maga az Isten fölségének ajánlott, égreszálló dicséret kőbe épitett himnusza. Nem komor, nem sötét, nem misztikus, mint általában a középkor templomépitészete, hanem *derüs, tiszta, mosolygó, mint a keleti napsütés.*

Akárki épitette, ne nyuljunk hozzá, mert Isten akarata ellen cselekszünk. Mert mi is hát a tiszta, igazi müvészet? Nem más, mint a gyarló ember igazságkeresése. Az igazságnak pedig a szépség a nagyobbik gyermeke s az igazság Isten akarata, amellyel ne szállion szembe az ember.

A müvészet szárnyakat ad a hitnek

Mussolini a Forum Romanum néhány megmaradt templomoszlopa kedvéért egy egész városrészt lebontatott.

Az egyház is tudja, hogy az igazi müvészet szárnyakat ad a hitnek és az imának és segit azt az Égbe emelni, ezért a szépséget mindennek, még a hivek templomi kényelmének is föléje helyezte.

Nem akarjuk tehát hinni, hogy egyházi részről ne a legmesszebbmenő kiméletben részesüljön a mohamedán eredetü, de a krisztusi hit által meghóditott pécsi török templom.

Amit még le kell bontani, az a stilusban nem hozzáillő, kiugró lépcsőskapu feljárat. Falaiból az idők folyamán betoldott téglásrészeket, amelyek most, hogy az izléstelen vakolatot eltávolitották, mint nyilt sebek mutatkoznak — el kell távolitani és természetkövekkel pótolni, mert az épitőművészetnek sem a tégla, sem a vakolat anyaga és eszköze nem lehet. A falak sikjait ugy kell kiképezni, mint eredetileg is volt, a természetköveket a vakolattól teljesen megtisztitani, ugy mint az a pécsi várplébánia kapualjánál is történt.

A bővitésnek pedig csak egy lehetősége van. A templom padozatát körülbelül 3 méterrel, a bejárat lépcső alatti szintjéig leszállitani, mint az eredetileg is volt s ezt a leszállitott részt kibőviteni. Igy is erőszakot szenved a gyönyörü harmonia, viszont a belső égbetörő karcsuság visszakapná eredeti szépségét.

A Müemlékek Országos Bizottságához pedig az esztétika tudományának nyelvén szólunk: A szépség a rendnek a természetes megjelenési formája, már lényegében konzervativ, tehát sem átépitést, sem kibővitést nem tür, lényegének sérelme nélkül.

Pécsi

Zsidók a statisztika tükrében

A most megjelent székesfővárosi *Statisztikai zsebkönyv,* amelyet *Illyefalvi* I. Lajos, a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal agilis igazgatója állitott össze, igen érdekes adatokat közöl Budapest életéből. Ezek a statisztikai adatok nem utolsó sorban világitanak rá arra, hogy miért van szükség szociális reformokra, fizetési kérdés végleges rendezésére és *miért van szükség zsidótörvényre,* de egyuttal megmutatják, hogy a fővárosban élő zsidóság a magyarság rovására él.

A fővárosban 1935. évi statisztikát véve aapul, 201.069 izraelita vallásu zsidó él. Ez a szám még nem mond sokat, a későbbiekben azonban látni fogjuk, hogy ez a 19 százalékos zsidóság mennyire megszállta a fővárost. A kerületenkénti megoszlását vizsgálva a zsidóságnak, azt látjuk, hogy *Budán még viszonylagosan is kevesebb a zsidó, mint Pesten. A legtöbb zsidó a VII. kerületben lakik, 54.951, utána mindjárt a VI. kerület következik 37.603 zsidójával.* Ezek a számok nem egészen ujak a magyar közönség előtt, hiszen naponta az utcák képében személyesen győződik meg erről.

Egy statisztika bizonyitja azt, hogy a fajtisztaság megóvása érdekében nálunk is szükség van fajtörvényre. Az 1938-ban kötött összes vegyesházasság 4369 és ebből *678 a keresztény-zsidó* házasság. Még pedig zsidó völegénnyel 386 és zsidó menyasszonnyal 292. Az egyházpolitikai törvények fennállása, *1895 óta a keresztény-zsidó házasságok száma összesen 21.259, itt is a zsidó férfi van nagyobb számban, mint a nő.*

Szembetünő, hogy az élveszületések száma a zsidóságnál a legalacsonyabb, igy az 1938. évi statisztika szerint 1540, ezzel szemben viszonylagosan is a másvallásuaknál ennek az öt, illetve a tizszerese. *Az izraelita vallásu zsidók közül 1938-ban a fővárosban 15.934 halt meg, ami szintén igen alacsony arányszám és azt mutatja, hogy a zsidóság a fővárosban sokkal kedvezőbb szociális viszonyok között él.* A főváros bevándorlási statisztikáját tekintve, 1938-ban még mindig 186 zsidó telepedett meg a fővárosban, igaz, hogy ezzel szemben 207 vándorolt ki. A főváros középiskoláit tekintve, a gimnáziumokban az 1929/30. tanévben 4730 zsidó volt beiratkozva, ez a szám az 1937/38. években már 6196-ra emelkedett. *A budapesti Pázmány Péter tudományegyetemen az 1919/20. tanévben 12 zsidó hallgató volt, 1929/30-ban már 456 és 1937/38-ban még mindig 277. A József Nádor Müszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen 1919/20-ban 134 és 1937/38. tanévben 212 a zsidó hallgató.*

A fővárosi zsidóság idejekorán, már 1936-ban érezve a zsidótörvény szelét, nagy tömegben tért át a keresztény hitfelekezetre. Római katolikus vallásra 726 és református vallásra 272. A többi hitfelekezetekbe már jóval kisebb arányszámban tértek át a zsidók.

A főváros közélelmezési viszonyait tekintve, jellemző, hogy 1938-ban a községi lóhusüzem különféle feldolgozásban összesen 1,401.190 kilogramm lóhust mért ki.

A főváros összlakosságából 87.825 az irástudatlan. Iskolát nem végzett 72.680, ezzel szemben egyetemet végzett 36.935.

Az itt felsorolt és a főváros keresztmetszetét bemutató statisztikai zsebkönyvből kiragadott adatok élénken bizonyitják azt, hogy a fővárosban tömeges szociális és kulturális kérdések várnak megoldásra. De nem utolsósorban hangsulyozandó, hogy a zsidóság elhelyezkedési számaránya a II. zsidótörvény által meghatározott százalékot minden tekintetben jóval felülmulja.

Fotokópia-iratfénykép: *Rád,* Teréz-körut hét. Telefon: 116—640.

A NYILAS PÁRTOK HIREI

Nyilas értekezlet az V., VI. kerületben és pártvacsora Budán

A Nyilaskeresztes Párt budapesti főkerülete csütörtökön ismét *két helyen* tartott értekezletet. Az V. kerületben este 8 órakor *Makuch* Antal köszöntő szavai után szendrődi *Kovách* Gyula dr. országgyülési képviselő tartott beszámolót. Hangoztatta az *azonnali gyökeres rendszerváltozás és a kormány taktikájának rögtöni felszámolását.* Fél 9 órakor a VI. kerületi szervezet tartott gyülést, ahol *Vértesi* István üdvözölte a kerület fiatal képviselőjét, szendrődi *Kovách* Gyula dr.-t, akit beszámolója után a legnagyobb szeretettel és melegséggel ünnepeltek a résztvevők.

Este 9 órakor a budai *Öreg diófa*-vendéglőben a Nyilaskeresztes Párt elsőkerületi szervezete hatalmas *pártvacsorát rendezett.* A vacsorán résztvett *Hubay* Kálmán, a Nyilaskeresztes Párt elnöke, *Mokcsay* Dezső és *Kovarcz* Emil pártigazgatók, országgyülési képviselők, valamint szendrődi *Kovách* Gyula dr. országgyülési képviselő, a Nyilaskeresztes Párt budapesti főkerületének vezetője és *Lill* János országgyülési képviselő.

*

A *Nyilaskeresztes Párt* budapesti főkerülete szerdán két helyen tartott tagértekezletet. Este 8 órakor a XIII. kerületi pártépületben, 9 órakor pedig a VII. kerület párthelyiségében. A XIII. kerületben *Mokcsay* Dezső pártigazgató megnyitó szavai után szendrői *Kovách* Gyula dr., a budapesti főkerület vezetője vette át a szót.

— Sokan szemére vetik a mi mozgalmunknak azt — mondotta többek között szendrői Kovách Gyula dr. —, hogy tagjaink legnagyobb része az „alacsonyabb" néposztályból, a munkásosztályból kerülnek ki. Én viszont büszke vagyok arra, hogy ezek a megtépázottak, sorsüldözöttek a mi zászlóink alatt foglalnak helyet. Büszke vagyok azért, mert ezek a lenézett emberek mutatták meg az ősz folyamán azt, hogy egy szent cél érdekében meg is tudnak halni. Az ő politikájuk nem a fehér asztal, nem a zöld asztal mellett folyik, hanem ott, ahol tettrekész gerinces magyarokra, magyar katonákra, magyar hazafiakra van szükség. Azok, akik lenézik őket, akik lekicsinylőleg beszélnek róluk, éppen azok huzódtak meg a mindenható hatalom és a zöld asztal árnyékában.

— Csoda-e, ha ezek az emberek, kiábrándulva a szociáldemokratizmus zsidóimádatából, a kommunizmus kétszinü, kegyetlen üzelmeiből, a mai rendszer halogató, bajt nem orvosló és igérgető politikájából, csoda-e, ha a mi magyar munkaállamunk jegyében indulnak uj boldogulás felé? Érzi ezt a kormány, de érzik a halálra itélt világproletárok is. Páholyokból küldött, suttogó felforgatók, titokzatos kezek szeretnék megakadályozni a magyar ujjászületést. Hiába! Kétségbeesve kell megállapitaniok, hogy ebben a pártban, amelynek taglétszáma a választások után csaknem tizszeresére emelkedett, hiába minden törekvés, a magyar nemzeti szocializmus fegyelme, rendje és összetartása olyan áthatolhatatlan akadály, amelyen áttörni nem lehet soha.

*

Megható volt az a szeretet is, amellyel a VII. kerület tagjai fogadták szendrői Kovách Gyula dr.-t. Jellemző a fiatal képviselő népszerüségére, hogy a nagy meleg ellenére is zsufolásig megtelt a terem és a tagok legnagyobb része résztvett az értekezleten. *M. Á.*

Nyilasgyülés Léván

Léván a Nyilaskeresztes Párt helyi szervezete julius 23-án délelőtt 11 órakor nagygyülést tart, ahol felszólalnak: *Mosonyi* Kálmán országgyülési képviselő, *Budinszky* László dr. országgyülési képviselő, *Gál* Csaba országgyülési képviselő, *Kerekes* Béla dr. ügyvéd, *Kegl* Elemér földbirtokos és *Stiener* János testvérek.

Egy nyilastestvér tragikus halála

Fülekről jön a szomoru hir, hogy ott tragikus hirtelenséggel elhunyt *Várady* László testvér, aki a mozgalomnak lelkes harcosa és értékes munkása volt. A füleki temetőben helyezték örök nyugalomra. Temetésén *Szabó* Zoltán testvér, a Nyilaskeresztes Párt ottani vezetője mondott bucsuztatót s beszédében meghatott szavakkal parentálta el az elhunytat. — Eltávozásod megacélozza izmainkat a további küzdelmekre — mondotta —, mert tudjuk valamennyien, hogy az az ut, amit te itthagytál, népesebb és hatalmasabb lesz. Eggyel kevesebben lettünk, de lélekben megerösödve álljuk a harcot *minden nemzet és felekezettel szemben, ami nem magyar és nem keresztény!*

Szálloda lesz az ungvári városházából a — nagy idegenforgalom miatt

Ungvárról jelentik: A mindinkább *fellendülő idegenforgalom szükségleteinek* kielégitésére a város vezetősége elhatározta, hogy *a régi városházát,* amelyből a hivatalok nemrégiben költöztek át a pénzügyi palotába, ideiglenesen *szállodává alakitja át* és ebben külön turistatermeket rendez be. Erre a lépésre az késztette a várost, hogy az utóbbi időben több izben előfordult, hogy a *szállodák már nem tudták befogadni a városba érkezett vendégeket.*

HIREK

Emlékezzünk!

Julius 21

1456

II. Mohammed szultán Nándorfehérvárt ostromló török hada ezen a napon hajtotta végre a vár ellen intézett egyik nagy rohamát, amely egész délelőtt eltartott, szakadatlan ágyuzás után kezdődött. A törökök már a vár falát kezdték megmászni és egy török vitéz már a bástya ormára is fel akarta tüzni a lófarkas török lobogót, amikor odaugrott Dugonics Titusz nevü vitézünk hősi önfeláldozással a törökre s azzal együtt a mélységbe vetette magát. Az ostrom továbbfolyt s csak másnap, 22-én reggel sikerült a várat ostromló törökök eme rohamát végleg visszaverni.

1915

A volt trencséni 15. honvéd gyalogezrednek a Krasznik környékén vivott eznapi harcai alatt többek között kitüntették magukat: Siposs József karpaszományos szakaszvezető, aki mint szakaszparancsnok, a támadás közben annyira ügyesen és körültekintően vezette szakaszát, hogy annak az oroszok öldöklő tüze ellenére is csak elenyészően csekély veszteségei voltak. Amikor pedig látta, hogy a szomszédos szakasz parancsnoka megsebesült, példás öntevékenységgel e fölött a szakasz fölött is átvette a parancsnokságot és eképpen félszázadot vezetve, folytatta a támadást. Végül az utóbbi befejezéseképpen személyes vitézlésével lelkesitvén embereit, rohamra vezette félszázadát, amellyel az oroszokat visszavetette, 61 emberüket foglyul ejtette és számos puskát és sok lőszert zsákmányolt. Mivel pedig ezzel a sikerült támadásával a szomszédos csapatok támadását is nagymértékben elősegitette, azaz kiváló magatartásának jelentős harcászati kihatásai voltak, a nagyezüst vitézségi éremmel jutalmazták Siposs szakaszvezetőt. Kitüntette magát még Swagera Sándor honvéd, aki egy orosz géppuska legénységére vetette magát és azt foglyul ejtette. A géppuskát elzsákmányolta, aminek elismeréseképpen a kisezüst vitézségi éremmel tüntették ki. Továbbá Uriszabó József honvéd, aki az oroszok tüze által erősen pásztázott sik területen át, állandóan szakasza élén küzdötte magát előre, amiáltal példát adván, bajtársait hasonló cselekvésre ösztökélte. A rohamnál pedig az első volt, aki az oroszok közé rontott és elszánt, vitéz magatartásával azok leküzdését lehetővé tette. Ezért tehát őt is, méltóan megérdemelten a kisezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

— **Serédi Jusztinián hercegprimás Celldömölkön.** *Serédi* Jusztinián biboros hercegprimás kedden délelőtt a sopronmegyei Röjtökről autón Celldömölkre érkezett és ott néhány órán keresztül a bencés rendház vendége volt. Melegen elbeszélgetett volt osztálytársával, *Horváth* Károly dr. esperes-plébánossal, meglátogatta a Celldömölkön elhunyt volt bencés tanár öccse sirját, majd ebéd után folytatta utját nyári pihenőhelyére.

— **Uj vezetője lesz a balatonfüredi fürdőtelepnek.** A Szent Benedek-rend *Gácser* Józsefre, a rend gazdasági ügyeinek vezetőjére bizta annakidején balatoni gyógyfürdőjének igazgatását, miután a bérletből ujra saját kezelésébe vette a több mint másfélszázéves fürdőtelepet. Miután rendbehozta a fürdőt, most *Kelemen* Krizoszton főapát kivánsága szerint ujra vállalja a rend gazdasági főkormányzói tisztségét. Augusztus elsején távozik Füredről. Utóda az eddigiek szerint *Rézner* Tibold kormányfőtanácsos, aki egy éven át eddig Pannonhalmán gazdasági főkormányzó volt.

— **Áthelyezés.** *Rimaszombati* tudósitónk jelenti: A vallás- és közoktatásügyi minisztérium a Gömör-Kishont vármegyei iskolánkivüli népmüvelési teendők elvégzésére *Oravszky* Rezső vármegyei népmüvelési titkárt Balassagyarmatról Rimaszombatra helyezte át.

— **Kétszázezer köbméter -viz — a budapesti utcák locsolására.** A kánikulai időjárás alatt, a nagy porra és hőségre való tekintettel, a főváros köztisztasági hivatala naponta többször locsolja az utakat, erre a célra juliusban több mint 200.000 köbméter vizet használt fel, juniusban a locsolásnál elhasznált vizmennyiség 198.000 köbméter volt. Az utcákat husz locsoló autó, 68 lófogatu locsolókocsi, 1 motoros és lóerejü mosógép árasztja el vizzel. A köztisztasági hivatal egyébként jelenleg mintegy 7.5 millió négyzetméter utterület tisztántartásáról és parmentesitéséről gondoskodik.

— **Sziklákat sodró orkán Norvégiában.** *Stockholmból* jelentik: Göteborg vidékén villámcsapás tönkretette a villamos transzformátorokat és ezzel több gyártelep működését megbénitotta. A földeken is sulyos károkat okoztak a villámcsapások. A vihar ereje olyan nagy volt, hogy többszáz kilós sziklákat szalmaszálként ragadott el.

— **Az angol király bálja Pál jugoszláv régensherceg és felesége tiszteletére.** *Londonból* jelentik: A Londonban tartózkodó *Pál* jugoszláv régensherceg és felesége, *Olga* hercegnő tiszteletére hétfőn este fényes bált rendeztek a Buckingham-palotában. *A bált György angol király és felesége adták és összesen 800 vendéget hivtak meg.* A bálnak szigoruan magánjellege volt s a hivatalos udvari bálok formaságait mellőzték. Mindössze az öltözködésnél tartották be az udvari bálok előirásait: a hölgyek nagyestélyi ruhában, az urak pedig teljes diszben és kitüntetésekkel jelentek meg. A térdszalagrendet is viselni kellett. *A Buckingham-palota egyik kertre nyiló ajtaját nyitva hagyták, ugyhogy a palota előtt összegyült hatalmas embertömeg is láthatta messziről a báli ünnepségeket.* Jelen volt a bálon *Mary* özvegy anyakirályné is. *Az udvari zenekar mindvégig gyors bécsi keringőket játszott a tánchoz. György király hétfőn délután a térdszalagrend lovagjává nevezte ki Pál jugoszláv régensherceget.* A herceg a bálon már a térdszalagrenddel diszitve jelent meg.

— **Két uj néger püspök.** Már *XI. Pius* pápa arra törekedett, hogy a missziós országokban lehetően a benszülöttek sorából kerüljenek ki a főpásztorok és ezért 19 benszülött püspököt nevezett ki. Elődjének nyomdokait követi e tekintetben *XII. Pius* pápa, aki legujabban Afrikába két néger püspököt nevezett ki, mégpedig *Homerosandratana* Ignácot Madagaszkár-sziget, *Kiwanuka* Józsefet pedig Uganda apostoli vikáriusává.

Kacagó ház

Ott állott kinn a falu végén.
Falát kikezdte már az aggkor,
azért mégis kacagó ház volt,
mert három lány élt benne akkor.

Három leány, három szál szekfü,
patyolatfehér mind a három.
Reggeltől mély estig nevettek.
Nevettek minden bohóságon,

minden mékszemnyi semmiségen.
A nagy, féktelen fiatalság
rakétázott egyre belőlük.
Önmagukat is kikacagták.

Megállottak az emberek kinn
és ugy figyeltek: min kacagnak
olyan vigan, vad kedvvel ottbenn,
hogy cseng belé az ajtó, ablak.

Én Istenem, hisz semmi, semmi
gondjuk nem volt az égvilágon,
se szerelem, se kenyérátok,
pajzánkodhatott az a három.

Annak a faluvégi háznak
falait ette már az aggkor,
azért mégis kacagó ház volt,
hisz három lány élt benne akkor.

Ölbey Irén

— **Tanitói kinevezések.** Az egri érsek *Horváth* Elemér ároktői kántortanitót c. igazgatóvá nevezte ki. Afőegyházmegye területén kinevezték *Balogh* Irén állami kisegitőt Besenyszögre szegédtanitónővé, *Doroszlai* Elek vadaspusztai községi tanitót Fegyvernekre rendes tanitóvá, *Vojtsek* Gabriella állami kisegitőt Borsodnádasdra segédtanitónővé. *Ádám* József jászalsószentgyörgyi helyettes kántort ugyanoda kántorrá, v-gre *Mátyus* István pócspetri segédtanitót Mesterszállásra ugyancsak segédtanitóvá.

— **Husz áruház, tiz nagy bérház égett le Ankarában.** *Ankarából* jelentik: Csütörtökre virradó éjjel Ankarában óriási tüzvész pusztitott. A tüzvésznek 20 áruház, 10 nagy bérház, valamint igen sok áru esett martalékául.

— **Befejezték von Rath német követségi tanácsos zsidó gyilkosának kihallgatását.** *Párisból* jelentik: Ismeretes, hogy mult év őszén Herschel *Grünspann* Németországból menekült lengyel zsidó több revolverlövéssel meggyilkolta a párisi német nagykövetség egyik tanácsosát, von Rathot. A gyilkost rövid nyomozás után a francia rendőrség elfogta és azóta is letartóztatásban van. Több napon át tartó kihallgatása most befejezést nyert. A gyilkos zsidó vizsgálati fogságának ideje alatt állandóan azt hangoztatta, hogy a követségi tanácsost azért gyilkolta meg, *mivel a németek visszamaradt családjával rosszul bántak.* Utolsó kihallgatása alkalmával a vizsgálóbiró felolvasta előtte a hannoveri rendőrfőnökség átiratát, amelyből kiderült, hogy a német rendőrség *nemhogy kellőképpen gondoskodott Herschel Grünspann rokonairól, hanem még anyagi támogatásban is részesitette ezokat* Kihallgatása után megtörténik a vádemelés és a főtárgyalás.

NÉPBIZTOSITÁS

Julius 20-án kapta kézhez a fasiszta népjóléti bizottság vezetőségének jelentését. Az olasz munkásbiztositó intézet bevételei e jelentés szerint az elmult esztendőben 1124 millió lirára emelkedtek, ami hét százalékkal volt több mint az előző évben. A fasiszta munkásbiztositó 929 millió lirát fizetett ki a biztositottaknak nyugdijakban, rokkantsági, öregségi dijakban és táppénzekben. A jelentésből kitünik, hogy mily nagymértékben járult hozzá az intézet a libiai telepitéshez. Többek között a gyarmatokon 400 családi házat épitett és többszáz kisbirtokot vásárolt a telepesek számára. Ez az apró kis jelentés világosan bizonyitja, hogy az olasz OTI mennyivel tökéletesebben és eredményesebben dolgozik, mint a miénk. Mennyivel többet tesz azokért, akiknek szociális megsegitésére rendelték. Ebből a kis jelentésből egyébként nem tünik ki, hogy mennyivel simábban, minden bürokráciától és akadékoskodástól mentesen végzi ez a hatalmas fasiszta intézmény szociális munkáját. Azok az intézőkörök, akik nem győzik eleget hangsulyozni a régen kitaposott, egyenes, biztos, soha mellékutra nem vezető, ősrégi, hagyományos és egyéb diszitő jelzőkkel ellátott utakat, jó lenne, ha állandóan ugyanazon mondókáik legramofonozása előtt ezeket az apró kis jelenségeket is elolvasnák. És látnák azt, hogy mit jelentenek ezek az uj utak, amiket mi is követni akarunk.

— **Sirius mester csupa születést jósol, de csak trónörököstől fölfelé.** A jövendő alakulásának ismételten van mihez tartania magát: megjelent *Sirius* mester legujabb jóslata. A nagy *hőségben* kissé *lehütött* bennünket a csalódás, amikor láttuk, hogy a derék időjós levele ezuttal *nem az időjárással* foglalkozik. Jólesett volna, ha csak *halvány reményével* is kecsegtet a kánikula csökkenésének. De Sirius mester fütyül a régi nótára, hogy ősszel eső esik s decemberben havazás várható, egyszerüen hátat fordit az időváltozásnak s olyan magas fába vágta a fejszéjét, hogy csak nézünk a levélre: nekünk küldte ezt Sirius apó? Ezuttal csupa *születést* jósol, de nem akármilyen kis emberek világrajövetelét, hanem csupa *királyfiét* s azt sem *egyesével*, de *négyesével*. Majd megörülnek neki a királyi szülők, ha megkapják a jóslatot, amelyet Sirius mester bizonyára el fog küldeni nekik is. Különösen a királyi apáknak Jesz nagy öröm: csupa királyfi érkezését olvasta ki az árgusszemü férfi-Pithia a csillagokból. „A jövő fehér fátyolát óhajtom fellibbenteni" — irja az önkéntes udvari jós. S csupa trónörökös: fiu, fiu, fiu. Fia lesz *Umberto* olasz trónörökös nejének, *Boris* bolgár királynak, fiu lesz *György* király unokája s *Julia* holland trónörökösnő *két gyermeke* közül az egyik. „Nagy lesz az öröm a szülőknek és a nagyszülőknek . . ." Hát ezt elhisszük. Az utolsó mondat azonban kissé homályos. Ugyanis ezzel fejezi be levelét Sirius mester. Hálát adok Istennek, hogy magyar hazámnak örömet szerezhettem." Azzal, hogy már 29. esztendeje áll fenn a derék időjós-üzem, amint ezt a „Sirius időjós szerkesztőség és kiadóhivatal, Budapest, I., Kékgolyó-utca 26. II. 4." felirattal ellátott elegáns cégpapir tudtunkra adja? De tul mindenen, várjuk az uj trónörökösök születését, annál is inkább, mert „az eddig megirt trónörökösök megszülettek". Ha pedig Sirius mester mondja . . .

Bácsi: Ejnye, de megnőttél tavaly óta, fiacskám?!

Petike: Bizony, tavaly csak a mellemig értem magamnak.

*

Gunaras összetalálkozik a sógorával, aki nagyon okos embernek tartotta magát. Gunaras megkérdezi:

— Ha okos ember kend, ságor, akkor mondja meg, hogy minek teremtette az Isten a krumplit?

— Hát krumplinak.

— Dehogyis. A szegény embernek, hogy az is lehuzhassa valamiről a bőrt ebben az adóterhes világban.

HÁZASSÁG

Dezséri *Boleman* Éva és *Radimetzky* Endre honvéd főhadnagy julius 22-én délután 6 órakor tartják esküvőjüket a piricsei iskola-kápolnában.

Pellérdy Nelli és *Geőczey* László őrnagy julius 12-én tartották esküvőjüket.

néphullámok viharzásának szüneteiben történt meg ez. De bizonyos, hogy állt ez a háromhajós, korai keresztény templom, amelynek sok hiteles példányát ismerjük Isztriától a dalmát partokig, sőt Pannonia területén is Valcum-Fenékpuszta ásatásaiból. Állnia kellett és hirdetnie az Isten dicsőségét, mert máskülönben teljesen érthetetlen volna a pécsi Szent Péter székesegyház középkori formájának az a különleges rendszere, amelynek párját nem ismerjük. Mert a középkori, ma is teljes egészében érzékelhető román székesegyház tere a későbbi orgonakarzat területének leszámításával három teljesen egyforma részre oszlik, éspedig a néphajó, szentély és altemplom mértanilag egyező, de három különböző szintre oszló terére, melyek közül az utolsó jelzi az ókeresztény bazilika helyét, körvonalát. Péter király sírját hiába keressük Pécsett ; a mit a mult században annak hittek, arról Henszlmann már akkor kiderítette, hogy az ősi altemplomi lejáratok egyike. De arra sincs reményünk, hogy más temetkezési helyet találunk a szokatlanul nagyméretű altemplomban. Ez az altemplom önmagában cél és ok nélkül megfoghatatlan, érthetetlen valami volna, de rögtön értelmét találjuk, ha arra gondolunk, hogy háromhajós ókeresztény templom állott itten, ez volt tehát Szent István első püspöki székesegyháza, vagy annak egy része, amelyet addigra a környező egyéb ókeresztény építményekkel együtt a föld mélyére süllyesztett a Mecsekről lemosott hordalék. És amikor Pécs püspökei új, évezredekre szóló székesegyházat építhettek, az ősi pécsi kereszténység kötelező hagyománya miatt gondolhattak arra, hogy az ősi keresztény bazilika helyét altemplom formájában őrzik meg. Az altemplom padozatát még nem kutatták át, ez a jövő kötelessége. De az altemplom északi fala mentén ma is járható, római téglákból falazott vízvezető csatorna, a padlószint egyezése a rómaikori cella trichora (háromkaréjos kápolna) és a festett sírkamra rekonstruálható padlószintjével közvetlen bizonyítékai ennek a feltételezésnek. De bizonyíték az északkeleti torony töve is, amelybe az említett vízelvezető csatorna torkollik, ahol még a mult században víztartó nyomait is látta Henszlmann Imre. Ez a torony őrzi tehát az egykori baptisterium emlékét és így kapunk választ a négy, jellegzetesen, szokatlanul elhelyezkedő torony misztériumára is.

De nem alaptalan feltételezés az sem, hogy a mai néphajó helyén már a frank időkben templomtoldás készült, azaz az altemplom helyén álló ősi templomot a Karolingok idejében nyugat felé kibővítették. A középkori pécsi román székesegyház majdnem kilenc méternyi «pillértengelytávolsága valószínűvé teszi, hogy olyan bizánci jellegű, oldalkarzatos épülettoldásról volt ekkor szó, amelynek előcsarnoki lépcsőzeteit a nyugati toronypár elődjeként ott álló szíriai hatású tornyok adták, váltakozó oszlop- és pillérrendszeréből pedig az osztóoszlopok elhagyásával a románkori átépítés után kialakult a mai rendszer. Ez a kettős templom szolgálhatott aztán Pécs első magyar püspökei számára püspöki székesegyházul, ezért nem említ templomalapítást a püspökség alapító levele. Az átépítés talán már Bonipertus alatt megkezdődött, de bizonyos, hogy Péter király korában épült a régi rómaikori bazilikarész helyén a mai altemplom, amelyet saroklevél nélküli oszloplábazatai határozottan a XI. század első negyedébe utalnak. A század közepén felépül a szentély, 1164-ben a nyugati

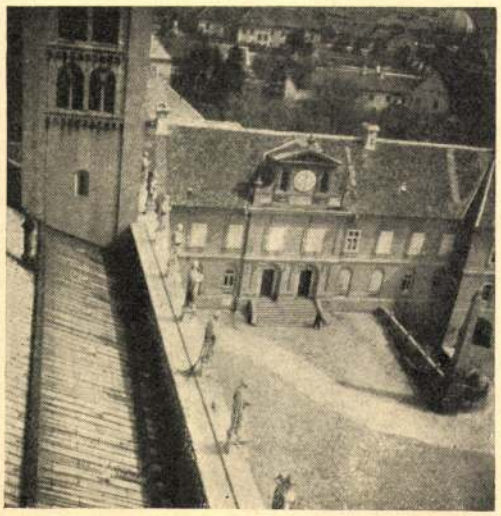

A Dómtér a várplébániával

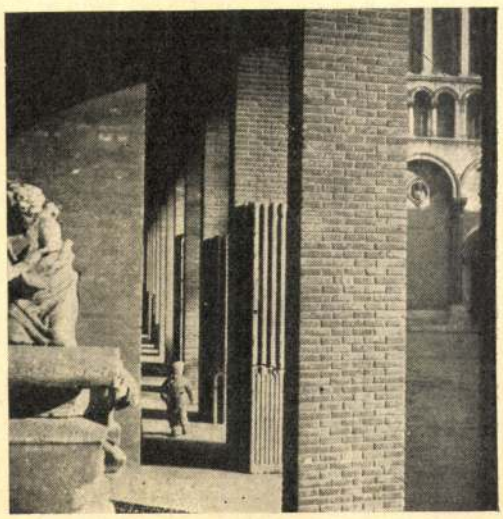

A Kőmúzeum

EGY DÓM ÉLETRAJZA

A szerző fényképeivel

Írta GOSZTONYI GYULA

Született, mint millió társa, a ragyogó, lenyűgöző székesegyházak, apró, fehérre meszelt falusi templomocskák sora a világ keletétől nyugatáig, a déli sarkkörtől északig: abban a bethlehemi Istállóban, ahova királyok vándoroltak és pásztorok.

Olyan mint az ember, van gyermekkora, van virágkora és van öregkora, van életrajza, amelyet évszámokká, hónapokká, napokká lehet tördelni és feljegyezni a naptárak piros, fekete, ünnepnapi, hétköznapi számsora mögé.

A pécsi Szent Péter székesegyház naptárához is hozzáférkőztek a durva kezek, a népvándorlás viharaival, tatárdúlással, lázadásokkal, törökvésszel, restaurálások sorával, könnyelmű, földhözragadt emberi gondatlansággal szakították ki, csonkították meg lapjait. Mert a pécsi Szent Péter székesegyházról írott kútforrásunk alig maradt. Egy tétovázó híradás, hivatkozás Quinque Basilicae templomszenteléséről Privina birodalmában a IX. század közepén Liupramm salzburgi érsek közreműködésével, aztán néhány századdal később egy csonkának látszó okirat a pécsi püspökség alapításáról, amelyben szó van Bonipertusról, Pécs első püspökéről, a püspökség határairól, az alapítás díszes külsőségeiről, de magáról a püspöki templomról semmi. Egy-két évtizeddel később, 1046-ban későbbi krónikák híradása arról, hogy Pécsett Péter király székesegyházat alapított, vàgy legalább is befejezte és őt magát ott temették el, de a történettudomány azóta régen bebizonyította, hogy Bazoarium nem Pécsvárt jelent, hanem Budavárt. És végül egy hosszabb, hitelesnek bizonyított krónikás közlés arról, hogy 1064-ben, Salamon koronázásának éjjelén, Salamon és Géza ünnepélyes kibékülésének éjszakáján, Húsvét másodnapjára virradó hajnalon az «egész egyház és a hozzáragasztott valamennyi paloták és egyéb épületek egyszerre lángbaborultak és a tűz elharapózván, összedőlének. És mindenkit ijedtség fogott el a lobogó lángok iszonyú csapkodása és a tornyokból lezuhanó harangok rettentő robogása miatt.»

Ennyi az egész, amit a pécsi Szent Péter székesegyház születéséről, ifjúkoráról az irodalmi hagyatékok nyomán tudunk. Ez pedig annyit jelent, hogy az életrajzi naptár első lapjaiból csak olyan csonkok maradtak, amelyek önmagukban teljesen értéktelenek, megfejthetetlen töredékek és belőlük kitapintani még a legcsodálatosabb történelmi műszerrel sem lehet semmi bizonyosat. De az életrajzi naptár helyett itt áll előttünk maga a csodálatos test és ha némák maradnak az írott betűk, annál hangosabban szólalnak meg a kövek, falak, a templomot körülölelő föld méhe, hogy a műtörténet csodálatos műszerein át, a szem, a tapintó kéz, az összehasonlító szemlélet, az okot és okozatot kereső kutatás módszerével, a régész, a műemlékkutató ásójával, csákányával pótolják a történelem kiszakított lapjait.

És ha felfedik a multat, ha felfedik és kitárják a születés nagy csodáját, abban nem lesz semmi meglepő. Ez nem a negyedik dimenzió csodája, a véges és végtelen matematikai, mértani kohéziója, a sejtoszlás, az atomrombolás, a relativitás misztériuma; egyszerű emberi, megérző, megértő munka csupán, mindent átfogó, átölelő kíváncsiság, amely fel akarja fedni az őt körülölelő emberi alkotások titkát és ebből a célból szolgálatába állítja a csákányt éppúgy, mint a műtörténeti irodalom sok-sok adatát, megfigyeli a ma is alkotó műszaki embert és feltételezve azt, hogy a kő mindig kő volt, a homok homok, a mész mész, a körző körző, így próbálja újra felépíteni azt, amit valaha egy műszaki ember évszázadok, évezredek alatt felépített.

Mert műszaki alkotó volt az az első ember is, aki a bethlehemi Jászol Csodája nyomán a pannoniai római kereszténység egyik fellegvárában, Sopianae-Pécs ókeresztény temetőterületén kijelölte annak a bazilikának helyét, amelyből kisarjadt aztán a középkor és a ma fenséges Szent Péter bazilikája. Lehet, hogy még a IV. században, az első festett sírkamra idején, de lehet, hogy csak később, a hún, germán

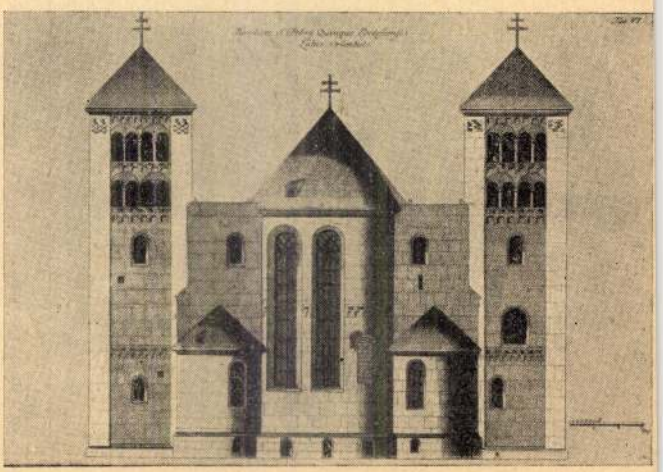

A keleti homlokzat a XVIII. században. (Rajz)

EMILE ZOLA

Írta LACZKÓ GÉZA

Pécsi székesegyház

Mikor a nagy háború előtt fiatal lábbal és már sem fiatal fejjel annyiszor róttam a párisi kövezetet, a Place de Clichyről jövet, szívesen álltam meg azon a viadukton, völgyáthidaláson, amely a montmartre-i temető nagy csücske fölött a rue Caulaincourt-ba torkollik. A hídnak a közepe tájáról lenézve, az alul elterülő temetőbe, éppen a Carrefour de la Croix-t, a Kereszt-köröndöt pillantotta meg az ember s a körönd északi szélén Zola májszínű síma márvány hatalmas síremlékét az író mellszobrával, amelyet Solari mintázott. A hídon átviharzó sokszínű, de inkább szürkeségében és bajoskodásának sötétjében sokszínű élet leláthatott kedvelt proletár homeroszára s Zola maga a sírból is figyelemmel kísérhette Páris aljának azt az életét, amelynek komor riportere, kegyetlen festője és zordonan javító prófétája volt. Azóta hamvait, halála után hat évvel, azaz 1908-ban átvitték a Panthéonba, ahol, a hiúságtól eltekintve, nem hiszem, hogy valami nagyon jól érezné magát Puvis de Chavannes angyali ártatlanságú légies festménye alatt és Victor Hugo nyomasztó romantikus szomszédságában.

A nagy francia impresszionista festő, Edouard Manet, 1868-ban, még a Rougon-Macquart hatalmas regénysorozatának megkezdése előtt megfestette Zola arcképét. Iróasztala előtt ül a fiatal író, hátrafésült nagy hajjal, dús szakállal. És Manet gondosan ráfestette vásznára azt a füzetet, amelyet Zola róla írt s címlapján olvashatóan virít az öt betű: Manet. Ezenkívül a falra más kép alá odafestette kicsinyben híres képének, az Olympiának mását. Mint hogyha csak attól félt volna Manet, hogy neve s egyik főműve elvész, ha nem kapaszkodik bele ebbe a harcos fiatalemberbe, aki megvívta az impresszionisták nagy csatáját az irodalomban. Ma az Olympia is, a Zola-arckép is a Louvre-ban függ s nem Zola óvja meg Manet hírnevét a jövőnek, hanem éppen Manet nem kis részben Zolát. A halhatatlanságnak vannak ilyen játékai. Manet értékét az idő csak növelte, Zoláét egy kissé megtépte.

Miről is van szó? Hogy könnyebben megérthessük egymást, mindjárt bonyolítani fogom a dolgokat. Nem egy Emile Zola van, hanem egy személyben öt. Az első Zola a mozgalmas élet történetének és legendájának Zolája. A második Zola az irodalmi vezér. A harmadik a Dreyfuspör Zolája. A negyedik a nagysikerű regényíró Zola. És az ötödik az igazi költő Zola, aki mindezekből megmarad az időtálló és mindig élő irodalom, nem akarom azt mondani, hogy a halhatatlanság számára.

Az első Zola, vagyis Zola élete.

Az apja olasz volt, mérnök, az Emile-fiú Párisban született. Veszedelmes dolog a vérségi eredet nyomait keresni valakinek későbbi irodalmi működésében, de aki tudja, hogy a natura, a naturalizmus mint életforma milyen jellemzője az olaszságnak, az bizony, ha nem is jut tudományos eredményre, elgondolkozhat azon, hogy Zola volt a francia naturalista regény félelmetes bajnoka. Cézanne-nak, a posztimpresszionista nagy francia festőnek szülővárosában, a provence-i Aixben járta Zola a középiskolát s az érettségin megbukott. Cézanne különben osztálytársa és jóbarátja volt. Zola nem is tudott tovább tanulni s megkezdődött számára a nyomor és küzködés éveinek sorozata, amit se teste, se lelke nem tudott elfelejteni soha a vagyon és hírnév csúcsán sem. 1861-ben jut első biztos állásához, a párisi Hachette-cégnél csomagol és küldözget könyvszállítmányokat, pedig akkor már egy-két írása megjelent. Most egyszerre két úton indul meg a hírnév felé: az újságírás és a regényírás eléggé zajos útján. 1871-ben szélesedik ki aztán könnyebben járhatóvá ez az út, amikor megkezdi a húsz kötetből álló és 1893-ban befejezett regénysorozatát, amelynek összegező címe: *A Rougon-Macquart-ok, egy család társadalomtudományi természetrajza a második császárság alatt*, így lehetne tudniillik szabadon, de értelmileg pontosan fordítani Zola kissé nagyképű és laza meghatározását, mikor azt mondja: *histoire naturelle et sociale*. Élete ettől kezdve már úgyszólván csak tollának és harcainak élete. Mozgalmas élet, munkás élet, nyüzsgés a politikai és irodalmi porond közepén a bámulat és gyűlölet ellentétes fényszóróinak rikoltó megvilágításában, amelyben a szeretet és a düh záporozza feléje a becsmérlő és magasztaló kifejezéseket, amelyek azóta szállóigékké váltak: «disznó Zola», «isteni Zola», «idegenbérenc Zola», «igazság bajnoka Zola». S egy ostoba széngázmérgezés vet véget ennek a rövid, de zsúfolt életnek.

A második Zola, az irodalmi vezér, hamarabb meghalt, mint bárki gondolta volna. Pedig olyan nagy dérrel-durral élt, hogy örökéletűnek látszott. Ma már csak az irodalomtörténet őrzi ritkaságként. Ő volt az, aki kijelentette: «a regény vagy naturalista lesz vagy nem lesz». Natura-

frankkori toldás tornyaival együtt leég és ekkor kerül sor a néphajó és a nyugati előcsarnok kiépítésére, amely a XII. században énekkarzatként kapcsolódik a néphajó teréhez. Kiépül a nyugati és keleti toronypár is, a szentélyt és néphajót a XII. század végén már díszes szentélykorlát választja el, a szentély középrészét a boltozatos népoltár foglalja el, a mellékhajók vonalában pedig altemplomi lejáratok készülnek. Így a XII. század végére kialakul az a különleges, jellegzetes román forma, amelynek egyedülálló térosztása, toronyrendszere másként, mint a fentvázolt folyamattal alig magyarázható.

Nem célunk, hogy a kialakulási folyamat bizonyítékait tovább részletezzük, hiszen olyan építészeti és művészettörténeti kérdések sorozatáról van szó, amelyek műszaki rajz és aprólékos részletezés nélkül alig érzékelhetők. Elég, ha Koller József pécsi kanonok XVIII. század végéről származó és a legutóbbi időkig kellően alig értékelt homlokzati rajzaira és Buck József pécsi rajztanár 1805-ben készített alaprajzára utalunk, amelyekből bizonyítékainkat kiolvashatjuk. Kiegészítik e rajzokat Schmidt Frigyes aprólékos felvételi rajzai, amelyeket az 1882—1891. évek közt végrehajtott restaurálás, helyesebben teljes átépítés alkalmával készített és amelyek fényt derítenek a homlokzati ablakrendszer különlegességeire, az oltárkorlát részleteire, így egészítve ki a székesegyházi kőmúzeum gazdag, faragott kőanyagát, amelyben helyet foglalnak az akkor megtalált oltársátor, altemplomi lejáratok, bizánci hatású mellvédkorlátok csodálatos részletei.

Ha még megemlítjük, hogy a gót stílus idejében a románkori síkmennyezetet kereszt- és csillagboltozatokkal cserélték ki, amelyek a XIX. század végéig fennállottak és hatalmas súlyukkal annyira megrongálták a templomnak ilyen súlyra nem méretezett falait, hogy a templom teljes átépítése vált szükségessé, ha megemlítjük a gótikus kápolnák sorát, amelyek a templomtesthez hozzáragasztott tornyok közét kitöltötték, továbbá Szathmáry püspök renaissance épületét, amely a délkeleti torony déli oldalához épült, ennek lebontásakor 1780-ban találták meg az első pécsi festett sírkamrát, ha rámutatunk arra, hogy a török a székesegyházat nem bántotta, csupán villámsujtotta délnyugati tornyára állított minaretet, s ha végül megemlítjük, hogy a templom déli oldalát

A dóm keleti homlokzata

Pollák Mihály, a budapesti Nemzeti Múzeum építője szabadította ki a mult század elején és állította be a tér tengelyébe, így kapcsolva össze a várost a székesegyházzal: akkor a pécsi Szent Péter székesegyház történetének naptárában végigforgattuk a pirosbetűs ünnepnapokat.

A pécsi Szent Péter székesegyház római keresztény hívek holttestével megszentelt földön épült, festett sírkamrák, temetői kápolnák, cella trichora és hétkaréjos temetői épület maradványai felett, a győzelmes római, a tétovázó szláv és az államalapító magyar kereszténység hármasságán át csodálatos összekötő kapcsot alkot a betlehemi jászol és a mai idők között.

És Pécs, a körülötte kikristályosodott város, összenőtt székesegyházával, neki köszönheti létét, hangsúlyát, dicsőségét. És amikor a négy torony zengő harangszava végigkong girbe-gurba, hegyoldalra felkúszó utcácskái, barnára kopott háztetői felett, amikor a templom kitárt kapuján kiömlik a zengő orgonaszó, a sétatér, a környező kanonoki, püspöki kertek fölé, akkor egy csodálatos, ezerhatszáz éves történelem suhan be az ablakok mögé, a lelkekbe, a szívekbe, s ezt mindenkinek meg kell hallania. Azoknak is, akik itt élnek a Mecsek alatt, a mecsekalji város falai között, de azoknak is, akik a távol nyugat kőcsodái között nem akarják tudomásul venni, hogy a pécsi Szent Péter székesegyház multja talán még csodálatosabb, mint azoké a nyugati katedrálisoké, amelyek nem szenvedték át a magyar történelem súlyos csapásait.

Pécsi székesegyház

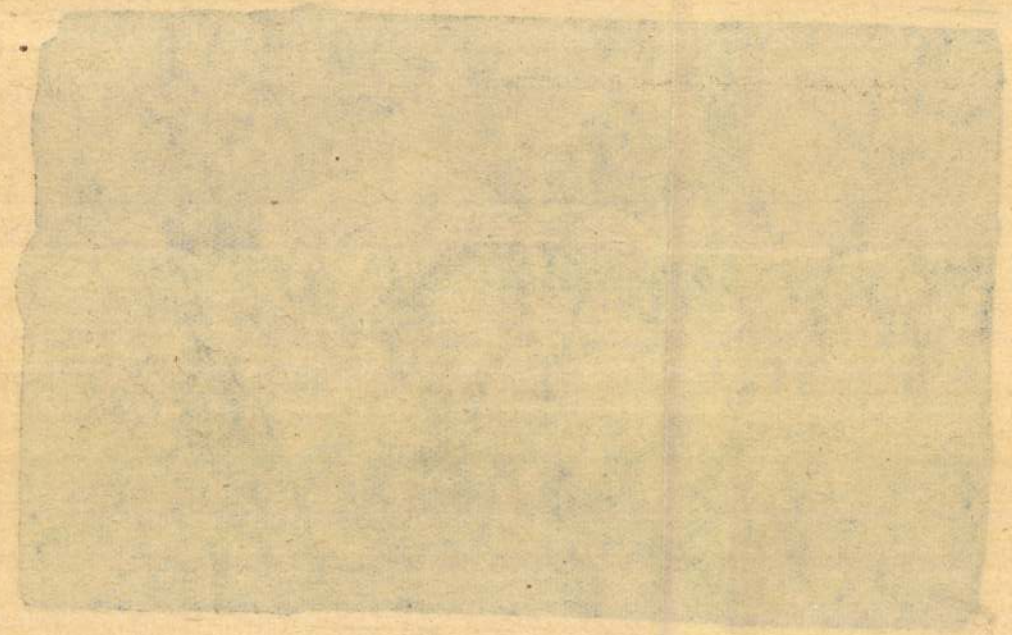

Gerevich – Genthon
A magyar tört. képeskönyve
Budapest 1935

Angyalt ábrázoló ködombormű a pécsi székesegyházban.
XII. század.

paprikás csibével, tényleg bebizonyitandók, hogy valamennyit elvitte a kánya, a mely mellett én ügyvédeskedtem. Hanem hát eme veszély daczára ki kell mondanom azt, hogy a haszon, mit e madár káros állatok pusztitása által hajt, legalább is egyensulyozza a kárt, melyet csibevadászataival okoz. Ez oknál fogva csak oly vidékeken lesz érezhetőbbé az általa okozott kár, hol nagyobb számmal jön elő, vagy ott, a hol rákapott egy baromfiudvarra. ez esetben teljes joggal üldözhető, de addig, mig erdőn, mezőn barangol kár bántani.

Fészkét magas fákra rakja. Május elején 2—4 szennyes fehér, sárgás és barna foltokkal tarkált tojása van, melyeket a két ivar három hét alatt kelt ki. A mint fiai szárnyra kelnek, odahagyják az öregek is fészküket s fajrokonaikkal társaságba gyülve barangolnak ide-oda. Ilyenkor gyakran láthatni őket a tarlók és lekaszált rétek felett a magasban keringve egerek után leskelődni, a melyek ez időtájt főtáplálékukat képezik, miért is ősz felé már csak ritkán látogatják meg a baromfiudvarokat.

Ha az ekként kóborló 5—6-ból álló kányacsapat bagolyra talál, azonnal felhagy egész vadászatával s elkeseredéssel üldözi ez ellenségét, azonban ő sem ment a nyugtalanitástól; a varjak szintoly határozott ellenségei, mint ő a baglyoknak s a hol előkapják, addig faggatják, mig kényszerül kereket oldani, azaz lehető gyorsan tova repülve keresni menedéket.

Októberben nagyobb csapatokba gyülve össze, dél- és keletfelé vonul. A telet Egyiptomban tölti; nagy része azonban Spanyol-, Olasz-, Görögországban és a Dunai fejedelemségekben marad, honnan márczius elején visszatérve szétoszlanak egész Közép-Európában.

A *barna kánya* az előbbinél kevéssel kisebb, karcsubb; szinezete sötétbarna, fekete hosszfoltokkal. Ez is előjön hazánkban, azonban nálunk nem oly gyakori, mint a közönséges. A baromfiudvarokot nem látogatja ugyan meg, de mégis kevésbbé érdemel kiméletet, mint rokona, mivel az egerek pusztitása által hasznot nem hajt, hanem főleg hallal táplálkozván érezhető kárt okoz, ha valamely halastóra rákap, hova ugyanazon pontossággal ellát, mint közelrokona.

Őszszel ez is elhagy s melegebb tartományokba vonul. *Lázár Kálmán.*

Divat az öngyilkosságban.

Nem azt akarom mondani, mintha azon iszonyu lépés, midőn az ember saját élete ellen tör, szeszély, vagy divat káros eredménye volna, ámbár akadtak és akadnak maig is emberek, kik épen rosz kedvökben levén, ha pipájok nehezen szelel, képesek magukat főbe lőni, de az nem annyira nálunk, mint inkább az angoloknál szokás. Nálunk valahány öngyilkosság előfordul, annak majd mindenütt a megsértett becsület érzése az oka, és igy ha a tény maga kárhoztatandó is, de a tény oka menthető.

Ezelőtt csak a felső és középosztály volt az, melynek soraiban az öngyilkosság előfordult, ezek között leginkább a férfiaknál, igen ritkán a nőknél, és átalában a serdült koron tul, mig most e merény ur és paraszt, férfi és nő, öreg és gyermek között egyaránt honos kezd lenni.

Ezelőtt a férfi kötél vagy lőfegyver segélyével iparkodott megszabadulni az élettől, ha már egyszer terhére vált; a nő pedig vagy vizbe ugrott, vagy szive tájára szurt egy kést, mintegy bebizonyitani akarván, hogy hol volt a fájdalom, mely a halálban keresett enyhülést. — Most ez eszközök a mai czivilizáczióval megegyeztethetőknek többé nem tartatnak; most e szerencsétlenek mindegyike, ha lehet választania a halál neme között, inkább azt választja, mely vegyi uton történik, azaz: mérget vesz. Ezt ezelőtt is tették, de a tömérdek méregszer között, melyek a szervezetet és annak életét szétdulták, tudtak válogatni. Leginkább bóditó szerek nagy adagai voltak azon utravalók, melyekkel maguknak az öröklét kapuját erőszakkal felnyitották, és a kinos élettől legalább kinok nélkül menekültek meg, és környezetüknek és embertársaiknak sem okoztak több fájdalmat és borzadást, mint a mennyit a rögtöni és ily szerencsétlen halál ugy is bőségesen okoz.

Mai napon azonban a legszerencsétlenebb divat kezd e tekintetben lábra kapni. Majd minden öngyilkosság phosphorral hajtatik végre, mely tünemény leginkább onnét magyarázható meg, hogy ezen neme a méregnek leginkább kéznél van, mert nehány köteg gyufát meleg vizben megáztat és készen van a méreg. — És épen az a baj, mert ha pár napig kellene öngyilkosság iszándékból méreg után hajhászni, azon szerencsétlenek közül azon idő alatt száz esetből 90 bizonyosan más véleményre térne, a megbántott kedély engesztelődnék; s ha nyomor az oka vagy szerencsétlenség, ugy visszatérne az alatt önbizalma, mely egy kis időre elhagyta, a lelkiismeret kezdené hallatni szavát, és felhagyna örökre a bűnös tervvel.

Már pedig e szerencsétlen embertársaink, kik azon rettenetes gondolatra vetemedtek, hogy életüket, melynek nem ők, csak a Teremtő az ura, méreg által oltották: távolról sem gyanitották, hogy a sok rosz közül a legroszabbat választották, mert a phosphor oly embertelen, oly irtózatos, oly kinos halált okoz, minőt egyetlen méreg sem tesz. A gyomor és belek heves gyuladását és fenésedését okozza az, leghosszabb ideig gyilkol, a pokol minden kinjaival öl meg, és pedig ugy, hogy majd egész utolsó pillanatig az eszmélet nem hagyja el a szerencsétlent. A hullán is láthatni még a kiszenvedett rettenetes kinok nyomait, mert az arcz minden vonásai ugy eltorzulnak, hogy alig ismeri meg az ember azon a régi ismerőst is.

Bizton lehet hinni, hogy a ki ily szerencsétlent egyszer látott életében kinlódni, és látta azt, hogy mi rettenetes áron lehet phosphorral megvásárolni az örök nyugalmat, az, ha valaha ily bünös gondolatra vetemednék is, gyufával soha nem mérgezné meg magát. — E tanács, e felebaráti szeretetből származott figyelmeztetés azok számára adatik, kik ilyen szerencsétlen esetnél jelen soha sem voltak. *Dr. Sikor.*

A méh-birodalom.

(Vége.)

Ideje már, hogy nézzünk a herék után, melyekről a nászmenet óta egészen megfeledkeztünk. Mit müveltek ezen idő alatt e vaskos, erős legények? . . Épen semmit! Restül kóboroltak a kaptárban fel s alá, nem épitettek, nem hordtak eledelt, még az uj nemzedék nevelésével sem gondoltak, hanem legfeljebb a meleg déli órákban ki-kirándultak, mire az éhség kényszerité őket.

Mirevalók ezen rest naplopók a munka s feláldozás birodalmában; ki csillapitja hatalmas étvágyukat a kellemetlen évszak közeledtével; nem támad-e miattok általános éhség, melynek a szorgalmas munkások lennének első áldozatai?... Vajjon nem ekkint gondolkozik-e a méh-birodalom dolgozó kasztja? Lehet, hogy nem, de legalább igy cselekszik. — Ha az uj nemzedék ébredési ideje közeledik, egyszerre megváltozik a a munkások viselete; eddig tanusitott békeszeretetök s feláldozó nyájasságuk gyülölséggé változik. Szerencsés azon here, melyet a halál már elragadott, mert egy szép napon kegyetlenül megtámadják a dolgozók a tunya naplopókat; rémitő viadal keletkezik, mely azonban hasonlithatlanul egyenlőtlen, mert a heréknek nincs fulánkjuk, nincs fegyverük; és e harcznak csak az utolsó here végső vonaglásával szakad vége. A kaptár talapja herék holttestével van ellepve, melyeket a győzők egyenkint kivonczolnak, s épen ugy hagyják a madarak zsákmányául, mint halottjaikat a régi görögök.

Most már az államot fenyegető veszély elhárittatott, a régi béke visszatér, s minden fáradság és munka az utódok érdekében történik. De jaj azon méh-csoportnak, mely talán máshonnan elüzetvén, itt akar megtelepülni: az önalkotta tüzhelyért kelt harcz csak akkor szünik meg, ha a tolakodók elüzettek vagy megölettek. — A győzelem után még jobban felébred családjuk fenntartásának ösztöne. Azonban bármily gyöngéden gondoskodnak a dajkák a növekedő kicsinyekről, mégsem vetkezik le a spártaiak egyik kegyetlen szokását: ugyanis csak az erős, egészséges méhecskét tekintik az állam uj polgáraként, a gyöngélkedőket azonnal megölik.

De a here-mészárlás miatt elhagytuk a királyi gyermek-lakokat. Miként látnak az ifju királynők napvilágot? Bizony, ezek élete is szenvedés. Az anyakirálynőnek, mely eddig nyájas és oly békés volt, hogy bátran játszhattunk vele, a nélkül, hogy mérges fegyverével megsebzett volna, szintén van megsebezhető Achilles sarka, és ez az egyeduralkodás. Saját dolgosai épitették a királyi czellákat, ő maga népesitette meg azokat magához hasonló királyi vérrel, de alig kezdik ezek a napvilágot megpillantani: feltámad az anyában az elüzetés félelme, és az eddig ártatlan teremtést Megérává látjuk átváltozni, mely csak leányai halálán iparkodik. A zárt kamrák felé igyekszik szünetlenül s halált hozó fulánkját azokba bocsátani törekszik. A szegény munkásoknak ezen öldöklő megtámadások ellen nincs más pajzsuk, mint saját testök; tömegesen fedezik a választott czellákat, s csak szenvedőlegesen állanak ellent a bősz uralkodónőnek. Mégis sikerül vágytársai nehányát még születése előtt kivégezni. De azokra is csak halál vár, kik ezen sorsot kikerülték s már fiatal királynőkként szerepelnek. Párviadal keletkezik, melyet az egész tömeg tétlenül néz, s mely a királyi gyermekek halálával végződik. Szerencsés azon egyetlen, mely övéitől körülvétetve a kijárathoz juthat; elszáll a szabadba és fiatal heréivel s munkásaival uj államot alakit, miként anyja tőn a tavaszon. — Másnemü gond lepi meg a munkás osztályt, ha a királynő meghal, mielőtt a királynői kamrák tojással megtermékenyittettek volna. Ilyenkor szerencse, ha a munkások czelláiban még tojás, vagy igen fiatal kukacz található; ekkor rögtön nehány uj királynői lakot épitenek és a tojások, illetőleg a gyenge kukaczok azokba szállittatnak át és gondosan ápoltatnak. És mi a jutalom? az eredetileg dolgozó bábból ifju királynő áll elő!

Azonban menthetlenül feloszlik a birodalom, ha a királynő halála olyankor következik be, midőn még egy királyi-lak sincs megnépesitve, vagy a legfiatalabb dolgozó kukaczok már harmadnaposak; ekkor már az átköltöztetés hiába történik, az elhagyatott nép reménytelenül bolyong, minden tevékenység megszünik, a munkakedv kialudt s az egész törzs gyors léptekkel halad a kikerülhetlen halál felé. — De ezek oly szerencsétlenségek, melyek csak nagy ritkán lepik meg a méh-birodalmat, mert az anya rendesen mindaddig él, mig hivatását teljesitette.

A gyermek-királynő elköltözte után az eredeti hatalom ismét biztositva van; a vén, alkalmatlan herék már előbb kiirtattak, maga a királynő fiatal vágytársnőit vagy megölte, vagy elkergette; és most a régi nyugalom, a csendes béke ismét visszatér az országba, mely most már csak egyetlen királynőből s nagy csoport munkásból áll, melyek lankadatlanul ismét munkához fognak és meglepik főképen a későn virágzó tatárkavetéseket, s téli eledelt szállitanak be maguknak és királynőjöknek.

De azt nem tudják, hogy még más számára is gyüjtenek; barátunk, a méhes gazda kivágja a kaptárból a legtöbb mézzel telt sejtet, a szorgalmas méhek számára csak annyit hagyván meg, mennyi őket a tél folytán az éh-haláltól megmentheti. Erős hidegekben nincs szükségük táplálékra, mert akkor alszanak; de több hónap elmulik mielőtt a virágok kibimbóznának, s addig a méhek saját szorgalmuk gyümölcsét élvezik. — Végre ismét fölébred a növényvilág, a vén munkások megkezdik szokott foglalatosságaikat, uj kamrák épittetnek, melyeket a királynő ujolag megnépesit, s most teljesitette hivatását — és meghal. Hivei, a munkások, rövid időn követik; az ifju nemzedéknek nincs többé dajkálásra szüksége, s uj államot alakit, olyat minő az előbbeni volt.

A méhek valóban büszkék lehetnének életiróikra, mert Aristotelestől Sieboldig egyetlen tekintélyesebb természetvizsgáló sem mellőzte életmódjuk tanulmányozását. Mindemellett még most is ismételhetjük, mit *Bonnet* már a mult század végével mondott, hogy még nem jött el az idő, mely a méhek beléletét valódilag ismertté tehetné. Ennek oka többek között abban is keresendő, hogy a méhészet legrégibb idők óta gyakoroltatván, ez által természetesen az éghajlat, helyiség s más több oknál fogva oly tünemények lettek észlelhetőkké, melyek képesek a tisztán vizsgálódót is tévedésbe vinni.

Fentebbi közleményünkben egyes méhtörzs kifejlődésének folyamát igyekeztünk előadni, t. i. hogy minő a méhek belélete ős egyszerüségében, ha magukra vannak hagyatva. Arra ügyeltünk, hogy megismertessük az egyes méh-nemzedékek támadásának lánczolatát, melynek folyvást kell egymásután következni, ha az egész nemzedéket tönkre nem akarjuk juttatni; — de mint minden oly háziállat, melynek fáradozásait az ember saját hasznára zsákmányolja ki: ugy a méhek is eltértek ős természetüktől, mely okból életük folyamát kimeritőleg tanulmányozni nem is lehet.

Minden méh-nemzedék a meg nem szünő lánczolatnak egyik lánczszeme levén, a fiatal nemzedéknek az ősi hajlékból szükségképen ki

völgyi kutakból is kifogyott a viz, s itt a hegytetőn mikép lehet kut és viz?!)

A hegyoldal kőfejtői sok dolgos kezet foglalkodtatnak, valamint a mészkemenczék is. Majd a regényes fekvésü Turony faluba értünk, aztán Szalántára, mely feltünő kereskedést üz táblaszámra tenyésztetni szokott jeles káposztájával.

Már ekkor feltünt előttünk a Pécs felett emelkedő Mecsek hegy, majd *Pécs* városa is. Ez a táj megigézi az utazót szépségével; különösen azon a hosszu ereszkedőn, mely Szalánta felől vezet a városba — tünik fel leggyönyörübbnek a panorama. A város földig látható a fölötte őrködő négy öreg püspöktoronynyal. Utunk a mohács-pécsi vaspálya mellett vezetett el, mely a belátható pécsi kőszéntelephez huzódik Üszög mellett.

Pécs a Mecsekhegy „Pécsi hegy" név alatt ismeretes részének déli oldalán terül el nagy kellemes térségen, nevezetes bort termő hegye alatt. Hallottam a példabeszédben: „Németnek Bécs, magyarnak Pécs," s nem ok nélkül; a csinos város, főleg helyiségét véve tekintben, ékessége nemcsak Baranyának, de egész Magyarhonnak. Főpiacza nevezetes csinos épületeket tüntet föl, valamint több főutczái is. Nevezetesb épületek benne a négy csonka tornyu püspöki székesegyház, az olasz izlésü püspöki palotával. Fölséges épület ez, négyszögü faragott kövekből rakva össze, belülről pedig földalatti s oldaltemplomaival s ezekben drága márvány-oltáraival.

Harangjai Magyarhon egyik legszebb öszhangzásu harangjai közé tartoznak. Ezelőtt 15 év körül rakták fel a templom ormára az apostolok óriás szobrait, mely faragványok az épületet még nagyobbszerüvé varázslák. Nevezetes épületei közé tartoznak a lyceum, seminárium a csinos két tornyu templommal, az irgalmasok és irgalmas nénikék kórodái, a tébolyda, a megye- és városház vigyázó toronynyal, a város temploma, *egy török mecset*, karcsu magas erkélyes tornyával.

Mai képünk tárgyát épen ezen török mecset és torony (moshé és minaret) képezi, s erre nézve még csak annyit kivánunk megjegyezni, hogy ez is egyik emléke a hosszu török uralkodásnak hazánkban. Tudva van, hogy ily épületmaradványok még legnagyobb számmal vannakBudán; van Egerben is egy török torony, de a legépebben fenmaradt törökkori építészeti műveknek egyike a szóban forgó pécsi mecset és torony, melynek hű rajzát képünk nyujtja. A történetirók azt állitják, hogy Pécsett a török uralom alatt 9 mecset volt, most azonban a többinek nyoma is alig maradt. Midőn a törökök végre kiüzettek hazánkból, e mecset eleinte a jezsuita szerzetesek tulajdona volt; a félhold helyébe kereszt emelkedett s bár az épület régi formáját mai napig megtartották, e tisztes régiség azóta mindig kath. templomul használtatik. Átalában véve Pécsett az Isten házairól bőven van gondoskodva s a város 20,000 lakosa 9 nagyobb templomban s 10 önálló kápolnában dicsérheti az Istent.

Van Pécsnek szinháza is, melyben magyar és német vándor-szinészek mulattatják a közönséget; a hires gőzmalom és más magánépületek. — Temetője egy a legszebbek közül Magyarországon. Nevezetes ezen város jó vizéről, mit a hegyi forrásból csövek vezetnek a piaczi kutakra és magánházakhoz. Kellemes sétánya a püspöki lak előtt csinos.

Pécs közelében a hegyek közt vannak a nevezetes pécsi kőszénbányák, hol számtalan majd függőleges, majd vizirányos mély üregekből emeltetik elő a kőszén, mit az ide szolgáló vaspálya folyton szállit a mohácsi dunapartra.

B. V.

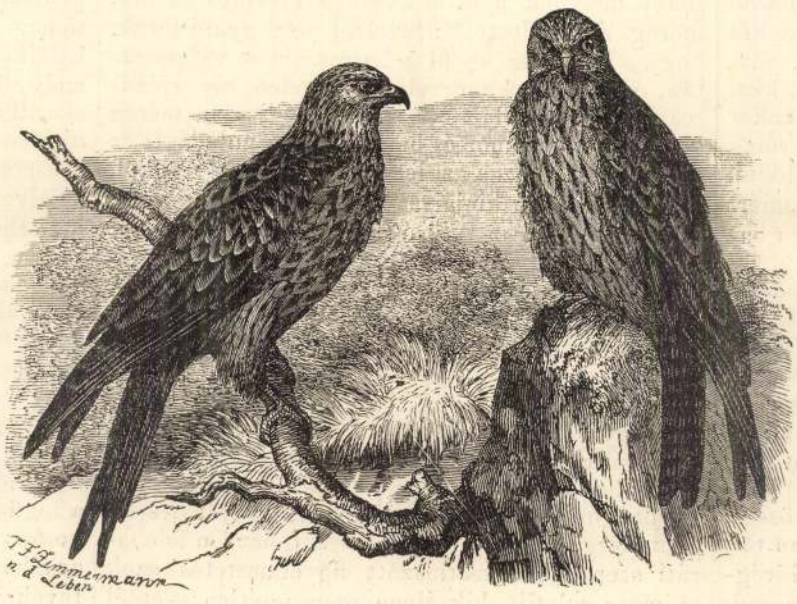

A kánya.

Képek az állatvilágból.

III.

A kánya.

Feladatomul tüztem ki e lapok olvasóival megismertetni rendre a hazai hasznos és káros állatokat, hogy tudják, melyeket kell oltalmukba venniök, s melyek méltán üldözhetők.

Ilyformán a hazai állatok ismertetése gyakorlati hasznuvá válik a gazdára nézve, a ki nem fogja többé könyörtelenül pusztitani azon állatokat, a melyek az ő leghűségesebb ingyen szolgái, minők például az apróbb baglyok. Ezek határozottan a leghasznosabb madarak közé számitandók s mégis a babonás nép mindenütt üldözi őket. Vannak viszont oly emlősök és madarak, melyeknek káros voltát könnyü bebizonyitani s daczára ennek többen ezek közül nem érdemlett védelemben részesülnek. Végre léteznek olyanok, melyekről nincsen még teljesen bebizonyitva, károsak-e, vagy hasznosak. Egy ilyet akarok jelen czikkemben olvasóimnak bemutatni.

Ez a kánya.

Ez egyike szebb orvmadarainknak. Hossza két láb. Feje és nyaka fehéres, fekete tollszár vonalokkal; testének többi része rozsda-vörös sötét barna, hosszú foltokkal tarkálva; leblei feketék; *villás-farka* barna vörös; csődei félig tollazottak.

Hazája egész Európa, Ázsia és Afrika egy része. Nálunk különösen az alföldön gyakori, kiválóan a térségeket kedvelvén, hol falvak közelében levő erdők s magas fákkal biró berkekben üti fel tanyáját, honnan portyázni messze eljár és naponkint nagy területet kóborol be. Általában egyike a legkitartóbb és szebb repülőknek, annyira, hogy e tekintetben még az orvmadarak közül is kevés faj versenyezhet vele. Könnyeden lebegve usz át a légen, néha nagy köröket vonva. Ez azon egyetlen tulajdona, mely által némi érdekeltséget képes maga iránt kelteni, minden más tekintetben messze mögötte áll a nemesebb orvmadaraknak, a lég eme bátor szárnyas harczosainak, sőt azok ellentétének nevezhető. Gyáva s e mellett arczátlan, tunya, de falánk s igy a helyett, hogy merész vadászszá lenne, mint rokonai, gyáva utonállóvá lesz. Csak is oly állatokat támad meg, melyek képtelenek magukat védeni ellenében, sőt még ezt is röstelli és ha dögre talál, eszébe sem jut más zsákmány keresésével fárasztani magát. Ha azonban az éhség kényszeriti, nyulfiókákat, foglyokat, kacsákat vadász, vagy még szivesebben békák, gyikok, kigyók után néz, mivel ezekhez könnyebben hozzá juthat.

Különös előszeretettel viseltetik a csibe- és libahus iránt s egy ily izletes pecsenye kedveért megtagadja természetét, megfeledkezik óvatosságáról s a baromfiudvarról az emberek szemelátára elkap egyegy tapasztalatlan csibét vagy szép jövőt igérő libácskát. Jaj aztán az olyan baromfiudvarnak, hová egyszer oda kapott, mivel ép ugy mint a héja, ellát oda naponként, még pedig oly pontosan, mindig ugyanazon időben, hogy e tulajdona miatt inkább beillenék némely kis város toronyórája igazgatójának, mint a harangozó, ki szintén gyomra után szokott déli tizenkettőre harangozni. Ezen tulajdonsága miatt sok ellenséget szerzett magának, különösen a falusi gazdasszonyok vannak elkeseredve ellene, a mi persze nagy veszedelmére szolgál, mert akármit is mondjunk, csak mégis sok tekintetben enged a házi ur az asszonynak s üldözőbe veszi azt a gonosz szárnyas zsiványt, csakhogy ne lássa minden reggel a borut a kis menyecske arczán, vagy hogy .... no, mondjuk ki tisztán: hogy ne hallja zsörtölni az annyukot.

Bizony még én sem merem ám oly nagyon védelmem alá venni azt a csibevadászt, a mely már annyi bosszuságot okozott a gazdasszonyoknak, már csak azért sem, mivel tudom, hogy sokan közülök olvassák a Vasárnapi Ujságot s hiszem, az én czikkeimet is, ha pedig fehérré akarnám mosni ellenségüket, még megtennék velem azt a tréfát, hogy vidékre menve, nem traktálnának meg

A pécsi török mecset és torony. — *(Greguss János* rajza.)

Pécs

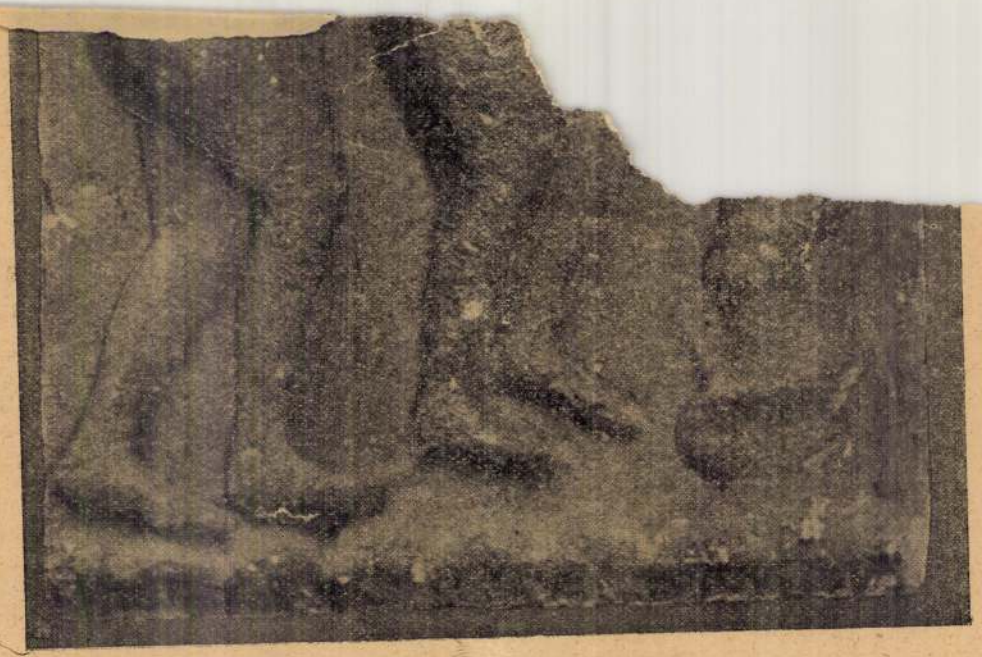

JÉZUS SZÜLETÉSE — MESTER:

A BŰNBEESÉS. 1140—1150. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

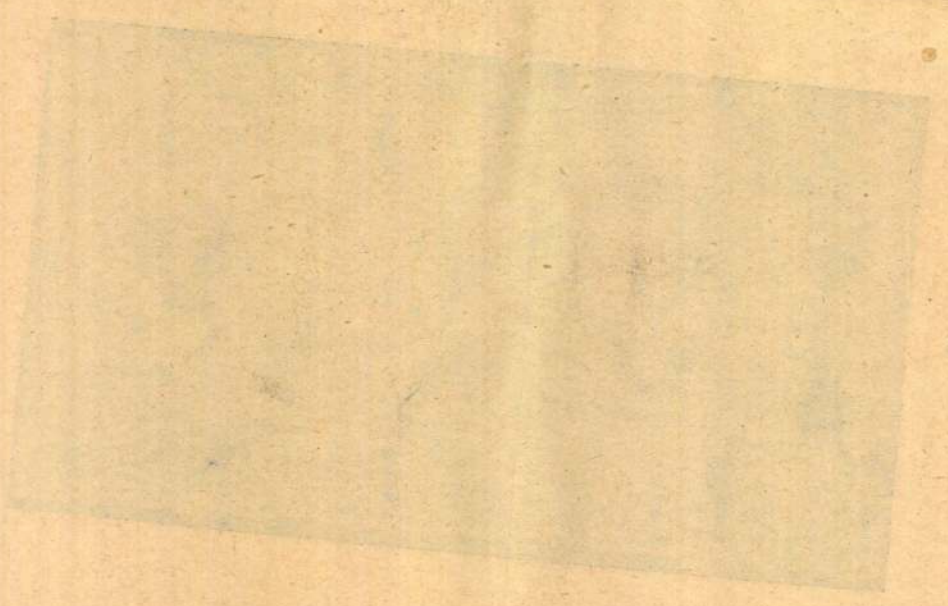

1

2

JÉZUS SZÜLETÉSE — MESTER:

KIÜZETÉS A PARADICSOMBÓL: 1. AZ ATYAISTEN: 2. GÁBOR ARKANGYAL. 1140—1150. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

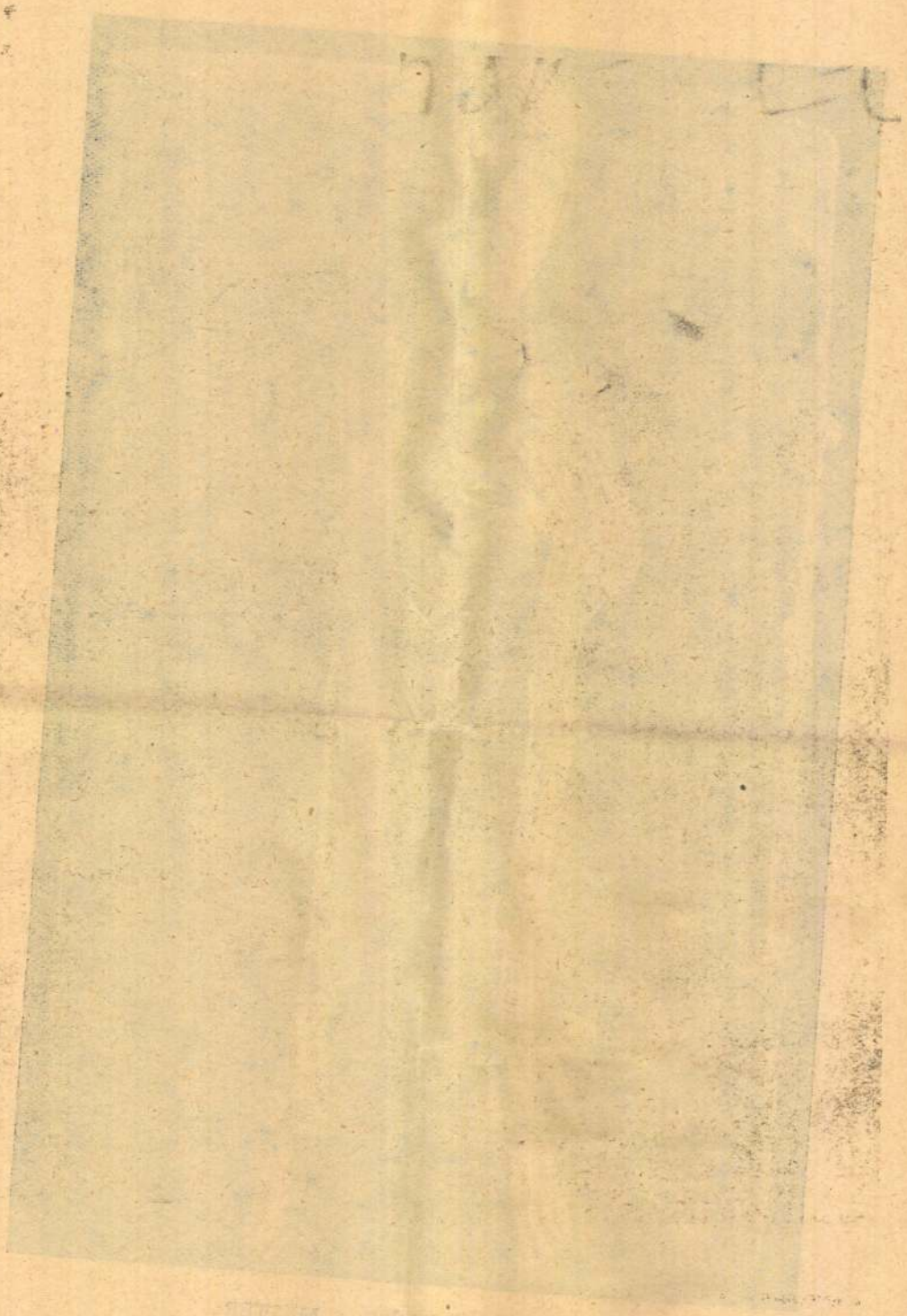

JÉZUS SZÜLETÉSE — MESTER:
ANGYAL. 1140—1150. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KÖTÁR

JÉZUS SZÜLETÉSE — MESTER:
ARKANGYAL. 1140—1150. BUDAPEST, NEMZETI MÚZEUM

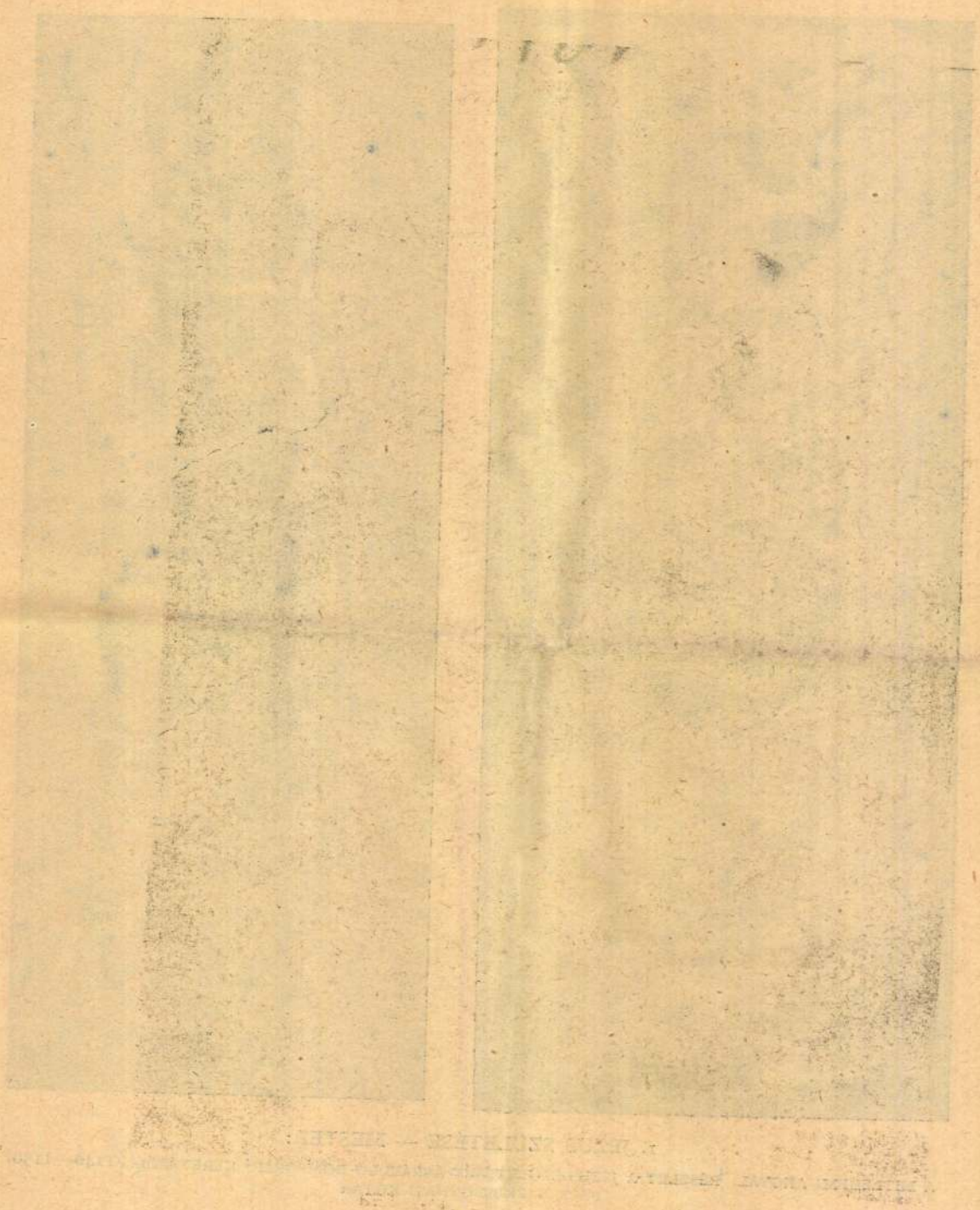

1. JÉZUS SZÜLETÉSE — MESTER:

A BETLEHEMI ANGYAL. RÉSZLET A JÉZUS SZÜLETÉSÉT ÁBRÁZOLÓ DOMBORMŰ KERETÉRŐL. 1140—1150.
PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

2. PÉCSI MESTER:

APOKALIPTIKUS ALAK. XII. SZÁZAD KÖZEPE. BUDAPEST, NEMZETI MÚZEUM

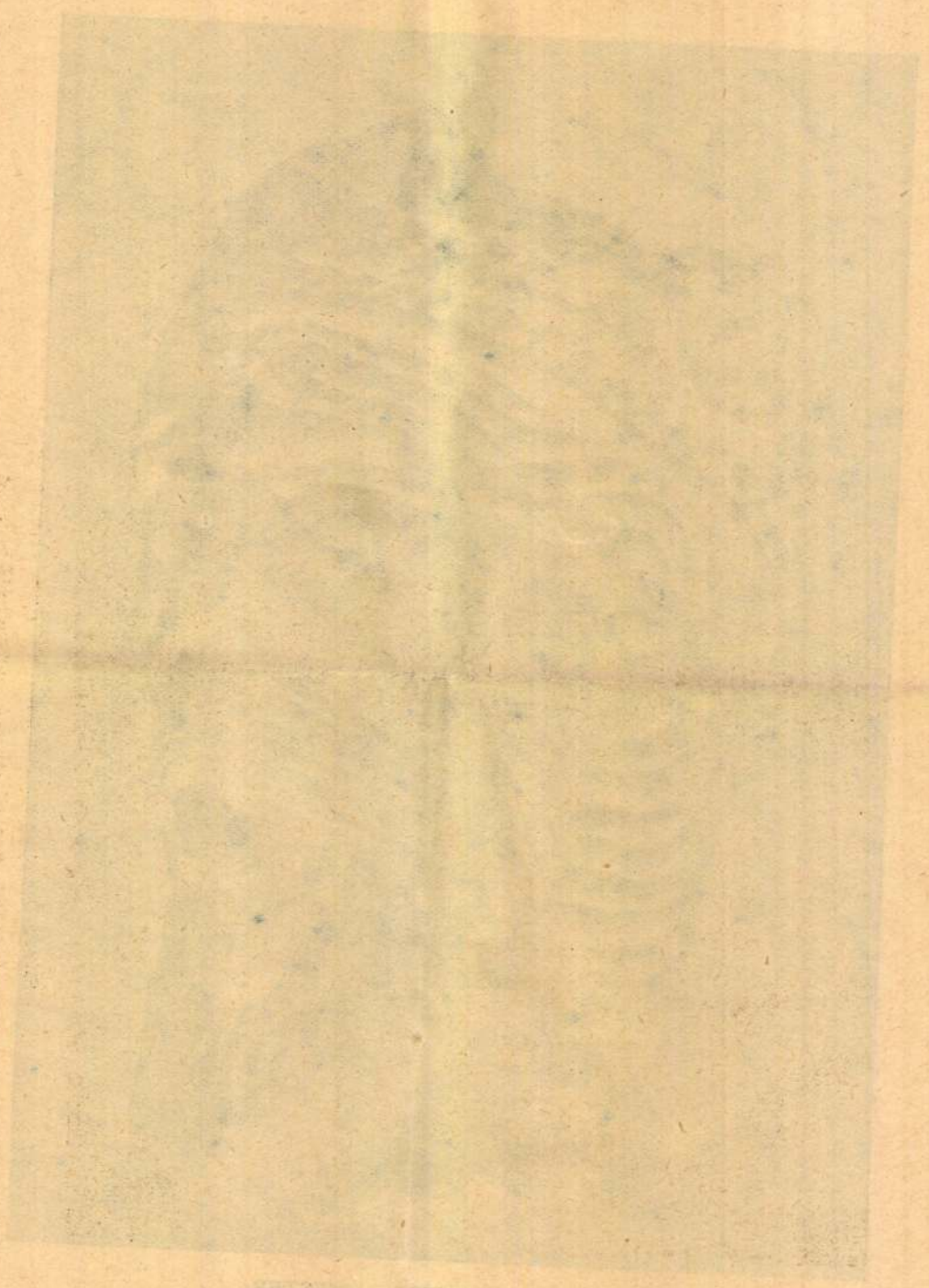

JÉZUS SZÜLETÉSE — MESTER:

BIBLIAI KIRÁLY FEJE. 1140—1150. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

Gerevich: M. románkori cent.

Pécs

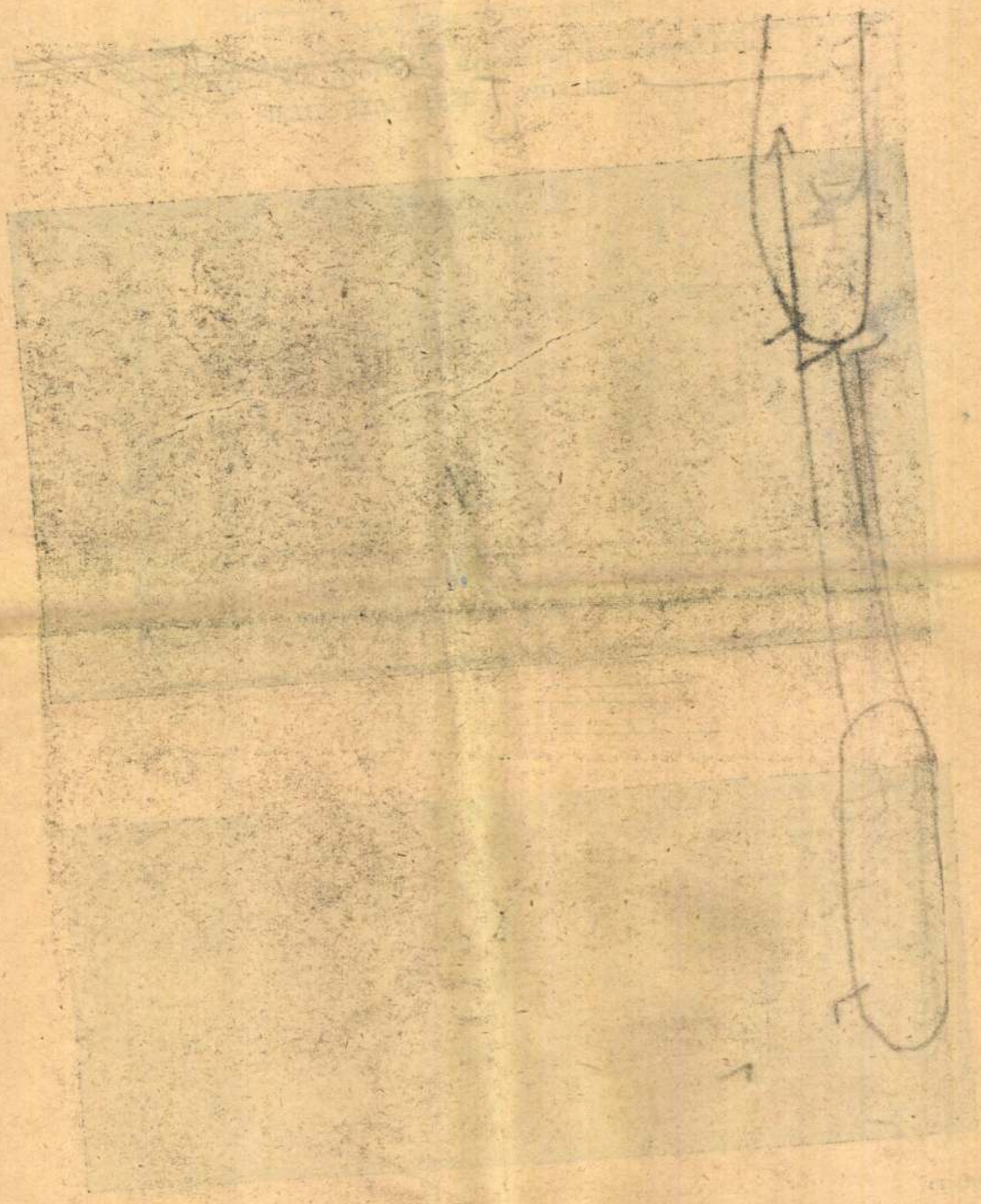

1.

2.

JÉZUS SZÜLETÉSE — MESTER :

1. A HÁROM KIRÁLYOK IMÁDÁSA — A HÁROMKIRÁLYOK HERÓDES ELŐTT
2. ANGYALI ÜDVÖZLET — BEMUTATÁS A TEMPLOMBAN — JÉZUS SZÜLETÉSE — A BETLEHEMI PÁSZTOR

1140—1150, PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KÖTÁR

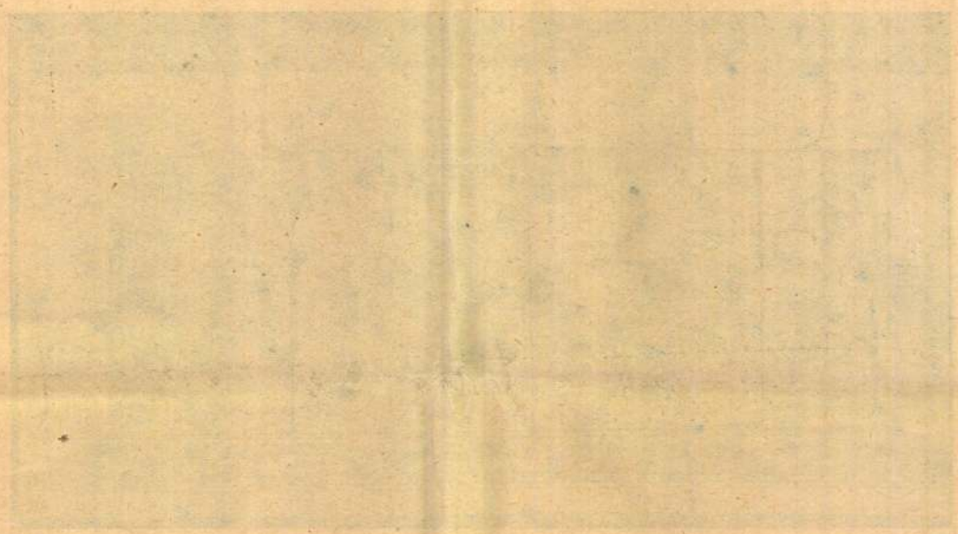

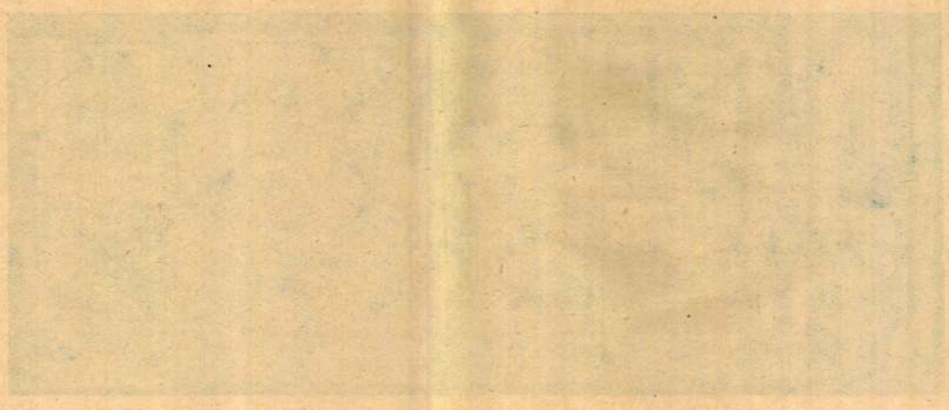

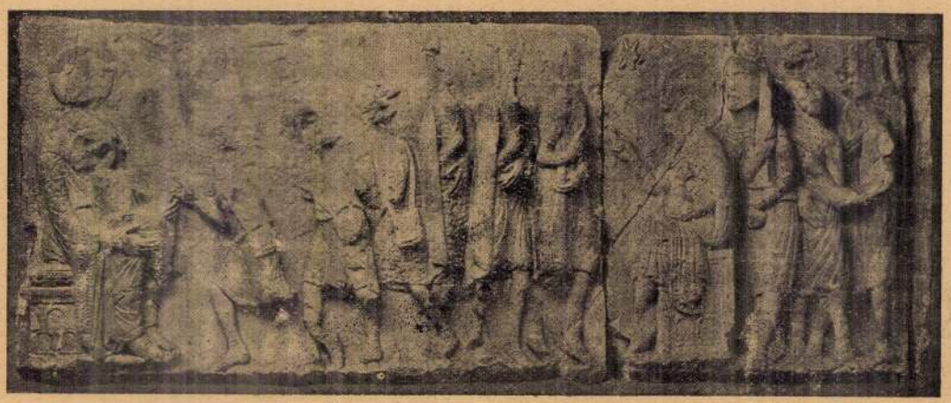

1.

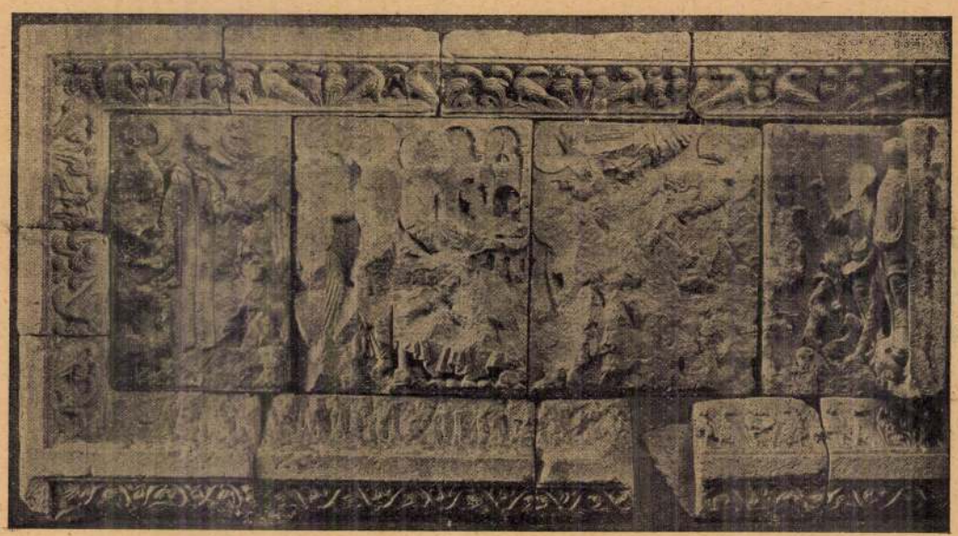

2.

JÉZUS SZÜLETÉSE-MESTER :

1 A HÁROM KIRÁLYOK IMÁDÁSA

A HÁROMKIRÁLYOK HERÓDES ELŐTT

2 ANGYALI ÜDVÖZLET

BEMUTATÁS A TEMPLOMBAN — JÉZUS SZÜLETÉSE — A BETLEHEMI PÁSZTOR

1140—1150. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

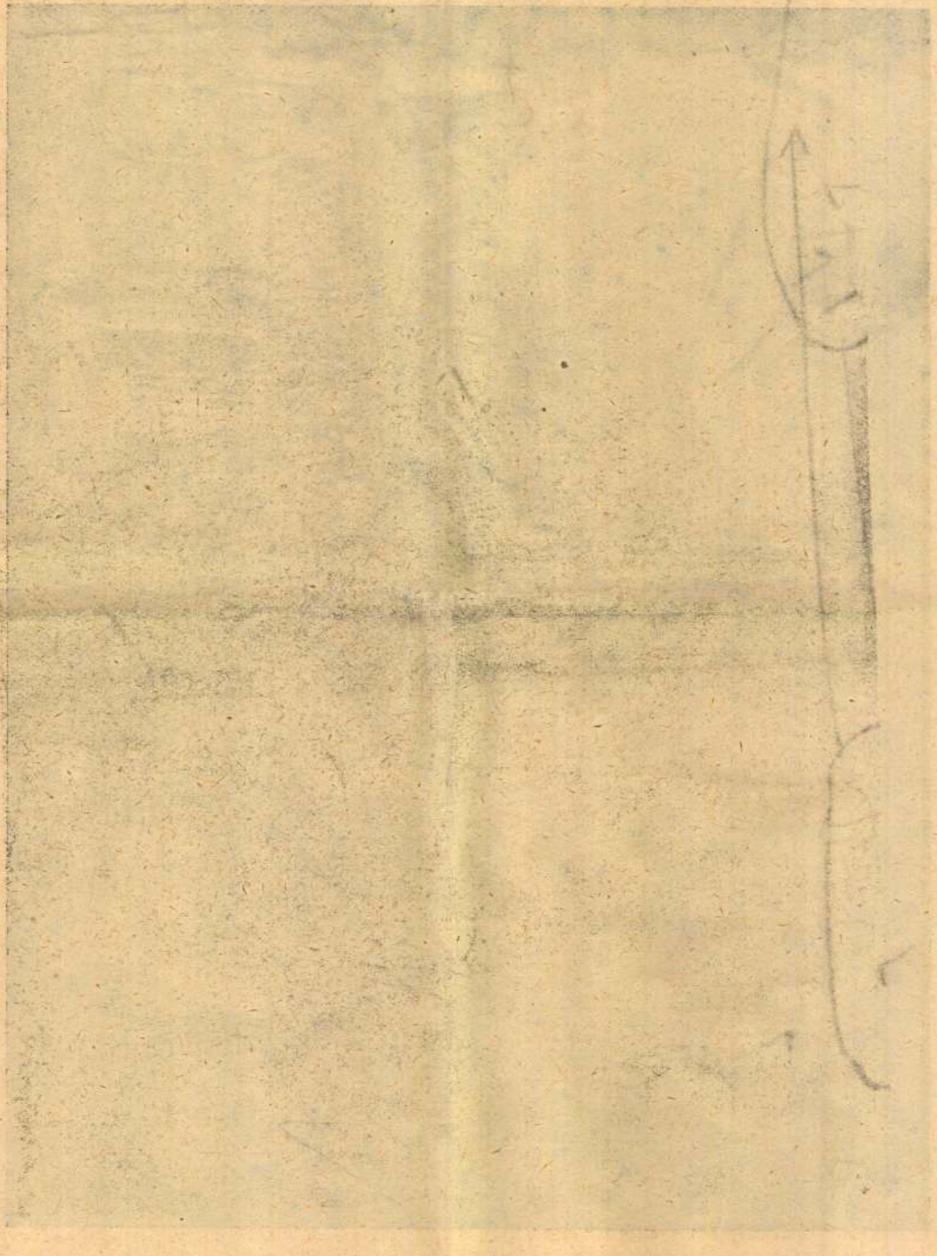

JÉZUS SZÜLETÉSE – MESTER

RÉSZLET A HÁROMKIRÁLYOK IMÁDÁSÁBÓL. 1140—1150. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

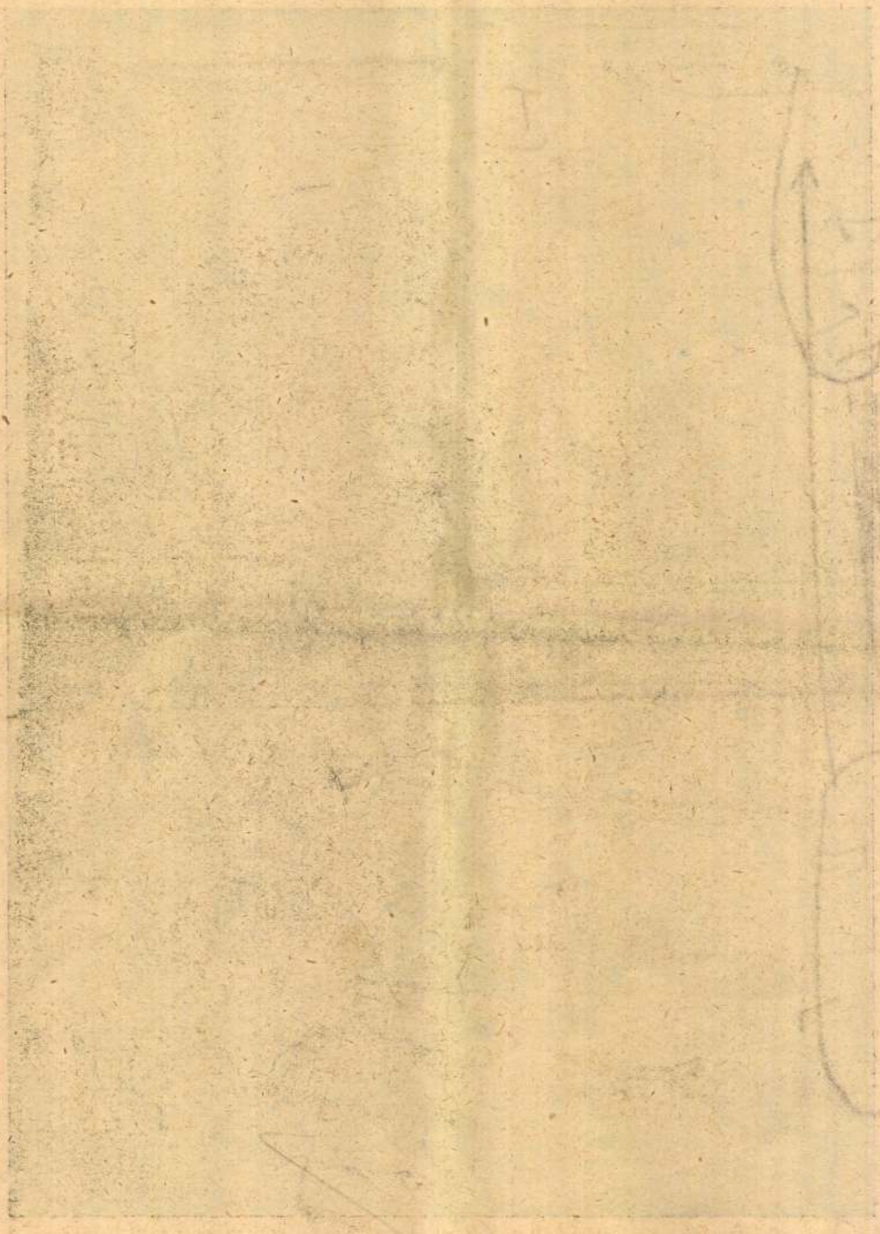

JÉZUS SZÜLETÉSE MESTER

HERÓDES ÉS UDVARA (RÉSZLET)

1140—1150. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

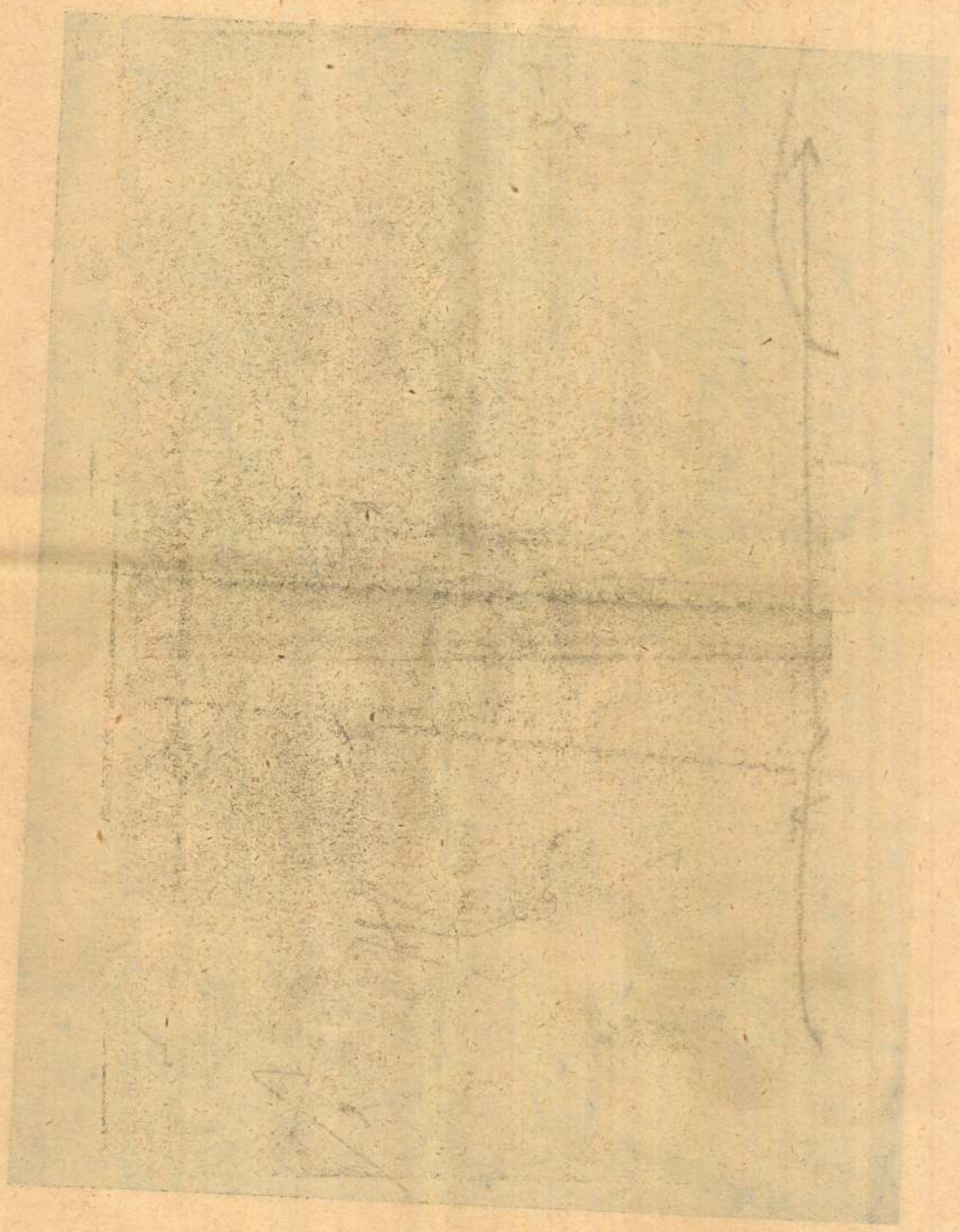

JÉZUS SZÜLETÉSE — MESTER:
A HÁROMKIRÁLYOK ÁLMA
1140—1150. PÉCS. SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

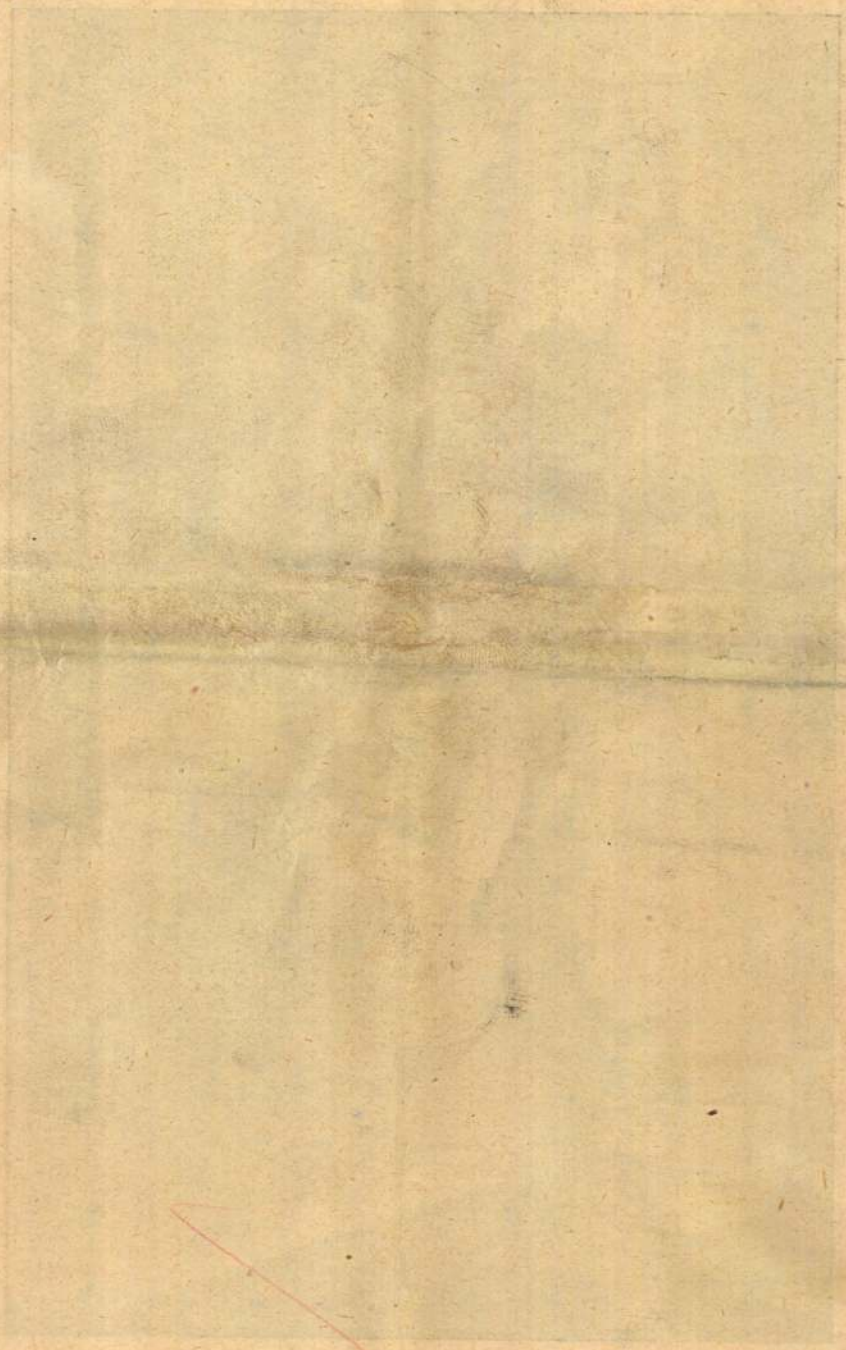

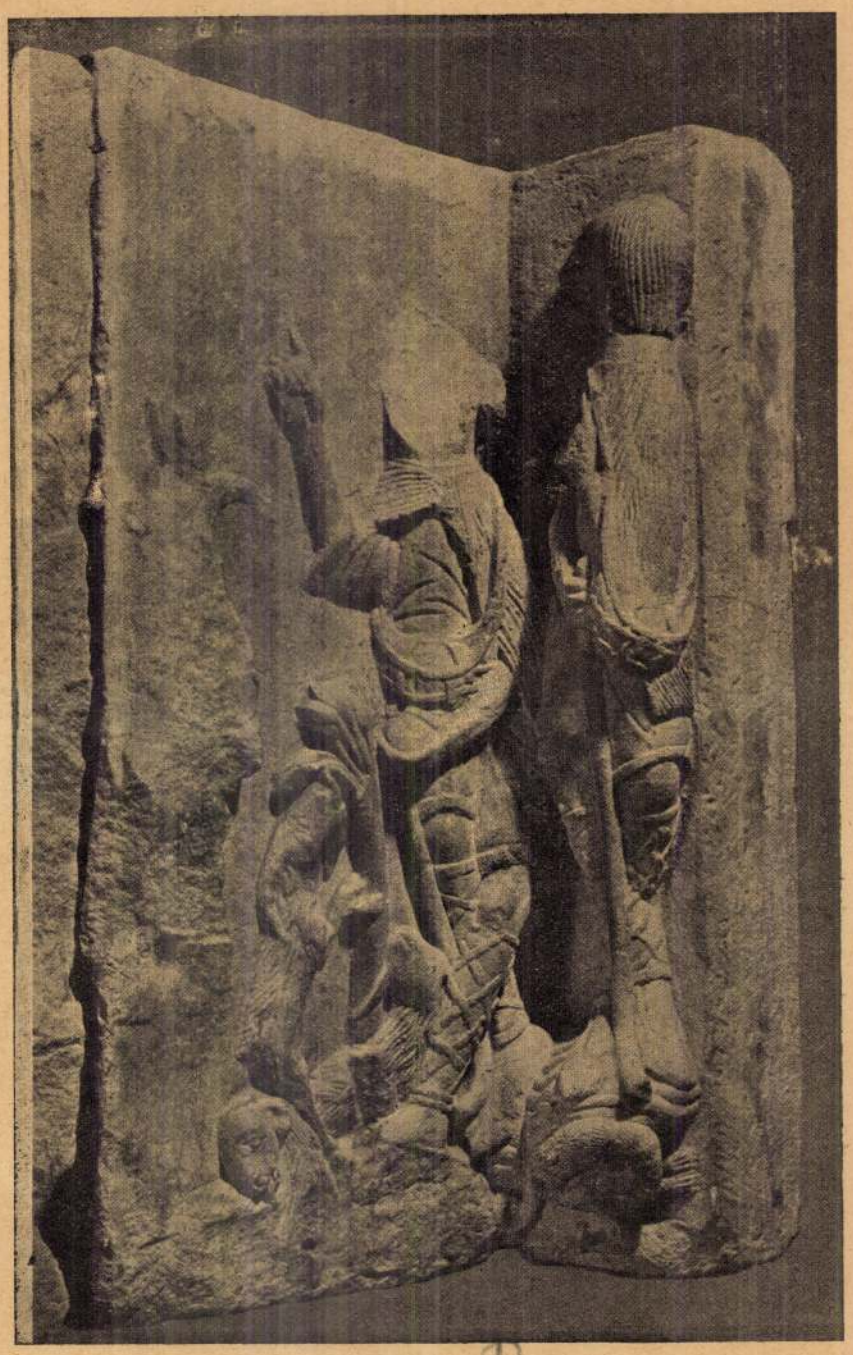

JÉZUS SZÜLETÉSE — MESTER:
A BETLEHEMI PÁSZTOROK
1140—1150. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

Pécs

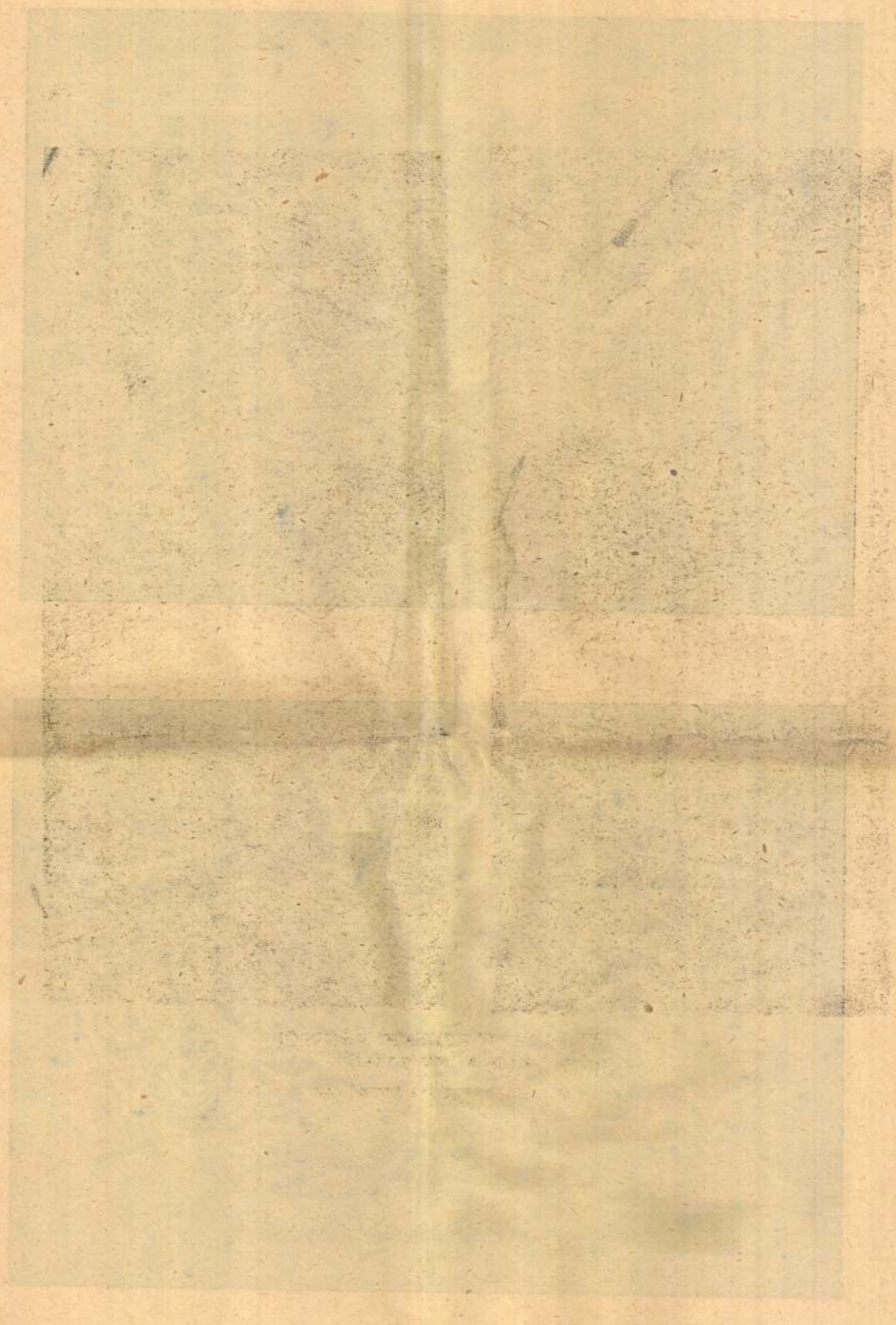

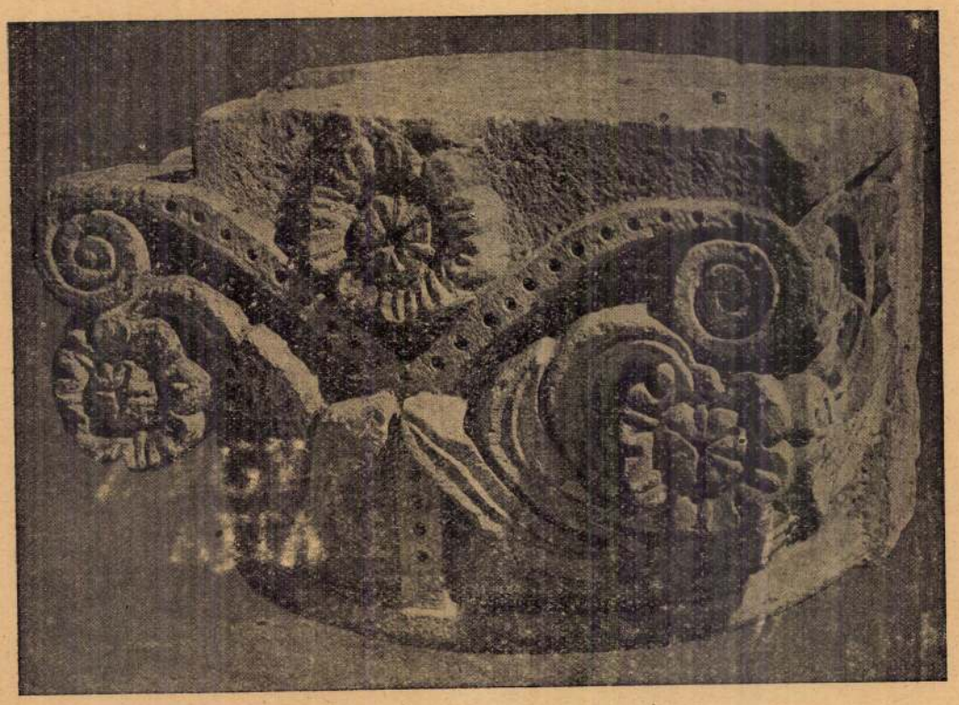

1.

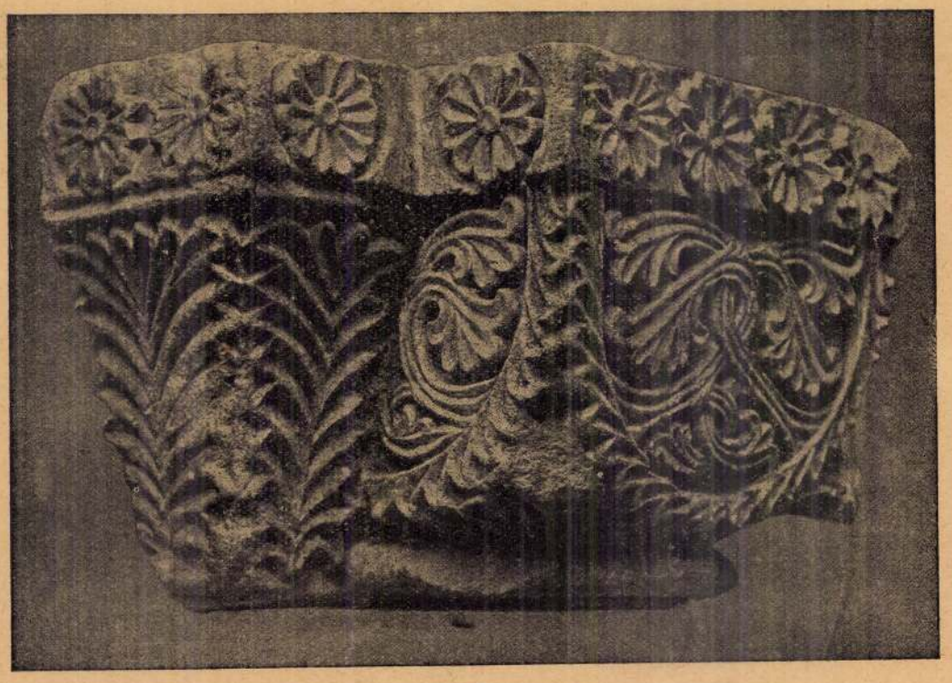

2.

OSZLOPFŐK

1. XI. SZÁZAD 2. XII. SZÁZAD

PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

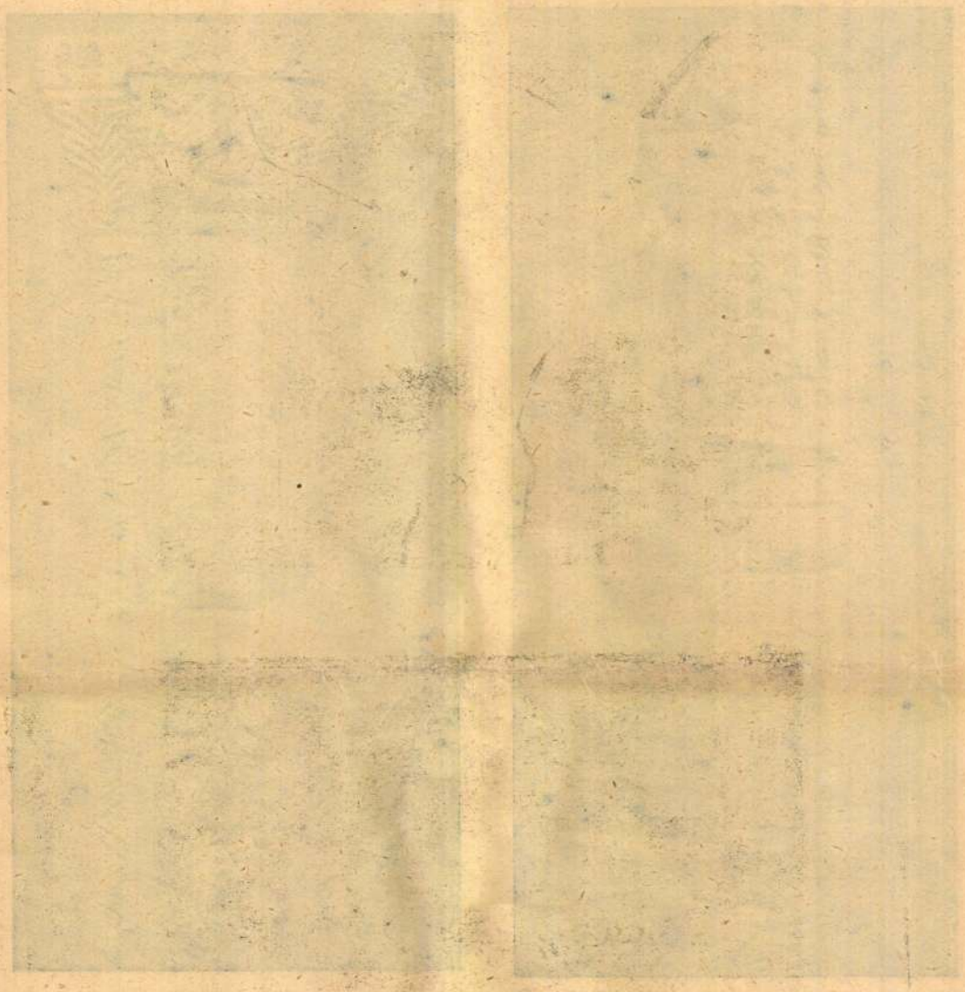

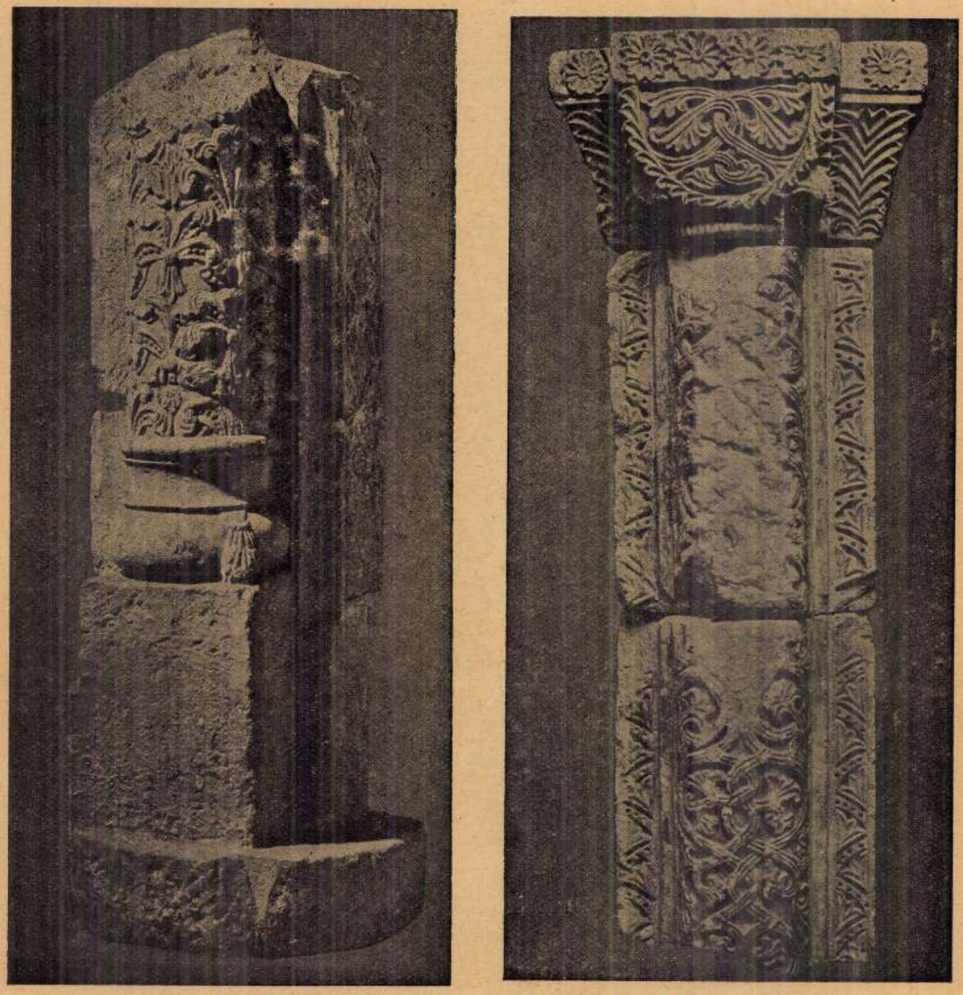

FÉLOSZLOPOK TÖREDÉKEI PÉCSRŐL
VALÓSZÍNŰLEG A NÉPOLTÁRRÓL
XII. SZÁZAD. SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

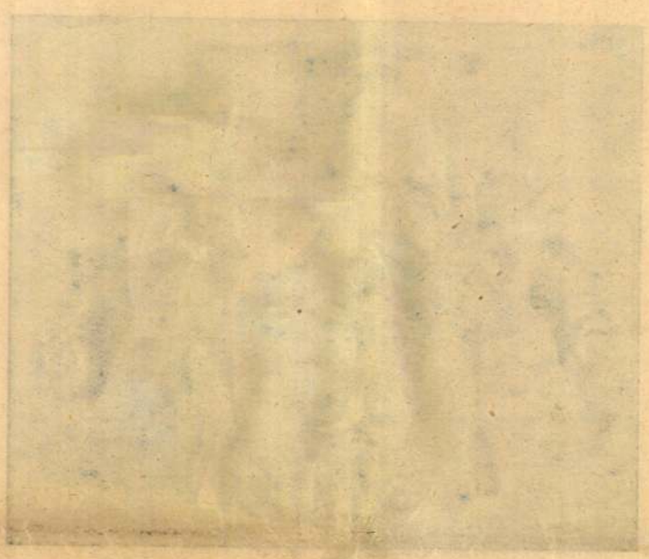

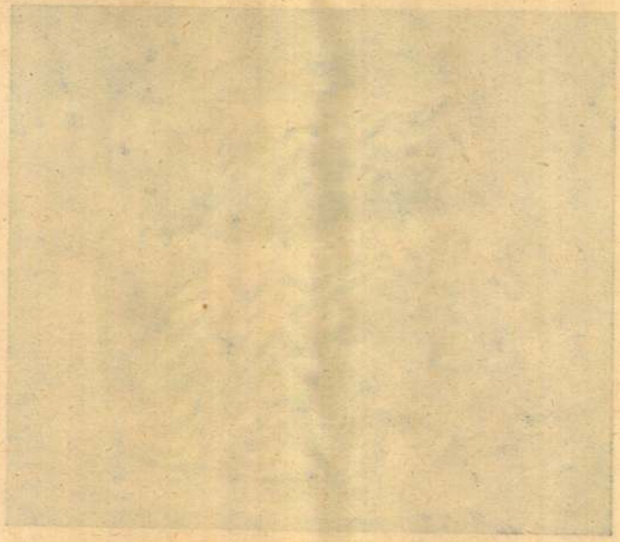

Pálmrás dr úré

113-120

1937 NOV. - 2.

1.

2.

OSZLOPFŐK

2. A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ NYUGATI KAPUJÁRÓL. XI. SZÁZAD 2. FELE

PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

2. PÉCSRŐL. XII. SZÁZAD. BUDAPEST, NEMZETI MÚZEUM

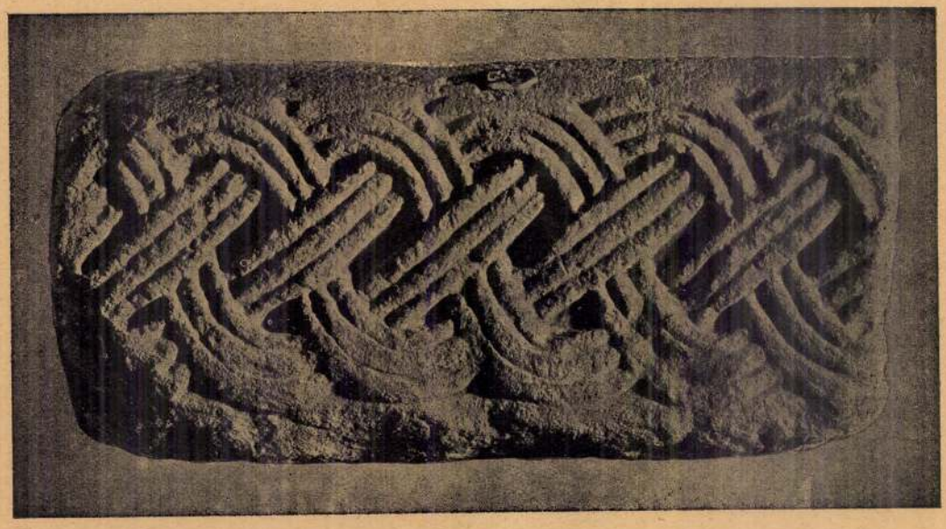

1.

2.

3.

PÁRKÁNYRÉSZLETEK PÉCSRŐL

1. XI. SZÁZAD VÉGE — 2–3. XII. SZÁZAD KÖZEPE

PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

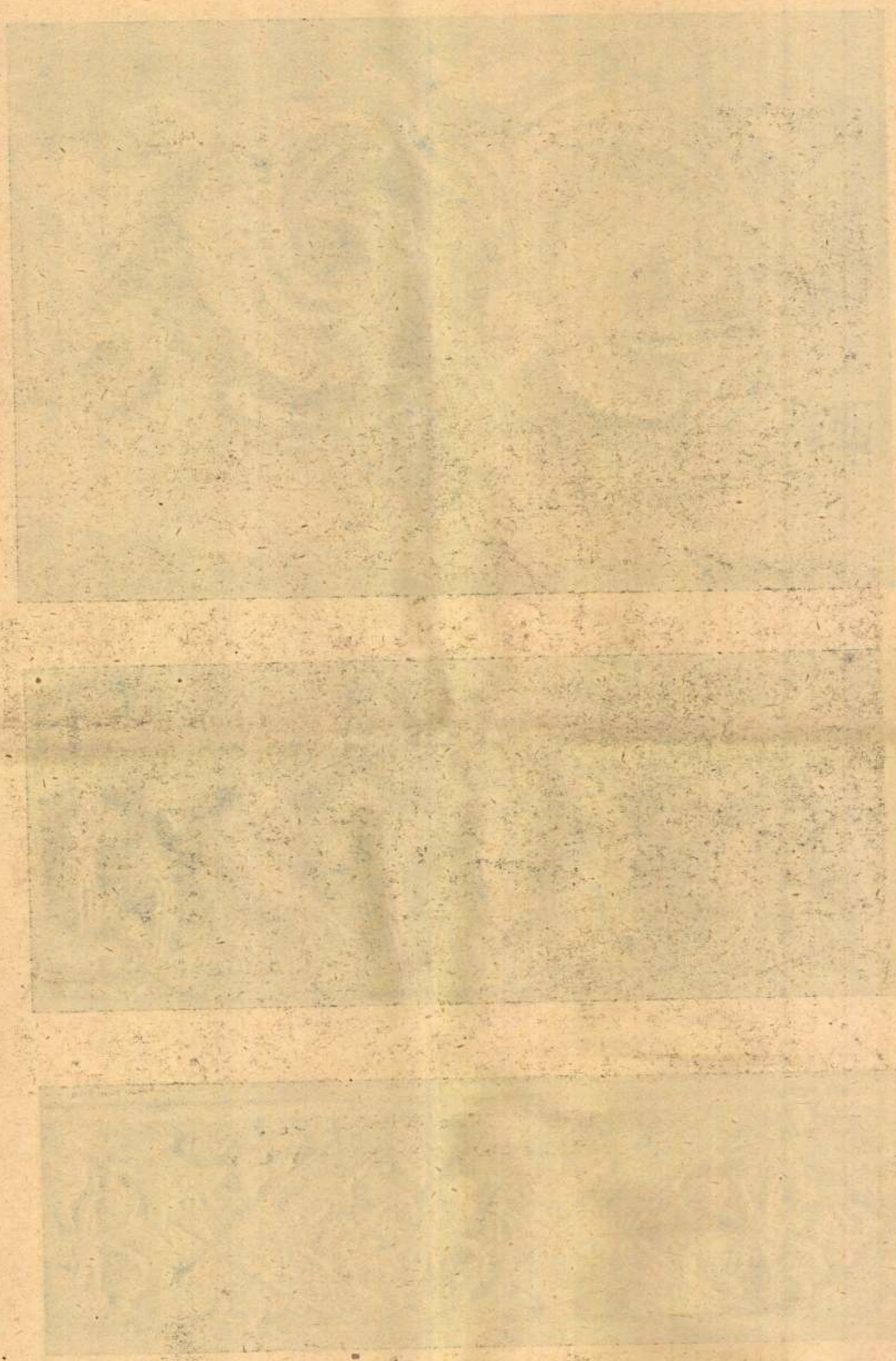

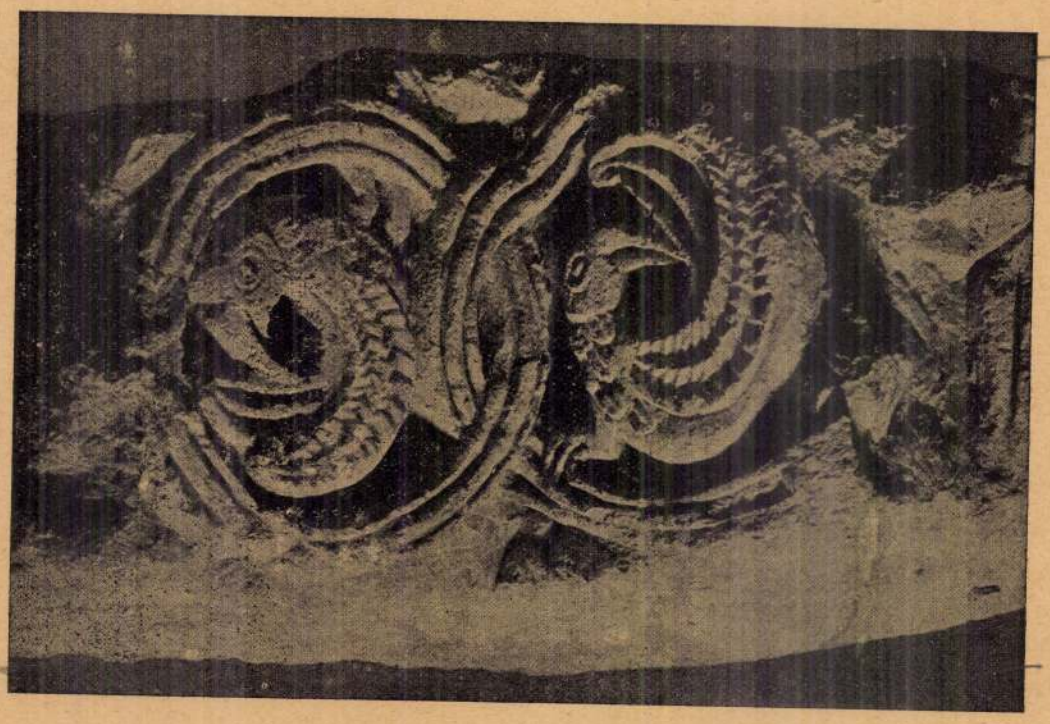

1.

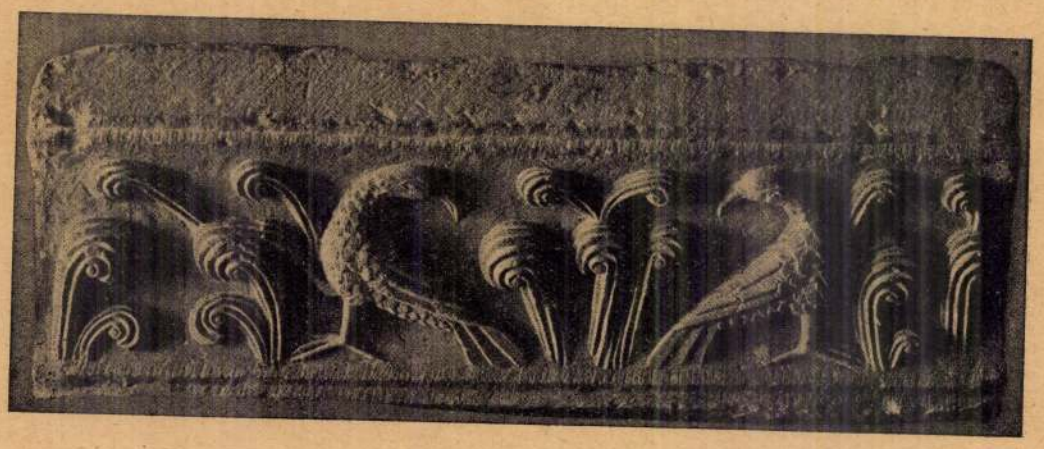

2.

3.

PÁRKÁNYRÉSZLETEK PÉCSRŐL

1. XI. SZÁZAD VÉGE 2—3. XII. SZÁZAD KÖZEPE
PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

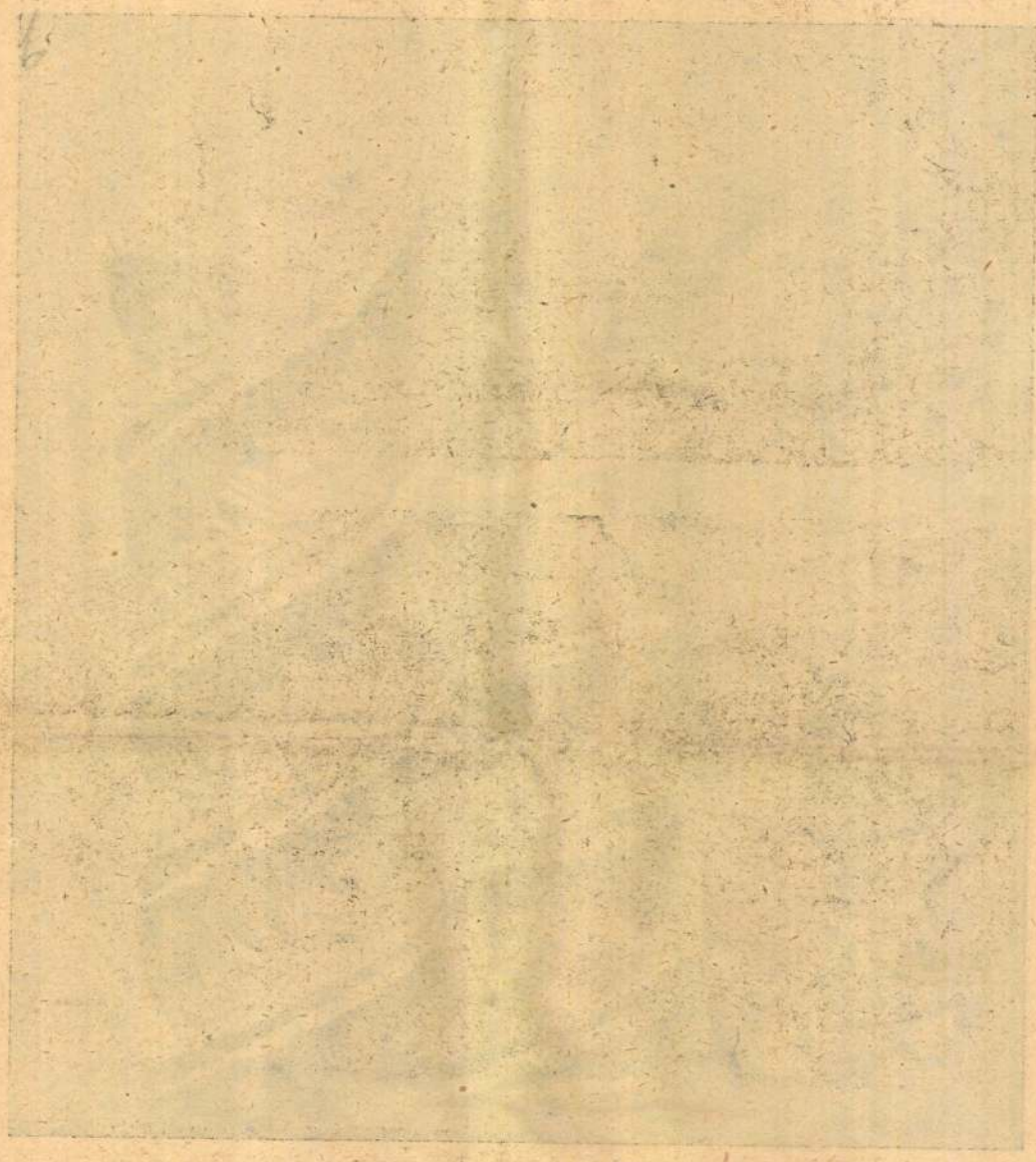

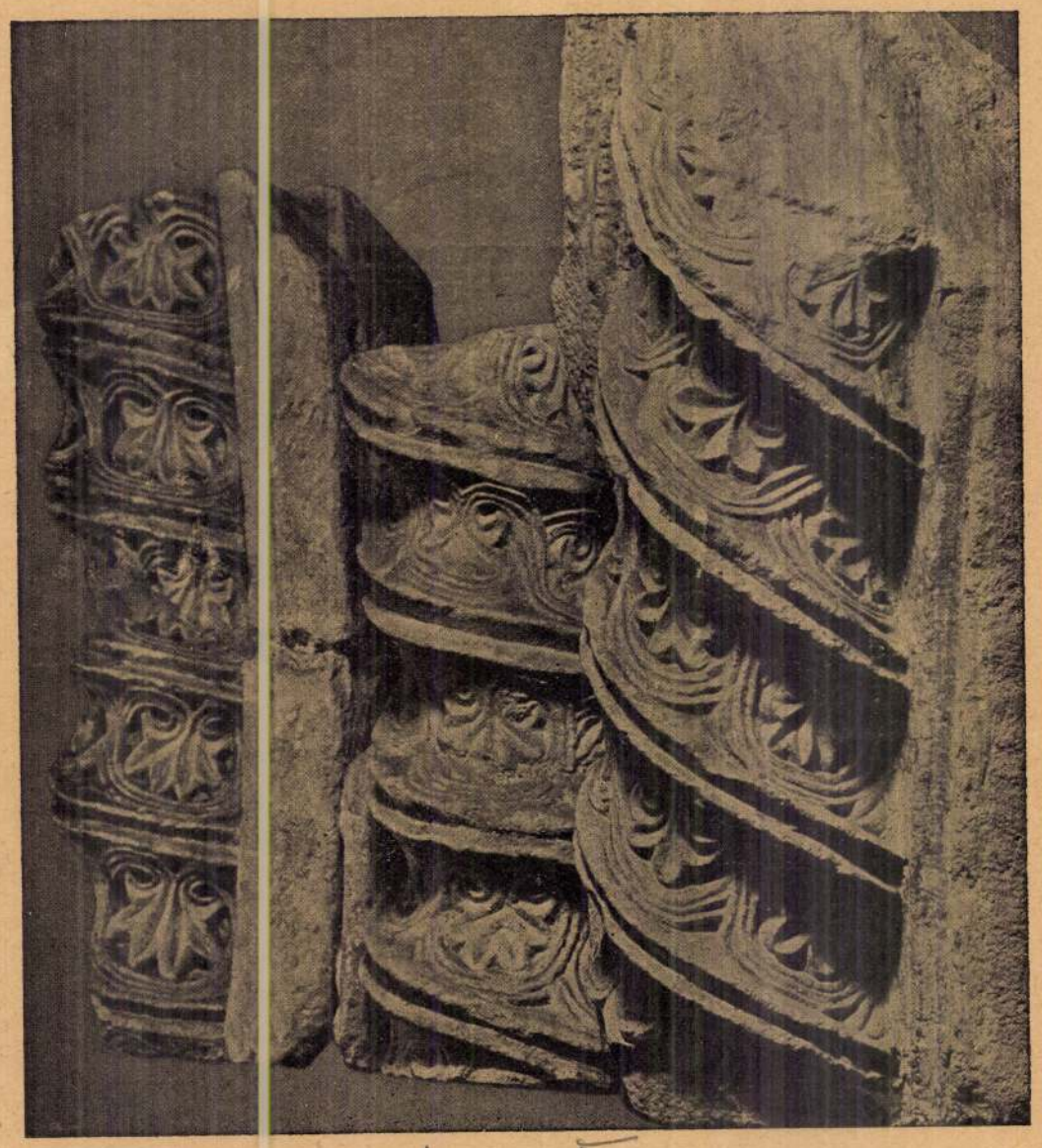

ÍVEZET TÖREDÉKE PÉCSRŐL
XII. SZÁZAD. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

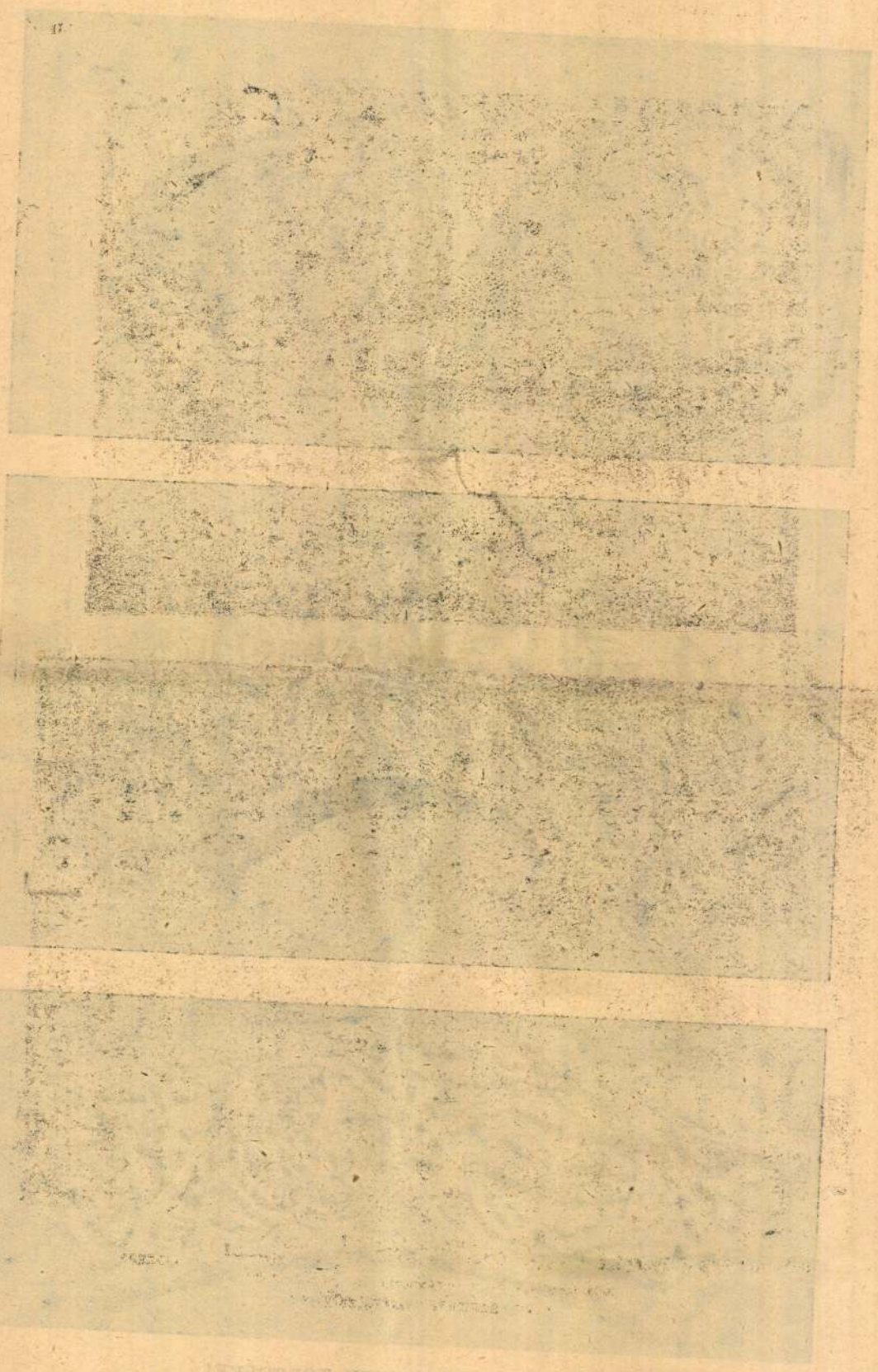

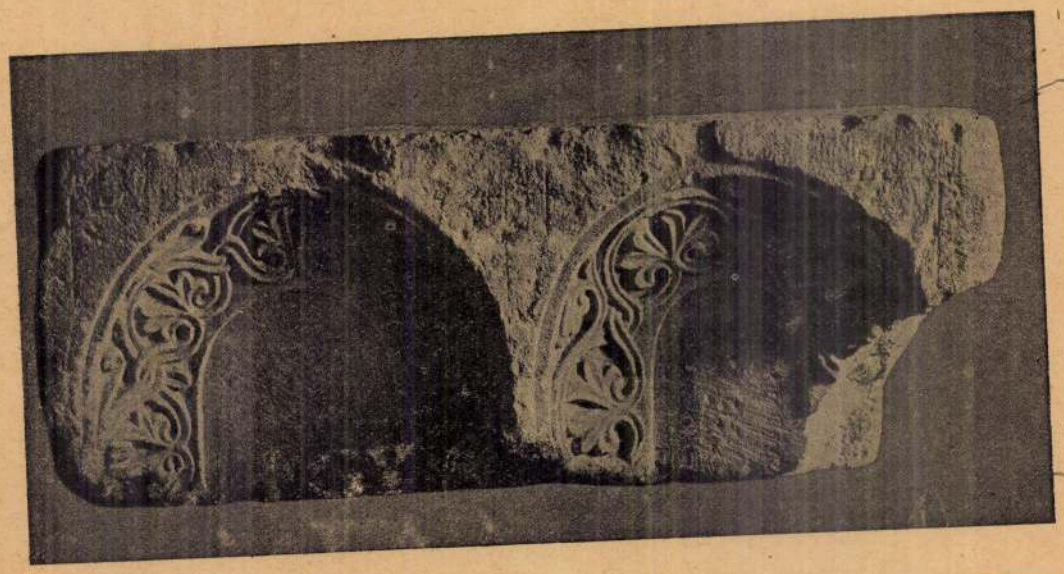

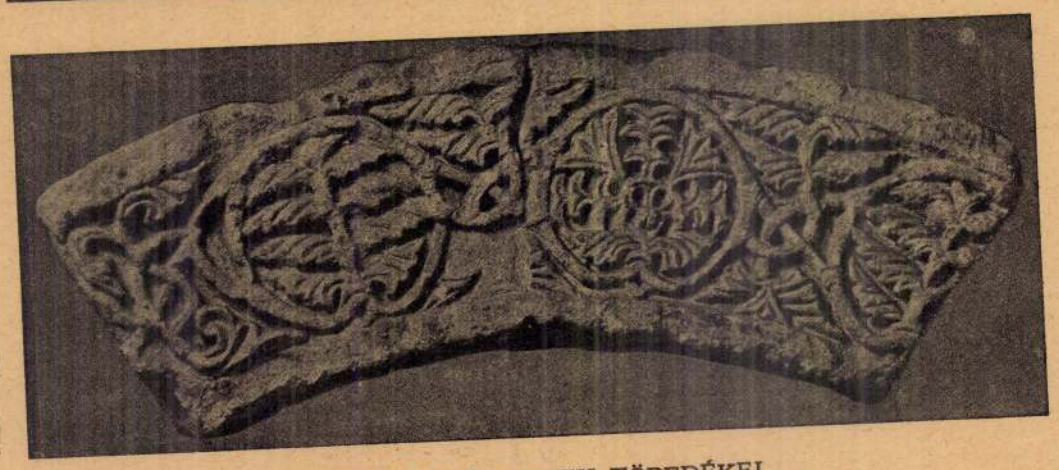

FÜLKÉK ÉS ÍVEZETEK TÖREDÉKEI

XII. SZÁZAD. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

3 cm

145 – 152

1937 NOV. - 2

ÍVBORDÁS GYÁMKŐ ÉS PÁRKÁNY TÖREDÉKE A PÉCSI NÉPOLTÁRRÓL
XII. SZÁZAD. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

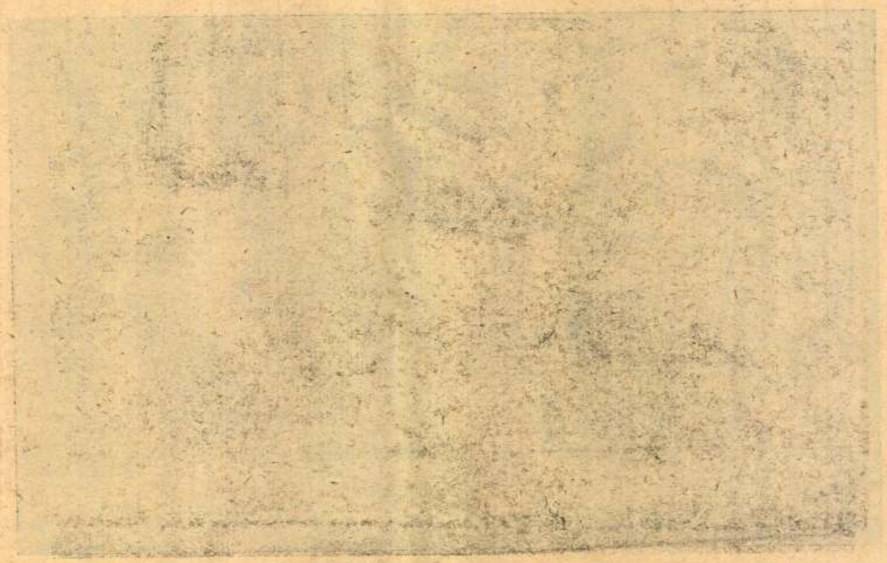

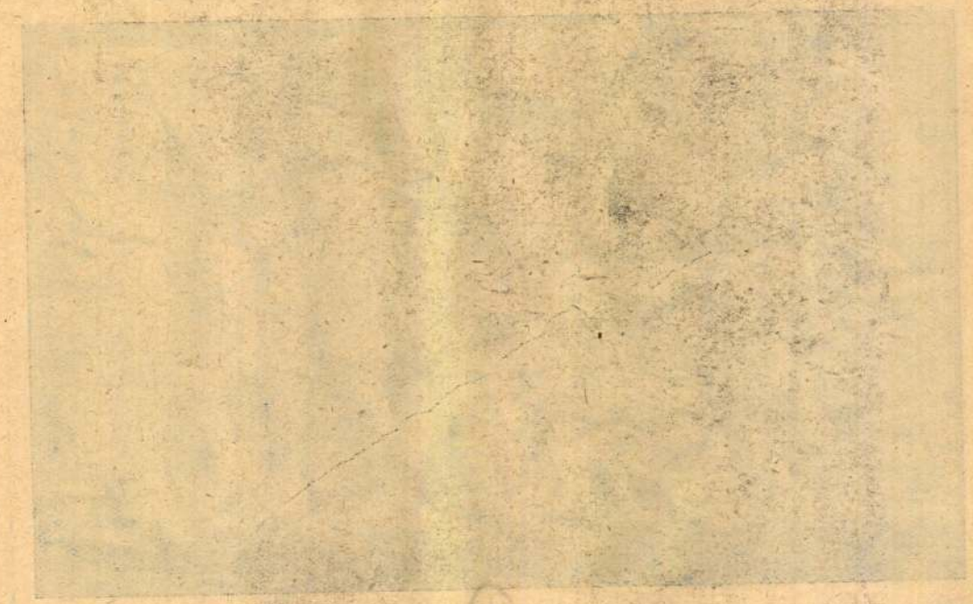

SÁMSON MESTER

JELENETEK SÁMSON TÖRTÉNETÉBŐL

1140—1150. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

A JÉZUS SZÜLETÉSE MESTER SEGÉDJE

A BETLEHEMI GYERMEKGYILKOLÁS

1140—1150. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

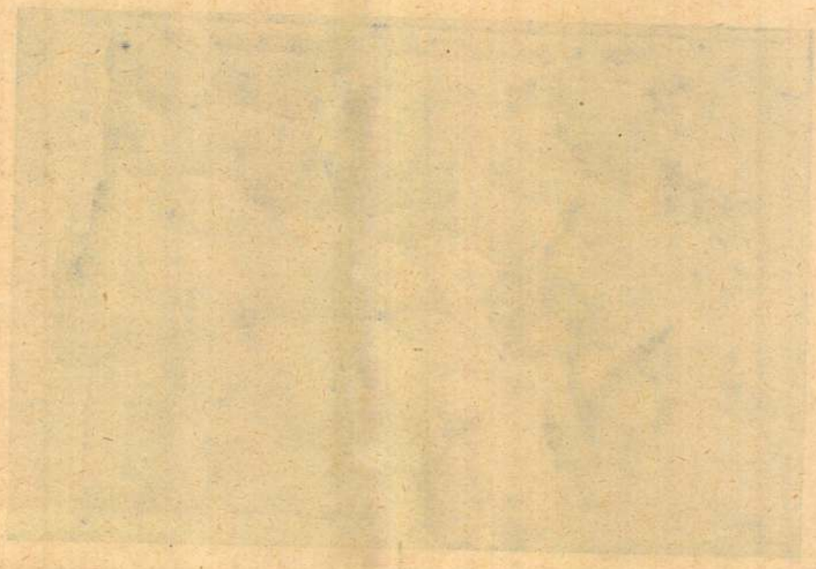

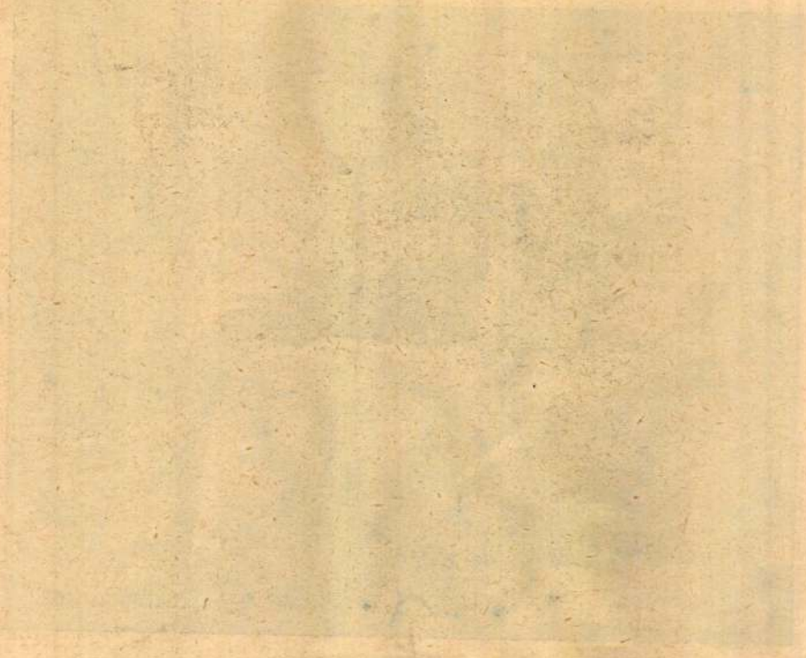

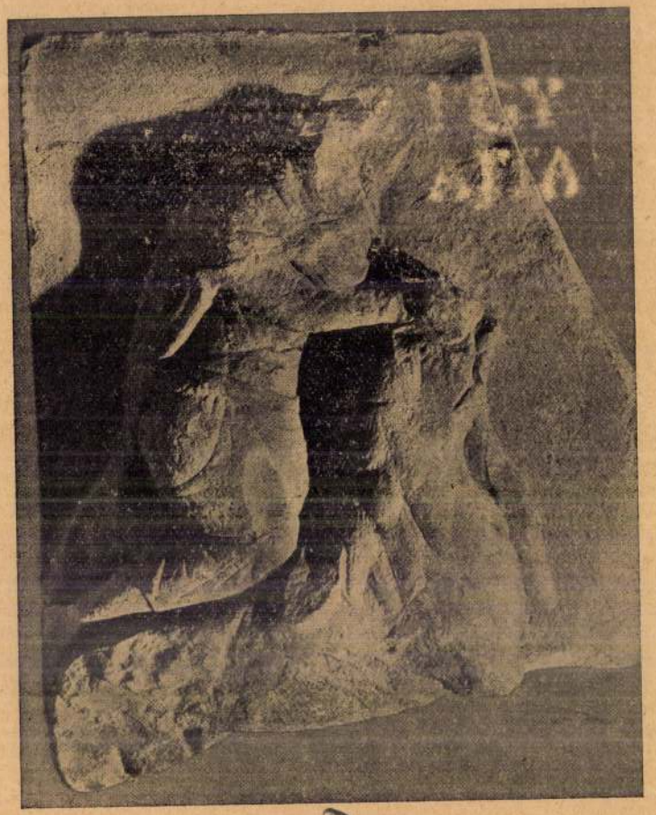

SÁMSON MESTER

SÁMSON KÜZDELME AZ OROSZLÁNNAL

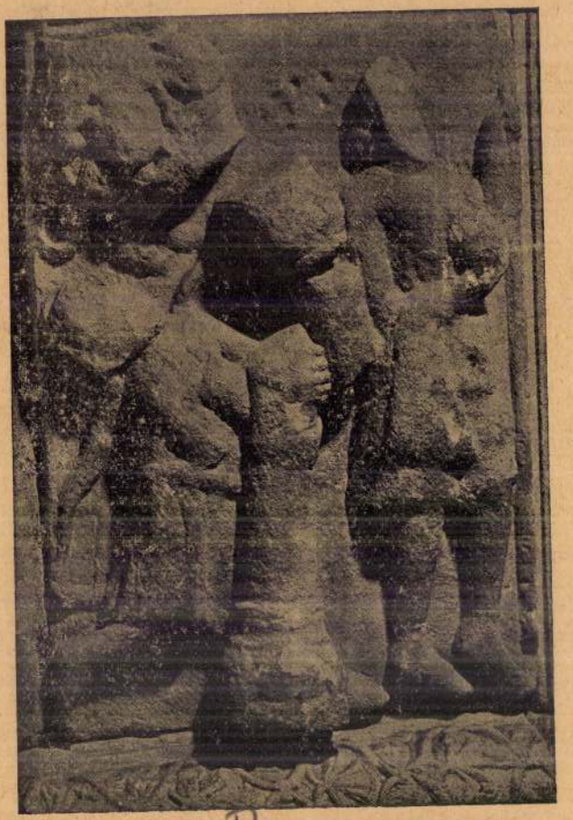

A SÁMSON MESTER SEGÉDJE

SÁMSON LEDÖNTI A FILISZTEUSOK TEMPLOMÁNAK OSZLOPÁT

1140—1150. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KÖTÁR

CLXX

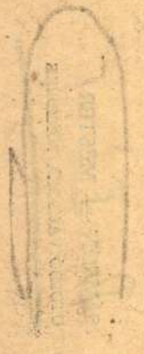

JÉZUS SZÜLETÉSE MESTER
A POKOL RÉSZLETE

1140—1150. PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

SÁMSON MESTER
AZ UTOLSÓ VACSORA TÖREDÉKE

CLXXI

Pécs

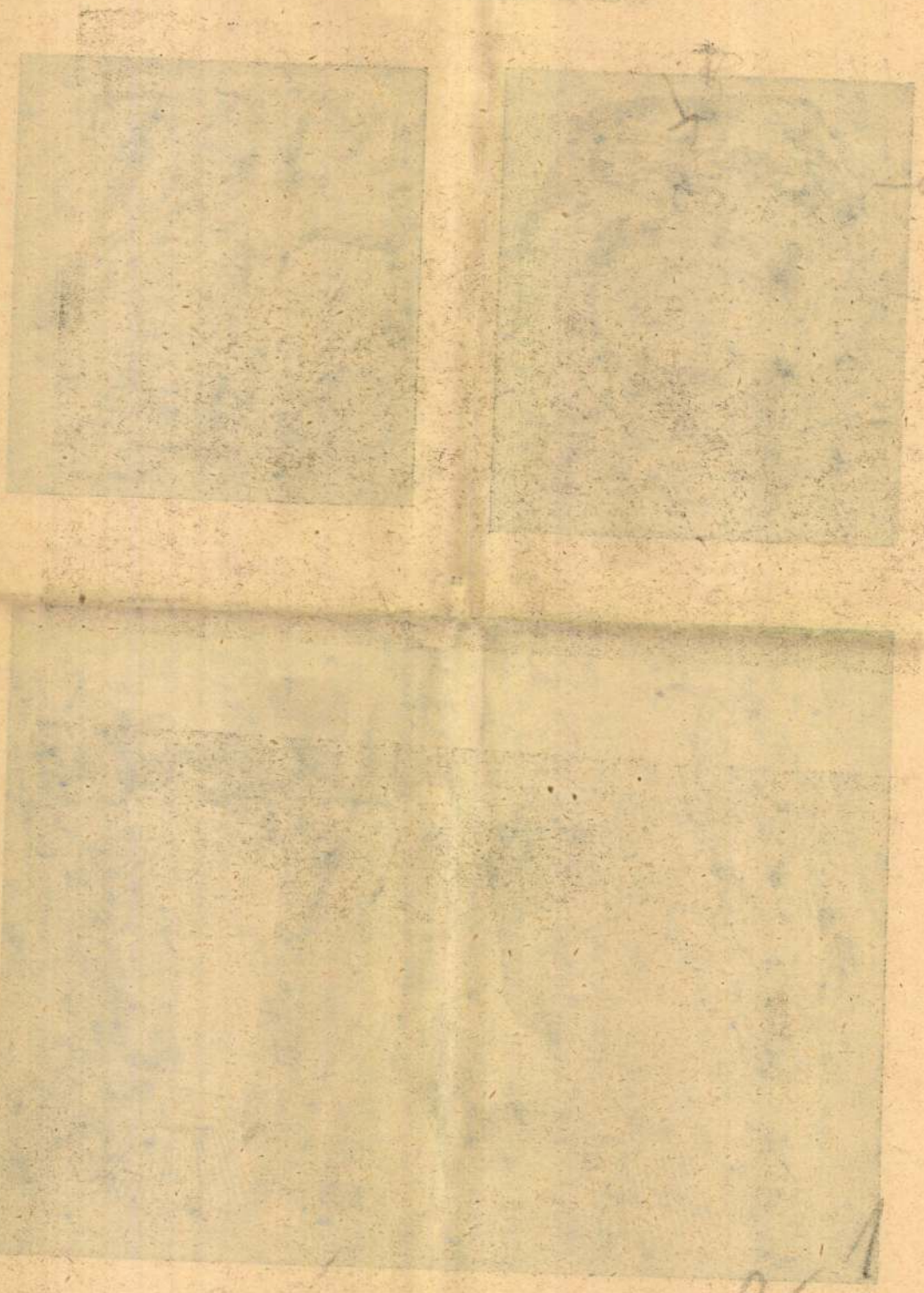

1

113

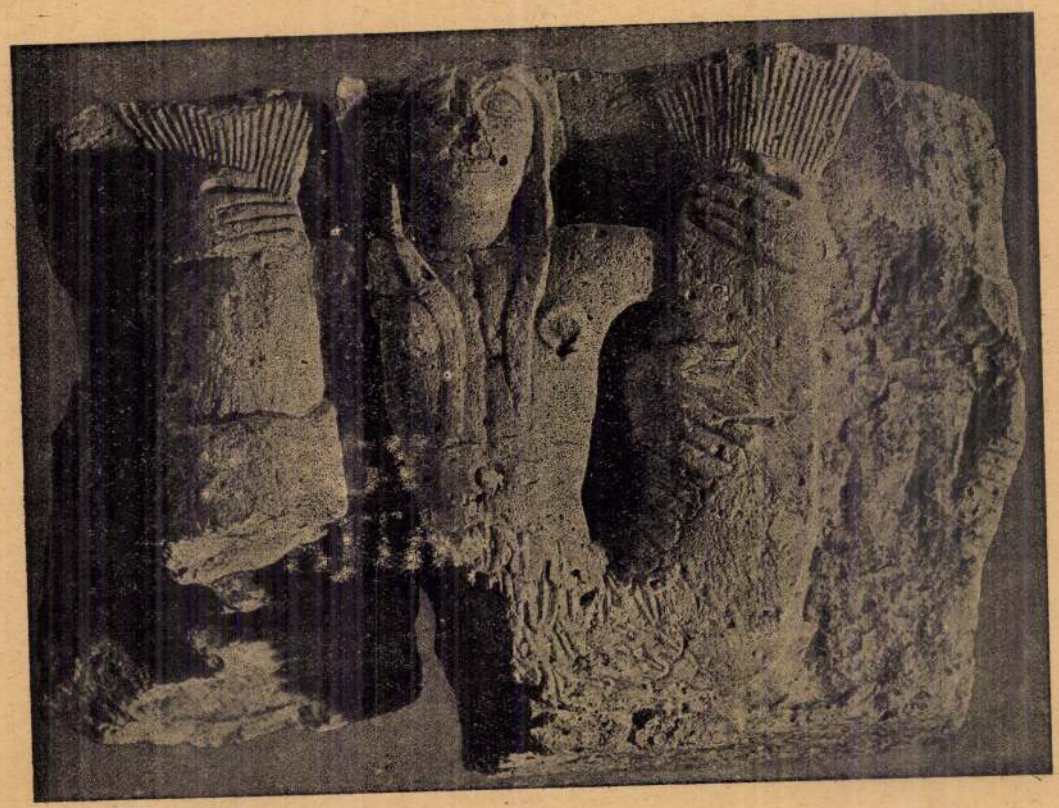

1.

2.

3.

1. SZIRÉNES PÁRKÁNY PÉCSRŐL
XI. SZÁZAD. SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

2—3. SZIRÉNES OSZLOPFŐ KÉT NÉZETE
BOROS-JENŐRŐL. XII. SZÁZAD. BUDAPEST, NEMZETI MÚZEUM

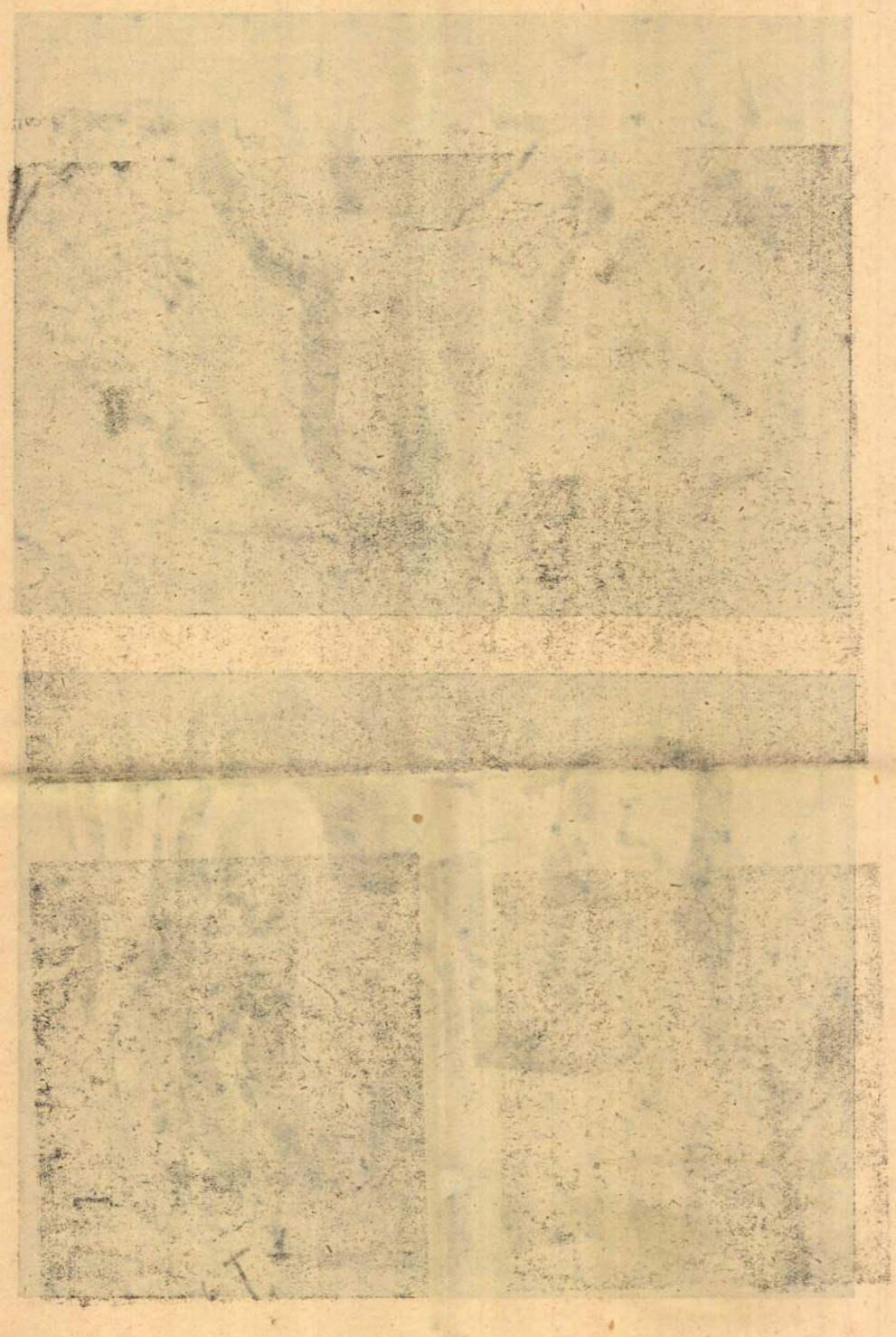

1.

2.

PILLÉRFŐ PÉCSRŐL KÉT NÉZETBEN

XI. SZÁZAD

2. ÁDÁM 1. KENTAÜR

PÉCS, SZÉKESEGYHÁZI KŐTÁR

291a – b

Gerevich: M. romankori eml.

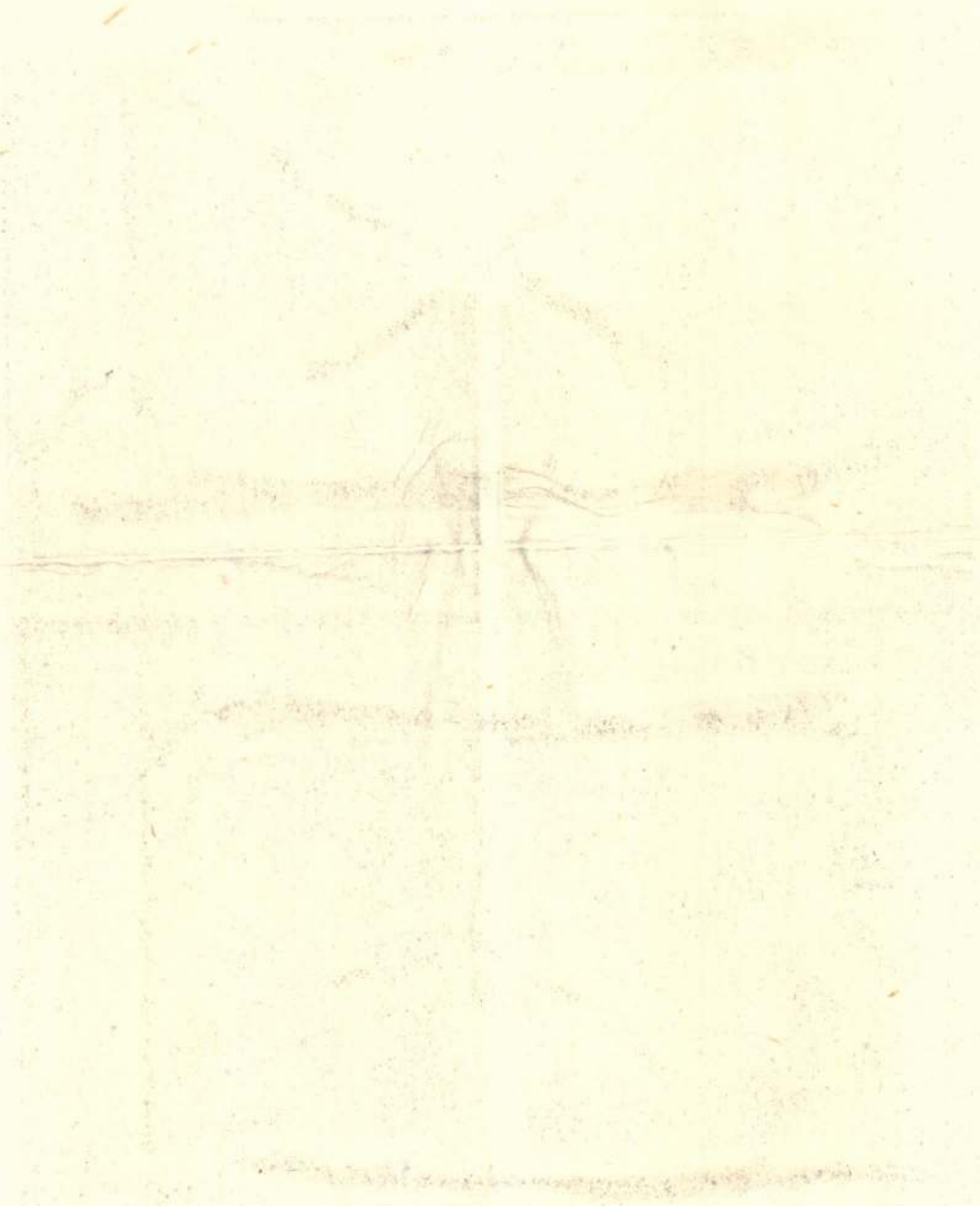

361a-b

PECS

40/a – b

PÉCS

Pécs

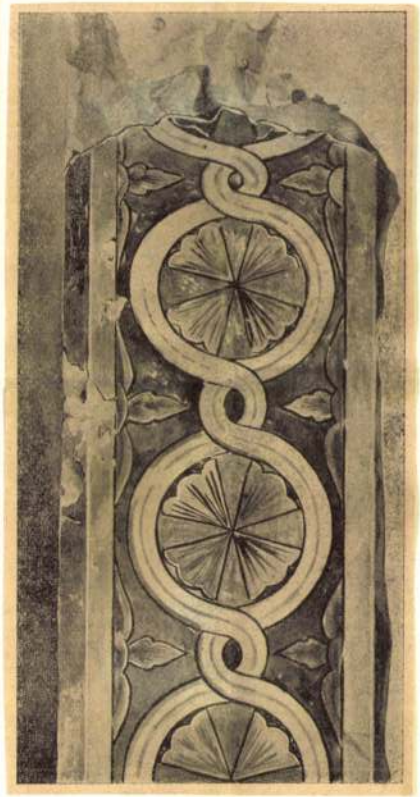

PÉCSI FRESKOK

Gerevich M. romanikori eml.

1831 a-k-e

Pécs

55/a-b-c

PÉCS
Bp. Nemzeti Muzeum,

Gerevich M. romankori
emb.

Pécs

ujuló fákkal. Madarak. Zajló, zajongó áradása az életnek. Mezők a fölhányt, ütköző, fejlődő buzatáblákkal . . . Lefekszem a füre és hallgatni fogom a föld dobogását. Tudod-e, hogy a föld ugyanugy vergődik, lüktet mint az ember: sziv? Aztán van a bátyámnak szép háza, udvara, kertje. Gyermekei. Két erős fejlödő fekete fiu. Tudod-e hogy gyönyörüség a meleg, gyermeki homlokot a fejünkhöz szoritani? És asszonya is van a bátyámnak. Vidám, virágzóan szép asszony. Ha a ruhája megérint, vagy ahogy szabad karjaival felém nyujt valamit, összekell harapnom az ajkamat a gyönyörüségtől . . .

Ciprián lassan, szomoruan bólintott. Marcell elfordult tőle.

— Egyszer, a tavalyi szabadságom alatt, már beteltem a nyárral, egyedül sétáltam az erdőben. Magam voltam, pihenjem De nem sokáig Ő jött a két fiával. Mikor meglátták, felém tartottak. Vörös ruha volt rajta és zöld napernyő a kezében. Olyan volt mint valami sugárzó, ragyogó festmény. Annyira szépek voltak ők hárman, előttem, a csendes harsogóan viruló nyári erdőben, hogy nem tudtam szólani. Csak néztem őket: a bátyám asszonyát és a bátyám fiait ... Akkor markolt meg először a tévesztett, magányos élet fájdalma. Asszony után sóvárogni, aki a másé . . . Gyermeket simogatni aki mindég a másé .. Minden a másé: a föld, a viz. az asszony és a gyermek. Mi marad hát nekem? Mi marad nekünk? Ez a kis cella és ez a csuha . . . Meg egy fekete kereszt a szobánk falán. Akkor, azon a délutánon mindez kiülhetett az arcomra, mert ő egyszer csak azt mondta a fiuknak: gyorsan csókoljátok meg a bátyátokat. Aztán a kezét éreztem homlokomon és éreztem, hogy a keze viszi a fejemet a vállához. A szivéhez vitte a fejemet és én éreztem, a szép telt melle alatt a jóságos, minden harcot megértő asszonyi szivét. Ránéztem: a szeme meleg volt és tiszta és én láttam, hogy ért engem; ért azzal a mély ösztönnel, mely egyedül azért adatott az asszonyi lelkeknek hogy csititani tudják a kegyetlen férfifájdalmakat. Ő egy pillanat alatt megértette, a harcaimat, a vivódásaimat, mindent amit ugy hivnak, hogy neuralgia... Ő megértette, hogy az élet hiányzik nekem, a szabadság, az asszony és a gyermek. Másnap haza jöttem, megnyugodva. Már hordták az érett almát a fámról és jólesett a hüvös folyosókon tovább suhanni.

Hosszu, éles csengés szaladt végig a zárdában.

— A kórus . . . kiáltották mindketten és elindultak együtt.

— Vacsora után jöjj be ujra — mondta Marcell barátjának.

Este Marcell előre sietett a cellájába. Kinyitotta az ablakát. A kert fölött már imbolygott a hold. A széles, magas kőfal mint egy kifeszitett, hosszu, fehér vászondarab. világitott a fák mögött. A lugas sárga köpadjai is kiváltak a homály konturjaiból.

Bizsergett, forrt, az öreg csendes zárdakert. A fák és a bokrok valami dacos, belső féktelenséggel duzzogtak. Már érezni lehetett itt-ott az eljövendő virágok illatát.

— A természet forradalma ... suttogta Marcell s izzó. domboru homlokát odaszoritotta a cellarács hideg vasához.

Egyik házban zongoráztak. A Träumerei dallamát hozta a zárdába a kósza esteli szél.

A pap megrázkódott. Belekapaszkodott a rácsba, hogy végig ne zuhanjon a padlón

— Ah, ha most egy szobában lehetnék, hol virág van az asztalon, a könyvespolcon végigseper a holdfény és az ölemben egy fekete fürtös domboru homloku gyermek heverne, az én fiam . . .

Megsimitotta izgalmas homlokát. Ciprián ekkor ért be hozzá.

— Miért nem gyujtasz lámpát? És miért hagyod nyitva az ablakot? Veszedelmes egy ilyen tavaszeste minekünk . . .

— Veszedelem! Mit bánom én már a veszélyt! Az élet a veszély..

— Dehogy Marcell. Szép és békés a mi életünk. Hogy harcolnunk kell? Istenem hol nincs harc? Harc nélkül nem tudnánk értékelni a békét . . .

Marcell mosolyogva, távoli nézéssel hallgatta.

— Marcell, hallgasd csak — szólt hirtelen Ciprián és előre hajolt fejjel figyelt. — Mintha kocsi zördülne a nagy udvarban. Bizonyára a perjel . . .

— Bizonyára a perjel . . . Mondta lassan Marcell és mosolygott.

Néhány perc mulva sietö lépések neszét hallották elsuhanni a folyosókon. Pár perc mulva a cellában is kopogtak.

Egy fráter kereste Marcellt.

— A perjel önagysága nagybetegen ért haza. Marcell vicáriust keresi.

Furcsán idegenül nézett a két merengő szerzetesre.

— Mi baja hát? — kérdezte idegesen Marcell. — Hisz utaznom kell az éjszakai vonattal. Tudják, hogy beteg vagyok. Kevés az időm.

A fráter egykedvüen lehajtotta fejét.

— A perjel önagyságának azt hiszem még kevesebb. Az orvos és Jácint atya mellette vannak. Alig éri meg a reggelt.

A fráter elment. Ciprián mosolyogva nézett Marcellre.

— Most hát nem utazol. Nem utazhatol. Ennyivel tartozol a zárdának, a perjelnek. Ha a perjel meghal, te jösz a helyébe. Átmégy a másik oldalra lakni. hol nincsenek fák, se virágok, csak örökzöld bokrok. Kitudja, talán azért vágatta ki a perjel az ablaka elől a fákat, mert ő is félt az ilyen tavaszi lázaktól . . .

Marcell kigyujtotta a villanyt. Sápadt volt nagyon.

— Mire visszajövök, csomagolj ki. Nem akarom látni, hogy elmehettem volna . . .

Elsietett a fráter után.

Ciprián lassan rakosgatta ki a holmikat, az ablakot is becsukta. Aztán a Munkácsy-kép alatt kigyujtotta az egy szál gyertyát.

A sok vad, gyülölködő arc közül tisztán és fenségesen vált ki Krisztus átszellemült, távoli arca.

Ciprián elgondolkozott.

— Az élet tragikus fordulatai milyen egyszerüen intéződnek el ... mondta halkan és hálával nézett az isteni arcra. Ajka ujra fölvette a béke szent és erős mosolyát.

A harangokról

Irta: LANDGRAF JÁNOS

Pécs, márc. 31. — A keresztény egyházak szolgálatában általánosan alkalmazott harangok eredete messze idők ködének homályába vesz el. Bizonyos csak az, hogy már K. e. 2000 esztendővel is ismerték az öntött harangot.

Nálunk a pogány magyarok téritésére ide települt bencésrendü barátok voltak első terjesztői s t legelső készitői a harangoknak. Ebből a korból valók az 1272-ben öntött borsodmegyei Balaton községbeli, továbbá az 1313-ból való zolyommegyei hajniki és az 1317-ben készült mezötarpai harang.

Ezen évszázados mult ellenére meglepően kevés az, ami a harangkészités felől a köztudatba jutott Nyilván azért, mert a vele foglalkozók titkot csináltak belöle s ez a titok családi ereklyeként szállt apáról fiura. Am a terjedő természettudományok régen fellebbentették a titok fátyolát, s a kik még ma is titkolódznak, egyedül a harangforma alakitására szolgáló mintadeszkák (modellek) vonalazását rejtegethetik sikerrel. Minden más irányban a titok helyébe szakértelem, az összes részletekre kiterjedő az a gondosság lépett, amit gyakorlaton alapuló gazdag tapasztalat nyujthat Tudnunk kell ugyanis,hogy minden egyes harang önálló egyedként készül és mert aránylag nagyon csekély mulasztás az öntésnél. könnyen kockázatossá teszi a sikert. a mester tudása és megbizhatósága nevezetes tényező a mérleg serpenyöjén.

Indokolt ezt azért is kiemelni, mert bőven tapasztalható, hogy azok, akiket az egyházak megbiznak uj harangok beszerzésével, nem tudják az ügyet hol megfogni, mert nem ismerik a jó harang kellékeit és előfeltételeit.

Ezen ismertetése végett lássuk első sorban a harangöntés részleteit.

Tudvalevöleg a harangot nem egy fémből, hanem vörösréz és ónötvözetből álló harangbronzból készitik. A két fémet izzó vagyis olvasztott állapotban keverik összse és öntik agyagból készült formába. Az ötvözet legtisztább és legcsengöbb hangot akkor adja, ha az 78% rézből és 22% ónból áll. Akár ezen aránytól való eltérés, akár pedig másféle fémeknek az ötvözetbe való keverése, rontja a harang hangját, tehát csökkenti annak értékét. Az, hogy ezüstből is kevernek az ötvözetbe, — nem egyéb mesénél.

Harangöntésnél első feladat az izzófém befogadására szolgáló anyagforma elkészitése. Ennek menete a következő. Első sorban felfalazzák a leendő harang belsejének megfelelő harangmagot, vagy harangbelet. Evégből kijelölik a falazás helyét; ennek a közepére, fent és lent kellően megerősitett függöleges vasrudat állitanak tengely gyanánt. 6—7 téglavastagságu alapfalat is épitenek s csak erre kezdik a harangmag falazását. Az alapfal és a bélfal belsejében tüzelésre alkalmas üreget hagynak, mely az alapfalban hagyott nyiláson át megközelithető, A mag vagy bélfal pontosan a harang belsejének vonala szerint kivágott modelldeszkához idomul a mely deszka a harang tengelyére van mozgathatólag felerősitve. Ha a bélfal elkészült, a tégla hézagait, valamint a fal felületét evégből elökészitett agyagsárral kenik ki, majd pedig ezt a modelldeszkával simára csiszolják. Ezek után száradni engedik, amit faszéntüz segitségével még élénkitenek is.

Kellő szikkadás után, a magfal felületét izoláló zsiradékréteggel kenik be. A magfalra épitik ugyanis az álharangot ugyancsak külön e célra elökészitett agyagsárból. E végből a modell deszkát kicserélik egy olyannal, mely a harang külső felületének a vonalozásával egyezik. Azzal gondosan lecsiszolják az álharang anyagát s ugyancsak száradni engedik. Ha szintén kiszáradt, rátapasztják a viaszból készült ama diszitéseket és felirások betüit, amit a rendelö a harangon megörökiteni óhajt, mi ha megtörtént előttünk áll az öntendő fémharang agyagmáza az álharang. Legutoljára ezt is nig faggyuval kenik be, mire harmadik mozzanat gyanánt a harangköpeny készitésére kerül a sor.

A harangköpeny is agyagból készül, amit ugyancsak jó vastag rétegben agyagsárként raknak az álharangra, ügyelve arra, hogy a domboru diszitések és felirások meg ne sérüljenek. Közben a harangmag tüzét is élénkitik, részben a száritás gyorsitása végett, részben pedig avégből, hogy a viaszból való diszitések elolvadjanak s a környező anyagba beszivódjanak. Elolvadásuk után természetesen a megfelelő hézag marad vissza a köpenyben.

Teljes kiszáradás után a köpenyt csigasor segitségével felemelik az álharangról s egy rögtönzött állványra helyezik, hogy az alatt az álharangot a magról lehántani és végleg eltávolitani lehessen. Ha aztán a köpenyt visszaengedik pontosan a régi helyére, nyilvánvaló, hogy a mag és a köpeny között, az öntendő fémharangnak megfelelő ür marad a kettő között.

Mig a köpeny szárad, azalatt készitik rá a harangfül, vagy a mostan inkább szokásos harangnyak és az ezt kiegészitő harangfej vagy tárcsa öntömodelljét. Legvégül pedig öntötölcsérrel látják el a harangmodellt s csak mindezek után ejthető meg az öntés.

A harangmodellt kisebb öntötelepeken az öntögödörben készitik, nagyobb telepeken ellenben utólagosan gépek segitségével állitják oda, oly mélyen az olvasztókemence szája alatt, hogy a megolvadt fém evégből készült téglacsatornahálózaton át, természetes esés mellett legyen a modellekbe vezethető.

Az olvasztóban a fémet különleges tüzeléssel izzitják és farudakkal keverik. Ha a kellő pillanat elérkezett, a mit a mester kivett próbák alapján állapit meg, az olvasztó bedugaszolt száját felszabaditják s a folyó fémtömeg hamarosan megtölti a modellek mindegyikét. Pár nap alatt a nagyobb harangok is kihülnek, mire a köpe-

nyek összetörése után egyenkint kiemelik a gödörből a fekete szinü nyersharangokat. Majd vizzel és homokkal fényesre surolják, s ha az öntés hibátlan volt, kész a harang.

Bár az idők folyamán a harangöntés is tökéletesedett és a balsikerü öntések száma gyérült, teljesen ki nem küszöbölödött s a legnagyobb elővigyázat mellett is megesik, hogy a kész harangon hibák mutatkoznak, néha olyanok, amelyek az öntés megismétlését teszik elkerülhetetlenné. Ilyenkor tehát nemcsak időbeli, hanem jelentékeny pénzbeli veszteség is éri az öntőt.

A mester tudásán és tapasztaltságán kivül annak kifogástalan becsületessége is lényeges tényező a harangöntő iparnál. Jó harangot csak tiszta minőségü és kellő arányban elegyitett mennyiségü rézből és ónból lehet önteni. Mivel azonban az ón jóval drágább, mint a réz, sokan hajlamosak amannak tudatos apasztására, sőt más, sokkal olcsóbb fémmel (ólom, horgany) való helyettesitésére. Ezen inkorrekt, valósággal hamisitást jelentő eljárást a kereskedelem is könnyiti azzal, hogy u. n. vörösfémet hoz forgalomba, mely a lehető legsilányabb harangbronz, mert sem az ón, sem a vörösréz tartalma nem éri el a szabványos mértéket, ellenben soha sincs hijjával horgannyak, ólomnak, bismutnak s az ezeket kisérő másfajta elegyfémeknek, sem pedig ezen fémek salakjának. Akik ilyen fémből öntik a harangot, igaz rendszerint olcsóbban is adják termékeiket, csakhogy a jóhiszemü vevő akkor tudja meg csalódását, amikor a harangok már a toronyban vannak s az egész falu népe szidja a rendelőket azért, mert fahangu harangokkal verték meg a községet.

Kiviláglik ezekből, mennyire fontos az, hogy a harangok technikai kivitele, az átvételnél pedig azok hangja szakértőileg ellenőrizve legyen. E végből az Ecclesia rt. kezdeményezésére külön „Országos Harangszakértő Bizottság" alakult kiváló fém- és zeneszakértőkből, továbbá az egyházak vezető férfiaiból, akik készséggel és önzetlenül vannak segitségére az egyházközségeknek.

Megemlékezve már most a harangok hangjáról is, állapitsuk meg mindenekelőtt, hogy a harang kifejezetten hangszer. Mint ilyennek nem a külseje, hanem a hangja ad értéket. Sulya a hangja szerint idomul, mert minél mélyebb a hang, annál sulyosabb a harang.

A jó harangnál nem egy, hanem öt hangot tud a jó fül megkülönböztetni. Ezek között kettő különösen fontos. Az egyik az alaphang, a másik ennek a terce. Az utóbbit jellegző hangnak is mondják, mert ez dönti el a harang dur vagy moll jellegét. Kevésbbé hangzik még az alaphang quintje, annak felső és alsó oktávája. Ezen ötféle hang tökéletes egybeolvadása adja a harangnak lelkünket megragadó szavát. Mondanunk sem kell, hogy ha egyidejüleg több jól összehangolt harang szól, azoknak a zenei áradata nagyban fokozódik, sőt egyenesen melodikussá válik. Ha még azt is figyelembe vesszük, hogy a különböző nagyságu és sulyu harangok kondulása más-más időben történik megérthető, hogy harangegyütteseknél nem annyira a harmonikus, mint inkább a melodikus összhangzásra célszerü a fősulyt vetni. Megértéssel és némi jóakarattal e téren odáig mehetünk, hogy ugy mint más országokban, nálunk is megoldhatjuk egyes harangvidékek kialakitásának a kérdését, mert nincsen akadálya annak, hogy egy-egy község több toronybeli harangját, avagy pedig több egymáshoz közel eső község harangjait melódikus összhangzásban állitsuk ki.

Bár a harangegyüttes hangmagassága pénzügyi kérdés is, soha sem szabad egyedül ezt mértékadónak tekinteni, hanem a rendelőnek számot kell vetni azzal is, hogy amit rendel, zeneileg is kielégitsék ugy a jelenkor, mint az utánunk jövő generációkat is.

Ime, ez is láttatja a harangszerzés fontosságát s a lelkész urak ugyancsak hálás feladatot végeznek, ha megfontolásukkal híveiket oly irányba terelik, amelyik mellett az anyagi lehetőség korlátain belül minél jobban hangzó harangegyüttes beszerzését biztosithatják.

Majd minden toronyban maradt egy-egy harang, minélfogva az ujonnan rendelendőknek ennek a hangjához kell idomulniok. — Ehhez képest a meglevőnek a hangját kell mindenekelőtt pontosan megállapitani, ami hangvilla után hangolt hegedü, zongora vagy orgona segitségével zenei hallásu szakértő által könnyen teljesithető. Előre kell eldönteni azt is, hogy az együttes dur, vagy moll hangnemü legyen-e, ami izlés dolga. Ezekkel tisztában, az Ecclesia vállalat harangtáblázatából bárki megállapithatja az összhangzatos harangok milyenségét, azok sulyát és legnagyobb átmérőjét. A sok ismertető és a gyár igénybevette egységár szorzata viszont megadja a harang árát. Az alsó átmérő ösmerete pedig tájékoztat afelől, vajjon a haranglábak alkalmasak-e az uj harang elhelyezésére.

Ahol lehetséges, igyekezzünk ugy a régi fából való harangszéket, mint a visszamaradt függesztő szerkezetet: a harangsisakot felhasználni, nemcsak azért, mert azzal a kiadásokat apasztjuk, hanem mert megbizható szakértők állitása szerint a harang hangjának érvényesülését a fa inkább szolgálja, mint a vas.

Az Ecclesia rt. által alapitott Harangművek rt., mint ezidőszerint az ország legnagyobb harangöntőtelepe elismerten a legjobb harangokat gyártja; bármely idevágó kérdésben szivesen szolgál tájékoztatással a hozzá fordulóknak.

A pécsi céhek

Szilárd alapon nyugvó társulatok voltak a céhek. Tagjaikat minden téren, de leginkább az ipar terén megoltalmazták, megvédték és az egész középkorban, valamint az ujkor elején leglényegesebb társadalmi tényezőkként szerepeltek. A céhek a művészi ipart nemcsak fönntartották, hanem a tökély legmagasabb fokára emelték.

Minden egyes iparágnak megvolt a maga társulata, szövetkezete, céhe, amelyben szociális s különösen ipari sé kereskedelmi érdekek támogatása, megvédése céljából egyesültek.

A céh intézmény nem magyar eredetü, hanem külföldi. Keletkezésének ideje eddig még megoldatlan kérdés. Hazánkban a XII. században létesültek. Mátyás király alatt érik el a céhek virágzásuk tetőpontját. A mohácsi vész után a török hódoltság alatt a céhek egész vonalán nagy a visszaesés. Később III. Károly, majd Mária Terézia igyekeznek a céhrendszert régi nivójára emelni. Ferenc császár alatt hanyatlik s ő mégegyszer szabályozza 1804-ben a céheket. 1848-ban ujra szabályozza az első magyar felelős minisztérium, de a folyton fejlődő gyáripar elnyomta az összes intézkedéseket és 1872. évi VIII. t. c. teljesen eltörli s helyébe az ipartestületet lépteti.

Pécsett és Baranyában a céhek élete a török hódoltság megszünésével kezd virágozni. A pécsi céhek élete a fennmaradt céhlevelek szerint 175 éves és 1697-től 1872-ig tart. Hogy 1697 előtt volt-e Pécsett céh, azt források alapján kimutatni nem lehet.

Pécs szab. kir. városban a céhek megszünésekor, 1872-ben 12 céh létezett és pedig: csizmadiák és cipószek, tabakosok, kömüvesek és kőfaragók (1772.), asztalosok, kádárok és esztergályosok (1842.), bábosok és mézeskalácsosok (1823.) szabók, borbélyok, halászok (1829.) kovácsok, bádogosok (1846.), fésüsök (1818.), vargák.

Legrégibb keletü a csizmadiák céhe, melynek szabályait I. Lipót király erősitette meg 1697. március 27-én egyszerü pergamentre, magyar nyelven. A csizmadia céh a török kivonulása után mindjárt megalakult s 1696-ban kérte a várostól a megerősitést, melyet még ez évben január 30-án tartott ülésen meg is adott. Ez latin nyelven van kiállitva s Pécs város régi öt tornyu pecsétjével ellátva.

A következő régi céh a tabakosok céhe, mely 1741. előtt keletkezett. Sajnos, a muzeumnak nincs meg az alapitó s megerősitő levele, de a jegyzőkönyve 1741-től van vezetve.

A kőmüvesek és a kőfaragók céhe 1772 március 9-ről kelt s Mária Terézia erősitette meg. Ez a céh 1875 május 25-én oszlott fel. A fésüsök céhét 1818 október 7-én erősitette meg Ferenc császár. Német nyelven van az egész szabály.

A bábosok és mézeskalácsosok céhe 1823 junius 27-ről kelt, mely céhet öt pécsi mester alakitotta. 1823-ig a pécsi bábosok nem képeztek külön céhet, hanem a budai céhnek voltak tagjai.

A halászok céhe szintén Ferenc császár által lett megerősitve 1829 március 6-án. A pergamenen irt megerősités itt is, mint mindenütt, latin nyelvü, a szabály magyar nyelvü nyomtatvány.

Az asztalosok és esztergályosok céhének megerősitését 1842 dec. 2-án V. Ferdinánd király adta meg. Latin és magyar nyelven van szerkesztve.

A bádogos céh szabályait 1846 november havában szintén V. Ferdinánd erősitette meg. Ez az egyetlen, amelyen ugy a pergamentre irt megerősités, mint a céh szabályok magyar nyelven vannak.

Ezenfelül a következő céhbeli tárgyak vannak a városi muzeumban:

A csizmadia céh felszabaditó levele 1774-ből, 1808 okt. 10-ről, 1816 márc. 10., 1825 dec. 28-ról, csizmadia céhláda 3 pár csizmával és 21 okmánnyal. A pécsi vargák tanuló levele Pécs látképével fametszetben és a pecsétjük.

A pécsi fésüsök jegyzőkönyve 1820 január 2-től 1872 márc. 30-ig német nyelven, a céhládájuk, legénykönyvük és remekbe készült kétoldalas csontfésü.

A pécsi halászcéh ládája és 1829 aug. 19-től 1856 julius 20-ig bejegyzett fuvarozási könyve.

Az asztalosok kiadás-bevételi könyve 1823 április 8-tól 1854 márc. 19-ig német nyelven, néhol magyar bejegyzéssel.

A kovácsok jegyzőkönyve, mely 1722 április 2-től 1858 junius 6-ig német nyelven van vezetve. 1861 junius 2-től 1872 dec. 24-ig magyarul.

A pécsi borbélyok inasokat szegődtető jegyzőkönyve 1711—1872-ig. Németül 1861-ig van és ez év okt. 29-től 1872 aug. 1-ig magyarul vezetve. A pécsi borbélyok és sebészek pecsétje 1701-ből kisebb és nagyobb, céhkönyv 1702—1872, mesterek könyve, befizetési könyv és 25 drb. okmány.

A pécsi aranymüvesek pecsétlője rézből. „Sigil Quinque ecclesiansium auri fabrorum 1826." A pecsétlő közepén műhelyben dolgozó alak van.

Végül van még 7 céhláda, egy zöld cserép céhkorsó és egy bádog céhkorsó.

Kivánatos volna, hogy az összes pécsi és baranyai céhdolgok a muzeum birtokába jussanak.

Fejes György.

Nóta

egy kicsi huszár-sapkáról kardról, meg karabélyról.

Folyosónk fogasán csak ugy oda csapva
Karabély és kard közt kicsi huszársapka . . .
A karabély balról, a kard ott függ jobbról:
Mind a kettő fényes jó acél-bádogból . . .
Elmerengve nézem s közben egyre várom:
Honnan, mikor rucant elő kis huszárom? —
De hijába várom, de hijába nézem;
Csak nem jön, csak nem jön az én kis vitézem!
Az én kis vitézem, ki a sapkát hordta,
Ki kardjával a gaz bürköt kaszabolta,
S karabélyával lőtt verébre, egyébre:
Mindenféle jött-ment finom ellenségre . . .
Rég volt . . . a mult nyáron . . . hej, de bezzeg mostan
Az én kis legénykém bent van a városban;
Hijába sóhajtja karabélya, kardja; —
Az *iskola* tőlünk messze, messze tartja!
Sebaj kis unokám kis Palkó-vitézem:
Sapkád, puskád, kardod majd a jövő nyáron
Viszont látjuk ujból ugye kis huszárom!

Bodonyi Nándor.

Megérdemli

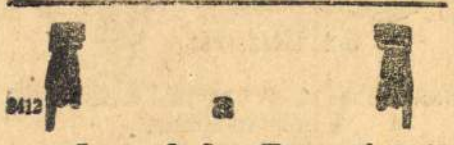

a

„Schwalzi Senator"

szivarka hüvely és papirgyár r. t. a magyar közönség rokonszenvét.

Az Erzsébet-egyetem tornyáról lesz az ejtőernyőugrás

Pécs, nov. 8. — Amint közöltük, Korányi Leonard Zoltán vasárnap délután mutatja be izgalmas, minden eddigi produkciót felülmuló ejtőernyőugrását. A májusi repülőnapok óta sorra járja a magyar városokat és mig azelőtt repülőgépekről, most legujabban gépek nélkül tornyokról ugrik le. Utoljára Nyiregyházán szeptember végén ugrott ki egy cca 1000 méteres magasságban lebegő repülőgépből. Azóta Szolnok, Karcag, Debrecen, Szeged és Győrött ugrott le felváltva templom-, illetve viztornyokról Kisérletében Pécsett egyetemi hallgatók és a tüzoltóság segitik.

Korányi repülőkorában maga is egyetemi hallgató lévén, állandóan velök áll érintkezésben. Igy Svédországban is az ottani főiskolai hallgatók rendezésében és azok meghivására ugrott volna, de Amerikára nézve fontosabb az ejtőernyő ilyetén képpen való felhasználása, mert ott — ha általánossá válik az ejtőernyővel szilárd pontokról történő leugrás — igen nagy hasznát lehet venni a felhőkarcolókból tüz vagy bármely más természetü baleset alkalmával való kiugrásra. Ugyanis mi sem könnyebb, mint egy magasan fekvő épületrész ablakából kinyujtani egy rudat, amelynek a végére van kötve az ejtőernyő. Ha azután Mrs. Smith ugy gondolja, hogy mégis csak valószinübb, hogy az ablakon leugorva épkézláb földet ér, mint az esetleg égő házban benn maradni, elszánja magát a halálugrásra és az ejtőernyő feltalálója iránt táplált vegyes érzelmektől eltelve valószinüleg „simán" leszáll.

Ugyanezt végzi Pécsett Korányi. Az egyetem tornyát céljainak megfelelően berendezve ma délután félnégykor — nem kis szolgálatot téve a tudomány és haladásnak — leugrik onnan, mutatva, hogy ismét egy magyar találmány indul világkörüli utjára.

Jegyek ott az egyetem előtt (Rákóczi-ut 80.) válthatók 10.000, illetve gyermekek részére 5000 koronáért. Kéri a pontos megjelenést.

Velourok
és
divatflanellek
legolcsóbban
Baranyai áruházban
Pécs, Ferenciek-utca 1.

A Döbrössy-ház multja

Pécs, okt. 31. — Lipót király 1686. okt. hóban vette birtokba a töröktől a pécsi várat. A katonasági és kincstári tisztviselők nyomában felbukkant Jány Ferenc friauli olasz pap, ki Szelepcsényi érsekkel Rómában megbarátkozván, annak hivására hazánkba jött, tőle esztergomi kanonoki jut adalmat nyert. Bécsi összeköttetései és a pécsi katonai és kincstári olasz főtisztviselőkkel való barátsága révén a csornai prépostságot, bátai és pécsváradi apátságot szerezte meg; szerémi püspök és főispán lett és a csanádi püspöki cimet is elnyerte. Pécsett egyéb fekvőségek mellett megkapta a Káptalan-utca 2. sz. (Döbrössy-féle) kanonoki (főprépositi) házat. A Rákóczi-mozgalom keletkezésekor Bécsbe vonult vissza és ott 1702. tavaszán végrendelet nélkül elhalálozott.

Hagyatékából szervezte Lipót és Kollonics érsek a nagyszombati sz. Adalbert- (szláv) internátusban a Jány-féle papnevelési alapitványt, a melyen a pécsi megyének 1782-ig sok kiváló papja nyerte neveltetését.

Skerlecz Miklós zágrábi kanonok, a török idők után első pécsi nagyprépost, sikertelenül tett kisérleteket, hogy az emlitett házhoz hozzájuthasson. Utóda, Kazó István, erélyes utánjárással elérte, hogy Lipót király 1701 szept. 12. Ebersdorf várában kelt rendelettel (Mattyasovszky László nyitrai püspök és főispán, magyar udv. kancellár és Hunyady László kancell. titkár aláirásával) meghagyta, hogy ezen peres házra nézve tanukihallgatásokat eszközöljenek. A vallomásokat Hapsz György és Vitnyédy Péter 1702. máj. 12-től kezdődőleg Pécsett vették fel. A kijelölt tanuk közt a papok lelkiismeretükre, világiak hivatali hüségeskü-jükre való hivatkozással voltak kötelesek vallani. Vonakodás esetére 16 márka birság volt megállapitva.

A vallomásokban a következő kérdőpontokra kellett felelni:

Az a ház, mely Pécsett a püspöki várhoz közel fekszik, s melyet nehány év előtt néhai Jány Ferenc pécsváradi apát, szerémi püspök elfoglalt, a káptalani prépost tulajdonát képezte-e? Volt-e a ház déli külső falán, mely a tér felé néz, ilynemü felirat: Haec domus in Domino erecta Majoris Praepositurae Q. Ecclesiensis (Ezen ház, melyet az Ur nevében épitettek, a pécsi nagyprépostság tulajdona.) Mi lett ezen felirattal? Volt-e a felirat felett főpapi süveg, infula és pásztorbot ábrázolva? A népies, társadalmi hagyomány tudott-e arról, hogy nevezett ház a pécsi préposthoz, illetve a káptalanhoz tartozott? Volt-e a házban kápolna? Minő berendezés és képek voltak benne? Mi van azon kuttal vagy forrással, melynek a nép között Aranyoskut a neve?

*

A vallomások sorát megnyitotta Szipkovits János németi plébános (42 éves) s a következőket jelentette ki papi lelkiismeretére: A ház a pécsi káptalan prépostjáé volt. A feliratot 1696. évben saját szemeivel látta és olvasta; szövege az volt, (charactere antiquo), az utcai homlokzaton, fenn, két zöldszinü festett vonal közé foglalva. Midőn Jány püspök megtudta, hogy tanu és Skerlecz nagyprépost a feliratot olvasták, indulatba jött és őket kémeknek nevezte. Tanu Kollonics Lipót érsek ajánlatára Darásra Dullerspergh Fülöp Jakab kamarai igazgató által plébánossá lett kinevezve; de Jány püspök, ki Darás uradalom birtokosa volt ekkor, a plébánia lakást lezárta, lepecsételte, — holmiját előzetesen eltávolittatván azt irta a tanunak, hogy ellenségére nem akarja rábizni a plébániát. Mert mit keresett — irta a püspök — tanu az ő pécsi házában? A felirat további sorsáról nem tudott; világos, hogy levakarták, eltüntették; ugyanazon helyre a jól kimélyitett falra a bold. Szüznek képét festették; a felirat igy eltünt. Az infulát és pásztorbotot emlitett felirat felett saját szemével látta. Egyébként azt is vallotta, hogy az általános néphit szerint is prépostsági tulajdon volt a ház. Skerlecz Miklós prépost felszólitására a lakosok közül sokan már évekkel ezelőtt is igy vallottak. Jány püspök ezért szigoruan meghagyta Deák Bálintnak, ki az ő engedelmével e házban lakott, hogy semmiféle érdeklődőt a házba be ne bocsásson és minthogy e rendeletet egyszer nemtartotta be, a házból őt el akarta bocsátani. — Skerlecz prépost a tanut azzal a kéréssel küldötte egyszer Jány püspökhöz, hogy mondjon le a házról. Jány azt válaszolta: Életemben nem, — halálom után azonban nem törődöm, hogy a házzal mi történik. A házban a kápolnát is sokszor megtekintette a tanu; a belső falra képek voltak festve: az Annunciatio jelenet, Szent István és Sz. László királyok és Sz. Imre herceg képei. A ház melletti forrásról is tudott tanu; de erről bővebb részletet nem mondott.

Vallomást tett Kapucsy György custos kanonok is (36 éves). Az infulát a homlokzatán saját szemeivel látta; a közvélemény szerint a ház a nagyprépostság tulajdona volt, a kápolnát gyakran látta, amely egyébként a vallomás idejében is még látható volt; az Aranyoskut nevü forrás szerinte szintén a házhoz tartozik.

A harmadik tanu Pap Mihály 81 éves pécsi polgár volt. Vallomása a következő pontokat ölelte fel: A kérdéses ház mindig nagyprépositi volt; szüleitől és másoktól hallotta, hogy midőn a török császár a várost elfoglalta, a török papoknak ajándékul adta a házat; a törökök papi főnöke (prépostja) azon indokolással kérte, hogy őt illeti meg a keresztények prépostságának háza. Tanu maga Pécsett született és nevelkedett, mindig törökök közt forgolódott és tudja, hogy a ház a török időkben is mindig mint prépostsági ház volt ismeretes.

*

A következő napon, máj. 13. folytatták a vallomásokat, ugyancsak Pécsett.

Az első tanu volt P. Kralovics Tamás, a pécsi ferences ház vikáriusa, 43 éves. Vallomása szerint a ház a pécsi préposté; a jelvényeket és régibetüs feliratot látta, olvasta, mintegy tizenegy év előtt, midőn ő a pécsi zárda főnöke volt. A feliratról ugyanazon részleteket mondotta el, mint Stephanovics plebános. Érdekes pont vallomásában a következő: Midőn a br. Miglio-féle kamarai bizottság Pécsett müködött, Jány püspök attól a szóban forgó házat kérte, mire br. Miglio igy szólt: Az épület préposti ház, mi lesz tehát akkor, ha a káptalan szervezve lesz? Jány azt válaszolta, hogy ő csak saját életére akarja a királytól a házat; neki közömbös, hogy holta után kié lesz.

Ugyanezen tárgyról beszélt a tanu magában a házban egy társaságban Jány püspökkel, ki ugy nyilatkozott, hogy a káptalan szervezésekor a ház miatt neki nehézségei lesznek. — Egyébként a ház falán a főpapi jelvényeket és feliratokat a tanu saját szemeivel látta; a néphit szerint az épület káptalani ház; az Aranyoskut nevü közeli forrásról is tud, mely a Vaskapu mellett és azon kivül ered és ezen ház mellett délfelé folyik.

Majd Cserdy Fábián pécsi lakos (48 éves) adta le vallomását. Ő a török uralom alatt hét éven át Pécsett keresztény iskolatanitó volt és az azon házban lakó igen gazdag és magasrangu török öt többször igénybevette török foglyok érdekében levelek küldésére, és magától ezen előkelő töröktől, de más törököktől is igen sokszor hallotta, hogy a ház valamikor egyházi férfiué volt. A keresztény modoru és stilusu feliratot (a Szt. Szüz képe helyén) ő szintén látta, de elolvasni nem tudta.

Utána Dopsay Mihály, 62 éves pécsi polgár adta le vallomását. Ő a törökök alatt nem időzött ugyan állandóan Pécsett, mert Vásnok községben volt 20 éven át licenciátus, de gyakran besétálván Pécsre, emlitett feliratot ő is látta.

*

Másnap, máj. 14. folytatták a tanuvallomásokat. Potorluky Mihály 60 éves pécsi polgár jutott először szóhoz. Mindent ugy vallott, mint az előző napok tanui. Pécsett született keresztény szülőktől és itt is élt. Felemlitette, hogy a kérdéses ház mellett folyó forrásviz sulyát a törökök megmérték és ugy találták, hogy jelentékenyen könnyebb az összes pécsi vizeknél. Azután Vukováry István pécsi 55 éves polgárt hallgatták ki, ki már 30 év óta Pécsett lakott. Mindent ugy vallott, mint az előzők. Majd Gyelics György 40 éves pécsi polgár, ki a török idők alatt is Pécsett tartózkodott, adta le vallomását, mely mindenben fedte az előzőket. Azután Pap István 60 éves, majd Csempe György szintén 60 éves pécsi polgárok vallottak, mint pécsi keresztény emberek: a török idők alatt szüleiktől és a törököktől többször hallották, hogy a ház felsőbb rangu ker. papoké volt. Végül Szentgyörgyi Mihály pellérdi lakos (70 éves) beszélte el, hogy a török időkben éveken át Pécsett tartózkodott és a Pécsett élő kereszténytektől mindig azt hallotta, hogy a ház a pécsi nagyprépostság tulajdona; a falon ő is látta a feliratot, és jól tud olvasni, a régi keresztény jellegü feliratot mégsem tudta kibetüzni.

*

Ezzel véget értek a vallomások, melyeknek alapján Kazó nagyprépost a házat via facti azonnal birtokba vette, ezt Kollonics érseknek bejelentette, ki ezen eljárást 1702. máj. 20. kelt levelében egyelőre helyeslőleg tudomásul vette. **Szentkirályi.**

Angol szövetekben óriási választék érkezett
Krausz Arnold cég
kizárólagos posztógyári raktárában, Király-u
Legelőnyösebb árak

MOZI

APOLLO:
Vasárnap, nov. 9.
ZAZA
egy párisi énekesnő regénye 7 felv.-ban.
Főszerepben: **Gloria Svanson.**
Hétfő, november 10.
Mi nasret szózata
Nagy kiállítású amerikai dráma 7 felvonásban. Főszereplő: Norma Talmadge.
A két utolsó előadás zenekarkisérettel

PARKMOZI:
Vasárnap, november 9.
GENOVEVA,
a szenvedések asszonya
A. de Lamartine regénye filmen 9 felv.
A két utolsó előadás zenekarkisérettel.
Hétfő, november 10. SZÜNET.

Előadások: Vasárnap: 3, ½6, ½8 és 9 órakor, hétfőn: ½5, 6, ½8 és 9 órakor. 8779

Felelet a válaszra

a Pécsre tévedt olcsósági hullám ügyében

Pécs, nov. 8. — A Dunántulban megjelent egyik cikkre ma Perczel Tibor dr. bodorfapusztai földbirtokos az alábbiakat irja:

Nem foglalkozom ujságirással, mert gazdálkodom. Miután azonban intelligenciám aposztrofálva lett, nem hagyhatom azt szó nélkül. Sajnos elfoglaltságom megakadályozott abban, hogy azonnal megadjam a feleletet.

Engedje meg Fischer József közvágóhidi igazgató, állatorvos ur, hogy készakarva a válasz szó helyett én a felelet szót használjam, mert Fischer ur válaszolt ugyan, de nem felelt. Senki sem akarta a hatóság dolgát megnehéziteni, én legkevésbé, de a hatóság és állam van a polgárságért és nem megforditva. A másik vezérelv pedig, hogy minden polgárnak java egyenlő legyen minden hatóság előtt, akár termelő, akár fogyasztó. Minden szabad álllamban kellő határok között jogukban áll a polgároknak a fennálló törvények helyességét, de ép ugy a szabályok célszerüségét birálni. Ha helytelenek vagy célszerütlenek, azoknak megváltoztatását követelni. Ezt a nyilvánosság előtt legjobban ujságban lehet megtárgyalni.

Az olcsósági hullám története a következő:

Kaptam Graumann Gusztáv. urtól, Pécs, a neki legjobb értékesités végett beküldött tehénről a Dunántul október 28-iki számában már megjelent elszámolást. Dolgom lévén Pécsett, a Nemzeti Kaszinóban is megjelentem és ott barátaimnak társalgás közben megmutattam többek között fentemlitett elszámolást. Nem volt egyetlen ember az intelligens barátaim között, ki a mutatott elszámolást helyesnek találta volna és ők emlitették Linder urnak, hogy közölje ezt lapjában. Tehát nem az én gyenge intelligenciám találta csak nevetségesnek az elszámolást, hanem sok különféle foglalkozásu, városban élő fogyasztó, uri ember.

Én ugyan 400 kgr.-ra mondtam a tehén sulyát, de legyen 320 kg. Ez esetben is 160 kg. husról várható elszámolás még abban az esetben is, ha az elszámolásban közölve lett volna a 60 kg. hus eldobása. De igy 60 kg. hus elszámolatlan. Ezzel nem akarom Fischer József közvágóhidi igazgató, állatorvos urról azt állitani, hogy akár ő, akár bármely más hatóság nekem pontos elszámolást adni köteles volna, mert nem ismerem az erre vonatkozó szabályokat. De ez esetben kár volt még a fent közölt cédulát is adni. Én nem vagyok árva, kinek külön árva-széke van. Nekem csak otthon van székem, marhámnak meg csak volt Pécsett széke. Kettőt azonban mégis hiszek:

1. Hogy bármely német városban, hol hatósági mészárszékbe utalnak marhát és elszámolást adnak, ott abból még kisebb intelligenciával rendelkező egyén is, ujságcikkezés nélkül megértett volna mindent, mi tehenével történt. 2. Hogy ily elszámolások mellett nem egyhamar akad gazda, ki marháját Pécsre hajlandó legyen küldeni és hogy minden gyakorlati üzletember azt mondja, hogy inkább dögöljön meg marhája, mert bőre akkor is megmarad értékesitésre, de legalább nem fizet rá az eladásra.

Az én intelligenciám aposztrofálására is kitérek. Jövő évben lesz husz éves önálló gazdálkodásomnak évfordulója. Ezen idő alatt többnyire három gazdaságban gazdálkodtam. Az egyik 8. a másik gazdaság 32 kilométer távolságban van tőlem. Érzésem az, hogy közben-közben mindig lesz ily leromlott marhám. Az én cselédeim t. i. nem jártak állatorvosi főiskolára és nincs az a müveltségük, vagy gondosságuk, hogy ily eseteket feltétlen elkerülhetnék. Nevezett tehén három hónapon át Drávafokon volt legelőn, tőlem 32 kilométer távolságra.

Megtörtént az idén egy somogymegyei nagy ipari gazdaságban, hogy a lovak pácolt takarmányára vizben oldott só helyett klórbáriumot öntöttek és a 8 igásló megdöglött. Ott pedig volt elég intelligens és okleveles intéző és segédtiszt. Mégis megtörtént az eset. Csak gondoljunk az ideі rettenetes termésre. Ebben az esetben is az intelligencia hiánya volt oka ezen katasztrofális termésnek? Hogy lehetett intelligens gazdának 50—100 kg-os buzatermése holdanként?

Érdekelne tudni, miután erre magyaróvári gazdasági főiskolán nem volt alkalmam ismereteket szerezni:

1. A hus tápértéke és élvezeti értéke mily módon és ki által lesz megállapitva? mert, hogy meg lett állapitva, azt éreztem. Mily górcsövi vizsgálatok eredménye alapján lesz eldöntve, hogy a hus az első, vagy utolsó osztályba tartozik?

2. Miként lehetséges az, hogy egy 400.000 K értékü husra 248.000 K fogyasztási adót rónak?

Az az egy biztos, hogy inkább meg tudom érteni, hogy egy szerencsétlenül járt marhát, vagy beteget egyáltalában nem engednek fogyasztásra, mint ugy értékesiteni, hogy tulajdonosa ráfizessen.

Ezen változtatni kell. Ez volt, ugy hiszem, célja is a megválaszolt cikknek. Ily értékesités nem egészséges eljárás és főleg nem gazdaságos. Magam részéről a Dunántulban megjelent cikket, választ és feleletet megküldöm a „Köztelek" gazdasági lapnak, hogy azok is elbirálják, helyes-e egy marhának ily módon való hatósági értékesitése és elszámolása?

A magyar tenger kultusza

Balaton-est a Pannóniában

Pécs, nov. 8. — A sok természeti kincs közül, amelyet prédára éhes szomszédaink elraboltak tőlünk, egy maradt meg érintetlenül, a magyar tenger, a szépséges Balaton. Eddig is szerettük ezt a százszor megénekelt, szeszélyes, de amellett ezer szépséggel büszkélkedő nagy magyar vizet, de Trianon óta minden becéző és rajongó szerelmünk az övé. Szeretjük csodás partvidékét, amelynek várromjairól költők által megénekelt ős magyar mondák lelke szól hozzánk; szeretjük lankás, majd bársony fövényü partjait, oly lágyan csókolgat a hullámverés; szeretjük a Balatont, amikor a napsugarak játszanak vizének apró fodraival és szeretjük, ha vihar szánt rajta végig. Magyar szivvel, magyar lélekkel csüngünk az ezer szépségü magyar tengeren, a mi szépséges Balatonunkon.

E szép magyar tenger kultuszának ápolására alakult a Balatoni Társaság irodalmi, müvészeti és tudományos egyesület, amelynek országos hirü reprezentánsai ma Pécsre ellátogattak, hogy az egyesület törekvéseinek előmozditására estét rendezzenek. A Balaton szeretetén kivül a kiváló müvészek is hozzájárultak ahhoz, hogy a Pannónia nagyterme ma este kevéssé megtelt, hogy meghallgassák a gazdagon összeállitott müsort.

Magyarország legismertebb látszerésze

okl. látszerész.

Motorikus nagy üzeme PÉCSETT, Városház-épület.

Főintézet: BUDAPEST, Ferenciek-tere

Bevezetésül *Lőrinczy* Szabolcs a Balaton Társaság titkára felolvasta *Wlasics* Tibor bárónak a pécsi közönséghez irt lelkes hangu levelét, amelyben a Balaton-kultusz ápolására hivja fel a figyelmet. A tapssal fogadott levél után a jeles poéta *Sajó* Sándor a Kisfaludy Társaság tagja olvasta fel pár igen szép, Balatonról szóló versét. Zajos taps jutalmazta a pompás költeményeket. *Török* Árpád ismert énekmüvész három remek énekszámmal szerepelt a müsoron. Az első Wlasics báró Merengés a Balatonon cimü dala volt. Ez volt a legközvetlenebb és a legnagyobb sikerü. A két másik szám Ady Ha szemem lefogták és Tosca Levélária cimü darabja volt. A kitünő énekmüvészt sokáig ünnepelték. *Mészáros* Margit operaénekesnő Ady dalokat adott elő Roth Béla dr. szerzeményéből. Szépen csengő, erőteljes, fényesre csiszolt hangja nagy hatást váltott ki. Igen sok tapsot kapott. Nagy sikert aratott *Szathmáry* István a Petőfi Társaság tagja is pár hangulatos, szép versével. Igen szép sikere volt Felőri *Veress* László naturalista zongoramüvésznek, aki Magyar változatok cimmel mutatta be valóban magával ragadó müvészetét, zajos tapsoktól kisérve. Ezután *Török* Árpád énekmüvész adott elő régi magyar dalokat nagy hatással. A gazdag müsort *Sajó* Sándor a kiváló poéta rekesztette be lelkes beszéddel, amelyben megköszönte a pécsiek meleg érdeklődését a Balatoni Társaság munkája iránt.

A nagyszámu közönségnek valóban müvészi élvezetben volt része és a Balatoni Társaság a fényes erkölcsi sikeren kivül jelentékeny anyagi támogatásra is talált.

Pasteiner Gyula meghalt

Budapest, nov. 8. — **Pasteiner** Gyula egyetemi tanár, világhires müvészettörténész 79 éves korában Budapesten meghalt. Temetése hétfőn délután lesz.

Férfi szövet ujdonságok. Legjobb (cseh) ingzefirek, vásznak, chiffonok, mosók, delèinek 21000 koronától.

Ruppert Lajos
rőfőskereskedőnél
A KIS GÓLYÁHOZ
Pécsett, Ferenciek-u. 9. szám.

Női ruha és kosztüm szövetek. Legfinomabb velourok minden szinben, flanell, szövött és nyomott barhendok a legolcsóbban. 8087

12200 Házi harisnya
36000 Muslin harisnya
42500 Flor harisnya
55000 Selyem flor harisnya
68000 Cérna fátyol harisnya
7000 Reclám sokni

HARISNYAHÁZ

Király-utca 1. kizárólagos kötött áruraktár **Telefon 729**

Reform nadrágok, női és férfi kezyük, kötött mellények, Sveiterek, kabátok, selyem ingek, trico alsóruházati cikkek nagy választékban olcsón kaphatók.

Csütörtökön lesz az első előadás az Anyák Iskolájában

Pécs, márc. 3. — Vasárnapi számunkban már közöltük, hogy a Stefánia Szövetség Anyák Iskolája cimen tanfolyamot nyit minden érdeklődő számára — teljesen dijtalanul. — Most közöljük az iskola tanrendjét, amely a következő:

Márc. 5-én d. u. 5—6-ig: A Stefánia Szövetség célja: *Cholnoky* Ferencz dr. 6—7-ig: A tuberkulosis és alkoholismus: *Ludwig* Ferenc dr.

Márc. 12-én d. u. 5—6-ig: A női nemi szervek bonctana: *Cholnoky* Ferencz dr. 6—7-ig: A női nemi szervek élettana: *Scipiades* Elemér dr.

Márc. 19-én d. u. 5—6-ig: A terhesség élettana és dietétikája 6—7-ig: A normális szülés és gyermekágy: *Cholnoky* Ferenc dr.

Márc. 26-án d. u. 5—6-ig: A rendellenes szülés: *Cholnoky* Ferenc dr. 6—7-ig. Az ujszülött élettana, ápolása és táplálása: *Heim* Pál dr.

Április 2-án d. u. 5—6-ig: Az ujszülött betegségei: *Duzár* József dr. 6—7-ig Gyermekágyi láz: *Scipiades* Elemér dr.

Ápr. 16-án d. u. 5—6-ig: A női nemi szervek fertőző betegségei: *Cholnoky* Ferenc dr. 6—7-ig. A csecsemő és kis gyermek táplálása: *Gobbi* Gyula dr.

Ápr. 23-án d. u. 5—6-ig: A nem fertőző gyermekbetegségek: *Gobbi* Gyula dr. 6—7-ig. A terhességet veszélyeztető általános megbetegedések: *Angyán* János dr.

Ápr. 30-án 5—6-ig. A fertőző gyermekbetegségek: *Duzár* József dr. 6—7-ig. A fogamzás megakadályozása és vetélés: *Gőczy* Lajos dr.

Május 7-én. A gyermekszoba balesetei: *Ludwig* Ferencz dr. 6—7-ig. A házasságon kivül született gyermek védelme: *Bonnet* Kálmánné.

Május 14-én. Az egészséges és beteg gyermek ápolása: *Gobbi* Gyula dr. 6—7-ig. A gyermekvédelem szociális szempontból: *Vasváry* Ferencz dr.

Az előadások közül az első a negyedik, ötödik, hatodik, hetedik, nyolcadik és kilencedik és tizedik az Erzsébet Tudomány Egyetem gyermek klinikájának tantermében, a többi pedig a nőgyógyászati klinika tantermében lesz megtartva.

A tanrend szerint tehát csütörtökön délután lesz az „Anyák Iskolájának" első megnyitó előadása 5—6-ig: *Cholnoky* Ferenc dr.: A Stefánia Szövetség célja cimén ismerteti a már általánosan ismert Stefánia Szövetség intenzióit 6—7-ig pedig: „A tuberkulosis és alkoholismus" fontos témáját fejtegeti *Ludwig* Ferencz dr. városi tiszti főorvos. Nemcsak a jól megválasztott és igen fontos tárgy — hanem az előadók közszeretetben álló személye is garancia arra nézve, hogy az Anyák Iskolájának első előadása meghóditja a látogatók és érdeklődök seregét a tanulásra.

—

Le kell törni a heti pénz uzsorásokat

Akik eltitkolják vagyonukat az adó elől

Pécs, márc. 3. — Az állandóban rosszabbodó közgazdasági helyzet a kényszeregyezségek egész sorát kezdi maga után vonni. A konjunkturális üzletek megszünése, a folyton fokozodó munkahiány és az általánossá vált pénztelenség rendszerint arra inditotta a fizetésre kötelezetteket, hogy magánosoktól a legdrágább hiteli módozatot kosztpénzt vegyenek igénybe. A drága kosztpénz az, amely eddig a kényszeregyezségi eljárást megindította.

De nemcsak az a megállapitás közös, hogy a kényszeregyezségi eljárásokat szinte kivétel nélkül a kosztpénz tulzott igénybe vétele okozta, hanem egy mas tanulsággal is szolgálnak a kényszeregyezségek. A csőd elől ily módon menekülők hitelezőinek névsorában gyakran találjuk meg ugyanazokat a neveket, amelyeknek viselői kizárólagos tevékenységüket kosztpénzadásban meritik ki. Amint a konjunktura nyerészkedések kora lejárt, illő volna, hogy eltünjenek ezek a fattyuhajtásai. A mai közgazdasági viszonyok, a pénz stabilitása folytán már mindenki előtt kézzel foghatóvá teszik, hogy semmiféle vállalkozást nem lehet már kosztpénzre alapitani.

Az is köztudomásu, hogy a mánosoktól heti kamatra szerzett pénz a legdrágább hitel. Ezért huzamosabb időn át kosztpénzt használni, senkinek sem lehet érdeke.

Ennél azonban tovább kell mennünk és nemcsak a hitelt igénybevevők érdekében, de a normális közgazdasági élet és a legfőbb közület az állam érdekében is rá kell mutatnunk arra, hogy általános érdek a zugkosztoltatóknak a közgazdasági életből való eltávolitása. Immorális dolog, hogy amikor ma mindenki megfeszitett munkájából alig tud megélni, a hetipénzek tulajdonosai könnyen és munka nélkül jól élnek és sokszor tönkre tesznek másokat. Igazságtalanság az, hogy amikor az állam adó alanyait szinte erejükön felül a legsulyosabb adókkal sujtja, a kosztpénz tulajdonosok eltitkolhatják vagyonukat. A kosztpénz üzletek legnagyobb részben csak akkor kerülnek a nyilvánosság elé, amikor valamelyik áldozat fizetésképtelenné lesz. A hetipénzt hitelezők az utolsó előtti pillanatban rendszerint mégis betábláztatják követeléseiket és igy a pénzügyigazgatóságnak módjában van az eltitkolt vagyont adóalapul felvenni. Az adókivető hatóságok szerezzék be adataikat a törvényszéktől a kényszeregyezséget kérő felek aktáiból és megállapithatják, milyen sulyos milliókat lehet elvonni a normális gazdasági életből és az adóalap elől.

Ha a heti pénzek kiadását fokozottabb ellenőrzés alá vonják, ebből az államnak és a közgazdasági életnek is csak haszna lesz.

Politikai müködés miatt felfüggesztett szakszervezetek

Békéscsaba, márc. 3. — A belügyminiszter 9 békéscsabai szakszervezet müködését felfüggesztette. Hétfőn délelőtt a belügyminiszter rendeletére vizsgálatot tartottak a békéscsabai munkásság szervezeteiben. A belügyminiszter rendeletealapján mind a 9 szakszervezet vagyonát zár alá vették és a vezetőkkel közölték, hogy a szakszervezet müködését a belügyminiszter felügyelői jogánál fogva felfüggesztette. A belügyminiszter a felfüggesztésre azért határozta el magát, mert a bizalmas eléterjesztett jelentésből arról szerzett tudomást, hogy a láttamozott alapszabályok ellenére a szakszervezetek müködési területüket tullépve politikai tevékenységet fejtettek ki, magukat egy politikai párt, a szociáldemokratapárt rendelkezésének vetették alá és politikai célokra szedtek tagdijat.

—

Ausztriában áttértek a shilling számitásra

Bécs, március 3. — A tegnapi napon az állami és vasuti hatóságokon kivül a bankok és kereskedők, továbbá az iparosok jó része is áttért a shilling számitásra. Az áttérés nem mindenütt ment egész simán és a közönség csak vonakodva fogadta az uj számitási rendszert.

Házasság
nincsen **karikagyürü** nélkül.
Szolid árak mellett vásárolhat
HELL ékszerésznél
Pécs, Király-utca 20.

A pécsi Szt. Bertalan kápolna

A muzeum iránti érdeklődés, ajándékozás formájában is megnyilvánul néha-néha. Szicberth Antal pécsi városi főpénztáros egy érdekes kis könyvecskét ajándékozott a muzeumnak. Ennek cime A pécsi Gyükis nevü szőlőhegyen levő Szt. Bertalanról nevezett kápolna multja és jelenje. Ebből a könyvecskéből vettem az alábbi adatokat némi kiegészitéssel.

A Mecsek északi katlanszerü völgyében a Gyükis és Lámpás nevü szőlőhegyek összefolyásánál épült 1751.évben a mai Szt. Bertalan kápolna.

A mohácsi vész előtti időben ezt a vidéket „Munkad" vagy az akkori feljegyzés szerint Mukardnak nevezték. E név a török uralom alatt, sőt az 1686-iki felszabaduláskor is megmaradt. Később lassan a Munkad név elmaradt. Koller József volt pécsi kanonok két kötetes a pécsi püspökség történetéről szóló munkájában a XIV. században létezett egyházakban mint a „Munkádi vagy Mukardi" egyházat emliti.

A szt. Bertalan apostolról elnevezett kápolna helyén 1332-ben szt. Ágoston szabályai szerint élő u. n. Ágoston rendü remeték zárdája v. konventje volt egy perjel vezetése mellett s mellette szt. Jakabról cimzett egyház. A római pápai levéltárban őrzött iratok tanusága szerint 1333-ban István Munkadi ágostonrendü remete 30 banalist fizetett pápai tized gyanánt. (10 banalis egy nehéz garas, 5 nehéz garas egy penza, 10 penza egy ezüst márka, melynek értéke 4 magyar arany forint.) Az 1335. évből pedig a szt. Jakabról nevezett Munkádi perjel emlittetik.

A Munkádi szerzetesek plébániával birtak mint az emlitett pápai tizedről szóló számadás a baranyai esperességhez tartozó plebániát emliti.

Hogy mily viszontagság semmisitette meg a munkadi egyházat nem tudjuk. Valószini, hogy 1542-ben Pécs elfoglalásakor elmenekültek a szerzetesek is s a török elpusztitotta a kolostort.

A török kiüzése 1686 után mintegy 40 évvel bizonyos Bertalan nevü pécsi világi férfiu, megunva a világzaját ide e magányba vonult s az ott levő romokból kunyhót épitvén abban remete életet folytatott. Kegyadományok gyüjtéséhez kezdett, hogy felépitse a templomot is. 1749-ben bekövetkezett halála ebben meggátolta. Megkezdett munkáját a pécsi polgárok magukévá tették s a kápolna felépitése ügyében a pécsi egyhm. hatósághoz kérvényt adtak be. Erre 1749. dec. hó 1-én Fonyó Sándor püspöki helynök megengedte a templom felépitését és Pécs városában a kegyadományok további gyüjtését. A gyüjtés hamar befejeztetett ugy hogy a kápolna 1751-ben felépült.

A legutolsó remete Halász István nevü pécsi férfi volt ki a magányba történt vonulásakor frater Arzén nevet vett fel. 1782-ben II. József császár rendelete folytán kénytelen volt szerzetesi ruháját letenni, de a közéletbe nem ment vissza, hanem saját pénzéből magát fenntartva egyházi előljáróinak engedelmével a magányban maradt s ott is fejezte be életét.

A remete élet megszünte után a kápolna pusztulni kezdett azért még a XVIII. század végén a város maga jó karba helyezte és benne oltárt állitott fel. 1828. év folyamán Szepessy püspök alatt ujra javitották. Ez alkalommal a nyugati bejárat fölött homokkő lemezt illesztettek a falba, melyre Szepessy Ignác báró megyéspüspök, Pirger Mihály városbiró, Spiesz János polgármester, Furtinyi Ignác városkapitány és Járányi György kápolna gondnok nevei vannak bevésve.

1842-ben ujra renoválták Scitovszky püspök kezdeményezésére. Pucher budai külvárosi plébános szintén fáradozott a kápolna javitásán.

A legujabb időtől kezdve a budai külv. plébániához tartozik s a mise alapitványok kamatai fejében évenkint szt. Bertalan napján aug. 24-én körmenetet vezetnek ki szt. misét szt. beszéddel mondanak. Szokott még szt. Vincze (jan. 20.) és szt. György oktávájan néhai Koncz György Pécs városi képviselő által tett alapitvány fejében.

Fejes György.

DUNÁNUL
7 Nagyságos
Dr. Szőnyi Ottó urnak
Budapest
V., Ailatkert-u. 1. Szépm. muzeum

XV. évf[olyam] [ára] 1500 korona. Pécs, 1923. március 4. Szerda.

Előfizetés szállitva v[idékre]
Egy hóra —

Egyes szám ára 4 oldalas 1000, 8 oldalas 1500, 12 oldalas 2000, 16 oldalas 2400 korona.

Kéziratokat nem adunk vissza.

DUNÁNTÚL

Szerkesztőség: Lyceum-utca 4. szám.
Szerkesztőség telefonja: 650. szám.
Kiadóhivatal: Lyceum-utca 4. szám.
Kiadóhivatal telefonja: 222. szám.

Hirdetés dijszabás szerint.

Ébert emléke a magyar nemzetgyülésen

A külföldi szerződéseket vita nélkül elfogadták

Budapest, márc. 3. — A nemzetgyülés mai ülését 11 óra után nyitotta meg Scitovszky Béla elnök. Az ülés megnyitása után kegyeletes szavakkal parentálta el Ébert Frigyes német birodalmi elnököt:

— Világszerte mély megilletődést keltett a német birodalom fővárosából szombaton szárnyrakelt gyászhir, amely Ébert Frigyes birodalmi elnök elhunytát tudatta. A nagy és erős német nemzetnek, egykori szövetségesünknek az életjogunkért ránk kényszeritett küzdelemben és ma osztályos társunknak e balsorsban ujabb sulyos megpróbáltatását jelenti ez a veszteség. A ravatal körül gyászoló nemzet vesztesége a magyar nemzet képviselete részéről sem maradhat visszhang nélkül. Indittatva éreztem magam, hogy mindjárt a gyászhir vétele után a nemzetgyülés nevében részvéttáviratot intézzek a német birodalmi gyülés elnökéhez. (Helyeslés.)

A külügyminiszternek Zsilinszky interpellációjára adott válasza után harmadszori olvasásban is elfogadják gróf Apponyi Sándor magyar könyvtáráról szóló törvényjavaslatot. Az egyes külállamokkal való kereskedelmi és forgalmi viszonyaink ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslatot Mózer előadó ismertetése után általánosságban és részleteiben vita nélkül elfogadták.

Ugyancsak **Mózer** Ernő előadó ismerteti a trianoni békeszerződés 325. cikkelyének módositásáról szóló javaslatot.

Csik József szerint a népszövetség vezetőit nem az objektiv igazság vezeti, hanem a győztes hatalmak hatalmának fenntartása. A nemzetközi munkaügyi hivatal marxista ideologiával van telitve. Ezért nem lehet tőle sok eredményt várni. Szociális reformokat sürget. Olyan törvényeket kell hozni, amelyek a dolgozó polgárság egzisztenciáját biztositják.

A javaslatot ugy általánosságban, mint részleteiben elfogadja a nemzetgyülés.

Vita nélkül elfogadják általánosságban és részleteiben a Svájcban a békéltető eljárás tárgyában kötött egyezmény becikkelyezéséről és a dunai állandó vizügyi bizottság tárgyában kötött nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről, a jugoszláv királysággal, a belga, luxemburgi gazdasági unióval és a román királysággal való kereskedelempolitikai viszonyok ideiglenes rendezéséről, a magyar királyság és az osztrák köztársaság között kötött, a trianoni és saint-germaini békeszerződések alapján egyes alkalmazottak, nyugdijasok és árvákkal szemben követendő eljárásról szóló szerződés becikkelyezéséről, a német birodalommal 1923-ban kötött adóügyi szerződések becikkelyezéséről, az osztrák köztársasággal kötött adóügyi szerződések becikkelyezéséről szóló javaslatokat és a központi statisztikai hivatal 1923-24-25. évi munkatervéről szóló kereskedelmi miniszteri jelentést.

Ezután a polgári peres eljárás és az igazságügyi szervezet módositásáról szóló törvényjavaslat tárgyalására tér át a Ház, amelyet **Dréhr** Imre előadó ismertet.

A nemzetgyülés hozzájárul, hogy **Östör** József beszédét holnap mondhassa el.

Az interpellációs könyvbe **Homonnay** Tivadar, **Csik** József és **Kiss** Menyhért jegyeztek be interpellációt.

A holnapi ülés napirendjén szerepel a mai napon letárgyalt törvényjavaslatok harmadszori olvasása, a polgári peres eljárás módositásáról szóló törvényjavaslat és több nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről szóló törvényjavaslat. Az ülés 2 órakor ért véget.

Hogyan vándoroltatják ki az oláhok a magyarságot Erdélyből Braziliába

Napirend előtti felszólalás a nemzetgyülés mai ülésén

Budapest, márc. 3. — A nemzetgyülés mai ülésén *Zsilinszky* Endre napirend előtt Duca román külügyminiszter beszédével foglalkozik. Megdöbbentő a kép a Braziliába kivándorolt magyarok szenvedéseiről és sorsáról. Ennek a kivándorlásnak a rendezői az oláh kormány és az oláh kormány exponensei. Az oláh kormány kivándorlási panamáiról lévén szó, az oláh külügyminiszter bejelentette, hogy csak a magyaroknak engedték meg a kivándorlást, de nem vándorolhat ki Erdélyből román és zsidó, mert az utóbbiakat a braziliai kormány sem engedi be. (Derültség a Ház minden oldalán).

Wolff Károly: Már a braziliaiak is?

Zsilinszky rámutat arra, hogy a román kormány megszegte a nagyhatalmakkal kötött kisebbségi egyezményt és magát a békeszerződést is.

A román kormány ugyanis külön jellel látta el az erdélyi magyarok utlevelét, ugy hogy ezek a kivándorlás szinhelyén megszüntek román állampolgárok lenni. Ehhez fogható alávalóság a világtörténelemben még nem volt. (Ugy van! Ugy van! Felkiáltások a Ház minden oldalán.)

Láng János: A franciáktól tanulták, piszok nép, aljas nép!

— Ez valóságos deportálás és rabszolga kereskedés.

Felkiáltások minden oldalon: Mi van a népszövetséggel?

Láng János: Ugyanolyan mint a franciák, egyik olyan bitang, mint a másik!

Zsilinszky Endre éles szavakkal itéli el ezután a Neues Pester Journal eljárását, amely ugyanazon a napon, amikor Duca oláh külügyminiszternek a beszéde, nyilvánosságra került, az első oldalon hatalmas nyilatkozatot közölt Duka külügyminisztertől. Itt véleménye szerint minősitett hazaárulásról van szó és véleményében megerősiti az, hogy az ujság szerkesztőségének kijelentése szerint a lap nem sokára Romániába is fog járni. Felhivja a magyar társadalmat, hogy ilyen sajtótermékkel szemben a társadalmi bojkott minden eszközével küzdjön (Taps a Ház minden oldalán). Felhivja a kormányt, hogy a lapot szüntesse be. Bármennyire is kivánatos, hogy a népszövetség elé kerüljön ez az ügy, ez nem elegendő. Bizalmatlan a népszövetséggel szemben. A kormánynak a leghatározottabb formában kell tiltakoznia ez ellen a sulyos sérelem ellen közvetlenül az oláh kormánynál és követelni a sürgős reparálást. Ez a kérdés nem csak a magyar nemzet kérdése, ez a kérdés sulyosan érinti a nagyhatalmakat is. Kérdi, hogy hajlandó-e a kormány ezzel az oláh brutalitással szemben gazdasági vagy politikai represszáliákhoz nyulni? *Igazságunk tudatában egész nyugodtan nyulhatnak a legerélyesebb represszáliához azzal az országgal szemben, amely a nemzetközi jog kódexét lábbal tapossa.* A nagyhatalmak jóakarata nélkül ezt a kérdést Magyarország javára elintézni nem tudjuk. A nagy hatalmak közül legközelebb áll hozzánk Olaszország, amely már 3-szor állott Magyarország mellé. A kormánynak most is Olaszországhoz kellene fordulnia és kérni, hogy egy nagymultu nemzet megmentése érdekében álljon igazunk mellé és vigye ezt a kérdést nemzetközi fórum elé. A kormány eziránu törekvéseit mindenkor támogatja. (Helyeslés).

Szcitovszky Tibor külügyminiszter az interpellációra a következő választ adja:

— Tudomásom, van a román kamarában az erdélyi magyarság körében üzött kivándorlási propaganda kérdésének tárgyalásával kapcsolatban elhangzott kormány kijelentésekről, amelyek jogosan kihivják a birálatot nemcsak Magyarországon és Romániában, hanem másutt is. Az ügynökök olyan feltétellel kaptak engedélyt kivándorlási propaganda folytatására, hogy müködésüket csupán az erdélyi magyarság körére korlátozzák és csupán magyar kisebbségi személyek kivándorlasát mozditsák elő. A kormánynyilatkozatokból megállapitható, hogy a román kormány olyan kivándorlási propagandát csinál, amelynek célja tisztán a magyar kisebbséghez tartozó állampolgárainak kivándorlásra való csábitása azon bevallott szándékkal, hogy a magyar kisebbségi elemektől megszabaduljon. Az áldozatul esett magyarság Braziliában olyan nehéz helyzetbe került, amely a román kormánynak e kérdésben való eljárását sulyos beszámitás alá vonja. A román kormány a bajba került magyar anyanyelvü kivándoroltakkal szemben megtagadott minden közösséget és segitséget azon indokból, hogy a kivándorlás tényével román állampolgárságukat elvesztettnek tekinti. Erre a magyar anyanyelvü kivándoroltak főleg a magyar érdekek védelmével megbizott rió de janeiroi németalföldi konzulátushoz fodultak. Amennyiben tehát a román kormány ezen kivándoroltakkal szemben nem teljesitené kötelességét, a magyar kormány már csak az emberi érzés jogánál fogva is gondoskodik arról, hogy ezek a hibájukon kivül bajba került vérei a pusztulástól megóvassanak. A román kormánynak ezen magatartása éles ellentétben áll azokkal a kötelezettségekkel, amelyeket a román kormány a kisebbségek egyenlő elbánása tekintetében nemzetközi alapon vállalt és ellentmondásban áll a román kormánynak a népszövetség elé terjesztett panaszokkal szemben állandóan hangoztatott azon kijelentéseivel, hogy Románia területén élő kisebbségek ugyanazon bánásmódban és ugyanazon védelemben részesülnek, mint a román anyanyelvü állampolgárok. *A magyar kormány már is kötelességének ismerte, hogy a román kamarában lefolyt események alapján a népszövetségnél a kellő lépéseket megtegye és a magyar kisebbségek ügyét ezen incidens kapcsán is messzemenő gondozásba vegye.* A román kamarában elhangzott kormánykijelentések a magyar kormányt már csak azért is nagyon kellemetlenül érintették, mert azok nem alkalmasak a Romániával való szomszédviszony javitására, amelynek elérése a magyar kormány állandó törekvése. Kérem a nemzetgyülést, szivesked jék válaszomat tudomásul venni. (Helyeslés.)

A PÜSPÖKI PALOTA GOBELINJEI

Királyi paloták, főúri kastélyok termeinek a legrégibb időktől kezdve kedvelt dísze a faliszőnyeg. E páratlan hatású dekoratív műtermék, mely századok folytán úgy a fejedelmi ünnepségek, mint egyházi ceremoniák fényének emelésénél nélkülözhetetlen volt, nem hiányzik a pécsi püspöki rezidenciából sem, hol a repraesentációs termeket hat darabból álló gobelinsorozat ékesíti. A XVII. századból származó sorozat, a kor kedvelt bibliai témáját, Mózes életéből vett jeleneteket ábrázol. A nagyértékű flamand gobelineket, melyek Brüsszel márkáját — a két B betű által összefogott pajzsot — viselik, Mária Terézia 1750 körül adományozta a tudós, művészpártoló Klimó György püspöknek. E fejedelmi kegy jelentőségére jellemző, hogy Mária Terézia és Lotharingai Ferenc eljegyzése alkalmából kilenc darabból álló s Nancyban készült hasonló tárgyú sorozat jutott az osztrák császári ház birtokába.

A flamand szövőipar ekkor már évszázados hagyományokra tekint vissza. A tulajdonképpen keleti eredetű technika, mely Európában először német földön jelentkezik, francia-burgund centrumokból, Párisból és Arrasból politikai terjeszkedés kapcsán kerül át már a XV. században Németalföldre. A flamand művészi szemlélet, melynek főjellege a természet legkisebb mozzanatát is visszaadó naturalizmus, magáévá tette az új művészeti technikát s kiváló festőtehetségek közreműködésével, mint például Van der Goes, föllendítette, sajátos művészetté alkotta, mely évszázadokon keresztül pompás alkotásokat hozott létre.

A XVI. században már egész Európa elismeri a flamand szövőipar elsőségét. A Medici-családból származó X. Leó Raffael kartonjait Brüsszelben, Pieter van Aelst műhelyében szöveti meg, holott ebben az időben Itáliában már számos provinciális műhely működik.

A raffaeli gobelinek, melyekről Goethe a Dichtung und Wahrheit-ban a legnagyobb elragadtatással ír (saját szavai szerint alig tudott betelni velük), mintegy két évszázadon át ismétlés tárgyai voltak. A kutatók véleménye még ma sem egyezett meg abban a kérdésben, hogy kedvező volt-e a renaissance ilyen hirtelen betörése ennek a par excellence dekoratív művészetnek a területére, vagy a dekadencia csiráját hintette-e el.

A raffaeli irányzattal párhuzamosan egy konzervatív ág is él tovább, mely a gotika formavilágából táplálkozik. Még a XVI. század közepén is találunk — főleg Franciaországban — síkszerűen felfogott gobelineket, melyeken a szögletes rajzú alakok nem a térben, hanem egymás fölött helyezkednek el.

Raffael után főként Giulio Romano, Barend van Orley és a brüsszeli romanisták rajzai után szövik a flandriai gobelineket. Ezek teljesen eltávolodtak a gotikus hagyományoktól.

A XVI. század utolsó negyedében hirtelen hanyatlás áll be. A szövött képek nagy olasz mestereket utánoznak kicsinyes aprólékossággal, kevés műgonddal. Kialakul egy akademikus későrenaissance formula, mely képtelen az igazi fejlődésre. A vízszintes szálú (basse-lisse) szövőszékek elterjedésével, — melyek a technikát megkönnyítették és a munka menetét gyorsították, — a kivitel is meggyengül.

A pécsi gobelinek keletkezését a XVII. század első negyedére tehetjük, mely időből Brüsszelben már száznál több szövőmestert ismerünk, a műhelymunkások száma pedig 1400—1500-ra tehető.

A pécsi sorozat basse-lisse-technikával készült. A textura apró láncszemei igen finom selymes fényű anyagból vannak. Egyes elrajzolási hibák, perspektivikus tévedések, melyek elvétve előfordulnak, a szövőmester rovására irandók. Még egy Frans van den Hecke sem interpretálta mindig szerencsésen a nagy barokk mester kartonjait, pedig őt kora leghíresebb szövőmesterének tartották és Rubens Decius Mus-sorozatának

Magyar Művészet
1929

VASRÁCSOS KAPU AZ INCZÉDY DÉNES-UTCA 3. SZ. HÁZ EMELETÉN, A STROBL-CÍMERREL

Zsabokorszky Jenő mérnök fölvétele

VASRÁCSOS KAPU A PÉCSI HAJDANI PÁLOS KOLOSTOR (LYCEUM) LÉPCSŐHÁZÁBAN
XVIII. század közepe

Zsabokorszky Jenő mérnök fölvétele

VASRÁCSOS KAPU A MÁRIA-UTCA 13. SZ. HÁZ LÉPCSŐHÁZÁBAN

Zsabokorszky Jenő mérnök fölvétele

MÓZES AZ ÉGŐ CSIPKEBOKOR ELŐTT. Brüsszeli gobelin a XVII. századból a pécsi püspöki palotában. SZENT SEBESTYÉN ÉS KÉT ANGYAL ALABASTROM-SZOBRA SARTORITÓL A pécsi székesegyházban volt oltárról 1782. KOMMÓD A XVIII. SZ. KÖZEPÉRŐL

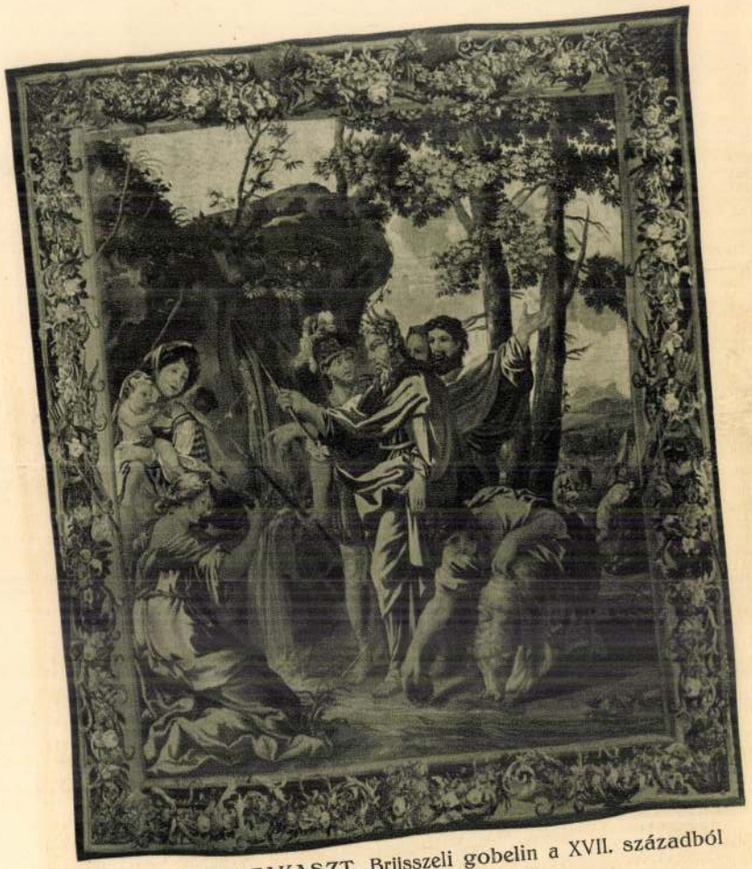

MÓZES VIZET FAKASZT. Brüsszeli gobelin a XVII. századból
A pécsi püspöki palotában

MÓZES A FÁRAO ELŐTT. Brüsszeli gobelin a XVII. századból
A pécsi püspöki palotában

MÓZES ÁTVEZETI NÉPÉT A VÖRÖSTENGEREN
Brüsszeli gobelin a XVII. századból
A pécsi püspöki palotában

MÓZES VIZET MERÍT ÉS MEGITATJA JETRO FŐPAP JUHAIT
Brüsszeli gobelin a XVII. századból
A pécsi püspöki palotában

MÓZES AZ AMALEKITÁKKAL VALÓ HARC ALATT
Brüsszeli gobelin XVII. századból
A pécsi püspöki palotában

megszövésével bízták meg. A nehézség nagyobbrészt abban állott, hogy az eddig vízfestékkel készült kartonok helyett olajfestmények után kivitelezték a gobelineket. A pécsi sorozatnál is ez az eset forog fenn. Természetes, hogy az olajfestmény után való szövés, melynek technikája, a széles ecsetkezelés homlokegyenest ellentétben áll a jó karton követelményével, az áttekinthető, részletező tisztasággal, meghaladta a szövőmester erőit. Kvalitás szempontjából sosem szabad elfelejteni, hogy a gobelin nem festmény s nem a festője vállalja a felelősséget, hanem iparművészeti produktum, hol számos segéderő működése szükséges.

Az első gobelin azt a jelenetet ábrázolja, amint Mózes megitatja Jethro főpap leányainak juhait. A művész hatalmas négyszögű kövekből rakott kút köré helyezi el a szereplőket. Jobboldalon Mózes lobogó köpenybe burkolt alakja; ballábát a kút kávájára helyezi, jobbkezével a korsóból vizet önt a vályuba. Baloldalon Jethro leányai áhitatos tisztelettel tekintenek Mózesre. Különösen jellemző a bal könyökére támaszkodó, ábrándos arckifejezésű bájos nőalak, kiben a tervező valószínűleg Mózes későbbi hitvesét, Tzipporát akarta ábrázolni. Az előtérben szelíd bárányok, kecske, néhány növény nagyban hozzájárulnak az előadás idillikus jellegéhez. A háttérben látható két, lobogó ruhás, kuszált hajú nőalak raffaeli típusra vezethető vissza. Megemlíthetjük, hogy 1908—10-ben a vatikáni gobelin-műhely restaurálta.

A művész a kompozíciót az *égő csipkebokor jelenetén lombos fával osztja ketté.* Baloldalt kezeit kitárva az Atyaisten jelenik meg, két játszi kis angyal kíséretében s Mózes térdrehullva hallgatja az égi szózatot. Jobboldalon levegős tér nyílik a messzeségbe. A kezek és lábak megrajzolásánál a mester, úgy itt, mint a többi jeleneten, anatómiai tudását akarta csillogtatni.

A sorozat első három darabjának — a fent említett kettő és Mózes a fáraó előtt — tiszta, értelmes kompozíciója, az alakok nemes gesztusa, az egész felfogás nagyvonalúsága, az első jeleneten Mózes alakjának magasabb értelemben vett dekoratív beállítása olasz szellemet tükröz, s föl-

tehető, hogy tervezőjük Itáliát járt vagy Itáliából származott művész.

Legsikerültebb jelenet közöttük Mózes a fáraó előtt, hol a monumentális kompozíciót művészi hozzáértéssel egyesíti a részletek finomságával. Az olasz művészetben, hasonló tárgyú ábrázolásoknál, Giottótól kezdve szinte sémává merevült kompozíció közvetlen elődjére, mintájára Raffael egyik kartonjában mutathatunk rá. Elymas megvakulását ábrázoló karton ez, melynek a pécsi leegyszerűsített, kevesebb alakos, barokk szellemben átfogalmazott utánérzése. Mesterünk architekturális háttér elé, baldachinos trónra ülteti a fáraót, ki jobbkezét tipikus cinquecenteszk mozdulattal emeli az égnek. A tulajdonképpeni két cselekvő alak, miként a mintaképnél, szélesredőjű köpenyben, az előtér jobb- és baloldalán foglal helyet. Éles profilokkal oldja meg a klasszicizáló architekturát, s jobboldalon kitekintést enged a szabadba. A trónt leborító orientális mustrájú szőnyeget finom színekkel a legapróbb részletekig megrajzolja.

A következő jelenet Mózes csodatettét ábrázolja, amint elcsüggedt népének vizet fakaszt a sziklából. A sablónos előadást a háttér finom atmoszferikus távlati képe ellensúlyozza s ebben már a párisi Manufacture előfutára.

Kevésbbé szerencsések a sorozat sokalakos, drámaiságra törekvő, mozgalmas jelenetei, ahol a tervezőt nem klasszikus példa inspirálta. Az *Átkelés a Vörös tengeren* című jeleneten a zavaros, össze-vissza dobált alakok tömegéből a két ellentétes nézetben beállított főalak plasztikusan emelkedik ki. Mózes erőteljes fényhatással megoldott vörös palástba burkolt alakja hatásosan uralkodik a kompozíción. Hogy a Stanzák festője nem volt ismeretlen tervezőnk előtt, mutatja a két főalaknak az Athéni iskola főalakjaival való rokonsága, továbbá a Raffael retortáján átszűrt antik motívumok. A háttérben lehajló, kezét a vízbe nyujtó ifjú alakot Raffaelnek Szent István megkövezését ábrázoló kartonjáról ismerjük, a fején kosarat hordó nőalakot pedig a Borgo égéséről. Azonban a klasszikus nyugalmat, mely Raffael kartonjait tökéletesen harmonikusakká varázsolja, itt üres pátosz váltja fel.

Az amalekiták és zsidók harcának ábrázolása szintén drámai erőt igényel. Mózes életéből ez a legritkábban ábrázolt jelenet. Tulajdonképpen három előtérbeli és három háttérbeli alak ábrázolásával mondja el az eseményt. Az egész azt a benyomást kelti, mintha a Heliodor kiűzéséből majdnem formáról-formára átvett lovasalak beillesztése kedvéért készült volna a zavaros csatakép. A biblia szavaihoz híven alkalmazkodva (az Írás szerint addig a zsidóké a győzelem, míg Mózes kezeit föltartva imádkozik) a háttér sziklaján a kimerült Mózest ábrázolja, ki már elfáradt és „Áron és Hur pedig tartják vala az ő kezeit egyfelől egyik, másfelől másik, mintegy napnyugatig". (Móz. II. XVII. 12.)

A pécsi gobelinek tervezője nem tartozik a nagy mesterek közé. Intelligens epigon, ki meglehetős technikai készséggel bír. Invenciója nem gazdag, vannak kedvelt típusai, miket többször ismétel. Férfialakjai gyakran fordulnak profilba, testsúlyuk a ballábra esik, míg jobblábukkal nőiesen, gyengéden támaszkodnak meg. Legtöbbször hideg és tartózkodó, drámai jeleneteit is bizonyos lelki passzivitással adja elő. Tájképe sem változatos. A hat jelenet közül háromban erőteljes sziklák adják a háttér fő motívumát, pár pontosan kirajzolt levelű fa kíséretében.

A gobelinek dekoratív hatásához nagyban hozzájárul az egyszerű, de erőteljes színezés. Uralkodó színek a vörös, kék, zöld és barna, a művész tehát aránylag szűk színskálán játszik, de ezek különböző árnyalataival kellő kolorisztikus hatást ér el. A gondos és szakértő restaurálásnak köszönhető, hogy ma is frissen pompáznak.

A szegély itt — eltérően a kor ízlésétől, amely gyakran a főképtől eltérő figurális jelenetet ad — megőrizte tiszta keretszerű jellegét. Ritmikus egységekbe foglalt naturalisztikus virágfüzér-keret veszi körül a képeket, melyeket jobbra és balra középütt harci jelvények, tegez és trombita, fönt pedig két egymásra fektetett fáklya tesz változatossá.

A gobelinek, bár rajzbelileg nem tartoznak e művészet elsőrendű termékei közé, mint faldekorációk kellemes kompozíciójuk és erőteljes színskálájuk révén figyelemre méltóak.

DUTKA MÁRIA

Pécsi püspöki palota
Gobelinjei

AZ ERZSÉBET TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRA

Quippe quid ista volunt cultissima scrinia? Quid tot Erecta impensis Bibliotheca notat? (Elegia in Georg. *Klimó*, dum Bibliothecam ... publicam faceret. Graz, 1775.)

Pécs városának egyik legszebb épülete az a klasszicizáló stílusban épült emeletes, ódon ház, amely ma az *Erzsébet Tudományegyetem Könyvtárának* ad hajlékot. Az épületet 1830-ban Pécs akkori nagynevű püspöke, *Szepessy* Ignác báró emelte, a *Klimó* alapította püspöki könyvtár s a theológiai és filozófiai főiskola elhelyezése céljából. Építője *Piacsek* József pécsi építész, a régi városházának tervezője, a berlini *Schinkel* Károly Frigyes tanítványa volt s az akkoriban dívó hellenista építési irány hatása látszik meg rajta. Száz év telt el azóta. A főiskola 1883-ban a kibővített szemináriom-épületben megfelelő elhelyezést nyert. Az így üressé vált könyvtári helyiségekbe beköltöztetett és azokban ideiglenesen elhelyezett kőtár ma a Székesegyházban levő, kitünően elrendezett múzeumban szemlélhető, a püspöki könyvtár azonban az épület komoly, tágas emeleti termeiben ma is ott áll, régi, egyszerű és fölemelő elhelyezésében.

Lehetetlen e termekbe megilletődés nélkül belépni. Pergamen és bőrkötésű könyvek tompa aranyozásának tiszta fénye sugározza itt felénk a magyar akarat, magyar előretörés, magyar kultúra melegét abból a századból, amelyben a törököknek kiűzése után, heroikus erőfeszítéssel kelt új életre régi dicsőségünk. Ezek, a tudományszakok minden ágát felölelő öreg foliánsok, melyeket híres egyházfejedelmek, részben ugyanazon kornak nagynevű magángyüjtőitől (dobai *Székely* Sámuel) átvéve, e pompás könyvtárban helyeztek el és tettek a főiskolai ifjúság tanításán kívül a nagyközönség részére is hozzáférhetővé, ékesen beszélnek arról, hogy a magyar kultúra élt akkor is, amikor harcok, háborúk, törökdúlások pusztították az országot és hogy a nemzet éppen kultúrájában rejlő erejével hatolt vissza azokra a területekre, azokba a régente nagy, virágzó és jelentős városokba, amelyeket a beözönlő ozmán népségek dúlása, foglalása, elcsatolása közel másfél évszázadon át tönkretett és elpusztított, de mégsem tudott megfosztani nemzeti jellegétől. Amint a török elhagyta az országot, a magyar anyaföld ismét föltámadt százados aléltságából, s újra acélos arany búzát, újra hatalmas, erős fákat és nagy és erős férfiakat termett mindenfele az elpusztult földjein ébredő nemzetnek. Erős jellemek, kormányzati tehetségek, nagy koncepciójú egyházfejedelmek tették elméjük munkájával s ízzó lelkük odaadásával megint termékennyé a törökhagyta magyar ugart. Ilyen nagyszabású egyéniség, ilyen igazi magyar egyházfejedelem akkoriban Egerben gróf *Esterházy* Károly, kinek nemes személyével Szmrecsányi Miklós oly nagy szeretettel foglalkozott, — Pécsett pedig *Klimó* György püspök. Egyházmegyéjének egyik sem volt a törökök kiüzetése után való első főpásztora. S talán éppen az volt a szerencse egyházmegyéikre és az országra, hogy az a két nagyszabású férfiú akkor került a püspöki székbe, mikor a romok nagyjából már eltakarítvák, elérkezett az az időpont, amikor kezdetét vehette az alkotó, az építő munka. Jellemző, hogy mindkét püspök, egymástól függetlenül, ugyanazon célkitűzéssel, ugyanazon az úton haladt. Mindketten nagyot alkottak egyházmegyéik hitéletének kimélyítése és a hitéleti gócok megerősítése tekintetében s míg Esterházy egyházmegyéjében negyven templomot „részint egészen újból emelt, részint helyreállíttatott",[1] — Klimó huszonhárom új plébániát alapított s összesen „több, mint hetven csinos templomot vagy az alapkőtől újonnan, vagy pedig omladékaiból, tetemes költséggel felépíttetett."[2] Mindkét egyházfejedelem a kereszt-

[1] Egy. magy. Encyklop. VIII. 95. Pest, 1870.

[2] Pesti növ. paps. munk. V. k.: Klimó György pécsi püsp. élete 321. és köv. o.

Dr Könyi Otto: A pécsi dommuzeum. Magyar Művészet 1929.

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZI MÚZEUM EGY RÉSZLETE, A DÉLI ALTEMPLOMI LEJÁRATTAL ÉS EGYÉB, A XII. SZÁZAD VÉGÉRŐL VALÓ KŐFARAGVÁNYOKKAL

egyes köveit építőanyagnak használták fel. Ezek azután előkerültek a dóm falaiból. Más köveket pedig egyszerűen félredobáltak mindenféle zugokba és lépcsők alá. Ezek is napfényre jutottak, mikor a rejtett üregeket feltárták és a lépcsőket lebontották. Különösen a népoltár-kápolna volt szétdúlva. A restaurálók nem is merték helyreállítását megkísérelni. A kriptalejáratokat azonban rekonstruálták úgy, hogy a még ép részeket lemásolták, a csorbákat kiegészítették és a hiányzókat kiváló tudományos munkával, melynek szellemi részét Czobor Béla, formai kialakítását pedig Zala György szobrászművész végezte, rekonstruálták. Bármennyire bámulatos is a munkájuk eredménye, melyet néhány lépésre a múzeumi töredékektől a dómban láthatunk, mégis csak egyéni kombináció az, és aki biztos úton akar járni a magyar művészettörténet ez országában, a dómmúzeum öreg köveit, az igazi dokumentumokat fogja tanulmányozni. Arra azonban én is törekedtem, hogy a két csoportot a lelet korában való állapotában építsem föl a rendelkezésre álló fényképek alapján. A múzeumi helyiség méretei miatt, továbbá a jó napvilágítás érdekében azonban az altemplomi lejáratokat kiterítve rendeztem el, a népoltár-kápolnánál pedig csak az alaprajzát szemléltetem, a boltozatot ellenben kénytelen voltam a közbeiktatott állványon sejtetni.

A rendezés részleteiből néhány mozzanatot ismertetek. A múzeum bejáratától balra a lépcsős állvány elején az *északi kriptalejárat* tárul elénk. A legalsó sorban a lejárat északi falának alsó képsorától a világ teremtésének négy fülkébe osztott négy jelenete van: a teremtő Isten, lábai alatt az egyegy napon teremtett dolgokkal; a bal végén az ember. E sorozat fölött az első emberpár bűnbeesése és a paradicsomból való kiűzetése következik. Ennyi maradt meg a falból. A keleti fal alaposan megrongált utolsó ítélete az előbbi után folytatólagosan van elhelyezve. Mindkettő fölé a polcokon az északi lejárathoz tartozó töredékek, keretpárkányok, rozetták, vállkövek, stb. sorakoznak.

A múzeum nyugati falát a *déli kriptalejárat* három egymás fölötti dombormű-szalagja foglalja el. Az alsóban Sámson próféta történetének főbb eseményei: az oroszlán állkapcsát szétfeszíti, megvakítják. Egy

A cikk, első, 508 és 509 oldalát lásd a komplett példányban

ÁDÁM ÉS ÉVA BŰNBEESÉSE
Dombormű a pécsi székesegyház altemplomába vezető északi lejáratról. XII. század vége
A pécsi Dóm-múzeumban

AZ ISTEN ALAKJA. Kő-dombormű a pécsi székesegyház altemplomába vezető északi lejáratról. XII. század vége
A pécsi Dóm-múzeumban

ÁDÁMOT ÉS ÉVÁT AZ ANGYAL KIŰZI A PARADICSOMBÓL
Dombormű a pécsi székesegyház altemplomába vezető északi lejáratról. XII. század vége
A pécsi Dóm-múzeumban

FELTÁMADÓK AZ UTOLSÓ ÍTÉLETKOR
Kőfaragvány a pécsi székesegyházból. XII. század
A pécsi Dóm-múzeum tulajdona

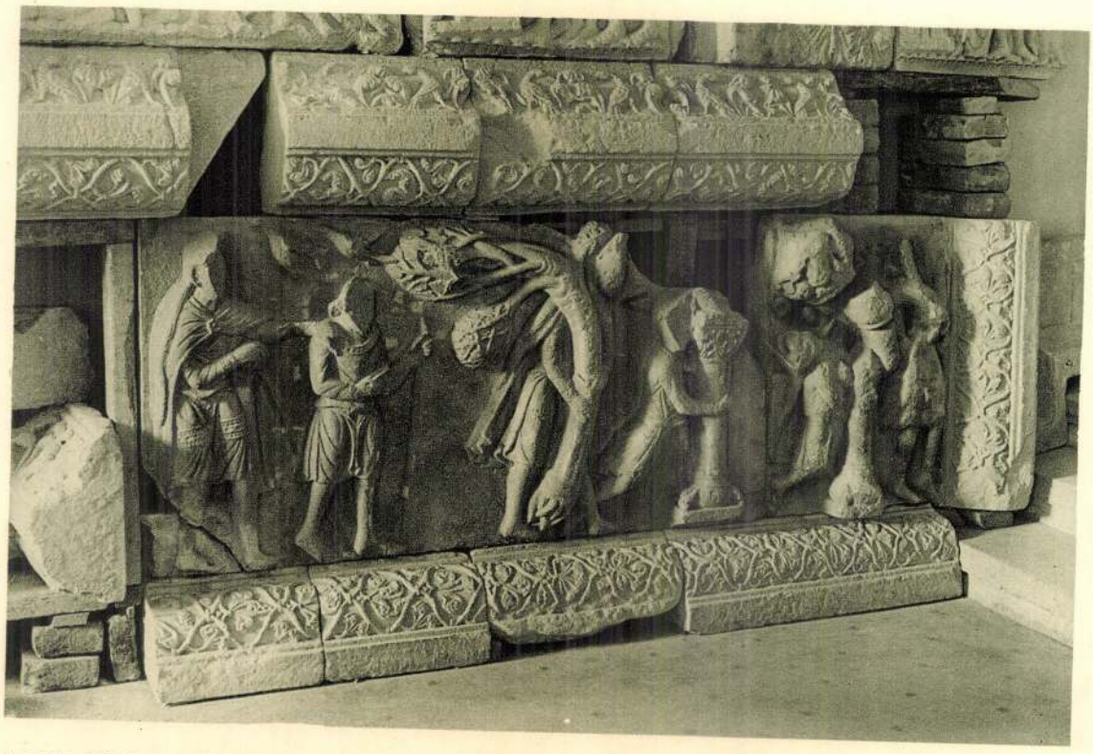

A VAK SÁMSONT VEZETI EGY IFJÚ. SÁMSON FÁT TÉP KI. SÁMSON MEGRÁZZA A FILISZTEUS TEMPLOM OSZLOPÁT. A TEMPLOM ÖSSZEDŐL

Díszített keretek. Kőfaragványok a pécsi székesegyház altemplomába vezető déli lejáratról. XII. század vége

A pécsi Dóm-múzeumban

A HÁROM NAPKELETI KIRÁLY ÁLMÁBAN VESZI AZ ANGYAL FIGYELMEZTETÉSÉT

Dombormű a pécsi székesegyház altemplomába vezető déli lejáratról

A pécsi Dóm-múzeumban

A BETHLEHEMI PÁSZTOROK VESZIK AZ ANGYAL ÜZENETÉT KRISZTUS SZÜLETÉSÉRŐL. Dombormű a pécsi székesegyház altemplomába vezető déli lejáratról. XII. század vége
A pécsi Dóm-múzeumban

HERÓDES ÉS KÍSÉRETE FOGADJA A NAPKELETI MÁGUSOKAT
Kő-dombormű a pécsi székesegyház altemplomába vezető déli lejáratról. XII. sz. vége
A pécsi Dóm-múzeumban

JÁKOB. Dombormű a pécsi székesegyházból, a XI. századból
A Magyar Nemzeti Múzeumban

APOKALIPTIKUS AGGASTYÁN
XII. századbeli kőfaragvány
a pécsi székesegyházból
A pécsi Dóm-múzeumban

APOKALIPTIKUS AGGASTYÁN
Kőfaragvány a XII. századból, a pécsi
székesegyház szentély-korlátjáról
A Magyar Nemzeti Múzeumban

APOKALIPTIKUS AGGASTYÁN
A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ
SZENTÉLY-KORLÁTJÁRÓL. XII. század vége
A pécsi Dóm-múzeumban

APOSTOL
Dombormű a pécsi székesegyházból
XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

APOSTOL, DÍSZÍTMÉNYES KERETBEN
Kő-dombormű a pécsi székesegyházból. XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

APOKALIPTIKUS AGGASTYÁN FEJE
Kőszobor-töredék a pécsi székesegyház szentély-korlátjáról. XII. század vége
A pécsi Dóm-múzeumban

ANGYAL. Kő-dombormű a pécsi székesegyházból, a XII. század végéről
A pécsi Dóm-múzeumban

NŐI FEJ
Kőfaragvány a pécsi székesegyházból, a XII. századból
A pécsi Dóm-múzeumban

ANGYAL. Kő-dombormű a pécsi székesegyházból. XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

KŐFARAGVÁNY-TÖREDÉKEK A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ NÉPOLTÁR-BALDACHINJÁRÓL. Fenn középen a boltozat záróköve Isten-Bárányával. XII. század vége

A pécsi Dóm-múzeumban

MADARAS DÍSZÍTŐ-FRIZ

Kőfaragvány a pécsi székesegyházból. XII. század

A pécsi Dóm-múzeumban

MADÁR-MOTÍVUMOS FRIZ A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZBÓL
XII. század vége
Kőfaragvány a pécsi Dóm-múzeumban

MADARAK. Díszítő kőfaragvány a pécsi székesegyházból. XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

FEJET MARCANGOLÓ ÁLLAT. Díszítő kőfaragvány a pécsi székesegyházból. XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

OROSZLÁN. A pécsi székesegyház népoltára mellől. XII. század vége
A pécsi Dóm-múzeumban

KONZOL A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZBÓL. Kőfaragvány a XII. század végéről
A pécsi Dóm-múzeumban

PÁRKÁNY-KONZOL
Kőfaragvány a pécsi székesegyházból
XI. század
A pécsi Dóm-múzeumban

PÁRKÁNY-KONZOL A PÉCSI
SZÉKESEGYHÁZBÓL
XI. század
A pécsi Dóm-múzeumban

PÁRKÁNY-KONZOL A PÉCSI
SZÉKESEGYHÁZ APSISÁRÓL
XI. század
A pécsi Dóm-múzeumban

PÁRKÁNY-KONZOL A PÉCSI
SZÉKESEGYHÁZ APSISÁRÓL
XI. század
A pécsi Dóm-múzeumban

PÁRKÁNY-KONZOL. Kőfaragvány
a pécsi székesegyház apsisáról
XI. század
A pécsi Dóm-múzeumban

PÁRKÁNY-KONZOL A PÉCSI
SZÉKESEGYHÁZ APSISÁRÓL
XI. század
A pécsi Dóm-múzeumban

KONZOL. Kőfaragvány a pécsi székesegyházból
A pécsi Dóm-múzeumban

KOSFEJET TÉPŐ ÁLLATI KAROM ÉS PÁRKÁNY-KONZOL, a pécsi székesegyházból. XII. és XI. század
A pécsi Dóm-múzeumban

KONZOL. Kőfaragvány a pécsi székesegyházból. XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

DÍSZÍTŐ KŐFARAGVÁNY
A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZBÓL. XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

OSZLOPTÖRZS-TÖREDÉKEK A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZBÓL
XII. század vége
A pécsi Dóm-múzeumban

OSZLOPTÖRZS-TÖREDÉK A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ NÉPOLTÁR-BALDACHINJÁRÓL. A XII. század végéről
A pécsi Dóm-múzeumban

PÁRKÁNY ÉS VÁLLKŐ
Faragványtöredékek a pécsi székesegyházból. XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

ROZETTA. Kőfaragvány a pécsi székesegyházból. XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

XII. SZÁZADBELI KŐFARAGVÁNY A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZBÓL
A pécsi Dóm-múzeumban

Egy másik fejezeten a kétfarkú szirén emlékeztetett a világ hiúságára és csábításaira. A dóm külsejéről is vannak kőfaragványaink. Legnevezetesebbek a szentély-záradékok főpárkányairól való *szörnyfejes konzolok*. A székesegyház *gotizáló* átépítései aránylag kevés emléket hagytak hátra. Az építészeti, szerkezeti elemeken kívül, minők a párkányok és ablakkeretek, néhány díszítő szobrászati emlék hívja ki érdeklődésünket. Így a hatásos *Szent György-domborműt*, mely valószínűleg egy oltár retable-ja volt, továbbá egy szentek szobraival díszített *oltár maradványai*. Ezeken az aranyozás és színezés is érdekes. A gotikus emlékekhez soroljuk *Alsáni Bálint* bíbornok, pécsi püspök és *Henricus* pécsi püspök sírkövét. Az 1408-ban, ez 1445-ben halt meg. A hazánk történetében szerepet játszott két férfiú képmása is meg van örökítve a sírköveken. *Georgius* pécsi kanonok, kinevezett argesi (Románia) püspök arcképes sírköve 1400-ból vagy tán 1402-ből ugyancsak becses történeti emlék.

A *renaissance* dicső művészeti korszakát elsőrangú mű, a *Szatmári-féle szentségtartó ház* vörösmárvány oromvirága képviseli, melyet másolattal pótoltak a pastoforiumon. De van itt még néhány töredék, így egy pillérnek töredéke egy kentaurnak és rajta lovagló amazonnak domborművű képével, melyek azt mutatják, hogy a Szatmári-korszak a XVI. század elején más szép faragványokkal is gazdagította a székesegyházat. A dóm délkeleti tornyához épített *Szatmári-féle ház* két ablakkerete elmélyíti a humanista püspök művészetpártolásáról való jó véleményünket.

A *barokk* és a *rákövetkező stílusok, a klasszicizmus is*, a pécsi kanonokoknak egykor a székesegyház padlójában volt, kehlheimi kőből faragott címeres sírkövein mutatkozik. Ezek helyi, sokszor azonban országos történeti vonatkozásokban is nyujtanak értékes adatokat a kutatónak, művészeti szempontból pedig az itteni kőfaragás színvonaláról világosítanak fel. Van azonban egy jelentős barokk emléke is a dómmúzeumnak, melyet az északkeleti toronyban állítottam fel. Ez az 1716-ban Péterváradnál a törökökkel való csatában elesett *Honsbruch Ferenc Bertrám* gróf tábornoknak 1726-ban készült *síremléke*, melyet a melki bencés monostor lépcsőházában álló emlékmű után ítélve, *Mattielli Lorenzo* művének tartok. A hit és állhatatosság koporsóra támaszkodó szobrai és a tábornok elestét ábrázoló dombormű díszíti.

DR. SZŐNYI OTTÓ

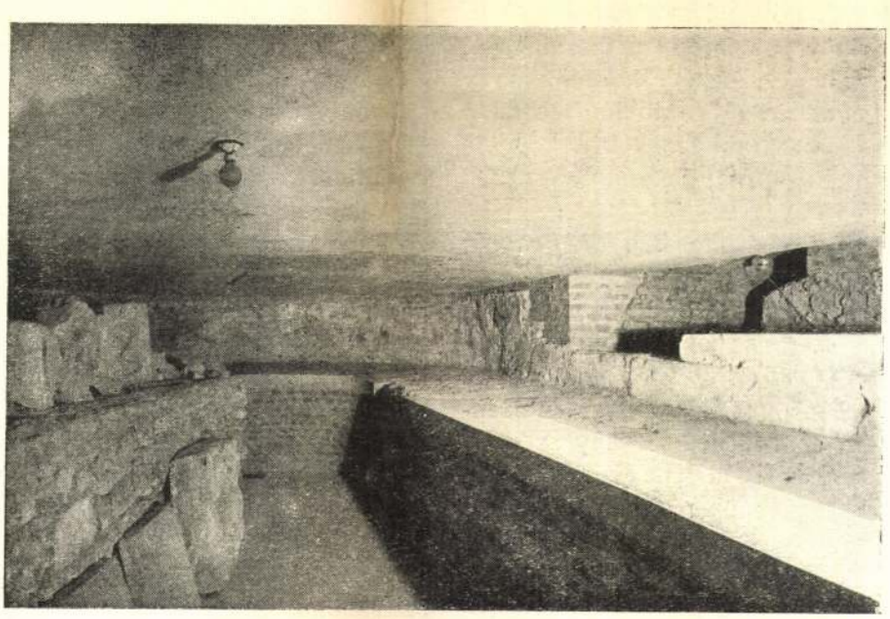

A PÉCSI ŐSKERESZTÉNY TEMETŐKÁPOLNA BELSEJE
FALFESTMÉNY-MARADVÁNYOKKAL ÉS EGY OLTÁR TÖVÉVEL. Kr. u. IV. század

ifjú vezeti a vak Sámsont, visszatérő erejét fakitépéssel próbálgatja. Összedönti a filiszteusok Dágon-templomát. Gedeon a gyapjúval. A középső sorban az angyali üdvözlet, Krisztus születése, a pásztorok imádása, a három király Heródesnél, majd az ágyban feküdve veszik az angyal figyelmeztetését, a betlehemi gyermekgyilkosság és az Egyiptomba menekülés. A harmadik sorban a Jeruzsálembe való bevonulás és az utolsó vacsora töredékes domborművű ábrázolásai.

Ezen a remek cikluson a művész, a kulturtörténész és a hívő egyaránt megtalálják a maguk számadását. A jelenetek megkomponálása, a térbe helyezése, a drágakövesgyöngyös kosztűmök, a betlehemi pásztorok viselete és a derűs naivság a felfogásban mind biztosítják a franciás szellemű alkotások népszerűségét. De ami mindennél fontosabb, az, hogy e faragványok művészeti kultúránk ősiségének kitünő bizonyítékai. Ilyen nagyszerű művekkel díszítette a XII. század végének magyarja az Isten házát.

A múzeum déli falának két első ablakja között állnak a dóm XII. századi *népoltárkápolnájának* pompás maradványai. A mai népoltár helyén állt ez a boltozott, kis kápolna, mely a népoltárt (keresztoltárt) foglalta magában. Ragyogott az aranyozástól és színektől. Sarokoszlopainak és boltozati bordáinak növényi motívumokból alakított, finom lapos faragású díszítményei a román stílus virágzása korának nagy művészi fantáziájáról és kitünő technikai készségéről tanuskodó emlékei. A kápolna boltozatának közepébe, a zárókőbe az Isten Báránya van bevésve.

A pécsi székesegyházban talált *többi, román stílusú, alakos és díszítményes faragványt* úgy fogom fel, mint a népoltár-kápolna szétszóródott és azért nagyon nehezen lokalizálható alkotórészeit és a vele kapcsolatban volt, de teljesen elpusztult, nagyszerű szentélykorlátfal elemeit. Ide néhány száz kő tartozik, nagy tömeg, melynek egyes darabjai szerkezeti szerepüket ugyan világosan feltüntetik, de egységbe tömörülésük eredményét csak sejtetik. Fáradságos kombinációkkal eljutottam a rekonstruálás bizonyos fokáig és a lényeges kérdésekben már nincsenek kételyeim, de egyéni felfogásomnak a kövek elrendezésében való kidomborításával nem akarok elébe vágni a más irányú rekonstrukciós kísérleteknek s azért ezt az anyagot csak a motívumok rokonságának rendjében állítottam össze. Például nagyon jól látom, hogy néhány pikkelyes lap a kápolna tetejéről való és azt is látom, hogy ez a tető nem lapos volt, mint ahogy Gerecze Péter egyik dolgozatában még rajzban is feltüntette, hanem enyhén lejtő gúlaalakú, mégsem rekonstruáltam a tetőt. Azt is tudom, hogy a néhányszor előforduló lantos alakok nem mások, mint Szent János evangélista Jelenései könyvében olvasható citerás öregek (nem pedig Dávid királyok — mint mondták), kik az Isten Báránya előtt hódolnak, amint ezt igen sok, középkori, miniált kódexben, kőbe faragva dómok kapuzatain, sőt a mienkhez hasonló szentélykorláton is találjuk, mégsem vittem át ide az utóbbiakon látott sémát. A részletek rekonstruálásában ugyanis egész bizonyosan tévednék. Az ilyen dolgokat az ember értekezésekben mondja el, nem pedig a múzeumban.

Az idevágó sorozatokban gyönyörűen stilizált angyalokat, az apostolokat és evangelistákat látjuk többek között. A díszítményekkel borított kövek közt párkányokat, ívhajlásokat, kazetta-fenekeket, oszlopfejeket és egyéb építészeti elemeket találunk. A díszítmények motívumai állatok, így oroszlánok, madarak, de főleg növények, a szőlőinda, -levél és -fürt, a fenyő tűi és toboza és csipkés levelek a legkülönbözőbb változatokban. A díszítmények stilizálása egyöntetű, amennyiben mindig síkban maradó és az ékrovásra emlékeztető. Az inda is, levél is vájatokkal van plasztikussá varázsolva. A naturalizmus alig csillan fel némely apróságban. Emeli a faragványok hatását a színezés, a mélyedések kékje, a szegélyek vöröse vagy zöldje. Az aranyozásnak is megvan a nyoma. Mindezek a faragványok a dóm belsejében foglaltak helyet. Nem nagyítás, ha azt állítom, hogy a pécsi dóm interieurje a XII. század végén szebb és pompásabb volt, mint ma az elismerten művészi restaurálás után.

A *nagy figurális oszlopfejek* a középkori szimbolika rejtelmeibe vezetik a szemlélőt. Ott látjuk a bűnbeeső Ádámot, kit a kígyó fenyeget és a kentaur fejszével akar levágni.

HONSBRUCH BERTRAM GRÓF SÍREMLÉKE, VALÓSZÍNŰLEG MATTIELLI MŰVE. 1720 körül
A pécsi Dóm-múzeumban

RENAISSANCE VÖRÖSMÁRVÁNYFARAGVÁNY-TÖREDÉK A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZBÓL
A pécsi Dóm-múzeumban

RENAISSANCE KŐFARAGVÁNY-TÖREDÉK. A pécsi székesegyházból
A pécsi Dóm-múzeumban

ALSÁNI BÁLINT PÉCSI BIBORNOK-PÜSPÖK SÍRKÖVE. 1408
A pécsi Dóm-múzeumban

GYÖRGY PÉCSI KANONOK, ARGESI PÜSPÖK SÍRKÖVE. 1400
A pécsi Dóm-múzeumban

MÉRMŰVES GÓTIKUS ABLAK FELSŐ RÉSZE A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ SZENTÉLYÉRŐL. b) SZENT GYÖRGY. Dombormű a pécsi székesegyház szentélyéből. XIV. század

A pécsi Dóm-múzeumban

Felülről le[f]elé: Szatmári György pécsi püspöknek (1505-1521) a pécsi székesegyházhoz épített házáról ablakkeret. — Szatmári renaissance pastophoriumának oromvirága. — Szentek gótikus fülkében. A pécsi székesegyházból

A pécsi Dóm-múzeumban

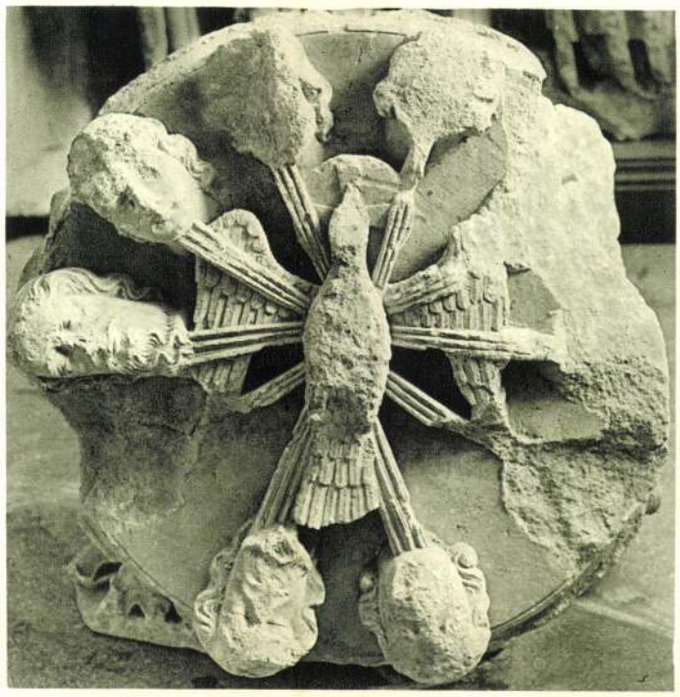

GÓTIKUS BOLTOZATI ZÁRÓKŐ
A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZBÓL. XV. század
A pécsi Dóm-múzeumban

PÜSPÖKSZENT FEJE. Kőfaragvány
a pécsi székesegyházból. XV. század
A pécsi Dóm-múzeumban

SZENT SZOBRA
A pécsi székesegyházból. XV. század
A pécsi Dóm-múzeumban

KENTAUR. Dombormű a pécsi székesegyház egyik XI. századi oszlopfején
A pécsi Dóm-múzeumban

ÁDÁM AZ ALMÁVAL, SASOK
Oszlopfej a pécsi székesegyházból. XI. század
A pécsi Dóm-múzeumban

A PARADICSOMI KÍGYÓ. A pécsi székesegyház XI. századi oszlopfeje
A pécsi Dóm-múzeumban

SZIRÉN KÉT HALFAROKKAL. Vállkő a pécsi székesegyházból
XI. század
A pécsi Dóm-múzeumban

OSZLOPFEJEK A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZBÓL
XI. század
A pécsi Dóm-múzeumban

DÍSZÍTMÉNYES KŐLAP
a pécsi székesegyházból. XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

DÍSZÍTETT KAZETTA
Kőfaragvány a pécsi székesegyházból. XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

DÍSZÍTMÉNYES KŐLAP (KERESZT).
A pécsi székesegyházból. XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

DÍSZÍTETT KŐLAP
a pécsi székesegyházból. XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

ÍVBORDA. Kőfaragvány a pécsi székesegyház
népoltár-baldachinjáról. XII. század vége
A pécsi Dóm-múzeumban

FÉLOSZLOP A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZBÓL. XII. század
A pécsi Dóm-múzeumban

A PÉCSI Ó-KERESZTÉNY TEMETŐ, SÍRKAMRÁI ÉS KÁPOLNÁJA

Nagy izgalmat keltett Pécsett 1780-ban az a lelet, melyre a székesegyház délkeleti tornyához épített Szatmári-féle XVI. századeleji, renaissance épület lebontásakor bukkantak. Az épület alapjai között egy földalatti kamra és ennek elején egy kis előcsarnok tűnt elő. A kamra padlóján erősebb alkatú emberi csontok hevertek, a kamra falai töredékes festményekkel voltak borítva, olyanokkal, amilyeneket néhány Rómában tanult pécsi pap a katakombákban látott. Hamar kialakult ezek láttára az a vélemény, hogy egy az üldözések alatt odamenekült keresztény csontjai s a kamra egy katakomba, melyet a keresztényüldözések idejében menedékül építettek. Nemsokára ezután a kamrától keletre tizenhárom, téglából falazott római sírt ástak ki, melyeknek egyikén a Krisztus-monogrammot lehetett látni. Két sírban üvegedényeket találtak; ezek beszáradt tartalmát vérnek nézték s azt gondolták, hogy egy vértanu felfogott vére. Garampi bíboros megvizsgáltatta s kiderült, hogy nem vér. Mi már jól tudjuk, hogy a halott mellé tett olaj, bor és méz vegyüléke lehetett, a túlvilágra adott útravaló eleség. A leletet a pécsi káptalan megbecsülte, bevezető folyosót építtetett hozzá és később is gondozta. 1864-ben Henszlmann Imre tanácsára kiásatta és a nedvesség ellen védelmül a kamra boltozatára egy második boltozatot építtetett, ami azonban a nedvesség rombolásait nem gátolta meg, sőt fokozta. Hogy a hazai műemlékgondozás mennyire értékelte, mutatja az, hogy Schulek Frigyessel 1879-ben terveket készíttettek a sírkamra megvédése végett föléje építendő díszes kápolnáról. Ez azonban nem került kivitelre. 1913-ban végre komolyan hozzáfogtak a sírkamrának a nedvességtől való megszabadításához. E célból kiásták azt, kiszárították, belefoglalták egy vasbeton burokba és jól kieszelt szellőztető csatornákkal vették körül. A védőberendezés kifogástalanul működik azóta, a sírkamra száraz. Ez alkalommal a sírkamra környékén ásatások folytak, melyek két másik sírkamrának fölfedezését, kilenc sír feltárását és nagyon érdekes leleteket, mint cipőbőrmaradványokat, bronz ruhakapcsot, két üvegedényt, egy gyermek nyakláncának üveggyöngyeit és egyik sírból negyvenkilenc, különböző formájú agyagedényt eredményeztek.

1922-ben a pécsi székesegyház vízmentesítésére került a sor s e célból csatornákat ástak körülötte, északi és nyugati oldalán. Ebből az ásatásból a régészetnek is nagy haszna volt, amennyiben egy újabb sírkamrának, ezen a területen a negyediknek és egy ó-keresztény temetői kápolnának fölfedezésére vezetett. De voltak egyéb leletek is. Több feldúlt római sír, egy összeomlott, festett sírkamra töredékei és több százra menő falfestmény-töredék. Középkori épületmaradványok és kőfaragványok is akadtak a rengeteg törmelék között, sőt egy régi bazilikának nyomai is. Ez természetes, mert az itt nagy területen fekvő római és egy részében ó-keresztény temetőre építették rá a székesegyházat, majd egyéb templomokat és házakat egészen a renaissance koráig, amelyek azonban a székesegyházat kivéve mind elpusztultak. *Nagyszerű lelőhelye ez a terület legalább is egy évezred építkező tevékenységének. Mint az ásatások vezetője mondhatom, hogy ha ezt a területet végig fel lehetne ásni, nagy meglepetésekre lehetne kilátás.* Az egyik sírkamrától három méternyire megtapogattam már egy másik sírkamra falát, ezt azonban nem volt már módom kiásni. A székesegyháztól távolabb, de még mindig a római temetőnek körzetében minden építkezéskor bőven kerülnek napvilágra a legkülönbözőbb funebrális emlékek. A temetőnek ma is látható és kényelmesen megközelíthető és villamos világítás mellett megszemlélhető emlékei a következők. Négy sírkamra, közöttük a falfestményekkel díszített ó-keresztény kubikulum, egy római sírláda tartalmával együtt, az ó-keresztény temetői kápolna és az ennek új lépcsőházában felállított szekrényben kiállí-

Magyar Művészet
1929.

tott ingóságok: római edények, falfestménytöredékek, téglák, cipőbőrmaradványok, pénzérmék, gyöngyfüzér, fibula, római és középkori kőfaragványok.

A festett sírkamra, mely szorosan a székesegyház déli homlokfala előtt, $4^1/_2$ m-re a tér színe alatt van, két helyiségből áll: egy kis előkamrából, melynek jobb oldalfala előtt római téglákból falazott pad van, bejárati falán pedig egy kandelábert ábrázoló falfestmény, és magából a sírkamrából. Ebbe az előkamrából félköríves, alacsony ajtónyiláson lépünk be. Küszöbköve egy mecseki márványdarab. A 10 m^2 nagy, négyszögű helyiség római téglákból épített dongaboltozattal van fedve. Az ajtóval szemben levő északi falában egy négyszögű nyílás, mely egy földfeletti templom, bizonyára egy bazilika félköríves falú szentélyzáradékába szólt, ennek falát látni lehet, ha a nyílásba benézünk. A nyílás alatt a falból előreszökő, római téglából rakott lábazat. Az egész dispozíció a katakombák arcosoliumaira emlékeztet, habár itt nincs sírláda.

A sírkamra legnagyobb nevezetességei, melyek azt *a katakombákon kívül egész Európában egyedülállóvá teszik, a falait borító, keresztény tárgyú és a katakombákéhoz hasonló kivitelű festmények, igazi friss vakolatba festett freskók*. A másfél ezredéves koruk viszontagságai, de főleg a nedvesség nagyon megviselte őket, de azért még jól felismerhetők.

A belépővel szemben, a falnyílás felett a körbe komponált *Krisztus - monogramm*, Krisztus nevének két első betűjéből, a görög K-ból és R-ből (K, P) alakított Konstantinuszi forma. Ettől oldalt jobbra *Szent Péter*, balra *Pál* apostolfejedelem álló alakja, római fehér tunica-köntösbe és pallium-palástba öltözve. A tunica mellrészén kettős szalaggal (clavus), amely korhatározó jelentőséggel bír. Az apostolok a Krisztus-monogrammra mutatnak. Koller Józsefnek a pécsi püspökség történetéről írt munkája 1804-ben megjelent bevezető kötetében közölt metszeten irattekercset tartanak az apostolok, mi most már nem látható. Péternek rövid haja és szakálla van, Pálnak kopasz a feje, szakálla hosszú, hegyes, úgy amint a katakombai ikonografia ábrázolta őket. A fal félköríves felső záradékvonala mentén vörös virágfüzérek függnek, melyekre zöld, villaalakú füzérek vannak ráakasztva. Teljesen egyezik ez a motívum több római katakomba díszítésével, például a Kallistus-katakombáéval. (Wilpert, Die Malereien der römischen Katakomben II. 143. t.) Általában megjegyzem, hogy a pécsi kubikulum majdnem valamennyi falfestményére lehet analogiákat találni a római katakombákban, az ó-keresztény szarkofágskulpturában és az aranyalapú üvegeken.

A jobb oldalfalon egy képciklus kezdődik. Első tagja *az ősszülők bűnbeesése*. Ádám és Éva az almafától kétoldalt állnak. Éva felsőteste és az almafa jól láthatók, Ádámnak csak a lábai. A fal közepén volt, bekeretelt képből csak egy csípőrészlet és egy fej felső sávja látszik. Régebben egy a *Dániel* prófétát az oroszlánok vermében ábrázoló képhez tartozónak gondoltam ezeket, most egy *Jó Pásztor*-hoz. A fal végén kettős jelenet egybekomponálva: *Jónás* prófétát a tengerbe dobják a hajóról, a hal elnyeli és újra a hal, Jónás a borostyánlugasban. Láthatók itt: két alak egy hajóban állva, a hajó árboca, kötelei, Jónás felfordított lába, alul a sárkányalakú hal kétszer, a hajó farán Jónás mezítelen, álló alakja, fejénél a borostyánleveles ág. Utóbbi arra vonatkozik, hogy a Biblia szerint az Úr Jónás feje fölött a lugast elszárította, hogy rákényszerítse a bűnbánat hirdetésére Ninive városában. A római katakombák hasontárgyú képein lopótöklugas van, itt borostyán. Előbbit Szt. Ágoston, utóbbit a dalmáciai születésű Szt. Jeromos, a Szentírás latinra fordítója vitatta az Írás megfelelő helyén álló szó alapján.

A nyugati oldalfal végén *Noét* látjuk, a ládaalakú bárkában állva, amint a vízözön után olajfaágat hozó galambot fogadja. Azután a fal közepén *Szűz Mária* kendős, gyönyörűen festett feje és az ölében ülő kis Jézus fejének felső töredéke. Feléjük lépkednek a tálakban ajándékaikat hozó, frigiai sipkás, katonaköpenyes, szűk nadrágos, tehát nem római, hanem barbár ruházatú *három napkeleti király, a mágusok*.

A bejárati falon félkörben *akanthus-levelek* és *indák* és a színes keretsávok, melyek itt minden képet körülvesznek, és pedig többszörösen, ami szintén korhatározó sajátság. A dongaboltozat közepén újra a *Krisztus-monogramm*, de olajfalevélkoszorúban jelentkezik. Hozzá támaszkodik négy ponton négy, vörös szalaggal átkötött *virágcsokor*.

FALFESTMÉNYEK (Krisztus-monogramm, Péter és Pál apostolok és füzérek) A PÉCSI ŐSKERESZTÉNY SÍRKAMRA ÉSZAKI FALÁNAK SZELLŐZTETŐ NYÍLÁSA KÖRÜL. Kr. u. IV. század

A PÉCSI ŐSKERESZTÉNY SÍRKAMRA ÉSZAKI FALA A KRISZTUS-MONOGRAMMOT ÉS PÉTER-PÁL APOSTOLOKAT ÁBRÁZOLÓ FALFESTMÉNYEKKEL. Kr. u. IV. század közepe

ÉVA FEJE AZ ŐSSZÜLŐK BŰNBEESÉSÉT ÁBRÁZOLÓ FALFESTMÉNYRŐL A PÉCSI ŐSKERESZTÉNY SÍRKAMRÁBAN
Kr. u. IV. század közepéről

A PÉCSI ŐSKERESZTÉNY SÍRKAMRA BOLTOZATÁNAK RÉSZLETE: EGY SZENT MELLKÉPE KEREK MEDAILLONBAN. Festmény a Kr. u. IV. század közepéről

MADONNA FEJE, falfestmény, a pécsi ókeresztény sírkamrában, a IV. század közepéről

RÉSZLET A PÉCSI ŐSKERESZTÉNY SÍRKAMRA FALFESTÉSSEL DÍSZÍTETT BOLTOZATÁRÓL
Női szent a kerek medaillonban. Virágcsokrok, elszórt virágok a mennyei paradicsomkert jelzésére
Páva, mint a halhatatlanság jelképe. Kr. u. IV. század közepéről

Ezekre 2—2 *páva* és fehér *galamb* néz egymással szembeállítva. A képmező sarkaiban négy kerek, gyöngyöskeretű medaillonban *női szentek* mellképei en face helyzetben, érdekes rómaias arctípussal, hajviselettel és köntösük mellrészén két szalaggal. A képek között a fehér alapon vékonyka levelek és vörös virágok vannak elszórva. A festmények jelbeszédjükkel a halálra és az örök üdvösségre vonatkozó vallási eszméket akarnak kifejezni és a sírkamra látogatóinak figyelmébe ajánlani. Körülbelül ezt a gondolatot: Ime, Krisztusban van az üdvösség! Valamint az Úr a bűnbeesett ősszülőket, Jónást és Nóét kiszabadította a halálveszedelmek torkából, úgy szabadítsa meg a gonosz lélek tőreiből az itt eltemetettek lelkeit, mert keresztények voltak, kik hittek az Úr megtestesülésében. És mint jó pásztor vegye fel őket az ő országába, a paradicsomkertbe, az ő és szentjei társaságába, hol a halhatatlanság (a pávák főzött húsát a régiek romolhatatlannak hitték), örök béke (galambok) és szeretet (rózsák) uralkodik. A falfestmények színskálája rövid, mint a freskónál nem lehet másképp. Az alap mindenütt a meszes vakolat fehérje. Vörös, sárga, kék, zöld, barna és fekete a színek. A sírkamra korát a Krisztus-monogramm alakja, az alakok ruházata, a festés kivitelének módja és két itt talált római pénz alapján a Krisztus utáni IV. század közepére tehetjük. Festője bizonyára ismerte a római katakombák falképeit. Bár a festmények művészi színvonalát nem lehet magasnak mondani, azonban a festő még a jó hagyományoknak provinciális képviselője.

Hogy a kamra valóban sírkamra volt és nem keresztelőkápolna, mint Henszlmann és utána mások állították, annak csattanós bizonyítéka a sírláda tetejének vakolathézaga a bejárattól jobbra eső falrészleten.

A festett sírkamrától nyugatra, tőle nem egészen egy méter távolságra van egy 1913-ban fölfedezett *sírkamra*. Íves ajtónyílása előtt egy szép bronz kulcs feküdt. Belsejét félméter magasan törmelék és föveny borította, ebben feküdtek a kamra feltört sírládájából bizonyára a vándorló népek által kihányt csontok és cserépedény-töredékek és a felszínén egy tyúktojás héja állt. Ez a kamra is dongaboltozatú. A falak polyvás vakolattal vannak borítva, amelyen itt-ott régi mécsesek koromfoltja látszik. Hátsó falát egész szélességében a római téglákból falazott sírláda foglalja el. Háztetőalakú födele hiányzik, de oldalt a vakolathézag még megvan. Padlója téglás volt. Nyugati sarkában egy nagy faltörés van.

Ettől a sírkamrától a festett sírkamra felé vezető, 1913-ban épült folyosón *pillérmaradványok* láthatók, amelyeket a festett kamra felett egykor volt bazilika maradványainak tartok, részben pedig a festett sírkamra falpillérei azok.

A székesegyház előtti térről egy hatalmas monolith, budafai homokkő obeliszk tövében nyíló ajtón belépve a földalatti nekropolishoz vezető folyosóba, annak elején, egy fahíd alatt tátongó gödörben a *harmadik pécsi kubikulumba* tekintünk bele. Ennek a boltozata hiányzik, szintén donga volt. Sírkamra-jellegét bizonyítja az északi fala előtt álló kő-sírláda, mely töredékesen maradt fenn, egyik oldalának és háztetőalakú, végein akroterionokkal ellátott födelének darabjai mellette feküsznek. A szarkofág durván van kifaragva, finomabb részlet nincs rajta. Felette a falban egy félhengeralaprajzú fülke van, illetőleg minthogy felső befejezését nem ismerjük, kürtőnek is tarthatjuk. Rendeltetése bizonytalan. Lehetett szellőzőkémény, de mécsesek, illatszeresedények elhelyezésére szolgáló falfülke is. A sírkamra bejárata a déli oldalon volt, mint a többi sírkamráé is, félköríves.

A bevezető folyosón tovább haladva, jobbról egy 1913-ban épült kubikulumszerű helyiségbe tekintünk be, melynek rendeltetése az, hogy egy tipikus *római sírt* fogjon körül. A sírláda oldalfalai terméskőből épültek meg, a teteje azonban háztető módjára egymásnak támasztott nagy födélcserepekből áll. Egyik cserép le van emelve s láthatjuk a sír tartalmát. A láda feneke homokkal van behintve. Erre fektették a lepedőbe csavart holttetemet, melynek csontvázát itt látjuk. A pécsi római temetőben az összes sírládák keletnyugati irányban feküsznek és a halott feje a sír nyugati végén van kelet felé fordítva. A sírmellékletek általában nagyon szerények, egy-két üvegedény vagy agyagcsupor, fibula, rézpénzdarabok és elvétve vasdarabok, valamiféle fegyver elrozsdásodott maradványai. Egyik sírban a halott bőrcipői még a lábán voltak és a betóduló le-

vegő hatására estek szét, egy másikban pedig 49 agyagedényt találtam.

A negyedik sírkamra, mely a legkisebb a négy közül, a dómtér nyugati felén van. Szerkezetben egyezik a többivel, négyszögű, dongaboltozatos. Északi fala egy későbbi építkezéskor megsemmisült. A falak nincsenek bevakolva, kivéve a déli falat, amelybe az alacsony és keskeny ajtónyílás van bevágva. Nem félköríves, hanem egy nagy, meg nem faragott kővel van vízszintesen lezárva. Az oldalfalaihoz egy-egy sírláda van terméskőből építve, háztetőalakú téglafödelük töredékesen maradt meg.

A székesegyház délnyugati tornyával szemben nyugatra, a püspöki székház egyik sarkában 1922-ben épített, homlokzatán feliratal ellátott műkőházikóban levő lépcsőzeten jutunk le *az ó-keresztény temetői kápolnába*, melyet lóherealakú alaprajza miatt, melyet az aszfalton kővel kirakva látunk, cella trichorának nevezünk.

A kápolna eredetileg a föld felett volt s csak a Mecsekről másfél évezred alatt lesodort hordalék temette el a föld alá. Falai átlag 1·30 m magasságban állnak még. Alaprajza három félköríves fülkéből, melyek közül kettő ép, képződik. Mennyezete most a külső támpillérek által jelzett boltozat helyett egy vasbeton-lap. Rómaiasan készített mészbeton padlózatába egy folyosót kellett belevágni, hogy a kápolnában meghajolás nélkül lehessen járni. A falak mentén húzódó pad felszíne az eredeti padlószint. A kápolnának a Rómában és Dalmáciában a Spalato melletti Salonában látható analóg alaprajzán kívül két nevezetessége van. A keleti félköríves fülke bejáratát átfogó kőlépcsőfok közepére állított oltár lábazatának 1·29 m hosszú kőréteget mutató maradványa az egyik. Azt a kőrétegnek megbolygatása nélkül nem lehet megállapítani, hogy az oltár az ó-keresztény korból származik-e még, vagy egy középkori oltár maradványa-e.

A másik a falakat köröskörül borító festés. Két festékréteg van egymás felett, egy régibb és egy újabb. A felső törekkel kevert, bizánci jellegű vakolatrétegen fekszik és egy függönyt ábrázol, melynek ívszeletek sorozatából álló alsó szegélysávján a szövés technikájából vett, keleties jellegű díszítményi motívum húzódik végig. A függöny redőzetét jelző sárga-vörös és zöld sávok közt fekete levelekkel és pettyekkel körülvett kerek foltok vannak elszórva. Ezek a díszítményi motívumok római keresztény bazilikák falfestményein gyakran fordulnak elő, minthogy azonban azok ott a IV. századtól a XIII. századig használatban voltak, bajos megállapítani a pécsi cella trichora falfestéseinek korát és még hozzá itt egy régibb falfestési réteg is van. A függöny felett egykor alakos képszalag vonult végig, mely feliratokkal is el volt látva, mint két itt talált töredék mutatja (OVE és AP), de a betűknek típusa nem ó-keresztény, hanem román majuscula. A kápolna déli falában levő, most befalazott ajtónyílás a kápolna most nem látható előcsarnokocskájába vezetett. Ennek padlója alól egy kősírláda, mégpedig egy a halott testéhez szabott, a lábak felé szűkülő, került elő, feldúlt állapotban. Az ilyen sírládák, melyekhez hasonló hármat a festett kubikulum táján egy felsőbb földrétegben is találtam, a Karoling-korszak sajátosságai.

A kápolna a halotti Istentisztelet megtartására szolgált az évfordulati napokon. Ilyen kápolnákban gyakran vértanuk is voltak eltemetve. Ki tudja, hogy itt nem úgy volt-e? Talán a pécsi székesegyház éppen azért épült annak a kápolnának közvetlen közelébe.

A kápolna padlóján a székesegyház körül való római temetőből kiásott kő-, tégla- és padlómozaik-emlékek vannak felállítva egy a kápolna szomszédságában talált korai gotikus rózsa-ablak faragványos kövei társaságában.

DR. SZŐNYI OTTÓ

len művész.

ázadból.

)lva, a hol feszület látható,
ı tartja átkaroltan. Közelé-
lanak, míg a földön fedett
sont hever. A háttérben
)kkal. Az égbolt felhőzött
ik elő. Feliratai alól »*Gebett*
: »*Es seynd Finsternüssen*
)set«, a lap hátán pedig:
. STANISLAUS KOSTKA S. J.,
; »S. FRANCISCUS XAVERIUS

m. — Lelt. sz. 401. — Értéke

PÉCSI ÓKERESZTÉNY SÍRKAMRA.

Itáliától északra Rheims és Trieren kívül csak Pécsen, a római Sopianae területén akadtak oly falfestményekre, melyek az itáliai ókeresztény katakombafestészet ábrázolási tárgyköréből vették díszítéseiket. Pécsett már 1770. is találtak festett sírkamrát, de csak a XVIII. század végén felásott maradt meg napjainkra. A sírkamra előcsarnoka is festett volt, de a fontos festmények a belső helyiséget díszítették. Itt az északi falon közbül a Krisztus-monogramm, két oldalt Péter és Pál apostolok alakja látható, a déli oldalt csak növénydíszítés töltötte ki. A keleti falon 3 jelenet foglal helyet külön keretekben: Ádám és Éva az almafa alatt, Jó Pásztor töredéke, Jónás próféta története; a nyugati falon Noé a bárkában, Mária, karján a kis Jézussal, Három királyok imádása. A cubiculum boltozatán növénydíszítések közt középen Krisztus-monogramm, négy sarokban pedig női mellképek láthatók, melyek elhúnyt helyi szentéletű nők portréi lehetnek; a megmaradt részeken virágcsokrok és 2—2 galamb és páva teszik teljessé a díszítést. A cubiculum festményeitől az ókeresztény sepulcrális gondolati tartalom sem hiányzik, hű tükrei az ókeresztények lelki világának. Újabb időben még több festett sírkamra került elő. A legnevezetesebb a *cella trichora*, temetői kápolna, melyben a fal alsó részén az ókeresztény bazilikák festésére oly jellemző függöny festése képezte a díszítést. Ezen emlékek a Kr. u. IV. század második felétől az V. század első évtizedéig tartó időszakban készültek. 1925. az ókeresztény emlékek számára egy ókeresztény múzeumot rendeztek be, melynek megteremtése Szőnyi Ottó érdeme.

Nagy.

E. G. II 2791

401. Ismeret

Kálvária. A XIX. sz

Az előtérben van ábráz
melynek alsó szárát Magdoln
ben Mária és szent János ál
serleg, koponya és több c
épületcsoport látszik tornyo
és rajta a nap meg a hold tűn
am Freytag«, a keret alatt
vor . . . Die ganze Welt erl
»S. ALOYSIUS GONZAGA S. J., S
S. IGNATIUS LOYOLA S. J.« és
S. J.« ábrázolvák.

Rézlap, méretei 31 : 20·6 c
10 K.

PÉCSI KÉPZŐMŰVÉSZEK ÉS MŰBARÁTOK TÁRSASÁGA. Elnöke Török Lajos, a pécsi kapitányság vezetője. A társaság egyesíti a pécsi és baranyai művészeket; célja Pécsnek a Dunántúl művészeti központjává való emelése. 1926. megrendezte a pécsi művészek reprezentatív kiállítását, amelyet egy pécsi retrospektív kiállítás követett.

Szigeti Tamás

ötvös

XVII. sz.

Szkala György

ötvös

XVIII. sz.

Ifj. Péchvárádi Sámuel

ötvös.

chüslen Máté

ötvös.

Pécsi ötvös Gáspár

Caspar Aurifaber Quique Ecclesiae.

1554–1567. Pécsi működése a vesztes 1554-ben nyert polgárjogot Kassán. 1555-ben házat, 1558-ban szőlőt vásárolt, midőn egyszersmind a Kommunitas tagjává választják. Anyagi zavarai, melyek később erősen szaporodtak, már 1557-ben mutatkoznak, midőn Kalmár Kristóf feljelentést emel ellene azon 15 márka ezüst miatt melyet neki művelés végett átadott, de melyet ő, tudta és beleegyezése nélkül, ezeknek kiszolgáltatott. Egy hasonló esettel találkozunk 1559-ben, amidőn Bodog Miklós emel panaszt ellene egy ezüstserleg miatt, melyet ötvös Gáspár feleségének juttatott idegen kézre. Kendy Bálintné azzal vádolja a tanácsot, hogy a művelteknek adott ezüstöt mechanikusoknak. A megejtett nyomozás folyamán az ötvös Gáspár által összeszedett ezüstöt annak tulajdonosa Lőrincz laka ötvös Lázár által makulátlan megvizsgálta, az, miközben azt megállapította, mondotta, hogy ez nem tiszta ezüst és jól szemmel van rajta.

Eben járult még egy más eset is, mely miatt Kassai polgárok kerültek újabb (1560-ban) kellemetlen helyzetbe. Ötvös Gáspár ugyanis Fülekről való Varga Gergelynek 74 forint leién csöbre, a mit kellő időre meg nem adván a városi tanács több Kassai polgárt ötvös Gáspár kastélyának a vámon letartóztatásával fenyegetett. Ezek csak úgy szabadulhattak a kellemetlen helyzetből, ha Gergelynek vállalkozó ötvös adósságát. Kendy Bálintné által indított per ezen ügyben 1560-ban hitelesített tanúvallomásai szerint úgy látszik nőtlen is 1561-ben újabb panaszt ad be ellene Miháros Mercse azon ügyben, mert ő panaszos ezüstöt úgy látszik Galvathan Kövesi Gyurának, mely 1564-ben elvesztette a Bika utcában levő házát s örökre is, polgárjogát is elvesztő; amint ezután az ő vején újra visszanyerte. Nevével utoljára 1567-ben találkozunk. 1570-től mái csak neje szerepel.

Mikalik József. Kassavárosi ötvösségének története. Mtk. 1900. 163–164. l.

1563-ban Kendy Bálint, ki ellen Pécsy Gáspár ötvösnek testi sértés miatt pere van, bírsági tartozás miatt tiltja Ötvös Gáspár javait, de a részére lefoglalás s ötvös Gáspár tulajdonát képező sírmellékletet követelése zálogául elfogadni nem akarja.

A Műemlékek Orsz. Bizottságának

Budapest

IX. Hőgyes Endre u. 1o.

Ajánlva !

Pécsy András
pest. könyvkötő
1748
l.

Magyar Könyvszemle
1944. 157. l
154. l

Pécsi Béla

Kobrán

1926-32

Iparm.Isk.Évk.

1930-34. 46.l

tsausschuß:

Dr. Hippe, Prof., Direktor der Stadtbibliothek, Breslau
Dr. Malten, Univers.-Professor, Breslau
Niemeyer, Regierungs-Baumeister, Direktor der Oberschlesischen Heimstätte, Oppeln
Dr. Nowak, Prof., Fürstbischöfl. Archivdirektor, Breslau
Redlich, Konsistorialrat, Breslau
Dr. Reincke-Bloch, Univers.-Prof., Breslau
Dr. Seger, Prof., Direktor des Schlesischen Museums für Kunstgewerbe und Altertümer, Breslau
Dr. Wiese, Kustos am Schlesischen Museum der bildenden Künste, Breslau

Geschäftsführer: Stephan, Kunsthistoriker, Breslau

◆

zung wird durch die Tageszeitungen und durch die
d Heimatschutz" bekanntgegeben.

gungen sind beim Verlag Guido Hackebeil A.-G.,
, oder durch den Buchhandel zu beziehen.

*mai városháza vezetői közül sokan városi szol*gálatuknak egy részét polgármesteri titkárkodással töltötték. Például *Lamotte* alpolgármester, *Szepesváry* tanácsnok, *Némethy* tanácsnok *Farkas* Ákos főjegyző.

Hogyan lett polgármesteri titkár *Kenessey* Gizellából. Azt mondja, hogy a dolog tulajdonképpen nagyon egyszerü volt. Tiz esztendővel ezelőtt került a városhoz, akkor *Sipőcz* Jenő volt a polgármester. Sipőcznél kellett jelentkeznie beosztásért. A polgármester Szendy Károly akkori főjegyzőhöz osztotta be.

— Még jól emlékszem boldogult Sipőcz szavaira — mondja Kenessey Gizella —, azt mondotta szegény: *„Figyelmeztetem, kisasszony, hogy Szendy a jövő polgármestere.“*

A főjegyző urból, az akkori városháza legtehetségesebb, legszorgalmasabb és legtöbbet tudó tisztviselőjéből, tanácsnok lett később, majd alpolgármester. Uj hivatalaiba mindig magával vitte Kenessey kisasszonyt. Gizike már évekkel ezelőtt elérte a fővárosi női státus legmagasabb rangját, kezelő főtiszt lett, három évvel ezelőtt átugrott a férfistátusba, irodai főtisztté nevezték ki. Különleges beosztásánál fogva 1935-ben pedig segédhivatali igazgató lett.

— *Gyönyörü pozicióban vagyok, de ezért a gyönyörü pozicióért rendkivül sok munkával kell fizetni.* Az igaz, hogy a polgármester ur mellett élvezet dolgozni. Ő olyan lelkes ember, magával ragadja munkatársait.

A polgármester gyakran már reggel ötkor kimegy a vásártelepre, ot körülnéz, figyeli az árakat. Nyolc óra tájban stichpróbát csinál egy-egy elöljáróságon, pontosan bejárnak-e a tisztviselők, aztán ő is bemegy a hivatalába. Nem csoda, hogy ilyen munkatempó mellett, naponta tizenkét-tizenhárom órát dolgozik Kenessey igazgatókisasszony is.

— A legtöbbször délután félnégyig a hivatalában van a polgármester ur. Én sem mehetek el előbb. Aztán ebédel, de ötkor-félhatkor visszajön. Sürün előfordul, hogy tiz óráig itt marad.

Világért se higyje valaki, hogy amikor a titkárnő elmondja, milyen nagy elfoglaltsága van,

térése támadt a gazdájával.

— Én helyeztem el — tiz éve már ennek! — a szürketaxinál, azóta is ott van, Karácsonykor, husvétkor mindig küld egy képeslapot, hálálkodva irja az üdvözlőkártyán, hogy nekem köszönheti az életét. Ó, hányszor mutattam meg letört kétségbeesett embereknek a [illegible]

Pécsi Ehrlich
Ujság 1938. januar 1.

végig a középiskolában tiszta jelese volt, az egyetemen is a legjobb diákok közé tartozott. Legjobban a konstrukció érdekelte. „A konstrukció nagyon tetszett nekem."

Nem furcsa? Egy bubifrizurás fiatal lány, akinek nem moziszinész vagy boxbajnok tetszik, hanem a konstrukció.

Azt nagyon büszkén emliti, hogy egyetemi tanulmányainak befejezése után, nyomban állást kapott. „Évtársaim közül én kerültem először állásba." Vasbeton-tervező iroda alkalmazta. Mi volt az első munkája? Arra bizony már nem emlékszik. Illetve először nem is dolgozott önállóan, csak részleteket biztak rá. De háromnegyed évvel később már a Fésűfonó uj gyárépitkezésének a statikai tervét ő csinálta.

— Az első munkáimban kicsit óvatosabb voltam, ma már másként konstruálok, jobban merek az anyaggal bánni.

A vasbeton-tervező irodában ismerkedett meg férjével. Statikus voltának köszönheti házasságát is. Amikor férjhez ment, önállósitotta magát. Vagy száz ház van Pesten, amelynek a statikai konstrukcióját azóta ő csinálta. Azt mondja, hogy ezeket a házakat kicsit gyerekeinek érzi, elfogódottság nélkül nem tud a kis autóval elrobogni előttük. Pedig a száz vasbeton-gyereken kivül Fischerné Pécsi Eszternek van két pompás fia is.

— Én hallgatom ki őket latinból. Ma is remekül tudok konjugálni, deklinálni.

Háztartásra, természetesen, nincs ideje. A statikusság egész embert követel. *Pécsi* Eszter gyakran naponta tizenöt-tizenhat órát dolgozik.

— A statika élő tudomány, állandóan fejlődik, változik, folyton figyelni kell a külföldet, sokat olvasni.

Milyenek a vágyai az egyetlen budapesti statikusnőnek?

Csillog a szeme, amikor válaszol:

— Sok gyárat szeretnék épiteni. A gyárkonstrukcióban van a legtöbb fantázia. És hidat!

Hivatásán kivül még nagyon foglalkoztatja az irodalom és a képzőművészet. Táncolni nem szeret.

— Én már nem tartozom azok közé az asszonyok közé, akik otthon töltötték az életüket, az ablak mellett ültek és varrtak. Varrni nem is tudok.

A segédhivatali igazgatónő

Budapest polgármesterének hivatalában vagyunk. Déli tizenkét óra. A telefon folyton csöng. A nagy szárnyas ajtó pillanatonkint nyilik-csukódik. Kedves, fiatal hölgy ül a hatalmas iróasztal mellett, Kenessey Gizella, *Szendy* Károly polgármester titkárnője, egyébként *székesfővárosi segédhivatali igazgató. Az egyetlen segédhivatali igazgatónő Magyarországon.* Egyszerre beszél felekkel és válaszol a telefonkagylóba. „Igenis, parancsoljon, a polgármester ur fölment a kormányzóságra, jónapot kivánok, talán tessék kedden érdeklődni, az ügy a harmadik ügyosztályra tartozik."

— Igazgató kisasszony, csináljunk egy kis panamát, szóljon a házközpontnak, hogy öt percig ne kapcsolja a vonalát. Az altiszt se engedjen be öt percig senkit, amig mi ketten beszélgetünk.

Az igazgatókisasszony mosolyog. Rendben van. Tulajdonképpen nem arra büszke, hogy székesfővárosi pályáján oda jutott, ahova előtte nem jutott nő. Arra sokkal büszkébb, hogy ő a titkára Szendy polgármesternek. A polgármesteri titkár azelőtt mindig főjegyzői rangban volt. A

A statikusnő

Óbuda villanegyedében lakik férjével, *Fischer* József épitésszel és fiaival az egyetlen magyar statikusnő: *Pécsi* Eszter. Bauhaus stilusban épült kis villájukból reggelenkint sportautóján robog be Budapestre, persze, ő maga vezeti az autót. Egyik épülettől robog a másikhoz, tárgyal, figyel, ellenőriz, vitatkozik. A munkások már nem is csodálkoznak azon, hogy valami bajuszos, szemüveges férfi helyett egy rokonszenves arcu, fiatal hölgy a „statikus Pécsi".

— Hogyan jutott eszébe, hogy erre a pályára menjen? — kérdeztük tőle az óbudai villában.

Pécsi Eszter most állt fel a tervezőasztal mellől, tussal, körzővel, léniákkal dolgozott egy uj bérház statikai tervén.

— Már ötödik gimnazista koromban — mondja — mérnöki pályára készültem. Ennek pedig az volt az oka, hogy rendkivül érdekelt a matematika. A tanársághoz azonban nem volt kedvem.

Érettségi után kiment Charlottenburgba. A hires charlottenburgi müegyetemnek lett a hallgatója.

— És a német mérnökhallgatók mit szóltak?

— Először csodálkoztak, aztán látták, hogy nagyon komolyan veszem a dolgokat. Különben is rajtam kivül még volt vagy három női hellgatója az egyetemnek.

Charlottenburgban abszolvált, aztán hazajött, itt szigorlatozott, szép diplomát kapott arról, hogy neki joga van utat, hidat, vasutat épiteni.

— Kulturmérnöknek hivják népszerüen azt, ami én vagyok.

Csakugy zárójelben jegyzi meg hanyagul, hogy

PÉCSI ESZTER

Pécsi Eszter halálára (1898-1975)

Pécsi Eszter, statikus mérnök ez év május 4-én New Yorkban meghalt, 9-én ugyanott eltemették. Ennyi a rövid gyászhír, amit kaptam.

Pécsi Eszter 1915-től 1919-ig a Berlin—Scharlottenburg-i egyetem hallgatója volt. A Tanácsköztársaság idején — 1919 tavaszán — hazajött, mert a budapesti Kir. József Műegyetemen, tehát a mérnöki fakultáson is, megszűnt a nők kizárása a tanulmányokból, s így kérhette felvételét. Mérnöki diplomáját itt, Budapesten egy esztendővel később szerezte meg, 22 éves korában. Ő volt az első nő, aki Magyarországon mérnöki oklevelet kapott. Ettől — 1920-tól 1930-ig — Budapest egyik legismertebb mérnökirodáját vezette, ahol — többek közt — Hajós Alfréd margitszigeti fedett uszodájának csuklós vasbeton íveit, a bánhidai centrálé turbina alapjait és a legkülönbözőbb más konstrukciókat tervezte. Ezután — 1930-tól — önállóan dolgozott egészen 1944-ig, s e másfél évtizedben a szokványos feladatokon túl igen jelentős szerkezeti megoldásokat — úszó vasbetonlemezes és toronyalapozásokat, a szokásosnál magasabb acélvázas épületszerkezeteket oldott meg. Ő volt statikusa a magyar CIAM csoport csaknem minden tagjának, Molnár Farkas, Fischer József és többen mások minden épületét ő konstruálta.

Családi házát Óbudán, a Szemlőhegyen, a Csejtei utcában, 1944 utolsó hónapjaiban az üldözöttek — zsidók és kommunisták — menedékéül engedte át, ő maga férjével, Fischer Józseffel a Belvárosba költözött, ahol Fischer tovább is tevékenyen részt vett az embermentő munkában.

A felszabadulás után 1945—1946-ban Budapest háborúrontotta, bombasérült épületeinek felülvizsgálatát végezte, minden anyagi ellenszolgáltatás nélkül. Több, mint száz bérház emeleteit járta végig. Közülük a Rákóczi út 30. számú épülettömböt az ő gyors beavatkozása mentette meg a kerületi hivatal által már elrendelt lerombolástól. A Nemzeti Színház megroppant tetőzetének megerősítő munkáit is ő irányította, amiért a színház díszbemutatóját megelőző, a színpadon rendezett ünnepélyen, az igazgató, Major Tamás emlékplakettet adott át neki.

1946-tól 1948-ig ismét önállóan működött.

1947-ben férje kíséretében részt vett az újra alakuló CIAM előkészítő értekezletein, s az újjáalakulást deklaráló bridgewateri kongresszusán is, melyen ő adta elő a magyar jelentést.

1949-ben meghívták állami tervezőirodában való közreműködésre. Ő szívesen vállalta új feladatait. A tervezőirodák átszervezésekor végül is a KGMTI-be került, melynek fő statikusaként működött tovább, 1956-ig. Ez év novemberében konfliktusba keveredett az intézmény vezetőjével, s ez — úgy látszik — annyira elmérgesedett, hogy egy év múlva, „nem tartottak igényt tovább a munkájára". Ezért 1957-ben, útlevéllel elhagyta az országot és többé nem tért vissza.

1957—1958-ban Bécsben élt és dolgozott. Többek közt egy, az Opera mellett megépülő sokemeletes autógarázs statikai terveit készítette el. Mivel azonban itt teljesen egyedül élt, 1958-ban az USA-ba költözött, ahol kisebbik építész fia korábban megtelepült és családot alapított.

1958 őszén már New York-ban van, ahol is az egyik nagy statikusi irodában helyezkedik el. Itt is szép feladatai vannak. Köztük a Hotel America épülete, mely a város legmagasabb vasbetonvázas alkotása. Ő csinálta az egyetem tanári épületét is. Ennek különleges szerkezetéért, mint az év legszebb statikai alkotásáért, vállalata elismerésben részesült. Pécsi Esztert 1970 nyarán agyvérzés bénította meg, később még egy, s bár férje mindent elkövetett megmentésére, 1975-ben egy harmadik végképp lezárta életútját.

Eddig a nekrológ adatai. Mint neki és férjének jó barátja, csak annyit tehetek hozzá: megrendülten fogadtuk a halálhírt és mindig szeretettel fogjuk idézni közös emlékeinket.

Major Máté

Pécsi Eszter hamvait tartalmazó urnát 1975. augusztus 1. helyezték el a Farkasréti temetőben.

64.0.

MÉ 14 1975/3

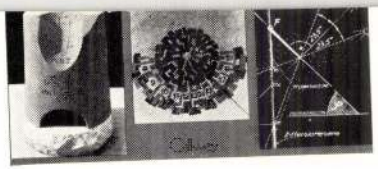

— Közép-európai zónaidőt (KÖZEI) mutató napóra. Megegyezik a keleti hosszúság 15°-án mért helyi idővel. (Budapest a keleti hosszság 19°-án fekszik, tehát a helyi idő 4°-kal tér el a KÖZEI-től, ez 16' eltérést jelent. Ennyivel előbb delel a nap nálunk (ez a csillagászati dél).

— Világóra — a világ más nagyvárosaiban mikor van dél?

— Dátumot is mutató napóra. Azonos időpontban pl. déli 12 órakor a mutató végpontjának árnyéka az év különböző napjain nem esik egy egyenesbe, hanem +— irányban kb. 15 percet eltér: február 11-én +14,5, november 2-án —16,5 percet. Évente négyszer: április 16-án, június 15-én, augusztus 31-én és december 25-én az eltérés 0.

Az időkülönbségek alapján egy erősen elnyújtott 8-as alakú görbe szerkeszthető. Az árnyékvetésből a hónap, sőt nagyobb ábra esetén a nap is leolvasható. Természetesen ezt a görbét bármely időponthoz meg lehet rajzolni.

Napéjegyenlőségnél — március 21. és szeptember 23. — a nap pontosan a mutatóra merőlegesen tűz, ezért a mutató végpontjának árnyéka egy egyenesen halad. A nyári és téli napfordulók alkalmával — június 21. és december 23. — a nap 23,5°-kal magasabban, ill. alacsonyabban áll, ezért a körkúppár az alkotóhoz képest ferde síkmetszetéből következően az árnyék a hiperbola két ágának megfelelő szimmetrikus görbén mozog. E két végpont közé szerkeszthető be a közbenső hónapok kezdő napjának laposabb hiperbolája, a dátumvonalak.

— Talajnapórák. Tulajdonképpen vízszintes számlapú, nagyméretű óra, ahol maga a szemlélő tölti be a mutató szerepét. Az órákat kőoszlopok jelzik. Az árnyékvetés hosszából és irányából állapítható meg a dátum- és a helyi idő. Iskolaudvarokon, parkokban felállítva rendkívül tanulságos.

A mű részletes tájékoztatót ad a változatos *formai megoldásokról:* gömb alakú óra, percre pontos napóra fémből, hordozható úti zsebnapóra plexiüvegből, libellával stb. mutatóvariánsokról, *kiképzési módokról; anyagokról:* önállóan vagy más tárgyakkal kombinált napórákról, *szerkesztési módokról:* grafikus és számításos módszerekről, *elhelyezési módokról:* falra, talajra, tetőre, *tájolási módokról:* iránytűvel, Polaris-szal, Nap-delelés időpontjával, *pontosságról:* a napóra hibáiról, a hibák kiküszöbölésének módjairól. Az egyes fejezetek végén példák találhatók a tárgyalt napóratípusok szerkesztésére. Az utolsó fejezet a napóra történetét ismerteti az ókortól napjainkig.

A könyv végén a szerző a napóra-szerkesztés gyakorlatának elsajátítására feladatsort közöl, amelyben a tanulók a napóra-szerkesztés alapjait sajátíthatják el. Ezt követi a szükséges segédletek, táblázatok, képletek összefoglalása, majd a szakirodalom jegyzéke.

Az igényes kivitelű könyv ábrái, fényképei, rajzai, táblázatai, példái és feladatai mind azt a célt szolgálják, hogy a napóra-szerkesztés elsajátítása minél könnyebben menjen végbe. Ezt a célt a szerző kétségtelenül elérte.

Dr. Pogány Frigyes

Koós Judit: „P. Szabó Éva"
Mai Magyar Művészet sorozat
Szerkesztő: Dávid Katalin
Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest, 1974

Ritkán olvashatunk ilyen rövid, tömör de mégis minden lényegest kiemelő monográfiát korunk, kultúránk egy-egy jeles művészéről. Áttanulmányozva a szép kis könyvecskét, most is meggyőződhetünk arról, hogy az író választott témájának jelentőségét, fontosságát nem a feldolgozás terjedelmével kell mérni. Hiszen, ha a terjedelem volna a fokmérő, P. Szabó Éva nyilván nagyobb formátumú könyvet érdemelne. Maga a kiadvány is olyan „finom mívű" mint a művésznő minden textiliája.

Koós Judit írja: „A textilművészet alkotásai mulandó dolgok. Nemcsak a változó divatnak, de az újabb és újabb tervezői elképzeléseknek s a belső terek ismétlődő átépítésének is függvényei... Mégis, vagy éppen ezért kell számba vennünk azokat az életműveket, munkásságokat, amelyek a modern magyar textilművészetben megbecsülésre méltó törekvéseket jelentenek". Ez a helyes megállapítás két gondolatot ébreszt bennem. Mindenekelőtt azt, hogy a divat lengései mögött Szabó Éva művei a kor esztétikai látásmódjában, szemléletében gyökerező értékek hordozója is, hogy a művésznő textiliái nemcsak divatosak, hanem művésziek és ezzel e műfaj sajátos, természetes „mozgásának" változásának követelményeit a művészet maradandó értékének mindenkori követelményeivel összhangba tudta hozni. Egyébként ezt igazolja maga a kis könyv is, meggyőző érvelésével, adataival és szép, nagyrészt színes illusztrációival. Más kérdés aztán, hogy az emberek szemében sokszor éppen a divat, az új formai elképzelés válik elsődleges értékké és elsodorja a maradandót. Ennek talán éppen a textilművészet vallja leginkább a kárát. A másik gondolat, ami az idézett mondatok nyomán ébred bennem: P. Szabó Éva életműve nem is egy a sok közül. A szerző — végül is helyesen — általánosságban teszi meg az életmű ismertetése végén idézett megjegyzéseit. De ha mindezt P. Szabó Évára vonatkoztatom, akkor korszerű és ugyanakkor magyar ihletésű és hangvételű textilművészetünknek.

A szerző könyvében a modern iparművészet forrásainak felvázolásával indítja gondolatmenetét. Így kell tennie, mert — miként ezt ki is fejti — P. Szabó Éva a 30-as évek elején — művészeti tevékenységének kezdetén — a legfrissebb és leghaladóbb irányzatokhoz, főként a Bauhaus szemléletéhez kapcsolódott. Olyan alkotó személyiségek társművésze volt, mint Kozma Lajos, Kaesz Gyula, Molnár Farkas és Vágó József. Münchenben és Berlinben szerzett alapos technikai, technológiai ismeretekkel felvértezve, a textil anyagának elmélyült ismerőjeként és — bízvást mondhatom — szerelmeseként valósította meg egyéni művészi elképzeléseit. S ami éppen olyan fontos, nem szigetelődött el az építészeti környezettől, vagy akár csak magától a bútorművességtől, hanem az intim emberi környezet gyakorlati és eszmei vonatkozásban értelmezett funkcionális totalitását átérezve, átélve tervezett és alkotott. És így tervez és alkot ma is. A korszerű, haladó szemléletű kezdet és a jelenlegi tervezői és vezetői tevékenysége között eltelt évtizedekben a magyar entériör-művészet legmagasabb szintű feladatainak megoldásában vett részt kiváló belső építészeinkkel együttműködve. Ezt követi nyomon Koós Judit szép stílusban megírt könyvében, állandóan szem előtt tartva a textilművészet — különösen mai szemléletünkből fakadó — sajátosságait, az anyag, a technika-technológia, a funkció és a forma egymást meghatározó, ellentmondásoktól mentes összefüggéseit. P. Szabó Éva kiemelkedő alkotásainak szép illusztrációit beható elemzések kísérik. A szerző súlyt fektet az alkotásokkal kapcsolatos előtanulmányokra, számos esetben a magyar népművészet átéléséből fakadó egyéni alkotótevékenység elemzésére. De meg kell dicsérni a fényképfelvételek készítőit is.

A Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata a Mai Magyar Művészet sorozat új kis kötetével — úgy érzem — kulturális hivatásának útján ismét jelentős lépést tett.

Dr. Pogány Frigyes

MAI MAGYAR MŰVÉSZET
P. Szabó Éva

Sajátosan magyar tulajdonságunk, hogy hamar felejtünk, világszínvonalú nagyjaink túl gyorsan süllyednek el a feledés homályába – mindig könnyebben tudtunk tagadni, mint állítani. Ezért tartom fontosnak, hogy mai fiataljaink – akik valószínűleg nem is hallottak Pécsi Eszterről – megismerjék életútját, eredményeit. Munkái Budapesttől New Yorkig sokfelé állnak.

Szubjektív emlékezés az első magyar statikusnőre, Pécsi Eszterre

(1898. Kecskemét – 1975. New York)

Azt hiszem, egyike az általam ismert legnagyobb formátumú egyéniségeknek. Máig szeretettel őrzöm charlottenburgi egyetemi éveinek egyik agyonolvasott Faust-kötetét, melyet mint anyósomtól kaptam Tőle.

Statikusként nagy tekintély volt itthon és külföldön, szakértelme, hatalmas munkabírása, határozottsága, általános műveltsége már egész fiatalon a legjobbak közé emelte.

1915-ben 17 évesen – a váci utcai gimnázium legjobb matematikusaként – színjelesen érettségizett.

1915-1919-ig a berlin-charlottenburgi egyetem hallgatója volt. Összes szigorlatának abszolválása után 1919 elején hazatért, mert megszűnt a nőket kizáró szabály a mérnöki fakultáson, és így kérhette felvételét a budapesti Műegyetemre. 1920 kora tavaszán, 22. születésnapján vette át oklevelét, az első magyar mérnöknőként. A következő évben Guth és Gergely jónevű irodájában kezdte pályáját és hamarosan annak vezetője lett. Munkái között szerepeltek Hajós Alfréd margitszigeti fedett uszodájának 3 csuklós vasbeton ívei, a bánhidai centrálé turbina alapozása. 1921-ben házasságot kötött Fischer József építésszel, aki – mint a magyar Bauhaus egyik fő alakja – később szintén jelentős egyéniséggé vált.

1930-tól Pécsi Eszter önálló irodájában a szokványos rutin munkákon kívül víztorony, harangtorony, Budapest első vasszerkezetű magasházának statikai számítása (a mai Traumatológiai Intézet a Fiumei úton), lemez alapozások, üzemi épületek tervezése szerepelt. 1944-ben családi házuk menedékhelye volt az üldözötteknek, nagyon sok zsidó embert mentettek meg. 1945-ben Budapest bombasérült épületeinek vizsgálatát végezte, önzetlenül, minden díjazás nélkül. Több mint száz lakóépület emeleteit járta végig. (Férje ekkor a budapesti Közmunkák Tanácsának elnöke volt – 1948-ig, míg Rákosi Mátyással össze nem különbözött.) Eszternek ezekben az években egyik jelentős szakmai tette volt a Rákóczi út 30. megmentése. Az ő gyors beavatkozásának köszönhetően maradt el az épület lerobbantása, melyet a kerületi mérnöki hivatal már elrendelt. Ő irányította a Nemzeti Színház megrongált tetőzetének megerősítési munkáit, melyért a díszbemutatót megelőző ünnepélyen az igazgató, Major Tamás, a nyílt színen emlékplakettel jutalmazta.

1946-tól ismét magánirodában dolgozott, részt vett több CIAM-értekezleten, 1947-ben a CIAM bridgewateri kongresszusán ő ismertette a magyar beszámolót a plénum előtt. 1949-ben, az államosítások után, tervező irodában dolgozott. A megalakult új irodák átcsoportosítása révén került a KGMTI-be, ahol főstatikus lett. Ekkor tervezte a MÁVAG kovácsoló műhelyét, homlokzataival együtt. Az üzemben levő elavult, faszerkezetes csarnok köré és fölé különleges alapozással építették meg az új szerkezetet, ezután kerülhetett sor a régi épület elbontására anélkül, hogy az üzem munkája egy pillanatra is szünetelt volna. Akkoriban ez nagy szakmai sikert jelentett számára.

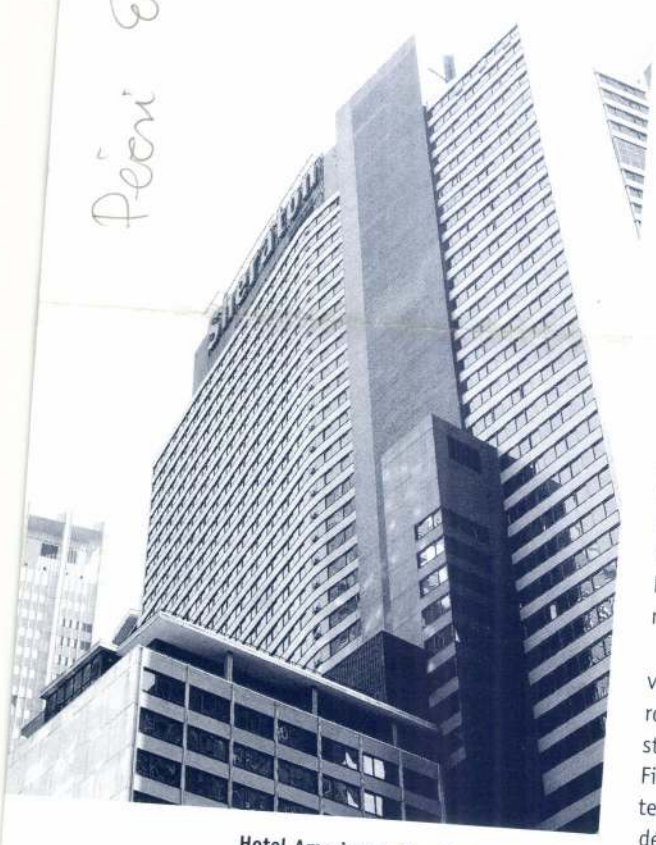

Hotel Americana, New York, 7th Avenue

1957 őszén hazája elhagyására kényszerült, részben mert 1956 októberében a KGMTI forradalmi bizottságának elnöke volt, részben férje, Fischer József miatt, aki az 1956-os Nagy Imre kormány tagja volt. Az internálás előtti utolsó pillanatban sikerült útlevéllel Bécsbe mennie. Ott azonnal dolgozni kezdett egy mérnöki irodában, majd rövidesen annak vezetője lett. Ő tervezte az első többemeletes parkolóházat Bécs belvárosában, a Neue Markton, az Opera közelében, valamint Grazban egy gyárépületet.

1958 őszén már New Yorkban dolgozott Farkas és Barron mérnökök irodájában, ahol számos nagy munkája mellett ő volt a statikus tervezője az első és azóta is ritkaságszámba menő vasbetonvázas felhőkarcolónak, a Hotel Amerikának, a Columbia Egyetem tanárok számára épült két torony lakóépületének. Mindhárom munkájáért megkapta „az év legjobb statikai terve" díjat, melyet New York város adott ki.

Első amerikai éveiben Breuer Marcelnak is statikus tervezője volt a New York-i Egyetem több épületénél. Érdekes és szaktudására jellemző történetet mesélt nekünk, mikor a 60-as évek végén nálunk járt: Amerikában a különböző államoknak más statikai szabályzata van („N"-es és „N" mentes számítási mód). Mikor egyszer egy hidat kellett terveznie két állam között, ahol egyik államban ún. „N"-es, másikban „N" mentes szabályzat volt érvényben, a fél hidat egyik, másik felét másik módszer szerint tervezte. Természetesen mindkét szabályzatot megtanulta.

Számomra ez azért is csodálatos, mert közel hatvanéves volt már, amikor elhagyta Magyarországot – miközben nekünk itthon teljes aktivitásban, 55 évesen nyugdíjba kellett mennünk.

1970 nyarán, egy késő délután – munka közben – hullott ki kezéből a logarléc. Szélütés érte, majd két hónap múlva egy újabb, mely után fél oldalára megbénult. 1975. május 3-án teljes szellemi épségben érte egy újabb roham, mely egy nap alatt véget vetett hosszú szenvedésének. Mindenkor magyarnak vallotta magát, emberi tartását rendíthetetlenül megőrizte.

■ PÁZMÁNDI MARGIT
ÉPÍTÉSZMÉRNÖK POSZTUMUSZ ÍRÁSA

A szárazépítés előnyeit világszerte kihasználják, ez a fejlett technológia nálunk is terjed. A széles körben ismert és használt lemezek mindegyike külföldről származik. Az alábbi írás felvillantja annak lehetőségét, hogy a hazai kutatás eredményeképpen egyszer talán ökológiai szempontból csúcsterméket, csúcstechnológiát árusíthatunk.

Egy környezetkímélő építőanyag fejlesztése

Másodlagos nyersanyagok felhasználásával készített gipszkötésű rostlemezek

A Soproni Egyetemen laboratóriumi körülmények között előállított rostlemez három hulladék anyag felhasználásával készül:

- a cellulóz- és papírgyártás során keletkező rostiszap,
- a cellulóz- és papírgyártás vegyszer-regenerálási folyamatának mellékterméként keletkező mésziszap,
- a szénhidrogén alapú erőművek füstgázainak kéntelenítése útján keletkező REA-gipsz.

A papírgyárak a növényi rostokból gyártott papír mellett növekvő mértékben használják fel a hulladékpapírt, ezzel kímélik a növényállományt, amire a mindinkább szigorodó nemzetközi előírások is kötelezik a gyártókat. A hulladékpapír felhasználásakor a cellulóz ismételt őrlése következtében roströvidülések állnak elő, ami jelentősen megnöveli a gyártás során keletkező rostiszap hulladék mennyiségét. Magyarországon jelenleg naponta közel 50 t rostiszap elhelyezéséről kell a gyártóknak gondoskodniuk.

A szulfát-cellulózgyártás vegyszer-regenerálási folyamatának mellékterméként keletkező mésziszap ipari hasznosítása sem megoldott, lúgos kémhatása miatt hulladékként történő kezelése és tárolása jelenleg ugyancsak sok problémát okoz a papíripari szakembereknek.

Szilárd tüzelésű erőműveink károsanyag-kibocsátása sokszorosa a megengedettnek, így súlyosan terhelik környezetünket. Az SO_2-kibocsátás 6.000-9.000 mg/m³ a megengedett 400 mg/m³-rel szemben. Sürgős volna tehát csökkenteni a kibocsátott szennyezéseket, megoldani a füstgázok tisztítását. A füstgázmosó berendezések működtetése során pedig melléktermékként jelentős mennyiségben keletkezik REA-gipsz, melyet hasznosítani tudunk. (A vizsgált lemez jellemzői a különböző gipsz anyagok alkalmazásával csak minimális mértékben változnak, de ökológiai szempontból legkedvezőbb a REA-gipsz felhasználása lenne.)

A különböző gipszkötésű kompozit lemezek fizikai, mechanikai tulajdonságainak összehasonlítását elvégeztük, eredményeit az alábbi táblázatban foglaltuk össze:

A táblázatból kitűnik, hogy az általunk előállított, rostiszap felhasználásával készült lemez egyenértékű tulajdonságokkal rendelkezik, mint az azonos felhasználásra készült egyéb gipszkötésű lemezek. A gyártási technológiák összevetése folyamán további előnyök mutatkoztak az új termék javára, mivel szárítási, préselési, vákuumozási igény nem lévén a gyártási energia-szükséglet – és ezzel a költség is – csökkenthető.

A kifejlesztett új gipszkötésű rostlemez előnyeit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

- a Magyarországon közel 50 t/nap mennyiségben hulladék anyagként jelentkező rostiszap és gipsz közös ipari hasznosításra ad lehetőséget, ezzel jelentős környezetvédelmi probléma megoldására alkalmas,
- a rostiszapon kívül további hulladék anyagok is felhasználhatók a gyártás során,
- a rostiszap alkalmazása szükségtelenné teszi a cellulózipar számára nélkülözhetetlen hulladék papír felhasználását gipszkötésű rostlemezgyártás céljára,
- a rostiszap hasznosítása során 1 t rost felhasználásával 3-5 m³ papírfát lehet megtakarítani,
- a gipszkötésű rostlemez nem tartalmaz egészségre káros anyagokat,
- a gipszkötésű rostlemez tetszőleges felületkezeléssel látható el,
- az épület biológiai és hőtechnikai tulajdonságait a felhasznált rostiszap és adalékanyagok kedvezően befolyásolják,
- a rostok kedvező filcelődése következtében előállt homogén lapszerkezet növekvő csavarállóságot eredményez.

Meggyőződésünk, hogy egy ilyen – másodnyersanyagok feldolgozásával üzemelő – gipszkötésű rostlemezgyár magyarországi megvalósítása gazdasági és környezetvédelmi szempontból egyaránt előnyös lenne.

■ DR. TAKÁTS PÉTER
EGYETEMI DOCENS, ERDÉSZETI ÉS FAIPARI EGYETEM

	Gipszkarton lapok	*Gipszkötésű forgácslapok*	*Gipszkötésű rostlemezek*		
Megnevezés	**Knauf, Rigips**	**Sasmox, Arborex**	**Fermacell**	**Würtex**	**Laboratóriumi rostlemez**
Cellulózalapú komponensek	karton	forgács	hulladékpapír	hulladékpapír	rostiszap
Sűrűség (kg/m³)	820 - 1000	1000 - 1200	1000 - 1150	1040 - 1180	1050 - 1200
Hajlítószilárdság (MPa)	3 - 8	6 - 9	4 - 7	5 - 7	4,5 - 8,5
Rugalmassági modulus (MPa)	3500 - 4600	3000 - 5000	4000 - 5000	2500 - 4000	3200 - 4700
Nyomószilárdság (MPa)	8,0 - 9,5	-	-	-	14 - 18
Hővezető képesség (W/m K)	0,18 - 0,21	0,2	0,29	0,35	0,15 - 0,28
Csavarállóság (N/mm)	6 - 8	37 - 75	30 - 50	30 - 40	34 - 52
Vastagsági dagadás, 2 órás (%)	1,5 - 3,0	1,2 - 1,5	0,9 - 1,0	1,0	0,8 - 1,0

látogatási napokon segítségére van
on r. kath. vezetőtanító mint mú-
őr, aki hasonlóképen minden díja-
működik és a látogatókat kalauzolja.
mot fenntartó egyesület vagyon-
vzárlati kimutatása: Alapítványi
4751·41 K, múzeumbővítési
K, pénztári maradvány 172·34 K,
ék 150 K.
rtozás: az alaptőkének 1743·93 K,
bővítési alapnak 617·37 K, összes
2391·43 K. Ezek szerint az
iszta vagyona 3179·43 K.
ként a két titkár az egyesület
l és a múzeum állapotáról kisebb
at közöltek a helyi lapokban, dr.
a pedig dr. Finály Gábor útján
i római ásatások eredményeit
megjelenő «Jahrbuch des kaiser-
schen Archaeologischen Instituts»
folyóiratban tette közzé. Ugyan-
jelent meg «Az alsófehérmegyei
régészeti és természettudományi
működése» czímű értekezés az

között. Hivatalosan *Pósta Béla* dr. orsz. fel-
ügyelő látogatta meg az intézetet.

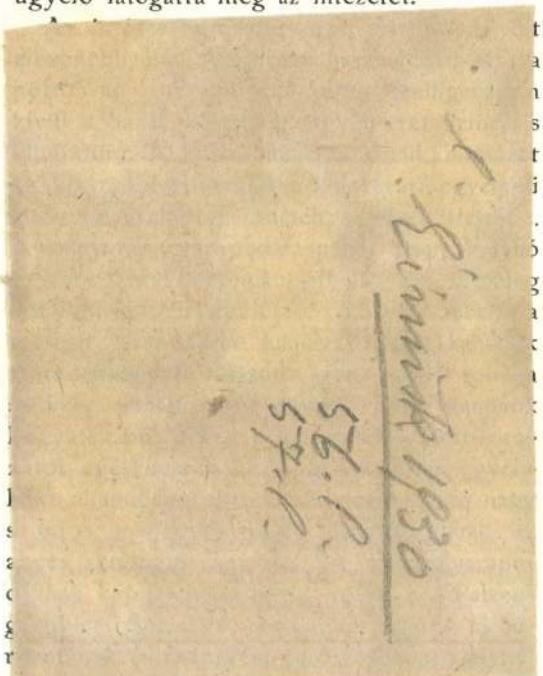

s ... Grimani» megvásárlása Vé-

Pécsi József
IV. ó. d. vitrin

Legtöbben magyar tudományos művet olvastak: 434 egyén 762 művet 912 kötetben, aztán történelmi s földrajzi művet: 77 egyén 103 művet 125 kötetben és bölcseleti műveket: 60 egyén 100 művet 111 kötetben; természettudományi, jogi s külföldi szépirodalmi s többi műveket már kevesebben.

A könyvek száma különösen az utóbbi években oly nagy mértékben növekedett, hogy a fából készült régi polcz-állványok már majdnem beteltek, elhajoltak, az összedőléssel fenyegetnek és szinte kirínak az új épület modern, 6 méternél magasabb, tágas, világos könyvteréből. Kivánatos volna tehát, hogy minél előbb újrendszerű mozgatható vasállványok szereztetnének be.

23. HÓDMEZŐVÁSÁRHELY. II. A *Városi Múzeum* életében az 1913. év nagyobb számbavehető nyomot nem hagyott hátra, sőt sok tekintetben nevezhető az meddő esztendőnek is, mert a tárgyak gyarapítása csak kis mértékben történt s a csekély szaporodás is teljes egészében az önkéntes adományozás eredménye. Vételt nem eszkö-

történetének egyetlen mozzana
anyag teljes rendezése. A kön
6806 mű foglal helyet, melyekrő
könyvkatalógus készült.

A könyvtárnál 37 látogató
használt. E szám azért oly kics
rendezési munkálatok az egész é
tottak. A múzeum többi tárába
kélyebb gyarapodáson kívül jele
tozás nem történt.

25. KASSA. A *Felsőmagyarors*
Múzeum gyüjteményei közül
könyvtár 7266 munkával és 6
gyarapodott. Államsegélyből v
művet 5208 kötetben. Állami
vén és ajándékozásból 1619
kötetben, vegyes aprónyomtat
3522 darabban képezi a köny
podását. Összesen tehát gyarapo
tár 10.897 kötettel és 64 kéziratt

A kikölcsönzők száma 7893 volt
7893 művet 9167 kötetben. Az
met 4021 olvasó vette igénybe s
olvastak.

gránitlépcsős ösvény köti össze a kolostorral. A néhol meredek sziklaélen, máshol pedig satnya tamariszkuszokkal szegélyezett, kőgörgeteges vádiban vezetett ösvényről, hétszáz méteres ereszkedő után tárul fel a Mózes-hegy menedékessé szelídülő lábánál épített kolostor. A lejtős térszínhez igazodón tíz-tizenöt méter magas és két-három méter vastag falak, a lőréses, szuroköntős bástyák inkább erődre, mintsem kolostorra emlékeztetnek. A falak belső oldalához tornácos épületeket tapasztottak. A kápolnákkal és jellegtelen raktárakkal beépített udvar fölé két torony magasodik. A helybéli szerzetes tervezte, ablakívekkel tagolt harangtorony kilenc, különböző nagyságú harangját orosz cárok adományozták a kolostornak.

A mellette lévő, fehérre meszelt, négyzet alaprajzú, kis kupolával fedett, faerkélyes torony nem más, mint egy mecset minaretje. A Színai-hegy, amely többször előfordul a Korán szúráiban is, a mohamedánok szemében is szent földnek számított, és a kolostor egyik apátja – talán a kevésbé jóakaratú kalifák megnyerésére is gondolva – a XI. században mecsetet építtetett a templom szomszédságába. Az arab hódítás – legalábbis a Színai-hegy tövében – jótékony hatásáról a szűk udvarról a templomba belépve is meggyőződhetünk. Az aranyló ikonokkal, súlyos ezüstcsillárokkal díszített bazilika apszisa a bizánci mozaikművészet egyik legkorábbi emlékét rejti. Az alig egy évtizeddel a templom felszentelése után, 560 körül készült, aranyló hátterű mozaik Jézus tábor-hegyi színeváltozását ábrázolja. Jézus vakító fehér ruhájából sugárnyalábok áradnak Mózes és Illés, illetve a jelenéstől rémült apostol-tanúk, Péter, Jakab és János alakja felé. Hasonló korú ábrázolások másfelé alig vészelték át a Bizáncban a VIII. században kezdeményezett képrombolást, ám az arabokról készült, aranyló hátterű mozaik Jézus tábor-hegyi színeváltozását ábrázolja. Jézus vakító fehér ruhájából sugárnyalábok áradnak Mózes és Illés, illetve a jelenéstől rémült apostol-tanúk, Péter, Jakab és János alakja felé. Hasonló korú ábrázolások másfelé alig vészelték át a Bizáncban a VIII. században kezdeményezett képrombolást, ám az arabokról a bizánci birodalomból kiszakított Színai-félszigeten ma is ragyognak a VI. századi mozaik színes kövecskéi. Az apszis mögötti kis kápolna oltára a szokásostól eltérően nem

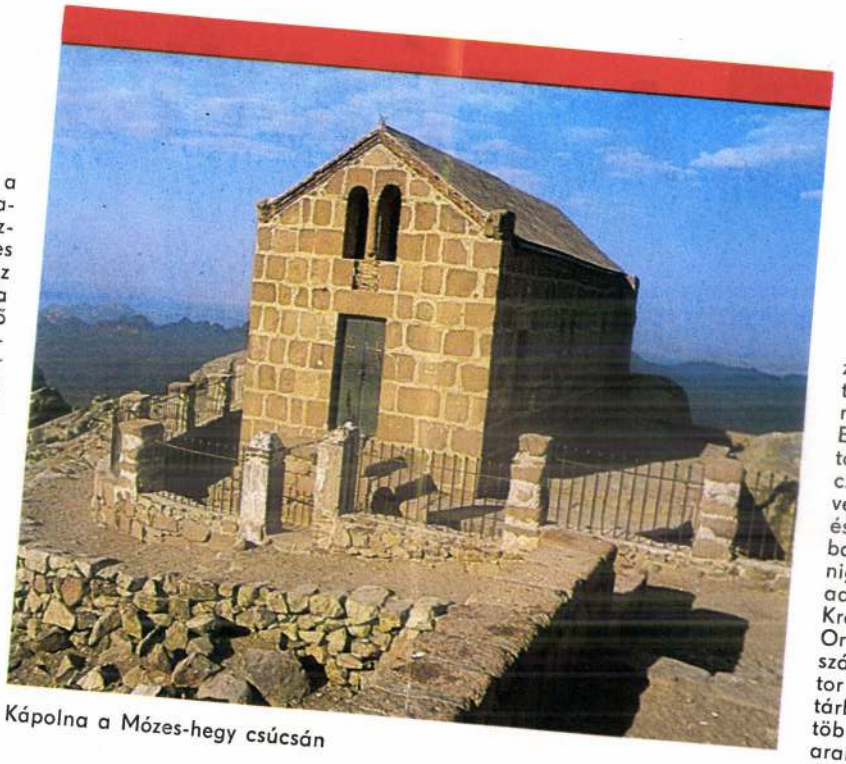

Kápolna a Mózes-hegy csúcsán

A Hetven vén fennsíkja

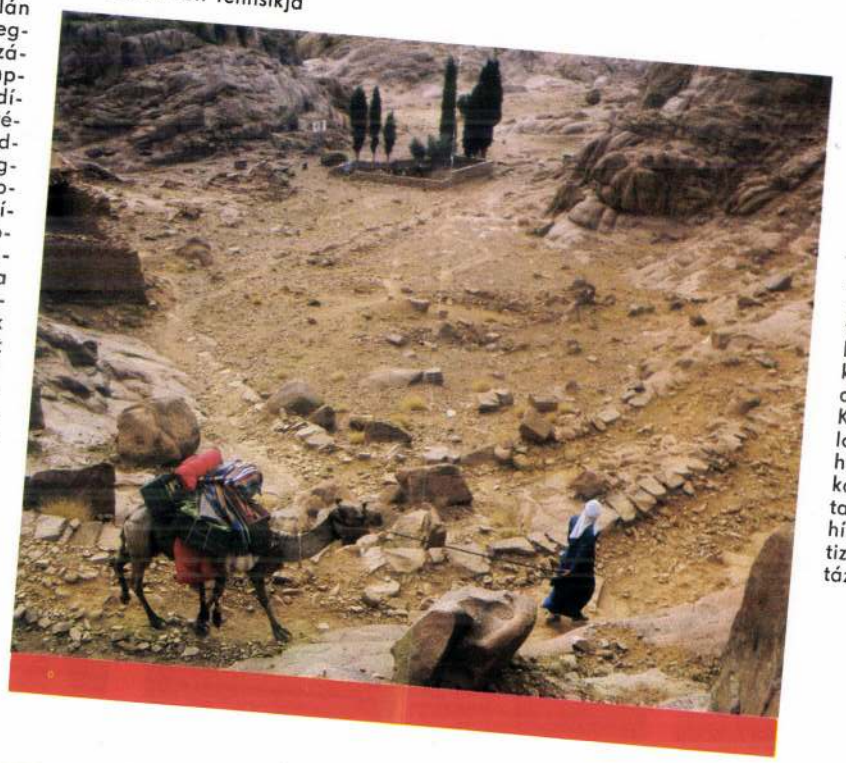

mártírok csontjai, hanem a kolostor hagyománya szerint a mózesi csipkebokor gyökere fölé épült. Belépni a kápolnába csak cipő nélkül szabad. A Mózes 2. könyvében felhangzó intelem a mai látogatókra is kötelező: „Vedd le sarudat lábadról, mert a hely, ahol állasz, szent föld!" E szent föld fölé épített kolostor biztonságát és gazdagságát bizánci császároktól és arab kalifáktól kezdve, középkori európai uralkodókon és török szultánokon át az Egyiptomban 1798-ban partra szálló Napóleonig nagyhatalmak menlevelei és adományai garantálták. Az egykor Kréta-szigetén iskolát működtető, Oroszország, Románia és Törökország területén filiákat irányító kolostor legértékesebb kincseit a könyvtárban őrzik. A mintegy háromezer, többnyire görög, részben pedig arab, szír, grúz, örmény, kopt és ószláv nyelvű kézirat közül jelenleg az V. századi szír evangéliumfordítás, a Codex Syriacus a legősibb. Jelenleg, mert egészen 1865-ig a kolostorban őrizték a 350 körül lejegyzett görög bibliafordítást, a Codex Sinaiticust. Az ősi kéziratot felfedezője, a német Constantin von Tischendorf, a „kölcsönzőjegy" tanúsága szerint, az orosz cári udvarban végzendő kutatások okán vitte magával. A kalandos sorsú kódex végül 1933-ban vétel útján került a British Museum birtokába.

A csipkebokor fölé épült kolostor apátja már a VI. században viselhette a Színai püspöke, utódai pedig később az érseki címet. Színai érseke napjainkban Kairóban lakozik, és csak nagyobb ünnepekre, így Szent Katalin napjára látogat sivatagi kolostorába. Hétköznapokon, amikor a harangtoronyban felfüggesztett, fakalapáccsal megszólaltatott faléc, a talanton tompán szétáradó hangja hívja imára a szerzeteseket, mintegy tizenöten gyűlnek össze az ikonosztáz előtt.

NEMERKÉNYI ANTAL

Pécsi József

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NÉPSZABADSÁG
Budapest
1970 JUN. 12

FÉNYKÉPEK ÉS ALKOTÁSOK

A nagy múltú turistaországokhoz, Itáliához, Franciaországhoz képest szinte alig vannak műemlékeink. Nincsenek, mert lerombolták őket a XVI. században, felrobbantották a XVIII-ban, túlságosan átépítették a XIX-ben vagy túlságosan elhanyagolták a XX-ban.

Dobos Lajos fényképei a *Magyar Nemzeti Galéria* dísztermében tiszteletre méltó feladatot vállalnak: őszintén, pontosan bemutatni azt a keveset, amink van, és egyben azt is, hogy ez a kevés milyen szép. Utazás ez a magyar múlt értékei körül, egy-egy felvillanó részlet az épen maradt vagy helyreállított emlékekből. A fényképész feladata itt a tudósával párosul. Nem a fotó tetszetőssége, hanem a valódi értékek felvillantása a fontos: egy reneszánsz faragás míves finomsága vagy egy zömök román torony ereje, egy falusi templom festett faburkolatának különleges világa, vagy a magyar szecesszió épületdíszítésének dekorativitása. Hangsúlyozottan puritánok Dobos felvételei, csak néha-néha enged a költői asszociációk csábításának — például a Lánchíd pilléreinek klasszicista nyugalma és a lassan fodrozódó víz szembeállításával —, de ott se úgy, hogy ne a precizitás volna az elsődleges. Ezek a fényképek a szó szoros értelmében objektívak.

Annál szubjektívabbak azok a fotográfiák, amelyeket *Pécsi József* emlékkiállításán a *Műcsarnok* kamaratermében láthatnak a nézők. Pécsi képei a harmincas évek hangulatát sűrítik magukban. Aktfelvételei néha divatjamúltnak és naivnak tűnnek a maguk szimbolizmusával, de ugyanakkor rendkívül finomak és költőiek is. Festői alkat volt elsősorban, bár a fotó technikájáról könyvet írt. Beállításai, kompozíciói festőszemre vallanak, magukba sűrítve kora legjobb magyar művészeinek stílusát, szemléletmódját. Gulácsys hangulatú önarcképei, barátairól készített fotói — a többi között *Kepes György* és *Vásárhelyi* (Vasarely) *Viktor* portréja — beszédesen vallanak arról a szellemi környezetről, amelyben Pécsi festői fotóművészete a harmincas években kialakult. Csendéletei *Derkovitsot* idézik a fénykép formanyelvébe átültetve: ha egymás mellé helyeznénk halas csendéleteiket, kitűnően lehetne a szemléletmód azonosságát és a technika követelte kifejezési mód különbségét demonstrálni. De függetlenül az elsüllyedt világtól, függetlenül a pezsgő szellemi körről szóló híradástól, függetlenül a képzőművészeti párhuzamoktól — mindenképp öröm volt Pécsi poetikus fényképeit, ezeket az értékes, egyszerre modern és klasszikus műveket felfedezni.

Sz. A.

5. ea., 7). **Nemzet**
gyelmű (7). **Kato**
Iván, a rettentő (7
Black Comedy (7)
színház: Az eszmé
tató-ea., 7). **Vígszí**
bérlet, 6. ea., 7). **P**
hiba (XIII. bérlet,
Operettszínház: Pé
zsef Attila Színház
Ganz-VIII.-bérlet, 6
pad: És mi lesz h
roszkóp Színpad:
(fél 9).

A TIS

GÉPGYÁRA

rövid határidőre vállal

HŐKEZELÉST ÉS KOVÁCSOLÁST

Részletes felvilágosítás:

TVK Gépgyár,
Termelési Osztály
Leninváros

Telefon:
4, 11–46-os
mellékállomás.

Edmund Th. Kauer:

BRECHT BÉCSBEN

Bertolt Brecht kétségtelenül egyike ama kevés német nyelvű szerzőnek, aki túl a német kultúra befolyásának szűkebb területén, mélységes hatással van a nemzetközi drámairodalomra és színházi életre.

Nagy költőink ugyanis drámaíróként is megmaradnak a költészet területén; az a néhány német nyelvű író, aki mint sikeres szerző, e nemzetközi színházi világba bebocsátást nyert — irodalmilag is gátolva —, mesterségbeli tudásban elmaradt más nyelvek és területek szerzői mögött.

Brecht mint termékeny drámaíró és mint elméleti szakember, a maga dramaturgiájával feje tetejére állította a színházi világot. Meggyőződésem, hogy hatása (a módszeréről folyó viták következtében) jelentősebb volt azokra a modern szerzőkre, akik az ő révén találták meg először saját stílusukat, mint azokra, akik — részben vagy egészben — az ő eszközeivel, az epikus színház módszerével dolgoznak, vagy őt utánozzák.

És éppen ez a lényeg. Oly sok ellentmondással terhes korunk — ráadásul még olyan kor, melyben a színpad, hogy adjon és kapjon, a film, a rádió és a televízió számára nyitva tartja ajtaját —, amint Dürrenmatt egyszer találóan megjegyezte, a sokféle stílusok kora — nem engedheti meg magának, hogy saját stílusa legyen, és hogy azt dogmatizálja. Az összeütközések, amelyeknek fóruma a mai színház (vagy kellene hogy az legyen), a módszerbeli vitákat is feltételezik. (Legalábbis kellene, hogy legyenek...)

A mi színházi életünkben nem maradt következmények nélkül, hogy Bécsben a „nyugati" orientációjú irodalmárok egyik klikkjének másfél évtizeden át sikerült a nagy, tekintélyes színházakat terrorisztikus módon Brecht műveinek bojkottálására kényszerítenie, miközben Nyugaton mindenütt játszották e drámákat. Érezhető következményekkel járt ez a mind silányabb drámák szempontjából (bár a szerzők olvashatták volna Brechtet), és végzetes következményekkel a bécsi színházi közönségre nézve, amelynek, inkább mint valaha is bármilyen közönségnek, igen nagy szüksége lett volna egy radikális kúrára; hogy a látvány naiv örömétől, a komédiás bravúrteljesítmény túlértékelésétől a tudatformáló fórumot jelentő színpad, a látványos drámától a tanító dráma, a gondolkodásra késztető színház felé forduljon.

Nem volna helyes, ha csak arról beszélnénk, hogy miféle károk értek bennünket, ha csak színházi műsoraink üresjáratairól panaszkodnánk vagy ha csak ironikusan megállapítanánk, hogy Brecht, utánzói révén — már akik nyugati útlevéllel beutazási engedélyhez jutottak —, közvetett módon mégiscsak beszivárgott színpadainkra.

Ausztriában 1947 óta — a bécsi Scalától eltekintve, amelyet baloldali színház lévén, hamarosan elhallgattattak — három évvel ezelőttig nem volt Brecht-előadás. A „Puntila" igen figyelemre méltó filmváltozatát — a bécsi filmgyárban Cavalcanti rendezte — Ausztriában sohasem mutatták be nyilvánosan. (A kölcsönző nyilván jobban járt a zárt körű terjesztéssel.) Néhány pinceszínház át akarta törni a bojkottot, de olyan fogyatékos színpadtechnikai eszközökkel, hogy mind a színházi előadás jogával rendelkező kiadók, mind pedig Helene Weigel, Brecht özvegye joggal tagadta meg tőlük az engedélyt. Hogy mennyire joggal, az akkor derült ki, amikor Veit Reli Naschmarkti kis stúdiószínházában olyan előadást produkáltak, amely legfeljebb arra lett volna alkalmas, hogy a bécsi közönségnek (ha csak harmincszor kilencvenkilenc személy volt is a nézőtéren) az 1918-as inflációs idők expresszionista Brechtjét prezentálja.

A leghaladóbb és leghozzáértőbb bécsi színigazgató, Leon Epp volt az, aki a Volkstheaterban a bojkottot megtörte. A Kurázsi mama és a Vágóhidak Szent Johannája áttörte a közöny falát, noha a rendezés elkerülhetetlenül — mind az együttes, mind a közönség miatt — felemás volt. Annak is kellett lennie. A brechti „provokációra" még elő nem készített közönségnek csak kanalanként lehet Brechtet beadni. A színházi bemutatóval egy időben — igen helyesen — a bécsi Urániában műsorra tűzték a Kurázsi mama filmváltozatát a Berliner Ensemble, az autentikus Brecht-színház előadásában, és ez már némely felismerésekhez vezetett. Amikor ezt a filmet a bécsi Népfőiskolában is le akarták vetíteni, előtte még nyilvános vitát kellett rendezni meghívott vendégek, főként újságírók jelenlétében, ahol a Brecht-ellenesek még egyszer, mindenesetre felettébb sikertelenül megkísérelték érvényesíteni azt a jelszavukat, amely szerint a bécsiek „még nem elég érettek politikailag ahhoz, hogy Brechtet, a művészt, élvezzék, és Brechtet, a politikust, elvessék".

Ily módon Brecht visszautalását az ínyenc műélvezetek körébe legalábbis fenyegetően kilátásba helyezték.

A most zajló évadban a Burgtheater (miután előzőleg a legtevékenyebb módon részt vett a bojkottban; a brechti Galilei helyett egy gyámoltalan dilettáns nevetséges, ájtatoskodó kis traktátusát mutatta be, majd határozottan Brecht ellen, anélkül, hogy előbb vitára bocsátotta volna, színre vitte Günter Grass Die Plebejer proben den Aufstand című darabját) lepett meg bennünket a *Galilei élete* színre vitelével. Az „ellen-Galilei" blamázs után ez mindenesetre „cselekvő bűnbánat" volt. És ez a darab, amely olyan csodálatos erővel és prófétai módon tárja fel a tudós, az értelmiségi problémáit a társadalomban, éppen Bécsben és elsősorban a hagyománytisztelő Burgtheaterban számíthatott olyan közönségre, amely találva érzi magát. Nostra res agitur, rólunk szól a mese. Itt a mai értelmiségi emberről van szó sokkal aktuálisabb formában, mint a Fizikusokban, és az elidegenedésnek olyan fokáról, amelynek felismerését a legkipróbáltabb vaskalaposok sem akadályozhatják meg.

A hosszú bojkott következményei azonban nem maradhattak el.

Nyilván sem *Kurt Meiselnek*, a rendezőnek, sem pedig *Curd Jürgensnek*, Galilei alakítójának nem volt szándékában, hogy tudatosan azt tegye, amitől Brecht, ezt a veszélyt előre megsejtve, már évtizedekkel ezelőtt óvta a rendezőt és a színészeket. Egyszerűen a Brecht művészetével szemben való tanácstalanság — mind a közönség körében, mind a színpadon — eredményezte, hogy a *Galilei életét* dinamikus erejétől megfosztva, a hatalmas tankot leállított motorral, mint a Burgtheater felcicomázott díszhintaját vonszolták ki a Ringre. Ezt a Galileit (amelyet a Burgtheaterban mindennemű említésre méltó húzás, a legcsekélyebb szöveghamisítás nélkül adtak elő) teljességgel az artisztikumra építették fel — és a bécsi színház nagy az ilyen művészetben —, magánüggyé süllyesztették. Sőt ennek a Galileinek még antikatolikus éle is volt (hogy ez megtörténhetett a Burgtheaterban!), amit pedig Brecht, mint megtévesztő és szándékától eltérő értelmezést, határozottan visszautasított. Hogy az osztálytársadalomban elnyomorított tudós szerepéről a politikai felvilágosítást elkerüljék, inkább, kétszázötven évvel megkésve, kaput nyitottak az antikatolikus felvilágosításnak.

S az előadásnál is kétségbeejtőbb volt a közvélemény, akarom mondani a polgári sajtó reagálása. Ez minden részletkülönbség mellett is egységes volt, és történelmi feladatának megfelelően, hűen tükrözte a kulturális helyzetet. Néhány kritikus, főként ápolt műítész, fellélegezve üdvözölte „BBB"-t — Bertolt Brecht Burgtheater-szerzőt —, és élvezte a felismerést, hogy az ily mértékben visszapolgáriasított Brecht kevésbé botrányos dolog, mint a bojkott. Mások, a Brecht-ellenes gyászvitézek csoportja, a régi nótát fújták. Egy „szocialista" kritikusnak jutott a feladat, hogy kijelentse: Brecht ezzel „az NDK-val szemben tanúsított 1954-es magatartását próbálta igazolni".

„Ne játsszunk Brechtet", osztva „játsszunk Brechtet" egyenlő a burgtheaterbeli előadással. Rövid idővel a bemutató után, mindenesetre némi csemege volt számunkra *Paul Hoffmann-nak*, a Burgtheater új igazgatójának öt szereplése. Paul Hoffmann (ő maga nagyra becsült színésze a Burgszínháznak) a Híres hangok című ciklus keretében tartott előadást Goethe, Shakespeare, Schiller, Diderot, Hofmannsthal és Thomas Mann művei mellett felolvasta Brecht programmatikus magyarázatát az elidegenítés fogalmáról. Hogy kihallhattunk-e ebből valami ígéretet a színház további munkájára, ez még nyitott kérdés.

De a kérdés nem is a Burgtheater hangszigetelővel elzárt igazgatósági szobáiban dől majd el, hanem az egész országban. Nem a színház, hanem az élet nagy színpadán.

Érdekes új zenei kiadványok — hanglemezekkel

Az év hátralevő napjaiban több érdekes kiadvány jelenik meg a Zeneműkiadó gondozásában. A 9—10 éves gyermekek számára készült a kiadó új sorozata, *Az én zenei kiskönyvtáram*, amelynek 1—2. kötetében Gál Zsuzsa ismerteti *Haydn* és *Beethoven* életét, munkásságát, kiváló és megfelelő oldalakra beragasztható képanyaggal, lemezmelléklettel.

Darvas Gábor *Bevezető a zene világába* című, zenével, hanglemezzel, rajzzal és kottapéldával tanító, ismeretterjesztő sorozatának újabb, harmadik kötetében *Összhang és ellenpont* címmel az együtthangzás szabályaival, a zene történeti fejlődésével ismerkedhetnek meg az olvasók.

A tudományos és népzenei érdeklődésű olvasók bizonyára örömmel forgatják majd Bartók népzenetudományi írásainak fakszimile kiadványsorozatát, amelynek második kötete a napokban jelenik meg, Bartók Béla *Máramarosi románok népzenéje* címmel. A 14 ív fakszimilét, és mintegy négyívnyi új szöveget Denijs Dille szerkesztésében adják közre.

Végül Fenyves György *Csak fiataloknak* című könyvének első része egy Storyville-ben kezdődő történet. A „főhős" maga a dzsessz, s képviseletében olyan muzsikusok szerepelnek, mint Louis Armstrong és Stan Kenton. A második rész apró történetek hosszú sora, számos fényképpel a teenagerek mai kedvenceiről: Ambrus Kyritől Zárai Mártáig, a Beatlesektől a Who-együttesig.

Ritka színházi jubileum a Vígszínházban

Heltai Jenő a Néma levente című vígjátéka vasárnap este ritka jubileumhoz érkezik el a Vígszínházban: 350-edszer adják elő Ruttkai Évával és Bitskey Tiborral a főszerepben.

Műhelytitkok a Szép

Nehéz a szegény képhamisító dolga. Nem elég, ha ügyesen rajzolni, elfogadhatóan festeni tud, nem elég ellesnie egy-egy régi mester modorát, témáit, apró fogásait, kevés, ha ismeri a korabeli festékeket, vásznakat, régi, szúette fatáblákat használ és beleássa magát a művészettörténetbe — sokszor parányi műhiba, apró figyelmetlenség meghiúsítja egész igyekezetét. Legalábbis ezt bizonyít-

Nem hamisítás, csak ismétlés festette A szerelmes aggastyá néhány évvel később készítette

ja a Szépművészeti Múzeum t kiállítása, amely Műhelytitkoi hamisítások címen gyűjtötte márványterem falaira jó ne hány évszázad festőszélhámosa nak ügyeskedéseit.

Hans Burgkmair, a neve német művész hamisítójána például csak azért nem si került egy új-régi remek kel megajándékoznia a mű vészettörténetet, mert félreértet egy trónust: bár a régi mester fa metszetéről pontosan vászonra másolta a madonnát, a trón oszlopait korlátnak nézte és festette, s ezzel máris gyanússá tette magát a művészettörténészek előtt, akik hamar fölfedezték azt is, hogy az állítólagos reneszánsz madonnának biedermeier arca van; több biedermeier képreprodukció is mutatja a kiállításon. Jan Kupetzky, a neves barokk művész XVIII. századi másolója azon

MIHÁLYFI ERNŐ:

A magyar fotoművészet 125 éve

Kiállítás a Nemzeti Galériában

Nemrég még szenvedélyes viták folytak arról, hogy *művészet-e a fotó* vagy sem. Helye van-e a fényképezésnek a képzőművészetek családjában vagy egyszerűen mesterség, mert géppel űzik, legjobb esetben az alkalmazott iparművészet vagy ipari művészet egyik ága?

Azután az élet eldöntötte a vi-

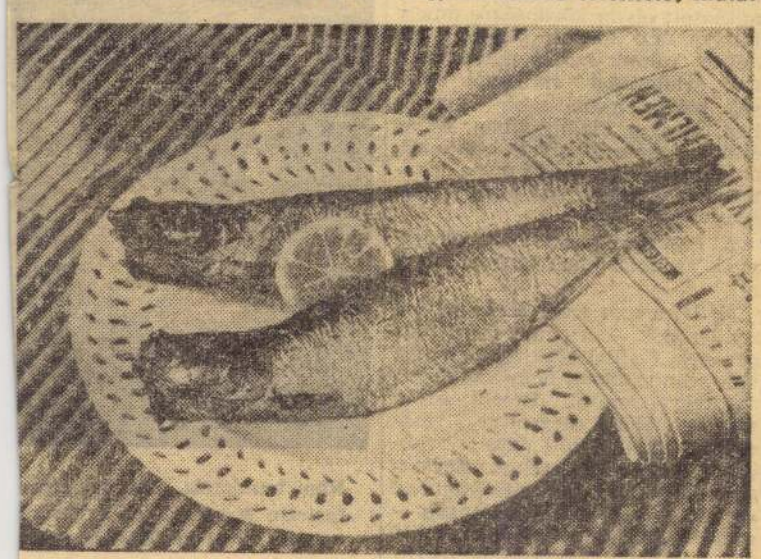

Pécsi József: Halas csendélet (1938).

ját, győzött az az álláspont, hogy nem a gép határozza meg az alkotást, habár többet — s mind többet — lát, mint az emberi szem. *Meglátni* mégiscsak az ember tud, a fotóművész. Néhány éve egy-két kiváló művész fotós: Zinner Erzsébet, Escher Károly, Vajda Ernő, Reismann János, Koffán Károly, Tildy Zoltán — egyéni kiállítással „betört" a Nemzeti Galériába, a magyar képzőművészet otthonába, s ezzel egy időben meggyőző művészettudományi és történeti érvelések is bizonyították a fotóművészet esztétikai rangját. Ezek után most már mindenki természetesnek tartotta és tartja, hogy az eddigi legnagyobb és legteljesebb fotókiállítás, *A magyar fotóművészet 125 éve* címmel a *Magyar Nemzeti Galéria* termeiben nyílt meg. Helyet kapott ott, s egyben bizonyítja is, hogy ott a helye.

A fotóművészet hivatalos elismerését mutatja az is, hogy Érdemes művész címmel kitüntetett fotósok is vannak a kiállítók között.

A kiállítás nemcsak a magyar fotóriport és fotoművészet ötnegyedszázados történetét mutatja be, hanem hiteles dokumentumokban tudósít a magyar nép, a magyar társadalom XIX—XX. századi életéről is. A rendezés is bizonyos történelmi sorrendet követett, s ezen belül szakaszokra bontotta a magyar fotóművészet fejlődését.

A legelső szakasz *a magyar fotográfia őskora*. A legrégibb kép 1847-ből származik: *Petőfi Sándor arcképe*. Egy vegyészmérnöki képzettségű fotóművész, Escher Károly bravúros kísérlete eredményeként feltámadt egy már szinte teljesen megsemmisült dagerrotípia, s azóta tudjuk, milyen volt Petőfi.

Fotóriporterek és *fotoművészek* szerepelnek a kiállításon. Ez a két kategória korszakonként váltakozva, hol közelít egymáshoz, hol fedi egymást, hol meg ismét távolodik egymástól. A magyar fotográfia őskorában a fotóművész nagyon gyakran személyében is azonos a festőművésszel. XIX. századi képzőművészeink kezdik nálunk a portréfényképezést. Nemcsak a nemzeti festészetnek, hanem a nemzeti fotóművészetnek is úttörője volt *Barabás Miklós, Borsos József; Munkácsy Mihály* is fényképezett. Ismeretes, hogy nagy kompozícióihoz beállította és lefényképezte a modelljeit. Ezen a kiállításon is szerepel két Munkácsy-fénykép, az egyik a *Falu hőse* főalakja, a másik pedig *fotovázlat a Siralomházról*.

Ennek a fejezetnek egyik része a kiállításon a *Festői hatások kora* című csoportosítás. Időben ez már egybeesik az *eseményekről készült fotoriportázs* kezdeteivel. Az első két fotoriport a kiállításon 1894-ből, illetve 1896-ból származik: Kossuth Lajos hamvainak hazahozataláról és a millenniumi ünnepi menetről.

Az időrendben következő kiállítási fejezet: *Riportfotók a világháború és a Tanácsköztársaság korából*, majd *A magyar fotoművészet kibontakozása* következik és utána *Fotoművészek a harmincas években*.

Vannak korszakok, amelyekről csak tragikus, szomorú fényképek számolnak be. Ilyen a két világháború ideje. De nem kevésbé megrendítőek azok a fotók, amelyek a két világháború közötti évtizedek Magyarországát mutatják be.

A nyomor, a reménytelenség, a szenvedés képei ezek, a magyar fotoművészet történetében külön nevük — s a kiállításon ezzel a névvel külön fejezetük is van — *szociofotóknak* nevezik ezeket, a társadalom legdrámaibb igazságtalanságait megörökítő fényképeket.

Mit fényképeztek, mit örökítettek meg, miről vallanak az utókor számára is ezekben az években a legkiválóbb szociális lelkiismerettel élő fotóművészeink?

Munkanélkülieket, az akkori Teleki téren tanyázó, munkára váró kubikosokat, a népkonyhák előtt egy tányér meleg levesért sorban állókat, nyomortanyákat, tömegszállásokat, melegedőket rongyos emberekkel, utcára kilakoltatottakat, mezítlábas iskolás gyermekeket, szeméttelepen guberálókat, koldusokat...

A szociofotósok névsora: *Bass Tibor, Bergmann Teréz, Bojár Sándor, Bruck László, Escher Károly, Gönci Sándor, Haár Ferenc, Kálmán Kata, Langer Klára, Lengyel Lajos, Révai Dezső, Sugár Kata, Tabák Lajos* és mások.

Ezekhez a fényképekhez akkor nemcsak az kellett, hogy meglássák a „témát", hanem bizony bátorság is kellett a lefényképezéshez.

A katalógus bevezetőjében a fotóművészet történésze azt írta, hogy *„a fotográfia a kritikai realizmus jellegzetes XX. századi technikája"*. — Több ez, mint kritikai realizmus, szatírára és történelmi ítéletek kimondására is képes. És ezt a képességét a mai napig is megőrizte.

A szociofotókhoz kapcsolódott a két világháború között a fotómontázs harcos, agitatív műfaja.

A kiállítás is figyelmeztet arra, hogy sürgősen össze kell gyűjteni a húszas—harmincas években készült szociofotókat, mert különben örökre elvesznek ezek a dokumentumok, amelyekre szükség van mementóul a következő generációk számára is. Sokkal több ilyen kép van, mint amennyi a kiállításon elfért, magam is ismerek legalább egy kötetre valót. Nemcsak kiállításon, könyvben is el kellene ezeket juttatni a mai közönséghez.

Fotóművészet és haladó szellem művészettörténelmünkben szoros kapcsolatban áll egymással. Ennek a kapcsolatnak a szociofotókon kívül más bizonyítékai is vannak. Negatív bizonyíték például, hogy a fasizmusnak nem volt fotóművészete — más művészete sem volt. De a bizonyítékok sorába tartozik az is, hogy legkiválóbb fotóművészeink egész sora menekült külföldre a fasizmus elől, s azóta a világ legelmúlt két évtizedben sok irányban keresi a kor kifejezési módját és eszközét a fotóriport és a fotóművészet, amely két kategória most nem válik el egymástól, hanem fedi egymást. A *művészi riportképek* a mai fényképezés legnagyobb értékei. Lehetetlen kivonatos névsorral is jelölni a ma működő és a kiállításon válogatott anyaggal szereplő fotóművészeinket. Több mint 150 mai művész 400 képét láthatjuk a termekben. De azt megállapíthatjuk, hogy legértékesebb munkát azoktól látunk, akik a szociofotósok haladó hagyományait követik, akik hozzájuk hasonló meggyőződéssel s politikai bátorsággal oldják meg más társadalmi viszonyok között megváltozott feladataikat: Véleményt mondanak, állást foglalnak képeiken keresztül.

Nem tartoznak ezek közé az elkésett avantgarde festői által készített és kiállított *öncélú fotomontázsok* és *fotogramok*. Ezek a neonaturalista vagy — vegyük kölcsön a találó szót — *„szürnaturalista"* fotóművészeti kísérletezések téves irányban keresik egy konstruktív társadalom jelenségeinek konstruktív ábrázolását. Sem esztétikai, sem agitatív hatást nem keltenek ezek a képek. Éppen az hiányzik belőlük, ami 30—40 év előtti elődeiket nagygyá tette: a harcosság, a politikai célt szolgáló agitatív erő. Egy simára gyalult deszka szép erezése például jól díszít egy modern formájú bútort, de fényképen bizony csak semmitmondó „művészi" kísérletezés, éppen úgy, mint egy foszló kötél hű „portréja".

Nem meggyőzőek a kiállított színes fotók sem. Egyelőre áthidalhatatlan ellentmondás az, hogy minél tökéletesebben élethű egy színes fotó, annál veszedelmesebben közeledik a giccshez. A fényképezés bizonyos fejlődési korszakaiban, amikor tökélyre vitte a naturalista másolást, egy színben vagy színesen, technikai tökéletességével segített tudatosítani a festőművészetnek, hogy egy-egy stílusirányban befejezte útját, elvégezte feladatát, nincs tovább. Nem véletlen, hogy ha egy festményre nagyon gorombát akarnak mondani, akkor úgy jellemzik, hogy „fotonaturalizmus". A színes fotó az árureklám terén kaphat szerepet s erre, a jelek szerint, az új mechanizmus növelni fogja az igényt.

A kiállításnak ötnegyed évszá-

Papp Jenő: Japán egyetemisták (1964).

különbözőbb részein szerzett dicsőséget a magyar fotóművészetnek. Jutott belőlük világhírű fotós Párizsba, Amerikába, még Japánba is. Ezeknek a külföldön szereplő magyar fotóművészeknek képeit is igyekeztek összegyűjteni a kiállítás rendezői s első ízben mutatják be itthon például *Capa, Kertész Andor, Landau Erzsi, Munkácsi Márton, Haár Ferenc* és mások világszerte ismert képeit.

A kiállítás legbővebb gyűjteménye természetesen *a felszabadulás utáni fotóművészet anyaga*. Az zad fotóművészetét kellett reprezentálnia. Csaknem 800 képen igyekezett bemutatni ezt az időt, nem lehetett elkerülni, hogy ebből a bőség zavara támadjon. Érdemes lesz ennek az időszaknak fotóművészeti fejlődését még többször feldolgozni fejezetenként kiállításokon és könyvekben is.

A kiállítás mindenesetre méltóképpen töltötte meg a legigényesebb falakat, a Nemzeti Galéria termeit.

Magyar Hirdető — Győr-Sopron megyei Nyomdavállalat 70 21345

PÉCSI

102. Kiszállás
(duplex-pigment nyomat) 1932
103. Tehervitorlás
(duplex-pigment myomat) 1932
104. Cannes előtt 1932
105. Cetinje-i piac I. 1932
106. Cetinje-i piac II. 1932
107. Arab vendéglő 1934
108. Homs-i utca, Líbia 1934
109. Földműves 1930-as évek
110. Nádtető 1930-as évek
111. Így éltünk 1930-as évek
112. Ugye szépek vagyunk?
1930-as évek
113. Még hideg van 1930-as évek

AKTOK

114. Szabadban
(brómolaj nyomat) 1925
115. Mozgás (brómolaj nyomat) 1926
116. Nyugalom (brómolaj nyomat) 1927
117. Sziklán (brómolaj nyomat) 1927
118. Tanulmány I. 1927
119. Anyaság (brómolaj nyomat) 1928
120. Mozdulat (pigment nyomat) 1928
121. Tanulmány II.
(brómolaj nyomat) 1929
122. Tanulmány III. 1930
123. Tanulmány IV. 1930-as évek
124. Tanulmány V.
(duplex-pigment nyomat)
1930-as évek
125. Tanulmány VI.
(duplex-pigment nyomat)
1930-as évek
126. Tanulmány VII.
(duplex-pigment nyomat)
1930-as évek
127. Napsütés 1930-as évek
128. Műteremben 1930-as évek
129. Szél (különféle eljárásokkal, 3 db)
1930-as évek

A KIÁLLÍTÁS ANYAGÁT GINK KÁROLY ÁLLÍTOTTA ÖSSZE

A KIÁLLÍTÁST DR. URY ENDRÉNÉ RENDEZTE

A KATALÓGUST GÁDOR E. ZSOLT TERVEZTE

Felelős kiadó: A Kiállítási Intézmények igazgatója

PÉCSI JÓZSEF FOTOMŰVÉSZ
EMLÉKKIÁLLÍTÁSA • MŰCSARNOK
1970. JÚNIUS

PÉCSI JÓZSEF MŰVÉSZETE

„Úgy születnek-e a fényképező talentumok, mint a festők, szobrászok, muzsikusok, írók és más művészek? Igen!"

Több, mint fél évszázaddal ezelőtt írta le ezt a kérdést és adta meg rá rögtön a határozott választ „A fényképező művészete" című könyvében Pécsi József fotoművész és több évtizedes munkásságával, meggyőző elméleti és gyakorlati bizonyítékokkal is segített eldönteni a kérdést, amiről pedig néha még a legutóbbi években is vitatkozni kellett. Ő így fogalmazta meg a helyes álláspontot: „A fényképezés átfinomult ága nem ipar többé, hanem méltán foglal helyet a művészetek díszes sorában."

Azt hiszem, ő volt a legelső Magyarországon, aki fényképező művészetével a gyakorlatban is vitathatatlanná tette ezt.

Kiállítások és könyvek igyekeznek behozni azt a mulasztást, amit a magyar fotoművészet haladó hagyományainak ismertetése terén elkövettek. Új, ifjú nemzedékek előtt szinte teljesen ismeretlenként kell bemutatni a század első felének úttörő fotoművészeit.

A kiállítás-sorozatban most eljutottak Pécsi József életművének újrafelfedezéséhez is.

Nem sok anyag állt ehhez rendelkezésre. Negatívjainak túlnyomó része elpusztult két világháború tüzében. Dorottya utcai műtermét felgyújtották a hídjaink felrobbantása előtt Budára átmenekülő hitlerista csapatok. Az első világháború idejéből és a még ezt megelőző évekből megmaradt 50–60 éves kópiák a korszakra jellemző technikai kísérleteket is megőrizték. Így lett a szükségből erény: ezeknek muzeális értékük van. Az egész kiállítási anyag korát minden vonatkozásban meghaladó művészi törekvéseket és eredményeket tár elénk.

Pécsi József széles tudású művészettörténész volt. Rajongója a régi és új festőművészetnek. Értője és híve kora forradalmi képzőművészeti törekvéseinek. Idézett könyve átfogó tájékozottságot bizonyító művészettörténeti tanulmány az európai és a magyar festészetről, szobrászatról, építészetről, iparművészetről. De – mint írta – a művészetek jelentőségének méltatása nem műtörténeti előadásnak, hanem a fogékony fényképező szépérzéseinek felvillanyozására készült. És arra is figyelmeztet, hogy a festészeti technika külsőségeinek utánzása a modern fényképezés legveszedelmesebb eltévelygése. Élesen elhatárolta a fotóművészetet a festészettől.

Fiatal korában a zeneművészettel is aktív kapcsolatban volt.

Barátai voltak a fiatal festők, szobrászok, Gulácsy, Egry, Pátzay, Bernáth és mások. Erre bizonyíték a kiállított portrék sora is, amely igazolja azt is, hogy művészetében és elméleti munkásságában külön fejezet a portré. A modern portré-fényképezésben korszakot teremtett Egry József arcképe, kort is jellemez a fiatal Kassák képe, vagy a fekete bajuszú és hajú Pátzay Pál, kezében a fiatalkori expresszionista szobrával. A portré-sorozat a kiállítás legizgalmasabb része. Bizonyítéka annak is, hogy soha nem alkudott meg a közönség ízlésével.

A művészeti értékű reklám-fényképezésben is úttörő volt. Csendélet felvételei szinte absztrakt kompozíciók, képarchitektúrák, de a kompozíció elemei nagyon is valóságos tárgyak: a reklámozandó cikkek.

A számban nem nagy, de munkásságát mégis sokoldalúan felidéző kiállítási anyagot aktképek sorozata és a vegyes témáknak élete minden korszakát képviselő felvételei egészítik ki.

A fényképezőnek kétféle szeme van – írta fél évszázaddal ezelőtt – mindkettő lát, de csak az egyik lát meg. Ez az emberi szem, a művészi alkotó, a meglátó.

Minden képe igazolja, hogy kivételes meglátó, alkotó szeme volt.

MIHÁLYFI ERNŐ

kott DR. KORÁNYI SÁNDOR
1866–1944 a hazai belgyógyászati is-

vel elégge – de nem zavaróan – elüt a szomszédos házaktól. Műszaki állapota közepes. A földszinti három üzlet – gyer-

táblárol megtudhatjuk:
„Ezen a helyen állt a ház, amelyben Iasic Vulcan Familia című folyóirata (Vulkanu József), a ház egyik lakója adta ki. A román költő és szerkesztő Pesten tanult jogot, majd 1865-ben alapította meg az irodalmi folyóiratot.

an nem is fog, a lakóközösség legfeljebb a kerületi önkormányzat, illetve a főváros pályázataitól remélhet segítséget.

A. G.

VÁROS-KÉP

A sokoldalú Pécsi

Mindazon szerencsések, akik még személyesen ismerhették őt 1956 előtt, elmondhatják, hogy nála csúnyább férfi kevés szaladgált a Kárpát-medencében. Ugyanezen szerencsefiai arról is beszámolhatnak, hogy nála vonzóbb, sármosabb, okosabb embert keresve sem találhattunk ugyanitt. Legcsúnyább és legvonzóbb? Hogy is van ez?

A szerencsések közé nem tartozók vegyék elő Pécsi József könyveit, menjenek el a Manóházba vagy a fotómúzeumba, és nézzék meg önarcképeit. 1911-től majdnem haláláig folyamatosan készítette őket, van hát elég. Egymás mellé téve őket, jól látható, miként nem változott az idővel ez a hosszúkás fejformájú, kiálló fogú, nagyorrú ember. Ennek megállapítására nem kívántatik több húsz másodpercnél. Ám aki akár másfél percig is hajlandó elnézegetni egy képet, meglepve tapasztalja, hogy mindegyik Pécsi-önarcképnek van valami titka, van valami magával ragadó vonzása, meg nem fejthető varázsa, s ez nem más, mint a személyiség ereje, minden negatív vonást elnyomó dominanciája.

Ha figyelmesen nézzük az arcát, meg tudjuk érteni, hogy olyan családból származott, ahol muzsikálni magas fokon kellett tudni, ahol vasárnap délutánonként a leghíresebb muzsikusok szálltak be a családi kvartettbe, látjuk, hogy a kor akkor leghíresebb művészeti iskolájában tanulta a fényképezést Münchenben, miként azt is, hogy művészettörténészként, műgyűjtőként tévedhetetlenül értett a XVIII. századi francia bútorokhoz, a habán kerámiákhoz és még rengeteg mindenhez. Persze elsősorban fotográfus volt. Képcsinálóként egy csomó műfajban alkotott maradandót, a már említett önarcképeken kívül az aktjai, a reklámfotói, a portréi, a modern csendéletei, a városképei mind-mind a magyar fotográfia kimagasló teljesítményei. S ha ennyi nem elég, még sorolom. A fotóoktatás levett kalappal köszönhetne neki, ha bárkit is hajlandó lenne illő módon megtisztelni, hiszen alig néhány évvel a diplomája megszerzése után megalapította a Budapesti Iparrajziskolát, s annak fotótagozatát vezette 1913–1920 között. Ekkor túl modernnek, avantgárdnak, önállóan is gondolkodni tudónak bizonyult az akkori konzervatív kurzusnak, ki is rúgták, lába sem érte a földet. Biztos rossz volt neki, de folytatta. Amit nem tudott az állami iskolában megtanítani, azt megtanította sokkal több pénzért a saját stúdiójában, a Dorottya utcában.

A hidegek enyhültével sétáljanak el oda. A kapu mellett ott az emléktáblája, ha felnéznek, látják a műterme hűlt helyét, egy amerikai bombázó átrendezte egy kicsit az épület felső szintjeit 1944-ben. Miszter Smitht nem érdekelte, hogy Kozma Lajos tervezte az egész enteriőrt, hogy pótolhatatlan, évszázadok hosszú sorát átélt dolgok égtek el igen rövid idő alatt, neki csak térkép e táj.

Pécsi arcától Radnótiig. Milyen hosszú és mégis mennyire rövid az út. Még járható.

Kincses Károly

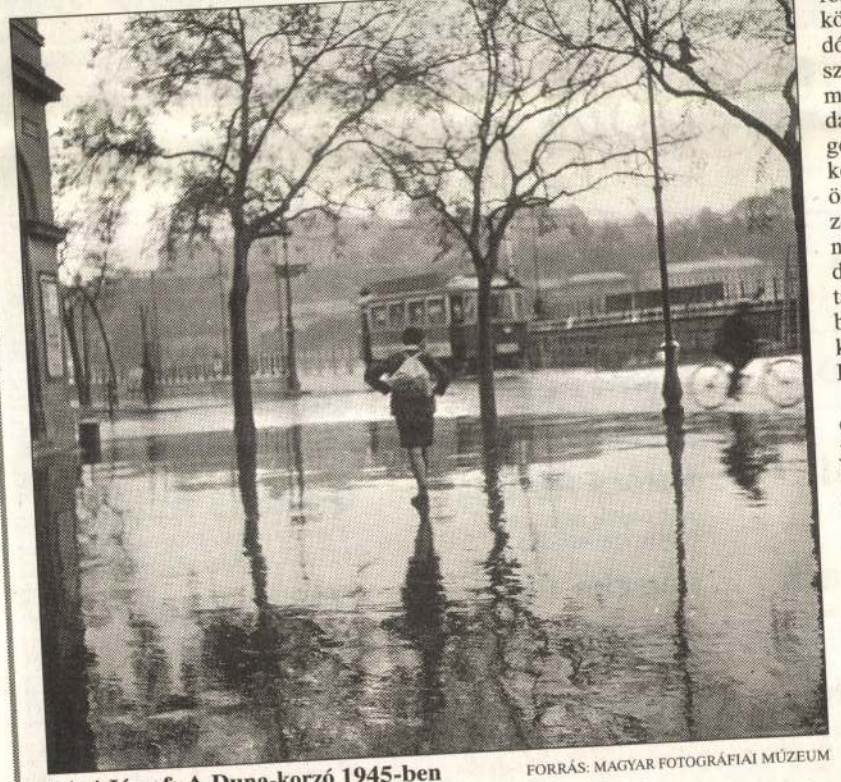

Pécsi József: A Duna-korzó 1945-ben FORRÁS: MAGYAR FOTOGRÁFIAI MÚZEUM

GOLYÓ-SZÓRÓ

Közöny

Holnapután kiskedden este pompás ruhákba öltözött hölgyek és urak gyűlnek össze egy nagyszerű teremben, hogy megtudják: ki kapja az Év Biliárdszalonja Díjat. Az est házigazdája pontban huszonegy nulla-nullakor színpadra szökken, hogy ismertesse a zsűri döntését a publikummal; mond még egy igen szellemeset, aztán kinyitja a borítékot, és előhúzza a papírt.

Nem a Robin Íjászklub és Biliárdterem neve szerepel rajta.

Még az a szerencse, hogy a Robin Íjászklub és Biliárdtermet ez egyáltalán nem érdekli.

Az említett szórakozóhely a Váci út elején alakult ki pár éve, egy földszinti helyiségcsoportban, igen szokatlan belsőépítészeti elvek alapján. Az íjászklubra való utalás – legalábbis az estefelé betérő műkedvelő számára – szinte jelképes. Annyi, hogy a bejárattal szemben van egy jókora kutrica vasból, mögötte pár számszeríj, miegymás; olyan holmik, amilyeneket azokban a filmekben látni, ahol a majdnem teljesen meztelen főhősnek nagykabátos emberek tíz perc előnyt adnak, aztán hetven percen át üldözik, míg mind egy szálig meg nem halnak a nagykabátjukban.

A kutrica mellett söntés található, olyan csapos hölgyekkel, akik viszont az Év Csaplárosnéja Díjat nem nyerik meg valamivel később, és olyan csapolt sörrel, amely azonban jó eséllyel aspirál az Év Legjobb Fröccse Kupára. Persze ez sem zaklat fel senkit.

A söntésből balra jókora terem nyílik, hogy arrébb visszasiessen beléje, mint a gyermek anyja kebelére. Nagyobbik részében rendezték be a biliárdszalont némi átalakításokkal. A Magyar Néphadsereg művelődési célú helyiségeiből ismert téglatest alakú műanyag lámpaburákat igen helyesen szolgálaton kívül helyezték, hogy a hagyományos, drapériával szerelt biliárdvilágítás jobban érvényesüljön. A szalon falát nádszövettel díszítették, amit nem értek, hacsak ez is nem egy finom utalás: voltak olyan íjászok, akik nádból készítették nyilaikat. A nádszövetet itt-ott fából készült dombormüvek szakítják meg; mi arra a darabra hívnánk fel a figyelmet, amely egy nem méretarányos lisztkukaccal ölelkező szarvast ábrázol. A mennyezet alatt itt-ott erősen militáns álcaháló lebeg, amely újabb talány. A legfeltűnőbb azonban kétségtelenül a linóleumburkolat állapota: olyan barbár idegenek dúlását idézi, akik az egész világon legjobban a melegburkolókat utálják. De kit izgat ez?

A biliárdasztalok – szakértőt idézek – afféle kocsmai darabok: kicsik, és szintén nem ma hozták ki őket a biliárdellátóból. Állapotuk ezzel együtt sem aggasztó, angol őrgrófokon kívül senki se lázadna fel miattuk. Hanem a dákók miatt talán egyszer majd igen; van, amelyikből legalább ötdekányi hiányzik. Persze igazából ez sem fontos.

Arrébb, egy sarokban flipper áll. Viszonylag új kiadású darab, az a fajta, amelyikre azt mondják, hogy működik, de persze akkor éppen nem. A százforintost persze nem adja vissza, sőt két százast sem, ezeket – vállalva, hogy az embert sima képű ügyeskedőnek nézik – a pultnál lehet visszakérni. Beljebb két remek szimulátort helyeztek el országúti autóversenyzésre, mögötte de jure pörgős futball, de facto pediglen csocsó látható. A másik irányban, a folyosó végén közepesen kondicionált vécé található, benne felirattal: ELVIS ÉL. De nem lényeges.

Megjegyeznénk, hogy a leírtakat semmiképp sem szabad önmagukban értelmezni. A képhez ugyanis hozzátartozik, hogy az Íjász Klubban egyvalamire odafigyeltek, jelesül arra, hogy a helyet értékén kezeljék: áraik belvárosi létükre nagyon méltányosak.

Ha ez érdekel valakit.

Pesti Pál

Népszabadság 2001. jan. 13. 34 old.

FILMEK TOPLISTÁJA

Bruce Willis, a sebezhetetlen

Kezdjük a végén: egy antitoplistás, antimultipex filmmel, Lars von Trier *Táncos a sötétben* című alkotásával. A címnek megfelelően sötét, megrázó, összezavaró és legyaluló mű. Kiválóan alkalmas a téli depresszió elmélyítésére. Drámába oltott musical.

Mellesleg már hetek óta játsszák a rendező egy másik filmjét, az *Idiótákat,* állítólag az a jobb, nekem még nem volt szerencsém hozzá, de igyekezni kell annak, aki kíváncsi rá, mert csak napi két vetítésen adják. A táncos a sötétben sztorija az elkerülhetetlen végzettől terhes: Selma (Björk) meg fog vakulni, azért emigrált Csehszlovákiából, hogy fia örökölt szembetegségének operálására még saját látása elvesztése előtt összegyűjtse a pénzt. Egy rendőr és a költekezésbe szerelmes felesége telkén laknak, lakókocsiban. A rendőr képtelen a házra felvett kölcsönt kifizetni. Mindkettejük végzete az operációra összekuporgatott pénz lesz.

A proli kisvárosi drámát Lars von Trier megbolondítja musicalbetétekkel. Az egyre színtelenebb világú Selma ábrándozásait filmre viszi kiteljesített színekkel. Műfaji játék ez, ahogy egy kiszólásból kiderül, hiszen teljesen művi, hogy egy filmben – különösen egy borzongatóan deprimáló alkotás esetében – a szereplők időnként dalra fakadnak és táncolni kezdenek.

Az év második hetében tovább tartott a fővárosi mozipiac tavaly december végén kezdődött pezsgése: több mint százkilencvenezer néző váltott jegyet százharmincnégymillió forint értékben. A listavezető *A sebezhetetlen* Bruce Willisszel, aki tanácstalan, önbizalomhiányos, és elfojtott fájdalmaktól sújtott, mígnem egy szerencsésen átvészelt baleset után ráébred a címben jelzett tulajdonságára. Rejtélyes segítőtársát Samuel L. Jackson alakítja.

Willis egyik korábbi és felkavaró filmjének, *A hatodik érzéknek* a forgatókönyvíró-rendezője, M. Night Shyamalan ismét hátborzongató thrillerrel állt elő. Megint egy kisfiú és egy felnőtt kapcsolatáról mesél, valamint a főhős földöntúli képességeiről.

A Mozivadász kritikusa szerint „Shyamalan a szerzői filmes bátorságával és magabiztosságával válogatja képi eszközeit: egész jeleneteket vesz fel például vasúti ülések közti réseken át vágás nélkül, egy kikapcsolt tévéképernyő tükrében vagy ellenfényben, hogy az arcok csak fekete sziluettek maradnak. Egyéni látásmódot tükröz a történet elbeszélésének módja és a képi megjelenítés, mindez egy nagy alkotói pálya kezdete lehet."

Már csak két moziban, néhány előadáson vetítik Atom Egoyan legutóbbi filmjét, a *Felícia utazását,* amelyről a Filmkultúra kritikusa írt méltatást: „Piroska pedig élve kerül vissza a napvilágra a farkas gyomrából, vagyis nemcsak Hilditch házából, hanem az idegen városból, idegen országból is megmenekül. Veszélyes kaland volt, nem sok sikerrel, még csak nem is sok változással. A néző számára azonban létező tanulsággal: van még igazi ártatlanság, csak nehéz felismerni, és van még – ha lehet ilyet állítani – ártatlan bűnelkövetés."

S. B. P.

AZ JANUÁR 4–10. KÖZÖTTI HÉT TÁJÉKOZTATÓ ADATAI

	A film címe (forgalmazó)	Heti jegybevétel (ezer Ft)	Heti nézőszám	Hány hete játsszák?	Össz-nézőszám	Az összes bevétel (ezer Ft)
1.	(új) **A sebezhetetlen** *(InterCom)*	50 268	69 109	1	69 333	50 444
2.	(1.) **Meseautó** *(BudapestFilm)*	11 722	16 658	4	87 537	58 934
3.	(4.) **A bájkeverő** *(InterCom)*	10 154	13 584	4	85 774	61 047
4.	(2.) **A 6. napon** *(InterCom)*	9 717	13 164	3	67 363	47 209
5.	(3.) **A harc mestere** *(Best Hollywood)*	7 840	10 601	2	33 542	24 652
6.	(9.) **Temetetlen múlt** *(InterCom)*	5 457	7 172	6	86 567	63 097
7.	(8.) **A keresztapus** *(Flamex)*	5 174	7 147	6	58 859	41 978
8.	(5.) **Grincs** *(UIP)*	4 033	6 255	5	95 751	62 099
9.	(10.) **Charlie angyalai** *(InterCom)*	4 001	5 341	7	109 242	46 643
10.	(7.) **Irány Eldorádó** *(UIP)*	3 971	6 097	3	30 823	19 013
	A Top 10 összesített eredményei:	112 338	155 128			
	Budapest összesen:	134 551	191 404			

A zárójelben lévő számok az előző heti helyezést mutatják

Forrás: BudapestFilm

NÉPSZABADSÁG-grafika

A győzelem öröme

ŠkodaFabia

Élvezze a távolság legyőzésének megnyugtató örömét! Azt a fantasztikus utazást az Ön igényeinek és a technikai lehetőségek felső határán, amely új, csodálatos élményekkel fogja megajándékozni. Barátságos ára lesz az első kellemes meglepetés.

Škoda Fabia – Egy új kategória a Škodától

Már 2 189 000 Ft-tól

Auto TREND
2096 Üröm, Ürömi út 2.
Tel./Fax: (26) 350-980

Autó Cegléd
2700 Cegléd, Kosárhegyi út 2.
Tel./Fax: (53) 500-140

Autó Derzbach
1173 Budapest, Hajdúcsárda u. 4.
Tel.: 257-2122, Tel./Fax: 258-4203

DUNA Autóház
2030 Érd, Fehérvári út 63-65.
Tel.: (23) 521-250, Fax: (23) 521-256

Mentes és Társai
1191 Budapest (Kispest), Attila u. 36–38.
Tel.: 280-7076, Fax: 282-9480

Patócs Autóház
2100 Gödöllő, Rigó u. 10.
Tel./Fax: (28) 410-299

Porsche Buda
1117 Budapest,
Hauszmann Alajos u. 2.
Tel.: 382-8600, Fax: 204-4071

Porsche M5
1238 Budapest, Szentlőrinci út
Tel.: 421-8220, Fax: 421-8229

Porsche Pest
1139 Budapest, Fáy u. 27.
Tel.: 451-5460, Fax: 350-8965

Q-RRENS Autóház
1211 Budapest, Posztógyár u. 8.
Tel./Fax: 277-5544, 277-5733

Tétény Autóház
1223 Budapest, Nagytétényi út 154.
Tel.: 227-3682, Tel./Fax: 226-5730

"T" Garancia
2600 Vác, Híradó út 2.
Tel.: (27) 317-122, Fax: (27) 314-608

www.skoda-auto.hu

PÉCSI József

Fotóművészet
1990. 3/4.

A Pécsi József fotóművészeti ösztöndíj elnyerésére

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium pályázatot hirdet fiatal alkotó fotográfusok részére a Pécsi József fotóművészeti ösztöndíj elnyerésére.

Az ösztöndíj célja, hogy segítse a formanyelvében és tartalmában korszerű, színvonalas művek alkotóinak a pályáját, művészi fejlődését.

Ösztöndíjban részesülhet évente 4 fő.

Pályázati korhatár: 35 év.

Az ösztöndíj bruttó összege: 10 000 Ft/hó.

Időtartama: 3 év.

Az ösztöndíj odaítélésére és az ösztöndíjasok munkájának figyelemmel kísérésére a minisztérium szakértőkből álló kuratóriumot hoz létre.

Az ösztöndíj odaítéléséről a kuratórium dönt.

Az ösztöndíjat elnyerők a második év elteltével kötelesek a végzett munkájukról a minisztérium által biztosított kiállításon számot adni.

A pályázati kérelemhez mellékelni kell:

1. A pályázó eddig alkotói munkásságát ismertető szakmai önéletrajzot.

2. Az ösztöndíj időtartamára tervezett alkotói elképzelést, melynek megvalósításához a pályázó a támogatást kéri.

3. Az eddigi művészi tevékenységet reprezentáló, maximum 5-6 fotót (méret és technikai kötöttség nélkül), illetve katalógust.

A pályázatokat írásban a Művelődési és Közoktatási Minisztérium képzőművészeti főosztályához kell benyújtani. (1055 Bp., Szalay utca 10—14. II. em. 222. szoba.)

A pályázatok beadásának határideje: 1991. október 1.

PÉCSI József
ÉS 1991. szept. 13.

Budapest, 1991. szeptember 3.
Művelődési és Közoktatási Minisztérium
képzőművészeti főosztály

2ik *Jelesi dülő.*

tanyai dülő — nevezetét az alatta elterült hajdan folyó, most eltellett s legelőül használható — halászó vízről, mellynek egy y órra e' dülő alá kanyaródott, halásztatott, s ez orrón halászos tanyavetés lévén, az orrón vetett tanyától rövidítve eredt a ra.

ság úti dülő a rajta keresztül vonúló s két felé metsző Buda zágút vonalról nevezve.

któi dülő, az alatta létezett hajdan Szék savas tótól, — melly lenleg betelvén legelőül használtatik — véve nevezetet.

rgas örvényi dülő, a' dülő végén létezett horogforma hajlású vényről — melly most csekély motsáros viz, s a közelében lévő ok vize lefolyásául szolgál, — neveztetvén igy.

taszéki határnál hosszú dűlő, hosszú dűlőnek neveztetik, mivel d hosszúságra van kihasogatva.

8ik *Langi dülő* a Báttaszéki reádülő s Langnak nevezett legelőtől neveztetvén el.

9ik *Kanizsai dülő*, a közelében eső régen erdő, most bokrós területtől neveztetvén el.

10ik *Betekintsi dülő* a' dűlőben fekvő Betekintsi Csárdától véve nevezetét.

B., *Felső Langi szántóföldek* következő dülőkből állanak

1sö Szűrűskerti dülő a' régi most szántóföldnek használt uradalmi szűrűskertről igy nevezve

(–) 1206

PÉCSI JÓZSEF

1956. október 8. hétfő

Pécsi József barátom, az Iparművészeti Főiskola volt fényképészeti tanára tegnap délután 3 órakor meghalt gyomorrákban. Évek óta tudtuk, hogy menthetetlen, tudta ő is, a felesége, Rozika is, de egymás előtt mindig úgy beszéltek, mintha azt hinnék, hogy a teljes meggyógyulás csak hónapok kérdése. Ilyen szinte megható tapintat és gyengédség jellemezte egész házaséletüket is, amelybe az eléggé nagy korkülönbség valami enyhe apai-leányi színt is kevert. Jól esett velük együtt lenni, s általában mindenki szerette őket.

Pécsit nagy baráti köre, amely a szakmabelieken kívül főként festőkből, szobrászokból, építészekből, muzsikusokból, művészettörténészekből tevődött össze, általában „csi"-nek becézte, s nevének ez az egytagú, kínaiul hangzó rövidítése valahogy pompásan illett egyéniségéhez. Bár teljesen közvetlen, jókedvű is tudott lenni és kitűnő humorérzéke volt, egyéniségét mégis meglehetős tartózkodás, sőt titkoló-

Pécsi József

Oltványi Imre 1956 őszén írt naplója (*Napló, 1956. szept. 6.– nov. 7.* – Oltványi Noémi tulajdona, Bp.) eredeti kéziratából a Pécsi Józsefről (1889–1956), Oltványi barátjáról, a század jelentős magyar fotóművészéről szóló részt publikáltam rövid bevezetővel. Oltványi Imre: *Pécsi Józsefről.* Fotóművészet, 1990/1. sz. 27. lap

Aláíratlan

1 Lillian – Oltványi Imréné

2 Rozika – Pécsi Józsefné

BOZSÓ ANDRÁS

1082, Budapest, Leonardo da Vinci utca 37.

1960 -ban született Veszprémben. Budapesten él és dolgozik.
1988 – 1991között a Fiatalok Fotóművészeti Stúdiójának tagja.
1991 -től az Egyesült Képek Egyesületének tagja.
1994 -től a Szövetség Első Alkotócsoportjának tagja.

EGYÉNI KIÁLLÍTÁSOK

1988 Ifjúsági Ház, Kecskemét
1990 Utca Galéria, Szombathely
Bercsényi Klub, Budapest
1991 Liget Galéria, Budapest
1992 Örökmozgó mozi, Budapest
1994 Fotó-modell. Uitz Terem, Dunaújváros
1995 Bolt Galéria, Budapest

FONTOSABB CSOPORTOS KIÁLLÍTÁSOK

1988 Fiatal Magyar Fotó. Galerie Treptow, Berlin
1989 Fotó-modell. Szombathelyi Képtár, Szombathely
1990 A Negyedik (FFS). Ernst Múzeum, Budapest
1991 Somogy Megyei Művelődési Központ, Kaposvár
1993 Camera Obscura. Magyar Fotográfiai Múzeum, Kecskemét
1994 Csoportkép (Első Alkotócsoport). Vigadó Galéria, Budapest
Esztergomi Fotóbiennále. Balassa Múzeum, Esztergom

Budapest, Leonardo da Vinci utca 37., H-1082

1960 born in Veszprém. Lives and works in Budapest.
1988 – 1991 member of the Young Photographers' Studio.
1991 became the member of the Union of United Pictures.
1994 became the member of the First Workshop of the Association.

SOLO EXHIBITIONS

1988 Youth House, Kecskemét
1990 Utca Gallery, Szombathely
Bercsényi Club, Budapest
1991 Liget Gallery, Budapest
1992 Örökmozgó Cinema, Budapest
1994 Photo Model. Uitz Hall, Dunaújváros
1995 Bolt Gallery, Budapest

SELECTED GROUP EXHIBITIONS

1988 Young Hungarian Photo. Galerie Treptow, Berlin
1989 Photo Model. Szombathely Picture Gallery, Szombathely
1990 The Fourth. Ernst Museum, Budapest
1991 Cultural Centre of Somogy County, Kaposvár
1993 Camera Obscura. Hungarian Museum of Photography, Kecskemét
1994 Group Picture (First Workshop). Vigadó Gallery, Budapest
Photo Biennial of Esztergom. Balassa Museum, Esztergom

Mindig is a kísérleti fotográfia érdekelte, ma leginkább a camera obscura, illetve a fénykép nélkül való fényképezés.

He has always been interested in experimental photography, now mainly making photos with camera obscura, or without any camera at all.

Ászok, dámák, királyok

Kártyástalálkozó

A Nemzetközi Játékkártya Szövetség (I.P.C.S.) osztrák–magyar szekciója Bécsben tartotta soros évi találkozóját. Horváth Ferenccel, az Osztrák–Magyar Kártyaegyesület társelnökével ebből az alkalomból beszélgettünk.

■ Gerots Zoltán

– Mivel foglalkozik a szövetség?

– A szervezet 1972-ben alakult, célja a játékkártya történetének kutatása. A megnövekedett taglétszám tíz-tizenöt évvel ezelőtt szükségessé tette a nemzeti szervezetek létrehozását is, ekképp alakulhatott meg 1992-ben az osztrák és magyar gyűjtők közös egyesülete.

– Mi is az a „kártyagyűjtés”?

– A kártyajátékok tárgya a játékkártya, amelynek megközelítően 500–600 éves története van. Nem egyszerűen csak gyűjtjük a kártyákat, hanem a történetüket kutatjuk, feldolgozzuk tudományos alapon országonként, kártyatípusonként rendszerezve.

– Mibe kerül mindez?

– Valójában rengeteg időbe, hiszen a kutatáshoz sok utánjárás, adatgyűjtés, könyvtári és levéltári gyűjtőmunka szükséges. Persze, ha az embernek szerencséje van, akkor rábukkanhat egy-egy ritkaságra is – ez viszont sokszor nagy pénzbe kerül...

– Melyek gyűjteményének legkedvesebb darabjai?

– Néhány 1850 körüli, magyarországi születésű kártyafestő által készített tarokk, illetve francia színjelű kártyaritkaság.

– Hogy tolerálja a család ezt a nemes szenvedélyt?

– Maximálisan támogatnak ebbéli tevékenységemben, olyannyira, hogy feleségem még a nagy rendezvényeken is gyakran részt vesz.

– Van-e ideje játszani?

– A játékra mindig kell időt szakítani!

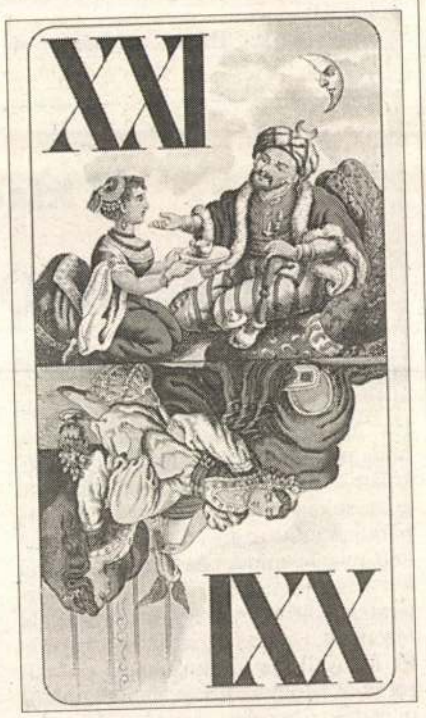

XXI-es Piatnik tarokk-kártya

– Így került sor erre az eseményre, amelynek a gazdája ezúttal Bécs városa volt.

– A rendezvény helyszínét a felújított technikamúzeum biztosította, ahol előadások zajlottak, cserenapot tartottak és megtekinthettünk egy fantasztikus kiállítást is. Ezen – a rendezvény tiszteletére – olyan, eddig még senki által [illegible] 1830 között készült

Ezen a héten is játékra hívjuk a kedves olvasókat. Sőt, még nyerni is lehet hétről hétre, amennyiben beküldik címünkre a két rejtvény helyes megfejtését. A címzésnél kérjük feltüntetni a „JÁTÉK” jeligét. Ezen a héten a nyereményt a VOLÁNBUSZ. ajánlotta fel: egy szerencsés olvasó Bp.-Bécs-Bp. retúrjegyet nyerhet.

Július 8-i rejtvényünk nyertese: Bálint Orsolya, Budapest

Beküldési cím:
Magyar Nemzet Magazin
1450 Budapest 9., Postafiók 74.
Határidő: 2000. július 29.

Számoljunk!

Három alapműveleti jel – összeadás, kivonás, szorzás – és a megadott számok beírásával végezze el a számolást! Csak **1, 2, 7, 9** számjegyek szerepelhetnek, és segítségül azt is eláruljuk, hogy minden sorban minden szám szerepel, csak más sorrendben!

							=30
	■		■		■		■
		2					=12
	■		■		■		■
							= 6
	■		■		■		■
							= 4
=14	■	=12	■	=70	■	=24	■

1, 2, 3, 4

Némi türelem és logika szükséges ennek a rejtvénynek a megfejtéséhez. A feladat: helyezze el az alábbi húsz háromjegyű számot az ábrában. A megoldás megkönnyítésére négy számjegy helyét megadjuk. Megfejtésként a bekarikázott kockákba kerülő háromjegyű számot küldje be.

358, 528, 921, 147, 755, 599, 571, 783, 124, 204, 408, 188, 613, 193, 285, 555, 743, 704, 771, 196.

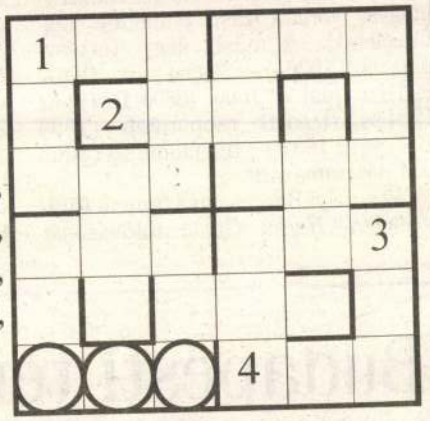

NYÁRI UTAZÁSHOZ

eurolines pass
a felfedezés szabadsága
BÉRLET EURÓPÁBA
21 ORSZÁG 48 VÁROSÁBA

VOLÁNBUSZ EUROLINES

VOLÁNBUSZ Nemzetközi pénztár.
Budapest, Erzsébet téri autóbuszállomás ☎ 317-2562

EURÓPAI EXPRESSZ KAPCSOLAT

Kvízjáték

Minden héten felteszünk 12 kérdést, a megfejtéseket viszont összesítve, a helyes válaszok betűjelének feltüntetésével havonta egyszer várjuk. Kérjük, júliusi megfejtéseiket levelezőlapon küldjék be augusztus 5-ig. A helyes megfejtést beküldők között negyedéves Magyar Nemzet-előfizetést sorsolunk ki.

1. Milyen rokoni kapcsolatban állt gróf Széchenyi István a Festetics-családdal?
   a) semmilyenben
   b) édesanyja Festetics Julianna grófnő volt
   c) [illegible]
5. Ki volt az a magyar feltaláló, aki Mária Terézia kérésére sakkozógépet készített 1796-ban?
   a) Bolyai János
   b) Bolyai Farkas
   a) Győr
   b) Göd
   c) Ráckeve
9. Magyar képzőművészeti csoport a XX. század elején, nyolc alapító tagja volt. Mi volt a nevük, milyen irányzatot képviseltek?
   a) Nyolcak, avantgárd
   b) Nyolcak, impresszionizmus
   c) Nyolcak, kubizmus
10. Szokták mondani: Menj a sóhivatalba! Létezett-e valaha ilyen hivatal?
    a) létezett, állami intézmény volt

ma fűszerpaprikájáról híres. Melyik városról van szó?
a) Szeged
b) Kecskemét
c) Kalocsa

Pécsi József

Műkincsek – árverések – galériák

Fotográfia a Lempertz-aukción

■ Wagner István

Az előzetes sajtótájékoztatón az árverés egyik sztárjának nevezték és a vaskos katalógus hátsó borítóján is reprodukálták *André Kertész* 1927-es párizsi szobabelsőjét. A képet 10–12 ezer márkára tartották az 1845-ben alapított kölni Kunsthaus Lempertz 784. aukcióján, amelyet kizárólag a fotográfiának szenteltek. A képen *Révai Ilka* – aki szintén fényképész volt Budapesten – ül az egyik fotelban, a másik karosszékből leánya, Éva néz a kamerába, akihez Kertészt az idő tájt szerelmi kapcsolat fűzte. A párizsi magyar emigráció művészi kordokumentuma beváltotta a hozzá fűzött előzetes várakozást és 13 ezer márkáért kelt el, mint az aukció két tucatnyi magyar vonatkozású tételének legdrágábbika. A másik négy Kertészkép, az 1926-os Szajna-part (3400 DM), a Quai d'Orsay (3800 DM), az 1934-es vízparti csoportkép (1500 DM) és az 1937-es templomtető (5000 DM) visszamaradt.

Az erdélyi Barcaságból francia földre emigrált *Halász Gyula* szülővárosát választotta művésznév gyanánt, és így lett világhírű *Brassaiként*. A negyvenes évekből származó, híresség páholyát megörökítő pillanatfelvételét kétezer márkáért kínálták – és ennyiért is ütötték le. A licitálás sorrendjében haladva említhetjük meg a hatvanas évekből a Dunakanyar Fotóklub tagjának, *Kocsis Ivánnak* Ornamentika című kompozícióját, amelyen öreg parasztasszony lép elénk díszesen faragott márvány ajtókeretből. (A frappáns kontraszt ellenére a mű hétszáz márkáért visszamaradt.) Elkelt viszont a mindkét tétel *Moholy-Nagy Lászlótól* a húszas évekből: a profilokat variáló Photogramm 1973-as levonata hétszáz helyett 1100 márkára ment fel, öt különféle motívum 1994-es kivitelezését pedig együtt ezer márkás kikiáltási árán értékesítették. A Kolozsvárról Berlinbe, majd New Yorkba emigrált *Munkácsi Márton* 1920-as würzburgi városrészlete nem keltett érdeklődést 2600 márkáért. Paco 1935-ös női aktja 1200 márkás kikiáltási árán cserélt tulajdonost, de ennek hátsó nézetből felvett változata senkinek sem kellett a kölni aukción.

Pécsi József Budapesten halt meg 1956-ban, szülőföldjéhez ragaszkodva egész életében, miközben fotói bejárták a világot. A székre támaszkodó, 1930-ban készült női aktja 1934-ben londoni, 1936-ban kassai kiállításon szerepelt; Kölnben ezúttal nem kelt el 2400 márkáért. A bécsi Schostal-ügynökség *Imre von Santho* néven futtatta hazánkfiát a harmincas években. Elegáns divatfotóin a modern architektúrát használta háttérként, egyik képe ötszázról 1100 márkára ugrott, az 1200 márkáról indítottat pedig 1600-nál ütötték le Kölnben. Az esseni *Karin Székessy* a hatvanas években készítette három művészportréját, amelyek közül kettő egyenként 1300 márkáért kelt el, egy pedig megmaradt. *Schwerer Kálmán* Pécsett látta meg a napvilágot, és *Szöllösy* művésznévven futott be a harmincas években. Napfényben fürdő pesti sétálóutcája potom 800 márkáért sem kelt el német földön, akárcsak a Nagykanizsáról a magyar fővárosba települt *Vadas Ernő* szintén harmincas évekbeli Duna-partja, ugyanennyiért.

Budapesti templomok egyházi zenéje

■ G. Á.

Július 23., vasárnap:

Belvárosi főplébánia-templom, este hét órakor a templom nyári rendezvénysorozatának keretében Elekes Zsuzsanna orgonaestje.

Műsoron: Bach-, Schumann-, Ritter-, Saint-Säns, Dupré-, Alain-művek.

Budavári evangélikus templom (I., Bécsi kapu tér), este hat órakor Canzonetta Nova (Finnország, Järvenpää) énekkar koncertje. Műsoron: Pert, Villa-Lobos-, Duruflé-, Maasalo- és Sibellius-művei.

Művészeti vezető: Erkki Rajamaki.

Fővárosi színházműsor

Ferencvárosi ünnepi játékok VII. 22., 21 óra: Bánk bán; VII. 23., 21 óra: Bánk bán

Lézerszínház VII. 22., 19.30: Pink Floyd 3D; VII. 24., 19.30: Missa Luba 3D; VII. 25., 19.30: Mike Oldfield 3D; VII. 26., 19.30: J. M. Jarre 3D; VII. 27., 19.30: Pink Floyd 3D; VII. 28., 19.30: Vangelis 3D

Lurdy Színpad VII. 22., 11 óra: János vitéz

Madách Kamara VII. 22., 20 óra: Sors bolondjai; VII. 23., 20 óra: Sors bolondjai

Magyarok Háza, színházterem VII. 22., 21 óra: Folklórszínház 2000; VII. 23., 21 óra: Folklórszínház 2000; VII. 28., 21 óra: Folklórszínház 2000

Margitszigeti Szabadtéri Színpad VII. 22., 20 óra: Zorba

Újreneszánsz Színház VII. 28., 20 óra: Ilyen a világ

Városmajori Szabadtéri Színpad VII. 22., 19.30: A Budapest Klezmer Band koncertje; VII. 23., 19.30: A Budapest Klezmer Band koncertje

Vidám Színpad VII. 22., 20 óra: Nejcserés támadás; VII. 23., 20 óra: Nejcserés támadás

Új kiadásban

A magyarok krónikája

■ B. J.

Ha az olvasókat megszavaztatnák, hogy melyik sorozat nyerte el tetszésüket az utóbbi időben, bizonyára nagyon sokan a krónikára voksolnának, páratlan adattára és rendkívül gazdag képanyaga miatt. A sorozat kötetei közül is a legnépszerűbbnek az öt esztendeje kiadott A magyarok krónikája bizonyult. Sajnos évek óta nem kapható, hiányzik az antikváriumok polcairól is. A Magyar Könyvklub államalapításunk ezredik évfordulóján, augusztus 20-ra újra megjelenteti.

Az első kiadás óta eltelt öt év történéseinek összefoglalóját, tárgyilagosan válogatott adatait is tartalmazza az új kötet. Így bővült 828 oldalasra négyezer szócikkével, több mint kétezer, túlnyomórészt színes illusztrációival, 120 térképével a hazai könyvkiadás egyik reprezentáns kötete. A művet egyszerre nevezhetjük kézikönyvnek és érdekes olvasmánynak, színes képgyűjteménynek, adattárnak. Oly könnyen is olvashatjuk, akár egy képesújságot, de ha időnk engedi, érdemes elmélyülni benne. A jól áttekinthető szerkezet segít az eligazodásban, mivel A magyarok krónikájában minden egységnyi idő (évszázad, évtized vagy év) kalendáriummal kezdődik, majd ennek adatait önálló cikkek ismertetik szóban és képben. Ezenkívül összefoglaló írások, tanulmányok értékelik, tárgyalják a különböző korszakokat, s szemléletes táblázatok, térképek és grafikonok erősítik a kézikönyvjelleget. Mindezek miatt reméljük, hogy a magyar családok könyvtárának féltve őrzött kincse lesz.

Hétvége Rácsban

Úti kárpitok 2000

Illés Barna

1964-ben születetett Budapesten

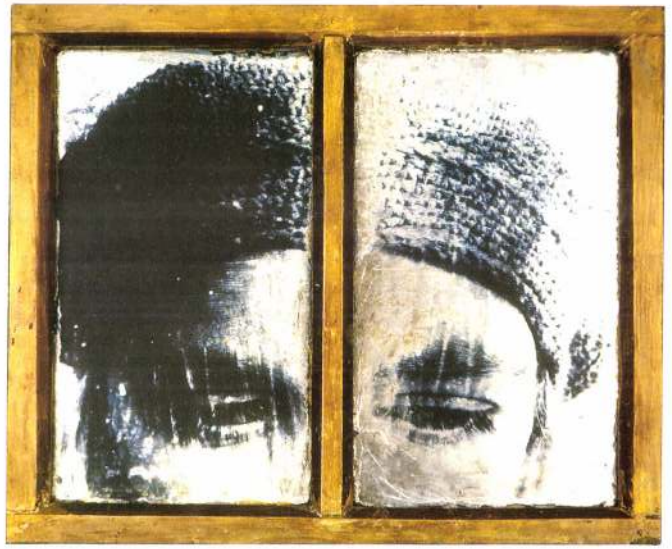

Cím nélkül, 1998

1985 1990 Juhász Gyula Tanárképző Főiskola rajz-matematika szak
1993 1996 Szellemkép Szabadiskola Fotószak
1998 Fiatalok Fotóművészeti Stúdiójának tagja

Egyéni kiállítások

1996 Kísérleti Galéria, Ifjúsági Ház, Eger
1998 Balkonon túl, Grand Café, Szeged
1999 Álomkor-Tölgyfa Galéria, Budapest
– ZO 2 (Szigeti Andrással) P. Galéria, Szeged
2000 Akvamarin, Tölgyfa Galéria, Budapest
– Waterproof (Szigeti Andrással), Szombathelyi Képtár

Csoportos kiállítások

1996 Szellemkép Szabadiskola végzős hallgatóinak kiállítása, Kossuth Klub, Budapest
– F.F.S. Miskolci Galéria, Miskolc
1997 I. Országos Fotóhét – F.F.S. Kossuth Klub, Budapest
1998 XI. Esztergomi Fotográfiai Biennálé
– Rondella Galéria, Esztergom
– Magyar Fotográfiai Múzeum, Kecskemét
– Budapest Galéria, Budapest
1999 Manu Propria-Dominikánus Templom, Soave, Olaszország
II. Országos Fotóhetek:
– Szellemkép Szabadiskola Prezentációs kiállítás,
– Tölgyfa Galéria, Budapest
2000 Westárlat, Vista Galéria, Budapest

Díj

1998 XI. Esztergomi Fotográfiai Biennálé Forte Rt. Díja
– Pécsi József Fotóművészeti Ösztöndíj
2000 Pécsi József Fotóművészeti Ösztöndíj
– Westárlat Sajtó-díj

Soltész István

1967-ben született Mezőkövesden

Cím nélkül, 2000

1987 óta tagja a Nyíregyházi Fotóklubnak
1994 felvételt nyert a Fiatalok Fotóművészeti Stúdiójába
1995 tagja lett a Magyar Fotóművészek Szövetségének
1996 óta szervezi a Nyíregyházi Fotóklubban folyó munkát
1998 óta egy új fotógalériát vezet a városi Művelődési Központban, illetve óraadó tanár a Nyíregyházi Főiskola Rajz Tanszékén.

„A fotográfiához való vonzódásomat édesapámtól örököltem. Korai halála után, 16 éves koromtól életem részévé vált a fényképezés. Édesapám hagyatékát a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával 1996-ban sikerült feldolgoznom és közönség elé tárnom.
Pályázati sikerek, kiállítások és ösztöndíjak mellett, eddigi életem talán legfontosabb eredményének azt tartom, hogy »megismerhettem« apám képeit."

Telek Balázs

1974-ben született Balassagyarmaton

Uomo di Vitrovio, 2000

1992 felvételt nyert az egri EKTF földrajz-rajz szakára
1993 sikeresen felvételizett az akkor induló vizuális kommunikáció szakra
1994 három főiskolás barátjával együtt megalakították a TEKODEMA Fotográfiai Csoportot (Telek Balázs, Kóczán Gábor, Demeter Ádám, Major Lajos)
1996 májusában mutatta be diplomamunkáját. Az égi lajtorják leeresztése; Óriás parabolika, címmel.
1998 felvételt nyert a Fiatalok Fotóművészeti Stúdiójába
1999 Pécsi József ösztöndíj
Alapító tagja a Nemzetközi Kepes Társaságnak
2000 Pécsi József Ösztöndíj

Kiállítások

1997 TEKODEMA csoport bemutatkozó kiállítása Egerben
1998 A csoport kiállításai itthon és külföldön
1999 Kiállítás a Szent István Bazilikában (Lugosi Lugo Lászlóval közösen)
– Trafó „XXL"
– Szombathelyi Képtár „Csoportkép II."
2000 Mai Manó Ház

Egyéb publikációk

1998 Árnyékfogó Magazin (MTV2) saját tervezésű és kivitelezésű kamerák bemutatása
– Műegyetem, Bercsényi Építészeti Szakkollégium, kurzus a camera obscuráról
1999 Előadás a II. Nemzetközi Fényszimpóziumon Horizontális és vertikális panorámaképet ötvöző keresztpanoráma-kamerarendszer, valamint több más formátumú camera obscura elkészítése

Díjak

1999 150 éves a Lánchíd – Képzőművészeti pályázat kategóriadíj
2000 XII. Esztergomi Fotóbiennálé – Fődíj

Turay Balázs

1973-ban született Budapesten

Ördögárok I., 2000

1988 1992 Berzsenyi Dániel Gimnázium
1994 II. sz. Rózsa Richárd Szakmunkásképző Intézet (fotó szak)
1994 1995 HVG szerkesztőségének munkatársa
1995 1996 Creátor 4 Film és Fotóstúdió munkatársa
1996 Magyar Iparművészeti Egyetem
1997 Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesületének tagja
1999 Pécsi József fotográfiai ösztöndíj Budapest fényképezésére
2000 Pécsi József fotográfiai ösztöndíj magyarországi városok fényképezésére
2000 tavaszára két hónapos meghívást kapott Dottore Carlo Giovanellától (Universita di Roma Tor Vergata) a római EUR negyed fényképezésére

Kiállítások

1998 Mai Manó Fotógaléria
2000 Palazzo delle Esposizioni, Róma (csoportos kiállítás)
– Dorottya Galéria (Téli vásár)
2001 Római Magyar Akadémia (Fényhitűek című csoportos kiállítás)

Publikációk

1998 Képeslapok a Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottságának támogatásával
1999 Fotóművészet '99. 5-6.
2000 Önálló fotóalbum a „Csak képek" című sorozatban, a Városháza kiadó gondozásában

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma,
a Hungarofest Kht.,
az Interart Fesztiválközpont Kht.
és a Magyar Fotográfusok Háza

tisztelettel meghívja Önt és barátait

A Pécsi József fotográfiai ösztöndíjasok

Illés Barna

Soltész István

Telek Balázs

Turay Balázs

kiállításának megnyitójára és
a 2001. évi Pécsi József Ösztöndíj
Pályázat eredményének
kihirdetésére
2001. március 1-jén, csütörtökön 18 órára

A kiállítást megnyitja
Tímár Péter fotográfus

A kiállítás megtekinthető március 19-ig
hétköznap 14 és 19 óra között
hétvégén és ünnepnap 11 és 19 óra között

1065 Budapest, Nagymező utca 20.
Telefon: 473-2662
e-mail: maimano@matavnet.hu

A Magyar Fotográfusok Háza szakmai támogatói

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
SIEMENS
Nemzeti Kulturális Alapprogram
Fenyő János Alapítvány
Westel 900 Rt.
Magyar Külkereskedelmi Bank Rt.
Budapest Főváros Önkormányzata
Nikon Kft.
AGFA Hungária Kft.
Fujifilm Magyarország Kft.
Kodak Magyarország Kft.
Fővárosi Idegenforgalmi Alap
Canon Hungaria Kft.
Dr. Ladányi Jenőné örököse
AB-Aegon Általános Biztosító Rt.
Olympus Kft.
Heti Világgazdaság Kiadó Rt.
Reafotó Kft.
Tripont Kft.
Fotex 2000 Fotószolgáltatási Kft.
Zsigmond Vilmos / Cam 35 Kft.
Pannonia Hotels
Mariott Budapest Hotel
Jack Klein (Boca Raton, Fl., USA)
Émix Kft.
Tiara Rt.

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

A ház újjáépítésének támogatói

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Terézvárosi Önkormányzat
Országos Műemlékvédelmi Hivatal
Műemlékfelügyeleti Igazgatóság
Budapest Bank Budapestért Alapítvány
ÁJK-SATEC Gyengeáramú Építő Kft.
Szántó és Mikó Építészek Kft.

PÉCSI JÓZSEF

Önarckép sakk-kal (1932) – A Magyar Fotográfiai Múzeum tulajdona

- Pécsi József 1889–1956

- Illés Barna
- Soltész István
- Telek Balázs
- Turay Balázs

Pécsi József fotográfiai ösztöndíj

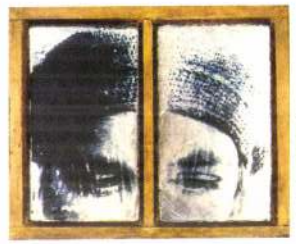

Illés Barna

Soltész István

Telek Balázs

Turay Balázs

SZINHÁZ

A rádióelőfizetők sulyos vesztesége a rádió és az Operaház viszálya miatt

Megirtuk, hogy a *Gigli*-hangversennyel kapcsolatos tárgyalások során anyagi differencia támadt az Operaház és a rádió között, amelynek az lett a következménye, hogy a világhirü müvész-etsjét csak háromezer ember hallgathatta végig, háromszázezer helyett. Ismertettük azt is, hogy *a rádió igazgatósága a Gigli-est közvetitéséért felajánlott háromezer pengőt, az Operaház azonban ezenkivül még a szokásos 1800 pengő operai közvetitési dijat is követelte a rádiótól.* A rádiótársaság nem tartotta jogosnak ezt a pluszkövetelést és igy lemondta a *Gigli*-est mikrofonkapcsolását.

Az Operaház igazgatója, *Radnai* Miklós, a következőkben világit rá erre a differenciára:

— A Gigli-est közvetitésének elmaradását a rádió igazgatósága péntek reggeli nyilatkozatában az Operaház tulzott anyagi feltételeivel indokolja meg. *Az Operaház a rádióval való szerződéses viszonyára és a közös kulturmunkára való tekintettel a Gigli-estet a legelőzékenyebben ugy kivánta a rádiónak közvetitésre átengedni, mint bármely más napi előadását. Ezernyolcszáz pengőben állapitotta meg a közvetitési dijat, amit a rádió a többi ötven operaelőadásért esetenként megfizet.* Nem kell bővebb magyarázatokkal füszerezni azt, hogy amikor egy ilyen világhirü énekes egy estére Budapestre jön, akkor az Operaházat semmi érdeke sem füzi ahhoz, hogy az előadást a rádió is közvetitse. Kizáróan a rádió érdeke — folytatja *Radnai* Miklós nyilatkozatát — egy ilyen előadásnak a közvetitése, melyet egy villanygomb megnyomásával nyujthat közönségének, a kockázat legkisebb veszélye nélkül. Hogy ezért külön anyagi áldozatot is kell hoznia: a háromezer pengő honoráriumot, amely kizárólagosan a fellépő müvészé, *ez a legkevesebb áldozat mindazért az előnyért, amelyet a gépzene az eleven müvészettel szemben meg kell, hogy hozzon.* A jövőben az Operaház még inkább csak ugy képzelheti el az együttmüködés lehetőségét, hogy a müvészet — ám legyen az minél nagyobb tömegek számára hozzáférhető — necsak a müvészet s a szinház számára járjon kockázattal.

*

Az est azóta lezajlott és háromszázezer rádióelőfizető lemaradt erről a müvészi előadásról, csak azért, mert a rádió és az Operaház igazgatósága egy aránylag csekély összegen nem tudtak megegyezni. A rádióhallgatóság méltán kifogásolja ezt a kárára történt egyenetlenkedést és mulasztást, mert hiszen más közbevető megoldással elejét lehetett volna venni ennek a szokatlan müvárváltozásnak. Ha az Operaház ragaszkodott az 1800 pengő plusz összeg megfizetéséhez, akkor a rádió igazgatósága méltán bedobhatta volna ezt a *Gigli*-estet a szerződésbe felvett ötven operai előadás közvetitési számába. Ebben az esetben egy másik operai közvetités cserélődött volna fel a *Gigli*-tel. Az Operaház is megtalálta volna számítását, épp ugy, mint a rádió igazgatósága is nem érte volna a rádióhallgatókat ilyen nagyos veszteség. A rádióhallgatók méltán várják és megkivánják, hogy az előre közösen lefizetett rádióelőfizetési dijaikért a rádiótársaság már előzetesen gondoskodjon arról, hogy a müsorról milliós bevételei mellett. Ha azt is találták az Operaház kivánságát egészen jogosnak, meg kellett volna hoznia ezt az áldozatot is, mert a rádiómonopolium csak jogokat jelent, hanem kötelez is.

A rádió a Gigli-ügyben ujabb nyilatkozatot adott ki

A rádió igazgatósága a késő esti órákban ujabb nyilatkozattal világitott rá a *Gigli*-est közvetitésének elmaradására. „Az Operaház igazgatója arról beszél, hogy a gépzene nek az eleven müvészettel szemben áldozatot kell hoznia. *Ezt az áldozatot a rádió az Operaház iránt saját érdekein tulmenően és közönségének kivánsága ellenére évek óta a legnagyobb mértékben meghozta és megadja, hiszen a rádiónak nincs szüksége évadonként ötven budapesti operaelőadásra, amelyek között még csak nem is választhat szabadon, nem is beszélve arról, hogy viselnie kell az opera örökös müsortozásainak ódiumát és az Operaházhoz való állandó alkalmazkodás minden terhét.* Ötven operaházi kapcsolás, az operaház zenekarának állandó foglalkoztatása és az Operaház müvészeinek álland. szerepeltetése révén a rádió a nehéz helyzetben levő magyar Operaháznak olyan készséggel sietett segitségére, amely nélkül ma az Operaház a legsulyosabb helyzetben lenne. Ezért a magyar rádió elvárhatta volna az Operától azt az előzékenységet, hogy hallgatósága az operaidény alatt a szerződés szerint feltétlenül közvetitésre kerülő és a közönség szempontjából tulsok operaelőadás között részesülhessen egy ilyen kimagasló és kivételesen müvészi előadás élvezetében is. A rádió egyébként változatlanul fenntartotta azt az ajánlatát, hogy amennyiben az Operaház az ötven előadás közül számitja ezt a kapcsolást, akkor a közvetitést müsorába iktatta volna és az előadásért 3000 pengőt folyósitott volna *Gigli* megbizottjának.

A fenti hivatalos rádiónyilatkozat a nehéz zene ellenzőinek bizonyosan nagy elégtételül szolgál, amiért hálásak lesznek a nagy *müvészi* veszteséget végigszenvedő rádióhallgatók is.

* **A Gyöngyösbokréta kikerül a ligetbe?** Nem valami nagy örömmel vesszük tudomásul, hogy *Paulini* Béla a Gyöngyösbokrétával együtt az élelmes vállalkozók csalogatják ki a ligetbe, az Angol Park kellős közepébe. Aki látta a Gyöngyösbokrétát, annak égnek áll a haja, ha arra gondol, hogy ezt a hamvas népi müvészetet bezsirozzák a tormásvirstli, a dodgem, a hullámvasut és az ágyukból kiforgatott nők attrakcióival. *Paulini* Béla hihetetlen erőfeszitéssel és apostoli buzgalomaml produkált valami szépet, eredetit és élvezetest a Szent István-hét számára s most ezt az érintetlen müvészi szépet célbavette az üzleti szimat. Kikiáltók, sörös krigli, por és zaj között egész nyáron meg akarják hurcolni a Gyöngyösbokréta jóhiszemü parasztjait és pártás menyecskéit, álandósitott idegenforgalmi trükknek beállitva, mig rá nem un a budapesti ember is, az idegen is és a vállalkozó is. Pénzt akarnak kifacsarni ebből a himes virágból is, lejáratva olyan környezetben és olyan időben, amikor az olcsó produkcióké a szó. Nem tisztelet nyilvánul itt meg a Gyöngyösbokréta értéke iránt, hanem kitünő szimat. Ha *Paulini* Béla még szereti azt, amit csinált, akkor nem megy ki társulatával a ligetbe, állandó müsorszámnak, mert ez az ő alkotásainak halálát jelenti. Csak hadd csináljanak ott Magyar Falu cimen egy ligeti csiricsárét azok, akik jó pénzért mutogatni akarják a magyar népet.

* **Walker Jimmy megtalálta igazi hivatását.** *Newyorki* jelentés szerint a *Morrison* Charlie szinpadi ügynökség szerződtetésre ajánlatot tett *Walker* Jimmynek, Newyork volt polgármesterének. Jimmy kitörő örömmel fogadta az ajánlatot, mondván, hogy már ugyis régen érez ellenállhatatlan vonzalmat a szinpadi szereplés iránt. Megtalálta tehát igazi hivatását. Állitólag százezer dollárt kináltak fel neki, ha fellép egy szinpadon husz hétlen át és százötvenezer dollárt kap, ha filmen is szerepel. Rádióelőadásokra is felkérték. Most már csak az hiányzik, hogy a volt polgármester a *kabaré óhajának* engedjen és itt is sztárszerepet vállaljon.

* **A Szerémy-est védnökei.** *Huszár* Aladár főpolgármester és *Sipőcz* Jenő polgármester elfogadta *Szerémy* Zoltán szinpadi bucsuestjének védnökségét. A főpolgármester levelében többek közt azt irja, hogy: „Felkérésükre őszinte örömmel vállalom *Szerémy* Zoltán bucsuestjének védnöki tisztségét. Szerémy Zoltán müvészi pályáját mindenkor meleg és szeretetteljes érdeklődéssel kisértem, nemcsak azért, mert klasszikus alakitásaival szemben őszinte nagyrabecsüléssel adóztam, hanem azért is, mert az ünnepelt *szülővármegyém szülöttje.*"

Késedelmes adósaink terhére többbrendbeli ebédlő-, uriszoba- és hálószoba berendezést a Viktória malom épületében (Budapest, V., Ujpesti-rakpart 22—23. sz.) lévő raktárhelyiségünkben *1934. évi május hó 25. napján d. e. 9 órakor* a K. T. 306. §-a alapján az Állami Árverési Csarnok közbenjöttével a legtöbbet igérőnek nyilvános árverésen eladunk. Iparosok Országos Központi Szövetkezete.

Pécsi József

934 D 19

Gigli-est a Városi Szinházban

Pénteken este zajlott le *Giglinek*, a nagy olasz tenoristának egyetlen vendégszereplése a Városi Szinházban. Hatalmas autótábor hömpölygött már félórával az előadás megkezdése előtt az esemény szinhelye felé s mire elsötétült a nézőtér, a páholyok és széksorok az utolsó helyig megteltek fényes közönséggel. Az est első felén a *Parasztbecsület* került szinre Turiddu szerepében a vendéggel, egyébként a m. kir Operaház együttesével. Santuzzát *Bodó* Erzsi énekelte, Alfiót *Losonczy*, Lolát *Gere* Lola, Luca nénit *Bársony* Dóra. *Gigli* könnyedén, dusan ömlő hangja szárnyalón töltötte be a kegyetlen akusztikáju, hatalmas térséget, diadalmasan igazolván az együttes egypár tul nehézkes, sulyos hangjával szemben, a rezonanciás, szabad hangok feltétlen előnyét, mind kifejező képességben, mind pedig vivő erőben. A függöny mögötti szerenád kissé tompán szólt ugyan, a bordalt egy pillanatig megzavarta egy nem várt légzési gondatlanság, de pompásan pergett le a duett s szivhez szólón a végbucsu. Az előadást *Fleischer* Antal dirigálta.

Szünet után Gigli hangversenye következett, egyre fokozódó sikerrel. Donizetti „Szerelmi bájital"-ának olvadékony nagy áriáját, a „Tosca" levéláriáját, a „Rigoletto" herceg-áriáját és a „Bajazzók" áriáját zenekar kisérte. Zongorával ment *Cilea* L'arlesiana cimü remekül fölépitett, rendkivül hatásos, kevéssé ismert kompoziciója, a Manon álom-áriája és végül a Sorrentói emlék cimü nápolyi dal. Nem tulságosan fantáziás, érdekes müsor, de hatását a közönségre sohasem téveszti el, mindenki szivesen meghallgat százszor hallott dolgokat, ilyen mesteri előadásban.

* **Meggyógyult a Zsazsa szeme.** Pestszentlőrincről bejött *Kürthy* Sári és elmondta, hogy *Fedák* Sári már tul van a veszélyen, kiméli ugyan a szemét, de már kitünően lát és minden idejét a kertben tölti. Délután römizik és este már ir is. Regényen és szindarabon dolgozik, őszre akarja elkésziteni mind a kettőt.

* **Az Operaház szombati és vasárnapi előadásai.** Május 19-én olcsó helyárakkal a *Siniona néni* és a *József legendája*, 20-án ugyancsak olcsó helyárakkal a *Giuditta* kerül előadásra. Szereplők: Giuditta — Dobay Livia, Anita — Ladányi Ilona, Ottavia — Szücs László, Pierrino — Laurisin Lajos, Bissi — Losonczy György, Barrymore — Vitéz Tibor, Martini — Koréh Endre.

* **Vasárnap délelőtt minden gyermek a Budai Szinkörbe megy!** *Lakner bácsi Gyermekszinháza* vendégszerepel vasárnap délelőtt fél 11 órakor a Budai Szinkörben, amikor is az év legnagyobb sikert aratott szindarabjai, legragyogóbb slágerei és pompás tréfái kerülnek szinre. A népszerü *Polgár* Zsuzsi, az aranyos *Váradi* Kató, a kis szobalány: *Igaz* Lucy, a dundi kis *Gárdonyi* Baba és még sokan a tehetséges kis gyermekszinészek közül fognak gondoskodni arról, hogy ez a délelőtt is felejthetetlen élményt szerezzen a gyermekeknek. Jegyek rendkivül olcsó árban, 30 fillértől válthatók a szinház pénztáránál. *E közlemény felmutatója a jegy árából 50 százalék kedvezményt kap.*

MŰVÉSZET

Az iparmüvészeti társulat Györgyi Kálmán emlékkiállitása

Nagyon szép és helyes gondolat volt *Szablya* Jánostól, a *Magyar Iparmüvészeti Társulat* ügyvezető alelnökétől az a gondolat, hogy létesitsen a társulat egy olyan kiállitást, amely *Györgyi* Kálmán emlékezetének hódol majd. Mert ki ne ismerné annak a férfiunak a nevét, aki négy esztendővel ezelőtt bucsuzott el az élők sorából és akinek annyit, szinte felmérhetetlenül sokat köszönhet a magyar ipar és a magyar iparmüvészet? Hetvenéves korában halt meg *Györgyi* Kálmán és közel fél évszázadot töltött el azzal, hogy nevelte, tanitotta és főleg: lelkesitette, szinte harcba hivta azt a magyar ifjuságot, amely az iparmüvészetet választotta kenyerének s egyben életcéljának is... Nagyszerü tanitómester volt, kitünő ember és kitünő müvész. Szinte minden gondolata abban kulminált, hogy mit kellene tenni, hogyan kellene menteni azt a sok veszendő kincset, az iparmüvészet csodálatos kincseit és hogyan kellene azt átmenteni a mai kulturának és a mai viszonyoknak megfelelően. Hogy mit ért el, tudjuk és csak elismeréssel gondolhatunk rá ezen a napon, amikor emlékével összetalálkozunk egy kiállitáson, amely valójában az ő nagyszerü alkotását és zsenialitását hirdeti... Az iparmüvészeti muzeumban rendezett kiállitást *Györgyi* Kálmán fia, *Györgyi* Dénes müépitész-tanár állitotta össze, mintegy bizonyitékául annak, hogy fiában is tovább él az a nagy kötelezettség, hivatás, amelyet az apa vállalt magára.

És ez a kiállitás valóban szép, nagyvonalu, megérdemli az emlékkiállitás nevet. azt is lehetne mondani, hogy müvészi csoportositásban és az anyag igazán kitünően összeválogatott létszámánál fogva ilyen kiállitás még nem volt Budapesten. Vetekszik és a legtöbb esetben föléje is kerül azoknak a külföldi iparmüvészeti kiállitásoknak, amelyeket sok pénzzel, sok fáradság árán és főleg a tehnika minden raffináltságával állitottak össze. Itt éppen az a szép, hogy őszintén, nemes izléssel, a lehető legszebb *egyszerüséggel* láthatjuk szemtől-szembe azt, amit a sokszorositó müvészet, a grafikai és fotomüvészet, a kisplasztika, az éremmüvészet és az egyéb iparmüvészeti osztályok, szakok produkálnak. Valóban ezt lehet mondani: *egységesen* láthatja itt mindenki azt, amit ezen a téren Magyarországon elértünk. Büszkék lehetünk arra, hogy olyan fotomüvészeink vannak, akik a reklámfotográfia és fotoillusztrációk terén semmiben sem maradnak el a külföldiektől. Egyszerüséget és tehnikai virtuozitást mutat be képein *Pécsi* József, akinek a nevével eddig még kiállitásokon nem igen találkoztunk össze. Nagyon szép felvételeket állitott ki: *Vadas* Ernő, *Haár* Ferenc, *Balogh* Rudolf, *Máthé* Olga, *Laub* Juci és *Hölczl* Gyula. A kisplasztikai anyagból *Berán* Lajos, *Baranyai* Ilona, a nagyszerü *Medgyessy* Ferenc, *Szamosi Sós* Vilmos, *Telcs* Ede, *Csiszér* János, *Esseő* Erzsébet, *Beck* Ö. Fülöp, *Farkas* Zoltán, *Markup* Béla, *Páczay* Pál, *Kuzmik* Livia és *Farkas* Zoltán munkái, a szobrászati részből *Pásztor* János, *Lux* Elek, *Csorba* Géza, *Medgyessy* Ferenc, *Ohmann* Béla, *Sidló* Ferenc, és *Farkas* András müvei emelkednek ki. Azután itt van a kerámia, amely artisztikusan és nagyon finoman disziti a vitrinekben az emlékkiállitást. *Deli* Anna, *Gádor* István, *Gorka* Géza, *Rahmer* Mária, *Győrffy* Zoltánné, *Maróthy* Dóra és *Márkus* Lili anyagát kell különösen kiemelnünk. Büszkék lehetünk arra, amit a könyvmüvészet terén illusztrációkkal, iniciálékkal elért *Benedek* Kata, *Dallos* Hanna, a kiváló *Jachik* Álmos, *Kner* Albert és Erzsébet, *Kozma* Lajos, *Molnár* C. Pál, *Fáy* Dezső, *Jeges* Ernő, *Budai* György, *Végh* Gusztáv és *Petrezselyem* János, akinek különösen angolul irt *„Háry Jánosa"* jelent meglepetést.

Nagy és figyelemreméltó anyaggal szerepelnek a budapesti nyomdák is. Többen szakszerüen mutatják be a nézőközönségnek azt, hogyan készül, hogyan kerül az ólomöntvényről vagy a rézhengerről papirra a betü és az illusztráció. Nagyon érdekes a kiállitásnak ez a része, hiszen az kétségtelen, hogy az olvasóközönség legkevésbé ismeri a mi mesterségünknél a tehnikai eljárásokat. A nyomdai anyagból kiválik *Kner* Izidor gyomai könyvkötő levélpapirmintái, valamint a Globus nyomdai müintézet bemutatott anyaga és az Egyetemi nyomda szép tipografiája.

Dékány And

* **Nyilassy-emlékkiállitás Szegeden.** Má 19-én nyitja meg *Baranyi* Tibor Szeged ispánja a hires szegedi festő, néhai *Nyil* Sándor képeinek emlékkiállitását. A kiállitá nemcsak a hagyatékban maradt képek lesz bemutatva, hanem többszáz darab a mu mok, családok, társaságokban lévő Nyila képek is. A *Magvetők* és *Magvetést n* hires festőjéről május 19-én délután *Lyka* roly Országos Képzőmüvészeti Főiskola ta tart előadást. A kiállitás május 31-én záru

ZENE

* **Pécsi dalosversenyek.** A pünkösd két nepén Pécsett tartandó dalosverseny ren bizottsága és a város idegenforgalmi hiv teljes felkészültséggel várja az ország mi részéből ez alkalommal Pécsre érkező da kat és kisérőiket. A nagyszabásu dalosü pünkösd vasárnap délelőtt 11 órakor a chenyi-téren tartandó tábori misével kezd amelyen a királydijas pécsi dalárda vegye és a pécsi filharmonikusok müködnek k Vasárnap délután félötkor a városháza gyülési termében tartja ötvenéves fenn alkalmával a Pécsi Országos Daloskör jub közgyülését. Hat órakor a Széchenyi- ünnepélyes fogadtatás lesz, este pedig nád. Pünkösd hétfőjén reggel hét órakor ébresztő lesz, majd reggel kilenc órától egy óráig tart a dalosverseny, délután h órakor pedig a Tettye-fensikon nagysz dalosünnep lesz szabadtéri hangversennye

Cserkészek, diákok

Ha nagyokat akartok kaca olvassátok SZILÁRD JÁN

JÓPIPÁ

Ára 1 pengő

cimü humoros diákregén Kapható és megrendelhet „Magyarság" könyvosztál ban (IV., Eskü-ut 6, féle

Pécsi József

931. IV. 19. **NEMZET**

— **Fényképművészeti kiállítás a Tamás-Galériában.** A Tamás-Galériában *Angelo* Pál, *Balogh* Rudolf, *Pécsi József*, *Rónai* Dénes fényképeikből kiállítást rendeznek. Megnyitás: április 18-án, szombaton délután 5 órakor és 19-én, vasárnap délelőtt 10 órakor. A kiállítás nyitva: április 27-ig, vasárnap délelőtt 10—2 óra között, köznapokon délelőtt 10 órától este 6 óráig.

N.U.931.IV.19.
Est,931.IV.19.
P.N.931.IV.19.
N.U.931.IV.19.

Müvészek 1919-1945

Pécsi József /fotoplakát/

Pesti Hirlap 1932 LIV okt

1. 6 o.

Kézdi.: Fényképező müvészek kiáll.

Pécsi József fotomivész

Magyar Életrajzi Lexikon

Péosi József (Bp., 1889. ápr. 1. -- Bp., 1956. okt. 7.): fotomüvész, fényképészeti szakiró és szaktanár. Pályáját amatőrként kezdte, majd a müncheni Fényképészeti Főisk.-n tanult. Hazatérése után Bp.-en mütermet nyitott. Mint portréfényképész kutató müvész volt, ki mindig uj ábrázolási lehetőségekkel kisérletezett. Egyik érdeme, hogy Mo.-on a reklámfényképezést müvészi rangra emelte. Pedagógiai munkássága is jelentős; 1914-ben a bp.-i Iparrajzisk. fotótagozatát ő alapitotta és annak tanára volt. -- F.m. A fényképezés müvészete (Bp., 1916--18); Photo und Publizität (Photo and Advertising, 1932).

Pécsi József (Bp., 1889. ápr. 1. -- Bp., 1956. okt. 7.): fotomüvész, fényképészeti szakiró és szaktanár. Pályáját amatőrként kezdte, majd a müncheni Fényképészeti Főisk.-n tanult. Hazatérése után Bp.-en mütermet nyitott. Mint portréfényképész kutató müvész volt, ki mindig uj ábrázolási lehetőségekkel kisérletezett. Egyik érdeme, hogy Mo.-on a reklámfényképezést müvészi rangra emelte. Pedagógiai munkássága is jelentős; 1914-ben a bp.-i Iparrajzisk. fotótagozatát ő alapitotta és annak tanára volt. -- F.m. A fényképezés müvészete (Bp., 1916--18); Photo und Publizität (Photo and Advertising, 1932).

MDK

Pécsi József

Modern magyar reklámkulturát! Magyar Grafika
1929. 3-4. sz. 49-52.l.

Pécsi József.

Fotoplakáttervei szerepeltek a Nemzeti Szalonban rendezett Szalay Lili-nek plakátpályázatára beérkezett anyagok kiállításán.

Pesti Hirlap, 1928. júl. 8.

MDK

Pécsi József

O,M, Ipm. Társ. Györgyi K. emlékkiáll. 1934. máj.

HAID ATTILA · SZALONTAI ÁBEL

A NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA
ÉS A MŰCSARNOK MEGHÍVJA ÖNT A

PÉCSI JÓZSEF FOTÓMŰVÉSZETI ÖSZTÖNDÍJASOK

KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁRA
ÉS AZ 1999. ÉVI ÖSZTÖNDÍJAK ÁTADÁSÁRA

1999. MÁRCIUS 23-ÁN 18 ÓRÁRA

A KIÁLLÍTÁST MEGNYITJA SZŰCS TIBOR, A FIATAL FOTÓMŰVÉSZEK STÚDIÓJÁNAK TITKÁRA

DOROTTYA GALÉRIA, BUDAPEST V., DOROTTYA UTCA 8.
A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ 1999. ÁPRILIS 5-ÉIG NAPONTA 10-TŐL 18 ÓRÁIG,
SZOMBATON 10-TŐL 14 ÓRÁIG, VASÁRNAP ZÁRVA

MŰCSARNOK

PÉCSI JÓZSEF

a kultuszminisztérium elismerő oklevelét kapta

Pesti Napló, 1938. nov. 15.

MDK

Pécsi József, ip.müv.

a Kultuszminiszterium elismerő oklevelét kapta.

Az Iparmüv. Tárlaton. - Magy.Nemz. Müvészet. 1938.
4.sz. 81.l.

Pécsi József, fotóm.

a reklámfotografusok vezére; Szuverén technikai tudással rendelkezik.

Rósner Károly: Reklámgrafika. - Magy.Ip.müv. 1934.
Iparm. Társ. kiállítása. 94-96 l.

Pécsi József

MDK

ezüstérmet kapott

A milanói Triennale dijai
Pesti Hirlap 1934. ápr. 1e.

ető, megigazulást hozó hatásán ke-

ve a hittudósok figyelme fokozott mó-
re terelődött, és ez a hívő közösség
ra is kihatott. A hívek látni akarták
testévé változott kenyeret, hogy imád-
ságban", aminek - mert az ember test
ső megnyilvánulásai egyre világosabb

nna ösztönzésére 1247-től kezdve ün-
e az Oltáriszentség először Liége vá-
alatt a szentségi körmenet innen ter-
keresztény nyugaton. Ezzel párhuzamosan

PÉCSI József

196–198, 217, 218, 221

Oltványi 1991

PÉCSI JÓZSEF

Fotográfia a Lempertz-aukción

Magyar Nemzet, 2000. 07. 22. 33.o.

Fáncsy, Antal (Anthonius de
Schreiber, 1489 in Ungarn b
Kopierete ein Missale für d
Kőszeg (Güns), Boldizsár Ba
Bibl.: MNy 17); viell. zeic
MagyKépLex, 1915;
MűvLex II, 1966
Cs.Csapodi/K.Csapodiné Gárd
I, Bp. 1988, Nr 812 (Lit.)

PÉCSI JÓZSEF

GY 2/1999

folyóirat

Vo5, 1961
309a= MagyKépLex, 1915;
Mue^BSvLex II, 1966;
MagyFestAdat, 1988
309b= ^kuK.Ambrozic^B0^ma, W
Az^B3be-Schule
in München (K Wiesbaden/Ljub
1988;
Wege zur Moderne und die Az^
(K),
Recklinghausen 1988
9995= 0022
kenn= hg
redk= Nováky, A^B0gnes
9906= un
9908= H
katg= 5
9900= 20020717
revi= 14 Sep 2000/BRANDT
3 Jul 2000/BRANDT
11 Nov 1998/D-Z
created 9 Oct 1997/STEPPES
knde= kndthb

PÉCSI JÓZSEF

Simon: Fotótörténet

89. o.
90. o.

PÉCSI József
91 4.34,35

Új Művészet

MDK

Pécsi József, fotomüvész.

480.	Gyermek.	Foto.
481.	Gyermek.	"

Mücs.-OMKT."A gyermek a müvészetben" kiáll. 1940.II.-III
Kat. 28.1.

MDK

Pécsi József, ip.müv.

a kultuszminiszterium elismerő oklevelét kapta.

Kik nyerték az iparművészeti díjakat. -Magyarság. 1938. nov.15.

Magyar Nemzet

gazdasági ?

dötteinek nagyobb hatáskört biztosítani. *Lakosságunk szeretné, ha azokat az új törvényeket, rendeleteket, melyek a termelők, dolgozók széles tömegeit érintik, kiadásuk előtt velük megvitatnánk.* Épp az ilyen mellőzés miatt sokszor nem ismerik el helyesnek, igazságosnak intézkedéseinket. De nem is lehetnek helyesek és igazságosak az olyan intézkedések, melyek nem veszik figyelembe a gazdasági adottságokat. Mint például egyes begyűjtésre és adóra vonatkozó rendeletek. Úgy véljük, *a lakosságot érintő lényeges kérdések megvitatása s az így adott felhatalmazás a tanácstagokban felkeltené a nagyobb felelősségtudatot, biztosítaná a tanácsok valóságos hatalmi szerepét és ezen a módon a bizalom millió szála fűzné egybe a vezetőket és vezetetteket.*

Hasonló probléma merül fel a beruházások, felújítások tervezésénél, végrehajtásánál is. *Nem valósulhat meg a tervek alulról jövő kezdeményezése,*

Ú *a színdinam*

Kit érdekel ez ma? Nincs

Vegyes érzésekkel, bizalma Tudományos Egyesület Épületgé ját. Enyhén szólva furcsa, hog gazdászok sajtóban és rádióba Körben, tudományos disszertác centralizálás, a gazdaságvezetés, ságos termelés, az anyagi érdek nak, afféle műszaki Don Quijot mérnök s a színek hatásáról kondicionálás« címmel előadást reket invitálnak!

Elmenjek, ne menjek? El kell bírálni az ilyen periferikus az újságíró.

Lehet ezt komolyan venni? előadótermének klubasztalát k szemében, elnéző, nem egyszer

Meglepő meg

Az előadó, *Szepessy* Sándor érzi ezt s annál szenvedélyesebben beszél, grafikonokat rajzol, krétás ujjakkal és pálcával magyaráz, sőt a végén még színes vetített képek segédcsapatait is felvonultatja. Mi tagadás, bátor, harcos ember. Van benne valami az apostolok bibliikus erejéből, Savonarola, Galilei, Semmel-

Magyar Nemzet 1956 okt. 10.

Meghalt Pécsi József

Halálával a régi Budapest jellegzetes, jeles alakja tér nyugovóra. Finom és értő élvezője, tudósa volt minden szépnek, akár régi bútor, akár szépformájú váza, kép vagy szobor volt is az.

Pécsi József foglalkozására nézve fényképész volt. Ebben a mesterségben vitte művészi, újító tökélyre. Merész, újszerű képei, pszihologikus portréi már a tízes években feltűntek olyan haladó irányú művészi folyóiratokban, mint az angol *The Studio*, a német *Deutsche Kunst und Dekoration*, a *Magyar Iparművészet*. Mint a London Salon, a Royal Society stb. tagja, sok nemzetközi nagydíj nyertese szerzett elismerést a magyar művészi fényképészetnek.

A Fővárosi Iparrajziskola tanáraként egy nemzedéket tanított meg világosan, egyénien látni és technikailag kitűnően dolgozni. Szakkönyveit olvasták, lefordították, kiadták majd' minden országban, Magyarországon szakmájának aranykoszorús mestere volt.

Ez a nagy műveltségű, kitűnő mester haladó gondolkozású humanista volt. Mikor 1919 elején a KMP vezetőségét letartóztatták, az új illegális vezetőségnek ő adott helyet iparrajziskolai laboratóriumában. A Tanácsköztársaság érdeme szerint méltányolta művészetét. A bukás után megfosztották tanári állásától és csak a felszabaduláskor rehabilitálták, majd a Szépmíves Lyceum tanára lett.

Sok műve, többek között az öregedő Bartók Béláról készített finom fénykép-portréja igen népszerű és ismert.

Hosszú, fájdalmas betegség után halt meg 67 éves korában. Temetése 11-én, csütörtökön fél három órakor lesz a rákoskeresztúri temetőben.

A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége és baráti köre: Fehér Lipót, Pátzay Pál, Bernáth Aurél, Márffy Ödön, Ferenczy Béni, Kadosa Pál, Gegesi Kiss Pál, Hatvany Lajos.

Pécsi József

fotóművén képei nerepelnek a MNG „A magyar fotóművészet 125 éve" c. kiállításon

-Dozvald-: A nyakmoútótól a brómezüstig

Pestmegyei Hírlap 1966. nov. 27. 8. o.

Pécsi József
...változás az ötvenes évek végén kö-
vetkezett be.
Emlékkiállításon igyekeztek felmérni
Balogh Rudolf életművének pozitív vo-
násait is, viszont mindmáig elmaradt
a kassák köré csoportosult szociofotós
csoport és a magaidején ugyancsak elő-
remutató Pécsi József életművének be-
mutatása.
Lelkes István: A magyar fotóművészet útja.
Új Írás VI. évf. 1966. jún., 6. sz., 97. l.

Pécsi József, grafikus

A Könyv és Reklámművészek Társasága alapító tagja. Kiállításuk az Iparműv. Ház-ban 1930, ápr. 47.o.

Kiss Sándor: Magyar plakátművészet a két világháború között. 18.o.

Legújabbkori Történeti Múz. Évkönyve. II. 1960. Budapest, 1961. Franklin Nyomda.

Péesi József

MDK

Egyik alapitó tagja a Könyv és Reklámmüvészek Társaságának, melynek bemutatkozó kiállitása 1930 ápr. 12-17 volt az Iparmüvészeti Muzeumban.

KISS SÁNDOR: MAGYAR PLAKÁTMÜVÉSZET A KÉT VILÁGHÁBORU KÖZÖTT

LEGUJABBKORI TÖRTÉNETI MUZEUM ÉVKÖNYVE II.Bp. 1961. 18-66.l.

47.l. vö. 16-17. jegyzet.

A Budapesti Művészeti Hetek
a Magyar Fotóművészek Szövetsége és a
Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja

tisztelettel meghívja Önt

A FOTOGRÁFIA HÓNAPJA
KIÁLLÍTÁSSOROZATÁN BELÜL

VERESS FERENC (1832–1916)
PÉCSI JÓZSEF (1889–1956)

gyűjteményes kiállításának
ünnepélyes megnyitására

1989. szeptember 27-én 16 órára

a Vigadó Galériába
Budapest V., Vigadó tér 2.

A kiállítást megnyitja:

ATTALAI GÁBOR és MIKLÓSI SIKES CSABA

Megtekinthető: szeptember 27-től október 15-ig
hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig

Pécsi József

Pécsi József (1889–1956): fotóművész, fényképészeti szakíró. Az akt- és portréfotózás mestere. Jelentős érdemei vannak a művészi rangú fényképes reklám kialakításában.

Mihályfi Ernő:Művészek,barátaim Bp.1977 Corvina

Pécsi József.

"Tanulmány" cimmel antik asztalka mellett fiatal nőt ábrázol.
"Férfi arckép" c. müve

"Tanulmány" c. másik képe nőalakot kimonóban ábrázol.
Repr.-ók.

ÉLET, Bp. 1912. juli. 14. IV. évf. 28. sz. 877, 890. lap.
" " 28. " " 29. " 939.

Pécsi József

"Müvészi felvételei":

"Rippl-Rónai József"
"Orobio de Castro" csellómüvészről készült kép, csellóval a kezében ábrázolja a müvészt.
Repr.-ók. ---

"Carl Burian" operaénekesről készült kép 1911-ből.
Repr. ---

ÉLET, Bp. 1912. aug.4.IV.évf.31.sz. 972, 973 lap és " " 11. " " 32. " 1044.lap.

Pécsi József

Megnyilt a Magyar Amatőrfényképezők Országos Szövetségének Nemzetközi kiállitása a Mücsarnokban. M. /Margitay/: "Fényképkiállitás" cimmel ir "A rendkivül magas szinvonalu tárlatról. Elmondja, hogy több igazi müvészetet talált ezen a kiállitáson, mint a legtöbb idei tárlaton. Lélek, dinomság és tudás árad a fényképező lencse müvészeinek munkájából, s nyugodt lelkiismerettel állitja, ha választania kellene arcképének megörökitésében, nem a modern ifjú festőóriások valamelyikét kérné fel, hanem a fényképezés müvészeihez fordulna. A résztvevők: Pécsi József, Balogh Rudolf, Révész Zoltán, Heidelberg, Horváth, Kankovszky, Bacsa A. Dr. Kelen Béla, Haranghy György, Székely Aladár, Máté Olga, Gaiduscek Erzsi, Lippich Elek.

ÉLET, Bp. 1910. juni.17. II. évf.24.sz.795-796. lap.

Pécsi József

"Öreg ur" c. képe a Nemzetközi Fényképkiállításon szerepelt. Szakállas öregembert ábrázol, kabátba öltözve ül esernyővel a kezében.
Repr.

ÉLET, Bp. 1910. juni. 19. II. évf. 25. sz.
823. lap.

Pécsi József, [ ]

L: Kaesz Gyula

13-15

Mezei Otto: Időnemi gondolatok az időnemtlen"
Bauhausról

Magyar
Építőművészet Br. 1983

8312

Pécsi József

Faludi Iván: "Amatőrök és szakfényképészek - Müvészi fényképkiállitás az Iparmüvészeti Muzeumban" cimmel, a Müvészet c. rovatban, a szó müvészi értelmében mestereknek hivja a tárlaton szereplőket.
Pécsi József "Szent Mahesa"-ját nemzetközi fogalmak szerint is olyan münek tartja, mely eredeti elgondolást és kivitelt tanusit.

A HÉT, Bp. 1920. nov. 10.
XXXI. évf. 34. sz. 525-526. lap.

Pécsi József

és Escher Károly fotóiból nyilt tárlat

Székesfehérvárott.

Magyar Hirlap 1978-42-lo

Pécsi József

Farkas István emlékkiállitása a Magyar Nemzeti Galériában február 28.-tól,
Escher Károly és Pécsi József fotomüvészek emlékkiállitása a székesfehérvári Ifjusági Házban március 14.-ig tekinthető meg.
Anna Margit festőmüvész a Mücsarnokban március 3.-tól,
Kiss István szobrászmüvész a dunaujvárosi Uitz Terem ben március 3.-tól,
Szabados Árpád grafikusmüvész a szegedi Képtárban március 12.-ig,
Decsi Ilona, Kéri Imre, Muzsnai Akos, Püspöki István grafikus-müvészek a Kulturális Kapcsolatok Intézetének Kiállitótermében február 26.-ig mutatják be müveiket.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. ✱ február 25. XXII.évi 8. sz. 8. lap.

Pécsi József

Kiállítása nyílik

Komposició 70

Pelgerák Sapje, Tatabánya 1970. jún. 13.

4. l.

Pécsi József

Emlékre

Kompozíció '70

Petőfi Népe, Kecskemét 1970. jún. 15

Pécsi József
fotós

1931-ben Képes Györgyről Berlinben fotóportrét készített Pécsi József. Ma Képes József a Massachusetts Institute of Technology tanszékvezető professzora

Bodri Ferenc: Magyar művészek ...
Művészet, 1970. október - 9 lap

Pécsi József

Rövist méltatás

Bojár Iván: Kiállításnál – Kiállítás-ra

Magyar Hírlap, Bp. 1970. jún. 10. 8. l.

Pécsi József

Végezetül egy-két... képzőművész ragyogó portréját említjük: Egry József (Pécsi József fotója), Ferenczy Béni, Borsos Miklós, Balint Endre (Féner Tamás felvételei), Hincz Gyula (Csák Miklós jellemképe.

Bodri Ferenc: A Fotóművészet című folyóiratról.
Jelenkor XII. évf. 4. sz. 1969. ápr., 370. l.
371. l.

Pécsi József

Az elmúlt évfolyamban szép tanulmányt kapott, gazdag publikációt Kassák Lajos, Pécsi József, Lucien Clergue, Fritz Kühn és Bálint Endre művészete.

Bodri Ferenc: A Fotóművészet című folyóiratról.

Jelenkor XII. évf. 4. sz. 1969. ápr., 370. l.

Pécsi József

Egy-egy kiemelkedő „fényíró mester" életműve már korábban is hírt adott a szakma művészi lehetőségeiről (elsősorban a portréban vagy az aktképben: gondoljunk Székely Aladár, Erdélyi Mór, Pécsi József, Rónai Dénes, Angelo és mások munkásságára), de a fotózás... ön álló művészetté talán az első háborút követő esztendőkben válik.

Bodri Ferenc: A Fotóművészet című folyóiratról.

Jelenkor XII. évf. 4. sz. 1969. ápr., 369. l.

M.D.4

Pécsi József
fotós

Az avantgardista foto-hiszerletei meg-
becsült művek.

Végvári Lajos: Mostohatestvéreinek a foto
Művészet, 1967. ~~[illegible]~~ április - 23 lap

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 .... évi .... hó .... n .... napján

délelőtt / délután .... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: ....

Elnök megbízásából:

....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Pécsi Eszter
ügyész (?)
Fischer
Józsefné
Cikke

A párisi tech-
nikai kongresszus
tanulságai.
3. közl.
Tér és Forma
1947. 1. n. 10-
11. l.
Nyomtatvány
mennyiségi-
vokkal

MDK

Pécsi Eszter építész

Bierbauer: OTI bérházak Bp-en. Tér és Forma, 1935. 7.sz. 185-195. o.

MDK

Pécsi Eszter épitész

Borb - Fabr. 56.1.

Ujjáépités tervezői.

Pécsi Ester, [építész.:]

Megemlítve.

(Modern amerikai építészet.)

Bodói Ferenc: Művészeti Könyvnemle

348–352.

XV4
4.

JELENKOR, Pécs, 974. április

them a monument of the history of arts. The church
gives us to gaze from the earth upwards to the sky. It
people assemble. People who have come to enjoy
for solitude, people who want to lift their hearts.
se who enter this House of God! Let it be that they
the work of those who created and preserved this
ght in beauty which here, too, tells us of how the
what we can perceive of it with our eyes.
tion to those departing!

PÉCSI ESZTER építész

M. Tudislexikon A-tól Z-ig.
Bp. 1997 606-607.

kun vármegye alispánja.

ut -
szé-
n a

á r o z a t .

..kir. államépitészeti hivatal jelentése
zámu véghatározatommal engedélyezett
41.376- 41.793 km.szakaszának kiszé-
t nyervén, az 1890. évi I.t.cz. 62.
ülvizsgálattal kapcsolatos helyszini
határidejéül 1938. évi november hó
át tüzöm ki, találkozási helyül pedig
elölöm meg.

zetésével Dr. Noszlopy Kálmán vm.al-
lvizsgálat foganatositására az állam-
gy helyettosét és a postvármegyei szám-

zlopy Kálmán vm.aljegyző urat 46.439/
m.kir.földmivelésügyi minisztor urat
a budapesti m.kir.államépitészeti hi-
gabiráját, Visegrád község elöljáró-
zottságát, a Magyar Folyam és Tengor-

Pécsi (Pechy) Ekhardt
Ernő

épitész

l. Ekhardt Ernő
oldal

szágos Bizottsága 1. tagjától,

d a h e l y ,

U r !

U r a m !

ljes kérdéssel fordulok Nagyméldhoz, miszerint kegyeskedne vezölni, hogy kinevezésem mikor jár hogy az ujabbi kinevezésért kell-e lten folyamodni, avagy hivatalból -e kinevezésre elöterjeszteni,

Pécsi Erhardt Ernő

építőparm

lásd

Magy. Iparm

1941. 44. l.

Pécsi Erhardt
Ernő

Lásd
=
Erhardt E.

Pécsi Erhardt

Erneő

l. Erhardt E.

MDK

Pecsi Erhardt Ernö, okl.ép.iparmüv.

Az installáció tervezője az 1940.évi Triennale -n szereplö M.Iparm. Társulat és M.Iparmüvesz Országos Egyesületének kiállitási anyagának bemutatásához felállitott pavillonban.

Gerevich Tibör előadása : A Milanoi Triennale cimmel. MIP. 1940 .144.l.

MDK

Pécsi Erhardt Ernö, épitész

a magyar osztály építési kiképzésének tervezöje: Grand Prix-t nyert.

"39 dijat nyertek a magyar iparmüvészek Milanoban.
Nemzeti Ujság, 1940 jun. 29. 13.1.

Pécsi Dezső

Szerepelt a magy. képzőművészek

bukaresti kiállításán.

P. H. 1931. IV. 23.

Pécsi Lesso"

szerepelt a magy. képzőművészek bukaresti

kiállításán.

V.k. 1931. IV. 23.

Pécsi Béla.

1933. iparostanoncisk. és polg. isk. képesítés.

Ferkèpzomfoiskèvk

122. l

T. 3748.

ben emelkedő szikla tetején van a
ori sátor és agyúüteg előtt hárman
yike pipázik és áll, másika az ágyú-
[redacted] ül. Felirata a lebegő mondatsza-
rák vannak:

/A

11.3 : 17.3 cm.

3.

Pécsi Béla

nobrán

1926 – 1929

Éinnisk 1930.87.1.

Pécsi Béla

diszitő nobrán

1932. nakoklevelet

nyert, jó

Iparm.Isk.Évk.

1930–34. 48 l.

VILLA,
1800 körül.
Aranyozott ezüst.

ÉKSZERTÁLKA,
ovális, MI monogrammal.
XIX. század eleje.
Aranyozott ezüst, átm. 13 cm.

DÉNES FELÁLDOZZA MAGÁT NAGY LAJOSÉRT
Dombormű keretben.
Magyar munka, 1860 körül.
Ezüst, mag. 44 cm.

BALAMBÉR KIRÁLY CSATÁJA
Dombormű keretben.
Magyar munka, 1860 körül.
Ezüst, mag. 43 cm.

KANÁL,
6 drb., fekete zománccal.
XIX. század.
Aranyozott ezüst.

TÁNYÉR
XIX. század.
Zománcos réz, átm. 19 cm.

PUTTÓ DELFINEN,

Péisi Béla

díszítő szobrász

1932. képesítő oklevelet
nyert, jelles

Iparm.Isk.Évk.

1930-34. 48. l

MDK

Pécsi Béla

1932/33. iparostanonciskolai rajztanitói oklevelet kapott.

Képzőmüv. Főisk. Évk. 1932/33. 57 l.

Pécsi Árpád

a pécsujhelyi erőmü épitészeként

emlitve

Magyar épitészet 1945-7o

186.old.

MARTINYI Mihály rimaszombati kőművesmester. A mádi káptalani ház 3 db tervrajzát készíti 1819-ben. (EÁL ÉrsGazd L tvj. 79.)

MARYANUS olasz kőműves 1551-ben dolgozik az egri várban. (Détshy, Munkások I. 175. old.)

MASZÉRA János ónöntő. Gyöngyösön 1812-ben a város lakosainak számába vétetett a városi jegyzőkönyv szerint.

MATEJCSIK Flórián kőműves. Egerben 1775—80 között írják össze, mint ott működő iparost.

MATHEUS olasz kőművessegéd. Egerben dolgozik → Valtelina mester mellett 1553-ban. (Détshy, Munkások I. 177. old.)

MATHIAS lakatos 1557-ben dolgozik az egri várban. (Détshy, Munkások II. 155. old.)

MATHIESZEN (MATISZ, MATIS) Ádám János ötvösmester. Egerben az 1733—41 közötti években mint vagyontalan adófizető szerepel az összeírásokban.

MATRION Ferenc jezsuita asztalos. Egerben 1733—34 években az egri rendházban működött. (EÁL ÉrsEgyh L jezs. hist. dom. 1667—1772/7.)

MATUSKA Mátyás kőműves. Egerben 1800—14-ig szerepel az adóösszeírásokban.

MAULBERTSCH, Anton bécsi festő. 1792. szeptember 25-én írja alá szerződését az egri líceum házikápolnájának kifestéséről. (Szmrecsányi 262, 263. old.) Garas Klára Maulbertsch-monográfiájának adatain kívül neve újabban az érseki levéltár 129/1—11. jelzetében fordul elő 1794. február 16-án, amikor értesülünk, hogy a líceumi kápolna mennyezetére festett mennyország freskó egyik alakjában Eszterházyt ábrázolta. Eszterházy püspök inspektora útján közölt kívánságára az onnan „kitörültetett". (EÁL ÉrsGazd L Prot. aedil. Rel. ann. 1784—1795. Liber 129/1—11.) Eszterházynak a pápai uradalmi titkár számára 1780. augusztus 2-án adott utasítása szerint, a titkárnak augusztus 5-én Bécsbe kell utaznia s visszafelé Győrben keresse meg a most ott dolgozó Maulbertsch festőt, s tudja M M M M

T. Antonio Abondio, Klebelsberg Emlékkön
1925. XII. t., 1. sz. Ezüstérem az ónódi crszá
gyűlésre 1707 Warou Dánieltől Huszár—Proc
pius 185. sz., szürkefém érem a soproni Sze
Mihály templom harangjának újjáöntésére 18
Lepold 992., Num. Közl. 1918. 28. 1. 17. s
V. Ferdinánd „De literis merito" arany jutalo
érme „Gregorio Dankovszky" bevésett nevév
Károly Ambrus fhg. esztergomi érsek ezüstér
Lang-tól Lepold 446. és Num. Közl. 1911. 89.
Rudnay Sándor esztergomi érsek aranyér
Lang-tól az esztergomi főszékesegyház alak
letételére 1822. kétféle nagyságban Lepold 4
és 449. Aranyérem Simor János püspökké szen
lésének 25 éves jubileumára Jauner-től 1882. L
pold 457. Aranyérem Simor pappá szentelésé
50 éves jubileumára Scharff-tól 1886. Lepold 4
Aranyérem Esztergomnak a török alóli felszab
dulása 200 éves jubileumára Klassohn-tól 18
Lepold 749. A biharmegyei Gazdasági Kiálli
aranyérme 1871. Lepold 781. Aranyérem
1867-i koronázásra Lepold 569. és a párisi 187
világkiállítás arany jutalomérme Chaplain-
Lepold 796.

A külföldi emlékérmek közül kiemelh
Hyppolita Gonzaga bronzérme Leone Leoni
Armand, Les médailleurs Italiens I. k. 163. l.
különösen pedig az 1560 körül élt Alfonso Rus
giari önarcképével ellátott egylapú ólomér
47 mm, melynek egy másik ismert példánya
Archiv. für Medaillen- und Plakettenkun
1926—27. évfolyamában jelent meg. Majd Med
Mária öntött egylapú bronzérme Dupre-

Pecsi András

pesti könyvkötő

1740-ben nyert polgár

jogot u.o.

1746-ban Éva lánya

hunyt el.

erőd

Nemnyomdászok

60. l.

Pécsy András

pesti könyvkötő

XVIII. sz

l.

Magyar Könyvszemle

1926 45. l.

Pécsi András
könyvkötő
Pest 1740.

l.
Romhányi
84. l.

bindung von Theorie und Praxis lebendig gestaltet werden. Regional beschränkte sich ihre Tätigkeit nicht auf die eigentlichen osteuropäischen Länder, wie Rußland, baltische Staaten und Polen, sondern zog auch bald die slawischen, bzw. dem slawischen Rechtskreis eng verbundenen Länder Südosteuropas, wie Bulgarien, Rumänien, das damalige Jugoslawien, die ehemalige Tschecho-Slowakei und Ungarn in ihren Arbeitskreis. Diese Forschungstätigkeit erforderte zunächst die systematische Sammlung des einschlägigen Schrifttums aller ost- und südosteuropäischen Länder. In langjähriger Arbeit gelang es, das wertvolle Material an Gesetzes- und Entscheidungssammlungen systematischer sowie kommentarischer Sammlungen in einer solchen Vollständigkeit zusammenzubringen, wie sie für wissenschaftliche Forschung und praktische Auswertung notwendige Voraussetzung ist. Gefördert wurde die Arbeit insbesondere dadurch, daß der damalige Mitdirektor des Osteuropa-Instituts, Prof. Dr. Schott, selbst Ordinarius an der Universität Breslau und gleichzeitig Richter am Oberlandesgericht, gegenüber der Rechtsentwicklung des Ostens besonders aufgeschlossen war, war er doch als Sohn eines deutschen Professors an der deutschen Universität Dorpat geboren worden. Im Jahre 1922 wurde für die Rechtsabteilung ein

Pécsy András

Könyvkötőmester.

Pest 1746.

Lásd

u.

Magyar Könyvszemle

1913. 247. l.

MAULBERTSCH VÁCI FŐOLTÁR FR

13

Pécsi András

pesti könyvtető

XVIII. 7.

l.

Gárdonyi 1917

8. l.

Pécsi András

pesti könyvkötő

1746.

l.

Gyulyás könyvkötés

445. l.

MDK

PECSEVI IBRAHIM

Adatok Pécs régi városképéhez.

Gosztonyi Gyula: Pécs 1763-ban.

Egyetemi könyvkiadó, Pécs 1944. p. 5.

MDK

Pécs Anna

A Zsolnay-gyárból más beosztásba került
"érdemes dolgozó"

diszraktári alkalmazott volt.

79.o. 51. jegyz.
NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete.
Pécs. 1959.

Pécsi szövetkezet szövői

Terítő részlete

42. repr.

Perczel Erzsébet: Szőttes. Bp. 1962.

Pécsi szövetkezet szövői

Párnák
repr. 40.

Ferenczi Erzsébet: Szőttes. Bp. 1962.

Pécsi szövetkezet szövőnői

Párna
41. kpr.

Perczel Erzsébet: Szőttes. Bp. 1962.

Pécsi ötöös Istvan

1560. Kassa.

vod

Mih. 9 l.

Stegmüller Gerster Maria

festo

Pécsi ötvös István.

1560–1570. Pécsi származás. Mint legény Lippai János mesternél alott munkában, mint ilyen 1560-ban polgárjogot nyer. 1570. ben Lorenz Goldschmidt biró tilalmat, tessen műszereire 32 frt adóssag miatt.

Mihalik József. Kassaváros ötvösségének története. Bpest. 1900. 173. l.

A felkérendő

Balás Piri László

Balogh Jolán

Bogyay Tamás

Biró József

Csabdi István

Csánky Miklós

Csernyánszky Mária

Dercsényi Dezső

Domanovszky György

Dutka Mária

Ernst Mihály

Ferdinándy Mihály

Gallus Sándor

Pécs

Zsolnay Múzeum

E. G. II. 278 l

munkatársak :

Nánási Sándor

Oberschall Magda

Pálinkás László

Pigler Andor

Polgár Julia

Rados Jenő

Révhegyi Réh Elemér

Schoen Arnold

Supka Ervin

Voit Pál

Zádor Anna

Pécs

Dóm-Múzeum

E. G. II. 278 l

munkatársak :

Nánási Sándor

Oberschall Magda

Pálinkás László

Pigler Andor

Polgár Julia

Rados Jenő

Révhegyi Réh Elemér

Schoen Arnold

Supka Ervin

Voit Pál

Zádor Anna

Pécs

Városi Múzeum

É. G. II. 278 l

faragott ékítményei a hasonló székesfehérvári és esztergomi részletekkel mutatnak rokonságot s kitűnő technikájukkal és finom formáikkal olasz kőfaragók közreműködésére vallanak. Eredeti belső felszereléséből a P.-i székesegyház nem sokat őrzött meg. a szentély előtt fölállított népoltár kősátra a XII. századból a románkori kőfaragás remeke volt s eredeti töredékei ma a püspöki múzeumban láthatók. Későbbi időkből a legszebb részlete Szakmáry György püspök olasz renaissance-stílű vörösmárvány pastoforiuma 1506-ból s a Mária-kápolnában a XVI. században epitáfiumnak készült németalföldi alabástrom dombormű, melyet a XVIII. század végén gróf Eszterházy Pál püspök hozott ide Rómából. A P.-i székesegyház belsejét véges végig modern falképek borítják. Ezek többnyire ú. n. „stílszerű" régieskedő munkák, kivéve Lotz és Székely Bertalan festményeit, akik azonban csak a kápolnák egy részét díszítették. A török hódítás korában (1543—1686) a P.-i dóm mecset volt. A törököktől a városban újonnan épített mecsetek (összesen 9 volt) közül átalakítva a mai belvárosi plébániatemplom s szinte változatlanul minaretjével együtt a kórháztemplom maradt fönn. Egyéb templomok közül a líceumi kéttornyos- egykor pálostemplom 1644-ből s a középkori eredetű, de gyökeresen átépített ferencrendi templom érdemel említést. Mai művészeti életünkben P.-nek Zsolnay Vilmos (l. o.) keramikai gyára kölcsönöz jelentőséget. — Irodalom: *Szőnyi* Ottó, P., útmutató a városban és a környéken (Pécs, 1925). *Divald.*

PÉCS, Baranya vm. fővárosa, 1909 óta püspöki székhely, a Kr. e. keletkezett kelta telepen alapított római város, Sopianae helyén épült, mely Kr. u. 202. a ketté választott Pannonia tartomány Pannonia Valeria nevű részének fővárosa lett s már a rómaiak alatt élénk keresztény hitélet színhelye. Utóbbi emlékei az oti kiásott sírok és sírkamra. A népvándorlás korában homály borul P.-re, de aligha pusztult el. A IX. században németországi oklevelekben Quinque-Basilicae néven szerepel s e név szláv fordításából ered magyar neve is. Székesegyháza egyetlen fönnmaradt Árpádkori dómunk, három hajós, bazilikális elrendezésű, román stílű épület, a mellékhajók két végéhez fűzött négy saroktoronnyal, hármas apsissal és altemplommal. A XI. században épült, a főhajóban lapos mennyezettel. 1064. leégett s ekkor, vagy a XII. században beboltozták s az utóbbi sz. végén altemploma bejáratait párhuzamos bibliai jeleneteket ábrázoló domborművekkel díszítették. Századok viharai s ismételt átalakítások a P.-i dómot annyira megviselték, hogy 1882—1891. szinte alapjain kezdve újjá kellett építeni. Az újjáépítés a bécsi báró Schmidt Frigyes tervei alapján folyt s a dóm kicserélt régi faragott köveit, domborműveit a püspöki múzeumban, az egyházmegyei könyvtár klasszicizáló stílű épületében helyezték el, amely újabban az ásatásokból szerzett őskeresztény múzeummal gyarapodott. A P.-i dóm XI. századbeli

FOTÓ

SOMMER

SPECIÁLIS SZAKÜZLET

BUDAPEST, IX.,
RÁDAY-UTCA 2. CALVIN-TÉR 10

TELEFON: 186-278

Pécsi székesegyház

Gerevich Tibor:
Magyarországi műmvészet
Szent István Korában.

Serbst Istvánemlékk. III.

89. l. - 94. l.

95, 100, 101 (Képpel) 102
(Képpel) 103. l. (Képekkel)

Pécsi szécsegyház

Vas. Ujs. 1869

43. szám

A cikk Pollack

Mihály csomagjá-

ban

PÉCS

Kőtár: Román töredékek

G-l: Románkori építészeti emlékeink az ezredéves országos kiállításon.
MM és ÉE, XXXII – 1898, 503 l.

Pécs
Kőtár

Méret!
Bélyeg!
Kor!

Pécsi egyetem templom

Historia
1929-6.22.

Pécsi ötvösök

Pécsi ötvösök pecsétjei 1826-ból

Múz. Kvt. Ért. VI. 291, 292.

Cordonau: Viharos tenger hajóval. Vih-
varell.

Gerevich: PA, 256 l.
Csernoch vette.

Pécs.

Szécsényhár

MMEEkösl

1935. 299 l.

ıtatója

Register der Monogramme.

lle Marken, die aus Buchstaben be-
en oder solche enthalten, finden hier
n Platz, auch dann, wenn in der Marke
figürliches Zeichen dominiert.
ine Ausnahme bilden die voll ausge-
iebenen Goldschmiede- und Städte-
ıen. Die ersten sind im Namen ver-
hnis (S. 399—408), die letzteren im
ıltsverzeichnis zu finden.
usserdem wurden hier die Kontroll-
ıstaben gewöhnlicher Form (vertiefte
ssbuchstaben) weggelassen, die auch
Werke nicht in Facsimile wiedergege-
sind. Bei Identifizierungen haben
e sowieso nur im Falle verschwom-
er und von einander wenig abwei-
ıder Beschauzeichen eine Wichtigkeit.
ie Marken reihen sich nach dem Al-
bet. Innerhalb eines Buchtaben stehen

Pečsi plébania templom

Vas. Zyš

1865. 408, 409 l.

Pécsi török mecset

és torony

rejt

Vas. Ujs. 1866.

165. l.

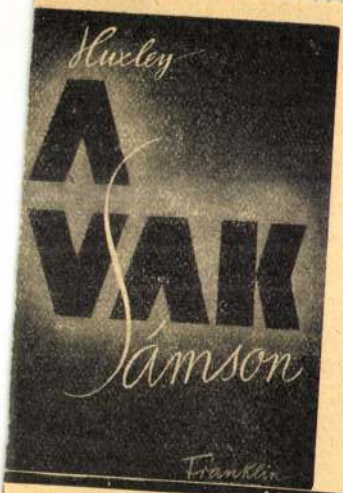

ALDOUS HUXLEY

A VAK SAMSON

A mai világirodalom e korára legjellemzőbb írója új könyvének címét Milton egy verssorából vette. A mai életben vakon tapogatózó ember nyugtalan keresését írja meg benne egy tudós sorsán keresztül, aki révedezve jár környezetében s végül magára dönti gondolatainak oszlopos házát. A huszadik század intellektuális emberének nagy regénye ez a könyv.

Szerda
19
Alkant. Péter

Csütörtök
20
Vendel

Péntek
21
Orsolya

Szombat
22
Kordula sz.

Pécsi ókeresztény temető,

" cella trichora

" cubiculum

ugyanitt a fenti emlékek irodalma

Szerédi Jusztinián:

Emlékkönyv szent István király halálának kilencszázadik évfordulóján

Bpest, 1938. I. k. 32-41 l

[illegible]

MDK

Pécsi cella trichora

A pécsi Székesegyház cella trichoráját 1922-ben fedezték fel. Vasbeton mennyezettel látták el és villanyvilágitással. Unikum, mert másfél méter magas falait falfestmények boritják s az ősi oltáköve is fennmaradt.

Cikk: A Mügyüjtő magyar hirei.

Mügyüjtő 1931.1.sz. 12.o.

Pécsi

Méltatás

Forgács Éva: Magyar textiltriállítás Aalborgban.
Művészet, 1978. november – 22. lap.

Pecser Pál

könnivesm

1774-ben az aradi
zsellérek közt
emlitve

Lakatos Arad

II. k. 234. l.

Pecsenyéd régi
látképe

repr.

Bub Mor

112. l.

Ez

Masodik

Kil

egy

Harmadik

Negyedik

Ötödik

Ebben

PECSENYE Béla építész

munkássága + életrajzi adatok

Magyar Építőművészet, 1990.2.sz. 46.p. és ill.

Pecsenke

Sinkovits Péter: Művészet az utcán és a kiállitóterembe.
Beszélgetés Kemény György

Művészet, 1982. április

Pecsenke bácsi

festő

~ kiállítást rendezett a Ferencvárosi

Pincetárlaton. /1969/

Tusrajzai szerepeltek /70 x 80 cm-esek/

Képzőmův. Almanach 3. 61.

Corvina 1972

Pecsenke József

Kb. 70 x 80 cm-es tusrajzait állította ki a Ferencvárosi Pincetárlat helyiségében (1969. XI. 14-23.). Olvasmányélmények, ill. látottak illusztrációi voltak.

Képzőművészeti Almanach 3, Corvina 1972, 61. l.

Pecsenke József

a IX. Mester u. 5. sz. o.. Ferencvárosi pincetárlaton mutatta be műveit.

Mezza László, Mernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973 1335 l

961 l

Pecsenke József.

Basilides Sándor tanítványa volt.

Bóta Éva: Emberség ecsettel

Ország-Világ 1971/18 16 old.

Pecsenke József

1968-ban megnádult a plakát-
szak a Lebegényi Szabadiskolá-
ban Pecsenke József grafikus mű-
vész irányításával.

Végvári Lajos Zsebegény Krónikája, 1967.-1977.
Művészet, 1977. julius - 10. oldal.

Persenke József

Szerepel a „Quintett" szoprán

Számításán a Derkovits terembe

Hétfői Hírek 1970 I.12

MDK

Pecsenke József, grafikus

Négy reklámgrafikus társával együtt
a Tv galériájában szerepel.

— : Az első

8.

ESTI HIRLAP Bp. 1970. jan. 12.

MDK.

Pecsenke József

Kiállitási hiradás

Magyar Nemzet 1966 máj.15.

M.D.K.

Pecsenke József

Kiállitásmunkáiból a Képzömüvészeti Föiskolánn

Napló

Magyar Nemzet 1966. május 15. 10. 1.

Pecsenka József

M.D.K.

Müve a kiállitáson

Oelmacher Anna: Magyar Plakát 66. Kiállitás a Mücsarnokban
Magyar Nemzet 1966. dec. 17. 4.l.

MDK.

Pecsenka József

Kiállitási kritika

Magyar Nemzet 1966 dec.17.

9000 - 66,5 - 625158 Pátria ny.-

MDK

Pecsenke József

Magyar plakát 66. 5.magyar plakát kiáll.
Mics. 1966. dec.

Pecsenke József, grafikus

MDK

Kiállítása nyílt meg a ferencvárosi Pincetárlat helyiségeiben.

— : Hallottuk

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1969. nov. 15

Pécsi József

művészetéről, munkásságáról szóló Genthon-írások, tanulmányok, cikkek felsorolása:

Kovács Éva: Genthon István megjelent műveinek jegyzéke. - Művtört.Ért. 1970.4.sz. 253-258. l.

253, 258.l.

Persenke József

Grafikáiból kiállítása nyílt a fehérvárosi Pincetárlat helységében

Esti Hírlap 1969 XI. 15

Pevsenke József

Szerepel a Derkovits terem reklám-grafikai kiállítáron

Élet és Irodalom 1970 I. 3

Pecsenke József

Emlétve

P.R. Július 13-án Rezsőstik az Zebegényben a Képzőmüvi-i Szabad iskola

Magyar Hírek, Bp. 1970. máj. 30.

Pecsenke József

festő.

A Ferencvárosi Pincetárlatban tartotta kiállítását

Vadas József · Nikkelezett géphutyák.
Műveszet 1970 július - 43 kap

Pecsenke József
grafikus

Részt vett a tárlaton

Bauer Jenő: Reklám '70
MŰVÉSZET, 1970.augusztus - 39.lap

Pecsenke József

Fabó Gyula kiállításának (1970. márc. Műcsarnok Kamaraterem) katalógusát tervezte.

Fabó Gyula. 1970. márc. Műcsarnok Kamaraterem.
Kiáll. kat. Ber.: Rónai Gyula.

Pevsenke József reklámgrafikus

Kerepel a TV Galériája táslatán

N.N: Az első

Esti Hírlap 1970 I.12

Pacsenhe József
grafikus

A Princetárlat kiállításán bemutatta tagas filmplakátjait. Témája gardag, rajztudása problemamentes.

Bauer Jenő: A Derkovits teremtől a Princetárlatig
Művészet, 1970. november – 38 lap.

Percsenka József grafikus

– versekkel Bacsó Péter Nyár a hegyen c. filmjében. Forgatás Budakörnyékén.

A hét
Magyar Hírlap, 1967. V. 20.

Pecsenke József reklámgrafikus

Kiállításon szerepel Bákos Istvánnal és Molnár Kálmánnal együtt a Derkovits teremben /TV. galériája/

Magyar Nemzet - 1970 január 11
12. old.

Pecsenke József grafikus

plakátja szerepel a „Reklám '71"

c. kiállításon az Ernst Múzeumban

Magyar Nemzet 1971 március 14

12. old.

Pecsenka József

Plakátjaival az újdekoratív törekvésekhez kapcsolódik.

Tolnyesi Tamás: Deklám 171; Ipari Művészet, 1911. 3 sz. 34. l.

Pecsenke József

Grafikáit kiállították a Képzőművészeti Főiskolán.

Szocialista művészetért 1966. jun.

MIK.

Pecsenke József

Kiállitási kritika

Müvészet 1966 szept.

M.D.K

Pecsenke József
grafikus

A Képzőművészeti Főiskolán rendezett tárlatóra napterveit, zemi illusztrációit plakátjait mutatta be, valamint lemezborítóit.

Egri Mária: Deák György – Pecsenke József kiállítása
Művészet, 1966. szeptember – 48 lap

MDK

Peczenke József, festő

A Nyár a legyen c. filmben sikerrel mutatkozott be — mint filmszínész.

(f.f.): Gitkék az országúton 2

Hp. 1967. dec. 27.

ESTI HIRLAP

Pevsénke József

Szerepel a Derkaits krem reklámgráfikai kiáhitásán

1. A.: Csütörtök a TV-ben

Nappar Hírlap 1970 I 15

MDK

Peczenke József, [ ]

A grafikusok képzését

vállalta.

— : Zebegényi iskola 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. ápr. 25.

Pecsenke József

Deák György, Pecsenke József kiállitása. Bp. Képzőmüvészeti Főiskola. - Ism. Egri Mária, Müvészet, 1966. 7.évf. 9.sz. 48.l.

Az 1966. évi magyar müvészettörténeti irodalom bibliográfiája /Müvtört.Ért. 1969.3.sz. 243-284.l./

27o. l.

Pecsenke József

A rebegényi szabadiskolán
fog tanítani

Képzőművészeti szabadiskola
Szolnok megyei Néplap, Szolnok
1970. aug 26

Pecsenke József

A zebegényi képzőművészeti szabadiskolán fog tanítani.

Zebegényi iskola

Estilltulop, Bo. 1970. ápr. 25.

Pécseli (Zala vm.)

románkori templom

l.

Szabóárpép

320, 321, 322. l.

népekkel.

M.D.K.

Pécs Sándor (váci) építészt

szándérozik megbízni a primóci anyaggyár igazgatósága a váci ónhenger-lemezgyár építésével.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1894. XV évf.

márc. 20. sz. 1. old.

MDK

Pécs Ödön

O. képzm. tár. ... Vas. Ujs. 1874. 572. o.

Pécs Imre
arcképfestő
53 éves
(tüdődaganat)
+1948 XII. 20
X. her ujhörtemető

Halottiföhönyv
289

Rómaiciem IX. 24.

Pécs. Gyula

Magyarországi kiáll. kat. 1912

83

Waitzinger, russischer Ballettmeister

V. 147.

Pécs Gyula

1922. máj. M ROE

kiáll. Nemzeti Szalonban

A Bodrog partján, dapp. 6000.-

Pécs Gyula

1908/9, 1900/1 - 1903/4

Ferkápzomfoiskávk

822. /.

MDK

Pécs Gyula,

1907-ben az iskolában dolgozott.

A szabadiskola ideje. /1902-1912./ 83.l.

M. D. K.

PÉCS Gyula festő

1907-ben Nagybányán a Szabad-iskola növendéke

Réti Bh. 1954. 327. l.

Pécs Gyula

A Bodrog partján, of.

M. rajztanárok o. egyesülete k.áll. N.Szsl.

M. rajztanárok o. egyesülete kiáll. N.Szsl.
1922. máj.

19 1.

MDK

Pécs Gyula

Tanitóképző intézeti rajztanári oklevelet kapott.

Képzőm.Főisk.Évk. 1908-9. 64.l.

310 - 31
---------szám.
5 - 1930.

Kormányzó Ur Ő

küldötte hozzám Bukor Zsigmond

folyamodványát, melyben altis:

Nevezett 1908-1916-ig a vall.

szünt:/ keb. könyomdájában vol

öt tagu családot tart el.

Felhivom a t.

zetése alatt álló intézetnél

sziveskedjék ugy tekinteni, mi

tovább Pécs Gyula K

Tóder Gyula

Vízhanyó Károly

tanítóképző intézeti rajz tanári oklevelet kaptak

~~1936 30 1930 jun. 18.~~

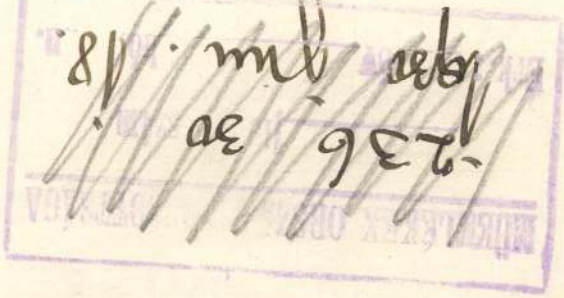

Képzőm. Főtk. Ék.

1908-9. 64. l

Pécsi mesterek

Mindjobban meghatározhatók a restaurálásKor kiemelt kőanyagból. Kőmuzeum a székesegyház mögött Pécsett.

A magyarországi művészet története I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 36.1.

Pécsi mester

Angyal (pécsi pékeregyház) XII. sz., kő, Pékeregyház múzeum, Pécs, fekete-fehér reprodukció

E. Gódor – G. Ö. Pogány: Ungarische Goldschmiedekunst, Budapest, 1955. 221.

Pécsi ismeretlen mester

Pécsi székesegyhár, (1064-~~ben~~ től) újjáépítése
Román stílusú építészeti emlék

Művészettörténet az általános gimnáziumok humán tagozatának 4. osztálya számára. Bp. 1957.
91.o.

Pécsi mesternek

a XII.-ik században alkotott, de idő-
közben súlyosan sérült, egyes helyeken
hiányos reliefjén szerepel először Krisz-
tus születése.

Radocsay Dénes: The Nativity in Hun-
garian Mediaeval Painting. The New
Hungarian Quarterly, Budapest, 1967
28. sz. 193-97 l. 194-95 l.

Pécsi ismeretlen mesterek

Dombornyvek egyik rendete: a bibliai Sámson
történetének 3 jelenete

Románkori dombornyi, 1140 körül. A pécsi székes-
egyház altemplomi lejárati falából

Művészettörténet az általános gimnáziumok humán tago-
zatának 4. osztálya számára Bp. 1957.
92. o.

Rejtély a Rottenbiller utcában

A művészi fényképezés karrierje az 1920-as években

Pedig nem is olyan nehéz elképzelni. Az Országház kupolatermében zsonglőrök dobálják a buzogányokat, fel, fel, egészen a homályba burkolózó arany csipkékig. Esetleg kötelet feszítenek ki az alsóházi ülésterem padsorai fölött, és a tüllszoknyás táncosnő pörög-forog az irdatlan magasban, a honatyák ámuló tekintetétől kísérve. És ahogy a műlovarnő idomított medvéje rátámaszkodik a házelnök pulpitusára? Annyira lehetetlen?

Nem lenne itt semmilyen kérdés, ha Kincses Károly nem vesz nagyítót, és nem olvassa ki az ismeretlen fotográfus nyolcvan éve készült fényképén a plakátfeliratot: Artista est az Országházban. Ha nem teszi, most merenghetnénk a kép többi részletén. A Dániel Gyula-féle Mag-kereskedés elé felsorakozott alkalmazottak öltözékén, a fehér köpenyt ellenpontozó loncsos köténye meg a kicsit rövidre szabott nadrágszáron. Farkasszemet nézhetnénk az első emeleti saroklakásból kileső markáns arcú, ősz férfival, a fotó önkéntelen főszereplőjével. Nézhetnénk a teherhordó kocsi gazdáit, akiken látszik, hogy azt hitték, még időben megtorpantak, nem zavarták meg a fotográfust. Vagy próbálhatnánk felidézni a Rottenbiller utca első házának mai képét a felüljáró árnyékába bújt cipőbolttal és könyvkereskedéssel: hol is lehetett pontosan Dániel Gyula boltja?

Pécsi József: Terített asztal (1930)

De Kincses Károly, aki Anne Cartier-Bressonnal közösen jegyzi a Kertész és Brassai előtt – A modernizmus gyökerei a magyar fotográfiában című kötetet, elolvasta a furcsa feliratot, és fel is hívja rá a figyelmet. Így aztán tépelődhetünk.

Jó néhány hasonló kérdést rejtett még el a szerző az 1920-as és '30-as évek művészi folyamatait feltáró fotótörténeti munkában. A millenniumkori „adminisztratív" fényképezéstől, a műtermi portréktól és a kereskedelmi céllal készített városképektől a festői fotózáson át a modern fotóművészetig vezető utat dokumentáló kötet temérdek fontos részlettel veszi körül a fotográfiákat. Korrajz, városrajz és életrajz kerül a képek mellé, plusz jó néhány személyes megjegyzés a szerzőtől. És bár a könyv célja a művészi eszközrendszer változásának bemutatása, a képek a legnagyobb művészek mellett a korabeli Budapestről is portrét rajzolnak.

Tessék, itt vannak például Balogh Rudolf havas utcaképei. Lám, volt idő, amikor az Andrássy úton szinte szűz hóban gázolhatott a néhány merész automobilvezető. Vagy vegyük a Tabánt: százával rajzolták, festették és fényképezték a pusztulásán kesergők, Vydareny Iván azonban ezt a melankóliát is bele tudta fotózni az esőtől csillogó macskakövekbe. És Pécsi József híres reklámfotói, például Az Est a szódásüveggel vagy a Reggeli című, kiflivel és üvegpohárban gőzölgő kapucínerrel? Mi ez, ha nem a régi Pest?

Már-már festménynek tűnő fotográfiák, szépséges portrék, elkapott mozdulatok sorjáznak a könyv lapjain, meg ködbe burkolózó kikötők, virágok, és ott van a Margit-szigeti park is, madártávlatból, ahogy Balogh Rudolf látta a víztoronyból kihajolva.

Tényleg, csak arra nincs válasz, hogy mit kerestek az artisták az Országházban.

(A fotókból rendezett kiállítás május 11-ig tekinthető meg a Nagymező utcai Mai Manó Házban.)

N. K. J.

Pécsi József: Önarckép (1910)

PALETTA

BUDAPESTI BESZÉLGETÉSEK kultúraközvetítőknek címmel a Kultúraközvetítők Társasága és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár közös programot rendez ma este hat órától. Az est háziasszonya, Váradi Júlia Bart Istvánnal, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesületének elnökével beszélget a Wenckheim-palota fogadótermében (VIII., Szabó Ervin tér 1.).

SZÉCSI MAGDA tollrajzaiból és tűzzománc képeiből nyílik ma tárlat a Millenáris Teátrum előterében (II., Fény u. 20–22.). A mesekönyv-illusztrátor művész munkáit május 27-ig tekinthetik meg az érdeklődők.

A GREENFIELDS ír népzenét játszó együttes koncertezik ma este hat órától a Fővárosi Művelődési Házban (XI., Fehérvári út 47.).

SZÍNHÁZMŰSOR

Bárka Stúdió: Ilja próféta (7). **Budapest Bábszínház Játszó-tér:** Noé bárkája (3). **Budapesti Kamaraszínház a Tivoliban:** A pókaszszony csókja (7). **Budapesti Kamaraszínház Ericsson Stúdió:** Sissy és én (fél 12 – ifj. ea). **Budapesti Kamaraszínház Shure Stúdió:** Hotel Tranzit (fél 8). **Budaörsi Játékszín:** A Dumasarokban dr. Popper Péter (6). **BUDA STAGE:** Horgász a pácban (fél 8). **József Attila Színház:** A makrancos hölgy (6 – Csokonai-bérl., 3. ea). **Katona József Színház:** Az idióta (7). **Kolibri Színház:** Csimpi szülinapja (10). **Kolibri Fészek:** Alice Csodaországban (fél 11). **Kolibri Pince:** A mi fiunk (7). **Komédium Színház:** Kovátsműhely (7 – Vendég: Lovasi András). **Lézer Színház:** J. M. Jarre (7). **Madách Színház Tolnay Szalon:** Kedves hazug (fél 8). **Madách Kamara:** Alku (7). **Nemzeti Színház:** Peer Gynt (7). **Nemzeti Táncszínház:** Hagyományok bálja (7 – néptánc koncert). **Pesti Magyar Színház Sinkovits Imre Színpad:** Kafka farka (fél 8). **Radnóti Színház:** Ványa bácsi (7). **Színház- és Filmművészeti Egyetem:** Bajazzók (fél 5 – bemutató ea). **Új Színház Stúdiószínpad:** Az akasztottak balladája (7). **Vidám Színpad Kellér Színpad:** Isteni show (fél 8). **Vígszínház:** Legenda a lóról (7 – Jób-bérl., 3. ea). **Vígszínház Házi Színpad:** Alhangya (7). **Pesti Színház:** Rejtett játékok (7 – Gombaszögi-bérl., 5. ea.).

PÉCSI József

Van-e bűnös sértett nélkül?

Kérést intéztem a parlamenthez 1994-ben, mert megütköztem egy újságközleményen, amely hírül adta, hogy fiatalokat letartóztatnak, mert a zsebükben marihuánás cigarettákat találtak. Kértem a képviselőket, fontolják meg: lehet-e ezért az embert szabad országban hatóságilag meghurcolni? Mivel a rendőrség naponta adta hírül sikereit a kenderüldözésben, írtam egy másik cikket is, kérdezvén, hogy vajon nincs-e jobb dolga a rendőrségnek, miközben nem jut kellő pénz és energia számos nyilvánvaló bűncselekmény üldözésére. Kérdésfeltevésem élénk vitát keltett, eredménye azonban mind intellektuális, mind morális, mind politikai tekintetben számomra legalábbis csalódáskeltő volt, ugyanis a hozzászólók többsége magát a kérdést is elutasította az erkölcsi felháborodás hangján.

Első és minden egyebet axiomatikusan megelőző érvem a következő: bűnös az, aki mást sért, bánt, megkárosít. Tehát az, aki mást nem sért, nem bánt és nem károsít meg, az nem bűnös. Tehát az, aki más embert szóban forgó cselekedetével nem sért, nem bánt és nem is károsít meg, az nem is büntethető, mivelhogy nem bűnös.

Ahhoz, hogy a hatóságok eljárása igazolható legyen, bebizonyítandó, hogy a kender származékainak ilyen vagy olyan fogyasztása más embereket sért, bánt, megkárosít. Ha ez nem bizonyítható be, akkor azok, akik kendert fogyasztanak, éppúgy nem bűnösök, mint azok, akik dohányt, szőlőt, árpát és gyümölcsöt erjesztve fogyasztanak. Akkor nincsen igazságos ok azoknak a megbüntetésére, akik marihuánát vagy hasist szívnak.

Második érvem egyszersmind indítékaim magyarázata is. Aki a polgári szabadságot az első érték gyanánt választja, az megbotránkozik azon, hogy van egy törvény, amely a hatóságot feljogosítja egyébként semmilyen bűnt el nem követő, nyugodt polgárok megn

ez az egy növény, a kender más elbírálásban részesüljön, és üldöztetést vonjon magával. Egyszóval: hogy ki milyen cigarettát szív – magánügy, ahhoz az államnak semmi köze.

Ennek a két érvnek – 1. bűn (másnak okozott ártalom) nélkül nincs büntethetőség; 2. a személyes fogyasztás magánügy – a felfogásához elegendő a józan ész. Nem kell hozzá szakértőnek, akadémikusnak, orvosnak, jogásznak, bármiféle doktornak vagy hivatalviselőnek lennünk.

Mondják, hogy a kenderfogyasztás büntetendő, mert árt. Lehet. Kimutatták-e, hogy jobban árt, mint más élvezeti szer fogyasztása, amely árt ugyan, mégsem büntetendő? Nem mutatták ki, éppen ellenkezőleg. Mindenki tudja, hogy a nikotin és az alkohol árt a legjobban az egészségnek, mégsem üldözik – szerintem helyesen – a fogyasztásukat, mert az egyén szabadon árthat a saját egészségének akár az öngyilkosságig terjedően.

Az olyan embert sem bünteti meg senki, és föl

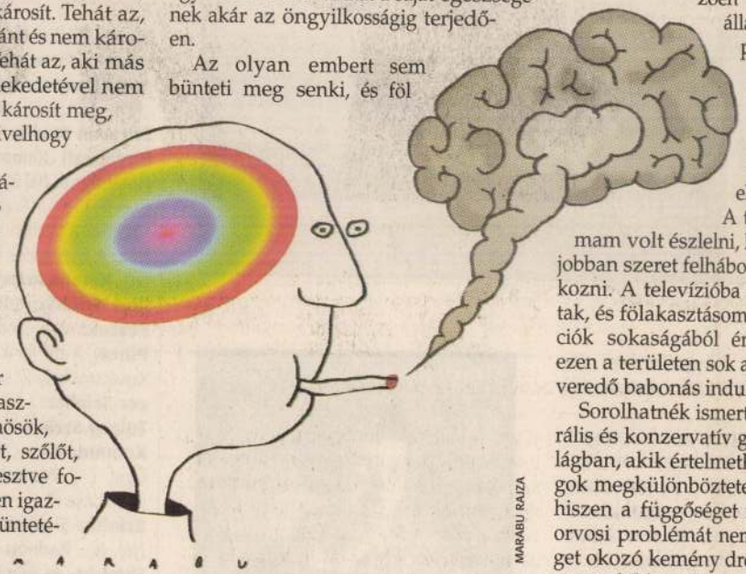

MARABU RAJZA

sem vetődik, hogy meg kellene büntetni, aki sikertelen öngyilkossági kísérletet tett és túlélte. Aki mást próbál megölni, azt elítélik, aki magát próbálta megölni, azt nem ítélik el. Csak akkor lát bűnt az egészségtelennek vélt szokásban az eljá-

kérdés nincsen megválaszolva, hogy az összes létező önkárosítás közül, beleértve az öngyilkossági kísérletet, az összes egészségtelen szokás közül ezt az egyet miért tartják bűnnek, illetőleg büntethetőnek.

Utánajártam, van-e érdemleges érv e mellett a gyakorlat mellett, és nem találtam ilyet. Kétségtelen, egyes országokban a törvény szigora enyhül, bizonyos esetekben kisebb mennyiség a bűnös anyagból a zsebben egyszerűbb eljárást von magával, zord rendőrök helyett szelíd pszichológusok foglalkoznak a delikvenssel, aki voltaképpen nem páciens, mert ő maga nem fordult orvoshoz, ugyanis nincsen panasza. Ha lenne panasza, és nem kellene félnie, hogy netán följelentik, akkor orvoshoz fordulna. Egyszóval a kábítószerfogyasztás enyhe, azaz lágy drogok esetén nem orvosi eset, kemény drogok esetén többnyire orvosi eset, de nem kötelezően az. Legyen tehát az állampolgár joga, hogy panaszkodjon vagy ne panaszkodjon, orvoshoz forduljon vagy ne forduljon, de ha fordul, ne kelljen hatósági eljárástól tartania.

A továbbiakban alkalmam volt észlelni, hogy sok kortársam jobban szeret felháborodni, mint gondolkozni. A televízióba többen betelefonáltak, és fölakasztásomat javasolták. Reakciók sokaságából értettem meg, hogy ezen a területen sok a tudatlansággal keveredő babonás indulat.

Sorolhatnék ismert és tekintélyes liberális és konzervatív gondolkodókat a világban, akik értelmetlennek tartják a drogok megkülönböztetett kriminalizálását, hiszen a függőséget nem okozó kender orvosi problémát nem jelent, a függőséget okozó kemény drogok használata viszont előbb-utóbb amúgy is orvosi segítséget igényel, a kriminalizálás viszont éppenséggel elijeszti az orvostól a segítségre szoruló pácienst.

A lezajlott vita nem nyújtott olyan érveket, amelyek álláspontom megváltoztatására késztetnének. Mivel a parlament

OLVASÓI LEVELEK

Téved a kutató

A már többször (eredmény nélkül) elindított drogvita újabb fejezetéhez érkezett. Dr. Wenger Tibor, a Semmelweis Egyetem egyetemi tanára fejti ki véleményét a Népszabadságban (*Káros az egészségre*, április 28.). Örömmel kezdtem olvasni a hozzászólást, hiszen, a téma valódi szakértői viszonylag ritkán szólalnak meg.

Hamar elszomorodtam, mert a két évtizedes kutatói múlttal rendelkező szerző megállapításai inkább előítéletesnek, mintsem tudományosnak hatnak. Téved a szerző, mert azt sugallja, hogy a demonstráció szervezői nincsenek tisztában a lágy drogok veszélyeivel, holott senki sem állította, hogy azok veszélytelenek lennének. Téved a szerző, amikor azt állítja, hogy a demonstrálók a tinédzserek szabad drogfogyasztása mellett törnének lándzsát. A büntethetőség ellen folyik a harc. Téved a szerző, amikor azt állítja, hogy ő egy elnyomott kisebbség véleményét képviseli. Sajnos a társadalom túlnyomó többségénél süket fülekre találnak az övéivel ellenkező érvek. Téved a szerző, amikor azt hiszi, a demonstrálók nem tartják tudatmódosító szernek a marihuánát. Csupán egyéb tudatmódosító szerekkel azonos elbírálást szeretnének elérni. Téved a szerző, amikor azt a teljesen tudománytalan (bizonyítatlan) tézist erősíti, miszerint a marihuána fogyasztásától egyenes út vezet a kemény drogok fogyasztásához.

A szerző tudományos eredményeire hivatkozik, de mindig csak állít, egyszer sem bizonyít. Ráadásul saját állításaival is cáfolja azt a tételét, hogy nem vethető össze a marihuána és pl. az alkohol hatása. A tünetegyüttes (tanulási készség csökkenése; emlékezetromlás, esetleg -kiesés, a mozgáskoordináció zavarai, a „szaporodásbiológiai folyamatok" zavarai, a pubertáskori fejlődésre gyakorolt negatív hatások maradéktalanul jelentkeznek az alkoholfogyasztás, de a dohányzás esetén is. Természetesen mindhárom drog hatását befolyásolja az elfogyasztott mennyiség és a fogyasztás gyakorisága. Tapasztalataim azt mutatják, hogy a három közül a marihuána az, amelyből viszonylag ritkán és viszonylag keveset fogyasztanak élvezői, náluk a cannabis sajátosságai miatt mérgeződés sem fordul elő (a másik kettőnél annál gyakrabban).

Pedig egyvalamiben teljesen azonos a véleményünk: tarthatatlan az a katasztrofális ismerethiány, ami a véleménynyilvánítókat jellemzi. Ám én ezt nem elsősorban a demonstráció szervezőinél tapasztalom.

NAGY ATTILA
Nyíregyháza

Mert miről is van itt szó? Tényleg csak a marihuánáról? Dehogy! A fő kérdés az, hogy a testünk, életünk, akaratunk, vágyaink materiális hordozója fölött van-e önrendelkezési jogunk. És az már másodlagos, hogy ez az önrendelkezés miben nyilvánul meg. Miért gondolják azt egyesek, hogy a kábítószerfogyasztás büntetlensége vadkenderszívásra kötelezne bárkit is?

Igaza van Wenger Tibornak, küzdeni kell a kábítószer-fogyasztás ellen. De nincs elég baja annak a szerencsétlennek, aki függővé (tehát beteggé!) vált? Föltétlen be is kell kasztlizni? Biztos, hogy a különféle addikciók kialakulása pusztán az adott szerekhez való hozzáférés következménye? Mert akkor az idevágó egyéb tudományos eredményeket dobjuk sutba, hurrá, kész a megoldás! Tiltsunk be dohányt, kávét, teát, szerecsendiót, szőlőt, barackot, festéket! De legyünk következetesek!

Ha önmagunk szándékos megbetegítése bűncselekmény, legyen bűncselekmény az öngyilkosság is! Előzzük meg! Tiltsunk be kötelet, vonatot, toronyházat, Duna–Tiszát, permetszert! Ettől fog aztán mindenki boldogan élni.

PASINSZKI JÓZSEF
igazságügyi vegyész szakértő
Szeged

Pécsi József
[ill. Bélának ivan]

IV. c. d. 40 bán
l. Ernisk 1930
58. l.

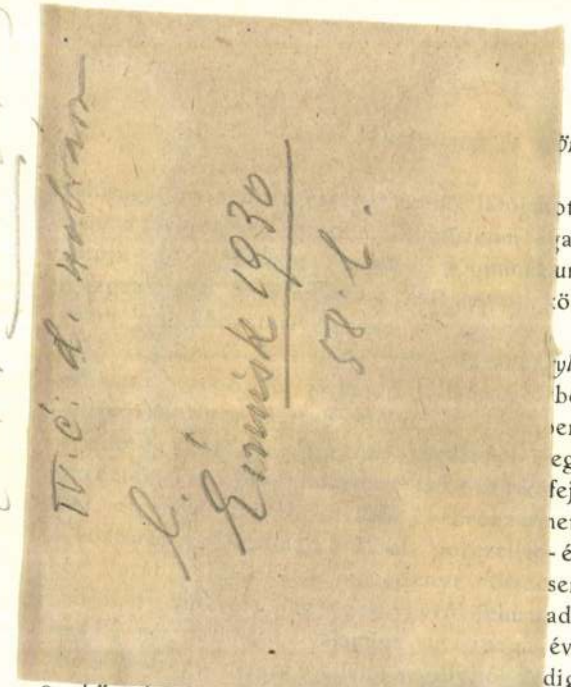

ott-
az-
umi
köz-

ylet
ből
ben.
eg-
fej-
net,
- és
sen
adt
évi
dig
a következő tárgyakat vásárolták meg:

1913-ban *dr. Horváth Géza* orsz.
látogatta meg, aki a rendről és
gondozásról elismerőleg szól, de
veti a múzeumnak a poprádi múzeu
egyesítése és Tátrafüredre való át
méjét, melylyel a Főfelügyelőség r
ben foglalkozik. A látogatókönyvbe
640 személy jegyezte be nevét, de
tók száma jóval nagyobb volt, me
polgári, kereskedelmi és középisko
nézte meg a múzeumot tanáraik
mellett.

Az 1913. év végén lezárt elszámo
az egylet vagyona kitett 12.776 K
A törzsvagyon az 1912. évi vagyon
ben 555 K 94 fillérrel gyarapodott
A bevételeknél jóval nagyobbak

n) teljesen lehetetlennek bizo-
értékesebb bronzkori tárgyak
re két üvegszekrényt szereztek be.
ények gyarapítása tekintetében
több eredményes kutatást tett
sef saját költségén, míg az anya-
gbizásából *Jánó Béla* szászvárosi
tanár 300 K költséggel Várhelyen
satásokat.
ni Társulat kebelében megalakult
tó Társasággal a hunyadvármegyei
átkutatása és feltárása kérdésében
összeköttetés létrejött, melynek
képen már most jelezhető, hogy a
yei barlangok szakszerű feltárása
zása a jövőben biztosítva van.

amikor a collegium központi épületének első emeletén az átalakítások befejeződtek, az olvasótermet végleges helyiségbe tették át. Az olvasóterem berendezéséhez a régi butordarabokat használták fel s csupán egy falba illesztett, kétoldalról: a nyilvános és tanári olvasóteremből egyaránt használható rekeszes szekrényt készíttettek saját terhükre. Azóta az olvasóterem hetenkint öt napon d. u. 4—7-ig nyitva áll.

Azonban a milyen áldásos intézményt létesített a collegium az olvasóterem megnyitásával, annyira megterhelte magát. Míg azelőtt a személyi kiadások 200 K-t, a dologiak pedig semmit sem tettek ki, most pusztán a személyiek 1300 K-ra rugnak. Mennyire fognak a dologiak emelkedni, az most még nem

PÉCSI JÓZSEF

FOTÓ-FÓRUM

A magyar fotóművészet reprezentánsait bemutató pódiumunkon ismét posztumusz kiállítást láthattunk: ezúttal az 1956-ban, 67 éves korában elhunyt kiváló fotoművész, Pécsi József alkotásaiból állították össze a Marczibányi téri vasárnapi kollekciót.

EGYE

A MERLIN SZÍNHÁZBAN október 12-én este a karlsruhei Badisches Staatstheater vendégszere-

Egy lapban három vagy három lapban egyszer?

Nálunk ön dönt

Egyet fizet, hármat kap és választhat: hirdetése háromszor jelenik meg lapunkban, vagy egy-egy alkalommal közöljük a Magyar Nemzet, a Kurír és a Pesti Riport hasábjain.

Mindehhez nem kell mást tennie, csak telefonon felhívni irodánkat és hirdetését most rendkívül kedvező, szavanként 45 forintos áron adhatja fel. Telefonáljon akár most. Hétköznap 18 óráig feladott hirdetése már a másnapi lapban megjelenik.

Hívja a 344-3655-ös telefonszámot!

A kedvezmény természetesen azokra is vonatkozik, akik hirdetésfelvevő irodáinkat személyesen keresik fel.

Történelem Kurír
Magyar Nemzet
Magyar Nemzet
Magyar Nemzet
Történelem Kurír
Pesti Riport
Pesti Riport
Pesti Riport

ízben állítják ki, mert fény- és hőérzékenységük miatt még a kutatók számára is alig hozzáférhetőek. (A mostani bemutatót az teszi lehetővé, hogy az Országos Széchényi Könyvtárnak sikerült megoldania a kiállítótermek légkondi- it mutatja be, azt a folyamatot érzékelteti, melynek során a honfoglaló magyarság elsajátította az európai kultúra legjobb hagyományait, hogy ő maga is annak formálója legyen.

(rosdy)

Elment Tamási Áronné

Tamási Áronné (*Bokor* Ágota) úgy viselte az elmúlt hetek, hónapok megpróbáltatásait, ahogyan élt. Szigorúan, szemérmes fegyelmezettséggel viaskodott a halállal. Férje, *Tamási* Áron 1966-ban bekövetkezett halála után nem menekült az elegáns irodalmi özvegységbe, hanem az *Ábel-trilógia*, a *Hazai tükör*, az *Énekes madár*, a *Tündöklő Jeromos* írójának szellemét szolgálta. Nemcsak gondozta és éltette a hagyatékot, hanem otthonra talált nála minden gondolat, amely vállalta a magyarság és az emberség ügyét. Távoztában is gondja volt erre a szellemi örök- ségre: 1990-től évente, a *Bethlen Gábor-díj* ünnepségein adják át a *Tamási Áron-díjat*, amely azokat az irodalmi, színházi embereket jutalmazza, akik a magyarság összetartozását szolgálják. Alapítványa minden évben támogatta a székelyudvarhelyi *Tamási Áron Gimnázium* egy-egy kiváló, ám szegény sorsú diákját. Még figyelemmel kísérhette az 1997-es centenáriumi *Tamási-emlékév* előkészületeit. Barátai, ismerősei bocsánatát kérve, úgy rendelkezett, hogy temetése csendben, a nyilvánosság kizárásával történjék.

(a. b.)

Hallod-e te, sötét árnyék

A hatvanéves Orbán Ottó új versei

Nemcsak a könyvek által nem ment a világ elébb, a próféták által sem. E *becsvágyó* huszadik század végére semmiféle illúzióink nem maradt. *Orbán* Ottó immár évtizedes nagy költői korszakának legfőbb kérdése az, mi legyen a költészettel, ha nem tart rá a világ igényt, mi legyen a poétával, aki mindent tud, amit a vers világában tudni lehet évszázados hagyományok birtokában. Amikor a józan ész és hétköznapi tapasztalat azt diktálja, minden hiába, egy titokzatos hang, egy rejtélyes dallam azt súgja: *mégis*. És Orbán Ottó nem hagyja abba. Makacsul keresi ugyan az ellenszegülés módját, mindent felsorakoztat, ami e korban a vers ellen szól, aztán eltéríti a csángó népdal, *„Mária siralma és a körúti argó"*, és megverekszik minden egyes sorért.

Utószóval indul az új kötet. A mottó: *Midőn ezt írtam lyukas volt az ég*. Látszólag frivol ötlet *Vörösmartyval* így játszani, de a játék nem reked meg a szóviccek szintjén: pontos helyzet- és szerepértelmezés követi a romantika e századivá alakult fényeivel és hörgéseivel *(„S a világsötétben egy fénysugár/ tűjével lövi be vénájába a költő/ a remény gyilkos kábítószerét")*. Ma már közhely, hogy Orbán Ottó mindent tud a versről, hogy látszólagos léhasága, könnyedsége mögött konok pontosságra törekszik: megragadni az egyszervalót, a nekem adatottat, a látványt, a hangot, a rámhagyományozott örökséget. Az egykori maszkok lassan lehullanak, és marad a tébolyodott költő, *„aki az emberi szenvedésből verset főröl"*.

A *Magvetőnél* megjelent új kötet az elmúlt két év verseit mutatja fel: shakespeare-i szonetteket, *Szilágyi* Lenke fényképeinek értelmezéseit, és „menthetetlen" antológiadarabokat, mint a címadó *Hallod-e te, sötét árnyék*.

A kötetet az őszi fesztivál keretében mutatta be a kiadó a *Műcsarnok Törley-termében*.

(o. á.)

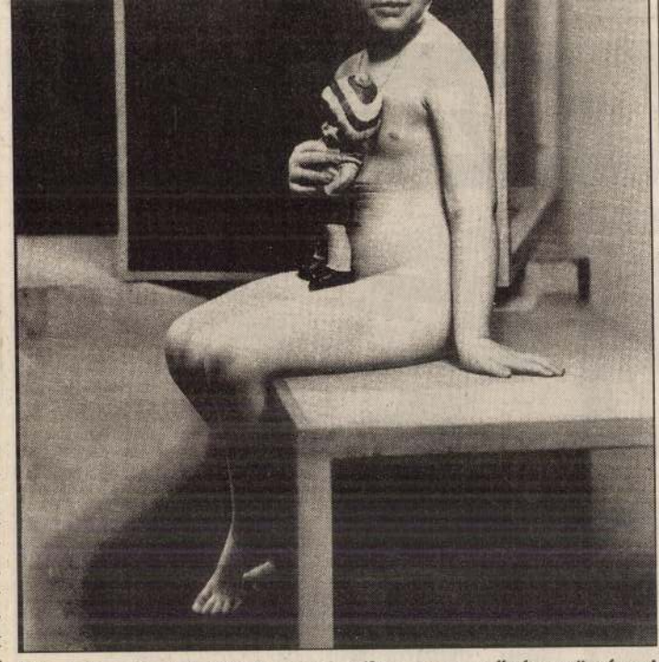

Pécsi József aktfotóival visszanyúlt a nagy művészettörténeti korszakok kompozíciós megoldásaihoz

Tiltakozik az írószövetség

A *Magyar Írószövetség* – más értelmiségi érdekvédelmi szervezetekhez hasonlóan – tiltakozik az ellen a tervezet ellen, amely az alkotói, irodalmi, művészeti és tudományos honoráriumokat társadalombiztosítási járulékkal kívánja megterhelni, annak ellenére, hogy az alkotó értelmiség eleve járulékfizető tagja a társadalombiztosítási rendszernek. A több helyről származó, kisösszegű honoráriumokat ez a rendszer amúgy is képtelen szolgáltatásokkal ellentételezni. Az új járulék bevezetése az alkotó értelmiség és publikációs fórumok vagy mindkettő tönkretételével járhat, miközben a társadalombiztosítás terheit nem fogja számottevően csökkenteni. Könyvkiadók és folyóiratok egész sora mehet tönkre, és a súlyos megélhetési gondokkal küzdő alkotó értelmiség szociális helyzete is tovább romolhat. Tiltakozik az Írószövetség és az *Írók Szakszervezete* nevében *Pomogáts* Béla, valamint *Mezey* Katalin az ellen is, hogy a tervezett intézkedéseket kísérő hivatalos retorika az alkotó értelmiség ellen próbál hangulatot kelteni, midőn mint kivételezett réteget állítja a társadalom elé. A szociális igazságosságot nem az amúgy is a túlélésért küzdő magyar alkotó értelmiséggel, hanem a botrányos korrupcióval szemben kell érvényesíteni.

Ma temetik Vörös Károlyt

Vörös Károly történész, a történelemtudomány doktora, nyugalmazott egyetemi tanár, akinek temetése ma délután egy órakor lesz Budapesten, a *Jó Pásztor Nővérek* templomában (III. kerület, Szőlő utca 56.), 1948-ban szerzett bölcsészdoktori diplomát. Pályáját levéltárosként kezdte. Dolgozott a *Budapesti Történeti Múzeumban*, 1970-től pedig az *MTA Történettudományi Intézetének* volt kutatója. Már fiatalon, a parasztmozgalmakról írva túllépett az osztálykonfliktusok kötelező bemutatásán. A *virilisek* összetételének elemzésével szinte iskolát teremtett. Elsőként kezdte vizsgálni a városi tömegkultúra történetét. Írásainak értéke az alapos forrásismeretre támaszkodó elemzés, a társadalmi jelenségek, a mindennapi élet iránti igen széles körű érdeklődés. Sokáig elhanyagolt társadalmi csoportok, poblémák vizsgálatával és a személyekig, családokig lemenő mikrotörténettel újította meg a történetírást. Vörös Károly hatalmas tudását előadásain, izgalmas szakmai beszélgetések alkalmával mindig megosztotta hallgatóival. Aktív szerepet vállalt a szakmai közéletben is. Írásai azonban további nemzedékek képét fogják formálni a városi társadalomról, a XIX. századi társadalmi folyamatokról, a főváros embereiről, pletykáiról és kultúrájáról, élményeiről.

(b. gy.)

Pécsi József aktfotóival visszanyúlt a nagy művészettörténeti korszakok kompozíciós megoldásaihoz

Ahogyan *Rónai* Dénes, az idősebb pályatárs fogalmazott: *„Modelljeinek egyszerű, eredeti, természetes mozgása, a fény és az árnyék jól átérzett aránya szinte monumentális hatású, bársonyos, letompított tónusa pedig egyéni karaktert kölcsönöz képeinek."*

P. Szabó Ernő

Nyugdíj előtt című darabját mutatja be az 1966 óta Németországban dolgozó Bödy István rendezésében, német nyelven.

NAGY SZABADSÁG – TURISTAOSZTÁLY, vagy: Török vagyok, az én pincém a padláson van címmel Annette Wehrmann és Ambrus Erzsébet kiállítása október 12-én délután fél ötkor nyílik meg a Vízivárosi Galériában (Budapest II., Kapás u. 55.). A megnyitó napján délután öt órakor, október 16-án és 18-án edig délután hat órakor Annette Wehrmann és Ambrus Erzsébet felolvasást tart.

Kulturális miniszterek Budapesten

Budapesten tartanak tanácskozást október végén az európai országok kulturális miniszterei. Az október 28-29-i konferencia célja, hogy a miniszterek áttekintsék az európai filmművészet helyzetét, s új intézkedésekkel segítsék az ágazat fejlődését, talponmaradását az amerikai filmekkel vívott versenyben.

A tanácskozást az Európa Tanács kezdeményezte, s azon Daniel Tarschys, a szervezet főtitkára, valamint Magyar Bálint művelődési és közoktatási miniszter elnököl – tudatta az *MTI*.

Pécsi József Erdély 1999/12

fogadható polgári életstandardot biztosító átlagnívót általánossá tenni minden állampolgár számára – függetlenül hasznossága mértékétől – alapkívánalom lehetne, sőt alapkövetelmény.

Végül egy rosszmájú kérdés. Vajon indokolt volt e mű felsőoktatási tankönyvvé nyilvánítása, avagy csupán a nagyobb példányszámú forgalmát célozza? *(Európa)*

SZARKA KLÁRA

A photographus doctus

Pécsi József: Különfélék (Összegyűjtött írásai a fotográfiáról)

Pécsi József kivételes alakja a hazai fotográfia történetének. Ez esetben a kivételes jelzőt nem udvariasságból használjuk. Szó szerint értendő. A *Gera József* szerkesztésében az Intera könyvek sorozatban megjelent kötet a fényképezés történetében járatlan érdeklődő is alkothat valamiféle megközelítő képet Pécsi Józsefről, a magyar szellemi élet, a magyar művészet ma még nem kellőleg értékelt és méltányolt nagyságáról. Ha van *poeta doctus*, akkor Pécsi a *photographus doctus*.

A hazai és külföldi (elsősorban szak) lapokból összegyűjtött írásai jól példázzák érdeklődésének sokrétűségét és enciklopédikus tudását. Cikkeiben foglalkozott, többek között, a fotóművészet esztétikai kérdéseivel, a korszerű technikai eljárásokkal, a sajtókép mikéntjével, a műtermi arcképkészítés elméleti problémáival, a reklámfotóval, a tipográfiával, a fotográfia oktatásának szinte minden vonatkozásával, készített recenziókat, és méltatott kortársakat, írt kritikákat és nekrológokat.

Ám Pécsi József elméleti, írói munkássága nem korlátozódott cikkek fogalmazására. Több fontos, úttörő jelentőségű könyvet is megjelentetett. Már 1916-ban napvilágot látott *A fényképezés művészete* című átfogó monográfiája, amelyben kísérletet tett a fotográfia, de tágabban véve a kép elméleti-esztétikai alapkérdéseinek tisztázására (a Különfélék szerkesztőjének, Gera Mihálynak a gondozásában látott napvilágot harmadik reprint kiadása 1997-ben). A könyv egyik méltatója, a nagyszerű fotóriporter Escher Károly szerint ez a kötet a két háború közötti magyar festőművész generáció későbbi sikeréhez is hozzájárult újdonságokra nyitott szemléletével, igényességével. A *12 akt* című műve 1921-ben jelent meg először (szintén Gera Mihály kezdeményezésére jelent meg újra 1995-ben), a fotó és reklám viszonyát tárgyaló, a maga nemében első, 1930-as német nyelvű monográfiája pedig 1997-ben került a boltokba magyar nyelven.

Pécsi nemcsak könyv- és cikkíróként, hanem szerkesztőként is figyelemre méltót produkált. Amikor 1927-ben átvette a *Magyar Fotográfia* című folyóirat irányítását, a beköszöntő szerint személye garancia volt arra, hogy a lap ne csak a hazai, de külföldi vetélytársait is túlszárnyalja majd. Minden bizonnyal így is lett volna, ha a nagy világválság 1929-től a kultúrának ezt a területét megkímélte volna – de, persze, nem tette. Pécsi igyekezett megbirkózni a mostoha körülményekkel, és ha világszínvonalú folyóiratot nem is, emlékezetes et és fontosat így is létrehozott öt éves működése során.

Ha valaki azt gondolná ezek után, hogy Pécsi elsősorban afféle tudós- és íróember volt, rosszul hiszi. Pécsi József, a fotóművész a magyar fotográfia egyik vitathatatlan nagysága. Tekinté-

Pécsi József: A fényképező művészete

Pécsi József (1889–1956) a két világháború közötti korszak egyik legjelentősebb portréfotográfusa volt. Ezen az igen kényes területen – ahol a divat és a megrendelő egyéni hiúsága mind fontos, külső szempont – többnyire magas színvonalú, biztos ízlésről bizonyságot tevő teljesítményt nyújtott. (Műterme 1945-ben bombatalálatot kapott, életművének túlnyomó többsége megsemmisült.) A Fővárosi Iparrajziskolában – a mai Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola elődjében – ő alapította meg a fotó szakot az 1910-es évek közepén, melynek két rövid periódusun át a tanára is volt. A húszas-harmincas években műtermében magániskolát működtetett, ahol a műtermi felvételezés gyakorlati oktatása mellett nagy súlyt helyezett az elméleti-történeti előadásokra is. Sok nívós szakcikket közölt a korabeli fotós folyóiratokban, s egy aktalbum (1922) mellett két fotóelméleti tárgyú könyvet is írt: *A fényképező művészete* (1916, 1928), melynek most jelent meg a harmadik kiadása, valamint a sajnos magyarul azóta sem kiadott Photo und Publizitat (1930), mely a reklámfotóról szóló szakirodalom egyik alapműve.

„A fényképező művészete" című könyvét Pécsi huszonhét éves korában írta, amikor már – fiatal kora ellenére – tekintélyes, „befutott" fényképésznek számított. A könyv lényegét tekintve két fő részre osztható: az első három fejezet a művészettörténeti ismeretek fontosságát hangsúlyozza a fényképészek számára, az ezt követő négy fejezetben pedig a műtermi portréfotózás gyakorlati problémáit tárgyalja. Nagyon jó arányban van jelen tehát a könyvben elmélet és gyakorlat – az elvont esztétikai fejtegetések a praxisból következnek, illetve azt próbálják alakítani.

Természetesen a könyv a művész saját, külön bejáratú alkotói ars poeticáját tükrözi, mely ha megírása idején korszerűnek tűnt is, a második kiadáskor (1928) már meglehetősen eljárt felette az idő. Pécsi stílusát és szemléletét kétségtelenül bizonyos konzervativizmus jellemzi. A fotóművészet két festészetutánzó korszakának stiláris elemeiből összegyúrt egyéni változat az övé: a fotoakadémizmustól a klasszikus arányokra és törvényszerűségekre épülő szigorú komponálási elveket, a fotóimpresszionizmustól pedig a nemes eljárásokat, s az azokból következő oldott kontúrú fogalmazásmódot vette át. Ha a fotóművészet öntörvényű fejlődése felől tekintünk életművére, akkor ez az ortodox piktorializmus bizony inkább a progresszió kerékkötőjeként tűnik fel, de nem szabad elfelejteni, hogy Pécsi nem autonóm fotóművész volt, aki éjjel-nappal „önmegvalósított", hanem egy alkalmazott portréfotográfus, aki élete végéig megrendelői igényeket elégített ki, s e meglehetősen szűkre szabott kereteken belül próbált lehetőség szerint minél színvonalasabb munkát végezni. Ez maximálisan sikerült is neki, s ebből a szempontból voltaképpen másodlagos az, hogy az avantgárd – vagy ami a fotóművészet progressziója felől még fontosabb: az *új tárgyiasság* – nem érintette meg.

Könyvének legfontosabb üzenete, vagyis, hogy a fotós csak kiterjedt és alapos műtörténeti ismeretek birtokában tud érvényesen alkotni, máig aktuális. A jelenből tekintve e nyolcvan év előtti gondolat az azóta eltelt időt figyelembe véve egyenesen tragikus felhangokat kap, tudniillik egy korszerű és szuverén művészeti ág mellőzöttségét és ebből következő eljelentéktelenedését okozta, hogy a fotósok nem vették komolyan ezt a a magától értetődő összefüggést. A fotóművészet saját színvonalas elméleti bázisának megteremtését elmulasztva végképp megrekedt a műtörténet peremén. (Legutóbb épp a nyolcvanas évek posztmodern stíluskörében születtek egyetemes jelentőségű fotóművészeti alkotások – elég, ha Mapplethorpe, Witkin vagy Calcum Colvin műveire utaltak – s ehhez képest ha valaki a posztmodern képről beszél tág értelemben, akkor gyenge olasz és közepes német festők mellett maximum még Greenaway neve ugrik be neki, a fent említett fotósok meg mintha nem is léteznének ebben a vonatkozásban.)

Pécsi mondanivalójának lényege tehát ma is szomorúan aktuális, ami viszont a könyv giccsbe hajló nyelvi fordulatait vagy a portréfotó gyakorlati-technikai ismérveit illeti, ezek ma már csak történeti érdekességgel bírnak. Vegyünk egy rövid idézetet végezetül, mely bár kicsit lelkesebben van fogalmazva a mai ízléshez képest, de gyönyörű mondattá kerekedik. Csak a Pécsi József típusú intelligens fotós tud ilyen mély esztétikai igazságot improvizálni:

„Hol fényképezzünk embereket? Mindenütt. Ott, ahol élnek, ahol mozognak. A lakásukban, a szabad természetben, munkásságuk színhelyén, a műhelyben, a gyárban vagy a művész hajlékában, a műteremben. Mindenkit a maga környezetében és egyéniségének megfelelő helyen. A reggel friss levegőjében, a nyári napsütés perzselő forróságában és az esthangulat tónusaiban. A hómező fehér abroszán és a zöld pázsit smaragd szőnyegén, a virágos kert színpompájában és az erdő fái között. Mindenütt, mert a *művészetben mindig minden szabad, és mindenkinek igaza van, ha azt, amit akar, meg tudja csinálni." (Intera Kiadó)*

MILTÉNYI TIBOR

New York – belülnézetből

Minél több valós látványelemet, képi információt akar látni a városfotókon az ember, annál kevesebb mutatkozik meg belőlük. Paul Virilio a totális háború elvei által fejlesztett metropoliszokról beszél, ahol a sebesség az új ősisten. Ez az új totem szinte láthatatlan – éppen csak mellékhatásaként beledöglik az európai városi tradíció –, mégis vannak, akik láttatni akarják, sőt talán csapdába is szeretnék csalni. Akármilyen rövid zársebesség ehhez nem elég. Gőbölyös Luca mintha a démoni mozgással ellenkezve exponálna. Mágikus cselekedetként vadbefogó hálóra installálja New Yorkban készült fotóit a Liget Galériában. Egy elmosódott forma, egy ritmikusan rángatózó utcasarok, néhány hirtelen kiélesedő, karikatúraszerű portré. Gőbölyös Luca kiállításán a tárgyszerűség tökéletes hiánya ellenére is sokat tudunk meg New Yorkról. Nem informatív módon, hanem a maga valóságában.

Pilinszky kedvenc Rilke-idézete jut az eszembe: „Rettenetes, hogy a tények mindig eltakarják a valóságot." Gőbölyös Luca bemozdított képei a tények nélkül, a maga valóságában mutatja a város arcait. Az idézet nem véletlenszerű, Pilinszky New York-képe – ha más városokhoz hasonlóan, megfényképezte volna – azt hiszem, egybeesett

Előfizetőknek számonként 98 Ft

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a KRITIKA című lapot ..... pld-ban, az alábbi címre:

Megrendelő neve: .....

Címe (város, kerület): .....

(utca, tér, ltp): .....

(emelet, ajtó): ..... irányítószám: .....

Előfizetési díj egy évre: 1176 Ft
fél évre: 588 Ft
negyed évre: 294 Ft

Az előfizetési díjat a részemre küldendő átutalási postautalványon egyenlítem ki.

.....
aláírás

A megrendelőlapot borítékban, bérmentesítve az alábbi címre kérjük feladni:
Hírlap-előfizetési és Lapellátási Iroda – 1900 Budapest, Lehel u. 10/A

Médeia-variációk

Csak egy napihír az áremelések és csatlakozási törekvések között. Egressy úti lakásukban egy édesanya a fürdőkádba fojtotta kétéves kislányát és három hónapos kisfiát, majd a Népstadion metróállomáson a szerelvény elé ugrott, de olyan „szerencséje" volt, hogy viszonylag épségben szedték ki a kerekek alól. A szomszédok szörnyülködnek, értetlenkednek, hiszen rendezett családi életet éltek, nem voltak problémáik. Hogyan jut egy anya odáig, hogy megölje tulajdon gyerekeit? Ezen akad fönn néhány pillanatra a médiafogyasztó és ez foglalkoztatja évszázadok óta a drámaírókat, ezért írják meg újra és újra Médeia történetét.

Ugyanazok a végletes szenvedélyek mozgatnak-e bennünket? Érvényes-e még ma is az ősi mítosz? Ezekre a kérdésekre keresi a választ a *Médeia-variációk* című előadás a *miskolci* színházban. *Kamondi Zoltán* rendező Euripidész, Grillparzer és Anouilh műveiből kompilált össze egy Médeia-változatot, majd megírt egy erre kísértetiesen hasonlító magyaros-panelos szokványtragédiát. Tulajdonképpen két előadást láthatunk, amelyek fűrészfogszerűen illeszkednek egymásba. Mindennek megvan a megfelelője. Az aranygyapjúért folyik a harc, illetve egy lakótelepi lakásért. Minden színész kettős szerepet játszik, egy mait és egy mitológiait. Mostani ruhákban (tervezte *Benedek Mari)* vannak, ugyanakkor egy görög tragédia díszletét (tervezte *F. Kovács Attila)* láthatjuk: lépcső, oszlopok, trón. Viszont a lépcsőbe egy mobil plexidobozban lakótelepi konyha van beékelve. A címszereplő *Margitai Ági* ki se mozdul ebből a ketrecből az előadás folyamán, az átlátszó falon keresztül vesz részt mint kolkhiszi királylány az eseményekben, illetve a konyhában keresik fel azok, akik akarnak valamit a családját kétségbeesetten összetartani igyekvő anyától. Az érdekes színházi kísérlet alapkérdése: azonosak-e ők ketten? Honos-e a mítosz a lakótelepen?

Egyesek szerint: nem. A két történet egymás mellé állítása éppen azt mutatja meg, hogy elpitiáneredtek a dolgok, oda minden magasröptűség. A nyomorult veszekedés, az elbaltázott sorsúak kicsinyes huzakodása nem is említhető egy lapon ókori héroszok és boszorkányok nehézsúlyú elvetemültségével. (Valamiért hajlamosak elfelejteni az emberek ilyen esetekben, hogy nem valódi múltról, hanem mítoszokról van szó.)

Én másképp látom: pontosan, hogy bizonyos egyetemes emberi dolgok fölötte lebegnek az időnek. Különben miért is érdekelnének minket még mindig ezek az avítt históriák? A saját magzatot pusztító indulatot egyébként sem lehet kilóra mérni, nincs belőle kisebb meg nagyobb. Hogy mindez nem egyértelmű az előadás nézőinek, az talán amiatt van, hogy kicsit sterilre sikeredett az anyag. Ritka gondossággal, rengeteg dramaturgiai leleménnyel vannak összefésülve a töredékek, de éppen a szilánkosság miatt nem izzanak fel igazán a szenvedélyek. Nem állítom, hogy a „forrásdrámák" csak egyféleképpen értelmezhetőek, de azért mindegyikben érvényesül valamiféle fő motívum. Euripidésznél Médeia feneketlen női szenvedélyessége minden baj elindítója. Grillparzer művében barbárság és civilizáció ütközik meg, Anouilh egyfelvonásosában pedig a szigetvilágszerte körözött szélhámospár férfitagja belefárad a szilajságba, konszolidálódni vágyik. A mixtúra esetében nincsenek fő erővonalak, nem született új, önálló és koherens dráma. Ennek tetejébe a színészek a klasszikus szövegeket ugyanúgy mondják, mint a szlenges-trágár aktuáldumákat. Komoly probléma ez manapság a színpadon, ahol a patetikus zengedelmesség már nevetségesnek hat, a közprózába lerángatás viszont elszínteleníti, jellegtelenné teszi az emelkedett mondatokat. Miskolcon sem sikerül egyensúlyt találni, ettől aztán nem érzem ugyanúgy feszülni az indulatokat a mitológiai történetben, mint a köznapiban. Az utóbbi jelenetei maradandóbb élményt adnak, jobban van tétje a játéknak, pedig csak a szokásos eset. Válás miatti gyilkolódás pénz, lakás, gyerekek kapcsán. Végső soron Médeia és Iaszón ugyanezt teszik, és vannak is részek, amikor igazi párbeszéd alakul ki a két történet között, összevillódznak a mozzanataik. Iaszón elindul Kreónhoz és a részeges férj Balogh úrhoz érkezik meg. Egyes jelenetekben a színészek kétfelé játszanak felváltva. Azonban nem mindig telnek meg feszültséggel a formailag érdekes megoldások, ilyenkor az előadás „játékszabályai" arra kényszerítik az egyik történetet, hogy koloncként cipelje a másikat. Szerepel a görög tragédiában hírnök és nevelő, lesz ezért a mában postás *(Hevér Gábor)* és napközis tanár *(Kardos Róbert),* de nincs igazán funkciójuk, jobb híján közhelyeket mondanak környezetvédelemről meg egymásra odafigyelésről. Valamivel markánsabbra sikerült a három nő a házból *(Kovács Vanda, Horváth Zsuzsa, Máhr Ági),* mint a kórus alteregója, élettelien leskelődnek és pletykálnak, néhol bele is kavarnak az ügyekbe.

Koncz Zsuzsa felvétele

A másik irányból szemlélve sem mindig hézagmentes a figurák egymásra illesztése. *Mucsi Zoltán* pontos alakításában a férj jellemtelen, alkoholista hazárdjátékos, merő gyengeség és alattomosság, de ezt még valahogy el tudom fogadni, ehhez a típushoz is szoktak valamiért ragaszkodni a nők, még ha nincsenek is benne iaszóni energiák, aki mégiscsak vad hím és harcos. Csikorgósabb viszont a két Médeia kapcsolódása. A lakótelepiben egy küzdő anyát látok, próbálja megőrizni az otthonát, a családját. A biztonságot védelmezi férje meredek terveivel szemben. Nincs meg benne az ókori boszorkány, váratlan kanyar tőle, hogy megmérgezi magát és a gyerekeit. Elő lehet állni azzal a nyögvenyelős magyarázattal, hogy ő egy rejtett Médeia, de az az igazság, hogy van néhány művileg elhelyezett utalás a benne rejlő démoniságra: lengén öltözik, segít piramisjátékot szervezni, olyan erősen öleli meg gyerekeit, hogy fáj nekik. Mindez azonban kevés ahhoz, hogy valóban kettős lény jöjjön létre, akármilyen intenzív is Margitai Ági színpadi jelenléte. *Vallai Péter* megformálásában Balogh-Kreón az, aki azonos önmagával. Látszatnyájas, kíméletlen érdekérvényesítő. „Mindketten jól járunk" pszeudokorrekt üzletieskedésbe csomagolja a történését, hatásos megjelenítése azoknak, akiktől hemzseg mostanában ez az ország.

Ha nem is kifogástalan, de több szempontból is nagyon figyelemre méltó előadás született Miskolcon. Ez mindjárt az egyik szempont: Miskolc. Az itteni színháznak is van nagyszínpada és kamaraszínháza, emellett hozták létre a *Csarnok Kultusz Motelt,* amely kifejezetten a kísérletezésnek ad otthont. A többi nagyobb vidéki színház számára is követendő példa, hogy a város közönségének valamennyi rétegét figyelembe vevő műsorpolitika mellett legyen egy műhely, ahol szokatlanabb próbálkozásokra is van lehetőség. Aztán szempont az is, hogy a Médeia-variációk után úgy állhat fel az ember, hogy enyhül a szorongása. Kicsit hiheti, hogy mégsem igaz, amivel naponta szomorítjuk és tesszük valóban erőtlenné magunkat, hogy a mi korunkból már kivesztek az igazi érzelmek, szétmálló és kisstílű minden. Tessék, itt látható: ugyanazok a végzetes szenvedélyek irányítják a panellakások lakóinak sorsát, mint az irigyelt történelmi aranykorok részeseiét. Igenis, mi is emberek vagyunk... még egyelőre. Az ezredvégi Magyarország vidéki színházaiban is lehet húsbavágó előadásokat csinálni, nemcsak a görög amfiteátrumokban lehetett.

LAJOS SÁNDOR

A Magyar Fotográfiai Múzeum meghívja Önt
2000. szeptember 15-én pénteken 17 órára

A stílusteremtő

Pécsi József

1889–1956

című kiállítása megnyitójára.

Magyar Fotográfiai Múzeum
Kecskemét, Katona József tér 12.
36/76/483 221, fotomuz@visio.c3.hu, www.fotomuzeum.hu

magyar fotográfiai múzeum
hungarian museum of photography

A kiállítás megtekinthető 2000. október 30-ig
hétfő és kedd kivételével naponta 10–17 óráig.

Ha van a magyar fotográfiának klasszikus alkotója, akkor biztos,
hogy Pécsi József ezek egyike, sőt megkockáztatható,
Az Egyike. A klasszikussal két-három, sőt több dolog tehető.
Egy. Csinálunk neki egy szobrot, elnevezünk róla egy szűk utcácskát,
aztán többet nem törődünk vele. Rossz. Kettő. Nem nevezünk el róla utcát,
nem csinálunk neki szobrot és nem törődünk vele. Még rosszabb. Három.
Új és új kiállításokat rendezünk, könyveket adunk ki a nevével,
évente kioszthatót díjat nevezünk el róla, foglalkozunk vele különböző nézőpontokból,
élőként tételezzük, szó szerint véve Az életmű kifejezést. Mi erre szavazunk.
Stílusteremtő, írtuk a címben. Nem túlzás ez? Nem, válaszolunk magunknak gyorsan.
Magyarországon és a világban elsőként adott ki reklámfotó könyvet, elsőként
publikált csak művészi aktokból összeállított albumot, nemeseljárásos képei
iskolát teremtettek, a portré- és csendélet fényképezésről mindent tudott,
amit lehet és kell. Amihez hozzányúlt, arannyá változott kezei között.
Ha nem hiszik, nézzék meg a kiállítás majd száz képét.

Özv. Pécsi Józsefné

Gecser Ottó
A Magyar Fotográfiai Alapítvány elnöke

Kincses Károly
Az Magyar Fotográfiai Alapítvány titkára

Wisinger István
A Magyar Újságírók Országos Egyesületének elnöke

Török András
A Magyar Fotográfusok Háza igazgatója

tisztelettel meghívják Önt és családját

A PÉCSI JÓZSEF EMLÉKSZOBA ÉS A FOTOGRÁFIAI SZAKKÖNYVTÁR MEGNYITÁSÁNAK ESEMÉNYEIRE

1999. október 15-én, pénteken

A MAI MANÓ HÁZBA

BUDAPEST VI., NAGYMEZŐ UTCA 20.

A SZAKKÖNYVTÁR ADOMÁNYOZÓI:

Özv. Pécsi Józsefné
Magyar Fotóművészek Szövetsége
Korniss Péter
Magyar Fotográfiai Múzeum
Keleti Éva
Szalay Zoltán
Eifert János

KÜLÖN KÖSZÖNET
BÁNKUTI ANDRÁSNAK
ÉS KOLTA MAGDOLNÁNAK

A MEGNYITÓ NAPJÁNAK PROGRAMJA:

11.00

Bemutató a könyvtáros szakmának és a leendő olvasóknak

14.00

A Pécsi József Emlékszoba felavatása
Pécsi József művei négy kötetben
Az életmű jelentőségét méltatják, a könyveket ajánlják
Sümegi György művészettörténész,
Dr. Tóth Piroska tanár
és Gera Mihály kiadó
(A könyvek féláron vásárolhatók meg)

16.00

Sajtótájékoztató a Terézvárosi Búcsúról és a Könyvtárról

16.30

Terézváros új kulturális intézménye: a Pécsi József Fotográfiai Szakkönyvtár megnyitása a Mai Manó Ház III. emeletén
Megnyitja Hassay Zsófia alpolgármester

17.00

Keleti Éva „Vallomás a színházról" című kiállításának megnyitója a Thália Színházban
Megnyitja Pál József helyettes államtitkár (NKÖM)

17.20

A Terézvárosi Önkormányzat fogadása a Mai Manó Ház Napfényműtermében

18.00

„(Ön)arckép Rozival"
(Beszélgetés Professzor Pécsi József fotográfus özvegyével)
Nádasy László filmjének ősbemutatója
Bevezeti Hanák Gábor történész
(A Nagy Kiállítóteremben)

PÉCSI JÓZSEF

A Ház szakmai támogatói:

NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM
SOROS ALAPÍTVÁNY
FENYŐ JÁNOS ALAPÍTVÁNY
SIEMENS
NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA
AGFA HUNGÁRIA KFT.
FUJIFILM MAGYARORSZÁG KFT.
NIKON KFT.
KODAK MAGYARORSZÁG KFT.
FŐVÁROSI ÖNKORMÁNYZAT
IDEGENFORGALMI ALAP
JUVENTUS RÁDIÓ
DR. LADÁNYI JENŐNÉ ÖRÖKÖSE
OLYMPUS KFT.
REAFOTÓ KFT.
INTER-EUROPA BANK
PANNONIA HOTELS
ARTFOTÓ STÚDIÓ

A Ház újjáépítésének támogatói:

TERÉZVÁROSI ÖNKORMÁNYZAT
NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM
ORSZÁGOS MŰEMLÉKVÉDELMI HIVATAL
MŰEMLÉKFELÜGYELETI IGAZGATÓSÁG
BUDAPEST BANK BUDAPESTÉRT ALAPÍTVÁNY
ÖZV. PÉCSI JÓZSEFNÉ

Mai Manó Ház
1065 Budapest, Nagymező utca 20.
Telefon: 302-4496, Fax: 302-5847
E-mail: maimano@matavnet.hu

ÖNARCKÉP KAKTUSSZAL (1932) – A MAGYAR FOTOGRÁFIAI MÚZEUM TULAJDONA

[PÉCSI JÓZSEF 1889 – 1956]

PÉCSI JÓZSEF FOTOGRÁFIAI SZAKKÖNYVTÁR A MAI MANÓ HÁZBAN

MAGYAR HÍRLAP SAJTÓFIGYELŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 5Z
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

MAGYAR HÍRLAP

1976 MAR 6

Pécsi László textilművész

1021

A KELETKEZÉS VARIÁCIÓI címü kamarakiállitás az Iparmüvészeti Múzeumban pénteken megnyilt. A téralkotás—tárgyformálás kiállitássorozat keretében Pécsi László textilművész fonalképeit mutatják be: 30 olyan egyedi mütárgyat, amely átmenet a textil- és képzőmüvészet között.

delet a kihirdetéssel hatályba

Pécsi László 1

Pécsi László fonálképeit *A keletkezés variációi* összefoglaló címmel tárta a közönség elé. Az Iparművészeti Múzeum díszermében *Téralkotás — tárgyformálás* elnevezéssel rendezett kamarakiállítás-sorozatban mutatták be ezeket az egyéni, eredeti módon kivitelezett textilterveket. Szerzőjük rendszeresen szerepel a nyilvánosság előtt. Anyaga jórészt a legutóbbi évek termésében való.

Magyar Hirlap 1976/66/6

Wagner: Két kiállitás tanulságai

Pécsi László 2

Első körülpillantásra az a benyomásunk támad, mintha a szomszéd helyiségben bemutatott szecesszió szellője érintette volna egy fuvallatnyira a textilművészt. Többé-kevésbé elvont témakörű, négyszögletű nyers farámaalapra rögzített kompozíciói ugyanis többnyire a növényi ornamentikában gyökereznek. Mintha elvarázsolt kertbe kerülne a tárlatlátogató. De korántse gondoljunk tarkaságra! Kiállításának nemes eleganciája a szinte kizárólagosan természetes, nyers színében felhasznált fonalalapanyag hatásából fakad. Csak itt-ott törik meg az egyöntetűséget (véletlenül sem értünk ezen egyhangúságot) az arany, fakólila, penészzöld, drapp és szürke árnyalatú részletek, amelyek csak jobban hangsúlyozzák ezt a „natúr" környezetet.

Mag

Wagne gai

Pécsi László 3

Magyar Hirlap 1976/

Wagner: Két kiáll. tan

Elsősorban számozott *Variáció*-ciklusára gondolok itt. Ezeken a táblaképszerű falikárpitokon a fonalak, átkötések, öltések, sodrások, szövések, bogok vagy redőzések leírhatatlanul széles skáláját teremti meg. Ez vitathatatlan anyagismeretre utal és feltétlen anyagszerűségről tanúskodik. Ízléses, mértéktartó kivitelezésében elfogadhatónak tűnik számomra még a futónövényekkel rakott virágtartóra emlékeztető, kerek, alácsüngetett dekoráció is.

Néhány nagyobb méretű, reprezentatív jellegű darabja közül említésre érdemes a kevés színnel megoldott, függőleges *Sarjadás* (1974), meg a zsinórszerűen csavart *Megújhodás* (1975), úgyszintén a zsákvászonszeletekből hajtogatott, vízszintes

Pécsi László 4

tagolású *Virulás* (1975) érdekes ritmusa, vagy a címében is önmagáért beszélő *Formaváltozás* (1975).

A mesterkézre valló tárlat egyik legérdekesebb törekvése — amely egyébként az utóbbi időben világszerte kísértő próbálkozás — szinte textiltechnikaellenes: éspedig a harmadik dimenzió keresése, a térhatás.

Magyar Hirlap 1976/66/6

Wagner: Két kiáll. tanulságai

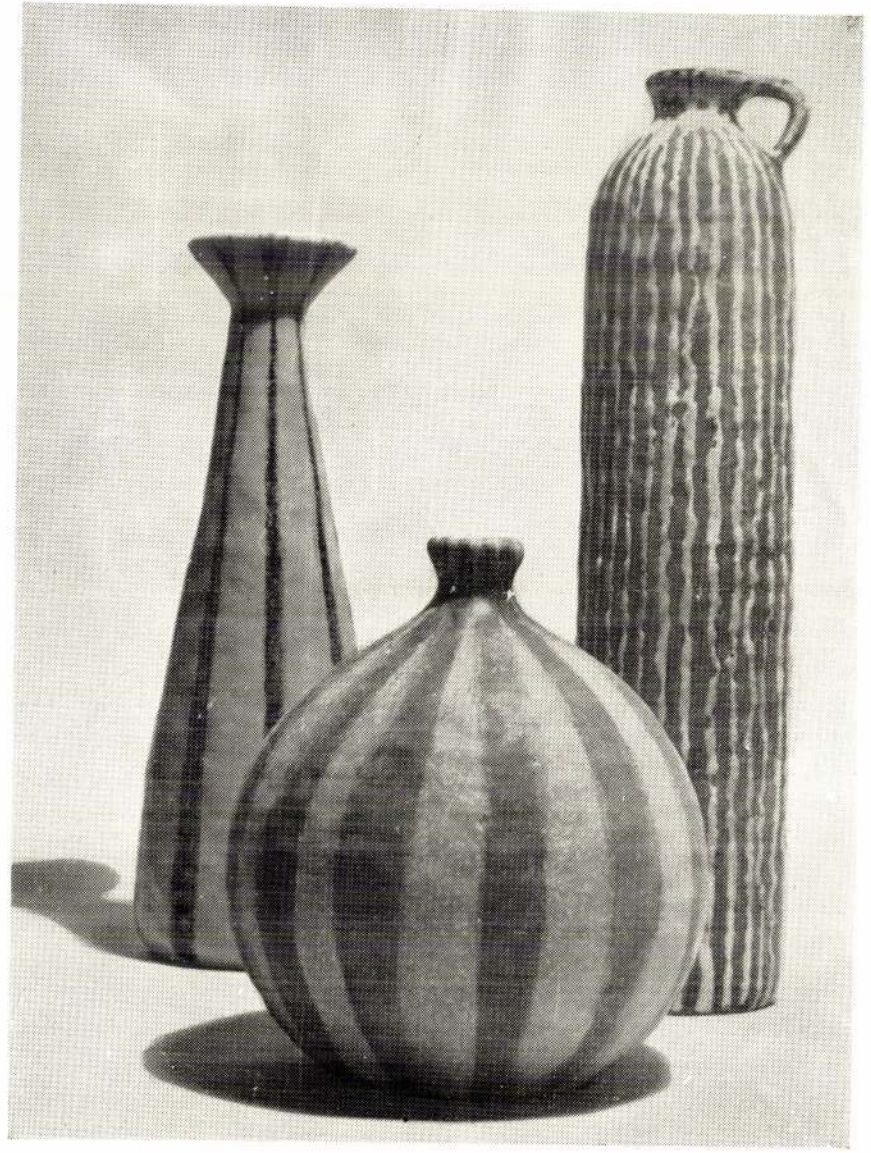

GARÁNYI JÓZSEF
kerámikus

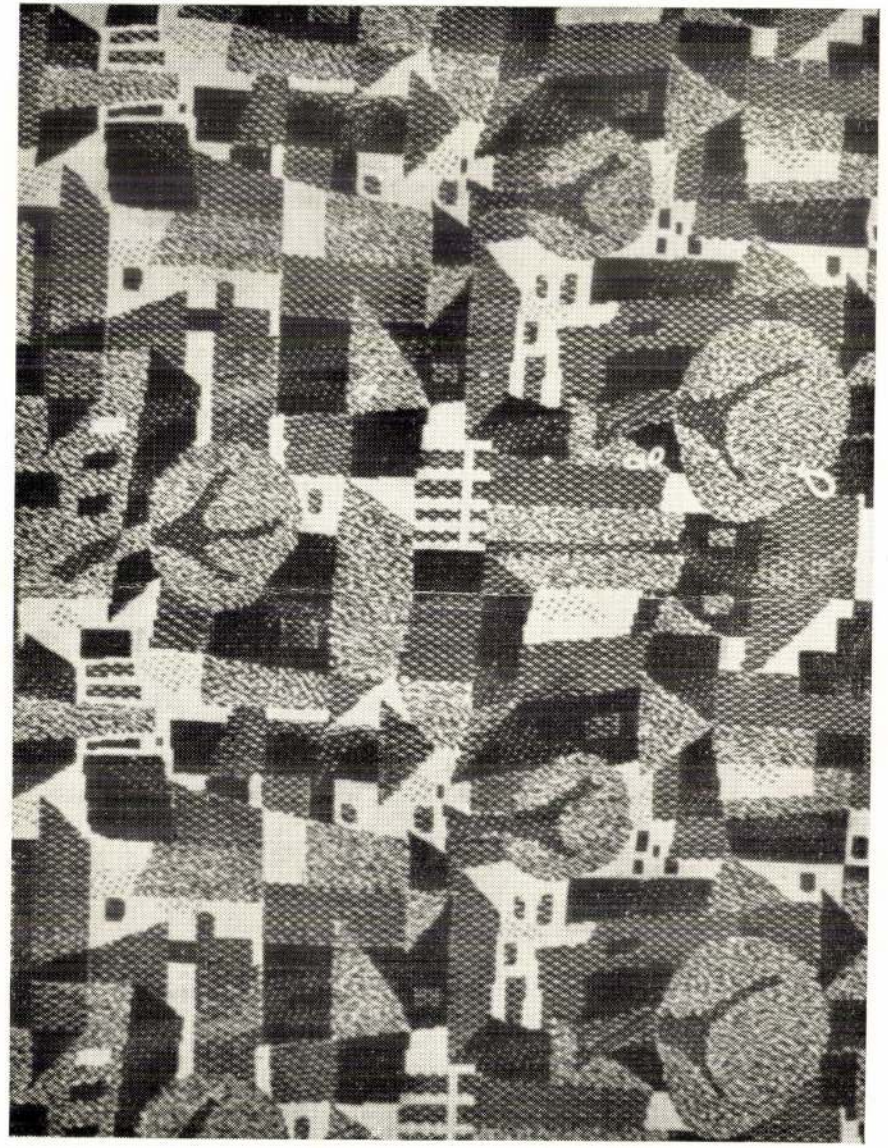

PÉCSI LÁSZLÓ
textiltervező

G. STAINDL KATALIN
KERÁMIKUS

GARÁNYI JÓZSEF
KERÁMIKUS

MIKÓ SÁNDOR
BELSŐÉPÍTÉSZ

PÉCSI LÁSZLÓ
TEXTILTERVEZŐ

IPARMŰVÉSZEK KIÁLLÍTÁSA
A CSÓK ISTVÁN GALÉRIÁBAN

1961.
MÁJUS 26-TÓL
JÚNIUS 12-IG

BUDAPEST V., VÁCI UTCA 25

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
Pécsi László
MŰSZAKI ÉLET
1965 ÁPR 8

Egy Munkácsy-díjas ipari művész

Örömmel olvastuk, hogy a Munkácsy-díjasok közötti ismét találkozunk egy olyan művész nevével, aki munkásságát az ipari formák javításának, tökéletesítésének szentelte. A jég voltaképpen a múlt esztendőben tört meg, amikor az Iparművészeti Tanács javaslatára *Pécsi László* lakástextiltervező kapta meg a díjat. Most már másodszor fogadták el a tanács javaslatát, s ezúttal *Mánczos József* üvegtervező művész nevét olvashatjuk a kitüntetettek között.

Mánczos József pályájának elején belső építész volt, később a Salgótarjáni Üveggyárhoz került, s itt kezdte meg üvegtervezői munkáját. Sokáig ő volt az egyetlen magyar üvegtervező, hiszen a terület nálunk csak négy-öt éve kezdett gyorsabban fejlődni. Azelőtt üzemeink többsége külföldi tervek alapján dolgozott — ma egyre inkább ennek ellenkezője az igaz: a külföldi rendelők magyar tervezésű üvegárukat kérnek. S hogy ez így van, abban igen nagy része van a kitüntetettnek. Pedig ez az export igen jelentős, hiszen a magyar díszmű- és háztartási üvegárugyártás 80 százaléka külföldre kerül, szinte kivétel nélkül a nyugati országokba.

Mánczos József eddig is sok kiállításon szerepelt sikerrel, így Londonban, Ankarában, Brüsszelben, s munkái több ízben nyerték el az „Üvegipar Legszebb Terméke" címet. Hogy mást ne említsünk, az idén két terve is első lett.

— Nagy öröm számomra — mondotta munkatársunknak — hogy az üzemek egyre inkább elismerik az üvegtervezés jelentőségét. Tulajdonképpen négy éve következett be a fordulat, s az utolsó két esztendőben már egyre gyakrabban láttuk megvalósulni terveinket. Mindebben nagy segítséget nyújt nekünk, hogy az Üvegipari Országos Vállalatnál, amelynek művészeti vezetője vagyok, megalakult a gyártmányfejlesztő bizottság. Ennek a bizottságnak tagjai a vállalat gyártási és művészeti vezetői is, de képviselve van a kül- és belkereskedelem is. Nemrégiben azután rendelet jelent meg, hogy az üzemek csak olyan üvegáru gyártását kezdhetik meg, amelyet a bizottság látott és jóváhagyott. Remélem, hogy ez további javulást jelent majd, s jobban ösztönzi a tervezőket is.

Szakemberek véleménye szerint Mánczos Józsefnek nagy érdeme van abban, hogy üvegtervezésünk — megszabadulva a külföldi hatástól — egyre inkább folytatójává válik a régi magyar üvegművességnek, amely az utóbbi évtizedekben, sajnos, mélypontra került. Mánczos József üvegmunkáiban eljutott mai tiszta formáihoz, a funkcióhoz alkalmazkodó, finom, könnyed díszítésmódhoz.

A művész már 35 esztendeje foglalkozik üvegtervezéssel, ezért a Munkácsy-díj élete nagy részének alkotásait jutalmazza. Mi magunk személyén túlmenően is örülünk a kitüntetésének, mert reméljük, hogy az ipari formatervezés jelentőségét ismerték el ezzel, s bízunk benne, hogy a Munkácsy-díjjal kitüntetettek sorában ez új, még nagy fejlődésre váró ágazat képviselői a jövőben is ott lesznek.

A takaré
betegs
sabb gyógys

Aminthogy
ségek keletk
külső és belsı
a kedvezőtlen
ok pl. a helyt ...ozás),
ugyanígy meg...ulonböztethetjük a gazdasági betegségek kétféle eredetét is. Külső ok pl. a kedvezőtlen időjárás, ami miatt gabonát kell importálni, vagy a túlságosan kedvező időjárás, ami miatt máshol is elég gabona terem, és így a magunkét nem tudjuk exportálni. Belső ok pl.: az iparban kicsi a termelékenység, és így nem tudunk eleget exportálni, vagy az iparban nagy a termelékenység, és akkor minőségi „anstand" miatt azt sem tudjuk exportálni, amit termeltünk.

Minthogy valamiféle külső vagy belső ok mindig van, takarékosságot nemcsak akkor kellene felírni a betegnek, amikor az már köhög, hanem helyes volna rendszeresen szedetni vele.

És minthogy a fiziológiai betegségek gyógyszereinek is megvan a maguk kontraindikációja — vagyis, hogy mely esetben nem, illetve hogyan nem szabad azokat alkalmazni, mert esetleg sírba viszik a pácienst —, ugyanúgy kell foglalkozni a takarékosság megfelelő alkalmazási módszereinek megállapításával is.

A következőkben a hazai Parkinson Intézet e tárgykörébe vágó kutatásainak néhány eredményéről számolunk be.

A takarékosság a költségek csökkentésére irányuló tevékenység. Minden tevékenység személyi és dologi kiadásokkal jár. A takarékosság is. A költségek is személyi és dologi kiadásokból állanak. Ennek megfelelően a takarékosság eredménye (E_t) az alábbi képlettel fejezhető ki:

...elérésé-
...olatban
...rékos-
...séghez
...ges, vagy annak eredményeképpen felmerülő személyi és dologi kiadások mennyisége.

Ha E_t nagyobb, mint 0, akkor „népgazdasági", ha pedig E_t közel egyenlő 0-val, akkor „vállalati" megtakarításról beszélhetünk.

A pazarlás a költségek növelésére irányuló tevékenység. Így tehát a pazarlás látszólag a takarékosság ellentéte. De csak látszólag! Valójában ugyanis pazarlás, ha valamely célra többet fordítunk a szükségesnél. Ezzel szemben mégsem takarékosság, ha ugyanazon célra kevesebbet fordítunk a szükségesnél — mert akkor azt a célt nem tudjuk elérni. Takarékosság tehát, ha egy adott célra pontosan annyit fordítunk mint amennyi annak eléréséhez feltétlenül szükséges. Ezt a következő képlettel fejezhetjük ki:

$$R_{sz} = R_ö - (R_m + R_f)$$

amelyben:

R_{sz} — az adott cél eléréséhez szükséges és elégséges társadalmi munka mennyiségének forintban kifejezett értéke,

$R_ö$ — az adott cél eléréséhez ténylegesen felhasználható összes társadalmi munka mennyiségének forintban kifejezett értéke,

R_m — az adott cél elérésére fordítható munkaidőn belül más célokra fordított társadalmi munka mennyiségének forintban kifejezett értéke (pl. lógás),

R_f — az adott cél elérésére fordítható munkaidőn kí-

Pécsi v

1021

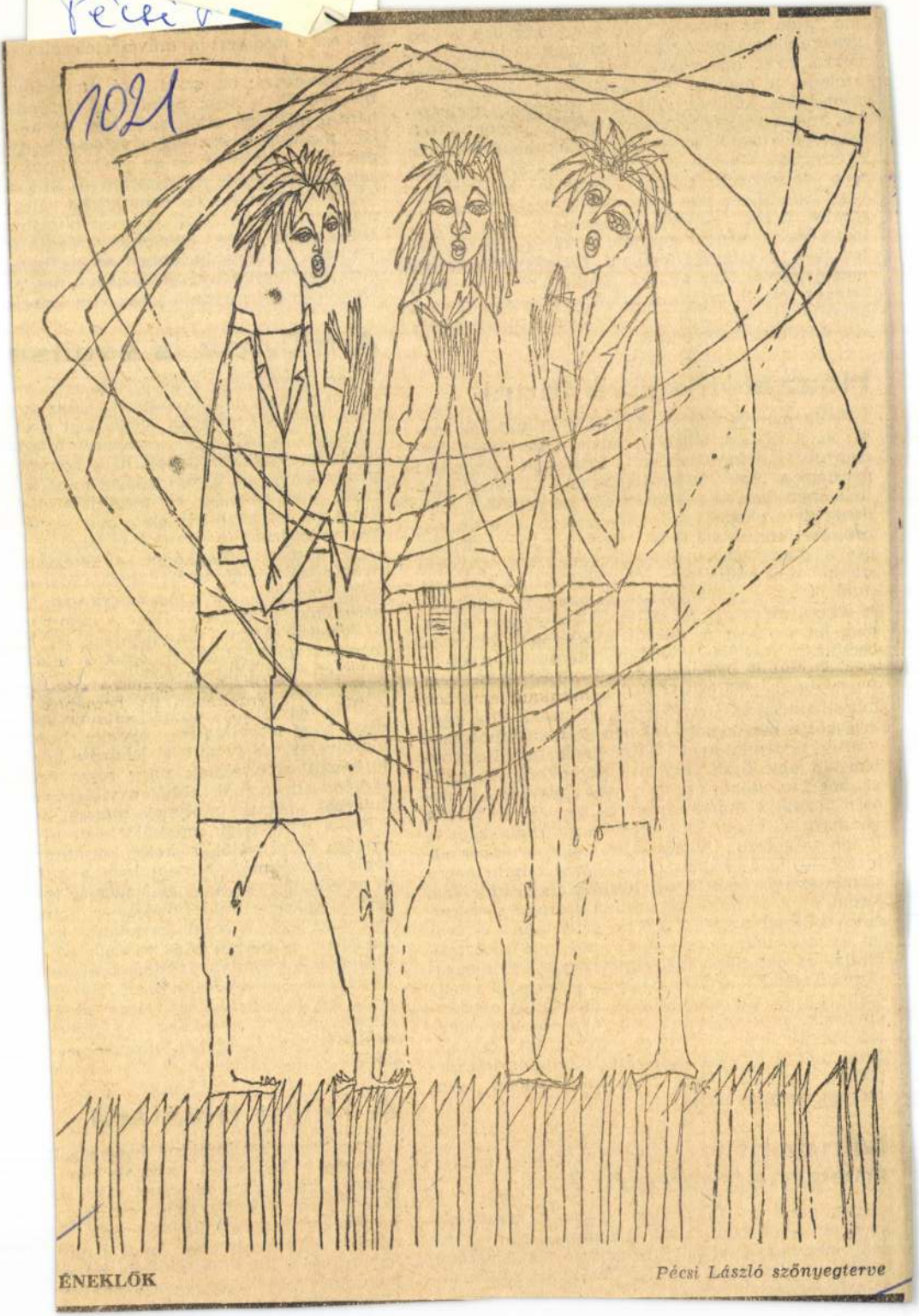

ÉNEKLŐK

Pécsi László szőnyegterve

Első témának válasszuk azt az igényt, amelyet ma talán az olvasók igen nagy körében a leggyakrabban hangoztatnak; azt, hogy a kritika magukra, azaz cserbenhagyja őket szemtől-szemben azokkal a modern műalkotásokkal, amelyek elvontságuk, különös, szokatlan formáik, nyelvezetük miatt számukra érthetetlenek. Sokan — feltehetően a legtöbben — azt várnák, hogy a kritika egyszerűen átkozza ki ezeket a műveket, tagadja meg létjogosultságukat, követelje betiltásukat, vagy valamilyen más úton való kivonásukat a kulturális életből. A legindulatosabbak még arra a kritikára is megharagudnak, amely pedig kísérletet tesz a nehezen érthető formák értelmének megfejtésére. Már ezt az igyekezetet is — ami, értékes művek esetén, a kritika elsőrendű és csak üdvözlendő szándéka —, amolyan árulásnak érzik, kritikusi sznobságnak.

Hozzáférhetővé tenni

Pedig már itt nagyon éles különbséget kell tenni: az a kritika, amely a modern művészeti formanyelv „lefordításában" igyekszik segítséget nyújtani a témában járatlanoknak, az lehet végső ítéletében igaz, vagy lehet hibás, de annyiban mindenképpen elismerendő, amennyiben az a demokratikus törekvés hatja át, hogy hozzáférhetővé tegye a maga bírálatának tárgyát. Ez a közvetítő szerep, mint említettem, nem mentesíti a kritikust attól, hogy a műről eszmei és művészi értékelést is adjon, méghozzá lehetőleg helyes értékelést, ám még ha ez nem is sikerül tökéletesen, akkor is becsülésre méltóbb ez a fajta műbírálat, mint az a másik, amely a maga rangján alulinak tartja az értelmező-elemző-magyarázó igyekezetet és arisztokratizmusában eleve kizárja a vitából és a megértésből a megfelelően fel nem készült embereket.

Miért érdemes, ma különösképpen, ennél a problémánál egy kicsit elidőzni? Két okból. Az egyik az, hogy az utóbbi években megszaparodott a modern formájú műalkotások száma, amelyekkel a közönség — importként vagy hazai termékként — itthon találkozik. A másik az, hogy — ennek ellenére — az új közönség, méghozzá napról napra számottevőbb része a mi korunk művészete felé fordul és a számára ismeretlen formák megértésének kulcsát keresi. Ezért is méltatandó és fontos új mozzanat, hogy nálunk ma mind több műbírálat és esztétikai írás ismeretterjesztő, magyarázó szándékkal íródik. Azokkal feltétlenül vitába kell szállni, akik már ezt a szándékot is megkérdőjelezik, akik úgy vélik, hogy ez a törekvés eleve azt jelenti, hogy a kritikus „modernista" és válogatás nélkül el akar fogadtatni mindent, ami formailag szokatlan vagy bonyolult, csupán azért, mert modernnek tartja.

Mindent megmagyarázni?

Igaz, erről se hallgassunk, vannak kritikáink, amelyek — egyszerűen így mondhatnám: — mindent megmagyaráznak, amelyekben az ismertető igyekezet a modern művészet bizonyos sajátosságainak megértetésére való törekvés nem párosul

...nek sikerült ebből az összetett és kusza... ból valamilyen fontos vonatkozást által... megérdemli a nézőnek vagy az olvasón... erőfeszítését, hogy igyekezzék megfejt... képletet. Ez ugyanis, ebben az esetben, ... lami öncélú rejtvényesdi, hanem a mai v... lematikájának megfejtéséhez visz közel...

A művész is segítse...

Van azonban egy más forrása is a m... vészet nehezen érthetőségének: ez az az... kor a művész nem segít megfejteni a v... lultságait, hanem úgy értelmezi felad... eleget tesz köttelességének, ha a bonyol... színét tükrözi, ha a mai világot mint k... zolja, mint homályt és megfejthetetl... Nincs ma már egyetlen ága a művészetr... ben ne lennének irányzatok és iskolák, ... — a kaotikus világképet, a kétértel... nyílt programként ne vállalnák. Nos, e... vészet, amelyet kár „megmagyarázni", ... nesen káros. Amellett ellent is mond v... e művészet belső szándékainak is, h... megmagyarázhatatlannak érzik a vilá... megoldhatatlannak problémáit, tagad... ténelemben végbemenő mozgás progr... nyát és tagadják az emberi értelem ké... arra, hogy megvilágítsa, részeire bon... visszavezesse és (végül is) leküzdje kor... lultságait, amelyeknek nagy része ép... radalmi átmenetből, abból a világtört... dulatból adódnak, melynek részesei v...

Ezt a művészetet megkülönböztetni ... modern művészettől, a kettő külsőleg ... sonló jegyei mögött megtalálni a kül... és az ellentétet — ez a mai magyar m... egyik legelőbbre való feladata: a hala... megváltoztatására való forradalmi ak... dekadens, a széthulló és visszahúzó ... nosítanánk, s nem választanánk széjjel... ügyelnénk a megkülönböztető jegyek... xista kritika, úgy érzem, joggal elvá... olvasói ebben a munkában — figyel... deklődésükkel és egyben türelemmel ... gassák.

A kritika hivatása

Igaz, nemcsak a kritikus, hanem a l... dekében is kell ezzel kapcsolatban ... lenne a másik téma amelyet a kritik... tákból kiemelnék. Ugyanis nemcsak ... hézségeket, hogy a közönségnek, h... emellett élvezője is akar lenni a mű... kell küzdenie türelmetlenségét és od... mélyülten kell foglalkoznia a nehezeb... alkotásokkal. Nem kevésbé alapvető...

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

VAS NÉPE

Pécs Lapok
1968 JUN 18

1021

34 ezer munkás a vasi iparban

Kettős jubileumi ünnepség: 20 éves a megye államosított ipara, 40 a kőszegi bútorszövetgyár

Kovács László elvtárs az ünnepi beszédet mondja.

Vasárnap Kőszegen, a Jurisich vár lovagtermében jubileumi ünnepséget rendeztek az ország egyetlen bútorszövetgyára fennállásának 40. és a vasi ipar államosításának 20. évfordulója alkalmából.

A nagy jelentőségű rendezvényen megjelent *Kovács Antal*, a megyei pártbizottság első titkára, Kőszeg város országgyűlési képviselője, *dr. Kelemen Ferenc*, a megyei tanács vb elnökhelyettese, *Steierits Antal*, a kőszegi városi pártbizottság első titkára, a város politikai és társadalmi életének számos vezetője.

Az ünnepségen *Kovács László*, a Lakástextil Vállalat vezérigazgatója, a megyei párt-végrehajtóbizottság tagja mondott beszédet. Szavaiból a 40 évvel ezelőtti esemény elevenedett meg, amikor a Gyöngyös patak menti kis malomból létrehozták a — termékeiről ma már világszerte ismert — gyárat.

Az üzem az államosításkor mindössze 42 szövőgéppel és a hozzájuk kapcsolódó előkészítő gépekkel rendelkezett. Éves termelése 300 ezer négyzetméter volt. A gyár mai munkáslétszáma megközelíti az ezret, ami nagymértékben elősegítette a helyi és a környékbeli lakosság foglalkoztatását.

Az államosítás óta több mint 80 millió forintot fordítottak rekonstrukcióra, melynek révén az utóbbi 10 évben a bútorszövetgyár Vas megye egyik legszebb gyára lett, s az utóbbi 5 évben mintegy 140 millió forint nyereséggel gyarapította a népgazdaságot. Tavaly megközelítően 600 féle bútorszövetet készítettek benne, amik a világ számos országában díszítik a lakásokat. A híres gyárnak 281 kitüntetett dolgozója van, s a munkáskollektíva általános megelégedésére július 1-től a 43 órás munkahétre térnek át.

Az ünnepi szónok meleg szavakkal emlékezett meg az üzem idősebb és fiatalabb munkásgárdájáról, s külön hangsúlyozta *Szapor Kálmán* igazgató és *Wilheim Béla*, a gyár korábbi főmérnökének érdemeit, akik külön-külön is sokat tettek a gyár fejlesztése, hírneve érdekében. *Kovács László* ugyancsak elismerő szavakkal illette *Pécsi László* Munkácsy-díjas iparművész és nyolc tagú kollektívájának tevékenységét, akik sok dicsőséget, kitüntetést, vásárdíjat szereztek a gyárnak, illetve a vállalatnak.

Az ünnepelt gyár fejlődése nem egyedülálló a megyében. A két évtizeddel ezelőtt államosított Vas megyei ipar ma országosan is számottevőbb, mint valaha volt. Míg az államosítás előtt 13 ezer főből állott a megye munkáslétszáma, ma 34 ezer ember dolgozik iparában. A régi üzemek közül különösen sokat fejlődött a Szombathelyi Cipőgyár, a Pamutipar, a szentgotthárdi Selyemgyár, s nagyot fejlődtek a Lakástextil Vállalat gyárai.

Mindezek mellett új üzemek, iparágak honosodtak meg Vas megyében, mint például Szombathelyen az Élelmiszeripari Gépgyár, a REMIX, Celldömölkön a Kesztyűgyár, a Kereskedelmi Asztalos és Lakatosipari Vállalat. Az államosítás óta új iparágként jelent meg a tanácsi ipar, amely jelenleg 3800 munkást foglalkoztat.

— Azzal, hogy a gyárak össznépi tulajdonba kerültek, nemcsak a gépek, és a közfalak cserélődtek és cserélődnek, hanem friss politikai légkör áramlott az üzemekbe. S az ember nem termelési eszköz többé, nem a profitszerzés eszköze, hanem emberré lett a szó nemes értelmében, aki kötelezettségei mellett jogait is gyakorolhatja — mondotta többi között *Kovács László*. — A munkahely a dolgozó második otthona is, hiszen igény esetén a gyár gondoskodik az étkeztetésről, a tisztálkodási lehetőségek megteremtéséről, az egészség ápolásáról, a művelődésről s nemegyszer a szórakoztatásról is. S, hogy mindez mennyivel szebb, jobb és több, mint az államosítás előtt volt, azt leginkább az idősebb munkások tudnák megmondani.

Az ünnepelt gyár és az államosított ipar sokoldalú fejlődését, érdemeit méltatva, az új gazdasági mechanizmus kínálta lehetőségek kihasználásáról szólt. A gyárak dolgozóin, vezetőin múlik a fejlődés további üteme, hiszen a vállalati nyereségnek mintegy 35—40 százaléka náluk marad bérfejlesztésre, műszaki fejlesztésre a munkakörülmények javítására.

Nagy tetszéssel fogadott, és további perspektívát mutató ünnepi beszéde után jutalmat és oklevelet nyújtott át az előadó *Szapor Kálmánnak*, a jubiláló gyár igazgatójának és *John Ede* főmérnöknek. Ezt követően *Szapor Kálmán* igazgató 19 olyan dolgozót jutalmazott meg, akik már több mint 30 éve a gyár munkásai.

Az ünnepség résztvevői melegen ünnepelték *Pintér Gyula* főművezetőt, aki 39 éve dolgozik a kőszegi Bútorszövetgyárban. Öten pénzjutalmat kaptak 25 éves szolgálatuk elismeréséül.

Harangozó Ferenc, a Lakástextil Vállalat másik kőszegi üzeme, a Posztógyár nevében köszöntötte a jubiláló bútorszövetgyáriakat. Az ünnepséget színvonalas kultúrműsor követte.

U. Gy.

ág közötti barátság erősítében szerzett érdemeiért Lenin-renddel tüntette ki Hermann Maternt, az NSZEP Politikai Bizottságának tagját. Hermann Matern több mint félévszázada vesz részt a munkásmozgalomban.

MILANO

Bomba robbant az Olasz Nemzeti Bank milanói épületében. Egy másik bomba a nagy észak-olaszországi város egyik központi templomában robbant fel nagy pánikot okozva. A rendőrség mindkét helyen röplapokat talált, amelyeket az úgynevezett nemzetközi anarchista csoport bocsátott ki.

BANGKOK

Az egyik thaiföldi faluban egy feldühödött elefánt agyontaposott két nőt és két gyereket, négy másik személyt megsebesített és több házat szétrombolt. A dühöngő állatot végül is a rendőrök lőtték agyon.

LONDON

A Guardian közlése szerint az utóbbi hetekben Szaloniki-ben a hatóságok körülbelül háromszáz embert tartóztattak le. A letartóztatottak között van a szaloniki egyetem több diákja és tanára is.

NEW YORK

McCarthy szenátor vasárnap este nyilatkozott a CBS amerikai rádiótársaságnak. A szenátor felszólította a kormányt, hogy tegyen lépéseket a vietnami háború leépítésére. Kijelentette, hogy nem lát semmiféle változást Washington vietnami politikájában, sőt — mondotta— e politika bizonyos tekintetben még kegyetlenebb mint korábban.

VARSÓ

A szocialista országok között Lengyelország foglalja el a harmadik helyet a televízió-készülékek gyártása terén — közli a Trybuna Ludu. Az 1967. évben a Szovjetunió 5 000 000, a Német Demokratikus Köztársaság 570 000, Lengyelország pedig 495 000 tv-készüléket gyártott.

ÚJ-DELHI

Lengyelország 20 000 000 rupia értékben 500 vasúti kocsit vásárol Indiától.

vára billentette a mérleget. N
zódot, ha most nem ugyanaz
más körülmények között. Míg
volt az első szereplés alapján
nap bemutatott két produkc
előnyét bizonyította. Ekkor ha
furcsa bejelentése arról, hogy
dorlatos módon két produkciót
méltatlanul előnyhöz jutott. Véleményünk szerint az „összekapcsolt" produkció mindegyike, külön-külön is színvonalasabb volt, mint Monyóké. A második furcsa minősítést *Gyulai Gál János* olyanformán fogalmazta, hogy Bene produkciója inkább „magánszám", míg Monyók „igazi táncdalénekes" produkciót nyújtott. Kommentár helyett tegyük még hozzá, hogy *Megyeri Károly* kezdettől fogva rendkívüli figyelemmel kísérte Monyók szereplését, s ez a rendkívüli figyelem helyenként a mások rovására ment, s mint legutóbb említettük: furcsa zavart is okozott Megyeri riporteri munkájában. Ezúttal sem titkolhatta véleményét, a zsüri döntése után felszabadult mosollyal jegyezte meg: „no, Ildikó, mégis bekerült a döntőbe!" Elismerjük a versenyző lány sokoldalú tehetségét (bár mindkét számban alulmaradt a versenytársakkal szemben!), nem is vitatjuk a zsüri jogát a vasárnap esti döntéshez, mégis *kínosan feltűnő* és már-már bántó volt, ahogy a riporter és a zsüri *„sokoldalú támogatásban"* részesítette a sokoldalú tehetséget. Ezúttal *maga a zsüri mondta* ki, hogy *még a középdöntő előtt elhatározták* Monyók döntőbe juttatását, tehát nem vádolhat bennünket senki azzal, hogy ilyesmivel *mi* vádoljuk a zsürit. Ez a döntés, az előzetes ítélkezés — ha mégoly sok érv támogatja is — vitatható. A képernyő innenső oldalán az volt az érzésünk, hogy a zsüri általában a legjobb, a legtehetségesebb szereplőket javasolta a döntőbe, mérlegelt minden érvet, ellenérvet, de tárgyilagossága (főképpen az említett esetekben) kisebb csorbákat szenvedett. A vezető riporteré is.

(Bertalan)

Az EAK ünnepe

Egyiptom ma ünnepli a függetlenség és a köztársaság napját. Tizenöt évvel ezelőtt, 1953. június 18-án kiáltották ki a köztársaságot, miután a fiatal, haladó katonatisztek elűzték a királyt.

A függetlenség kivívásáig két fő ellensége volt az egyiptomi népnek: a királyság feudális államrendszere és az angol gyarmatosítók. Az angolok eltávolítása, egyben az ország teljes függetlenségének kivívása ezután még váratott egy ideig. Végül ez is elérkezett és 1956-ban, ugyancsak június 18-án az utolsó angol katona is elhagyta Egyiptom területét.

Az önnállóvá vált ország kormányzatának, amelynek élén Gamal Abdel Nasszer állt, óriási nehézségekkel kellett megbirkóznia. Kettős feladat várt az egyiptomi népre: kiemelkedni az évszázados elmaradottságból, szegénységből és biztosítani a függetlenné vált ország védelmét. Mindkét feladat megoldása érdekében óriási erőfeszítéseket tettek.

Az Egyesül Arab Köztársaság külpolitikája antikolonialista, békeszerető, a békés egymás mellett élést valló politika. Nem csoda, ha emiatt az imperialista nagyhatalmak állandó intrikáinak van kitéve. 1956-ban angol—francia—izraeli agresszió érte, egy éve pedig ismét izraeli bombák hullottak egyiptomi földre. A közép-keleti válság azóta is tart. Megoldását akadályozza az izraeli kormánynak az az elfogadhatatlan törekvése, hogy az agresszióból területi nyereséget húzzon. Az EAK kormánya, amely kellő önmérsékletet és higgadtságot tanúsított a válság megoldási kísérletei során, természetesen nem egyezhet bele a jogtalan izraeli követelések teljesítésébe. Mindemellett változatlanul arra törekszik, hogy a közép-keleti válság tartós és igazságos megoldással érjen véget.

Nemzeti ünnepén mi, magyarok, meleg baráti üdvözlettel köszöntjük az Egyesült Arab Köztársaság népét és azt kívánjuk, hogy további sikereket érjen el hazája védelmében, boldogabb jövőjének építésében.

Magyar—tunéziai légügyi egyezmény

Hétfőn a Közlekedés és Postaügyi Minisztériumban Mahmoud Maamouri, a Tunéziai Köztársaság nagykövete és Hüvös Sándor, a KPM légügyi főosztályának vezetője magyar—tunéziai légügyi egyezményt írt alá. Az új légügyi egyezmény értelmében a magyar és a tunéziai légi közlekedési vállalatok jogot nyernek arra, hogy a két ország között, továbbá azokon átrepülve további úticélokkal légijáratokat tartsanak fenn. Egyébként úgy tervezik, hogy a MALÉV — ha erre a technikai feltételek létrejönnek, a jövő évben rendszeres légijáratot indít Tunéziába.

Több mint 5500 nyeremény gazdára a könyvsorsjegy-játékon

Ünnepi Könyvhéten galomba hozott könyvsorsyek — a 26. könyvsorsy-játék — húzását vasárdélelőtt rendezte meg az ami Könyvterjesztő Vált Budapesten, a Liszt Fec téri könyvklubban. Összesen mintegy 5500 nyereny, illetve jutalomtárgy ült gazdára.

Wartburg személygépkocsi a főnyeremény, ezt az osztály 14 110-es számú jegy tulajdonosa veheti

XIV. osztály 9378-as sorstulajdonosa svájci körúson, a VI. osztály 6512-esé —Párizs utazáson vehet

ír típusú televízió-készülék vehető át a VII. osztály, 18 315-ös számú sorsjegyre;

5000—5000 forint értékű (a Corvin Áruházban beváltható) vásárlási utalványt nyertek négy sorsjeggyel, a számuk: XIV. osztály, 6760, XV. osztály 11 701, XIV. osztály 10 054 és IV. osztály 10 649;

Várna—Isztambul utazásra jogosít a XIV. osztály 9264-es, NDK-beli körutazásra pedig a III. osztály 12 265-ös sorsjegy;

Magnetofon-készüléket kap az I. osztály 11 597-es sorsjegy tulajdonosa.

A kihúzott sorsjegyek teljes számjegyzéke szerdától valamennyi könyvesboltban megtekinthető.

West állapota súlyosbodott

A londoni kardiológiai kórház hétfőn közleményt adott ki, s ebben bejelentette, hogy Frederick West állapota, akinek mellkasába 42 nappal ezelőtt új szívet operáltak, aggodalomra ad okot.

Nagy-Britannia első újszívű emberének állapota a műtét után folyamatosan javult. de a múlt héten a betegnél súlyos vese-bántalmak léptek fel.

este. Hét órára hír
képviselői beszámol
nyolc óra felé jár má
amikorra összejönnek
berek. Dolgoznak már
ban, szántanak a trak
Béke Tsz földjén. Ne
rá napközben az assz
van már munka a k
ben is. Hatkor sötétedik, mire
hazaérnek, vacsoráznak, átöltöznek, éjszakába hajlik az este.

Csoportokban jönnek: traktorosok, növénytermesztők, a kertészetben dolgozók, aztán néhány idősebb ember, nyugdíjas, tsz-vezetők, pedagógusok. Vagy kétszázan ülnek már az újjáalakított művelődési házban.

Elmentek a fiatalok

Foktő háromezer lakosú falu Kalocsa alatt, közel a Dunához. *A fűszerpaprika hazá-* ... Egy szövetkezet fogja ösz-

lesz egy pillanatig. ... ben is beszélnek egyszerre.

A hogyan továbbra máris megjött a válasz. A falu adta meg: *közösen.* Csak így lehet előre lépni, s ha nincs is elegendő pénz, *összefogással, lelkesedéssel, szeretettel sokat lehet pénz nélkül is tenni.* Jó mederben halad hát a beszámoló, ami már régen nem beszámoló, sokkal több, hanem beszélgetés a faluról. Az domborodik ki: mindenki tevékenykedjék a tsz vagyonának növelésében, több önállósággal gazdálkodjék a szövetkezet, számolva a lehetőségekkel, adottságokkal, s akkor *ez forrásává válhat a falu gazdagabb jövőjének, az emberek jobb életének.*

Össze kell fogni!

— *Mi itt vagyunk a Duna mellett, itt a víz, csak ki kell nyújtani a kezünket* — emelkedik fel *Bak* Sándor, a Béke Tsz elnöke. — Mégis nehézségekbe ütközik az öntözőtelep megépítése. Három éve épül már, tavaly azt mondták, majd ha villamosítják a szövetkezetet, akkor megvalósul az öntözőtelep is. Megvan hozzá a csővezeték, elkészültek a tervek. Végre a villany is odaért, de az öntözőtelepről most mégsem esik szó. De más gondunk is van. Kevés a magtárunk. *Szabad ég alatt tároljuk a vetőmagvakat. Ezek olyan dolgok, amelyeket saját erőből nem tudunk megoldani, hiába a tagság szorgalma, munkaszeretete.*

A Ho

MAGYAR NEMZET

1966 MÁR 13.

és Mess Károlyt a *Bube sze-* klubban.

Iparművészek tervezik a lakástextíliákat

Hat gyárból alakították ki a Lakástextil Vállalatot, amely a bútorszövetet, szőnyeget, takarót készítő üzemeket fogja össze.

Nemcsak a termelés korszerűsítése terén kellett a Lakástextil Vállalatnak nagy lépést előre tennie, az ízlésnevelésben is feladat várt rá. *Pécsi* László iparművész, aki ma a gyártmányfejlesztési osztály vezetője és még nyolc fiatal iparművész a magyar népművészet gazdag hagyományaira építve alakította át a lakástextíliák gyártását.

Aki már látta a »mintadarabokat«, amelyek egyetlen gépen készülnek Kőszegen — a kereskedelem kívánságára —, az tapasztalhatja, hogy mekkora utat tett meg ez az iparág. Kívül-belül megfiatalodtak az öreg gyárak, a fiatal iparművészek lelkesedése jó hatóerőnek bizonyult, megérte a befektetett tőkét. Pécsi László, aki úttörő munkásságával Munkácsy-díjat érdemelt ki, néhány adattal illusztrálja ezt.

— A megszokott régit fokozatosan szorította ki a korszerű, mai hangvételű új. Az idei terv 7,5 millió négyzetméteres termelésből több mint 60 százalék a modern lakástextília és ennek egyharmada keresett exportcikk a skandináv országoktól egészen Afrikáig. A lakástextil gyártásában szoros együttműködés épült ki az iparban foglalkoztatott iparművészek, mérnökök és közgazdászok között. Úgy érzem, sikerült áttörni a megmerevedett ízlés-frontot. A modern kislakáshoz nem illik a régi minta, a régi forma; ez is segített abban, hogy a vidéki ipartelepek és az újonnan épülő falusi házak szobáiból fokozatosan kiszoruljon a giccses falvédő, terítő.

Cságoly Klára, *Fekete* Ferenc szőnyegtervezők, *Prohászka* Margit, *John* Ágoston textiltervezők mintái aratnak különösen sikert. Bakos Zsigmond takaról szintén a mai ízlést követik és jól szolgálják a modern lakástextil iránti igényt. Ezt bizonyította az Iparművészeti Kiállítás is, ahol az iparban dolgozó lakástextiltervezők különösen nagy sikert könyvelhettek el kollekciójukkal.

(T. r.)

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

FEJÉR MEGYEI
HÍRLAP

1968 AUG. 4

1021

Péchi László

Műteremsarok

Pécsi László szőnyegtervező

Az iparművészeti alkotások a huszadik században elvesztik kapcsolatukat a kisiparral és mindinkább a nagyiparral kapcsolódnak össze. Természetes folyamat ez; egyre több olyan igénylő — vagy ha úgy tetszik: közönség — lép fel, aki olcsó és művészi alkotásokkal akarja kiképezni közvetlen környezetét. A Lakástextil Vállalat — amelynek tervezőirodáját Pécsi László Munkácsy-díjas szőnyegtervező vezeti — az ország szőnyeg-, takaró-, függönykészítő gyárainak ad terveket. Pécsi László leginkább faliszőnyegek, szövött, modern falvédők tervezésével foglalkozik.

— Mi a különbség a lakásban kiakasztott kép és a faliszőnyeg között?

— Az a furcsa, hogy ma inkább a táblakép közelíti a szőnyeg funkcióját: egyre inkább hangulatteremtő erőt képvisel a lakásban. Elmúlt az az idő, amikor egy négyzetméteren akarták megoldani az emberiség nagy problémáit. Szerintem ez az oka a festészet válságának. Ha ma valaki egy képben ki akarná fejezni az emberiség gondjait, azt először is nem tudná, de ha tudná is, azzal a képpel nem lehetne egy szobában élni. Ezért beszél a festészet is elvontan. A szőnyeg viszont nem is lép fel a „nagy mű" igényével. Díszíteni akar, hangulati elemeket visz be az ember környezetébe.

— Ennek ellentmond az a sok nagyméretű faliszőnyeg, amelyet például Raffaello tervezett, s sokkal inkább festményhez hasonlítanak, mint szőnyeghez.

— A XII.—XIII. századi Loire menti kastélyokban jöttem rá e jelenség okára. A hatalmas kastélyok falai, termei igen hidegek voltak. A tulajdonos számára alighanem rangjából adódó kötelezettség volt e falak díszítése. Freskót terveztetett rájuk, de ettől még a fal hideg maradt. Ha ezt a freskót szőnyegbe szőtték, akkor viszont sokat segített a hőmérsékleten. Tulajdonképpen bármilyen festményt le lehet szőni! Csak éppen a szőnyeg elveszti anyagszerűségét ezáltal.' A textil anyagszerűsége ugyanis abban van, hogy vízszintes és függőleges szálak futnak benne, ez határozza meg eleve struktúráját. Akkor hű önmagához egy alkotás, ha anyagszerű. Én ezt a követelményt mindig kötelezően előírom magamnak. Másik fontos dolog, hogy ha tudom hova kerül a szőnyeg, ennek megfelelően alakítsam formai jegyeit, hangulati tartalmát.

— Egyedi darabnál könnyebb ez, mint a sorozatban gyártott falvédőnél vagy szőnyegnél, amiről nem tudhatja, hova kerül. Egyik utóbbi egyedi alkotás a balatonfüredi Annabella Szálló részére tervezett két faliszőnyeg. Mivel a szállórész bejáratához került, a falra, óhatatlan, hogy ne azzal álljon elő a néző: mit is ábrázol?

— A szőnyeg nem akar képet helyettesíteni. Épp ezért mindössze hangulatot teremt: a Balaton kék-rózsaszín ragyogását, alig felismerhetően az egyiken egy úszó alakkal, másikon sétálókkal. Legfontosabb célom volt: megtartani azt a hangulatot, amit a vízből, vízpartról megérkezett szállóvendég magával hozott. Ne legyen ellentét a víz ragyogása és a szálló hangulata közt. Ez a szőnyeg a vízfodor ritmusát, a buborékokat, a nap csillogását szeretné visszaadni.

— Tömegesen készített szőnyegei, falvédői sikerrel küzdenek az őzikés, hattyús falvédőkkel?

— A fiatalok már modernet igényelnek. Az időseket azonban nem tudom elítélni, mert az őzikéseket szeretik. Nehéz kitörni a régi hatása alól. És sajnos ez a „régi" mélyen rejtőzik a tudatban. A szegényparasztság számára elérhetetlen kispolgári életszínvonal és életmód a felszabadulás után elérhetővé vált. S ahelyett, hogy megőrizni segítettünk volna a népi kultúrát és formakincset, olcsó és akkor még ellenőrizhetetlen kispolgári ízlésű tárgyakkal láttuk el a falut. Vonatkozik ez nemcsak a falvédőre, de a sátortetős kétszobás házakra is, amelyek gyakran megrontják egy-egy ízes magyar falu képét.

Az is hiba volt, hogy a lakásdíszítést alacsonyabbrendűnek ítélték a „magas" művészetnél. Mindössze egy évtizede, hogy iparművészek tervezik az egyszerű függönyt vagy takarót is. Sok feladat vár még ránk. A textil közszükségleti cikk. Tehát elsősorban mennyiségi, és csak aztán művészi feladat.

A táblaképnek, a festménynek tudatformáló szerepet tulajdonítanak. De mennyivel inkább formálja az ízlést a lakástextil, ha jó. És a lakástextil minden lakásba eljut. Meg kell teremtenünk tehát az objektív körülményeket — a jó szőnyegek, tetszetős falvédők, szép takarók bőségét — ahhoz, hogy mindenki a legmegfelelőbb környezetet rendezze be magának.

Objektív és szubjektív tényezők szerencsés összehangolása alakítja ki azután a lakásokból az otthont.

Torday Aliz

— bűnbánóan lapított. Cini nem szidta össze, inkább igyekezett eltüntetni a nyomokat. A kutyus tulajdonképpen nem is tehetett semmiről. A szabadtéri színházban a kutya sem tud kimenni, ha kell neki...

— Most a Halló, itt Balaton című műsorral szerepelünk, többnyire a Balaton környékén. Épp ezért Siófokon lakunk, egy kertes házban. Kukának ott nagyon jó dolga van. Csak nem mertem otthagyni, mert a házban van két macska is, és olyan gyanúsan méregetik néha... És Kuka még olyan kicsi.

— Nemrég érkezett haza Angliából, milyen élményeket hozott társolyában?

— **Az élmények** sorából is kiemelkedik az iskola, ahova jártam. Pop school, mert Angliában a beat-et pop zenének hívják. Énekelni, mozogni tanultam, és kétfajta nyelvoktatásban vettem részt. Egyrészt a beszélt nyelvet, másrészt egy sajátos, jól hangzó, de többnyire értelmetlen pop nyelvet tanultunk. (Most tudtam meg, hogy miért volt olyan nehéz fordítani az angol slágerszövegeket: ilyen blabla nyelven írták őket!) Hasznosnak érzem az iskolát azért is, mert óriási rutinra tettem szert. Ebben segített, hogy Angliában minden tánczenei rádióelőadás egyenesből megy, közönséggel!

CINI

De vittem magammal Illés és Metró számokat is. A mai angol könnyűzenében minden szerepel; különösen pedig a roki. A beat-zenekar — 3 gitár, dob, orgona — most fúvósokkal bővül. A Beatles együttesnek mindent lehet: most egy egészen elvont, misztikus számmal jelentkeztek. A közönség azért persze változatlanul a harmonikus, ritmusos számok hive.

— Milyenek az angolok?

— **Az angolok** meglepetésemre igen barátságosak. A barátság valami egészen „divatos" kapcsolat: az angol család, amikorra a gyerek 16 éves lesz, szinte felbomlik. A 16 évesek kiválnak a családi kötelékből, önállósulnak, ezért nincs a családi kapcsolatoknak náluk akkora jelentősége, mint például nálunk. (Én 20 éves vagyok, de még mindig a szüleimmel lakom.)

— Mit tudnak rólunk?

— Hát a pusztán, paprikán, gulyáson kívül nem sokat. Viszont ismerik Bartók, Kodály, Liszt zenéjét. Én voltam az első leszerződött énekes — ahogy ők mondják — „Keletről". De utánam rögtön jött az Omega együttes. És most járt itt a BBC egyik zenei szerkesztője, tárgyalt Zoránékkal. Valószínűleg ve-

— Természetesen! Az én minim még mindig hosszú az angol lányok minijéhez képest! Szerintem az öltözködés legyen fiatalos és egyszerű. Olyan, hogy bármelyik lány

— Táncdalfesztiv
gusztus végén O
ban turné Zoránék
München. Szeptemi
lemezfelvétel Angl

emberi vonatkozásaiban megőrökítik községeinkben!

Tisztul a szemlélet

Tabajdon pedig nem is volt valami könnyű ezt elérni. A közvetlenül érdekeltek biztosan nem mondanák el szemből-szembe, de a községvezetőktől hallottam, hogy főként az idősebb nemzedékben él még itt a földimádat, nem hagyott még hozzá mindenki szemlélete a korhoz, bár — amint Rudovits Sándor, a nagyon lendületes, határozott vb-elnök mondja, ha próbálnak éppen felszólítana néhány hajdani módos gazdát, hogy lépjen ki a szövetkezetből — egyetlen vállalkozót se találna. Elégedettek az emberek, s ha el is mondogatják még a közös határban, hogy itt, ezen a helyen enyém volt valamikor a tíz, vagy tizenöt hold, szívesen dolgoznak a közösben, a tekintélyes keresetért.

Töméntelen pozitívummal találkozik itt az ember, pedig Tabajd e pillanatban mindössze 1200 főt kitevő kicsi falu. A tanácselnök például, miközben a falu múltját összefoglaló albumot lapozgatja előttem szinte dicsekedve sorolja, hogy

PÉCSI László

Pécsi László (1929-)
Művek (vál.)
Pécsi László textiltervező iparművész kiállítása : Tata, Vár, 1983. [szeptember-október, Oroszlány, Művelődési Központ, 1983. november] / [a kiállítást rend. Wehner Tibor] = Ausstellung des Künstlers László Pécsi : 1983 Tata, Vár, [September-Oktober, Oroszlány, Kulturhaus, November] / [Ausstellungsgestaltung: Tibor Wehner]. – [Tata] : Kuny Múz., 1983. – [25] p. : ill. ; 20x21 cm. – (A Kuny Domokos Múzeum képzőművészeti kiállításai, ISSN 0139 – 4320 ; 48.)
Kiállítási katalógus
[illegible] : ár nélkül

465

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

FEJÉRMEGYEI HÍRLAP

1021 Pécsi László

SZÖVŐNŐ

Pécsi László szőnyegterve

ban halt meg...

nója lehetett még a romantika legnagyobb hullámának, élete végén azonban megérte már az új törekvések hajnalát is. Ma úgy emlegetjük, mint a romantika legnagyobb orosz mesterét, a modern törekvések közvetlen előfutárát. Mert az a hatalmas kezdemény, amely Muszorgszkij operáit élteti, Csajkovszkijnál teljesedik be: ő úgy tudott romantikus lenni, úgy idézte fel az érzelmek viharzását, hogy olykor érzékeltetni tudta a közösség érzelmeit is, némelyik művében pedig megjelenik az egyszerű népdal, mint a szimfonikus melódia alapja. Híres *Negyedik szimfóniájában* így villan meg a közismert *Nyírfa áll a rét közepében* kezdetű dal, amely azt jelzi, hogy a zene formanyelvének megújítása népi gyökerekből is történhet, sőt, akkor lesz igazán népszerű, közérthető e megújuló zene, ha felfedezi a maga számára a népdalt.

Csajkovszkijról sokan és szívesen mondják a zene sznobjai között, hogy „elavult", „korszerűtlen", hogy túlságosan is romantikus volt, túl sokat bízott az érzelmekre, s sziklát görgető, határt nem ismerő formaművészete nem illik bele a mai ember körülhatárolt gondolatrendszerébe. Művészete mégis a világ legjelentősebb előadóinak próbaköve. Elképzelhetetlen, hogy a legnagyobb karmesterek repertoárján ne szerepelnének szimfóniái, hogy a dalénekesek ne adnák elő műveit, hogy a zongoristák ne kápráztatnák el hallgatóikat a b-moll zongoraverseny hangtorlaszainak hiteles tolmácsolásával, s hogy az operaházak ne szólaltatnák

költő részt vett a próbá
de egyre rosszabbul é
magát. Orvosai felismer
hogy a végzetes betegsé
kolera. 1893 novemberé
halt meg, s ugyanebbe
hónapban mutatta be N
ravnyik a szimfóniát, m
nek híres gyászindulójá
Csajkovszkij szellemi
rendeletét — állva hallg
végig a hangverseny kö
sége.

Körülötte már újra készült az előregedő század: kialakultak a gondolkodás, a filozófia új formái. Csajkovszkij azonban belefeledkezett az orosz nép ősi kifejezésvilágába, azt szólította meg, s az egész világnak hírt adott erről a hatalmas kultúráról. Nem véletlenül hívták kortársai — „orosz Beethoven"-nek...

R. L.

lizmus".

*

Egy szórakozott ember mindig szórakoztató.

*

A becsület erény, de sajnos nem előny.

*

Van, amikor az ember megvédi álláspontját, de elveszti az állását.

Kovács Sándor

ÁGRÓL-ÁGRA

FALUSI KÖR

Pusztaszabo

Mielőtt idejöttem, sok szépet hallottam a pusztaszabolcsi nők közéleti tevékenységéről, el is határoztam, hogy ennek a falunak körképét a nőtanács munkáján keresztül próbálom majd megközelíteni. Megtehettem volna ezt másutt is, hiszen a nők társadalomépítő-, szépítő szerepe szerves része minden lakóterületünk jelenkori történetének, de ösztönös vonzással olyan községet kerestem, ahol a nőtanács kimagasló lendülettel dolgozik a községért.

Mikor aztán ide értem, elém bukkant egy másik színesítő lehetőség is. Pusztaszabolcs településtörténete ugyanis a nagy átlagtól merőben eltérő jegyeket hordoz magán. Nem a távoli múltra gondolok, hiszen a római-kori történelmi emlékek nagyjából azonosak a megyében, mégcsak arra se, hogyan ki kinek adományozta főuraink közül ezt a birtokot, hanem arra, hogy a mai Pusztaszabolcs voltaképpen vasutas település. Az első világháború után, a monarchia szétesése következtében Horvátországból, ide Pusztaszabolcsra

telepített
sok gyer
lát, ide
tások. P
társadalr
modern-
határozt
szen Mo
koztatás
ságának
désben

Abban
költözött
gógus, a
vasutaso
lédek h
település
1968-ban
taszabolc
emlékeib
Horvátor
gyerek j
száma m
elemi isk

KEDVES OLVASÓ!

November első hetében lapunk ismét különszámmal jelentkezik. Megjelenik az

EZ A DIVAT

1969—70. őszi—téli színes

KÜLÖNSZÁMA

A 48 oldalas, nagyméretű lap elődeihez híven, színes divathíradóban számol be a világ divatjáról. E híradó képei között a legegyszerűbb sportos modellektől kezdve, a nagyestélyi ruháig mindent megtalál az olvasó.

Lakásrovatunkban *színésznő-író házaspár* otthonát mutatjuk be és lakberendezési tanácsokat adunk.

A háziasszonyoknak remek böngészde lesz a *„Barkácsoló háziasszony"* című képes riportunk: biztos, hogy mindenki talál benne kedvére valót. És még valami a háziasszonyoknak! Különszámunkban jelenik meg az *„Ez a divat szakácskönyve"* egy sereg jó recepttel, különös tekintettel a téli ünnepekre.

A fiatalság öltözködéséről ifjú színművészünk *Benkő Péter* beszél és mondanivalóját saját ruhatárának képeivel illusztrálja.

Aki szabni-varrni szeret bizonyára örömmel fogadja *szabásmintáinkat*, amelyek között a sláger a *pantallós, hosszú mellényes* összeállítás.

Bemutatjuk még, hogy a divatos pót-haj, milyen sokféleképpen fésülhető. Sokat tanulhatnak a divatot kedvelők az érdekes *divatszótárból*.

És sok-sok rajzos *alakítási ötletet* mutatunk, szilveszterre és farsangra, a kisestélyi ruhákhoz.

A kézimunkázók álomszép *kézzel kötött* kétrészes párizsi modell színes képét és leírását kapják.

Jó szórakozást kívánunk a Kedves Olvasónak.

EZ A DIVAT
KÜLÖNSZÁMA

csakis utcai árusításban kerül forgalomba, ára: 10,— Ft.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

1. „UTAZÁS": a zöldesbarna düftinhez az Okisz Labor kollekciójából küldünk egy különleges mellényes összeállítást, melynek divatos dísze a zsinórozás.

2. „ELEGÁNS": rózsaszínű jersey táncruháját az alján azonos színű tüll fodorral díszítse. A modellt küldjük „Szilveszter 69" jeligére is.

3. „32 ÉVES ASSZONY": azt kérdi milyen lehet egy 30 éven felüli vidéken élő, egyszerű asszony divatja. Mindenképpen egyszerű, angolos és elegáns, mint például a képen látható újszerű kockás szövetből készült ruha, bőr övvel, gombokkal díszítve. A szoknya persze hosszabb, a térd vonaláig érő legyen.

4. „L. GABRIELLA": a régi télikabátból modern, kétsorosan gombolódó kötényruhát csináltathatna. A kockás ruháját a „32 éves asszony"-nak küldött modell szerint alakítsa át, a kasmirettből egyszerű ingruha készüljön, a kisestélyihez majd küldünk modellt.

5. „HÓESÉS": az Okisz Tervező Laboratóriumának őszi bemutatóján láttuk ezt a különleges menyasszonyi ruhának is megfelelő alkalmi ruhát. Csipkéből vagy fémszálas brokátból csináltathatja, a rövid fátyolt a ruha anyagából készült virág díszítheti. Üzenjük a képet „Novemberi esküvő" jeligére is.

6. „HÍMZÉS": alkalmi ruhájának hímzés díszítésére a berlini divatiskola egyik szép modelljét küldjük, mind a kék, mind a piros anyaghoz megfelelő.

7. „GÓLYABÁL": az ingruha az őszi-téli divatban is minden változatban szerepel. Fémszálas anyagából nagyon csinos lenne a képen bemutatott Burda modell. A kép kötényruha modelljét „Marianna" jeligére küldjük.

8. „JERSEY": rózsaszínű jersey anyagához, amelyből alkalmi ruhát szeretne csináltatni a „Grazia" című olasz lapból küldünk egy modellt.

9. „TIZENKILENC ÉVES LÁNY": rózsaszínű terylén ruháját, miután négy részből szabott, bizony elég nehéz alakítani. De minthogy így már megunta, próbálja meg a képen látható módon gyöngyözéssel díszíteni. Rajza szerint a második modell felelne meg jobban ruhájához. Nem baj, ha a ruha ujjatlan, ez a megoldás így is nagyon szép. (Burda modell)

10. „MONIKA": a fémszálas ruha alakításához sok okosat mi sem tudunk mondani, de talán megfelel az Okisz Labor ötlete: a ruha kis állógallérja és felsőrésze sok-sok aranylánccal díszített. Persze a szoknyarész hosszabb lehet. Szövetruháját próbálja valamelyik kötényruha modell szerint átalakítani.

11. „ŐSZI NAPSÜTÉS": szép csíkos anyagához reméljük, elég eredetinek találja majd a képen bemutatott modellt.

12. „SZŐSZI": piros-zöld kockás ruháját a kép szerint alakíttassa át fehér gallérral övvel és rátett zsebekkel, kék nylonból szép lenne a „Gólyabál"-nak küldött modell

13. „MUCI 16.": születésnapjára alkalmi ruhának a római Gregoriana sötétkék, könnyű szövetruha modelljét küldjük. A ruha különlegessége az újszerű felrakott, húzott fodordíszítés.

14. „BÖBE, ABONY": a beküldött mintás anyag nem báli ruhának való, de nagyon szép lenne belőle a képen bemutatott Burda modell, az esti ingruha, arany vagy gyöngy láncövvel.

(f. b.)

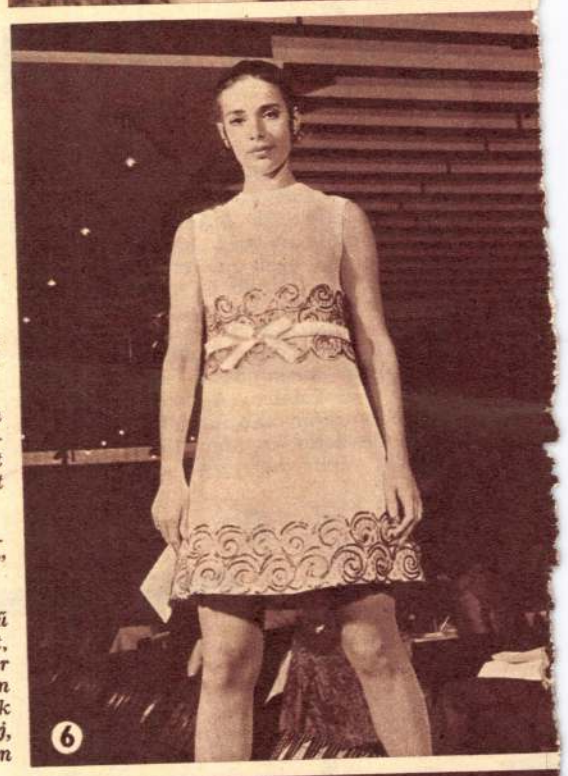

Budapest
1969
1021

1

BÚTOROK AZ ŐSZI VÁSÁRON

Az idei Őszi Vásár rendezőit elismerés illeti, mert a tavalyihoz viszonyítva is meglepő a fejlődés, mind a „tálalás" kulturáltsága, mind az árubőség tekintetében. Vonatkozik ez elsősorban a rovatunkat érintő bútorbemutatókra. Ha valamit kifogásolhatunk talán csak annyi, hogy a szakmákat — közel kellett volna egymáshoz helyezni, mert az aki bútort akart vásárolni, vagy akár csak tájékozódni is, annak a vásár különböző részein kellett az őt érdeklő bútort megkeresnie.

Külön örömet jelentett, hogy a Lakástextil Vállalat tervezőgárdája, *Pécsi László és munkatársai*, valamint a Textiliparművészeti KTSZ *Szabó Éva és Kozó Erzsébet* tervezők, sok új és szép bútorszövetét láthattuk. Reméljük, azután, hogy az üzletekben a választék hamarosan bővülni fog. Meg kell még említenünk a Lakástextil Vállalat bemutatott szőnyegpadló anyagait, melyekből különösképpen az „Atlasz" és a „Kalió" tetszett, ezekből is minél előbb szeretnénk vásárolni.

De beszéljünk most már a bútorokról is.

Láttunk sok újat, de még mindig többet a régi ismert típusokból, igaz, hogy az utóbbiakat a merészebb új bútorszövetek felélénkítették és feltétlenül hatásosabbá tették. Azonban még mindig sok a magas fényű bútor, ezek mellett a jugoszláv bútorok matt kivitele és formaképzése, nagyobb esztétikai hatású.

Felfigyeltünk a *Szék- és Kárpitosipari Vállalat* új termékeire. Például a teljesen új szerkezeti megoldással készült *„Nápoly"* elnevezésű fotelre. A fotel teljes egészében polyuretán-hab idomból készült, rendkívül tetszetős és kényelmes. Több darab egymás mellé helyezésével ülőpad is képezhető belőle. (1. kép) Bemutattak még különféle heverőket is, amelyeknek egyszerű faszerkezetére síkrugózatot építenek, erre kerül aztán a 10 cm vastag, szövettel bevont habgumi matrac —, kitűnő korszerű ágy és az irányára is elfogadható, kb. 1600,— Ft.

Nagyon tetszett a vállalat ebédlőgarnitúrája is. Kétoldalt kihúzható fekete tálaló lappal. A székek és az asztal piros műanyagfestéssel készült. Kis lakásban is kényelmes megoldás. (2. kép)

Feltétlen sikerre számíthat a *Budapesti Kárpitos Ktsz* „Dorma" nevű kétszemélyes fekhelye és foteljai. Az összecsukott állapotban, jó formájú kanapé, egy mozdulattal fekhellyé alakítható úgy, hogy az ágynemű is a könnyű rugós szerkezetű ágyra van erősítve. (3. kép.)

Az *Iparművészeti Vállalat* sok figyelemre méltó bútorral örvendeztette meg azokat, akik szeretik és megengedhetik maguknak az exkluzív bútorokat.

Jó érzékkel és rafinált ízléssel ötvözte *Bedécs Sándor* iparművész azt a szekrénysort (edény- és ágyneműtartó), amelynek tölgyfa frízébe magyaros motívumot faragtatott és a homloklapját piros műbőrbevonattal tervezte. (4. kép)

Összegezve a látottakat és a tapasztaltakat megállapíthatjuk, hogy kereskedelmünk fel tudja mérni a közönség igényét és ízlését, tehát bátran rendelhetne az ipartól anélkül, hogy közvéleménykutatást kellene rendeznie, mert ezzel a gyártást egy, másfél évvel késlelteti. Rendeljen legfeljebb óvatosabban, hiszen külföldről is vásárol a szakember, jó érzékével és a saját „veszélyére". Miért nem tudja ezt a rövidebb utat a hazai bútoroknál is megjárni?!!

Lugosy Bálint

(Bohanek Miklós felvételei)

2

3

4

MAGYAR NEMZET
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor utca
Telefon: 188-296, 188-307
Magyar Hirdető

ottság ünnepi ülése

az MSZMP Politikai Bizottságának tagjai, s ott volt a Központi Bizottság, valamint a kormány több tagja. *Venéczi* Jánosnak, a budapesti pártbizottság titkárának megnyitója után *Németh* Károly, az MSZMP Politikai Bizottságának póttagja, a budapesti pártbizottság első titkára mondott ünnepi beszédet.

öszöntötte őket

en a KMP megalakulásának a alkalmából

János foglalt helyet. Az ünnepi beszédet *Erdei* Zoltán, a Magyar—Szovjet Baráti Társaság budapesti elnökségének titkára tartotta. Ezt követően a Barátság Háza Mozaik-klubszínpadának tagjai és az MSZBT központi férfikórusa adott színvonalas műsort.

asikerek

tésnapjának letére

rogi szénmedencében rekordot produkáltak, *egy tonnára emelkedett az összüzemi teljesítmény, ilyen magas termelékenységet a felszabadulás óta most értek el első ízben.*

Az alföldi olajbányászok 67 olajkút fúrását fejezték be, új alföldi mélységet produkáltak, *4155 méter mélyre hatoltak a föld gyomrába.*

Az építőanyagipari üzemek versenyében különösen kitűntek a Lábatlani Cementgyár dolgozói, kilencezer tonna cementet gyártottak terven felül. *Borsod megye két nagy vegyipari üzemében* ugyancsak kimagasló eredmények születtek: a Borsodi Vegyikombinát 30 ezer tonna műtrágyát bocsátott — terven felül — piacra, a Tiszai Vegyikombinát dolgozói pedig ezer tonna ammóniákot és 5500

Fehér La
a litván keresk

A hazánkba
ván kereskedelmi küldöttség érkezett a fővárosban, S[illegible]elkeltével városunk, Veszprémben és a Balaton mellett több kereskedelmi és vendéglátóüzemet, szállodát tekintettek meg. Kicserélték tapasztalataikat a magyar szakemberekkel a kereskedelem beruházási rendszeréről, tanulmányozták a magyar nagykereskedelmi raktárszervezetet és raktárépítést.

A delegáció vezetőjét, A. I. *Mikutisz* kereskedelmi minisztert fogadta *Fehér* Lajos, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Minisztertanács elnökhelyettese. A fogadáson ott volt *Szurdi* István belkereskedelmi miniszter.

A „Forradalom lángjai" mozgalom megnyit ünnepsége

Napi feladatok, pártmegbízatások végrehajtásával készült egymillió-kétszázezer úttörő a „Forradalom lángjai" mozgalom megnyitó ünnepségére, amelyet a KMP megalakulásának 50. évfordulója tiszteletére szerdán rendezett meg a Magyar Úttörők Szövetsége a Vígszínházban.

A Szovjetunióból különvonaton hazánkba érkezett 300 tagú úttörőküldöttség a Kreml falánál, az Ismeretlen Katona sírjánál, a magyar úttörők pedig a Kerepesi úti temetőben a Munkásmozgalmi Hősök Panteonjánál meggyújtott fáklyával lángra lobbantották a színpadon elhelyezett kandellábert, miközben felhangzott az Internacionálé.

A Magyar Néphadsereg Művészegyüttesének műsora után a főváros és 19 megye úttörőküldöttei átvették a lángot, hogy az ország minden úttörőcsapatához eljuttassák.

Huszonnégy új iparengedély Kispesten

A lakosság jobb ellátását szolgáló intézkedésekről tájékoztatta munkatársunkat *Erdei* István, a XIX. kerületi ta-

da
Erdei Ferenc

„A termelőszövetkezet, a falu gazdasági és társadalmi egysége" címet viselte az az előadás, amelyet csütörtökön az újságíró akadémia mezőgazdasági tagozatán dr. *Erdei* Ferenc akadémikus, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára tartott. Az előadás nagy része elvi síkon mozgott, de mégis *a mai valóságban gyökerezett*, éles kontúrú felvétel volt a mai *változó faluról* és lakóiról, a mezőgazdasági termelés forrásban levő módszereiről.

A szövetkezet szerepe

Az előadás nagy része két korábbi elképzelés, feltételezés cáfolása volt, amelyeket a történelmi folyamat nem bizonyított. Az egyik: *a falu és a mezőgazdaság* közé nem lehet egyenlőségi jelet tenni. A másik: *a falu és a termelőszövetkezet* közé sem tehető egyenlőségi jel.

Az előadó fejtegetésében visszanyúlt a *kommunáig*, amely — régebbi utopisztikus elképzelések szerint — megoldotta volna a falu keretén belül a termelés, a fogyasztás, az értékesítés, az igazgatás egységét. Az eltelt évtizedek gyakorlati tapasztalatai bebizonyították, hogy ez a felfogás elavult; *a kommunának nincs történeti realitása, nincs jövője.*

Van viszont egy szűkebb, életképesebb mai változata: *a termelőszövetkezet.* Ha a szövetkezetek át is fogják a falu tevékenységének jelentős részét, *mégsem teremtik meg azonban teljesen a falu gazdasági és társadalmi egységét.* Nem teszik feleslegessé például a tanácsokat, az államigazgatási munkát és a falu művelődéspolitikai feladatai is csak részben a szövetkezeteké.

Régebbi, a mezőgazdaság átszervezése előtti nézetek szerint *a falu lakosságának többsége* a termelőszövetkezetekben találta volna meg a helyét, munkáját. *Ez is másképp alakult.* Ma már a falvak egyharmadát sem lehet az olyan helységek közé sorolni, *ahol a szövetkezeti tagok többségben vannak.* Az iparosodás, a mezőgazdasági termelés gépesítése, a kétlakiság kiszélesedése következtében alakult így a helyzet. A mezőgazdaságban alapvető intézmény lett ugyan a termelőszövetkezet, de nem vált mégsem egyeduralkodóvá, annyira átfogóvá — néhány száz kisebb falutól eltekintve —, amint azt korábban gondolták.

Az átalakuló parasztság

Részletesen foglalkozott Erdei Ferenc azokkal a folyamatokkal is, amelyek ma a termelőszövetkezeteken belül mennek végbe. A közös gazdaságok termelésével mind több helyen jól, egészségesen kapcsolják össze például a *háztáji gazdaságok termelését.* A közösben és a háztájiban termelt mezőgazdasági termé-

1980 NOV 22

Magyar Nemzet

LAKÁSKULTÚRA

Művészet – tömegméretekben!

1021

MI AKADÁLYOZZA?

Tanácstalanul állunk egy halom szőnyeg előtt.

— Két hete járom az üzleteket és nem kapok kedvemre valót — panaszolja a sorstárs bizalmával egy mellettem álló asszony.

Az elárusító készségesen segítene: — Szép gépi perzsáink vannak...

— De én buklét szeretnék. Ez a sárgás tetszene, de kicsi.

— Csak ebben a méretben kaptunk.

Szarvasok a falvédőn

A beszélgetés a Corvinban kezdődött, s az Otthon Áruházban folytatódik. Buklé szőnyegből itt is csak kétféle van. Az újfajta ragasztható szőnyeget több színben — *több csúnya színben* — is kapni, de csak kisebb méretben.

A körbefutó korláton szebbnél szebb színösszeállítású modern szőnyegek pompáznak — subaszőnyegek, áruk ezer forint fölött. A lépcső mellett viszont *árengedménnyel is kaphatók a tarka falvédők, jóltáplált szarvasokkal, rőtszínű lombokkal.*

Nem könnyebb bútorszövetet, bútorvásznat sem vásárolni. Bútorszövetek között többnyire *ugyanazt* láthatjuk viszont, amit a kész bútorokon, s aki megunta a régi huzatot, nem sokat válogathat. Legfeljebb annyit tehet, hogy gondosabban választja meg a bútor színéhez, fájához jobban illő szövetet, s korrigálja vagy elvégzi azt, *ami a bútorgyár feladata lenne.*

Tíz változatból – négy

Nemcsak azért érdemes erről beszélni, mert évente egyre több lakás épül, hanem mert változik, fejlődik környezetkultúránk is. A lakáskultúra azonban nem alakul ki spontán, *nagyon sok hatás befolyásolja*, formálja, s leginkább éppen azok az áruk, amikkel az üzletek kirakataiban, elárusító polcain találkozhatunk. Ebben az ízlésfejlesztő folyamatban *egyre nagyobb feladat hárul az iparművészekre.* Sajátosságánál fogva a lakástextil valamennyi lakberendezési tárgy közül sokkal gyorsabban, rugalmasabban követheti a divat, az ízlés változását. Ez az iparág alkalmazott elsőként tervezőket és éppen a textiliparban ismerték el először Munkácsy-díjjal egy fiatal textiltervező, *Pécsi* László munkásságát. A Lakástextil Vállalat pedig különösen előnyös helyzetben van: központi tervező irodájában — ez az egyetlen iparág, ahol már van ilyen — *nyolc fiatal iparművész tervezi* a szőnyegeket, takarókat, bútorszöveteket. Mi az oka, hogy az üzletekben *még sincs elég választék?* Honnan kerül a „csodaszarvas", a fakó vagy éppen ízléstelenül vad színösszeállítású bútorvászon az áruházakba? Kinek az ízlését tükrözi? A vásárlókét vagy a megrendelőkét?

A Lakástextil Vállalat fiatal tervezői csak részben tervezhetnek saját ízlésük szerint. Az első megrendelés még szabad teret enged elképzeléseiknek, ötleteiknek. Elkészítik a terveket, mintákat — s a *tíz változatból legfeljebb négyet* fogadnak el.

— A négy leggyengébbet — állapítják meg lehangoltan.

Modell: a képeslap

Gyakran másolásra kérik őket: *tarka képeslapokról, amit a külföldi megrendelő küld, másolják a nagytestű szarvasokat;* vagy a valamikor importált, s időközben népszerűvé lett mintákat, formákat utánoztatják velük. Jó néhány éve például NDK-ból vásároltunk szőnyegeket. A hazai piacon újnak, modernnek ható szőnyegek nagy sikert arattak. Beváltak. Azóta is *ilyet, vagy legalábbis ehhez hasonlót* várnak tőlünk. Holott ötletben, elképzelésben többet, szebbet alkothatnának.

Egyéni elképzeléseiket, alkotó kedvüket teljes egészében évente legfeljebb egy-két önálló munkában élhetik ki, s hogy milyen *értékek szunnyadnak* a visszafojtott, határok közé szorított alkotókedv mögött, azt legfeljebb egy-egy kiállítás érzékelteti. De éppen a tervezők mondják: *tömegméretekben is lehet művészit alkotni*, nincs ellentmondás a gép és a műalkotás között.

A gyár nem lelkesedik túlságosan az új ötletekért. Gazdaságosabb, egyszerűbb a már évek óta bevált terméket gyártani. S a kereskedők, tervezők, gyártók vitájában legtöbbször a tervező marad egyedül.

— A friss ötleteket, s a kereskedelemnek, gyártóknak is kockázatmentes újat egy-egy nagyobb beruházás, szállodaépítés hozza magával — állapítja meg Pécsi László, a Lakástextil Vállalat művészeti vezetője. Ilyen volt a Gellért-szálló berendezése, s most a Duna-szállóhoz rendeltek 14 ezer négyzetméter szőnyeget. De *a jó ötlet az idő múlásával gátat vet az újnak;* ha nagy a sikere, nincs szükség az újabbra.

Nagy jövője van a faltól falig szőnyegnek is, de az alapötlet nálunk még nagyon sok finomítást igényelne. Elsősorban *szebb, tisztább színeket kellene gyártani.* És jó lenne, ha minél előbb megvalósulna a tervezőknek az az elképzelése, hogy kisebb darabokban árulják, hogy mozaikszerűen lehessen felragasztani.

A kereskedelemé az utolsó szó

A Lakástextil Vállalat évi terve közel tízmillió négyzetméter. A tervezők érzik ezzel a feladattal járó felelősséget. S a gyártók?

— Gyakran halljuk, hogy monopolhelyzetben vagyunk — mondja a vállalat egyik vezetője. — Minden termékünkre szükség van, s még így sem tudjuk teljes egészében kielégíteni az igényeket. Azt, hogy mit gyártsunk, *minden esetben a kereskedelem dönti el.*

Az egyik legnagyobb kereskedelmi vállalat, a BÉTEX a lakástextil ötven százalékát vásárolja. Egy-egy termékből 12 ezer négyzetmétert is rendelhet. Meghatározó szerepük van: ha valamire kimondják az igent, követik példájukat a kiskereskedők is. S a kereskedelem nem kockáztat — legalábbis nem szívesen.

— Az a biztos, ami már évek óta fut — így sommázta elvüket a lakástextil-osztály helyettes vezetője. Ha az új termék hasonlít a régire, szívesebben rendelik.

— A tervezők nem azt tervezik, amire szükség van — mondják. „Mondjátok meg, mire van szükség — olyat tervezünk" — hangzik a válasz. *A jó tervezés mindig magában hordja a továbbhaladást,* a fejlődést is. A kereskedelem legfeljebb azt tudja felmérni (ha megteszi), mire van szükség *ma.* Nem *irányítja*, legfeljebb több-kevesebb késéssel *követi* a vásárlók ízlését. De az igények felmérése sok esetben pontatlan vagy hibás: alábecsülik a közönség ízlését, mintha az olcsó tömegáru egyúttal művészi értékben is „olcsót", ízléstelent jelentene. *Az ízlésformáló munkából éppen a kereskedők maradnak ki*, akik pedig a legtöbbet tehetnék ebben, hiszen a vásárló szívesen veszi az elárusító hozzáértő, meggyőző tanítását, hallgat rá. Csakhogy a *legtöbbször éppen a kereskedők ízlésében, esztétikai értékítéletében van a hiba:* sem a kiskereskedők, sem azok, akik eldöntik, hogy egy-egy vállalat milyen terméket gyártson, *nem kapnak esztétikai nevelést.* Még alkalmanként sem, egyénileg pedig nem sok lehetőségük van rá. Ma még a mennyiségi gondok elnyomják ennek az igénynek a jelentőségét. De holnap?

Fekete Judit

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRMONDÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

KISALFÖLD
Győr

1969 NOV 25
1021

Textil a falon

Érdekes kiállítás nyílt meg a minap a soproni Festőteremben: *Textil falikép '69.* A textíliák, festett selymek, szövések falidíszként való felhasználása nem újkeletű.

Közülük megemlítjük *Pécsi László: A kezdet, Hoffmann Klára: Család, Fürtös Ilona: Csillagkép* című műveit. Izgalmasan szép alkotás *Szenes Zsuzsa: Madár a kalitkában* című faliképe. *Korzim Erika: Vegetációja* buja, gyönyörű növényeivel tűnik fel.

A kézi festésű művek közül nagyon tetszik a közönségnek *Gulás Zsuzsa* kompozíciója, amely az „*Orange-fekete*" címet viseli. A narancs és a fekete kavalkádjából a fehéren maradt vászonrészek emelik ki a másik két színt. A kiállítás egyik legszebb darabja *Szücs József Béke* című műve. Hosszan elnéztük *dr. Kelen Éva: Napraforgók* című alkotását. Néhány lépésnyi távolságból a színek orgiáját csodáltuk meg, közelről pedig az elkészítés technikáját: *apró selyemdarabkákat tüzött az alkotó a vászonra és ezek összhatása gyönyörködtet.*

Lehetetlen valamennyi alkotót és művet felsorolni. Gondoljunk csak a keleti népekre, vagy a rómaiakra, majd a középkor váruraira, ahol már a gobelinek is megjelentek! A lakást annakidején divatból textil faliképekkel díszítették.

Később már csak a tehetősek engedhették meg maguknak, hogy lakásuk falát textíliákkal díszítsék. Lehetett ugyan látni a szegény ember lakásában a család valamelyik nőtagja által készített gobelint, de az legtöbb esetben értéktelen giccs volt.

A textil falikép kiállítás ennek az évnek a hazai termését kívánja bemutatni. A fővárosból negyvennyolc művész alkotását hozta Sopronba a Műcsarnok, amelynek egyik művésze, *Baranyi Judit* rendkívül gondosan és ízlésesen rendezte el az anyagot.

Láthatunk kézi szövésű, csomózású, gyapjúból, pamutból, raffiából készült faliképeket. Nagyon szépek a selyemre festett képek.

Ismét feltűnik a magyar parasztcsalád textildísze: a kékfestő anyag. Sok absztrakt mű is szerepel a tárlaton.

Örvendetes, hogy az Ernst Múzeum és Szombathely után Sopronban láthattuk a modern, mai lakásokba illő textil-faliképeket. (Áruk, tekintve, hogy egyedi gyártásúak, nem csekély. Mégis inkább ilyeneket tegyünk lakásunk falára, mint a szemétre való giccseket!)

Igaza volt annak a látogatónak, aki az emlékkönyvbe ezeket a sorokat írta: *„Nekünk itt, vidéken fogalmunk sem volt a modern textil faliképekről. Örvendetes volna, ha időközönként árusítással összekötött bemutatót rendeznének."*

A kiállítás november 30-áig tekinthető meg. **(r.)**

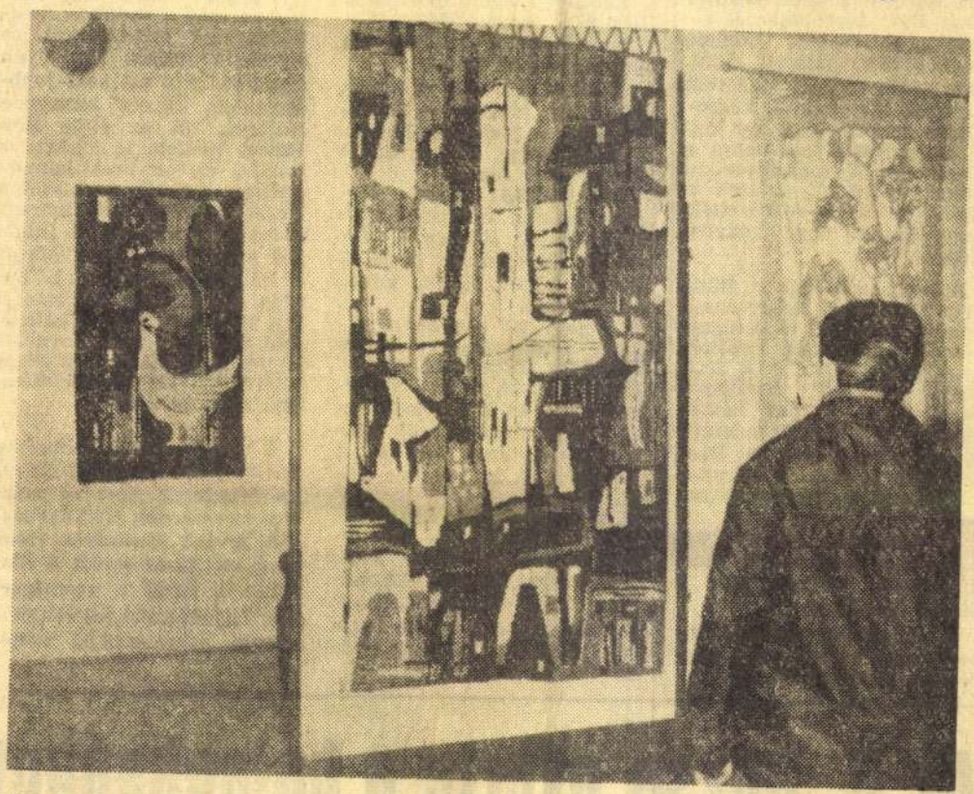

Részlet a kiállításról (Lobenwein felv.)

Pécsi László

4:0 (2:0)

A Barcelona ellen készülő Rába ETO főpróbája jól sikerült. A csapat védelme magabiztosan játszott. Igaz, nem tették próbára túlzottan a csepeli támadók. A középpályán mintha Kiss egy kissé halványabb lett volna a szokottnál. A támadósorban Stolcz játékának örültek a nézők, de azt is észrevették, hogy Korsós nagy kedvvel játszott.

A mérkőzés után a Rába ETO játékosai elbúcsúztak hozzátartozóiktól, sportbarátaiktól, autóbuszra szálltak, és a hétfő éjszakát a ferihegyi Tranzit Szállóban töltötték. A csapat hétfőn reggel a menetrendszerű zürichi géppel útra kel Barcelónába, és délután 4 órakor megérkezik a spanyol városba.

A Barcelona elleni VVK visszavágó mérkőzésre szerdán este háromnegyed 9 órakor kerül sor.

A Kisalföld részletes tudósításban ad számot a barcelónai mérkőzésről.

Szertefoszlott remények

Szolnoki MTE — Gy. Dózsa 1:1 (0:0)

Bercsényi ligeti sporttelep, 1000 néző, vezette: Magyar.

A két csapat a következő összeállításban játszott:

SZMTE: *Gerhát — Kecskó, Árvai, Molnár — Sebők, Papp II. — Heldrich, Himer, Kolláth, Nagy, Pallai. Edző: Somogyvári József.*

GY. DÓZSA: *Halasi — Kovács, Halász, Tamás — Tasnádi (Szabó), Hujber — Mészáros, Domonkos (Csidei), Orosz, Gábor, Vigh. Edző: Pálfi Antal.*

A nagy tét rányomta jellegét a mérkőzésre. Ideges kapkodás jellemezte a Gy. Dózsa játékát. Az első veszélyes akció az 5. percben alakult ki, melynek végén Tasnádi 20 méterről alig lőtt a léc mellé. A 18. percben Gábor óriási helyzetet hagyott ki. Verve volt már a szolnoki védelem, de ő kapu fölé fejelt. Az első félidőben a szolnoki csapat minden idegszálával arra törekedett, hogy megakadályozza a lila-fehérek góllövési kísérleteit, és ez sikerült is.

A szünet után a nagy akarásban még a védők is megfeledkeztek feladatukról, és előrekalandoztak. Egy ilyen akció során a szolnoki jobbösszekötő, Himer kicselezte Hujbert, sőt az eléje futó Halasi mellett is elhúzta a labdát, és az üres kapuba gurított. 1:0. Öt perc múlva Szaló szabadrúgást nyesett a szolnoki kapura. A labda két védő és a kapus között a hálóba surrant. 1:1. Ezután akadt még helyzete a Gy. Dózsának. Egy alkalommal Szalót tévesen lesen állította meg Magyar játékvezető sípja, de az eredmény már nem változott.

A nagy akarás bénítólag hatott a Gy. Dózsa játékosaira. Mindezek ellenére azonban tervszerűbb játékkal maguk javára dönthették volna el a mérkőzés sorsát a lilafehérek. Ezzel a vereséggel úgy látjuk, szertefoszlottak a csapat bentmaradási reményei.

Az Ú. Dózsa nyerte a bajnokságot a Bp. Honvéd előtt

Az utolsó előtti fordulóban matematikailag is bizonyossá vált, ami már hosszú idő óta valószínű volt: a hetek óta biztos első Ú. Dózsa megnyerte az 1969. évi NB I-es bajnokságot! A második helyen álló Bp. Honvéd ezüstjét sem tudja már veszélyeztetni a mögötte álló Ferencváros. Ez a három csapat végez az idén a három díjazott helyen, s mögöttük biztos a Vasas negyedik helye is.

Eldőlt a „vidék legjobbjáért" folyó verseny is: a Rába ETO két ponttal és jobb gólaránnyal vezet egyetlen vetélytársa, a Pécs előtt, s így ebben az évben ismét

támadásai tervszerűbbek voltak, elért három góljában azonban a pécsi védelem, különösen pedig Rapp kapus is ludas. Kétszer kiegyenlítették a hazai csatárok a budapestiek előnyét, a harmadikat azonban már nem sikerült, s így meglepetésre a Vasashoz került a két pont.

Gólszerző: Mészöly, Tóth és Farkas, illetve Berczesi és Rádai.

SALGÓTARJÁN— BP. HONVÉD 2:1 (0:0)

Az első félidőben végig változatos, jó iramú volt a küzdelem. Mind a két kapu többször forgott veszélyben, gólt azonban egyik támadósornak sem sikerült elérnie. A második részben a hazaiak szereztek vezetést, s előnyüket csak a befejezés előtt négy perccel sikerült kiegyenlíteni a kispestieknek, bár ekkor nagy nyomás alatt tartották Szőke kapuját. A bányászok győztes gólja az utolsó előtti percben tizenegyesből esett.

Gólszerző: Répás és Básti (tizenegyesből), illetve Kozma.

DUNAÚJVÁROS — FERENCVÁROS 2:1 (0:0)

A Ferencváros ezzel a veresé-

tizenegyest ítélt a játékvezető az MTK javára, s ezt Sárközi olyan gyatrán rúgta, hogy Erdősi kapus védeni tudott, felhangzott az ütemes „bunda, bunda" kiabálás. A 88. percben dőlt el végül a két pont sorsa a vendégek javára.

Gólszerző: Prockl.

DIÓSGYŐR— SZOMBATHELY 0:0

Szombathely láthatóan egy pont megszerzésére törekedett, megerősített védelemmel játszott, így inkább a vendégek térfelén pattogott végig a labda. A vendégek ritka ellentámadásai azonban mindig veszélyt jelentettek a meg-megingó hazai védelem mellett a kapura. Tamás kapus azonban válogatott-jelölthöz méltóan állt helyt. Igazságos a döntetlen eredmény.

EGYETÉRTÉS— TATABÁNYA 2:2 (1:1)

Változatos volt a játék, s változatosan estek a gólok is. A vendégek szereztek vezetést, amit a bányászok félidőig kiegyenlítettek, majd újabb góllal el is húztak. A soroksáriak a 86. percben tudtak egyenlíteni. — Mind a két csapat nagy erőbedobással já-

Pécsi László, Munkácsy-díjas
iparművész

1021

Kiosztották az 1975. évi Állami- és Kossuth-díjakat

Új Kiváló és Érdemes művészek

Szerdán az Országház kupolacsarnokában hazánk felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából ünnepélyesen kiosztották az 1975. évi Állami- és Kossuth-díjakat, s művészeket tüntettek ki a Magyar Népköztársaság Kiváló, illetve Érdemes művésze címmel.

Az ünnepség elnökségében foglalt helyet *Fock Jenő*, a Minisztertanács elnöke, *Aczél György*, a Minisztertanács elnökhelyettese, *Németh Károly* és *Óvári Miklós*, a Központi Bizottság titkárai, az MSZMP Politikai Bizottságának tagjai.

Az ünnepségen Aczél György, a Minisztertanács elnökhelyettese, az Állami- és Kossuth-díj bizottság elnöke mondott beszédet, majd átadta az Állami- és Kossuth-díjakat, valamint a művészeti kitüntetéseket.

Az ünnepség után a kormány fogadást adott a kitüntetettek tiszteletére.

A Minisztertanács Magyarország felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából

AZ ÁLLAMI DÍJ I. FOKOZATÁT ADOMÁNYOZZA:

a Hajdúsámson-sámsonkerti Általános Iskola nevelőinek: **Haramura Gáborné** középiskolai tanár, tagiskola-vezetőnek, **Ecsedi Sándorné** általános iskolai tanítónak, **Szegedi Sándorné** általános iskolai tanárnak, **Szücs Mihályné** általános iskolai tanítónak, **Tóth Pálné** általános iskolai tanárnak, egyenlő arányban megosztva.

Holló János akadémikus, tanszékvezető egyetemi tanárnak, az MTA Központi Kémiai Kutató Intézete igazgatójának,

Koch Lehelnek, a Budapesti Műszaki Egyetem tudományos főmunkatársának egyenlő arányban megosztva,

Kalmár László Kossuth-díjas akadémikus, egyetemi tanárnak, az MTA matematikai, logikai, és automataelméleti tanszéki kutatócsoport vezetőjének,

Kovács Lászlónak, a Lakástextil Vállalat vezérigazgatójának,

Wilheim Bélának, a Lakástextil Vállalat műszaki igazgatójának,

Tamás Bélának, a Lakástextil Vállalat fejlesztési főmérnökének,

Pécsi László Munkácsy-díjas iparművésznek, a Lakástextil Vállalat gyártmánytervezési osztályvezetőjének,

Schwarz Miklósnak, a Lakástextil Vállalat Bútorszövetgyára főművezetőjének,

Mészáros Lászlónak, a Lakástextil Vállalat Vállalat Takarógyára főművezetőjének,

Péterfi Ferencnek, a Lakástextil Vállalat Posztónemezgyára Szövőüzeme helyettes vezetőjének,

Janovszky Lászlónénak, a Tatai Szőnyeggyár szövő-munkamódszerátadójának, egyenlő arányban megosztva,

A Salgótarjáni Kohászati Üzemek „Magyar Honvédelmi Szövetség" szocialista brigád tagjainak:

Molnár Sándor géplakatos, brigádvezetőnek, **Babják Lajos** géplakatosnak, **Forgó Sándor** géplakatosnak, **Kézdi Sándor** géplakatosnak, **Molnár István** géplakatosnak, **Petrucsik Géza** géplakatosnak, **Rusznyák Róbert** géplakatosnak, **Szoó József** géplakatosnak, **Ullmann József** géplakatosnak, egyenlő arányban megosztva.

Nemes Dezső Kossuth-díjas akadémikusnak, az MSZMP Politikai Főiskola rektorának,

Ortutay Gyula akadémikus, egyetemi tanárnak, az MTA néprajzi kutató csoport igazgatójának,

Szabó Gergely okl. vegyészmérnöknek, a Petrolkémia Beruházási Vállalat igazgatójának,

Huszár Andor okl. vegyészmérnöknek, a Tiszai Vegyi Kombinát igazgatójának, egyenlő arányban megosztva.

Tanesa Józsefnek, a Mecseki Ércbányászati Vállalat csapatvezető vájárjának,

Bozó Dezsőnek, a Mecseki Ércbányászati Vállalat szakvezető vájárjának,

Király Imrének, a Mecseki Ércbányászati Vállalat szakvezető vájárjának, egyenlő arányban megosztva.

Tenke Tibor okl. építészmérnöknek, a Tervezésfejlesztési és Típustervező Intézet osztályvezető főépítészének,

Kisvári Jánosnak, a Budapesti 43. sz. Állami Építőipari Vállalat vezérigazgatójának,

Huszka Károlynak, az Építéstudományi Intézet osztályvezetőjének,

Dr. Valkó Gábornak, a műszaki tudományok doktorának, a Budapesti Városépítési Tervező Vállalat irodavezető helyettesének, egyenlő arányban megosztva.

Kovács István Kossuth-díjas akadémikusnak, a Budapesti Műszaki Egyetem atomfizikai tanszék tanszékvezető egyetemi tanárának.

AZ ÁLLAMI DÍJ II. FOKOZATÁT ADOMÁNYOZZA:

az Akadémia Nyomda „Nyelvészeti komplex brigád" tagjainak:

Székely Sándor kéziszedő, brigádvezetőnek, **Adelmayer Ede** betűöntőnek, **Bernát László** kéziszedőnek, **Botyánszky Pál** monószedőnek, **Földényi Ernő** korrektornak, **Gresina Károly** monószedőnek, **Werler Hugó** kéziszedőnek, egyenlő arányban megosztva.

Dr. Bihari Ottó egyetemi tanár, akadémikusnak, az MTA Dunántúli Tudományos Intézete igazgatójának,

Bojtos Sándornak, a 212. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet tanárának,

Boldizsár Ivánnak, a „The New Hungarian Quartely" főszerkesztőjének, a magyar Pen Club elnökének,

a Dél-magyarországi Áramszolgáltató Vállalat „Ságvári Endre" szocialista brigád tagjainak:

Molnár Ferenc kirendeltségi irányító szerelő, brigádvezetőnek, **Balogh István** villanyszerelőnek, **Kántor Ferenc** betanított munkásnak, **Kiri Ferenc** betanított munkásnak, **Kiri Vince** villanyszerelőnek, **Kiss Ferenc** villanyszerelőnek, **Németh Imre** villanyszerelőnek, **Papp István** betanított munkásnak, **Szirovicza Ernő** kirendeltségvezetőnek, egyenlő arányban megosztva,

az Egri Dohánygyár „Kossuth Zsuzsa" szocialista brigádja tagjainak:

Fehér Gyuláné brigádvezetőnek, **Király Józsefné** szakmunkásnak, **Nagy Sándorné** szakmunkásnak, **Sütő Rafaelné** szakmunkásnak, **Szentgyörgyi Istvánné** szakmunkásnak, **Varga Miklósné** szakmunkásnak, **Várhegyi Lászlóné** szakmunkásnak, egyenlő arányban megosztva.

Dr. Gyarmati Istvánnak, a fizikai tudományok doktorának, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem tanszékvezető egyetemi tanárának.

Gorjanc Ignácnak, a Jászberényi Hűtőgépgyár vezérigazgatójának,

László Károlynak, a Jászberényi Hűtőgépgyár műszaki igazgatójának, egyenlő arányban megosztva.

A Győri Állami Építőipari Vállalat „Lenin" szocialista brigád tagjainak:

Horváth Gyula lakatos, brigádvezetőnek, **Frank Lajos** lakatosnak, **Hegedűs József** lakatosnak, **Hencz Rudolf** művezetőnek, **Ivánkovics József** kovácsnak, egyenlő arányban megosztva.

Dr. Hollán Zsuzsa egyetemi tanár akadémikusnak, az Országos Haematológiai és Vértranszfúziós Intézet tudományos igazgatójának,

Jánosi Marcellnak, a Budapesti Rádiótechnikai Gyár magnótechnikai főkonstruktőrének,

Somlai Csabának, a Budapesti Rádiótechnikai Gyár osztályvezetőjének,

Machala Gábor mechanikai műszerésznek,

Kutassy Imre osztályvezetőnek,

Hegyi Mihálynak, a mechanikai laboratórium termelési főmérnökének,

Zártos Alajosnak, a mechanikai laboratórium főosztályvezetőjének, egyenlő arányban megosztva.

Kiss Józsefnek, a Fejér megyei Állami Építőipari Vállalat igazgatójának,

Kozma Pál akadémikusnak, a Kertészeti Egyetem tanszékvezető egyetemi tanárának,

Kuti Gyula kandidátusnak, a KFKI tudományos főmunkatársának.

A Láng Gépgyár „Május 1." szocialista brigád tagjainak:

Szlovák János gépszerelő lakatos, brigádvezetőnek, **Császár Nándor** lakatosnak, **Galambos István** lakatosnak, **Kiss István** lakatosnak, **Kovács Miklós** lakatosnak, **Kupai Zsigmond** lakatosnak, **Soós Ferenc** lakatosnak, **Szabó Gyula** lakatosnak, **Varga Károly** lakatosnak egyenlő arányban megosztva.

Lisziewicz Antalnak, a Magyar Optikai Művek szerkesztési osztályvezetőjének.

Hegyessy Gézának, a MOM száloptikai osztály vezetőjének,

Bresskó Dezső laboratóriumvezetőnek egyenlő arányban megosztva.

Martonosi Pálnak, a kiskunhalasi városi-járási könyvtár igazgatójának,

Mátrai László akadémikusnak, az Egyetemi Könyvtár főigazgatójának,

Dr. Ördög Ferencnek, a nagykanizsai Landler Jenő Gimnázium és Szakközépiskola tanárának pedagógiai és tudományos tevékenységéért „Zala megye földrajzi nevei", valamint „Személynévvizsgálatok Göcsej és Hetés területén" című tudományos munkáiért.

A Pankotai Állami Gazdaság „Május 1." szocialista brigád tagjainak:

Juhász Sz. István karbantartó-kombájnos, brigádvezetőnek, **Bakai István** villanyszerelőnek, **Gyarmati Ferenc** géplakatosnak, **Halász Sz. Pál** autószerelő-kombájnosnak, **Juhász S. Sándor** szerelő-kombájnosnak, **Köteles Sándor** eszlergályos-kombájnosnak, **Oláh József** üzemmérnöknek, **Pádár István** géplakatos-kombájnosnak, **Sebesi Sándor** géplakatosnak, **Surányi Antal** üzemvezetőnek, **Szabados Lukács** villanyszerelőnek egyenlő arányban megosztva.

Papp Györgynek, a Ganz Villamossági Művek vezérigazgatójának,

Székely Istvánnak, a Ganz Villamossági Művek főkonstruktőrének,

dr. Kiss László kandidátusnak, a Ganz Villamossági Művek főosztályvezetőjének,

Wallenstein Mihálynak, a Ganz Villamossági Művek főosztályvezetőjének egyenlő arányban megosztva.

Papp Sándornak, az Ikarus Karosszéria- és Járműgyár osztályvezetőjének,

Nagy József technológusnak,

Nemes István szerszámkészítési osztályvezetőnek,

Bartal Béla szerszámkészítőnek,

Juranovics Ferenc lakatos csoportvezetőnek,

Tóth István lakatos csoportvezetőnek egyenlő arányban megosztva.

Pécsi Márton akadémikusnak, a Földrajztudományi Kutatóintézet igazgatójának,

Pohl Károlynak, az Alumíniumipari Tervező Vállalat műszaki igazgatóhelyettesének,

dr. Rácz István egyetemi tanárnak, a műszaki tudományok doktorának, az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet osztályvezetőjének,

dr. Romhányi György egyetemi tanárnak, az orvostudományok doktorának,

Seres Balázsnak, a Borsodi Vegyi Kombinát lakatosának,

Szauder József akadémikusnak, az MTA Irodalomtudományi Intézete tudományos főosztályvezetőjének,

Szántay Csaba egyetemi tanár, akadémikusnak,

Szabó Lajos kandidátusnak, az MTA alkoloidkémiai kutató csoport tudományos főmunkatársának,

dr. Tőke László docensnek, a kémiai tudományok doktorának egyenlő arányban megosztva.

Dr. Szántó György egyetemi tanárnak, az orvostudományok kandidátusának, az Országos Traumatológiai Intézet főigazgatójának,

Tusor János villamos mozdonyvezetőnek,

dr. Vajda Györgynek, a műszaki tudományok doktorának, a Villamosenergiaipari Kutató Intézet igazgatójának.

A Volán 3. sz. Vállalata „Május 1." szocialista brigád tagjainak:

Bojti Gyula autóbuszvezető, brigádvezetőnek, **Bogoly István** autóbuszvezetőnek, **Czaga Gyula** autóbuszvezetőnek, **Hajdú László** autóbuszvezetőnek, **Kovács István** autóbuszvezetőnek, **Lapis János** autóbuszvezetőnek, **Székesi János** autóbuszvezetőnek, **Szikora István** autóbuszvezetőnek egyenlő arányban megosztva.

A záhonyi MÁV állomás „Vörös Csillag" szocialista brigád tagjainak:

Hajtó József átrakómunkás, brigádvezetőnek, **Eszenyi István** átrakómunkásnak, **Kocsis Sándor** átrakómunkásnak, **M. Orbán Béla** átrakómunkásnak, **Orbán József** átrakómunkásnak, **Szabó Károly** átrakómunkásnak, **Szopkó József** átrakómunkásnak, **Szulics Géza** átrakómunkásnak, **Teleki Béla** átrakómunkásnak, **Tóth Géza** átrakómunkásnak egyenlő arányban megosztva.

AZ ÁLLAMI DÍJ III. FOKOZATÁT ADOMÁNYOZZA:

Habuda Ádámnak, a Finomkerámiaipari Művek vezérigazgatójának,

Keszei Sándorné népművelőnek (Letenye) több mint két évtizedes kulturális szervező és nevelő tevékenységéért, az ifjúsági mozgalom segítéséért.

Dr. Kiss Ilona bajai körzeti orvosnak,

dr. Lukovits Istvánnak, a Pincehely nagyközség körzeti orvosának.

A Május 1. Ruhagyár „Alkotmány" szocialista brigád tagjainak:

Csernák Jánosné női szabó, brigádvezetőnek, **Babári Lászlóné** gépésznek, **Czinege Lajos** technikusnak, **Gál Gyuláné** gépésznek, **Horváth Péterné** gépésznek, **Illés Lajos** gépésznek, **Lakos Józsefné** kézimunkásnak, **Lengyel Jánosné** kézimunkásnak, **Nyitrai Jánosné** gépésznek, **Palásti Józsefné** gépésznek, **Papp Ödönné** kézimunkásnak, **Pálmai Lajosné** gépésznek, **Ristyák Géza** gépésznek, **Szalma Gyuláné** kézimunkásnak, **Szücs Aurélné** gépésznek, **Visnyei Erzsébet** gépésznek, **Wilhelm Jakabné** gépésznek egyenlő arányban megosztva.

Skoflek Istvánnak, a tatai Eötvös József gimnázium tanárának,

Szilágyi Jenőné általános iskolai tanárnak, a Danuvia Gorkij Kultúrház igazgatójának.

Vas Istvánnak, a Dalmandi Állami Gazdaság igazgatójának.

Varga János termelési igazgatóhelyettesnek,

Lendvai József könyvelő, igazgatóhelyettesnek egyenlő arányban megosztva.

A Veszprém megyei Állatforgalmi és Húsipari Vállalat „Marx Károly" szocialista brigád tagjainak:

Rédling Fábián szakmunkás, brigádvezetőnek, **Babics Ervin** szakmunkásnak, **Eisenbeck Ferenc** szakmunkásnak, **Nagy László** szakmunkásnak, **Schandl Zoltán** szakmunkásnak, **Strommer László** szakmunkásnak, **Süth Miklós** főművezetőnek, **Tischlér László** szakmunkásnak, **Tulok Zoltán** szakmunkásnak, **Ujvári Antal** szakmunkásnak egyenlő arányban megosztva.

Varga Mihálynak, az orosházi „Új Élet" termelőszövetkezet elnökének,

Végh Józsefnénak, a Pamutfonóipari Vállalat vezérigazgatójának,

Virtics Ferencnek, a nyírtassi „Dózsa" tsz elnökének,

Móré István elnökhelyettesnek,

Tömösváry József főkönyvelőnek egyenlő arányban megosztva.

A Minisztertanács Magyarország felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából

A KOSSUTH-DÍJ I. FOKOZATÁT ADOMÁNYOZZA:

Gádor István Kossuth-díjas kerámikus, Kiváló Művésznek,

Kadosa Pál Kossuth-díjas zeneszerző, Kiváló Művésznek, a Zeneművészeti főiskola egyetemi tanárának.

A KOSSUTH-DÍJ II. FOKOZATÁT ADOMÁNYOZZA:

Avar Istvánnak, a Nemzeti Színház Jászai-díjas Érdemes Művész színművészének,

Csanádi Imre, József Attila-díjas költőnek, a Magvető Könyvkiadó lektorának,

Cseres Tibor, József Attila-díjas írónak,

Erdélyi Miklósnak, a Magyar Állami Operaház Liszt-díjas karmesterének, Érdemes Művésznek,

Fejes Endre, József Attila-díjas írónak,

Kis József, Balázs Béla-díjas filmrendező, Érdemes Művésznek,

Raszler Károly, Munkácsy-díjas grafikus, Érdemes Művésznek,

Szabó István, Balázs Béla-díjas filmrendezőnek.

A KOSSUTH-DÍJ III. FOKOZATÁT ADOMÁNYOZZA:

Feleki Sárinak, az Állami Déryné Színház Jászai-díjas, Érdemes Művész színművészének,

Kiss Nagy András, Munkácsy-díjas szobrászművész, Érdemes Művésznek,

Mikó Andrásnak, a Magyar Állami Operaház Liszt-díjas, Érdemes Művész főrendezőjének,

Radnay Györgynek, a Magyar Állami Operaház Érdemes és Kiváló Művész magánénekesének,

Sárai Tibor, Erkel-díjas zeneszerzőnek, a Zeneművészeti Főiskola egyetemi tanárának,

Váradi Hédi, a Nemzeti Színház Jászai-díjas, Érdemes és Kiváló Művész színművészének.

A Minisztertanács Magyarország felszabadulása 30. évfordulója alkalmából a szocialista kultúra területén elért eredményeik elismeréséül a

„MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG KIVÁLÓ MŰVÉSZE" címmel tünteti ki

Bilicsi Tivadart, a Vígszínház színművészét, a Magyar Népköztársaság Érdemes Művészét,

Darvas Iványt, a Vígszínház Jászai-díjas színművészét, a Magyar Népköztársaság Érdemes Művészét,

Frank Frigyes Munkácsy-díjas festőművészt, a Magyar Népköztársaság Érdemes Művészét,

Mátyás Máriát, a Magyar Állami Operaház Kossuth-díjas magánénekesét, a Magyar Népköztársaság Érdemes Művészét,

Novák Istvánt, a Debreceni Csokonai Színház Jászai-díjas színművészét, a Magyar Népköztársaság Érdemes Művészét,

Reich Károly Kossuth-díjas és Munkácsy-díjas grafikusművészt, a Magyar Népköztársaság Érdemes Művészét,

(Folytatás az 5. oldalon.)

A nemzet hálája és elismerése

1947. szeptember 14-én a Szabad Nép hírt adott arról, hogy a Magyar Kommunista Párt Politikai Bizottsága határozatot fogadott el, amelyben javasolta a kormánynak, hogy a tudomány, a művészet és a technika fölvirágoztatásának elősegítése érdekében minden évben Kossuth-díjjal jutalmazza az alkotó munkában kiemelkedő teljesítményt nyújtó dolgozókat. Azokban a hetekben a legtöbb újság hasábjait a pártok viszálykodásáról és a politikai kulisszatitkokról hírt adó beszámolók töltötték meg, s a Kossuth-díj létesítéséről szóló információ szinte elveszett az éles harci zajban. Pedig nyugodtan állíthatjuk, hogy a magyar közvélemény többségét az ilyen közlések akkor már jobban érdekelték, mint az úgynevezett politikai szenzációk. Hogy miért?

Nem sokkal előtte zajlottak le az országgyűlési választások, amelyek során a Kommunista Párt jelöltjei kapták a legtöbb szavazatot. Akik a Kommunista Pártra szavaztak, azok az alkotó munkára adták voksaikat és joggal várták az újságoktól, hogy a közfigyelmet is erre irányítsák, a nép érdekeit szolgáló három éves terv teljesítését szorgalmazzák, az elért eredményekről folyamatosan számoljanak be.

A Kommunista Párt röviddel a választások után nyilvánosságra hozta kormányprogramját, amelyből egyértelműen kitűnt, hogy minden erőfeszítését a létfontosságú terv teljesítésére összpontosította. A Kommunista Párt tudatában volt annak is, hogy a vele koalícióra lépett többi pártok mögött tömegesen sorakoznak föl azok az erők, amelyek a három éves terv teljesítését a nemzet egyik legfontosabb feladatának tekintik. Ezért a Kossuth-díjak odaítélését a kommunisták nem kötötték úgynevezett pártszempontokhoz: egyetlen mércét állítottak fel, hogy a díjat azok kapják, akik a nemzeti újjáépítés bármelyik területén kimagasló teljesítményt tudnak felmutatni. Mindez logikusan következett a Kommunista Párt korábban megfogalmazott alapelveiből. A kommunisták ugyanis kezdettől fogva úgy befolyásolták a politikai életet és a közszellemet, hogy személyek, csoportok, testületek és intézmények értékelésében az egész nép érdekében végzett munka legyen az irányadó. A Kossuth-díjak létesítése pedig közvetlenül azt a célt szolgálta, hogy személy szerint is kiemelje és a nemzet megbecsülésével övezze mindazokat, akik munkájukkal évről évre kiemelkedő módon járulnak hozzá az országépítő tervekhez, a társadalmi haladáshoz, hazánk jó hírének növeléséhez.

Érdemes felidézni az 1947 szeptember 14-én nyilvánosságra hozott javaslat indoklásának egy részét: „Kormányprogramunknak a takarékosság sarkalatos része. Az állami kiadások minden garasát fogunkhoz kell verni... De nem takarékoskodhatunk a kiemelkedő szellemi és fizikai teljesítmények erkölcsi és anyagi elismerésével. Azok a tudósok, művészek, írók, munkások, gazdák, akik a maguk munkaterületén kimagasló eredményeket értek el, rászolgáltak a nemzet hálájára és elismerésére. Annak a 25 húszezer, és 50 tízezer forintos díjnak a költségeit, amelyet a legkiválóbbak megjutalmazására szánunk, a céltalan, a kihívó és antidemokratikus luxuskiadások és pazarlások megszüntetésével bőségesen meg tudjuk szerezni..."

A Kommunista Párt javaslatát törvénybe iktatták. Első alkalommal 1948. március 15-én kerültek szétosztásra a Kossuth-díjak a nemzeti újjászületés és újjáépítés legjobbjai között. A munka, az alkotás, a tehetség megbecsülésének érvényesítését a három éves terv lényeges alkotó elemeként tartja számon legújabbkori történelmünk. Népi államunk — azóta szélesebb körben is — intézményesítette ezt az elvet. Azok, akik a maguk munkaterületén kimagasló eredményeket értek el, az idén is részesültek a nemzet magas elismerésében.

Együttes ünnepi ülést tartott a megyei pártbizottság és a megyei tanács

(Folytatás az 1. oldalról.)

és vezetési vívmányai tért hódítanak nálunk.

— A felszabadulás óta megújult a magyar falu is. A földosztás forradalmi módon elsöpörte azt a földbirtokrendszert, amely a parasztság fejlődésének legfőbb akadályozója volt. Azonban a kisárutermelő mezőgazdaság a parasztságnak nem nyújthatott megfelelő perspektívát. Ezért *parancsoló feladat volt a mezőgazdaság szocialista alapokra való helyezése.* A kommunisták vezetésével munkásosztályunk a parasztsággal együtt ezt a feladatot is sikerrel oldotta meg. Politikailag ez sokkal bonyolultabb és nehezebb feladat volt, mint a burzsoázia kisajátítása, mert a kisárutermelő parasztságnak tömegeinek átvezetését úgy kellett megoldani, hogy *fejlődjön a termelés és közben erősödjék a munkás—paraszt szövetség is.*

Az eredményeket összegezve a többi között a következőket mondotta Varga elvtárs:

— Jogos büszkeséggel, a dolgozó népünk iránt érzett felelősséggel jelenthetjük ki: *munkánk nem volt eredménytelen.* Népünk jóléte állandóan növekszik. Elégedettek lehetünk, de nem megelégedettek. Amit elértünk, az a szorgalmas munkánk eredménye.

Varga elvtárs részletesen elemezte a három évtized alatt megtett utat, szólt a kultúrában, az egészségügyben elért eredményekről, emlékeztetett arra, hogy sikereinkben milyen óriási szerepe van a Szovjetunió testvéri segítségének, a baráti szocialista országokkal való együttműködésnek, majd így folytatta:

— Számot vetve harminc éves eredményeinkkel, megállapíthatjuk: *A szocialista Magyarországon a dolgozó ember otthont, munkát, folyamatosan javuló életkörülményeket, művelődési lehetőséget, azaz emberhez méltó életet kapott.* A magyar munkásosztály tehát megfelelt történelmi küldetésének. Nemcsak kivívta és megszilárdította a néphatalmat, hanem azt a dolgozó nép érdekében működő hatalommá tette, megvalósította a kizsákmányolásmentes társadalmat, felszámolta az évszázados elmaradást. *Magyarország a dolgozó nép hazája lett!*

A jövőről, a feladatokról szólva a többi között a következőket mondotta Varga elvtárs:

Közös célok, közös teendők

— Az elmúlt három évtized népünkben megérlelte azt a tapasztalatot, hogy egyéni boldogulása és a szocialista társadalom építésének sikerei elválaszthatatlanok egymástól. A párt programnyilatkozata a következő tizenöt—húsz évben egész tevékenységünk alapja lesz. Benne *nemcsak a közös célok, hanem a közös feladatok is megfogalmazást nyertek.* Nem elég tehát csak lelkesedni e biztató célokért, hanem a jövőben sem kímélhetjük a munkát ezek megvalósításában.

Ahogy 1945-ben is ez volt a felemelkedés záloga, a fejlett szocialista társadalom is ezáltal és ezen az úton valósulhat meg. Éppen ezért tudnunk és tudatosítanunk kell azt, hogy ha el akarjuk érni a munkából származó jövedelmek reálértékének megkétszereződését, azt, hogy minden család önálló lakáshoz jusson, hogy megvalósítsuk az ötnapos munkahetet és minden gyermek számára helyet tudjunk biztosítani az óvódában, bölcsődében és a napköziotthonban, ha meg akarjuk szüntetni a társadalmi juttatásokban még meglevő különbségeket és általánossá akarjuk tenni a felnövekvő nemzedék középfokú iskolázottságát, *ehhez a társadalmi összmunka termelékenységének két és fél, háromszorosára kell emelkednie.*

— A fejlett szocialista társadalom azonban nemcsak az anyagi gazdagság fokozódását, állandóan javuló életszínvonalat jelent. Társadalmi céljaink között ott van az is, hogy általánossá kell tenni a szocialista gondolkodásmódot és erkölcsöt.

A résztvevők egy csoportja

Ebben a folyamatban népi államunk óriási szerepet tölt be. Szervezi és fejleszti gazdasági és kulturális életünket, nemzetközi kapcsolatainkat. Ezért foglalkozik részletesen a program az államhatalom erősítésével és a szocialista demokrácia fejlesztésével.

Nagyon jelentős annak a hangsúlyozása, hogy „Hazánkban —, ahol minden hatalom forrása a dolgozó nép — *valamennyi állami szervnek és hivatalnak, minden tisztségviselőnek és ügyintézőnek a népet kell szolgálnia.*" Olyan követelmény ez, amely az állami szervekben dolgozók egész magatartását meghatározza. Ez az alapja annak, hogy szocialista államunk a jövőben is sikeresen lássa el a gazdasági szervező, irányító, kulturális nevelő funkcióját, valamint szocialista vívmányaink és nemzeti függetlenségünk védelmét.

Új történelmi feladat: a fejlett szocialista társadalom felépítése

Szólt Varga elvtárs a szocialista demokrácia fejlesztésének feladatairól, majd befejezésül a következőket mondotta:

— Az 1975-ös év számunkra több szempontból a számvetés éve. Hazánk felszabadulásának harmincadik évfordulója megköveteli tőlünk, hogy áttekintsük, hogyan éltünk a felszabadulás nyújtotta lehetőségekkel. Számvetésünket segíti, hogy 1975 pártunk tizenegyedik, programot adó kongresszusának éve. Felszabadulásunk harmincadik évfordulóján nemcsak arról számolhatunk be, hogy megvalósítottuk az 1944-ben kitűzött célt, a független, demokratikus és szabad Magyarországot, hanem arról is, hogy az 1948-as programnyilatkozatot is teljesítettük.

Felszabadulásunk harmincadik évfordulóján *új történelmi feladat a fejlett szocialista társadalom megvalósítása előtt állunk.* Ezért a Magyar Szocialista Munkáspárt felhívja a szocializmus minden hívét, hazánk minden dolgozóját, hogy munkájával, helytállásával segítse magasztos céljaink elérését. Előrehaladásunk tudatosan vállalt, fegyelmezett munkát kíván. Ezáltal lesz gazdagabb az ország, tartalmasabb és boldogabb valamennyiünk élete.

Munkánkkal és küzdelmünkkel válik maradéktalan valósággá az emberi egyenlőség nagyszerű elve: *„Mindenki képességei szerint, és mindenkinek szükségletei szerint."* Népünk így jut közelebb az egyetemes emberi célhoz: a minden elnyomástól és kizsákmányolástól mentes új világhoz, a kommunizmushoz, amelyben a népek békében, jólétben élnek, és az emberiség végérvényesen a szabadság birodalmába lép.

Varga elvtárs nagy tapssal fogadott beszéde után *Zsigmond Gizella*, a Magyar Úttörők Szövetsége Zala megyei elnöke kért szót. Harmincezer úttörő és 19 ezer ifjú kommunista nevében köszöntötte az együttes ülést.

A testvér-területek dolgozóinak üdvözlete

Ezután *Gyina Joszifovna Procenko*, a Herszon területi tanács elnöke tolmácsolta a testvéri Herszon terület dolgozóinak üdvözletét, majd a két megye kapcsolatáról szólva a többi között a következőket mondotta:

Gyina Joszifovna Procenko

— *Herszon terület dolgozói örülnek annak, hogy immár 14 éve hozzájárulhatnak a szovjet—magyar barátság erősítéséhez. Barátságunk sok mindenben megmutatkozik. Üzemek, kolhozok és szovhozok, tanulmányi intézetek tízei lettek kollektív tagjai a Szovjet—Magyar Baráti Társaságnak, s nagy munkát végeznek a Magyar Népköztársaság és Zala megye dolgozói életének megismertetése érdekében. Az utóbbi években több mint 50 szovjet—magyar barátsági estet rendeztünk a város filmszínházában, a megye összes klubjában megrendeztük a magyar filmek fesztiválját, olvasói konferenciákat, irodalmi és zenei esteket tartottunk, Magyarország felszabadításának évfordulója tiszteletére pedig „30 éves a szocialista Magyarország" címmel vetélkedőt rendeztünk, a vetélkedő győzteseit magyarországi utazással jutalmaztuk.*

Szólt a herszoni terület dolgozóinak munkasikereiről, majd az Ukrán Kommunista Párt Herszon területi bizottsága és a területi tanács végrehajtó bizottsága nevében díszes kötésben üdvözlőlevelet és egy festményt adott át a megyei pártbizottság és a megyei tanács részére.

A következő felszólaló *Georgi Sztojanov*, a bolgár küldöttség vezetője volt.

Elmondotta, nagy örömmel tesz eleget a Tolbuchin területi pártbizottságtól, a megyei tanácstól és a terület dolgozóitól kapott ama megbízatásnak, hogy köszöntse Zala megye dolgozóit a jeles évforduló alkalmából. Emlékeztetett a két nép évszázados kapcsolataira, a fasizmus elleni küzdelemben erősödött, a felszabadulás óta mind jobban kiteljesedő barátságára, s átadta a megye dolgozóinak szóló írásos üdvözletet, valamint egy nagyméretű Dimitrov portrét.

Köszöntötte az együttes ülés résztvevőit és egy képet adott át ajándékul a jugoszláv küldöttség vezetője, *Furjan Sztanko* is.

A baráti szavakért, az értékes ajándékokért Ujvári elvtárs mondott köszönetet, s jókívánságait fejezte ki a herszoni, a tolbuchini és a varasdi elvtársaknak.

Ezt követően a megyei tanács elnöke a Népköztársaság Elnöki Tanácsának megbízásából kormánykitüntetéseket adott át. Majd — rendhagyó módon — az ünnepi ülés emelvényéről nyitotta meg a színház előterében megrendezett *„A Szovjetunió jelenléte Zala megye gazdasági, politikai, kulturális életében"* című kiállítást, amely sokszínűen azt mutatja be, mit jelent Zala megye számára a Szovjetunióhoz fűződő testvéri barátság.

A megnyitót követő szünetben a résztvevők megtekintették a kiállítást, majd a Ganz-MÁVAG kiváló együttes címmel, aranykoszorús diplomával és aranylanttal kitüntetett, nagy hagyományokkal rendelkező Acélhang munkáskórusa és Acéllant együttese adott ünnepi műsort.

Az ünnepi együttes ülés befejező aktusaként a kórus és a résztvevők a zenekar kíséretével együtt énekelték el az Internacionálét.

Átadták a településfejlesztő társadalmi munka élenjáróinak a jutalmát

A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusa és hazánk felszabadulásának 30. évfordulója tiszteletére hirdetett településfejlesztési társadalmi munkában legjobb eredményt elért helyi tanácsok elnökei és a Hazafias Népfront-bizottságok vezetői tegnap délelőtt a megyei tanács székházában vették át az elmúlt évi munka eredményeit jelző oklevelet és pénzjutalmat.

Az ünnepi eseményen megjelent Veiczi Ferenc, a Hazafias Népfront megyei titkára és Farkas Sándor, a megyei pártbizottság osztályvezetője is.

A településfejlesztő társadalmi munka eredményeit Ujvári Sándor megyei tanácselnök méltatta. Elmondotta többek között, hogy az évek óta tartó társadalmi munkaverseny a pártkongresszus és a felszabadulási évforduló tiszteletére új lendületet vett, tavaly a megye lakossága 45 millió forint értékű társadalmi munkát végzett lakóhelye fejlesztése érdekében. S bár a verseny eredményeiért nem mindenki kaphatott díjat, az egész verseny nagyszerűen szolgálta az egyes helységek, az egész megye előrehaladását. Köszönetét fejezte ki mindazoknak, akik cselekvő részesei voltak az elért eredményeknek, kifejezte abbeli reményét, hogy a mozgalom ebben az évben a tavalyinál is nagyobb eredményeket hoz, majd átadta a helyezetteket megillető jutalmat:

A városok közötti versenyben első helyezést elért Nagykanizsa város tanácsa oklevelet és 1 millió forintot, a községek közötti megyei versenyben első helyezést elért Zalaszentlászló község közös tanácsa oklevelet és 400 ezer forintot, a második helyezést elért Hahót község tanácsa oklevelet és 300 ezer forintot, a harmadik helyezést elért Pacsa község közös tanácsa oklevelet és 200 ezer forintot kapott. A községi tanácsok járási versenyében a lenti járásban első helyezést elért muraszemenyei községi közös tanács, a nagykanizsai járásban első helyezést elért felsőrajki községi közös tanács, a zalaegerszegi járásban első helyezést elért bucsuszentlászlói községi közös tanács és a zalaszentgróti járásban első helyezést elért zalaapáti községi közös tanács jutalma oklevél és egyenként 150 ezer forint.

Az elismerésért Mózes Pál, a nagykanizsai városi tanács elnöke és Varga József, a hahóti községi tanács elnöke mondott köszönetet. A megyei pártbizottság nevében Farkas Sándor köszöntötte a társadalmi munkában élenjáró tanácsok és népfront bizottságok vezetőit.

Targuba Miklós, a zalaszentlászlói tanács elnöke átveszi az oklevelet Ujvári Sándortól.

Folytatódott Nagykanizsán a 30. évfordulót köszöntő ünnepségsorozat

Felavatták a Barátság ligetet

Tegnap folytatódott Nagykanizsán a város és hazánk felszabadulásának 30. évfordulóját köszöntő ünnepségsorozat. Délelőtt 11 órakor felavatták a Vár úton létesített Barátság ligetet szovjet és bolgár vendégek, a város vezetőinek jelenlétében. Ágh Ferenc általános tanácselnök-helyettes mondott beszédet, majd Petko Vlaev, a bulgáriai kazanlaki delegáció vezetője a szalag átvágásával felavatta a ligetet. Ezután emlékfák elültetése következett.

Városfejlődési kiállítás

Délután 17 órakor a Hevesi Sándor városi művelődési központban szovjet vendégek és a kazanlaki delegáció részvételével megnyílt a város fejlődését bemutató kiállítás, amelyen Szőke János, a városi pártbizottság titkára mondott beszédet. Korhű dokumentumokkal, fotókkal, grafikonokkal, számos tablón bizonyítja a kiállítás a felszabadulás utáni három évtized energikus fejlődését, összeveti azt az 1945 előtti állapotokkal. Bemutatja az üzemek, vállalatok tablóin a szocialista iparosítás eredményeit, az új létesítményeket, mindazokat a városlakókat, akik 30 éven át a valóságban, mindennapos munkájukkal teremtették meg az itt bemutatott alkotásokat. Látható a város jövője is a tablókon.

Városi úttörőszemle

Látványos úttörő-ünnepség színhelye volt tegnap délelőtt a nagykanizsai Szabadság tér, ahol 10 órakor ünneplőbe öltözött kisdobosok, úttörők sorakoztak fel az egésznapos városi úttörőszemle megnyitására.

Az úttörőzenekar indulóinak hangjai mellett az úttörőcsapatok képviselői meggyújtották fáklyáikat a szabadság tűzénél, jelképezve, hogy tovább viszik a Battonyától indult lángot saját úttörőcsapatukhoz. Az ünnepséget a DIVSZ-induló zárta.

Délután fél négykor az úttörőházban közös úttörő—KISZ-kiállítás nyílt a város ifjúsági mozgalmának fejlődéséről, „Szabad hazában" címmel.

Délután 16 órakor nyolc iskola részvételével úttörőkórusok fesztiválja kezdődött, amelyet Tóth Miklós városi úttörőelnök nyitott meg.

Fogadás az évforduló alkalmából

A megyei pártbizottság és a megyei tanács a felszabadulási évforduló alkalmából tegnap este fogadást adott a zalaegerszegi Napfény-étteremben. A fogadáson Varga Gyula, az MSZMP Központi Bizottságának tagja, a megyei pártbizottság első titkára mondott pohárköszöntőt. A résztvevők baráti beszélgetésben elevenítették fel az elmúlt harminc év eseményeit.

★

A Hazafias Népfront zalaegerszegi városi Bizottsága hazánk felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából tegnap este az Arany Bárány éttermében baráti találkozót rendezett az ideiglenesen hazánkban állomásozó egyik szovjet alakulat képviselőivel. A találkozón Hári Sándor, a Hazafias Népfront városi alelnöke mondott köszöntőt. A találkozó meleg, baráti hangulatban zajlott le.

Címadományozás a megyei tanácsnál

Tegnap délelőtt Zalaegerszegen, a megyei tanács székházában Ujvári Sándor, megyei tanácselnök tanácsosi címeket adott át.

Megyei tanácsosi címet kapott Szabó József, a megyei tanács vb. testnevelési és sporthivatala csoportvezetője; városi tanácsosi címet Árnyék Jánosné, a nagykanizsai városi tanács vb. pénzügyi osztálya főelőadója és Juhász Andrásné a zalaegerszegi városi tanács vb. pénzügyi osztálya főelőadója.

HIRDETŐ BUDAPEST, [illegible]
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

Zalai Hirlap

1975 APR 23

Kiosztották az 1975. évi Állami- és Kossuth-díjakat

(Folytatás a 4. oldalról.)

Reismann János fotóművészt, a Magyar Népköztársaság Érdemes Művészét,

Sándor Frigyes Liszt-díjas karmestert, a Magyar Népköztársaság Érdemes Művészét.

„A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ÉRDEMES MŰVÉSZE" címmel tünteti ki

Anna Margit festőművészt,

Aszódi Weil Erzsébet Munkácsy-díjas grafikusművészt,

Barlay Gusztávot, a Magyar Rádió Jászai-díjas rendezőjét,

Bartha László Munkácsy-díjas festőművészt,

Blaski János Munkácsy-díjas festőművészt,

Czinke Ferenc Munkácsy-díjas grafikusművészt,

Czóbel Annát, a Magyar Televízió operatőrét,

Feledy Gyula Munkácsy-díjas grafikusművészt,

Fifilina József Balázs Béla-díjas filmoperatőrt,

Fogarassy Máriát, a Szegedi Nemzeti Színház Jászai-díjas színművészét,

Gáti Józsefet, a Nemzeti Színház színművészét, a Színház- és Filmművészeti Főiskola tanárát,

Gorka Lívia Munkácsy-díjas keramikusművészt,

Györ... István Balázs Béla-díjas filmrendezőt, stúdióvezetőt,

Hadics Lászlót, a Fővárosi Operettszínház Jászai-díjas színművészét,

Hidas Hedvig balettmestert, főiskolai tanárt,

Horváth Sándort, a József Attila Színház Jászai-díjas színművészét,

Ilosvay Katalint, a Madách Színház színművészét,

Kaján-Kalász Tibor Munkácsy-díjas karikaturistát,

Kassitzky Ilona grafikusművészt,

Kékesi Máriát, a Magyar Állami Operaház Liszt-díjas magántáncosát,

Kibédi Ervint, a Vidám Színpad Jászai-díjas színművészét,

Kiss István Kossuth-díjas és Munkácsy-díjas szobrászművészt,

Komlós Jánost, a Mikroszkóp Színpad Rózsa Ferenc-díjas igazgatóját,

Kövecses Bélát, a Magyar Állami Operaház magánénekesét,

Latinovits Zoltánt, az Irodalmi Színpad Jászai-díjas és Balázs Béla-díjas színművészét,

Marsay Magdát, a Debreceni Csokonai Színház Liszt-díjas magánénekesét,

Őze Lajost, a Nemzeti Színház Jászai-díjas színművészét,

Palócz Lászlót, a Magyar Állami Operaház Liszt-díjas magánénekesét,

Petrovics Emil Kossuth-díjas és Erkel-díjas zeneszerzőt,

Sárközy István Erkel-díjas zeneszerzőt,

Schäffer Juditot, a Nemzeti Színház Jászai-díjas jelmeztervezőjét,

Sziklay Erikát, az Országos Filharmónia Liszt-díjas szólóénekesét,

Szőnyi G. Sándort, a Magyar Televízió Balázs Béla-díjas rendezőjét,

Tábori Nórát, a Vígszínház Jászai-díjas színművészét,

dr. Tildy Zoltán Balázs Béla-díjas fotóművészt,

Turján Vilmát, a Szegedi Nemzeti Színház Liszt-díjas magánénekesét,

Udvardi Erzsébet Munkácsy-díjas festőművészt,

Varga Imre Kossuth-díjas és Munkácsy-díjas szobrászművészt,

dr. Várady Györgyöt, a Győri Kisfaludy Színház Jászai-díjas igazgató főrendezőjét,

Vecsési Sándor Munkácsy-díjas festőművészt,

Werner Mária énekművészt, az Országos Filharmónia szólistáját,

Zala Tibor Munkácsy-díjas grafikusművészt,

Zenthe Ferencet, a Madách Színház Jászai-díjas színművészét. (MTI)

Átadták az idei művészeti közép-díjakat

Művészeti díjakat adtak át szerdán a Fészek Klubban, hazánk felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából. Az ünnepségen megjelent és az elnökségben foglalt helyet Aczél György, a Minisztertanács elnökhelyettese, Óvári Miklós, a Központi Bizottság titkára, az MSZMP Politikai Bizottságának tagjai.

Dr. Molnár Ferenc, kulturális államtitkár mondott beszédet, majd átadta a kitüntetéseket.

A kulturális miniszter 1975. április 4-e alkalmából a művészeti közép-díjakat a következők részére adományozza:

JÓZSEF ATTILA-DÍJ

I. fokozat:

Bertha Bulcsú, író, **Hegedüs Géza** író, **Hubay Miklós** drámaíró, **Kolozsvári Grandpierre Emil** író, **Rákos Sándor** költő, műfordító, **Takáts Gyula** költő.

II. fokozat:

Bálint Ágnes (Németh Sándorné), a Magyar Televízió gyermekosztályának főmunkatársa, **Bata Imre** kritikus, irodalomtörténész, **Bede Anna** költő, műfordító, **Béládi Miklós** kritikus, irodalomtörténész, **Csák Gyula** író, **Kalász László** költő, **Maróti Lajos** író, **Tornai József** költő.

III. fokozat:

Czakó Gábor író, **Kiss Anna** költő, **Kiss Dénes** költő, író.

ERKEL FERENC-DÍJ

I. fokozat:

Durkó Zsolt zeneszerző, tanár, **Láng István** zeneszerző, tanár, **Pernye András** zenetörténész, tanár.

II. fokozat:

Decsényi János, a Magyar Rádió zenei főosztályának helyettes vezetője, zeneszerző, **Makai Péter**, a Magyar Állami Operaház díszlet- és jelmeztervezője.

III. fokozat:

Györgyfalvai Katalin népitáncos, koreográfus, **Lengyelfi Miklós**, a Magyar Televízió szórakoztató- és zenei főosztály csoportvezetője, **Szirmai Béla**, a KISZ Központi művészegyüttes művészeti vezetője.

MUNKÁCSY MIHÁLY-DÍJ

I. fokozat:

Bedécs Sándor belsőépítész, iparművész, **Gacs Gábor** grafikusművész, **Vasas Károly** szobrászművész.

II. fokozat:

Hajnal Gabriella grafikusművész, **Heincz Bogdán** ipari formatervező, **Hézső Ferenc** festőművész, **Jajesnicza Róbert** ötvös-iparművész.

III. fokozat:

Berki Viola festőművész, **Imre Júlia** textiltervező-iparművész, **Kajári Gyula** grafikusművész, **Kő Pál** szobrászművész, **Melocco Miklós** szobrászművész, **Rozanits Tibor** grafikusművész, **Szabó Marianne** textiltervező-iparművész, **Szalóky Sándor** festőművész.

BALÁZS BÉLA-DÍJ

I. fokozat:

Kende János filmoperatőr, **Reisenbüchler Sándor** rajzfilmrendező.

II. fokozat:

Hajdufy Miklós, a Magyar Televízió irodalmi és drámai főosztályának rendezője, **Kornis Péter** fotóművész, **Köllő Miklós** fődramaturg.

III. fokozat:

Gémes József rajzfilm-rendező, **Keleti Éva** fotóművész, **Szurok János**, a Magyar Televízió operatőre, **Vass János** szinkronrendező.

LISZT FERENC-DÍJ

I. fokozat:

Meizl Ferenc zenekari művész, **Miller Lajos** magánénekes.

II. fokozat:

Czakó Mária magánénekes, **Csarnóy Katalin** magántáncos, **Kalmár Magda** magánénekes, **Mészöly Katalin** magánénekes, **Perlusz Sándor** magántáncos, **Ugrin Gábor** tanár, karvezető.

III. fokozat:

Hetényi János magántáncos, **Szabady József** magánénekes, **Vásárhelyi Sándor** szólótáncos, (Néphadsereg Művészegyüttese).

JÁSZAI MARI-DÍJ

I. fokozat:

Horváth József, a Nemzeti Színház színművésze, **Kállai Ilona**, a József Attila Színház színművésze, **Koós Iván**, az Állami Bábszínház díszlettervezője, **Nagy Attila**, a Thália Színház színművésze, **Pétervári István**, a Veszprémi Petőfi Színház igazgató főrendezője.

II. fokozat:

Apor Noémi színművésznő (Pannónia Filmstúdió), **Dégi István**, a Madách Színház színművésze, **Gyurkovits Zsuzsa**, a Vidám Színpad színművésze, **Ruszt József**, a Kecskeméti Katona József Színház főrendezője, **Soós Lajos**, a József Attila Színház színművésze, **Szakács Eszter**, a Kecskeméti Katona József Színház színművésze, **Szigeti Károly**, a Huszonötödik Színház rendezője, **Török Tamás**, a Magyar Rádió irodalmi főosztályának rendezője.

III. fokozat:

Jurka László, a Miskolci Nemzeti Színház rendezője, **Komlós Sándor** artista, **Marton László**, a Vígszínház rendezője, **Szilágyi Tibor**, a József Attila Színház színművésze, **Vajda László**, a Kaposvári Csiky Gergely Színház színművésze, **Venczel Vera**, a Vígszínház színművésze. (MTI)

Kiosztották a Rózsa Ferenc díjakat

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa hazánk felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából, eredményes munkásságuk elismeréseként a Munka Érdemrend különböző fokozataival a sajtó 40 dolgozóját tüntette ki.

A Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának elnöke hazánk felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából kiemelkedő újságírói és közéleti tevékenységük elismeréséül a „Rózsa Ferenc"-díj I. fokozatát adományozta: *Rajcsányi Károlynak*, a Magyar Nemzet főszerkesztő-helyettesének, *Szemes Piroskának*, a Nők L... ja rovatvezetőjének, *Vá... Ferencnek*, a Népszabad... szerkesztő bizottsága tagjá... a külpolitikai rovat vezet... nek. a „Rózsa Ferenc-díj" ... fokozatát adományozta *Bu... Sándornak*, az MTI belpo... kai szerkesztősége vezetőjé... *Márton Annának*, a Mag... Rádió rovatvezetőjének, ... *tessy Sándornak*, a Magyar ... levízió főmunkatársának. Rózsa Ferenc-díj III. fok... tát adományozta *Árkus ...zsefnek*, a Népszabadság ... vatvezető-helyettesének, *B... Lászlónénak*, a Textilélet ... mi lap szerkesztőjének és ... *vori Bélának*, a Somogyi ... lap főszerkesztőjének.

A kitüntetéseket és díj... *dr. Várkonyi Péter* államtitkár, az MSZMP KB tagja, a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának elnöke a Magyar Sajtó Házának Rózsa Ferenc-termében adta át.

Az ünnepségen jelen volt *Győri Imre*, az MSZMP KB titkára, *Grósz Károly*, az MSZMP KB agit-prop osztályának vezetője, valamint *Katona István*, a Népszabadság főszerkesztője és *Tömpe István*, az Állami Rádió és Televízió Bizottság elnöke, az MSZMP Központi Bizottságának tagjai. (MTI).

sport — sport — sport

ben

— Magyarország 0:0

net előtt Branikovits 20 méteres lövését másodszorra kaparintotta meg Koncilia.

FORDULÁS UTÁN Benének rögtön két biztató helyzete is akadt, de előbb lövés helyett hosszan passzolt, aztán pedig Strasser mentett előle a lövés pillanatában. A mi kapunknál az üresen maradt Krankl kapásból leadott bombája süvített el a léc fölött. Egy időre hevesebbé vált a küzdelem, az osztrákok nagy erővel rohamoztak, de védelmünk jól zárt. Negyedóra elteltével aztán kiegyenlítődött a játék. A 61. percben Nagy III. hibájából Krankl egyedül törhetett kapura, szerencsénkre azonban némileg kisodródott, s bár lövése így is túljutott Mészároson, a berohanó Tóth Józsefnek sikerült szögletre mentenie. Branikovits majd Tóth A. próbálkozott sikertelenül Koncilia hálójának megzörgetésével, válaszként Riedl lőtt alaposan fölé egy szabadrúgást. A középpályán rendre létszámfölénybe került csapatunk, így legtöbbször már a csírájukban elhaltak az osztrák próbálkozások. A 77. percben Török beadásáról nem sokkal maradt le Fekete. Hat perccel később viszont csaknem mi kaptunk gólt: *Riedl erőszakosan az alapvonalig verekedte le magát, beadása átszállt a „ziccerben" levő Kranklhoz, aki azonban rosszul fejelt, s így védőink közvetlenül a gólvonal előtt tisztázni tudtak.* A hajrában Csapó gyengére sikerült lövését könnyen fogta Koncilia, utolsó eseményként pedig Pirknertől pattant el a labda az ötös sarkánál.

A két „ősi" ellenfél, ezúttal EB-selejtező keretében lezajlott találkozója, a közepest is alig elérő színvonalú játékot hozott, s az iram sem igen volt hevesebb az átlagosnál. A magyar csapat elsősorban a védekezésre összpontosított, így akarván megszerezni azt a pontot, amellyel versenyben maradhatunk a csoportelsőségért, s egyben a legjobb nyolc közé jutásért folyó küzdelemben. Az idegenben nem lebecsülendő döntetlent lelkes, fegyelmezett játékkal sikerült is kiharcolnia együttesünknek. Az igazsághoz azonban hozzátartozik, hogy az osztrákok a vártnál lényegesen gyengébb ellenfélnek bizonyultak.

A II. EB-selejtező csoport állása:

1. Ausztria	3	2	1 —	4- 2	5
2. Wales	3	2 —	1	8- 2	4
3. Magyarország	3	1	1	1	4- 4	3
4. Luxemburg	3	—	—	3	3-11	—

Magyarország a bécsi találkozóval a csoportban befejezte idegenbeli mérkőzéseit. A következő találkozókat Wales, Luxemburg és Ausztria ellen hazai pályán játssza. Wales, Ausztria ellen lesz már csak pályaválasztó, Luxemburggal is idegenben találkozik. Az osztrákok már csak Luxemburg együttesét fogadják, Wales-szel és Magyarországgal idegenben küzdenek.

Az utánpótlás-válogatottak mérkőzésén:

Ausztria—Magyarország 2:2 (1:0)

Bécs, Práter-stadion, 20 ezer néző. Jv.: Frickel (nyugatnémet). Utánpótlás EB-selejtező.

Góllövők: Widmann, Hala, illetve Horváth L., Czeczeli.

A magyar fiatalok elsősorban a második félidőben játszottak tudásukhoz mérten, valamivel közelebb álltak a győzelemhez, hiszen idegenben is meg tudták fordítani a mérkőzés állását. Ha több a rutin, két ponttal hagyhatják el az osztrák fővárost.

Nemzetközi barátságos találkozón:

Torpedo Moszkva—Vasas 2:1 (1:1)

Fáy utca, 4000 néző. Jv.: Jaczina.

Góllövők: Palavihin, Dehtyerov, ill. Váradi.

A jó iramú 90 percben elsősorban a szovjet bajnokság áprilisi közepi nyitányára készülő Torpedo játékosok jóvoltából akadt látványosság.

Jók: Pahomov, Nyikonov, Palavihin, illetve Tamás, Kü, Müller.

★

Rómában Olaszország labdarúgó válogatottja 10:0 (5:0) arányban győzött az Egyesült Államok együttese ellen. Góllövők: Graziani (3), Rocca, Chinaglia, Savoldi (2—2), Cordova.

★

Athénben olimpiai selejtező mérkőzésen az NDK 1:0 (1:0) arányban győzött Görögország ellen. A gólt Vogel szerezte a 11. percben.

Spartacus nyerte

Felszabadulási Kupát

értelmében a több rúgott gól döntött, méghozzá a szentgróti együttes javára.

Eredmények:

Z. Volán MEDOSZ TE—Zalaszentgróti Spartacus 3:3 (1:0)

Zalaegerszeg, Építők pálya, 100 néző. Jv.: Kozári.

A lelkesebben és jobban is játszó ZVMTE közelebb állt a győzelemhez.

Góllövők: Horváth J., Montág, Hamar, illetve Beledi T., Fábián, Bognár (11-esből).

Jók: Benke, Montág, illetve Lántzky.

Z. Dózsa—Katona SE 4:1 (3:1)

Andráshida, Jv.: Gombos.

A végig jóiramú mérkőzésen a tervszerűbb csatárjáték döntött.

Góllövők: Gál (2), Vajda, Németh II., illetve Molnár.

Jók: Németh II., Pölczmann, Gál, Pető, illetve Hozbor, Juhász.

A megyei Felszabadulási Kupa négyes döntőjének végeredménye:

1. Zalaszentgrót	3	1	2 —	8-5	4
2. Z. Dózsa	3	1	2 —	6-3	4
3. ZVMTE	3	1	2 —	5-4	4
4. Katona SE	3	—	—	3	2-9	—

Teke

Lazók a megyei egyéni férfi bajnok

A megyei Teke Szakszövetség Nagykanizsán, a Kanizsa Sörgyár SE tekecsarnokában rendezte meg az 1975. évi nagygolyós férfi egyéni bajnokságot. Huszonkét versenyző állt rajthoz, s a 200 dobásos versenyben a következő eredmény alakult ki: 1. **Lazók** (Z. Spartacus) 880. 2. **Zömbik** (N. Kinizsi) 864. 3. **Szlávecz** (N. Kinizsi) 863. 4. **Ságh** (Olajmunkás SE) 830. 5. **Kovács** (Olajmunkás SE) 826. 6. **Schüller J.** (Z. Építők) 823 fa.

Az első három helyezett részt vesz a május 10—11-én az Oroszlányban megrendezendő dunántúli területi egyéni bajnokságon.

Sakk

A Tungsram felszabadulási nemzetközi sakkverseny 13. fordulójának eredményei: *Hulak—Portisch 0:1, Holm—Ribli döntetlen, Espig—Kirov 0:1, Adorján—Faragó döntetlen, Sax—Pintér döntetlen, Bilek—Poutiainen 0:1, Szabó L.—Smejkal döntetlen, Mariotti—Polugajevszkij 1:0.*

Az élcsoport állása: Polugajevszkij 9,5 p., Ribli 9 p., Smejkal 8,5 p., Kirov 8 p., Portisch 7,5 p., Mariotti, Poutiainen 7—7 pont.

*

A Budapesten folyó országos főiskolai egyéni sakkbajnokságon a bajnoki címet védő **Horváth Tamás** (ZTE) növelte előnyét, s bizonyosnak látszik, hogy megvédi tavaly kivívott elsőségét. **A 8. forduló után az élcsoport állása a következő:** Horváth T. 7,5, Veress, Zsinka 6—6, Brayer, Kulcsár, Kiss J., Hetényi, Loczó, Tompos 5—5, Erdész, Orsó J., Orsó M., Sergyán 4,5—4,5 ponttal.

*

A megyei sakk-csapatbajnokság I. osztályának 4. fordulójában a következő eredmények születtek: **N. Landler gimn.—Bánokszentgyörgy 2:8. Lenti TE—Letenye 5,5:4,5. Z. Volán MTE—Z. Építők 2,5:7,5. Tótszentmárton—Zalaszentgrót 1:9. MÁV NTE—N. Vasas Izzó 3:7. A ZTE II. együttese szabadnapos volt.**

A bajnokság élén pillanatnyilag az **N. Vasas Izzó** áll.

Az április 5-én sorra kerülő 5. forduló párosítása (elöl a pályaválasztók): **Zalaszentgrót—MÁV NTE, Z. Építők II.—Tótszentmárton, Letenye—Z. Volán MTE, Bánokszentgyörgy—Lenti TE, ZTE II.—N. Landler gimn.** Valamennyi találkozó 9 órakor kezdődik.

*

Az 1975. évi megyei ifjúsági egyéni és csapatbajnokságot április 7. és 11. között rendezik meg Zalaegerszegen, a dr. Hamburger Általános Iskolában. A fordulók kezdési időpontjai: délelőtt 9, illetve délután 3 óra.

MA KEZDŐDIK A JÉGKORONG VB

Az NSZK-ban (München és Düsseldorf) ma kezdődik a 41. jégkorong VB. Az idei eredménylisták alapján a két nagy, a Szovjetunió és Csehszlovákia versenyfutása folytatódik, mégpedig szovjet részről a visszavágás reményével. Az Izvesztyija Kupában ugyanis meglepő eredmény született, hiszen Csehszlovákia szerezte meg az elsőséget, s ez komoly lendületet adhatott Karel Gut és Jan Starsy tanítványainak.

Csehszlovákia mindenesetre átvehetné a 3. helyet az éremlistán Svédországtól —, s ezt Prágában remélik a legjobban.

Ma 15,15-kor Münchenben a **Csehszlovákia—Lengyelország,** utána 19,15 órától a **Szovjetunió—Egyesült Államok** mérkőzést játsszák le.

ŐSZ FERENC:

RÓZSI

...nevét. A nagyorrú, a ... csípkedős ... ilyen ...raktározta el tudatá... ősék úri vendégeit. ...ezt is elmesélte a ...snak, Eötvös nagyot ...rajta. Aztán éjsza... ...lmesélte:

...agyorrú elesett Sztá... ...

...csoló át akart szök... ...izokhoz, de lelőtték.

...hét múlva:

...ipkelődős sem csíp ... többé. Felrobbant alatta egy akna. Az oroszok egy tanknak szánták és egy marha ment rá — mondta és nagyot nevetett a viccén.

Ez volt az első eset, hogy Rózsi kérés és unszolás nélkül vágta pofon a méltóságos urat. Húsz pengőt kapott érte.

Mivel az eltelt tíz esztendő alatt egy fillért sem költött, matraca alatt egy kis zsákban már közel ezer pengő rejtezett. Időnként boldogan számolta a pénzt. Úgy tervezte, hogy a háború után vásárol valahol néhány hold zsíros földet, keres hozzá egy jóvérű legényt, akiből gazdát csinál.

Eötvösné 1944 őszén arra akarta rábeszélni az urát, hogy menjenek ki Nyugatra.

— Én nem hagyom itt a házamat, a birtokaimat! Nekünk semmi bajunk sem lehet. Élelmünk annyi van a kamrában, hogy még Rózsi szobájában is sonkák lógnak ... — utasította el Eötvös.

— Bűzlesz is reggelenként

Pécsi László, Munkácsy-díjas
1021 újpalotaváros

Átadták az Állami és Kossuth-díjakat

Az Országház kupolacsarnokában hazánk felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából szerdán ünnepélyesen kiosztották az 1975. évi Állami és Kossuth-díjakat, és művészeket tüntettek ki a Magyar Népköztársaság Kiváló Művésze és Érdemes Művésze címmel.

Az ünnepség elnökségében foglalt helyet *Fock Jenő*, a Minisztertanács elnöke, *Aczél* György, a Minisztertanács elnökhelyettese, *Németh* Károly és *Óvári* Miklós, a Központi Bizottság titkárai, az MSZMP Politikai Bizottságának tagjai, *Keserű* Jánosné könnyűipari, dr. *Polinszky* Károly oktatási, *Rödönyi* Károly közlekedés- és postaügyi, dr. *Szekér* Gyula nehézipari, dr. *Schultheisz* Emil egészségügyi miniszter, dr. *Erdey-Grúz* Tibor, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, dr. *Kornidesz* Mihály, az MSZMP KB tudományos, közoktatási és kulturális osztályának vezetője, dr. *Molnár* Ferenc kulturális államtitkár, *Gál* László, a SZOT titkára és dr. *Gál* Tivadar, a Minisztertanács titkárságának vezetője.

Az ünnepségen *Aczél* György, a Minisztertanács elnökhelyettese, az Állami és Kossuth-díj Bizottság elnöke mondott beszédet.

— Annak az emlékezetes történelmi folyamatnak, amely hazánk számára is megnyitotta a lehetőséget a tehetség kibontakoztatására, a nép alkotó munkájának kivirágzására, kiemelkedő pontja május 9-e, az európai béke megszületése, amely megszabadította az emberiséget a pusztulás, a fasizmus rémétől, s megteremtette a sokat szenvedett Európa és benne hazánk írott történelmének leghosszabb békés korszakát — mondta a többi között, majd így folytatta:

— Új országépítés történelmi útját járjuk, harminc nehéz, küzdelmes, de szép esztendő áll mögöttünk. Politikánk, annak minden része az egész dolgozó nép érdekeit fejezi ki. Alapot teremt minden becsületes ember számára a munkához, értelmes célokhoz, felelős és derűs élethez. Olyan cselekvést alapoz meg, amely erősíti társadalmunk belső egységét, internacionalista összefogását a Szovjetunióval, a szocialista országokkal. Eredményeink és céljaink meggyőzően bizonyítják, érdemes élni, küzdeni, hazánk felemelkedésén munkálkodni.

— Kormányzatunk ez alkalommal 188 személy részére 57 Állami Díjat nyújt át. Ez is jelzi, hogy az idén több a megosztott díj: a korábbinál több kollektíva részesül Állami Díjban. Nem is csak azért, mert az elmúlt években mennyiségileg és minőségileg növekedett a szocialista brigádmozgalom. Nem is azért, mert a mai kor eredményei egyre inkább több kiváló ember közös munkájából születnek. Nemcsak azért, mert alapvető elveink közé tartozik a munka, s ezen keresztül a közösséget formáló kollektív munka megbecsülése, hanem azért is, mert az ilyen tevékenység azt is mutatja, hogy csak szocialista közösségben bontakozik ki az igazán sokszínű egyén képessége. S még ott is, ahol egyének kapják a díjat, a címet, joggal érezheti a kollektíva magáénak is a megbecsülést.

— A kitüntetés általában olyan folyamatos, szorgos és kiemelkedő munka elismerése, amely a nép, a haza érdekét szolgálta és szolgálja, nemzeti értékeinket gyarapítja. Büszkék vagyunk arra, hogy mind többen vannak, akiknek teljesítménye határainkon kívül is nagy megbecsülést szerez a magyar iparnak, mezőgazdaságnak, tudománynak, művészetnek. Az ország közvéleménye szocialista életünk alkotóit köszönti, akik munkás életükkel a jövő terveit a mindennapok jelenévé változtatják.

— Pártunk XI. kongresszusának határozatából is kitűnik, hogy politikánk nem változott, mert változtathatatlan irányvonalában, mert tízmillió ember azonosul ezzel a politikával, és kívánja ennek a politikának erősítését, következetesebbé tételét és folytatását. Politikánkat, benne kulturális és tudományos politikánkat is az jellemzi, hogy társadalmi értéke szerint tiszteli a munkát. A kitüntetés, a díj is megbecsülése a kiemelkedő teljesítménynek, munkások, parasztok, értelmiségiek eredményeinek.

Befejezésül Aczél György hangsúlyozta, hogy a történelem parancsát népünk, nemzetünk teljesítette. Ezekben az évtizedekben lett pártunk, munkásosztályunk, népünk nemcsak hű meghallója a törvényeknek, hanem hű beteljesítője is történelmünknek.

Aczél György ezután átadta az Állami és Kossuth-díjakat, valamint a művészeti kitüntetéseket.

A Minisztertanácsnak a díjak odaítéléséről, illetve a művészeti címek adományozásáról szóló határozatát dr. Gál Tivadar, a Minisztertanács titkárságának vezetője ismertette.

Az ünnepség után a kormány fogadást adott a kitüntettek tiszteletére.

*

A Minisztertanács Magyarország felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából

az Állami Díj I. fokozatát adományozza:

A Hajdúsámson-Sámsonkerti Általános Iskola nevelőinek:

HARAMURA GÁBORNÉ
középiskolai tanárnak, tagiskola-vezetőnek.

ECSEDI SÁNDORNÉ
általános iskolai tanítónak,

SZEGEDI SÁNDORNÉ
általános iskolai tanárnak,

SZŰCS MIHÁLYNÉ
általános iskolai tanítónak,

TÓTH PÁLNÉ
általános iskolai tanárnak,
egyenlő arányban megosztva
az oktató-nevelő munka területén kifejtett munkájukért.

HOLLÓ JÁNOS
akadémikusnak, tanszékvezető egyetemi tanárnak, az MTA Központi Kémiai Kutató Intézete igazgatójának,

KOCH LEHEL,
a Budapesti Műszaki Egyetem tudományos főmunkatársának
egyenlő arányban megosztva
a zöldnövényi bázisból kiinduló takarmányfehérje kutatásban elért eredményeikért, feltalálói tevékenységükért.

KALMÁR LÁSZLÓ
Kossuth-díjas akadémikusnak, egyetemi tanárnak, az MTA Matematikai, Logikai és Automataelméleti Tanszéki Kutatócsoport vezetőjének
a matematika alapjainak kutatásában és a számítógépek elméletében elért eredményeiért.

KOVÁCS LÁSZLÓ,
a Lakástextil Vállalat vezérigazgatójának,

WILHEIM BÉLA,
a Lakástextil Vállalat műszaki igazgatójának,

TAMÁS BÉLA,
a Lakástextil Vállalat fejlesztési főmérnökének,

PÉCSI LÁSZLÓ
Munkácsy-díjas iparművésznek, a Lakástextil Vállalat gyártmánytervezési osztályvezetőjének,

SCHWARCZ MIKLÓS,
a Lakástextil Vállalat Bútorszövetgyára főművezetőjének,

MÉSZÁROS LÁSZLÓ,
a Lakástextil Vállalat Takarógyára főművezetőjének,

PÉTERFI FERENC,
a Lakástextil Vállalat Posztónemezgyára szövőüzeme helyettes vezetőjének,

JANOVSZKY LÁSZLÓNÉ,
a Tatai Szőnyeggyár szövőmunkamódszer-átadójának
egyenlő arányban megosztva
a Lakástextil Vállalat fejlesztésében, termékei művészi színvonalának emelésében elért eredményeikért.

A Salgótarjáni Kohászati Üzemek „Magyar Honvédelmi Szövetség" szocialista brigád tagjainak:

MOLNÁR SÁNDOR
géplakatos brigádvezetőnek,

BABJÁK LAJOS
géplakatosnak,

FORGÓ SÁNDOR
géplakatosnak,

KÉZDI SÁNDOR
géplakatosnak,

MOLNÁR ISTVÁN
géplakatosnak,

PETRUCSIK GÉZA
géplakatosnak,

RUSZNYÁK RÓBERT
géplakatosnak,

SZOÓ JÓZSEF
géplakatosnak,

ULLMANN JÓZSEF
géplakatosnak,
egyenlő arányban megosztva
a kohászati berendezések karbantartásáért és zavartalan üzemeltetésének biztosításáért.

NEMES DEZSŐ
Kossuth-díjas akadémikusnak, az MSZMP Politikai Főiskola rektorának
a legújabb kori magyar történelem kutatása terén kifejtett tudományos munkásságáért, a hazai marxista történettudomány fejlesztésében elért eredményeiért.

ORTUTAY GYULA
akadémikus, egyetemi tanárnak, az MTA Néprajzi Kutató Csoportja igazgatójának
a néprajztudomány terén kifejtett tevékenységéért, a „Hungarian Folklore" című összefoglaló művéért, közéleti tevékenységéért.

SZABÓ GERGELY
okleveles vegyészmérnöknek, a Petrolkémiai Beruházási Vállalat igazgatójának,

HUSZÁR ANDOR
okleveles vegyészmérnöknek, a Tiszai Vegyi Kombinát igazgatójának
egyenlő arányban megosztva
az olefinmű építésének szervezése során végzett tevékenységükért.

TANCSA JÓZSEF,
a Mecseki Ércbányászati Vállalat csapatvezető vájárának,

BOZÓ DEZSŐ,
a Mecseki Ércbányászati Vállalat szakvezető vájárának,

KIRÁLY IMRE,
a Mecseki Ércbányászati Vállalat szakvezető vájárának,
egyenlő arányban megosztva
a vágathajtások korszerűsítése, új technológiai eljárások elterjesztése terén végzett munkájukért.

TENKE TIBOR
okleveles építésznmérnöknek, a Tervezésfejlesztési és Típustervező Intézet osztályvezető főépítészének,

KISVÁRI JÁNOS,
a budapesti 43. sz. Állami Építőipari Vállalat vezérigazgatójának,

HUSZKA KÁROLY
az Építéstudományi Intézet osztályvezetőjének,

DR. VALKÓ GÁBOR,
a műszaki tudományok doktorának, a Budapesti Városépítési Tervező Vállalat irodavezető helyettesének
egyenlő arányban megosztva
a házgyári hálózat kiépítésében és fejlesztésében, a nagyelemes építési módszer alkalmazásában megvalósított városépítési, építészeti és szerkezeti tervek készítésében elért eredményeikért.

KOVÁCS ISTVÁN
Kossuth-díjas akadémikusnak, a Budapesti Műszaki Egyetem Atomfizikai Tanszék tanszékvezető egyetemi tanárának
a kétatomos molekulák spektroszkópiájának területén végzett kutatásaiért, valamint az e témakörben írt nemzetközi sikerű monográfiájáért.

Az Állami Díj II. fokozatát adományozza:

Az Akadémia Nyomda „Nyelvészeti Komplex Brigád" tagjainak:

SZÉKELY SÁNDOR
kéziszedő brigádvezetőnek,

ADELMAYER EDE
betűöntőnek,

BERNÁT LÁSZLÓ
kéziszedőnek,

BOTYÁNSZKY PÁL
monószedőnek,

FÖLDÉNYI ERNŐ
korrektornak,

GRESINA KÁROLY
monószedőnek,

WERLER HUGÓ
kéziszedőnek
egyenlő arányban megosztva
az idegen nyelvű kiadványok világszínvonalon történt kidolgozásáért, újítói tevékenységükért.

DR. BIHARI OTTÓ
egyetemi tanár, akadémikusnak, az MTA Dunántúli Tudományos Intézete igazgatójának
oktató-nevelő munkájáért, tudományos és tudományszervezési tevékenységéért, közéleti munkásságáért.

BOJTOS SÁNDOR,
a 212. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet tanárának
a gépi forgácsoló szakma korszerű oktatásában, az audiovizuális szemléltető eszközök készítésében és alkalmazásában kifejtett tevékenységéért.

BOLDIZSÁR IVÁN,
a „The New Hungarian Quarterly" főszerkesztőjének, a Magyar Pen Club elnökének
irodalmi-publicisztikai tevékenységéért és a magyar kultúra belföldi és külföldi terjesztéséért.

A Délmagyarországi Áramszolgáltató Vállalat „Ságvári Endre" szocialista brigád tagjainak:

MOLNÁR FERENC
kirendeltségi irányító szerelőnek, brigádvezetőnek,

BALOGH ISTVÁN
villanyszerelőnek

KÁNTOR FERENC
betanított munkásnak,

KIRI FERENC
betanított munkásnak,

KIRI VINCE
villanyszerelőnek,

KISS FERENC
villanyszerelőnek,

NÉMETH IMRE
villanyszerelőnek,

PAPP ISTVÁN
betanított munkásnak,

SZIROVICZA ERNŐ
kirendeltségvezetőnek
egyenlő arányban megosztva
a biztonságos energiaszolgáltatás, az üzemzavar-elhárítás szervezése, az anyagtakarékosság, a hálózati veszteségek csökkentése, a technológiai fegyelem betartása terén a brigád által elért eredményeikért, újítói tevékenységükért.

Az Egri Dohánygyár „Kossuth Zsuzsa" szocialista brigádja tagjainak:

FEHÉR GYULÁNÉ
brigádvezetőnek,

KIRÁLY JÓZSEFNÉ
szakmunkásnak,

NAGY SÁNDORNÉ
szakmunkásnak,

SÜTŐ RAFAELNÉ
szakmunkásnak,

SZENTGYÖRGYI ISTVÁNNÉ
szakmunkásnak,

VARGA MIKLÓSNÉ
szakmunkásnak,

VÁRHEGYI LÁSZLÓNÉ
szakmunkásnak,
egyenlő arányban megosztva
kiemelkedő munkateljesítményeikért, példamutató közösségi szellem kialakításáért.

DR. GYARMATI ISTVÁN,
a fizikai tudományok doktorának, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem tanszékvezető egyetemi tanárának
a termodinamika tételméleti kidolgozásához való hozzájárulásért, az irreverzibilis folyamatok elméletének számos fizikai és kémiai problémára való alkalmazásáért.

GORJANC IGNÁC,
a Jászberényi Hűtőgépgyár vezérigazgatójának,

LÁSZLÓ KÁROLY,
a Jászberényi Hűtőgépgyár műszaki igazgatójának
egyenlő arányban megosztva
a gyár vezetésében elért eredményeikért, az európai színvonalú háztartási és kereskedelmi hűtőgépgyártás megvalósításáért, feltalálói tevékenységükért.

A Győri Állami Építőipari Vállalat „Lenin" szocialista brigád tagjainak:

HORVÁTH GYULA
lakatos brigádvezetőnek,

FRANK LAJOS
lakatosnak,

HEGEDŰS JÓZSEF
lakatosnak,

HENCZ RUDOLF
művezetőnek,

IVÁNKOVICS JÓZSEF
kovácsnak
egyenlő arányban megosztva
az elmúlt 15 évben Győr-Sopron megye állami nagyberuházásain alkalmazott különleges vasszerkezetek gyártásában és szerelésében végzett kiemelkedő tevékenységükért, a lakás- és kommunális építésben elért eredményeikért, újítói tevékenységükért.

DR. HOLLÁN ZSUZSA
egyetemi tanár, akadémikusnak, az Országos Haematológiai és Vértranszfúziós Intézet tudományos igazgatójának
a káros haemoglobinok és vörös vérsejt membránok szerkezetének kutatásában elért eredményeiért.

JÁNOSI MARCELL,
a Budapesti Rádiótechnikai Gyár magnótechnikai főkonstruktőrének,

SOMLAI CSABA,
a Budapesti Rádiótechnikai Gyár osztályvezetőjének,

MACHALA GÁBOR
mechanikai műszerésznek,

KUTASSY IMRE
osztályvezetőnek,

HEGYI MIHÁLY,
a Mechanikai Laboratórium termelési főmérnökének,

ZÁRTOS ALAJOS,
a Mechanikai Laboratórium főosztályvezetőjének
egyenlő arányban megosztva
a magnetofontechnika hazai fejlesztésében végzett munkásságukért.

KISS JÓZSEF,
a Fejér megyei Állami Építőipari Vállalat igazgatójának
az építésszervezés és műszaki fejlesztés terén kifejtett negyedszázados munkásságáért.

KOZMA PÁL
akadémikusnak, a Kertészeti Egyetem tanszékvezető egyetemi tanárának
a szőlőtermesztés biológiai alapjainak kutatásában, a felsőfokú kertészeti szakoktatás fejlesztésében elért eredményeiért, feltalálói tevékenységéért.

KUTI GYULA
kandidátusnak, a KFKI tudományos főmunkatársának
a proton szerkezetére vonatkozó kvark-modell kidolgozásáért.

A Láng Gépgyár „Május 1." szocialista brigád tagjainak:

SZLOVÁK JÁNOS
gépszerelő lakatos, brigádvezetőnek,

CSÁSZÁR NÁNDOR
lakatosnak,

GALAMBOS ISTVÁN
lakatosnak,

KISS ISTVÁN
lakatosnak,

KOVÁCS MIKLÓS
lakatosnak,

KUPAI ZSIGMOND
lakatosnak,

SOÓS FERENC
lakatosnak,

SZABÓ GYULA
lakatosnak,

VARGA KÁROLY
lakatosnak
egyenlő arányban megosztva
a hűtőgépgyártó sorok készítésében és helyszíni szerelésében, a szocialista brigádmozgalom továbbfejlesztésében végzett munkájukért, újítói tevékenységükért.

LISZIEWICZ ANTAL,
a Magyar Optikai Művek szerkesztési osztályvezetőjének,

HEGYESSY GÉZA,
a MOM száloptikai osztály vezetőjének,

BRESSKÓ DEZSŐ
laboratóriumvezetőnek
egyenlő arányban megosztva
a száloptika kifejlesztéséért és hazai gyártásának megszervezéséért, a feltalálói tevékenységükért.

MARTONOSI PÁL,
a kiskunhalasi városi-járási könyvtár igazgatójának
a tanyai lakosság kulturális ellátása érdekében végzett munkájáért.

MÁTRAI LÁSZLÓ
akadémikusnak, az Egyetemi Könyvtár főigazgatójának
tudományos és tudományszervezési tevékenységéért, egész életművéért.

DR. ÖRDÖG FERENC,
a nagykanizsai Landler Jenő Gimnázium és Szakközépiskola tanárának
pedagógiai és tudományos tevékenységéért. „Zala megye földrajzi nevei", valamint „Személynévvizsgálatok Göcsej és Hetés területén" című tudományos munkáiért.

A Pankotai Állami Gazdaság „Május 1." szocialista brigád tagjainak:

JUHÁSZ SZ. ISTVÁN
karbantartó kombájnos, brigádvezetőnek,

BAKAI ISTVÁN
villanyszerelőnek,

GYARMATI FERENC
géplakatosnak,

HALÁSZ SZ. PÁL
autószerelő kombájnosnak,

JUHÁSZ SZ. SÁNDOR
szerelő kombájnosnak,

KÖTELES SÁNDOR
esztergályos kombájnosnak,

OLÁH JÓZSEF
üzemmérnöknek,

PÁDÁR ISTVÁN
géplakatos kombájnosnak,

SEBESI SÁNDOR
géplakatosnak,

SURÁNYI ANTAL
üzemvezetőnek,

SZABADOS LUKÁCS
villanyszerelőnek

egyenlő arányban megosztva

a kombájnos aratásban, a gépek karbantartásában elért eredményeikért, újítói tevékenységükért.

PAPP GYÖRGY,
a Ganz Villamossági Művek vezérigazgatójának,

SZÉKELY ISTVÁN,
a Ganz Villamossági Művek főkonstruktőrének,

DR. KISS LÁSZLÓ
kandidátusnak, a Ganz Villamossági Művek főosztályvezetőjének,

WALLENSTEIN MIHÁLY,
a Ganz Villamossági Művek főosztályvezetőjének

egyenlő arányban megosztva

a vállalati gazdálkodás, üzem- és munkaszervezés, a technika korszerűsítése terén kifejtett vezetői, irányítói tevékenységükért.

PAPP SÁNDOR,
az IKARUS Karosszéria- és Járműgyár osztályvezetőjének,

NAGY JÓZSEF
technológusnak,

NEMES ISTVÁN
szerszámkészítési osztályvezetőnek,

BARTAL BÉLA
szerszámkészítőnek,

JURANOVICS FERENC
lakatos csoportvezetőnek,

TÓTH ISTVÁN
lakatos csoportvezetőnek

egyenlő arányban megosztva

a nagy sorozatú autóbuszgyártás korszerű, nagy termelékenységű és automatizált technológiájának kidolgozásáért és megvalósításáért.

PÉCSI MÁRTON
akadémikusnak, a Földrajztudományi Kutató Intézet igazgatójának

a geomorfológia kutatási irányzatának kidolgozásáért és gyakorlati alkalmazásáért, valamint Magyarország és a Kárpát—Balkán térség geomorfológiai térképének elkészítéséért.

POHL KÁROLY,
az Alumíniumipari Tervező Vállalat műszaki igazgatóhelyettesének

a magyar bauxitbányászat műszaki fejlesztésében és az aktív vízvédelem megvalósításában végzett munkájáért.

DR. RÁCZ ISTVÁN
egyetemi tanárnak, a műszaki tudományok doktorának, az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutató Intézet osztályvezetőjének

a tirisztorokkal szabályozott aszinkron motorok elmélete terén és gyakorlati megvalósítása érdekében kifejtett munkásságáért.

DR. ROMHÁNYI GYÖRGY
egyetemi tanárnak, az orvostudományok doktorának

a szövetek molekuláris biológiai szintű organizációjának kutatására kidolgozott eljárásáért, több évtizedes oktató-nevelő munkájáért.

SERES BALÁZS,
a Borsodi Vegyi Kombinát lakatosának

a termelést segítő vállalások teljesítéséért, újításaiért, a brigádmozgalom szervezésében elért eredményeiért.

SZAUDER JÓZSEF
akadémikusnak, az MTA Irodalomtudományi Intézete tudományos főosztályvezetőjének

a felvilágosodás és a romantika magyar irodalmának kutatásában elért eredményeiért.

SZÁNTAY CSABA
egyetemi tanár akadémikusnak,

SZABÓ LAJOS
kandidátusnak, az MTA Alkaloidkémiai Kutató Csoport tudományos főmunkatársának,

DR. TÖKE LÁSZLÓ
docensnek, a kémiai tudományok doktorának

egyenlő arányban megosztva

a nagy hatású alkaloidák ipari gyártásra is alkalmas mesterséges előállításáért.

DR. SZÁNTÓ GYÖRGY
egyetemi tanárnak, az orvostudományok kandidátusának, az Országos Traumatológiai Intézet főigazgatójának

a politraumatizált sérültek új szemlélet alapján történő kezelési eljárása kidolgozásáért és alkalmazásának megszervezéséért.

TUSOR JÁNOS
villamosmozdony-vezetőnek

az üzembiztonság és menetrendszerű közlekedés fejlesztésében több mint három évtizeden át végzett mozdonyvezetői munkájáért.

DR. VAJDA GYÖRGY,
a műszaki tudományok doktora, a Villamosenergiaipari Kutató Intézet igazgatójának

a nagyfeszültségű technika és szigeteléstechnika, valamint a túlfeszültség-védelem terén kifejtett tudományos és irányító tevékenységéért.

A Volán 3. sz. Vállalata „Május 1." szocialista brigád tagjainak:

BOJTI GYULA
autóbuszvezető, brigádvezetőnek,

BOGOLY ISTVÁN
autóbuszvezetőnek,

CZAGA GYULA
autóbuszvezetőnek,

HAJDU LÁSZLÓ
autóbuszvezetőnek,

KOVÁCS ISTVÁN
autóbuszvezetőnek,

LAPIS JÁNOS
autóbuszvezetőnek,

SZÉKESI JÁNOS
autóbuszvezetőnek,

SZIKORA ISTVÁN
autóbuszvezetőnek,

egyenlő arányban megosztva

a belföldi és nemzetközi személyszállítás pontos és balesetmentes lebonyolításáért, példamutató, aktív társadalmi tevékenységükért.

A záhonyi MÁV-állomás „Vörös Csillag" szocialista brigádja tagjainak:

HAJTÓ MIKLÓS
átrakómunkás, brigádvezetőnek,

ESZENYI ISTVÁN
átrakómunkásnak,

KOCSIS SÁNDOR
átrakómunkásnak,

M. ORBÁN BÉLA
átrakómunkásnak,

ORBÁN JÓZSEF
átrakómunkásnak,

SZABÓ KÁROLY
átrakómunkásnak,

SZOPKÓ JÓZSEF
átrakómunkásnak,

SZULICS GÉZA
átrakómunkásnak,

TELEKI BÉLA
átrakómunkásnak,

TÓTH GÉZA
átrakómunkásnak,

egyenlő arányban megosztva

a tranzitáruk átrakásában végzett több évtizedes kiemelkedő munkájuk elismeréséül.

Az Állami Díj III. fokozatát adományozza:

HABUDA ÁDÁM,
a Finomkerámiaipari Művek vezérigazgatójának

a kerámiaipar műszaki fejlesztésében végzett tevékenységéért.

KESZEI SÁNDORNÉ
népművelőnek

több mint két évtizedes kulturális szervező és nevelő tevékenységéért, az ifjúsági mozgalom segítéséért.

DR. KISS ILONA
bajai körzeti orvosnak

több mint 20 éves körzeti orvosi tevékenységéért, eredményes gyógyító munkájáért.

DR. LUKOVITS ISTVÁN,
Pincehely nagyközség körzeti orvosának

több mint 40 éven át Pincehely községben végzett eredményes gyógyító munkájáért, aktív közéleti tevékenységéért.

A Május 1. Ruhagyár „Alkotmány" szocialista brigádja tagjainak:

CSERNÁK JÁNOSNÉ
női szabó, brigádvezetőnek,

BABÁRI LÁSZLÓNÉ
gépésznek,

CZINEGE LAJOS
technikusnak,

GÁL GYULÁNÉ
gépésznek,

HORVÁTH PÉTERNÉ
gépésznek,

ILLÉS LAJOS
gépésznek,

LAKOS JÓZSEFNÉ
kézimunkásnak,

LENGYEL JÁNOSNÉ
kézimunkásnak,

NYITRAI JÁNOSNÉ
gépésznek,

PALÁSTI JÓZSEFNÉ
gépésznek,

PAPP ÖDÖNNÉ
kézimunkásnak,

PÁLMAI LAJOSNÉ
gépésznek,

RISTYÁK GÉZA
gépésznek,

SZALMA GYULÁNÉ
kézimunkásnak,

SZŰCS AURÉLNÉ
gépésznek,

VISNYEI ERZSÉBET
gépésznek,

WILHELM JAKABNÉ
gépésznek,

egyenlő arányban megosztva

kiemelkedő minőségű munkájukért, a fiatalok nevelésében és a társadalmi munkában elért eredményeikért.

SKOFLEK ISTVÁN,
a tatai Eötvös József Gimnázium tanárának

oktató-nevelő munkájáért, a vértesszőllősi, valamint a tatai ősemberleletek felfedezésében szerzett érdemeiért.

SZILÁGYI JENŐNÉ
általános iskolai tanárnak, a Danuvia Gorkij Kultúrház igazgatójának

a munkások művelődéséért végzett több mint két évtizedes szervező, vezető tevékenységéért.

VAS ISTVÁN,
a Dalmadi Állami Gazdaság igazgatójának,

VARGA JÁNOS
termelési igazgatóhelyettesnek,

LENDVAI JÓZSEF
könyvelő, igazgatóhelyettesnek

egyenlő arányban megosztva

kiemelkedő gazdasági eredmények elérésében kifejtett vezetői és szervező munkájukért.

A Veszprém megyei Állatforgalmi és Húsipari Vállalat „Marx Károly" szocialista brigádja tagjainak:

RÉDLING FÁBIÁN
szakmunkás, brigádvezetőnek,

BABICS ERVIN
szakmunkásnak,

EISENBECK FERENC
szakmunkásnak,

NAGY LÁSZLÓ
szakmunkásnak,

SCHANDL ZOLTÁN
szakmunkásnak,

STROMMER LÁSZLÓ
szakmunkásnak,

SÜTH MIKLÓS
főművezetőnek,

TISCHLÉR LÁSZLÓ
szakmunkásnak,

TULOK ZOLTÁN
szakmunkásnak,

UJVÁRI ANTAL
szakmunkásnak,

egyenlő arányban megosztva

a húsipar területén a szocialista munkaversenyben és a brigádmozgalomban 13 éven át elért kiemelkedő politikai és gazdasági munkájuk elismeréseként.

VARGA MIHÁLY,
az orosházi „Új Élet" Termelőszövetkezet elnökének

a termelőszövetkezetben elért kiemelkedő eredményeikért, a fejlett nagyüzemi technika és munkaszervezés alkalmazásában, a dolgozók élet- és szociális körülményei javításában végzett munkássága elismeréséül.

VÉGH JÓZSEFNÉ,
a Pamutfonóipari Vállalat vezérigazgatójának

a Pamutfonóipari Vállalat élén kifejtett vezetői tevékenységéért, a szakmai és műszaki fejlesztésben elért eredményeikért.

a nyírtassi „Dózsa" Tsz elnökének,

MÓRÉ ISTVÁN
elnökhelyettesnek,

TÖMÖSVÁRY JÓZSEF
főkönyvelőnek

egyenlő arányban megosztva

a kedvezőtlen adottságok között létrejött termelőszövetkezet vezetésében és a gazdasági eredmények fejlesztésében elért eredményeikért.

A Minisztertanács Magyarország felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából

a Kossuth-díj I. fokozatát adományozza:

GÁDOR ISTVÁN
Kossuth-díjas keramikusnak, Kiváló Művésznek

nemzetközileg is elismert életművéért, több évtizedes művészetpedagógiai munkásságáért.

KADOSA PÁL
Kossuth-díjas zeneszerző, Kiváló Művésznek, a Zeneművészeti Főiskola egyetemi tanárának

életművéért, fél évszázados művészi, alkotói tevékenysége elismeréséül.

A Kossuth-díj II. fokozatát adományozza:

AVAR ISTVÁN,
a Nemzeti Színház Jászai-díjas, Érdemes Művész színművészének

szerepformálásaiért.

CSANÁDI IMRE
József Attila-díjas költőnek, a Magvető Könyvkiadó lektorának

költői életművéért.

CSERES TIBOR
József Attila-díjas írónak

írói munkásságáért.

ERDÉLYI MIKLÓS,
a Magyar Állami Operaház Liszt-díjas karmesterének, Érdemes Művésznek

opera- és hangverseny-produkcióiért.

FEJES ENDRE
József Attila-díjas írónak

prózai műveiért és drámai munkásságáért.

KIS JÓZSEF
Balázs Béla-díjas filmrendezőnek, Érdemes Művésznek

dokumentumfilm-rendezői munkásságáért.

RASZLER KÁROLY
Munkácsy-díjas grafikusnak, Érdemes Művésznek

grafikai munkásságáért.

SZABÓ ISTVÁN
Balázs Béla-díjas filmrendezőnek

filmrendezői munkásságáért, különösen az „Apa" és a „Tűzoltó utca 25." című filmjeiért.

A Kossuth-díj III. fokozatát adományozza:

FELEKI SÁRI,
az Állami Déryné Színház Jászai-díjas, Érdemes Művész színművészének

színészi alakításaiért.

KISS NAGY ANDRÁS
Munkácsy-díjas szobrászművész, Érdemes Művésznek

a köztéri szobrászat, az éremművészet és a kisplasztika területén elért kiváló eredményeiért.

MIKÓ ANDRÁS,
a Magyar Állami Operaház Liszt-díjas, Érdemes Művész főrendezőjének

az új magyar operák bemutatásában kifejtett művészi tevékenységéért.

RADNAY GYÖRGY,
a Magyar Állami Operaház Érdemes és Kiváló Művész magánénekesének

az operairodalom bariton szerepeinek alakításaiért.

SÁRAI TIBOR
Erkel-díjas zeneszerzőnek, a Zeneművészeti Főiskola egyetemi tanárának

több évtizedes zeneszerzői munkásságáért, pedagógiai és közéleti tevékenységéért.

VÁRADI HÉDI
a Nemzeti Színház Jászai-díjas, Érdemes és Kiváló Művész színművészének

színpadi alakításaiért.

MAGYAR PANTHEON
HUNGAROTON HANGLEMEZEKEN

KÁROLYI MIHÁLY, írásai és kortársak visszaemlékezései tükrében

LPX 15045 **Ára: 60,— Ft**

DR. MÜNNICH FERENC beszél életéről, harcairól

LPX 15046 **Ára: 60,— Ft**

LUKÁCS GYÖRGY, portré a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Televízió archívumának anyagából

LPX 15047 **Ára: 60,— Ft**

Minden jó, ha jó a vége, TOTÓ nélkül nincs hét vége!

AZ ÜNNEPEKRE VALÓ TEKINTETTEL

MÁR MOST VÁSÁROLJA MEG TOTÓSZELVÉNYEIT!

Pécsi László, iparművész

A keletkezés variációi

Az Iparművészeti Múzeum restaurátorainak munkáiból összeállított Megmentett műkincsek című kiállítás előkészítése kezdődik a napokban. A téralkotás, tárgyformálás sorozatban pénteken délután 6 órakor nyílik meg *Pécsi László* textilművész kiállítása, A keletkezés variációi címmel. A megnyitón a művésszel *Attalai Gábor* iparművész beszélget a textilművészet, textilszakma aktuális problémáiról. A kiállítás további programja: március 12-én délután 6 órakor *dr. Frank János* művészettörténész tart előadást a lódzi textiltriennáléról. Az előadás után a *Magdaléna Abakanowicz* lengyel textilművésznőről készült kisfilmet vetítik.

2.

— : A keletkezés variációi

ESTI HIRLAP Bp. 1976. márc. 4.

hazatért Moszk

az MS

Kádár Jánosnak, a
MSZMP Központi Bizott
sága első titkárának veze
tésével *tegnap este* haza
érkezett *Moszkvából*
Magyar Szocialista Mun
káspárt Központi Bizott

PRAVDA-VEZÉRCIKK

A komm
építé
prog

Moszkva, március 8.

A Pravda mai száma „A
leninizmus zászlaja alatt —
a kommunizmus felé" cím
mel vezércikkben foglalta
össze az SZKP XXV. kong
resszusának *tanulságait*.

A kongresszus megerősí
tette — írja a lap —, hogy

a párt tántoríthatatlanul

halad előre a lenini úton.

Méltó módon betölti sze
repét a munkásosztály és
minden dolgozó politikai
vezetőjeként. A szovjet nep
megérti és támogatja a pár

Pécsi László, Iparművész

A keletkezés csodái

Határesetek — így lehetne egy fogalommal behatárolni az Iparművészeti Múzeum kamarakiállítás sorozatának témáját, amely a Téralkotás, tárgyformálás címet viseli. A műfaji határok leomlóban: ki mondja meg, hogy a sorozat most megnyílt kiállításán *Pécsi László* munkái a festészet, a dombormű, avagy a textilművészet skatulyájába tehetők-e? Mindegyikbe és egyikbe sem. Határesetek. És nem is a meghatározással bíbelődik a tárlatra belépő vendég — hanem a látvány és gondolat gyönyörűségét élvezi Pécsi fonalképei láttán:

— Többen vagyunk, akik más-más módon, de a textilművészet régi útjaitól elszakadva, de hagyományos anyagához, annak természetéhez, hajlamához hűen keresünk valami újat. Engem az anyaggal kapcsolatban a tér, a harmadik dimenzió problémái foglalkoztatnak. Napjainkban, mint minden, a textilművészet is megbolydul. Bizonyos konvenciók már hosszú évtizedek óta nem érvényesek. Fonalból képet régen is csináltak, a gobelint, a szőtt festményt. A textil puha és formálható lény, sok mindenbe beleképzelhető, rossz útra is téríthető, rabszolgamunkára is fogható. De nem erőszakot téve rajta, engem fölszabadítása érdekel. Az izgat, ami a lényéből fakad, amivel azonos. Így jöttek létre ezek a munkáim a kép és a plasztika határán; nem teljesen elszakadva attól, amit a textil évszázadok óta csinál. Ez természetesen az egyik út a lehetséges ezerből.

Pécsi László „civilben" majdnem másfél évtizede a Latex Stúdió vezetője. Szabad idejének sokéves útkeresésből születtek az itt kiállított művek, amelyek egyébként függtek már párizsi és madridi kiállítótermek falán is. A gyapjú természetes, nyers színe az uralkodó rajtuk, csak aligalig bontják meg — annál hangsúlyosabban — a vörösök, a mályvaszínek, a sárgák. Minden képe variáció egyetlen téma, a születés, a mássá válás, a keletkezés körül egymástól minden változatban teljesen elütő módon.

— Az izgat, hogyan „lesz" valami. Elsősorban az ember születése, de nemcsak az. Ha úgy tetszik: a sötétből a fény, a negatívból a pozitív. Ennek fogalmi variációi. Keveset tudunk arról, hogyan lesz az ember; természetesen nem tudományos, mint inkább érzelmi oldaláról közelítve. Ehhez pazar eszköz a fonal. Adja, kínálja magát. Évezredes eszközök: a csomózás, a függesztés, a hurkolás, a mai gondolat remek kifejezőivé váltak. A textil életreszóló társ, még sok-sok minden felfedezésre vár benne.

Pécsi László kamarakiállítása három hétig látható az Iparművészeti Múzeumban.

(f. f.)

Pécsi László, [iparművész]

Kajut.

— A KELETKEZÉS VARIÁCIÓI címmel kamarakiállítás nyílt pénteken Budapesten, az Iparművészeti Múzeumban. A téralkotás-tárgyformálás kiállítássorozatok keretében Pécsi László textilművész fonalképeit mutatják be, olyan egyedi műtárgyakat, amelyek átmenetet jelentenek a textil- és a képzőművészet között.

— : Hír

8.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1976. márc. 6.

Pályakezdők a Kárpitművészek Egyesületében

A 25. Budapesti Tavaszi Fesztivált kiállítással köszöntötte a Magyar Kárpitművészek Egyesülete. A tavaszváró hangulatot erősítette, hogy az egyesület három fiatal pályakezdő új tagja is bemutatkozott a tárlaton. Balogh Wanda Alida, Czeglédi Adél és Zsámbokréti Dóra a közelmúltban fejezték be tanulmányaikat az Iparművészeti Egyetem gobelintervező szakán, ennek befejező akkordjaként ösztöndíjjal eltöltöttek 3–3 hónapot Rómában, illetve Koldingban (Dánia), s ma a művészi munkával párhuzamosan mindhárman tanítanak is. A Budavári Kárpitműhely két termében rendezett tavaszi kiállításon diplomamunkájukkal szerepeltek.

A pályakezdés közös vonásainak felmutatása után arra a mindhármuknál tapasztalható határozott törekvésre kell felfigyelnünk, amely a művészi önállósodást célozza, és jellemző egyéni arculatuk kialakításához kell hogy vezessen. A hozzáállásban máris erős jelek mutatnak a különbözőségre, ennek nyitja részben temperamentumukban rejlik, s például megnyilvánul abban, amilyen eltérően reagálnak a világ dolgaira.

Pešon László

Balogh Wanda Alida: „FFF" Form Follows Figure / Wanda Alida Balogh: 'FFF' Form Follows Figure
[2004] *gobelin / tapestry*
[220x135 cm]

Balogh Wanda eleven, friss emberi reakciói, változatos tervezői ötletek meglepő sokaságát tartalmazó munkafüzete, szakterületén belüli szerteágazó érdeklődése, a maga elé kitűzött feladat megvalósításában megnyilatkozó lendületessége olyan vonások, amelyeknek együttese – távolodva az iskolától – egyéni jegyekben manifesztálódik majd. Tervezői tevékenységének erős sodra mára elvezetett első önálló kiállításáig, amelyen egyesztendei munkájáról számol be a Nyíregyháza Város Ösztöndíját elnyert, művészeti középiskolát ott végzett, s ma ott tanító fiatal művész.

Balogh Wanda energikussága, munkabírása lehetővé teszi számára a további tanulást is: jelenleg az Iparművészeti Egyetem doktori iskoláját végzi az iparművészet-elmélet szakon. Kutatási témája a kortárs magyar textilszobrászat. E té-

←
Zsámbokréti Dóra: Csend / Dóra Zsámbokréti: Silence
[2004] *gobelin / tapestry*
[260x130 cm]

Pécsi László: Jalta bútorszövet / László Pécsi: 'Jalta' upholstery fabric
[1962] *pamut, gyapjú / cotton, wool*

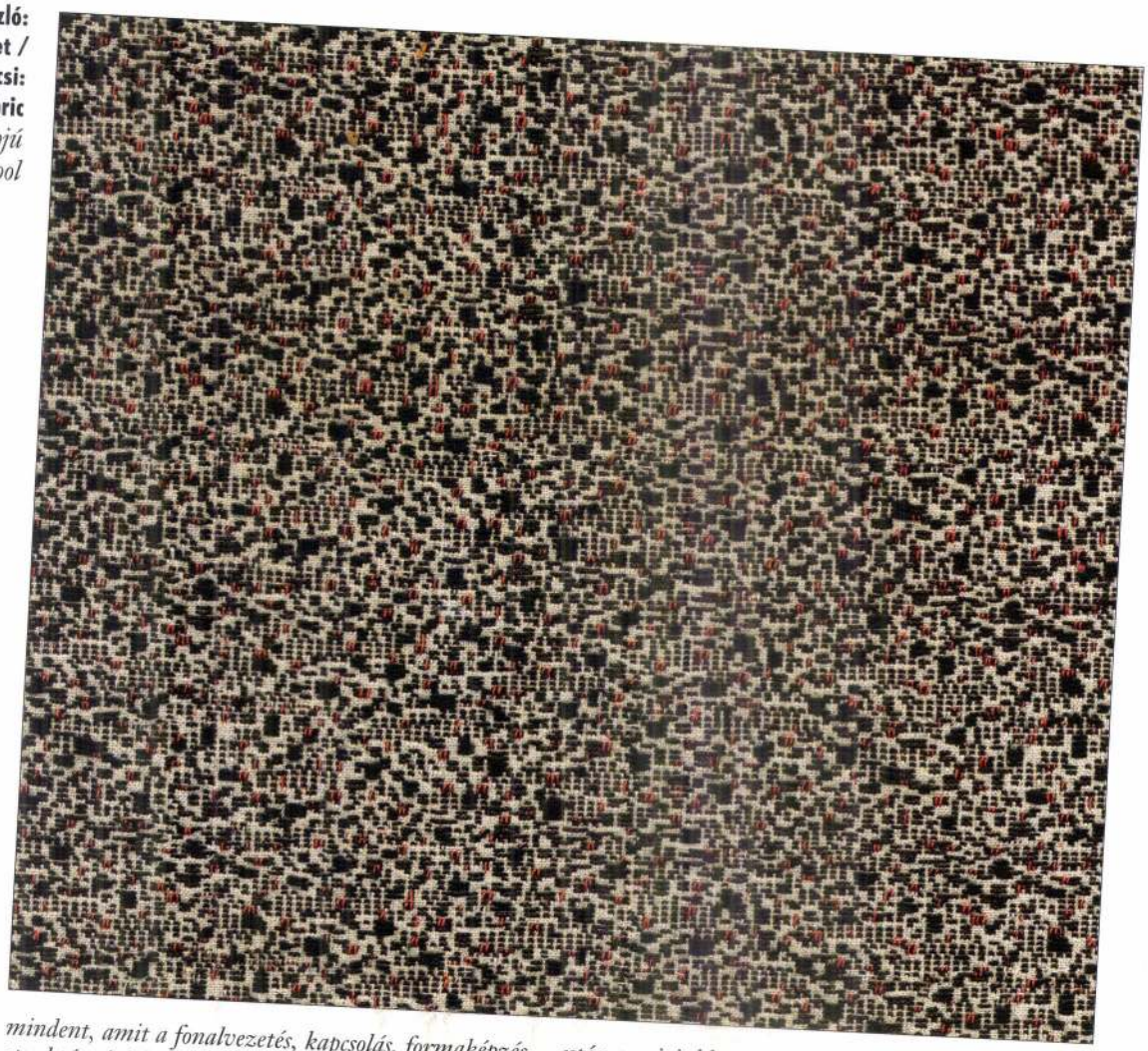

mindent, amit a fonalvezetés, kapcsolás, formaképzés, struktúraépítés megengedett, azt végigszőtte, hurkolta, bontotta, csomózta, hímezte. Színeket alig használt, a nyersgyapjú, a természetes len- és kenderfonal olykor barna, fekete, néha narancs vagy zöld színnel társul, a színnek más feladata nincs, mint a kialakuló új szerkezet hangsúlyainak kiemelése."

Frank János a magyar textilművészet megújításának legfontosabb alkotóit bemutató, *Az eleven textil* című 1980-ban kiadott portrégyűjteményének bevezetőjében lényeglátó tömörséggel szögezi le: *„Textilben a magyar iskola azt jelenti, hogy mindenki egy-egy külön iskola."* – Pécsi László műveit ismertetve arra emlékeztet, hogy a művész műtermében a domborműveken kívül körüljárható textileket is látott.

Az új évezred textillel foglalatoskodó alkotói már egészen más alkotói körülmények között dolgoznak, új problémákkal, gyökeresen megváltozott kérdésfelvetésekkel szembesülnek, mint a 20. század második felében, utolsó harmadában tevékenykedett, a szocialista textilipar és a szocialista művészetpolitika által munkásságukban erőteljesen determinált művész elődeik. Pécsi László rangos szakmai díjakkal, így 1964-ben és 1972-ben Munkácsy Mihály-díjjal, 1975-ben Állami Díjjal elismert életműve talán ezért is süllyed egyre inkább méltatlanul a feledésbe: a művész kőszegi emlékmúzeuma néhány éves nyitva tartás után napjainkban már zárva van, több megrendelésre készült alkotását lebontották, az általa vezetett Latex Stúdió két évtizedes története feldolgozatlan (mint ahogy a régen bezárt textilgyárak is ipartörténeti emlékekké váltak), s az egykor kiállításokon bemutatott művei ma sehol sem láthatók: múzeumi raktárakban, illetve a család által őrzött hagyatékban rejtőzködnek. A művészeti nyilvánosság fórumaitól elzárt alkotások mellett néhány kritika, szakcikk, katalógus dokumentálja Pécsi László – a Pécsi-iskola – széles körű, művekben rendkívül gazdag textilművészeti és festői munkásságát, amelynek napjainkra sem avuló korszerűségét kutató szellemében, új utakat kereső, nyughatatlan aspirációiban, értékeit a mesterség hallatlan ismeretében, a művészi célkitűzések konzekvens végigvitelében, és a stilisztikailag önálló arculatú, öntörvényű műegyütteseinek megteremtésében lelhetjük meg. Nagy kár, hogy Pécsi László – és egykori, ma már művészettörténetté vált kor- és sorstársainak – műveit és törekvéseit csak egy-egy születési vagy halálozási évforduló helyezi időlegesen szakmai reflektorfénybe.

WEHNER TIBOR
művészettörténész

A bútorszövetekről készült fotókat a Textilmúzeum Fotótára bocsátotta rendelkezésünkre.

életmű-emlékkiállítás katalógusának bevezetőjében *Aba-Novák Judit* egy érdekes, az oeuvre alkalmazott és autonóm ágazatát is jellemző mozzanatra világított rá. *„Sikerült fellelnünk néhány darabot azokból az ipari textiljeiből, amelyeket 'ipari improvizáció'-nak nevezhetünk: a meglevő, technikailag rögzített, már sok ezer méterben leszőtt mustrát egy különleges effektfonallal, vagy váratlan és szokatlan fonalpárosítással, egy apró elcsúsztatással sózta-fűszerezte meg, és a beavatkozás váratlan és meglepő új textúrát hozott létre. Nem tett mást, mint közvetlenül fonalban és szövésben gondolkodott. Ugyanezt tette kézműves textiljeiben is."* Ez az analitikus szemlélet, ez a kísérletező, újító szellemiség hatotta át azokat a műveit, amelyek a modern magyar textilművészet új korszakot nyitó kiállításain, az 1968-as, a budapesti Ernst Múzeumban felvonultatott *Textil falikép*-kollekcióban, majd az 1970-től a Szombathelyen rendezett *Fal- és Tértextil Biennálé*k anyagában – itt a hetvenes években több díjjal honoráltan – szerepeltek. Művészete fokozatosan elszakadt a valóságidéző motívumoktól, és egy organikus jellegű világot sejtésszerűen megidézvén átlépett az elvonatkoztatások szférájába. A fordulatra késztető okokat Pécsi László az 1976-os, az Iparművészeti Múzeumban rendezett tárlata alkalmából az alábbi, ars poeticaként is minősíthető eszmefuttatással körvonalazta: *„A fonal, mely egyidős az emberiséggel, napjainkban új feladatot kapott. Általa is meg kell ismerni világunkat, tulajdonságaival kutatni kell az ismeretlent. Meg kell teremteni az új szépséget, mely már a következő kor emberének érzéseit formálja. Ez vezet a múlt örökségeinek és igazságainak kontinuitásán át a jövő felé. Ma sokan keressük a fonal sajátos kifejezését, önálló mondanivalóját, saját hangját. Széles országúton járunk, melyen hitem szerint én is ösvényt taposok."*

Az ismeretlen világot, az új szépségeket 1974 és 1980 között a *Variációk*, 1980 és 1984 között az *Állomások, érzelmek, variációk* alcímű *Fonalképei*vel kutatta és tárta fel. A *Fonalképek* a magyar „eleven textil" térkutató áramlatának jellegzetes, textil domborműveket alkotó, kezdetben monokróm, később egy-egy színfolttal hangsúlyozott kompozíciói. A Pécsi László által kidolgozott Fonalkép-műtípus alapja a keretre feszített szövött alap, amelyhez varrással, hurkolással, csomózással, kötözéssel, hímzéssel illeszti az elvont, rácsokat, zárt és megnyitott felületeket, összefonódásokat, gyűrődéseket és domborodásokat alkotó, hol az alappal szervesen kapcsolódó, hol azon applikációkként megjelenő, a sima és a burjánzó felületek váltakozásával, a textúra, a rétegződés, a kiemelkedések és a textil „testében" feltáruló mélységek által plasztikussá alakított motívumokat. *„Olyasfajta improvizációk ezek* – írja e művekről Aba-Novák Judit – *, mint amilyet az ipari textileknél is csinált, de most kézi szövésben kísérletezett. Szabadon, a klasszikus gobelinszövésből kiindulva*

Pécsi László: Junó bútorszövet / László Pécsi: 'Juno' upholstery fabric
1958 és 1962 között, pamut, gyapjú / between 1958–1962, cotton, wool

Pécsi László: York-Jerikó bútorszövet (szín és fonák) / László Pécsi: 'York-Jericho' upholstery fabric (right and wrong sides)
[1961]
pamut, gyapjú / cotton, wool

Pécsi László: Milánó bútorszövet / László Pécsi: 'Milan' upholstery fabric
[1958]
pamut, gyapjú / cotton, wool

nak kialakítását Pécsi László természetesen nemcsak saját textilterveivel valósította meg, hanem a tervezőcsapat munkájának irányításával, összehangolásával is. A Latex Stúdióban olyan kiváló alkotók dolgoztak, mint – mások mellett – *Bakos Zsigmond*, *Cságoly Klára*, *John Ágoston*, *Kovács Péter* és *Probászka Margit*, akiknek alkalmazott és önálló tervezői munkássága Pécsi Lászlóéhoz hasonlóan önálló feldolgozást érdemelne.

A stúdióvezetés, a műhelymunka integrálása, a gyárakkal való kapcsolattartás sok időt és energiát felemésztő tevékenysége mellett Pécsi László nem adta fel autonóm textiltervezői törekvéseit sem, ezt számos önálló kiállítás – többek között az 1976-ban az Iparművészeti Múzeumban, az 1980-ban a kőszegi Zwingerben és az 1983-ban a tatai Kuny Domokos Múzeumban rendezett bemutató – és a már-már megszámlálhatatlan országos szakmai fórumon, biennálén, csoportos tárlaton való szereplés, valamint számos megbízásra készített munka tanúsítja. A szállodákba, az állami intézményekbe kerülő Pécsi-munkák további két csoportra oszthatók: a hely, az adott környezet és a megrendelői kívánalmak által árnyalt, de mégis önálló alkotói elképzeléseket tükröztető kompozíciókra, és az iparilag kivitelezett egyedi funkcionális munkákra: függönyökre, falborításokra. Az első csoportból, a stilizált népművészeti motívumokat, mesejeleneteket idéző textilek sorából a balatonfüredi Annabella Szálló (1968) és a győri Győr-Sopron Megyei Tanács (1974) gobelinjeit, a budapesti Duna Intercontinental Szálló (1971) és a Hilton Szálló (1976) csomózott faliképeit, a másodikból pedig a Magyar Állami Operaház vörös szalonjának (1970) és a Parlament tanácstermének falborítását (1979), valamint a szombathelyi Ifjúsági Ház színházfüggönyét (1979) emelhetjük ki.

Az 1988-as, a Budapest Galériában rendezett

Thinking in thread and weaving
In memory of textile designer László Pécsi (1929–1984)

The early death of textile designer László Pécsi 20 years ago was a grievous loss for his friends and for the textile trade. Having graduated at the Hungarian College of Applied Arts in 1954, Pécsi started his career as a designer at the Upholstery Factory in Kőszeg. From the 1960s to his death he headed Latex Studio, the design studio of the Upholstery Public Company managing the Kőszeg, Sopron, Szombathely and Tata factories. *The Hungarian Encyclopaedia of Contemporary Artists* praises him as a master of woven upholstery and tapestry, whose interest from the 1970s turned towards relief-like experimental textiles. Pécsi's three decades-long oeuvre comprising autonomous and applied arts can be regarded as an extraordinary chapter of the revival of Hungarian textile art at the turn of the 1960s and 1970s.

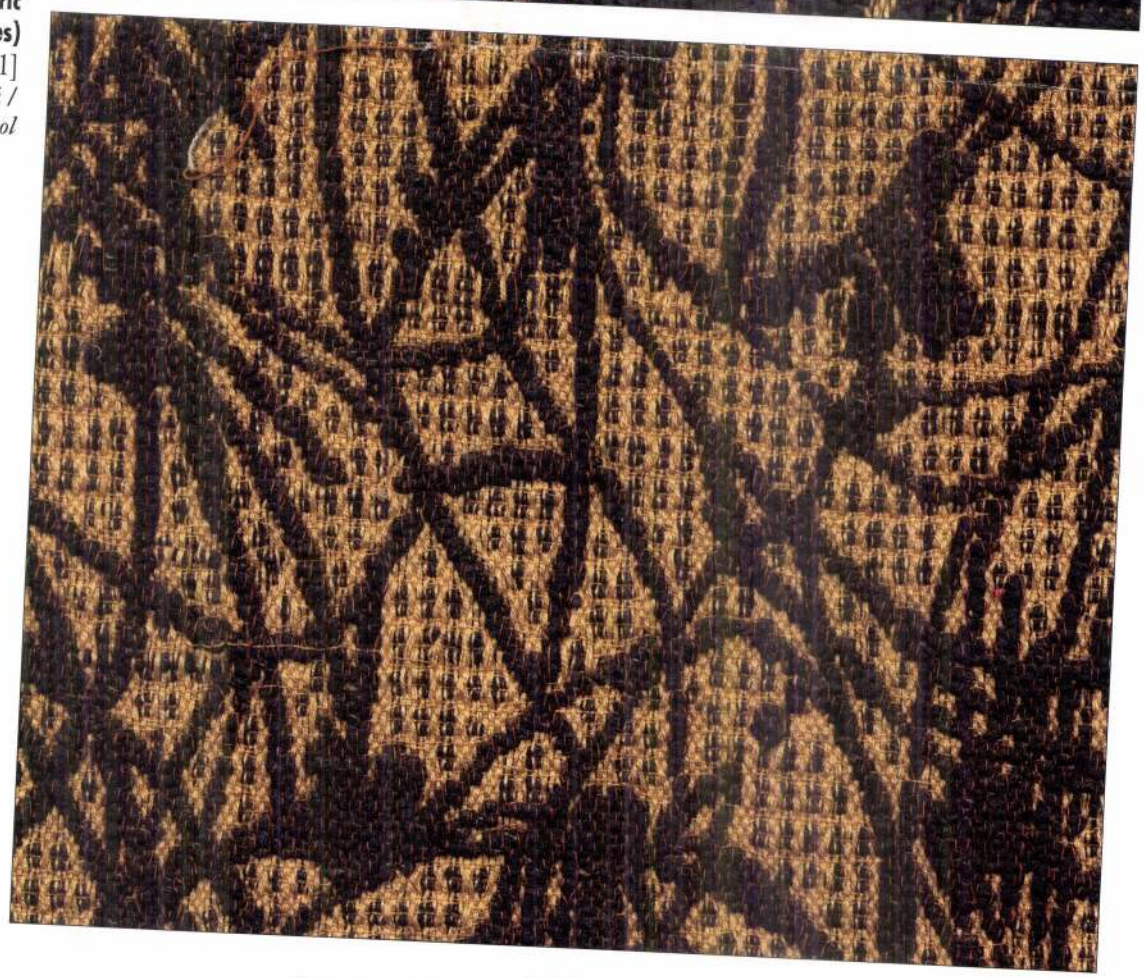

Pécsi László: Insberg bútorszövet (szín és fonák) / László Pécsi: 'Insberg' upholstery fabric (right and wrong sides)
[1961]
pamut, gyapjú / cotton, wool

Fonalban és szövésben gondolkozni

Emlékezés Pécsi László (1929–1984) textiltervező iparművészre

Fotó: Németh Aladár

Fotó: Németh Aladár

Pécsi László: Fonalkép. Variáció 22. / László Pécsi: Thread Picture. Variation 22
[1974] *szövött, csomózott, vegyes technika / wowen, knotted, mixed technique* [75x50 cm]

↖ **Pécsi László: Bukott angyal II. / László Pécsi: Fallen Angel, II**
[1981] *szövött filc / woven felt* [13x13x18 cm]

Már több mint húsz éve nincs közöttünk az 1929 őszén született, 1984 telén elhunyt *Pécsi László* textiltervező iparművész.

Fájdalmasan korán megszakadt életpálya, rövid alkotóút adatott meg számára. Az 1954 és 1984 közötti három évtizedet felölelő, hallatlanul aktív, az autonóm és az alkalmazott ágazatot is átfogó munkássága a magyar textilművészet 20. századi történetének kivételes jelentőségű fejezete, a hatvanas–hetvenes évtized fordulójától lezajlott megújulásának fontos alkotóeleme.

A *Kortárs magyar művészeti lexikon* címszavának meghatározása szerint Pécsi László a szövött lakástextil és a kárpit azon vezető mestere volt, aki 1970-től reliefhatású kísérleti textileket is alkotott. Ez a definíció csupán munkásságának legfontosabb jellemzőit ragadhatja meg, s minden bizonnyal egy hosszabb, a pályakép állomásaira, a szétszóródott művekre, a meglehetősen hiányos irodalmi hivatkozásokra alapozott tanulmányban sem tárhatnánk fel, összegezhetnénk az életmű teljes gazdagságát. Pécsi László – aki 1949 és 1954 között *Schubert Ernő* tanítványaként végezte tanulmányait a Magyar Iparművészeti Főiskolán – a kőszegi Bútorszövetgyár tervezőjeként kezdte pályáját, s már alkotóútja korai szakaszában a gyári technológiával kivitelezett lakástextilek tervezése mellett tradicionális gobelin-technikával készített falikárpitokat is komponált és kivitelezett. A kőszegi gyári tervezői ismereteket és tanulságokat a hatvanas évektől haláláig öt gyár – Kőszeg, Sopron, Szombathely és Tata üzemeinek – egy igazgatóság, a Lakástextil Vállalat alá vont műhelyének vezetőjeként, a Latex Stúdióban kamatoztatta. Mint a Stúdió 1974-es budapesti, az Iparművészeti Múzeumban rendezett kiállításának katalógusában *Hajdúné Kovács Anikó* közreadta, a LATEX gyáraiban évi 11 millió négyzetméter textilanyagot adtak át a hazai és a külföldi kereskedelemnek. *„A Stúdió célkitűzései közül az első és leginkább figyelemreméltó, hogy a főiskolai képzés képzőművészeti és alkotóművészi szemlélete után a munkában megfelelő hangsúlyt adjon a tárgy használati funkciójának, a gazdasági és ipari tényezőknek. […] A Stúdió jelenleg 8 fő tervezőt, 2 fő fejlesztő mérnököt, valamint 5 fő technikust és 1 fő közgazdászt foglalkoztat. A kollektíván belül bizonyos szakosodás érvényesül (szőnyeg, bútorszövet, takaró stb.), de minden egyes tervezőnek mindenhez kell értenie a lakástextil műfajában. A szakosodásban a tervező adottságai és alkata a meghatározó elsősorban, nem pedig a besorolás kényszere."* A Stúdió céljait, a meglehetősen elmaradott gyártási, technikai lehetőségekkel kényszerűen összehangolt, de esztétikailag igényesen tervezett kollekciójá-

Fotó: Balázs Irén

Balázs Irén: Bő termés / Irén Balázs: Rich Harvest
[1979] *hímzett, varrott lenvászon / embroidered, sewn linen/flax*
[100x30 cm]

már a szalagok és zsinórok tárgyakat fűznek a felületbe, viszont az 1991-es *Triptichon* fő figurája egy ember/alak, aki kitárja az ablakot. A festett vagy fehér pamutszalagokból építkező képein kivágással – az alapszín kivillantásával – rajzolja meg figuráit, felismerhetően: *Szavak nélkül*, vagy sejtetően: *Fürdőzők*, *Vízparton*. Ebbe a kilencvenes évek végén készült sorozatba illeszkedik az a műve is, amellyel az I. Textilművészeti Triennále fődíját nyerte el, a *Zebra:* a gyalogátkelő szigorú csíkjaival vág bele az organikus embertömegbe.

Sopronban a Hajnóczy-ház barokk falai között, ahol ugyan a három tekintélyes méretű helyiség mellett, amely utal a stílusra, több kicsi is helyet kapott, biedermeier ülőgarnitúrával rendeztek be egyet. Ide akasztottunk föl néhányat Balázs Irén hímzett képei közül, a bútorkárpit színállásában, nagy meglepetést okozva ezzel a látogatóknak, ugyanis barokk, biedermeier és 20. század remekül egészítette ki egymást.

A száznál több mű pedig – úgy érzem – méltó válogatás Balázs Irén életművéből.

TORDAY ALIZ
művészeti író

(Balázs Irén gyűjteményes kiállítása. Hajnóczy Ház, Sopron, 2005. március 19–június 30.)

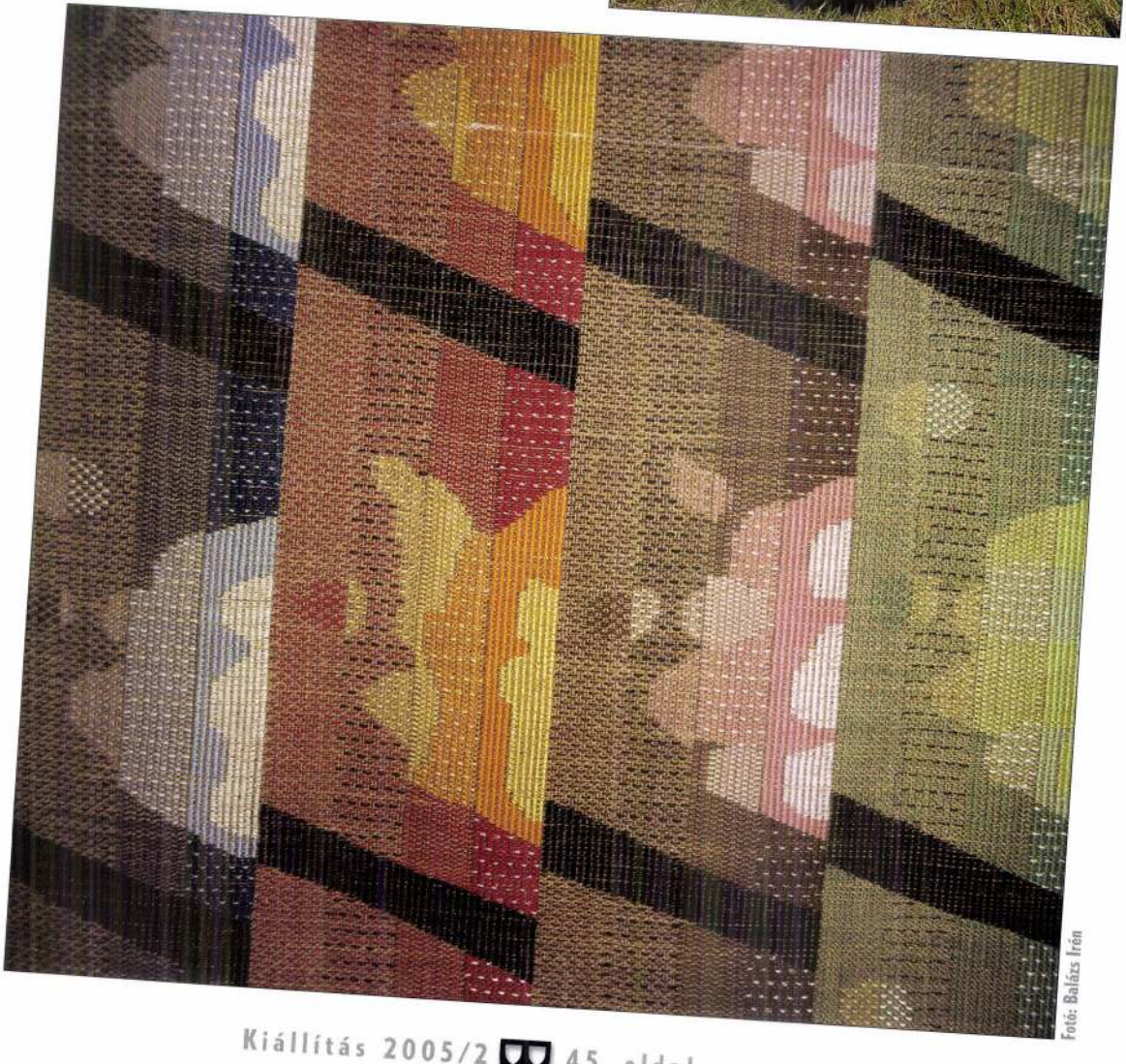

Fotó: Balázs Irén

Balázs Irén: Őselemek (részlet) / Irén Balázs: First Principles (detail)
[1982–1984]
hímzett lenvászon / embroidered linen/flax

Pécsi Henrik

1371-ben Pécsi Henrik adja el bécsi házát,

Deresenyi: Nagy Lajos kora. 156. l.

VECCHIA, I
ROSSELLI, MA

)ELLA 1605—1678

énusz

Venus

— Leinwand

578—1651) ISKOLÁJA

Pécsi Henrik.

wucs.

Feltűnően sok magyar származású szűcsmester dolgozott Ausztriában a XIV. század folyamán, később számuk alaposan megcsappant. Az említett György szűcsmester után, egy emberöltővel később *Pécsi Henrik* (Heinricus de Fünfchirchen) tűnik fel Bécs városában. 1371-ben[13] eladta házát, amely a város egyik kapuja, az úgynevezett Werdertor (Porta Insularum) mellett állott. Az oklevél feleségének, Annának nevét is említi.

Gentmagyarvacsott.

8. l

NYOMATOTT BUDAPESTEN, A KIR. MAGY. EGYETEMI NYOMDA 350 ÉVES JUBILÁRIS ESZTENDEJÉBEN. 1927

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

PESTMEGYEI HÍRLAP
Pécsi János
1967 MAJ 2.

1021

TÁRLAT

Naív művészet és amatőr művészet

Nemrég egy szentendrei festő-őstehetség felfedezéséről és műveinek kiállításáról kaptunk hírt, azóta megrendezték a naív festők kiállítását Székesfehérváron, a napokban pedig *Vácott* láttuk a képzőművészeti kör egyik tagjának *önálló kiállítását*. A fehérvári kiállítás anyaga szerepelt már a naív festők pozsonyi nemzetközi tárlatán is. Érdekes, hogy ugyanakkor, amikor a nemzetközi érdeklődés ismét *a naív művészet felé fordul*, nálunk a képzőművészeti körök keretében egy rangos *amatőr művészet* kezd kialakulni. Ez szükségszerűen felveti a kérdést: hogyan alakulhat napjainkban a naív művészet és amatőr művészet viszonya és hogyan viszonylik e kettő a *„hivatásos"* művészethez?

A képzőművészeti körök működése nyomán kialakuló amatőr művészet eredményei sokat vitatott népművelésünk egyik *sikerét*, mutatják. Ez a siker mindenekelőtt a szakszerű vezetésnek köszönhető. Az elzártan vagy elzárkózottan művészkedő dilettánsnak vagy megvan a maga erőteljes eredeti látásmódja és kifejezőkészsége s ekkor *őstehetségnek*, primitív vagy naív művésznek nevezhetjük — vagy pedig rendszerint *kezdetleges fokon marad*. Ez utóbbiak közül — amennyiben kellő talajra találnak — kerül ki a giccsfestők legnagyobb része. (Hogy ne beszéljünk azokról, akik „direkt" giccset festenek). A jó értelemben vett dilettantizmus, a művészet valódi szeretetében, kedvelésében fogant műkedvelés azonban *sohasem nélkülözhette a szakszerű vezetést*. A jó műkedvelők mögött mindig a hivatásosak segítsége állott. A képzőművészeti körökben lehetővé vált, hogy jelentős anyagi áldozat nélkül *bárki* részesülhessen ebben a segítségben.

Magától értetődik, hogy a körök működése a naív művészeket és a kezdetleges kísérleteket segíti, fejleszti, *a gicscset viszont kizárja*.

A naív művész eredeti tehetségének erejével a maga, fejlettebb kultúrától elzárt környezetét tükrözte. Minthogy ma már nálunk nincsenek ilyen helyek, a primitív művészet talaját képező *elzárt kultúra sem alakulhat ki*. Akadnak azonban olyanok, akik elmaradtak a kultúrától, vagy legalábbis főleg a képzőművészeti kultúrától, olyannyira, hogy a bennük levő tehetség valami egészen sajátos, eredeti, naív módon jut kifejezésre. Ma már azonban utóbbiak sem lehetnek művészi érték teremtői, mert felfogásuk és kifejezésmódjuk nem egy népcsoport vagy tájegység kultúrájának tükrözése, hanem *kizárólag a saját* egyéni elmaradottságukat mutatja.

Ezen az alapon állapíthatjuk meg, hogy a naív művészet kora lejárt s tehetünk különbséget a szentendrei *Pécsi János* és a váci *Belánszky Ferenc* munkáinak megítélésében. Előbbi idős ember, aki a múltat fejezi ki, s ha valóban önálló tudott maradni művészete, a naív művészet egyik utolsó képviselője. *Belánszky Ferenc* viszont fiatal, s *„őstehetség"* formában való jelentkezése nála csak kiindulópontja lehet a tanulásnak. Ha tovább is ragaszkodik a maga *„eredetiségéhez"* ez már nem lehet naív eredetiség, hanem az, ami minden művész jellemzője, legföljebb egyik-másiknál feltűnő külső jegyekben is megmutatkozik.

A naív művészet értékes, nálunk már jórészt *lezárt* része a művészettörténetnek. Az amatőr művészet fejlődése viszont kétségtelen közeledést jelent a hivatásos művészethez —, de nem a határok elmosódását. A művészi szint eléréséhez a tehetségen felül olyan mértékű tanulás, elmélyült, szorgalmas, áldozatos munka szükséges, ami *merőben különbözik* a legkulturáltabb műkedvelés szórakoztató, művészkedő jellegétől. Így az eredmény, a létrejött művek értéke is lényegesen különböző. Természetes, hogy főleg a képzőművészeti körökben található néhány *„ígéret"* s köztük vannak olyanok is, akik a körökben fejlődnek odáig, hogy a főiskolára kerülhetnek.

Lőrinc Loránd

teendő ilyen esetben a vérerek plazmával való feltöltése és ezzel egyidőben a nátriumionok veszteségének a pótlása.

Fontos feladat a vérkeringés teljes helyreállítása.

E célból dextránt juttatnak a szervezetbe, amely az összecsomósodott vörös vérsejteket szétoldja és megindítja a hajszálerekben a véráramlást. Közben rendeződik az anyagcsere-forgalom és a savbázis-egyensúly is. Újabban erre egyre nagyobb figyelmet fordítanak, mivel ettől függ a vérkeringés szabályozhatósága, valamint az anyagcserét irányító enzimek aktivitása.

A vérveszteség végleges pótlása természetesen csak intravénás befecskendezéssel lehetséges,

ivással csak a napi folyadékszükséglet biztosítható.

Az elsősegélynyújtás szempontjából is nagyon fontos az, hogy a sérültnek sohasem szabad tiszta vizet, vagy csak cukrozott folyadékot adni: tartalmaznia kell mindig a fogyasztott folyadéknak literenként egy kávéskanál konyhasót és kevés szódabikarbónát.

Erről az elegáns épületről csak a beavatott tudná megmondani, hogy semmi köze az emberi szállásokhoz. Az IPARTERV Kál-Kápolnán készíttette el ezt a többemeletes magtisztítót. Mindezt úgy, hogy mindenekelőtt a technológiai folyamatot biztosítsa — a lehető legésszerűbben. Emellett mégsem jelentéktelen az az erőfeszítés, amelyet a minél szebb, elegánsabb külső érdekében tettek. Így jött létre ez a távolról a siófoki hipermodern szállóhoz hasonlító mezőgazdasági építmény.

Zsenge borsó — műszerkontroll

Magyar készülék: a finométer

A KERTÉSZETI KUTATÓ INTÉZET zöldségtermesztési osztályán Csatári Szücs Kálmán osztályvezetővel beszélgettünk a zöldborsóról, amely egyre jelentősebb szerepet játszik a zöldfőzelék-ellátásban.

— Az 54 000 tonna ipari zöldborsó jelentős mennyiség, nem ezzel van baj. Még csak nem is a termelt fajták minőségét lehet kifogásolni. A zöldborsó kényes áru, s hamarosan túlérik. Tehát az a lényeges, hogy megfelelő zsengeségű borsót tartósítsanak akár konzervként, akár mélyhűtéssel, Más szóval, meg kell találni azt a biztos módszert, amellyel a zöldborsó gépi aratásának optimális időpontja meghatározható.

— **AZ AMERIKAI KONZERVGYÁRAK** texturaméterrel állapítják meg a megfelelő zsengeséget, de ez a műszer nagy, helyhez kötött. Mi kicsi, a helyszínen használható készüléket javasoltunk, amellyel már a borsóföldön megállapítható a zsengeség foka. Az amerikai és egy angol készülék alapján magyar konzervipari tervező, Wágner főmérnök megszerkesztette finométerjét, amely kitűnően

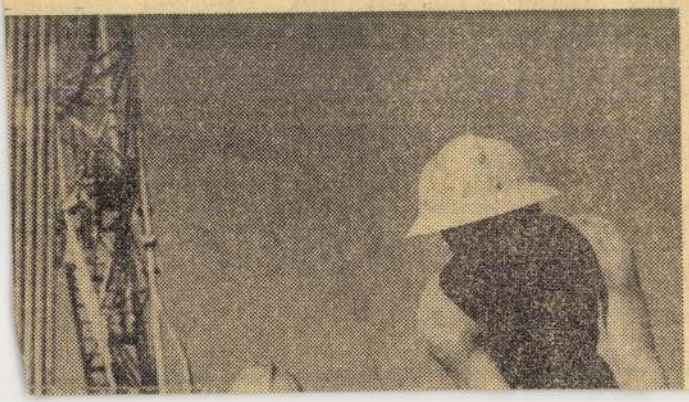

Pécsi János
festő.

* **(Képkiállítások a vidéken.)** Tolnai Ákos, az Uránia igazgatója, kollektiv kiállitásának megmaradt anyagát Aradra viszi s ott január hó első felében szándékozik bemutatni. — Sátoraljaujhelyen december hó utolsó hetében egy működvelő honvédhadnagy, Pécsi János, rendezett kollektiv kiállitást festményeiből és rajzaiból. A város intelligenciája tömegesen látogatta a kiállitást, melynek nagy sikere volt.

Pesti Hírlap 1908. január 1.

Pécsi László textiltervező

1976. III.21. /Petőfi/ 21,13. Ka.

Láttuk, hallottuk.

- Pécsi László textiltervező, kis kamara kiállitását néhány hete láthatták az Iparmüvészeti Múzeumban. Pécsi a textilmüvészet forrongó kifejezési nyelvének, egy új lehetőségét mutatta be. Az alapsikokra applikált, himzet, szövött textildarabokkal és hasitékokkal, szinben és plasztikában egyaránt fel fokozott képi hatást tectildombormüveket.
Pécsi László állandóan lépést tart szakmája változékony, néha vitatható újdonságaival, de szellemi frissességével is. Középület diszitő textilképeinek során is, mint pl. a Duna-Intercontinental emeletein, a győri Megyei Tanács épületében több házasságkötő teremben és másutt, követhetjük a változásokra érzékenyen és eredményesen reagáló tervező útját.

Most a pécsi Pannóni Szálló részére tervez, dekorativ textil faliképet.

1976 MÁR 20

Pécsi László

1021

Szombat, 1976. március 20.

Táblaképek, fehér fonalból

Pécsi László kiállítása az Iparművészeti Múzeumban

Lehet, hogy csak a képek témájára gondolt Pécsi László, amikor kiállításának az *Iparművészeti Múzeumban* „*A keletkezés variációi*" címet választotta; de aki hosszú évek óta figyeli munkásságát, annak ez a cím óhatatlanul arra a kibontakozásra is vonatkozik, amelyről ez a kiállítás most számot ad. Pécsi László ipari formatervező, s hosszú ideje a Lakástextil Vállalat tervezőcsoportját irányítja. Maga is tervez ipari textileket, bútorszöveteket, függönyöket, kárpitokat. Ismeri a textilipar kívánalmait, a technológiákat, az anyagokat. S ez a szakmai tudás munkáinak mindig magas esztétikai színvonalat is biztosított: Pécsi László neve szakmai tudást és mércét is jelentett eddig az iparművészetben, a textilbiennálékon. Átgondolt tervek, megmunkált textilek kerültek ki a keze alól, mértéktartással élt a színekkel, a díszítésekkel.

Érdeklődése az utóbbi években egyre jobban a kárpit alkotórészeire, a függőleges és vízszintes szálakra irányult. „A fonal, amely egyidős az emberiséggel is — írja katalógusában Pécsi László — napjainkban új feladatot kapott. Általa is meg kell ismerni világunkat, tulajdonságaival kutatni kell az ismeretlent."

Ezt az ismeretlent Pécsi László mindenekelőtt magában a textíliában keresi. A szálak tulajdonságait, törvényeit kutatja, s a felületek sokféleségét bontja ki belőlük. Különböző technikákat használ egymás mellett: a lazábban szőtt, nagyobb szemű szövést és az apróbb, fegyelmezettebbeket. A nyugodtabb szövést a zaklatottabbal, a szabadabban futó fonalakkal tette változatosabbá, és eddig a felület különbségei, az egymástól eltérő technikák rajzolták ki a kompozíciót is. A látványt, a gondolatot a felület hordozta. Pécsi László textiljei, bár újfajta szépségeit mutatták meg a fonalnak, de nem szedték szálaira a textilt, nem léptek ki a fal síkjából, s ha mégis, csak annyira, amennyire a borzas szövés, a kifeslő szál engedte — még a kárpit keretein belül maradva.

Fantáziáját azonban az utóbbi időben egyre jobban foglalkoztatja a tértextil. Az anyag öntörvényű megjelenésének lehetőségei, a térbeli hatások, az anyag organikus változásaira, történéseire hívják fel a figyelmünket. Maguk törnek utat maguknak, erőszakosabb fonalak kapaszkodnak meg a textíliák részeiben, átbújnak, erőre kapnak, súlyos fürtökben lezuhognak, lelógnak, elvékonyodnak, kornyadoznak. Átszövik egymást, szövevényt, sűrű tevényt alkotnak, hogy azután megint különváljanak és kibomoljanak.

Ezek a textilek már többet mondanak nekünk az anyagról, mint a korábbiak. Ujabb fejlődésről is beszámolnak: kísérletezéseiről, szakmai eredményeiről is. Azt mutatják, hogy Pécsi László az öntvényszerű anyag bemutatásában újabb állomáshoz érkezett. Ez az anyag — továbbra is a megmunkált, az alakított anyag, és nem bomlik tovább elemi szálakra, rostokra. Pécsi továbbra is klasszikusan alakított fonalat, felületet mutat: olyat, amit horgolt, csomózott, font vagy megszőtt. S ez a becsületes megmunkálása az anyagnak, ez a szigorú komponáló készség, olykor hátrányára válik a kész alkotásnak. Visszájára fordul a szándék: a túlságosan megfontolt részletek leválnak az egészről és önmagukban hatnak. A részlet nem az egészet szolgálja, s a textil nem a textília, a szál öntörvényű mozgását követi, hanem a rákényszerített akaratot.

Ellentmondásba kerül Pécsi László itt is önmagával, amikor ezt a fonalakra bontott kárpitot minden esetben táblaképkeretbe szorítja. Bármilyen hatásosan alakul a textil közepe, bármilyen drámai bomlások, történések színhelye is — a széle felé elsimul, beletörődik abba, hogy kárpit marad. A fonal kifeszül, felhasználták, mégpedig egy tőle idegen formában, a táblakép törvénye szerint.

A kompozíció tehát nem a fonalak törvényéhez, hanem a festmény drámaiságához, kompozíciós törvényéhez idomult. Az anyag még nem adta meg magát, további kísérletekre van szükség, hogy a „keletkezés", az anyag, a textil keletkezése feltáruljon előttünk. Sikerét az az egyenletes fejlődés garantálja, amiről ez a tárlat számot ad.

—fekete—

MAGYAR NEMZET

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRSZÖ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-148, 340-726

zomba

Az a

elmélyült a rh

A külpolitikai helyzet

NYUGAT-EURÓPA FIGYELME Angliára és Olaszországra irányul. A szigetországban javában tart a versenyfutás a miniszterelnöki címért, azt követően, hogy Harold *Wilson* néhány nappal ezelőtt teljesen váratlanul lemondott. A Közös Piac székhelyén megnyugvással vették tudomásul, hogy az április 1-re és 2-re tervezett luxemburgi csúcstalálkozón Anglia is részt vesz, függetlenül a kormányfő személyének megváltozásától. Az integráció sok részletkérdése, és a pénzügyi együttműködés bonyolult gondjai mellett e tanácskozás bizonyára nem tudja megkerülni az olasz válság elemzését, annál is inkább, mivel a tőkés Nyugat-Európa a római politikai küzdelmeket aggodalommal figyeli. Erre utal a párizsi *Figaro* megjegyzése, amely szerint a közös piaci partnereknek mielőbb segítséget kell nyújtaniuk az olasz kormánynak, hogy „megakadályozzák a kommunisták hatalomra jutását". Az olasz kereszténydemokraták kongresszusán *Zaccagnini* főtitkár beszámolójáról vitatkoznak a küldöttek.

A főtitkár fölszólalása nem hozott fordulatot a keresztény-
demokraták eddig követett i
hogy a párt mérsékelt szárny
niszterelnök — hajlandó az
erősebb ellenzéki párttal, de
tal kidolgozott *történelmi k*
elutasítja azonban a *Fanfan*
lás, amely kategorikusan elle
ledést az OKP-hoz. Kérdéses
értő kereszténydemokraták
mint egyedül kormányzó pá
lamenti választásokig. A k
választ adhatnak.

Nyugat-Európát és az Egy
televíziós nyilatkozatában
rendszer vezetője azzal vádo
belügyeibe, és „szorongatja"
kormányzatot. Hírügynökségi
kaszba értek az alkotmányjo
lószínű tétje az, hogy sikerül-
lakosság teljes egyenjogúsítás
Angliától 1965-ben egyoldalú
vábbra is görcsösen ragaszko
li felében mindenesetre vilá
van kialakulóban; mivel a rh
hatalma az utóbbi idők esem
tett nyilatkozatában Smith ne
gítséget vár a Nyugattól törvé
sára, viszont a térség haladó
— elsősorban Angola és Mozam
ban mérlegelhetik, hogy a „Fe
ség nyomja el a túlnyomó több
afrikai fővárosban néger tünte
rendfenntartó erőkkel, ami e
Vorster kormányzatára is *fok*

Továbbra is teljesen cseppfol
tően, hogy sikertelen merényle
politikus ellen, akik éppen Da
ismét kiterjedtek, és az álla
Még mindig nehéz fölmérni,
kibontakozott új helyzetben
kísérletek, vagy pedig újabb,
tatások várnak az országra.

Megerősített r

Salisbu

s megnyitója ongresszusán

cának eredményeiről Herbert *Mies*, a DKP elnöke tartotta.

A kongresszuson 45 kommunista és munkáspárt küldöttei vesznek részt. A magyar küldöttséget *Óvári* Miklós, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a KB titkára vezeti.

Pécsi Lászlá legújabb fal-
korábbi képein.
mar esemény
vagy megcsomózott. A felület
másik szállal, amit megfont,
két átlukolt, betekert egy
vagy kendertonálból, amelyv
fehér gyapjúszálakból, yers-
tonalakból vannak. Megsodort,
a katalógusban is írja — már
tükrével. Ezek a képek, akogy
ből, mint Pécsi korábbi tex-
lepnek ki a falakrajt sikla-
magasabb ívben, merőszerben

„A kelletkezés variációi" már
által alakul, formálódik, akogy
a más-más módon szőtt szá-
lak, szemek keresztezik egy-
mást, hanem úgy is, akogy az
elkészült textília, az anyag a
maga textúrájával él: gyűrődik
és kisimul, ráncosodik és ki-
bomlik.

A felület már nemcsak az-
sík, gomboyodik, ráncosodik
és hogyan simul vissza a fal
felületébe.

Sat ügyen: alta Aranka, no-
gyan fordul át a szina textília
terhell testté, hogyan gyűrő-
sík
korábbi képein.
mar esemény
vagy megcsomózott. A felület
másik szállal, amit megfont,
két átlukolt, betekert egy
vagy kendertonálból, amelyv
fehér gyapjúszálakból, yers-
tonalakból vannak. Megsodort,
a katalógusban is írja — már
tükrével. Ezek a képek, akogy
ből, mint Pécsi korábbi tex-
lepnek ki a falakrajt sikla-
magasabb ívben, merőszerben

„A kelletkezés variációi" már
által alakul, formálódik, akogy
a más-más módon szőtt szá-
lak, szemek keresztezik egy-
mást, hanem úgy is, akogy az
elkészült textília, az anyag a
maga textúrájával él: gyűrődik
és kisimul, ráncosodik és ki-
bomlik.

A felület már nemcsak az-
sík, gomboyodik, ráncosodik
és hogyan simul vissza a fal
felületébe.

Pécsi László: Vasiaciók 13x

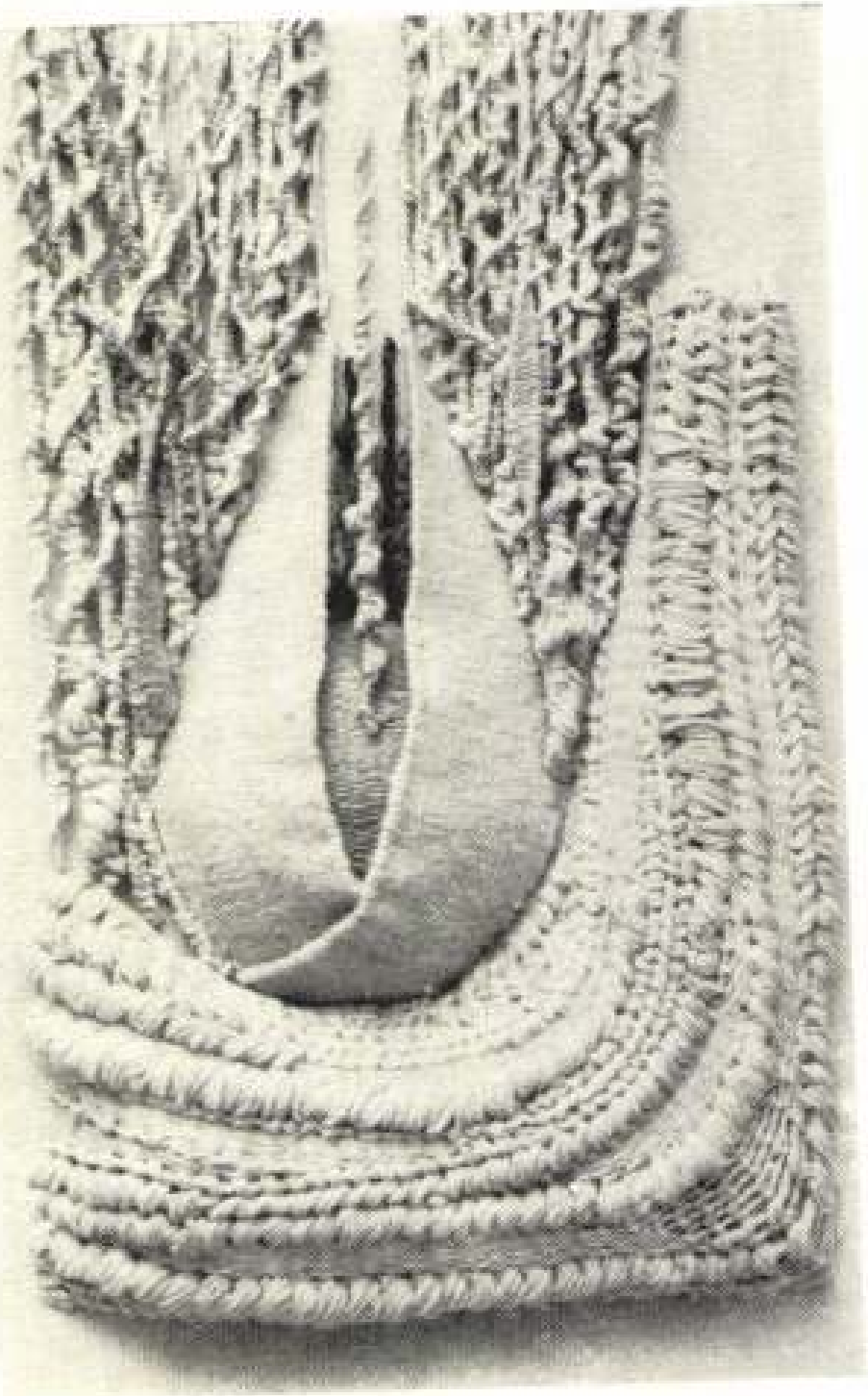

62

Művészet Budapest, 1974. júl.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1973 ÁPR 29
Pécsi László gobelinje
Kisalföld

1021

Értékes ajándék

Az igényekhez igazodnak

Az örömteli családi események — házasságkötés, névadás — megünneplésének évezredes hagyományai vannak hazánkban is. Az idők folyamán változtak ugyan a formák, de a lényeg megmaradt: egy életen át emlékeztetni a nagy napra.

A szocialista társadalomban az életkörülmények változásával átalakul az emberek felfogása, gondolkodása is. Erőteljes igény mutatkozik aziránt, hogy a sorsfordulókat szocialista emberhez méltó külsőségek közepette ünnepeljék meg.

A családi jellegű társadalmi szertartások fejlesztését a párt- és kormányzati szervek régóta szorgalmazzák, de csak az utóbbi 4—5 évben mutatkozik törekvés a városokban és községekben olyan reprezentatív dísztermek megteremtésére és szolgáltatások bevezetésére, ahol ki-ki igénye és pénztárcája szerint megtalálhatja elképzelését.

A Sopron városi Tanácsháza házasságkötő-terme egyike megyénk legszebb társadalmi jellegű létesítményeinek. A múlt év novembere óta új köntösben fogadja a házasulandókat, az újszülötteket és a vendégeket. Csaknem 17 000 forintot fordítottak faltapétázásra, parkettlakkozásra, függönyökre és sok más olyan apróságra, ami még ünnepélyesebbé teszi a szertartásokat.

A terem falára januárban gyönyörű falikép került. A Képzőművészeti Alap Sopron városának ajándékozta Pécsi László gobelinművész alkotását, a 200 000 forintra becsült, modern mintájú gobelinképet. A 4,20 méter hosszú és 2,50 méter széles falikép lenyűgöző látvány.

A jól felszerelt soproni házasságkötő-teremben tavaly 520 pár mondta ki a boldogító igent, és 117 névadóünnepséget tartottak.

Eddig kizárólag külön e célra alakult társadalmi bizottság gondoskodott a családi események megszervezéséről. Ez évtől egy főállású előadó is bekapcsolódik az ünnepségek és a kért szolgáltatások lebonyolításába.

A jelenlegi színvonal tartása mellett a tanács vezetői tovább keresik, mi az, amivel még meghittebbé és maradandóbbá tehetnék a jelentős eseményeket. Nemrég határozták el egy koccintószoba kialakítását a nagyterem mellett, ahol a szűkebb család elsősorban névadók alkalmával, a helyszínen ünnepelheti a nagy napot. Az új szoba ez év nyarán már fogadja a vendégeket.

(no)

Géplapát	KGL–2	1967.		
Habarcstelep	Takács-féle	1951.		
Szalagfűrész	SZF–800	1950.		
Gyorsfelvonó	FÖ–150	1964.		
Adalékmérleg	FT–6507	1967.		
Bitumenmelegítő	BM–25	1968.	2 db	Toronydaru
Esztergapad	–	1930.	1 db	Fénymásoló gép

A gépek megtekinthetők: Győr
Fehérvári út 75.

Ügyintéző: Hárs Antalné, gépgazdálkodási osztály. Telefon:

Pécsi Napló

1021

1972.VII.28.Kossuth, 2o.36 /11/ KJ

Láttuk, hallottuk

- Lakástextil kiállitást rendeztek az Iparmüvészeti Muzeumban.
- Fekete Judit jegyzete következik erről a kiállitásról.
- Igazi zsinór irás fogadja a látogatót az Iparmüvészeti Muzeum lakástextil kiállitásán. A kiállitás cimét kötelekből kanyaritott betükből irták ki. Kötelekből csomózták össze az állványokat is, ahová a sok szines vásznat és selymet aggatták. De ez a két ötlet mintha ki is meritette volna a kiállitás rendezőinek energiáját, elvonta figyelmüket még a válogatásról is. Különben nehéz elképzelni hogyan történhetett, hogy egy tucat gyár, háziipari és kisipari szövetkezet lényegében egész hazai textil iparunk évekre visszamenő terméséből ilyen egyhangu választékot mutasson. Lakástextil kiállitást, különösen ilyen átfogó jellegüt hosszu ideje nem láthattunk. Csupa meglepetést, érdekes összehasonlitást nyujthatott volna ez a kiállitás, annál is inkább, mert a korszerü gépsorok legujabb gyártmányait a muzeumi anyag legszebb darabjai egészithették volna ki. A szándék felismerhető, a mai textileket ilyen muzeumi válogatás vezeti be, de valahogy ezuttal a muzeumi válogatás sem a legszerencsésebb. Iparmüvészeti Muzeumunk gazdag textil

1972.VII.28.Kossuth, 20.36 /11/ KJ

Láttuk, hallottuk

- Lakástextil kiállítást rendeztek az Iparmüvészeti Muzeumban.
- Fekete Judit jegyzete következik erről a kiállításról.
- Igazi zsinór írás fogadja a látogatót az Iparmüvészeti Muzeum lakástextil kiállításán. A kiállítás címét kötelekből kanyaritott betükből irták ki. Kötelekből csomózták össze az állványokat is, ahová a sok szines vásznat és selymet aggatták. De ez a két ötlet mintha ki is meritette volna a kiállítás rendezőinek energiáját, elvonta figyelmüket még a válogatásról is. Különben nehéz elképzelni hogyan történhetett, hogy egy tucat gyár, háziipari és kisipari szövetkezet lényegében egész hazai textil iparunk évekre visszamenő terméséből ilyen egyhangu választékot mutasson. Lakástextil kiállítást, különösen ilyen átfogó jellegüt hosszu ideje nem láthattunk. Csupa meglepetést, érdekes összehasonlítást nyujthatott volna ez a kiállítás, annál is inkább, mert a korszerü gépsorok legujabb gyártmányait a muzeumi anyag legszebb darabjai egészíthették volna ki. A szándék felismerhető, a mai textileket ilyen muzeumi válogatás vezeti be, de valahogy ezuttal a muzeumi válogatás sem a legszerencsésebb. Iparmüvészeti Muzeumunk gazdag textil

anyagából szebbre, szinesebbre is telt volna. A történelmi anyag ezuttal csak a folyamatot és nem a gazdag hagyományokat, nem a kiváló mesterek szellemi örökségét mutatja. Hiányzik a magyarázó szöveg is ebből a történelmi visszapillantásból. Nem árott volna, ha a neveken kivül egéb tudnivalókat is közölnek a kiállitás szakmán kivüli érdeklődőivel. Ennek a kiállitásnak a jelentőségét éppen az adja egyformán szól a szakmabeliekhez és a muzeumi látogatókhoz. Beszámol a gyárak legujabb eredményeiről, a fiatal gyári tervezők munkájáról és igazolja, hogy a gyári termelés, a nagyüzemi gyártás éppugy létrehozhat művészi értékeket, éppugy érvényre jut itt is a tervező művészi elképzelése mint az egyedi tárgyakon. Ezért voltak eddig olyan hasznosak az Iparművészeti Muzeumban a Művész az iparban sorozat kiállitásai és ezért nem illik ebbe a sorba a mostani lakástextil kiállitás jó néhány darabja. Nem tudni miért szerepel a kiállitáson több azonos formáju, egymástól alig különböző suba szőnyeg. Ezek a szőnyegek talán csak annyiban különböznek az eddigiektől, hogy kerek a formájuk és nem szögletes. Fantáziatlanságukban és szakmai bravurt sem igénylő technikájukban legfeljebb a hasonló szőnyegeket, párnákat készitő háziasszonyok találnak elismerésre méltót.

Semmi sem indokolja azt em, hogy néhány háziipari szövetkezet faliképek szövésére szánta el magét. Ezeket a sodrott, kötött és lógtott textil költeményeket amugy is gyakran láthatju egyéni kiállitásokon is. Gyári termékek között szépen szövött szakar anyagot, szines mintás butorvásznakat, vagyüggöny féléket szerettünk volna látni, szabbet, mint ti az üzletekben, áruházakban kapható. Ezekkel azonbandósunk maradt a kiállitás. A lakástextil vállalat évio millió négyzetméter textil termésébol, 2 millió négutméter szőnyegéből, Pécsi László, Kovács Péter és Bakos Zsigond egy-egy négyzetméternyi szövete tetszett.

A magyar selyemipart KajkJános anyaga képviselte a magyar selyemiparhoz méltónSzép termékeket állitottak ki az Iparművészeti Vállalatextil tervezői. Attalai Gábor, Pajer,Emilia, Tábori Gabrila. A Pamutnyomóipari Vállalat textiljeit Nagy Kálmán szinnes fintás anyagai viditották fel.

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

1971 OKT 30

ÉLET ÉS IRODALOM

Budapest

Pécsi László iparművész

Kiállítások

PÉCSI LÁSZLÓ iparművész textil falikképeinek kiállítása a Csepel Galériában, október 26-tól.

DÜRER EMLÉKKIÁLLÍTÁS az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban. Megnyitó: október 31-én.

ZALA TIBOR grafikusművész kiállítása a Dürer Teremben. Megnyitó: november 3-án.

SUGÁR GYULA festőművész kiállítása a szegedi Képcsarnokban. Megnyitó: november 5-én.

BARTHA LÁSZLÓ festőművész kiállítása a debreceni Medgyessy Teremben. Megnyitó: november 5-én.

SZOVJET KÖNYVKIÁLLÍTÁS a Gorkij könyvesboltban. Megnyitó: november 5-én.

Szabó Gy

sen — nem a csábító biz- ratlan események sorába,
tosra ment, hanem bemu- hogy *Matulai* újabb arany-
latta az edzéseken gondo- érmet szerzett Eger

Pécsi László [ ]

TETSZENEK A MAGYAR FALISZŐNYEGEK

A párizsi *Vásárcsarnok negyedben* — ahol sok apró kiállítási terem ad képet a mai művészeti irányokról, útkeresésről —, az Etienne Marcel utcai Sin' Paora galériában *magyar faliszőnyegeket* láthatnak az érdeklődők. A kiállítás, amely *július 4-ig tart nyitva* 30 művet mutat be.

A *L'Humanité* kritikusa elragadtatott hangú cikkben hívja fel a figyelmet *Dobrányi Ildikó, Pászthy Magda, Balázs Irén, Hübner Aranka, Cságoly Klára, Szenes Zsuzsa, Szücs József, Pécsi László* alkotásaira. Kiemeli a finom színek harmóniáját, a kifejezés módjának sokféleségét, a mondanivaló gazdag változatosságát, s a ma már ritkán látott tökéletes kivitelt.

Részletesen foglalkozik a lap Balázs Irén nagyméretű faliképeivel (*Idill, Marionettmozgatók, Nász*), Szücs József *Életfájával*. Megemlíti a cikkíró, hogy 1968 után gyorsan és látványosan fejlődött a falakat díszítő textilművészet, amelynek számos kiváló mestere van hazánkban.

(I.)

8.

5. jún. 23.

MTI SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1975 FEB . 6

Népszabadság

Pécsi László ipar-
művész

— Óriási gobelint helyeztek el a Győr-Sopron megyei tanács székházának lépcsőfordulójában. A 30 négyzetméteres, hat darabból álló, aranyszálakkal átszőtt gobelinen Pécsi László budapesti iparművész a megye nevezetes épületeit — köztük a győri várat, a soproni tűztornyot, a fertődi Esterházy-kastélyt — mintázta meg.

1021

Pécsi hírlő [ ]

A magyar hónap sikere a franciaországi Maconban

(Párizsi tudósítónktól.)

Sikerrel folyik a franciaországi *Maconban* a magyar kulturális hónap. A város kulturális központjában sokan tekintik meg a kiállításokat, köztük *Pécsi László* textilképeit, a moziplakát-kiállítást, a Párizsban kiadott *Ady-album* grafikai lapjait. Széles körű érdeklődést keltett mind a helyi sajtóban, mind a lakosság körében a kulturális előadások sorozata. *Klein Márton*, a Magyar Intézet igazgatója a magyarországi kulturális életről, *Bajomi Lázár Endre* író Lamartine és hazánk kapcsolatairól, valamint a francia könyvek magyarországi kiadásáról tartott előadást. *Jean-Claude Amiot*, a maconi zeneakadémia igazgatója Kodály zeneoktatási módszeréről tartott nagysikerű előadást. A *Musée des Ursulines* boltívei alatt *Ágay Karola* operaénekesnő és *Szendrey-Karper László* gitárművész tartott nagy sikerű hangversenyt.

— : A magyar hónap .... t.

Népszabadság, Bp. 1978. okt. 25,

Pécsi László

a művész szerepelt a IV. ipari textilművészeti biennálén.

Ha nem velem történt volna meg, talán el se hinném: ahogy mondani szokás, „tíz közül is ráhibáztam" *Pécsi László* bútorszövetére, illetve szőnyegére, pedig csak számozva volt, s a nevét úgy kellett utólag kikeresnem. Magyarázatul szolgálhat viszont a számomra régóta rokonszenves és jó értelemben vett rutinja, az a görcs nélküli és természetes korszerűség, amellyel mérsékelten modern terveit létrehozza.

Magyar Hi

Wagner: Mi ... rtil?

1980. VII. 1. Televizió 2. müsor 21,00 Áné

1021

TV Hiradó 2.

Pécsi László iparművész

- Történelmi és müvészettörténeti látnivalókban gazdag, patinás kisváros Kőszeg. A hősi mult emlékét a vár őrzi, amelynek falai alól 1532-ben üzte el maroknyi csapatával Jurisics Miklós a török sereget, és akadályozta meg a Bécs elleni hadjáratukat. Ez a kedves kisváros ad otthont a XI. mogersdorfi nemzetközi kulturtörténeti szimpoziónnak, a szimpozion első szinhelye volt a burgerlandi Mogersdorf, és innen kapta megkülönböztető nevét.
A Magyar Tudományos Akadémia, Vas megye helytörténeti bizottsága, Ausztria burgerlandi és stájerországi tartományainak egyetemei, valamint Jugoszlávia Horvát és Szlovén Szocialista Köztársaságának akadémiái vizsgálják a közös pannon mult történetét és későbbi változásait. A korábbi években a résztvevő egyetemi tanárok, levéltárosok és közéleti személyiségek tanulmányozták a térség nemzetiségi kérdéseit, a két világháboru közötti időszak kulturális törekvéseiről cserélik ki kutatási tapasztalataikat. A szimpozion résztvevőinek szabad idejét nemzetközi kulturestek és kiállitások teszik változatossá. A jurisics várban ez idő alatt Pécsi László iparművész, fal- és tértextil kiállitása tekinthető meg.

A textilek éppen az anyaghasználat nálunk szokatlan módjával tűnnek fel. A csodálatos színű puha fonalakat rostjaira bontja több tervező is, és lágy, festői elrendezésben préseli az alapra. A hatvanas évek festészetének új-dadaista tárgyias világát is szívesen átveszik a textiltervezők: tülldarabkák, színes hímzések váltakozó nagyságrendű motívumrendszert alkotva kerülnek a hálós védőlap alá. A textilből készült kép keretben lóghat a falon. Bizarr és túlzásokat halmozó textilképek inkább a divatos modernséget képviselhetik, mint átgondolt művészi programokat, ezzel együtt érdekesek, fantáziadúsak.

A hagyományos műfaji határokat a szlovák keramikusok tartják be, és mint nemzeti művészeti hagyományt is, úgy képviselik a népi művészeti kerámia stilizálását. Orest Dubay, a pozsonyi szlovák Művészeti Alap elnökének katalógusbevezetője szerint „. . . a szlovák iparművészetnek ez a válogatott kiállítása nem igényli, hogy művészeink jelenlegi törekvéseiről teljes képet adjon. Viszont az, hogy itt a legkülönbözőbb választék, felhasznált anyag és művészeti technika, valamint az iparművészet terén a legnagyobb sikert aratott műveszeink nagy része van jelen, rámutat a mai szlovák művészet színvonalára és arra, hogy az hogyan kapcsolódik a nemzet hagyományaihoz".

A kiállított anyag alapján kettős érzésünk támadt. Egyrészt úgy tűnik, hogy a népművészet és a modern művészi megfogalmazás, valamint a hagyomány értelmezésével a szlovák művészeknek is van még problémájuk. Mint népi hagyományfolytatást, így nem a mai folklór-esztétika értelmezése szerinti helyes, vagy legalábbis jobb útnak tartjuk. A stilizálás csak a hagyomány felületi követése. Ugyanakkor viszont az egyes tárgyak szerény, nem harsány-tarka művészi kialakítása azt mutatja, hogy az alkotók felkészültsége többre hivatott.

A Csontváry Terem kiállítását további folyamat részeként tekintjük, s a jelenleg bemutatkozó művészek munkái mellett mások sokoldalú, magas színvonalú alkotásait is szívesen látnánk. A vásárlási lehetőséggel, úgy véljük, mindkét részről egyre pozitívabb, művészi igényességet fokozó cserekapcsolatot teremtett a csehszlovák és magyar Művészeti Alap.

N. DVORSZKY HEDVIG

A GLOBUS NYOMDA KIÁLLÍTÁSA

A VI. kerületi Hazafias Népfront klubhelyiségében adott helyet a Globus Nyomda üzleti nyomtatványaiból rendezett kiállításának. A magyar könyvnyomtatás 500. évfordulója alkalmából a fővárosban rendezett ünnepségsorozatban ez az első olyan kiállítás, amely egyetlen nyomda alkalmazott (ipari) nyomtatványait mutatta be. Azzal a céllal, hogy a közönség figyelmét ráirányítsa azokra a nyomdai termékekre, amelyekkel mindennapi életünkben magától értetődően élünk. Méghozzá anélkül, hogy tudatosulna bennünk, milyen művészi és anyagi erőbefektetéssel készülnek a tervezéstől egészen a nyomdai kivitelezésig. Még a könyvvédőlapokkal is úgy van a közönség nagy része, hogy az első pillantás után nem sokat törődik velük. Valamivel talán több megbecsülést élvez a lemeztasak, de ki törődik azokkal az üzleti, kereskedelmi, ipari nyomtatványokkal, amelyek az élelmiszereken, az édesipari termékek dobozain, reklámlapokon, naptárakon és meghívókon megjelennek? Arra nem vállalkozhatott a rendezés, hogy a nyomdaipar valamennyi grafikai termékét bemutassa, de egyetlen nyomda, méghozzá a hetvenéves Globus Nyomda termékei alkalmasnak látszottak arra, hogy bemutatásukkal ízelítőt adjanak a mai magyar üzleti nyomtatványok egy részéről.

Az ipari forma iránti érzék és igény fejlesztése szempontjából nem közömbös, hogy hol és hányszor hívják föl az emberek figyelmét az ipari forma mellett arra a művészi tehetségre és tudásra, ami kifejeződik az üzleti, szaknyelven szólva: aprónyomtatványokon.

Ezekre a nyomdai aprómunkákra hívta föl a figyelmet a bemutatott anyag. A mindennapok művészetére, s ezáltal ösztönzött azok fokozottabb megbecsülésére, akiknek köszönhetjük, hogy ízléses csomagolásban kerülnek elénk az árucikkek s a különféle nyomtatványok. Tiszteletadás volt ez a bemutató azok előtt, akik a nyomdákban dolgoznak, nemcsak azért, hogy a nyomtatvány a „célnak megfeleljen", hanem azért, hogy művészi színvonalon feleljen meg az, ami a nyomdából a közönség elé kerül.

Valamikor az Ars Una c. folyóirat rendszeresen közölt cikkeket a grafikának erről a műfajáról s termékeiről. Még csererovatot is nyitott, hisz kitűnő művészek tervezték az alkalmi-üzleti grafikákat (Kozma Lajos, Végh Gusztáv, Gróf József stb.). Ma ezekről a grafikai alkotásokról a legritkább esetben vesz tudomást a szakmai irodalom.

Az Országos Széchényi Könyvtár gyűjti az apró- vagy kisnyomtatványokat, de a korszerű földolgozáshoz embert biztosítani státus hiányában nem tud. A nyomdák sem képesek annyit tartalékolni még sikerültebb nyomtatványaikból sem, hogy belőlük évek, évtizedek múltán is tudjanak kölcsönözni kiállítási célra. Nincs raktározási lehetőség, a félretett anyag fokozatosan elfogy, a kiállításokról vagy nem érkezik vissza, vagy rongált állapotban. Magángyűjtők figyelmét is föl kellene hívni az alkalmi grafikák gyűjtésére, nemcsak a valamikori számolócédulákra, étlapokra, italla pokra, bőröndcímkékre stb., hanem a maiakra is.

A grafikai anyag kiegészült a nyomda kebelében Hegyi György vezetésével működő képzőművészeti kör grafikai munkáinak bemutatásával. Képzőművészet, alkalmazott grafika és egy patinás múltú nyomda kiállítása jó szolgálatot tett művészeti, grafikai és nyomdai kultúránknak.

SZIJ REZSŐ

PÉCSI LÁSZLÓ KIÁLLÍTÁSA

A Munkácsy-díjas Pécsi László a tértextil területén folytatott kísérleteit mutatta be a Fészek Klub kamaratermében. – A nagy feltűnést keltő Textilfalikép '68-kiállítás óta egyre több tervező foglalkozik az abszolút textillel. Pécsi László, a lakástextil-tervezés elismert hazai szaktekintélye, a Gellért, a Royal Szálló, a Fészek Klub bútorszöveteinek és függönyeinek tervezője, egy-két év óta szintén kísérletezik ezzel a műfajjal. A kiállításon látott faliképein az anyag- és kivitelezési technikák, a szövésmódok, a vetülék- és láncfonalak hagyománytól eltérő kezelését, az anyag tulajdonságait, a különféle felületi különbségek hangulati hatását és kompozíciós lehetőségeit kutatja. A kisméretű kompozíciókon főleg a harmadik dimenzió problémája foglalkoztatja. Kompozícióinak sorozata problémafelvetés egy későbbi nagylélegzetű műhöz, a keletkezést és az elmúlást szimbolizáló „Hányszor hal meg az ember életében?" c. munkához.

Falképeinek összhatása rusztikus, népművészeti elemeket, főleg a halászhálók csomózott formavilágát idéző. Mondanivalója általában nem hordoz képi információt, esztétikumának forrása az anyag különféle textúrája és az előadásmód technikájának bravúrjai. Több kísérletén a pozitív-negatív formák ellentétes feszültségére épít, mint kompozíciós elemre. A különféle vastagságú és árnyalatú fehér gyapjúszálak közül raffináltan villan elő az aranyszál, néha lírai hatást keltve, mint az ölelést szimbolizáló kompozíción. Máskor a beszőtt fémszál a különböző vastagságú fonalak kötegeiben ünnepélyességet ad, mint az erdő hangulatát idéző képen. Az anyag felületi képzésében az anyag viselkedését, eddig nem ismert lehetőségeit kutatja. Vegyes technikája a láncfonalak vízszintes és függőleges felvetésével a szövésben a hagyományos gobelintechnika megújítása. Egyes kísérletei a képi megfogalmazáshoz közelítő hangulatot idéznek – néha pop-artos átszüremléssel –, mint a fehér gyapjú és arany lurex szállal szőtt, bezárt ablakot ábrázoló falkép, mely a múlt élményeitől való elszigetelődést jelképezi, vagy a fehér-fekete hálóval övezett nyitott szem.

Kompozícióiban vissza-visszatér a kezdet, az új élet s a vég az elmúlás szimbolikájához. A hálóból kiemelkedő plasztikus tojás s az egymást átölelő pozitív-negatív formák ennek a gondolatnak formábaöntései más-más szinten. Kompozíciói egyszerűek, színakkordjuk a különféle fehérek árnyalataira épül. Színes fonalakkal szőtt kompozíciójának játékos, dekoratív, kék-zöld színakkordja raffinált. A Győr megyei Tanács számára készült nagy gobelinterve a hövelyi népi hagyomány gyökereihez tér vissza. Erre utal nyers fehérekből, barnákból álló színhangulata kevés arannyal és pirossal, de díszítménykincse és figurális ábrázolásának átírásmódja is.

Pécsi formavilága átalakulóban van. Logikusan, szellemesen felépített kísérletei erősen áttett mondanivaló hordozói, egyszerre kutatják az anyag organikus tulajdonságait és egy új jelképrendszer törvényeit.

P. BRESTYÁNSZKY ILONA

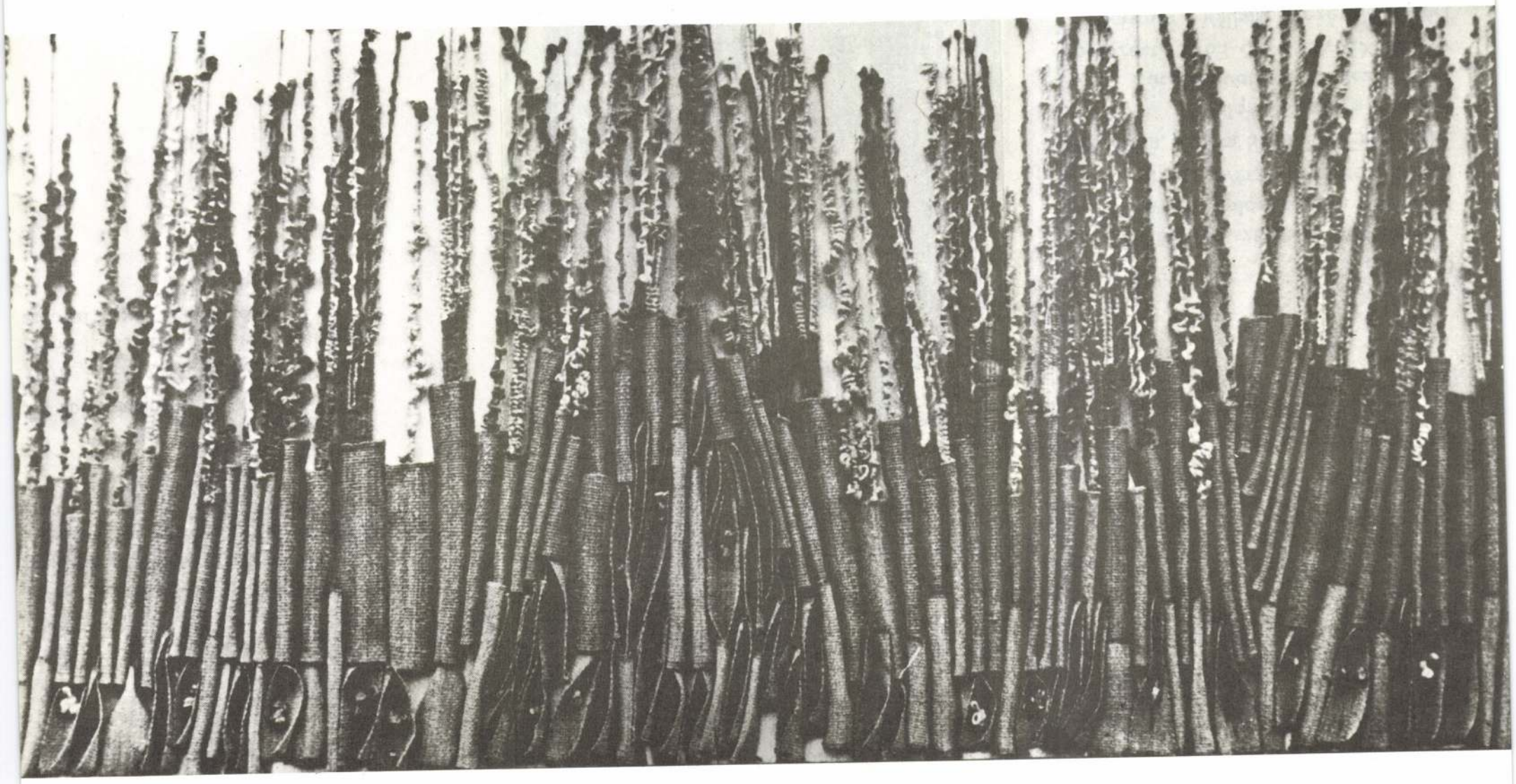

Fotó: Kovács Péter

„.... a kárpit kettéhasadt, s az egyik
feléből a jó mester kezén...
gyapjúszálból szőtt freskó alakult,
.. másik fele meg a textilesek kezében
olyan 'abszolút textillé' változott, mint
PÉCSI domború, fehér árnyalatokat
kiaknázó kitűnő gobelinje."
(Rózsa Gyula)

„Pécsi — a designeur — éppen szakmai
bázisa miatt kitűnően ismeri az
anyagokat, azok természetét,
kezelhetőségét, tulajdonságait —
művei nélkülöznek mindenféle szakmai
blöfföt, technikailag kifogástalanok."
(Dvorszky Hedvig)

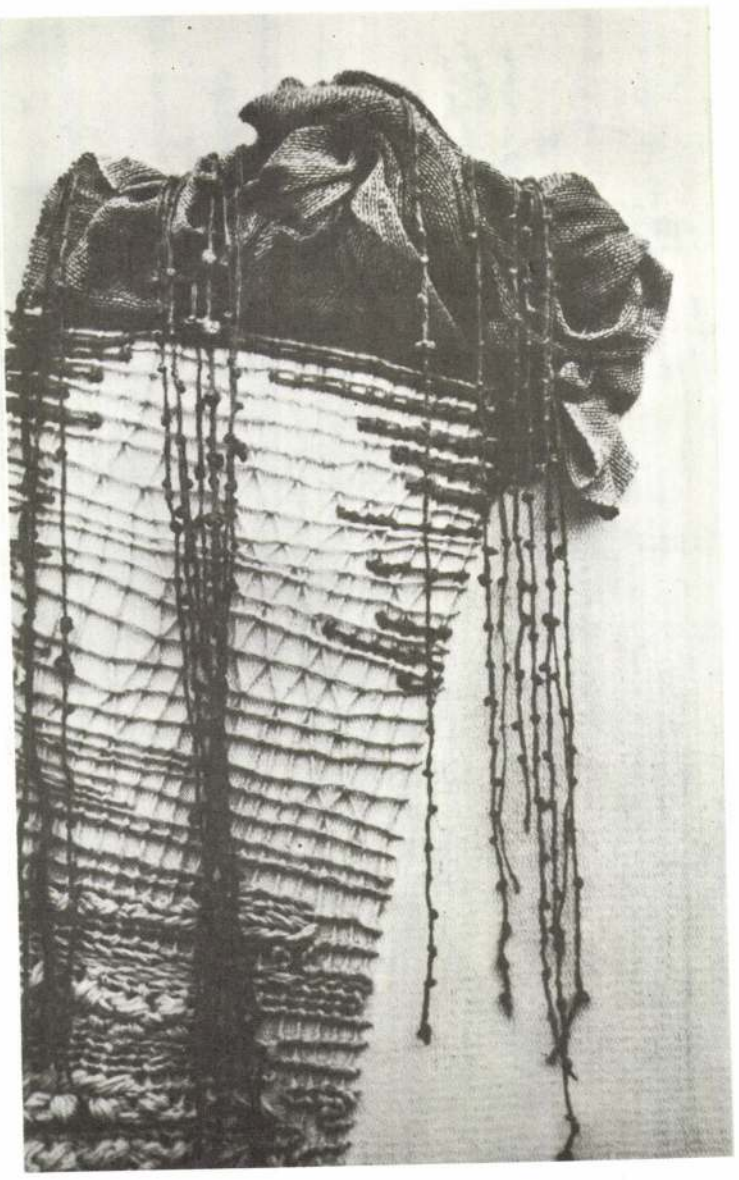

„.... faliképein az anyag- és kivitelezési
technikák, a szövésmódok, a vetülék- és
láncfonalak hagyománytól eltérő
kezelését, az anyag tulajdonságait,
a különféle felületi különbségek
hangulati hatását és kompozíciós
lehetőségeit kutatja. A kisméretű
kompozíciókon főleg a harmadik
dimenzió problémája foglalkoztatja.
...Mondanivalója általában nem hordoz
képi információt, esztétikumának forrása
az anyag különféle textúrája és az
előadásmód technikájának bravúrjai....
Logikusan, szellemesen felépített
kísérletei erősen áttett mondanivaló
hordozói, egyszerre kutatják az anyag
organikus tulajdonságait és egy új
jelképrendszer törvényeit."
(P. Brestyánszky Ilona)

PÉCSI LÁSZLÓ KIÁLLÍTÁSA

1976. március 5-től március 28-ig

Kamarakiállítás-sorozat
az Iparművészeti Múzeum
Dísztermében

TÉR-
ALKOTÁS
TÁRGY-
FORMÁLÁS

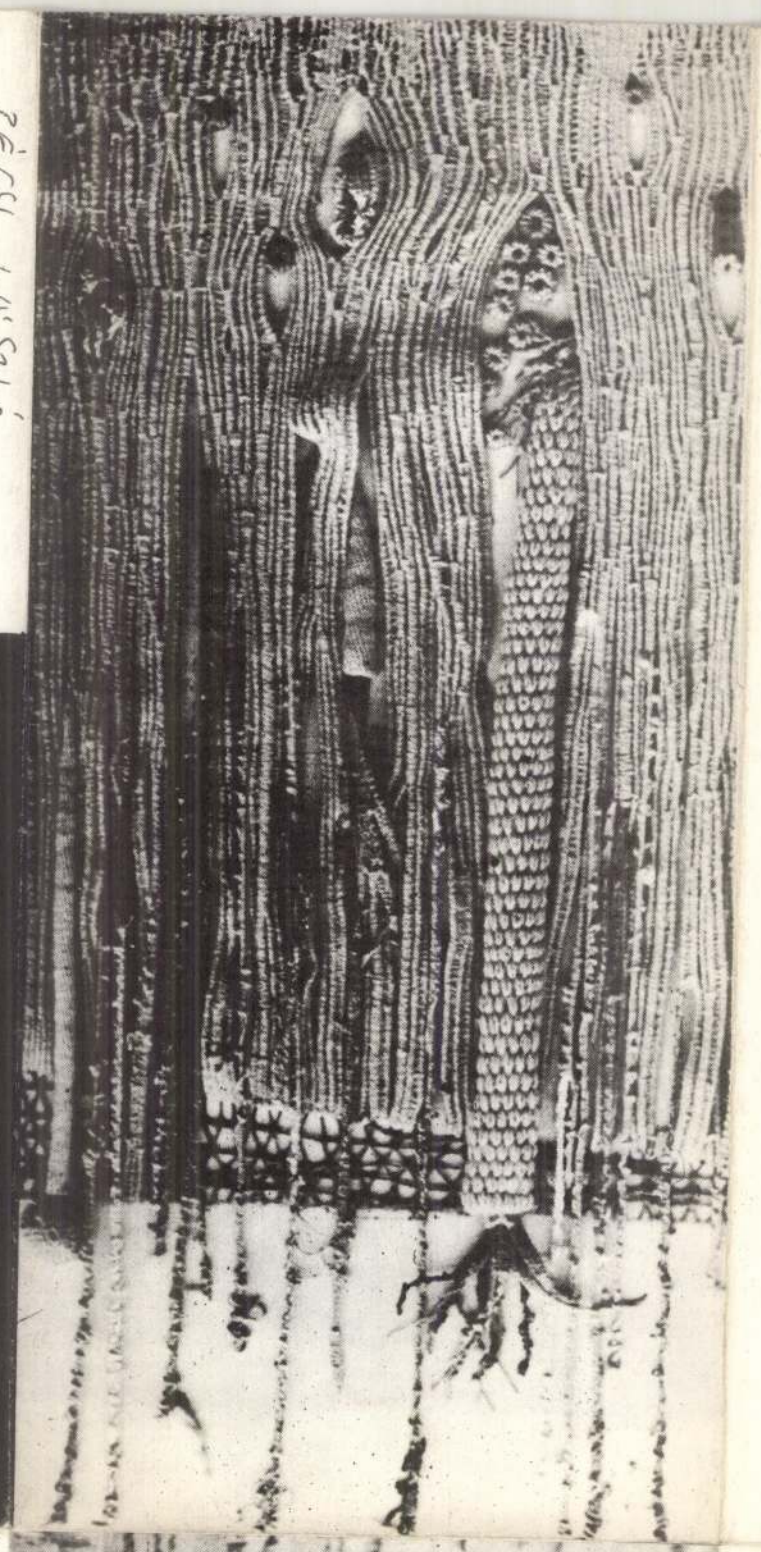

PÉCSI LÁSZLÓ

„A KELETKEZÉS VARIÁCIÓI"

FONALKÉPEK

Megnyitó:

1976. március 5-én, pénteken 18 órakor
Textilművészet — textilszakma
Attalai Gábor és Pécsi László beszélgetése

További program:

1976. március 12-én, pénteken 18 órakor
Frank János műtörténész beszámolója
a Lodzi Textil Triennáléról.

Iparművészeti Múzeum
Budapest IX., Üllői út 33—37.

A fonal, mely egyidős az emberiséggel
— napjainkban új feladatot kapott.
Általa is meg kell ismerni világunkat,
tulajdonságaival kutatni kell az
ismeretlent. Meg kell teremteni az új
szépséget, mely már a következő kor
emberének érzését formálja. Ez vezet
a múlt örökségeinek és igazságainak
kontinuitásán át a jövő felé.
Ma sokan keresnek a fonal sajátos
kifejezését, önálló mondanivalóját,
saját hangját. Szélesországúton járunk,
melyen hitem szerint én is
ösvényt taposok.

Pécsi László

5402-76—NPI

F. k.: Dr. Mikiós Pál

PÉCSI LÁSZLÓ

1929-ben született Budapesten, 1954-ben diplomázott a budapesti Iparművészeti Főiskola Textil Tanszékén, tanára Schubert Ernő volt. Diplomája után a Kőszegi Bútorszövetgyár tervezőjeként dolgozott. 1963 óta a LATEX Stúdió (Lakástextil Vállalat) vezetője. Gyári tervezői munkája mellett egyedi textiltervekkel is foglalkozik, mindkét műfajban rendszeres kiállító.

Elhunyt Pécsi László

A Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége és a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja jelentette, hogy *Pécsi László* Munkácsy-díjas és Állami-díjas textilművész 55 éves korában, december 16-án váratlanul elhunyt. Temetéséről később intézkednek.

*

Pécsi László 1929. október 5-én született Budapesten. Az Iparművészeti Főiskolát 1954-ben végezte Schubert Ernő tanítványaként. A közönség és a szakma hamarosan felfigyelt alkotásaira, amelyekkel szinte minden nagyobb országos iparművészeti kiállításon részt vett. Több szálló és középület számára készített szőnyegeket, gobelineket és függönyöket: munkái többek között a Gellért és a Royal Szálló, valamint a Fészek Művészklub termeit díszítik. Munkásságát 1963-ban és 1972-ben Munkácsy-díjjal, 1975-ben Állami-díjjal jutalmazták.

Népszabadság, 1984. XII. 19.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-774

MŰVÉSZET
Budapest
1979 OKT. 15. old.

6 Pécsi László: Variáció 50, gyapjú, 75×75 cm, 1978 (fotó Gyarmathy)

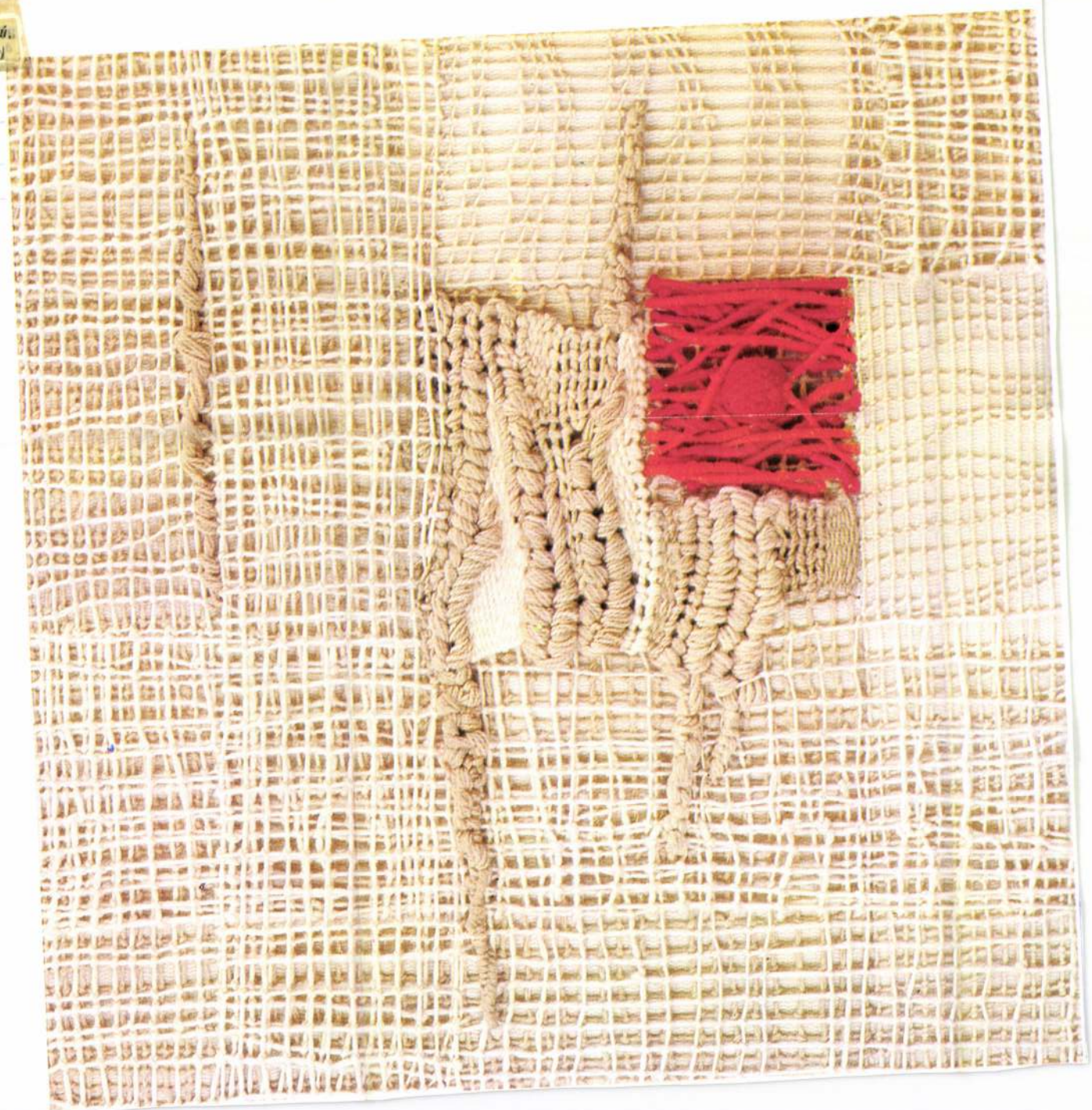

Ország Lili tere

Egyszer majd az utókor hálás – vagy hálátlan? – feladata lesz annak a *szociológiai* térnek a tanulmányozása, amely az első fővárosi gyűjteményes tárlattal a művész halála után nyílt meg (Műcsarnok, 1979. április 13–május 13.). Az események alakulása ezúttal véletlenszerűnek tetszhet, hiszen az igazsághoz hozzátartozik, hogy a kiállítás terve már készen volt Ország Lili korai halála előtt. Ha az el-

Frank János, Rozgonyi Iván és mások írásai). A művészeti köztudatunkban kivívott előkelő helyét az életmű lezáródása után végérvényesen megerősítette ez a kiállítás is; a művek „belső terének" vizsgálatát tűzzük most magunk elé.

„Szokatlan, meglepő, egyedülálló és némileg érthetetlen festészetről van szó" – írta Szabadi Judit Ország Lili festészetéről 1969-ben,

Elhunyt Pécsi László

Pécsi László Munkácsy-díjas és Állami-díjas textilművész ötvenöt éves korában, december 16-án, váratlanul elhunyt. Temetéséről később intézkednek — közli a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége. Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja.

★

Pécsi László 1929. október 5-én született Budapesten. Az Iparművészeti Főiskolát 1954-ben végezte el, Schubert Ernő tanítványaként. A közönség és a szakma hamarosan felfigyelt alkotásaira, amelyekkel szinte minden nagyobb országos iparművészeti kiállításon részt vett. 1961-ben a Csók Galériában kollektív tárlaton mutatta be szövött lakástextiliáit: sajátos szürrealisztikus világú, érzékeny koloritású munkáit. Több szálló és középület számára készített szőnyegeket, gobelineket és függönyöket: munkái többek között a Gellért és a Royal Szálló, valamint a Fészek Művészklub termeit díszítik.

Munkásságát 1964-ben és 1972-ben Munkácsy-díjjal, 1975-ben Állami-díjjal jutalmazták.

Magyar Nemzet 1984. XII 19.

területek „fizették meg”; a települések fejlesztésére fordítható központi pénzeszközök kilencven százalékát — sok éven át — kizárólag a városok kapták, *a falvak pedig a maradékon osztoztak.* E miatt a kistelepülések mindinkább azt

Pécsi László

textilek

○ *Pécsi László textilművész életmű-kiállításának megnyitója 23-án, pénteken 17 órakor lesz a Budapest Galéria Kiállítóházában (III., Lajos utca 158.). A kiállítást Mihály Mária művészettörténész nyitja meg.*

Népszabadság, 1988. szept. 20.

Pécsi László
építész

— **Építészeti kiállítás a Budai Szépművészeti Társulatban.** Fiatal építőművészeink minden alkalmat megragadnak, hogy a közönség érdeklődését felkeltsék a modern építészet iránt. Ezzel kettős célt szolgálnak. Segítenek az önmaguk nem tulságosan rózsás helyzetén, másrészt pedig az építtető közönségnek is szolgálatot tesznek, a korszerű és célszerű házépítés megismertetésével. Most a *Budai Szépművészeti Társulat* rendezésében mutatnak be érdekes és tanulságos kiállítást a *Budai Klub* Pálffy-téri helyiségeiben. Az elgondolás igen okos: Budán ma erősen építkeznek, de csak ritka esetben jól: ez a kiállítás tán hozzájárul ahhoz, hogy azok, akik még csak ezután gondolnak építkezésre, helyes úton induljanak el. Abban is okos a kiállítás elgondolása, hogy száraz és szakszerű alaprajzok helyett tetszetős kivitelű homlokzatterveket, fényképeket állítanak ki, amelyek sokkal könnyebben megragadják a közönség érdeklődését és megértését is. A változatos anyagból különösen *Pécsi László*, *Lehoczky György*, *Földess Miklós*, *Janáky István*, *Karrály Imre*, *Virágh Pál*, *Thomas Adolf*, *Fleischl*, *Székely Kovács Ferenc*, *Deli* és *Faragó* terveit kell kiemelnünk. Az egyik terem a *Cirpac* többször méltatott városrendezési és lakásegészségügyi felvilágositó tábláit mutatja be ujra, *M. Balla Margit* pedig régi épületekről készült vizfestményeit állitja ki. (—y.)

Pesti Hirlap
1933 II. 19

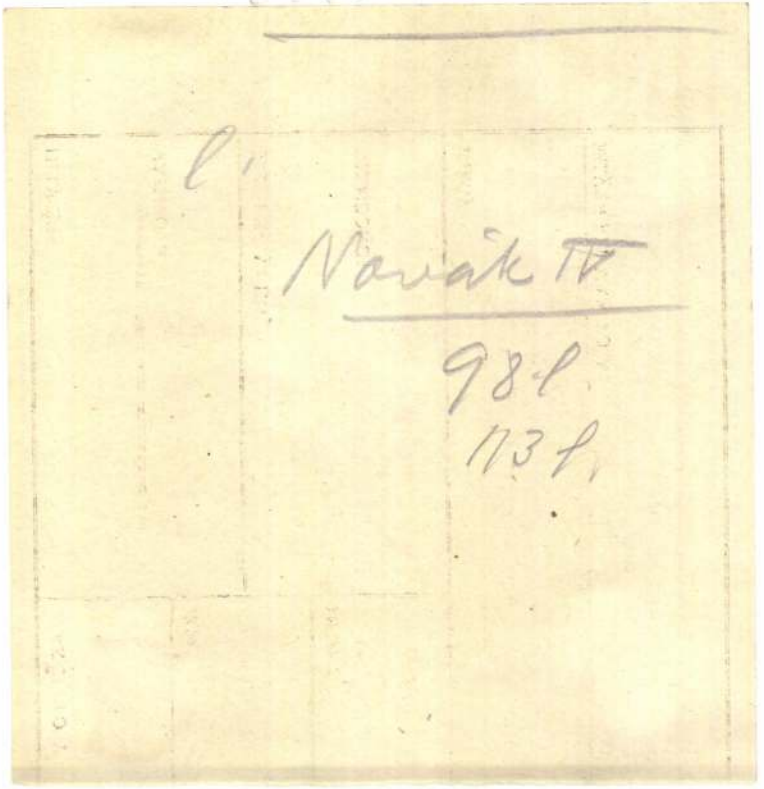

René Paresce : *La loggia.*

Roger Bissière : *Donna con chitarra.*

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pécsi Lukács

Thieme Becker

XXVI. 337.l.

Lyka

Szerencsére, ezek a rendelkezések inkább csak papirosrendeletek voltak. És éppen a nagy protestáns nyomdák ügyet sem vetettek rá. Az ilyen kultúrkérdésekben amúgy sem lehetett túlszigorúan fellépni. A könyv mégis csak szent dolog és a tudás is. Így hát a sokféle „könyvvisitatorok", „rögpülő censorok" inkább csak a szegény vásározó nyomdászokat ijesztgették. Szegény Manlius János, vándorkiadó és mozgó könyvárus, akit már osztrák és horvát policájok is üldöztek a magyar határig, bizony itt még húszegynéhány évig váltogatta a műhelyét. Hogy rá ne találjanak. Még a nyomda helyét is hamisan jelölte meg az impresszumon. Ám császári rendeletek ellenére is vígan adta ki a széphistóriákat és meséskönyveket. De sem ő, sem üldözött társai nem tudtak megküzdeni a nagyobb bajjal. A jezsuiták nyomdájának túlerejével. És olcsó könyveivel.

Százötvenezer kalendárium — egy évben

Ha Telegdi Miklós maga, egyedül intézte volna a nyomda sorsát, talán nem is fejlődött volna enynyire. A tudós püspök talán megmaradt volna a tudományos könyvek kiadójának. S jöttek volna merőben: hitvitázó, vallástudományi, bölcseleti munkák. (Nem sok, mindössze 14 könyv jelent meg 8 év alatt, amíg életben volt az alapító.) Hanem a nyomda szerencséjére, volt mellette egy nagyon gyakorlati eszű férfiú is. Ez Pécsi Lukács volt, világi ember. Őt, az esztergomi káptalan menekült ügyészét tette meg Telegdi a nyomda helyettes vezetőjének. S utóbb, halála után egészen Pécsi kezébe került az irányítás. Ő a gondnok, ő az, aki fizet, vásárol, vállalkozik és árusoknak könyvet ad. A gyakorlati élet embere. Kis családja is ott van mellette. Egy imádságos könyve fedelén, a fametszetű címlapon ott is van a feleség, a két fiú arcképe. Ő bizony nem oly tudós, mint a püspök. De jobban tudja: mi kell a népnek.

Már a nyomda második évében odaáll kalendáriumot csinálni. A német városokban már jó ideje készülnek ilyesféle tudálékos és hasznos könyvek. Itt csak Pécsi Lukács kezdte el. (Az első lőcsei kalendárium is csak száz évvel azután jelent meg.) Bizony, ez kellett a népnek. Okos és vallásos, hitterjesztő és népnevelő könyv. Afféle kis enciklopédia. Alkalmas a parasztnak, alkalmas a nemesnek. Benne van az év krónikája és ujságokat pótol a maga századában. Megtudni belőle: mi van az égbolton s mi történt Bécsben meg Bethlen szabadságharcával. (Igaz, hogy némelykor egy kis huncutsággal, mást mond a kurucnak, mást a labancnak szánt naptár.)

ACTA
ET
DECRETA
SYNODI DIOECESANÆ STRIGONIENSIS.
AUTHORITATE
ILLUSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI
Domini,
PETRI PAZMANY,
ARCHIEPISCOPI STRIGONIENSIS
Celebratæ Tyrnaviæ, Anno Domini M.DC.XXIX.
die IV. Octobris & sequentibus.
JUSSU EJUSDEM ILLUSTRISSIMI
ARCHIEPISCOPI, PRO COMMODITATE
Parochorum Typis edita.
POSONII, in Aede Archiepiscopali,
ANNO DOMINI, M. DC. XXIX.

A' MAGYAR-ORSzAGI
Palatinusnak,
GROF ESzTERHAZI
MIKLO'Snak, Rákóczi
Gyôrgy Erdélyi Fejedelemnek ùr
egy-nchány
Intö Leveleinek
Dnomo P. Szegh 1753 igaz Pariája. Kapcsinai Sos
POSONBAN,
M. DC. XLIV. Esztendöben.

Kicsinyített címlapok a XVII. század végéről, mikor a nagyszombati nyomda Pozsonyban működött

Vádai Pál: Az Universitas Nyomdája. Magyar Grafika 1928. 1–2. sz.

nagy pénz az időben. De hiszen ennyi pénzért egy egész nyomdát meg lehet vásárolni fölszereléssel együtt. Kiderül, hogy még ennyibe sem kerül. Csak kétezer forintba. Igaz, hogy a nyomda alkalmi vétel. Ott hever a bécsi jezsuiták feloszlott kollégiumában. Senki sem használja. Már tizenkét éve ott eszi a por, pedig betűanyagát még alig használták. Ezt a nyomdát vásárolja meg Telegdi. Azután kocsira rakatja s elhozatja Nagyszombatba. Egy szedőszekrény, egy nyomógép. Pár mázsa betű és a szerszámok. Ezzel indul meg a háromszázötvenéves nyomda élete 1577-ben. Ezzel kezdi meg harcát a megrendült vallás restaurációjáért a püspök.

Ebből a kis nyomdából a gondosság és a szeretet nevelte nagyra a későbbi legnagyobb és legszebben nyomtató műhelyt. Telegdi, majd az ő utódai maguk állnak oda a nyomdát vezetni. Egy-pár szedő, néhány inas, egy faktor, — ennyi a személyzet. De ott, a katolikusoknak akkor még egyedüli magyar nyomtatóműhelyében egy szellemi központ támad. S ez kisugárzik egész Északnyugat-Magyarországra. De azonkívül mindenféle iparosok találnak munkát. Szedők, rézmetszők, könyvkötők. Árusok és könyvterjesztők. A régi plébániát, melynek komor épületében helyezik el a nyomdát, pár évtized mulva már ki kell bővíteni. A jezsuiták nyomdájából 1635 után már egyetemi nyomda lesz. Mert ekkor már életre hívta Pázmány Péter a nagyszombati egyetemet.

Egy emberöltőre van szüksége a nyomdának, hogy ismertté váljon, megerősödjék s a katolikus kultúra szellemi centruma legyen. Ezalatt elhalmozzák munkával. Lassan annyi a munkája, hogy 1609-ben már Pozsonyban is fel kell állítani egy második katolikus nyomdát. (Még később Kassán és a csíksomlyói barátoknál keletkezik a század végén egy-egy kis nyomdája a régi vallásnak.) Erős vetélytárs csak ez a pozsonyi műhely volt — egy darabig. Amíg Pázmány keze látta el és irányította az új nyomdát.

Ekkor bizony nagyon sok ügyes-bajos dolga volt e két nyomdának egymással. Már-már úgy volt, hogy a jezsuitáké Esztergomba megy a főkáptalannal. Azután mégis az újabb pozsonyiba akarták beolvasztani a nagyszombati műhelyt, mikor alapítója meghalt. Talán volt is ott vendégségben 1720—30 táján nem tudni biztosan. Csak az a bizonyos, hogy végül is 1640-ben már újra ott van, ahol először volt, a nagyszombati egyetem mellett. Innen kezdve egyfolytában, zavartalanul fejlődik fel nagy szellemi és ipari központtá.

Hogy ezt a XVI—XVII. század zavaraiban megtehette, elsősorban tudós vezetői érdeme. Hiszen a legnagyobb protestáns nyomdák egymásután dőltek ki mellette. A diadalmasan megújuló katolicizmus vezetői, főpapok és egyetemi tanárok látták el munkákkal. Igaz, hogy a császári hatalom is egész támogató erejével mellette állt. *Érvényesülésének egyik titka a privilégium is,* melyet 1584-ben Rudolf királytól kapott. I. Ferdinánd, II. Miksa mind bizonyos cenzurát rendeltek el a nyomdák termékeinek ellenőrzésére. (Cím, nyomda és szerző megnevezése, engedélyek bemutatása.) De II. Rudolf még határozottabban lépett fel. Egyszerűen királyi jognak mondta ki a nyomdaengedélyt. A királyi jogot pedig csak a nagyszombati nyomdának juttatta. A többinek — a húszegynéhány protestáns műhelynek — el kellett volna tehát tűnnie.

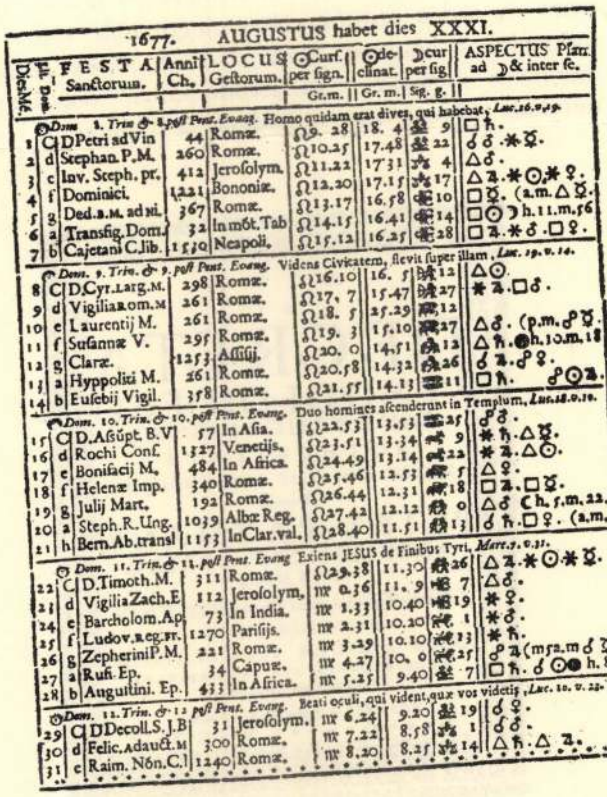

1677. AUGUSTUS habet dies XXXI.

Dies Mē.	Dies	FESTA Sanctorum.	Anni Ch.	LOCUS Geſtorum.	☉Curſ. per ſign.	☉declinat.	☽curſ. per ſig.	ASPECTUS Plan. ad ☽ & inter ſe.
					Gr.m.	Gr. m.	Sig. g.	
		Dom. 1. Trin. & 8. poſt Pent. Evang. Homo quidam erat dives, qui habebat, Luc. 16. v. 19.						
1	C	D Petri ad Vin	44	Romæ.	Ω 9. 28	18. 4	♎ 9	□ ♄.
2	d	Stephan. P. M.	260	Romæ.	Ω 10. 25	17. 48	♎ 22	☌ ☿. ✶ ♅.
3	e	Inv. Steph. pr.	412	Jeroſolym.	Ω 11. 22	17. 31	♏ 4	△ ☌.
4	f	Dominici.	1221	Bononiæ.	Ω 12. 20	17. 15	♏ 17	△ ♃. ✶ ☉. ✶ ♀.
5	g	Ded. B. M. ad ni.	367	Romæ.	Ω 13. 17	16. 58	♐ 10	□ ♅. (a. m. △ ♅.
6	a	Transfig. Dom.	32	In mōt. Tab	Ω 14. 15	16. 41	♐ 14	□ ☉. ☽ h. 11. m. 56
7	b	Cajetani C. Jib.	1510	Neapoli.	Ω 15. 12	16. 25	♐ 28	□ ♃. ✶ ☌. □ ♀.
		Dom. 9. Trin. & 9. poſt Pent. Evang. Videns Civitatem, flevit ſuper illam, Luc. 19. v. 14.						
8	C	D. Cyr. Larg. M.	298	Romæ.	Ω 16. 10	16. 5	♑ 12	△ ☉.
9	d	Vigilia B. om. M	261	Romæ.	Ω 17. 7	15. 47	♑ 27	✶ ♃. □ ☌.
10	e	Laurentij M.	261	Romæ.	Ω 18. 5	15. 29	♒ 12	
11	f	Suſannæ V.	295	Romæ.	Ω 19. 3	15. 10	♒ 27	△ ☌. (p. m. ☍ ☿.
12	g	Claræ.	1253	Aſſiſij.	Ω 20. 0	14. 51	♓ 12	△ ♄. ● h. 10. m. 18
13	a	Hyppolyti M.	261	Romæ.	Ω 20. 58	14. 32	♓ 26	☌ ♃. ☍ ♀.
14	b	Euſebij Vigil.	358	Romæ.	Ω 21. 55	14. 13	♈ 11	□ ♄. ☍ ☉ ♃.
		Dom. 10. Trin. & 10. poſt Pent. Evang. Duo homines aſcenderunt in Templum, Luc. 18. v. 10.						
15	C	D. Aſſūpt. B. V	57	In Aſia.	Ω 22. 53	13. 53	♈ 25	☍ ☌.
16	d	Rochi Conf.	1327	Venetijs.	Ω 23. 51	13. 34	♉ 9	✶ ♄. △ ♅.
17	e	Bonifacij M.	484	In Africa.	Ω 24. 49	13. 14	♉ 22	✶ ♃. △ ☉.
18	f	Helenæ Imp.	340	Romæ.	Ω 25. 46	12. 53	♉ 5	△ ♀.
19	g	Julij Mart.	192	Romæ.	Ω 26. 44	12. 31	♊ 18	□ ♃. □ ♅.
20	a	Steph. R. Ung.	1039	Albæ Reg.	Ω 27. 42	12. 12	♊ 0	△ ☌ h. 5. m. 22.
21	h	Bern. Ab. transl	1153	In Clar. val.	Ω 28. 40	11. 51	♊ 13	☌ ♄. □ ♀. (a. m.
		Dom. 11. Trin. & 11. poſt Pent. Evang Exiens JESUS de Finibus Tyri, Marc. 7. v. 31.						
22	C	D. Timoth. M.	311	Romæ.	Ω 29. 38	11. 30	♊ 26	△ ♃. ✶ ☉. ✶ ♅.
23	d	Vigilia Zach. E	112	Jeroſolym.	♍ 0. 36	11. 9	♋ 7	△ ☌.
24	e	Barcholom. Ap.	73	In India.	♍ 1. 33	10. 40	♋ 19	✶ ♀.
25	f	Ludov. R. eg. Fr.	1270	Pariſijs.	♍ 2. 31	10. 20	♌ 1	✶ ☌.
26	g	Zepherini P. M.	221	Romæ.	♍ 3. 29	10. 10	♌ 13	✶ ♄.
27	a	Ruſ. Ep.	34	Capuæ.	♍ 4. 27	10. 0	♌ 25	☍ ♃ (m. p. 2. m ☌ ♅
28	b	Auguſtini. Ep.	433	In Africa.	♍ 5. 25	9. 40	♎ 7	□ ♄. ☌ ☉ ● h. 8.
		Dom. 12. Trin. & 12 poſt Pent. Evang. Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis, Luc. 10. v. 23.						
29	C	D Decoll. S. J. B	31	Jeroſolym.	♍ 6. 24	9. 20	♎ 19	☌ ♀.
30	d	Felic. Adauct. M	300	Romæ.	♍ 7. 22	8. 58	♎ 1	☌ ☌.
31	e	Raim. Nön. C. l	1240	Romæ.	♍ 8. 20	8. 25	♎ 14	△ ♄. △ ♃.

Az 1677-ből való kalendárium egyik oldala a fehér-fekete technikával is festői hatású a pompás kolumna-ritmus következtében

Ilyeneket kezdett el írni Pécsi Lukács jegyző úr. És hamar népszerűvé váltak a nagyszombati kalendáriumok. Mind a két felekezeten vásárolták őket. S volt olyan év, hogy abban a szegény, halálra marcangolt országban százötvenezret is eladtak egy esztendőben efféle kalendáriumot.

Évszázadok hosszat megmaradt a nyomdának ez a különlegessége. És épúgy, mint később jogi könyveivel meg iskolás könyveivel, továbbá költői kiadványaival a művelődésnek történelmi tényezője lett. *És a népies irodalom többet tett a nagyszombati nyomda érdekében, mint a császári szabadalomlevelek.*

Régies könyvművészet

Történelmi és irodalmi tevékenysége után nézzük meg szakmai szempontból is kissé a régi nagyszombati műhelyt. Irodalomtörténeti iskolázottságunk mellett megszoktuk könyveknek csak a tartalmi értékét nézni. Régente nem így volt. Bármily betűszomjas is a hitújítás korának embere, *a könyvnek külseje is élmény volt számára.* Ez felelt meg a kézműipari korszak egész fokozott csínszeretetének is. A munkának, bármily egyszerű legyen is, esztétikai formakövetelményei vannak. S ezek époly fontosak, mint a tartalom és a cél. Nemcsak az iparos, a latin iskolákat végzett ember is ránevelődött a szépre. Mondottuk már: bibliofil, könyvgyüjtő azidőben talán több volt, mint ma. Éppen, mert a könyv ritka és megbecsült valami. Ennek egyik oka az is lehetett, hogy a régi iskolázás igen nagy súlyt vetett a rajztudásra. Egész a biedermeier-idők végeztéig (a XIX. század derekáig) alig van művelt ember, aki ne tudna egy egyszerű újévi kártyát, üdvözlő-írást megrajzolni. Aki ne értene a sziluett-vágáshoz, a műemlék lerajzolásához; aki utazva ne tudna gyorsvázlatot csinálni tájékról s emberekről. Ha csak magánál a szóbanforgó nyomdánál maradunk is, mit látunk? Hogy egész sereg fa- és rézmetsző működik a kezdő időszakban, aki nem is hivatásos metsző. Pécsi Lukács nemcsak írja a kalendáriumokat, de szedi és illusztrálja is. A fametszetek némelyike is tőle való. De még sokkal komolyabb egyéniségek is szívesen űzik ezt. Szelepcsényi György esztergomi érsek, már mint diák rézbe metszette a nagyszombati nyomda részére Pázmány Péter arcképét. És csak természetes, hogy a hivatásos metszők közül lassan csak a legtehetségesebbek juthatnak munkához.

A nagyszombati nyomda kezdőéveiben még sok az archaikus egyszerűségű fametszetes címlap. Vignetták, záródíszek, miken érezni, hogy a nép egyszerű motívumkészlete adta hozzá az anyagot. Bizonyos fokig minden mesterlegény rendelkezik ilyenekkel. A bábsütőnek ott vannak a faragott dúcok. A kékfestőnek is. Az ötvös, a pecsétmetsző, a címerfestő kész mintalapok után dolgozik. Ezek az ornamentlapok vándorolnak. Jönnek külföldről s itthon mintakönyvbe gyüjti a mesterlegény. A példa-metszést (példa = Bild) jól kell tudniok az iparág űzőinek. S a rézmetszőktől azután a minták tovább vándorolnak más mesteremberekhez. Elsősorban a fafaragókhoz és tipográfusokhoz.

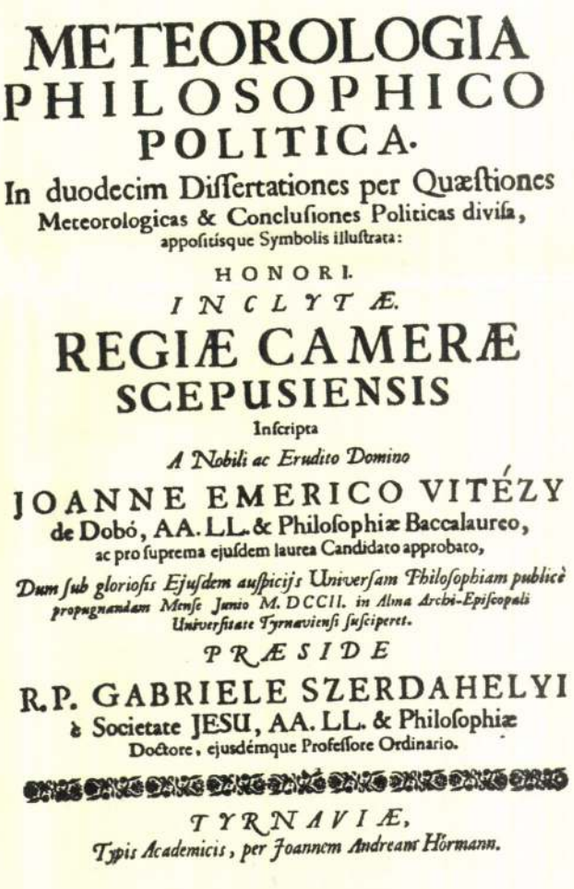

METEOROLOGIA
PHILOSOPHICO
POLITICA.

In duodecim Diſſertationes per Quæſtiones
Meteorologicas & Concluſiones Politicas diviſa,
appoſitisque Symbolis illuſtrata:

HONORI
INCLYTÆ
REGIÆ CAMERÆ
SCEPUSIENSIS
Inſcripta

A Nobili ac Erudito Domino

JOANNE EMERICO VITÉZY
de Dobó, AA. LL. & Philoſophiæ Baccalaureo,
ac pro ſuprema ejuſdem laurea Candidato approbato,

Dum ſub glorioſis Ejuſdem auſpicijs Univerſam Philoſophiam publicè propugnandam Menſe Junio M. DCCII. in Alma Archi-Epiſcopali Univerſitate Tyrnavienſi ſuſciperet.

PRÆSIDE

R.P. GABRIELE SZERDAHELYI
è Societate JESU, AA. LL. & Philoſophiæ
Doctore, ejusdémque Profeſſore Ordinario.

TYRNAVIÆ,
Typis Academicis, per Joannem Andream Hörmann.

Az Egyetemi Nyomda nagyszombati korszakában (1702) a latin tudományos könyveket igen egyszerűen, de tiszta, szép metszésü betűk gondos szedésével állitották elő

Természetes azonban, hogy akadtak a nagyszombati nyomdának nemcsak ily primitív lemezei. A renesszánsz szépségei, a méltóságteljes építészeti formák, az allegóriák bővelkednek ezeken. A tizenhetedik századi könyvek címlapján már a magyar királyok s hadvezérek arcképei is megjelennek. Szimbolikus keretekben. A vitézség s a harc,

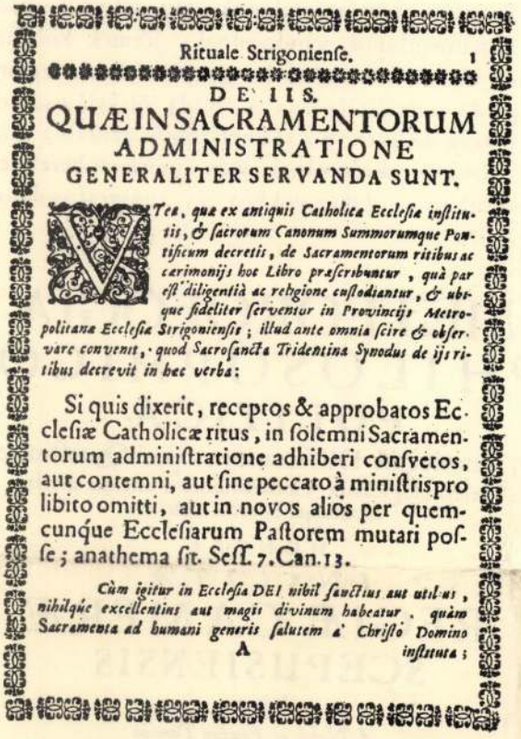

Rituale Strigonienſe. 1

DE IIS.

QUÆ IN SACRAMENTORUM ADMINISTRATIONE GENERALITER SERVANDA SUNT.

Vetera, quæ ex antiquis Catholicæ Eccleſiæ inſtitutis, & ſacrorum Canonum Summorumque Pontificum decretis, de Sacramentorum ritibus ac cærimonijs hoc Libro præſcribuntur, quà par eſt diligentiâ ac religione cuſtodiantur, & ubique fideliter ſerventur in Provincijs Metropolitanæ Eccleſiæ Strigonienſis; illud ante omnia ſcire & obſervare convenit, quod Sacroſanctæ Tridentinæ Synodus de ijs ritibus decrevit in hæc verba:

Si quis dixerit, receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus, in ſolemni Sacramentorum adminiſtratione adhiberi conſvetos, aut contemni, aut ſine peccato à miniſtris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcunque Eccleſiarum Paſtorem mutari poſſe; anathema ſit. Seſſ. 7. Can. 13.

Cùm igitur in Eccleſia DEI nihil ſanctius aut utilius, nihilque excellentius aut magis divinum habeatur, quàm Sacramenta ad humani generis ſalutem à Chriſto Domino

A *inſtituta;*

Esztergomi rituale (1682), a nagyszombati nyomtató-műhely minden vallásos könyve más-más szerkezeti nyugalmat és klaszszikus egyszerűséget árul el

vagy győzelem jelvényei közt. Ezeket a lapokat leginkább bécsi rézmetszők csinálták. A határszélen dolgozó két nyomda őhozzájuk fordult fontosabb címlapokért. E bécsi metszők maguk is sűrűn járhattak a pozsonyi országgyűlésre s a nagyszombati káptalanhoz. Hiszen ugyancsak e metszők a magyar főurak, főpapok arcképeit is árulták pár fillérért. És e német meg holland eredetű metszők (Ulrich Heinrich, Widemann Éliás, Hoffmann, Schott és Ther Portten) megcsinálták a nyomda és a kalendáriumok egyszerű keretdíszeit is. Allegóriák mellett nyájas magyar viseletű csoportokat. Pásztorok, szüretelők, kertek és cserepes virágok magyaros díszeit. Kiváltképpen a népies iratok díszein kedveskedett a nyomda ilyenekkel.

De a könyvművészetnek mindenkor csak járulékos eleme volt a fa- és rézmetsző ajándéka. Őseleme a könyv szépségének a betű. A szedésnek egyenletes nyugodt tükre a fehér lapon. Mint tipográfiai alkotások, már a régi vallásos könyvek is finom hangulati egységet adnak a tartalommal. És a nagyszombati nyomda nem hiába frissült fel állandóan francia típusú betűkkel. Betűivel is nyugati szellemet hozott a magyar könyvek világába.

Amire a nagyszombati és később a belőle lett budai Egyetemi Nyomda oly büszke volt, az betűöntőjének féltett hírneve. Ez egyszerű nyomdai szépségek már ott vannak az első könyveken. Már ezek elárulják: a katolikus könyvek tipográfiája más stílusú, mint a protestáns műhelyeké. Ez talán másutt nincs így, de nálunk ez elkülönülés érthető. Protestáns iskolákban évszázadok hosszat más a betűvetés, a kézírás jellege, mint a katolikus iskolákban. Költőink kézirata még a mult században is megmutatta: szerzetesi iskolák vagy kollégiumok növendéke volt-e valaha írójuk. (Mily jellegzetes még ma is bizonyos zárdák leányainak írása!) E különvalóság megmutatkozik a nyomdai típusválasztáson is. A betűk, melyek nálunk használatosak, az írássajátságokhoz és helyesíráshoz közelálló olasz műhelyekre mennek vissza. A magyar antikva betűrendszere a missale, a ciceró, a régi római kővésetek betűformáira nyúlik vissza. Már a humanista összeköttetések miatt is Aldus Manutius betűformái tetszhettek itt legjobban. Ezek formái terjedtek bizonyos változtatásokkal Bázelben, Hollandiában és még erősebben módosulva a német egyetemek antikva-betűiben. Az első közvetítői a nyomtatott betűknek — a külföldről jött protestáns teológusok — ezt a betűtípust hozták magukkal. Matricában vagy kész betű formájában. Ez lett hát protestáns írásmóddá a nyomtatott könyvben. Ez a velencei, román, kerek jellegű betű, mely a tizenhatodik században már általános Itáliában és a humanista udvarokban. *Csakhogy a tizenhetedik század betűi — s a katolikus előrenyomulás sajtója ide tartozik — inkább nyugateurópai szerzetesekkel jönnek errefelé.* A spanyol jezsuiták a modernebb francia betűöntők modeljei után dol-

Pécsi Mihály építész

1021

1976. II. 19. Tv. 19.30 /11/

Tv-híradó

Pallai János és Zoltay Károly debreceni, valamint Bokodi Béla és Vecsei Marietta fővárosi tudósitása következik.

Pécsi Mihály jó katona és kitünő épitész volt. Az egyikhez bizonyiték, hogy a napoleoni háboruk idején Győr várát védte, egészen a fogságbaesésig. Kardja, kengyelvasa és szerencséje vitézi időkből származik. A generálisként nyugállományba vonult épitész elképzeléseit a Debreceni Nagytemplom és a világhirü Református Kollégium őrizte meg.

Mindkettőt a 800-as évek elején tervezte, a kollégium volt az első, amelyet változtatás nélkül fogadtak el, és amely ma is teljes szépségében hirdeti Picsi Mihály magyaritott klasszicista elképzeléseit.

A Nagytemplommal már nem volt ilyen szerencséje. Bár többször áttervezte, mégis állandó vitában volt az egyház vezetőségével. Eredetileg köralaku templomot tervezett, az egyházi vezetők azonban négyszögleteshez ragaszkodtak; igy lett végülis több mint 15 évi huzavona után a kettő keveréke.
Mégis ugy tartja számon a müvészettörténet, mint a magyar klasszicizmus legszebb alkotását

Mindkét örökbecsü alkotását ingyen tervete a városnak.

Pécsi Mihály épület

1975. XI. 17. 9.00 Petőfi

Debreceni délelőtt

- A Református Kollégiumból Rapcsányi László jelentkezik.

- Miért tagadjuk kedves hallgatóink, hogyha nagy múltú épületbe lépünk, megnyom bennünket a régi századok hangulata. Így vagyunk a híres Debreceni Kollégiummal is. Pedig a főépület tulajdonképpen nem is régi. Jövőre lesz százötven esztendős. Tervezője az a Pécsi Mihály, aki a nagytemplomot is építette. És nyilván nagyon sokak emlékezetében végig szaladnak a régi századok, ... a nagy hírű iskola és tanítványai, tanulói. Csokonay, Kazinczi, Külcsey, Ady Endre, akinek itt jelent meg Debrecenben az első verses kötete vagy Nyilas Misi korában Móricz Zsigmond. Meg a diákkör kormányzatok, meg a ligációk, meg a partikulánk, tehát a magyarnemzet művelés első lépcsői. Kürti László főigazgatóval azonban most egy kicsit a másik oldalát villantjuk fel ennek az iskolának. Láttam a múzeumukban egy földgömböt, magyar felirattal.

- 1790-ből származik és a kollégiumi .....ezek a diákok körülbelül ettől az évtől kezdve a tizenkilencedik század harmadik évtizedéig működtek. Részint térképeket készítettek, részint illusztrációkat, iskolai tankönyveket.

- És ez az érdöngős kerék, ahol egy ilyen üveglap van, és elektromosságot lehet fejleszteni vele?

- Ez a hires Hatvani István professzornak volt az eszköze.
- Az Ördöngös Hatvani. Ugye?
- Aki ezt a melléknevet kaptam - megitélésem szerint - teljesen méltánytalanul, mert semmi köze az Ördöngösséghez nem volt Természettudós volt azXVIII. század második felében, kevesen tudják róla, hogy az elektromossággal végzett kisérleteken kivül ő volt az első, aki magyar iskolákban kémiát tanitott.
- Sőt, orvos is volt.
- Orvos professzor is volt, matematikus is volt, ...
- Minden, tehát a kornak ....egyik egyetemi emberét, épp úgy, mint Veszprémi István.
- Igen, itt őrizzük Veszprémi Istvánnak a hagyatékát, szellemi hagyatékát, mondhatnám....kéziratos könyveit,... Hires könyve például a bábamesterségre tanitó....
- Kalauz.
- Vagy a Londonban publikált könyve....a pestis elleni védőoltás, és...
- Igen és itt van az első magyar nyelven, Füveskönyv, ... Juhász Péter alkotása. Itt van egy pápua szalag, amely Biró Lajosra emlékezhet. Kedves főigazgató úr. Mi van most a kollégiumban?
- Két tanintézet és egy három negyegységből álló tudományos gyüjtemény működik itt a kollégiumban, a Tanintézetek Református Teológia Akadémia, gimnázium, általános gimnázium. A tudo-

mányos gyüjtemények részén pedig félmillió kötetes nagy könyvtár, levéltár és múzeum is.

- A régi diákok azt mondták, hogy plusz iktus, kvan viktus. Több vót a verés, mint az evés. Milyen az ellátás a kollégiumban?

- Azt hiszem, hogy ma kifogástalan. Meg vannak vele elégedve velük a diákok. Nem fordul elő, ami az elmúlt századokban előfordult, hogy bizony kiirták azt, hogy - az ínséges időjben - ma nem osztanak ki kenyeret.

- Nehéz....kollégistának, diáknak?

- Nem nehéz, mert itt még csaknem nyolcvan százaléka diákjainknak bentlakó, többiek vidékről.....

- Köszönöm szépen a látogatást.

- Diákoknak ajánljuk, főleg a tanulás órái idejére Ferhuzon /fon./ trombiták, a felvétel cime, a Csend hangja.

/Zene/

Péchy Mihály
építén

v a debreceni Nagytemplom

Repr.

Kosáry Domokos: M. o. tört. képekben
Gondolat 1971 386. old.

Pécsy Mihály

tervezte az debreceni kollégiumot.

Alföld 1975/5 74.

Pécsi Mihály
Könnyes

laikus domonkosrend
di frater 1525-ben
maga építi fel
veszprémi celláját

Levélt. Közl.
1929. 20. l.

Pécsi Lukács, könyvművész,
költő
műfordító

Eredeti aláírásaiban: Peechi.
A XVI. n.-ban az Egyetemi Nyomda
tudós könyvművésze.

Käfer István: Meditáció címeres nomorúsá=
gokról 31–36.

Tiszatáj, Szeged, 1981. nov. XXXV/1

Pécsi Lukács:

A nagszombati nyomda első szellemi vezére volt, betűket is kérített, későbbi iniciálisai pedig „beszélő" iniciálisok voltáz, a „t" betűhöz tor-nyot, az „a" betűhöz alma stb. ábrázolás járult.

Kner Imre: A könyv művészete 107. old. Szépir. Kia. 1972

Pécsi Lukács. [tipográfus]

„Az egyik első magyar miniatúra Pécsi Lukács munkája, az Elmélkedések, 1591-ben jelent meg, Nagyszombatban. Mérete: 8,5 × 13 centiméter."

— : Liliputi remekek

6.

EST/ HIRLAP, Bp. 1971. dec. 14.

MDK

PÉCSI LUKÁCS

~~NAGYSZOMBATI NYOMDA~~

Pécsi Lukács könyvének metszetreprodukciói

Soltész Zoltánné: A magyarországi könyvdiszitès a XVI. században. LVIII. tábla.

Akadémiai kiadó, Budapest 1961.

MDK

Pécsi Lukács

"beszélő iniciálisok"-ak készit Nagyszombatban

Cs.P: Betütörténet. Magyar Grafika, 1928. 1-2. l.

MED

MDK

PÉCSI LUKÁCS

~~NAGYSZOMBATI NYOMDA~~

Pécsi Lukács cimlap illusztrációjáról
készült reprodukció.

Soltész Zoltánné: A magyarországi könyvdiszitás a XVI. században. LVII. t.

Akadémiai kiadó, Budapest 1961.

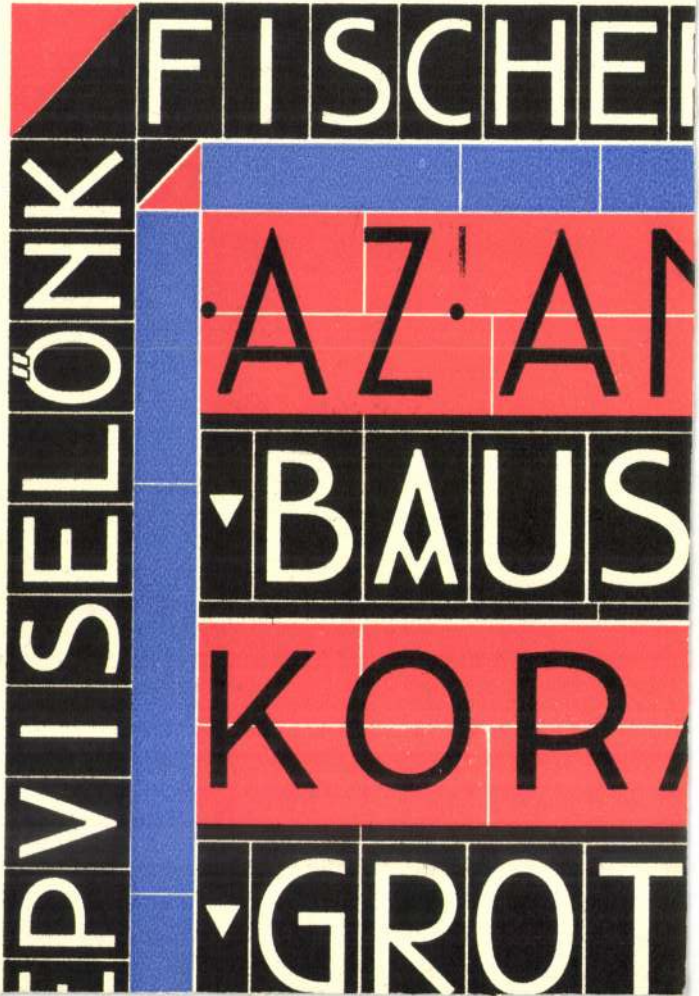
FISCHE
AZ AN
BAUS
KORA
GROT
EPVISELÖNK

< Pécsi Lukács >

a nagyszombati, nyomda
első szellemi vezére < > be-
tűket is készített, kés ötbi
inciálisai pedig „beszélő
iniciálisok" voltak, mert a
„t" betűhöz torony, az „a" be-
tűhöz alma stb ábrázolás
jarult.

Magyar Grafika
1928. 1. l. (Betű-
történet.)

IX. A kék sz

57. Wilhelm

Festő sz. Wienber

Andrássy Irma és Etelk

Egész alakban, balrafordu
medaillonban vannak ábrázolv
ostort tartanak, baljukkal pedi
Öltözetük: czilinder és magas r
balrafordult kutya áll. Mögött
park lombos fái látszanak. O
kabátot is visel. Esterházy he
Jelzése alól balra: »*W. Richte*

Festmény, aranyléczes feke
98 : 94 cm. — Száma a törzsleltá
ben pag. 114. Nº 54. — Jelzése

X. A foly

58. Karl Theodo

Sz. Münehenben 1826. okt. 1-én. †

Gróf Pálffy János.

Egész alak, kissé balraf
Jobb kezét, melynek kisujján
szék támláján nyugtatja, gyűrű

Pécsi

P. 2. *Lukács*, fametsző és könyvnyomdász. 1577—1607. Nagyszombaton működött.

E. G. II 278 l

30

neszansz hullám önti el az európai művé-
asztikában jelentkezik a legerősebben, de
nen lévő antik emlékek hatására az egész
t Gilles templomának kapuin és
a toszkán templomok díszei közé
obrászat kedvelt témáin próbálják ki
z az áramlat eléri hazánkat is, mint
hérvári Szent Imre dombormű mutatja.
arában nemcsak a római jogot, de a római
ifejezőképességét is utánozzák.
s ezer esztendő kincseiből a középkor
. Nagy Károly a késő császárkorét
renneszansz inkább Augusztus korával
a szobrászatban a görög formaszépség
apostol szobrain mintha az archaikus

Pécsi (Peechi)

Lukács

r. kath. pap volt és a könyveiben meglásd jelent képeket nem ő rajzolta ⊗!

Gulyás könyvny

184. l. 186. l.
190. l. 191. l. 192. l.
193. l. 194. l.

fenti a nagyszombati nyomdámat korrektora és író egyébként a kaptalan ügyésze és közjegyzője volt.

Tehát nem nyomdász is nem fametsző.

Lásd Szinnyeit

⊗ Gulyás nem bizonytja, kriminál csak tagadja, hogy a képek Pécsi rajza után kerülnek volna.

~~Kann Gula b.~~

~~Kosztolanyi Gula.~~

Pécsi Lukács

könyvnyomdász

1579

l.

Ballagi Aladár

Buda és Pest a világirodalomban. 1473–1711. I. k. Bp. 1925

289. l.

Hol találtam:.....

192 .....

Pecsi (Pęechi) Luk.

Nagyszombat 1591

l.

Gulyáskönyvy

241. l.

Péchi Lukács

1597, 1598,
1603

lásd
?

Havasföldskrt.

441. l.

többször

Bethlen Gábor:

Egész alak, balra ford
kantárszárát fogja s baljába
forgó disziti, brokát köpenye
szárú csizmáján a tarajos s
Tőlül jobbra hármas czimer
mely a kardra felfüzve nyil
Firmata Dei". A háttér foly
kai csapatai kelnek it. Feli

„Gabriel Bethlen
sylvaniae, Par
Et Sicolorum

Reimethet, méretei a rei

Ltha 7.

Pécsi Lukács

famester

XVI. sz.

l.

Divipamtok

246, 247

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Pécsi Lukács

l.

Novák III

5. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Pécsi Lukács

László

Novák II.

98, 132. l.

tradizione in [illegible]
nga, dove inizio
la sua carriera,
la sua permanenza
in Italia arricchì
la sua arte nella
maggiore lucidità
e nel senso più
monumentale
delle sue compo-
sizioni. La sua
pittura si è imbe
vuta in Italia
di sole che ~~a~~
ha accresciuto
la potenzionalità del

Pécsi Lukács

az esztergomi kaptalan ügyesse és közjegyzője mindkettő rajzoló

XVI. sz

lásd. okr

Iv Gár Czakó

21 — 24. l. 177. l.

Lásd Szinnyei, Magyar írók.

...tság mindemellett is, újabb
...sztésével ismét csak egy
... a szerződéseknek, és pe-
...i példányokat minélfog-
...a még mindig hiányzó
...kat, a hozzájuk füzött mel-
...lyszerűen felszerelve, hozzám

...rsz. Bizottságának

Pécsi Lukács

1595

l.
Lipp bilmos cikkei
Századok 1879.
fentiről

Pécsi L. Dániel, műtárgyvédelmi szakkonzulens.
Bartók Béla Emlékház, Budapest. Építész: Farkas György (BME).

Tervezők:

Szakkonzulensek: Király László, bekötőépítész, iparművész.
Pécsi L. Dániel műtárgyvédelmi szakkonzulens

Kiállítástechnika: Piros Tibor grafikusművész.

Magyar Építőművészet, 1986. 1. 16. old.

MDK

Péchy László mérnök

A hatósági mérnökök nevelését tárgyalja a Városépitésügyi Törvényalkotás c. könyvben.

Dr.F.G.: A városépités időszerü kérdései

Épitő Ipar - Epitő Művészet 1932. 14.1.

MDK

Pécsy László

A XIII.ker.elöljáróság tervp., tervét dicsérettben részesítették és 100 pengővel jutalmazták.

(-ek.) : A XIII.ker.elöljáróság székháza.

A Pesti Városháza, 1936. 5.sz. 25.lap

Pécsi tónló

textils

Pécsi László-emlékház Kőszegen

Új kulturális létesítménnyel gyarapodott Kőszeg: megnyitották a városi tanácsházzal szemben lévő műemlék épületben a Pécsi László-emlékházat. Pécsi László a Latex vezető iparművésze volt 1963-tól, a vállalat alapításától haláláig, 1984-ig. Munkásságának elismeréseként Munkácsy-díjat és Állami Díjat kapott.

CENTRUM ÁRUHÁZAK

né 77 éves nyugdíjas nyakát. Az idős asszony a helyszínen meghalt. Az elkövetőt őrizetbe vették.

A Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság nyomozást rendelt el ismeretlen tettes ellen, aki Kaposvárott az Ady Endre út. 5. szám alatt levő Kapos Kereskedelmi Vállalat

Népnevelés, 1989. jan. 3.

Pécsi László, textiltervező- és ipariformatervező művész

Magyar Gobelin, 1945–1985.

A Műcsarnokban látható 1985 okt. 15-dec. 1-ig a jubileumi kiállítások sorában a magyar gobelinművészet. A kiállító művészek ~~kiz~~ zöme textiltervező iparművészi: Németh E., Péreli Zs., Pécsi László, Cságoly K., Golti G.

Műcsarnok és Kamaratermei,
1985. okt.

SZABADI VILMOS
hegedű

BRAHMS: Hegedűverseny

BERLIOZ: Fantasztikus szimfónia

Jegyek 70–150 forintos áron válthatók az Országos Filharmónia jegypénztárában (V., Vörösmarty tér 1.), tel.: 176-222, a Zeneakadémián, tel.: 420–179 és az üzemi közönségszervezőknél.

A műsorváltoztatás jogát fenntartjuk!

F. k.: O. F. ig. — 85-369 GENERALART Dorogi Ny

PÉCSI LÁSZLÓ

repr."Az elitélt"
ld.Polgár Rózsa

Székely András: Nemzetközi mini
UJ TÜKÖR 1980/XVII/36.sz.27.o.

MDK

Pécsi László

Langbarth tó, vf.

M. Akv. és Paszt.festők Egyes. 11. kiáll. N.Szal,
1925. febr. 15 l.

MDK.

Pécsy László

Textilművészetéről

Magyar Nemzet 1965 ápr.17.lap 5.

formákkal kombináló Buczkó György a kiállításon látható műveivel a Z. Gács ly által megkezdett úton indult el: „Stabil" okat készített. Ez a fából vaskarika definíció alkotásokat jelöl, amelyeknek nem a szer- e mozog, hanem a stabil plasztika a tükrö- ületeivel imitálja a mozgást *(Tükör I, II, III)*. elmúlt évtized meghatározó stílusa, a poszt- rn nemcsak a képzőművészeket, a textile- és a keramikusokat, hanem az üvegterve- is megihlette. E kifejezésmódot a jelen kiál- n a színességen, a dekorativizmuson túl ta játékosság és groteszkség jellemzi. *Mel- Mihály* csiszolt, ragasztott, gúla tetejű, négy üvegoszlop tartotta filagóriácskára emlé- ő plasztikái az amorf-öntött és a csiszolt- etrikus elemek ütköztetésére épülnek *(Szo- II)*. Ugyancsak groteszkségével és afunk- izmusával hat *Sigmond Géza Élet az üveg-* ímű kompozíciója, mely olyan, mint egy állított, nyakára támaszkodó, szögletes, fújt alack, aminek az alján még egy propeller- fémtoldalék is van.

ön kell szólnunk Kertészfi Ágnes archeoló- művészettel rokon ötletes munkáiról *(Obe- Felrobbant kultúra)*, továbbá a zöldes, át- , öntött káliüveg *Kehely*-sorozatáról, mely- arabjai egyszerre geometrikusak és poszt-

PÉCSI László

Elhunyt Pécsi László

17/297

Magyar Hírlap, 1987. dec. 19. 8.

Pécsi László, Textilkerező

L. Terenczy Noémi

Vadas, József: Iató gobelin

Élet és Irodalom, Bp. 1985. nov. 22. XXIX/47

12.

Pécsi László ipari grafikusi

ill.

FERENCZY NOEMI
MŰVÉSZET 1985/10/20,21

Pécsi László, Textil művész

L. Szenes Zsuzsa

Vadas József Textil textil 13.

Élet és Irodalom Bp. 1984. júl. 27. XXVIII/30

Pécsi József
Fotókiállítás Párizsban

Magyar Nemzet 1984. XI. 24.

Pécsi László, textil- és iparművészeti tervező

a Vigadó Galéria nem egy művészt, egy életművet népszerűsítő kiállítótermében, hanem egy műfajt, a gobelint, amíg aug. 30.-ig látható.

Pécsi László gobelinje szerepel a tárlaton.

Láttuk, hallottuk

1981. VIII. 12. Petőfi 10.45 /Ft/.

Pécsi László –

A „Hányszor hral meg az ember" sorozat, a „Keletkerés", és az „Átváltozás" a természeti megegyezéseket keresi, a keletkerés és átváltozás folyamatát.

Torday Aliz: Textilművészeink motívumválasztása...

Művészet 1980 május – 20 lap

Pécsi László

Az 1968-as falképe a „Vissza-térés" és az 1970-es „Élet a tavasztan" a klasszikus, az ábrázoló gobelin formajegyeit hordozza.

Torslay Aliz: Textilművészünk motívum választása
Művészet, 1980. május – 26. lap.

Pécsi László

Pécsi László útja az 1968-as Textil falikép kiállítás utan sem tér el az emberközpontú-ságból.

Torstay Aliz: Textilmúvészink motivum választása Művészet, 1980. május – 26. lap.

Pécsi László

Megbízták a művészt, hogy a szombathelyi Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ orisére nevőtéri díszfüggönyt készítsen.

– Köztéri munkák 1980-ban, Művészet, 1981. február – 58. lap.

Pécsi Lánló → iparművén

L: Barcsay Jenő

9.

–: A Kult. Min. nívó jutalmai

Népszabadság, Bp. 1979 d. c. 22.

Pécsi László

A Bercsényi Klubban Birkás Ákos és Halász István november 14.-től, a Műcsarnokban Somogyi József és Reich Károly november 17.-től, a Csepel Művek Munkásotthonában Németh Miklós, Cserhalmi Eszter és Szabó János november 19.-ig, a Bercsényi Klubban Najmányi László november 21.-től, az ujpalotai Lila Iskolában Turcsán Miklós november 23.-ig, a Szoboszlói Galériában Pécsi László: "Fonalképek" címmel november 26.-ig, a Stúdió Galériában Lacza Márta december 2.-ig mutatja be alkotásait a felsorolt kiállítótermekben, mint a lap hirül adja a kulturális eseményeket ismertető rovatában.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. nov. 18.
XXII. évf. 46. sz. 8. lap.

Pécsi László

Technikailag magas szinten megoldott műveket készít a műves

Fotográfia: Művészetek, művészeti ágak . . .
Művészet, 1979. szeptember – 34 lap.

Pécsi László

Meghívták Pécsi Lászlót, hogy az Országház Elnöki Tanácstanácsterme részére 4-es felvetésű francia gobelint készítsen.

—: Köztéri munkák
Művészet, 1979. május – 47 lap.

Pécsi László

"Variációk"
(repró)

Vadas József: Mit mutat a mérleg?
Művészet, 1979 október - 12. lap.

Pécsi László

Az művész vidéki kiállítása
- teljesen vagy lényegében megegyezik a fővárosi tárlatok szervezésével

Vadas József: Mit mutat a szemle?
Művészet, 1979. október - 12. lap.

Pécsi László

Kilenc magyar textilmüvész huszonöt alkotásából nyilt kiállitás május 29-én Párizsban az ARTEX Müvészeti Iroda rendezésében. Hübner Aranka, Szücs József, Pászthy Magda, Gecser Lujza, Szenes Zsuzsa, Cságoly Klára, Dobrányi Ildikó, Balázs Irén, Pécsi László müveit állitották ki.

Magyar Hirlap 1975 148/8

Pécsi Lászkó

Munkácsy dijas iparművésznek, a Lakástextil Vállalat gyártmánytervezési osztályvezetőjének s Minisztertanács at állami dij első fokozatát adományozta 1975-beh.

Magyar Hirlap 1975 8.évf. 92/3

Pécsi László

"Mai magyar kárpit" cimmel Párisban, a Sin' Paora Galériában nyitják meg május 29.-én azt a kiállitást, amelyen különböző méretü faliképekkel nyolc magyar iparművész vesz részt: Balázs Irén, Cságoly Klára, Dobrányi Ildikó, Hübner Aranka, Pászthy Magda, Pécsi László, Szenes Zsuzsa és Szücs József.
A lap "Tájékozódás" c. rovata "Magyar kárpit Párisban" cimmel közli az eseményt.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. május 24.
XIX. évf. 21. sz. 6. lap.

Pécsi László

"Köztulajdon a képzőművészetben" című kiállitáson szerepelt Kerény Jenő:Partizán /Sátoraljaujhely/,Somogyi József: Martinász/Dunaújváros/,Varga Imre:Lezin /Mohács/,Gádor István:Siklósi plasztika/ Orosz János:Térelválasztó a győri Ifjusági Házban,Józsa Bálint:Gömbplasztika a szegedi Biologiai Kutatóban,Pécsi László:Gobelin/ Győr megyei tanácsnál.

Népművelés 1975/5/3o

Bartha Éva:Jegyzetek a képzőművészeti köztul-ról

Pécsi László

Résztvesz a Biennálén
A katalógust lásd Mészáros
Sándornál

I. Ipari-Textil Művészeti Biennálé
Szombathely Savaria Múz.
1975-Nov-Dec.

Pécsi László

Munkájának reprodukciója

Jubileumi Iparművészeti Kiállítás
1975. Műcsarnok, jún - júl.

Pécsi László

kárpitextil tervező, részt vett a kiállításon

Jubileumi Iparművészeti Kiállítás (Miskolc), 1975. jún – júl.

Pécsi László

„A'tváltozások" gyapjú kender
100x200 V. tedm.

III. Ital és Textil Biennálé
Szombathely Savaria Múz
1974. Jul - Szept.

Pécsi László

Március végén zárult a Műcsarnakban a Köztulajdon a képzőművészetben c. kiállítás amely jelképes elszámolás az ország területén levő alkotásokról. Így a művész gobelinje a Győr megyei tanácsházán (említve)

Bartha Éva: Jegyzetek a képzőművészeti köztulajdonról.
Népművelés, 1975. 5. 30. old.

Pécsi László: Lakástextil.

Művészet, 1945. 5. 15. old.

Pécsi László

„Köstulajdon ... 1945–1975" címmel nyílt meg a Műcsarnokban az a kiállítás, melyen ma élő művészek jobbara fényképeken összegyűjtött alkotásai láthatók. A balatoni Annabella Szállóba falisznönyegre varázsolt életfájd szerepelt e tárlaton. (említve)

K. M.: Közös kincseink.

Chinoin, 1975. ápr. 16.

Pécsi László textiltervező

Szombathelyen megnyílt a III. Fal- és Tér-textil Biennálé, melyen műve szerepel.

Bereczky Loránd: A III. Fal- és Tértextil Biennálé.
Kritika, 1974. 10. 31. old.

MDK

Pécsi László textiltervező

G. Staindl Katalin, Garányi József, Mikó Sándor,
Pécsi László iparm. kiáll. Csók gal. 1961. máj.

Pécsi László (iparművész)

1975-ben az Állami Díj I. fokozatával tüntették ki.

Néprajza, 1975. dec. 3. 103. ef. 78 tr. 3 p.

Pécsi László
A Kereskedelmi Kamara új budapesti székházának fali-szőnyeget tervez.

Bojár Iván: Mecénas: a nép országa

Magyar Hírlap 1971/120 10old.

Pécsi László
textiltervező

A makói MSZMP Szekhár tanácstermé-
ben elhelyezendő gobelin tervezésére ki-
írt pályázat felhért szakértő je Pécsi Lász-
ló textiltervező.

N.Dvorszky Hedvig: Képzőmüvészeti pályázatok.
Müvészet, 1974.február - 48.oldal

Pécsi László

Munkáival szerepel Manchesterben a Magyar Kulturális Hét (okt. 8–13.) keretében rendezendő textilműcészeti kiállításon.

Árck; Műgyűjtő, 1973/3. sz. 61. l.

Dóczi László

4.

A Győr megyei Tanácsnak nagy gobelintervet készített, ebben a kövelyi népi hagyományhoz tér vissza. (nyers fehérekből, barnákból álló sűrűgyöttes kevés aranyal és pirossal, nyomígy a díszítménykincs és a figurális ábrázolás „átírási módja").

P. Brestyánszky Ilona: P.L. Kiállítása; Ipari Művészet, 1973/4. sz. 26. p.

Pécsi László

3.

Egyes munkáiban a képi fogalmazáshoz közelítő „hangulatot" ad, pop-artos átszürcmléssel (fehér gyapjú és arany lurex szállal szőtt, bezárt ablakokat ábrázoló falkép; a fehér-fehete hálóval öszszett nyitott szem). Szimbolikájában visszatér a kezdet (új élet) és a vég (elmúlás) gondolata. Ebbe illeszkedik pl. a hálóból kiemelkedő plasztikus tojás és az ellenmást átölelő pozitív-negatív formák.

P. Brestyánszky Ilona: P.L. kiállítása; Ipari Művészet, 1973/4. 12. 26. l.

2.

Pécsi László

Falképeiben népművészeti elemeket használ, így halászhálók csomózott formavilágát. Több munkáján a pozitív-negatív formák ellentétes feszültségére épít. A fehér gyapjúszálak közé gyakran aranyszálat húz be. Egyik kompozíciója az ölelést szimbolizálja. Vegyes technikája a lánefonalak vízszintes és függőleges felvetésével a szövésben a hagyományos gobelintechnika megújítása.

P. Brestyánszky Ilona: Pécsi L. kiállítása, Ipari Művészet, 1973/4. sz. 26. l.

1.

Pécsi László

A lakástextil-tervezés szaktekintélye, Munkácsy-díjas. A Gellért és a Royal Szálló, Fészek Klub Gátorszövetének, függönyeinek tervezője. A Fészek Klubban tértextil kísérleteit mutatta be. Kompozícióinak sorozata problémafelvetés az helytherést-elmúlást szimbolizáló „Hányszor hal meg az ember életében?" c. munkához.

P. Brestyánszky Ilona: Pécsi L. kiállítása; Ipari Művészet, 1973/4. sz. 28. l.

Pécsi László

a Csepel-i Galériában /XXI. Rákóczi Ferenc út 142/ mutatta be műveit.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

2231

Pécsi László

Díj: I. Fal-és Tértextil Biennálé, Szombathely 1970. Bemutatott műve: 22. sz. reprodukció: „Hányszor hal meg egy ember", sorozatból: „A negyedik ujjászületés", gobelin.

Katona László: II. Fal-és tértextil Biennálé, Szombathely, 1972.

Pécsi László

További kiállításai: Stuttgart, Párizs, Ljubljana, Moszkva, Varsó, Róma, Bukarest. Egyéni kiállítás: 1961 Vö Galéria. 1971; Csepel Galéria 1971.

Katona László: II. Fal- és Textil Biennale, Szombathely, 1972.

Pécsi László

Budapesten született 1929-ben. Iskolái végzettsége: Magyar Iparművészeti Főiskola 1954. Kiállítások: Magyar Iparművészeti kiállítások Bpest, Szófia, Kairó.

Katona László: II Fal- és Tértextil Bienná-lé, Szombathely, 1972.

Pécsi László
textilterverő

A negyedik újjászületés" című
"művével vett részt a tárlaton.

Molnár László: II. fal és tértextil biennálé.
MÜVÉSZET, 1972.augusztus - 38.oldal

Pécsi László

„A negyedik újjászületés" c.
művének fotója a 38. oldalon

Kritika 1977 október

Pécsi Lányi

Művemx szerepel a II.fal-,és tér-
textilbiennálén Szombathelyen

Kritika 1972 október

38.old.

Pécsi László

neve emlitve

Kritika 1971 november - december

50. old.

Pécsi László

„Marasztó", gobelin, 115 x 155 cm

Mai magyar iparművészet I.
Az Iparművészeti Múzeum Kiállítása
1972.

Pécsi László iparművész

A szombathelyi múzeumban rendezett Fal és tértextil c. biennálén modern gobelinje: „Negyedik ujjászületés" c. szerepel. (említve).

Bertalan Lajos: Kiállítási napló. Vasi Szemle, 1972. ... 4. 557. old.

Pécsi László

Jul. 22.-ig tart nyitva a prágai Képzőművészeti Szövetség galériájában az a kamara gobelin-kiállítás, melyen a művésznő munkája is szerepel

Fejér Megyei Hírlap, Székesfehérvár, 1942. júl. 15.

Pécsi László,

Szücs József, Tóth Sándor, Attalai Gábor, Béres Erzsébet, Cságoly Klára, Farkas Gabriella, Kovács Péter, Pauli Anna, Pászthy Magda müvész részt vesznek a szombathelyi Savaria Muzeumban rendezett III. Fal és Tértextil Biennálén.
A kiállitás katalógusának előszavából, -melyet Frank János irt-Vadas József idéz, "Kapucnik a májusfán"c. kritikájában: "A tárlat jellemzője a monochrómia, a tudatos szinszegénység." Ugyanezt állitja Vadas József is, hogy az itt felsorolt müvészek munkáit a fehér és nyers szinek uralják.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. aug. 31.
XVIII. évf. 35. sz. 13. lap.

Pécsi László

Ardai Ildikó, a két művész a szombathelyi II. Fal és Tértextil Biennálé III. díját nyerte el, -közli a lap "Szombathelyi kárpit" cimmel.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. szept. 7.
XVIII. évf. 36. sz. 8. lap.

Pécsi László, textilnűvész

Lásd: Szűcs József

— : Magyar textil .... 9.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. máj. 30.

Pécsi László

Az 1974-es textilművészeti bemutatón sombathelyen második díjat nyert.

Népszava, 1974. júl. 26. 102. erf. 173 sz. 4p

Pécsi László

Textiltervező

„Lakástextil" (repro)

— A lakás.

Művészet, 1975. május - 14 oldal.

Pécsi kábelipari művek

Állami Díj: I. fokozat

—: 1975. évi Állami és Kossuth-díjasok 2.

EST I HIRLAP, Bp. 1975. ápr. 2.

Pérsi László, iparművész

Megemlítve.

Cs. Benkő Judit: Nagy számok évében járnak 3.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. ápr. 19.

Petri László, iparművész

A Állami díj : I. fokozat.

Átadták ....
— : Állami díjjal

6/A

Népszabadság, B..., 1975. ápr. 3.

PÉCSI LÁSZLÓ, iparművész

Szombathelyen, 1971 nyarán Textil biennalé /hivatalosan: Fal-és térтextil biennalé.-
"NEGYEDIK UJJASZÜLETÉS", cimü gobelinje.-Kötik, szövik, csomózzak, hurkoljak, s csodalatos diszitésekkel varazsol jak térelválasztó müalkotassa, faliképpé az ósi, vagy épp pen mai keletü müanyagot.-Érdemes emlékeztetnünk Pécsi László modern gobelinjére. 557.old

BERTALAN LAJOS: Kiallitasi napló 554.old

VASI SZEMLE, XXVI.évf. 1972. 4.szám, Szombathely

Pécsi László

Határnak, 1970, gobelin, vegy.
260 x 182 cm

Vadászati Világkiállítás – Képzőművészeti Kiállítás, Bp. 1971.

Pécsi László textiltervező iparművész

Harsányk felszabadulásának 24. évfordulója alkalmából a Munkácsy Mihály-díj II. fokozatával tüntették ki

Szocialista Művészetért, 1972. május.

Pécsi László textiltervező

Hazánk felszabadulásának 27. évfordulójának alkalmából a Munkácsy Mihály-díj II. fokozatával tüntették ki.

Hajdu-Bihari Napló, Debrecen, 1972. ápr. 1.

Pécsi László textiltervező iparművész

a Munkácsy Mihály-díj II. fokozatát kapta.

Népszabadság, 1972. ápr. 1.

Pécsi László Munkácsy-díjas művész.

A Csepel Galériában legújabb falikárpítjait és terveit állította ki.
Az új balatonfüredi nagyszállóban, a budapesti Hotel Intercontinentálban fali szőnyegei szerepelnek. Jelenleg a sapronai házasságkötő terem részére készít 12 négyzetméteres gobelint.

Bajár Iván: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap, 1971. nov. 2.

Pécsi László

A magyar iparművészetet bemutató kiállitás a Csepel Galériában szerepeltette Pécsi Teremtés c. kárpitját is.

Magyar Hirlap 1974/16o 6.

Pécsi László 2

Most néhány nagyobb méretű munkáját hárta a közönség elé. A csomozott szőnyegek némileg elfolyó képhatásával ellentétben, ezek a szövött kárpitok szigorúan anyagszerűek, képi formálásukban is szerkezetesek. Jóllehet méröben különböznek az egész európai gobelin-művészetet megújító Lurcat munkáitól, részleteikben mégis – tudottan és bevalottan – emlékeztetnek a nagy francia mester művévre

Bojár Iván: Kiállításról kiállításra

Magyar Hírlap 1971/305 6 old.

Pécsi László (Csepel Galéria) 1
legnyabb falkárpitjait és teveit alkotta ki.
A Munkácsy-díjas művész számos csomozott
és szövött falszőnyegé országszerte ismert.-
például az új balatonfüredi nagyszállóból
vagy a budapesti Hotel Intercontinentálból
s jelenleg és közterületi munkán dolgozik:
a Roprom házasságkötő tevem részére ké-
szít 12 négyzetméteres gobelint.

Bojár Iván: Kiállításról - kiállításra.

Magyar Hirlap 1971/305 6 old.

Pécsi Károly
textiltervező

A prágai Magyar Kultura Kralovy Vary -i és
Prága- i kiállitásain részt vett.

.-. Magyar művészek kiállitásai külföldön.
MŰVÉSZET, 1972.szeptember - 46.oldal.

Pécsi hírlő, iparművész

Kiállít a Csepel Galériában.

— : Mai magyar iparművészeti Kiállítás ?.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974. jún. 1.

Pécsi László iparművész

a szombathelyi Savaria Múzeumban rendezett I. ipari textilművészeti biennálén gobelinjei, bútorszövete szerepel

Vadas József: Ipari textilművészeti biennále Szombathely.

Kritika, Budapest, 1974. febr. 29. old.

Pécsi László, iparművész

A torontói világkiállításon Virágoskert c. gobelin jével szerepel.

— : Holdvilág, ezüst köl 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1973. szept. 25.

Pécsi László textiltervező iparművész
a Munkácsy Mihály-díj II. fokozatá-
ban részesült, karácsonyi felszabadulá-
sunk 27. évfordulója alkalmából.

Kalai Hírlap, 1972. ápr. 1.

Pécsi László textiltervező iparművész
a Munkácsy Mihály-díj II. fokozatával tüntették ki.

Vas Népe, 1972. ápr. 1.

Pécsi László texhlumivéz

Munkácsy díj II. Golozatát

Lapta

Magyar Nemzet 1972 április 1
4. old.

Pécsi László
textilfestő

Falisszőnyegi díszetik a Hotel Duna
Intercontinental termeit.

Rusza Gyula: Ohrismunkák a Hotel Duna.
Művészet, 1972. április – 24 oldal

Pécsi László

textilszerelő

Az 1972. évi Munkácsy-díj II. fokozatát kapta.

—: 1972 évi Munkácsy díjak

Művészet, 1972 április - 9 oldal

Pécsi László

A csoport vezetője és irányitója. Kárpitjával találkozunk az Iparmüvészeti Muzeum textilgyüjteményében. Az első Munkácsy-dijas ipari tervezőmüvész.

Szigethi Ágnes - Tervezők a Lakástextil Vállalatnál; Ipari Müvészet, 1972/2, 16. l.

Pécsi László

kétéltetvező iparművészt a Munkácsy Mihály-díj II. fokozatával tüntették ki felszabadulásunk évfordulója alkalmából.

Magyar Élet, 1942. ápr. 1.

Pécsi László

Az első Munkácsy-díjas magyar tervezőművész.

Pécsi Zsuzsa: Textilművészetünk negyedszázada; Ipari Művészet 1971. 5-6. 5. l.

Pécsi László

A szombathelyi Művelődési és Sportpalota színpadi függönyét készítette (kivitelező: Lakástextilgyár).

Révész Zsuzsa: Textilművészetünk negyedszázada; Ipari Művészet 1971. 5. sz. 6. l.

Pécsi László

Munkája teljes értékű műalkotás.

Fal- és tértextil művészetünk; Mihály Mária hozzászólása a II. Szombathelyi Fal- és Tértextil Biennálét követő anhélzu; Ipari Művészet, 1973/1. n. 146

Pécsi László

A legnemesebb gyapjúfonalak, fésűscérnák és kártolt fonalak, effet cérnák és sima egyágú fonalak, fémszálak kombinálásával, különböző felületek kialakításával hozta létre munkáját.

Fal- és tértextil művészetünk; Mihály Mária hozzászólása a II. Szombathelyi Fal- és Tértextil Biennálét követő anketon; Ipari Művészet, 1973/1. sz. 15. l.

Pécsi László

A II. Szombathelyi Fal- és Tértextil Biennálét követő ankéton elhangzott hozzászólását közli a lap.

Fal- és tértextil művészetünk; Ipari Művészet, 1973/1. sz. 18. l.

Pécsi László

Szerepelt munkája a jablonecci kiállításon.

Szentes Lajos: A tárgyak világa; Ipari Művészet, 1972/5 sz. 28.l

Pécsi László

Munkájának (Hányszor hal meg az ember) színállása (fehér, kék, zöld, fekete) az ipar számára is tanulságos.

Fal- és tértextil művészetünk; Koczogh Ákos hozzászólása a II. Szombathelyi Fal- és Tértextil Biennálét követő anketen; Ipari Művészet, 1973/1. 11. 11. l.

Pécsi Lánló, textiltervező

A Munkácsy M.-díj II.-f.-t kapta.

-: átadták az idei művészeti díjakat 2.

EST! HIRLAP, Bp. 1972. márc. 31.

Pécsi László, iparművész, textiltervező

A Munkácsy M.-díj II. f.-t kapta.

—: Átadták az idei művészeti díjakat

4.

Népszabadság, Bp. 1972 ápr. 1.

PÉCSI LÁSZLÓ

Faliszőnyeget tervez a Kereskedelmi Kamara új budapesti székházába.

Bojár Iván: Mecénás a nép országa

MAGYAR HÍRLAP, 1971. május 1.

Pérsi László, [textil tervező-?]

Kiállít a nombathelyi múzeumban.

—: (— szöveg — fényképe —) 2.

ESTI HIRLAP, B; 1972. júl. 24.

Pécsi László sparmúvész

A Munkácsy díj II. fokozatát

kapta

Népszava 1972 április 1

2. old

Pécsi László

Hatezer forintos díjat kapott
a szombathelyi második fal és
téstextil biennálén

Magyar Nemzet 1972 július 22
hold.

Pécsi László

Halászat, gobelin
260 x 182 cm

Vadászati Világkiállítás 1971.
Műcsarnok

Pécsi László

Textiltervező iparművész az 1972 évi művészeti dijasok között a Munkácsy Mihály-dij II. fokozatát kapta.

Élet és Irodalom, Bp. 1972. ápr. 1.
XVI. évf. 14. sz. 4. lap.

Pécsi László

Sextettesvező

„Falisó ringeg"

(regro)

Osvát Katalin: Állok Dunánk szélén . . .

Nők Lapja, 1970. február - 7 szám

Pécsi László

Részt vett a Hombathelyi Savária Múzeumban rendezett III. Fol és tértextil Biennálén.

Berecky Tóránt cikke

Kritika 74/10 30.o.

Pécsi László

Győr Megyei Tanács tanácstermének falfelületeit hat nagyméretű gobelin kompozíció tagolja majd. A gobelin-pályázatot Pécsi László nyerte meg.

Magyar Építőművészet, 1973 ... 1. 28. old.

Pécsi László textilművész

A mai magyar iparművészetről, ad ízelítőt a Csepel Galéria kiállítása.
„Teremtés" c. kárpitja mind méretében, mind színeiben visszafogott, éppen mértéktartásával vonz. (említve)

Láncz Sándor: Kiállításról kiállításra, Magyar Hírlap, 1974. jún. 12.

Pécsi László textilművész

A szombathelyi Savaria Múzeumban
júl. 12.-én nyílik a III. Fal- és Körtextil Bi-
ennálé, melyen szerepel műve, faliképe.

Képes Krónika.

1974. VI. 6. TV. 18.35 Ka.

Pécsi László iparművész

Jún. 6.-án nyílik meg a Csepel Galériában a Mai magyar Iparművészeti Kiállítás, melyen munkája szerepel.

Meghívó.

1974. jún. 6.

Pécsi László. iparművész

az idei III. Fal- és Tértextil Biennálén szerepel „átváltozások" c. gyapjúból és kenderből, vegyes technikával készült műve. ~~(repr.)~~ (említve)

P. Brestyánszky Ilona: Hétköznapi csodák, Nők Lapja, Budapest, 1947, Okt. 5.

Pécsi László

textilmunkákkal vesz részt a június 26-án megnyíló stuttgarti nemzetközi iparművészeti kiállításon.

Krónika.

Magyar Hírlap, 1969. május 16. 6. l.

Pécsi Lánló, textilművén

Szerepel a II. Fal- s Tér-textil-biennálén.
(Kom Kathely.)

Rózsa Gyula: A kettéhasadt kárpit

M.S.

Népszabadság, Bp. 1972. szept. 17.

Pécsi László

Az Annabellában egy galzlinje látható.

Néhány szó nem közben.

1942. VI. 11. 45 Petőfi /6/ V.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR TÁVIRATI IRODA
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 138-068, 227-748, 340-726

TÍZSZER VOLT LÉGIRIAD

Súlyos bom
Hanoi

NAGY VESZTESÉGEK
AZ AMERIKAI

Pécsi László

ESTI HÍRLAP

19?? JUL 24

1021

A szombathelyi Savaria Múzeumban megnyílt a II. fal- és tértextil-biennálé. Képünkön: a kiállítás egyik részlete. Pécsi László és Bódi Irén munkáival.

Pécsi László iparművész

Textil faliképeinek kiállitását a Csepel Galériában nyitják meg október 26.-tól, -közli a lap.

Élet és Irodalom, Bp. 1971. okt. 30.
XV. évf. 44. sz. 2. lap

Pécsi László

Mai textilművészetünk jelentős alakja. Az anyag szépségét tartja fontosnak, kiemelkedőnek műveiben.

Népszava, 1973. okt. 27. 101. évf. 252 sz. 8 p.

Pécsi László
textiltervező

Pécsi László gyapjutól és henderből
vegyes technikával készült „Át-
változások" című műve szerepel
a szombathelyi Biennalen.

Pécsi László

Megbízták Pécsi Lászlót, hogy a budapesti Hilton Szálló földszinti előcsarnoka részére csomózott textilt készítsen.

----:Köztéri munkák:
Művészet, 1977.május - 48.oldal.

Pécsi László

Soproni falkárpitja harmonikus, meleg színeivel a belső tereket díszíti. (említve)

Felszabadult művészet.

1975. X. 25. 18.05 TV. -Vné-

Pécsi László

Vadas József: "Magányos textil" c. kritikájában felsorolja azokat a művészeket, akik a IV. Fal- és Tértextil Biennálén, a szombathelyi Savaria Muzeumban részt vettek, ismertetve az ott bemutatott műveket is.
Ardai Ildikó, Attalai Gábor, Balázs Irén, Buzás Árpád, Cságoly Klára, Farkas Gabriella, Gecser Lujza, Kele Judit, Pauli Anna, Pécsi László, Preiser Klára, Szilvitzky Margit, Szuppán Irén, TÓth Sándor. Végül szerepel a két belsőépitész: Fekete György és Somogyi Pál neve, akiknek munkájánál könnyebbséget jelentett a bemutatott művek kis mérete.
Fenti cikket lásd: Gecser Lujza nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. szept. 11.
XX. évf. 37. sz. 13. lap.

Frank János cikkét lásd: Pátzay Pál nevénél.

Pécsi László

"Lehet egy héttel hosszabb?" címmel Frank János a kiállítótermek, a kiállitások körüli zavarokat, problémákat fejtegeti hosszu cikkében és a tárlatok időtartamának meghosszabbitását javasolja. Felfedi a hiányosságokat és azt is megirja, miként lehet azokat kiküszöbölni. A kiállitótermek felsorolása mellett példaként emlit a legnagyobbak közül három kiállitási helyiséget és bennük a kiállitókat: a Műcsarnokban Varga Imre, Herczeg Klára, Perecz János, a Nemzeti Galériában Pátzay Pál, Nagy Károly fafaragó és Molnár Gabriella, az Iparművészeti Muzeumban Bálint Endre Pécsi László neve szerepel.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. nov. 2o. XX. évf. 47. sz. 12. lap.

Pécsi László

az Iparművészeti Múzeum egymás után rendezi élő művészek kiállítását (Mai Magyar Iparművészet, Bálint Endre, Pécsi László, stb.)

Frank János: Lehet egy héttel hosszabb?, Élet és Irodalom, Budapest, 1976. nov. 20.

Pécsi kárló

Megbízást kapott Pécsi Károly a pécsi Panorama Szálló étterme részére textilkompozíció elkészítésére.

------:Köztéri munkák.

Művészet, 1976. október - 48.oldal.

547.

Dietrich Ch. W. E.

Út a falu végén. (~~Der Weg hinter dem Dorfe.~~)

Rt. 2. élet.

K. 10.— 103 m. 167 sz.

Pécsi János dr

MAPFE 1928. okt. Kiáll.

Javitják a hajót, virf.

1870.

Kiss Bálint képtári őr 1868 [illegible]
a teendőket Ligeti Antal vette át, [illegible]
nemzeti irány felkarolása volt, a m[illegible]
a körülmény, hogy a vallás és közo[illegible]
zai művészet előmozditására tetem[illegible]
tani művészeti, nevezetesen festészet[illegible]
alakjában. Legelső teendője volt az ú[illegible]
1868-ban közszemlére kitett műtárgya[illegible]

		az 1870 évi						
		I	II	III	IV	V	VI	VII
		terembe						
az 1868 évi	VIII	.	.	.	.	.	.	.
	VII	1	1	.	.	.	.	20
	VI	.	13	36	.	.	2	.
	V	.	35	7	.	.	2	.
	IV	1	.	1	4	58	37	.
	III	.	.	.	60	20	9	.
	II	1	2	.	23	91	30	.
		teremből						

Pechy János

festi

U. 81.

Lelet dunapentelei VI. 16.

Pécsi János

1922. balatoni
kiáll. Nemzeti Szalonban
Reggeli hangulat a Béla-
telepi parton, vrf. 5000.—

1923. nov.
M Akv Pf Egy
kiáll. Nemzeti Szalonban
Virágzó fa, vrf. 200.000.—

1925 febr.
M Akv Pf Egy
kiáll. Nemzeti Szalonban
Langbath tó, vrf.

Ráth György: Az iparművészet

Könyve IX. 133.

Pécsi János

Nagybányai kiáll kat.
1912.

84

Ádám ~~[illegible]~~ és Éva ábrázolása kályhafiókon II. 222; Ŧ bünbeesése XVII. sz.-beli képen VIII. 50; képe az ifjabb Cranachtól IV. 43; ~~m~~ képe 1553-ból való ostyasütőn IV. 51; koponyája I. 45. — Gerzson V. 296. — Gézá-

Ŧ ötvösmüveken I. 208, VII. 184;

Pécsy János

Mulsanok Jestő Miskolc

1909-10 téli kiáll. 271

Péchy János

festő.

vrod = Péchy János képkiállítása. Miskolczi Napló 1911. dec. 29. U, 81

A Miskolci városháza dísztermében volt kollektiv kiállitása 1911. decemberében. Kiemelendő köv. képei: Szajna éjjel, Interieur, Önarckép, Magyarországi részlet, Olajfestmények, akvarellek, pasztellek.

bajusza és szakálla összevegyült, szeme kék. Nyakravalója felett piros szalagon rendjelt visel. Öltözete: vállrojtos frakk, ujján hímzett hajtókával, piros nadrág és szolgálati jelvény. A háttérben balról függöny és jobbról, talapzatán allegoricus ábrázolással, oszlop köti le figyelmünket. Jelzése alól jobbra: »*G. Lepaulle 1848*«.

Festmény, aranyozott keretben, vászon, méretei 130: 97·3 cm. — Száma a törzsleltárban 71. és annak kivonatában IV: 7, — Becsértéke 5500 K.

PÉCSI 1. *János*, festő. Autodidakta, utóbb a nagybányai szabadiskolában dolgozott. 1908. Sátoraljaújhelyen, 1911. Miskolcon akvarelljeiből koll. kiállítást rendezett. 1909-től kiállítója a Műcsarnoknak és a Nemzeti Szalónnak.

Sz. Gy. II. 278 l

Pécsi János

festő

Őszi táj, olaj.

Nemzeti Szalon

1939-es Szalon

Ez betegen [illegible]
dolgyal. Majd ha jobb ivólen,
mit gyüjtöttem es üzhen én; ér
Ha szükséges Vennéges megjelenés,
töpteletemet; ha nem, üz kére
írást megküldeni, mert így a r
lgalakt ú minimális az értékül
Kérésemet ismételve és kitü
maradok a tek. Elnökségnek
alázatos szolgája:

Budapest. 1909. Jan. 8.
II. ker. Rókus-tenz
Zimmermann villa:

Pécsi János

festő

lásd Miskolc

Szendrei V. K

37, 396. l.

Farago József =

Miskolci atelier-K.

Miskolci Napló

1909. 216 n.

MDK

Pécsi János,

19o8-ban az iskolában dolgozott.

A szabadiskola ideje. /19o2-1912./ 84.1.

MDK

Pécsi János, festö

Virágzó fa. Vizf.

A Magy. Akv.- és Paszt.fest.Egy. X.kiáll. 1923.nov.
Nemz. Szal. Kat.

MDK

Pécsi János dr., festö

163. Uszályok a Dunán. Olf.
164. Öszi napsütés. /Bükkösd/ "

Uj Szalon. Megnyitó Kiáll. Bp.1934.ápr. Kat.

MDK

Pécsi János

Máriacell környéke, vf.

MAPE 13. kiáll. N.Szal. 1927. máj. 12. 1.

MDK

Pécsi János

Részlet a Tauern-alpokból, of.

Képzőm. Társ. 1909/10. téli kiáll.kat. 46.l.

Béri János
Grafikus

MDK.

„Csónakok."

Élet és Irodalom, 1961 aug. 14 - 6 kép

Pécsi János

szentendrei idősebb festő

Lőrinc Lóránd: Naiv művészet és amatőr művészet
Pestmegyei Hírlap, 1967. máj. 21. 8. o.

MDK

Pécsi János

Művei a Nemzeti Szalon 1939-es kiáll.-án.

(esszi): Kiállitásokról.

Magyar Nemzeti Művészet, 1939.4.sz.95,96.l.

MDK

Pécsi János

Részlet a Tauern-alpokból, of.

Műcsarnok 1909/10. téli kiáll. kat. 46.l.

MDK

Pécsi János, festőm.

149. Őszi táj. Olf.

Az 1939-es Szalon katalogusa.
Nemz.Szalon. 1939.jun.1o-től 25a i.

dr. Pécsi János

Javitják a hajót, vf.

Nagy. Akvarell és paszt.festők 14. kiáll. N.Szal.
1928. okt.

15. 1.

Pécsi János

Reggeli hangulat a Béla-telepi parton, vizf.

I. Balatoni kiáll. N.Szal. 1922. jan. 26 l.

Pécsi János

Reggeli hangulat a Béla-telepi parton, vizf.

Balatoni Társaság I. kiáll. Nemz. Szal. 1922.
jan. 21 1.

MDK

dr.Pécsi János

A Balaton Arácsról, of.

Rálátás a tihanyi félszigetre, of.

A Balaton a földvári dombról, "

Esti hangulat, of.

Balatoni Társ. 6.kiáll. Uj Szal. 1934. okt.
9 l.

Pécsi János

gombolyagi faragó

l.

Gábor Sajós

Kalocsavidéki

20. l.

40. l.

Pécsi József
textilterverő

Magyar Kereskedelmi Kamara Szék-
háza, tárgyalószobák, 1-1 db. 160 cm.
x 240 cm. mintás csomozott falisző-
nyeg (repr.)

-.-: Nivódijas müvek.

Müvészet, 1973. április - 35.oldal

Pécsi Jakab a XV. századból.
(Jacobus de Quinqueeclesiis.)
Nevét a bécsi császári udvari
könyvtár: „Aristoteles Phy-
sicorum libri 8" cimű XV.
Háradi hárgyakézirat tartotta
fön, meszek colophonjában
megnevezi magát. Egyebet
nem tudni kiléteről.

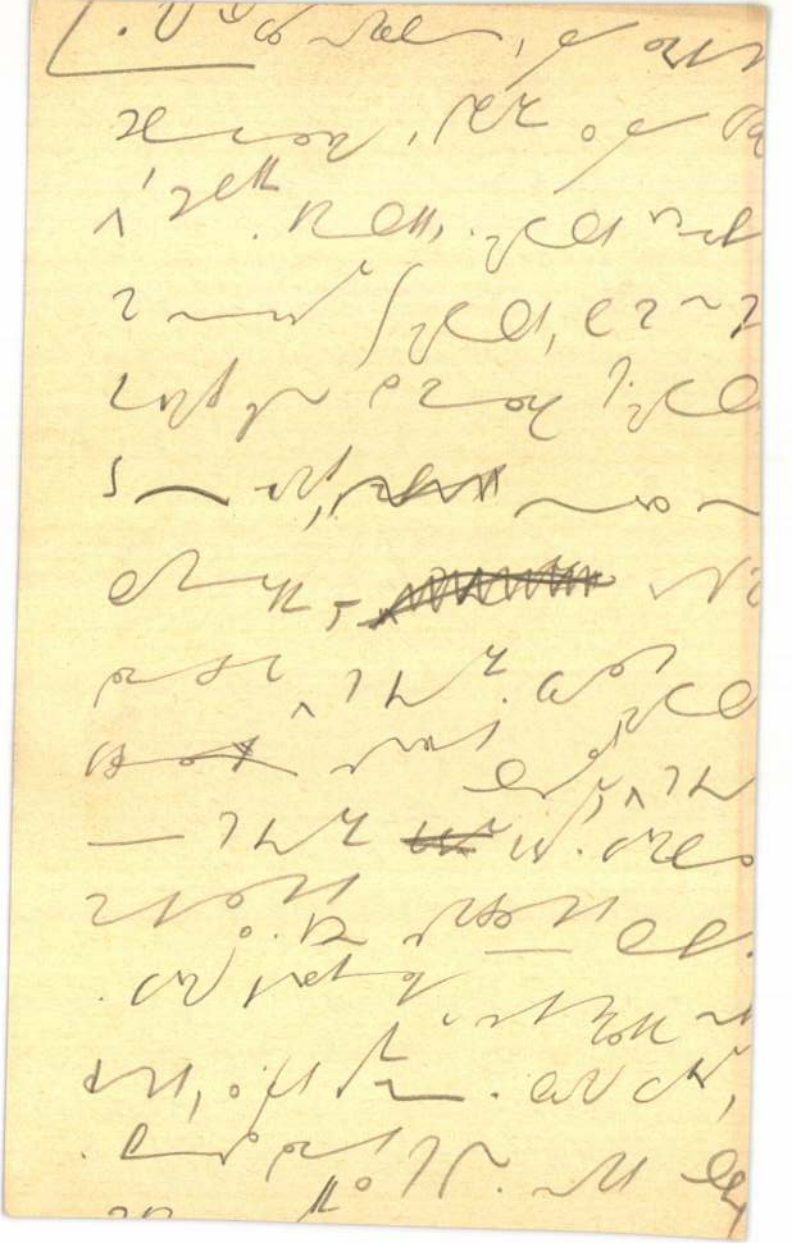

Pécsi Jakab

nevével, XV. századbeli
írással jelzett kodexről,
mely a pécsi udvari könyv-
tárban van, Varjú mely-
állapította, hogy az a XIII.
századból való s így fenti
nem a Kodex készítője,
hanem XV. századbeli
tulajdonosa.

Varjú Elemér jelentése 1904.
évi tanulmányutjáról, Je-
lentés a Magyar Nemzeti
Múzeum 1904. évi álla-
potáról. Bpest 1905. 111. l.

128.479 sz

A pannonhalmi
ságnak hivatalos használa
Budapest, 19
A minister

D. [illegible]
minist.

Pécsi Jakab

(Jacobus de Quinqueecclesiis)

Aristoteles Physicorum libri 8. ciúm XV. századi hártyakézíratot másolta, mely a Pécsi császári udvari könyvtárban volt

Csontosi János: Adalék a magyarországi XIV.–XV. századi könyvmásolók és betűfestők történetéhez. Magyar Könyvszemle 1879. 149. l

Pécsi J.

Tájkép

[illegible] Művészek kiáll. Váci u. 1919. dec.

MDK

Pécsi János, festö

Tabáni részlet. Olajf.
Magányos ház Tabánban. Vizf.

Új Szalon.-Tabán kiállitása. 1934.máj.-1934.ápr.
Kat.

Pécsi István

MDK

Bierbauer V: OTI bérházak Bp-en. Tér és Forma, 1935. 7.sz. 185-195. l.

Kassa

Pécsi ötvös István 156o-157o

Arch.Közl.1899. XXI. 173

Lendva.

A hegyes vidék középteré
vár, az előtérben pedig a tábo
képeznek csoportot, kiknek eg
hoz támaszkodik, a harmadik
lagon, mely fölött mértani ábi

LIND

fölül balra: 91.

Rm., mér. a rl.

92-92-6

Pécsi Irma
6 tvös
1923
Élnusk 1930.87.l.

Pérsi Ilona, kerámikus

L.: Kéri Imre

— :o Tárlatok 8.

Esti Hirlap, Bp. 1976. szept. 17

53.

Pirin

Kotász Károly

festőművész

kiállítása

930. III. 30

Pécsi Ida

Szinyei fiatalok kiállításán a Nemzeti Szalonban két képével szerepelt

M.934.IV.1.

Pécsi Henrik

PÉCSI HENRIK szűcs (Hainreich von Fümfchirchen, Henricus de Funfchirchen) Bécsben dolgozott. 1371-ben eladta a Bécs városában, a Werdertor (Porta Insularum) melletti házát. Feleségét Annának hívták.

Quellen zur Geschichte der Stadt Wien II. rész 1. kötet 796, III. rész 1. kötet 373. regeszta.

Pécsi Henrik /Henricus de Fünfkirchen/ bécsi szücs
1731

Gentmagyarüvausztr xxxxx 8 l.

Pécsi Ferenc [népi iparművész?]

MDK

A pécsi Janus Pannonius Múzeum megvásárolta az 1907-ben szabadult Pécsi Ferenc szücsmester szücsműhelyét. Pécsi nemcsak kihérítette anyagát, de szabásig, festésig, díszítésig minden munkafolyamatot maga végzett. Egy most előkerült kisködmön – népművészeti értékűnintén a múzeum gyűjteményébe jutott.

– : 60 éves kisködmön 3

ESTI HIRLAP Bp. 1967. ápr. 27.

F. Pécsi

Restaurátor /festmény/.
Szépművészeti Museum. Bp. XIV. Dózsa Gy. ut 41.

International Directory of Arts. 8th Ed. 1965/1966.
II. /Ed.: H. Rauschenbusch/, Berlin, é.n., 1965-1961
1., ill., Deutsche Zentraldruckerei AG. 1613. 1.

Pécsi György

MDK

Ipari művész

Butorszövetek./Kőszegi Ágyteritőgyár/

Repr.

Ipari Művészet 1958. 2. szám. 76. lap után
Első képtábla 1. kép.

Pécsi Sábor, grafikus rozg

Negyedmagával kiállít a Kossuth Nyomda Kultúrtermében.

—: Hír

6

ESTI HIRLAP, bu. 1965. nept. 4.

Pécsi Gábor

grafikusmüvén

Munkái a II. Bélésesakai Alkalmazott Grafikai Biennálén.

P. Szűcs Julianna
ajánlat

Művének
R.
Sapo nov.

Pécsi Géza, textilművész

Szombathelyen, a IV. Fal- és Textil Biennálén az alkotások többsége összegezés, olyan életművé összeálló sorozat, mint a művész munkája.

M. ZS.: Textilek Szombathelyen.
Pesti Műsor, 1976. szept. 8. 42. old.

Pécsi Gábor, grafikus

A borítót PÉCSI GÁBOR tervezte

Pécsi Gábor: Tenerife

Borító 1

Magvető Kiadó, Bp. 1984. jan.-febr.

X/1,2.

Pécsi Gábor, grafikus

Ismertetve.

Rózsa Gyula: Szár politikai plakát meg tizenöt 7.

Népszabadság, Bp 1973. nov. 17.

Pécsi Gábor, grafikus

Szerepel a főv. Műv. Ház plakát-kiállításán.

–: Tavaszi nyitány a klubokban 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. márc. 11.

Pécsi Gábor

Kálmánychey Zoltán és Mayer Gyula grafikusművészek a Fészek Klubban rendeztek kiállítást politikai plakátjaikból.
Vadas József: "A mumus megszeliditése" c. -több tárlatról szóló- kritikájában igen nagy elismeréssel nyilatkozik a három fiatal művészről, akik minden hivatalos megbizás nélkül, különféle témákat feldolgozva tervezték meg müveiket, többek között Allende és Chile sorsáról, s az emberiséget fenyegető háborus veszélyről s egyéb politikai kérdésekről.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. nov. 17.
XVII. évf. 46. sz. 12. lap.

Pécsi Gábor

A művészek sikerült megbízót - vásárlót találni szeb - könyv - vállalkozásaihoz.

P. Szűcs Julianna: A nélkülözhető és nélkülözhetetlen...
Művészet, 1980. november - 2. lap.

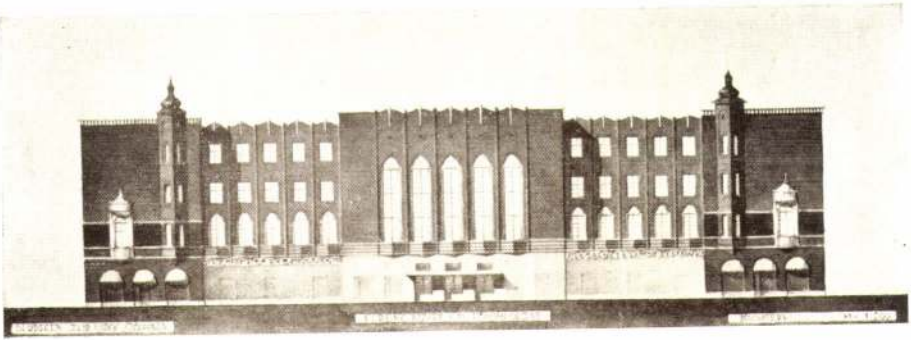

Pécsi Gáspár

kertár

l.

Takrainok

III. 374. l.

Péczi Gábor
grafikus

M.D.K.

A Kossuth Nyomdában rendezett
tárlaton részt vett. Bemutatta „Az
ember tragediájának" német kia-
dásának könyvborítóját.

Frank János: Alkalmazott grafika
Élet és Irodalom, 1965. szept. 11 – 8 kp.

MDK.

Pécsi Gábor

Kiállitásának hirdetése

Magyar Nemzet 1965 szept.3.lap -

MDK.

Pécsi Gábor

Kiállitási hiradás

Szocialista Müvészetért 1965 okt.

Pécsi Gábor

M.D.K.

Madách: Ember tragédiájának boritója

Horváth György: Az alkalmazott grafika négy fiatal művészének kiállitása

Magyar Nemzet 1965. szeptember 14. 4. l.

Pettenkofen, August von

MDK

Farkas Z: Az Alföld festői. Nemz. Ujs. ~~1935~~
1943. márc. 7. 19.l.

Pécsi Gábor M.D.K.

Könyvborító -és plakatterve[illegible] a Kossuth Nyomdában

Az ember tragédiája német nyelvű kiadásának védőboritója

Frank János: Alkalmazott grafika

Élet és Irodalom 1965. szept. 11.

Pécsi Gábor M.D.K.

Alkalmazott grafikai munkáibólkiállitás a Kossuth Nyomdában

Az ember tragédiája német nyelvü kiadásáho betüből § Garamond/ állitotta össze a boritót Népszava reklámterve,

Rózsa Gyula: Mindig kiállitva
Népszabadság 1965. szept. 18.

Pécsi Gábor

Lemítette Siklós O-Magyar P:
Magyar konyha minolenkinek c. könyve
burkoló és kötéstervét.

~~Díjazott~~ / m. kép magyar könyv 69 ny
Disszertben rémsült

Magyar grafika 1969 mell.

tartalmi és könyvművészeti értékeit tekintve is alkalmas a bizonyításra. Ami az esztétikai színvonalat illeti, ezzel a tömegigényű kiadvánnyal a Corvina a legválogatósabb könyvgyűjtők tetszését is megnyerte; a korábbi zsebkönyvek, kalauzok népszerűségüket vesztett, elavult slágerekként hatnak a kitűnő tájékozódást, áttekintést nyújtó Balaton mögött.

A szerzői ismeretei vitathatatlanok, vezetésében megbízhatunk. A műfaj és a terjedelem határt szab a mondanivalónak, s Vajkai el is akarja, el is tudja kerülni a bőbeszédűséget, szigorú stílusigénnyel, tömören fogalmaz. Az útikönyv, a Balaton érthetővé és láthatóvá teszi, bemutatja. Ezek a bemutatások nem mentesek a jó értelemben vett elfogultságtól: a házigazda nehezen titkolható elragadtatással beszél a gazdaságról; szavait nemcsak a honismeretben járatlanok, a tájékozottak is érdeklődéssel hallgathatják.

Vajkai útikönyve 12 térképpel és 41 fotóval az Általános ismeretek, Gyakorlati tudnivalók, Útikalauz és Természetvédelmi terület című fejezetekben összesen 224 oldalon mondja el a legszükségesebbeket a Balatonról.

Magyar Hírdető
SAJTÓFIGYELŐ
Bp. V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Pécsi Gábor

NAPLÓ (VESZPRÉM)

1967 JUL 23

1021

Könyvespolc

Vajkai Aurél: BAL

Az útikönyv — ha jó, ha rossz — bejárja a világot, a hazánkra kíváncsi külföldi vendégek hátizsákjában az idegenforgalmi ajándéktárgyakkal együtt túl jut a határon, segít az emlékek felidézésében, kalauzol, még évek múlva is. A jó útikönyv nemcsak elmondja a nálunk látható világot, szemlélteti is; „honvágyat" ébreszt, visszatérésre ösztönöz. Más országok fiai a Magyar Tenger szépségeiről beszélve nemcsak az általuk készített felvételekkel bizonyítják, hogy milyen élményben volt részük, hanem a Könyvvel is.

Vajkai Aurél Balaton-ja legfőbb erénye, hogy mindvégig olvasmányos, a felsorolásokban mértéktartó.

A Balaton mellékéről, az ősrégi kultúrtájról, az egyes településekről kevesebb szóval is azt igyekszik elmondani a szerző, azt a többet, amit tud. A kalauzolásból nem hiányzik a lelkesedés, az ihletettség, a táj iránt érzett rajongás. Egy-egy műemlék nem mint a térképen feltüntetett, vagy egyszer valóságban is meglátott tereptárgy marad meg emlékezetünkben, hanem úgy, ahogyan Vajkai a letűnt idők ködétől-porától megtisztítva

Pérsi Gábor

Kérítette Németh Lajos: Modern magyar művészet c. könyve borkoló és kötéstervét.

Díjazott /u hép magyar könyv 68a/

Magyar Grafika 1968 mell.

Pécsi Gábor

grafikája Repró.

Magyar grafika 1967. 2. n. fedőlap

Pécsi Gábor

hérzítette a Tradition and innovation in contemporary literature c. mű barkoló és kötéstervét

Díjazott /kép magyar könyv/

Pécsi Gábor

A Corvina Kiadónak és a Kossuth Nyomdának ebben a munkájában valóban könyvművészettel találkoznuk. Bironyára részes ebben a szerkesztő Kabay Éva, a műszaki szerkesztő: Horváth Frigyesné, ... L. Vidra Mária, aki a szövegközti rajzokat ... rajzolta meg, továbbá a kötést és a védőlapot tervező Pécsi Gábor is, tehát az egész „kollektíva", amely ... a harmónia jegyében produkált egy hibátlanul megtervezett és kivitelezett könyvet.

Szij R.: Könyvművészeti jegyzetek. László Gyula: Az ősember művészete.

Jelenkor XII. évf. 7-8. sz. 1969. júl.-aug. 762. l.

Pécsi László

Párizsban az Etienne Marcel utcai Siu Paora galériában magyar faliszőnyegek kiállítása látható júl. 4.-ig. A kiállítás 30 faliszőnyeget mutat be, melyen szerepel a művész alkotása is. A Li Humanité kritikusa felhívja a figyelmet e művekre.

(1.): Párizsi siker.

Esti Hírlap, 1975. jún. 23.

Pécsi László

textiltervező

Az Ouvána Szálló (Balatonalmádi) berendezésében szereplő textilehet Pécsi László Hornisch László-val együtt komponáltak.

Kovács Aurélio: Hornisch László, Művészet, 1975. juli – 6 oldal.

Pécsi László

Bierbauer Virgil dr.

A Nemzetközi Építészeti Kiállítás Budapesten. Magyar Művészet 1930. 537. l.

Pécsy László

Békésvármegye közművelődési alapjából 100 K segély.

Címmisk. 1913-14.

Pécsi László
iparművész

M.D.K.

Cromózott mámyege a Gellért
Szállóban van

Molnár László: A Gellért Szálló új berendezése.
Művészet, 1920. október - 24 lap

MDK

Pécsi László, I.é.textilterv.

Ifjusági képzőm. és iparm. kiáll. N.Szal. 1950.jun.
7 l.

Pécsi László, iparművész

Kiállítása nyílik a Csók Galériában.

10. l.

—: Hír

bp. 1961. máj. 25.

NÉPSZABADSÁG

Péter Bárdi
aparmüsen

A Grand Hotel Royal bútorzóvet
tervedje

Hertelendi Grand Hotel Royal
Bürosát, 1961 november – 21 k

Pécsi László
iparművész

M.D.K

A Grand Hotel Royal bútorszövet
tervezője

Kovács Eszvesa: Grand Hotel Royal
Művészet, 1961. november. – 21 l

Pécsi László
iparművész

MDK

Kiállít a Csók Galériában. Máj 26-án nyílik

Mozaik: Négy Iparművész

Népszava, 89 évf. 122 sz. 1961 máj 25-én

Pécsi László, iparművész bútorszövettervező

Dok

A Csók Galériában állította ki bútorszövetterveit.

Péter Imre: Jegyzetek kiállításokról 8.0

NÉPSZABADSÁG

Bp. 1961. jún. 24.

PÉCSI László textilszervező

Ma. D. M.

kiállítása a Csók István galériában

Magyar Nemzet 1961. máj. 25. 7. l.

/

XVI
épi
lei
mon
Rut
Tom
egy

Kora?

Volt

lok
fal
közl
a p
padl
a te

Pécsi László Ip.m.főisk.hallg.
textiltervek

Ernst Muzeum. I. iparművészeti kiállitása. 1952.

15 l.

Pécsi László
textiltervező müvész

MDK

5év főiskola után négy éve dolgozik az iparban.
Hogyan jutott a "Müvész az iparban" kiállitáson bemutatott munkái eredményéhez.
Lipcsei tapasztalatai.

Gergely István: Beszélgetés Pécsi László textil-tervező müvésszel

Ipari Müvészet 1958. 3. szám 51--58.o.

MDK

Pécsi László lakástextiltervező

II. díjat nyert a Nemzeti Szalonban rendezett Ipűsági kiállításon.

300 művész több mint 600 alkotásá-ból válogatták az Ipűsági kiállítás anyagát.

Magyar Ipűság, Bp. 1957. 22. sz. [4. l.]

Pécsi László

Butorszövet, repr.

III. Magyar Iparművészeti és Népművészeti Kiállitás Iparművészeti Muzeum katalogusa, Bp. 1955.
23 lap

MDK

Pécsi László

tervezése: modern csomózott szőnyeg – repr.

(M. K.: A szőnyeg.)

Nők Lapja, Bp. 1958. november 27. [17. l.]

MDK

Dési László

tervezése: modern mítás, viscosa-műszálból és vigonyból készült bútor-textil repr.

(Markos Erzsébet: Aranybarna brokát.)

Nők Lapja, Bp. 1958. október 30. [17. l.]

MDK

Pécsi László

Tervezése: bordásmintájú, viscosa-műszálból és gyapjúból készült kötött-textil repr.

(Markos Erzsébet: Aranybarna lovakat.)

Nők Lapja, Bp. 1958. október 30. [17. l.]

MDK

Pécsi László, ip. műv.

bútorszövet-tervei szerepelnek az Iparművészeti Tanács által a Magyar Építőművész Szövetség Puskin utcai székházában rendezett lakberendezési kiállításon.

f. a.: Tervek és drak.

Nők Lapja, Bp. 1957. október 24. [17. l.]

MDK

Pécsi László i.p. műv.

tervezése: szövött bútortextil – repr.

Markos Erzsébet: Szinek a lakásban

Nők Lapja, Bp. 1957. május 9. [17. l.]

Pévsi László

Textilekkel szerepel a Neumarktóri Ipozmúvészeti Kiállításon Stutgartban

Neue Zeitung 1969 VI. 20.

Pécsi László

Falvédői bemutatásra kerültek a dunaújvárosi Mai otthon c. kiállításon 1963 okt. 3–13 között.

Ipari Művészet, 1963. 5. sz., 55. l.; F. I: Mai otthon

Pécsi László

Az Iparmüv. Tanács rendezésében lakástextil kiállítás volt 1963. nov. 4–18-ig az Iparmüvészeti Múzeum helyiségeiben. Kiállítók a Lakástextil Vállalat egyesült gyáregységei. P.L. a tervezőmüvészek közt szerepel.
A kiállítás anyaga: szőnyegek, bútorszövetek, falvédők, faliképek, ábrák, takarók.

Iparmüvészet, 1963. 5. sz., 37. l.; K.Á.: „Lakástextil 1964"

Pécsi László

Mint a Lakástextil Vállalat művésze többekkel együtt kiállított a MÉMOSZ Székházban 1964. XI. 5–15 között.

„Lakástextil – illetőleg bútor 1965"; Ipari Művészet, 1965. 1. sz., 98. l.

Pécsi hánló, iparművék

MDK

Falvédő - terve.

Pataki Mária: Tervezte: ?

M. 10.

Népszabadság, Bp. 1970. jan. 25

Pécsi László

Ipari-textiltervező. Munkácsy-díjjal tüntették ki. P.L. vállalta a gyárban való tervezés feladatát /Kőszegi Ágytextilgyár/. Az első, akit ipari tervezőt, művészi díjjal jutalmaz az állam.

Ipari Művészet, 1964. 1. sz., 79.l.

Pérsi László

Faliszőnyegei vannak

a Duna Inter-Continental

Szállóban

G.7: Budapest új gyöngyszeme

Magyar Nemzet 1970 I.1

Péczi László

Alkotása említve

Bartalan Lajos: Múzeumi séta
Vas Népe, Szombathely, 1969. szept. 7.

Pévsi László

Falvédő /repró/

Pataki Mária: Tervezte: ?

Négyabadság 1970 I.25

MDK

Péni László, [újságíró]

Megnyitja az Iparművészeti Tanács kiállítását.

—: Művek az iparban

2.

ESTI HIRLAP Bp. 1970. jan. 6.

Pécsi László

Említve

Magyar Nemzet, Bp. 1970. jún. 16.

MDK

Pécsi László, textiltervező

A Lakástextil V. „növettervező" művésze."

Buzási János: A butoripar kiválóan vizsgázik az Otthon 1971 kiállításon 5.

Népszabadság, Bp. 1970. szept. 13.

Pécsi László

Filep István: Pécsi László (Textilművész). – Lakáskultúra, 1967. 2. évf. 2. n. 15. l.

Az 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája / Művtört. Ért. 1970. 1. sz. 68-107. l./ 85. l.

Pécsi László

1966. nov. 21-25-ig Varsóban a szocialista országok formatervező szervezeti konferenciát rendeztek, s ezen magyar részről P. L. és Pogány Frigyes vettek részt.

Ipari Művészet, 1967. 4. sz., 3. l.

Pécsi László

„A legszebb terek" pályázaton bemutatott darabjai közül a szerző selyem damaszt fényvisszaverő jacquard függönyét emeli ki.

Bakay Erzsébet: Gyapjúmintáról és lakástextil. – Ipari Művészet, 1967. 3. sz., 11. l.

Pécsi László

Részt vett az 1969-es stuttgarti nemzetközi iparművészeti kiállításon.

Néray K.: Magyar művészet külföldön. – Műgyűjtő, 1969. 1. sz., 27. l.

Pécsi László

"A hagyományosabb, kissé franciás stilusban készitett nagyméretü, kék szőnyege emlékezetes lehet"-irja kritikájában Perneczky Géza: "Textil-biennálé" cimmel a szombathelyi kiállitásról.

Élet és Irodalom, Bp. 1970. juli. 25.
XIV. évf. 30. sz. 12. lap

Pécsi László

Részt vett a ljubljanai Ipari Tervezés biennálén /június 10 – szept. 30/.

Ipari Művészet, 1966. 1. sz., 81. l.

Pécsi László

„Élet a Tavaszban" és „Ikarosztro" c. műve (emlj.) szerepel az I. Fal és Térfextil Biennálén Szombathelyen

Kalcsár János: A mi Biennálénk

Vas Népe 1970 VII. 26

Pécsi László

Kék szőnyege (eml.)

szerepel az alábbi tárlatom

szombathelyen

Perneczky géza: Textil-biennálé

Élet és Irodalom 1970 VII. 25

Pévsi László textiltechnikus

Szerepel a stuttgarti nemzetközi
iparművészeti kiállításom

Magyar Hirlap 1969. V. 16.

Pécsi László

A zsüri rész szavazattöbbségel kapott

A Magyar Képző
Szövetsége Iparművész
Titkárságának Tájékoztató

1970. IV. 11. l.

Pécsi László

Szerepelt az Ernst Múzeum-i kiállításon.

Textil falikép 68; Ipari Művészet, 1968. 5-6. sz. 62. l.

Pépi Lánló
iparművész

/1929/
Gobelinterveci, gyáripari lakástextil-
-terveci

Magyar művtört. 10. 56-57.
Képőműv. kiad. 1971.

Pécsi László

Elvi okok miatt kérte a Vasmegyei Tanácsot, hogy tekintsen el a díjazásától.

A Magyar Képzőművésze
Szövetsége parművész
Titkárságának Tájékoztatás 1970. IV. 12. l.

Pécsi László

A Vasmegyei Tanács II. fokú díjra javasolta

A Magyar Képzőművészek
Szövetsége Iparművészeti
Titkárságának Tájékoztatója 1970. IV. 11. l.

Pécsi Lőrinc

A Könnyűipari Minisztérium díját
megosztva kapta Csáky Klárával

A Magyar Képzőművészek
Szövetsége Iparművész
Titkárságának Tájékoztatója 1970. IV.

Pécsi László

Emlékére

A Magyar Képzőművészek
Szövetsége Iparművész
Titkárságának Tájékoztatója 1970. IV. 8.

Pécsi László

MDK

A Fészekklubban egy egy térelválasztó függöny mintázatát készíti.

G.J.:Milyen megbizásokon dolgoznak képzőművészeink? Magyar Nemzet 1964 jul. 5.

Pécsi László

„Élete a tavaszban" gyűjt., rajz.

I. Fal- és Térkerti Biennálé
Szombathely, Savaria Múz. 1970.

Pécsi László

Foto és néhány adat a művészről.

I. Fal- és Tértextil Biennálé
Szombathely, Savaria Múzeum, 1970

Pécsi László

nevét. hurkolt, ill. növött textiltechnikákkal foglalkozók között említi.

Katona Imre: Modern iparmüvészetünk néhány kérdése.
Müvtört.Ért. 197o.4.sz. 278-283. l.

282.l.

Pécsi László
szőnyegkészítő

M.D.K.

A kiállításon szereplő szőnyegiről.

Gergely István: A IV. Magyar Iparművészeti Kiállítás — 16 l.
Művészet, 1960. augusztus.

Pécsi László [iparmű.] MDK

Az iparművészet és népművészet első díját megosztották, így négyen kaptak második díjat:

Bognár István
Jancsikity János
Kopácsi Ottó
Pécsi László

M: Ifjusági kiállitás nyilt a Nemzeti Szalonban.

Esti Hirlap, II.évf.127.sz. 1957.jun.2.vas, 2.oldal

Pécsi László textiltervező M.D.K.

A szőnyegtervezési pályázaton díjnyertes

/ padlókárpit/

Napló

Magyar Nemzet 1965. augusztus 6. 4.l.

Pécsi László

Padlókárpit-terve díjat nyert a szőnyeg-tervezési pályázaton.

Magyar Nemzet 1965. aug. 6.

Pécsi László

Textiltervei alapján készülnek a Fészek-klub függönyei.

Esti Hírlap 1965. jul. 14.

Pécsi László

Térelválasztó függönyt tervezett a Fészek Klubba.

Magyar Nemzet 1965. nov. 20.

Pécsi László textiltervező M.D.K.

Az Iparmüvészeti Váll kiállitásának textiltervez
je

Kovács Zsuzsa: Uj ülőbutorok, uj lakástextiliák

Magyar Épitőmüvészet 1965/3. 50-51 .l.

1-IDK

Pérsi László, textilművész
iparművész

MDK

A Munkácsy M.-díj III. f.-t kapta.

–: Ma délben kiosztották az 1964-es
művészeti díjakat

2

ESTI HIRLAP, bp. 1964. ápr. 2.

MDK

Péczi Károly
textiltervező

Munkássága a magyar bútortextil
terén úttörő jellegű

P. Brestyánszky Ilona: Három iparművész
Művészet, 1961. december. — 39 l.

PÉCSI László textiltervező

M. D. K.

A Kőszegi Agyteritőgyár tervezője.

Textiltervek (repr.)

Kiss István: Fiatal iparművészek kiállítása

Magyar Építőművészet 1961. 6. sz. 49- 52. l.

MDK

Pécsi László textiltervező

Kiállitása a Csók István Galériában.A kat.-ban kép repr.

Iparmüvészek kiállitása a Csók István Galériában. 1961. máj.26-tól jun.12-ig.

NDK

Pécsi László ipm.

3. M. ipm. és népműv. kiáll. 1955. Ipm. Muz.

kép

PÉCSI László textiltervező M.d.K.

1954-ben végezte az Iparművészeti Főiskolát.

-h -t:Mi a modrn mi a szép?

Magyar N emzet 1962. december 20. 5.1.

Pécsi László
textiltervező

M.D.K.

1964-ben kapta a Munkácsy díjat.

Domanovszky György: Négy Munkácsy-díjas
tárlatáról
Művészet, 1966. február – 31 lap.

Pécsi László
spannüvész

M.D.K.

Negyzetekbe komponált kék-lila
gyapjú szövetét mutatta be a
tárlaton.

Mikus Sedikó: Textilek az V Spannüvészeti Kiállításon
Művészet, 1966. április - 25 lap

M.D.K.

Pécsi Sándó
kxtiltervező

A Magyar Képzőművészek Szövetségének
választmányi tagja lett.

—: A Magyar Képzőművészek Szövetségének választmánya
Művészet, 1966. június - 12 lap

Pécsi László t4xtiltervező M.D.K.

Müve a kiállitáson -

Balog János: A lakás művészete az V. Magyar Iparmüszeti Kiállitáson

Magyar Nemzet 1965. dec. 25. 4.1.

Pécsi László, textiltervező MD4

A tézelválasztó függönyt tervezte.

(szalkai): Az újjászülető Fének-klub 2.

Bp. 1965. júl. 14.

ESTI HIRLAP

Pérsi László, [ ] MDK

felszólalt.

— : A Képzőművészek hivatségének közgyűlése 8.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1966. ápr. 7.

MDK

Pécsi László

Visszatérés, szövött gyapju, repr.

Textil falikép 68. kiáll. az Ernst Múzeumban

1968.

MDK

Pécsi László

Textil/falikép 68. kiáll. az Ernst
Múzeumban, 1968.

MDK

Pécsi László

Alkotásai a balatonfüredi Annebella szállóban

Napló/Veszprém/ 1968 ápr.23.

Pécsi László
Gyaumívész

M.D.K.

Szövött falihipeit mutatta
be a tárlaton. — Élet —
virág" (repro) "

Katona Imre: Textil falihip és falis zőnyeg kiállítás
Művészet, 1968. december - 45 lap.

M.D.Gy

Pécsi László
textilművész

"Visszatérés" című gobelinje
egy sajátos ornamentális
szimbolikát ad.

Domanovszky György: Textil falikép 68
Művészet, 1968. december - 46 kép

Pécsi László

Textiltervvel nerepelt

Bútor és lakásművéneti
Kiállítás. Bp. 1956.

M.D.K

Pécsi László
iparművész

A Magyar Képzőművészek Szövetségének közgyűlése a-textil szakosztály választmányi tagjává választotta

A Magyar Képzőművészek Szövetségének közgyűlése
Művészet, 1969. március - 18 lap.

Pécsi László

textilterező

M.D.L.

Rész nett a tárlatra.

Kocsogh Ábos Ipar művészet
művészet, 1969. magyar - 42 lap

...ürész

az Sparmüvészet. kiállítással

Pécsi László textilkeverő ipari

Szövegben említve: Szőnyes

1965. dec. 25. Magyar Nemzet

MDK

Pérsi László, [ ]

felkért hozzászóló az Ipar-
művészeti Tanács vitájában.

– : Tanácskozás a lakáskultúráról 2

ESTI HIRLAP Bp, 1966 dec. 9.

M.DK

Péczi László
textilterverő

Művészi az ipartan ciminü
kiállitáson vett rent

Kiállitások: 1967 november - december
Művészet, 1967. december - 47 lap.

MDK

Pécsi László

Kiállitási hir

Müvészet 1967 dec.p.47

MDK

Pécsi László

Kiállitási kritika

Népszabadság 1967 dec.1o.

M.D.K.

Pécsi László textiltervező

Munkácsy-dijas

Résztvett az Országos Butorszövet Kiállitáson

Magyar Épitőművészet 1968/2. 56-57.l.

MDK

Pérsi László, iparművész

Szőnyegei, függönyei, terítői, különböző lakástextilcikkei nagy sikert arattak külföldi kiállításokon is.

György István: Mindennapok művészei 4-5

Népszabadság, Bp. 1967. dec. 10.

MDK

Pécsi László

repr.:

müselyem térelválasztó függöny

Zsennyei iparp. kiáll. 1967. Savaria Muz.
Szombathely

MDK

Pécsi László

Dalmácia butorszövet

Erikó szinházfüggöny

Zsennyei iparm. kiáll. 1967. Savaria Muz.

Szombathely

Pécsi László

terveri a balatonaràcsi uj szálloda díszítését.

Magyar Nemzet, 1967. X. 14. 4. o.
Napló

Pécsi László textiltervező M.D.K.

gobelinek a balatonarácsi Hotel Annabelláhan,

Magyar Építőművészet 1968/4. 45.l.

MDK

Pécsi László

Magyar Müvészet 1930. 551.l.

M.D.K.

Pécsi László
iparművész

Részt vett a kiállításon szőnyegi-
vel és szövet munkáival.

Molnár László: Tsennyei iparművészeti kiállítása a szombat bélyi ...

~~[illegible]~~ Művészet, 1968. Január – 33 lap.

MDK

Pécsi László

V. Össz. Iparm. kiáll. Miск. 1965.

MDK

Pécsi Lajos [iparművész, textiltervező]

Kiállításon szerepel.

—: Művész az iparban 14.

Népszabadság, Bp. 1967. nov. 18.

MDK.

Pécsi László

A balatonarácsi szállodában dekorált

Magyar Nemzet 1967 okt.14.

M.D.K.

Pécsi László textiltervező iparművész

A Munkácsy-dij III. fokozatával tüntették ki,- irja a lap "Művészeti dijak 1964"- cimmel.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1964. ápr. 3.
VIII. évf. 14. sz. 12. lap

M.D.K.

Pécsi László

Butorszövet, repr.

Ipari művészet Bp. 1960.

Pécsi László

M.D.K.

Butorszövet, repr.

Ipari Művészet Bp. 1960.

Pécsi László textiltervező M.D.K.

Szövött függönyanyag1955. repr,

Ipari művészet Bp. 1960.

hatméteres átmérőjű körszőnyege borítja. A nagy társalgót *Hornicsek László* modern bútoraival rendezik be.

Az első emeleten nyílik az új, modern eszpresszó, melyet *Konecsni György* falfestménye díszít. Az utcai traktusban lesz a tévé-, a biliárd- és a játékszoba. A zeneművészek miniatür kamaraterme alkalmas lesz házi bemutatókra is.

Az új Fészek — ha a kivitelezők el nem maradnak a munkával — egy év múlva nyitja meg kapuit.

N. S. L.

Pécsi László
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
1971 JUN 13

ÉLET ÉS IRODALOM

4

1021

Milyen lesz az új Fészek?

Még 1963 elején kapott megbízást a Középülettervező Vállalat a Fészek Klub átépítésére.

Változatlanul hagyják a kert árkádsorát, a régi architektúrát alkalmazzák az étterem átépítésénél is, a lépcsőház és a hall pácolt faburkolata is megmarad, csak a fekete szín helyett világosabb, derűs tónust alkalmaznak.

Az új Fészekben kiváló ipar- és képzőművészek alkotásai kapnak helyet. A második emeleti nagytermet faburkolattal látják el, s mesterséges szellőztetőberendezést építenek be. Szélesítik a filmvásznat is.

Két társalgót rendeznek be az első emeleten. Az intimebb kis helyiségben különleges kandalló áll majd, melynek homlokfalát *Gádor István* kerámikusművész alkotja. A padlót *Pécsi László*

Pécsi László

M.D.K.

B uterszövet 1954. repr.

Új művészet Sp. 1960.

Pécsi László textiltervező M.D.K.

Az ujjáépülő művészek-klub térelválasztó függönyei

G.J.: Milyen megbízásokon dolgoznak képzőművészeink Magyar Nemzet 1964 julius 5. 13.1.

Pécsi László textiltervező M.D.K.

Sikere volt az első nemzetközi iparművészeti világ kongresszuson

/ butortextilek /

F.Á.: Kertek, lakások, evőeszközök világkongresszusa
Magyar Nemzet 1964. julius 18. 4.l.

Pécsi László, textiltervező

- Munkácsy-díjas. Tíz tervezővel dolgozó Lakástextil Vállalat művészeti vezetője. Szerepel a Faipari Gyártástervező Intézet bemutatótermében rendezett Művész az iparban c. kiállításon.

Kovács Margit: Művész az iparban
Magyar Ifjúság, 1967. XII. 8. 17. l.

Pécsi László, növényfestő

Falinövény
repr.

Kovács Margit: Művész az iparban
Magyar Ifjúság, 1967. XII. 8. 17. l.

Pécsi László

Könyvei a Hotel Duna Intercon-
tinentalban - emlékek

Magyar Nemzet 1970 január 14.
5. old.

Pécsi László szőnyegműves

a Kohó és Gépipari Minisz-
tériumtól Lapott megbízást – emlékre

Magyar Nemzet 1970 június 16
4. old.

– Napló –

Pécsi László

M.D.K.

A szombathelyi Művelődési és Sporthár szinpadának függönyét tervezte.

Szij Rezső: A szombathelyi Művelődési és Sporthár
Művészet, 1963. november – 20 lap.

MDK

Pécsi László textiltervező

Kiállitása a Csók Istvan Galériaban.

1961.Máj.26-tól Jún.12-ig. Kat.

MDK

Pécsi László textiltervező

Repr.

/

Iparművészek Kiall.a Csók Istvan Galériabnn.
1961.Máj.26-tól Jún.12-ig.Kat.

M.D.K.

Pécsi László
iparművész

1964-ben a Munkácsy Mihály
díj III. fokozatát nyerte el.

—: Az 1964. évi művészeti kitüntetései és díjai
Élet és Irodalom, 1964. április 4-i lap

Pécsi László

A művészi textiltervezés terén elért munkásságáért a Munkácsy Mihály - díj III. fokozatát kapja.

Emlitve.

Népszava, 1964 ápr. 3. 2. lap.

Pécsi László, textiltervező MDG

A Munkácsy M.-díj III. f.-t kapta.

–: Kiosztották az idei művészeti díjakat

9. l.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. ápr. 3.

Pécsi László
Textiltervező

M.D.K.

A Munkácsy Mihály díj
III. változát nyulta el.

—: Hírek
Művészet, 1964 junius — 44 kap.

Pécsi László textiltervező M.D.K.

Munkácsy Mihály-díjjal kitüntetve 3. fok

Kiosztották az 1964. évi művészeti díjakat

Magyar Nemzet 1964. április 3. 2.l.

Pécsi László textiltervező

M.D.K.

1948-ban érettségizett, egy évig dolgozott, majd az Iparmüvészeti Főiskola hallgatója lesz. Szövős. Minden ifjusági és országos iparmüvészeti mkiállitáson erdményesen szerepel.

4 izben nyerte el " Az év legszebb terméke" pályázatot.

Fészek Klub szőnyegeinek és függö nyeinek terve.

Domanovszky Endre Gyöegy? hat Munkácsy-díjas iparmüvész

Magyar Nemzet 1964. április 17. 4.1.

Pécsi László textiltervező M.D.K.

" a müvészi textiltervezés terén kifejtett munkásságáért" Munkácsy-dijjal kitüntetve.

Az első iparban dolgozó tervező, aki ezt az elismerést megkapta.

A "Lakástextil Vállalt" főtervezője.

Apja angyalföldi munkás .

Domanovszky Gyöegy? hat Munkácsy-dijas iparm
müvész

Magyar Nemzet 1964. április 17. 4.1.

Pécsi László textilterv vező M.D.K.

Munkács-dijjal kitüntetve

Kiosztották az 1964-es művészeti dijakat

Pest megyei Hirlap 1964. április 3. 5.l.

MDK.

Pécsi László

Az újjáépülő Fészek klub tervezésében részt vett.

Magyar Nemzet 1965 ápr.1o. lap -

Pécsi László gobelintervező müvész, akinek varázslatos kompoziciói minden elismerést megérdemelnek.

"Gordiuszi fonal" cimmel Vadas József, három képzőmüvész Pécsi László kiállitását ismerteti: az egyik Pécsi László a Lakástextil Vállalat vezető tervezője, iparmüvész, Államidijas. Az ő nevénél található a fenti cimü kritika.

A másik Pécsi László gobelineket tervez reprezentativ helyiségekbe: mint szállodák, éttermek középületek..

A harmadik Pécsi László "régi tipusu müvész" -mint a beszámoló megjegyzi- szobrász és téretextileket készit. Munkái az Iparmüvészeti Muzeumban láthatók.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. márc. 27. XX. évf.12 lap. 13. sz.

Pécsi László, iparmű vész

KIÁLLÍTÁS NYÍLT BERLINBEN. a Magyar Kultúra Házában öt magyar iparművész — Szuppán Irén, Pécsi László, Csekovszky Árpád, Pázmándy Antal és Schrammel Imre — textilmunkáiból, gobelinjeiből és kerámiáiból. A tárlat egy hónapig tart nyitva.

8.

— Hl

Népszabadság, Bp. 1978. ápr. 25.

Pécsi László

Fehér gyapjúból font erős fali szőnyegei szerepelnek a moszkvai magyar kiállításon.

---:Nemzetközi szemle.

Müvészet,1976.március - 42.oldal

Pécsi László

Párizsban a Galerie Sui Paórában 1975 októberében rendezték meg Pécsi László kiállítását.

------:Hirek.

Művészet, 1976. január - 42.oldal.

Pécsi László

Pécsi László falfestménye
a Hotel Intercontinentalban.

1

— : Képek a Rádió számára.
Új Tükör, 1977. december 11 - 27. lap.

Pécsi László szobrász, térteXtileket készit,
melyeket fonalképeknek nevez.

"Gordiuszi fonal" cimmel Vadas József, három képzőmüvész Pécsi László kiállitását ismerteti: az egyik Pécsi László a Lakástextil Vállalat vezető tervezője, iparmüvész, Államidijas. Az ő nevénél található a fenti cimü kritika.

A másik Pécsi László gobelineket tervez reprezentativ helyiségekbe: mint szállodák, éttermek középületek..

A harmadik Pécsi László "régi tipusu müvész" -mint a beszámoló megjegyzi- szobrász és térteXtileket készit. Munkái az Iparmüvészeti Muzeumban láthatók.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. márc. 27. XX. évf.12 lap. 13. sz.

Pécsi László
textiltervező

Wagner István:
Két kiállítás
tanulságai.

Magyar Hírlap,
1976. márc. 18.

Pécsi

Frank János: Az eleven Textil c. könyvében foglalkozik a művésszel.

Magyar Hirlap 1980.9.7.lo

Wagner: Szóra birt kiállitótermek

B.u.é.K.
1937

BOLT galéria
1085 BUDAPEST,
LEONARDO DE VINCI U. 40.
TELEFON: 324 7769

Tisztelettel meghívjuk

PÉCSI JÓZSEF

halálának 40.-ik évfordulója tiszteletére
rendezett kiállítás megnyitójára.
1996. szeptember 30. /hétfő/ 18 óra

Kiállítást megnyitja: özv. Pécsi Józsefné
és Kincses Károly

A kiállítás megtekinthetö október 26-ig
hétfőtől szombatig 10-18-ig

Simon Csilla
Budapest
Ugron Béla

PÉCSI JÓZSEF

Contax

PÉCSI JÓZSEF

A Mai Manó Fotógaléria
és a Magyar Fotográfiai Múzeum
meghívja Önt és barátait

PÉCSI JÓZSEF

Reklámfotók a harmincas évekből

című kiállítására

1997. június 5-én délután 5 órára.

Megnyitja: özv. Pécsi Józsefné

Mai Manó Fotógaléria és Lépcsőházi Galéria
Budapest VI., Nagymező u. 20. félemelet
Telefon: 302-4398

A kiállítás megtekinthető július 2-ig
hétfőtől péntekig 14–18 óra között.

A Mai Manó Fotógalériát és a Lépcsőházi Galériát
a Nemzeti Kulturális Alap Fotóművészeti Szakkollégiuma,
a Fővárosi Önkormányzat Képzőművészeti Alapja,
és a Budapest Bank Budapestért Alapítvány
támogatja.

PÉCSI JÓZSEF

MEGHIVÓ : BOLT GALÉRIA GYŰJTEMÉNYES KIÁLLITÁSA

1996 dec 19 - 1997 jan 1o

LÁSD BARTA ZSOLT PÉTER

A Mai Manó Fotógaléria
és a Magyar Fotográfiai Múzeum
meghívja Önt és barátait

PÉCSI JÓZSEF

Reklámfotók a harmincas évekből

című kiállítására
1997. június 5-én délután 5 órára.

Megnyitja: özv. Pécsi Józsefné

Mai Manó Fotógaléria és Lépcsőházi Galéria
Budapest VI., Nagymező u. 20. félemelet
Telefon: 302-4398

A kiállítás megtekinthető július 2-ig
hétfőtől péntekig 14–18 óra között.

A Mai Manó Fotógalériát és a Lépcsőházi Galériát
a Nemzeti Kulturális Alap Fotóművészeti Szakkollégiuma,
a Fővárosi Önkormányzat Képzőművészeti Alapja,
és a Budapest Bank Budapestért Alapítvány
támogatja.

Contax

Pécsi József

Fotoplakátjai, a Reklámművészek Társaságának első kiáll.-án az Iparművészeti Muzeumban.

P.H.930.IV.13.

Pécsi József MDK

Ezüstérmet kapott

Magyar Iparművészet 1934. 72.o.

MDK

Pécsi József,

az egyes kollekciók gyüjtöinek és szervezöinek egyike.

K.A.: Az Iparművészeti Társulat Györgyi Kálmán emlékkiállitása.
Pesti Napló. 1934 máj.19. 8.1.

MDK

Pécsi József

Dékány A: Az Ipm. Társ. Gy.K. eml.kiáll.a
Magyarság, 1934. máj. 19.

M D K

Pécsi József

Fotoreklám, repr.
Fotoreklám, repr.

Hevesy Iván : A Magyar Könyv-és Reklámművészek első kiáll. Reklámélet 1930. 4.sz. 10. l. kép 8.l.

Péczi József.

Fotoplakáttervei szerepelnek a Nemzeti Szalonban rendezett Salon Művek plakátpályázatára beérkezett anyagok kiállításán.

Magyarság, 1928. Jál. 9.

Mukodésének egész
értelmet, ügybuzgalmat,
tanusitott és minden
résemet érdemelte meg.

Budapest, 1925. október

Pécsi József

MAGYAR MŰVÉSZET

1930. 174, 296–297, 330.
1931. 312
1932. 194–95
1929. 236.

PÉCSI LÁSZLÓ a Lakástextil Vállalat vezető tervezője, iparművész, Állami-díjas

VADAS JÓZSEF:

Képzőművészet

Gordiuszi fonal

Három *Pécsi László* van.

Az egyik Pécsi László gobelineket tervez. Szállodákba, tanácsházára, éttermekbe, egyszóval csupa olyan reprezentatív helyiségbe, ahol ez a huszadik században végérvényesen reprezentatívvá — drágává — váló műfaj még mindig nem hat anakronizmusnak. Nem hat avittnak, már csak azért sem, mert Pécsi művészetének semmi köze a múlthoz, ha a formai elemeket nézem. Jean Lurcat nyomdokában, szinte szürrealisztikusan bizarr színfoltokban elevenednek meg elzsongító és varázslatos kompozíciói.

A másik Pécsi László a Lakástextil Vállalat vezető tervezője, kisebb iparművész-csoportot irányít. Függönyöket, bútorhuzatot, szőnyeget készít, tehát — ebben a minőségében — a legmaibb iparművészettel foglalkozik. Igaz, erről a munkájáról nagyon keveset tudunk. A tavalyi Állami Díj eredményt sejtet; az ipari textil biennálék és az üzletek kínálata azonban azt mutatja: bőven van még tennivaló.

Van aztán egy harmadik Pécsi László is. A régi típusú művész és a modern designer után egy szobrász, aki tértextileket készít. Olykor színes, többnyire nyers színű fonalakból szövi, applikálja, ragasztja, varrja azokat a dombormműveket, amelyeket *fonalképek*nek nevez, és amelyeket most az *Iparművészeti Múzeum*ban láthatunk.

Ez a tény már önmagában is figyelmet érdemel. Olyannyira látványos a szerepek cseréje: az a Pécsi László, aki a festőből lett iparművészeti szakember, Schubert Ernő növendékeként végzett a főiskolán, újabban jószerivel képzőművészettel foglalkozik. A kiállításon csupa absztrakt képet látunk, amelyek persze nagyon is konkrétak, mert elválaszthatatlanok az anyagtól. Pécsit nem érdekli sem a társadalmi, sem a lelki valóság, még csak jelképesen sem ábrázol. Amiből, hogy bonyolultabb legyen a képlet, holmi tetszetős dekorativitás sem következik. A fonal texturájára, a textil színére, a felület fakturális játékára, a tiszta kompozíció és a fonalgubanc ellentétére építi fel *Sarjadás*nak, *Virulás*nak, *Megújhodás*nak, *Vajúdás*nak, *Születés*nek nevezett műveit. Ezek tehát már a címükkel is elárulják: egyrészt a tematikát (Pécsi szinte minden munkája a növényi létnek, vagyis a természet erejének hódol), másrészt a stílust (Pécsi reliefjei a növényi vegetációt idézik fel), harmadsorban az alkotói szándékot (Pécsi szakítani akar korábbi önmagával, mindenekelőtt a gobelinek zárt világával).

Dicséretes törekvés, amelynek értékét növeli, hogy az eredményre még várnunk kell.

Mondhatnám úgy is: Pécsi tértextiljei nem érik el nagyszerű gobelinjeinek színvonalát; a mai magyar textil egyik legjelentősebb művelőjének munkái csak a legjobbak után, tehát a második vagy a harmadik sorban következnek a tértextil rangos mezőnyében. El is kell mondanunk, el is mondhatjuk kifogásunkat, mert a kiállítás nemcsak panaszra ad okot, de reményre is.

A *Variációk* első darabjait még kétségtelenül a keresés bizonytalansága jellemzi; a kis felületeken Vajda Lajos apokrif lényeire emlékeztető szárnyképződményeket látunk, csak éppen eszményítően kellemes megjelenítésben. Ez a dekorativitásra hajló mesterkélt harmónia később fokozatosan visszaszorul; a huszadik kép tájékán azonban egyre bizarrabb és szeszélyesebb kompozíciók váltják fel helyét. Ezeken az újabb munkákon, utalás nélkül is, egy ritkán szemügyre vett valóság tárul fel. A kórók és gazok szépsége, amelyet nem veszünk észre; a felhasított bőr alól kikandikáló hús látványa, amely felborzolja a kedélyeket. Pécsi nem borzongat és nem ejt ámulatba, de tisztes szándéka és igényessége révén együttérző rokonszenvet ébreszt vállalkozása iránt.

Már csak azért is, mert ezúttal a hibák a fontosak. Szervi bajt jelez, a mai magyar iparművészet belső mechanizmusának fogyatékosságaira figyelmeztet, hogy az ipari tervezőként dolgozó Pécsi László kénytelen közepes tértextileket is készíteni. Csak töprenghetünk az okon. Az ipari tervezés megbecsülése hiányzik? A lehetőségek korlátozottak? A mindennapi munkához nélkülözhetetlen formai kísérletekre van szüksége? Vagy az a beidegzés kísért, amely szerint az iparművészet még mindig csak a „nagy művészet" melléktermékе?

Pécsi László összegubancolódott fonalai arra biztatnak: mielőbb ki kell bogozni vagy át kell vágni ezt a kérdéscsomót.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. márc. 27.
XX. évf. 13. sz. 12. lap.

yelmélete

. — *A regény elmélete*

Mindez újfent jelzi, hogy a „fiatal" Lukács elvonatkoztató hajlama, szintetizáló képessége erősebb, mint a tények iránti empirikus érdeklődése. Még fontosabb, hogy maga az alaptétel is igen kérdéses: valóban több, magasabb rendű, értékesebb-e az eposz, mint a regény? Gyakorlatilag könnyű bizonyítani, hogy az eposz műfaja nem véletlenül múlt el: a regény olyan epikus eszközrendszert teremtett korának kifejezésére, amilyennel az eposz nem rendelkezhetett. Elvileg pedig egyetérthetünk Fehér Ferenccel, *A regény elmélete* legalaposabb magyar elemzőjével: elfogadhatatlan, hogy a görög poliszt, annak közösségi formáit és kulturális alakzatait a későbbi emberi fejlődésnél magasabbra értékeljük.

6.

*A regény elméleté*nek ma az alaptételét is, a szellemtörténeti módszerét is, számos egyedi példáját, rangsorolását is kétségesnek érezzük. Mégsem Lukács György pályájának egyik tanulságos állomása csupán, hanem — ismételjük — önmaga zárt minőségében maradandó teljesítmény. Számos megsejtése valósággá vált, például Dosztojevszkij szerepének vázolása a könyv utolsó bekezdésében: „Dosztojevszkij nem regényeket írt, és a műveiben láthatóvá váló megformáló érzületnek sem igenlő, sem tagadó értelemben nincsen köze a tizenkilencedik századi európai romantikához és az ellene irányuló sokféle, ugyancsak romantikus reakciókhoz. Dosztojevszkij az új világhoz tartozik." A huszadik századi regényelméletek — Lukácstól ihletve vagy tőle függetlenül — többnyire ott kezdődnek, Dosztojevszkij regénytípusánál, ahol *A regény elmélete* befejeződik.

Lenyűgöző továbbá a szerző értéktisztelete, s abból kelt szigora. Az ekkori Lukáccsal szemben sokan, akik a regényt vizsgálják, nem a *műfaj* elvont végeredményére, inkább a *művek* gyakorlati tanulságaira kíváncsiak. Az ő megítélésükben a regény elsősorban nem válságtermék, nem problematikus műfaj, hanem létezésének évszázadain át minden új korszak minden történelmi és esztétikai kihívására megújulással, alakváltással felelni tudó, létezését mindmáig

gének és harmóniájának ideáltípusa lebegett. Ehhez az eszményhez mérte a polgári korszak regényeit, s törvényszerű, hogy a *Don Quijote* és az *Érzelmek iskolája* közti mezőben az ideálhoz képest többnyire csak töredéket, középszert, félmüvet talált. *A regény elmélete* rövid könyv, száz nyomtatott oldal: a terjedelem is bizonyítja, hogy a szerző inkább véleménye sarkítására, mint véleménye bizonyító részletezésére törekedett. De az elhatározott koncepció keretei között annyi megfigyeléssel, érvvel, levezetéssel, példázza a regény szükségképpeni bizonytalanságait az eposszal, lírával, drámával szemben, hogy az elvi alábbrendűséget az is készséggel elismeri, aki gyakorlati tapasztalatai alapján a műfaj folyamatos életképességében bízik.

A regény elmélete maradandóságának utolsó ismérve: az alanyiságot már ekkor is kerülő szerző vallomása a személytelenre álcázott teória burkában. Említettük, hogy a mű az első világháború előestéjén fogalmazódott meg, s a regény — a szerző szerint — nemcsak a „transzcendentális otthontalanság" műfaja, de „a tökéletesedett bűnösség" korszakának terméke is. Lukács György hatvan éve született könyvének talán legfontosabb szólama az emberi létezés és az emberi történelem értelmének keresése a XIX. század liberális illúzióinak szertefoszlásakor, a XX. század első nagy válsághelyzetének időpontjában.

Lukács az első világháború tényében a klasszikus polgári korszak befejeződését ismerte fel, s *A regény elmélete* — esztétikai tárgyától szinte függetlenül — az adott világállapottal való kíméletlen leszámolás és a *transzcendentális remény* együttes alkotói állapotát fogalmazza meg. A regényelmélet végítélete után Lukács további útja messzemenően következetes: elméleti és gyakorlati szerepe 1919 magyar forradalmában, aztán a *Történelem és osztálytudat* messianisztikus marxizmusa, aztán a további pályaszakaszok.

7.

*A regény elméleté*nek szerzője a harmincas évek elején jutott vissza újra az esztétikához. Egy majdani, átfogó Lukács-monográfus számára tanulságos lesz egybevetni *A regény elmélete*, *A realizmus problémái*, *A történelmi regény* és az *Esztétika* szerzőjének vélekedését a regényműfajról. Érdemes lesz szemügyre venni az egyezéseket: a Tolsztoj-regény mindenütt a műfaj csúcsa, a Zola-regény mindenütt a naturalista átlag mintapéldája. Ugyanígy a különbözőségeket: az *Érzelmek iskolája* korábban remekmű, később a kezdődő dekadencia korszakjelzője.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1974 JUN

Népművelés

Pécsi László iparművész

1021

A Budapest, XXI. kerületi Tanács és a Műcsarnok rendezésében kiállítás nyílt a Csepel Galérlában „Mai magyar iparművészet" címmel. Az elsősorban lakásdíszítő tárgyakat bemutató tárlat nagy érdeklődésre tarthat számot e sok új lakással rendelkező kerületben. Felvételünkön Pécsi László faliképe.
(S. Horvai Mária fotója)

...neves előadóművészek léptek és lépnek fel, s a munkás—művész kapcsolat újszerű formáját alakították ki ezekkel a találkozókkal. A szakszervezetek patronálta akció ötven munkásszállást lát el, közel évi félmillió forintos költséggel.

●

„Olvasó ifjúság" címmel pályázatot hirdettek a Debrecen környéki tanyai ifjúsági kluboknak. A döntő után könyvkiállítás, könyvvásár, író—olvasó találkozó és Fábián Zoltán tanyai tárgyú dokumentumjátékának bemutatója szolgálta a fiatalok olvasókedvének felkeltését.

helyi Miklós hegedű- és Berkes Kálmán klarinétművész ad koncertet.

Június 15-én nyílik meg a versegi falumúzeum állandó kiállítása, amely berendezett palócházat és a falu történetéhez kapcsolódó más tárgyakat mutat be.

